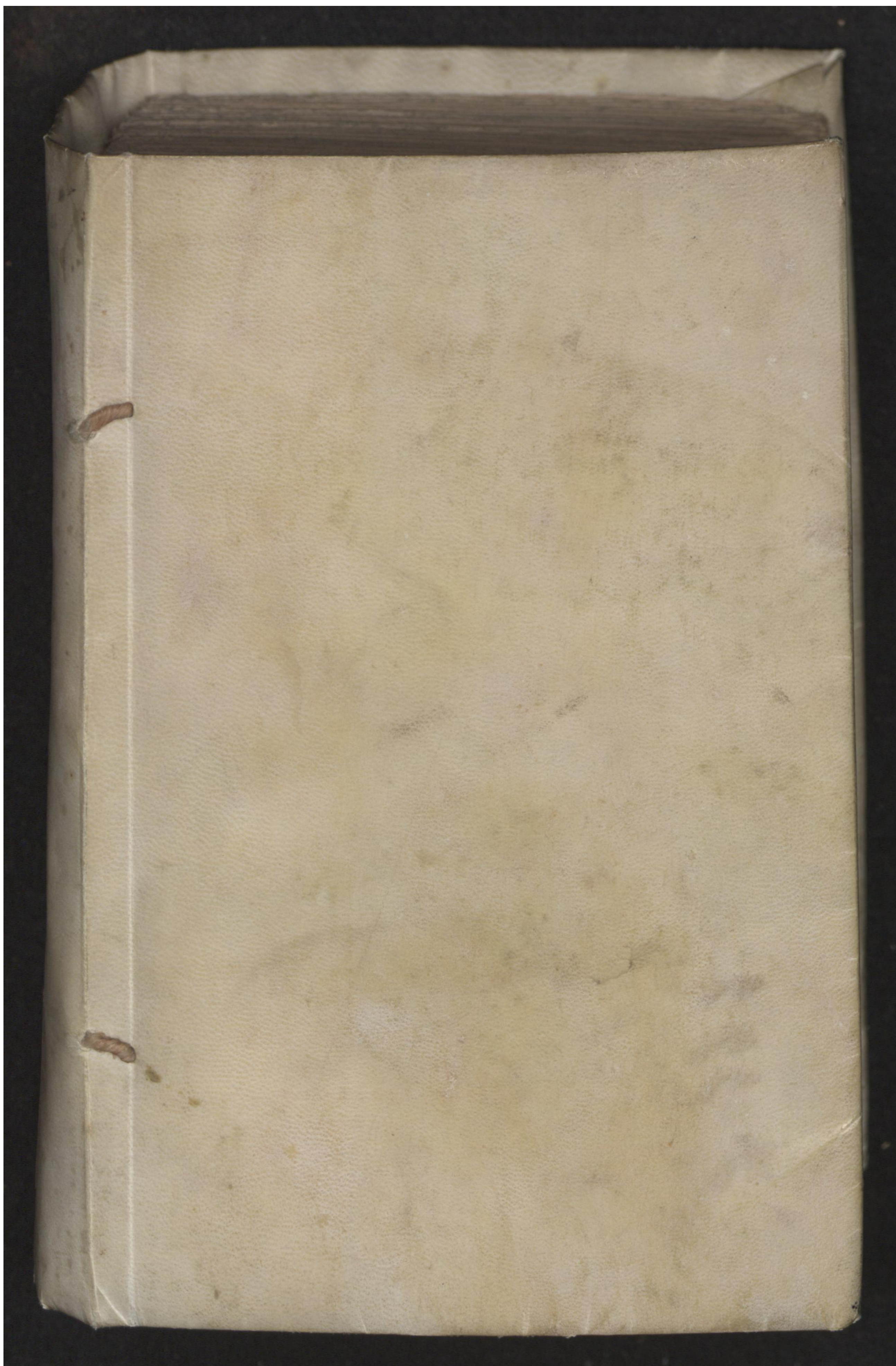
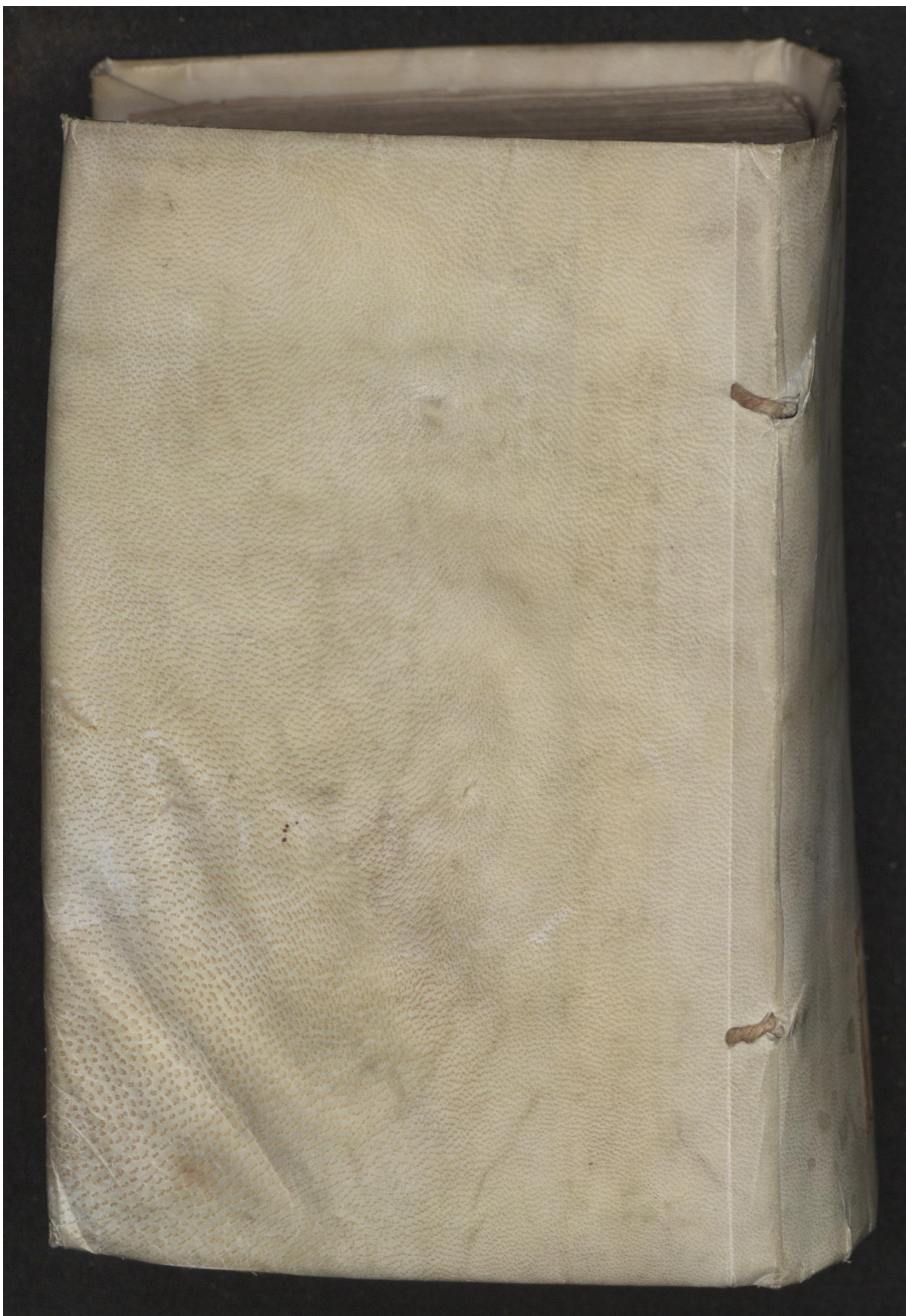
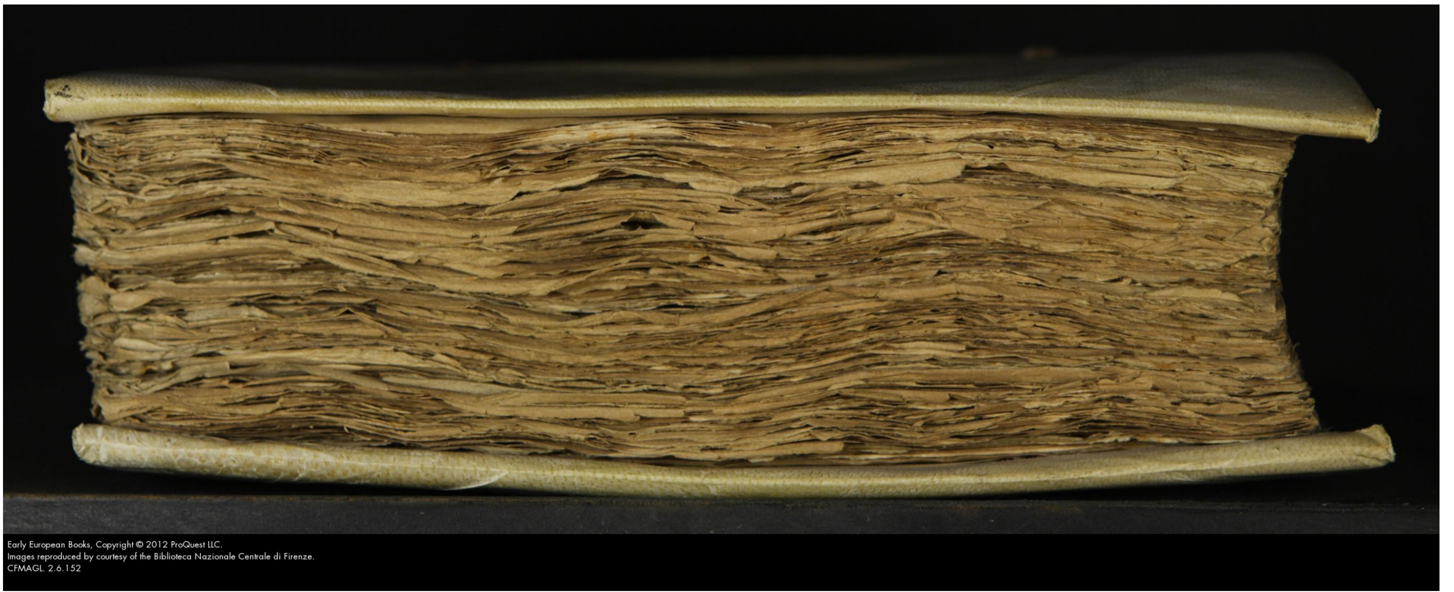

LIND
1665

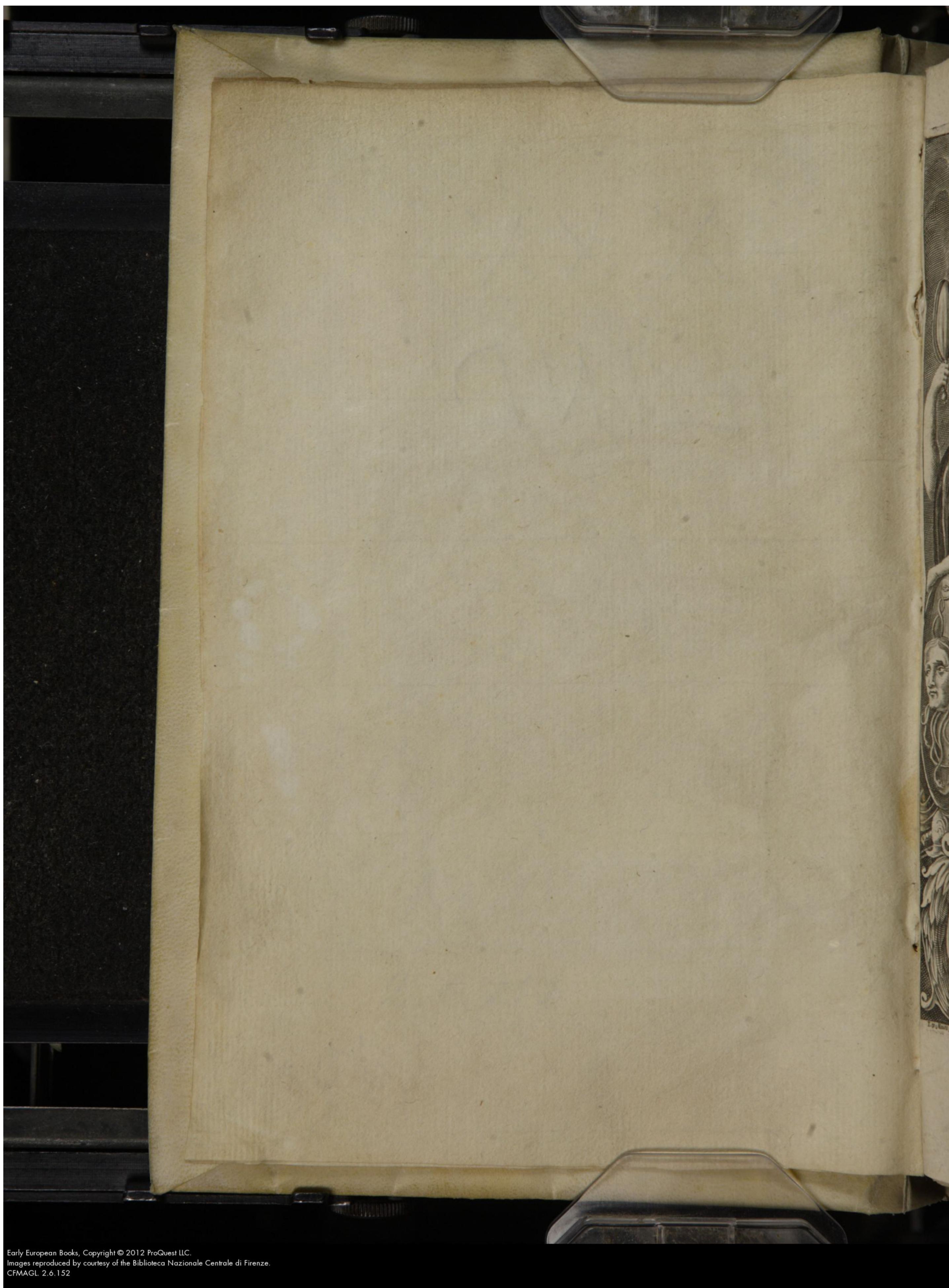

XXX
LIND

Immo-
bilis
IN SE
MAGNA
RUUNT
ET
Quo me Fata
LVCÆ DE LINDA
DESCRIPTIO
ORBIS ET OMNIVM RERVMPVBLICARVM.
Amſtelodami.
Apud IACOBUM DE ZETTER. A°. 1665.
I. v. Meurs sculp.

LUCÆ DE LINDA
DESCRIPTIO
ORBIS
& omnium ejus
RERUMPUBLI-CARUM.

IN QUA

Præcipua omnium Regno-
rum & Rerumpublicarum.

Ordine & methodice pertractantur quorum
seriem versa ostendit Pagina.

AMSTELODAMI,
Apud JACOBUM DE ZETTER, 1665.

Exhibetur in hoc Libro.

Omnium Regnorum, & Rerumpublicarum, Ditionumque &c. tam Occidentalium, quam Orientalium

I. Geographica, & per Tabellas ſuccincta delineatio.
II. Natura & qualitates locorum.
III. Mores omnium Gentium & populorum, Veteres quam Novi.
IV. Religio & Sacra.
V. Status Politicus, cum ratione Regiminum, & miniſtrorum publicorum ſeorſim deſignatis officiis & quæ alia ſimilis ſunt argumenti.
VI. Divitiæ, Vires, reditus potentia, cum ſpeciali in multis conſignato calculo.
VII. Series Imperatorum, Regum, Principum, & Illuſtrium Familiarum.
VIII. Prætenſiones & Controverſiæ Illuſtres illarumque fundamenta.
IX. Ratio Status cujuſlibet Regni & Reipub.
X. Judicium Politicum paucis ad mentem magnorum Virorum adjectum.

Ex probatiſſimis, & recentioribus documentis optimorum Auctorum, Latinorum, Italicorum, Gallicorum, Hiſpanicorum, Germanicorum, Polonicorum, Belgicorum, Anglicorum,

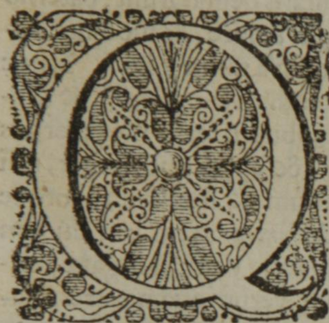
Adhibitis adhuc exſtantium Rerump. libellis.

In publicum rei literariæ uſum, & ſubſidium illorum valde neceſſarium, qui peregrinationes inſtituunt, Præſertim vero in illorum gratiam, & amorem, qui ſe in politicis ſtudiis occupant, olimque Regimini & negotiis publicis Rerumpublicarum admovendi ſunt.

Celſiſſ.

Celsiss: & Illustriss: Domini,

Domini Gratiosissimi;

UOD si illis qui Virtuti & literis nomina dederunt, & per illas clarius explendescere connituntur, ita essent in certo Mecænates, quam certæ laborum semper sunt occupationes, nullum sane foret dubium, magnam publicis rebus inde accedere posse felicitatis partem, si ex bonis docti, ex doctis utiles, ex utilibus meritis conspicui, publico magnorum favore adjuti, in commune collaborarent. At vero illa est seculi nostri conditio, in quo per obnixas rerum vicissitudines, & ex illis ortas calamitates trahimur Celsiss. & Illustriss. Domini, ut vix reperiantur illi, qui vel solo Patronorum Vero nomine, quo Virtutem, & bonæ mentis, literarumque cultores amplecti debuerunt, gaudere possint: adeo sane ut multa excellentia ingenia intra tenebras spretæ Virtutis, veluti contabescerent, nisi illorum arbiter Deus, quædam ex occulto produceret, & singulari bonorum successiuum felicitate bearet. Quemadmodum vero in omnibus terris, non eadem est Virtutis & literarum reverentia, ita nec par earum cultorum existimatio. Quidam enim se Virtutem & literas, quamvis illarum rudes profitentur amare, quia idem facere vel potius dicere alios observant, & simulatus ille amor fucique plenus est, quidam leviter illis tin-

cti, speciosa potius illarum sectantur nomina, quam ex animo illis bene cupiendi desiderium, & talium novercalis amor est, quidam, qui penitus dulcedinem tanti boni humanæ mortalitatis degustarunt, paterno & constantissimo illas colunt amore, & hic amor optimus est, tam rarus, quam ipsa rarior Virtus. Nunc mihi iter per orbem instituendum esset Celsiss. & Illustris. Domini, quæsitum, quibus in terris ille paternus Virtutis & literarum amor, & apud quos latitet, nisi felicissimam omnium Virtutum & literarum, totque insignium ingeniorum *Poloniam* matrem jam dudum intimius noscerem, quæ utriusque Virtutis togatæ pariter ac sagatæ non filios solum, verum etiam patres, magnis rerum incrementis & nunc etiam nutantibus patriæ fulcris obnixos obices destinatos, felici partu progenuit. Vos illi estis inter paucos alios Celsiss. & Illustriss. Domini, Patres Patriæ eminentissimi, qui in supremo patriæ Vestræ honorum, quia & Virtutis culmine collocati estis, & paterna vestra benivolentia, bonam mentem & innocuas literas, illorumque cultores fovetis, nec immerito, cum in universa Sarmatica Nobilitate, (non solum olim secundis felicissima, quam nunc adversis fortissima & mox quod faxit D. O. M. alternantis fortunæ mitiore vice beata) ut curis publicis & meritis, in Serenissimam Rempub. Polonam patres, ita omnium exterorum & indigenarum concordi consensu omnis Virtutis & eruditionis Principes, sitis. Fali sunt illi, qui cœca fortunæ forte familias magnorum surgere & cadere existimant. Non magis Regnorum quam familiarum dextra vel sinistra fata sunt, & idem qui bonorum compensator, etiam malorum ultor est Deus, in Virtutis, Vitiorum malorumque architectos pro meritis justus.

Quod

Quod si ulla Regnorum (quæ Europa novit) familia Celsiss. & Illustriss. Domini, hoc seculo inter tot horrenda casuum decurrente, felicibus incrementis caput extulit, certe illa vestra est, pervetusta & Illust. Leczczingiorum familia. Hæc quicquid summum est in Regali gratia, quicquid in honoribus patriis, quicquid in fortuna politica, id omne vel una tenet, tenet jure meritoque quia & in Virtute summum meritum & in literis summum decus. Hæc una digna hactenus visa est, ut in sua gente Archiepiscopos, Episcopos Thesaurarios, & aliarum supremarum dignationem Proceres enumeraret, illasque dignitates illo jure hereditario, quo & magnam Virtutem ad posteros demitteret. Quæ omnia cum non tam peregrinis, quam vero indigenis mirari & suspicere fas sit, quid obstabit, quod minus & ego Vestræ Illustrissimæ Domus me cultorem profitear, cui omnia mea studia & obsequia quoad vixero submisse devoveam. A qua cum etiamnum me trahi sentiam, non peccabo spero, si illi in præsens hunc mediocris ingenii laborem meum veluti æterni cultus obsidem humilime consacrem. Favete quæso Celsiss. & Illustriss. Domini his parvis conatibus illius, qui, pro Vobis, patriaque dulcissima, pacis salutisque publicæ æternitate tum omni rerum felicissimo incremento ea quæ sancta boni civis sunt Vota quotidie facio.

Celsiss. & Illustriss. Domini

Vester

Devotissimus cliens

L. DE LINDA.

AD LECTOREM.

QUI per annum, & quod excedit ſub incude fuit liber, nunc demum lucem publicam appetit lector benevole, nec vero magis lucem publicam, quam potius publicam rei literariæ, cui deſtinatus eſt utilitatem, ex ſe deſiderat. Mens erat quondam ejus authori, in ſubſidium memoriæ brevem aliquam epitomem omnium Rerumpublicarum ſuis privatis ſtudiis parare, certo quodam, & ab aliis præſertim Gallis antea ſervato ordine, quem etiam in tractatione ſequi conſultius viſum fuit. Ubi in hoc argumento jam bonam operæ partem inſumſiſſem, ecce ſuaſores amicos, acrius inſtantes, curatius omnia veſtigarem, & privatas meas curas in publicum conferrem emolumentum. Enimvero quantocunque deſiderio omnibus prodeſſe volendi flagrarem, quo etiam ſecundum honorem Dei omnia mea ſtudia unico deſtinavi, vix tamen hoc à me impetrare potui, ut partem hanc ſtudii mei, à mediocri provectam ingenio, publico auderem præſentare. Nimirum non deerant mihi in his dudum ambiguo ſatis magnæ nolendi rationes. Hic equidem reverebar magnorum Virorum graviſſima judicia, quibus nihil non limatum, ibi ſciolorum quorundam ſolicitam animadverſionem, quibus nihil bonum. Tandem ſicut illos plurimi ſemper, ita hos nihili feci, apud me conſtitui, potius omnibus, quanquam infra expectationem, prodeſſe, quam omnibus placere velle. Igitur favente Divinâ gratia, telam quam orſus eram, porro texere duravi, invenique mox inſperatos ſuſcepti laboris fautores, qui tam ſponte ſua curam imprimendi libri in ſe ultro ſuſciperent, quam vero in hoc ſatis arduo occupatum argumento, optimorum auctorum ſubſidio & bonis conſiliis adjuvarent. Hos inter nominandi mihi eſſent quidam præcipui & Clariſſimi Illuſtris hujus Academiæ Domini Profeſſores, quorum ſingularem his in meis conatibus expertus ſum benevolentiam, & librorum

opti-

optimorum copiam, ut me vel hoc solo nomine feliciter Lugduni aliquamdiu vixisse merito fateri cogar. Omnis vero hujus qualiscunque laboris, Lector benivole, scopus hic est, ut illis qui longinquas exterorum oras visum eunt, per hunc aliquod compendium paratur rerum illarum, quæ ad pinitiorem Rerumpublicarum cognitionem, re in tot alias impeditæ multitudinis volumina diffusam, & ideo itineri incommodam, maxime videntur esse necessariæ. Erit igitur hic liber peregre euntibus, velut comes itineris, cujus auxilio ubicunque locorum fuerint quælibet curatius investigare, quæ mutata, vel prorsus abolita, corrigere, augere, adeoque in hoc studii genere aliquid accurati certique condiscere & habere non nequeant. Neque vero vitio ipsi vertent, si minus ubique cultus & succinctus inveniatur, morem comitum itineris sequi debuit, qui rudem in itinere corporis amant habitum. At videor mihi audire vocem illorum, qui mihi objiciunt quod de illis scripserim, quæ mihi nunquam sunt visa. Velim vero his placide responsum, quemadmodum Mathæmatici, lunæ maculas & aliorum siderum conditionem exploraturi, dum pedibus in illa conscendere nequeunt, tubi optici adminiculo rei Veritatem explorant, & quod proprio nequeunt, conductitio assequuntur visu, ita mihi per alienos fide tamen dignos oculos in remotissimas vidisse oras, Regionumque longe lateque dissitarum descriptionem ab aliorum proprio testimonio mutuaße, ad errorem ut spero adscribi non poterit, quia & hoc magni factitarunt viri. Cæterum hoc te, Lector benevole, latere nolim, quod in deductione hujus argumenti secutus sim, probatissimorum auctorum illorumque recentium, doctis recepta scripta, in quacunque occidentali lingua consignata, ita tamen ut cujuslibet Nationis scriptori, illius statum discribenti, præcipua haberetur fides, tum vero aliis, qui longinquis peregrinationibus, terrarum Regiones scrutati, & emensi sunt, nobisque accuratam illarum descriptionem reliquerunt. Cum vero res mundanæ continuo velut vertantur

orbe, quia nihil firmum fluxa novit mortalitas, ideoque ipsorum Regnorum & Rerumpublicarum status, non quidem nunc per certas periodos, sed in annum mutetur, illæ vero mutationes & harum causæ (quæ nunc proh dolor! multis Rebuspublicis tot fœdo calamitatum minari videntur) accurate omnibus perspectu esse nequeant; Igitur, statum omnium Rerumpub. talem hic præsertim repræsentare consulto duximus, qualem intra quinquaginta proxime elapsos annos ex documentis auctorum publicis observare licuit, licet & multa alia, quæ in multis Rebuspub. noviter creverunt, haberique potuerunt, hic pariter notata reperiantur. Elaborabo imposterum cupide, ut illa quæ hactenus breviora prodierunt ob compendii servatam rationem, postea fusiora, accuratiora & quoad fieri perfectiora B. C. D. secundæ viæ vulgentur. Ultimum quod te valde rogem Lector benevole hoc est, uti mendis typographicis ignoscas quæ satis multæ (quod ægre fateor) in hunc irrepserunt librum tam ex incuria quam linguæ ignorantia illorum, qui mihi in hoc suam navabant operam Interim bene his conatibus, bene prodesse volendi desiderio bene Reypub. literariæ, bene universo orbi Christiano Tibique bene Lector benevole!

Vale.

Ad

Ad Virum Nobiliss.

LUCAM DE LINDA.

ARcana mundi, limites regnantium,
Urbes & altis castra cincta mœnibus
Seriemque Regum LINDIUS dum nobili
Describit arte demeretur Principum
Augusta jura nosque cunctos erudit.

G. HORNIUS.

In Librum Nobilissimi Viri

D. LUCÆ DE LINDA.

SIccine quod magnis alii docuere libellis
Hoc docte & breviter dexteritate doces
LINDANE, *Optatam valeas ut tangere metam*
Conatus foveat Numinis aura tuos.

Amico suo præfulgido
benivolentiæ ergo transmisit
MARTIN. FREDERICH SEYDELL.
Consilarius p. t. Brandenburgicus &
Marchici Consistorii Assessor.

Ad Generosum

LUCAM DE LINDA,

Cum Orbem Rerumpublicarum edere pararet.

QUicquid decorum vota, quicquid nobile
Humana possunt, id laboris plurimi
Mercede constat. Intimo terræ sinu
Flavens metalli delitescit aurei
Massa, unde magno quæritur molimine,
Lucemque difficulter accipit suam.
Intra pro fundum clausus Unio latet,

Et

Et decoloris laſſat Indi non parum
Solertiam, dum tollitur conchylii
Sui latebris. Armat Hyblæum roſæ
Florem cruento ſpina trux aculeo.
Sic omne Pulchrum ſentibus circumdatur.
Nec expedito clara Virtus tramite
Incedit: obvio ve calle gloriæ
Cacumen altioris alſequi datur.
Et Laureatæ dulce Pallados decus
Non abſque multo comparatur pulvere.
Nec vana celſo collocat faſtigio
Antiquitas ſcientiarum præſides
Muſas, viamque ad culmen illud arduam
Inglorioque finxit inviam otio.
Tu culte LINDIANÆ gentis ſurcule,
Et literati ſuave Corculum gregis,
Generoſe LUCA, hanc inſtitiſti ſemitam
Laborioſo ſemper, at fauſto pede.
Nunquam voluptas avocavit devia,
Non & veternus deſidem te ſopiit.
Inſtas tibi uſque nil moratus tædii
Moleſtias, *Nullique * cedens arduo.* * Alluditur ad Anagr: *LUCAS von der LINDE.*
Lucerna docti te Cleanthis excitat,
Et Rhetoris lampas celebris Attici.
Hinc eruditis perpes incubas libris,
Pectuſque creber ipſe concutis tuum,
Pulchros ut ignis prodat occulti faces,
Secloque cogitata monſtret publico.
Sic univerſi mente jam perambulas
Diffuſa curioſus *Orbis* climata,
Sedeſque gentium, & ſimul potentiam.
Ediſſeris, moreſque & imperii modum.
Quod parturis, dilecte LUCA, nobili
Accenſus impetu, ſecundis perfice
Muſis, & addicente profer æthere;

Nil

Nil ambigens, arrecta ſtare pectora,
Pronoſque calculos Tibi faventium,
Amuſſitatæ prædicent ut indolis
Uber perenne & elegantiæ decus.
Pulchramque *Centri* colligant præſtantiam,
Ex quo tot effluunt venuſtæ *Lineæ*,
Magnumque prodit *Orbis* Orbem continens.

JOACHIMUS PASTORIUS.
Med. & Hiſtor. Reg. Honorarius
Gedani Profeſſor Hiſtoriar.

IN ORBEM
Nobiliſſimi Domini
L. DE LINDA.

SI quod habet Regimen ſcitu digniſſima, rari
Omnibus, ecce, patent hâc brevitate Libri.
Res non eſt nihili, paucis includere multum,
Et tamen, ut ſatis eſt, maxima quæque loqui.
Non hîc innumeras (nam major viribus auſus)
Enarrem laudes, quas Labor iſte meret.
Quin nimis eſt, hederam ſapido ſuſpendere Vino,
Optima ſe quævis Utilitate probant.
Hoc modò, quod dicam, ſupereſt, hunc eſſe Laborem,
Qui fuit in Votis. Qui cupis ergo, cape.
Nulli deficient hîc affectura palatum,
Hîc benè conditis quiſque juvandus erit.
Cui non eſt animus peregrinas viſere Terras,
Attamen & Mundi cognitione frui;
Applicet his ſtudium Scriptis, pellecta docebunt
Singula, quæ neſcit, vel quoque dememinit.
Quem generoſa magis, quàm ſecum poſſe teneri,
Quid peregrinus agat, cernere cura movet;
Hunc habeat Comitem, ſuperabit Gratia Linguam,
Quam benè conſulto laude reverſus aget.

BERNHARDUS FRIDERICUS,
à CZETTRITZ.

Amplum

Amplum illud mundi diverſorium

In quo continua peregrinatio inſtituitur,

QUID ALIUD EST

Quam ſedes, multis quidem perſpecta, à paucis tamen notata,

IN QUO SÆPIUS

Peregrini accolæ, alium colimus agrum,
Noſtrum deſcrimus

ET LICET

Deſiderium videndi oras alienas unicum hoc ſit ſtudium quo homines ducuntur

TAMEN

Non omnium eadem vera, & conſtans intentio eſt.
Valeant hi qui plus alibi quam alii vivunt
Ineſt aliis corporis vigor; animi deſidia
Nec merentur nomen, multis regionibus noti
ſibi autem ignoti

QUI

Corpus quidem motu animum veterno abſumunt.

IGITUR

Ingenio peregrinari, uti maxime ſecurum
Ita maxime utile decorumque eſt

NAM

Quo præſtantior ac nobilior illa animi peregrinatio
Non vago errore inconſtans
Sed ingentia Regnorum & Rerumpublicarum
volvens incrementa,

HANC

HANC TU

Nobilissime Domine Agnate
Felici ingenio tuo agressus felicissime respiciens ex
Longinquo omnes terræ angulos evolvens animo, diffusa
Orbis climata quod multi frustra tentarunt, per ignota
Tot librorum itinera Salvus, portum appellis
Orbem & nunc Orbi representas

ET

Quicquid in illo magnum & memorabile noscendum visendumque proponis
Felix qui ita in ignotis degit terris
Ut illæ ipsi patria esse non recusent
Felix que ita redux revidet patriam
Ut dignus semper ad peregrinos remittit queat

ERGO

Gratulor amice fortunato operi
Precorque animo tibi Germanissimo

Ut

Is quem nunc dixisti orbem universum
Te dicat iterum universus orbis.

Ita vovet

Jam jam abituriens

SIGISMUNDUS DE LINDA.

Multa

Multa ſine Luce vident Lucem, manentque tenebræ: Tuæ verò egregiæ induſtriæ hic feliciſſimus partus.

NOBILISSIME DE LINDA.

Videt lucem, non ſine luce ſua, neque etiam Tua,
quòd eo lucem luce adhuc reples,
dum
Singulari judicio, inventis non neglecta ſolum adjicis
Sed novo etiam perpolis cultu pene ſepulta,
Majeſtate ſui honoris renovans RESPUBLICAS *omnes,*
Earum omnium admodum gnarus, noſtræ in ſuper ſtudioſus.
Opus, profecto, Auguſtum: Et quod demorſos ungues oleumque ſapit,
Probis probatum omnibus.
Certè
Publica, ominor, exinde erit Tua, dum Res ſtant PUBLICÆ, *fama,*
Modo fac fiant publica porro, privata Tibi.

Deproperabat
jam jam abituriens

ADRIANUS STODERTUS.

DESCRI-

DESCRIPTIO ET DIVISIO GEOGRAPHICA HISPANIÆ,

Junctis locorum naturalibus.

HÆC primum dicta fuit *Iberia*, ab *Ibero* fluvio; postea *Hesperia*, ab *Hespero* stella lucida. Tandem, ab *Hispali* Urbe, *Hispalia*. Quidam illam à Σπανία derivant. propter asperitatem locorum sterilem. Hispania consideratur ut continens, & contentum. Continens est ipsa Regio, cujus situs, quantitas, qualitas, & divisio spectantur. Situs est respectu terræ & aquæ.

Ratione situs, termini illius sunt ab Ortu Pyrenæa juga, quibus à Gallia separatur, ab Occasu Oceanus Atlanticus, à Septentrione Cantabricus, à Meridie mare Herculeum, & Fretum Gaditanum. Ejus figura refert corium bubulum humi protensum, cujus partes ad collum pertinentes in adhærentem ei Galliam porriguntur. Terra habet montes, promontoria, & sylvas. Montes Præcipui sunt. I. *Pyrenæi*. Eorum longitudo xv. est milliar. quæ diversis nominibus montes dividit. In *Guipuscoja* eminet mons S. Adriani; ascensu periculosus, nec nisi unum admittit mulum. In antro ejus fons est, taberna vinaria, & Sacellum. Hinc non procul est *Rocida vallis* (Roncevalles) celebris ab interitu Rolandi. 2. *Montes d'Occa*, olim Idubeda, qui ad mare mediterraneum Tortosam versus descendunt. 3. *Mons Orospeda*. qui originem à Moncajo ducens, deorsum ad Fretum Herculeum se extendit. Famam habet à memorabili amoris exemplo. Incolis dicitur *la penna de los enamorados*, amantium rupes. 4. *Mons Calpe*, ad fauces Freti Gaditani, hodie (Estrecho de Gibraltar) nobis dicitur Ceuta, olim columnæ Herculis. 5. *Mons Ivi*, penes Barcinonem, quasi

mons Judeæorum; quorum ibi sepulchra signis relictis conspiciuntur. Promontoria diversa obtinent nomina. In Oceano Cantabrico olim Promontor. Scythicum hodie est: 1. *Cabo de las pennas de Guzan.* 2. *Cabo d'Ortegal*, in Oceano occidentali. *Cabo de finis terra*, olim Nerium promontorium. *Cabo de Cascais* prope Ulysipponem. *Cabo de Vincente* in Algarbia, olim sacrum promontorium, &c. In mari mediterraneo, *Cabo de Gates*, olim Claridenum promontorium *Cabo de Palos*, olim Scombraria prom, *Cabo Martin*, olim *Ferraria*; *Cabo de Creus*, ad mare Gallicum, &c.

Sylvæ cæduæ multæ sunt, unde materia struendis navibus. Nemora item pulchra. Ad aquam refertur *Mare, sinus, Portus, Lacus, Fontes, Flumina, Pontes.* Mare est *Oceanus Cantabricus* occidentalis, & mare mediterraneum, quibus Hispania fere omnis, excepta parte ad Pyrenæos montes, cingitur. Sinus sunt 4. celebres, *Sucromensis*, non longe à Valentia, *puerto d'Alicante*, alias *Illicitanus* sinus dictus, *Virgitanus* sinus non longe à Cartagena in mari mediterraneo, & *Baja de Caditz*, hoc est, sinus Gaditanus. Portus famosiores sunt,

S. Sebastian, Bilbao, Ribadeo, Ferol, Corunna, Ciudad di puerto, Lisabona, Setubal, sive *S. Yves, Porto S. Maria, S. Lucas de Barameda, Calis Malis, Gibraltar, Malaga, Cartagena, Alicanta, Grajo penes Valentiam, Tarragona, Barcelona.*

Lacus sunt 1. prope oppidum Bejaram admirabilis, qui futuram pluviam turbinemque, magno aëris concitati sonitu prænunciat, ut ejus murmur quasi tauri mugitus sæpe ad XIIX. milliaria passuum fuerit auditum. 2. In Cacumine Montis *Stellæ* lacus est, in quo fragmenta navium sæpe reperiuntur; distat à mari plus XII. leucis, quoties mare intumescit, ibi exæstuat. 3. Lacus *Cantabriæ*, in quem fulmen decidit, & repertæ sunt XII. secures, Suetonio in Galba teste. Item stagnum *Albufera* prope Valencias.

Ad fontes referuntur thermæ & salubres aquæ.

Ad oppidum *Orense in Gallicia* ad fluvium Minium fons est nomine *Burga*, ejus aquæ inserviunt ovis coquendis. Prope Civitatem Burgos fons est profluvium alvi sistens, quod etiam fons Xenit præstat.

Penet

PenesAntequeram alius eſt,calculum infringens.Alij ſunt in Galliciæ oppido *Lugo*, ſalubres morbis depellendis.Badajoz oppidum numerat 1500. fontes.

Flumina in Hiſpania notantur CL. Sed omnia non ſunt navigabilia.Majora ſunt ſequentia;*Iberus*(hodie *Ebro*)ex Idubeda monte apud Cantabros erumpens,illincque undas trahens,labitur in Mare mediterraneũ, penes Tortoſam. *Durius* (*Duero*) maximus Hiſpan. fluvius, ſe miſcet Oceano,dicitur *Sierra de Cogollo*, ſupra Numantiam ortus,ad Portugalliæ oppidum rapidus deſcendit. *Tagus* (hodie *Tajo*) aurifer piſcium oſtrearumque ferax, Toletum petit, mediam ſecans Portugalliam,ultra Olyſipponem ſe in occiduum exonerat Oceanum, natus in Oroſpedæ jugis. *Anas* (hodie *Rio Guadiana*) ex agro Laminitano, hodie campo de Montiel, originem trahens, ad Metallinum oppidum terræ penetralibus ſepelitur(hoc tamen ſecundum vulgi opinionem)poſt aliquot leucas erumpit ad oppidum Willartam, diverſaſque urbes præterfluens,ad oppidum AyamonteOceanum ingreditur.Adeo aquam trahit inſalubrem,ut nec piſces ipſius probentur,prę ter anguillas. *Bætis*(hodie Guadalquivir) ex Oroſpeda monte, ubi ipſi nomen *Sierra* de Alcaraz, oriens; Cordubam & Hiſpalin præterlabitur,&S.Lucar de Barameda,non procul à Gadibus, in mare Atlanticum influit. *Minius*(hodie Mino) in Gallicia prope oppidumCaſtel-verde oritur.Oppida,Lugo,Orenſe,præterfluens,infra Valentiam in occiduum Oceanum ſe exonerat,ad oppidum Camina.*Sicoris*(hodie Segre) ſub Pyrenæis montibus naſcitur, Ilerdam oppidum præterlabens *Ibero flumini* ſe jungit.

Pontes in Hiſpania ſeptingenti & plures numerantur, pauci lignei,plurimi lapidei, ſtructuræ elegantis. Inter illos eminet *Aquaductus Segoviæ*, nobile Romanum opus, & *Pons Alcãtaræ*,Majeſtate & Antiquitate celebris. *Madritti*,propter piſcium inopiam, licitum eſt carnibus die Saturni veſci, peculiari Papæ diſpenſatione, Teſtante Golnitzio, vivo olim rerum teſte, l. 2. de Hiſp. Compend.Geogr. p. 53.

Quantitas Hiſpaniç in exteriorem,& interiorem dividitur, Exterior in circuitu continet 600. leucas & amplius. Ab Oriente habet montes Pyrenæos,à Septentr. mareCantabricum, ab Occid. Atlanticum,à Meridie Mediterraneum.

Interior conſideratur in longitudine, & latitudine.

Longitudo maxima eſt, 200. millarium Hiſpanicorum, & plus; incluſa Portugallia. Principium à ſacro promontorio, vulgo *Cabo de S. Vincente*, & finem ad fontem uſque Salſulæ ſive Salſas, in finibus Galliæ ad mare Gallicum habens.

Latitudo eſt milliar. C L. à *Nerio* promontorio, ſive Cabo finis terræ, ad promontorium *Cabo de Palos*. Qualitas ejus commoda & incommoda continet. Incommoda ſunt, quod verſus Arcton frigidior & aſperior ſit, Oceano ibi obnoxia. Commoda ſunt & à cœli temperie, & ſoli fertilitate, quæ in animantibus ſoloque ipſo ſpectatur. Verſus Auſtrum Hiſpania maxime fertilis eſt. *Andaluzia* equos producit forma præcellentes. Fortiores habet Aſturia. Luſitania veloces, ut vento conceptos crediderint veteres. Juſtin. l. XLIV. c. III. p. mihi 275. & Varro. l. 2. de re ruſt. c. I. Mulos optimos Caſtilia dat; Verveces, illis Cerneros, Mardritum pingues vendit. Carnes bubulæ vitulinæque raræ ſunt, galli, capi, volatilia, magni numeri, majoris tamen pretii ſunt. Frumentum ex Gallia vehitur. Loco avenæ, hordeum equis datur. Vini Hiſpania abundans, ſed aſperi, odoriſque ingrati: vinum non doliis ſed utribus pice illitis ſervatur. Vina tamen, ad mare Mediterraneum creſcentia, doliis ſervantur. Vinum Petri Simonis plantatum eſt à Car. V. qui vites ex agro Rhenano ſumptas in Caſtiliam invexit, ibique opera illius Petri Simonis implantavit. Frugum ubique fœcundus proventus; mala aurea, punica, citria, ficus, cappares, aſparagi, in magna ſunt copia. Olei affluens eſt copia. Herbæ, radices, lactucæ, raphanus, opipara nobiliorum ſunt opſonia: unde proverbium Hiſpan.

Unas azeytunas, una ſalada, y ravanillos,
Son comidá de Cavalleros.

Nobiles jubentur abſtinere cæpis, & porro, ex lege Alphonſia A°. 1312. Equitibus della banda, vel faſciæ rubræ, data, ſub pœnâ ut vitent aulam per 8. dies, nec victum cum equite habeant. Salinis Hiſpania multis gaudet. Regi ex ſale effoſſo & cocto magnum accreſcit vectigal. Ferax eſt metalli, auri, argenti, æris, ferri, ſtanni, plumbi: auri & argenti effoſſio lege prohibetur, quod Indiæ ſuppeditant. Ferri & cupri magnus eſt uſus. Inde multum laminæ & arma Hiſpanica æſtimantur, Ex cupro moneta conficitur,

ex qua grandissimæ summæ computantur. Inter varia ejus encomia, hoc tantum apponemus. Hispania est fœcunda frugibus, amœna fructibus, deliciosa piscibus, sapida lacticiniis, clamosa venationibus, gulosa armentis & gregibus, superba equis, commoda mulis, privilegiata castris, curiosa vino, deses pane, dives metallis, gloriosa sericis, dulcis melle, copiosa oleo, læta croco, præcellens ingenio, audax in prælio, agilis exercitio, fidelis domino, facilis studio, pollens eloquio, fertilis in omnibus, frequens habitationibus, scripsit de ea Archiepisc. Toletanus, Rodericus Rerũ Hisp.

Sequitur divisio Hispaniæ in sua Regna, quæ numero tria, PORTUGALLIÆ, CASTILIÆ, ARRAGONIÆ, quibus adijcitur Regnum NAVARRÆ.

Romanorum tempore Hispania per fluvium Iberum discriminata fuit in citeriorem, & ulteriorem; postea in Tarraconensem, Bæticam, Lusitaniã: Tandem in 12. Regna, quæ sunt, Gallæcia, Legio, Arragonia, Navarra, Toledo, Castilia vetus & nova, Portugallia, Algorbia, Granada, Corduba, Valencia, Murcia. hæc contracta in tria coiere. Quodlibet Regnum habet suas Provincias & Insulas. Regnum Portugali, duas habet { PORTUGALLIAM, hodie ab Hispano deficientem, ALGARBIAM.

Olim dicta fuit *Lusitania* à Luso Rege: *Portugallia* vero quasi Galæciæ portus. Limites hujus Regni sunt à Septentrione Gallicia, fluvius Minius; ab Occidente & Meridie Oceanus Occidentalis; ab Oriente Castilia, Andalusia & Estrema Dura. Circuitus 879. milliarium, longitudo 320. latitudo 60. est: ad computationem Boteri, part. 1. *delle Relat. Univers.* l. 1. c. 28. Portus tres habet famosos, Olysipponensem ad Tagum, Porto ad Durium, Setubal ad mare Occidentale.

PORTUGALLIÆ Urbes primariæ sunt.
- 1. *Lisbona*, quæ 5 habet Castella.
  - Belem.
  - S. Juliani.
  - Cabeca Secca.
  - S. Antonii.
  - Cascajis.
- 2. *Bracara*, ubi sedes Archiepiscopalis de primatu Hispaniæ cum Toletana disputans.

3. *Ebora*, Romanorum tempore Liberalitas Julia vocata, ubi ſedes Archiepiſc. & Academ.
4. *Conimbria* ſive, Coimbra, ubi collegium Conimbricenſe.
5. *Santarenum*, olim Scalabis, ad Tagi ripam. Ager olei, vini, & tritici ferax.
6. *S. Jago de Cazem.*
7. *Sinus*, oppidum maritimum.
8. *Braganza*, cujus opulentiſſimus Dux Juan anno 1640. 3. Decemb. Gregorii die, titulum Portugalliæ Regis & coronã, inſcio Philipo 4. Hiſpan. Rege, uſurpare cœpit.
9. *Tomar*, olim Neobantia.
10. *Beja*, olim Pax Julia, ubi ſalubres thermæ.
11. *Setubal*, Belgis *S. Yves.*
12. *Almada.*
13. *Viſeo.*
14. *Porto.*
15. *Lamego.*
16. *Portalegre,*
17. *Leira.*
18. *Elvas.* Scripſit Viperanus & Andreas Reſendius & Nonius de Portegall. qui vid.

Regnum ſive provincia ALGARBIÆ 4. habet Civitates.
- Tavilam.
- Lagos.
- Sylves.
- Faro. his additur Villa nova.

Algarbiæ longitudo eſt 27. Leucarum, longitudo tantum 8. omnium Hiſpaniæ Provinciarum anguſtiſſima & tenuiſſima.

Inſulæ ad Portugalliam pertinentes ſunt.
- Azores.
- Inſulæ falconum, ab accipitrum copia.
- Flandricæ, quia à Belgis inventæ.

Earum numerantur 9. primæ tres à Divis nomen habent.
1. *S. Michaëlis.*
2. *S. Mariæ.*
3. *S. Georgii.*
4. *Tercera*, ubi urbs Angra.
5. *Pico*, à monte qui globos ignitos (vomit.
6. *Fayal*, à fagis.
7. *Las Flores*, à florum copia.
8. *Del Cuervo*, à cervorũ multitudine.
9. *Gratioſa*, ab Amœnitate. Sequi-

Sequitur CASTILIA. Ejus Provinciæ sunt,
- *Andaluzia.*
- *Estremadura.*
- *Granata.*
- *Murcia.*
- *Castilia Nova.*
- *Castilia Vetus.*
- *Gallecia.*
- *Asturia.*
- *Legio.*
- *Biscaja.*
- *Guipuscoa*, cum Provincia *Alava.*

ANDALUZIA continet districtum Hispalensem, cujus metropolis

1. Hispalis, hodie Sevilla. Limites habet ab Oriente Granatam, à Septentr. Castiliam novam, ab Occasu fluviũ Guadiana, à Meridie mare Ibericum, & Fretum Herculeum. Terra frugum feracissima est; dicitur Granariũ & equile Hispaniæ. Hispalis, ad Bætim sive Guadalquivir fluvium sita, emporium dives est, Academiâ & mercaturâ florens. Huc inferuntur occiduæ insulæ thesauri. Hinc Regi quotannis sequimillionem aureorum, vectigalium ergò pendit. De Sevilla Hispanis est proverbium, Cui Deus favet, ei dat domum Hispali: & quando alicui bene volunt, dicunt; faxit DEUS, ut Hispali victum & amictum habeas. Item, *Quien no ha visto Sevilla, no ha visto maravilla*, h. est. Qui non vidit Sevillam, non vidit miraculum.
2. *Corduba* ad Bœtim sita, urbs ampla, sed minus populosa, patria Lucani, Senecæ, Avicennæ, &c. Invenit primum artem præparandi corii, Germanis *des Corduanischen Ledersch.* Ecclesia Cathedralis *la Mesquita*, Maurorum opus, inter præcipuas Europæ structuras numeratur, habet 24. portas, 365. columnas è nigro marmore insignes.
3. *Jaen* oppidum, vino, oleo, tritico, farina, carne & fructibus abundans, situm sub collibus, gaudet amœnis fontibus.
4. *Baëza*, olim Vatie, in qua Joannes Avila Collegium fundavit, quod postea Academiæ Baëzenæ titulo insignitum est.

5. *Ecya* ad fluvium Xenil in valle sita, ponte & lanificio insignis.
6. *Lebrixa*, olim Nebrissa, oppidum cum vetusta arce, patria Antonii Æliani, qui res gestas Ferdinandi Catholici scripsit.
7. *Oßuna*, aquis destituitur, oleæ ferax, Academiam habet, quæ fundata est à Comite Urenna.
8. *Xeres de la frontera*. Ager hic vineis arvisque lætissimus, olea segeteque abundans, generosissima vina ferens. Hinc non longe Rodericus ultimus Gothorum Rex à Mauris cœsus, translato ad Saracenos imperio. Nonio teste.
9. *Niebla*, antiquum oppidum, parens Duci de Medina Sidonia.
10. *El puerto de S. Maria*, ad Guadalete flumen. hinc magna salis copia candidi ad alia EuropæRegna evehitur.
11. *S. Lucas de Barrameda*, ad æstuarium maris, clavis est Sevillæ, nobilem exhibet navibus stationem, paret Duci de Medina Sidonia.
12. *Medina Sidonia*, paret eidem Duci. Arx antiquitatem ostendit.
13. *Arcos*, in summa rupe.
14. *Carmona*, in monte sita, unde aquæductus.
15. *Vaëna*, subjecta est Duci de Sessi.
16. *Alcalà real*, in colle optimi Vini ferace sita.
17. *Gibraltar*, ad radices montis Calpe,
18. *Cadiz*, hodie Calis Malis, cum sinu Gaditano.

Imperator Carol. V. filio suo Philipoo II. tres Hispaniæ claves bene custodire jussit; Gulettam in Africa, Vlissingam in Zelandia, & hoc Cadiz in Hispania. Verum omnes tres fere amissæ sunt, Gulettam Turca, Vlissingam Belgæ, Angli Cadiz expugnarunt, quam tamen Rex Hispaniæ postea recuperavit. teste Cambd. par 4. Annal. Angl. Cætera municipia apud chartas & auctores videri possunt.

ESTREMA-DURA, pars Bæticæ, Nonio Bæturia dicta, provincia extremæ siccitatis in æstate, hyeme vero ab incolis in habitata, læta pascuis & frugibus: confines habet ab Occasu Lusitaniam, ab Occidenti Castiliam novam, ab Oriente Granatam, à Meridie Oceanum.

Metro-

Metropolis ejus est
- BADAJOZ, olim Pax Augusta, dives frugibus, malis aureis, oleis, aliiſque fructibus. habet Caſtellum eminens.
- *Merida*, olim Emerita Augusta, quam Aug. Cæſar dicitur condidiſſe, emeritoſque illuc miſiſſe milites. Sita eſt ad fluvium Guadianam, opulenta antiquitatibus & aquæductibus.
- *Medellinum*, ubi Anas ſe abſcondit.
- *Villarta Trugillo*, *Caceres*, *Guadalupe*, reliquæ ſunt.

GRANATA, tertia CASTILIÆ Provincia, nomen habet à Granata Metropoli. Confines habet ab Oriente Murciam, à Septentrione Caſtiliam N. ab Occidente Andaluziam, à Meridie mare Ibericum. Longitudo ejus continet L x. latitudo xxv. ambitus ccxxx. leucas. pro Inſigni malum habet punicum. Domos denſiſſimas exhibet.

Dividitur in 4. Regiones ſeparatas
1. Retinet nomen Granatæ, ubi maximum templum.
2. *Alhambra* dicitur, in qua vetus Regium Palatium & novum; à Caſtilianis Regibus extructum.
3. *Alveſim* eſt, in qua ædium frequentia & ſerici textrina.
4. *Antiquerula*, reliquis ſplendore habitationum non cedens.

Præter Academiam, habet Parlamentum Regium: gaudet ſalubri æſtivo aëre. Fontes decem c I ɔ in ipſa numerantur. Vide Nonium, Marinum, Merulam, Boter.

Malaga Armamentarium totius eſt Hiſpaniæ, & propugnaculum contra Africam. Vini ferax, & olei optimi. Duo habet caſtella; quæ ſibi invicem imminent; ſuperius Giblalfarro, inferius Alcavazza dicitur.

Velesium Malaga, Velez Malaga. ubertas hic magna frugum.
Alhama. Undique rupibus munita.
Ronda ſive *Arunda*, ſita in monte, cincta flumine.
Zahara, rupi incumbens, difficilis aditu.
Almeria, fertili ſolo ſita.
Antiquera, ubi Caſtellum edito loco ſitum.
Cartama, Oppidum & Caſtellum.
Guadix, aſperis montibus cincta, frumenti, vini fructuumque dives.
Baſa, in valle ſita, paret Epiſcopo Gaudicenſi.
Almugvecar & *Salubregna*, duo ſunt munitiſſima Caſtella.

MURCIA nomen habet à Civitate Murcia, quæ hortus audit Hiſpaniæ. Limites ejus ſunt: ab Occidente Granata, à Septentrione Caſtilia nova, à Meridie & Ortu Mare mediterraneum, ad ſinum Virgitanum & promontorium Cabo de Palos.

Civitates ejus ſunt:
- MURCIA metropolis Regni, ad fluvium Seguram, ſita in planitie amœniſſima, malis citreis, oleis, &c. plena. Hic viſitur ſepulchrum Alphonſi Caſtellæ Regis.
- *Cartagena*, quaſi nova Carthago, ubi optimus portus, 200. triremibus tuta eſt ſtatio, bene munita à Philippo 2. contra Piratas.
- *Almacarron. Caſtellum* eſt *VI* leucis à Cartagena, ubi aluminis uber proventus.
- *Lorca*, in ſummitate ſita, ad fluviũ Gaudalantinũ.
- *Guardamar, Portilla, Vera*, reliqua ſunt.

CASTILIA NOVA ET VETUS.

Hæ invicem ſeparantur altiſſimis montibus, qui à finibus Navarræ uſque ad mare Mediterraneum excurrunt.

CASTILIA NOVA confinem habet Caſtiliam Veterem à Septentrione, à reliquis oris Portugalliam, Eſtremaduram, Andaluziam, Granadam, Valenciam. Superat ſalubritate cœli ſolique Caſtiliam Veterem; invidiâ verò apud alios laborat, ob aſperius in alia Regna regimen. Caſtiliæ Novæ

Urbes: *Metropolis* eſt TOLETUM. Cingitur Tago fluvio, majori ex parte. Hic Alphonſus Arragoniæ Rex tabulas confecit Aſtronomicas. Academia hic florens, & antiqua. Tria vero hic præcipue notantur.

1. Tem,

1. Templum Cathedrale, reliqua longè ſuperans Hiſpaniæ templa. 2. Aquæductus, quibus aquæ ad ſumma aſcendunt cacumina. 3. Palatium Regium à Carolo V. cœptum, ſed nondum abſolutum. Laminæ Toletanæ quoque in pretio magno ſunt.

Madritum (olim Mantua Carpetanorum) ſitum in clivo ad Septentrionem, cujus radices alluit amnis Xarama. Aër hic maxime ſalubris. Hic Academia Jeſuitis conceſſa. Monaſterium S. Laurentii, in quod Philipp. II. 20. milliones auri inſumpſit. Non procul Mardrito delicioſus eſt Regis hortus Fardo.

Cuenza, aſpera duo inter flumina & montes.

Guadalajara, ubi Ducis Infantado palatium & armamentarium.

Civitas Regalis, Ciudad real, vini ferax, ſed inſalubris.

Alcantara, ad Tagi ripas, ponte inſignis.

Medina cœli, olim Civitas, nunc caput Ducatus.

Aranjuez locus amœniſſimus, Tago, & Xarama fluviis irriguus.

Præter hæc alia quoque ſunt oppida, { Cifuentes, Hipes, Ocanna, Talavera, de la Regna, Puente del Arzo biſpo, Tembleque, Conſuegra, Alcaſſar, Rueda, Albacete, Cinciglia, Villar, Clemente, Vigliana, Almagrum, Caſtona, Lebazuza.

CASTILIA VETUS. Cujus limites à Septentrione Aſturia & Biſcaja, ab Occidente Luſitania, à Meridie Caſtilia nova, ab Oriente Aragonia & Navarra.

Civitates ejus {

Metropolis eſt BURGOS, ſita ad rapidum flumen. Hic cernitur Caſtellum, & palatium, templum cathedrale, artificioſi operis.

Valedoledum ſive Valladolid, ad flum. Piſurgam. hic Academia, hortique & fontes amœni, & rerum abundantia.

Salamanca ſive Salamantica adjacet fluvio Tormis. Hic Academia florentiſſima, ab Alphonſo VIII. Caſtiliæ Rege fundata, quæ 30000. ducatorum pro penſione habet.

Siguenza

Siguenza, five Seguntia, quam Henares alluit. Muris, arce, & Academia clara.

Segovia munita, ob lanificium & pannos celebris. Tria hic notantur. 1. Palatium Regium. 2. Fabrica monetæ in valle infima, quæ aquaticis molis agitatur, in qua 30. millia Ducatorum argenti, uno conficiuntur die. 3. Aquæductus mirandi operis, habens 177. fornices. Hæc Urbs laboriosa est, in qua nemo conspicitur mendicus.

Osma, ad fluvium Durium, ubi Academia.

Lerma, ad fluvium Arlanza, edito sita loco, frumento vinoque plena, hodie caput est Ducatus.

Molina, quæ 800. casas numerat.

Numantia, ad Durium flumen. Hæc olim fortes genuit milites, quæ 4. millibus Celtiberorum 40. millibus Romanorum per 14. annos sola resistere potuit.

Avila, in planitie sita, cincta montibus Viniferis.

Alva, sive Alba, unde Duces Albani suam trahunt originē.

Cocca, editiori posita loco, sedes Gentis Alcalæ, dicitur Principum mala mansio. Hinc non longe abest arx, in qua Philippus Auriacus frater Mauritii, à Duce Albano, Lovanio abductus, inclusus, detentusque fuit.

Logronno, Juliobriga Veteribus, olim ad Navarram, hodie Ibero fluvio ab illa discriminatur. Pertinet ad Castiliam Veterem, celebre oppidum. Propter fidem à Carolo V. Privilegia meruit.

Castiliæ Veteri Terra Camporum annumeratur (terra de campos)

in qua municipia { *Medina*, *Aguilar*, *Carnon*, &c. *Frias*, *Birbresca (ubi familia de Velasco orta)* *S. Domingo de Silos*, *Miranda*, *Scria*, *Almazzan*, *Barlanga*, *Aranga*, *Pennafiel*, *Roa*, *Olmedo*, *Martimugnoz*, *Arenalo*, *Sepulveda*, *&c.*

Ad mare Cantabricum oppida sita huc referuntur: S. Andero & Laredum, piscatura quoque hic dives est.

Sequitur GALLÆCIA. Hæc habet à Septentrione & Occasu Oceanum Cantabricum & Occidentalem, à Meridie Lusitaniam, ab Ortu Asturiam & Regnum Legionis. Hic opes Provinciæ invehuntur: portus habet Corunnam, & Ferol. Terra montosa & aspera satis. Amnes

hic 4. eminent, Sil, Migno, Ulla, Tambra. Piſcium, tam recentium quàm ſalſorum, copiâ metalli præcipue, ferri & æris dives eſt.

Quinque præcipua habet Oppida,
1. *Compoſtellam*, Veteribus Flavium Brigantium,
2. *Lugo*, ubi antiqui muri & ſalubres thermæ.
3. *Orenſe*, ad Minii ripas, nobiliſſima vina & fructus producens, Aquas calidas habet. Suevi hunc locum dixerunt Warmſee, unde mutata dialecto Orenſee.
4. *Tuy*, ad fluvium Minium, alias Tyde & Tude; hinc oriundus Lucas Tudenſis, Epiſcopus & Hiſtoricus.
5. *Mondogneto*, ſive Mondonnedo, Reliqua municipia ad mare ſita ſunt,
Bajona, Vigo, Ponte Vedra, Padron, Muros, Cea, Finis terræ, Mongia, Corunna, Pontdeaume, Ferrol, Sancta Martha, Vivero, Ribadeo: Flumina tangunt, Sarria, Betanços. Rivadavia, Monterei, Viana, & reliqua apud Authores extantia.

Ordo poſcit ASTURIAM, quæ eſt Regio aſpera, montibus ſylviſque horrida. Confines habet ab Occaſu Gallæciam, à Meridie Caſtiliam Vetetem, ab Oriente Biſcajam, à Septentrione mare Cantabricum.

Dividitur in
Aſturiam de Oviedo, ubi oppidum Oviedum, receptaculum Hiſpan.
Aſturiam de Santillana, ubi Lanes & S. Andero oppida. Dives auro, equiſque fœcunda provincia.

LEGIONIS Regnum ſequitur, cui à Meridie & Oriente ſunt Caſtiliæ Veteris fines, ab Occidente Gallæcia, à Septentrione Aſturia.

Oppida

Oppida ejus sunt,
- *Legio* metropolis, à qua Regio possidet nomen. Hanc Pelagius, è Gothorum Regio natus sanguine, primum Mauris eripuit, castellumque ibi struxit adversus hostium incursiones, dictusque est primus Comes Castiliæ. Templum ibi insigne; sepulchra habet 73. Regum, ac unius Imperatoris.
- *Zamorra*, olim Zentica, ad ripam Durii fluminis.
- *Astorga*, exiguum sed munitum oppidum, hanc amnis Torto alluit.
- *Palencia*, ad fluvium Carnicon, divite Episcopatu & Academia celebris.
- *Ciudad Rodrigo*, à Ferrando Legionis condita, opposita incursionibus Lusitanorum.
- *Medina del Campo*, dives nundinis & mercatura, immunis à tributis & vectigalibus.

Illis Urbibus populosa & opulenta municipia annumerantur.
- *Villa Franca*, ad fluvium Burviam, solo frugifero eminens.
- *Betanzos*, ad fluvium Manden.
- *Cacabelos*, *Ponferrada*, ad fluvium Aviã.
- *Villalpando*, *Benezentum*.
- *Soldagna*, *Tordesillas*.

CANTABRIA sequitur: dividitur in { BISCAJAM & GUIPUSCOAM.

BISCAJA confines habet Navarram, Guipuscoam, mare Cantabricum, & Asturiam. Pars illa, quæ ad Bajonam pertinet, & Regi Galliæ paret, extendit sese usque ad fluvium Iron; hinc altera pars Hispano subjecta 11. habet milliaria, in longitud. & latit. Cantabrica lingua antiqua est, multumque differt ab Hispana. Regio montosa, asperaque est.

Biscajæ metropolis est *Bilbao* sive *Bilvao*.

Municipia ibi quoque sunt murata XXI. è quibus *Laredo*, *Vermeja*, & *Ordugna* eminent.

GUIPUSCOA. Hujus termini sunt ab Oriente fluvio Vidoso (aliis Vidorso) Alduida, Huria, Berivia, sive Beoyvia, & montes Pyrenæi, à Meridiè Regnum Navarræ, ab Occidente Biscaja, à Septentrione mare Cantabricum.

Circui-

Circuitus ejus est 36. milliar. Regio ferri chalybisque dives est. Metropolis ejus est TOLOSA, ad Araxin & Oriam sita.

Civitates ejus.
- *Placentia*, ubi fabrorum ferrariorum est multitudo.
- *Montrico*, sive Monte de Trico.
- *Fuentarabia*, exiguum oppidum, sed naturâ & arte munitum.
- *Fanum* Divi Sebastiani, hodiè Donastien. Portu gaudet amplissimo, naturâ, non arte facto.
- *Paßage* portu habet angustum, sed profundum.
- Oppida reliqua sunt, *Segura, Villa Franca, Renteria, Denia, Eria*, sive *Oria*, & alia, frumento fructibusque abundantia, montibus passim circumdata, nec nimio calori nec frigori obnoxia.

Superest ALAVA, ultima in Castilia Provincia. Regio longitudinis est 28. leucarum, Latitudinis 18. fructibus vinoque beata.

Ejus metropolis est. *Vittoria*, ubi Nobiles familiæ, mercatores & opifices sunt. vino, lana, ferro, abundat.

Civitates ejus. *Salvatterra*, & *Trevigno*, caput Comitatus.

InsulæCastiliæ sunt. *Porto Santo*, *Madera*, *Canariæ seu fortunatæ* 7.
- *Canaria magna.*
- *Teneriffa.*
- *Palma.*
- *Gomera.*
- *Elhierro.*
- *Lanzarrotta.*
- *Forta Ventura.*

PORTO SANTO, MADERA. Madera Vitium maximè ferens. Regi Hispaniæ XII. millia Vini dolia decimarum nomine solvit. Ejus Urbes sunt, *Fouchal, Machico.*

CANARIÆ MAGNÆ longitudo est. 12. milliar. Metropolis, est Canaria, reliquæ sunt *Telde*, *Galder*, *Guja.*

Fortunatæ nominatæ sunt ab affluenti rerum copia, vini imprimis & sacchari purissimi. TENERIFFA formam habet triangularem & longitudinem 17. leucar. Solum est colliferum, ubi in ejus medio altissimus mons *Tereyra* 15. leucar. flammas eructans. Vina fert, ut & frumenta optima.

Urbes

Urbes in illa sunt. { *Laguna*, *Santa Cruz*, *Larotava*, { *Rioleto*. *Garachico*.

PALMA orbicularem habet formam, continet 25. leucas, vini saccharique copiam habet.

GOMERA longitudinis est 8. leucarum.

ELHIERRO sive Ferro, sex milliar. habet ambitum, inopia aquæ dulcis laborat.

LANZEROTTA, Longitudinis XII. leucarum, exiguum habet proventũ, nimirum ex carne caprarum siccata.

FORTAVENTURA Longitudinem continet XI. latitudinem X. leucarum, fœcunda armentis & frugibus.

Exposita sunt duo Hispaniæ Regna: sequitur tertium.

ARRAGONIA, cujus Provinciæ & Insulæ videndæ.

Provinciæ ejus sunt { ARRAGONIA, CATALAUNIA, VALENTIA,

Arragonia maxima sui parte sicca, & aspera est. Termini ejus sunt à Septentr. & Ortu, Navarra, montes Pyrenæi, & Catalonia, à Meridie Valentia, ab Occasu Castilia.

Arragon. metropolis est. { SARAGOZA, sive Saragossa, ubi, Academia, arx, curia.

Reliqua municipia sunt, {
Balbastro, ad amnem Verum, dives agri, olei.
Huesca, olim *Osca*, ubi Academ. antiqua.
Jaca, sita ad fluv. Arragon. sub montib. Pyrenæis.
Venasca, contermina Galliæ.
Fraga, ubi croci magnus proventus.
Calatajud, non procul ab antiqua Bilbili, dives frumento, oleo, vino, opificibus, paret Episcopo Tarrazonensi.
Tarrazona, vel Turiasso, non procul à monte Canno.
Teruel, clara Episcopatu & dives mercatura.
Albarazina, olim dicta Turia, in colle sita.
Monsonium, ubi Conventus Procerum Aragoniæ.
Currea, *Agrada*, *Benavari*, *Graus*, &c.

CATA-

CATALAUNIA. Ejus præcipua loca sunt, *Barcelona*, *Tarragona*, *Tortosa*, *Girona*, olim Gerunda, *Lerida* olim Ilerda, *Cardona*, *Comitatus Ruscinonensis*, *Monserrate*, *Vrgel*, *Vich*, *Salsona*, reliqua sunt municipia.

Confines habet, *Aragoniam*, Montes Pyrenæos, & mare Mediterran. Habet I. *Ducatum Cardonæ*, III. *Marchionatus*, XI. Comitatus, multas *Baronias*, & Dominia. LVI. Civitates, inhabitantium DC. millia dicuntur esse: quos inter supra 100. millia Gallorum, aut Gallicæ originis; agriculturam, pecuariam, artesque mechanicas exercentes. Ejus igitur.

1. BARCELLONA Metropolis provinciæ est, & Emporium celebre; habet 2. amnes, ab Oriente *Betullum*, hodie *Besontem*, ab occid. *Rubricatum*, sive *Lobrogatum*. Academiâ, mercaturâ, hortorum amœnitate, tituloque Comitatus clara.

Tarragona, Antiquorum monumentorum repositorium: agrum feracem, oleum, frumentum, vinum habet. Archiepiscopatu & Academia celebris est.

Tortosa, ad Iberum sita, duo in monte castella habet, & Academiam.

Girona, olim *Gerunda*, Ausetanorum caput fuit, in colle sita, alluitur Fluminibus, *Vnda*, *Ontiar*, & *Ter.*

Lerida, olim *Ilerda* in modico sita colle, *Cignam* fluvium habet: Vino & frumento dives est, Episcopali & Academiæ gaudet dignitate.

Cardona, ubi 3. notanda: mons, cujus terra similis farinæ, fons, vini rubri colorem exbibens, Sal, diversissimorum colorum.

Monserrate, (*Monteserrato*) editissima rupes: hic se Ignatius Lojola devovit Deo, Mariæque Virgini; hinc ad Societatem Jesu fundandam processit.

Comitatus Ruscionensis concluditur inter duo Pyrenæi brachia. Hunc Johann. II. Aragon. Rex, ærarii inopiâ adductus, Ludovico XI. Galliæ Regi 300. aureor. millib. oppignoravit; quem Caroli VIII. A. 1494. Ferdinando Regi restituit. vid. Boter. part. 1. delle relat. Univ. l. 1.

Ejus caput est *Perpinianum*, in quo 4000. ædes numerantur. Valdè lanificio dives, amœnaque urbs est.
Salsas, latinis *Salsula*, fortalitium Hispan. celebre.
Helna, olim castrum *Helenæ*, oppidum Episcopale.
Colibre, olim *Illiberis*.
Rosa, vulgò *Rosas*, *Ampurias*, *Palamos*, *Blanos*, &c.

VALENTIA. Hæc limites suos habet, ad Orientem mare Mediterraneum, ad Septentrion. Arragoniam, ad Occidentem, utramque Castellam, ad Merid. Regnum Murciæ.
Longitudo ejus est LX, latitudo XVII. leucarum.
Portus habet 4. { *Vineri*, *Deniæ*, *Xabiæ*, *Alicantæ*.
Quinque fluvios Principales { *Migliar*, *Moruedre*, *GuadalViar*, *Xucar*, *Segura*.

Metropolis ejus
Urbs VALENTIA, fructuũ varietate amœnissima.
Hortus Hispaniæ dicitur, unde dicitur Valentia formosa. Illustris est Nobilitate, & Academia. Claros quoque genuit Viros; Ludovicum Vivem, 2. Pontifices, Calixtum III. & Alexandr. VI.
Morviedro, olim *Saguntus*. Nobilis à constantià & fame.
Gandia, ubi celebre Jesuitarum collegium, à Francisco Borgia institutum.
Denia, ubi Arx munitissima.
Alicante, ad mare Mediterran. generosi vini ferax, castellum edito situm loco habet.
Xativa, fontibus, fructibus, malis punicis abundans.
Guardamar, ad mare, à proventu salis dives.

Biar,

Biar, fert mellis copiam candidissimam.
Orihuela, lat. Orcelis, *S. Mattheo*, *Peniscola*.

Reliqua municipia sunt, { *Xerica*, *Elche*, *Traiguerra*, } { *Talets*, *Villareal*. *Lac Cuevas*, *Salsadella*. &c.

Post visa ARRAGONIÆ Regna Urbesque, sequuntur Insulæ; quæ ad eam pertinent. Hæ sunt I. Duæ BALEARES, vulgò MAJORICA, & MINORICA dictæ.

Majorica 100. millia passuum in longitud. 480. millia in circuitu habet: cujus descriptionem fusius habet Mariana. Abundat fructibus, & animalibus.

Urbs ejus præcip. { *Majorica*, 10. patens portis. *Minor Balearis*, vel *Minorica*.

Insula ambitum CL. millium passuum continet, duos habet portus, *Maon* & *Formelle*, & *Minoricam* Urbem unicam.

Superest REGNUM NAVARRÆ, quod à montibus Pyrenæis incipit, ad flumenque Iberum descendit. Hoc Regnum ante 100. & plures annos à Ferdinando Catholico propemodum omne occupatum fuit, cum Johannes Albretanus Navarræ Rex, Ludovico XII. Regi Gall. opem ferens, à Papa Julio II. proscriptus, excommunicatusque esset. Eâdem formâ adhuc ab Hispano tenetur, nisi quod pauca loca Galliarum Regi, legitimo Regni hæredi, supersint.

Caput Regni est { PAMPELONA, olim Pompejopolis, ad flumen *Argam*, non procul à Pyrenæis montibus sita: firmo muro, duobusque castellis munita. Hîc Ignatius Lojola sclopeto, ad pœnitentiam, & vitam monasticam adductus est.

Ejus oppida reliqua sunt; { *S. Johannis, Pedis portus S. Juan de pie de porto.* Situm in altissimis jugis montium, quorum ascensus XII. mill. passuum, fontes habet frequentes, ferrique fodinas.
Roncevalles, *Rocida Vallis*, ubi Rolandus Caroli Magni agnatus est interfectus, locumque fecit celebrem.

Alia municipia sunt { *Tievas, Tafalla, Olite, Arguedas, Tudela, Stella, Sanguezza, Alfaro.* &c.

Huc usque actum de continente Hispaniæ: sequitur contentum: quod est ipsa Hispaniæ gens, de qua in titul. de moribus Hisp. agitur.

DE GALLIA.

Gallia consideratur ut continens, & contentum. Continens ipsa Regio est, sive Regnum; cujus situm, quantitatem, qualitatem, & divisionem expendemus.

Gallia ab Ortu habet Germaniam superiorem, cum Alpibus, & partem Italiæ: à Meridie, partim mare Ligusticum, partim Hispaniam, & montes Pyrenæos: ab Occidente, partim oceanum Aquitanicum, & Britannicum, partim magnam Britanniam: à Septentrione, inferiorem Germaniam, & partem Angliæ.

Situs terram & aquam complectitur. Ad terram spectant montes, & sylvæ.

Montes præcipui tres numerantur; { *Gebenna*, sive Montaignes d'Auvergne. *Vogesus*, Mont de Faucilles, ou mont Rouland. Horum montium pars Tarara dicitur. *Iura.*

Sylvæ non magis sunt spatiosæ, quam frequentes: maxima est *Arduenna*, tendens ad Germaniam & Belgium, *der Lutticher VValt.*

Reliquæ parvæ sunt, { La forest d'Orleans, La forest de Fontaine, La forest de Compiegne. vide Atlantem.

Aqua comprehendit { *Mare, Sinus, Portus,* { *Lacus, Flumina.*

Mare habet Oceanum Britannic. Aquitanic. partemque maris Mediterranei, quod mare dicitur Gallicum. Sinus ad Ocean. Britan. sunt in recessibus, ubi *Diepa*, & *Caux*: ad Ocean. Aquitanic. ipse est sinus *Aquitanicus*; ad mare Mediterr. du-

duplex, major, ubi *Rhodanus* ingreditur mare Mediterr. minor, ad promont. montis Pyrenæi, ubi *Salses Portus*, in Picardia, *Caletanus*, *Bolognienſis*, item ad fanum S. Audomari, olim dictus *Itius*. In Normandia, *Caen*, *Diepe*, *Havre de grace*, Structura Franciſci oppoſita irruptionibus Angelorum, *Rouen*, *Honfleur*, *S. Sauveur*, *Quarentin*, *Caumont*, *Auranche*. In Britannia, *S. Malo*, *Secar*, *Nantes*, *S. Paul. de Lyon*, *Roſcou*, ver. merid. *Breſt*. In Pictonibus, *Luſſon*. In Santonibus, *La Rochelle*, In Aquitania. *Bourdeaux*, *Bayonne*. In Narbonenſi Gallia, *Narbona*. In Provincia, *Aigues mortes*, *Arles*, *Marſeille*, *Toulon*, ubi ſtatio triremium. *Antibo*, ad mare Liguſticum. Portuum ſatis habet, modo Galli iis rectè uti poſſent; expedire per omnia maria claſſes poſſent.

Lacus: Inter quos primus
- *Lacus Lemanus ad Genevam.*
- In *Arvernia* in monte non procul à *Beſſo* oppido. hic audiuntur fulmina, tonitrua.
- *Creux de Soulcis*, abyſſus ſine fundo.
- *Lacus* inter Maſſiliam & Arelatem.
- *Lacus Abitacinus* non procul à Clarmontia.

Flumina Galliæ Nobiliora ſunt:
- *Moſa, la Meuſe*. *Sequana, la Seine*.
- *Ligeris, la loire*.
- *Garumna*, *la Garonne*, Rodanus le Rhoſne ſecum vehit *Ararim*.

Minora flumina ſunt
- *Araris, la Saone*.
- *Druentia, Durance*.
- *Duranius, ſive D'ordogne*.
- *Elaverus*, *Iſaris*, *Charente*, *Dracus*, &c.

Sequitur Quantitas Galliæ; quæ eſt exterior, & interior. Exterior, in ambitu complectitur MXX. milliaria. Interior, in longitudine & latitudine ſpectatur. Longitudo habet ab Occaſu, in Ortum, mill. Gall. paulo plus CCC. Latitudo eſſe dicitur 255. milliar. Cluver. computationem fecit ſecundum milliaria German. l. 2. Geogr. c. 14. longitudinem ſtatuens CLXXX. latitud. CXL. mill.

Sequitur Qualitas; quæ cõmoda, & incommoda complectitur. Incommoda inde æſtimantur, quod Gallia ventis Septentrionalibus expoſita ſit. Inter commoda verò, Cæli mira temperies numeratur, qua de cauſa, optimis Europæ annumeratur Regionibus. Ita Claudiano feliciſſima, Cæſari ſaluberrima audit. Reliqua ejus Elogia vide apud Lanſ. in orat. pr. Gall.

Terra est fertilissima hominum mater, & ideo omnium Regionum, ad Occidentem sitarum, felicissima.

Omnium rerum abundat proventu, adeò ut bene de ipsa quidam dixerit; *La France, est le petit oeil, & la perle du monde.* Veteres dixere Galliam habere 4. magnetes, qui foris omnem ad se trahunt pecuniam: ut sunt, Frumentum, Vinum, Sal, Linum. Nec immeritò creditricem ditionum omnium, debitricem nullius, illam dixerit Boter. in Relat. univ. l. 2. Ex sola Portugall. IV. milliones pro frumento in Galliam feruntur. Nonnulli volunt, Galliam reditus ex frumento quotannis percipere CL. tonnas auri. Fama est, Gallum Lisbonam intrantem, clamantemque, *traho tritico*, (fero triticum,) ab omni apprehensione immunem esse. Ex vini quoque abundantia, Rex reditus percipit XX. tonn. auri, & plures. Laudes vini Gallici vid. *ap. auctor l' Histoire des. Estats In Gallia*, Salinæ quoque magni sunt apud Gallos pretii. Has Rex quotannis elocare solet, pro immensa pecunia; quomodo autem sal ibi præparetur, vid. Golnitz. in compend. Geogr. l. 2. p. 120. Præter hæc bona, Gallia quoque pecorum, armentorum, ovium, equorum, piscium, ferarum, volatilium, fructuum, serici, panni, immensâ dives est copiâ. Vereque dictum, *Que la France ne cede en richeße au Peru, ni en fertilité à pays, qui soit soubs la chaße du ciel.*

Divisio Galliæ fit in { *Provincias*, *Insulas*.

Insulæ Galliæ, sunt in Occeano Britannico multæ, verúm parvæ.

- *S. Malo*, in Oceano Aquitanico.
- *L' Iste*, Noirmonstier, ubi Abbatia Blanca.
- *L' Iste de Dieu.*
- *L' Iste de Rez*, non procul à Rupella, in quâ oppidum S. Martin.
- *L' Iste de Oleron*, vini excellentis ferax.

In mari Mediterraneo sunt { *Magellona*, *Toulon sive Hieres*, *De Fres* (Hieres) *Stoechades*, *Martigia*, *Camargue*, *Insula Pequensium.*

Provinciæ Gall. apud Veteres distribuebantur in { GALLIAM CIS-ALPINAM, TRANS-ALPINAM.

Cis-Alpina autem dicta pars Italiæ, quam Galli, Alpes trans-

transgressi, occuparant. Eos quoque, qui in Italia consederant, propter togas, quibus ad Romanorum utebantur morem, *Togatos*, dicebant, & *Galliam Togatam*. Propinquos verò mari Mediterraneo, à vestibus brevioribus, variique coloris, quas patrio nomine braccas dicebant, *Braccatos Gallos*, & *Braccatam Gallicam* vocitabant. Reliquos Gallos ad Oceanum longius sitos, à promissis capillis, *Comatos* dicebant. Crescente autem potentia Urbis Romæ, cum Fabius cum Allobrogibus ardua gereret bella, tractus à Genevâ ad Pyrenæos montes, Provincia est appellatus. Tempore vero Jul. Cæsaris, in tres distinguebatur partes; Una ab *Aquitanis*, 2. à *Belgis*, 3. à *Celtis*, inhabitata fuit. Augustus Cæsar rerum potitus, illam in 4. partes distinxit. Hinc à subsequentibus scriptoribus 4. Galliæ numerantur partes,

{ *Aquitanica, Belgica, Lugdunensis, Narbonensis.*
Hodiè, Geographis distinguitur in { *Narbonensem, Aquitanicam, Celticam, Belgicam.*

Narbonensis, aliàs *Braccata*, ab Occasu habet montes Pyrenæos, ab Ortu Alpes, à Septentrione partem Celticæ & Belgicæ: à Meridie. mari Gallico includitur.

Regiones continet 4. { *Narbonensem*, propriè dictam, sive Languedoccam.
Provinciam, Delphinatum,
Et *Sabaudiam.*

Languedocca, sive *Languedocia*, ad Occidentem habet Vasconiam & Armeniacos, ad Septemtrionem Cadurcos & Arvernos, ad Ortum, tam Delphinatum, quam Provinciam, Rhodano à se discretam, ad Meridiem, ex parte mare Gallicum, ex parte Pyrenæos montes.

LANGUEDOCIÆ insigniores Civitates sunt. { *Tholosa*, ad Garumnam, ubi Parlamentum & Academia.
Nabona, ad Fl. Atacem.
Carcassona.
Monspessulum, ubi Academia.
Nemausus, sive Nismes, clara ab antiquitat. Rom.
Aleth, ad radices Pyren.
Besiers, ad fluvium *Orbam*, *Pezenas*, *Agde*, *S. Pons*,
Lodeve, *Usez*, *Pont du Card*, *Beaucaire*, *Eaulne*,

Lavaur, Viviers, Nonnay, Pont S. Esprit, Aigues mortes, Cazeres, Rieux, Foxum, in Comit. *Foxensi, Pamiers, Saverdun, Maizieres, Mirepoix, S. Papoul, Castelnau D'Arri, Castres, Albus, Mande, Quesac, Chirac, Le puy, Tournon, le Doux, &c.*

Provincia, inter *Languedocam* ab Occidente, & è regione inter Pedemontanam Regionem inclusa, à Septentrione includit Delphinatum, vel potius attingit, à Meridiè verò tota est maritima. Ejus duplex est respectus, parsque altera Regi paret Galliæ, altera non. Quæ non paret, est *Comitatus Venusinus*, ubi *Avignon* ad Rhodanum, Papam agnoscens Romanum; in quo Academia. 2. *Principatus Arausionensis*. ubi *Urbs* & *Castrum Orenge*, Academiâ gaudens, hodie ad Celsissimum Princip. Auriacum spectans, in quò Gubernatoris munere fungitur Illustrissimus Comes de Donau. Quæ verò Regi Galliæ paret, habet Civitates,

- *Aix*, ubi Parlamentum, *Arles, Massiliam* aliquot 100. annis ante Christum natum factã, ubi Acad. Minora sunt reliqua muncipia
  - *Digne, Grasse, Glandeves, Senas* in Alpibus maritim.
  - *S. Paul, de Vences, Apt. Pejus, Teriuls,*
  - *Cisteron, Antibo* ad mare S: Maximini.

DELPHINATUS est vel
- *Superior,*
- *Inferior.*

Contiguam habet ab Ortu partim *Sabaudiam*, partim Pedemontanam Regionem, à Septentr. partim Bressanensem, partim Lugdunen. Delphinatus nomen habet, à Castello Dolphin. Quibus ante paruerit, vid. Göln. l. 2. pag. 125 Humbertus verò Princeps illum, tanquam feudum, A. 1349. primogenito Galliæ Reg. Filio, pro quadragies mille coronatis Gallicis vendidit.

Superioris *Delphinat.* metropol. est,
- *Embrun*, ad *Alpes marit.*
- *Valence* ad Rhodan ubi Academ.
- *Die, Gap, S: Paul.* & *Briancon.*

Inferior habet
- *Gratianopolim*, ubi Parlamentum, ad Isaram
- *Magnam Carthusam, Montlimar,*
- *Viennam*, ad *Rhodan. Muram,*
- *Romans*, ad *Isaram, Crest,*
- *S. Valier de Coste, S. Anthoine de Viennois,*
- *Le Monestier, Chasteau, Daulphin.*

SABAUDIA, ex parte Regem Galliæ Dominum agnoſcit, ex parte ducem Sabaudium; ex parte liberæ Reip. gaudet titulo. Includitur ab Ortu Alpibus, à Meridie Pedemontio & Delphinatu, ab Occidente, Delphinatu Breſſanenſique ditione, à Septentrione, Burgundiorum Helvetiorumque finibus.

Regi Galliæ parens, *Sebuſianorum Provincia*, vulgo Breſſe, dicitur. Quæ à Reg. Henric. IV. an. 1601. Sabaudo erepta. & pro Saluziarum principatu poſtmodum immutata.

Metropolis ejus eſt { BOURG, EN BRESSE.

Trans Rhodanum ſunt, { *Seiſel*, *Darieu*, *Chauſſe*, *Arlepons*, *Chava*, *Præfectura*, *Gexenſis*, quæ omnia Gallo Sabaudus coactus eſt dare, teſte Thuan. l. 125.

Quæ Sabaudo ſubjectæ ſunt, ſunt {
Chambery, ubi Parlamentum.
Tarantaſia,
Mommelian, ad Iſaram,
Turris Carbonaria,
Aigue Belle,
S. Jean de morienne.

Libero imperio Optimatum Geneva regitur, à quâ titulum comitatus Regio habet, multotieſque ab hoſtium imminente poteſtate vindicata eſt.

Quæ ſequitur, ſecunda pars Galliæ AQUITANICA eſt. Hæc à montibus Pyrenæis incipiens, extenditur uſque ad Ligerim. Nomen ab aquis accepit, propter magnam earum ibi copiam, tum crebriorem exundationem. Ejus fines vergunt ab Occidente ad Ocean. Aquitanicum, à Septentr. & Ortu ad Ligerim, à Meridie habet tum Pyrenæos montes, tum Narbonenſ. Galliam.

Hujus Regiones aliæ collocantur ad partem ſiniſtram, ſeu cis Garumnam fluvium, aliæ ad dextram, ſive ultra Garumnam.

Cis Garumnam ſunt Provinciæ, { *Bearnia*, *Bigornia*, *Vaſconia*, *Guienna*, & quatuor Comitatus, {
Comingia,
Armeniacus,
Foix,
Albretanus.

BEAR.

BEARNIA: pro appendice Regni Navarrei eſt;

Cujus metropolis eſt { PAU, natalis locus Henrici IV. Gall. R. ubi Parlamentum. *Oleron, Lueſcar. Serrances, Orthes*, ubi Academ. *Morlas, Pontac, Codeich. Navarrina arx.*

Hæc, ex Regno Navarræ, Regi Galliæ reſtant; reliqua Hiſpanus poſſidet. Hîc homines tam bonæ dicuntur eſſe valetudinis, ut communiter CL. annos vivant.

Bigornia Comitatus habet metropolin { TARBAM. *Bayonnam, Fanum S. Joannis de Lutz, Daqs, Archiep. Baigueres opidum, Lourde, Trie, Malbourget.*

Vaſconia habet Provicias { *Aginnenſem. Condomenſem.*

In illa ſunt *Agin*, ad *Garumnam, Ville neufue, Clairac, Marmanda, Tonins, Caſtelmoron, Lemaſt, Ville Franche. S. Foy.*
In hac ſunt *Condomum* ad fluv. *Baiſe, Valentia, Lairac.*

Guienna loca ſunt, { *Bourdeaux*, ubi Parlamentum & Academ. *Blaye, Liburnum, Bourg ſur mer, Condat, S. Macaire, Larmont, Carbonnieres, Carbon blanc, Fronſac, Bazas S. Bazeille, la Reolle, Monſegur, S. Ferme, Caſtelmoru, Geronde, Sauveterre*, &c.

Comitatus Comingiæ, dividitur in ſuperiorem, ubi oppidum Epiſcopale. { *S. Bertrand*, Conſerans. *S. Beat. S. Fregeou. Menregeau*, Saliers.

Et Inferiorem, ubi ſunt { *Lombes, L'iſle de Dodon, S. Matan, Muret, Riumes.*

Armeniacus Comitatus habet *Aux*, oppid. Archiep. Letoure.
Foix habet oppidum *Foix* ejuſdem nominis.
Albretanus Comitatus habet *Nerac*.
Sequitur jam *Gallia Aquitanica* ultra Garumnam, quæ IX. continetur Provinciis.

Prima eſt { *Pictonia*, Urbes ejus ſunt, { *Poictiers*, ad Clanũ fl. ubi Acad. *Niort*, ad Suram. *Fontenay*. Luſignan, *Mont.*

Montmorillon,
La Basse marche, Dorat,
S. Maixent, Sivray.

Ad eandem Provinciam refertur
- Principatus Viceco.
  - Talmon,
  - Chastelraud,
  - Touärs, Tremoulliorum;
- Baronatus
  - De Mainlers Partenay, Mesle, Chizay,
  - Chavigny Lussac, Chasteneraye,
  - S. Mesmin, S. Gilles, &c.

P. Secund.
- Angolis mensis. Urbis ejus est
  - Angeulesme,
  - Martou, Chasteau-Neuf,
  - Blaisse Chabannes, Confeulāt,
  - Ruffec, Aigres, Courville,
  - Rochefaucaut, Marevil,
  - Lansac, Villebois, Mombrum,
  - Bouteville familia Mommorācia
- 2. Santonia cum Alnesia.

Santoniæ Principale oppidum est
- Xainctes ad fl. Carentum, S. Jean d'Angely, Lorgaire,
- Archaut, Pont Loubleze, Taillabourg, Jarnac, Coignac,
- Barbesieux, Josac, Bronage, Royan, Pons, Soubize.

Alnesia, Aulnis, præcipua Urbs est
- La Rochelle,
- à qua prope abest l'isle de Re.

3. Provincia est, Perigorium, perigord. ejus oppida sunt,
- Perigeux, Bergerac, Liberac, Nontron,
- Sarlat, Limeil, Biron, Branthomme,
- La Roche, Miraumont, La Linde, Limolium,
- Liburnum.

4. Provincia Quericum ubi sunt,
- Cahors, ad fluv. Lot.
- Montauban, ad Tarnum, ubi Accadem.
- Castel Sarazin, Montech. Moissac, Lauserte,
- Soüillac ad Dordonam, Burelle, Nazareth,
- Gourdon. Martel.

Limo-

5. Provincia
- **LIMOSIN** divisum in superiorem, quæ habet,
  - *Limoge* Metropol. ad Vigenn. fluv.
  - *La Soubterraine*,
  - *Le Boiſſon*, *Barat*, *Dorat*, *Conſoulant*,
  - *S. Yrier*, *la Perche*, *S. Iunien*, *S. Leonard*, & *Chalus*.
- Inferiorem, cujus oppida
  - *Tulle*, *Uſarcha*, ad *Vezeram* flum.
  - *Brive*, *Treignac*, *Donzenac*, *Allaſac*,
  - *Meiſſac*, *Uſſet*, *Beaum^{ōt}*.

6. Provincia
- **AUVERGNE**, *cum* Ducatu *Montpenſier*.
- Illa dividitur in superiorem, cujus oppida.
  - *S. Flour*, *Aurillac*, *Charlat*, *Murat*, *Billon*.
- Et inferiorem, quæ dicitur *la* **LIMAINE**, *habet*
  - *Clarimont*, *Rion*, *Montferrant*,
  - *Yſſoire*, *ad fluv. Elaverum*,
  - *Brioude*, *Aigueperſe*.

7. Provincia **BERRY** *cum* Comitatibus, *Sancerra*, *S. Aignan*, & Baronia *Montfaucon*, habet
- *Baugy*, & *Gron*, *Bourges*, ubi Academ. *Iſſoudun*, *Dũleroy*, *Vierzon*, *Mehun*, *Aubigni*, *Concresſãt*, *d'Angillon*.
- Sub hujus præfectura sunt
  - *Chaſteau roux* ad *Indrum*,
  - *Argenton* ad Creuſam,
  - *Chaſtres en Berry*.

8. Provincia Est **SALONIA**, ubi Ducatus Sully.

9. Provincia *Borbonia* dividitur in superiorem & inferior. Infer. Urbes.
- *Molins*, *Bourbon l'archambaut*, *Borbon l'ancy*,
- *Montmarant*, *Mont Luzon*, *Chancell*, *Charroux*,
- *Verneul*, *Varennes*, *Genat*.

Su-

Superior habet Regionem — *Combraille*, ubi oppidum *Montaigu*.

Pars Gall. CELTICA, Cujus Provinc.
- *Lugdunensis*, ubi Urbs *Lyon*, & Principat. *Dombes*.
- *Forest*, *Beaujolois*, *Burgundia*, *Nivernia*, *Campania*,
- *Francia* specialiter sic dicta, *Belsia*, *Britannia*,
- *Normannia*.

Forest oppida sunt — *Montbrison*, *Feurs* ad *Ligerim*. *S. Estienne*, *S. Galmier*, *S.Germain*, *Laval*, *S. Bonnet le Chastel*, *Roanne*, ad *Liger*. *S.Rambert*: in hac Provincia Nobilis arx *d'Urfé* & *Cosan*.

Beaujolois habet *Beaujeu*.

Burgundia vel superior est, diciturque Comitatus, qui paret Regi Hispan. habens *Dolam* & *Besanzon*.

Vel inferior, diciturque Ducatus, parens Regi Galliæ, cujus metropolis est

DYON, ubi parlam. — *Autun*, Chalon sur Saone, Beaune, Auxerre, Mascon, ad Ararim.

Nivernia habet — *Nivers*, *Dezize*, *Clamessy*, *Drouzy*, *Milin*, *Angilberth*, *Corbigni*.

CAMPANIA, est Superior, & Inferior.

Ad superiorem pertinent, — *Vitry le Francois*, *Reims*, *Langres*, *Chalon*, *Laigny*, *Comitatus la Brye* in quo *Chasteau Thierry*, *Meaux*, *Provins*.

Ad Inferiori pertinent — *Stroye* ad Sequan. *Chaumont*, *Montigny*, *Vassy*. *S. Disier*, *Joinville*, *Sens*, *Juignu*

Sub Francia specialiter sic dicta sunt — *Lutetia*, ubi Parlament. & Academ. *S. Denys*, *Possiacum*, *Senlis*, *Melun*, *Corbeil*, *Milly*, *Montargis*.

BELSIA tres partes habet
- Superiorem cujus oppida — *Angiers* ad fluv. Meduan. ubi Academ. *Saumur ad Liger*. *Montreneau*, *Bauge*, *la Flesche*, *Segre* &c.
- Mediam cujus oppida — *Blou*, *Tours*, *Castello*, ad fluv. Indre. *Amboise*, *Chaumont*,

Cor-

Cormery, *Loches*, ad fl. Indre.
Paulmy, *Chinon*, ad Vigennam,
Champigny, *Loudin*, *Chasteaudun*, *Ancy le Franc*.

Inferiorem, quæ habet
- *Orleans*, ubi Academ.
- *Estampe*, *Remorantin*, *Gergeau*, *La Fertè*, *Clery*, *S. Laurent*.

Britannia quoque alia est
- *Superior* cujus Urbes
  - *Nantes* ad *Ligerim*,
  - *Condal*, *Rennes*, ubi Parlament.
  - *Doul*, *S. Brieu*, *S. Malo*, *Dinan*, *Rieulx*, *Chasteau*, *Briant*, *Lambal*, *Vitray*, *Jugon*, *S. Aubin*, *du Cormier*, *Montcontour*, *Plorel*, *Jocelin*, *Malestroit*,
  - *Vannes*, *Pontigny*, *S. Julien*. *Encenus*.
- Inferior cujus Urbes
  - *Hannebout*,
  - *Quimperle*.
  - *Quimpercorantin*,
  - *Brest*, *S. Matthè* promontorium
  - *Insulæ Oeßant* & Sayn. *oppida* { *S. Paul*. *Trigues*.

Normandia divîditur in
- Superiorem quæ habet
  - *Roüen*, ubi Parlamentum
  - *Auranches* ad mare
  - *Harcourt-Eureux*, *Vernon*, *Tancarville*, *Malevrier*, *Mortain*, *Montgommery*, quibus additur *Vexin le Normand*, in quo Gisortium, *Baronatus l'Aigle*, *Paßey*, *Jurey*. *Tuillieres*, *Conches*, *Bretueil*, *Rugles*, *Bruin*, *Hermeinville*, *Bajeux*. insignis Episcopatu, ad quem *refertur Caen ubi* Acad. *Seez Alencon*.
- Inferior habet
  - *Diepam*, *Harfleur*, *Havre de Grace*, *Constances*, *Valoigne*, *Cheriburgum*, *Regnum Ivetot*, *Falaise*, *Gibraum*.

Quar-

Quarta pars Gall. BELGICA, sive PICARDIA, quæ complectitur *Ducatus* & *Comitatus*.

Ducatus sunt 2. { *Tierache*, in quo *Guisa* & *vervin*. / *Laon*, continens Comitatus & Urbes.

{ *Comitatus sunt* / *Urbes sunt* } { *Soisson*, / *Noyon*, *S. Quentin*, / *Peronne* ad Somonam, *Corbiê*, / *Roye*, *Mondidier*, *Nesle*, *Ribemont*, / *Coucy*, *Chauny*. }

Comitatus sunt { *Ambianensis*, in quo *Amiens* ad Somonam.
2. *Ponthieu*, in quo { *Abbeville*, / *Dourlens*, / *Crotoy*, *Crequi*, / *Pecquigny*, *Rue*, *Monstrueil*, / *Aurt*, *Renty*, *Hesdin*. }

3. *Boloniensis* in quo { *Boulongne*, *S. Paul*, & *portus le portet*, / *Estaples*, ad mare / *S. Riquier*, *la Chapelle*, *Fren*, *Neufchastel*, / *Pont de Brique*, *le mont S. Estienne*. }

4. Comitatus *Guynes*, in quo fortalitia { *Guisnes*, *Blanes*, & *oppid. S. Ingleve. Harincourt* / *Penplinge*, *Conquelle*, portus *Nivellet*. *Huic Comitatui tres* annumerantur *Baronia*, { *Ardres*, / *Courtêbrone*, / *Fiennensis*. } }

5. *Comitat.* { *D'Oye*, in quo *Calais*, ubi { *Lefort Risbank*. / *Oppidum d'oye*. }
6. *Comit.* *Retelois*, *ubi Rethel*. Hic terminatur Gallia. }

Regni divisioni annumerantur 3. sub Henrici II. Gall. R. acquisita loca, *Mets ad Mosellam*, *Verdun ad Mosam*. & *Toul*. Hucusque de Continente *Gallia*; Contentum ejus, videlicet Gens ipsa, moresque ejus, & loci naturalia, suis exposita sunt locis.

GER-

GERMANIÆ
Deſcriptio Generalis.

De Situ & Limitibus German.

GERMANIA olim ſic fuit diviſa, ad Occidentem Rheno, ad Meridiem Alpibus, ad Orientem Viſtula, ad Septentrionem mari Balthico. Sed hi termini poſtea dilati, hodieque multo latius extenditur, hunc in modum. Ad Occidentem attingit Moſam in Belgio, ad Meridiem Alpes, ad Orientem Ungariam & Poloniam, ad Septentrionem Oceanum Germanicum. Circumferentia ejus ferme eſt 465. Milliarium Germanicorum, quæ aliquis expeditus intra dies 93. peragrare poteſt. Germanorum nomen Veteribus ignotum fuit, pro quo Teutones, vel Thuiſcones habuerunt; aliis Cimbri, Suevi vocati. Dicti vero ſunt Germani, non multo ante Jul. Cæſarem. Romani illos ſubjugare voluerunt ſed nunquam potuerunt. A Thuiſcone Germani dicti ſunt Thuiſcones. Thuiſcon Deum notat Terrà genitum, idemque eſt qui Aſcenes, natus anno poſt Diluvium 130. A Noacho collocatur inter Pontum Euxinum, & Rhenum. Teutones, à Rege IX. Germanorum Dieth, dicti ſunt. Antiquitus verò Galli ſimul & Germani Celtæ ſeu Galutæ fuerunt dicti. At ſicut Germani toti Viriles, ita Alemanni Nobiles, & ingenui Viri nominati ſunt. Fuit populus mixtus ex Gentibus variis, Suevis, Boiis, Marcomannis. Conſederunt primùm inter Rhenum, Danubium, & Mœnum. Ejus

CIRCULUS AUSTRIACUS continet { Epicopos ut { *Tridentinum*, *Brixienſem*, *Labacenſem*, *Viennenſem*.

- 2. Archi-Ducatum *Austriæ*, qui vel
  - Superior, ubi
    - *Lintz*,
    - *Wels*.
  - Inferior, ubi
    - VIENNA, sedes Imperat.
    - *Krembs*,
    - *Newstadt*, &c.
- 3. Ducatus ut sunt
  - 1. *Styria*, quæ vel
    - Superior
      - *Pruck an der Mure.*
    - Inferior
      - GRATZ Sedes Archi-Ducis,
      - *Canisia*.
  - 2. *Carinthia*, ubi siv. Kerrndten
    - *Villach*,
    - *Clagenfurt*,
    - *S. Veit*,
    - *Judenburg*.
  - 3. *Carnia* seu *Carniola*, ubi
    - *Laubach*, caput Ducatus,
    - *Crainburg*,
    - *Cilly*.
  - His adduntur *Croatia*, & *Vinidorum* Marchia, ubi Seissenberg.
- 4. Unus Comitatus *Tyrolensis*, in quo
  - *Oenipons*, *Inspruck*, Archi-Ducum Sedes,
  - *Tridentum*,
  - *Botzen*, *Brixen*.
  - His annumerantur Com. *Schenberg*, *Hardeck*, *Weckenstein*.

CIRCULUS BAVARICUS continet

- 1. Archiepiscopum *Saltzburgensem*.
- 2. Episcopos
  - *Ratisbonensem*,
  - *Passaviensem*,
  - *Frisingensem*,
- 3. Ducem *Bavariæ*, cujus territorium dividitur in
  - *Bavariam* superiorem, ubi
    - *Ingolstadium*,
    - *Monachium*.
  - Inferiorem, ubi
    - *Straubinga*,
    - *Landshutum*.
- Annumeratur ei Palatinatus superior, ubi
  - *Amberga*,
  - *Neoforum*,
  - *Reeza*,
  - *Waldtmunchen*,
  - *Neoburgum* ad Danubium.
  - *Landgrafiatus Leichtenbergius*; Cujus sedes *Pfreimbt*.

4. Comites & Barones Reliqui sunt: *Ortenburgici, Zu Staufen, Reinfels, Deggenberg, Wolfstein, Zu Obern Sultzberg.*

Palatini Rheni, Landgrafius Leuchtenbergius: Civitates RATISBONA, *Freistadium.*

CIRCULUS RHENANUS superior continet Episcopos *Wormatiensem, Spirensem, Argentinensem, Basiliensem.*

2. *Principatus, qui sunt 5. 1. Landgrafiatus Alsatiæ super. ubi oppida, &c, 2. Ducatus Lotharingiæ. 3. Ducatus Sabaudiæ, 4. Ducatus & Palatinatus Bipontinus cū cohærēte Palatinatu Sponheimensi & Veldenz 5. Landgrafiatus Hassiæ, cū urbibus.*

3. *Comites, qui sunt Die in der Witteraw, Nassaw, Sarbrucken, und Weisbaden, Solms, Hanaw, Lichtenbergk, Muntzenberg, und Bitschen, Isenburgk zu Budingen, alle Reingraffen, Salm, Mersspurg Leiningen, Falckenstein, Witgenstein, Waldeck, Rapeltzkircken, Krieckingen, Befort, Rapolstein, Hohenrechberg, Itzstein Mynsingen, Blanckenberg.*

Civitates Circuli sunt: *Mulhusum*, in Alsatia, *Colmaria, Keisersberga, Argentina, Hagenoa, Spira, Wormatia, Francofurtum*, ad Mœnum, *Wetterauiæ* Turckheimium, *Wetzlarium*, &c.

Huc referebantur olim: *Genff*, Basilea, *Losanna, Metis, Tuhl, Verdunum*, quæ nunc membra J. R. esse desierunt.

CIRCULUS SAXONICUS Superior, ubi sunt

Episcopi *Misnensis, Martisburgensis, Naumburgensis,*

Bran-

Brandenburgensis,
Havelburgensis,
Libusensis, & Caminensis.

Abbates, { *Saltzfeldensis, Patershausen, Walckenriedt.*

Abbatissæ, { *Quedlinburg.* & *Geringerode*,
2. Principes Secul.

Dux Saxoniæ, Elector. Marchio Brandenburgensis; Duces Pomeraniæ, Principes Anhaltini; Comites, Barones. Respectu Saxoniæ sunt *Wittenberg* & *Torgaw*. Respectu Thuringiæ *Erfurt*, *Weimar* Ducum sedes, *Isenacum*, Ducum sedes, *Jena* & *Gotha*. Ad *Thuringiam* refertur Comitatus Mansfeldicus, in quo *Islebium*, *Misnia* cum *Voigtlandia*, *Lipsia*, Dresda, Saxonic. Elector. sedes.

Civitates ejus sunt { *Misena, Torga, Freiberga, Naumburgum, Martiburgum. Voigtlandia oppida sunt, Voigtlandia, Plava, Curia, Olsnicium.*

Marchia Brandeburg. dividitur in { *Veterem*, *Mediam*, *Novam*, *Et Ukeram.*

Veteris caput est STENDALIUM; reliqua sunt, { *Tangermond*, *Soltwedel*, *Garleben*, *Esterburg*, *Werben*, *Sehnhausen*, *Arnburg*, *Bismarck*, *Kalbe*, *Boster* *Buck.*

Media caput est BRANDEBURG; reliqua sunt, { *Rarenaw*, *Spandaw*. *Berlin & Coln*, fluvio Suevo separata, *Franckfurt*, ad Oderam, *Trewen Brietzen*, *Bernaw, Belitz, Bellin*, *Munchberg, Freijenwaldt.*

- *Novæ* caput est FRANCOFORTUM reliqua sunt,
  - *Custrin*, *Landsberg*, *Konigsberg*, *Berrwalde*, *Bernstein*,
  - *Berlinchen*, *Arnswalde*, *Tham*, *Soldin*, *Fursten-feldt*.
  - *Bramburg*, *Driesen*, *Falckenberg*, *Kartaw*, *Lepen*, *Morin*, *Schifelbein*, *Schonflies*, &c.
- *Ukera* habet oppida,
  - *Prenlaw*, *Templin*, *Stratzborch*, *Lichem*, *Furstenbergk*, &c.
  - His adduntur Provinciæ,
    - 1. PRIGNITZ, In qua
      - *Havelberg*, *Rapin*, *Perleberg*, *Wistock*, *Prutzwalck*, *Dalmin*, &c.
    - 2. STERNBERG, ubi
      - *Sternberg*, *Reiptzigk*, *Drossen*, *Konigswalde*.
- 3. POMERANIÆ cujus Duces esse desiêre, in qua
  - STETINUM, *Grypswaldũ*, *Wolgast*, *Stralsunda*, *Bart*, *Wollin*, *Treptaw*,
  - *Anclam*, *Stargard*, *Newgarten*, *Golnaw*, *Camin*, *Colberg*, *Costin*, *Stolpe*, &c.
  - His adijciuntur
    - *Cassubria*, ubi
      - *Lawerburg*,
    - & Insulæ 2.
      - *Rugia*
      - *Vsedom*.
- 4. Principes Anhaltini, sub quibus sunt
  - Sedes suorum Principum
    - *Dessaw*, *Bernburg*, *Cothena*, *Servesta*.
- 5. Comites, qui sunt
  - *Schwartzburg*, *Mansfeldt*. *Stolberg*, *Hohnstein*.
  - *Beuchlingen*, *Rappin*, *Barby & Mulingen*, *Gleichen*, *Gleisneck*, *Weldenfels*.
- 6. Sunt Barones, qui sunt
  - *Plawen*, *Geraw*, *Gretz*, *Schonburg*, *Tautenburg*.

CIRCU-

CIRCULUS SAXONIÆ INFERIORIS

1. Ubi sunt 2. Archiepiscopi { *Magdeburgensis*, *Bremensis*,

His adnumerantur 4. Episcopi { *Hildesheimensis*, *Lubecensis*, *Suerinensis*, *Ratzeburgensis*.

2. Principes Seculares, inter quos {
1. Rex Daniæ, respectu ditionum ad imperium pertinentium.
2. Duces Slesvvicenses, & Holsatiæ, qui præter Holsatiam sub se habent { *Stormariam*, *Dithmarsiã*, *Wagriam*.

Civitates sunt præcipuæ, { HAMBURGUM, *Gluckstadium*, *Gottorpium*, sedes Ducum, *Chilonium*, *Flensburgum*, *Rensburgum*,

Schlesvvicum ubi arx.
Haderslebium, { *Segeberga*, *Itzehoa*, *Crempa*, *Ecklenford*,
Meldorp, { *Husem*, *Schwanzẽ* *Ploenẽ*, *Oyting*, &c

3. Duces Lawenburgici, ubi { *Lawenburg*, Ducum sedes. *Beuzenburg*, *Ratzenburg*.

4. Duces Brunswicens. ubi { *Brunswicum*, *Wolfenbuttel*, Ducum sedes, *Helmstadium*, Academ. *Halberstadt*, *Hildesheim*, *Quedlinburg*, *Hannover*.

5. Duces Luneburgici, cum Principatu, Comitatu { *Grubenhagen*, & *Eschfeldt*, *Dannenburg*, ubi { *Cella*, *Luneburg*, *Vltzen*, *Gifhorn*.

6. Duces Megapolitani, ubi { *Wismar*, *Rostochium*, Acad. *Gustrau*, *Schwerin*, Ducum sedes.

Accedunt Circulo Comites in *Delmenhorst*,

Tum Urbes Imperiales { LUBECA, *Mulhausen*, in Thuringia, *Northausen*, *Goslaria*, *Gottinga*.

CIRCULUS FRANCONIÆ habet

1 Episcopos, qui sunt { *Bambergensis*, *Herbipolensis*, *Eichstediensis*, Cui annumeratur magister Ordinis Teutonici.

3. Principes Imperii, qui sunt { *Marchiones Brandeburgici* lineæ { *Onolsbacensis*. *Culmbacensis*, Habent titulum Burggrafiat. Noriberg. *Duces Saxoniæ Coburgenses*.

3. Comites & Barones, hi sunt illi sunt { *Barones Limpurgici*, *Comites Hennebergici*, qui hodie sunt Duces Saxoniæ, *Schwartzenburgici*, *Hohenloensis*, *Erpachensis*, *Wertheimensis*, *Reineccensis*, *Castellensis*.

4. Civitates liberæ { NORIMBERGA, *Rottenburga*, ad Tubarim, *Winsheimium*, *Swinfurtum*.

CIRCULUS SUEVIÆ.

Hic 3. sunt Episcopi, { *Augustanus*, *Constantiensis*, *Curiensis*, *Augsburg*, *Costnitz* & *Chur*.

1. His annumerantur XXIX. *Abbates*, VI. Abbatissæ. Abbates sunt
   - *Kempten*, *Reichenaw*, *S. Gallen*, *Salmansweiler*, *Weingarten*, *Weißenau*, *S. Blasii*, *S. Peter* in *Schwartzwaldt*, *Maulbrun*, *Schafhausen*,
   - *Stein am Rhein*, *Petershausen*, *Creutslingen*, *Einsiedel*, *Pfeffers*, *Diessen*, *S. Johannis in Thurthal*, *Schüssenriedt*, *Rockenburg*.
   - *Ochsenhausen*, *Coningsbrun*, *Margthal*, *Elchnigen*, *Issuc*, *Munchreth*, *Auspergk*, *Hirsaw*, *Gengenbach*, *Schüttern*. His additur der Probst zu Elwangen.

   Abbatissæ sunt
   - *Lindaw*, *Rethmunster*, *Buchaw*, *Luttenzell*, *Brunde*, *Hegebach*.
2. Duo Principatus,
   - Ducatus Wirtenbergicus, ubi
     - STUDTGARDT, Ducum sedes,
     - *Tubingen*,
     - *Haidenheim*,
     - *Canstat*,
       - *Scherredorf*, *Aurach*, &c
   - Marchionatus Badensis, ubi
     - *Baden*, *Pfertzheim*. *Durlach*, sedes Marchionum.
3. Sedecim Comitatus,
   - *Helfenstein*, *Wittenberg*, *Otingen*,
   - *Lauffen*, *Mentfort*, *Furstenberg*, *Eberstein*, *Hohenzollern*, *Sultz*,
   - *Löwenstein*, *Tubingen*, *Kirchberg*, *Brandisz*, *Zimmern*, *Tingen*, *Sonnenberg*.

4. Novem *Baronatus* — *Juſtingen, Gundelfingen, Dieſſen, Truchſeſſen von Waldtpurg, Staufen, Flackenſtein, Konigſeck, Geroltzeck, Hoſehowen.*

5 Civitates liberæ, num. XXXV. — AUGSBURG, *Kaufbeuren, Ulm,* Domina 3. Comitatuum. *Memmingen, Kempten, Bibrach, Leuttkirch, Yſſuc, Wangen, Lindavv, Ravenſpurgk, Buchorn, Uberlingen, Coſtnitz, Pfullendorf, S. Gall. Schaffhauſen, Reutlingen, Eßlingen, Gemundt, VVeill, Heilbrum, VVimpfen, Hal in Schwaben, Dinckelſpühl, Bopfingen, Gengen, Alen, Norlingen, Donawerd, Buchauw, Offenburgk, Elzengenbach, Zelim Hamersbach, Rottweill.*

CIRCULUS RHENI ſive ALSATIÆ.

In hoc I. ſunt XI. Epiſcopi, — *Wormbs, Speyer, Straſzburg, Baſel, Biſantz, Wallis, Genff, Loſanna, Metz, Thul, Verdun.*

Ex his primi tres hodie Romano Imperio ſubjacent, reliqui ad Helvetios & Gallos tranſlati ſunt,

Annumerantur ſuperioribus V. Abbates, — *Fuldenſis in Buchovia, Hirſchfeldenſis, Mürbacenſis, Munſter in S. Gregorienthal, Pfrindt.* & duo Præpoſiti — *Weiſſenburg, Edenheim.*

2. Prin-

2. Principatus, qui sunt — Landtgraviatus Alſatiæ,

V. Dividitur alias *Alſatia*
- In ſuperiorem ubi: *Rubeaqua, Rufach, Colmaria, Cæſaremontum, Schletſtadium.*
- Inferiorem ubi: ARGENTORATUM, *Hagenoa, Weiſsenburgum,* — *Taberne, Benfeldum, Dachſteinium, Molsheimium.*

Cum hoc cohæret
- *Brigſgovia*, ub oppida — *Friburg, Briſach,*
- *Sundovia*, ubi oppida — *Altkirch, Pfirt.*

2. Principatus eſt Ducatus Lotharingię ſeptentrional. & meridional. ubi — NANCY, Ducum ſedes, *S. Nicolas, Bayon, Vaudemont,* &c.

3. Principatus eſt Ducatus Sabaudiæ.

4. Princip. Ducatus, & Palatinatus Bipontinus, ubi — *Zweibrucken, Meyſenheim, Bergzabern.*

Cum hoc cohęret Palatinatus *Sponheimenſis* & *Veldenz.*

5. Principal. eſt Landgraviatus Haſſiæ tam ſuperioris, quàm inferioris, ubi — CASSEL, Sedes Landgraviorum, *Marpurgum, Gieſſa.*

Ad hos referuntur Comitatus *Catznelnbogen*, *Dietz*, *Ziegenhain*, *Nidda.*

3. Sunt Comites, qui ſunt — *Die in der* Wetteraw, *Naſſaw, Sarbrucken* und *Weiſs baden, Solms, Hanaw, Lichtenbergk, Muntzenberg, Bitſchen, Iſenburg zu Budingen, Alle Rheingraffen,*

Salm, Merszpurg, Leiningen, Falckenstein, Wittgenstein, Waldeck, Kriechnigen-Befort, Rapoltstein, Hohenrechberg, Itzstein, Mynsingen, Blanckenberg.

4. Sunt Civitates Imperiales
- MULHAUSEN in *Elsass*,
- *Colmar*,
- *Keysersberg*,
- *Turckheim*,
- *Munsterin S. Gregorien thal*,
- *Ebernehenheim*,
- *Straszburg*,
- *Roszheim*,
- *Schletstadt*,
- *Hagenaw*,
- *Weissenburg*,
- *Landaw*,
- *Speyer*,
- *Wormbs*,
- *Franckfurt* am *Mein*,
- *Friedberg* in der *Wetteraw*.
- *Gelnhaussen*,
- *Wetzlar*.

Olim his annumerabantur *Genff*, *Losanne*, *Basel*, *Metz*, *Thul*, *Verdun*, *Kaufmans Sarbruck*, *Bisantz*; sed hæ circulo exemptæ sunt.

CIRCULUS WESTPHALIÆ.

Ubi sunt 1. Episcopatus
- *Leodiensis*,
- *Paderbornensis*,
- *Monasteriensis*,
- *Osnabrugensis*,
- *Verdensis*,
- *Mindensis*.

His adijciuntur *Abbates*,
- *Andernach*,
- *Corbey*.

Abbatissæ
- *Hervorden*,
- *Essen*.

2. Principatus.
1. JULIÆ ubi oppida
   - *Gulich*,
   - *Duren*.
2. CLIVIÆ, ubi
   - *Wesel*
   - *Emmerich*,
   - *Reesz*,
   - *Cleve*.
3. BERGÆ, ubi
   - *Dusseldorp*,
   - *Duisburg*.

5. Comitatus
Marckæ, *Frisiæ Orientalis*, *sive Emdanus*, *Lippiensis*, *Schaumburgensis*, *Bentheimensis*, *Steinfurt*, *Oldenburgensis*, *Mors*, *Manderscheidt*, *Sain*, *Weide*, *cum Runckel*, *Isenberg*, *Brunckhorst*, *Ridberg*, *Hoya*, *Arnberg*, *Spiegelberg*, &c.

Civitates

4. Civitates liberæ { *Aquisgranum, Duisborch, Dortmund, Sost, Herford, Lemgow, Wartburg.*

CIRCULUS BURGUNDICUS.

Olim hic habuit Ducem Burgundiæ & Comites Nassaw in *Breda, Egmont Horn, Yselstein, Berg.* Hodie nihil præter comitatum habet

Divisus est in 3. partes {
1. Superiorem, ubi { *Gray, Vesoul.*
2. Inferiorem, ubi { *Arbois, Salins.*
3. Dolonam, ubi { *Dola.*
Huic adjacet Comitatus Montbelgardendensis & urbs Besanzon, quæ tamen circulo adempta.

Extra circulos Imperii sunt Regiones BOHEMIA, & HELVETIA.

Bohem. à Carolo IV. in XII. Regiones divisa fuit: caput ejus est PRAGA { *Vetus, Nova, Parva.*

Reliqua oppida sunt {
Pilsen,
Carlstein, ubi ornamenta Regis & corona.
Koniegin Grätz, Kuttenberg, Ozasta, Thabor, Budweiss, Egra, Leutmeritz, Limburg,
Laun, Schlä, Satz, Cõmetaw, Carlsbadt.

Ejus Fœderatæ Provinciæ sunt { MORAVIA, SILESIA. LUSATIA.

Moravia, titulum habet Marchionatus, cujus caput est BRINNA.

Proxima huic est { *Olmutz, Znaim*, ad Taisam, *Cremsier, Iglaw, Kromaw, Tirnaw, Niclasburg, Wischa Austerlitz, Meseritsch.*

Silesia dividitur in superiorem & inferiorem. Hæc habet XVII. Principatus, 1. Comitatum & 4. Dominia.

1. Principatus VRATISLAVIA, cujus urbes { BRESLAW, *Neumarck, Namslaw, Lissa.*

2. SCHWEIDNITZ, sub quo sunt urbes { *Schweidnitz, Strigaw,*

Reichen-

Reichenbach, Bolckenhayn, Landshutt, Freyberg, Zobten, Friedberg, Friedland, Waltberg, Gottsberg, Luben, Jahansberg.

3. JAUR. Hic principatus & Schweidnitz ſunt deſtinata primogenito Regis Bohemiæ filio.

Sub hoc ſunt	*Jaur, Lemberg, Buntzlaw, Schönaw, Greiffenberg, Lahn, Friedberg, Lubenthal, Schmiedeberg, Naumburg am Queiſſ, Kupperberg, Hirſchbergk,*
Pr. 4 GLOGOVIENSIS, ſub quo ſunt	*Groſſ Glogaw, Freyſtad, Cuhraw, Sprottaw, Grunberg, Schwibuſſen, Pelekwitz, Beuten, Schlawa, VVartenberg, Newſtadt, Primkaw, Koben.*
Pr. 5. SAGANUS, ubi	*Sagen, Prebus, Naumburgk, Freywaldt.*
6. TROPPAVIENSIS, ſub quo	*Troppaw, Laſta, Oder, Kranowitz, Holſthin, VVagſtadt, Kunſsberg, Wigſtadt, Newkirchen, Freudenthal.*
7. OPPELN, ubi	*Oppeln, Klein Glogaw, Koſel, Beuten, Gleibitz, Toſt, Newſtadt, Strelitz, Falckenbergk, Roſenbergh, Zulch, Lublinitz, Schirgaſt, Krapitsh, VVeiſſKretſcham, Leſſnitz, Tarnowitz, Schigleu, Steinaw, Friedland, Soſnicowitz, Groſmuck.*
8. RATIBOR, ubi	*Ratibor, Oderberg, Sora, Libeneck, Pillewitz.*

5. TE-

9. TESCHEN, ubi | *Teschen. Freystadt, Bielitz, Fredeck, Schkezaw, Strumen, Mischkaw, Jablunka.*

10. NEISSA & Grotka, ubi sunt | *Neiß, Grotka, Otmachaw, Patshka, Javernick, Weida, Ziegenhals, Wansen, Zuckmantel, Freywalde, Oyzieft, Hozeplotz.*

11. LIGNICENSIS, ubi | *Lignitz, Goldberg, Hayn, Luben, Parchwitz, Grotzberg, Nicklstadt, Walstadt.*

12. BRIEGENSIS, ubi | *Brieg, Ohlaw, Wohlaw, Streben, Steina, Rauden, Wintzigk, Hernstadt, Pitschin, Creutzberg, Nimbtsh, Reichstein, Silberbergk.*

13. MUNSTERBERG ubi | *Munsterberg, Franckenstein, VVarte.*

14 OLSSENSIS, ubi | *Olff, Trebnitz, Strupen, Festenberg.*

15. BERNSTADENSIS, ubi | *Bernstadt, Khienstadt,*

16. JÄGERNDORFENSIS, ubi | *Jagerdorff, Lubschutz, Beuthen, Tarnowitz, Oderberg, Zanditz, Boberaw.*

17. CROSSENSIS, ubi | *Crossen, Zollich, Bobersberg,* & Dominium Sommerfeldt.

His 17. Principatibus adjicitur Comitatus GLACENSIS.

Dominia sunt IV. reliqua, 1. PLESSENSE, ubi { *Pleß, Mikolaw, Beraun, Mischlowitz.*

2. WARTENBERGENSE, ubi { *Wartenberg, & Brallin.*

3. MILITZENSE, ubi { *Militsch, Freyhan, Zulauf.*

4. TRACHENBERG, ubi { *Trachenberg, & Praussnitz.*

Restat LUSATIA.

Hæc est { Superior quæ 6. habet Civitates { *Bautzen, Gorlitz, Sittaw, Camitz, Lauben, Liebē.*

Inferior habet { *Soram, Cotbus, Spremberg.*

Seqni-

Sequitur HELVETIA, alias *Swizia*.

Hæc divisa est in XIII. Pagos Cantons dictos, quibus adjiciuntur duæ confines Provinciæ, *Rhœtia* & *Vallesia*. Pagi illi hodie sunt,

Civitates potentes Reformatæ, { *Berna*, *Tigurum*, (Zurich) *Basilea*, *Schaffhaussen*.

Pontificiæ sunt, { *Lucerna*, *Friburgum*, *Solothurn*, *Zug*, *Uri*, *Unterwalden*, *Schwitz*; *Glaris* & *Appenzell* Utriusque sunt Religionis: his additur Badena, sedes conventuum.

RHŒTIA, incolæ Grisones dicti, divisa est in 3. Fœdera; fœdus { *Antiquum*, *Domus Dei*, *Decem judiciorum*.

Metropolis est { CURIA, CHUR, *Majenfeld*, *Ilantz*. Comitatus ei parent *Clavenna*, & *Vallis Telina*: in illa sunt *Chiavenna*, in hac *Tirano* & *Morbengo*; itemque *Bormio* Comitatus.

VALESIA superior & inferior. Super. 7. habet Desenas, sive Diœceses, ubi { *Sedunum* sedes Episc. *Naters*, *Syder*, *Leuck*, *Raren*, *Visp*, *Brig*, *Gombs*.

Inferior 6. habet Communitates dictas Baneria. { *Gundis*, *Ardon*, *Sallien*, *Martinacht*, { *Intremont*, *S. Mauritz*.

BELGII

Descriptio Geographica.

PRæcessit Germania superior: sequens Belgium, Germania inferior dicitur. Dividitur Belgium in 17. Provincias, nimirum in 4. Ducatus, 7. Comitatus, 5. Dominia, & 1. Imperii Marchionatum. Has Provincias Rex Hispaniæ titulo Regni jam dudum donare voluit, quoniam potentiâ cum Regno certare possunt: at vero quoniam singulæ distinctis idiomatibus, variis privilegiis, & immunitatibus, quas quælibet sartas tectasque observat, item-

itemque consuetudinibus & moribus dissimilibus pollent, & Dominis Patronisque separatis gaudent, per connubia sub unum tandem Dominum redactæ sunt, qui unicuique Provinciæ ratione Privilegiorum juramento sese obligare coactus est, Nam fieri non potest, ut singulæ provinciæ iisdem adstringantnr legibus, de quibus Guicciard. Strada & alii Belgii scriptores.

Ducatus sunt, { BRABANTIA, LIMBURGUM, LUCENBURGUM, GELDRIA. }

Comitatus sunt { *Flandria*, *Arthesia*, *Hannonia*, *Hollandia*, *Zeelandia*, *Namurcum*, *Zutphania*. }

Dominia sunt, { *Frisia*, *Mechlinia*, *Ultrajectum*, *Transisulana*, *Groninga*, }

{ Marchionatus Imperii est ANTVERPIA. }

Majores Brabantiæ urbes sunt, { *Lovanium*, *Bruxellæ*, *Sylva Ducis*, *Trajectum ad Mosam*, *Breda*, *Berga ad Zooman*, }

{ Minores, } { *Tienen*, *Lier*, *Diest*, *Arschoten*, *Nivelle*, *Vilvorden*, *Gemblours* } { *Herentals*, *Eindhoven*, *Helmont*, *Grave*, *Steenbergen*, *Sichenë* &c. }

2. DUCATUS LIMBURGICUS, ubi urbs *Limburg*: huic adjecti Comitatus *Falcoburgum* & *Dalem*, cum oppidis eorundem nominum. Prope Limburgum sunt Spadani fontes.

3. DUCATUS LUCENBURGICUS, nbi urbs *Lucenburgum*; Minora oppida sunt { *Arlon*, *Theonville*, *Rodemachera*, *Gravemachera*, *Koningsmachera*. }

4. DUCATUS est GELDRIA, sunt hujus primariæ Urbes { *Neomagum*, *Ruremonda*, *Arnheimium*, }

Reliqua sunt { *Thiel*, *Bommelen*, *Gelre*, *Venlo*, *Stralen*, *Wachtendonck*, *Harderwijck*, *Wageningen*, *Hattum*, *Elborch*, &c. }

Sequitur

Sequuntur Comitatus, quorum præcipuus est FLANDRIA. urbes ejus
- *Gandavum*, *Bruge*, *Ypren*, *Duacum*, *Tournay*, *Ryssel*, *Rupelmūda*.
- Reliquæ minores sunt *Audenarde*, *Slusa*, *Ardenborg*, *Nieport*, *Dunkercken*, *Oostende*, *Grevelingen*, *Aelst*, *Biervliet*, *Ysendijk*, &c.

2. *Comitatus* est ARTHESIA, cujus metropolis ARRAS: reliquæ sunt *S. Omer*, *Bethune*, *Hesdin*, *Bapaume*, *Arien*, *Renty*, *S. Paul*.

3. *Comitatus* est HANNONIA: hujus primariæ Urbes *Mons sive Bergen*, *Valenchines*, *Camerick*; Reliqua sunt *Chimay*, *Mariaburgum*, *Philippevil.* *Avenes*, *Hallen*, &c

4. *Comitatus* est HOLLANDIA divisa in Septentrionalem, Meridionalem.

Septentrionalis vulgo West-Frieslandt sive Noordt-Hollandt dividitur

1. In Civitates, quæ sunt *Enckhusa*, *Horna*, *Alcmaria*, *Edamum*, *Monachodamum*, *Purmerenda*, *Medenblickum*.
2. Dominia *Beverwijck*, quæ cum Civitatibus iisdem gaudet privilegiis.
3. Insulas, quę sunt *Texel*, *Vlieland*, *Wieringen*, *Urck*, *Ens*.

MERIDIONALIS HOLLANDIA, *Zuydt-Hollandt*, dividitur in *Comitatum*, qui est *Egmond*, *Baronatum* Vianen, *Civitates*, *Insulas*, *Libertates*, *Pagos*.

Civi-

Civitates sunt, vel priores
- *Dordracum,*
- *Harlemum,*
- *Delphi,*
- *Lugdunum,*
- *Amstelodamum,*
- *Gouda.*

Vel posteriores, uti
- *Roterodamum,*
- *Gorcum,*
- *Schiedam, Schoonhoven,*
- *Wesop, Naerden,*
- *Muyden,*
- *Woerden,*
- *Oudewater,*
- *Iselstein,*
- *Leerdam,*
- *Asperen,*
- *Heuckelom,*
- *Worckum, Heusden*
- *Geertrudenberg,*
- *Sevenbergen.*

Insulæ sunt
- 1. *Oostvorn,* ubi Briela, *Geervliet, Beyerlant*, &c.
- 2. *Westvorn,* ubi Goree.
- 3. *Over-Flackee,* ubi *Somerdijck, Oeltgisplaet, Oude & Nieuwe Tonge, Dircxlandt*, &c.

Libertates in Meridionali Hollandia sive *Freyheiten* sunt
- *Nieport,*
- *Vlaerdingen,*
- *Gravesande.*

Pagi utriusque Hollandiæ numerantur CCCC. quos inter Haga præcipua, tametsi jus Civitatis habeat.

Quintus Comitatus est *Zeelandia*, cujus 7. Insulæ
- 1. *Walachria,*
- 2. *Schaldia sive* Schouwen,
- 3. *Zuydbevelandia,*
- 4. *Nordbevelandia,*
- 5. *Duvelandia,*
- 6. *Wolfersdijck,*
- 7. *Ter Tolen.*

Walachriæ urbes sunt
- *Middelburgum,*
- *Vlissinga,*
- *Veera,*
- *Armuyden,*
- *Domburg,*
- *Rammeken,* cum arce *Seeburg* à Carolo V. structa, & *Suytborch.*

2. Habet
- *Zirickzee,*
- *Brouwershaven.*

3. Habet
- *Ter-Goes,*
- *Romerswalde.*

4. Habet
- *Colynsplate,*
- *Catz-Hoeck.*

Sextus Comitatus est *Namurcum*, cujus oppida sunt: *Namur*, *Charlemont*, *Ardenne*, *Bovines*.

Septimus Comitatus est *Zutphania* ubi: *Zutphen*, *Lochum*, *Doesburg*, *Grolle*, *Doetecom*, *Bronckhorst*.

Sequuntur Dominia, ubi agmen ducit

1. FRISIA, ubi sunt: *Leowardia*, *Dockum*, *Worckum*, *Fraenkera*, *Staveren*, *Bolswaert*, *Sneeck*, *Harlingen*, *Hindeloopen*, *Slooten*, *Ilst*.

2. MECHLINIA, cui Urbs ejusdem nominis, ubi summa Curia, ad quam ultima provocatio.

3. ULTRAIECTUM hodie sub se habens: *Trajectum*, *Amersfordiam*, *Batavodurum*, *Rhenen*, *Montfort*.

4. TRANSISULANIA, ubi Civitates principales: *Daventria*, *Campodunum*, *Swolla*.

Reliquæ sunt: *Steenwijck*, *Vollenhoven*, *Hasselt*, *Coevorden*, *Geelmuyden*, *Hardenberg*, *Meppel*, *Ootmarsen*, *Oldezeel*, *Omme*, *Block-Ziel*, *Swarte-Sluys*.

Super-

Supereſt unus Imperii Marchionatus Antverpia, de qua in Ulyſſe Golnitius egit. Hujus XVII. Provincię olim Domui Burgundiæ ſuberant; hodie diviſæ ſunt in duas formas, altera Hiſpano paret, altera libertate gaudet.

Illa pars Belgii, quæ ab unitis Provinciis poſſidetur, ſecundum partes ſuas hæc eſt

DUCATUS qui habet

- 1. BRABANTIÆ partem, ubi ſunt
  - *Hertzogenboſch*, *Maeſtricht*,
  - *Berga ad Soomam*,
  - *Breda*, Princip. Arauſion.
  - *Steenberga*,
  - *Geertrudenberg*, Princ. Arauſ.
  - *Wilhelmſtadt*, Princ. Arauſ.
  - *Grave*, ſive *'T Lant van Cuyck*, Princ. Ar.
  - *Crevecœur*. *Lillo*, *Gennep*.
- 2. GELDRIÆ partem, quæ dividitur in
  - 1. VELAVIAM, ubi ſunt
    - *Arnheim*,
    - *Wageningen*,
    - *Hattem*,
    - *Harderwijck*,
    - *Elburg*.
  - 2. BETAVIAM, ubi
    - Comitatus duo
      - *Buren*, Pr. Arauſ.
      - *Culenburg*.
    - Civitates & Oppida
      - *Noviomagum*,
      - *Bommel*,
      - *Lovenſtein*,
      - *Tiel*,
      - *Schencken-Schantz*,
      - *Voorn-Schantz*,
      - *S. Andries Schantz*,
      - *Rees*, *Emmerick*,
      - *Weſel*, *Rheinberg*,
      - *Orſoy*, *Goch*.
  - *Comitatum* ZUTPHANIENSEM, de quo ſupra

2. COMITATUS
- FLANDRIÆ pars, ubi
  - *Cadsant, Slusa,*
  - *Ardenburg, Isendijck,*
  - *Liefkenshoeck, Oostburg,*
  - *Terneuse,*
  - *Biervliet,*
  - *Philippine Coxie,* fortalitia.
- HOLLANDIÆ, qui dividitur in
  - *Septentionalē,* vulgo West-Frieslandt, a. Noord-Hollandt,
    - Cujus Civitates
      - *Enckhusa,*
      - *Horna,*
      - *Alcmar,*
      - *Edam,*
      - *Monachodamum,*
      - *Purmerenda,*
      - *Medenblickum.*
    - Dominia
      - *Beverwijck.* & *Schagen.*
    - Insulæ
      - *Texel,*
      - *Vlieland,*
      - *Wieringen,*
      - *Urck, Ens.*
  - MERIDIONALEM, Zuyd-Hollandt, qui dividitur in
    - *Comitatum Egmont,*
    - *Baronatum Vianen,*
    - Civitates quæ iterum sunt
      - Priores scilicet
        - *Dordracum,*
        - *Harlemum,*
        - *Delphi,*
        - *Lugdunum,*
        - *Amstellodamum.*
        - *Gouda.*
      - Posteriores nimirum
        - *Rotterdam,*
        - *Gorcum,*
        - *Schiedam,*
        - *Schoonhoven,*
        - *Narden,*
        - *Wesop,*
        - *Muyden,*
        - *Woerden,*
        - *Oudewater,*
        - *Iselstein,*
        - *Leerdam,*
        - Utrumque
    - Insulas quæ sunt
      - *Oostvorne,* ubi *Briela,* & *Geervliet.*
      - *West-Vorne,* ubi *Goree.*
      - *Over Flacke,* ubi *Somersdijck, Olkesplaet, Oude* &

Nieu-

Nieuwe Tonge,
Direxlandt.

Libertates sive *Freyhoyten* ubi
Nieuport, Vlaerdingen, Gravesande, Princ. Auri.

Princ. Arauf.
Asperen,
Heuckelom,
Worckum,
Heusden,
Sevenbergen.

Pagos qui sunt CCCC. quos superat omnes HAGA.

5. Comitat. ZEELANDIÆ, Cujus 7. Insulæ,

1. WALACHRIA, in qua
Middelburg,
Vlissing, *Veera*, Princip. Auriaci utraque.
Armuyden, Domburg, Rammekens, Suydtboech.

2. SCALDIA, in qua
Zirick-Zee,
Brouwers-Haven.

3. BEVELANDIA austrina, ubi
Goes,
Romerswale.

4. BEVEL. Septentr. ubi
Colijnsplat,
Catzhoeck.

5. DUVELANDIA,

6. WOLFERSDYCK,

7. TOLEN, ubi *Tolen* & *S. Martensdijck*, cum domin. *Scherpenesse* Princ. Arausion.

Dominia quæ sunt

1. *Episcopatus* TRAJECTANUS, in quo
Trajectum,
Amersfordia,
Batavodurum,
Rhenen,
Montfort.

2. FRISIA, ubi sunt
Leevarden, Dockum, Worcum, Franekera, Stavera, Bolswaert, Ilst, Hindeloopen, Sneeck, Harlingen, Slooten.

3. TRANSISULANIA, in qua Civitat.
Principal.
minus pr.
Daventria,
Putaum, Campi,
Swolla.

4. GRONINGA, ubi { *Groninga*, *Damme*, *Delfziel*, *Bourtangne*.

Civitates Transysulaniæ expositæ sunt superius.

DESCRIPTIO

Geographica Italiæ.

HÆC, varia olim habebat nomina: *Saturnia* dicebatur à Saturno, qui in ea latitans *Latium* dixit; *Ausonia*, *Oenotria*, & *Hesperia* magna. Italiæ autem nomen quidam ab Italo Rege, quidam à bobus Græcis ἰταλοῖς dictis derivant. Quâ situm, & formam, similis est querno folio, manui, cruri, & tibiæ humanæ. Habet ab Occasu *Alpium* & Franciæ partes, & mare Tyrrhenum; à Meridie mare Inferum sive *Tuscum*: ab Oriente mare Superum sive *Adriaticum*; A Septentr. Alpium juga. Longitudo ejus numeratur ab Augusta in finibus Alpium ad promontorium *Capo delle arme* infra *Rhegium Julium* oppidum in extremitate Calabriæ CCXXV. Mill. Ger. Latitudo maxima in Confinio Alpium est CXL. media ab *Ancona* ad *Ostia* usque *Tiberina* XXXIV. Mill. Germ. Sequitur divisio. Dividitur Italia in Veterem, & Novam. Nova dicebatur olim *Gallia Cis-Alpina*, cujus Provinciæ aliæ sitæ sunt cis Padum, *di quà*

quà dal Po, aliæ trans Padum fluvium, *di là dal Po*. Cis Padum sunt 1. Flaminia, vulgò *Romania* & *Romaniola* dicta.

In ROMANIOLA Civitates sunt
- *Bononia*, in qua prima Academia, Urbs Ædificiis, Palatiis, splendens. Legatus Papalis ibi habet domicilium.
- *Ravenna*, antiquitate celebris.
- *Ferraria*, quæ Pontifici paret, mortuo Duce.
- *Ariminum*, *Rimino*, ad mare situm.
- *Forli*, *Forum Livii*, Urbs agro fertilis.
- *Forinpopolo*, Cesena.
- *Sarsina*, Plauti patria.
- *Faventia*, (*Faenza*) famosa ab albis vasis fictilibus, paret Papæ, ut & Imola.
- *Mirandula*, quæ titulo gaudet Comitatus.

2. ÆMILIA, alias LONGOBARDIA CIS-ALPINA.
Hæc tribus clara est Ducatibus,
- 1. *Parmensi*, ubi elegans Urbs: *Parma*, *Placentia*, *Fiorenzuola*,
- 2. *Mutinensi*, ubi sunt: *Modena*, & *Regium Lepidum* (Reggio)
- 3. *Montis ferracensi*, ubi: *Casalis*, duplici arce munita. *Alba*, *Acqui*, *Alexandria*, *Asti*, *Nicæa Palea*, *Mõcalvo*, *S. Salvadore* *Bassiniana*, *Valentia*. *Polentia*, *Ceva*.

3. LIGURIA.
Hæc habet Urbes
- *Genua*, quæ gaudet titulo Ducatus, quæ libera est, nec agnoscit Superior. Imper. Germ.
- *Savonam*, *Albengam*, *Vintimigliã*, — *Nizzam*, Sabaudo parentem. *Serezzanam*, ubi præsidium habent Germani. *Sestri*, &c.

4. PEDEMONTIUM
Piemonte, quasi ad pedem montium, cujus caput est *Augusta Taurinorum*, ubi sedes Ducis Sabaud. Arcem habet geminam.

Reliqua oppida sunt — *Vercelli, Cargnano, Riveli, Susa, Villa Franca, Pinarolo, Avigliana, Bozolengo, Saluze, Paisana.*

Hæ sunt Provinciæ cis Padum sitę. Sequuntur trans-Padanę, Ubi

1. PROVINCIA LONGOBARDIA, alias Ducatus Mediolan. caput ejus est MEDIOLANUM, cui castellum munitissimum, nomine Portæ Joviæ.
   Reliqua oppida sunt *Ticinum* sive *Papia*, *Novara*, *Cremona*, *Lodi*, *Marignano*, *Sonzino*, *Pichighiton*.

2. MANTUA DUCAT. ubi Urbs elegans *Mantua*, ad Minzium fluv. hodie Ducatus titulo possident Gonzagæ, eique Præsunt.

3. COMITATUS VENETORUM, ubi *Brixia*, *Brescia*, muris vallisque munita validis; Sponsa Venetæ Urbis dicta. BERGAMUM, cujus faceti sunt incolæ.
   CREMA, locus in fœcunda planitie. Hic intra Cremam & Bresciam duo sunt castella Venetorum munitissima, *Jorzi Novi*, & *Jorzi Vecchi*.

4. MARCA TREVISANA ubi, VENETIÆ,
   Patavium, *Padova*, antiquissima Urbs Ital. sub se continet oppida, *Montinianum*, *Castrum Baldũ*, *Athesten*, *Montem Silicis*, *Sacci oppidum*, *Campũ S. Petri*, & *Citadellam*,
   Travisium, sub Venetorum potestate.

MARCÆ TREVISANÆ Urbes sunt, *Verona*, æquiparatur tribus Urbibus, Ve *Venetijs*, Ro *Romæ*, Na *Napoli*: hic excellentes nascuntur Musici & Poëtæ. Ejus Elogium hoc est:

Urbibus Italiæ præstat Verona superbis,
Ædibus, Ingenijs flumine, monte, lacu.

Vicenza,

Vicenza, ubi Academia. Continet oppida, *Marostica*, *Brendulum*, *Lenicum*, *Custozza*.

Rovigo, elegans oppidum

5. FORUM JULII, ubi sunt
Utinum (*Udene*) sub jure Venetorum.
Aquilegia, ubi sedes Patriarchar. Venetis subest.
Goritia, ubi caput *Goricia*, oppidum Nobile. *Cividad di Friuli*, *Tergestum* (*Triest*) *Gradiscia*, *Portus Gruarius*, *Spilimbergum*, *Maranum*, *Mons Falconis*, *Palma*. Hæc omnia sunt sub Jurisdict. Venetorum.

6. ISTRIA, ubi est
Justinopolis, nobilior ejus Civitas.
Pola, *Parenzo*, & reliqua.

Hactenus de Italia Nova; sequitur Italia Vetus.

Ejus Provinciæ sunt 1. HETRURIA sive TOSCANA, Hujus pars titulum Magni Ducatus à Pio V. Pontif. adepta est, invito Maximilian. II. Imperat. tituloque Magni Ducis primum donatus est Cosmus I. Anno 1569.

Dominium Magni Ducis dividitur in *Antiquum*, ad hoc refertur *Florentia*, primum à Mediceis acquisita. *Novum*.

Fuit autem Florentia à Carol. M. restaurata, & nihilominus mansit Imperii membrum, donec, denegata Imperal. fide, sibi privilegia peculiaria à Rodolpho I. Imperat. libertatemque nummis acquisivit.

Ad antiquum pertinent *Pisæ*, *Aretium*, *Pistoria*, *Monte Pulciano*, *Cortona*, *Voterra*, *Fiesole*, *Colle*, *Il borgo S. Sepolchro*, &c.

Ad Novum pertinent *Sena*, quæ ad Imperium Romanum pertinuerunt, tum *Montealcino*, *Chiuci*, *Grosseto*, *Sovana*, *Pienza*. Paret quoque M. Duci portus marinus *Livorno*, & insula *Elba*, ubi *Cosmopolis*, &c.

Agnoſcit vero Tuſcia, præter M. Ducē, *Hiſpanum* cui ſubſunt	*Plombinum*, *Telamon*, *Orbetellum*, *Et Portus*, Hercul.		Hæc omnia maritima ſunt oppida Hiſpanorum præſidiis firmata, quæ ſibi Hiſpanus reſervavit.
2. Pontificem Rom. cui parent	*Peruſia*, *Orvietum*, *Orti*, *Aquapendēs*,	*Viterbum*, *Civitas Vetus*, *Braccianū*	Hæc omnia Patrimonium Petri appellantur, legataque ſunt Eccleſ. Rom.
3. Rempub. *Lucam*.	Hæc ſui Juris Civitas, valde munita, libertateque omnigena fruitur, emptâ 12000. Ducatis.		
4. Principes de *Maſſa*, ubi	*Maßa*, oppidum iis parens.		

2. *Provincia* Italiæ Veteris eſt	LATIUM, hodie Campagna di Roma, ejus caput	*Urbs* ROMA, ſita in valle, inſalubrem habens aërem. OSTIA, ad quam Tyberis oſtium,	
	Reliqua oppida ſunt	*Velitri*, *Tibur* (Tivoli) *Terracina*, *Ardea*, *Aſtur*, *Alba*, *Preneſte* (Pilaſtrina) *S. Gandolfo*, *Sermoneta*, *Pipernum*, *Freſcata*, ubi ſeceſſus Cardinalium.	
3. *Provincia* eſt	UMBRIA, hodie Ducato di Spo*leto* In qua Civitates	*Spoletum*, *Nocera*, *Fulignum*, *Eugubium*,	*Aſſiſium* (Siſi) *Mons Falco*, *Interamnium*, *Vernaccia*, *Pons Caſtellanus*, *Narni*, *Otricoli* &c.
4. *Provincia* eſt	MARCA ANCONITANA, olim Picenum, in qua	*Ancona*, *Urbinum*, *Piſaurum*, (Peſaro) *Firmium*, (Firmo) *Oſmo*, *Gieſi*,	*Recanata*, *Macerata*, *Fanum*, *Senogallia*, *S. Leo*, *Forum* Sempronij, (Foſſumbruno) *Lauretum*, ubi *Maria Lauretana*.

5. *Provincia*

5. *Provincia* est REGNUM NEAPOLITANUM, divisum in suas Provinc. quę sunt sitæ ad Mare Inferum ubi sunt & Superum.

- 1. *Campania felix*, nunc *terra di Lavoro*, dicitur Paradisus Italiæ. caput ejus Neapolis est.
- 2. *Lucania*, hodie *Basilicata*, ubi sunt
  - *Policastrum Pisciota*, *Vlastra*, *Acropolis*, *Padula*, *Capacia*, *Diano*.
- 3. *Calabria*, quæ vel
  - Inferior, ubi
    - *Consentia*, *S. Euphemia*, *Rhegium* (Rhezo) *Manthia*, *Fredus*, *Belmontium*, *Tropia*, *Castrum*, *Villare*, *Alto*, *Monti*, *Turranũ*, *Rugianũ*, *Marturanum*, *Nicastrum*, *Briaticũ*, *Hippo*&c.
  - Superior, in qua
    - *Tarentum* (Tarento) *Rosano*, *Belicastro*, *Croto*, *Matera*, *Cariati*, &c.

Provin-

Provinciȩ Regni Neapolitan. ad mare superum sunt

- 1. *Aprutium*, hodie *Abruzzo*, Provinc. cujus caput Aquila est; reliqua sunt *Guasto di Amone*, *Lanzano*, *Sulmo*, patria Ovid. *Beneventum*, *Chieti*, *Asculum Picenum*, *Sora*, *Aquinum*, Thomæ Aquinat. patria.
- 2. APULIA, quæ duplex
  - 1. *Apulia Daunia*, ubi
    - *Manfredonia*,
    - *Troja*, *Luceria*,
    - *Asculum Apulum*.
    - *Salpe*, & oppida duo.
  - 2. *Apulia Peucécia*, hodie terra di BARRI, ubi
    - *Bari*, Urbs primaria,
    - *Tranum*, *Monopolis*,
    - *Polignano*, *Mola*,
    - *Giuvenazza*, *Malfeta*
    - *Bisegli*, *Barleta*, *Ostunum*,
    - *Cilio*, *Venusium*, *Canusum*,
    - *Acherontia*, *Biletum*.
- 5. *Hydrũtina* Regio, olim Salentinorum, hodie terra *d'Otranto*: oppida ejus sunt
  - HYDRUNTO, Metrop.
  - *Gallipolis*,
  - *Leze*, *olim* Aletium,
  - *Brundusium*, (*Brindisi*)
  - *Castro*, Uxentum hod. Ugento &c.

Hucusque visa est Italia Vetus & Nova secundum situm Provinciarum: secundum Dominia hæc est divisio;

Italia Dominii ratione dividitur in statum

- Ecclesiasticum qui paret Pontifici Romano,
- Cui subest
  - *Ager Romanus*, patrimonium Divi Petri,
  - *Ducatus Spoletanus*,
  - *Marchia Anconitana*,
  - *Romaniola*, & *Beneventum*, in Regno Neapolit.

Secu-

Secularis status complectitur Dominium

- I. Regis Hispan. ad quæ referuntur
  - *Regnum Neapolitan.*
  - *Ducatus Mediolanens.*
  - In Littore Tuscan. 4. oppida, cum Insulis Sicilia & Sardinia.
- II. *Ducum*, ubi primas tenent Archi-Duces Austriæ, respectu, Comitatus Tirolens. ubi *Tridentum.*
  - 2. Dux Magn. *Hetruriæ*, cujus dominium supra ostensum.
  - 3. *Dux Parmæ*, in Longobardia Cis Alpina.
  - 4. *Dux Mantuan.* ad quem *Montisferratens.* Ducat.
  - 5. *Dux Mutinensis.*
  - 6. *Dux Sabaudiæ*, ad quem *Pedemontium.*
  - 7. *Dux Urbinas*, in Marca Anconitana.
- III. Rerumpublicarum, quæ sunt vel
  - Majores, ut *Veneta*, *Genuensis.*
  - Minores ut *Luca*, de qua in Hetruria.

Comitatus est Mirandula, de qua in Romaniola.

De Illyrico, Græcia, Traia, Dacia.

Alteram Meridionalem Europæ Regionem facit *Græcia* cum *Illyrico*, quibus adjicitur *Thracia* & *Dacia.*

Illyricum 4. complectitur Provincias,

- 1. Slavoniam, inter Travum & Savum fluvios interjacentem: oppida ejus sunt *Posega*, *Gradtskia*, *Zagabria*, *Copranitz*,
  - Huic adhæret Rascia, cujus oppida sunt *Garra*, *Sirmium Vetus*, *Semlyn.*
- 2. Croatiam, cujus oppida *Sisaken*, (*Sisseck*,) Wihitsch.

3. Bos-

3. BOSNIAM, in qua *Jaytza*, *Arky*, *Warbosina*, Regni Metropolis.

4. DALMATIAM, ubi est Comitatus *Jadera*, olim *Liburnia* dictus, hodie *Zara*; ubi præterea *Fianona*, *Tersatz*, *Zenga*, *Lopur*, *Starigrad*, *Pescha*. *Nona*, *Zara-Vecchia*, *Scardona*, *Sebenico*, *Traw*, *Salona*, *Spalatum*, *Narenta*, *Sabioncello*, *Ragusi-Vecchia*, *Risine*, *Budoa*, *Dolcigno*, *Alessia*, *Scutari*, *Cataro*, *Delminio*

SUCCEDIT GRÆCIA.

Hæc à Sept. Serviam sive Mysiam superiorem, ab Ortu mare Ægæum, Meridie mare Mediterraneum, ab Occid. partim mare Jonicum, partim Adriaticum, partim Dalmatiam confines habet.

Regiones ejus partim spectantur in Peloponneso, suntque Meridionales, partim extra Peloponnesum, & sunt Septentrionales.

Extra Peloponnesum sitæ sunt tres MACEDONIA, EPYRUS, ACHAJA.

Macedonia posita in medio duorum marium, Jonii ab Occasu, & Ægæi ab Ortu. Latus Septentrionale partibus Dalmatiæ, Mysiæ superioris ac Thraciæ terminatum est: reliquum Meridionale Epyro & Achajâ clauditur.

MACEDONIÆ Civitates numerantur *Thessalonica*, (alias Salonichi) *Pella*, *Apollonia*, *Philippis*, *Larissa*, *Tricola*,

Macedoniæ accenseri solet *Thessalia*, quæ undique fere montibus circumdata est: ab Ortu *Pelion* & *Oßam*, à Septentr. Olympum, ab Occident. Pyndum habet; Achajæ, Epyroque proxima adjacet, in qua fuere Tempe, Thermopylæ.

Hodi

Hodie Epyrus Canina dicitur. Clauditur à Septentrion. & Oriente Macedoniâ, à Meridie Achajâ, marique Jonio, hoc & ab Occasu cingitur.

Præcipuæ ejus Civitates sunt { *Croja*, *Dyrrhachium*, sive *Epidamnum*, hodie *Durazo*, *Chymera*, *Butrotum*, *Belligradum*, { *Lodrin*, *Valona*; *Ambracia*, *Larta*, &c.

Achajæ regiunculæ aliæ sunt maritimæ, aliæ mediterraneæ. Terminatur Achaja à Septentr. Thessaliâ sive Hellade, Græciâ proprie & stricte dictâ, ab Oriente Sinu Euboico, â Merid. Sinu Saronio, Isthmo *Peloponnesi* & sinu *Corinthiaco*, ab Occasu partim mari Jonio, partim Epyro.

Maritimæ dicuntur, quòd uno vel pluribus sinubus alluuntur, ut *Ætolia* & *Locri*, ad sinum *Corinthiacum* sitæ. Illa tamen proximior est mari Jonio, hæc ab eodem remotior. Item Bœotica ad sinum *Euboicum*, *Megaris* & *Attica*, quæ continentem inter sinum Euboicum & Sarronium exporrectam occupant.

Ætoliæ primaria Urbs est *Naupactum*, hodiè *Lepanto*.
Locridis Urbs est & { *Amphissa*, *Anticyra*,
Bæotiæ notiores Civitates sunt { *Theba*, { *Ascra*, Hesiodi, *Cherona*, Plutarchi patria. *Aulis*, *Platea*, *Cuma*.

In Megaride est *Megara*, Euclidis patria.

In *Attica* sunt *Athena*, Compendium olim Græciæ.

Mediterraneæ sunt, quę non nisi mediantibus maritimis mare attingunt: id genus sunt, 1. *Acarnania*, quæ supra *Ætoliam* est, ubi *Argos*, *Amphilochium*.

2. *Phocis*, ubi *Delphi*, *Cyrrha*, & alia ad Parnassum sita.

In Peloponneso, hodie *Morea*, sitæ sunt VIII. regiunculæ;

1. CORINTHIA, in qua { *Corinthus*, Urbs proxima Isthmo.

2. ARGIA, in qua { *Micena*, *Argos*, *Nauplia*. *Epidaurus*, *Hermione*, *Trazen*.

3. LACONICA, hujus Metropolis, { SPARTA, sive *Lacedamon*, hodie *Misithra*, *Leuctra*, *Malvasia*, *Amycla*.

4. MES-

4. MESSENIA, in qua { *Messene*, hodie *Mattagia*, *Modon*, *Coron*, *Pylus*, *Arcadia*, Urbs maritima. }

5. ELIS, in qua { *Elis*, *Olympia*, *Cyllene*, *Leprinus*, *Corine*, *Myrsinus*. }

6. ACHAJA, in qua { *Chiarenza*, *Olenus*, *Patras*, *Vostiza*, *Ægyra*, *Helice*, *Bura Pellene*. }

7. SICYONIA, primaria Urbs { *Sicyon*, *Phlius*. }

8. ARCADIA, in qua { *Megalopis*, patria Polybii, *Stymphalus*, *Lilæa*, *Mantinea*, *Psophis*. }

Hactenus Meridionales Europæ Regiones; sequuntur Orientales, THRACIA & DACIA.

THRACIA in tres Regiones dividitur, in { *Chersonesum*, *Tractum Byzantinum*, *Zagoriam*. }

Thracia terminatur ab Ortu *Ponto Euxino*, *Bosphoro Thracico*, *Propontide*, & *Hellesponto*; à Septentr. Hemo monte, secundum alios *Istro*; ab Occid. partim Macedonia, partim Ripensi Dacia; à Meridie *Mari Ægeo*; dicitur vulgo *Romania*.

Chersonesus habet Civitates { *Gallipolin*, *Dardanellas*, *Magiddum*, *Chirodocastrum*, } { *Hexamilium*, quo Sestũ & Abydum referuntur, *Leandri* & *Herus* amoribus nota. }

Tractus *Byzantini* Metropolis est Constantinopolis, olim *Byzantium*, nunc *Stampolda* dicta Turcis.

Aliæ Civitates partim maritimæ sunt, partim mediterraneæ.

Ex maritimis aliæ { Infra *Byzantium*, ut { *Heraclea*, *Perinthus*, *Achira*. } Supra à meridie versus Septentr. ut { *Galata*, sive *Pera*, in Cornu Byzantino, *Neocastron*. } }

Mediterraneæ sunt { *Dydimotarchum*, *Burchoseme*, *Eschibaba*, *Cissus*, *Philippopolis*, } { *Adrianopolis*, *Trajanopolis*, *Ænos*, *Zurarus* }

ZAGORIA, ſive Sagora, habet loca { *Bellum*, *Siſſopolin*, *Anchialum*, { *Meſembriam*, ſeu *Galliacam*, &c.

Sequitur DACIA.

Illa eſt vel { Cis-Danubiana, attingitque Danubii latus Merid.
Trans-Danubiana, quæ Septentrional.

Vocatur alias Dacia quicquid eſt Regionum intra Pontum Euxinum, Thraciam, Græciam, Dalmatiam, Pannonias, & Sarmatias,

Cis-Danubiana vocatur *Mœſia* ſeu *Myſia*. Habet à Septentr. Danubium, ab occident. Savum & Dalmatiam, à Meridie Orbelum ac Hæmum montes, ab Oriente mare Euxinum.

Nominatur alias *Servia* ſive *Raſcia*, contineturque inter Savum, Danubium, Gabrum, (Moravum) fluvios, & Orbelum ac Scardum montes.

Dividitur in {
Superiorem, cujus nitidiores Civitates ſunt { *Alba Græca*, Germanis. *Griechiſch Weiſſenburg*, ſive *Belgradum*, *Novogradum*, *Neſſus*, juxta *Maſſium fl.* *Sinderovia*, Hungar. *Zendrew*, *Bodö*, *Orach*, *Drin*, *Vidina*, *Samandria*, *Priſdena*, &c.
Inferiorem, hodie Bulgariã: continet illam terram quæ eſt inter Danubium, Pontum Euxin. & ſuper. Myſiam. Civitates ejus, { *Sophia*, *Nicopolis*, *Syliſtra*, *Varna*.

Trans-Danubiana DACIA, continens Tractum mari Euxino, Sarmatia Europæa, Danubio & Tibiſco fluviis incluſum, diſtinguitur

in { TRANSSYLVANIAM, cujus primariæ Urbes ſunt VII. { *Cibinium*, (*Hermanſtadt*)
Corona, ſive *Stephanopolis* (*Cronſtadt*)
Biſtricia, (*Nerſenſtadt*)
Segeſwaria, (*Schiesburg*)
Megies, (*Mijdwiſch*)

Zabesus, (*Zaatz*)
Claudiopolis, sive *Calosivaria*, (*Clausenburgk.*)
Bethlemi Gaboris Principis quondam sedes.

Et WALACHIAM, quæ alia
- Major, quæ dicitur *Moldavia*, cujus Urbes sunt
  - *Soczava*, sedes Vaivodæ,
  - *Margosest*,
  - *Taristo*.
- Minor, quæ *Walachia* dicitur, cujus caput reliqua sunt
  - *Targovisco*, sive *Torvis*:
  - *Dembrowitza*, *Braila*.

Ad extremam Walachiæ oram sita est Bessarabia, cujus oppida sunt
- *Kilia*,
- *Ginestra*,
- *Chermen*.

DE HUNGARIA, POLONIA, TARTARIA, MOSCOVIA.

Hungaria habet à Septentr. Sarmatiam Europæam, ab ortu Transsylvaniam Tibisco, à Meridie Slavoniam Dravo diremptam, ab occasu Austriam.

Dividitur in
- Superiorem, quæ versus Poloniam tendit, cujus Urbes vel
  - In Plano
    - *Posonium*, (*Presburg*, cum arce valida,
    - *Filleck*,
    - *Agria*, cum arce *Erlaw*,
    - *Vardinum*, (*Wardeyn*) ad fluv. *Keres*,
    - *Temeswar*, ad fluv. *Temez*,
    - *Chonad*, ad fluv. *Marons*,
    - *Solnok*, ad fluv. *Tibiscum*,
    - *Tokay*, &c.
  - In *Montanis* sunt Civitates *die Bargstädte*
    - *Cassovia*, (*Kashaw*)
    - *Eperies*, *Leutsch*,
    - *Newsol*, *Altsol*, *Kremnitz*,
    - *Schemnitz*, *Czeben*, *Kesemarck*,
    - *Nitria*, *Tirna*, &c.

Infe-

In feriorem; ejus Metropolis est

Buda, (*Ofen*)
Pestum,
Strigonium, (*Graan*)
Comorra, in Insula Danubii.
Jaurinum, (*Rab*)
Alba Regalis, (*Sthul-Weissenburgk*)

Vesperinum, (*Vesprin.*
Quinque Ecclesiæ, (Fünf Kirchen)
Dotis,
Pappa,
Palota,
Zigeth, &c.

Sequitur POLONIA.

DE POLONIA.

Hæc consideratur vel	In se, dividitur in Poloniam	POSNANIENSEM, hæc habet	*Posnoniam*, & *Mesericium*.
Major Polonia vicina est à Septent. Borussiæ, ac Moscoviç & Marchiæ, ab Occid. Pomeran. & Casubiæ, eamque mediam fluv. Warta interfluit.	Majorem, hæc habet V. Satrapias,	CALISCHIENSEM, hæc habet	*Calisch*, *Gnesnam*, *Pisdri*, *Coninum*, *Schlupzcam*, *Colo*.
		SIRADIENSEM, hæc habet	*Siradiam*, *Vieluniam*, *Petricoviam*, ubi Tribunal, *Sadeck*, *Rosprzam*, *Spicimviam*.
		LANDSCHICIENSEM, hęc habet	*Lanciciam*, *Orloviam*, *Conarcam*, *Bresiniam*, *Piateck*, &c.
		RAVENSEM, hæc habet. Quibus accēsetur CUJAVIENSIS.	*Ravam*, *Sochaczowiam*, *Goslynin*, *Gaben*, &c.

- Cujavia sive Wladislawia duas continet Satrapias,
  - Bresdensem, in qua
    - *Radschowa,*
    - *Cruswicium,*
    - *Covalevia.*
  - In Osladiensem, in qua
    - *Inowlocz,*
    - *Bidgoscia,*
    - (Brambergk)
    - *Dobrin.*
- Minorem: hæc tribus definita est Satrapiis,
  - Cracoviensi, ubi oppida
    - *Cracovia, Biecz, Wonincz, Sandecz, Lelow, Xyas, Proßowitz.*
    - In Cracovia Satrapia est
      - *Oswecinienſi,*
      - *Satorienſi,*
      - *Severienſi.*
    - Silesia Polonica cum tribus territ.
  - Sandomiriensi, *Sandomiriam,* quæ continet
    - *Checiny, Korczin, Wiſliciam, Pilzno, Opoczno, Radomiam, Poloniec, Zannichoſt, Zarnow, Malogoſt,* &c.
  - Lublinensi, quæ habet oppida
    - *Lublinum, Caſimiriam, Lulow, Parcow, Urzendow,* &c.

vel in Provincias Polon. junctas.

Pro-

Provinciæ Poloniæ junctæ sunt

- 1. ROXOLANIA, non Moscovitica, quæ & *Russia*, sive *Ruthenia*, nigra seu minor dicitur. Dividitur in 5. terras
  - 1. HALICIENSEM, ubi *Haliez*, ad *Dniest*, fluv.
  - 2. LEOPOLIENSEM, ubi *Leopolis*, (*Reusch Lemberg*)
  - 3. PREMISLIENSEM, ubi *Przemisl*,
  - 4. BELSENSEM, ubi *Belz*,
  - 5. CHELMENSEN, ubi *Chelm*,
  - *Russia Lithuanica*, quę sita est à Sept. inter Polecensem & Bielsensem, ab Ortu inter Smolenskensem & Severiensem Ducatus, & Circassos populos; à meridie Podoliam Bug fluvio distinctam, ab occasu partim minorem Poloniam, partim Masoviam habet: complectitur Palatinatum
    - *Bressiensem*, ubi *Bressia*,
    - *Volhiniam*, ubi *Lusuc*, *Wlodimierz*,
    - *Palatinatum Kioviensem*, ubi *Kyovia*,
    - *Miecislaviensem*, ubi *Miecislavia*, *Dambrouna*, *Bopycz*, *Sklou*, *Mohilcu*, *Bijthou*, *Reczycza*, *Strisin*,
    - *Vitebssiensem*, in quo *Vitebsk* & *Orsha*.
- 2. PODOLIA,
  - Hæc habet à Septentr. partim *Volhiniam*, partim *Kiovienſ.* terram, ab ortu campos Tartaricos & Turcicos; à meridie jungitur utrique Valachiæ. Reliquum latus Haliciensis & Bielsensis terra, nec non pars Volhiniæ claudit.

Præcipuæ ejus Civitates sunt *Kamieniec*, *Bar*, *Chmielnick*, *Braczlaw*, *Winnica*, *Czudnow*, *Orczakow*, quod Tartari tenent.

3. LITHVANIA quæ in 4. Palatinatus dividitur
   - 1. Est *Vilnensis*, ubi VILNA metropolis. Hic tres districtus continet.
     - 1. *Osnamiensem*, ubi *Osmiana*.
     - 2. *Braslaviensem* ubi *Braslaw*.
     - 3. *Vilkomiriensem*, ubi *Wilkomirz*.
   - 2. *Trocensis* in quo 4. districtus.
     - 1. *Grodnensis*, ubi *Grodno*.
     - 2. *Kawenensis*, ubi *Kowno*, mulso celebre
     - 3. *Lidnensis*, ubi *Lida*.
     - 4. *Upicensis*, ubi *Upita*.
   - 3. *Mycensis* ubi *Mysko*; hic unum districtum habet
     - *Reciciensem*, ubi reliqua oppida sunt *Rzeczki*. *Rakaw*, *Lohoisco*, *Borissou*, *Keidanon*, *Swislotz*, *Bodroisko*, *Odrazko*.
   - 4. *Novogrodensis*, in quo *Novogrodeck*, habet 2. districtus
     - 1. *Slonimensem*, ubi *Slonim*.
     - 2. *Wolgowiscensem*, ubi *Wolkowiska*, ad vos fluv.

4. SAMOGITIA, Hæc contigua est ab occasu Lithuaniæ, Li-

Termini Lithuaniæ sunt à Septentr. ortu, & merid. Rus-

vonibus

vonibus & Borussis intermedia ejus metropol. cæterum nullas habet fere urbes: gens adhuc idololatriæ Ethnicæ dedita, barbaraque est

Rosinie, ad *Dubißam* fluv.

sia Lithuanica, ab occasu pars Masoviæ, Prussiæ, Samogitiæ, Curlandiæ & Livoniæ pars.

5. *Est* LIVONIA, Hæc inter Narvam & Dunam fluvios includitur; per illum à Sept. & Ortu à Moscovia; per hujus partem à Merid. à Lithuania & Samogitia, ab Occasu à Curlandia separatur.

1. *Estiam* quæ diversos habet distri-ctus.

- 1. *Harria*, (*Harmlandt*) ubi: *Revalia.*
- 2. *Viria*, (*Wirlandt ubi*: *Weisenburg*, *Tolsberg*, *Borckholm.*
- 3. *Allantakia*, ubi: *Nerva*, *Neuwshloff.*
- 4, *Odenpoa*, in qua urbes: *Derpt*, *Wernebec*, *Helmet*, *Ringen.*
- 5. *Jervia*, ubi: *Weißenstein*, *Lais*, *Overpolen*, *Vellin.*
- 6. *Wikkia*, ubi: *Hapseel*, *Leal*, *Lode*, *Parnow.*

ratur. Alias ab occasu per mare Balthicum Daniæ ac Suediæ, & à Sept. per Sinum Rhutenicum Finlandiæ obijcitur. Habet 3. Provincias.

- 2. LETEAM, Hæc urbes habet
  - RIGAM,
  - *Kockenhausen*,
  - *Creitzburg*,
  - *Duneburg*, ad Dunam fl.
  - *Wenden*, *Wolmer*, ad Treideram fl.
- 3 CURLANDIAM & SIMIGALLIAM
  - In curlandia sunt
    - *Goldingen*, *Candaw*, *Windaw*, *Durben*, *Schrundem*, *Grubijn*, *Pilten*, *Amboten*, *Hasenpot*.
  - In hac
    - *Mitovia*, aula Ducum Curlandiæ,
    - *Selburg*, *Bauschéburg*,
    - *Dobelin*, *Dalen*, &c.

VI. *Est* MASOVIA, distribuitur in 2. Satrapias, Hæc habet à Sept. & Oriente Lithuaniam, à merid. Sendominiensem & Ravensem Satrap. ab occ. Dobrinum.

- *Plocensem*, ubi
  - *Plotzko* ad Vistulam.
- *Cirnensem*, ubi
  - WARSAVIA, ubi Regis aula.
  - *Lumse*.
  - *Pultowskij*, ad Narew fl.
  - *Kamieniecz*, ad Buck fluv.

VII. *Est* PODA-

LASSIA, inter Masoviam & Lithuaniam sita, dividitur in 2. districtus,
- Bielcensem, & Brogicinensem, ubi
  - Bielsko,
  - Augustow,
  - Tykoczyn.

VIII. *Est* BORUSSIA. Hæc à Septentrione terminatur mari Balthico, ab ortu Lithvania & Cuirlandiâ, à merid. Masovia & Cujavia, ab occasu Pomeran. citeriore: olim dividebatur in XII. Ducatus; hodie duplex est,
- 1. *Regalis*, ubi
  - DANTISCUM, totius Europæ granarium continet 7. Præfecturas.
    - *Schlochoviensem,*
    - *Tuchloviensem,*
    - *Succensem,*
    - *Dersaviensem,*
    - *Zuckoviensem,*
    - *Pucensem,*
    - *Mirakoviensem.*
  - THORUNIUM, in Culmensi territorio, ubi CULMA, olim metropolis: ei Michaloviense territorium accensetur, cum Præfecturis VIII.
    - *Brodniciensi,*
    - *Grudentina,*
    - *Redinensi,*
    - *Golubensi,*
    - *Roggenhausensi,*
    - *Brattianensi,*
    - *Covaliensi,*
    - *Cobrivanensi,*
    - &c.
  - ELBINGA, in Mariæburgensi Satrap. nitida urbs, habet Mariæburgum, ubi 4. Præfecturæ.
    - *Stumensis*, ubi *Stuma*,
    - *Mevensis*, ubi *Meva*
    - *Gneoviensis*, *Sargardensis*, ubi *Stargard.*
- 2. *Ducalis*.

BORUSSIA DUCALIS, cui à Sept. terminus est mare Balthicum,
- In V. tractus dividi potest.
  - 1. In eos qui Vicini sunt Regiæ Borussiæ; estque ei vicina
    - 1. *Pomesania*, sita inter Culmens. & Mariæb. Satrapias.
    - 2. *Hokerlandia*, ad quam referri possunt
      - *Hollandia,*
      - *Salfeldeum,*
      - *Morunga,*
      - *Osterroda,*
      - *Lubemidium.*

Balthicum, cum lacu Curoviensi & ora Curlandiæ; ab ortu Samogitia & pars Lithuan. à meridie Masovia; ab occasu Regia Borussia: dividi potest in 5. tractus.

- 2. Qui mari; cui vicinæ sunt
  - *Natanginum,*
  - *Sambia,*
  - *Sudinum.*
- 3. Qui *Lithvaniæ*, cui vicini sunt 2. tractus
  - *Nadravensis*, cujus præcipua urbs est *Insterburgum.*
  - *Salavensis*, cui annumerantur
    - *Ragneta,*
    - *Telsa,*
    - *Memmella*, eis annumerata.
- 4. *Masoviæ* vicina certum nomē non habet nisi Galindiam eam vocare velis: Præfecturas plurimas habet; præcipuæ hæ sunt
  - *Likensis,*
  - *Soldaviensis,*
  - *Galgenburgēsis*
  - *Neidenburgens.*
  - *Ortolsburgens.*
  - *Joannisburgen*
  - *Passenheimens.*
  - *Hokensteinburgens.* &c.
  - Vastæ, amplæ, desertę imperviæque ijs in locis sunt Sylvæ, per quas maxima pars illius Borussiæ à Masovia distinguitur.
- In medio sive meditullio Borussiæ Ducalis sita est
  - REGIOMONTUM, ubi Academ. celebris.
  - *Barthonia*, ubi
    - *Bartenstein*, ubi Borussi suum thesaurum habent
  - *Velavia,*
  - *Friedlandia*, &c.

Sequitur

Sequitur TARTARIA MINOR,

Sive Przecopiens. ad differentiam major. Tartariæ, quæ in Asia est.

Hæc continet, præter Thauricam Chersonesum, quidquid Terrarum inter Tanaim, Borysthenem, & Sem fluvios videtur: urbes in Taurica Chersenesо sunt	*Brzekop*, ubi Regia sedes, *Caffa*, *Affow*, emporium, *Crijm*.
Extra Chersonesum ad Ostia Tanais est	*Orzakaw*, ad ostia Boristhenis.

Succedit MOSCOVIA.

Hæc & Russia Alba, vel Major, item Roxolania dicitur; gaudetque Magni Ducatus titulo: ipsi Magno Duci Czar, h. e. Imperatori nomen est. Termini ejus sunt ab Ortu Tartaria sive Sarmatia Asiatica, à quibus Tanai fl. Meotide palude, & Volgâ fluvio distinguitur: à Sept. oceanum glacialem, ex eoque sinum Grandvicum, ab occasu Sueciam, Livoniam, & Lithuaniam, à merid. Poloniam, Daciam, Pontum Euxinum, & Tauricam Chersonesum habet. Longitudo ejus est à Promontorio Lytarmi, ubi Psola fl. Boristheni se jungit, mill. Germ. CCCLXXX. latitudo incipit ab opppido Corelenburg, in confinio Finlandiæ, terminaturque ad Obium flumen juxta oppidum Lepin. milliar. Germ. CCC.

Pars Moscoviæ est jurisdictionis Polonicæ, de qua supra: Residua Magno Duci Moscoviæ paret, cui Uladislaus IV. gloriosissimus Polon. B. M. Rex felicibus armis partem excussit, Smolensam & Czernichoviam.

Quæ Magno Duci Moschorum paret, ab ea, quæ juris est Polonici, Borysthene maximam partem dirimitur, &, Moscovia vocatur; nomen habet à Regia Moschovitarum, *Moschovia* dicta, sita ad fluv. *Mosquam*. Urbs est ampla populosa, ædificiis, sed ligneis, frequentissima.

Divisa

Divisa alias Urbs est in 5. partes,
1. Est KREMELENA-GROD, (Aula Imperat.)
2. *Kitay-Gorod*, (Urbs Media.
3. *Tzargorod*, (Urbs Cæsarea.)
4. *Skorodom*, (Urbs exterior.)
5. *Streletska Sloboda*, (Vicus militaris.)

Ad partem Orientalem est
1. *Ducatus Vlodomiriensis.* ubi Civitas { *Vlodomiria.*
2. Novogradiæ inferior. ubi Civitas { *Nisinovegorod.*

Ad plagam Meridionalem cingitur Ducat.
1. *Resanensi*, inter Occam & Tanaim fluv. ubi
2. Ducatu *Worotinensi*, nomen habet à Civitate Worotin. 39. Mill. à Moscovia distante.
{ *Resan*, Civit. *Colluga*, *Tulla*, *Odojum*, castrum, *Mseneck.*
3. *Severiensi* Duc. Hic proximum ab Ortu habet Verotinensem & Resanensem Ducat. à Meridie Campestriam desertam à quibus per Sem fluv. distinguitur; ab occasu Lithuaniæ contiguus est, à quo Boristhenes eum dividit, à Septentr. Smolenscensem & Moscoviticum Ducatum attingit, in quo
Civitates { *Novogrod, Sewersky*, *Czernikow, Potiwolo.*

Ad plagã Occidentalem inter Moscoviã & Luthuaniam est
1. Ducatus Smolenscensis ad Boristhenem situs: in hoc, præter Urbem Smolensko, tria sunt oppida illustria { *Drohobus*, *Viasma*, *Mosaisk z.*
2. Inter Livoniæ & Lithuaniæ confinia imminet Moscoviæ ab Occ. Ducatus { *Bielskia*, cujus Civitas *Bielha.*
3. Supra *Bielskiensem* Ducat. versus Septentrionem Ducatus est { *Plocensis*, ubi *Ploczko.*
4. Est *Reschoviensis.* ubi est { *Reschovia*, & *Taropiecz.*
4. Duc. est *Plescoviensis*, ubi { *Pleskow.*
6. Duc. est *Novogardiensis*, ubi { *Novogardia* magna.

Ad

Ad Septentrion. plagam plurimæ sunt in Russia Provinciæ, at à Regia Moscovia remotissimæ, nec satis exploratæ, scilicet

- CONDORA, PIETZORA, OBDORA, JUGORIA. Vicinissimæ sunt
  1. *Ducatus Twerienſis*, inter *Rſovienſem*, & *Wlodimirienſem*.
  2. *Roſtovienſis*.
  3. *Jaroſlavienſis*.
  4. *Suſdalienſis*.
- Post has, Viciniores sunt
  1. *Bialejezioro*, h.e. album stagnum, quod non procul à Novogardia magna abest. In lacu adsito ejusdem nominis Bielejezoro arx est, ubi tanquam ad asylum tempore belli thesaurum suum Dux Muscov. reponit.
  2. *Galetz*, quod Casan Regnum Tartari in Asia attingit.
  3. *Wologda*.
- Proxima ab istis. est 1. ab Oriente *Wiatka*, 2. in Sept. *Vstiuga*, 3. in Occas. *Duvina*, ubi Emporia
  - *Colmogro*, *S. Nicolai*, *S. Michaelis Archangeli*.

DE NORWEGIA, SVEDIA, & GOTHIA.

Expositæ sunt hactenus Continentes Europæ Regiones: sequuntur *Peninsulæ*, scilicet *Norwegia*, *Suedia*, *Gothia*.

Norwegia longo tractu Oceano obtenditur, ab Oriente Sevonem montem habens, qui hodie ab incolis 4. nominibus distinguitur, quæ sunt, *Fille Fiell*, *Dofre* Fiell, *Ruret Fiell*, *Skars Fiell*; à Meridie Daniam, ab Occasu & Septent. Oceanum Germanicum & Septentrional. habet.

NORWEGIA consideratur	1. In se, & 5. habet Præfecturas & Arces Regias, ultra duo secula Regno Daniæ innexas; ut est	*Bahusia*, arx excelsa, præfecturæ nomen dedit: ejus oppida sunt	*Masterland*, sive *Marstrand*, *Congel*, *Odowal*.	
		Subest huic Provincia *Wichia*.		
		2. *Aggershusia*, sub cujus Præfectura est	*Alsloa*, sedes Episcopalis (*Opslo* dicunt indigenæ) Huic exustæ, Rex Christianus IV. Christianiam restituit.	
			Tonsberga, *Fridrichstadt*,	
			Saltzburg, *Schin*, vel *Schon*, (ubi ferri, cupri, argentique fodinæ sub Rege Christian. IV. inventæ.	
			Hammaria, major & minor, *Tytemarchia*, Hedmarck.	
		3. Arx est *Bergershusia*, cui subest	*Berga*, clarum Norwegiæ emporium.	
			Stafanger, Insula *Scutenes*, *Sundhornleen*, *Nordhornleen*, *Soghne*,	*Sunfiorde*, *Noordfiorde* *Sundmerleen*, *Walders*, *Esterdal*, *Roemsdal*.
	2. Et cum Provincia adhærente	reliqua sunt		
		4. Est Nidrosia, à		

Nidero

Nidero fl. & Rosa, vulgo Druntheim: habet plurimas Præfecturas.
5. Est Wardhusia versus Arctum in Insula Warda.

2. Provincia Norwegiæ cohærens est Finmarchia cum tractu martimo Trunsolen, quibus Præfectus Wardhusiensis jus dicit: in illâ Civitas est Jetaborg.

Sequitur SVEDIA, quæ à Sept. mari Pietczoriko, ab Ortu Lappia, à Meridie mari Balthico, ab occasu Norwegia clauditur, & Sinu Finnico, Bodnicoque. Regni caput salutatur Stockholmia, quæ palis ligneis superstructa est. Hinc aliquot milliarib. distat Upsalia, ubi Academ. & versus Meridiem Nicopen oppidum maritimum.

Regni Provinciæ sunt
- 1. *Botnia* utraque
  - Orientalis & Occid. quibus subsunt
    - *Tornia*, ubi emporium Tornia.
    - *Angrimania*,
    - *Corelia*, ubi Corelenburg.
- 2. *Lappia*, vulgo Lappenlandt, cujus pars Oriental. Moscoviæ Duci, Occident. Suediæ Regi paret.
- 3. *Finnia*, sive Finlandia, cujus duæ præcipuæ Urbes
  - *Abo*, ubi sedes Episcopi.
  - *Wiburg*, celebre emporium.
- Reliqua Hujus Regni, quia raro salutantur, ab Auctore quem secuti sumus, omissa sunt.

Re-

Restat *Gothia*, sive *Gothlandt*, hæc est vel
- Occidentalis, sive *Wester-Gothia*, ubi præcipua sunt
  - *Scara*,
  - *Gothenburg*,
  - ; *Arx Elsborg*.
- vel Oriental. sive *Ostro-Gothia*, ubi
  - *Lincoping*; vel Australis, quæ & Smalandia dicitur, ubi *Wexo*, & *Calmar*, arcem portumque habens ad fines Daniæ, &c.

POLONIÆ, ACCURATIOR DESCRIPTIO
Secundum Simon. Strarovolscii Descrip.
Anno 1652. Editam.

POLONIA dividitur in
- Majorem quæ VII. habet Satrapias
  - *Palatinatum*, POSNANIENSEM, Cui Wischoviense territorium adjungitur ejus Metrop.
    - POSNANIA, reliqua oppida.
      - *Costenum*,
      - *Vschovia*,
        - *Kaina*,
        - *Kazimiria*,
        - *Naclum*,
        - *Curnicum*,
      - *Slupeja*,
      - *Pissdra*,
      - *Coninum*.
    - Senatores hujus Satrapiæ sunt
      - *Episcopus Posnaniensis*,
      - *Palatinus Posnaniens.*
      - *Castellani*, VII.
        - *Posnaniens.*
        - *Medirecens.*
        - *Rogosnens.*
        - *Stezemens.*
        - *Pramentens.*
        - *Crivinens.*
        - *Santocens.*
  - CALISSIENSEM, ejus præcipua Urbs
    - CALISSIUM, reliqua oppida sunt,
      - *Stavum*,
      - *Colum*,
      - *Cosmium*,
      - *Dobra*,
      - *Grabovia*,
      - *Opatovacia*,
      - *Plesovia*,
      - *Odolanovia*,
      - *Chocia*, inde non procul. *Goluchovia*, arx Comit. à Lesno.

3. LEN-

3. LENCICIENSEM. divisa in 3. territoria. 4 Habet Castellan. Lenciciensem, Brezi nens. Involodens. Coriariensem.
- *Lenciciense,*
- *Brezinense,*
- *Orloviense,*
- Urbs præcipua hujus Satrapiæ.
  - *Lencicia,*
  - *Piontkum,*
  - *Vniejovia.*

4. BRESTENSEM, unum habet Palatin. & tres Castellanos, Territoria 4.
- *Brestensem,*
- *Crusviciensem,*
- *Covaliensem,*
- *Brestense,*
- *Crusviciense,*
- *Covaliense,*
- *Pradecense.*

5. JUNIULADISLAVIENSEM, ubi tria territoria. Tres Castellanos habet
- *Bydgostense,*
- *Bobrounicense,*
- *Junivladislaviense,*
- *Junivladislaviensem,*
- *Pydgostensem,*
- *Conariensem.*

Oppida ejus sunt
- *Sutmonum,*
- *Pacostia Rhombuûm,*
- *Gnieucovia,*
- *Vratislavia,*
- *Solecia,*
- *Dibovia, Strela.*

6. SIRADIENSEM, Hæc in 4. territoria dividitur
1. *Siradiense,*
2. *Schadkoviense,*
3. *Radomscense,*
4. *Petricoviense,*

4. Habet Castellanos
- *Siradiensem,*
- *Rospirensem,*
- *Spicimiriensē.*
- *Conariensem.*

Oppida præcipua ejus sunt
- *Vidavia,*
- *Varta,*
- *Pabianice,*
- *Lascum,*
- *Petricovia,* *Regni* Tribunal.

7. RAVENSEM, Hæc habet Palatinum, & Castell. tres: *Ravensem*, *Sochaciovisensem*, *Gostinensem*.

Oppida præcipua sunt: *Rava*, ubi Collegium Soc. JESU. *Lovicium*, ubi arx Archiep. *Volboria*, *Gombinum*, *Sochaciovia*, *Gostinium*, *Squernevicia*, *Biala*, *Viasdum*.

8. TERRAM VIELUNENSEM, Hæc in territoria dividitur: *Velunense*, *Ostreßoviense*. Oppidum præcipuũ *Boleslavecia* est.

Minorem: POLONIA MINOR, tam in longitud. quam latitud. 50. fere Milliaria German. habet.

Illa tres habet Satrapias,

CRACOVIENSEM, hæc sub se continet 4. districtus: *Cracoviensem*, sub quo 2. sunt territoria: *Xianzense*, *Prossoviense*. *Leloviensem*, *Biecensem*, *Sandecensem*. præcipua Urbs *Cracovia* est, ubi Insignis arx.

Continet etiam tres Ducatus & Comitatum *Scepusiensem*: *Osvecimensem*, *Zatoriensem*, *Severiensem*.

Omnes hujus Satrapiæ districtus 93. populationes, ut vocat Auctor, continet, præter pagos & villas. Arces & monasteria hic quam plurima sunt.

2. SENDOMIRIENSEM, hic in 8. territoria dividitur: *Sendomiriense*, *Radomense*, *Stenzicense*, *Corcinense*, *Vislicienſe*, *Chercinense*, *Opocinense*, *Pilsnense*.

Habet

- Habet 9. Senatores, ad Consilium Reipub. spectantes
  - *Palatinum,*
  - *Castellanum Sendomiriensem,*
  - *Visliciensem,*
  - *Radomiensem,*
  - *Zavichostensem,*
  - *Zarnoviensem,*
  - *Malogostensem,*
  - *Polanecensem,*
  - *Chechoviensem,*
- 3. Minor Polon. Pars est
  - LUBLINENSIS SATRAPIA, cui adjuncta est terra Lucoviensis, duos habet tantũ Regni Senatores
    - *Palatinum,*
    - &
    - *Lublinensem, Castellanum,*
  - Urbes ejus sunt
    - *Cazimiria,*
    - *Opolia,*
    - *Curovia,*
    - *Crasnicia,*
    - *Levartovia,*
    - *Urzendovia,*
    - *Lenczna.*

LITHUANIA.

- Ea dividitur in hos tres Palatinatus,
  - VILNENSEM, habet Urbem
    - *Vilnam,* ubi celebre Collegium,
  - Reliqua sunt
    - *Lida,*
    - *Osmiana.*
  - TROCENSEM, hæc tantum habet
    - *Palatinum,*
    - &
    - *Castellanum.*
  - Urbes ejus sunt
    - *Trocensis,* Civit.
    - *Grodna,* ubi elegans arx.
  - BRESCIANENSEM, ejus oppida sunt
    - *Camenecia,*
    - *Cobrinia,*
    - *Janovia,*
    - *Voinia,*
    - *Rososia,*
    - *Vlodava,*
    - *Biala*, ubi habent Duces Radzivilli palatium.

RUSSIA.

Hæc, prout Regi Polon. paret, extenditur longitudine per 200. plus minus Milliar. latitud. per 120.

Hæc dividtur in Russiam
- *Albam*, quæ ad magnum Ducat. Lithuan. pertinet.
- *Rubram*, quæ propr. Roxolania vocatur & ad Polon. spectat.

RUSSIA RUBRA.

Hæc in se VII. complectitur Satrapias
- 1. RUSSIÆ PALATINATUM ubi Senatores 4. Castellani
  - Archiepiscop. Leopoliensis.
  - Episcop. Præmisliens.
  - Kioviens. Palat. Russ.
  - *Leopoliensis*, *Præmisliens.* *Haliciens.* *Sanocens.* Sub his totidem etiam sunt Districtus
    - 1. Districtus Leopoliens. Oppida sunt præcipua
      - *Leopolis*, *Glintani*, *Zloczovia*, *Zborovia*, *Grodecia*, *Komarna*, *Zolkvia*.
    - 2. *Præmisliens.* ubi oppid.
      - Præmislia cũ arce, *Samboria*, *Fulstinia*, *Dobromilia*, *Visnia*, *Zidaczovia*.
      - *Moscisk a. Dubiecia*, *Gancz uga*, *Pravorscia*, *Jaroslavia*.

3. *Ha-*

3. *Halicienf.* oppida habet: *Haliciam*, *Sajatinum*, *Buczaviam*, *Podhajeciam*, *Brezanam*, Civit.

4. *Sanocensis*, ubi oppida: *Brozovia*, *Kimanovia*, *Dinovia*, *Lesko*,

2. PODOLIÆ, dividitur in tria Territoria

Camenecense, ubi Urbs Camenecia.

Oppida reliqua sunt: *Czartcovia*, *Janovia*. *Zincovia*, *Miedzibozia*, *Jesupolis*, *Grodecia*, *Justovecia*, *Satanovia*, *Zvanecia*, *Tarnapolia*, *Kitaigrodum*, *Dunaigrodum*, &c.

4. BRASLAVIENSIS, Palatinat. est, ubi: *Braslavia*, *Vinnicza*.

Habet duos Senatores: *Palatinum*, *Castellanum*.

2. Distinctas: *Vinnicensem*, *Zitomiriensem*.

4. KIOVIENSIS, ubi: Kiovia ampla, & incolis frequens Urbs: hic Græci ritus in Religion. sunt, & multa quæ antiquitas commendat rudera.

Oppida ejus præcipua sunt: *Caniovia*, *Circassia*, *Bohuslavia*, *Pereslavia*, *Bialocerquam*, *Stepanovia*.

VOLINIÆ, Satrapia est divisa in 2. districtus: tres habet Senatores { *Gremenecensem*, *Luceoriensem*, *Palatinum*, & *Castellanum*, { *Volhyniæ*, *Episcopum Luceoriensem*.

Urbes ejus sunt { *Volodimiria*, *Rubesovia*, *Socalia*, { *Czartoriscum*, *Olescum*, *Crilovia*, cum arcibus bene multis. *Brodi*, Oppid. &c.

6. Satrapia BELZENSIS, habet 2. Senatores { *Palatinum*, & *Castellanum*, { *Belzensem*.

Dividitur in 4. territoria { *Belsense*, *Buscense*, *Grodlense*, *Grabovecense*.
In quibus tot oppida, & pagi.

7. TERRA CHELMENSIS, ubi Urbs { *Chelma*, duos habet Episcopos { *Catholicum*, & *Russum*.

2. Senatores { *Episcopum*, & *Castellanum*, { *Chelmens*.

Oppida ejus reliqua sunt { *Rosana*, *Vlodavia*, *Crasnostavia*. In hujus vincinia Urbs Zamoscium à Samoscio exstructa est, ubi Academia. *Scebresinum*, *Turobinum*, *Tarnogrodia*, *Tomasovia*, *Ctesovia*, &c.

RUSSIA

RUSSIA ALBA.

Ideo ita dicta, quod nivibus campi illius cooperti sint & feras, ut ursos, lupos, vulpes aliaque animalia alba producat.

Russia vero hæc dividitur in 6. Palatinatus sive Satrapias

1. Est NOVOGRODENSIS, divisa in duos districtus,
   - *Novogrodensem*, ubi oppida.
     - *Novogrodkum*, *Slonimum*, *Rozana*, *Selecia*,
     - *Mysza*, *Lachovicia*, *Nesuizia*, *Slutkum*.
   - *Slonimensem*.
2. MSCISLAVIENSIS, divisa in 2. districtus,
   - *Msciſlavienſem*,
   - *Modzirenſem*.

   & more cæterarum Satrapiarum duos habet Senatores.
   - *Palatinum*, & *Castellanum*, — *Msciſlavienſ.*

   Oppida ejus præcipua numerantur
   - *Cleckum*, *Ouruckum*, *Homlia*, *Criczovia*,
   - *Ostrskum*, *Msciſlavia*, *Modziria*,
3. VITEBSCENSIS, dividitur in duos districtus,
   - *Vitebſcenſem*, ubi urbs *Mohilovia* est.
   - *Braſlavienſem*.
4. MINCENSIS, cui adjunctum est Borisovienſe territorium.

   Oppida sunt
   - *Barisovia*,
   - *Toloczinum*,
   - *Smolniany*,
   - *Coidanovia*,
   - *Turkum*.
5. POLOCENSIS Satrapia, ubi
   - *Usajatum*, civitas cum arce
   - *Starticia*,
   - *Velisia*,
   - *Sclovia*,
   - *Bychovia*.
6. SMOLENSCENSIS, complectitur
   - *Ducatum Severienſem*,
   - *Terram Czernichovienſem*, ubi utraque 70. arces continet.
   - *Diſtrictum Orſanenſem*.

MASOVIA.

Hæc quaſi in meditullio Poloniæ ſita 4. Satrapiis diſtinguitur

- *Plocenſi* Palatinatu qui habet 4. Territoria,
  - *Plocenſe*, *Zaucrenſe*, *Mlavenſe*, *Stenenſe*,
  - habet Senatores.
    - Epiſcop. Palat. Caſtel. Plocenſ.
    - 2. Raciancenſem. Scerpercenſ.
- *Podlachico*,
- *Maſoviæ Palatinat.*
- *Terra Dobrinenſi*,
  - *Dobrinenſe*, ubi *Skompe*, oppid.
  - *Ripinenſe*, *Libnenſe*.
- Ultima intria terrritoria dividitur Tres habet Senatores
  - *Dobrinenſem*, *Ripinenſem*, *Seonnenſem*.

Maſovia 7. habet Caſtellanos, *Cyrnenſem*, *Viſnenſem*, *Varſovienſem*, *Viſegradenſem*, *Zacrocimenſem*, *Ciechanovienſem*, *Livenſem*.

Unum tantum Palatinũ general.

Dividitur in 12. territoria *Cyrnenſe*, *Viſnenſe*, *Zembrovienſe*, *Varſoviẽſe*, *Runenſe*, *Viſſegrodienſe*, *Zacrociẽſe*, *Ciechanovienſe*, *Lomtenſe*, *Livenſe*, *Rozanenſe*, *Macoviẽſe*.

Oppida Maſoviæ ſunt *Minſcum*, *Varca*, *Vengrovia*, *Garvolinia*, *Brocum*, *Viſcovia*, *Seroxza*, *Lomza*, *Varſovia*.

PODLACHIA, ultima Provinciæ Maſoviticæ Satrapia duos tantum Senatores habet *Palatinum*, & *Caſtellanum*, *Podlachiæ*.

Divi-

Dividitur in tres districtus { *Drogiczynensem*, *Mielnicensem*, *Bielscensem*. Hæc etiam tria sunt præcipua oppida. } Reliqua oppida sunt { *Holovacze*, *Sarasia*, *Visokie*, *Knisinum*, *Ticocinum*. }

SAMOGITIA.

Hæc nullam habet Satrapiam sed præfecturas permultas, summusque ejus Toparcha, sive Capitaneus Regni, locum in Senatu Regni cum Episcopo & Castellano habet.

DE INSULIS EUROPÆ
In Oceano.

Insulæ, quæ in Europa spectantur, sunt vel in { Oceano. Occidentali, ubi { ANGLIA, divisa in Loëgriam, quæ vel Superior cujus Provinciæ sunt { 1. NORTHUMBRIA, cujus loca insigniora { *Barwijck*, *Newcastle*. }
2. CUMBERLANDIA, vel Cumbria, ubi { *Carlile*, *Keswicke*, *VVirkinton*, *Bulnesse*, *Perith*. }
3. DUNELMENSIS Episcopatus, ubi sunt, { *Duresme*, sive *Dunelmum*, *Derlington*, *Standerope*, *Hartlepole*, } } }
In Mari Balthico.
In Mari Mediterraneo. }

Anglia fines habet à Septẽtrione Scotiam, ab ortu Belgium, & Galliç partem per Oceanum Germanicum & Britannicum separatam; à meridie Oceano Britannico, ab occcidente Hybernico clauditur.

4. *Westmorlandia*, in qua oppidum primarium	*Aballada*, hodie Apelby, *Kandale*, lanificio clara.	
5. LANCASTRIA: in qua	*Lancasfer*, *Manchester*, *Ormeskirke*,	
6. CESTRIA, ubi sunt	*Chester*, sive *Westchester*, *Finborrow*, *Condate*, *hodie Congleton*,	
7. SALOPIA, cui subsunt reliqua sunt	*Shrewsburg*, *Bishops Castle*, *Ludlow*, *Bridgnorth*, *Newcastle*,	*Skipton*, *Holgot*, *Routon*,
8. EBORACUM, in quo	*Yorck*, *Doncaster*, *Kingston*, & alia.	
9. LINCOLNIA, ubi	*Lincolne*, *Stanford*, *Grantham*, *Ancaster*, *Spalding*, *Buston*.	
10. NOTINGHANIA, ubi	*Nottingham*, *Shirewood*, *Suthwel*. *Newarke*,	*Mansfeld*, *Blith*, *Sorobij*, *VVorkensop*, &c.
11. DARBIA, ubi	*Darbey*, *S. Diacre*, *VVorkeswort*, *Bakewel*,	
12. STAFFORDIA, in qua	*Stafforel*, *Lienfeldia*, *Burton*, *Utcester*, *Stone*,	*Drayton*, *Bassett*, *Tameworth*, *Vulfrunshampton*, *Theotenhall*, *VVeadesbirigh*, &c.
13. LEICESTRIA, in qua	*Leicester*, *Longhborrow*, *Lutterworth*, *Hinckley*, *Bosworth*, &c,	

14. RUTLANDIA, ubi
- *Uppingham,*
- *Okehamia.*

15. WARWICUM, in quo
- *VVarwicke,*
- *Leanington,*
- *Uckindon,*
- *Harburÿ,*
- *Manchester,*
  - *Covenbry,*
  - *Stadford.*

16. WIGORNIA, vulgo Worcestershire, ubi
- *VVorcester,*
- *Eovestham,*
  - *Bromesgrave,*
  - *Durtwich.*

LAEGRIA inferior quæ in Oceanum Britannicum procurrit, ejus Provinciæ sunt

1. NORTFOLCIA in qua
- *Thetford,*
- *Norwich,*
- *Yarmouth,*
- *Ascheltkorp,*
- *Dis.*
  - *Schetton,*
  - *Skulton,*
  - *Attleburgh,*
  - *VVanburne,*
  - *Lyne,*
  - *Swastham,*
    - *NortElmehã,*
    - *Derehain,*
    - *VVimõdham,*
    - *Jeborrow,* & alia quę numerũ XXVII. faciunt.

2. SUFFOLCIA, ubi sunt
- *Sudburÿ,*
- *Ixnireg,*
- *S. Edmunsburij,*
- *Bretenham,*
  - *Hadley,*
  - *Ipswich,*
  - *Debenhamia,*
  - *Oreford,* &c.

3. ESSEXIA, in qua
- *Maldon,* olim *Camolodunũ*)
- *Colchester,*
- *Leiton,*
- *Beamsteott,*
- *Leeg,*
  - *Rochford,*
  - *Angre,*
  - *Raleg,*
  - *Dũmow,*
  - *Plaissy,*
    - *Chelmerford,*
    - *Ithanchester,*
    - *Earles,*
    - *Colne,*
    - *Barklow,*
    - *VValdẽ,* &c.

4. MIDLESEXIA, in qua
- *Londinum,* totius Britanniæ compendium.

reliqua sunt
- *Uxbridge,*
- *Draiton,*
- *Stanes,*
- *Radcliff,* &c.

5. CAN-

5. CANTIUM, vulgo Kent, cujus primaria Urbs reliqua ſunt	*Cantuaria*, (Canterburii Archiep. ſedes. *Dovern*, *Hith*, *Rumney*,	*Sandwich*, *Graveſend*, *Rocheſter*, *Reptaceſter*, &c.
6. SURRIA, in qua oppida	*Godelminge*, *Ockley*, *Effingham*, *Kingſtone*, *Merton*,	*Croydon*, *Beddingen*, *Wimbledon*, *Wandleſwort*, *The Bourrough*, *Southworcke*.
7. SUTHSEXIA, cujus oppida	*Chiceſter*, *Arundel*, *Lewes*, *Winchelſey*, &c.	
8. SOUTHANTONIA, in qua	*Southhamton*, *Wintonia*, ſive *Wintcheſter*, *Ringwood*, *Chriſt Church*,	*Whorwell*, *Andover*, *Rumſey*, *Portſmouth*, *Cingſelare*, *Odiam*, *Silceſter*.
9. DORCESTRIA, quæ continet	*Dorcheſter*, *Birt-Port*, *Lime*, *Weymouth*, *Poole*,	*Warhaw*, *Shiburn*, *Sturminſter*, *Winburne*, &c.
10. DEVONIA, vulgò Denshire in qua	*Exceſter*, *Plimmouth*, ubi Portus celebris, Franciſci Draci Patria. *Lidſton*.	*Plimpton*, *Modbery*, *Dermouth*, *Exminſtes*, &c.
11. CORNUBIA, quæ & Cornwallia dicitur, ejus oppida dicuntur	*Heilſton*, *Peryn*, *Arvenak*, *Truro*, *Grampound*, *Jowy*, *Leſtuthiel*,	*Saltſhe*, *S. Jees*, *S. Colombs*, *Padſtow*, *Stow*, *Straton*, *Tamerton*,

12. So-

	Leskard, *Bodman,*	*Lanſtuphadon,* *Faulmouth,* portus celebris.
12. SOMERSETUS, in quo	*Briſtolia,* *Welles,* *Bathe*, ob aquas calidas.	
13. WILTONIA, in qua	*Wilton,* *Malmeſburii,* *Crecklade,* *Calne.*	*Chippenham,* *Trubrighd,* *Sariſburii,* *Marleborow.*
14. BERCERIA, vulgò Barckſhire in qua	*Farendon,* *Abbendonia,* *Wantage,* *Walliagford,* *Hogerford,* *Widehay,*	*Newburg,* *Beading,* *Biſtleham,* *Maidenhead,* *Windſoore*, &c.
15. GLOCESTRIA, in qua	*Glouceſter*, ad Sabrinam fluv. *Tewkeſburg,* *Deorhiſt,*	*Campden.* *Winchelſcombe,* *Circheſter*, &c.
16. OXONIUM, in qua	*Oxford*, ubi Academia Collegiis XVI. & VIII. Aulis inſtructa.	
Reliqua oppida	*Blabac,* *Burford,* *Minſterlovell,* *Whitneg,*	*Woodſtock,* *Bamburij,* *Burceſter,* *Tama,* *Dorcheſter,* *Watlington*, &c.
17. BUCKING, à fagis Bucken in hac ſunt	*Buckingham,* *Marlow,* *Highwicham,* *Colbroke,*	*Amirſham,* *Crendon,* *Stonij,* *Statford,* *Ouluey,* *Newport,* *Partell,*

17. HERT-

18. HERTFORDIA. in qua	*Hertford,* *Watlingstreat,* *Tacito* (Verulamium) cujus loco hodie *S. Albans*, oppidum floret. *Roiston,* *Aschewell,* *Bishops,* *Startford,* &c.
19. BEDEFORDIA, ubi sunt	*Bedford,* *Odil,* *Bletnesko,* *Euton,* *Dunstable,* &c.
20. NORTHAMPTONIA, in qua	*Northamton,* *Brakeley,* *Torcester,* *Grafton,* *Daventrey,* *Wedon,* *Higham,* *Oundale,* *Peterboro.* *VVelledon,* &c.
21. HUNTINGDONIA, ubi	*Huntinghdon,* *S. Jues,* *S. Needes,* *Cunnington,* &c.
22. CANTABRIA, in qua	*Cantabrigia*, ubi Academia XIV. Collegiorum.
Reliqua oppida sunt	*Roiston,* *Roch,* *Burwel,* *Elye.*

Cam-

Cambria, five Wallia.

Hęc Provincia Primogenito Regis Angliæ paret, qui Walliæ Princeps dicitur, quemadmodum primogenitus in Gallia Delphinus.

CAMBRIÆ Provinciæ funt

- 1. PENBROCHIENSIS, in qua
  - *Pembrock*,
  - *Tenby*,
  - *Harfortwest*,
  - *Menevia*, five S. Davids,
  - &o *rtus Milfordhaven*.
- 2. CAERMARDENIA, Latin. Maridunum, ubi
  - *Caermarden*,
  - *Kidwelly*, Novum & Vetus.
- 3. GLAMORGANIA, in qua
  - *Landaff*,
  - *Caerdiffe*,
  - *Cowbridge*
  - *Neath*,
  - *Sweynfey*,
  - *Loghor*.
- 4. MONUMETHENSIS, ubi
  - *Nonmuth*,
  - *Chepftow*,
  - *Abergevenny*,
  - *Newport*, *Ifca*.
- 5. HEREFORDIA, in qua
  - *Hareford*,
  - *Lomfter*,
  - *Webleja*,
  - *Ledburg*,
  - *Roffe*.
- 6. RADNOVIA ubi
  - *Radnor*.
- 7. BRECHINIA in qua
  - *Brecknock*,
  - *Buelth*,
  - *Hay Buelt*.
- 8. CARDIGANIA Ceretica, ubi
  - *Cardigan*, opidum,
  - *Aberiftwith*,
- 9. MONTGOMERIA, in qua
  - *Montgomery*,
  - *Lanwilling*.
- 10. MERIONITHIA, Mervinia latin. ubi
  - *Harlech*,
  - *Caftrum*, munitum.
  - *Trarthmaur*,
  - *Teait Bocham*,
  - Duo æftuaria, majus & minus.
- 11. CAERNARVANIA, in qua latin. Snaudonia.
  - *Bangor*.

12. DEN-

12. DENBIGIA, ubi
13. FLINTENSIS Angl. Flintens-hire in qua opp.
{ *Denbigh*, *Ruthjn*, *St. Asaph*, *Flint*, *Rutlan*, }
{ Hæ omnes de Anglia dictæ Provinciæ donatę sunt titulo Comitatus à Regibus quos Shires appeliant }

Insulæ minores Angliæ adjacentes sunt. V.

1. MONA (*Angls the yle of Man.*

Jacet inter Boreales & Britanniæ partes: longitudo ejus est à Sept. in meridiem XXX. latitudo quæ maxima est XV. quæ minima VIII. mill. Italic.

Opidorum Præcipuum est { *Russire*, *Dugias*, ubi portus commodus, *Balacury*, Episc. sedes. *The Pije*, *The Calf of Man*, dicta insula. }

2. ANGLESIA, in mari Hibernico Angliæ proximior, & in ea Walliæ ubi Comitatus Caernavam.

Primarium opidum est { *Beaumarish*, *Newburge*, *Aberfraw*, cum promont Holykead, &c. }

3. VECTA, sive Vectis, alias Wight, in Oceano Britannico sita prope Southamtoniam, longitudo ejus inter ortum & occas. XX. mill. pass, latitud. XII. est altero latere ad Boream, altero ad Austrum conversο.

Opida ejus sunt celebriora { *Newport*, *Brading*, *Newtort*, } { *Yarmouth*, *Sharpnode*, Duo castella } { *VVorsley*, *VVestcowe*, *Eastcowe*, } { *Sãlham* }

4. Est GARNESEY, Hæc Insula, ut & proxima Jersey relatæ fuerunt olim ad Normanniam, ubi etiam earum situs est in Canali Anglico sive mari Brittannico, intra Britanniam & Normandiam: oppidum habet. S. Petri.

5. Est JARSEI, in qua Castrum munitissimum *Montorguel*, impositum colli, habetque præfectum Universæ Insulæ jus dicentem. Hactenus de ANGLIA, sequitur SCOTIA. Cujus termini sunt à Sept. Oceanus Deucaledonius, & Orcades Insulæ, ab occasu mare Hibernicum & Hebrides Insulæ: à Meridie Tueda,

Esca & Solweja fluvii cum monte Cediotâ; ab Ortu mare Germanicum. Longitudo ejus est à Meridie, ubi Promontorium The Mule, sive Galloway, Hiberniam versus, in Septentrionem ad Promontorium Dunsbyheat, versus Orcades, Mill. Germ, LXX. latitudo ab occasu promontor. Ardermouthead, prope Insulam Mulam; in ortum ad promontorium Buguhan est Milliar. Germ. L. Dividit autem omnem Scotiam Grampius mons, ab occasu in ortum tendens, in duas partes, Septentrional. & Meridional.

Scotiæ Septentr. sequentes sunt Provinciæ;

1. STRATHNAVERNIA, in qua aliquot castra versus Orcades jacent.
2. CATHNESIA, ubi promontorium & Castella ad mare Germanicum. — *Dunesbe, Girnego, Catnes, Ackyrgill.*
3. SUTHERLANDIA, in qua — *Dorno, Clyne.* Maritima oppida.
4. ROSSIA, ubi — *Tayn*, fl. Tayn. *Tarbart*, &c.
5. MORAVIA, vulgò MURAY, ubi — *Elgin*, ad Loxiam fluv. *Spyne*, Castel, &c. *Nessum.*
6. LO QUUHABRIA, nunc Strathdee, ubi — *Kijntail*,
7. ABRENETHIA, nunc Strathdee, ubi — *Aberdon*, ubi Academ.
8. ANGUSIA, in qua — *Brechin.*

Scotiæ Meridionalis sequentes sunt Provinciæ.

1. PERTHIA, ubi — *Dunckel.*
2. FIFA, in qua — *Fanum S. Andreæ, Cuptum, Abrenethium.*
3. STRIVILINGIA, — *Sterling, Dunblain.*

4. CUNINHCAMIA, in qua { *Yrwen*, *Ayr.*
5. CLIDESDALIA, ubi { *Glasquo*, *Lanrijck*, *Hamilton.*
6. GALLOVIDIA, in qua { *Promontorium Scotiæ Extremum*, *Galloway.*
7. LAUDONIA, ubi { *Edijnburgum*, sedes Regia Regnique caput, *Dunbar*, &c.
8. MARCIA, in qua { *Bervicum*, maritimum oppid. *Howijn*, Castrum, *Ketso*, &c.

Insulæ, quæ SCOTIÆ adjacent, sunt { *Hebrides*, & *Orcades.*

Hebrides in mari Deucaledonio ad Scotiam Occidentalem sunt sitæ, quarum numerus est, XLIV. è quibus præcipuæ sunt { *Levissa*, *Eusta*, *Skye*, { *Mula*, *Ila.*

Orcades (vulgò Orkney) numerantur XXX. & amplius, quarum caput Pomona est, in qua *Kirkwal.*

Hæ sitæ sunt ad Septentrionalem Scotiæ plagã, è quibus serpentes & venenata animalia natura ejecit. Incolæ Lingua Gothica utuntur, quia Gothi has olim tenuerunt, fueruntque antiquitus pars Norwegiæ Regni, ad quod etiamnum pertinent. Manetque jus Daniæ Regi in illas terras.

Ordo poscit *Hiberniam*, sive *Irelandiam*,

Hæc undique clauditur Oceano, & ab ortu Angliæ Scotiæque parti obversa est. Longitudinem maximam habet Mill. Germ. LX. latitudinem autem XXX.

Provinciæ, ejus sunt { I. ULTONIA, sive Ulster, in qua oppid. primar. { *Armagh*, sedes Archiep. & *Doun.* Dividitur aliàs Ultonia in { *Citeriorem* quæ tres habet Comitatus { *Louth*, *Down*, *Antrimme.*

Ulterior

Ulteriorem, quæ 7. { *Monahon*, *Teroen*, *Armagh*, *Colrane*, } { *Donegall*, *Fermanagh*, & *Cavan*, }

2. CONNACHIA, quæ distribuitur in 6. Comitatus { *Clariæ*, *Letrimma*, *Galweje*, *Resecomin*, *Majo*, *Sligo*. } { Urbes primariæ sunt } { *Galwey*, *Clare*. }

3. LAGENIA, (Angl. Leinster.) in qua primaria Urbs est { *Dublinia*, Regni Metropol. *Wexford*. }

4. MOMONIA, (Anglicè Munster) ubi est { *Waterfordia*, *Corcagia*, Angl. Korkekinsalia, *Rossia*, *Lismoria*, *Clonmella*, *Cassel*. }

Hacusque Insulæ in Oceano Occidentali, sequuntur Insulæ in Oceano Septentrional. sive hyperboreo, quæ sunt

1. ISLANDIA, à perpetua glacie nomen obtinet, alias & Snelandia, poëtis Thule. { Islandiæ longitudo fertur CXLIV. latitudo LXV. Millar. Germ. Dividitur secundum mundi IV. Cardines in Oriental. Merid. Occidental. & Septentrional. Urbes præcipuæ sunt { *Harlar*, *Skalholt*, *Mons Hecla*. } }

2. GROENLANDIA, Insula magna, sed adhuc magnam partem incognita.

3. FRISLANDIA, à Merid. Groenlandiæ opposita, nomen ab intenso frigore habet. Incolæ piscaturâ rem faciunt.

4. FARRÆ Insulæ, numero VII. præcipuum oppid. est *Farre*.

5. SCETLANDIÆ Insulæ sive Hetlandiæ, quæ Regi Daniæ absolutissimo jure subjectæ sunt.

6. NOVA ZEMBLA, Insula sub gradu LXXVI. altitudinis, inclementissimi aeris, frigorisque intensissimi, vacua hominibus & campis, ursis plena & carnivoris bestiis; de quo Navigationes Batavorum satis superque testantur, &c.

De Insulis in Mari Baltico.

In Mari Baltico Daniæ Regnum est, constans partim ex Insulis, partim ex Peninsulis.

Regnum DANIÆ undique mari alluitur, nisi quod ab ortu æstivo Sueciam, ab occasu æstivo Norwegiam, à Meridie Germaniam attingat.

Peninsulæ duæ sunt { 1. Oriental. *Scandia*, quæ consideratur in { Conterminis, Provinciis, Insulis.
2. Occidental. *Jutia* sive *Jutlandia*

Scandia, quæ & *Scandinavia*, alias Schonen & Scania dicitur, ut & Schon Dania, quasi bella, à Septentr. Norwegiam & Sueciam attingit: alias à mari alluitur, & per Oresundam, tam à Germania, quam à Schialandia sive Zeelandia dirimitur. Longitudinis est XVIII. latitud. XII. Milliar. Germ. à Promontorio Scaniæ, cui nomen Valsterboem, ad oppidum *Engelholm*, Halland. *vicinum*. Hujus primaria Urbs est,

1. *Lundia* (Lund) ubi tria videntur { Crypta subterranea, cui chorus superstructus. Horologium. Altare magnæ fabricæ.
2. *Coronia* (*Lands-Croone*,) Civitas maritima cum arce à Christ. III. exstructa.
3. *Malmogia* (danicè Malmoe,) exteris Elleboge.
4. *Helsingoburgum* (*Elsenborg*, cum arce in excelso monte.

Conterminas habet Provincias { *Hallandiam*, & *Blekingiam*.

Hallandia, à Sept. habet Norwegiam, ab occasu sinum Codanum, à meridie Scaniam, ad Ortum Gothiæ partem. Longitudo ejus se extendit à promontorio Kol (indigenis dictum Hallands Ars) ad arcem fere *Elsborg*, sub Suecis, Milliar. Germ. XVI. ad littus.

HAL-

HALLANDIÆ urbes maritimæ sunt
- *Laholmia* (vulgo *Laholm*)
- *Helmste*, quam Christianus IV. munivit.
- *Valckenborg*, ad fluv. ejusdem nom.
- *Warburgum* (*Waersberghen*) munitum cum arce opidum.

Præter has Civitates habet portum Consbacensem & oppidum *Consback*: reliqua ad *Monstersundam sunt*, *Ulymenes*, *Gosewaer*, &c.

BLEKINGIA, Sconiâ, Sueciâ & mari Baltico circumdata,

Preci pua habet opida
- *Drelborg*,
- *Usiede*,
- *Sandhamer*,
- *Christianstadt*, à Rege Christ. IV. condita,
- *Ahusium* (Ahuys,
- *Slesborg*,
- *Elenholm*,
- *Rottenbuy*,
- & *Christianopolim*, à Rege Christ. IV. contra Suecorum Calmariam nondiu extructam.

Insulę quæ ad Scandinaviam sunt.

1. BORNHOLMIA, cujus longitudo IV. latit. 2. mill. Germ. est. Ejus oppida sunt
   - *Nex*, ad ortum.
   - *Rattenbij*, ad occasum.
   - *Suaneke*,
   - Arces 2. Sandvicum, Hamershusium.

   Insula dives pecore.

2. GOTLANDIA, vulgò (Gutland) longitudo ejus est XVIII. latitudo V. Mill. Urbes ejus sunt
   - *Visbuy*,
   - *Westergarn*,
   - & alii portus.

2. OSILIA, vulgò Oesel, adjuncta Livoniæ finibus. Longitudo ejus est XIV. latitud. VII. Mill. Paruit tota Regno Danię, sed post in Tractatibus pacis, Ann. 1645. inter Regem Daniæ & Sueciæ habitis, Suecis à Daniæ Reg. permissa est, Dominumque jam Magnum Comitem de la Garde, Regni Sueciæ Thesaurarium, agnovit.

Ibi oppida sunt
- *Orsel*. versus occas.
- *Arensburg*,
- *Sonneburg*, vers. Septentr. sita.

Occidentalis peninsula Daniæ est, *Jutia* sive *Jutlandia*, dicitur etiam *Cimbrica Chersonesus*.

Jutia ab Occid. & Septentr. mari Germanico, ab ortu Fioniæ in parte, & mari Baltico, à Meridie Eidera fluvio

vio terminatur. Longitudo à Promontorio Schag en, Holsatiam versus est LIII. latitudo XX. Milliar. German.

Peninsula hæc dividitur in
- Septentrional. quæ 4. habet jurisdictiones secundum Episcopatus divisas
  - *Ripensem,*
  - *Ardusiensem,*
  - *Viburgensem,*
  - *Alburgensem.*
- Meridional.

Ripensis Diœcesis habet Metropolin
1. RIPAM, ubi Castellum munitum: non longe inde absunt Insulæ *Manu, Fanu, Rem,* *Silt. Foren, Ameren.*
   In hac Diœcesi Arces Regiæ X. nobilium C. Parochiæ agrariæ CCLXXXII. numerantur.
2. *Coldingam*, cum arce Arnsburgh.
3. *Welam*, ad mare Balticum.
4. *Wardam*,
5. *Ringcopiam*,
6. Oppidum Halsterbroam.
7. *Lemwigem.*

ARHUSIENSIS Diœceseos caput est
1. *Arhusium*, mari Baltico adjacens, prope habens Insulam Samsoe. In hac Diœcesi arces V. parochię agrariæ CCCIV. & Civitates VII. numerantur.
2. *Horsnesium*, vulgò Horsens.
3. *Randrusium*, sive Randersen.
4. *Ebeltud.*
5. *Grimstadium.*
6. *Hobroa*, vulgò Oruntbuy.
7. *Mariagrum*, sive Miriaker.

Insu-

Insulæ ad hanc Diœcesin pertinentes sunt:
- 1. *Samsoe*, quæ 5. parochias habet.
- 2. *Hielmia* major sive Grotholm.
- 7. *Hiarnoa.*
- 8. *Kidtholmia.*
- 9. *Jordholmia.*
- 10. *In Horsensi*, sinu sunt *Aroa.*
- 11. *Germoa.*
- 12. *Worsia.*

Præter has Insulas splendet Arx Regia cũ Monasterio Emeclofter
- 3. *Thuna*, sive Tons.
- 4. *Melsa.*
- 5. *Ramsoa.*
- 6. *Endelavia.*

Viburgen, Hic sedes est Episcopi tribunalque triumvirorum, qui in hac Diœcesi Jus integrum annum dicunt in caussis Civilibus & Criminalibus: longitudo hujus tractus ab ortu in occasum XII. Mill. Germ. est, continetque tres Civitates & arces, & parœcias agrarias 218. reliqua sunt
- *Nibe,*
- *Scheve.*

Ad hanc Diœcef. refertur peninsula
- *Sallingia,*
- Insula Lessoa in mari Baltico.
- *Fafferland*, inter Thyam & *Sallingiam.*
- *Nidingum Hasfelina, Anholta*, (Anout.)

ALBURGENSIS Diœcef. ubi 6. oppida
- *Alburgum*, caput.
- *Vensyssel*, ad amnem Ry-aa.
- *Vensilia,*
- *Seby,*
- *Horring*, ad mare Germ.
- *Scaga* promontorium.

Insulæ huic tractui anumerantur
- *Grijsholm,*
- *Hertzholm,*
- *Tijdsholm*, &c.

Sequitur Hanherret tractus, cujus longitudo V. latitudo duo habet Milliar. Germ.

Tertius tractus est Thya, ubi unicum oppidum
- *Thysted*,
- *Orum*, una arx.
- *Westerwijck*, unum cœnobium.

Insulę ad hanc Diœcesin referuntur quæ sequuntur numero
- 1. *Hãsholmia*, in lacu Lymico,
- 2. *Ostholmia*,
- 3. *Jegena*,
- 4. *Livolandia*,
- 5. *Egholmia*,
- 8. *Syrholmia*, cui adjacet *Othesunda* fretũ, ubi Orby.

Huic Insul. accedit Aggero Insula alia
- 6. *Bodumna*,
- 7. *Morsungia*, cujus longitudo 4. Mill. Germ. latit. 2. in hac. oppid. Nikiobing.

Præter hos tractus adhuc alii sunt, qui ab auctoribus non dicuntur. Hactenus de Septentrional. Jutia, sequitur Meridional. sive Sudjutland. Longitudo ejus ab Eidera fluvio oppidoque Rousburgo ad Coldingam oppid. Milliar. Germ. censetur XVIII. latitud. alibi VI. alibi VIII.

Oppida ejus præcipua sunt
- 1. *Slesvicum*, ad fluv. *Sliam*; non procul inde abest Gottorp, arx Ducal.
- 2. *Eckelfurtum*, in peninsula, ubi portus opportunus.
- 3. *Flensburgum*, ad sinum Baltici maris, qui Flenus dicitur.

Ex sinu Flensburgensi egressis Insula Alsa occurrit, in qua arx magnifica Sunderburgum, cum oppido ejusd. nomin. Ducis Holsat, in Sunderburg.

Sedes sunt præterea
- in ea
  - *Norburgum*,
  - *Glucksburgum*, Ducum Domicilia.
  - *Osterholtum*,
  - *Holla*, Gamelgardà.
  - Insula hæc 4. tantum habet Milliar. longit 2. latitud.
- 4. *Haderslebia*, ibi Arx Hansburg.
- 5. *Huysemum*, ad mare Occident. hic interjac. *Strandfrisii*, antiqui cultus *Frisiorum* tenaces, Vicos habent *Brestedam*, *Langehorn*, *Borlum*.
- 6. *Apenroa*, (Apenrade.
- 7. *Tonninga*, non procul ab ostio Eidoræ.
- 8. *Toxdarium*, majus & minus.

Tantum de Peninsulis Daniæ: jam sequuntur Insulæ, quæ sunt { *Selandia*, quæ amœnissima & opulentiss. / *Fionia*.

In Selandia 1. *Hafnia* primas tenet, sita ad orientem Insulæ plagam, quam mare Balticum alluit: hic Regium Domicilium, Academia, Armamentarium. Huic subjungitur novum oppidum *Christians-Haven*; ex hoc occurrit *Amagria* (Amagh.)

2. *Roskildia*, Civitas (Roskildtfiourd) ubi Mausolea Regum.

3. *Helsingora*, (*Elseneur*,) ad fretum Oresundæ. Hic naves demissis velis & anchoris Regi telonium solvunt. Huic contigua arx est Croneburgum. erecta opere mirabili: hinc lapide distat eminentissima arx Frederischsburgum, in qua multa memorabilia.

4. *Coagium* (*Coege*.

5. *Ringstadium* (*Ringstede*, ubi tribunal.

6. *Nicopia*, frumento florens oppidum.

7. *Holbeca*, ad sinum maris, celebris mercatura.

8. *Slagosa*, (Slagels,) non procul hinc Anderschow. Regium domicilium.

9. *Corsora*, (*Corsör*:

10. *Schelsora*.

11. *Nestweda*.

12. *Prestoa*, oppidum sinu maris pene undique cinctum.

13. *Callenburgum*, oppidum cum arce Regia.

14. *Slangendorpium*.

Præter Civitates etiam, arces & oppida sunt { *Sora*, Academ. Reg. à Friderico II. instit. / *Schoncloster*, (Herleffsholmia.

Insulæ ad Seelandiam præter Amagriam etiam { *Huena*, / *Mona* } referuntur.

Mona (Mœnesland, in mari Baltico candidis è creta montibus in Oceanum eminet, arce Regia { *Elmelanda*, / *Stega* oppido, clara.

Huena (Ween, inter Helsingöram & Hafniam sita, cujus circuitus duo fere habet Mill. Germ. latitud. non supra sesquimil. in hac exstruxit, Ticho Brahe arcem, Uraniburgum. Hic memorantur memorabilia, Coryletum avel-

lanarum

lanarum feracissimum, quarum tamen nulla unquam cariosa fuit inventa. 2. Glires nullos invenies. 3. Fons dulcis nulla acie obducitur:

Fionia restat, cujus longitudo ab ortu in occas. est x. Mill. Germ. latitud. 8. Insula læta agris.

Civitates habet quarum
1. *Ottonia*, (Ottensehe) Urbs Episcopal. in qua Christiernus Rex II. captivitate detentus.
2. *Neoburgum*, (*Nyburg.*) Hic arx Regia.

Reliqua sunt
3. *Sueneburgum*, (*Swijnburg.*)
4. *Cartemunda*,
5. *Woburgum*, (*Voborg.*)
5. *Asnesum*, (*Ascens.*)
7. *Bounsonia*, (*Bowens.*)
8. *Middelfurtum*, (*Mildfard.*)
Neuburg, *Eschenburgum*,
Hagenschona, *Rugardia*.

Insulæ Principales ad Episcop. Fionensem relatæ sunt: *Langelandia*, *Lalandia*, *Falstria*, *Tassinga*, *Arria*.

Langelandia longitud. est 7. mill. latitud. vix 2. in ea arx est Tranekera.

Lalandia longitud. est 8. latit. 5. in hac sunt oppida: *Mascow*, *Sascoping*, *Aelholm*, *Roohuy*, cœnobium. *Maribo.*

Falstria, cujus Longitud. 4. latitud. 2. mill. est.

In hac oppida & arces Regiæ sunt: *Nikoping*, (Dan. Neapolis ob amœnitat. *Stubbekoping*.

Tassinga, è regione *Swenoburgi*, angusta & unum mill. longa.

Arria (Arr, oblonga Insula & Venationib. clara, habet arcem & oppidum *Kopingam*, & multa nobilium domicilia prędiaque.

De

De Insulis in mari Mediterraneo.

Hoc mare, secundum diversos situs, diversa sortitur nomina, diciturque

- *Mare Ibericum*, ubi Insula
  - *Ebusus*, (Yvisa)
  - *Majorica*,
  - *Minorica*,
- *Ligusticũ*, ubi Insul.
  - *Sardinia*, cujus præcip. urbes,
    - *Calaris*,
    - *Olbia*,
    - *Sassaris*.
  - paret Hispano.
  - 2. *Corsica*, cujus pręcip loca
    - *Nebbio*,
      - *Genarca*,
      - *Antisano*,
    - *Balagna*,
    - *Niolo*,
    - *Sagona*,
      - *S. Fiorenzo*,
      - *Calvi*,
      - *S. Bonifacio*,
        - *Portus celebres*
  - paret Reipub. Genuens.
- *Tyrrhenum*, in quo est
  - Sicilia cũ Vulcaniæ Ins. & Melita quę dividitur in tres Region.
    - 1. *Vallem Demona* (*Val de Demona*) hæc habet
      - *Messinam*,
      - *Catanum*, ubi Acad. Ætnæ vicina,
      - *Taurominiũ*,
      - *Leontium*,
      - *Milazzo*.
    - 2. *Vallem Noto*, (*Val de Noto*,
    - 3. *Vallem Mazara* (*Val de Mazara*,
  - Sicilia ab Italia Siculi maris freto avulsa est. Nomina ejus, & quibus paruerit, vid. apud Golnitz l. 2. p. 226.
  - In Valle Noti sunt
    - *Syracusæ*, Camarana,
    - *Agrigentum* (Gergenti.
  - Vallis Mazaræ habet
    - *Marzellam*,
    - *Mazaram*,
    - *Drepanum*,
      - *Palermo* (Panormus olim) ad mare *Thyrrenum*.
- *Adriaticum & Ægeum*

Vulcaniæ Insulæ sunt 7. alias Æoliæ

Melita, hodie Malta, de qua scripserunt Munsterus, Megiserus, Cælius *Sec. Cureo*.

In

In mari Adriatico ſive Jonio tres præcipuæ occurrunt Inſulæ,

1. *Corcyra*, hodie *Corfu*, urbem habet Corfu, paret Venetis.
2. *Cephalonia*, ejus Urbs Cephalonia.
3. *Zazinthus*, (*Zante*, ejus oppida *Zante*.
4. *Creta*, hodie Candia: Urbes ejus ſunt præcipuæ *Candia*, *Sittia*, *Retimo*, *Canea*.
5. Cyclades, inter illas autem extrema ab ortu recenſetur *Rhodus*, cujus Urbs *Rhodus*, olim Ophiuſa dicta. *Scarpanto*, olim Carpathus.] *Cerigo*, olim *Cythera*. *Tenedos*.

Infra Delum verſ. Merid. Nobiliores Inſulæ ſunt: 1. *Paros*, hod. *Paro*. 2. *Naxus*, *Nicſia*. 3. *Inferius Polycandro*. 4. *Sicandro*. 5. *Latoa*, hod Chriſtiana.

Delos, quibuſdam Orthigia, hodie Sdille. Ex Tenedo ad lævam verſus hæ Inſulæ occurrunt: *Lesbus*, (Mitilene. *Chios*, Shio. *Samus*. *Nicaria*, Icaria. *Paſmoſſa*, (Pathmus. *Choa*, ſive Cos, aliàs Merope, hod. Lango.

Supra Delũ poſita eſt *Morone*, *Fiſſe*, fortiſſima duo *Caſtella*, & Chriſtianor. *Aſyla* contra Turcam, ſicut eſt ſupra Lemnum ad ipſam Thraciam Tarſus, cui reſpondet à Regione Samandrachi & Lembros.

Ex Tenedo verſus occaſ. ſol. Occurrit: 1. *Lemnus*, hodie *Stalimene*. 2. *Scyrus*, ſive Scyro. 3. *Eubœa*, nunc Negroponte. 4. *Andros*. 5. *Engia*, olim Ægina. 6. *Coluri*, olim Salamis. 7. *Quimano*. 8. *Milo*, olim Melos, hæ primariç ſunt Inſ.

PLE-

PLENIOR DESCRIPTIO ASIAE,

Secundum M. S. exemplar German. Cl. Viri Nicol. Goldman Mathemat. quondam publicæ luci destinatum, nunc à nobis latinè redditum.

Descriptio Prima,

De Asia in Genere.

XPLICATA hactenus Europâ, trajicimus Danubium in Asiam. Siquidem ita Europa cum Asia connexa est, ut Scythę, qui vere Asiaticus populus audiunt, Europam inhabitent, contra verò Sarmatæ, populus Europæus, longe lateque usque ad finem Asiæ diffusi sint. Hæc pars à primordio præcipua est habita, quæ primum humanum genus pavit, & postmodum in alias emisit terras. Hic primum populi cohabitarunt, Civitates exstruxerunt, Sacris & bonis moribus operam dederunt. Hic etiam DEUS in carne manifestatus est,& ex hac plaga salus totius exivit mundi. Ferunt Asiam,à Nympha quadam Asiâ dicta, nomen accepisse, nimirum Oceani & Thetidos filia,à Jove genita; alii ab Asio, filio Mauri ex Lydia. ASIA contermina est à Septentr. Scythico Oceano, ab Ortu, Oceano Occidentali, à Meridie mari Indico & Rubro; Ab Occident, Arabico sinu,& freto inter illum, & magnum mare Mediterraneum. Tandem mari Mediterraneo, & finibus in Europa descriptis, mari *Phœnicio* & *Ægæo*, Propontide, *Ponto & Mæotide, fluviis Tanai & Oby.* Longitudo ejus maxima est cIↃ CCC. Latitudo cIↃ CCXX. Milliar.

Descriptio Secunda,

De Antiqua Divisione Asiæ.

Olim Asia in duas partes erat divisa, unde prima magna Asia, altera parva Asia dicta fuit. In magna Asia comprehensæ erant Regiones quæ pone sequuntur

- *Sarmatia Asiatica,*
- *Scythia Asiatica,*
- *Serica,*
- *Sina,*
- *India,*
- Insulæ apud Indiam.

In Continenti vero hæ fuerant

- *Gedrosia,*
- *Carmania,*
- *Brangiana,*
- *Arachosia,*
- *Sogdiana,*
- *Paropamisis,*
- *Bactriana,*
- *Hyrcania,*
- *Margiana,*
- *Parthia,*
- *Persis,*
- *Susiana,*
- *Media,*
- *Albania,*
- *Iberia,*

- *Colchis,*
- *Armenia,*
- *Mesopotamia,*
- *Assyria,*
- *Babylonia,*
- *Arabia,*
- *Syria,*
- *Palestina,*
- *Phœnicia,*
- *Cilicia,*
- *Cappadocia,*
- *Galatia, Pontus, Bithynia, Pamphylia, Lycia, & Insul. Cyprus,*

In minori Asia sunt

- *Phrygia,*
- *Mysia,*
- *Lydia,*
- *Caria,*
- *Aeolis,*
- *Doris,*
- Et *Insula Rhodos.*

Descriptio Tertia,

De Nova Divisione.

Hæc terra ita tandem per magna bella distracta est, ut Principatus illius in quinque magna Regna coaluerint quorum hic ordo est.

1. Est Tartaria.
2. China.
3. India, cum adjacentibus Insulis.
4. Persia, vel terra Sophi.
5. Regnum Turcicum.

Hae

Hac vice Descriptiones Regionum hoc ordine tractabuntur. Exhibebimus Tartariam desertam, *Zagataicam Tartariã*, & Turkestam, magni Chami Regnum, Tartariam Veterem, tum *Chinam*, Tarras apud *Chinam*, *Indiam*, Insulas juxta Indiam jacentes.

REGNUM PERSIÆ, ARABIÆ, *Palæstinam*, *Syriam*, *Armeniam*, & circumadjacentes Regiones, *Natoliam*, & tandem *Insul. Ciprum* & *Rhodum*. Quamvis vero ASIA Europam magnitudine superet, tractari tamen hæ longinquæ Regiones, magnæque, non nisi breviter poterunt ideo quod quia remotiores, adeoque magis sint incognitæ.

Descriptio Quarta,
De SCYTHIA ASIATICA & SARMATIA.

Ibi, ubi hæ terræ inveniuntur, oli se extendit *Scythia Asiatica* & *Asiatica Sarmatia*. Prima Provincia in Asia ultra *Tanain*, *Scythia* fuit: *Scythia Asiatica* fines erant, iidem versus occasum, cum finibus Europæ, versus Septentr. *Scythicus* vel concretus Oceanus, usque ad promontorium Tabin versus Ortum. Ab Ortu Oceanus, ab Ortu Eous dictus, & montes, jam *Aupatu* & *Casii dicti*. Inde olim à terra Serica jam Catay vocata, per montem Ottorocoram à Chinensibus separata erat. Versus Meridiem sunt *montes Emodi*, per quos ab India abscinditur, & Alpes Sagdianæ & Opicæ, per quas à PERSIA separabatur, post, *mare Caspium*, & Hircanicum, dein mons *Caucasus* unde ab *Albania*, & mons *Corax*, unde ab *Iberia* & *Colchide* segregabatur. Hæc terra totam hodiernam *Tartariam* comprehendit, separatâ terra *Cathay*, in qua populi *Seres* habitarunt. Separanda etiam ab illa est pars *Zagataja* quæ hodie *Ocrage* dicitur, hanc incolebant *Sogdii*. Intra dictos fines inclusa est *Sarmatia Asiatica*, cum fluminibus *Danubio* & *Rha*, qui nunc *Wolga audit* cum *Hyrcanicô* & *Pontico* maribus & montibus, *Corax* & Caucasus dictis. Jam ibi habitant *Srer Castrici Tartari*. In hac parte multi à Cosmographis populi narrantur, sed præcipui erant *Turcæ*, qui nomen *Turcico dederunt* Imperio, cum belligeris fœminis *Amazonibus*. Vera *Scythia* in duas partes erat divisa. Pars versus occasum, dicêbatur Scythia intra montẽ *Imaum*. Pars vero Orientalis *Scythia* intra *Imaum*. In *Scythia* intra mõtem

tem Imao habitant *Saßones*, à quibus nonnulli *Saxones*, ſed inconvenienter, deducunt. *Sacæ* erant gens magna ubi jam *Turckeſtan* & *Tagaliſtan* eſt, ad fines Indiæ. Sub his continebatur nobiliſſima gens inter *Scythas*, *Maſſageta. Scythiæ*, extra montem Imao, veteribus parum erat cognita.

Deſcriptio Quinta.

De Deſerto TARTARIÆ

Noſtris temporibus TARTARIA Magna in 5. partes dividitur.

- 1. Eſt *Tartaria Deſerta*,
- 2. *Zagataja Tartaria*,
- 3. *Regnum Turceſtan*,
- 4. *Regnum magni Chami*,
- 5. *Tartaria Vetus.*

Tartaria deſerta circumſcripta flumine Danubio, *Wolga* & *Jazartis*, *Tartaricis* & *Sebigicis* alpibus, & monte *Imao*. Complectitur unam partem de Veteri *Aſiatica Sarmatia*, & maximam partem *Scythiæ*, intra montem *Imao*. Hodie iſta gens ibi habitans plus quam alii Tartari efferata eſt, horrida, crudelis, turpis moribus, omnium ſub ſole nationum effrænis. Terra illorum etiam inculta eſt, miſera, maleque habitata. Incolæ dividuntur in catervas aut *Hordas*, quos inter præcipui ſũt *Zavolhici* aut *Bulgarici*, *Caſanici*, *Noſaigici*, *Tumici*, *Schibansbici*, *Coſacici*, *Aſtracanici*, qui olim ſingulare Regnum habuerunt, *Baſvirdici*, quorum plerique ab Urbibus ſua traxerunt nomina. Hi omnes incolæ, antea liberi populi fuerũt, ſed hodie parent Magno *Duci Moſcoviæ*, exceptâ Tumenica *Horda* quæ Magno *Chamo* ſubjecta eſt. Inter omnes *Zavolhica* omnium fuit maxima, unde aliæ ſuam trahunt originem; quapropter etiam illorum Dominator *Uluchan* magnus Dominus vel Cæſar dictus fuit. In REGNO ASTRACAN, Metropolis eſt *Aſtracam* etiam *Citrachan* vocata, in exitu *Wolge ad Caſpium mare.* Salutatur ſæpius propter ſalis præparationem, & mercaturam celebrem, à magno mercatorum numero, ex *Moſcovia*, *Turcia*, *Armenia*, *Perſia*, exercitam. In deſerto *Tartariæ* etiam *Czyrkuſſi* habitãt, intra Danubium & *Wolga*, in *Sarmatia Aſiatica*, & porro verſus

sus Oceanum in *Scythia*, intra montem *Imaum*, *Mecriti*, & *Samojedi*, quod significat populos, qui se ipsos devorant. In iisdem confiniis aliæ reperiuntur gentes, *Molgomsai* & *Badai*, qui tam Solem, quam rubrum pannum hasta elevatum, adorant. In littore dextri lateris ad fluvium *Oby*, fere in medio ejus longitudinis, magna Civitas sita est, incolis bene referta, nomen ejus *Grustina*, ubi Commercia per merces *Moscovitarum & Tartarorum* admodum florent.

Descriptio Sexta.
De Tartaria Zagataja, & Regno Turkestan.

ZAgataica *Tartaria*, attingit desertum versus Septentr. melius culta gaudet glebâ, melioribus urbibus, & incolę cultiorum sunt morum, & rectæ indolis. Limes illorum est versus Aquilonem fluvius *Jaxartes*, versus Orientem *Regnum Turkestan*, versus Meridiē *Persarum Regnum*, versus Occasum mare *Caspium*. Metropolis Regia est *Samarcand*, magna & ex lapidibus facta Urbs; sed non populosa admodum. Hanc posuit *Triumphalis Tartaricus Imperator*, *Tamberlanus*. *Zahaspa*. In exitu fluvii *Oxi*, & *Bickend* in medio Regionis sunt duo celebria emporia, excipiuntq; merces Indorum & illorum ex Cathay. REGNUM TURKESTAN est veterum *Sacarum* terra, cujus incolæ urbani, beneque educti sunt: præcipuæ illius nobisque notæ

Urbes sunt { *Taskent*, *Cotam*, *Castar*, *Jarkem*.

Descriptio Septima,
De Regno Magni Chami, & Veteri Tartaria.

HÆC etiam pars est Tartariæ, magnumque Regem Chamum longe lateque Dominum agnoscit, cujus Imperio subjecta sunt Regna, *Tainfu*, *Catay*, *Tangut*, ut item *Tenduc*, *Camul*, *Ciarciam*, *Carakitay*, & *Thiber*.

Longitudo hujus Regni incipit ab Alpibus Noruncis ad fines desertæ Tartariæ, usque ad promontorium *Tabin*, pene DC. milliar. Germ. comprehendit *Sericam*, maximam partem *Schytiæ*, extra *Imaum*, & partem *Scythiæ* intra *Imaum* REGNUM CATHAY, est vetus terra *Serica*, quæ incolarum frequentiâ, pulchritudine Urbium, magnificis ædificiis, nec Veteri Græciæ, nec hodiernæ cedit Italiæ. Præcipua ejus Urbs est, *Cambalu*, Regia magni *Chami*, quæ 5. milliaria Germ. in circuitu habet, XII. portis, & totidem suburbiis cincta, magni nomen Emporii habet, mercibus Indicis Chinensibusque abundans. *Laindu*, Urbs famosa propter tenera pepla muliebria, quæ ex corticibus arborum pro fœmineo sexu præparant. Unde populi *Seres* jam apud Romanos inclaruerunt. Nam Plinius testatur hunc populum cinericios pilos arborum aquâ aspersisse, & depexisse. REGNUM TANGUT se jactat inventione typographiæ, ante CIↃ. annos inventæ: quanti vero illa typographia æstimanda, testantur libri Chinenses qui signa ligno incisa repræsentant, uni lateri tantum inservientia, totaque verba notantia. REGNUM TAINFU, amplum est, bene ædificiis cultum, & vini ferax: Habitatur à multis mercatoribus, & manuariæ arti excellenter deditis. Ibi bona parantur Arma; quin & ferrum Sericum, apud Plinium pro optimo est habitum. REGNUM TENDUC quod magnum, est terra magni & potentis Regis Sacerdotis Johannis, quod nomen communis error Regi Abyssinorum in Africa imposuit. *Tartaria Vetus* intra Regnum *Cathay*, & fluvium *Paropamisum* usque ad mare, ita vocatur, quia ex illa Regione nomen *Tartarorum* primum ortum est, multis gaudet terris, & *Hordis*, sive catervis, quarum nobis nomina incognita sunt. Terræ *Ung* & *Mongul* habentur nonnullis pro *Gog*, & *Magog*, quæ tamen nomina plerumque *Tartaros* & *Turcas* denotant, sicut completa S. Scripturæ Vaticinia satis testantur, quamvis *Turcæ Tartarique* inde suam possint ducere originem.

Descriptio Octava.

DE CHINA.

NUlla orbis plaga magis est ferax falsi, quam hæc, ita ut mentientiū artes inde videantur ortæ. Incolæ quidē reliquos circumjacentes populos sapientiâ & scientiis superant, sed quoniam vicini populi omnium artium rudes sunt, ideo Chinenses parvam suam scientiam, magnam fecerunt: ut Europæos omnes cæcos, suæ autem gentis homines visu maxime pollentes judicarint. Peregrinos non facile admittunt, jactantes vaticinium, quando sapientes hominum in sua terra conspecti fuerint, Regnum a peregrino milite occupari debere, & ad alienam potentiam pervenire. Vasa ibi conficiūnt, dicta *Porcellana*, quæ ex conchis, putaminibus ovorum, &c. conficiuntur, terraque usque ad centesimum annum operiunt; dein liberis suis instar thesauri defodiunt. Currus velivolos, bombardas, Typographiam, prius quàm nos, invenerunt. In scriptura sua, non literis, sed signis utuntur, quæ tota verba referunt; nec illa juxta invicem, sed desuper locant. Talia diversa signa apud illos ad 5000. reperiuntur. Chartam ex serico conficiunt, valdè subtili, ita ut tantum in una parte imprimant. Ignorantiam suam vel maxime ex pictura produnt, chartarum foliis consimili. Hæc CHINA attingit versus Occidentem Tartariam, à qua per Alpes Damasia separatur, sicut & ab India. Versus Septentr. Alpes sunt Ottorocara, & has inter murus ferme CCC. Milliar. Germ. in longitudine est. Hic est inter montes contra incursus Tartarorum erectus. Versus Orientem est, *Chinensis Oceanus*. Versus meridiem, iterum idem Oceanus, & Regnum *Sian* Maxima ejus longitudo est, pene DC. & latitudo CCC. Mill. Germ. Totum Regnum in multas terras dividitur, quarum pars versus mare, reliquæ intus sitæ sunt. Quæ mare alluunt, dicuntur *Cantam, Boquium, Chiguriam, Nauguju, Xantum, Paquin.* Mediterraneæ vero vocantur *Xiamsi, Causy, Saucy, Sichnam, Hannum, Suava, Huquam, Suinum, Quicheu, Quiancy, Cochinchina, Quancy.* In toto Regno numerantur ferme CCXL. Urbes, fossis murisque bene munitæ, excipe vicos & pagos; quorum incredibilis numerus

exstat. Magnitudo Urbium inde æstimari debet, quod *Cantan*, una ex minimis, plus quàm trium Mill. German. circuitum habeat. De Regia scriptores non conveniunt. Nam illam alii vocant *Paquin*, alii *Xantum*, alii *Quinsai*. In hoc tamen omnes conveniunt, quod ad fines Tartariæ sita sit. Antea metropolin fuisse *Nanquin* statuunt, magnam Urbem, in medio Regni, ad mare sitam. Quod vero Urbem *Quinsai* spectat, quæ aliis Magni Chami Tartarici, aliis Chinensis Regia salutatur, quemadmodum utriusque opinionis testimonia sunt, apud prudētes incredibile meritò habetur, quod de hac M. Polus Venetus scribit, quod in circuitu suo complectatur C. Milliar. Italica, quæ XXV. Milliaria communia continent: pariter, quod ibi 12000 lapidei reperiantur pontes, quorum quidam ad tantam altitudinem assurgunt, ut erecto malo nautico sub illis iter faciant. Tum quod ibi lacus sit circuitu 7. Mill. Germ. in quo 2 Insulæ, in quarum singulâ Regia aula, incredibili pompa exstructa refertur. Pro Urbis præsidio, Militum XXX. Millia esse. Verùm hoc ex vero est, quod hæc Urbs, post tempora Marci Poli bello vastata, aut per alia mala, magnum passa sit detrimentum.

Descriptio Nona,
De Regionibus apud Chinam.

JAponia, & *Corea*, apud Veteres Cosmographos pro Insulis habitæ sunt. Hodie tamen de utraque dubitatur. Putantque nonnulli, quod terræ continentes sint, à *China* non separatæ. *Japonia* Nobilissima terrarum est, cujus incolæ prudentiâ & artibus Chinenses antecedunt, melioresque milites, quam illi sunt. Peregrinis non concedunt multum libertatis, *Lusitanos* ejecerunt, & nuper *Batavos*, qui antea ibi mercaturam exercebant: & ædes ædificabant. In hac terra sunt principales Urbes *Meaco*, ubi illorum supremus Dominus sedem suam habet, & *Oßacala*. *Corea* apud Incolas *Caoli* appellatur, continet in longitudine CCXXX. in latitud. L. Milliar. Germ. multi ibi Dominatus sunt, qui quidem Regio veniunt titulo, sed potentiâ Regiâ non pollent. Urbs *Tauxem* sita est in hac Provincia. Circa Japoniam adhuc nonnullæ parvæ sunt Insulæ, quas inter

Cikoko

Cikoko, ibi ſitum eſt Emporium Nageſak, quo Batavi merces ſuas deferunt, *Firando* Inſula eſt, ubi Luſitani ſæpius appellunt.

Deſcriptio Decima
INDIÆ.

REGNUM CHINÆ attringit INDIAM verſus Ortum, & Septentr. Nobiliſſima in tota Aſia terra, tam dives auri, & argenti; ut antiquorum fuerit ſententia, terram ibi eſſe auream & argenteam. Nomen terræ ab *Indo* fluvio deſcendit, à quo verſus Occaſum clauditur; verſus Aquilon. ſunt *Emodicæ* alpes, verſus Ortum *Damaſci* montes, & *Meandrus*, verſus Meridiem *Indicus Oceanus*. Maxima Longitudo eſt DC. Milliar. German. Latitudo CCCCL. Olim dividebatur per fluvium *Gangem* in *Indiam* intra *Gangem*, & Indiam extra illum. In Veteri Coſmographia legere eſt, quod in India IX. Millia populi habitarint, quos inter Brachmanes inclaruerunt: qui Indianorum Sapientes, & Græcorum Gymnoſophiſtæ ſunt. (De *horum Religione, vita moribuſque*, in Belgica lingua liber prodiit. Tradidit illorum eruditas ſententias B. M. Cl. M. Z. Boxhornius latine in Colleg. Privat. Polit.) *Gangaridæ* tam potens fuerunt populus, ut Alexander M. non auſus fuerit illorum Regem bello provocare. Veteres mentionem faciunt, V. Mill. Urbium maximarum: Has inter, *Nyſam* præcipuam fuiſſe contendunt. In qua Bacchum vel Liberum patrẽ ita illis dictum, natũ fuiſſe perhibent. Indica Natio antiquiſſima eſt, nec unquam ſedes ſuas reliquit; quapropter non mirum eſt, tantam ibi eſſe hominum, Urbiumque multitudinem. Liber pater ibi dicitur primum egiſſe Triumphum. Poſtea Perſæ partem inter *Indum* & *Gangem* occuparunt, tamdiuque retinuerunt, donec Darius ſuperaretur, & poſtmodum ab Alex. Magn. etiam Indorum Rex Porus ſubjugatus, Victorum Dominum agnoſceret. Dein ſub Regimine 5. Regum diu acquieverunt, donec, ex longo tempore in illis terris latentes, per Luſitanos Orbi notiores facti ſunt. Et quoniam illæ terræ tam longè à nobis ſunt remotæ, inducti ſunt quidam, ut crederent monſtroſa animalia & ſerpentes multorum capitum ibi reperiri. Nobiliſſimi fluvii ſunt *Indus*, & *Ganges*.

Indus oritur ex monte *Paropamiso*, XIX. fluvios absorbet, inter quos *Hydaspes*, & *Hypasus* præcipui sunt. Latitudo Indi maxima est. L. stadia & XV. passus profundus. Septem effluviis se in mare evolvit. *Ganges* ferax est unionum, & auri, oritur ex Scythicis montibus; latitudo minima 2. Mill. German. esse dicitur, & minima profunditas, C. pedum asseritur. Postquam *India* per aliquot tempus incognita fuit, quidam Lusitanus Guasio Gania dictus, A. C. clↃ. CCCCXCVII. iter suscepit ex Hispania, & caput bonæ spei appulit; & Africam circumnavigavit, tandem littus Indiæ, exploravit; hoc facto, alii à Rege plures Lusitani eo missi sunt, qui hic inde littus superarunt, & nomine Regio illi castella imposuerunt. Eo tempore compertum est, plures populos Indiam incolere, ut sunt Indiani, *Judæi*, *Persæ*, *Scythæ*, *Arabes*, & pars *Christianorum*, qui à S. Thoma Religionem Christianam profitentur: *Hispani* & *Lusitani* hac navigatione soli diu sunt usi, constitueruntque ibi Præfectum, donec & Batavi illorum vestigia legerent, magnaque commoda illis eriperent. Hodie *Ganges* adhuc illam terram in duas partes dividit; inde pars intra *Gangem Indostan*, altera *Mangi* dicitur. Tertiam partem dicere possumus *Magni Mogoris* Regnum, quod etiam ad Indias spectat. In *Indostan* situm est Regnum *Cambaja*, cum Urbe ejusdem nominis, in exitu fluvii Indi, quæ in tota India pulchritudine & magnitudine præcipua est, & ideo Indianicum *Alcair* dicitur. Regia est in Campanel altitudine septem muris cincta. *Goa* est propter magnam mercaturam, fertiles campos, frequentiam incolarum, & elegantiam ædificiorum insignis Urbs; & propter fortem situm, dicitur janua & aditus Regni. Nostro tempore Jesuitæ ibi insigne Collegium & Typographiam erexerunt. *Dio* & *Damnon* sunt 2. arces, quarum una in Insula, altera in continenti à Præsidiario Hispanico milite custoditur. *Bedar* & *Decan*, sunt 2. celebres Urbes, supra Indum, in Provincia *Guzarate*, quæ pars est Regni *Cambaja*, sita est Urbs *Ardavat*, in littore Indico. In REGNO NARSINGA sitæ sunt duę Regiæ Urbes: *Narsinga* & *Bisnagar*. *Portugalli* possident *Onor*, *Batecala* & *Mangalor*. Urbes *Colmandel* & *Maliapor*, à Christianis inhabitantur. In ultimo ostenditur sepulchrum Divi Thomæ. In Regno MALABAR, quod alia parva sub se continet, sitæ sunt Regiæ Urbes.

Cali-

{ *Calicut*, *Cananor*, *Coulete*, *Cranganor*, *Cochin*, *Coulan*, *Travancor*; Calicuth quidem præcipua est inter omnes, sed humilia habet ædificia,

Incolæ Hialain genium venerantur, vocantque Regem suum *Samory*, supremum Cæsarem & Deum in terris. Ex *Cochin* adfertur nigrum piper, paretque Lusitanis. REGNUM ORIXA situm est ad Gangeticos sinus, complectiturque Urbem *Orixa*, & Regiam sedem in *Ramana*. In altera parte Indiæ sita sunt REGNA,

{ BENGALA,
PEGU,
SIAN,
CAMBOJA.

In REGNO BENGALA, situm est Emporium celebre *Bengala*, in Insula, fluvii *Cosmin*, non procul hinc sita est *Aracam*, cum cohærente Provincia. REGNUM PEGU complectitur Urbem *Pegu*, in Insula sitam, & inter celeberrimas Urbes totius Indiæ Principem: pulchris munita muris est, multisque pretiosis ædificiis. Sub his Regnis alia parva continentur, inter quæ Regnum est *Ava*, situm ad Septentr. abundans lapidibus *pretiosis*, equis, elephantis. Regnum *Sian* magnũ est, complectiturque magnam Regiam metropolin *Sian*, & Urbem *Malacca*, in peninsula dicta, Aurea Chersonesus. Hujus Urbis circuitus æstimatur 4. Milliar. Germ. estque ibi magna aromatum copia. In Regno CAMBOJA ejusdem Nominis Urbs est. Reges vero Regiam suam habent in *Diam*, quæ etiam *Odia* dicitur. Ultima pars Indiæ, nimirum Septentr. regitur à magno *Mogor* vel Mogol. Capta & occupata est vi armorum à Tartaris Regibus, quorum Regimen & nomen ibi manserunt. Hic Rex multis aliis Regibus imperat, inter quos etiam Rex *Decau* est, qui tributo adamantum subjectionem suam testari tenetur. Magni *Mogoris* aula est in *Delly*, incredibili magnificentiâ insignis. Ipsi etiam parent Urbes

{ *Mandao*, *Moltan*,
Sanga, *Citor*, *Aracan*.

Descriptio Vndecima,
De INSULIS IN INDIA SITIS.

INsularum in India tam magnus est numerus, ut omnes nequeant exprimi. Notandæ igitur sunt præcipuæ. Præcipua est *Sumatra*, quæ antiquorum Taprobana Insula esse creditur. Distribuitur in x. Regna, ferax est Oryzæ, & aromatum. Oblongi piperis non parva ibi est abundantia, quod quotannis in *Cathay* devehitur. Nullibi reperiuntur elephantes, magis ad bellum fortiores & apti, quam hic. Urbes ibi sunt *Achem*, quarum Rex cum Batavis amicitiam colit. *Pedir, Ticou, Priaman Palimbao*, quæ Lusitanorum partes sequitur. *Magna Java*, quæ nondum penitus nota est, comparatur propter magnam copiam parvo mundo. Nam ibi in tanta abundantia Piper reperitur, in quanta Uvæ sunt in Germania. Metropolis hujus Insulæ est *Bantam*, dives emporium. Ultra sitę sunt *Choribon* & *Japara*. Batavi ibi Urbem *Jacatra* occuparunt, firmaruntque vallo, hodiê dicitur *Batavia*, pro insigni habet nudum gladium, & lauream coronam. Administratorem ibi Batavi constituerunt, qui etiam super alios thesauros in India imperium habet; huic tertio semper anno alius succedit. Insula *Borneo* est valde magna, omnium rerum ad vitam pertinentium copiâ abundat: Præcipua sunt adamas, genus parvorum equorum. Metropolis Insulæ etiam *Borneo* dicitur, mari adjacens. *Sucadono* & *Bandarmassin*, mercaturæ deditæ sunt. Insula *Zeilã* apud incolas *Tenarisin* dicitur, ferax est arborum, quæ semper vel flore, vel fructibus oneratæ sunt: gaudet multis peregrinis fructibus, & aromatibus. Elephanti hic optimi totius Indiæ sunt. Olim tota Insula uni Regi fuit subjecta, jam vero in 9. Regna distributa est. Præcipua Urbs est *Colmucli*, ubi arx *Columbo*. Hæc, à Batavis, Lusitanis erepta est, qui adhuc, tanquam amici vicini Regis, illam possident, magnamque exercent mercaturam. Tres illæ Insulæ,

{ *Celebes*, *Gilolo*, & *Ceiram*, Ptolomæo Sindis adscribuntur.

In Insula *Celebes* sita est *Macassar*, celebre emporium caryophyllis, qui ab Anglis, Hollandis, Lusitanisque huc adferuntur, qui multas Chinensium merces secum ferunt.

runt. Inter has sunt Insulæ *Moluccæ*; quæ quidem parvæ, sed aromatum valde feraces. Harum nomina sunt, *Bachian*, *Tidor*, *Ternate*, *Motir* & *Machian*. Terra his in Insulis spongiosa est, quæ etiam imbres impetuosos statim absorbet; aër insalubris est, ita ut hic mercatores sæpius diem suum obeant, magisque tenentur æstimare lucrum, quam vitam. Hic in abundantia crescunt, nux odorata, mastix, Aloë, caryophilli, cinnamomum, Zingiber primum rubrum, postea Sole nigrescit. Hic reperitur avis paradisi, dicta manucodiata, pinnas pulchras habens. Hæ Insulæ fuerunt sub Imperio Carol. V.

Cum Papa sententiam tulisset, ut omne illud, quod à meridiano C. Milliaria ad occasum sito, de Capo Verde versus orientem inveniretur, *Lusitanis*, quicquid vero versus occidentem vergeret, & aperiretur, *Castilianis* in possessionem cederet, hoc pacto Mundus totus inter illos velut divisus erat. Cum autem Lusitani quererentur, & Brasiliæ inhiarent, res per utrinque missos Legatos ita est composita, ut hæc divisio 270. Milliaria versus occasum protraheretur. Hinc Ferdinandus Magellanus Lusitanus inventus, qui vindicias contra Emanuelem Regem suum animo volvebat, quod viliter ab ipso haberetur. Significavit igitur Cæsari, Insulas *Moluccas* ad divisionem Castilianam pertinere. Auxilio igitur Cæsaris An. C. cIↃ. D, XIX. versus meridiem navigavit, usque ad latitud. 52. gr. versus meridiem. Post, cursum suum versus Occidentem direxit, & per fretum, quod ab ipso nomen accepit, animum ad *Moluccas Insulas* intendit. Quamvis vero ille in prælio contra incolas occubuerit, comites tamen illius rem effectam dederunt, & quamvis reliquę naves perierint, una tamen in Hispaniam unionibus & aromatibus repleta appulit, quæ navigatio Argonautarum temeritatem longe superat. In dicta Insula *Ternate* sita est Urbs *Gamalama*. Insula *Timor* fert album & luteum *Sandalum*, quod incolę pro ferro, ut asciâ, cultro, gladio, commutant. *Cenaon* Insula est nucis odoratę feracissima. Amboina profert multos Caryophyllos. Banda cum sex circumjacentibus Insulis, quas inter illa, à Hollandis superata, multas ferunt nuces odoratas, (Zingiber) & Chinensicas radices, medicamentis aptas. In memorata Insula Ternate sita est Urbs Gama-

Gammalama. Insula Java minor nomen habet à præcipua Urbe, Cambaba. Insulæ Philippinæ, dicuntur apud Ptolomæum *Carussa*, ita vero dictæ sunt in honorem Regis Hispan. sub cujus Imperio illæ sunt. Præcipua harum est *Luzzonia*, ubi Hispani ad mare Urbem Manillam ædificarunt. Tandir vocatur etiam Philippina, melior & amœnior est, quam alteræ. Mindanao nonnulla emporia tenet, nam ex his Insulis Hispani mercaturam exercent, versus *Chinam* & *Mexico*. *Hermoso* proxime REGNO CHINÆ adjacet, ubi Hollandi *Tagoan* occuparunt, ideoque quotidiè cum incolis necessaria habent prælia, Duodecim milliaria ab hinc, Lusitani Castellum occuparunt. Versus Ortum multæ sitæ sunt Insulæ, quas Hispani Illas de las Velas nominant.

Descriptio Duodecima,

De REGNO PERSIÆ.

REGNUM PERSIÆ, olim magnum potensque fuit quod partem *Asiæ*, quæ superest, cum parte Indiæ & Ægypti continebat: Ubi longitudo ad DCC. Milliar. Germ. latitudo ad D. excurrebat. Hodie quidem magna terra est, quæ tamen ad veterum præstantiam non accedit: longitudo ejus est hodie CCCC. LX. latitudo CC. LXX. Milliar. Germ. Fines ejus hodierni sunt versus Boream, mare *Hircanicum* vel *Caspium*, fluvius *Oxus*, & mons *Caucasus*; versus Ortum, fluvius *Indus*; versus meridiem, Oceanus, & Persici sinus; versus Occasum, fluvii *Euphrates*, & in hunc incidens *Tigris*, montes Niphatici, & fluvius *Ararex*, qui in Caspium mare devolvitur. Olim hæ numerabantur terræ: *Gedrosia*, *Carmania*, *Drangiana*, *Arachosia*, *Paropamisis*, *Bactriana*, *Hyrcania*, *Aria* & *Parthia*. *Gedrosia* proxima est Indiæ, ubi sita est *Gusarata*; ibi olim habitabant *Orbitæ*, *Parsiræ*, *Musarvai*, *Rhamnæ*. Erant ibi *terræ Paradene* & *Parisene*, fluvius *Arbis*, vel *Arabis*. Præclaræ Urbes, *Parsis* terræ metropolis, *Cuni* & *Arbis*. In Carmania, ubi jam Provinciæ *Kirman*, *Goadel*, & *Regnum Ormus*, erant populi quorum nomina post sequuntur: *Isaticha*, *Zuthi*, *Gadanopydres*, *Camelebosci*, *Zozotæ*, aut *Agdenites*, *Rhudianæ*, *Ares*, *Charadræ*, *Pasargadæ*, *Armosai*, Provincia Modomastica, *Parapapsitis*, *Cabadinæ*, *Chantonicæ*. Fluvius *Semidaces*, & mons *Semi-*

Semiramis. Urbes, *Carmana*, *Samidace*. *Alexandria*, *Armuza*, Hodie sita est in KIRMAN urbs *Kirman*. REGNUM ORMUS adhuc potens est, sitaque ibi est Urbs Ormus, in Insula: Urbs egregia, ubi cum pretiosis lapillis, margaritis, & aromatibus magna commercia exercentur. Vetus Provincia *Drangiana* hodie dicitur *Sagistan*: olim ibi erant 2. populi, *Daranda* & *Barry*. Provincia *Taracene*, & celebris Urbs Ariaspe & *Prophtasia*. In Provincia Arachosia, jam *Candahor*, habitabant *Pargynta*, olim *Arimasii*, dicti & postmodum *Evergeta Sydri*, Replutæ & *Everta*. Urbes erant *Arachotas* & *Alexandria*. Hodie ibi est urbs *Candahor*, quæ ab Indicis & Cataicis mercatoribus bonam exercet mercaturam. *Provincia Paropamisis*, jam vocata *Sablesten*, complectitur populos, quorum nomina, *Bolita*: *Aristophyli*, *Ambyta*, *Parieta*, & *Persii*. Civitates dicebantur *Carura*, vel *Ortospana* & *Naulibis*. In *Bactriana*, quæ nunc est *Corasan*, erant hi populi: *Salatara*, *Zariaspa*, *Chomari*, *Acinaca*, *Tambyci* & *Thocari*, magnus populus. Porro *Mariaci*, *Scordi*, *Varni*, *Savadii*, *Orsiti* & *Amarispi*. Duæ urbes Principales *Bactra* & *Ebusmi*, & *Urbes Maracanda* & *Charracharta*. Hodie sita est in Corasã, Regia ingens & amœna urbs *Istigias*. In *Margiana*, ubi nunc est *Elsabar*. Erant populi *Derbica* & *Maßageta*, qui ex Scythia huc commigraverant. Porro *Parni*, *Daca*, *Dixtapurni*. Omniũ urbium celeberrima erat *Alexandria*, quæ postea *Antiochia*, *Margiana*, & tandem *Seleucia* appellata est. In *Hircania*, ex qua alluens mare suum trahit nomen, habitabant *Maxera*, *Astabani* & *Chirindi*. Ibi erat Provincia *Arsitis*, & urbes *Hyrcana* & *Amarusa*. In *Area*, quæ nunc *Diargument* dicitur, habitabant *Nisai*, *Astaveni*, *Musdorani*, *Casirota*, *Obares*, *Elymãdri*, *Borgi*. Ibi erant urbes *Aria*, *Alexandria*, & *Bitaxa*. In *Parthia*, quæ nunc *Arac* dicitur, erant Provinciæ *Camisene*, *Parthiene*, *Paratauticene*, *Tabiene*, ubi *Sobida* habitabant. Metropolis, & Regia sedes erat urbs *Hecatonphylus*, quæ à 100. portis nomen ducit, Cresiphon, quæ destructa est. In *Arac*, Cassain, parte una hujus Regionis, sita est magna & opulenta urbs Hagistan vel *Hispahan*, quæ propter magnitudinem apud Persas semi mundus vocatur. In Provincia *Perside*, jam *Farsi*, habitabant *Mesabata*, *rapsii*, Hippophagi, *Suzai*, *Magores*, Stabæi. Provinciæ vocabantur *Paretacene*, *Misdia*, *Mardiene*, *Toacene*. Omnium Urbium Præclarissima fuit *Persepolis*, olim

olim metropolis *Perſici Imperii*, cum arce admirabili, quam Alexander M. aliquando bene potus accendit. *Axima* pulcherrima erat, & *Toace* tertia. Noſtris temporibus ſita eſt in Farſi Vrbs Regia *Siras*, pulchra & magnifica Vrbs, inter maximas quę verſus Orientē ſitæ ſunt numeranda, utpote quæ 5. Mill. Germ. in circuitu complectitur. In Provincia *Suſiana*, jam *Elaran*, habitabant *Elymai*, quorum terra *Elimaa*, & *Elymais* dicebatur; & *Coſſai*. Provinciæ dicebantur, *Melitene*, *Cabamene*, *Characene*, *Ciſſia*, *Chaltapitis*, & ferax cāpus *Dera*, aut *Derius*. Celebriores fluvii erant, *Moſaus*, Orontes, *Eulaus*, qui tam claras vehebat aquas, ut Reges nullo alio potu uti mallēt. Vrbes dicebantur *Suſa* & *Tariona*. In *Aſſyria*, jam *Cuſiſtan* dicta, ſitæ erant Provinciæ, *Arrapachitis*, *Apolloniates*, *Sitacene*, *Adiabene*, *Calacene*, & *Arbelitis*. Populi *Caramai* & *Sambara*: flumina, quæ influebant *Tygrin*, *Lycus*, *Caprus*, *Gorgus*. Vrbs, *Ninus*, vel *Ninive*, antiquis temporibus celeberrima, *Arbela*, olim vicus erat, priuſquam apud ipſam Darius ab Alexandro vinceretur, *Media* jam vocatur *Sarch*, in illa habitabant populi *Caſvii*, à quibus mare *Hyrcanicum* nomen maris *Caſpii* ſimul trahit, *Caduſii*, *Geli*, *Dribyces*, *Avarici*, *Mardi*, *Carduchi*, poſtea dicti *Gordieni*, *Marunda*, *Margaſi*, *Sagartii*, *Tapuri*, *Sidices*, *Vadaſſi*. Provinciæ *Atropatia*, *Choromiterne*, *Sagrianica*, *Ragiana*, *Daritis*, *Zapavortene*, & *Syromedia*: inter Vrbes erat *Ecbatana*, admodum magna & opulenta Civitas, *Arſacia*, *Cyropolis*, & *Europus*. Fluvii vocabantur, *Cambyſes*, *Cyrus*, *Mardus*, vel *Amardus*, *Strato*, & *Corindas*. Montes *Coronus*, *Jaſonius*, *Orontes*, *Zagrus*, & *Choatras*, Hodie ſita in *Sarc*, Vrbs *Tauris*, ad montem *Orontem*, 4. Mill. Germ. in circuitu continens, Regiaque fuit Regum, antequam à Turca An. cIↃ. DLXXXV. caperetur. Poſtmodum Regia, *Coſmin* tranſlata eſt, ſunt & ibi ſequentes Vrbes, *Turcoman*, *Derbent*, *Tamai*, *Erex*, *Zeken*, *Meren*, *Ardovil*, & *Servan*. Ex Ardovil Sophi, vel hodierni Reges ſuam derivant originem. Lingua Perſica eſt vetus Germanica, ad cujus rei fidem Clariſſ. D. Elichmannus Germanicos fecit verſus, qui à nativo Perſa poſſunt intelligi.

Deſcri-

Descriptio Decima Tertia,
De Regibus in Persia.

PRimum *Assyrii* has Regiones tenuerunt, postea *Medi*, à quibus Cyrus Imperium in Persas transtulit. Post illum Macedones, devicto Dario, terram occuparunt. Postquam verò Romani bonam partem Regionis illius superassent, *Parthi*, olim gens contempta, magnum erexerunt Imperium, Romanisque ingens fecerunt detrimentum, donec ipsi à *Saracenis* & *Tartaris* plecterentur. Ultimum, virilis in Persis animus tandem emersit, dum se à Tartaris A. C. CIƆ. CCCCVII. vindicassent. Reges post hæc tempora illorum hi fuere:

Casa Issuf.
Anur Scander, ejus filius.
Jooncha.
Acenhaly, ejus filius.
Usumcassanes,
Calil, ejus filius.
Jacuppus,
Barsangor, ejus filius.
Rostamus,
Hagmetbecus,
Aluvambecus,
Sultan Morat,
Ismael Sophus,
Tamas, ejus filius.
Ismael, ejus filius.
Mahometh Hodabandes,
Abas, ejus filius.

Descriptio Quarta Decima
ARABIÆ.

ULtra Arabicum sinum sequitur *Arabia*. Primum hic notandum est, mare Rubrum apud Veteres Arabicum sinũ dictum fuisse; quod nomen jam à nonnullis, alteri sinui,

qui

qui Arabiæ versus Septentrion. adjacet, datur. *Arabia* nulli terrarum cedit: est ingens Regio, floruit olim incolis; Ita ut Rex Tygranes magnus in *Mesopotamia* usque ad montes *Amanum* & *Niphaten*, subditos numerarit qui Arabici populi fuerunt. Erat etiam pars *Arabiæ* in *Africa* inter Ægyptum, totumque illud latus veteris Arabici sinus populi inhabitabant, de quibus in Africa dicetur. Veri fines *Arabiæ* fuerunt, versus ortum Alpes, quæ illam à Provincia *Babyloniæ* separabant, Persicus maris sinus (Cujus pars jam Arabicus sinus dicitur.) Versus meridiem Vetus Rubrum, vel Erythræum. Arabicus sinus, qui nostris temporibus, ut & in Scriptura Sacra, mare rubrum vocatur; & angusta pars terræ, vel *Isthmus* qui inter ultimò dictum & Ægyptiacum mare situs est. Versus Septentr. erat *Euphrates*. Longitudo continet 350. & major latitudo 340. minor veró 180. Mill. Germ. & dividitur in *Petræam*, *Desertam*, & *Felicem Arabiam*. *Arabia Petræa* attingit ad Occidentem internum latus *maris Rubri* & *Ægyptum*; versus Septentr. Palæstinam, & Cœlesyriam, versus Orientem, Desertam Arabiam, & versus Meridiem Alpes, quæ illam à *Felici Arabia* separant. Dicebatur principaliter, à sua metropoli Petra, quæ celeberrima, habitataque fuit à *Nabatæis*. Reliquæ Celebres Urbes erant *Medava* & *Bostra*. Mons *Casius*, cum ingenti templo Jovis Casii, à quo non procul *Pompeji* sepulchrum situm erat. Urbs *Petra* hodie vocatur *Arach*, sitaque ibi est *Medina*, celebris à sepulcho Machometis. *Arabia* deserta nostris temporibus vocatur *Arden*. Attingit primum dictam partem *Arabiæ* versus Occasum, ut & *Cœlesyriam*, versus Septentr. *Euphratem*. Versus orientem ab Alpibus à Babylonia, & versus meridiem ab aliis montibus à *Felici* separatur *Arabia*, quæ plana quidem, sed sterilis est. Erant ibi duo celebres populi *Nomades* & *Scenitæ*: ultimi non tantum ultra *Euphratem* extendebantur, sed etiam *Infelicem Arabiam*. Felix Arabia hodie vocatur *Ayaman*, est pars anterior intra Rubrum, & Persicum mare, & Oceanum: multo nobilior est quàm reliquæ aliæ: feraxque est multorum benevolentium fructuum. Imprimis Cinnamomi, & thuris: olim hic multi clari habitabant populi, ut *Minæoi* & *Sabæi*. Sed *Saraceni* imprimis innotuerunt, qui *Africam* & partem *Europæ* depopulati sunt. Celebres Urbes erant, Regia Urbs *Badno*, *Pudnopolis*, *Musa*,

Ocelis, ad mare *Persicum Gerra*, ad mare Rubrum *Arabia* & *Cana*, intus *Ostama*, *Maraba*, *Saba*, *Saphar*, *Sabatha* & *Omanum*. Hodie sunt *Mecha* & *Aden* præcipua, quas inter ultima pulcherrima & fortissima est.

Descriptio Quinta Decima, PALÆSTINÆ.

SUb hoc nomine conplectimur Regiones, *Judæam*, *Iduмæam*, *Samariam*, *Phœniciam*, *Galilæam*, *Palæstina* contermina est versus meridiem Arabiæ Petreæ, versus orientem Cœlesyriæ, versus Septentrion. Phœniciæ, & versus occident. Syriaco mari. Primum dicta est Canaan à Chami filio, qui illam primus possedit; quoniam autem Israëlitis à Deo Palæstina promissa fuerat, postmodum Judæa fuit dicta. Apud Romanos & Græcos nomen *Palæstinæ*, à maximis populis Philisteis accepit. *Judæa* dividebatur in duas partes; nimirum in partem cis *Jordanum*: & ultra *Jordanum*, quæ *Perea* appellabatur. Primam inter se dividebant octo stirpes, cum dimidia; sitæque ibi fuerunt, quæ sequuntur, Civitates; *Ierosolyma*, celebrrima Urbs, cujus templum vere miraculum mundi fuit, reliqua superans omnia miracula. Equidem hoc in alto monte fuit exstructum, inferius muro quinquaginta ulnas crasso ex alboque marmore confecto circumdatum, ejus altitudo 300. ulnas continebat, & æqualis erat. Templi ex auro tectum fuit, &c. Hanc Urbem templumque Cæsar Vespasianus, & filius ejus Titus, funditus everterunt, soloque æquarunt. In ejus locum aliam Ælius Adrianus novam urbem ædificavit, dictam Æliam Capitolinam. Post Jerusalem erat *Hebron*, Regia Urbs,

{ *Iericho*, *Rama*, *Lidda*, *Gerar*, *Thimna*, *Bethlehem*, ex sacris notæ. Ad mare sitæ erant *Ioppe*, jam *Iaffa*.

Hanc stetisse dicit Plinius ante Diluvium, fabulamque Ethnici habuerunt, quod Andromeda ibi rupi alligata, exposita fuerit marinis monstris, à Perseoque liberata. *Iamnia*, aditus Judæorum, *Ascalon*, ad mare Urbs erat & *Azothus*. In secunda parte Judææ, quæ divisa erat duabus cum dimidiâ tribubus, ultraque Jordanum sita erat. Vrbes numerabantur *Histon*, Regia Urbs, *Aroer*, ad fluv. *Arron*, *Debir*, *Altera Aroer*, *Mahanaim*, *Suchot*, *Pragal*, *Ephron*, *Aschorot*,

rot, & *Bosra*, *Macherus* post Jerosolymam præcipuum fortalitium erat. *Idumæa*, sita Judæis versus meridiem, dividebatur in *Inferiorem* & *Superiorem Idumæam*. Prima ad mare sita erat, eratque ibi metropolis *Gaza*, in Persica lingua thesauri locum significans, quod cum Cambyses cum Ægyptiis bella gereret huc suos deposuerit thesauros. Expugnavit illam Alex. M. delevitque funditus. In superiori *Jdumæa* erant *Gerar* & *Ekron*. *Samaria*, à sua metropoli *Samaria*, ita dicta fuit, quæ postmodum Sebaste vocabatur, ubi Reges super 10. Tribus habitabant, sitaque erat in monte Semer. Pertinebant etiam ad Samariam *Neapolis*, *Gamala*, *Apollonia*. *Galilæa*, dupelex est in Script. S. *Inferior Galilæa*, & *Galilæa Gentium*, quæ ultima pars est Phœniciæ. In *Inferiori Galilæa*, quæ *Samariam* versus orientem attingit, sita erat *Cæsarea*, olim Turris Stratonis, priusquam ab Herode reædificaretur. Ad stagnum *Genesareth*, quod etiam mare Galilææ dicitur, sita erat Capernaum, magna & celebris Vrbs, *Julias*, *Bethsaida*, *Tarichea*, *Tiberias*: fere in media via intra *Capernaum* & *Cæsaream*, sita fuit *Nazareth*, minor *Cana*, quę Cana *Galilææ* dicebatur. Phœnicia protensa erat primum, ab aqua *Eleuthero*, usque ab urbem *Pelusium*, (quæ nunc *Damiata* dicitur. Post in Ægypto sunt duo fluv. *Cherseus*, & *Eleutherus*, fines facti. Hæc Regio dividitur in S. Scriptura in 2. partes: nimirum in *Syrophœniciam* & *Galilæam* Paganorum. Galilæa Paganorum erat intra exitum fluvij *Cherset*, & montem *Antilibaum*; *Syrophœnicia* vera intra *Antilibanum* & verum *Libanum*. In *Phœnicia*, hæ celebres èrant Vrbes; ad litus maris. *Ptolemais* vel *Accon*, quæ olim in magno erat respectu, *Tirus*, ubi Ditissimum Emporium fuit, insula sita, sed Alex. M. illam continenti conjunxit, vique superavit, & funditus evertit. Vocatur in S. Scriptura *Zor*, ideò etiam apud incolas hodie *Zur* appellatur. Navigatio ipsi olim magnam fortunam, & per hanc, luxum conciliaverat; in tantamque excreverat potentiam, ut in Africa *Leptim* & *Vticam*, Romanorumque æmulam *Carthaginem*, & *Gades* in fine Veteris mundi ædificarit. Postea propter purpuram clara fuit. *Sarepta* ob domicilium Prophetæ Eliæ nota erat. *Sidon*, mater *Tyrorum*, magnis floruit divitiis, antequam à *Persis* occuparetur. Maxima in mari erat. Et ob vitra artificiose

tificiose facta non ignota. Fuit quoque mater Urbis *Thebarum* in *Bœotia*. *Beritus* etiam felix *Julia* dicta, adhuc ad mare celebre est emporium, Baruto dictum. *Byblus*, *Botrus*, *Aradus* etiam in hac Provincia sitæ erant. *Tripolis* triplex Urbs erat, ita ut hæ tres urbes uno tantum stadio distarent; Tresque populos auctores originis habuit, *Tyros*, *Sidonios* & *Arcadios*. Intus sitæ erant, *Antaradus*, *Palæobyblus*, & *Marathus*. In GALILÆA Ethnicorum sita erat *Cæsarea Philippi*, ad confluentem *Jor* & *Dan*. Mons *Libanus* incipiebat post Sidonem & ad M. D. stadia excurrebat, usque in *Cælesyriam*. Huic similis est *Antilibanus*, valleque tantum dividuntur, olim etiam muro jungebantur. In *Galilæa Ethnicorum* mons *Carmel* situs est. *Phœnicij* prudentes fuerunt populi, ad utrumque tempus belli & pacis apti. Literæ & scripturæ aliæque bonæ artes ipsis inventoribus adsribuntur: Navigationes & pugnæ navales ad illos etiam referuntur: Imperare posse populis, & prælia instruere, ab ipsorum ingenio provenisse multi existimant.

DISCRIPTIO XVI.
SYRIÆ.

SYria quondam ingens fuit Regio, utpote quæ *Assyriam*, *Mesopotamiam*, *Babyloniam*, *Phœniciam*, & *Palæstinam*, complecteretur, ex longo quidem tempore potens, sed tempore Semiramidis potentissima fuit. At vero cum ab illâ *Mesopotamia*, *Assyria*, & *Babylonia*, avulsæ essent, ejus fines fuerunt à Septentrione *Amanus mons*, per quem à *Cappadocia* & *Armenia* separabatur; ab Ortu fluvius *Euphrates*, cui in sacris *Phrath* nomen est. Hic illam à *Mesopotamia* separat. Ab oppido Thapsaco versus meridiem Arabia Petrea est, & ab occasu pars Arabiæ Petreæ, mare *Syriacum* & *mons Amanus* qui eam à Cilicia discriminabat. Erat igitur ejus longitudo 146. latitudo 50. Milliar. Germ. At verò quoniam alteræ Regiones ad Palæstinam reductæ sunt, ponimus ad Austrum terminos montem Libanum. Sic igitur dividitur in *Antiochenen*, *Comagenen*, & *Cœlen*: In *Antiochia*, quæ proxime Phœniciam sequitur, metropolis erat *Antiochia*, cognomento *Epidaphnes* dicta, Urbs celeberrima sedes eorum, qui olim Syriam rexerunt. Ibiquondam e-

rat celebris sylva in suburbio, Daphne dicta, limpidis scaturiginibus & fontibus amœna, adeo sane ut voluptatum & deliciarum omnium sedes esse crederetur; & si quis in illa obambulans amorem non exercuisset, hoc ipsi pudori habebatur. Cæsares postea tanti illam fecerunt, ut Edicto caverint, ullam ibi detruncare arborem. Post *Antiochiam* non minus inclaruerunt *Apamia, Laodicea,* & *Seleucia* cum cognomine Pieria; unde Regio *Titrapolis* fuit appellata, & postmodum *Seleucis.* Mons Casius (qui Regioni nomen dedit, ut Casiotis vocaretur,) hic quoque situs erat, & alius *Pieria*, ejusdem cum Regione nominis. Fluvii celebriores erant, *Belus, Lycus*, & *Adonis. Comagene* ultima Syriæ pars, ubi *Samosata* metropolis sita, Lucano optime nota. *Cœle* sive *Cœlesyria* post hanc Regionem usque ad fluvium *Euphratem* protendebatur: partes ejus insigniores numerabantur *Decapolis, Tetrarchia*, & *Palmyrene. Decapolis* à decem Urbium numero ita dicta est. *Damascus* Præcipua omnium Urbium, hodie adhuc totius Regni Turcici elegantissima dicitur, gemino muro cincta multisque frequens est turribus. Incolæ ejus fere in singulis ædibus scaturigines habent cum hortis. Fluvius *Chrysorrhoes* ad murum fluit, fossæ alias nimis non sunt profundæ, propter albas moros, ex quibus bombyces victitant. Reliquæ Urbes vocantur *Otopon, Philadelphia, Raphana, Scythopolis*, antea Nysa, priusquam Scythæ illuc deducerentur, *Gadara, Hippos Dios, Pella, Gerasa*, & *Canatha.* Tetrarchiæ numerabantur XVII. Parvarum instar Provinciarum. Insigniores vero fuerunt, *Trachonitis*, & *Paneas.* In ultima originem suam sumebat *Jordanus*, & Urbs *Cæsarea Panea* sive Philippi. *Palmyrene*, versus Ortum, montem Libanum attingebat, eratque ibi optime sita Urbs *Palmyra*, cum illam amœnissima rura, arenosis campis obducta, clauderent, ut propter loci commoditatem libera pronunciaretur: tenebat autem medium, intra duo Magna Romanorum, & Parthorum Regna; temporeque belli quælibet controversa pars ibi amicitiam sibi quærebat conciliare. In reliqua Cœlesyria sequentes sitæ erant Urbes, *Zeugma*, ad Euphratem *Bambyce*, etiam *Hierapolis* & Syris *Magog* dicta jam *Alepo*, celebre emporium *Chalcis* ad fluvium *Belam*, unde fertilissima in Syria terra nomen Chalcidene habuit, *Chyrrus, Beroe*,

roe, *Chalybon*, unde Regio *Chalybonitis* dicta, *Laodicea* ad Libanum, & *Thabsacus* in Euphratis ripa.

DESCRIPTIO XVII.

Armeniæ, *Assyriæ*, & reliquarum adjacentium regionum.

ARMENIA supra montem *Amanum* cum *Syria* terminos habuit, & duplicis generis fuit, *Major* & *Minor Armenia*, quæ ambæ, amne Euphrate dividebantur. *Armenia* major erat, ubi nunc *Turcomannia*, *Popul*, & *Curdi* est: à Septentrione *Moschicis* montibus separatur à *Colchide* & *Iberia*, *Cyroque* amne ab *Albania*: ab Oriente Caspium mare est, Caspiaque promontoria; à Meridie mons Taurus, quo à Mesopotamiâ & Nyphates mons, quo ab Assyria discernitur: ab Oriente, Euphrate amne à minori Armeniâ disterminatur: medium est Antitaurus, qui dividit eam. Fontes hic amnium nobilissimorum ab ortu Solis oriuntur; nempe *Euphrates* ac *Tygris*, qui in Sacris *Hideckel* dicitur: montes in eâ *Gordiai* & *Paredrus*. Regiones appellantur *Cotacene*, *Bocche*, *Tosarene*, *Totene*, *Colthene*, *Soducene*, *Syracene*, *Basilissene*, *Hobordene*, *Arsea*, *Acilisene*, *Astaunites*, *Sophene*, *Anzitene*, *Thospites*, *Cortnea*, *Gordiene*, & *Cortaa*: Populi, *Mardi*, *Gordiai*, Urbes, *Armauria*, *Artaxata* olim celebris urbs, priusquam à Romanis combusta & solo æquata esset, *Thospia*, *Artemita*, & *Tigranocerta*. *Armenia* minor, quæ nunc Provinciã *Pegian* & *Bohoch* complectitur, ab ortu Euphrate, à meridie Amano monte, ab occasu & Septentrione monte Scordisco clauditur. Mons Antitaurus hanc itidem secat. Regiones in ea erant, *Orbalißene*, *Ætulane*, *Æreibica*, *Horsene*, *Orbisene*; item districtus, *Cataonia*, *Morimene*, *Laviana*, & *Aravene*. Fluvius celebris Melas, qui Euphrati jungitur. Urbium principes vocabantur, *Satala*, *Nicopolis*, *Melitene*, & *Comana*. Supra Armeniam Regiones, *Colchis*, *Iberia* & *Albania* sitæ erant. Colchis ab australi parte Armeniæ juncta, jam Mengrelia dicitur, & inter Iberiam Pontumque Euxinum seu mare Nigrum sita est: eam inhabitabant *Eale* & *Manrali* populi, unde à postremo novum nomen *accepit*. Fluvii *Phasis* & *Cyaneus* nuncupabantur. Montes *Caucasus* & *Corax*. Urbium celeberrimæ *Phasis* & *Dioscurias*, quæ postea *Sebasto-*

polis dicta. *Iberia*, *Albaniam* inter & *Colchidem* sita, nunc pars Georgiæ occidentalis est, Olim hic clarissimæ Urbes erant *Artamissa* & *Armarctica* sive *Harmastis*. Albania nunc Georgię pars Orientalis inter Iberiam & mare Caspium, ab Albano flumine nomen habebat. Fluviorum nobilissimus erat *Cyrus*, in Caspium mare se evolvens: Vrbes *Chabala* sive *Chabalaca*, *Albana*, & *Getara* nominabantur. Assyria jam Arzero à Septentrione Armeniæ jungitur: olim *Ninivem*, urbem itinere trium dierum laxam, habebat, & *Arbelam* ubi Darium vicit Alexander Magnus. Assyriæ conterminæ sunt regiones Mesopotamia & Babilonia. Mesopotamia in Græca lingua sic dicitur quia media inter amnes sita, pars quondam Assyriorum regni; jam complectitur *Aldulı* & Diarbech: regiones in eâ erant, *Anthemusia*, *Chalcitis*, *Gauzanitis*, *Acabene*, *Ingine*, & *Ancobarites*. Vrbes præclaræ, *Edessa*, quæ deinde *Antiochia*, *Nisibis*, ipsa etiam Antiochia quondam dicta, *Nicephorium*, *Labbana*, *Seleucia* ad confluentem Tigris, & Euphratis, *Carræ*, ubi Crassi clades. Montes dicebantur *Masius* & *Singaras*. Fluvii *Chaboras* & *Saocoras*, in Euphratem defluentes. *Babylonia*, nunc Caldar, pręcipua in ea regio erat *Chaldæa*, deinde *Mardocea* & *Auchanitis* Insula Tigri & Euphrate inclusa *Mesene* appellatur. Vrbium clarissima Babylonia, erat Chaldæorum caput, à Semiramide in sedem Regni *Assyrii* condita, sed à Nebuchodonosore magnificentissimè extructa, tam latis & altis muris circumdata, ut inter miracula mundi censerentur. Turris altissima constabat ex octo turribus invicem impositis; harum quævis octo scalas in circuitu ascendendi causâ habebat: hortus regius fornicibus imminebat. Omnia hæc in pulverem & cineres redacta, & hæc insignis urbs fœdis ruinis sepulta & obruta jacet. Secunda urbs *Urchoa* erat, quæ *Ur Chaldæorum* in Sacris. *Borsippa* ad lacum sita erat Teredon Nobilis inter Tigris ostia vicus fuit.

DESCRIPTIO XVIII.
NATOLIÆ.

PARS ista terræ, inter mare Mediterraneum, Ægæum, & Pontum Euxinum sita, à provinciâ Anadole nominatur. In ea olim hæ regiones numerabantur: *Cappadocia*

cia, *Galatia*, *Paphlagonia*, *Pontus*, *Bithynia*, *Asia minor*, *Lycia*, *Pamphylia*, & *Cicilia*. *Cappadocia* quatuor nunc regiones complectitur, *Genech*, *Suas*, *Anadolen*, & *Amasiam*. Ab ortu Armeniæ jungitur. Regiones appellabantur, *Lycaonia*, *Themiscyrene*, *Zeltica*, *Carmanene*, *Gargarausene*, *Gargauritis*, *Antiochene*, *Tyranis*. Gens Heniochorum magna erat: Vrbes, *Comana Pontica*, *Neocæsarea*, *Sebastia*, *Diocæsarea*, *Maza* seu, *Cæsarea*, *Iconium*, *Laranda*, *Tyana*, *Trapezus*, & *Amasia*, Strabonis celeberrimi Geographi patria. Fluvii dicuntur *Iris* & *Thermodon*.

Galatia, ubi nunc *Roni* & *Chiankare* sitæ, regio erat à Galatis sic dicta. Hi ex Galliâ egressi, Româ combustâ, ex Italia huc commigrasse dicuntur: eam ob causam Gallo-Græci nuncupati· Antea hanc terram tenuere Phryges, & Paphlagones. Hæc ab Ortu Cappadociæ contermina est. in ea erant hi populi: *Trocmi*, *Chalybes*, *Proserliminitæ*, *Byceni*, & *Orondici*. Vt & Nationes Gallorum, *Tectosagi*, quorum caput *Ancyra* urbs: *Tolistobogij*, *Voturi* & *Ambiani*. Vrbes in ea sunt *Teuthrania*, *Sinope* Mithridatis cunis, & sepulchro nobilis, *Amisus*, *Thema*, *Pessinus* seu *Dindymene*, quæ *Cybele* dicta. Montes erant *Olgasis*, *Didymus*, & tertius, qui *Calenorum tumulus*: in Paphlagonia erant populi *Heneti*, unde *Veneti* in Italia orti,

Pontus & *Bythinia* quidē antea duæ Regiones fuerunt, sed deinde à Romanis in Provinciam redactæ. Hæc regio ab Ortu *Galatiâ* terminatur, ubi populi *Chalcedonii* habitabant, *Mariandini*, *Caucones*, *Sygiani*. Vrbes insignes, *Chalcedon*, *Constantinopoli* adversa, nunc *Scutari*, *Nicomedia*, *Apamea*, *Heraclea*, *Micea*, *Prusias*. nunc *Bursia*, & *Libyssa*, Annibalis proprio interitu, ac sepulchro, nota.

Asia minor (ubi nunc *Chiutale*, *Sarcū* & *Germian* sunt) terminatur à Septētrione duabus regionibus prius nominatis quæ cō plectitur has regiones, *Phrygiam*, *Mysiam*, *Lydiā* & *Cariam*, & simul regiones quas Græcæ gentes incoluerunt, *Æolim*, *Joniam* & *Doridem*. *Phrygia* duplex est, major & minor, etiam Troas dicta. In majori hi erāt populi, *Olympeni*, *Moccadeni Cydisses*, *Cypetini*, *Maxiani*: Vrbes, *Synnada*, *Apamia* & *Cibotus* ante *Celæna* dicta: Fluvii, *Meander* & *Marsias*: Mons *Cadmus* qui eā à Lycia discernit. Troas ab urbe Troia seu Ilio sic dicta erat, quæ tam in Græcis quàm Latinis scriptis crebris innotuit, &

à Græcorum decennali obſidione excidioque inclyta *Novũ Ilium* triginta ſtadiis à veteri diſtabat. Alexandri Troas etiam alias Alexandria nominata erat: in hac regione amnis nobiliſſimus Scamandrus ſuas trahit undas. *Myſia*, in majorem & minorem dividitur: in Majore, hi populi fuêre, *Olympeni, Trimenothuritæ*, & *Myſomacedones*; Urbes, *Antãdros, Adramitũ, Pergamus, Trajanopolis, Alyda*; Fluvius *Rhyndacus*, & montes *Olympus*, & *Cymon*. In minori urbes erant, *Cyzicus*, cum inſigni portu, & marmoreis turribus, *Pariũ, Lampſacus, Abydus* & *Dardanum*; amnes *Æſepus, Granicus, Simois*; Mons *Ida*, Paridis & Oenones amoribus notus. *Lydia*, partim *Mæonia* nominatur. Urbes erant, *Thyatira, Sardes, Philadelphia*; Flumina, *Caicus, Thermus, Caiſtrus*, qui Lydiæ & Cariæ limes eſt. Montes dicebantur *Sipulus, Tmolus, Meſogys, Mimas*. *Caria* complectitur urbes, *Tripolim, Laodicæam, Antiochiam, Magneſiam, Prienen, Alabandam, Stratonicen*, in litore *Miletũ* illuſtris quondam atque potens mari Græcorum Civitas, hæc fuit *Mynduſque*. *Æolis* urbes habet, nomine *Cumam, Phocæam, Elæam*. In Jonica erant *Smyrna, Clazomene, Teos, Lebedus, Colophon*, Homeri natalibus, quã Jove Clazomenio celebrior. *Epheſus* erat omnium clariſſima, cujus decus ſummum templum Dianæ fuit, *Amazonum* opus, cui ſoli Xerxes Perſa, cum alia templa combureret, pepercit: Epheſii id templum à ſcelerato incendio deſtructum deinde adhuc magnificentius ædificarunt. *Regio Doris* comprehendit Urbes *Halicarnaſſum* propter Mauſolum & ejus conjugem Artemiſiam valde celebrem, & *Cnidum*.

Lycia, quæ nunc *Aldinelle* dicitur, in circuitu ſuo urbes complectebatur, *Pataram, Andriacem, Telmeſſum*; Fluvios *Xanthum* & *Limyrum*; montem *Chimæram* noctu fumum exhalãtem, unde fabula de animali Chimæra venit, quod, leonem, capram & ſerpentem repræſentaret: nempè in radicibus ſerpentibus, in medio paſcuis caprarum abundabat, & in cacumine leones erant. *Pamphylia*, nunc *Menteſeli* dicitur: in ea regiones ſunt, *Carbalia*, & *Piſidiæ* pars, cujus incolæ *Solymi* dicti fuêre: Urbes ibidem *Side, Seleucia Piſidiæ, Antiochia, Termeſſus* & *Perga*.

Cilicia, nunc *Carmania*, longiſſimo tractu inter Taurum & Cilicium mare porrecta eſt; hic dicuntur Urbes, *Selenus, Pompejopolis*, ante, *Sola Ciliciæ* dicta, *Mallus* & *Iſſus* ad ſinum maris,

maris, à quo nomen accepit: Intus *Tarsus*, Divi Pauli Apostoli patria, olim propter artes liberales celeberrima.

DESCRIPTIO XIX.
De Insulis Cypri & Rhodi.

CIRCA Natoliam insulæ complures jacent, quæ Asiæ adjunguntur. Nobiliores sunt *Cyprus* & *Rhodus*. *Cyprus* in *Issico sinu* inter *Siliciam* & *Syriam* sita, inter quatuor majores mediterranei maris numeranda; Temporibus antiquissimis novem regna complexa est, propter cœli clementiam, solique fertilitatem, Macaria, id est beata Insula, dicta est. *Cyprus* à cupri copia nomen accepit: Incolæ, viri pariter ac fœminæ, in libidinem valdè proni sunt; unde olim Veneri hæc insula consecrata fuit. Longitudo ejus Mill. 40. latitudo maxima XV. Mill. Germ. est. Olim in quatuor partes divisa fuit, quarum nomina erant, *Salamina*, *Paphia*, *Amathusia* & *Lapithia*. In ea erat celebris altus mons *Olympus*; fluvii, *Lycas* & *Pedeus*; & urbes, *Paphos*, & *Salamis*. Hæc regio Regibus regebatur, antequam illam Romani occuparent. Horum ultimus Ptolomæus, accepta fama de Romanorum adventu, veneno fata sua occupavit: Portius Cato Cyprias opes Romam invexit, quæ magis ærarium locupletarunt quam ullus triumphus. Diviso Imperio Romano sub Græcis fuit Imperatoribus. At cum Ann. cIↃ. C. LXXXI. Richardus, Angliæ Rex copias Hierosolymam contra Saracenos duceret, & tempestate in hanc Insulam delatus esset; illum verò in terram exscendere incolæ prohiberent, hanc Insulam vi armorum subegit, illamque alicui Gallo, nomine Guidoni, loco Regni dedit. Hunc Guidonem alii Reges in Imperio secuti sunt, usque dum hæc Insula in potestatem Genuensium devenit. Hanc dein Venetiani tenuerunt, quibus à Turca Selymo An. cIↃ. D. LXX. erepta est. Quam quidem Turca inde sub Imperio habuit, sed, in prælio apud Lepanthum, tantum sensit damnum, ut vellet nunquam à se gravatam fuisse Cyprum, cum hac occasione fœdus cum Hispano & Papa, à Venetianis initum, promovit. Hodierno tempore tres ibi sunt celebres Urbes. Prima est *Nicosia*, in media Insula sita, & octo propugnaculis æqualis magnitudinis munita. Altera vocatur *Famagusta*, sita est ad

ad mare, benè quoque firmata. Tertia dicitur *Ceraunia*. *Insula Rhodus*, magnitudine quidem ad alias non accedit, nihil minus tamen celebris. Alia antea habuit nomina, & imprimis potens propter navigationes fuit. Romanis sæpius suppetias tulit. In circuitu triginta ferme habet Mill. Germ. sitęque ibi fuerunt celebres Urbes, *Lindus*, *Camirus*, & *Jalysus*, quæ postea *Rhodus* dicta fuit. Olim miraculum erat Colossus Solis, qui LXX. cubitos altitudine continebat, & ubi per terræ motum annos LVI. post decidisset, miraculi nihilominus loco ita jacens habitus est: nam minima pars hominum, pollicem hujus statuæ ambabus ulnis capere potuit. Digiti ejus majores erant imaginibus ad vivum expressis, in fracto illo corpore speluncæ conspiciebantur. Hæc statua in decursu XII. annorum pro CCC. talentis confecta est, quæ ex armatura Regis Demetrii comparabantur. Erant in hac Civitate alii centum Colossi, quorum minimus, propter præstantiam suam, cuilibet loco famam conciliare posset. Æs de magno Colosso, Suldano cessit, postquam Insulam Rhodum occupasset, cui auferendo DCCCC. Cameli suffecerunt. Portatum illud est Alexandriam. Quod Insulam attinet, illa olim suis parebat Regibus, dein sub potestatem Romanorum cum Asia redacta est: cum Imperium divideretur, sub Imperatorum Græcorum acquievit Regimine. Sequentibus temporibus, Saraceni An. cIↃ. C. XV. hanc occuparunt Insulam, qui Colossum secum abstulerunt. At ubi iterum à Christianis recepta esset An. M. CCC. VIII Equites Johannitici ordinis fortiter rem gesserunt, illamque conservarunt usque ad Ann. cIↃ. D. XXII. in quo Turcicus Tyrannus Solymannus II. illam occupavit. Exulibus vero equitibus à Rege Hispan. Insula Malta concessa est.

DESCRIPTIO XX.
Magnorum Lacuum in *Asia*.

MAXIMUS in mundo *lacus Hyrcanicus*, vel *Caspius* est; propterea mare dicitur, & plerumque in Italica Lingua *Mare di Sala*: continet longitudine sua fere CC. LXX. Milliar. German. & latitudine supra C. Dulces habet aquas, multaque influentia continet flumina, licet nullum habeat

habeat exitum, Veteres quidem in illa fuerunt opinione, quod sinus Oceani *Scythici* esset, sed Herodotus scriptorum antiquissimus, ut & Aristoteles & Diodorus, huic sententiæ calculum addere noluerunt, sed illud pro singulari habuerunt mari, quod cum Oceano neutiquam esset mixtum. Idcirco Ptolomæus potius stagnum quam mare dicere voluit; ad quam sententiam hodie plurimi accedunt. Sed nihilominus mare vocatur, ut supra dictum est. De hoc mari scriptores perhibent, quod, in nonnullis locis, fluvii ex rupibus ita se effundant, ut in sicco inferius ambulare liceat; item quod certis anni temporibus ad littus iter perfici queat, alio vero tempore omnia aquis superfusa & impervia sint. Alterum ingens stagnum dicitur *Asphaltites*, in sacris literis mare mortuum dictum, propter magnitudinem, & immobilem naturæ aquam. Hoc stagnum tegit terram *Sodoma*, *Gomorra*, *Adama*, *Zeboim*, quæ igne de cœlo lapso à Deo perditæ sunt. Nullos patitur pisces, nec aves, quæ alias aquas amare solent; mali saporis est, fœtorque ejus nocivus, & intolerabilis est. Nullo movetur vento, quoniam bitumen vento est adversum & aquam in suprema ora condensat. Nullas patitur naves; nam omne, quicquid vitam ducit, in illo suffocatur. Nec quicquam undis suffert, nisi prius alumine interlitum. Nihil verò vivi ibi potest suffocari. Tauri & Cameli intra undas hærent, & natant, omnesq; illi, qui se huic committunt mari, sive natare didicerint, sive non, ab illius natura in altum elevantur. *Stagnum Genesereth* vel *Tyberias* tertium est, etiam mare *Galilæum* dictum Quartum est *Stagnum Samochonites*, ultimaque duo Jordanus interfluit.

DESCRIPTIO XXI.

Maximorum in ASIA Montium.

MAXIMUS totius Orbis mons, *Taurus* est, qui incipit ad littus, *Insulam Rhodum* versus, seque per totam longitudinem Asiæ extendit, usque ad ultimum latus versus Orientem, ultra M. CCCC. Milliar. Germ. Latitudo vero in plerisque locis ultra centum Milliar. excurrit. Extendit se igitur primum ab Oceano versus Orientem in magna longitudine & amplitudine, donec intra maria in angustias

cogitur:

cogitur: nimirum intra *Phœnicium*, *Ponticum*, & *Caspium*. Hæc igitur variis perlabitur anfractibus, & hinc inde nova accipit nomina. Primum vocatur *Imaus*, dein *Emodus*, *Paropamisus*, *Circius*, *Chambades*, *Pharphariades*, *Croates*, *Oreges*, *Oroandes*, *Niphates*, *Taurus*: & ubi se supergreditur *Caucasus*, ubi autem brachia sua emittit, & se versus mare extendit, *Sarpedon* dicitur, *Coracesius*, *Cragus* & vicissim *Taurus*: ubi transitus admittit, nomen habet *Pylarum*, hoc est portarum, ita transitus illi vocantur. *Pylæ Armenicæ*. *Pylæ Caspiæ*. *Pylæ Ciliciæ*. Latior hujus montis Descriptio in Atlante exhibetur. Hoc vero pro explorato habetur, plerosque in *Asia* montes ab hoc stupendo monte descendere quorum nomina alibi dicta.

DESCRIPTIO XXII.

Præcipuorum in ASIA fluviorum.

DE aliis fluminibus suo loco dictum est: sequentes tres tantum restant, quos exponemus. Qui sunt: *Euphrates*, *Tygris*, & *Jordanus*. *Euphrates* in magna Armenia nascitur, apud Incolas *Frat* vocatur, & in principio *Pyxirates*, ubi Taurum influit *Omira*, & ubi vicissim effluit, nomen *Euphratis* accipit. Postea *Mesopotamiam* ad sinistrum latus attingit, ad dextrum verò, *Syriam*, *Arabiam*, & *Babyloniam*, & se in multa dividit brachia, quorum unum ad *Seleuciam* percurrit, & in *Tygrim* labitur, alterum trahitur per Babyloniam, & à Chaldaicis stagnis vel paludibus absorbetur. Inde tamen emergit, & olim singulari magno exitu in mare devolvebatur, postea ab incolis aggere impeditus est, qui illius undis suos irrigabant agros. Coactus iter suum per Tygrim capere. Solet vero, sicut *Nilus*, tumescere, & campos Mesopotamiæ inundare, & fructiferos reddere. *Tygris* jam ab habitantibus *Tigil* dictus: pariter in magna Armenia exsurgit, in planitie; nimirum ubi lente undas trahit, vocatur *Diglito*; ubi autem præceps fertur, *Tygris* appellatur (quod sagittam in Medica lingua notat) perrumpit stagnum *Arethusan*, & cum mons Taurus ipsi sit impedimento, se in speluncam demergit, & subter dilabitur, ut in altero montis latere iterum emergat. Postea etiam per alterum stagnum penetrat, quod vocatur *Thospites*, immergitque se iterum

terum in occultos greſſus, & fere 6. Milliar. Germ. ab illo loco, ubi ſe condidit, demum exſurgit. Poſtquam alios fluvios in *Armenia & Aſſyria* devoravit, ſeparat *Aſſyriam & Meſopotamiam*, & dividitur apud *Seleuciam* in duos profluentes, quorum unus ad *Seluuciam* dilabitur, alter ad *Cteſiphontem*. Facit igitur velut Inſulam, non parvæ magnitudinis. Ubi ſe aquæ iterum conjungunt, vocatur *Paſitygris*, & influit tandem in lacum *Chaldaicum*, ex quo cum magno impetu iterum emergit, & per duos exitus in ſinum Perſicum decurrit. *Jordanus* ex duabus ſcaturiginibus oritur, quæ non procul ab invicem ſitæ ſunt. Una dicitur ex illis *Jor*, altera *Dan*, poſt confluxum faciunt demum *Jordanum*. Fluvius amœnus eſt, & aſpectu inſignis; duodecim milliaribus ab ipſius primo ortu, effluit in lacum *Samochoniten*, procurrit inde in ſtagnum *Genezaram* vel *Tiberiadem*. Poſtea irrigat *Judæam* & *Samariam*, & ultimum à mari mortuo, vel ſtagno *Aſphaltico* abſorbetur. In via ad multa dilabitur loca, quaſi invitus illud mare attingeret, cum cujus fœtida palude ſalubres ſuas undas ægre miſcet.

DESCRIPTIO XXIII.

DE JUDÆIS.

Cum *Iudæi* nullo amplius conjuncto cohæreant Imperio, nec Regionem habeant quam ſoli incolant, nihilominus tamen ex *Aſia* ſuam ducant originem, non abſurdum duximus, hic nonnihil de illis annectere. Gens eſt, quæ paſſim vagis itineribus diſperſa manet, nec ullam poſſidet terram, ad omnem mercatum vel potius fraudes apta, quæve per fœnus immodicum ad divitias ingentes pervenit. Mores illius, per varios Populorum ritus mixti. Malitioſi, & obdurati ſunt cordis, nec ad Chriſtianam Religionem facile converti poſſunt, &, licet converſi fuerint, hypocritæ ſunt ut plurimum. Pigritia omnia ſinunt dilabi, nec munditiei ſtudent. Verum ſignum illorum ſervitutis eſt, quod non habeant poteſtatem arma tractandi, & fundos poſſidendi: quod haud injuriâ fit, cum illi nos pejus tractarent ſi illorum poteſtati ſubjecti eſſemus. Converſionem illis ex animo precamur, & ſperamus.

AFRICÆ.

Prima Descriptio generalis.

SIÆ parvo *Isthmo* adnexa est maxima peninsula orbis, *Africa.* Complectitur in ambitu suo ad 3000. milliar. Germ, Angustia *Isthmi* 6. milliar. Germ. est. Maxima pars *Africæ* inculta est, passim arena obsita, & propter arescentem tempestatem, & calorem intensissimum, inculta, & deserta. Hic plurima venenosa reperiuntur animalia, magna damna hominibus adferentia. Plerumque hæc terra magis vasta, quam frequens incolis est; multi tamen campi reperiuntur fructiferi, qui reliquam terræ sterilitatem compensant. Apud Græcos vocatur *Lybia*, à Lybia filia Epaphi, qui Jovis filius dicitur. Nomen vero Africæ ortum ab Aphro Lybici Herculis filio dicitur. Maria, quæ Africam cingunt, vocantur versus orientem mare *Rubrum*, versus meridiem mare *Æthiopicum*, versus occidentem mare *Atlanticum*, versus Septentr. mare *Mediterraneum*, quod etiam *Libycum* dictum est, quousque ad hanc Provinciam accedit. Maxima *Africæ* longitudo est à *Freto Gibraltar*, usque ad promontorium Capitis bonæ spei, DCC. milliar. Germ. Latitudo intra duo Promontoria, *Hespericum*, jam *Cabo Verde* dictum, & promontorium *Aromata*, ad fauces maris Rubri, jam *Coardafui*, D. L. milliar. Germ. Tota Regio veteribus nunquam satis fuit cognita, exceptâ unâ parte nimirum illâ, quæ mari Mediterraneo proxime adjacet. Cœterum supra ortum *Nili* & montes Lunæ, nihil Veteribus fuit cognitum, sed fere singula intra CC. annos ad notitiam nostram pervenerunt. Regiones, in quas olim videbatur *Africa*, vocabantur, *Ægyptus*, *Cyrene*, minor *Africa*, *Troglodytarum* & *Garamantium Terra*, *Numidia*, *Mauritania*, *Getulia*, inferior *Libia*, *Trogloditica Arabia* & *Æthiopia*. Hanc veterem descriptionem in quatuor dividemus partes; Prima in se continebit *Ægyptum*: Altera reliquas Regiones ad mare mediterraneum: Tertia Regiones in medio: ultima Regiones versus alia maria.

Secunda

Secunda Descriptio
ÆGYPTI.

Cum ex *Asia*, terrâ in *Africam* pervenimus, quod per *Isthmum* fieri oportet, primum in *Ægyptum* veniendum est: quam Provinciam veteres Geographi *Asiæ* adnumerabant; cum illi Nilum terminum facerent. Sed posteri veterem Arabicum sinum, vel mare Rubrum, terminum & limitem fecerunt: igitur Provinciam Africæ annumerarunt. Nomen Regionis venit ab Ægypto Danai fratre; nam olim Aëria dicebatur. Hæc terra à Septentrione mare habet, quod ab illo nomen accepit, versus orientem *Petream Arabiam*, & dictum sinum maris, versus meridiem *Æthiopiam*, & versus occidentem *Cyrenen*. Longitudo ab ostio *Nili*, quod *Pelusiacum* vocamus, usque ad urbem *Catabathmum*, erat DL. latitudo ab exitu Nili usque ad Vrbem *Metacompsum*, jam *Conz*, centum milliar. Germ. Olim dividebatur *Ægyptus* in superiorem & inferiorem. Superior, quæ versus meridiem sita fuit, iterum per Nilum in Lybicam Ægyptum versus occidentem, & Arabicam versus orientem dividebatur. Ideo populi *Arabægyptii* & *Libyægyptii* vocabantur. Inferior *Ægyptus* erat versus mare Meditterranei, &ibi pars terræ *Mareoti*, vel *Marmarica* versus occidentem *Cyrene* adjacebat. Ægyptii gloriabantur quod sub Rege Amase viginti millia Urbes possederint, & postquàm dein Imperio Romano subjicerentur, ingenti numero parvarum Urbium gaudebant. Tota Terra *Ægyptus* in multos districtus, quos appellabant *Nomos*, dividebatur. Inter omnes in Ægypto Urbes, erat *Alexandria* præcipua, quæ non solum in Ægypto, verum etiam in tota Africa celeberrima. Hæc primum ab Alexandro M. condita est, in loco valde commodo, ubi duo portus erant, & primum ita sita erat, ut formam chlamydis macedonicæ referret, dein in præstantia & fama ita profecit, ut tantum unicæ Urbi Romæ, cæterum nulli alii cederet. *Aurea* Urbs dicta est. Reliquæ Urbes vocabantur *Diospolis*, vel *Thebæ Ægyptiacæ*, quæ centum habuerunt portas, vel, ut alii volunt, centum aulas, & palatia, ubi tot Principes Arces suas habuerunt, quorum quilibet urgente necessitate CC. armatorum militum

militum producere posset. Post hanc erat *Memphis* olim Regia, habebat illa Pyramides incredibilis magnitudinis, in quibus Regia fuerunt sepulchra. Erant in altum erectæ turres, opus humanarum manuum singulare: igitur quoniam in inferiori latitudine supra umbram supremi culminis exstructæ erant, nullam jaciebant umbram. Multi existimant, quod illæ ad ostentandam magnificentiam, & divitias Regias, ut & superbiam erectæ fuerint: sed magis est credibile, illas ad observandum solem & stellas, primum ab Ægyptiis Regibus, qui huic scientiæ fuerunt addictissimi, exstructas fuisse. Reliquæ Urbes erant, *Syene, Sais, Bubastis, Elephantis, Tentyris, Arsinoe, Abydus, Memnonis Regia. Osyris* propter templum celebris erat. *Heliopolis*, hoc est Urbs solis, ad fines Arabiæ, præclara & celeberrima Urbs erat. In *Marmarica* erat oppidum *Apis*, propter idolum Ægyptiorum celebris. Habuit etiam Ægyptus pulchrum Labyrinthum, qui sine ullo ligno ædificatus erat, in circuitu illius erant mille domus separatæ, & duodecim Aulæ marmore factæ, & tectæ, ad quas ibi unus tantum patebat aditus, intus vero innumerus viarum numerus sibi mirabiliter invicem innexus. *Ægyptii* se vetustissimam gentem jactabant, & cum *Schytis* hac de re certabant, se illis antiquiores esse. Quod secundum *Syros* sint antiquissimi, ex Scriptura S. patet. Inventores multarum Artium judicantur, imprimis scientia rerum divinarum ipsis adscribitur, & ante alias Astrologia & Astronomia. Quapropter *Dædalus*, *Melampus*, *Pythagoras*, *Homerus*, & multi alii ad illos profecti sunt, & sapientiam ab illis quæsiverunt. Ferebant olim Regum Imperia; Reges vero vel ex sua gente, vel Æthiopia eligebant. Postea Dominos ex prosapia Persica, & ultimùm Macedonica, agnoscebant. Tandem ex propria gente Reges producebant, donec Romani hanc terram in Provinciam redigerent, postquam ab Augusto bello lassata, sub Imperium illius devenisset. Post Romanos Saraceni omnia occuparunt: post illos Imperium Soldanorum, ex Tartarico populo *Circassorum* valde celebre factum est. Ultimum Turcæ omnia jugo suo subjecerunt, & totam Regionem An. C. M. D. XVI. subjugarunt.

Tertia

Tertia Descriptio
Partium *Africæ* ad mare mediterraneum extra *Ægyptum*.

ÆGYPTO proximè sita erat Regio *Cyrene*, ubi templum Jovis Ammonis: Jam est pars *Barchan*, sed olim hæc Regio dicebatur *Pentapolis*, aut quinque Urbium. Harum erant nomina, *Berenice*, *Arsinoe*, *Ptolemais*, *Apollonia*, *Cyrene*, à qua tota Regio nomen suum accepit. Ultima harum à Græcis ædificata est, qui ex Thera Insula *Ægei* maris huc venerant. *Cyrenii* diu intra Ægyptum & Carthaginem liberi fuerunt, dein longum bellum cum Carthaginensib. propter fines Regionum gesserunt. Destructâ vero à Romanis Carthagine, hæc Provincia, cum restante parte *Africa* sub Romanorum concessit potestatem. Post hos Regio, Saracenis, & ultimùm Turcis in possessionem cessit. Minor Africa, quæ sub nomine Africæ seorsim continetur, terminatur à Septentr. mari *Africo*, ab oriente à sinu Syrtis majoris, à meridie separatur longis alpibus à desertis *Getulia* & *Lybia*. Versus occasum erat fluvius *Tusca*, loco finium; hodieque ibi situm est Regnum *Tunes*. Celebriores fluvii olim erant *Cyniphus*, *Triton*, qui Tritoniden paludem secum trahebat, *Catada*, qui ad *Carthaginem* vergit, & apud *Uticam* omnium maximus, *Bragadas* vocatur. Tusca, ut dictum, limes est. A fluvio *Tusca*, usque ad fluvium *Ampsagam*, protenditur ad litus Africanum *Numidia*, quæ olim propter Regem Masinissam celebris fuit. Nostris temporibus ibi situm est Regnum *Tremisenum*. Populus ibi jam *Numidæ*, & olim à Græcis *Nomades* vocabantur: etiam hic multæ præclaræ Civitates, quas inter *Cirtha*, supra alias insignis fuit; quæ cum à Romanis teneretur, dicta est *Sittianorum* Colonia. Cum divitiis adhuc floreret, à Regibus *Juba* & *Syphace* incolebatur. Has sequuntur Urbes *Cullu*, *Rusticade Bulla*. Regia Urbs. *Tacatua*, *Hippo Regius*, *Suca*, & *Tabracha*. Hanc terram Romani etiam subegerunt, & Provinciam fecerunt. Postquam pars Numidiæ, quæ intra fluvios *Muluchā* & *Ampsagā* sita fuit, *Mauritania* fuit adjecta, Mauritania ad fluvium *Amplagam* versus ortum cœpit, illius limes

limes erat à Meridie minor *Atlas*, qui mons *Mauritaniam* à *Getulia* separavit. Versus Occidentẽ erat *Oceanus Atlanticus*, & versus Septentr. *Fretum Herculis*, & *Mare Mediterraneum*. Getuli extirparunt *Maurusios*, & postmodum magnam hujus terræ partem occuparunt. Nam incolæ *Mauritaniæ*, dicti erant à Græcis *Maurusy*: post, nomen *Mauritanorum* in usum venit. Nostris temporibus sita hic sunt tria Regna, *Dara*, *Fetz*, & *Marocco*. Olim *Mauritania* per fluvium *Malva* dividebatur, in *Mauritaniam Cæsariensem*, quæ cum *Numidia* fines committebat, & *Mauritaniam Tingitanam*, quæ Oceanum alluit. Hæc terra à Regibus illius occupatur, usque ad tempora Jul. Cæsaris, qui his Regnis finem fecit, & Regionem illam in duas Provincias divisit. In Provincia *Cæsariensi*, ubi jam Regnum *Dara* situm est, Regnum Bocchi erat. *Massæsyli* vero partem intra fluvios *Malva* & *Mulucha* tenuerunt. Caput Provinciæ *Julia Cæsarea* fuit, primum *Jol* dicta, parvi nominis, donec ipsam *Rex Juba* pro Regia sua eligeret, ex quo magnum indepta est nomen. Reliquæ Urbes dicebantur, *Cartenna*, *Sadæ*, *Oppidum Novum*, *Rusazus*, *Ruscurium Rusconia*, *Tipasa*, *Tubusuptus*, *Tucca* quæ ad mare & fluvium *Ampsagum* ædificata fuit. *Tingitanica* Provincia, cujus loco jam duo Regna *Fetz*, & *Marocco* sita sunt, Habebat sua nomina à Civitate *Tingi*, quæ nunc *Tanger* vocatur: & aliquando à Rege *Bagud*, nomen Bagudianæ habebat. Hæc Metropolis *Tingi* ab Antæo erat exstructa. Reliquæ dicebantur *Julia Constantia*, *Zilis Volubilis*, *Lixus*, de quibus Veteres mira portenta narrarunt; nam ibi Regis Antæi aulam descripserunt, & pugnam quæ ipsi cum Hercule intercessit: inde etiam Hesperici horti dicti creduntur.

Quarta Descriptio
Regionum in medio *Africæ* sitarum.

POST *Mauritanos* & parvam A*fricam*, erant Regiones *Getulorum*, qui magnum habitabant spatium, nimirum omnem terram ab urbe Lempta usque ad Oceanum, ad CCC. L. Milliar. Germ. in longitudine. Hæc Regio etiam à Romanis superata est, complectiturque hodie maximam partẽ terrę *Biledulgerid*, ubi nunc Regnum *Terga*, & deser-

& desertum *Lempta*, *Zuenziga*, *Zanhaga*, & (h), *Hair* sitæ *sunt*. Hæc Regio à parte versus Meridiem à monte Atlante claudebatur, de quo plures fabulæ, quam de ullo in Africa in vulgus sparguntur. Celebres Cosmographi narrant illum ex media arena in cœlum esse porrectum, fumum evolvere, à latere Oceani cui nomen dedit: sed versus Regiones Africæ sylvis & campis obductus esse dicitur, multisque scaturiginibus irriguus, ut varii generis fructus sua sponte ibi nascantur, ad delicias usque. Incolæ diurno tempore nunquam ibi visi dicuntur, sed omnia tranquilla fuisse, desertaque loca referebant: *Ægipanes* & *Satyri* ibi choreas duxisse, libidinesq; exercuisse crediti, variisque instrumentis musicis circumjecta personuisse. Supra Atlantem versus Meridiem, usque ad fluvium Nigrum, erat apud Veteres interior *Lybia*, ubi horrenda & impervia deserta, à quibus etiam illa Regio hodie suum trahit nomen, ut *Sarra*, vel desertum vocetur. Post parvam Africam, versus meridiem, erant *Lybica* deserta, & paulo ultra *Troglodita*, ubi jam *Bardoa* desertum situm est. Hæc per montem *Ater* versus Meridiem à *Garamantis* separabantur, ubi nunc Regnum *Borno* conspicitur. Metropolis *Garamantum* dicta fuit *Garama*, quæ adhuc hodie extare dicitur: adjacebat huic celebris Urbs, *Debrys*, puteo famosa, cujus aqua à meridie usque ad mediam noctem fervescebat, à media nocte usque ad meridiem tota frigida manabat: Non pepercerunt his etiam longe remotis Regionibus Romani, sed tam *Trogloditas*, quam *Garamantes* armis subegerunt. Ultra *Ægyptum* versus Meridiem ad sinistrum latus *Nili*, erat *Lybia* exterior, porrecta usque ad terram Æthiopum; Nostris temporibus reperta ibi sunt deserta *Elfocat* & *Guoga*.

Quinta Descriptio,
Residuarum AFRICÆ Partium.

OMNE quicquid ultra fluvium *Nigrum* versus meridiem situm est, intra *Atlanticum* & *Ægyptium* maria, apud Veteres *Æthiopia* dicebatur. *Æthiopes* erant in tota Africa maxime vasta gens, & Veteres Cosmographi illos extra Africam locarunt. Dividebatur vero *Æthiopia* in multiplices populos, quorum nomina Ptolomæus in magno numero

consignavit. *Nigritæ* nihilominus celeberrimi fuerunt, qui à fluvio Nigro suum traxerunt nomen. *Nubæ* erant velut ingens populus: hodieque ibi adhuc ingens Provincia nomine Numidię insignitur, sed pars *Æthiopiæ* ultra Ægyptum, dicitur *Æthiopia* sub *Ægypto*. Et in hac ad lacum *Nili* erat *Cinnamomifera* Regio, vel illa cinnamomi ferax. Totum vero latus sinus Arabici veteris, occupatum erat ab Arabibus *Troglodytis* vocatis, unde & Regio ipsa *Troglodytica* vocatur.

Sexta Descriptio
INCOLARUM AFRICÆ, Ejusque novæ divisionis.

QUI populi, tam in Ægypto, quam in residua Africa habitarint, hactenus narratum est. Dein ex *Phœnicia Pœni* in illa loca appulerunt, sub auspicioque illorum Reginæ *Didonis*, *Carthaginem* & Arcem Byrsam ædificarunt. Porro in illam partem populi peregrini, ex *Asia* & *Ægypto*, huc convenerunt. Tandem Romani omne id quicquid erat notum occuparunt, pariterque Græci Imperatores his imperarunt Regionibus: Post illos *Vandali*, *Saraceni*, & *Arabes in illis* egerunt. Nostris seculis, Turcæ præcipua & optima pars cessit, *Serifus* etiam parte gaudet, aliique nonnulli Reges. Regi Hispaniæ etiam partem fortuna adjecit. Quod vero *Æthiopes* concernit, illi in suis Regionibus manserunt, neque ab aliis turbati unquam sunt, id quod conditioni loci in acceptis referre debent, quod à nobis nimium sint remoti, difficilisque per deserta loca ad illos sit aditus. Novam descriptionem sequenti modo expediemus. Tota *Africa* à *Cluverio* in 7. partes dividitur, ad has possunt Insulę, loco octavæ partis, adjungi. Igitur sequenti ordine collocabuntur.

Ægyptus,
Barbaria,
Biledulgerid,
Desertum Sarra,
Nigritarum Regio,

Interior

Interior vel Superior Æthiopia,
Exterior vel Inferior Æthiopia,
Et Insula circa Africam.
His adjungendi sunt latè circumvagantes Arabes.

Septima Descriptio.
De Nova *Ægypto.*

ÆGYPTUS adhus hodie fertilitate sua se extollit, quam Nilo gratam debet. Metropolis hujus Regionis est *Alcair*, lingua Italica *Cairo* dicta, incredibilis Urbs magnitudinis, ita ut circuitus 8. Milliar. numeretur. Munsterus testatur illam quinquies majorem esse Lutetiis Parisiorum: à variis inhabitatur populis, mercutarâque celebris est. Hic per longos annos Regia sedes *Ægyptiacorum Suladanorum* fuit, qui à *Circassis* venerunt. Non procul Urbe hortus est *Matera*, ubi pretiosum balsamum crescit, quod in illa loca à terra Judæorum translatum est. Ultra Nilum adhuc Pyramides conspiciuntur, de quibus hic pauca dicenda 7. Milliar, Ital. à *Cairo* reperitur Pyramis cujus inferior pes quadratus est, & quodlibet latus continet 270. passus, tota pyramis constat ex lapidibus agrestibus, ita positis ut ab infimo ad summum cacumen gradatim ascendere queas; gradus ad cacumen usque numerantur 210. æqualisque sunt magnitudinis, in medio cubiculũ, est speciem habens sepulchri, & quæ alia de illis narrantur. Reliquæ Urbes in Ægypto sunt *Alexandria*, nunc *Scanderia*, quæ olim præclara, sed nunc per bella varia destructa, salutatur tamen sæpius à mercatoribus Christianis. Huic olim adjacebat Insula *Pharos*. quam Regina Cleopatra aggere continenti adjunxit. In hac Urbe olim celebris fuit Bibliotheca, Bibliaque primùm ex Hebraica lingua translata sunt. *Damiata* olim vocabatur *Pelusium*, ab *Harlemensibus* occupata, qui argenteas campanas in perpetuam rei memoriam secum abstulerunt: nam cum aditus catena ingenti euntibus præcluderetur, Harlemenses serram navi præfixerunt, magnoque impetu, vento secundo incitata navi, catenam corripuerunt. *Rosetta* vel *Roschit* Urbs vel Arx à multis mercatoribus visitur, ibiq; Venetiani habent *Bailum* vel singularem magistratum.

Octava Descriptio,
BARBARIÆ.

VERSUS Orientem Barbaria Ægyptum attingit, nobilissima pars totius *Africæ*, dividiturque in 6. partes: quarum nomina sunt, *Provincia Barca*, & Regna.

{ *Tunes*, *Tremisen*, *Fez*, vel *Fes*, *Marocco*, *Dara*. Inter Ægyptum & Regnum Tunes sita est Provincia *Barca*, quæ à Barce Vetere Urbe nomen habet, sterilis est & sicca Regio, ibi hodie sitæ sunt Urbes *Cyrene*, *Talometa*, *Bernicho*. *Regnum Tunes* nomen suum accepit à Metropoli *Tuneto*, veteri præclara vel satis magnâ Civitate, ex destructa Carthagine, natâ; celebre emporium salutatur, sæpiusque à Venetianis & Genuensibus mercatoribus visitur. Ad mare situm fuit propugnaculum *Guleta*, quod cum Urbe *Tunes* à Carol. V. A. C. M. D. XXXV. occupatum est. Sed utrumque *Tunetũ* & *Guletam* Hispani perdiderunt. *Biserta* olim dicta est *Utica*, ubi minor Cato sibi potius mortem ascivit, quam ut Julii Cæsaris gratiæ confideret. *Portofarina*. *Tripoli*, quæ, ad differentiam alterius *Tripolis* Syriæ, *Nova Tripolis* vel *Tripoli di Barbaria* appellatur, emporium est, sæpiusque à mercatoribus Europæ salutatur, aditum insignem habet sed Vrbs intus Turribus veteribus tantum conspicua est, & semidiruta tecta tantum possidet hinc inde jacentia. In Regione Tripoli sitæ sunt duæ Vrbes *Zoroata* & *Lepide*. *Bona*, olim Hippo dicta est, ubi S. Pater Augustinus fuit, hodieque mercimoniis floret. Intus sita est *Constantina*, multis Romanis ædificiis abundans. REGNUM *Tremise*, nomen habet à Metropoli Tremisa, olim late Porrecta, & magna; sed postmodum continuis bellis admodum decrevit. Ad mare situm est *Algeir* emporium, miserorum Christianorum carcer, qui miserã ibi patiuntur servitutẽ. Urbs alias ibi arce, muris, vallis magnisque tormentis ita munita est, ut pro invicta habeatur, siquidem illam Carol. V. frustra obsidione cinxerat. *Arsena* etiam hoc in Regno invenitur. Regnum Fes, è Regione Hispaniæ situm est; Attingit Regnum Tremisenum versus Ortum. Metropolis hujus Regionis est *Fes*: de hac Urbe dicit Leo Africanus, quod bene describi nequeat, quam bonis muris, vallis circumdata sit, quantaque hominum

minum frequentiâ abundet. Maximam partem montibus adjacet, excepta media parte, quæ in planicie patet. In 2. partibus fluvius Urbem permeat, quæ salubribus puteis dives est, marmoreum fluxum exhibentibus. Ædes lateribus tectæ sunt, ut & variâ pictura ornatæ & insignes: maximum templum Urbis medium habet milliare Italic. in circuitu; reliquorum templorum numerus est incredibilis. In hac quoque Urbe multa sunt collegia, ubi scientiæ rerum variarum docentur. Unum ab inde milliare sita est *Nova Fes*, duplici, alto, fortique cincta muro. Hic Aula Regis splendide exstructa est, qui Machometanis erroribus addictus est. Ab inde 5. milliar. Germ. sita est *Macarmeda*, cujus muri sunt destructi. *Gualila* erat à Romanis in monte *Zaron* ædificata, pulchrisque lapidibus munita. Sed postea destructa est, ita ut solum sepulchrum Machometici Idris, locum tantum faciat celebrem, qui sanguine Mahometis oriundus erat. *Pharaonis Palatium*, parvum oppidum, à Romanis in altitudine montis ædificatum. *Petra Rubra* etiam à Romanis facta, sicut alti muri jam destructi testantur. In hunc locum conveniunt ex proxima sylva Leones, qui ossa de plateis colligunt, sine ullo incolarum metu. *Magilla* parvum oppidum in monte, qui oliferis arboribus abundat. *Tanger, Ceuta, Arsilla, Oram*, sunt magnæ Urbes, non procul à Freto maris sitæ, Hispanoque subjectæ. Ad littus maris mediterran. intra duos altos montes sita est Urbs *Pennon* de *Veles*. REGNUM MAROCCO nomen suum habet à Metropoli *Marocco*, quæ olim inter maximas Orbis urbes numerabatur. Hodieque celeberrima *Barbariæ* Urbs est. Olim plusquam 100000. inhabitatas numerabat ædes, sed nostris temporib. fere tertiam partem deserta jacet, quoniã ab Arabibus multa mala passa est. *Taradante* altera est, à multis peregrinis mercatoribus culta. *Tednest*e in amœna planicie sita est, muroque cincta ex latere & cretâ composito: in medio Urbis, Templum est inusitatæ magnitudinis, maximeque pretiosum: verum nunc Urbs ab incolis deserta est. *Teculetha* ditior est, quam jam numeratæ, sed pariter jam deserta. *Tagtessa* vetus Urbs, fere in circulum ædificata, sita in monte est. *Eitdeveta* circum circa rupibus cincta est. *Messa* sunt tres parvæ Urbes quadrante milliar. German. distantes. Campus ibi

fertilis, multis palmis, ibique mons Atlas principium suum capit. *Tejut* veluti tres Urbes sunt non longe ab invicem sitæ, quarum incolæ nullum norunt hostem. *Tagovast* populosa Urbs est, quæ 8. millia ædes habet. *Agmeta* in monte ædificata est, omnium rerum copia abundans, imprimis amœnis hortis, Urbi *Marocco* non cedentibus. *Alendinum* in frigida valle situm est, intra 4. montes. Regnum *Dara* conterminum est *Marocco* versus meridiem. Urbs ibi *Dara* est à pauperibus incolis habitata; altera est *Melilla*, pulchra Urbs, ad Mare Mediterraneum, Regi Hispaniæ parens.

Nona Descriptio.

De Regione BILEDULGERIDA & Deserto *Sarra.*

REGIO *Biledulgerida* in magna porrigitur longitudine, post Barbariam ab *Eleocat*, usque ad Oceanum Atlanticum. Nomen hæc Regio à multitudine palmarum habere dicitur: ibi sita sunt 4. Deserta, *Lempta*, *Hair*, *Zanhaga*, & *Zuensiga*, quæ hæc nomina à quatuor Urbibus hujus Regionis ducunt. Porro ibi sita sunt Regna, *Targa*, *Bardoa*, *Gaoga*, etiam ita à nominibus ejus terræ appellata. Versus meridiem ab hac Regione, situm est desertum *Sarra*, cujus longitudo à Regno *Gaiga* usque ad Regnum *Gualata* porrigitur. Quoniam hæc terra deserta, maleque habitata est, non multa dicenda de illa occurrunt. Incolæ quidem superiorem Dominum habent, cui parent, brutorum more cæterum vivunt, camelorum carne, & struthionum utuntur, multo vescuntur lacte, sed nullo pane.

Decima Descriptio.

De terra *Nigritanorum.*

HÆC terra principium suum habet, versus orientem, à Regno *Gaoga*, protenditurque versus occidentem ad utrumque latus fluvii *Nigri*, usque ad Mare. Versus Septentrion. attingit Desertum *Sarra*, sed versus meridiem, Oceanus est, & terra *Abyssinorum*. Præcipua pars, optimaque terra, ad fluvium *Nigrum* est, ad quem hæc provin-

provincia sita, omnium amœnissima est. Multa ibi numerantur Regna, à præcipuis Urbibus nomina sua ducentia. Ut *Gualata. Hoden*, *Genocha*, *Senega*, *Tombuti*, *Melli*, *Bitonin*, *Guinea*, *Temian*, *Dauma*, *Cano*, *Cassena*, *Benin*, *Zanfara*, *Guangara*, *Borno*, *Nubia*, *Biafra*, *Medra*. Incolæ nigri sunt, ritusque miros habent, & perfodiunt labra & ornamenta eburnea appendunt, &c. Præcipuæ illorum fœminæ portant ad femur annulos ferreos, cupreos, stanneos, non parvæ magnitudinis, &c. Terra multis fructibus, imprimis oryzâ, & aromatibus abundat. In *Guinea* situm est *S. Georgio*, aut arx Lusitanorum *Mina*, bonum propugnaculum; ut & promontorium *Sierra Liona*, magnæ altitudinis, quod nubibus semper obductum est, magnique strepitus ibi, sine dubio a tonitru, audiuntur.

Vndecima Descriptio,

De Inferiori & Superiori *Æthiopia*,

Hæc alias Abyssinorum terra dicitur, illorumque Rex ab Italis Prete Giovanni, aut sacerdos Johannes dicitur, quamvis ex suscepto errore, quoniam ille in *Regno Tenduc* in Asia regnavit. *Abaseni* a Stephano (ut Cluverus auctor est) numerantur intra populos *Arabiæ*, de quibus præsumptio est, quod veterem sinum maris transgressi sint, aut potius cis, in *Arabia Troglodytica* habitarint, quamvis alii autument, quod ab Arabico nomine *Elbabaschi*, quo Mauritani Regem hujus terræ insigniunt, nomen populi fluxerit. Versus Septentr. attingit hæc Regio *Nubiam*, & *Ægyptum*, versus occident. Regna *Congo* & *Medar.* versus meridiem *Monomotapa.* & versus orient. mare *Rubrum*, & *Provinciam Ajam* & *Zangibar.* Igitur longitudo ad 580. Latitudo ad 450. Mill. Germ. extenditur. Regimen harum Regionum ad Regem pertinet, qui gloriatur se descendisse a Regina *Maqueda* de Saba, & Rege Salomone, hic albi coloris esse fertur, semperque sub tentorio agit. Tota Regio parum habet Urbium, sed tantum oppida, ubi ædes stramine tectæ, ex cretaque ædificatæ sunt. *Caxumo* vel *Caßumo*, Urbs est, ubi Regina de Saba Regiam habuit. *Amara* fortis arx est, in monte, sub linea sita, ibi Regum filii educantur, & à mul-

tis custodibus corporis custodiuntur; donec post patris mortem filius Regis ad Regimen vocatur.

Duodecima Descriptio,
De Exteriore sive Inferiore Æthiopia.

RELIQUA tota pars continentis *Africæ*, his annumeratur Provinciis, complectitur versus Septentrion. terram *Abyssinorum* tanquam geminis brachiis. Regiones, quæ hic comprehenduntur, vocantur: *Congo, Monomotapa, Zangibar, Ajan. Congo*, vel *Manicongo*, attingit *Æthiopicum* Oceanum, nomenque suum habet ab Urbe *Congo*: incolæ sunt similes Christianis, ut in terra *Abyssinorum*. Hoc Regnum dividitur in sex Provincias, quæ à suis præcipuis Vrbibus nomen habent. Sunt vero quæ sequuntur:

Bamba,	*Pango*,	Præcipua alias Vrbs est. *S. Salvador.*
Songo,	*Batta*,	olim *Banza* dicta. Regi de Con-
Sundi,	*Pemba.*	go subjectus est Rex

Angolæ, cujus terra insalubri aëre laborat, & vermes in humano corpore generare solet. *Monomotapa* fertilis est, & amœna Regio, nomen à suo habet imperatore, quem illi in nativa lingua *Monomotapa* vocant. Versus Septentrionem hæc terra attingit Regnum *Congo*, *Abyssinorum* terram, & Regnum *Zangibar.* Longitudo CCCC. & latitudo CCC. est Mill. Germ. Metropolis totius Regionis vocatur *Monomotapa*, à qua L. Mill. versus Septentr. insigne vetus ædificium, ex excisis lapidibus in forma quadrata reperitur. Ad promontorium *Bonæ spei*, mare admodum impetuosum est, adeo ut etiam naves & in ostiis fluviorum securæ non sint. *Zangibar* adjacet *Monomotapæ*, versus meridiem cujus partem, nimirum proximam *Monomotapæ*, *Cafares* inhabitant. Cæterum hic sita sunt 4. Regna, quæ à suis Urbibus nomen ducunt: ut *Mosambique* quæ in Insula ædificata, & à mercatoribus Europæ sæpius visitur, subjecta alias Lusitanis; *Quiloa*, cujus Rex Regi Hispaniæ subjectus est, *Monbaza*, & *Melinde.* Terra *Ajan*, versus Septentr. complectitur duo Regna, *Del.* & *Adea Magaduzço*, cum quibus terram firmam Africæ concludimus.

Tertia & Decima Descriptio,
DE
Insulis circa Africam.

PENES *Africam* in Veteri Erythreo mari sita est *Menuthias*, à Plinio *Cerne* dicta, hodie vocatur Insula S. Laurentii, apud incolas *Magdagascar*, vel Insula Lunæ, quæ variis aromatibus dives est, sed malis inquilinis scatet, qui illos, qui mercium ergo vendendarũ eò veniunt, odio prosequuntur, & decipiunt: Illis verò qui sibi merces donant, amicitiam faciunt. In introitu veteris sinus Arabici, apud promontorium *Gardafuy*, sita est Insula *Socotara*, ferax Aloës, quam ex his terris remotæ regiones accipiunt. In mari Atlantico, sitæ sunt primum *Canariæ*, versus littus Mauritanicum, quarum 7. sunt numero.

Magna Canaria,	*Elhierro,*
Tenariffe,	*Lanzerotta,*
Palma,	*Fortaventura.*
Gomera,	

Major Canaria præcipua est ut nonnulli existimant veterum Fortunatarum, nomenque ingenti copia canum habere dicitur, qui primum in hac Insula reperti sunt. Illius Vrbs vocatur *Canaria*, reliqua minora loca sunt *Telda*, *Galder*, & *Guja*: *Tenariffe*, in cujus medio *Elpico* supremus mons orbis, qui flammas sulphurque vomit, est. Hæc Regio ferax etiam est vini generosi. Sitæque ibi sunt parvæ Vrbes *Laguna*, *Santabruz*, *Barotava*, *Rielejo*, & *Garachico*. *Palma* velut rotundæ formæ est, multique ferax est vini, & facchari. *Gomera* nihil memoratu dignum habet præ aliis. *Elhierro* vel *Ferro*, inopia laborat aquæ, sed illa compensatur undiflua arbore, quæ tantam præbet aquæ copiam, ut hominibus & bestiis potus sufficiat. *Lanzerotta*, & *Fortaventura*, pecori educendo aptæ sunt. Non procul hinc sitæ sunt Insulæ, *Porto Santo*, & *Madera*. Quarum ultima, vini est feracior. Ideoque Regi Hispan. 1200. doliorum vini, loco vectigalis pendet. Versus Hesperiæ promontorium, jam *Cabo Verde dictum*, Insulæ *Hesperides* sunt, vel *Gorgades*, jam Insulæ *Cabo Verde* vocantur. Hollandi illas vocant *Insulas Salis*, quas inter est *S. Jago*, præcipua,

cipua, cum Vrbe quæ a Lusitanis hic ædificata est. In Oceano *Æthiopico*, sub linea, sita est Insula *S. Thomæ*, quæ a Lusitanis ipso die S. Thomæ inventa est, indeque nomen accepit: situm velut orbicularem obtinet. A Lusitanis ibi est Vrbs, nomine *Pavoasa*, exstucta, insalubris alias ibi aër est, pinguedoque in humano corpore in unum locum concurere solet. Inde olim saccharum Thomæ venit, quod tamen nunc in tam abundante copia non crescit, quoniam radix Sacchari a vermibus arrosa est. Insula *Del Prencipe* multi *Sacchari* ferax est, addictaque est Principi Lusitaniæ. Insula *Annobon*, nullos habet incolas, propter horrendos crocodilos, 20. ulnas longos, qui diu in aquis, noctu vero in terra morantur, ut & propter alia venenosa animalia Insula Mathæi, *Ascensionis* & *S. Helena*, etiam hic circumjacent, quarum quidem ultima incolis caret, sed ingens levamen, Indiam euntibus indeque reduentibus nautis: ubi recentem aquam hauriunt, atque ex longinquo itinere quietem capiunt.

Quarta Decima Descriptio,
DE
Circumvagantibus Arabibus.

CIrcum vagantes *Arabes* sunt duûm generum: Pars illorum habitat inter Libyam & Numidiam, alii vero in desertis inter *Barbariam* & *Ægyptum*. Primi ducunt miseram & abjectam vitam, multo vero cordatiores sunt reliquis Libyæ populis. Mercaturam camelorum magnam exercent, cum Nigritis, abundant etiam copiâ equorum, qui a nobis Europæis barbarici vocantur equi. Venatu admodum ducuntur, persequunturque cervos, asinos sylvestres, & struthiones. Dulces habent melodias carmina componendi, quibus venationes suas, amores, & fortia facta concelebrant. Et in hoc studio superant *Numidi* reliquos. Rhythmi ad Italorum fere morem sunt compositi. *Arabes*, qui intra parvam Africam, & montem Atlantem incolunt, præcedentes jam dictos divitiis superant, melioremque habent equorum culturam, majoraque & insigniora tentoria. Horum equi quidem sunt obesioris corporis, sed reliquis velocitate cedunt. Mercaturam exercent, proventuque frumenti gaudent.

Illi, qui sylvas incolunt, ferocioris naturæ sunt, quàm alii, parsque illorum Regi de Fes paret. Illi intra *Marocco* & *Ducala* ingenti fame coacti sunt, ut se servituti perpetuæ addicerent, ideoque illorum pauci supersunt: illa intra *Telensin* & *Tunes*, merentur titulum magnorum dominorum, attento, quod illorum supremi à Rege bonis gaudeant reditibus, reditusque omnes inter alios dividant, ad vitandam discordiam. Equorum culturâ illi sunt insignes: ad *Tunetum* tempore æstatis conspici solent, assumptis in iter, pane, armis, & aliis ad usum necessariis, postea ad sua remigrant deserta, in quibus hyemem traducunt. In tentoriis illorum reperitur panni, æris, ferrique insignis copia, tantaque qualis apud ditiores in Civitatibus mercatores non est. Tamen non est ipsis adhibenda fides, ideo quod ad furtum inclinent comitate quadam fallaces. Poësis apud illos in magno est pretio, quive in illa excellunt, apud ipsos pro præcipuis habentur Dominis, magnoq; afficiuntur honore. Fœminæ illorum, velamine tectam habent faciem, ita ut solùm oculi emineant. Annulos argenteos multos ferre solent. Iter facientes, uxores camelis imponunt: uxores etiam in bellum viros sequuntur. Innuptæ colore tingunt brachia, manus, mamillas, faciem, & quamdiu color ille durat, à peregrino se conspici non patiuntur, existimantes hujusmodi colores se inspecturis causam fore libidinis. Reliqui Arabes, qui intra *Barbariam* & *Ægyptum* habitant, ex camelis, & pecore satis quidem magnum habent proventum, sed vilia pascua. Frumentum ibi crescere nequit, &, si quicquam reperiatur, in parva est copia. Liberos suos pignori dant in Sicilia, pro frumento, &, si peregrinorum copiam habere possunt, vendunt illos in Sicilia, vel permutant pro frumento. Mercatores non audent illis fidere, nec in itinere illis proximi sunt, cumve cum illis mercaturam exercent, deposcunt in antecessum obsides. Hi Arabes inepti sunt, deformes, fame enecti, male vestiti, quibus inedia ex oculis prospiciat, & queis cœlum, velut implacabiliter irascitur.

Quinta

Quinta & Decima Descriptio,
DE
Præcipuis in Africa fluminibus.

OMNIUM fluviorum, qui in mare Mediterraneum incurrunt, maximus est *Nilus*, qui in deserto Africæ ex montibus *Lunæ* profluit, non vero statim idem trahit nomẽ, sed primum tendit per stagnum *Nilidem*, jam *Zaire* & *Zembre* dictum, æstimaturque longitudo CC. XX. Milliar. Germ. inde cum impetu fluit, devoratis à dextro latere magnis aquis, illis auctus latior fit, nomenque apud Incolas *Astapi* habet, quod aquam ex nigro fluentem significat. Circa Insulam *Meroen*, quæ præcipua est, inter reliquas multas ab illo factas, vocatur *Astabores*, ad sinistrum latus, ad dextrum vero, *Astusaspes*, & tandem ubi coit, *Nili* nomen accipit. Inde mox impetuosus, mox navigabilis est, labiturque porro preceps, donec à rupibus quas interfluit deprehensus, cum ingenti aquarum strepitu devolvitur. Postea pacatior fit, vehemensque esse desinit, ita ut longo itinere veluti defessus, apud locum *Delta* se per totam Ægyptum dividat, & septem effluviis majoribus in mare Ægyptiacum decurrat. Bis in annum totam Ægyptum irrigare, terramque ita fœcundare solet. Caussæ hujus effluvii statuuntur *Etesiæ*, tempore caniculari flare soliti, qui mare ad illud littus impellunt, fluviique cursum tardant. Sed hoc potius à nimiis venit imbribus, in Æthiopia, quo dicti venti nebulas ex residuo compellunt orbe, pluviasque efficiunt. Dicitur etiam hunc fluvium nullum aërem spirare. Post *Nilum Niger* fluvius est totius Africæ maximus, qui etiam sicut Nilus in Junio crescere incipit, hocque per 40. facit dies. Totam Regionem limo occupat, quod incredibilem terræ adfert fœcunditatem: ad fluvium hunc multum æquor est, sylvæque bene multæ. Decrescente hinc inde aqua, multi magni lacus manent residui, non parum ad fœcunditatem utiles.

Sexta

Sexta & Decima Descriptio,
DE
Montibus in AFRICA.

OMNIUM in Africa montium nullus major Atlante est: de hoc testatur Leo, illum versus Oceanum, ad latus Occidentale, bene hominibus cultum esse, falsamque Veterum esse de illo opinionem; quod desertus sit: cum ibi multæ capræ, avenæ, mellisque copia reperiatur. Hic mons ibi trium dierum spatium latus est. Longitudo ejus incipit ad mare Atlanticum, porrigiturque usque in Ægyptum, quamvis per multos anfractus, multis scissis rupibus altus sit, crassus sylvis, multisque scaturiginibus dives. Cacumen ejus semper nivibus tectũ est, sæpeque nix tam densa ibi cadit, ut altitudinem arborum superet. Montes Lunæ siti sunt sub Circulo Capricorni, ingentis sunt altitudinis, profundas habent valles adjacentes, ut videantur in abyssum terræ pertingere velle. Mons *Dememsera* pars est *Atlantis*, extenditurque usque ad montem *Nisifa* in Regno Marocco. *Gebelelhadich*, vel mons ferreus, in Regno *Marocco* situs est. à multis Eremitis incolitur, qui de fructibus arborum solum vivunt. nihilque præter aquam bibunt. *Hanchisa* etiam mons est, qui ab *Atlante* suam capit originem & usque Messam porrigitur. Hic mons à multis nivibus opertus est, quemadmodum *Africa* multâ nive abundat, quod propter solis radios incredibile esse putatur. Mons *Ilalem* à jam dicto incipit, ubi sunt argentifodinæ, quæ incolas in bella mutua armant, dum pars mox una, mox altera illius fruatur copia. Mons *Nisifa* situs est in *Maroco*, multa quoque in cacumine laborat nive, avenæ tamen ibi ferax est. *Senede* mons est jam dicto adjacens, cujus incolæ peregrinos ad componendas lites rogare solent, dein quilibet munera judici offert, ut hædos, gallinas, capos, &c. *Hantet* & *Adimmei* duo ingentis altitudinis montes sunt. Mons *Tenueves* etiam multa nive coopertus est, multis bellicosis incolis abundat, qui Principem Dominum agnoscunt. *Tensita* pars est Atlantis montis, plenus est incolarum, numeratque ad L. propugnacula, quæ omnia muris ex creta compactis cincta sunt. Mons

Mons *Cogidama* tantum ad latus septentrionale incolitur: Mon *Magnon* ab incolis habitatur, qui è corticibus arborum casas faciunt. In Ægyto non procul ab Urbe *Damiatæ* mons *Casius* situs est, jam dictus Larisse. Hucusque de Africa, ultimâ terræ firmæ, quæ veteres mundi partes, Europam & Asiam complexa est.

DESCRIPTIO ALIA.
DE
Duabus ultimis terris mundi firmis, & de *America* in genere.

MERICA communiter novus dicitur mundus: ideo quod populis Europæis non ita pridem cognita facta est. Nam Christophorus Columbus illam primus invenit, cujus comes in primis navigationibus Americus Vesputius fuit, à quo dein novum Americæ nomen suam traxit originem. Occasio has quærendi terras hæc fuit: Columbus Genuensis ortu, postquam multas navigationes in Portugalliam fecisset, bene observavit, quod certis anni temporibus venti occidentales aliquot dies constanter flarent, ideo existimavit, illos à terra quadam transmarina venire, & idcirco versus occidentem aliquam sitam esse terram, cujus in Europâ notitia nobis nulla esset. Igitur Regem Lusitaniæ, & Genuenses rogavit sumptus, & naves, ut illas adire posset Regiones longe remotas. Postquam vero frustra illius apud hos preces essent, rideretur que, ad Regem Arragoniæ Castiliçque perrexit, à quo, intercedente Regina Isabella, tres impetravit naves, cum quibus ille An. C. cIↃ. CCCC. XCII. è portu Gadensi denavigavit, cursumque suum versus Septentrionem direxit. Prima post longam & periculosam peregrinationem Insula ipsi in conspectum venit *Gunao*, quam ille dixit desideratam: ibi ille, in rei memoriam appulsorum feliciter Christianorum, crucem erexit excelsam. Ab hac Insula in Insulam *Heity* penetravit, quam in honorem Reginæ

Isabellam

Isabellam appellavit: postmodum verò *Hispaniolam*. Post hęc ad aditum Regium, *Porto Real*, ubi jam Hispanicæ habitationes *S. Dominico* & *Isabella* sitæ sunt, navigauit. Ab Insula *Hispaniola*, in Insulam *Cubam* devenit, ubi *Havana* insignis est aditus, qui jam valde ab illis salutatur, qui à Mexicanica Provincia in Europam navigant. Postea Insulæ *Jamaica* & *Boriqen* inventæ sunt, & multæ aliæ, quarum nomina brevi exponentur. Sed Americus postea An. cIↃ. CCCC. XCVII. ad continentem appulit ope Emanuelis Regis, qui illi naves & comites itineris suppeditavit. Nomen West-Indiæ inde nomen traxit, quod hæc Regio fere eodem tempore aperta sit, quo Lusitani Indiam orientalem invenerunt.

Secunda Descriptio,

Americam Veteribus Incolis Europæ, in totum non fuisse incognitam.

NON tantum ex Platonis, verum etiam Diodori Siculi libris probari potest, illis harum Regionum aliquam fuisse notitiam. Apud Platonem in colloquio Timæi, narrant Sacerdotes Ægyptorum Soloni Atheniensi, (qui ante Christum natum DC. annos vixit) olim Insulam sitam fuisse, ad fretum Herculeum, jam Gibraltar, quæ magnitudine Asiam & Africam superavit. Illa magno terræ motu, ingentique diluvio aquarum, uno die nocteque in profundum maris absorpta fuit. Nomen Insulæ fertur fuisse Atlantis. Ex his igitur caussis mare intra dictas Insulas, & fretum Herculis valde impervium inventum est. Diodorus Siculus in 5. suo libro testatur, quod Phœnicii, cum extra fretum Herculis littora navibus tentarent, ab ingenti vento per Oceanum in remotissimas terras dejecti fuerint, ad dictam tandem Insulam post decursum aliquot dierum appulerint, quæ insignis est magnitudinis, sitaque versus Oceanum ad Africam, versusque occidentem. Hujus terra amœna & fertilis est, ab aquis navigabilibus irrigua, pretiosisque ædificiis clara. Hæc Insula vix ulla alia esse potest, quam America, nec frustra Ægyptiaci Sacerdotes, multo minus

minus Solon (testante lib. 1. Strabone) totum de illa conscripsit librum. Et multo minus Diodorus Siculus hæc finxisset, aut somniasset, quod nos in rei veritate jam compertum habemus.

Insuper testatur Aristoteles, vel Theophrastus, cui liber de mundo, sicut Apulejo versio ejus in Latinum, adscribitur. quod extra partes nostras, Europam, Asiam, & Africam, adhuc magnæ restarent Insulæ: per quas America & Magellanica secundum omnem aspectum intellectæ sunt. Diodorus Siculus porro testatur, quod Carthaginenses incolas Europæ eo navigare prohibuerint. Quando verò Pœni hanc navigationem omiserint, incertum est. Hoc tamen exploratum est, à Monarchia Romanorũ, usque ad dictos annos, nihil quicquam auditum, vel notatum fuisse.

Tertia Descriptio,
DE
Limitibus, magnitudine, & divisione AMERICÆ.

TOTA America circum circa Oceano magno includitur. Versus Occasum quidem, Oceano Atlantico, Mare *del Nort* dicto, versus meridiem autem freto *Magellanico*, quo ab Australibus terris separatur, nobis adhuc incognitis. Versus occidentem mare *pacificum* est, & alias *mar del Zur*. Septentrionale littus nobis in Europa adhuc plane non est cognitum, sed opinio est, quod mare concretum eo pertingat, quoniam, in altero latere, Insulæ Europæ & Asiæ proximè usque ad polum sitæ sunt, quæ ab eodem mari similiter irrigantur. Maxima longitudo inter freta *Anian* & Magellanicum est 2400. Milliar. German. Latitudo verò à *Cabo de Fortuna* usque ad *Cabo de Breton* in nova Francia est 1300. milliar. Tota America in duas dividitur partes, nimirum in Americam Septentrionalem & Meridionalem.

Quarta

Quarta Descriptio, DE SEPTENTRIONALI AMERICA.

SEPTENTRIONALIS America, etiam dicitur Mexicana, ab Urbe Mexico. Longitudo est à Freto *Anian*, usque ad Isthmum, vel terram quâ Americæ meridionali adnexa est, M. D. Milliar. Germ. Latitudo vero similis est cum Latitudine communi totius Americæ. Pars Septentrional. Americæ, quæ latissime versus Septentrion. porrigitur, adhuc est incognita, neque sciri potest, quam proximè terra polo accedat. Pars versus Septentrionem etiam præter littus parum patet. Reliqua terra maxime cognita dividitur in continentes & Insulas. Continentes vocantur

- *Canada*,
- *Nova Francia*,
- *Virginia*,
- *Florida*,
- *Nova Hispania*,
- *Nova Mexicana*, *Albion*,
- *California*,
- Duoque Regna, *Quivira* & *Anian*.

Insulæ autem dicuntur, Cuba, Hispaniola, & aliæ minores.

Quinta Descriptio, DE PROVINCIA CANADA.

PROVINCIA *Canada*, nomen habet à magno fluvio *Canada*. Quamvis vero jam hæc terra magno frigori subjecta sit, fertilis tamen est, & aurifodinis dives. Incolæ bonæ sunt indolis, vestiuntur pellibus, bonoque pollent intellectu manuariorum operum. Jam Regi Galliæ parent. Comprehenditur sub nomine *Canada*, *Estotiland*, *Cortereal*, *Terra Laboratoris*. & adjacentes *Insula Colesme*, *Beauparis*. *Mont de Lions*, & *Terra Nova*, quæ etiam *Terra Bacalaos* vocatur.

catur. Non procul à fluvio Danada Urbs eſt *Hockelaga*, ſex vel ſeptem milliarib. inde diſtans. Gallorum Coloniæ & arces dicebantur *S. Croix*, *Charleburg* & *France Roy*, fruſtra tamen omnes fuerunt.

Sexta Deſcriptio,
DE
NOVA FRANCIA.

NOVA FRANCIA, à Gallis, qui illam tempore Franciſci I. aperuerunt, ita dicta eſt. Paſſim parum habet frumenti; & leguminum non nihil. Inſuper à feris hominibus, qui homines vorant, habitatur. Novæ Franciæ adnumeratur *Accadia*, vel nova *Scotia*: ubi portus, *Porto Reale*, & Urbs *Norumbegga*, de cujus præſtantia multa ſunt ſcripta, quorum vix minimum ex vero eſt. Gallica habitatio *Porto Royal*, per incuriam Jeſuitarum ab incolis, Anglis prodita eſt, ab illiſque deſolata. *Quebec* etiam Gallica eſt Civitas, & ſæpe à mercatoribus viſitur.

Septima Deſcriptio,
DE VIRGINIA.

NOVAM FRANCIAM attingunt *Nova Anglia*, *Nova Batavia* & *Virginia*, quæ ſub nomine *Virginiæ* continentur. Virginia nomen videtur habere à Regina Elizabetha Angliæ, quæ Virgo Imperium rexit. In *Virginia* Urbes ſudibus ſunt circumdatæ, *Pomejock*, *Medano*, & *Secota*. Hę Urbes exiguæ ſunt, nec ultra 12. domus habent, Semicyludrica tecta, & omnes ab invicem ſeparatæ ſunt. Angli hic ædificarunt Urbes, *Jacobipolin*, *Henrivillam*, & propugnaculum *Bermudã*. In Nova Anglia Civitates habitabiles ſunt, *St. Georgius*, Nova *Pleymuth*, ad unũ montis latus ſitæ, ubi Puritani vel Bruniſtæ agunt. *Nova Batavia* boni ſoli eſt, quod altitudo arborum teſtatur: Hollandi ipſam tenent, qui ibi Civitates *Novum Amſtelodamum*, *Hellegat*, *Fort Orange*, & alia poſſident.

Octava Descriptio,
DE
PROVINCIA FLORIDA.

HÆC Provincia nomen suũ habet à die quo inventa est, qui fuit Dominica Palmarũ, is dies apud Hispanos *Pascua de flores* dicitur. Hæc inventio facta est An. M. D. XII. per Juan Ponce de Leon. Alii inde nomen derivant, quod vivens ac florens sit Regio. Galli quidem An. CH. M. D. LXII. sub Jean de Ribauld eo venerunt, parvumque propugnaculum *Caroline* ibi exstruxerunt, quod postmodum ab Hispanis occupatum, & demum illis ademptum, ultimum destructum.

Hodie ibi conspiciuntur { S. *Augustinus*, S. *Joannes*, S. *Matheus*.

Nona Descriptio,
DE
NOVA HISPANIA.

VLTIMA Provincia versus meridiẽ, in prima parte Americæ, est *Nova Hispania*, magna & jam optime culta terra: Aër ibi lenis & tolerabilis, quamvis illæ Regiones, sub torrida sitæ sint Zona. Bonas natura ibi esse voluit fodinas, auri, argenti, metalli, ferri: mareque ibi dives est piscium, margaritarum, concharumque. Regiones, in quas dividitur, vocãtur *Nova Gallicia*, *Mechoaca*, *Mexicana*, *Jucatan*, *Guatimala* & *Nicaragua*. In *Nova Gallicia* Hispani has ædificarunt Civitates. In Provincia *Guadalajara*. *Urbem Guadalajara*, *Espiruto Santo*, S. *Maria delos lagos*. In *XalicsoCompostella* non procul à mari. In *Chiametla* aut *Ybarra* sita est S. *Sebastian*. In *Culiacan St. Michel*. In *Cinaloa* parva sunt oppida, S. *Philippo*, & S. *Jago*. In *Uxitipa*, S. *Luis*. In *Los Zacotecas* sunt propter multas argentifodinas variẽ beneq; habitatæ urbes. Imprimis *Durango*, & *Xeres de la frontera*. Incolæ à Rege Hispaniæ in bonum sunt redacti ordinem, distributique in Centum & 3. tribus, quas Repartimentos vocant. Religioni etiam Christianæ se

accommodant. In nova *Biscaya*, *Metatlan* & alia parva oppida. Omnes jam dictæ Provinciæ sub nomine novæ *Gallicia* comprehenduntur. *Mechoacan* in Mexicanica lingua Regio piscium audit: aër hic quidem valde mutabilis est, sed tamen ita affectus, ut multi ex alienis Regionibus se huc conferant ob recuperandam valetudinem. Complectitur etiam hæc Regio multas sub se parvas Provincias. Prima dicitur *Mechoacan*: ibi sitæ sunt *Zintzontza*, ubi ante Reges habitarunt, jam Hispanica Urbs facta est, *Valladolid* hodierno die præcipua est. Sequitur *St. Michel*, *S. Philippe*, *Conception de Salaya*, *Leon*, & *Zamora*. In Provincia *Zacatula* sita est Urbs *Zacatula*, quæ *Conceptio* vocatur. Pariter in Provincia *Colyma*, sita est Urbs *Colyma* & *Acatla*. Ut & celebris portus *Navidad*. *St. Jago de Bona Speranza* & *Malacca*. Provincia *Mexicanica* cnmprehendit urbem *Mexico*, quæ pro metropoli in tota Nova Hispania numeratur. In magno stagno ædificata fuit, ubi tantum tres aditus patebant, qui, perruptis aggeribus, effecerunt ut Civitas An. M. DC. XXIX. magna aquarum illuvie perderetur. Alii scribunt, quod Urbs ad littus illius stagni ædificata sit, quum primum ab Hispanis occuparetur; Complectitur igitur in circuitu unum cum dimidio Milliar. German. multis gaudet incolis, Vicariique Regii, Regia est, ut & Archiepiscopi. Hic imprimuntur libri, & moneta cuditur. Præterea multa ibi reperiuntur templa pulchræque arces, ut & Academia; ita ut hæc Civitas omnes reliquas in America superet. Olim *Temistitan* dicta fuit. Proxima *Mexico* est *Tescuro*, quæ magnitudine urbi *Mexico* non cedit. *Chulula* olim ad 20000. ædificiorum habuit: fama est, parentes 6000. liberorum quotannis Dæmoni immolasse. *Texcuco* pulchris domiciliis in principio ornata fuit, bisque tam magna quam *Sevilia* in Hispania. *Mexicaltzingo*, *Cuyocan*, & *Huicilipucho*, populosa fuerunt oppida. *Acapulco*, sita est ad meridionalem Oceanum, bono gaudet portu, in quem Spilberg anno 1615. descendit, & quamvis cum navibus suis urbem occupare posset, contentus tamen fuit quod Rectorem urbis in suam traxerit voluntatem, impetratisque ad victum necessariis, iterum discessit. Huc pertinet Provincia *Panuco*, ubi metropolis *Panuco*, quæ ab Hispanis *Villa de St. Stephan del Puerto* vocatur. Salis reditus multos habet. Re-

liquæ urbes dicuntur *St. Jago de los Valles*, & *S. Ludovico de Tampice*, ut & *Provincia Tlascala*, ubi metropolis ejusdem nominis sita in loco propter adjacentes montes munito. Cæterum ibi sitæ sunt *Xicotencalt*, & *Ocotevilco*. Hodie ibi præcipua Urbs est *Puebla de los Angeles*. Huc etiam pertinet provincia *Tepeaca*, in qua metropolis *Segura de la Frontera*, in loco petroso exstructa, pulchris plateis & ædibus nitens. *Vera Cruz* emporium est, sed maximam partem anni, propter frequentes pluvias nimiosque æstus, insalubris. *St. Juan de Ulua*, hic celebrem præbet aditum, qui in Nova Hispania fere præcipuus, & versus Septentrionalem Oceanum unicus est. Aditus ex Insula fit, rupibus circumdatus versus latus ad mare vergens, at versus latus terræ opposito humile habet littus, adjunctus est hic murus, in cujus finibus duo propugnacula erecta sunt. *Guaxaca* cōplectitur urbes *Antequera*, *S. Illiphonso* & *S. Jago*, ubique fluminibus auri feracibus abundat. Præterea ibi Hispani multos bombices habent, quibus arbor morus optimo est nutrimento. Provincia *Misteca* in duas partes est divisa, quarum altera *Superior Misteca*, altera vocatur *Inferior*. Ubi duæ rupes sunt, in quarum cacumina ab una in aliam passu transire licet, quæ tamen ad radices inferiores invicem sunt remotissimæ. In hac Regione, feri homines in fluminibus aurum quærunt, pro quo ad victum necessaria sibi comparant, & festos agunt dies, quousque suppetit nummus, postea jejuniis vacant, quoniam nulli agriculturæ & labori incumbunt. *Provincia Tutepeq;* confinem habet partem *Guaxata* & montes *Zapoteca*. Incolæ hic multos habent ritus Judaicos, Circumcisio apud illos etiam est inventa. Descriptionē MEXICANICÆ Provinciæ excipit JUCATAN, ubi Hispani Sanctum Baptismum invenerunt, quô Incolæ uti solent, illum dicentes regenerationem. Præcipuæ urbes in hac Peninsula sunt: *Merida*, fere in medio Regionis, *Valladolid*, *Campeche*, & *Salamanca*. Ad hanc Provinciam attingit Tabasco, in qua Hispani urbem *Victoriam* possident, Terra GUATIMALA mox sequitur in suscepto ordine, quæ sequentes complectitur Provincias: *Chiapa*, ubi *Cividat Real*, in fertili sita valle, *Tecpatlan*, *Capanavatzla* & *St. Bartholome*. *Socomuscō* ubi *Gurvetlan*, *Suchitepec*, nunc custoditur negligenter. *Verapaz* ubi *S. Augustinus*,

Guatimala ita dicta ferax est balsami, & ex rupe bene olens oleum profluit. Crescit hic etiam herba cœrulei coloris tincturam faciens. Urbes ibi vocantur *St. Jago* de *Guatimala*, in valle intra duos montes qui ignem vomunt sita est, ut & *S. Salvador*. Hondura, sequentes habet.

Urbes { *Valledolid, Gracias á Dios, S. Pedro, Port de Cavallos, Truxillo* & *S. Jorge*.

Ordo nos ducit ad NICARAGUAM fere sylvis obductam: ibi sitæ sunt *Leon de Nicaragua*, ad littus magni maris exstructa, *Granada, Segovia*, & *Jan*. Ad hanc modo dictam Provincia COSTARICCA attingit: ibi sita sunt *Aranivez, Cartago*, & *Castro d' Austria*. Post illam sita est Provincia VERAGUA

Ubi sunt { *Conception, Trinidad, S. Fe, & Carlos*.

Decima Descriptio,
DE
CALIFORNIA.

DE *California* dubium est, insulane sit, vel peninsula. In uno latere, mare ab Hispanis mare Vermejo dicitur. Ibi situs est portus *S. Croix*, cum angusto introitu, sed intus, magnæ latitudinis, ut & portus *S. Andrea*, & *S. Abad*. Cum Franciscus d'Ulloa hanc provinciam perlustrare vellet, cum navibus suis tandem interiit, ut in posterum nihil de illis audiretur. Altera tamen navis, quæ cum ipso iter fecerat, demum in Novam Hispaniam appulit. Ex descriptionibus navigationum patet, Regionem hanc hinc inde fertilem amœnamque, & à Feris bene cultam esse. Ad hanc terram sitæ sunt insulæ S. *Augustin* & *Cedros*,

Undecima Descriptio,
DE
NOVA MEXICANA.

HÆc Regio ferme circum circa à populo circumdata est, quem *Apaches* vocamus. Gens magna & bellicosa, maresque quam fœminæ pelle cervina se induunt. Sed

Nova Mexicana in ſe ſpectata, Longitudinem ſuam habet intra *S. Antonium* de Senecu, uſque ad *St. Hieronym.* ad C. milliar. Hiſpan. metropolis ibi eſt *S. Fe*, reliquæ vocantur *S. Anna*, & *Acoma*, valde munitus locus, in excelſa & erecta rupe. Hyems hic adeo frigida eſt, & gelu ita rigent flumina, ut currus grandes ferant.

Duodecima Deſcriptio,
DE
NOVA ALBIONE

HÆc Provincia à Franciſco Dracone inventa eſt, & in honorem Patriæ ſuæ (ut & propter Albam rupem olim Anglia ſimile inde nomen duxerat) *Albion* dicta eſt. Cum hic appuliſſet *Draco*, Feri, ipſi ſaltationibus magnum fecerunt honorem, illorumque Rex illius capiti coronam de plumis artificioſe compoſitam impoſuit. Populus ipſum etiam Ducem militiæ poſtulavit, quem tamen ille honorem repudiavit, ſed inde deceſſit, & iter ſuum ultra inſtituit.

Tertia & Decima Deſcriptio,
DE
REGNO QUIVIRA ET ÁNIAN.

QUIVIRA plana eſt Provincia, paucas habet arbores, nec nimium populoſa eſt. Viri pellibus cervorum pro tunica utuntur, fœminæ comas alunt, cum quibus etiam naturæ infima tegunt. Hic nullum creſcit frumentum, incolæ plerumque utuntur carne crudâ, calidum bibunt ſanguinem, quandoque frigidum ſanguinem cum aqua miſcent. Nullas habent ſedes, ſed paſſim oberrant, ubi pecoribus paſcua inveniunt, ibi ſubſiſtunt. Cum hac Provincia confinis eſt *Provincia Cibola*, quæ melius eſt culta. Ibi inveniuntur 7 parva oppida, quæ domus trium & quatuor contignationum habent. Has inter eſt *Granata*. In reliquis incolæ nudi incedunt, bono pollent intellectu, ſecundum illorum naturam.

Quarta & Decima Descriptio,
DE

Regno *Anian* & freto maris, quod inde nomen habet, parum memoriæ, ab illis qui illius Regionis tractant descriptionem, relictum est.

DE INSULA CUBA.

HÆC Insula olim plena hominum fuit, quos Hispani penitus exterminarunt, nec hodie ab illis ipsis multum culta est, quoniam aliunde majorem consequuntur utilitatem. Civitates ibi vocantur : *St. Jaques*, cum admodum securo aditu,ubi non opus est anchoras de prora jacere: proxime adjacent *Cuprifodina*, ab Hispanis *Sierras de Cobre* dictę. *Baracoa*,adjacentes sylvas habet feraces. *S. Salvador* vel *Bajamo*, salubri gaudet aëre, fertilique solo, pulchro porrecta æquore, ideo reliquis præferenda. Hanc urbem inter, & *St. Jaques* in paludosa valle inveniuntur lapides, qui ita natura rotundi sunt, ut illorum usus pro globis tormentariis esse queat. *Porto del Prencipe* bono gaudet portu. In illa vicinia reperiuntur putei, qui ejiciunt Naphta, quod Hispani cum *Jnslet* sevo miscent, & naves velut pice obducunt. *St. Spiritus* & *Trinite* parva derelictaque sunt oppida. *Havana*,insignis est portus, in fronte duabus in rupe exstructis arcibus bene munitus. Tertia sita est in introitu valde angusto, intus aditus tam est amplus ut stationem mille præbeat navibus, nec opus est ut illas vel anchoræ firment, vel funes. Quapropter hæc Vrbs eo potentiæ & opum crevit, ut quam optime in tota America ædificata, quamvis nullo muro cincta sit.

Quinta & Decima Descriptio.
DE
INSULA HISPANIOLA.

INSULA Hispaniola præcedentem fertilitate fere superat, nec magnitudine alteri cedit. Metropolis illius est *St. Dominico*, pulchre facta, muroque circumdata. Francis-

cus

cus Draco illam occupaverat, & per mensem salvam reliquerat, postmodum partem destruxit, multumque pecuniæ extorsit, ut reliquum missum faceret. Reliquæ urbes vocantur, *Salvalcon, Zeibo, Cotuy, Jaguana*, nunc *Sancta Maria del Porto. Conception de la Vega, St. Jago de los Cavelleros. Puerto de la Plata* bono gaudet portu, & mercatu pollet, secundaque merito post *St. Dominicum* salutari debet. *Monte Christo*, salis fodinas habet & aditum: hæc Insula hodierno tempore non est gente frequens, cum hic ante ad XIV. millia Hispanorum fere Nobilium numerarentur. Hi ad continentem terram demigrarunt, ubi plus auri divitiarumque, quibus inhiabant, reperierunt.

Sexta & Decima Descriptio,
DE
ALIIS MINORIBUS INSULIS.

POST supra nominatas Insulas, JAMAICA maxime clara est, quæ etiam una fertilium Insularum est, nec tamen ab hominibus bene culta, quoniam illius habitatores, cum per Hispanos, tum per propriam ferociam decreverunt. Hodie ibi tantum tres numerantur Urbes, quarum nomen *Sevilla, Melilla* & *Villa de la Vega*, unde Columbi Principis titulo utebantur, de qua tamen parum restat residui. Insula *St. Jean* sequentes habet urbes: *Porto Ricco*, cum aditu, arcibus bene munito, & *St. Germain*, olim *Nova Salamanca*. Tota Insula arboribus obducta est, & ideo impervia. Reliquæ Insulæ, quarum ingens est numerus, comprehenduntur imprimis sub tribus his nominibus: *Lucajes, Cannebales*, & *Barmuides*. In ultima Angli sibi exstruxerunt sedes, propugnaculisque firmarunt.

Septima & Decima Descriptio,
DE
Meridionali *America* in genere.

AMERICÆ Septentrionali annexa est per Isthmum, 30. Milliar. German. latitudine, *America Meridionalis*

Quæ

Quæ etiam, à præcipua ſua Provincia *Peru*, Peruviana dicitur. In ſe magna Peninſula eſt, nec minor Africa, in triangulari forma fere ſita eſt, attingitque uno latere Septentrionalem Americam, alterum verſus Africam ſpectat, & 3, Magellanicam. Longitudo à Septentrione in meridiem, M. Milliar. German. ſed latitudo DCCC. Mill. numeratur. Provinciæ, in quas dividitur, appellantur *Caſtilia del Oro*, *Bogota*, *Peru*, *Chili*, *Chica*, *Paraguai*, *Braſilia*, *Guajana*, & *Cumana*. De his ordine agendum.

Octava ſupra Decimam Deſcriptio,
DE
CASTILIA DEL ORO.

Hæc aſpera & inculta eſt Regio, aëre gravi laborans, ſed propter aurifodinas imprimis dives. Duæ præcipuæ urbes ejus Iſthmo adjacent, quas inter *Nombre de dios*, Septentrionalem Oceanum, ſed *Pavama*, meridionalem ſpectant. *Nombre de dios*, hodie præfertur *Porto Belo*. Nomen *Caſtiliæ del Oro* Hiſpanis fere memoriâ excidit, hodie dicitur *Panama* & terra firma. Metropolis Regionis, *Panama* eſt, quæ quidē parva, ſed propter vigentem ibi mercatum valde incolis frequens eſt. Mediocri etam gaudet acceſſu. Regia domus in præceps vergenti Rupi impoſita eſt. *Nombre de dios.* non parva Urbs, ligneis altis domibus abundans: jam ferme derelicta eſt, & ejus loco ad *Portum* Belo, nova Urbs *Philippo* emerſit: Cujus aditus fontibus, arcibus, & majoribus tormentis benè munitus eſt. S. *Jago de Nata* vel *Nata*, tertia eſt. Porro quidem aliæ urbes ædificatæ ſunt, quæ tamen iterum interierunt. *Panamæ* confinis eſt *Cartagena*, à Metropoli Cartagine ita dicta, quæ benè cuſtoditum habet aditum, illi in Carthagena propemodum ſimilem. Illa duabus arcibus & rotundo caſtello Hiſpan. munita eſt. In hac Provincia ſpectantur *Tolu*, unde pretioſum balſamum nobis adfertur. *Villa* de *Maria*, *St. Crux de Mopox. Baranca de Malamba.* S. *Sebaſtian de buona viſta*. exſtrui quidem cœpit, ſed, cum hac occaſione Peru innoteſceret, iterum derelicta. Poſt jam dictam ſequitur Provincia *St. Martha*, Regio fertilis, ubi planicies eſt: præcipua ejus Urbs eſt, *St. Martha*, bonum ſecurumque tenet aditum,

tum, domus sunt ex ligno rosarũ, & foliis palmarum tectæ. Olim habitatoribus dives erat, verum nunc deserta Reliquæ Urbes vocantur *Teneriffe*, *Villa de Palmas*, *Cividad de los Reyes*, *Ocanna* & *Ramada*. Proxime hanc Provinciam, Urbs sita est *Rio de la Hacha* cum adhærente Provincia.

Nona ultra Decimam Descriptio, DE BOGOTA.

REGIO, quæ olim *Bogota* dicebatur, nostris temporibus Regnũ Granatæ audit. Terra hic incolis & fructibus differens est. Nam ibi pars hominum formosa, pars deformis & fera est. Urbes ibi sitæ vocantur S. *Fe*, quæ variis nutrimentis abundat, S*t. Michel*, *Tocayma*. In Provincia Musos & Colyma sita est *Trinidad*, *Tunia*, *Pamplona*, S*t. Christophle*, *Merida*, & aliæ. *Popajana* in salubri sita est loco, ubi aër velut in Vere immutabiliter idem manet, multis vero obnoxia est imbribus, & continua fere tonitrua & fulgura habet. Reliquæ Urbes vocantur *Antiche*, *Anzerma*, *Caramanta*. In Provincia *d'Arma*, quæ divitiis omnes reliquas adjacentes superat, sita est Urbs, S. *Iago d'Arma*. In Provincia *Quibaja* sita est *Carthago*. In *Cali* Urbs *Cali* & portus *Bonaventura*. Cæterum ad jurisdictionem Popajanæ etiam sequentes Urbes spectãt, *Timana*, *Guadalajara de Buga*, S. *Sebastian de la Plata*, *Almaguer*, *St. Juan de Truxillo*, *Madrigal*, & *Areda*, etiam *Malaga* dicta.

Vigesima Descriptio, DE PERUVIANA.

HÆC Regio ditissima auri argentique est, præ omnibus aliis, salubri aëre amœna, quæ à ventis, à mare venientibus, in hac servatur media conditione, ut nimius calor sævire nimis nequeat. Tota Regio ab Hispanis secundum tria Parlamenta divisa est: ut, *Quito*, *Los Reyes vel Lima*, & *Charcas* vel *Rio de la Plata*. Ad *Quito* spectant, Urbs *Quito*, *Zamora*, *Jaen*. *St. Francisco*, *Riobamba*, *Guenza*, *Loxa*, S. *Michael* In valle *Piura*, S. *Iacobi* de *Guada-*

jaquil,

jaquil, *Puerto vejo*, *Valadolit*, *Loyola*, & *S. Jage de las montannas*. In *Los Reyes* sitæ sunt *Lima*, ditissimum emporium in tota meridional. America, quæ omnes alias excepta *Cusco* superat, plateis rectis & multitudine monasteriorum non indecora, duo quoque habet collegia Jesuitarum, ædes plerumque humiles sunt, sed intus pulchre factæ. Reliquæ urbes vocantur: *Santa* vel *Parilla*, *Truxillo*, *Mira flores*, *St. Juan de la Frontera*, *St. Jago de los Valles*, *Leon de Guamanga*, *Cusco*, insignis urbs in tota India occidentali, ubi abhuc multa Regia restant ædificia *St. Francisco de la Vittoria*, *St. Juan de l' oro*, *Arequipa*, *S. Michel de la Ribera*, *Valverde*, *Cannete*, *Castrovirreina*, *Oconna*, & celebris portus maris *Callao*. Charcas ultima pars est de Peru, argento valde dives, complectitur varias Provincias, & in illis urbes, *Plata*, præcipuam & incolis plenam, *Nuestra Sennora de Lapaz*, *Orepese* & *Potosi*. Huc pertinet Provincia *Sante Cruz de la Serra*, à sua metropoli ita dicta.

Prima supra Vigesimam Descriptio,

DE

REGIONE CHILI.

Hæc frigida est Regio, in quam de Peru non facilis est aditus, nisi per nivosos montes. Ibi sitæ sunt *la Serena*, quæ etiam *Coquimbo* à valle, ubi hæc jacet, nominatur. Regio circa valde fertilis est, nec procul hinc distat portus optime situs. *St. jago* pro metropoli hujus Regionis habetur. Huic adjacet aditus Herradura, qui apud German. calcem ferratum notat, & nomen inde venit, quod conditio loci cum illius effigie conveniat. De *Los Confines*, quę etiam *de Los Infantes* dicitur. *L' Imperiale*. *Villa Ricca*, *Valdivia* sita est in rotundâ planitie, quæ quinque ulnas erecta est, commodo gaudet accessu, ubi magnæ naves appellunt. *Osorea*, ibi ad CC. millia ferorum hominum habitant, Vectigales Hispaniarum Regis. Ultima *Castro* est, ab incolis *Chiluc* dicta, Urbem *Valdiviam* Feri An. M. D. CL. cremarunt, & solo æquarunt. Postea Anno M. D. II. adhuc quinque destruxerunt Urbes, Ex hoc facto tantus sumserunt animos, ut Hispanos in bellum provocare

vocare audeant. Cæterum regere equos optime norunt, armaque tractare didicerunt, ſicut alii in Europa, & quamvis Hiſpani ſæpe magnos illuc mittant exercitus, minores tamen numero redire ſolent.

Secunda ſupra Vigeſimam Deſcriptio, *DE* REGIONE CHICA

HÆC ab aliis per magnos montes *Andes* ſeparatur. Feri, qui hanc cuſtodiunt Provinciam, metallifodinis aſſueti ſunt, in illaque pollent arte, illorumque Provincia argentifodinis dives eſt. Præcipua quæ incolunt oppida, ſunt *Morata*, *Chocinoca*, *Socecho*, & *Caſabindo*. Huic Provinciæ confinis eſt *Tucumana*, in qua præcipua Urbs S. *Jago del Eſtero*: Reliquæ vocantur *St. Michael de Tucuman*, *Talavera*, *& Corduba*. Hæc Provincia uſque ad mare Magellanicum porrecta dicitur, quæ Provinciam Patagonum attingit, in quâ gigantes 9. & 10. pedum longitudinem habent. Ex his quidam ſagittis duarum ferme ulnarum à gula in ſtomachum porrectis utuntur, quibus duritiem ſuam probare volunt.

Tertia & Vigeſima Deſcriptio, *DE* PROVINCIA PARAGUAY.

PROVINCIA PARAGUAY, à magno flumine cui adjacet, etiam *Rio de la Plata* dicitur, quod Germanic. fluvium argenteum notat. Littus hujus Populi à variis populis ferorum incolitur. Hiſpani quoque ibi varias poſuerũt urbes. Præcipua eſt *Nueſtra Sennora* de *Buenos Ayres*. Hæc Urbs quidem duabus vicibus incolis ſuis deſerta eſt, tertia tamen vice habitata eſt. Magnitudinis eſt mediocris, & ſecundum *Braſiliam* & *Potoſi* mercatura celebris eſt. *Nueſtra Sennora del Aſſumtion* metropolis eſt Regionis, incolis frequens. *Cividad Real*, etiam ab Hiſpanis Ontiveros dicta. *S. Fe* parva ſed florens Vrbs. *St. Salvador* : *St. Anne*. hic portus ſunt *Puerto Guaybianno* & *Puerto de la Candelaria*.

Quarta

Quarta & vigesima Descriptio,
DE
PROVINCIA BRASILIA.

BRASILIA est sana & mediocris Regio, quod aërem spectat, excepto quod multis pluviis madeat. Tota Provincia in 14. partes, quas Hispani capitaneatus vocant, dividitur. Prima dicitur, *St. Vincente*, ubi sitæ sunt urbes *Sanctos*, vallo & duabus arcibus munita. *S. Vincent*, Urbs, cum aditu non satis bono. *S. Paoli* & *Itanhain*. Altera vocatur *Rio Jennero*, ubi *St. Sebastianus*, in 3. urbes dividitur; & *Angra dos Reyes*. Tertia vocatur *Spiritu Sancto*: ibi jacent Urbs *Spiritu S.* quæ bene culta est incolisque frequens, aditum præbet bonum, mons formam campanæ habet. Oppidũ *Dos Rejes Magos*. Quarta est *Porto Seguro*, ubi porto Seguro in alba rupe facta, *S. Crux* cum aditu, & S. *Amaro*. Quinta vocatur *Ilheos*, ubi Urbs *Ilheos* & feri populi *Aymures*, qui non tantum homines, sed etiam proprios vorant liberos, & ad venandum homines exeunt eo, ubi feras alii sectantur. Sexta est *Bayha* ubi *Todos los Santos* ad celebrem *Bayam* in alto sita, muris cincta, pulchrisque ædibus ornata. Septima appellata est S*eregipe*, ubi S*eregipe del* Rey, parvum opidum, intus in Provincia situm. Octavæ nomen est *Phernambuco*, ubi Urbs *Olinda*, quæ fuit, sed nunc à Batavis propugnaculis bene munita est, Frequentia incolarum, & pulchra structura, non indecora. *Carasu* & St. *Laurento*. Nonæ nomen est Tamaricæ, ubi nihil memorabile. Decimæ datum est nomen *Pareiba*, in qua Urbs *Pareiba*, etiam *Philippe* dicta. Custodita ab Hispanis & Lusitanis exiguo vallo, sed ab Hollandis cum castello occupata. Undecimam *Rio grande* vocant, in qua fortalitium *Potengi vel Rio grande*, quod in rupe exstructum est, quæ à terra parvo flumine secernitur, & quamvis valde fortis & tormentis bene munita esset, illam tamen Hollandi subjugarunt. Duodecima *Siara* est, in qua parvum propugnaculum, in quo adhuc nonnulli Lusitani hærent. Portus in S*iara* parvis tantum navibus stationem præbet. Tertia decima vocatur M*aragnan*, dicta ab insula ejusdem nominis, in qua Galli in loco edito intra duo flumina ad optimum aditum propugnaculum fecerunt quod S. *Louiis* dixerunt.

dixerunt. Sed paulo post hanc perdiderunt terram. Hic ad insulam, in terra firma pulchra *Baya* sita est. Ultima *Capitanata* Para est, ubi Lusitani quadrangulare tenent propugnaculum, ad flumen positum, quod nomen *Para* accepit, sed à Feris demum est occupata & solo æquata.

Quinta & Vigesima Descriptio,
DE GUAJANA.

POST Brasiliam sequitur ultra fluvium *Rio de las Amazones.* versus Septentrional. occidentem Provincia *Guajana.* Hæc Provincia primum ab Hollandis & Anglis visitata est, quos tamen dein Lusitani expulerunt. Dividitur in tres partes, quarum nomina sunt, *Rio de las Amazones, Wiapoco, & Orenoqua*, secundum præcipua flumina ita dicta. In hac Provincia urbes sunt, *St. Thomas, Manoa* & *Macurewarai.* Huc pertinet etiam Insula Trinitad. ubi Hispani parvum opidum *St. Joseph* ædificarunt:

Sexta & Vigesima Descriptio,
DE
NOVA ANDALUSIA vel CUMANA.

HÆC Provincia sita est versus occidentem respectu prioris, in duasque dividiturpartes, nimirum novam ANDALUSIAM & VENEZUELAM. In Andalusia sitæ sunt Hispanicæ Civitates, Cumana, nunc *Corduba.* In Insula Cubaqua sita est *Gadiz.* Porro ibi situm est propugnaculum *S. Michel* de Nevene, *Comanagotta.* A Cubaqua versus Septentrion. sita est Insula *Margarita*, ubi duo loca *Margarita* & *Nor negro*: in hac insula Hispani incolas libertate donarunt, propter capturam unionum, quam illi aperuerunt. Sed Batavi illam arcem, quam Hispani occupaverunt, demum solo æquarunt. *Venezuela* primum à Germanis, sub Carol. V. Imper. aperta est. Metropolis Regionis est *Coro*, quæ etiam ab Hispanis Venezuela dicitur: sequuntur porro *Nuestra Sẽnora de Carvalleda, St. Jago de Leon, Nova Valentia, Xeres, Nova Segovia, Truxillo, Tucuyo,* & *Laguna.* In hac Provincia

vincia etiam siti sunt lacus *Maracaybo* & *Maracapana*, quorum uterque suum in mare habet exitum.

Septima supra Vigesimam Descriptio, DE FLUVIIS & MONTIBUS AMERICÆ.

REGIO *Americana* multis insignibus exundat fluminibus, quorum origo cursusque nondum satis patet. Sufficiat nobis igitur illorum nomina novisse. Maximum judicatur esse *Rio de la Plata*, Rio d'*Orinoque*, *Rio grande de la Magdalena*, *Rio grande de St. Martha*, in præcedentem se evolvens. *Rio de St. Juan*, qui etiam *Rio grande del Darien* vocatur. *Rio Panuco*, *Rio Escondido*, *Rio Barania*, & *Rio Zacatula*. Ex montibus aliqui sunt, ignem vomentes, insigniunturque plerumque nomine Vulcani. Imprimis mons in Mexicana Provincia situs, qui sæpius circumjacentes Regiones longe lateque cinere aspergit. Montes Opon. intra Provinciam S. *Martha*, & Novam *Granadam*, valde sunt asperi & deserti, Apud *Maranguan* ad fluvium *Camousi* incipiunt alti montes *Ybouyapap*, ad quorum culmen attingendũ quatuor requiruntur horæ. In cacumine lata planicies est, multis fluviis irrigua. Mox *Tepeaquilla*, non procul à Mexico, toties, quoties ibi nubes densantur, procellas & imbres emittit. Alti montes Nivei Andes attingunt *Peruviam*, & propter nives impervii sunt.

Octava supra Vigesimam Descriptio, DE ULTIMA CONTINENTE TERRA.

VLTIMA terra firma nobis adhuc parum patet, excepto littore ad mare viso; & adhuc sub judice lis est, utrum terra, an vero Insula judicanda sit. Quoniam ad Austrum sita est, nobis terra Australis vocatur, & quoniam adhuc ignota, ideo etiam Incognita dicitur: interdum sub nomine *Magellanica* intelligitur, quoniam Ferdinandus Magellanus primus omnium ibi appulit, cum ad pervestigandas Moluc-

cicas

cicas Insulas accingeretur. Hujus navigationis narrationem pro colophone adjungemus. Dictus Magellanus An. C. M. D. XL. suam suscepit navigationem à *S. Juliano* nimirum, ad fluvium *St. Croix*, ubi duos substitit menses. Circa finem Octobr. appulit in die *St. Ursulæ*, ad promontorium *Capo de Virges*, ibi primum animadvertit rapidum flumen, quod intra terram decurrebat; ideo duas ablegavit naves, ad explorandam loci conditionem, quarum altera ipsum bonâ affecit spe, illud fretum bonam præbere navibus statione͂, & per hoc patere ulteriorem egressum. Postqua͂ dein exscensionem fecisset, parvam invenit casam, & quosdam Feros. Ad exitum ejus mensis, promontorium post terga reliquit, quod *Cap. St. Severin* dixit: & quoniam ibi in terra multum vidisset ignem, Provinciæ nomen fecit *del Fuogo*. Ita tandem ad finem Novembris in Oceanum Meridionalem, dictum mare pacificu͂, descenderunt. Paulo post ibi Magellanus diem suum obiit, cum reliquisset nomen quintæ orbis parti, sibique memoriam æternam comparasset. Quamvis verò Magellanus in ea fuerit opinione, quod terra *del Fuogo* terra firma cum terra Australi esset, postea tamen compertum est, Insulam tantùm esse. Nam An. M. DC. XV. Isacus le Maire & Wilhelmus Cornelis Hornensis parvam & magnam ædificarunt navem, cum opinione versus Meridionalem polum Regiones aperiendi, quod etiam successit; cum sequenti anno fretum *le Maire* inventum esset. In *Freto Magellanico* Rex quidem Hispaniæ duas exstruere Urbes voluit, sicut una *Nombre de Iesus* esse cœpit; altera, *Civitad del Rey Philippe*, etiam sub opere erat: postquam verò Darmiento, qui hoc consilium maxime urserat, repetere viam versus *Rio Iennero in Brasilia* cogeretur, & interim ab Anglis caperetur, incolæ maximam partem morbis & fame enecti perierunt. Reliqui fugâ salutem quęsiverunt, & procul dubio in manus ferorum inciderunt, & cum apud illos quærerent escam, ipsi esca inhumanis facti sunt.

Atque hucusque utriusque Orbis Geographiam deducere voluimus; In quâ, præcipua locorum, in modum compendii, succincte sunt exposita, & ex probatissimis Geographis, qui ipsas salutarunt Regiones, hausta. Ideò verò

Europam per tabulas exposuimus, quod hæ à magnis Viris, quos in consilium vocavimus, probatæ sint, & ad imprimenda memoriæ singula Regionum loca, plurimum habeant adjumenti. In Asia & aliis orbis partibus hac methodo commode uti non potuimus, pro qua consultius duximus, continuâ brevique descriptione, illas minus cognitas Regiones persequi., quarum accuratissimas tabulas cum variis rerum descriptionibus novissime Clarissimus Vir. GEORG. HORNIUS, Profess. Historiar. Lugdunensis Academ. correctiores fusioresque in lucem dedit. In reliquis mundi partibus ATLAS Sinicus, etiam non ita pridem juris publici factus, se accuratè occupavit, ad quos, meliora fusioraque cupientes, remittimus.

GEOGRAPHIÆ

FINIS.

LIBER

LIBER SECUNDUS,

DE

QUALITATE ET INDOLE COELI SOLIQUE, PRÆCIPUORUM LOCORUM,

IN

OMNIBUS ORBIS PARTIBUS SITORUM.

EX

ACCURATA DESCRIPTIONE MERCATORIS IN ATLANTE MAJORE CONSIGNATA,

TUM ETIAM

ALIIS PROBATISSIMIS VETERIBUS ET NOVIS AUCTORIBUS,

QUI IPSAS REMOTAS REGIONES LUSTRARUNT.

DE QUALITATE
ET
Indole præcipuorum in Orbe Locorum.

EUROPA.

EUROPÆUS Orbis aëre, cœloque, ut plurimùm, maxime temperato fruitur, quo fit, ut ubique suis non careat incolis, nisi quod loca, nimio frigore & gelu rigentia, parum culta reperiantur. Cæterum in aliis tanta soli fertilitas, tanta frugum, arborum, plantarum, metallorum, omnis generis animalium, aliarumque rerum copia reperitur, ut nullibi locorum majorem rerum affluentiam spectare liceat.

BRITANNIA.

BRitanniam omnibus cœli & soli bonis natura donavit, in qua nec rigor est nimius hyemis, nec ardor æstatis: in qua segetum tanta fœcunditas, ut muneribus utriusque Cereris & Liberi abundet. In qua nemora sine immanibus bestiis, terra sine serpentibus noxiis, contra pecorum mitium innumerabilis, lacte distenta, & onusta velleribus multitudo reperitur: certe, quod propter vitam diligitur, longissimæ dies, nullæ sine aliqua luce noctes, dum illa littorum extrema planities non attollit umbras, noctisque metam cœli & syderum aspectus transit, ut Sol ipse, qui nobis videtur occidere, ibi appareat præterire.

Vid. panegyr. Constantino dictam mihi p. 237.

HIBERNIA.

HUjus Insulæ aër est saluberrimus, cœlum mite, clemens, blandum, nam neque nimium calente sole ad opaca umbrarum incolæ, neque nimio intensoque frigorē ad focos compelluntur; semina tamen propter humidum Autumnum rarius maturescunt: quapropter Mela scribit quod cœlum maturandis seminibus iniquum habeatur. Salubritate vero & serenitate aëris multum Britannia præstat. Stabulis & fœnisecio, incolæ opus non habent. Hic terræ motus nunquam, vix semel in anno tonitru audies. Regionem

nem præpinguis gleba, frugumque felix cummendat proventus, pascuis tamen magis quam frugibus, gramine quàm grano fœcundiorem invenies. Ventis adhæc nimium pervia, adeo vero luxuriat hæc Regio dulcibus herbis, ut, teste Mela, pecora exigua diei parte sic se iis impleant, ut à pastu repelli debeant, ne satietas perimat. Hinc pecorum ingens ibi est multitudo, præcipuæ incolarum opes, ovium plurimi greges, equi optimi, nulla inveniuntur reptilia, falconum, accipitrum, multitudo est. ciconiæ rarissimæ sunt, & illæ nigræ, in boreali plaga cygnis abundant. Desunt contra perdices, phasiani, picæ, philomelæ: apum examina magna reperies. Aves ex lignis vel arboribus generantur, ut & in Scotia; eas *Bernickles* vocant. Ferarum hic pariter multitudo ingens est, ut cervorum, aprorum, leporum. Caret verò capris, damis, lupos & vulpes habet, est & taxus mustella, ut & murium proliferum genus.

VLTONIA.

HÆC Regio ampla, alicubi ferax, alicubi macra, viriditate tamen ad aspectum ubique jucunda, & pecoribus refertissima est.

SCOTIA.

TAntum hic crescit frumenti, quantum incolis satis est. Terra magna ex parte sulphurea est, & viscosa, ideoque deficientibus lignis pabulum pro ignis alimento usurpant. Præbet etiam terra varia metalla, ut aurum, argentum, ferrum, argentum vivum, plumbum, cuprum, gemmas, præsertim gagatem, qui in aquis ardet, & oleo extinguitur. Pascua hic sunt optima, unde carnis, lactis, butyri, casei, copia affluens.

ORCADES.

HIC frugum proventus est exiguus, præter avenam & hordeum, ex quibus & panis & vinum eis suppetunt. Propter gregum multitudinem, ut ovium, boum, caprarum multum casei, lactis & butyri habent: aves marinæ innumeræ, quæ incolis victum sicut etiam pisces præbent. Nullum ibi venenatum animal, nec aspectu fœdum, nulla usquam arbor, ac ne frutex quidem, præter ericam, idque non tam cœli, quam soli vitio & incolentium ignavia.

AN-

ANGLIA.

Aër hic quocunque anni tempore temperatus, ac clemens est, cœlum crassum, quo facile nubes, imbres, ventique coguntur, atque eo minus frigori æstuique propter ipsius cœli densitatem obnoxium. Habet solum omni frugum genere ita beatum, ut Angliam Cereris sedem esse dixeris; abies ibi nulla, rosmarinus tam est copiosus, ut eo etiam ad sepes utantur. Vinum non habet, quod hic vitis raro maturescat, quare in hortis magis umbræ gratiam, quam fructuum usum præstat. Ferax est auri, argenti, cupri; ferri exiguam habet copiam, plumbum nigrum & album in magna effoditur copia, in rupe S. Vincentii, imminente fluvio Avonæ, magna eruitur adamantum abundantia, qui quidem splendore Indicos provocant, duritie tamen illis cedunt. Colles hic sunt plurimi, in quibus ovium greges oberrant, non tantum carnium sed etiam vellerum tenuitate præstantes; nam & in collibus vix arbores apparent. Regio tota à lupis immunis est, qui esse desierunt ab eo tempore, quo Edgarus Rex Luduallo Walliæ Principi trecentos lupos in singulos annos vectigalis nomine persolvendos imperavit. Nam postquam hoc tribus fecisset annis, quarto nullum invenire potuit lupum. Abundat etiam Regio pecudum omni genere, exceptis camelis, mulis, asinis, elephantis. Molosi nullibi terrarum prestantiores sævioresque sunt, innumera adhęc ibi cornicum multitudo, genus avium agricolis quia infestum, ideo exosum: quod rostris sparsum evellant semen. Notabilia Angliæ hic expressit versiculus;

Mons, pons, fons, Ecclesia fœmina lana.

WALLIA.

Terra hæc est omnis montosa, aspera, clivosa, nisi quod ibi, quà mari vicina est, solum fœcundius habeat.

CORNWALLIA.

Hæc Regio gleba satis fertili, ac metallorum divite vena abundat, stannum, aurum, & argentum producit, adamantesque ab ipsa natura in angulos efformatos. Eringium vero lætissimo proventu per littora passim reperitur, frugum quoque dives est.

WESTMORLANDIA.

HOrdei & tritici ferax eſt, ad montium radices avenæ fertilior, ubique ſolo tolerabili, niſi uliginoſis quibuſdam & minus ſalubribus locis: boves alit proceris cornibus, & corpore pingues.

NORTHUMBRIA.

HÆC ſatis colonis quæſtuoſa foret, ſi mediocris culturæ labor in ſubſidium adhiberetur, nunc horrida paſſim eſt, plurimiſque in locis lapides effodiuntur *Luthanthraces* dicti.

WOGDLANDIA.

HÆC tota nemoribus occupata, nec tamen ſine paſcuis, arvis, & variis ferri venis reperitur.

INUNDATA REGIO THE FENNS.

OLim hæc terra omnino ſicca & fertilis fuit, uti patet ex hiſtoria quam de illa conſcripſit Willamus ſive Malmes Burrius qui vixit circa Ann. Chriſti cIɔ CC. Narrat enim hanc Regionem ſuo tempore non abſimilem Paradiſo fuiſſe, & alicui cœlo pulchritudine & amœnitate non cedentem. Ferebat grandes ſineque ullo tubere leves arbores, quæ ſuo faſtigio nubes pæne videbantur attingere. Regio inſtar maris plana, magna ſcatebat herbarum copia. Accedit quod hunc diſtrictum perambulanti, ne lapis quidem offenſurus pedem inveniretur: nullam præterea ſoli partem habebat, quæ non aliquem proferebat fructum. Hic videbas certare poma cum arboribus, uvas cum vitibus ſub ipſa mole nutantibus.

MONA.

INſulæ hujus terra, quamvis arida, ſaxoſa, aſpectu inamœna, & deformis ſuo tempore viſa ſit, nunc tamen admodum grata & exculta, triticique proventu adeo fœcunda eſt, ut mater Walliæ vulgo vocetur: lapides habet molares, & alicubi terram aluminoſam, è qua alumen & chalcanthum conficere non ita pridem cœperunt: ſatis etiam re pecuaria abundat.

DA-

DANIA.

Cœli temperies, aërisque salubritas, Daniam valde commendant: terræ ubertas, volucrum copia, sylvarum nemorumque varietas, si alibi magna, hic sane ingens conspicitur. Multiformes adhæc animalium species, & florida prata afficiunt, & quod à naturali gleba negatum est incolis, maris affluentia ex alienis terris abunde suppeditat.

JUTIA SEPTENTRIONAL.

Frugum, tritici, siliginis, hordei, & similium ferax est, pascuorum etiam ubertas alicubi summa, boum & vaccarum magnum nutrit numerum, ut in Germaniam quotannis prope quinquaginta millia boum emittat; ut & ingentem copiam casei, butyri, sebi, corii. Equos pariter generosos exhibet, qui etiam apud exteros æstimantur.

FIONIA.

HUjus terram ubertas glebæ habet, frumentorum proventum exhibet ita copiosum, ut ad remotissimas regiones quotannis illa emittat, siliginem & hordeum. Ac quamvis ager multa Cerere fœcundus sit, nunquam tamen stercoratur. Abundat Regio hæc bobus, equis, nec desunt, ob multas sylvas, cervorum, leporum ac vulpium venationes.

SLESVICENSIS DUCATUS.

HIC ager plerumque singulis trienniis, mutatis vicibus, piscationum uberem frugumque divitem præbet messem: tribus enim annis, colitur, seritur, metitur arvum; postea iterum tribus stagnis superfunditur. Vineta non fert, nec oliveta: ferarum frequens venatio, equorumque magnus quoque ibi numerus est.

NORWEGIA & SUECIA.

NOrweg. tractus omnis occidentem versus scopulis, acutisque petris plenus est: atque versus meridiem saxosus, eâ præcipue parte, quæ Cimbrorum Chersoneso adjacet. Tractus vero ad occasum ut & meridiem, cœlo mitis est, sed terra ipsa non adeo fertilis, nec quæ sufficiat

incolis alimenta præstare. In finibus Lappiæ sterilis ac valde inops est, versus Boream, ob rupes maximas & frigus, frumentum non fert, pecora tamen & feras, in quibus albi ursi inusitatæ magnitudinis, continet Est etiam NorWegiæ peculiare genus bestiarum, incolis *Lemmer* vocatur, animal quadrupes, soricis magnitudine, pelle varia, infestum terræ animal; locustarum siquidem more omnia virentia consumit certoque tempore mortuum, intolerabili fœtore aërem inficit, variosque morbos generat.

SUECIA.

Regio est quæ omnes aquilonares fertilitate superet, agrũ habet fœcundum, maria, lacus, flumina: piscium variorum proventu fertilis est. Habet etiam metalla, plumbum, ferrum, æs, & alia, in magna abundantia; Sylvas feris & mellificio plenas. Creditur duplo superare Norwegiam amplitudine, fertilitate, agrique bonitate. Quibusdam tamen locis aspera, & salebrosa. Incolæ viribus & robore pollent, strenui & bellicosi milites.

UPLANDIA.

IN illa solum est fertile, frumenti tamen optimi ferax, quod in magna copia vicinis montanis, qui metallis fodiendis occupantur, exhibet. Lacus etiam plures habet, inter quos Melerus plurimis pulcherrimisque refertus Insulis, piscatione quoque dives est. Neque ipsi mineræ desunt, ferri præsertim & plumbi, ut & alicubi argenti, quamlibet rari.

GOTHIA.

HÆc Regio majori ex parte plana, & fertilitate, præ reliquis Provinciis, insignis est. Hæc etiam ipsam Uplandiam superat, secundum quorundam opinionem. Inter alias Sueciæ Provincias amœna est, omniumque commoda præter salem & vinum incolis præstat: quemadmodum frumento, ita etiam pecoribus abundat, nec ipsi desunt venationes, piscationes, aucupia, mellificia, & alia recensione longiora.

LIVONIA.

Regio sane omnium rerum plena ac fertilissima. Frumentum in tanta profert abundantia, ut in caritate annonæ

nonæ etiam vicinis Regionibus imprimis Sueciæ opem abunde ferat Optimo etiam abundat lino, armentaque pascit plurima. Ursos, alces, vulpes, lynces, martes, martes scythicas, mustelas alpinas & castores habet. Lepores colorem pro anni tempestate mutant, non secus atque apud Helvetios in Alpibus hyeme sunt albi, æstate cinericei. Estque ibi ferarum tam frequens ubique venatio, ut ne rusticis quidem, quamvis crudeliter durissimeque à Nobilibus habeantur, sit interdicta. Cæterum nihil deest Livoniæ ad vitæ usum necessarium, præter vinum, & oleum, quorum tamen ab aliis Nationibus advectam satis amplam habet copiam.

MOSCOVIA.

IMmoderata in Moscovia & aspera aëris est temperies, ita tamen salubris, ut ultra Tanais fontes, Septemtrionem & Orientem versus nulla unquam pestis sæviat, quamvis haud ei dissimilem habeant morbum, calorem ita dictum, cujus vehementi ardore ita caput & intestina incenduntur, ut paucis diebus homines pereant. Regio tota neque oleam, neque ullam frugiferam arborem præter melopepones & cerasa producit, campi tamen, tritici, milii panicique & omnis generis leguminum feraces sunt, imprimis autem mellis & ceræ: cum examina apum ibi etiam in sylvis copiosissima reperiantur: lini & cannabis adhæc fertilis est, nulla metalli etiam ignobilioris apud eos vena, ferro tantum excepto. Hic Sylva Hercynia immanibus refertissima feris, ubi bisontes inusitatæ magnitudinis, ursi aspectu horridi, lupi atro colore formidabiles, alces, &c. Venatio, tum avium captura nullibi terrarum feliciores sunt. Phasianos, anates, cygnos, grues, tum singularis, generis, saporisque delicati, aves, Tetraones (Plinio Erythrataones,) incolæ capiunt.

MOSCOVIA AUSTRALIS.

PRovincia Moscua, non adeo magna, nec frugifera ob terræ siccitatem, arenæque multitudinem; alicubi locorum tamen leguminum ferax est. Malis fertilibus hinc inde stipatur, exceptis cerasis, quæ nulla reperiuntur fructus ingrati sunt saporis, mellis & ferarũ exigua ibi copia, nullæ-

que

que capiuntur feræ, nisi lepores magna frequentia. Hujus regionis incolæ, reliquis sua calliditate antecellunt.

TAURICA CHERSONESUS.

PArs peninsulæ, quæ ab oriente & meridie à Perecopia media est, hyemem placidissimam, & aërem habet temperatissimum. In fine enim Decembr. hyemis initium, in medio vero Februario hyemis asperitas, magis superjecta nive, quam frigoris vi, constat: neque diutius quam ad medium Martii durat. Sub initium itaque Veris & in Autumno fere calidiore, pestilens plerumque redditur aër, & licet ferendis segetibus terra sit idonea, maxima tamen agrorum pars inculta jacet, vel ob incolarum desidiam, vel laboris molem. Insuper ibi equis, camelis, bobus, vaccis, pecore & ovibus abundant, ac inde victitant. Avium delicatarum affluunt copiâ, venationes cervorum, caprarum, aprorum, leporum in ditione Tartarica & Turcica plurimas exercent. Chersonesum autem horridi & ardui montes intersecant.

LITHUANIA.

REgio amplissima est, Moscoviæque proxima, cujus cœlum inclemens, hyems asperior: ceræ & mellis à sylvestribus in sylvis apibus confecti abundantia: segetes raro hic fiunt maturæ; frumenti, & picis nulla laborat inopia, vino ab exteris allato, saleque ex Britannia venali utitur. Omnis generis animalia, sed parva, profert, in sylvis uri, alces, bisontes, equi sylvestres, onagri, cerui, damæ, capræ, apri, orsi, martes aliaque ferarum genera conferto stabulantur numero. Est in Lithuania animal voracissimum (*Roßomaka*, magnitudine canem superans, quod cadaueribus vescitur.

BORUSSIA.

AËre fruitur amœno, sed tamen frigidiore. Fœcundissima omnis est Regio, longeque finitimis Regionibus præstantior: aer frumenti est feracissimus, ita ut Lithuanicum & Polonicum facile his bonis superet. Abundat melle & apibus, non secus ac reliquæ Regiones Septentrionales. Præterea ingens in illa pecorum est multitudo, multa, copiosaque venatio, quam diffusæ ferisque repletæ sylvæ promovent.

vent. Ad hæc propter ſuccinum admodum clara eſt. Abundat autem cervis, urſis, apris, bubalis, alcibus, bizontibus jubatis, boumque ſylveſtrium genere.

POLONIA.

EST Regio omnis plana, fertilis hordei, frumenti, leguminum. Abundat fructibus, cera, melle, butyro. Salis quoque maximam habet copiam, qui ex fodinis ſalinarum magno cum labore eruitur. Æris fodinas in montium jugis, ſulphuris, tatrique vulgo dicti, bene multas habet. Armentis tam dives eſt Polonia, ut multæ Nationes imprimis Germanicæ, Polonicis victitent bobus. Animalia varii producit generis, ut uros, biſontes, tauros, equos ſylveſtres, onagros. Ut multa paucis exequamur, granarium totius Europæ eſt.

GERMANIA.

HÆC Regio tantâ rerum incredibili varietate, proventuque mirabilis eſt, ut ubertate fructuum, frugum omnis generis copiâ, leguminum luxuriâ, fœcunditate tritici, hordei, avenæ, vini præſtantiâ, fodinarum & metallorum ingenti copia, animalium & ferarum ubertate, omnium terrarum commendatiſſima ſit, cujus bonis omnibus recenſendis jam pares non ſumus.

SAXONIA INFERIOR.

HUjus Regionis aër durus eſt, purus vero ideo, ac ſaluberrimus, niſi qua paludibus nimium humidus ſit. Eſtq; Saxonia rerum omniũ, excepto bono vino, ferax. Triticum, & hordeum abundans habet, hoc non conficiendis tantum panibus, ſed cereviſiæ maxime inſerviens. Metalla varii generis producit, eruitur in certo ibi monte Meliboco lapis niger picis æriſque plurimum continens, auri cuprique colorem exhibens, in hoc imagines variorum apparent animalium. Sunt & ſalisfodinæ, auri & argenti quam plurimæ. Marmoris quoque copiam alibi montana exhibent.

LUNEBURGENSIS DUCATUS.

REgio eſt nemoroſa, ſylviſque plurimis & ſalisfodinis inſignis.

MEKE-

MEKELENBURGENSIS DUCATUS.

FErtilissima est Regio, frumento, pomis, ligno; piscibus abundans, pecudum ferarumque ingens ibi copia reperitur.

POMERANIA.

PLana, & paucis montibus assurgens Regio est, fertilitate bona, & passim amnibus fontibusque irrigua. Prata & pascua habet gramine læta, sylvas arboribus opacas, & ferarum gregibus pervias, animalia domestica plurima numerat, melle, butyro, lino, cannabi non temnendas sibi comparat opes.

RUGIA.

INsula hæc frumenti longe feracissima est, animalium, equorum, boum, ovium, anserum inusitata in illa invenitur copia. Lupos non habet, neque glires, quamvis ex navibus ibi stationem habentibus, in Peninsula Wittovia non ita pridem hoc malum repererint.

MARCHIONATUS BRANDEBURGICUS.

EJus ager admodum est fertilis, imprimis frumenti, nec desunt vineta, ex quibus vinum abunde colligitur. Corallium aliasque non ignobiles gemmas hæc producit regio.

SAXONIA SUPERIOR.

OLim hunc aërem vix pati incolæ potuerunt, ob montium sylvarumque humidas exhalationes. Excisis vero sylvis, jam nebulæ cessant, & jam salubrior aër incolis spirat. Cæterum hæc terra omni frugum genere fœcunda est, ut toti fere circumjacenti Regioni abunde omnia sufficiat. Summam habet non modo vini, sed etiam frumenti fertilitatem, mellis pecorisque ingens est copia, excepta valle Joachimica, ubi durior gleba minusque fertilis est. Sed hunc defectum argenti divites fodinæ compensant, ut & alia plurima metalla, argentum, æs, stannum ferrum, plumbum, alicubi etiam aurum.

MANS-

MANSFELDIÆ COMITATUS.

ISta Regio admodum eſt metallifera, equidem hic ſaxa foſſilia effodiuntur, dicta vulgò *Schefferſtein*, cujus generis vix alia in orbe terrarum (Munſtero teſte) invenies. Illi lapides ſunt cupro referti, ita ut igne aduſti maceratique cuprum reddant, idque non ſine maxima argenti copia. Sed hoc mirandum quoque eſt naturæ ludentis ſpectaculum quod in illa Regione ampliſſimus reperiatur lacus, cujus piſcium, ranarum, aliorumque reptilium adeo accurate in iſtis ſaxis natura expreſſit effigiem, ut ſingulas ſpecies exacte diſcernere, & ſuis quamque nominibus recte notare queas.

THURINGIA.

REgio omnis generis frugum & leguminum feraciſſima; & præſertim frumenti præ omnibus in Germania locis fertilis eſt, ita ut ipſam Georgius Agricola ſumen Germaniæ appellare non vereatur: magnus hic eſt proventus herbæ Iſatidis, quam *Glaſtum*, hodie *Guadum*, & *Paſtillum* vulgo Weedt & Paſtel vocant, ex qua lanæ cæruleum imbibunt colorem.

BRUNSWICENSIS DUCATUS.

HAbet piſciferos amnes, pagos amœniſſimos, nec montes vel ſylvæ deſunt, Cereris ditiſſimæ terræ.

HILDESHEIMENSIS EPISCOPATUS.

QUamvis hæc Regio montibus quodammodo attollatur, abundat tamen frugum pæne omnium, ut tritici, avenæ, fabarum, hordei, ſiliginis, copiâ. Poma & pyra abundantius, rarius ceraſa profert. Ruricolæ ex re pecuaria lucrum ſuum & victum quærunt: alii Cives commerciis rem augere ſtudent. Paſcua habent lætiſſima, limpidos rivos paſſim in vallibus ſuſurrantes audiunt. Salinis quoque gaudent, ex quibus non parvum faciunt lucrum. Pecorum magnus numerus eſt, montes & paſcua oberrantium. Ovium plurimi greges, montes & ſylvæ ferarum venatione utiles & gratæ ſunt.

WESTPHALIA.

HUjus Regionis non eadem ubique eſt aëris tempe-ries, agrorum fertilitas, pratorum amœnitas, nec fru-ctuum exacta maturitas: quippe modo altiſſimis aſſurgit montibus, modo horrendis obtegitur ſylvis, mox plani-tie porrecta eſt, modo collibus ſaltibuſque innumeris ri-geſcit: adhæc innumeros animalium paſcit greges, & ſyl-væ, omnis generis alites in magna alunt copia.

COMITATUS EMBDANUS.

CHaucorum olim horrida & inculta fuit terra, ea nunc multum eſt mutata. Præbet enim hodie mortalibus ali-menta, nec incolis tantum, ſed vicinis etiam aliiſque exteris quam plurima. Abundat pecore, lacte, frugibus, agro plano, paſcuiſque fœcundo; in quibus boum aliquot millia ſupra modum pingueſcunt, & ſingulis annis ma-gnum lucrum incolis præſtant.

PADERBORNENSIS EPISCOPATUS.

HÆc non ampla quidem, ſed fertiliſſima eſt Regio, imprimis frumenti omnis generis feraciſſima, ovium, & vervecum, porcorum, aliorumque animalium, tam ſyl-veſtrium quam domeſticorum, incredibili multitudine lu-xuriat. Fontes & rivuli omnes delicatiſſimis abundant pi-ſcibus. Fodinas habet ferri, plumbi, lapidum, & ſalinas in diverſis locis: nuper etiam marmor produxit, & ali-cubi auri arenulas.

BERGENSIS DUCATUS, COMITATUS MARCHIA *ET* RAVENSBERG.

AGer hic frumenti & tritici præſtantiſſimi ferax eſt, nec alius ullibi reperietur locus, in quo plura conficiuntur ſclopeta. Abundat fontibus, & atro carbonario lapide, quem vicinum præſtat territorium.

LEO-

LEODIENSIS EPISCOPATUS.

HAbet aerem purgatum, temperatum, & salubrem: tum fertilem agrum, omnibus rebus affluentem. Intus reperiuntur ferri, plumbi, auri optimi, fodinæ, auri tamen pauciores. Lapidicinæ in montibus plurimæ, candidum & varii coloris marmor ministrant. Sunt & ingentia saxa fossilia, ad ignem idonea: uti etiam lapis vulgo dictus Carbo Leodinensis, qui, ubi semel ignem concepit, paulatim accenditur, oleo restinguitur, atque vires auget. Vnde Leodienses tria sibi arrogant, *panem pane meliorem*, *ferrum ferro durius, ignem igne calidiorem.*

WESTPHALIÆ DUCATUS.

ILla Regio aerem habet durum & salubrem: est præterea frugifera rerum præsertim illarum, quæ magis alendis gregibus, quam hominibus conducunt. Producit varias arborum species, ex quibus poma, nuces, glandes, colliguntur: glandibus porcos bene saginant. Ad Paderbornam & Lippiam omnium est fertilissima, ad Amasiam vero quibusdam locis deserta. Animalium domesticorum innumeros alit greges, imprimis porcorum multitudinem, qui pernis sapidis incolarum & aliorum onerant mensas. Nec desunt variæ multæque in sylvis feræ.

WALDECK COMITATUS.

FRumentum in magna profert abundantia, tum vinum metallaque varii generis, aurum, argentum, æs, ferrum, plumbum, argentum vivum, alumen, salem. Producit etiam varii generis animalia, magnamque in sylvis ferarum copiam, quæ ad venationes incolas crebrius incitant.

NASSOVIÆ COMITATUS.

HÆc Regio alibi in planitiem deprimitur, alibi sylvis horret, alibi in montes tumet, alibi læta est vitibus, ut in Comitatu Dietzensi, & ad ripam Lani; alibi pratis, pascuisque amœna est, aut fertilis segete, olere, & legumine. Adhæc fodinas metallorum haud ignobiles habet. Nam in territorio Sigenensi ex lapide, ferrea quædam

massa eliquatur, ex qua postea fornaces, ollæ, tubi, incudes & globi conflantur. In oppido vero, & aliis circumjacentibus pagis conduntur omnis generis ferrea instrumenta. Freudenbergæ chalybs optimæ notæ præparatur, qui postea per totam Germaniam distrahitur. Habent & similes fodinas officinasque in tractu Dillenburgico, Hegerano, Burbacensi, in quo & plumbum eruitur, & cuprum; sicut etiam in agro Eberstacensi, qui & vitriariam habet officinam.

FRANCONIA DUCATUS.

IPsa Regio, excepta illa parte quæ hodie Norica vocatur atque fluminibus vicinior est, arenosa nimium non est, nec nimium Lapidosa, fertilis omnis est, hordeum, triticum, omneque cum leguminibus frumentum multo cum fœnore reddit. Rapa, cepaque, nullibi fere locorum majores & meliores sunt, Colles vineis consiti, multis in locis vinum gignunt, quod etiam ad remotissimas gentes transfertur. Glycyrrhizæ Babergensis ager plenus est. Pomariis, pratis, animalibus, pabulo, feris, Regio abundat.

COMITATUS WERTHEIMENSIS.

NON secus ac Franconia, hæc Regio maxima parte frugifera est, habet bonum vinum, tam in comitatu, quam in vicinis sibi districtibus, & vallibus prope flumina & amnes crescens, magnique æstimatur. Pratis virentibus decora est, quorum gramine multa aluntur armenta. Ferarum non minor est ob crebras sylvas copia, ut & alitum agminatim volantium.

PALATINATUS RHENI.

TRactus hic, vel omnibus ac singulis Regionibus amœnitate, fertilitate & omnium rerum ubere, potior esse potest. Montes viniferi generosissimum proferunt vinum, aliis longe lateque dissitis locis exoptatissimum: ager segetibus luxuriat, omnium felicissimarum arborum genere, & fructibus dulcissimis frequentissimus est: sylvæ feris, potissimum autem cervis, hircis, hœdis, capris, plenæ sunt. Prope Heydelbergam magna copia ardearum est.

ERPACH: COMITATUS.

Aër Regionis purus est, saluberrimusque, & sane omnia generis frumenti ac frugum feracissimus. Colles multis in locis consiti spectantur. Terra pulchris undiquaque pomariis cultissima reperitur, dives animalium domesticorum æque ac ferarum.

ALSATIA INFERIOR.

OMnium rerum lætam, vini imprimis & frumenti copia abundantem natura fecit, ut non solum pro incolis suis satis habeat, sed etiam magnam bonorum suorum partem difficis suppeditet Regionibus. In *Sangovia* Alsatiæ conterminâ maxima frumenti crescit vis, quin ipse ager segetibus per totam Alsatiæ planitiem turget. Reperiuntur ibi etiam castanearum sylvæ; fodinæ æris, argenti, plumbi, ut & gratissima pecori pascua.

ALSATIA SUPERIOR.

MUltis in locis vineas & frumenti magnam habet copiam, quod circumquaque in omnes vicinas evehitur Regiones.

WIRTENBERGENSIS DUCATUS.

HUjus Regionis aër est saluberrimus, ęstate commodus, hyeme temperatus. Ipsa Regio fertilissima, ita ut cum optima Germaniæ parte certare queat, frumenti, leguminum, vini, fructuum magnos reddit proventus. Non eadem tamen Regionis ubique indoles est: pars enim Alpibus contermina subaspera est, vitibus inimica; terra in Alpibus arenosa rubrique coloris, frumenta tamen satis commoda: ubi vero Neccarus in campestria diffunditur tota felix, tota beata est; undique herbida prata, vini colles, fertiles agri, abundans vini, frumenti, pomorumque undique proventus. Argenti quoque fodinas hic Ducatus habet, producit ferrum, & æs, tum lapides varii elegantisque coloris, varii generis animalia, ferasque saltibus vagas.

COMITATUS TIROLIS.

HAbet multas argenti fodinas tam quidem uberes, ut ex iis quotannis fructuum CCCC. millia aureorum Principi

cipi cedere, autor sit Cuſpinianus. Æris nuſpiam majorem copiam, nuſquam præſtantiorem bonitatem idem prodidit, quod in Falkenſtein & Erbſtollem effoditur.

BAVARIA DUCATUS.

Aër hic ut plurimum ſalubris ac Regio amœna eſt, fructuum quidem ſatis ferax, non æque tamen vini & frumenti, quamvis & vinum in nonnullis locis agreſtius gignat. Abundat inſuper ſale, arborum fructibus, ferro, pecore, volucribus, feris, omnibus denique ad victum, cultum & uſum vitæ ſpectantibus. Sues glandibus in magna nutrit copia. Præter urſos centenarios cervorum alit greges, quos abſque conſenſu Principis venari crimen eſt.

PALATINATUS BAVARIA.

Aër hujus Regionis utcunque gratus ac ſalubris eſt, terra tamen ſatis dura & aſpera, licet quibuſdam locis ſatis proferat frumenti, ac paſcua reperiantur ſaginando pecori apta.

BOHEMIA.

Hic aër, quia perpetuis aquilonibus expoſita eſt Regio, durior ac frigidior eſt, neque tamen ille inſalubris. Ipſum vero ſolum adeo frugum, hordei; & tritici ferax eſt, ut iſta bona, ſua etiam vicinis Regionibus abunde ſuppeditet.

LUSATIA SUPERIOR.

Regio hæc frumenti, rerumque è terra naſcentium feraciſſima eſt.

SILESIÆ DUCATUS.

Ager fertilis eſt, ob torrentes & rivos copioſos, venas etiam habens auri, argenti, plumbi, ferri.

GLATZ COMITATUS.

Hic jucundiſſimo tractu ſitus eſt: agrorum undique fertilitas, hortorum varietas, ſylvarum commoditas & amœnitas ſpectantur.

MORA-

MORAVIA

REgio omnis cultoribus frequens, rerumque omnium ad vitæ sustentationem fœcundissima mater est, nec frumenti solum, vinique, sed & croci maximam partem suppeditat.

AUSTRIA ARCHIDUCATUS

HIc ager omnis generis frugum feracissimus est, quive minimo colitur impendio: vini Regio ferax est nobilissimi, etiam Zingiber producit.

SALISBURGENSIS EPISCOPATUS.

TErra hujus Regionis valde dives est metalli, auri, argenti, cupri, ferri, vitrioli, sulphuris aluminis, nec minus venationibus ferarum commoda est.

STIRIA VULGO STIRMARCK.

TErra undique montibns obsita, excepta parte versus orientem, ubi spatiosa porrigitur planities. Regio quidem illa mineris abundat, cæterum parum fertilis. Habet in alpibus argentarias fodinas. Salis quoque ibi ingens copia coquitur, quem in alias exportant Regiones.

CARNIOLA, ISTRIA.

AC Carniola quidem vini, olei, frumenti, aliorumque fructuum Regio est feracissima, montibus tamen & alpibus horrens.

HUNGARIA

Gaudet aëre puro ac salubri, montibus, qui vineis gratissimis obsiti sunt, passim plena est. Ad ripam horti sunt, prata, nemora, pomaria, segetes. Regio omnibus reliquis terris, clementia cœli & amœnitate, situs pulchritudine, jure anteferenda. Ager rerum omnium copia & fertilitate abundat, gemmas, aurum, argentum, colores, sal fodientibus abunde largitur. Pabuli, frumenti, leguminum, ac fructuum nullibi major copia. Danubianus tractus vinum gignit generosissimum. Olea tamen ibi

rara aut nulla, alioquin omnibus propemodum naturæ dotibus hæc Regio aucta esse videtur. Insuper animalia producit varia, præsertim ovium & boum ingentem copiam, ut in exteras Regiones, Germaniam & Italiam imprimis, magnos armentorum mittat greges. Feris pariter, ut leporibus, capreolis, cervis, apris, lupis, ursis, avibus, turdis, perdicibus, phasianis, valde abundat.

TRANSSYLVANIA.

OMnium rerum, ad vitam, & vicinalem usum necessariarum, hæc Regio feracissima est. Frumenti ubertate per omnes agros insignis est. Vini optimi mellisque copia abunde affluit. Fructus varios & copiosos producit, ut pruna damascena: mala cotonea, cerasa dulcia, melopepones, &c. Metallorum fodinas nobiles multas habet. Excinduntur hic loci, glebæ auri purissimi, cujus usus sine ulla separatione esse potest. Iisdem in montibus argenti cuprique fodinæ effodiuntur, tum chalybs, sal, sulphur, aliaque metalla. Boum adhæc tanta pollet multitudine, ut etiam prægrandes singuli, singulis sæpè florenis vendantur. Equos generosos producit, avium genera varia habet, saltus diffusos & ampla nemora, in quibus uri, bubali, alces, cervi immanis magnitudinis, linces, martes, pontici ursi, damæ, lepores albi.

MOESIA, VALACHIA, ETC.

VAlachia licet altissimis sit innexa montibus, nihil tamen ipsi deesse videtur, quod ad usum communem utile esset & necessarium. Præter alia bona, divitias auri, argenti, ferri, ac salis plurimas exhibet. Nec desunt vineæ, nec varij generis animalia. Alit equos imprimis insignes, asturcones, aliosque magnâ copiâ.

SCLAVONIA.

REgio hæc omnis, teste Strabone aprica est & amœna, optimos habet firmosque maris portus, solum fertile, etiam vitiferum, nisi qua saxis & rupibus horret.

GER-

GERMANIÆ INFERIORIS INDOLES, SOLI COELIQUE COMMODITAS ET ASPERITAS.

Aër hic crassior humidiorque est, salubris tamen habetur, & generandis variis fructibus commodus. Æstas peramœna, ob temperiem caloris, hyems contra intempesta & humida, flantibusque Borea & Euro frigidior. Solum ubique planum est, in quo paucissimos reperies colles, montes verò pauciores, nisi quod in Ducatu Lucenburgensi, & Provincia Namurcensi ac Hannonia, frequentiores occurrant. Reperitur etiam pluribus in locis sabulum, ut in quibusdam Flandriæ & Brabantiæ tractibus. Triticum diversis in locis, tum frumentum, hordeum, cannabis, siligo, feliciter crescunt. Propter frequentiam tamen incolarum cum alendis civibus suis Hollandia non sufficiat, ex aliis locis victui necessaria importari curat. Gignit hæc etiam Regio varii generis fructus, ut pyra, mala, pruna, cerasa, mora, persica eximia, juglandes, avellanas, mespila, amygdala, ficus; mala medica, citrea: punica facile ferre nequit, vites raras habet, arbores pariter omnis producit generis, quercus, fagos, fraxinos, cerros, platanos, populos, salices imprimis in magna copia, tilias profert valde proceras, umbræ amœnitate & floris suavitate incolis gratissimas. Olerum ferax est. Nulla venenosa reperies insecta, ut viperas, aspides, scorpios. Bufones & lacertas alit. Agrorum, pascuorum, pratorum amœnitate nulli cedit Regioni: in quincuncem digestas arbores ut plurimum lætus spectabis. Pascua, tam ob glebæ indolem, quàm humoris copiam, pinguia reddunt animalia, præsertim vaccas & tauros.

DUCATUS LIMBURGENSIS.

Totus iste tractus ut æstate ob loci varietatem, & aspectum, jucundissimus apparet, ita hyeme admodum est ingratus: toto enim tempore hyberno gelu horridus est. Ager rerum est feracissimus, quibus ad humanos usus opus est, vino tamen caret, cujus inopiam hordeum melioris notæ pensat, ex quo cerevisia cocta, acceptissimum potum

præbet. In conviviis hunc liquorem tam avariter ingurgitant, quasi Saxonibus, & Francis

—— —— (qui se cervice supinant,
Et fundo ex imo præbita pocla bibunt)

potatores certamen indicturi.

Pascua saginando pecori habentur optima, caseique saporis optimi magna est copia. Herbarum & sulphuris ferax est solum, per cujus subterranea calidi fontes permanant.

DUCATUS LUTZENBURGICUS.

HÆc Regio omnis licet montosa & saltuosa sit, bona tamen fertilisque est, maximamque partem sylvæ Arduennæ complectitur, ideoque in duas partes dividitur, quarũ altera Tamenna, altera Arduenna dicitur. Tamenna fertilior segetis, vinique est, Arduenna asperior; quæ tamen hanc asperitatem venationibus & ferarum abundantia compensat. Feræ istæ sunt cervi, apri, capreoli, lepores, cuniculi, perdices, &c. Præcipuus tamẽ hujus terræ fructus in pecore consistit, tum ferri cuprique fodinis, quibus etiam nonnihil accedit argenti.

FLANDRIA COMITATUS.

Solum magna ex parte planum est, in quo paucissimi reperiuntur montes, seminibus quidem & agriculturæ satis idoneum est, alibi tamen locorum, præsertim versus maritimaGalliamque, raræ sane fœcunditatis. In plerisque partibus cœlum temperatum, clemens & saluberrimum, Austrum versus est. Producit equos generosos, qui non tantum agilitate, sed etiam formâ commendantur.

ARTESIA COMITATUS.

HIc aërsuavis & serenus, regioq; fertilis est, imprimis vero tritici, cujus copiam non suis solùm, verùm etiam vicinis Flandris, Brabantis, aliisque suggerit. Vino caret, idque magis incolarum negligentiâ, quam soli vitio.

HANNONIA COMITATUS.

SErenum, temperatum, suavemque Regio ista habet aerẽ; Solum frugum, tum præcipue frumenti, ferax. Abundat insuper pratis, pascuis, pomariis, aliisque rebus. Metalla profert ferri, plumbique, optima: Lapidicinas variorum marmorum, silicis, &c. Conflantur etiam ibi vitreæ laminæ, à forma fenestræ appellatæ.

HOL-

HOLLANDIA COMITATUS.

REgionem hanc hinc inde frugiferi commendant agri, qui tamen tantæ multitudini ſuſtentandæ neutiquam ſuffi-ciunt. Paſcuorum ubertas incredibilis eſt, quibus innumeri boum vaccarũque greges pingueſcunt. Vaccæ adeo diſtenta lacte trahunt ubera, ut referente Guicciardino tantum Aſ-ſendelphi & quatuor vicinis pagis, lactis uno anno ex vaccis colligatur, quantũ ë Germania ſuperiori, Rhenẽſis vini Dor-drechtum devehatur. Ex tanta lactis affluente copia, butyri & caſei immenſas poſſident divitias, quod ſatis ſuperque e-tiam peregrinis notum eſt. Animalia, quæ hæc producit ter-ra, ſunt, equi, ut plurimum craſſi. In collibus arenariis, cuni-culorum innumera oberrat multitudo, lepores rariores ſunt, cervi rariſſimi. avium captura, imprimis anatum, felicior & copioſior eſt. Ex defectu lignorum Hollandia igne maligno tepet, dum ceſpite ex terræ penetralibus ipſiſque aquis eru-to, ventoque & ſole exſiccato, focos lucere facit. Illarum au-tem rerum defectum, quo hæc Regio laborat, his eleganti-bus verſibus Joſephus Scaliger expreſſit.

IGnorata tuæ referam miracula terræ,
Douſa, peregrinis non habitura fidem.
Omnia lanitium hic laſſat textrina Minervæ,
Lanigeros tamen hinc ſcimus abeſſe greges.
Non capiunt operas fabriles oppida veſtra;
Nulla fabris tamen hæc ligna miniſtrat humus.
Horrea triticeæ rumpunt hic frugis acervi:
Paſcuus hic tamen eſt, non Cerealis ager.
Hic numeroſa meri ſtipantur dolia cellis;
Quæ vineta colat nulla putator habet.
Hic nulla, aut certe ſeges eſt rariſſima lini,
Lanifici tamen eſt copia major ubi?
Hic mediis habitamus aquis; quis credere poſſit?
Et tamen hic nullæ, Douſa, bibuntur aquæ.

ZELAN-

ZEELANDIA.

SOlum Zeelandicum imprimis pingue est, & cum aliarum frugum, tum verò tritici maxime feracissimum, quod in ea bonitate nascitur, ut vix melioris valoris alibi invenias; proxime siquidem ad oryzam accedit: illa terra quoque producit coriandrum, innumera adhæc sunt piscibusque repleta stagna.

COMITATUS NAMURCENSIS.

INcolas habet frequentissimos, bene moratos & fideles, aërem salubrem, temperatum, flumina piscosa, quorum præcipua sunt Mosa & Sambra. Sylvæ hic plurimæ, plenæ feris ac volatilibus, planities tritici, aliarumque frugum fertilis est. Montes, quibus Regio copiosa est, multas habent ferri plumbique venas, ut & varii generis lapides, ubi subnigrum marmor eminet, nitrum præter alia hic quoque emitur. Aquarum, fluminumque, ut & lignorum illa opportunitas conficiendo ferro apprime utilis est, qnod in diversas trahitur Regiones.

EPISCOPATUS ULTRAJECTENSIS.

IBI saluberrima est aeris cœlique temperies, solum fertile & bonum, quod sicut magis editum & siccum; ita etiam magis cultum quam Hollandicum, segetumque feracius est.

TRANSISULANIA.

EJus omnino planum est solum; cum aliarum frugum, tum tritici imprimis, admodum ferax. Sylvæ ejus non inamœnas præbent venationes.

WESTERWOLDIA.

HÆC Regio passim exiguis collibus repleta, paludibus & stagnis frequens est, quæ totam terram fere occupant: quapropter incolæ aliunde vitæ alimenta capere necessum habent.

GALLIA.

GAllicus aer maxima parte planus est, assurgit amœnis hinc inde collibus, quos valles aspectu jucundissimæ exci-

excipiunt. Hinc igitur, incolarum & cultus industriâ, triticũ segetesque in magna producit copiâ, nihil in illa otiosum vel desertum, nisi qua paludes obstant. Abundat vino sane optimo, cujus abundantiam etiam vicini Britanni & Belgæ, quibus uvas frigidius negauit solum, sentiunt.

Metalla auri argentique apud Gallos esse, præter Strabonem Athenæus testatur, quæ tamen hodie exhausta esse creduntur. Armentorum pariter ager Gallicus plenus est, abietem & taxum fert. Aviũ & piscium genus multiplex sufficit.

Sylvas Gallia frequentes habet, neq; tamen adeo ut in aliis Regionibus magnas, nec densas aut ita dumetis horridas.

PICARDIA.

Regio fertilitate insignis, quæ horreum Parisiorum dicitur, totiusque adeo Franciæ; vino caret, ignaviâ potius incolarum, quam vel soli injuriâ.

RHETELORUM DITIO.

Regio hæc aliis Galliæ & Campaniæ partibus, soli fertilitate, & aeris bonitate, neutiquam cedit.

PRINCIPATUS SEDANENSIS.

Tota hæc Regio montosa est, sylvis arboribusque plena, quæ usibus incolarũ, apprime conducunt, sive exstruenda sint ædificia, sive profligandum per hyemem frigus, sive carbones conficiendi. Feræ, fodinæque hinc inde divites reperiuntur, cervos & cuniculos in magna alit frequentia.

LOTHARINGIÆ DUCATUS.

Altissimis illa innexa montibus est, sylvisque densissimis abundat, cum verò satis ferax frumenti vinique sit, externæ opis plane, non indiget. Metalla varii generis gignit, argentum, æs, ferrum, stannum, plumbum, ita ut nec gemmæ ipsi desint, lapillos cærulei coloris producit, *Lazulos* dictos: animalia insuper gignit varia, tum verò equos generosissimos, neapolitanis & turcicis non inferiores. Metallorum, imprimis argenti fodinarum fœcunda Regio est, sylvas præterea frequentes densissimasque alens.

CAM-

CAMPANIA.

COElum ibi serenum, aer temperatus, agro, frumento, vino, omnique pecorum genere abundans. Sylvarum quoque nulla est inopia, quæ venationes jucundaque præstant aucupia.

NORMANNIA.

REgio hæc, licet neque pascuis, neque arvis careat, ob maris tamen viciniam, incolarum ingenia magis mercaturâ, quam agriculturâ afficiuutur, neque tamen ideo aut frugibus aut ullis aliis fructibus caret.

BRITANNIA.

TErra pascuis frugibusque læta est, quæ, propter maris fluminumque opportunitatem, nulla re indigeat.

DUCATUS ANDEGAVENSIS.

REgio hæc magis fertilis & amœna, quam ampla est, colles habet vitibus passim consitos, valles sylvis saltibusque virides, læta prata: Eryceta gratissimum pecori præstant pabulum. Vina hic alba, optimæque notæ. Verbo, hæc insula omnia ad vitam necessaria abunde suppeditat.

DUCATUS TURONENSIS.

HIc incredibilis Regionis est amœnitas: gratissima enim gaudet aeris temperie, adeò, ut totius Galliæ hortus & pomarium vocetur. Vini frumentique ferax est, nemoraque venationi commoda habet.

DUCATUS BITURIGUM.

HIc imprimis abundat pecore, quod ab incolis per totam distrahitur Galliam: infinitus hic quoque est oppidorum, pagorum, saltuum, montium, prætorum, pascuorum, rivulorum, fontium vinetorumque numerus.

DUCATUS NIVERNENSIS.

HUjus incolæ rei pecuariæ sunt dediti: ager pauci frumenti ferax, vini fere nihil habet, præter ferri argentique venas. Carbonum lapideorum magnus ibi usus.

BURGUNDIÆ DUCATUS.

HUjus ager planus est, & nulli fertilitate cedit. Hic Ceres Baccho certamen indixit.

BURGUNDIÆ COMITATUS.

REgio admodum est fertilis, rebusque omnibus ad victum necessariis instructa, ager sementi faciendæ, arboribus serendis, vinetis colendis, pecori alendo, commodissimus: summa ubique est tritici, siliginis, hordei, avenæ, fabarum, milii, aliorumque leguminum fertilitas, nec minor arborum fœcunditas: colles præstantissimi Vini feraces sunt, animalium ferarumque confertissima ubique reperitur copia.

BORBONIUS DUCATUS.

HIc aer fere omnis sabulosus, & frumentum non nisi paucis in locis metitur. Vina passim optima reperiuntur, & secalis magna copia.

LEMOVICIUM.

TErra hic non ejusdem ubique indolis est, tota fere sterilis, quæ tamen omnis generis fruges producit, imprimis siliginem, hordeum, panicum, castaneas, rapas, vinum, sed tamen ignobilius.

PICTAVIENSIS COMITATUS.

REgio est pecoris frugumque, tum lanæ, lini, vini, feracissima: avium, ferarumque magnam habet copiam, quo fit ut venationes hic sint frequentiores: Viperarũ hic ingens est copia, quæ Theriacæ conficiendæ inservit.

SANTONIA.

SAntonum Regio tritico & vino dives est, estque melioribus Galliæ Regionibus annumeranda, ita ut merces suas Hispanis, Anglis, aliisque multis Provinciis subministret.

BENE-

BENEARNIA.

VIx ibi oppidum, vix pagus, cui non aliquid singulare sit. Potior pars milio, lino, cannabi, (quibus rebus maximam incolæ solent exercere mercaturam) copiosa est. Frumenti etiam passim ferax est, pascuis & pecore valde dives, unde ingens butyri caseique copia reperitur. Caprarum multitudine ingenti abundat, quæ in rupibus & ericetis, citra arborum perniciem & detrimentum, nutriuntur. Vinum producit generosum, balnea thermasque omnium in Europa præstantissimas habet.

LANGUEDOCIA.

REgio est nobilissima, scriptoribusque Romanis imprimis celebrata.

DELPHINATUS.

REgio est non ejusdem ubique indolis ac genii, ferax plerisque in locis rerum variarum, in nonnullis contra sterilis, præcipue quà montibus vestita invenitur.

PRINCIPATUS ARAUSIONENSIS.

TErra variorum fructuum ferax, fluminibusque irrigua est.

PROVINCIA LA, PROVENCE.

HÆc Provincia agro est fœcundissima, segetem, ficus, myrtos, castaneas, mala cotonea, granata, crocum, & vinum profert præstantissimum. De ipsa hoc testatur Plinius. lib. 3. c. 4. *Agrorum cultu, virorum morumque dignatione, amplitudine opum, nulli Provinciarum postferenda, breviterque Italia verius quàm Provincia.*

SABAUDIÆ DUCATUS.

PAscua, de quibus enutriri debeant animalia, hic optima sunt.

HEL-

HELVETIA.

IN hac omni Regione salubris est aër, & quamvis celsis præruptisque montibus aspera sit, ita tamen incolarum indefesso labore ac industria mitior facta, ut nulla parte sterilis sit, quin etiam non solum ad vitam necessaria, sed etiam ad delicias grata proferat. Frumentum quidem abunde profert, tamen, nisi gleba plerisque in locis exusta fuerit, sementem frustra sparseris. Vinum tellus ita generosum in quibusdam profert locis, ut etiam Rhenense longe superet; sapore non minus, quam virtute. Huc accedunt pinguia prata, in quibus armenta gregesque luxuriant. Ferarum quoque Regio ferax est, nimirum ursorum, cervorum, damarum, capreolorum, ibicum, lyncum, aprorum, &c.

PAGUS TIGURINUS.

HUjus tractus solum ut plurimum fœcundum est, feraxque vini & frumenti plurimi; vinum tamen plerumque acerbius est, nec ob vicinos Alpes ad veram pervenire potest maturitatem. Piscium hic incredibilis est copia.

PAGUS AVENTINUS.

VIni & frumenti satis ferax est, & rerum ad vitæ usum spectantium.

LACUS LEMANUS. VULGO GENEVE.

HUjus incolæ de cœli temperie conqueruntur, fere tamen nunquam frigore riget: solum undiquaque fertile & fœcundum habet, ita ut hic nec vina, nec segetes, nec leguminum varia genera desideres: fructus vulgares in magna quoque sunt abundantia, ut nuces, poma, pyra, rapæ, &c.

HISPANIA.

INvenitur in Hispania magna cœli salubritas, paludes nullæ incolas gravant. Maritimis auris sana est. Non eadem tamen Hispaniæ ubique qualitas; Boream enim versus frigidior est, semper oceano obnoxia & asperitate non-

nonnullis. Aquarum interiorum indiget, malignasque habitationes habet, quod pleraque rupibus, saltibus, locisque sylvestribus occupata sint. Qua in Austrum montibus fere intercurrentibus declinat, omnis felix ac beata, multis irrigatur fluminibus, & animalium frugumque nutrix est solicita. Dicit Philostratus hic talem esse cœli temperiem, qualis Autumni tempore solet esse in Attica. In locis quibusdam tanta est ubertas, ut pro uno modio in terram sparso 30. accipias, sæpe etiam 40. Herbarum quoque feracissima est Regio, ut & arborum varios fructus producentium. Adhæc & Hispania pecoris omnis generis dives est, variaque gignit animalia. Elogium Hispan. vide apud Pacatum in Paneg. Theodos. Imperat. dicto. *Jam profecto constabit eum Principem declaratum*, &c.

Commoditas autem Hispaniæ, quæ tam Incolas quam peregrinos beat, verbo hæc est: sericum, lana, panni omnis generis, sal, saccharum, mala, mala medica, citrea, granata, cydonea, olivæ, cappares, uvæ, ficus, pruna, uvæ passæ, amygdala, castaneæ, glycyrrhiza, anisum, cuminum, coriandrum, oryza, crocum, oleum, cera, alumen, smegma, minium, purpura, thynni, balenæ, salitæ, baccæ laurinę, fructus diversorum generum saccharo aspersi: alabastrum, corallium, aurum, argentum, ferrum, chalybs, stannum, cuprum, plumbum, argentum vivum, gossipium, gemmæ, aromata.

NAVARRA.

Hæc in cœlo & solo salubri sita, vini, frumenti, & mellis ferax est: pecori & agriculturæ valde commoda.

BISCAJA.

IN hac temperatius clementiusque cœlum est, quam in reliqua Hispania, magnis enim circumdata montibus, nec frigore nimio infestatur, neque calore nimio torretur. Regio arboribus, pro navibus fabricandis, plena est. Ferri & nigri plumbi ferax est; varia quoque profert fructuum genera & animalia.

GALE-

GALECIA.

FRuctus profert in magna copia, imprimis mala citrea, totius Hispaniæ optima, vina generosissima. Justinus dicit quod sit æris & plumbi uberrima, auro quoque ditissima; adeò, ut etiam aratrum glebas aureas excindat. Adhæc, abundat equis, piscibus supra modum affluit, & quoniam montibus aspera, armentis, pecore, venationeque dives est.

PORTUGALLIA.

IN hac Regione optima est aeris temperies, multisque cœli serenitate, & ubertate præstat. Abundat vino, oleo, malis aureis, citreis, amygdalis, melle, cera. Ac fructibus quidem, quos hæc profert regio, reliquas omnes Provincias antecellit. Regio hæc plurima producit animalia, imprimis equos concitatissimæ velocitatis, ut hic vento concipere equas Veteres crediderint, de quibus in Geograph. Hisp. dictum.

ANDALUSIA.

Cœlum hic felici temperie amœnum, terraque in universo tractu, frumenti, vini, olei, & omnis generis frugum feracissima est, quibus etiam remotas replet Regiones.

VALENTIA.

FRuitur temperatiore aere, cœloque clementiore, quam ulla alia Hispaniæ pars, imo tanta clementia, & benignitas cœli Valentiam commendat, ut quocunque tempore etiam in Festo Natalit. incolæ manipulos frugum manibus gerant.

ARAGONIA.

REgio ut plurimum aspera, & sicca est, maxime versus Pyrenæos, quapropter nullæ reperiuntur multis in locis habitationes, valles tamen nonnullæ frumenti optimi frugumque feraces sunt.

CATALONIA.

AËrem habet ubique commodum, hyeme temperatum, in Australi præsertim parte. Nam in ea, quæ ad Septentrionem

trionem vergit, frigidior, & magis invisus est. Tota est plurimum montosa planities præterquam in nonnullis suis Regionibus. Fagus in illa multa, multiplex pinus, numerosa quercus, ilex non pauca, abies innumera, corylo ac castaneis abundans, infinitum propemodum suber, cujus præcrassus cortex.

BALEARES INSULÆ.

SUnt valde feraces atque omni rerum copia affluentes.

ITALIA,

EX ENCOMIO DIONYSII HALICARNAS S. ANTIQVIT. LIB. I.

QVod si quis, remota ex verbis fabula, bonitatem Regionis velit exquirere, ex quo humanum genus plurima ad Vitę hilaritatem facientia mox à suis initiis perceperit, sive ex terra, ut antiquorum opinio, sive aliunde fuere, non facile aliam inveniet ad hoc magis idoneam. Si enim unam terram cum alia conferas magnitudine parem, nec solum in Europa verum etiam in toto Orbe optima meo judicio est Italia, quanquam me non lateat, quod incredibilia videbor dicere cogitantibus Ægyptum, & Africam ac Babyloniam, & si quarum aliarum celebrata est felicitas. At ego terræ opes non æstimo ex una aliqua fructus specie; nec me subit desiderium habitandi ubi arva tantum sunt pinguia; aliarum vero rerum ad vitam utilium aut nulla, aut admodum parva copia; sed quæ sibi ipsi maxime sufficit, advectisque bonis plerumque quam minimum indiget, eam puto optimam. Hanc verò omnigenam fertilitatem & copiam, si cui alii terræ, Italiæ concessam credo. Non enim arva modo bona habet, caret autem arboribus, ut frumentifera; neque plantis modo quibuslibet alendis est idonea, sed inutilis segetibus, ut arbusti, agri; neque largiter hæc utraque suppeditat, sed parum apta est alendo pecori neque dixerit quis, eam abundare quidem frugibus ac pascuis, sed ad degendam vitam esse ingratam hominibus: verum est referta omnibus ut ita dicam voluptatibus ac commodis. Cui enim frumenti-

mentiferæ cedunt terræ, rura Campana non fluminibus, sed aquis rigata cæleſtibus? in quibus campis ego vidi arva vel trifera, æſtivam poſt hybernam, & autumnalem poſt æſtivam, ſementem enutrientia. Cui oliviferæ Meſſapiarum ac Dauniorum, Sabinarumque & aliorum multorum cultura? Cui vitifera Hetruria, & Albanus Phalernuſque ager, mirum in modum amicus vitibus, & modico labori uberrimos reddens fructus atq; optimos, cedent. Præter eam autẽ quæ colitur, multum terræ invenias patere ovium, multum caprarũ gregibus, plus etiam & præſtantius armentis equorum & boum. Paluſtris etiam & pratenſis herba, copioſa illa cultivæque terræ irrigua & roſcida, quantum æſtate paſcua, omni tempore vegetam præbet gregum copiam! ſed ſaltus imprimis admiratione digni ſunt, circa prærupta & nemoroſa loca, tumuloſque culturæ parum idonei; ex quibus multam ac pulchram fabricandis navibus multis etiam aliis operibus aptam petunt materiam. Atque horum nihil eſt vel paratu difficile, vel ab humanis uſibus remotum; ſed omnia & confici facile, & facile convehi poſſunt, propter fluviorum frequentiam, qui univerſam oram permeant, & magnam opportunitatem importandis & permutandis quæ terra fert rebus adferunt. Eadem terra habet & aquarum calidarum multis in locis ſcaturigines, jucundiſſima exhibentes lavacra, morbiſque inveteratis ſanandis utiliſſima. Item metalla omnis generis, ac venationes luculentas, maritimoſque proventus varios, & innumera alia, vel utilitati ſervientia, vel delectantia miraculo. At omnium pulcherrima eſt aeris moderata, ut anni tempus fert, temperies; qualis nec nimio gelu nec immenſo æſtu fruges lædat, aut animantia.

VENETUM DOMINIUM.

Regio hæc pernobilis & lauta eſt. Campos habet amœnos, ac frumenti, cæterarumque frugum, tum omnigeni fructus, ac vini maxime fertiles. Nec deſunt calidi frigidique fontes, ad medicinam valde utiles. Adeſt metallorum ubertas, multi nobiles amnes & lacus, cœlum ſalubre, jucundum & temperatum. Tantis denique naturæ dotibus ornata eſt, ut inter Principes Italiæ Regiones cenſeri debeat.

BERGOMUM.

AGer circumvicinus supra modum fertilis, nisi versus Septentrionem asper & montosus, & sterilis. Ferrum habet, lapidemque Cadmiam ex quo æs conficitur. Vellera magni pretii suppeditat. Valles ad hæc in hac vicinia Vini oleique suavissimi feracissimæ.

BRIXTENSE TERRITORIUM.

HOc tritico abundat, ut & reliquorum fructuum genere, tum vini oleique ingentem profert copiam, neque æris vel ferri fœcunditate caret.

VINCENSE TERRITORIUM VULGO VICENZA.

AGer hic amœnissimus, & vini, frugum, aliarumque rerum est feracissimus, imprimis mororum, quarum frondibus bombyces aluntur.

TERRITORIUM PATAVINUM.

Cœli clementia, bonitate, Euganeorum montium amœnitate, alpium & maris vicinitate, fluminum pulchrâ opportunitate, omnium finitimorum facile Princeps est. Ad hæc ferax est frumenti, vini, variorum fructuum; venationibus insuper & aucupiis, tum vero piscationibus frequens est. Refert C. Rodiginus Constantinum Palæologum dicere solere, nisi *sciret à sanctissimis viris affirmari* in oriente Paradisum esse, arbitrari se non alibi eum reperiri posse, quam in persuavi Patavina amœnitate.

POLESINO DI ROVIGO.

HIc quoque certis anni temporibus varia proveniunt fructuum hortensium genera, nominatim pepones, cucumeres, anguriæ, brassicæ, lacuturres, Sabellicæ, cæteræque species aliarum frugum.

TARVISIUM VULGO TREVIGIANO.

INgens hic ubiq; est agrorum ubertas, magnum rei pecuariæ studium, tritici optimi, Vini nobilissimi, aliarumque rerum stupenda copia.

FORUM

FORUM JULIUM.

Hæc Regio campis est amœna, fluminibus, fontibusque irrigua, solum quoque habet vitiferum, sylvas, metalla, lapidicinas, fluvios. Thermas pro recuperanda valetudine optimas non procul à monte Falcone exhibet, in Tiliavento amne navigabili fons est, in quem si conjicias ligna, lapidescunt.

ISTRIA.

Hæc Regio omnis aspera est, & non tam montibus, quàm colliculis fœcũdis assurgit. Unum habet excelsum montem, qui dicitur Mons major. Sylvas etiam tum aliis usibus tum ad naves extruendas imprimis utiles. Reperiũtur etiam ibi saxi-fodinæ in agro Rovinensi & Breonio, è quibus marmora Venetias ad aliaque Italiæ loca deferuntur.

PEDEMONTIUM.

Agros habet amœnos, fructiferisque collibus plenos, qui frumentum aliasque fruges, & optima vina cum nobilissimis producunt fructibus.

AGER VERCELLENSIS.

Hunc vini, aliarumque frugum fuisse uberrimum, etiam aurifodinarum valde divitem, vel ex Plinii historia naturali patet. lib. 34. c. 4.

PARMA.

Regio valde amœna est, & herbida, multarum frugum ac fructuum fœcunda genitrix, medicinalibus rivulis non minus læta, gramina pecori saginando sufficiunt, ex quibus magna copia lactis, lanæque magna faciunt commoda.

SENENSE TERRITORIUM.

Agrum habet mediocris conditionis, mediumq; inter sterilem & feracem, amœnum, frumento cæterisque frugibus uberem. Qua in mare vergit, *Maremma* vulgo, copiam frumenti exhibet maximam, colonis tamen infrequens

eſt, imprimis æſtate & autumno propter agnatum cæli vitium.

ILVA INSULA VULGO ELBA.

OLim metallis fœcundiſſima erat, quæ nunc hodie plane exhauſta ſunt, pro quibus ingens ubique eſt ferri copia, quod ſemel erutum poſt XXV. annos renaſcitur, quaſi in illo producendo indefeſſa naturæ benignitas eſſet. Hoc autem notatu dignum eſt, quod ferrum in hac inſula natum, in natali ſolo non liqueſcat, ſed alio eſt transferendum. Ex illis etiam penetralibus terræ magnes, ſtannum, ſulphur, alumen, plumbum, & alia educuntur: Cæterum aër reliquus neque fruges fert, neque poma.

DOMINIUM ECCLESIASTICUM.

QUod agros habeat optimos auctor eſt Leander. Omnium frugum, tam quæ ad vitam neceſſariæ, quam quæ ad voluptates opportunæ ſunt, dives eſt. Campi hic ſunt lætiſſimi, variique generis fuctiferis arboribus conſiti, colles peramœni, vitibus ſuaves, ſylvæ munificæ, prata herbida, ſalubres paſſim aquæ, ſalinæ cum circa littus, tum intus frequentes, mare, fluminaque plurima navigabilia, & piſcibus fœcunda, metallorum fodinæ, & innumeræ aliæ naturæ dotes, eximię non minus, quam raræ.

ROMANDIOLA, VULGO ROMAGNA.

ILlam agros habere optimos ſcribit Leander, omniumque frugum, tam ad vitam neceſſariarum, quam ad humanas voluptates, abundans dicitur. Campos hic latiſſimos & fructiferos, ſalubres paſſim aquas, ſalinas etiam copioſas, mare fluminaque plurima navigabilia, & piſcibus fœcunda habet. Metallorum fodinæ bene multę ſunt.

PICENUS AGER.

AGer Picenus rerum omnium fertilis eſt, qui tamen fructibus arboreis, quam frumentariis, præſtantior eſſe dicitur. Nobiliſſimum Vinum ad Sirolum oppidum colligitur, quod Plinio Anconitani vini nomine celebratur.

AGER PERUSINUS.

TEstatur Joannes Campanus, quamvis multas lustraverit Regiones, nullam tamen cultiorem & amœniorem se unquam cognovisse. Primùm intuenti vasta omnia & montosa occurrunt, quum autem propius accedas, nihil tum agrorum cultu, tum benignitate cœli, terræque ubertate felicius: ager undique frugiferis tumescit collibus, in quibus vini olei, ficuum, pomorum, aliorumque optimorum fructuum fertilis est ubertas. His campi adjacent, tritico, cæteroque frumento pleni.

ORVIETU, VULGO ORIVETO.

Hic cœlum est jucundissimum, prospectu amœnum, aër salubris, nisi quod in æstivis mensibus permolestus sit.

APRUTIUM CITRA ET ULTRA.

REgio summa gaudet cœli salubritate, pariterque incredibili incolarum frequentia, versus mare amœna & commoda est, sed montibus in mediterraneis aspera. Præter alia crocum abunde producit: nutritque animalia innumera. Montes hic nonnulli memorabiles sunt. Majellæ altissimus, Apennino adjacens, & mons Virginis præcelsus, superansque altitudine suâ ipsum Apenninum.

CAMPANIA FELIX.

HIc toto anno seritur. Novales tamen, (sive terræ quæ interquiêvere,) fundunt, rosam odoratiorē sativâ, adeoque terra non cessat producere: unde vulgo dicitur, plus apud Campanos unguenti, quam apud alios olei fieri. Florus eam lib. 1. c. 16. n. 3. ita depingit: omnium non modo Italia, sed toto orbe terrarum pulcherrima Campaniæ plaga est. Nihil mollius cœlo, nihil uberius solo, nihil hospitalius mari, denique bis floribus vernat, ideo Liberi Cererisque certamen dicitur. Hic illi Nobiles portus, Cajeta, Misenus, & tepentes fontibus Bajæ. Hic vitibus montes obsessi sunt Guarus, Falernus, Massicus, & Vesuvius, Ætnę ignivomi imitator.

TERRA BARIENSIS.

HÆc Regio stupenda agrorum ubertate, admirandaque nobilissimorum fructuum copia, toti sane Italiæ pal-

mam reddit ambiguam. Sunt tamen ibi quædam loca, quæ pluviæ & aquæ penuria usque laborant, ut non injuria Horatius *siticulosam dixerit Apuliam*, & Persius, *Nec lingua tantum sitiat canis Apula.*

TERRA HYDRUNTINA.

Ager hic optimus est, oleo, vino, croco, cæterisque fructibus, ad usum humanæ vitæ imprimis commodus & abundans; mare valde piscium ferax habet.

CALABRIA INFERIOR.

Hæc Regio ubertate gaudet incredibili, ac sane stupenda, omne illud profert, quicquid ad vitæ commoda deliciasque facit, triticum, hordeum, aliaque frugum genera, vina varia, oleum, saccharum, manna, mel, ceram, salem nativum factitiumque, ficus, poma medica, & citria, limones aliosque nobiliores fructus, aurum, argentum, lanam, gossipium, crocum, sericum, linum. Flumina passim habet opportuna, fontes gratissimos, calidarum aquarum scaturigines, pingues colles, nemora densa, valles fœcundissimas, incolarumque ingentem frequentiam.

SICILIA, REGNUM.

Hæc insula salubritate cœli, soli fertilitate, frugum omnium copia, rebusque aliis quibus mortales opus habent, præstantissima est: Quicquid Sicilia gignit, sive soli sive hominis ingenio, ut Solinus dicit, proximum est iis quæ optima judicantur. Marcus Cato eam cellam penuariam Reipub nutricemque plebis Romanæ appellavit: Strabo horreum populi Romani. In agro Sunensi, in quo Veteres raptam finxerunt Proserpinam, quem dixerunt *Umbilicum Siciliæ*, tanta est frumenti ubertas, ut ex uno tritici modio C. colligantur; quem agrum igitur vocant

Campo dello cento colmo.

Atque propter hanc rerum abundantiam, in tantas Seculi diffusi sunt voluptates, ut *Sicula mensa* in proverbium venerit, quę sumptuosos conviviorum notat apparatus. Vina in Sicilia reperiuntur præstantissima, Balincium vinum Plinius dicit quod mulsi saporem habeat, idque illud est quod alibi Musentellum dicitur. Commendatur vero vinum Siculum vel

vel hac de caussa maxime, quod & saporis sit optimi, & bene ætatem ferat. Oleum quoque cum ubertate Sicilia profert, saccharum, crocum, mel, salem, omnis ferme generis fructus nobilissimos, sericumque optimum. Ad hæc Sicilia metallis dives est, aurum, argentum, ferrum, & alumen habet: lapides quoque gignit pretiosos, Smaragdum, gagatem, beryllum, porphyritem, jaspidem. Boum, pecorum, cæterorumque animalium greges confertissimos alit. Damarum quoque & aprorum venatione nobilis est, capturam perdicum & attaginum & aucupium variarum avium abunde suggerit.

CORSICA ET SARDINIA INSULÆ.

Corsica Insula est ab omni parte aditu difficilis, cum præruptis undique collibus hæreat. Interius similiter magna ex parte montosa, ideoque nec frumenti, neque leguminum fertilis est, quæ nonnisi in paucis locis ubi se aperit crescunt, & ubi aquis irrigatur. Ea pars, quæ respicit Etruriam, est mediocriter plana, habetque ibi fœcundum solum, & producit nobiles ac dulces fructus. Vina insulæ sunt præstantissima, & à prima Nobilitate, imprimis Romanis expetita. Mellis hic & uvarum expressarum (Rosine) magna est copia, olei pariter & ficuum. Solus hic ager lapidem gignit Catochiten, quem Democritus Abderites etiã in certamina contra Magos adhibuit. Vnde Rhenn.

Hanc solam perhibent Catochitem gignere terram:
Corporibus lapis hic seu glutine tactus adhæret.

SARDINIA.

Aër hujus insulæ inclemens, gravis, & insalubris est, ita ut Cicero in Epistola quadam Tigellinum quendam Sardoum hominem esse dicat patria sua pestilentiorem. l. 7. ad Cn. Mar. Ep. 25.
Abundat tamen nihilominus tota Insula, frugibus, tritico, vino, maxime in mediterraneis. Valerius Maximus eam vocat nutricem Romani Imperii additâ Siciliâ. Plena etiam est argentifodinis, pecore, armento, aliis rebus ad vitæ necessaria spectantibus. Equorum quoque magna est copia: venatione aprorum, cervorum, damarum, celebris est.

Nul-

Nullum Sardinia gignit lupum, vel aliud nocens animal, caret etiam serpentibus. Hinc canit Silius:

Serpentum tellus pura, ac viduata veneno,
Sed tristis cælo, ac multâ vitiata palude.

GRÆCIA.

HÆC Regio præstabat olim reliquis Europæ partibus, cœli temperie ac benignitate, omnium frugum fertilitate, & omnis generis armentorum abundantia. Illa quoque famâ, gloriâ, doctrinâ, artibus omnigenis alias Nationes longe superabat.

MACEDONIA.

COnstat hanc Regionem quaquaversum esse fertilem, & amœnam, auri & argenti, metallorumque divitem, atque in eâ olim incognitum quoddam auri genus inventum est. Gignit & Macedonia lapidem Pæantidem dictum, qui parturientibus opem ferre dicitur.

EPYRUS.

HÆC Regio multis in locis montosa & sterilis: ad oram tamen maritimam satis fertilis est; magna producit animalia, excepto asino; ad hæc profert boves, & canes magnitudinis eximiæ. Sic Virgilius 1. Georg.

India mittit Ebur, molles sua Thura Sabæi:
At Chalybes nudi ferrum, virosaque Pontus
Castorea, Eliadum palmas Epyros equarum.

CANDIA.

REgio omnis aspera montibusque ubique horrens, sed fertilis est frumenti & pascuorum: mira gaudet soli clementia, proventuque ex arboribus plurimo fœcunda est. Plinius auctor est, quicquid in Creta nascitur, id infinito pretio cæteris ejusdem generis rebus antestare. Producit vites, oleas, mala aurea, citrea, vinum malvaticum, quod antiqui *Promnium* vocarunt. Cupressi ad naves fabricandas hic magna est copia, quæ ad immensam excrescit altitudinem, ita ut hac nihil visu sit præstantius. Tota insula lupum, vulpem, serpentem, aut aliud animal noxium non habet, ita ut

ut etiam greges animalium noctu, in pascuis secure oberrent. Mirum de Creta referunt auctores, quod noctuam non habeat, eamque mori, quando illam haurit auram.

CORFU VULGO CORCYRA.

Hic gratissima cœli clementia est, qua fit ut nemora ipsa ex citeris, medicis, atque id genus arboribus aliis constent. Solum fertile, abundans vitibus, oleis, pomis, omnisque generis arboribus fructiferis, mellis hic quoque ingens est copia, segetes tamen minus lætas habet, propter ventos australes, quibus exsiccatæ arescunt, antequam ad maturitatem accedant.

ASIA, UBI IMPERIUM TURCICUM.

Regio hæc abundat oryza, lino, gossipio, Vineta quoque Christiani colunt, producit in magna copia pepones, melones, cucumeres, nuces, poma, pyra, mala punica, aurantia, castaneas, ficus, cerasa, aliique generis fructus, non tamen in omni Regno. Venas item habet auri, argenti, ferri, æris, aluminis. Gignit varii generis animalia, magnamque multorum, camelorum, & pecudum copiam. Equi Turcici canesque ferocissimi, imprimis probantur.

ASIA MINOR.

De hac Cicero ita testatur: Cæterarum Provinciarum vectigalia, Quirites, tanta sunt, ut iis ad ipsas provincias tutandas vix contenti esse possimus, Asia vero tam opima & fertilis, ut & ubertate agrorum, & varietate fructuum, & magnitudine pastionis, & multitudine earum rerum quæ exportantur, facile omnibus terris antecellat. Orat. pro L. Manilia 13. in princ tom. 2.

CYPRUS INSULA

Ingrato sane ac insalubri ut plurimum fruitur aere; propter stagna terrum vaporem exhalantia. Insula tamē omnis valde fertilis est. De cujus fertilitate hoc Elogium præbet Ammianus Marcellin. tamque multiplici rerum omnium fer-

ferrum omnium fertilitate abūdat Cyprus, ut nullius externi indigens adminiculi, indigenis viribus a fundamento ipso carinæ, ad supremos usque Carbones ædificet onerariam navem, omnibusque ornamentis instructam, mari committat. Sextus Rufus ita scribit: Cyprus famosa divitiis, paupertatem populi Romani, ut occuparetur sollicitavit, ita ut jus ejus Insulæ avarius magis, quàm justius simus assecuti. Celebrarunt illam veteres ac recentiores auctores, Strabo, Mela, Pius II. Pontifex, Dominicus Niger, Sabellicus Volateranus, Jacob. Zieglerus.

TERRA SANCTA.

ILla inter omnes Regiones, quæ sub cœlo sunt, ob aëris salubritatem cœlique temperiem imprimis commendatur, quæ nec nimio rigore hyemis laboret, nequæ æstatis ardore. Præcipue verò ob soli ubertatem, frugum omnis generis abundantiam, atque aliarum rerum copiam maxime celebris est. Ipsum solum Brocardo teste frumenti feracissimum est, quippe quod in cultura sua minimum laborem exigat, & multum præstat fructum. Rosas, rutam, fæniculum, salviam, & alias herbas humus sua sponte producit. Lana succida in fruticetis quibusdam ibi crescit, quorum semina singulis annis in terram sparguntur. Cannæ etiam molles ibi crescunt, ex quibus saccharum colligitur. Præter flores varios etiam poma, quæ paradisi poma ab iis vocantur, habet. Vineæ præterea ibi sunt multæ: ficu Regio abundat, malis granatis, oleo, peponibus, cucumeribus. Frumentum ejus est delicatissimum, ut vix ullibi melior reperiatur panis. Ad hæc aquæ dulces & amœna pascua pecoribus & armentis plena; lactis copia, aprorum, capreolorum, leporum, perdicnm, coturnicum, mira abundantia; in venatione lupi, cervi, leones, ursi, cameli innumeri reperiuntur, ut cætera taceamus.

PERSIA.

REgio non alia tota Asia salubrior habetur, ibi temperatum cœlum, hic perpetuum jugum opacum & umbrosum, quod æstus levat, illuc mare adjunctum modico tepore terras fovet. Non idem autem totius hujus Regio-

nis genius est, quę sinum Persicum spectat, ob fluvios ipsam irrigantes, atque etiam versus Caspium mare tam fluviorum opportunitate, quam aëris clementia aurâque frigidiore felicior est, & ideo omne genus frugum & animalium fovet. Abundat insuper tritico, hordeo, milio, &c. Metallis quoque & lapillis dives est. Vini & fructuum ubertate insignis.

TARTARIA.

IN hac terra tonitrua & fulgura in æstate adeo audiuntur terribilia, ut homines timore perculsi intereant. Jam calescit, mox frigescit, densissimisque nivibus obruitur. Ventorum ibi tam frequens magnusque est impetus, ut equitantes detineat, & ad terram homines prosternat, arbores radicitus evellat, magnis mactet incolas damnis: Nunquam in hyeme pluit, frequenter in æstate, parce tamen adeo, ut vix terra humida evadat. Regio tamen hæc oryzæ, tritici, frugumque similium ferax esse dicitur: tum serico, Zingibere, cinnamomo, pipere, caryophyllis, rhabarbaro, saccharo, musco, pice, alicubi etiam auro & argento pollet. Paucis in locis vinum reperitur, & tota Provincia Catajæ vinum non profert. Habet & saxa fossilia, nigra, ad ignem idonea, quæ ex montibus eruuntur, his ob lignorum penuriam ad ignem faciendum utuntur. Inest etiam huic terræ passim boum, caprarum, hircorũ & porcorum ingens copia, imprimis vero equorum ac jumentorum multitudo pene incredibilis. Referunt quondam Epistolæ de Tartaria scriptæ Tartarorum Imperatorem alere X. millia candidissimarum equarum, quarum lac bibit, ad hæc XX. venatorum millia, accipitrariorum ad X. Mill. Plena quoque est phasianorum, gruum, aviumque variarum Regio. In parte Tartariæ, quam Zavolhenses Tartari tenent, semen prodit melonis semini simillimum, ex eo si seratur planta, succrescit, quæ Boranetz dicitur, id est agnus; crescit enim in figura agni, & quamdiu herbas habet vicinas, eo usque vivit.

CHINÆ REGNUM.

HÆc Regio cœli solique temperie, nec non hominum industriâ omnium rerum proventum exhibet. Alit enim homines minime desidiosos, sed labori assuetos, quibus

nihil videtur esse indignius, quam otio vitam transigere. Hinc nullus reperitur angulus, qui sua non proferat bona. Loca arentia tritico, & hordeo conserunt humida, plana, aut palustria. Colles, montesque Vinetis abundant, nullus igitur locus aut ager infrugifer est. Vbique horti, rosæ, & omne florum genus. Lini quoque frequentes sunt segetes, arbusta moris consita, ad nutriendos bombyces idoneis. Auri præterea, argenti, æris, ferri, aliorumque metallorum, gemmarum, unionum, musci, facchari, rhabarbari ingens est copia; hæc etiam tellus lignum quoddam, quod apud nos radix Chinæ dicitur, profert, cujus usus contra quævis apostemata per totam Indiam frequentissimus est. Pecorum quoque in montibus & pratis greges innumeri sunt, sylvæ ejus habent apros, vulpes, lepores, cuniculos, martes, aliaque animalia.

INSULA JAPON.

Salubri cœli temperie grata est, frigori tamen & nivibus Regio valde obnoxia, neque admodum frugifera est. Caret præterea butyro, atque oleo olivarum; oleum tamen à balenis habet extractum. Ipsa terra varia protrudit metalla; estque hæc Insula in tantum auri ferax, ut Marcus Paulus Venetus testetur, suo tempore Palatium Regium aureis laminis tectum fuisse. Superficiem quoque aularum superiorem auro, non aliter quam nostrates plumbo vel cupro, tegunt. Arbores haud nostris absimiles ferunt, quæ vel fructibus vel deliciis dominos afficiant. Cedrus in variis locis plurima crescit, tantæ altitudinis, & crassitudinis, ut inde fabri Basilicarum columnas, & cujuslibet quamvis capacis navis onerariæ malos efficiant. Ex animantium genere; oves, porcum, gallinam, anserem &c. domi haudquaquam alunt Japonii. Campos & prata, boum, equorum militarium armenta, saltus atque dumeta lupi, cuniculi, apri, cervi, pererrant: è volatilibus habent phasianos, anates, palumbes, turtures, coturnices, sylvestres gallinas.

INDIA ORIENTALIS.

Testantur scriptores hanc Regionem lenibus auris & imprimis Favonio saluberrrimam esse, quamvis ob ejus vastam

vaſtam magnitudinem cœlum habeat inæquale: alicubi enim calida eſt, Æquatorem nimirum verſus, alicubi temperata ſatis, ac potius frigida verſus Boream. Terra vero ipſa univerſim ſita, cœlique clementia, bonitate ac fertilitate cæteras orbis partes longe ſuperat. Alia hic cœli, ſiderumque indoles: binas ibi videbis æſtates, binas meſſes, media hyeme Eteſiæ perflant: ager licet frumento ut plurimum careat, legumina tamen & varias fruges copioſe profert, & imprimis hordeum ac oryzam. Præter arboreos fructus producit, piper, myrrham, caryophyllum, zingiber, cinnamomum, calamum Aromaticum, nardum; multa quoque habet pharmaca, multas arborum radices ſalutares pariter, ac noxias. Producit etiam ingentem auri & argenti vim; non parum quoq; æris, ferri, orichalci; Abundat adamantibus, carbunculis, margaritis, unionibus; ſerici quoque tanta eſt copia, ut etiam illo, Orbi reliquo utilis ſit. Animalia hic, quam in ullis orbis partibus, majora ſunt, boves, cameli, leones, canes, elephanti: ea etiam, quæ apud nos manſveta, apud illos magna ex parte ſylveſtria ſunt. Elephantorum tantus ibi numerus, ut non tantum illorum opera in bello, ſed etiam in bajulandis oneribus utantur. Immanes in deſertis alit Dracones, qui fere elephantem corporis mole dicuntur æquare, cum quibus perpetua illis intercedunt certamina. Canes inſuper adeo magnos feroceſque habet, ut etiam cum leone committi poſſint. Serpentum ingens ibi colluvies eſt, quibus toſtis etiam incolæ veſcuntur, adjuncto pipere. Simiæ hic reperiuntur albæ, ut & chamæleon, quem ſolo aëre nutriri credidit antiqua fides. Nihil hic de avibus, totam illam terram occupantibus, dicemus.

MAGNI MOGOLIS IMPERIUM.

Non una in hoc potentiſſimo Regno cœli ſolique eſt ratio. In GuZuratenſi Provincia; & ad oram Indici maris hyems initium ſumit Kalendis Juniis, & durat in ſeptembrem: non tamen hic continuè pluit, ſed per intervalla; ſub exitum autem hyemis graviſſimæ hic incidunt tempeſtates. Menſib. Aprili & Septembr. opportune verſus anſtrum nauigatur, Februario & Martio verſus Mecham in mari Rubro: In auſtralibus partibus naves hic appellunt menſibus Januar

& Fe-

& Februari. ab Arabico sinu initio Septembr. Ventus hic constanter sex fere mensibus sub Arctoa plaga totidemque ab Australi parte perflat, paululum modo varians. Menses Aprilis, Majus, & pars Junii immodico æstu fervent, & sane graviter intensissimus calor noceret incolis, nisi hũc mitiores venti temperarent. Hæc Regio fere omnis abundat optimo tritico, hordeo, oryza, tum butyro, caseo, ob immensam armentorum copiam: in sylvis innumeri sunt cervorum, damarum, aliarumque ferarum greges, omniumque venationi expositi: equorum hic ingens est copia, ut & boum, camelorum, mulorum, asinorum, elephantorum, rhinocerotum, &c.

ZEILANVEL, VEL CEILON INSULA.

HÆc arbores perpetuo floribus aut fructibus onustas habet, reperiunturque ibi mala Assyria suavitatis incredibilis. Mala medica, citria optima, aurantia, limones, aliique nobilissimi fructus: adhæc palma, aromata, cinnamomum, cardamomum, caryophyllum, piper, aliaque. Utrum autem hic cinnamomi major crescat copia an præstantia, adhuc dubium est. Oryza parce hic provenit, quæ ex Regno Malabar & Caromandel eo copiose defertur. Auri, argenti, ceterorumque fodinas metallorum multas habet, quas tamen Reges exhauriri non permittunt, quod eas thesaurorum loco in ostentationem servent. Quidam arbitrantur, hoc ob illam fieri rationé, ne quis illis, cupidine illectus vim inferat. Ferrum quoque, linum, & sulphur producit, ut & eboris ingentem vim. Ferarum omne genus sylvas pererrat, ut cervorum, luporum, hinnulorum, aprorum, leporum, cuniculorum, elephantorum: sunt vero hic elephanti totius Indiæ nobilissimi, & copiosissimi, quos ita domant, ut etiam nonnullas addiscant artes, quas non nisi, ratione præditus præstaret.

AFRICA.

PLeraque hujus loca inculta, & sterilibus arenis obducta sunt, idque vel ob situm cœli, terrarumque. In universum vasta magis, quam frequens est. Nonnullæ tamen ejus partes sunt eximie fertiles.

BAR-

BARBARIA IN QUA REGNUM TUNETANUM.

HUjus Regionis aër cœlique qualitas varia est. Verno tempore cœlum habet mite, clemens, serenum: Æstas æstu laborat vehementissimo, imprimis Junio & Julio mensibus. In Autumno autem calor est remissior, hyemali tempore frigus intensius, præsertim circa Decembrem, & Januariũ, verùm tempore duntaxat matutino, neque tamen incolarum consuetudo fert, ad levandum frigus, ad focum accedere. Circa finem autumni tota hyems, magnaque veris pars, impetuosis ventis est obnoxia. Quin etiam grandinibus, fulguribus, horrendo tonitrui & similibus naturæ malis laborat: nec multis locis conferta nix deest. Ager dactylorum, malorumque punicorum ferax, sed contra frumenti sterilis est; quapropter ejus incolæ panem hordeaceum conficere solent. Fructuum præterea magnam fert copiam, habetque cerasa, ficus, poma, pyra, pruna, mala persica, armeniaca, cydonia, olivas, & similes. Abundat oleo, melle, saccharo, multijugisque armentorum, pecudum, atque ferarum gregibus. Alit quoque hæc Regio Dracones, elephantes, capras, bubalos, leones, pardos, mustellas felibus similes, simiarum insuper ingentem multitudinem.

ÆGYPTUS.

TErra hæc quamlibet pluviæ expers sit, mira tamen gaudet fertilitate hominum, aliorumque animalium. Solum illius, Nilus bis in anno inundans, admodum reddit fructiferum, ut multis Veterum egregia de se extorserit elogia, ita Lucan.

Terra suis contenta bonis, non indiga mercis
Aut Jovis, in solo tanta est fiducia Nilo.

Incredibilis est in Ægypto tritici, siliginis, hordei, avenæ, fabarum, aliorumque leguminum, vini quoque optimi abundantia. Lætissimis floret pascuis, ut plurimum oleo caret, & rara habet ligna. Præter bestias sævas & noxias, animalia domestica copiosè nutrit: Volatilia in tanta sunt abundantia, ut campos integros multitudine suâ sternant, Chamæleon etiam frequenter invenitur. Per totam autem

Ægyptum pulli à Gallinis excludi non ſolent,ſed fornacibus calidis imponuntur ova , & ita calore pulli generantur, & excluduntur. Metallis quoque hæc Regio valde abundavit,pæſertim in partibus ad Æthiopiam vergentibus.

REGNUM MAROCCO ET FESS.

TErra Marocco amœniſſima eſt,abundat frugibus,& omnis generis leguminibus, tũ oleo,melle,ſaccharo,frugibus omnigenis,dactylis,uvis,ficubus, pomis,pyris,armentis, capris, quarum pelles & villi pannis contexendis valde inſerviunt. Rerum quoque, omnium naribus gratarum hæc Regio feraciſſima eſt,niſi quod hic parcius colligatur frumentum,ut hordeum,milium,& panicum: Fructuum quoq; magna laborat inopia, idque non tam ſoli ac cœli vitio, quam hominum negligentia.

FezRegio, licet in quibuſdam locis prorſus ſit aſpera,frigidiſſimis montibus plena,& aliquot habeat ſolitudines ac deſerta ,ipſa tamẽ in ſe ſpectata modo una ſui parte ſterilis, modo altera felix & fertilis eſt.Ager Cerealis bonus,proferens fruges,Vites, olivas, ficus, amygdala:reperitur hic etiam planta *Maus* vocata, quæ dulcem fructum fert,eſuique gratiſſimum, magnitudinem mali citrei habet. Hunc Machumetici Rabini fructum eſſe dicunt,primis noſtris parentibus à Deo in Paradiſo interdictum.

CANARIÆ INSULÆ.

DIvites ſunt hordei, mellis, ceræ, ſacchari,arundinum, caſei.Habent etiamOricelum herbam,quâ panni colore puniceo tinguntur, vini quoque generoſi proventum. Sunt inſuper palmiferæ, nuce pinea abundantes, pecore & avibus plenæ. In Ferri inſula,hoc admirari merito debet, quod cum omnis terra aquis plane deſtituta ſit,& ardenti cœlo,ſolo arido ſqualentes æſtu homines pecudeſque reddat,arbor una tantum proferat humorem,ut omni animali potum large præſtet. Eam namque nubecula quædam circumdare dicitur,ex qua ita humectantur folia, ut perpetuum liquorem ſtillare faciant, quem incolæ vaſis ad arborem diſpoſitis excipiunt, tantaque copia colligunt,ut toti inſulæ affatim uſum præſtet.

GUINEA CUM INSULIS S. THOMÆ.

Aër hic valde noxius eſt, tum ob cœli caloriſque intemperiem, tum propter pluvias, quę vermes atque putredinem generare ſolent. Abundat vero hordeo, oryza, goſſypio, auro, ebore, ovibus & gallinis. Habet etiam genus quoddam Aromatis quod piperi conforme eſt, Luſitanis *Melegneta* vocatur; aliudque duplo efficacius pipere Calicutiano, quod vocatur Luſitan. *Pimienta del Rabo*, hoc eſt piper caudatum, quod tamen vendere non licet, ne vulgare piper vileſcat. Animalia, quæ ibi naſcuntur, hæc ſunt: Elephanti, ſimiæ, pavones, pſittaci cinericei, &c.

ABYSSINORUM ET CONGI REGNA.

Ibi locorum æſtas in anno gemina eſt, & ferme perpetua, ut uno eodemque tempore in aliis agris ſementis, in aliis vero meſſis fiat. Alicubi ſinguli menſes novos producunt fructus, hordeum vero, milium, ſeſemum, ciceres, fabas aliaque legumina abundanter profert. Hebeno Perſico & Siliquaſtro abundat. Hic quoque leguntur aromata piperis, cinnamomi & zingiberis. Saccharum etiam in arundinibus copioſe profert, quod tamen coquere incolæ ignorant. Vitis iſtic plurima creſcit, vini tamen nullus uſus, niſi in aula Regis & magni Patriarchæ: Mala medica, citrea, limones, ſponte ſuâ hic in magna proveniunt copia: mellis ad hæc ingens vis eſt, nam apes etiam in ipſis hominum habitationibus colonias examinum ponunt, quæ tantam ceræ conficiunt abundantiam, ut tota Regio cereis tantum utatur candelis. Linum quamvis hæc habeat Regio, uſu tamen illius telæ conficiendæ caret. Metalla habet auri argenti, æris, verum ea purgandi rationem non novit. Inſuper omnis generis producit animalia, & aves, ut elephantes, leones, tigres, pardales, lynces, Rhinocerotes, ſimias, cervos, boves, oves, capros, aſinos, camelos, equos. Vti autem Ægyptum ita etiam hanc Regionem vexat peculiare locuſtarum malum, quarum tantus quandoq; excreſcit numerus, ut aërem velut nebulâ obducant. Totis etiam agminibus in aliquam irruunt terram, omnemque ſegetem ac meſſem, arborum

folia, velut palantes milites devastant: ita ut incolæ propter alimentorum penuriam in alias terras commigrare compellantur.

CONGI REGNUM.

Mira hic est cœli clementia, & aëris incredibilis temperies, cum nunquam vel intensior hyems vel adurens calor nimium sæviant. Plena est Regio frugibus, tritico, milio, oryza, arboribus fructiferis. Palmarum plures numerat species, unam quæ dactylos producit, alteram, quæ nuces Indicas, tertiam, ex qua oleum, vinum, acetum, panem conficiunt. Ex arboribus succus quidam lacti similis destillat, qui in principio dulcis, post temporis tractu acrescit. E fructuum pulpa oleum exprimitur à nostro butyro haud differens, cujus usus in cibis, unctionibus & lucernis est. Hortis omnis generis herbæ, & fructus gratiam conciliant, ut pepones, melopepones, cucumeres, & similes. At hæc omnis illa Regio metallorum dives est, etiam argenti: Animalium diversi generis hic quoque ingens est copia, ut sunt; elephantes, Zebra quoddam animal ita illic dictum, albi leones, tigres, bubali, onagri, lupi, vulpes, cervi, lepores, cuniculi, simiæ, chamæleon, & serpentum multa genera. Tum porci, oves, capræ: contra carent equis, bobus, aliis jumentis humanis usibus necessariis. Abundat insuper Zibethis ita dictis, odoris pretiosi. Nutrit quoque varii generis aves, imprimis psittacos, virides, & cinericios, Struthiones, pavones, gallinas Indicas, perdices, & anates. Habet & phasianos, columbas, turtures, aquilas, falcones, accipitres, pellicanos, phasianos, ardeas, &c.

AMERICA.

Hæc Regio in universum multiplex & varia est. Priusquam illam adirent Europæi, expers erat frumenti & vini. Ejus loco tulit mayzium leguminis genus. Ad faciendam sementem terram non arant, sed effossis modicæ altitudinis scrobibus, tria quatuorque grana in unam demittunt, terraque operiunt. Singuli culmi tribus quatuorve panniculis onusti adolescunt, quorum singuli grana centum & amplius ferunt. Mayzi scapus hominis staturam excedit, & in quibusdam locis bis quotannis colligitur. Arborum hic quoque

quoque hæ terræ multitudine abundant, quæ quasdam uvas agrestes ferunt, habent & arbores olivarum feraces, sed quæ ingrati saporis, pejoris vero odoris sunt. Varias insuper fructuum species, quas abunde habent: ut sunt, platani, pineæ, guiave, mamei, granavanæ. Ferax præterea ipsa Regio est sacchari, gossypii. Habet etiam aromata, margaritas, gemmas, auri argentique plenas fodinas, conchinillam, pretiosissimum mercis genus. Boves ante non habuit, neque equos, aut mulos, asinos, oves, capras, canes: quapropter mirum videri non debet, si indigenæ viso primum equo tam grandi animali opstupuêre. Regio animalia nutrit varia, nota pariter hactenus ac ignota. Inter alia prodigiosum reperitur animal, cujus ventri natura alterum ventrem marsupii instar appendit. Hoc quoties demigrat, catulos eum in locum recondit, & portat. Collo rostroque vulpem, manibus & pedibus cercopithecū, auribus vespertilionem repræsentat. Est & aliud animal quod incolę Cascuy vocant, nigri porci formam habens, durissimo corio, pilosum, exiguis oculis, auribus patulis, angulis fissis, brevi promuscide, ut elephas, barritum adeo edens horribilem, ut homines obsurdescant. Præbet autem carnem ad edendum suavem. Reperies etiam ibi montanorum aprorum, tigriumque sævissimarum ingentem copiam: tum vero leones, sed timidiores, ut qui viso homine fugiant. Sunt & pavones, phasiani, perdices, aliaque varia avium genera.

NOVA BELGICA & NOVA ANGLIA.

QUi primum ad has oras expositi sunt, de proceritate arborum mira narrant, egregio sane luxuriantis soli documento. Reperta est ibi vitium silvestrium, nucumque summa abundantia, quarum fructus à Belgicis nonnihil diversi sunt; nam & minores, & duriore adeoque leviore cortice tectæ. Maizium præstantissimum, incredibili reddit fœnore: legumina quoque varia, phaseolos præsertim mira & jucunda colorū varietate; peponū elegantissimas species, angurias & similes fructus, ut nihil hic nisi impigra hominum industria desideretur. Hollandi autem jam variis locis triticum atque alia frugum genera, linum & cannabim serere

ſerere cœperunt, quæ omnia benignius ſolum optime patitur. Herbarum hic omnis generis paſſim copia exuberat, quarum quædam elegantiſſimos flores ferunt, quædam Medicinæ admodum ſunt utiles. Sylvæ magnam paſſim alunt ferarum copiam, imprimis cervorum, tum aliorum quadrupedum. Aves diverſi coloris multas reperies, tum vero flumina piſcium, nominatim ſalmonum, ſturionum & aliorum plena. Cœli temperies ab illa, qua Belgæ fruuntur, non multum diſcrepat. Nam licet multis gradibus propius ad Æquatorem accedat, quam Hollandia, non minus hic tamen hybernis menſibus frigus eſt, quam in Hollandia, gelu quoque ſatis intenſum, crebręque & altæ deſidunt nives, diuque terram operiunt, eadem ſane qua apud Belgas annorum varietate. Similis quoque hic ventorum inconſtantia, & æſtate crebra tonitrua, fulgura & varii nimbi, adeo ut natura nullam aptiorem terram hac, coloniis Belgicis deducendis aperire, & audentiori hominum ſolertiæ ſatisfacere potuerit; præſertim quum hic nihil deſit, quod neceſſitas & voluptas humanæ poſtulent. Sola tamen hic armenta & jumenta deſiderantur; quæ tamen huc ex aliis locis levi tranſportantur negotio, cum illis pabulum abunde ſufficiat. Vites quoque ſi melius colerentur, uberiorem redderent proventum.

NOVA ANGLIA.

Hujus aër verſus mare frigidior eſt, idque partim propter Oceani viciniam, cujus inconſtans motus radiorum reflexum frangit, partim etiam ob vaporum aſcendentium copiam, qui æſtum mitigant. Mediterraneæ vero Regiones mediocriter calent, certiſque experimentis comprobatum eſt, eaſdẽ Regiones longe eſſe frigidiores, quæ Solem aſcendentem ſpectant, quam quæ deſcendentem.

Solum hic imprimis eſt fertile, & frumenti tam nativi, quam aliunde allati ferax. Littus portubus abundat, & quam plurimis inſulis obſitum eſt, quæ plantatas varias exhibent arbores, quercus, cedrum, pinos, juglandes, caſtaneas, pruna.

INSULÆ

INSULÆ BERMUDES.

VOrticoſum in ambitu habent mare, optimorum tamen piſcium fœcundum. Hic aliquot porcorum greges inventi. Teſtudinum marinarum ingens eſt numerus, quæ inter prima edulia, quæ hæc inſula hominibus præbet, numerantur. Avium variarum ingens copia, littoralium præſertim & aquatilium. Inter arbores ſylveſtres ingentes habet cedros: Unionum dives etiam eſt, palmi, & palmites imprimis laudantur. Solum diverſum exhibet colorem; roſcidum eſt deterius, ſubalbicans & nigricans mediocrem habet fœcunditatem; ſubfuſum judicatur maxime fertile. Putei, dulces ſubminiſtrant latices, cum hic nulli fontes, amnes vel torrentes frequentes inveniantur.

VIRGINIA.

HÆC omnia ubertate miranda profert, & mortalibus non tantum utilia, verũ etiam jucunda eſſe poſſunt, uti vinum, oleum, fabas, piſa, pepones, melones, caſtaneas, nuces juglandes, fraga, nitrum, alumen, picem aridam & liquidam, ferrum, cuprum, ſericum, linum, cannabim, gemmas, herbas, quas inter tabacum eſt, cujus apud illos *Uppowoc* dicti tantum habetur pretium, ut, Deos ſuos illo delectari mirum in modum autument, quare interdum ſacros ignes ſtruunt, in quos aliquantum hujus pulveris ſacrificii loco injiciunt, in mari tempeſtate jactati, ad placandos Deos aliquantum in aërem & aquam ſpargunt. Cerealem agrum leviter colunt, nec eodem quo apud nos laboris ordine, ſed effoſſis ſcrobibus, terræq; leviter motæ ſemina committunt, quæ magno ubere fructus incolis reddunt. Animalia, quæ hæc terra producit, ſunt; urſi, cervi, lepores, leones, lupi, galli, & gallinæ Indicæ, columbæ, perdices, grues, cygni, anſeres, pſittaci, falcones, & accipitres.

FLORIDA INSULA.

HÆc Regio ſatis eſt amœna, & omnium fructuum fertilis. Incolæ magnam habent annonæ curam, Maizium Martio & Junio menſib ſerunt, tertio dein menſe maturum colligunt, ac in publica recondunt horrea, mox ſingulis pro cujuſque neceſſitate diſtribuunt. Beata quoque hæc

Regio aliis est fructibus: moris cerasis, castaneis, uvis, mespilis, prunis, aspectu quidem pretiosis, sed saporis sequioris. Animalia quę ibi generantur varia reperies: cervos, hinnulos, capras, ursos, leopardos, lupos, canes sylvestres, lepores cuniculos. Nec desunt volatilia, pavones, perdices, psittaci, columbæ, palumbi, turtures, merulæ, cornices, accipitres, falcones, ardeæ, grues, ciconiæ, anseres sylvestres, anates, corvi aquatiles. Crocodilorum ingens hic est & nociva copia contra quos, velut hostes armatos, semper excubare opus habent indigenæ: qui neque serpentibus noxiis carent.

HISPANIA NOVA.

HÆc cum Æquinoctialem inter & Cancri tropicum pæne concludatur, dierum noctiumque exigua habet discrimina, perpetuoque velut Vere gaudet. Julio, Augusto, atque Septembri mensibus, assiduæ pluviæ, leniumque ventorum ab utroque mari gratissimi flatus calorem solis temperant. Atque hæc vera est ratio, cur isthic sub Tropico æstivo commodæ reperiantur habitationes, contra veterum Philosophorũ opinionem, Aërem ergo habet temperatum, quamuis sub torrida jaceat Zona. Regio ipsa mineris abundat opulẽtissimis argenti, ferri, ęris. Gossypio ac omnibus quos in Europa novimus abundat fructibus. Nominatim tritico, hordeo, omnis generis leguminibus, oleribus, lactucis, brassicis, raphanis, cæpis, porro, petroselino, rapis, pastinaca, pomis, malis citreis, persicis, armeniacis. Pyra pomaque crescunt mediocriter, pruna rara, ficus sunt frequentissimi, Malorum cotoneorum mirificum habet proventum, mala granata satis multa. Cerasa hactenus non admodum feliciter provenêre. Castaneas non habent. Vineas uvarum feraces satis habent, quæ tamen conficiendo Vino non sunt idoneæ. Pręter hæc nobilissimum habet balsami liquorem, paris cum Ægyptiaco bonitatis. Habet præterea multas alias fruges, & fructus nobis incognitos. Aquæ ibi sunt, quæ pituitosis articulorum doloribus aliisque curandis morbis valde sunt utiles. Animalia producit varia, quorum tria sunt genera; unum eorum, quæ ex Hispania eo sunt delata, alterum quod est ejusdem speciei cum iis, quæ in Europa habemus, & tamen eo ab Hispanis non est translatum. Tertium

tium genus est, quod Indis est proprium. Primi generis sunt oves, vaccæ, capræ, porci, equi, asini, canes, feles, aliaque similia animalia: istiusmodi omnia in India orientali reperiuntur. Ab Hispanis eo translati sunt Leones, tigres, ursi, apri, lepores, cuniculi. Quæ natale producit solum, sunt; *Sainos* instar exigui porci animal, umbilicum in spina dorsi habens: hæc species animalis turmatim sylvas pererrat. Avium non minor est varietas, ut anserum, anatum, coturnicum, gallinarum, quæ nostras longe superant.

HISPANIOLA ET CUBA.

SAcchari, pecudum & *Yuca* feracissima Insula, ex cujus radicibus conficitur Cazabi panis indigenarum. Nec legumen nec triticum fert. Ditissima est æris, aliorumque metallorum fodinarum, nec non auri minoris. Aeris hic calidior est temperies, vehemensque matutinus æstus. Lætissima habet pascua, quo fit ut incredibilem equorum, boum, vaccarum, pecudum, &c. habeat copiam, quæ tantum corii caussa mactantur. Vermiculorum hic genus reperitur hominibus valde infestum, (*Niguas* vocant) qui se digitis pedum inserunt, cutemque inter & carnem subsistunt, ut sępe non nisi cauteriis aut membrorũ detruncatione separentur.

REGNUM GRANATENSE.

REgio sale abundat, quem ad alias Provincias, præsertim montanas & flumini grandi proximas, magno quæstu Barbari traducunt. Obsonium Barbarorum ferina, cujus hic magna copia est. Volucribus haud æque abundat: Turtures ibi pauci, plures anseres, pisces abundantes, pascua crebra, triticum & fruges non desunt. Metalla auri, æris, chalybis sufficiunt.

VENEZUELA.

REgio fertilis & feracissima est, gemina quotannis gaudet messe, ad hæc ita pascuis abundat, ut ingenti numero armentorum ac pecudum alimenta præstet. Quapropter nomen granarii apud alias accepit Provincias. Ingens etiã est copia farinæ triticeæ, panis biscocti, caseorũ, suillæ, & pannorum gossypinorum. Abundat ad hæc omnis generis

ris feris, quæ venationes valde reddunt acceptas. Neque solum inops est metallorum, præsertim auri, & quidem purissimi. Animalia tam terrestria quam volatilia multa reperiuntur. Leones ita habet imbelles & timidos, ut fustibus à Barbaris conficiantur. Tigres contra tam feroces & incultas, ut alias immanitate & robore feras superent. Ager undique sacchari cannis luxuriat admodum. Zingiberis radices lætè proveniunt: mellis & picis habet copiam, neque triticum tellus negat. Cervorum & cuniculorum Americanorum magna est frequentia, ut & serpentum noxiorum. In arborum cavitatibus apum invenis examina itidem mellificantia.

GUIANA

HIC anni tempestatem pluviæ, gravissimique ventorum flatus, & contra malacia faciunt. Neque soli eadem est ratio. Nam circa littora humile est, &, nisi auræ ab oriẽte valide flantes æstum perpetuo temperarent, nullæ ibi paterent hominibus habitationes. Jã vero incolis est frequens, tam ob fluviorum commoditatem, quam soli fertilitatem, cœlique clementiam & salubritatem. In mediterraneis montes assurgunt, quorum quidam sementem admittunt, alii penitus sunt asperi & infœcundi. Inter hæc littora montesque solum modice in altum porrectum jacet, aliis longe fertilius & amœnius, nemoribus, atque lucis, campis, pratis mira varietate distinctum. Insuper multis amnibus irriguum, torrentibusque frequens, neque prorsus inops metallorum. Indigenas duplex insectorum vexat genus, culices & nigui, hi vocantur *Mapiery* à nigris, alteri *Silo*.

PERUVIA.

IN hac agri sunt permulti, circa fluminum ripas, viriditate ac fœcundia insignes, quos fluvii irrigant. Unde gossypium varii coloris & omne frumenti genus copiose redditur. Incolæ viles habent pro esca pisces, carnesque crudas. Hic Leones reperiuntur, ursi nigri, lupi, capreoli, & quoddam animalis genus camelis simile. Ex hujus lana vestes gausapinas & alia conficiunt. Terra omnis elementi gaudet temperie, variaque alit genera animalium, & herbas oleraque plurima producit, & herbam quæ in desperatis vulne-

vulneribus ultimum præbet auxilium. Frumentum tanta fœcũditate crescit, ut centesimum & ducentesimum reddat fœnus. Auri argentique inter omnes totius orbis Regiones Peruvia ditissima est. Cum non tantum argentifodinas, sed etiam fluvios auriferos habeat, qui rutilantibus arenis & pellucidis undis limpidi, aureum fluxum vehunt.

BRASILIA EX DESCRIPTIONE GUILIELMI PISONIS, M. D. QUI IPSE OMNIA EXPLORAVIT. Lib. I.

HUjus Regionis tellus amœnissima est, planitiem longe lateque porrectam, & irriguum solum habet. Dicitur Vergea Lusitanis, multorum fructuum ferax, saccharum, ut & credita quæque semina, cum multo reddit fœnore. Prata, camposque apricos, licet minus æstate, mensibus tamen aliis, perpulchre virentia exhibet; Loca, quæ messem negant, pabula plurima suppeditant. Frumenta benigno solis calore, solique facilitate, in germen brevi producuntur; Exotica tamen semina tardum reddere solent proventum. Februario & Martio mensibus, cum incalescentem solis vapore æstatem humidior subsequitur aër, plantæ & semina terræ committuntur, idque prima vespera vergẽtis in noctẽ diei fieri consuevit, ex hac ratione, ne radii solares vel intense frigida terra commissa perdant semina. Plurimæ arbores fruticesque, toto fere anni tempore flores & fructus feliciter producunt. Mos etiã est vineas diversis putare mensibus, unde non ignobile vinum vel ipsum Creticum æmulans exprimitur. Nobiliores in hac terra hæ sunt arbores; *Acaju*, *Caja*, *Ubipitanga*, *Anda*, *Zabucajo*, *Murecy*, *Jetaiba*, *Araticu*, *Guabiraba*, *Ficus* & *Myrtus Americana*.

Hæc Regio insuper variarum herbarum palustrium genere, fruticumque mirâ varietate luxuriat, ut non tantum solum, verùm etiam aquas amphibiorum aquæ ac piscium latibulis diceres destinatas. Fluminum ostia, ubi paludem aqua maritima inundare solet, ingens ostrearum & cancrorum multitudo perreptare solet. Pars Brasiliæ, quæ in colles accli-

acclivis eſt, & in vaſtos montes, ſaxiſque impervios attollitur, fertiliſſima raroque ſterilis eſt, arbuſtis ſylviſque, paſſim veſtitur denſiſſimis. Nemora non veſtiuntur quotannis foliis, nec iis privantur. Neque omnis arbor foliis vidua conſpicitur, ſed una parte decidente, altera tamdiu manet, donec prior repullulet. Contingit ſæpe, quod varii generis phaſeoli, arundines proceræ, hederæque perpetuo maneant virentes, quæ in tantam excreſcunt altitudinem, ut ſylvarum opaca referant. Inter virgultorum umbras homines & feræ nutriuntur.

Ad hæc ſicut Peruvia ex æſtuantibus cavernarum latebris crebro terræ motum patitur, ita his Americæ orientalis tractus nunquam eſt obnoxius.

Cæterum illius ingentes ſolitudines, jugis in occidentem excurrentes Antropophagi tenent. Qui vaſtiſſimos illos & confragoſos ſaltus penitius explorarunt, teſtantur, ſe non minus fertiles ibi reperiſſe montes, & convalles, quam in aliis maritimis bene habitatis locis. Id quod quidem Auctor ex vero eſſe comperiit, in eo tamen differt ab iis, quod quo altius ad mediterranea loca penetres, eo plura metallica ignobilioraque reperies corpora, ſed fontium inopiam, rarioreſque amnes, æſtum diuturnum majorem, noctis intenſiora frigora, frequentiores vero lacus, paludes, ſtagnaque piſcibus refertiſſima. Hybernæ pluviæ æſtivam aquę penuriam compenſant. Feræ piſceſque miram habent pinguedinem, ita ut alia in iis parandis pinguedine opus non habeas.

Quod aërem ſpectat, hoc Braſilia præſtantiſſima totius Americæ pars eſt, jucunda ſalubrique temperie ita excellit, ut merito cum Europa atque Aſia de clementia aeris contendat. Cœlum quidem nubibus ex oriente in occidentem ſæpius videbis obductum, ſed tamen iis rariſſimis atque tenuiſſimis, inque ſublimi aere extenſis, diebus pluviis exceptis. Sol non minus occidens, quam oriens irretortis oculis adſpici poteſt, in tantaque magnitudine apparet, ut ejus Diameter menſurari queat. Circa veſperam mira cœli eſt ſerenitas, nec ullis obnoxia vaporibus. Noctes adeo claræ apparent, ut Vetus & Novilunium uno eodemque die conſpiciantur: litteræque ad quadrantem lunæ commode legi poſſint. Cœlum crebris fulguribus, abſque tonitru, coruſcat, tempeſtate vel maxime ſerena, ſiccaque. Tonitrua ſi quæ
circa

circa æquinoctia audiuntur rarissime, sine fragore tamen, & cum imbribus suboriuntur: multæ Irides, Helones, Dracones, ignesque apparent.

Ad hæc præter nativa balsama, olea, nec unius generis mel, herbis & radicibus medicis abundat, quæstuosissimam quoque exhibet culturam. Animalia insuper omnia, boumque imprimis abundantiam gignit.

Pisces squamatos asperos, uti fluvii & lacus, ita mare vicinum abunde suppeditant; qui in hisce Regionibus ita salubres judicantur, ut neque febricitantibus noceant: cancris, testudinibus, squillis, conchis, ostreis, omnibusque testaceis & crustatis piscibus præsertim paludes abundant. Balenarum quoque hic mensibus pluviis magna apparet copia. Inter venenata Brasiliæ animalia serpentes primum occupant locum, quorum nomina & numerum vid. ap. Auctor. l. 3. p. 41. De variis frugum & fruticum generib. vid. Georg. Marcgrav. de Liebstad. Misnic. historiam rerum natural. priori auctori adnexam.

CHILES.

Hæc Regio magna sui parte plana est, vel modicis assurgens collibus. Ad hæc amœnissima & maxime fœcunda, nec secus ac Hispaniæ omnium frugum ferax. Vina producit copiosa, ut & triticum, pascuis luxuriat, salubri aëre pollet, medio inter fervorem solis & frigus temperamento. Gramina propter humorem perpetuo virent, neque in montanis arbores folia deponunt. Pascua ex decreto Regis, ut & venationis & piscationis jus, promiscuè incolis concessa sunt. Hic mos est, peregre advenientibus & viatoribus gratis hospitium victumque præbere. Fructus habent saporem inter suavem atque acrem medium. Nullibi perfectius, puriusque aurum eruitur, quam hic. Indigenæ colore sunt candido, sed hirsutâ fronte, id quod ab humidiore provenit aere. Atque hæc de Indole locorum pro instituto breviter dixisse sufficiat.

TERRA

TERRA AUSTRALIS.

HAnc quod attinet terram, hactenus incognitam dictam, certum est, illam Geographis adhuc nondum esse perspectam, sicut partes aliæ Septentrionales cognitæ sunt. Ponitur tamen nihilominus in hac Australi terra Psittacorum Regio, terra del Fuego sic dicta, quod in parte sinistra conspecta fuerit magna ignium copia, quæ caussa fuit, cur hanc Regionem sic vocarent, & judicarent se ab incolis esse conspectos.

Si vero Regiones ab æquatore Septentrionem versus gradibus 15. distantes, expendantur, luxuriant omnium rerum affluente copia, nec possunt iis quæ pari intervallo Austrum versus ab Æquatore dissident, esse infeliciores. Qua de re non desunt Geographi, qui Principum ac Rerumpublicarum Christiani Orbis excitent industriam, ut quoque ad has lustrandas terras, conjunctis viribus accingantur: ipsis non minores laborum fructus, quam quos ex aliis inventis perceperunt terris, audacter promittentes.

FINIS.

LIB ER

LIBER TERTIUS,

EXHIBENS

HISPANIÆ, ILLIUSQUE REGNORUM OMNIUM

MORES,

STATUM ECCLESIASTICUM, POLITICUM.

REDITUS. POTENTIAM. SERIEM REGUM ET ILLUSTRIUM FAMILIAR. PRÆTENSIONES, RATIONEM STATUS, JUDICIUM POLITICUM. EX OPTIMIS, TAM GALLICIS QUAM ITALICIS LATINISQUE SCRIPTORIBUS,

UT

PIERRE d'AVITY,

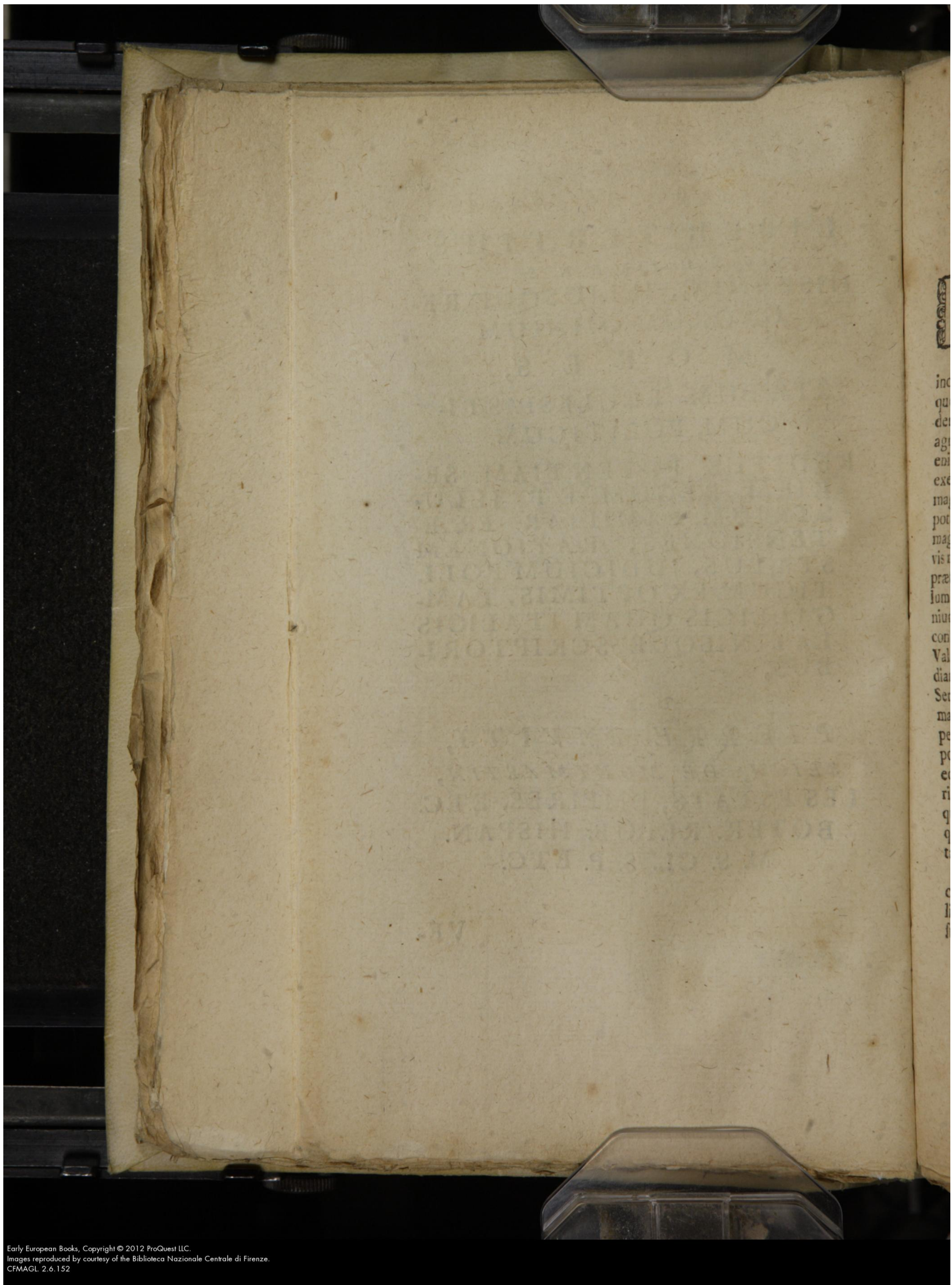
SEIGN: DE MONTMARTIN,

LES ESTATS, EMPIRES, ETC.

BOTER. REPUB. HISPAN.

M. S. CL. S. P. ETC.

VE-

VETERES HISPANORUM
MORES.

HANC Gentem Firmicus plenam dicit arrogantiæ. Vopiscus subdolam, corpore expeditam, & quietis impatientem, rerumque novarum cupidam appellat. Usi sunt antiquitus Hispani secundum Diodor. brevi & nigra veste, culto habitu incedere amabant; Incusantur vero spurcitiei à quodam, quod & corpus (sit honor auribus) urina laverint, & illâ dentes fricarint. Perhibente Strabone, illorum fœminæ agriculturæ havabant operam. Ubi fœminæ infantes essent enixæ, mariti lectum occupabant, & reliquam mulierum exequebantur vicem. Ex Diodoro etiam constat, quod illi magnam carnium copiam comederint; Habebant ex mulso potum, secundum Florum ex hordeacea aqua. Justinus illis magnam tribuit abstinentiam, & parcimoniam, ita ut quamvis maxime divitiis pollerent scribente Athen. nihil tamen præter aquam biberent. In solennibus Festorum diebus nullum habebant conviviorum apparatum. Secundum Plinium, glandibus pro pane sunt usi, cum quo etiam Strabo consentit. Cibum in terrã prostrati capiebant. Justinus cum Valer. Maxim. referunt, corpora Hispanis ad ferendam inediam fuisse apta, & quod varios labores optime tolerarint. Servius illos accusat latrociniorũ & furti: secudũ Trogum magis amabant bellũ, quam quietem, illos magni faciebant pedites ac equites, qui laborum tædia patienter diuq; ferre possent. Qui ex equitum cohortibus victores evaserant, de equis cum gladiis descenderant, suppetias peditibus allaturi. Gladios habebant breves secundum Livium & Polyb. quibus cõcurrentes, propiora appetebant hostium corpora, quo genere armorum etiam Romanos usos esse contra Britann. apud Tacit. in vita Jul. Agr. legere est.

Cũ hostes devictos sepulturæ darent, circumcirca parvas collocabant statuas. Cæsar refert, illos natandi ergo flumina libenter tentare solitos. Multi illorum, pluris fecerunt equos suos, & arma, quam propriũ sanguinem. Diodor. illos crudeles

deles erga hoſtes, humanos erga advenas dicit. Libertatem adeo obſtinatis amabant animis, ut in Cãtabria fœminæ ſuos necarint liberos, ne in hoſtium devenirent poteſtatem, quod & liberos parentibus feciſſe alibi legimus. Plura de Moribus Veteribus Hiſpan. cupiens, vid. auctores à Pierre D'Avity citatos. Liv. decad. 3. l. 2. Qua Corporis qualitatem & incliuationem, Plutar. Fab. Max. Mart. l. 10. Ep. 65. Flor: Hiſtor. lib. 2. Tibull. l. 4. Juſtin. l. 44 Luc. dec. 4 l. 4. Sil. Ital. l. 1. Liv. dec. 3. l. 2. Cicero Ep. ad Q. F. l. 1. Athen. l. 2. c. 2, Strabo lib. 3. Diodor. l. 5. Catull. Epigr. 9. in Egnat.

(a) Qua Quietem.

(a) Plin. l. 22. c. 25. Flor. l. 2. c. 18. Oros. l. 5. c. 7. Dioſcorid. lib. 2. c. 8. Diodor. l. 5. Plin. l. 25. c. 8. Plin. l. 18. c. 7. Strabon. l. 3. Juſt. l. 44. Diod. l. 5. Strabon. l. 4. Dioſcorides l. 2. c. 13. Plin. l. 16. c. 5. Strabo l. 3. Plin. l. 21. c. 2.

(b) Habitũ

(b) Athen. l. 1. c. 2. l. 12. c. 7. Diodor. l. 3. Athen l. 22. c. 7. Liv. decad. 2. l. 2. Strabo. l. 3.

(c) Scientiam Linguã Duella, &c.

(c) Plin. l. 18 25. Strabo. l 3. Marian. rer. Hiſp. l. 1. c 5. Flor. Epitom. 28. l. 7. c. 22.

(d) Funera.

(d) Sil Ital. l. 1. & 3. Strab. l. 3. Serv. ad 10. Æneid. Ariſtot. Polit. l. 7. c. 22.

(e) Divitias.

(e) Strabon. l. 3. Plin. l. 33. c. 3. Liv. dec. 3. l. 6.

(f) Potentiam.

(f) Liv. dec. 3. l. 2. Strabo l. 3. Liv. dec. 3. l. 6. Strab. l. 3. Cæſar de Bell. Civ. l. 1. Saluſt. hiſt. l. 2. Liv. dec. 3 l. 8.

(g) Regimen antiquum:

(g) Juſt. l. 44 Marian. rer. Hiſp. 1. c. 7. Strab. l. 3. Juſt. l. 44. Liv. dec. 3. l. 8. Juſt. l. 4. Strab. l. 3. Oroſ. l. 7. c. 28. & 29. Strab. lib. 1. l. 64. Macrob. Sat. l. 1. c. 19. Strab. l. 3.

Mores huj. tem. vid. Pierre de D'Avity Tom. 1. pag. 22.

HISPA-

HISPANORUM MORES RECENTES, AD SENSUM ICON. ANIMOR. BARCL.

HIspania robuſtum hominum genus habet, laboris, quo in bello opus, patiens, ut eſt pervigilium, inedia, ſitis, & militaris diſciplinæ ſtrictum obſequium. Deſtinatas ſpes animo obſtinant, maliſque & periculis non fatigari, in virtute præcipua ponunt. Ita olim Saguntus in Romanorum pertinax partibus, mutuæ cœdis excidio deleta eſt. Id quod etiam Numantia, Luſitania, aliæque Hiſpanorum urbes docuerunt. Cæterum elati in hac gente animi, vitiorum pariter, ac virtutum illis cauſſa ſunt. Ad pericula ita ſunt pervicaces, ut ne tempore quidem vel ullo tædio vincantur, quin geminam conſtantiam naturâ & arte factam ſemper præ ſe ferant. In verbis jactantiam, qua ſe ſuoſque attollunt, ita produnt, ut peregrinis auribus graves ſint; vultus quoque cum hoc grandi illorum conſpirat ſermone, & convictus, niſi ſervis, miſeriſque fortunâ gravis, illorum ſeverã majeſtatem odioſam reddit. Quilibet illorum, in acie, quàm in ſingulari conflictu eſt melior, intus ſervatas adſtricta parſimonia opes, corporibuſque temperantiâ exercitatis, negatas, pompâ & ſplendore veſtitus proluunt. Illos frugalitas eximia commendat, non ſolum in ſua Hiſpania, (quæ calore Solis aduſta, largiorem non patitur proventum,) ſed & alibi locorum. Modicus panis nec pretioſa herbarum condimenta, rigide vivere aſſuetis, famem facile eximunt. Ex alieno vero liberalius vivunt. In extrema paupertate ſupercilium tamen non ponunt. Nota hæc doctis eſt hiſtoria: Erat cuidam ſutori egeno jam ex vita deceſſuro filius, paternæ ſortis hæres. Is cum patrem rogaſſet, num quid ſibi ad ultimum præcipere vellet? Cui pater jam defectâ reſpondit voce, ut, inquit, memineris in dignitatem generis tui aſſurgere. De Hiſpanica muliere hæc alii notarunt: Quędam centonibus vix bene tecta cum tribus liberis ex triſti mendicitate miſeram vitam trahebat: motus quidã Gallus mulieris miſeria, ultro opem pro alendo natu majore obtulit, ſibi permitteretur, ut juvenis paribus ætati ſuę ſervitiis imbueretur, adultior factus, artificii cujuſdam generi,

cui vellet, applicandus. Ad hæc mulier prohibeant superi inquit, ut in illam humilitatem liberos damnem, quî tu aut ego sciamus, quo fato genitus, olim subsidium Patriæ magnis virtutibus paraturus? Satius illi sit inedia extingui, quam ad talem servitutẽ condemnari. Imponunt autem sibi Hispani hac simulata magnanimitatis specie, qualem etiam incogitantes effundunt. Nam illorum plerisque, ita parvo & parabili contentis, omnis spes ad majora perveniendi decolat. Hinc videre est ad arcium præsidia modico stipendio collocatos, decrepitam attingere ætatem, spei multum, rei nihil habentes.

In Hispania, studia literarum eo cultu non nitent, quem cultior ætas nostra novit. Latinæ Eloquentiæ studium ibi non viget, nulla nec venustas poetica, nec historiæ ac priscorum rituum utilis suavitas, Græcarũ literarum cura evilauit. Philosophiam & Theologiam valde amant. Præcipua illis habetur eruditionis species, prolixis voluminibus pauca complecti, verum & illa ex aliis auctoribus frustraneo labore plerumque decerpta sunt. In cæteris Urbibus rarissimum est literarum commercium, nisi quod libros patrio sermone conscriptos valde ament. Cæterum reconditas Hispani abstrusasque habent cogitationes, arma & pacem ex suis temporibus sapienter æstimant, sæpe opibus, aliorum fidem & animos corrumpunt, hocque in Hispanis mirari debet, quod in tanta hominum penuria vastum tamen & dissipatum suorum Civium Imperium coloniis & præsidiis teneant, suique ærarii famam opulentiæ, Indicæ navigationis ac lucrosæ, spetiosa jactantiâ sustentent.

At vero in Hispanicâ gente pompa illa verborũ gestuumque ideo non ingrata est, quod non ascititia, aut extorta, sed velut ex naturæ præscripto genti adhæreat. Sordes palam odio habent, munditiem & cultum corporis amantes: arma quoque deficiente penu, tanquam præcipuum in Viro ornamentum, & servant & gestant. Nihil in illorum verbis, præter jactationem ineptam. In colloquiis callidi sunt: sermonum & amicitiarum exordia per speciem humanitatis adornant, quos pari decet excipere affabilitate, ubi ad fastũ succedunt, mutua gravitate excipiendi sunt, quod si te angustior fortuna illis miscuerit, opus est ut tumido silentio plausuque illorum expleas animos in suam vel Patriæ magnitu-

gnitu-

gnitudinem diffusos. Addendum hic est Patris Scaligeri grave de Hispanis judicium: Hispanis victus asper domi, alienis mensis largi, alacres, bibaces, loquaces, jactabundi, fastus tartareus, supercilium cerbereum, avaritia immanis. paupertate fortes, fidei firmitas ex pretio, omnibus nationibus & invidentes, & invisi. In specie verò *Catalauni* sunt natura vehementes & mobiles, *Arogonenses* magis fidi & constantes, *Valentij* ingenio Lepido, publice splendidi, privatim delicati, Religiosi, & Privilegiorum tenaces, *Granatenses* humani, in negotiis recti, armis habiles, & in conversatione faciles, *Andalusij* corpore sunt elegantes, animo fero & arroganti, suspicaces. *Estremaduri* animo magno, corpore robusto, audaces, & ad magna nati. *Navarrei* manu prompti & ingenio pollentes, *Piscani* libertatis suæ acerrimi defensores.

De Arte Poet. lib. 3.

STATUS ECCLESIASTICUS HISPAN. EX M. S. CL. S. P.

TOTA Hispania Romano-Catholicam Religionem amplectitur, & ab illa diffidentes non solum pati nequit, verum etiam, per acerrimas inquisitiones, gravissimis in illos desævit pœnis, quas tum Incolæ Hispaniæ Regnorum, tum vero superiori seculo sub Hispanico jugo trementes Belgæ, magnis suis cladibus experti sunt. Quapropter Reges Hispaniæ, Reges Catholici, dextraque velut Ecclesiæ Romanæ vocantur. Illi vero, qui Regimen Ecclesiæ Hispanicæ habent, Præsules & Clerus sunt, non secus ac in aliis Romano-Catholicæ Religioni addictis locis. Antiquitus Ecclesiæ primatus in Hispalensi fuit Ecclesia, postea in Toletana. Capta vero Toleto, & à barbaris vastata, penes Braccarensem Archiepiscopum suprema fuit potestas, quæ tamen ad Toletanos, in integrum restituta Toleto, iterum rediit. Inde Braccarensi cum Toletano ingens intercessit discordia & contentio, necdum per tot annorum intervalla exacte decisa. Vindicatis vero

è cruentis barbarorum manibus, Hispaniæ locis sedibusque sacris à Barbarica illuvie purgatis. Episcopatus suis restituti sunt Civitatibus. Igitur jam VII. Archiescopos, Episcopos vero circiter 40 (alii hunc superant numerum) universa Hispania numerat. I. In ordine est Toletanus, Castellæ Cancellarius, secundus à Rege, ejusque filio. Hujus parent obsequio 7. Episcopi. II. Hispalensis, qui olim duos, nunc 3. ad nutum habet Episcopos. III. Compostellanus. IV. Granatensis, cui 5. parent Episcopi. V. Valentinus, cui 4. obediunt Episcopi. VI. Tarraconensis, quem 7. Episcoporum superiorem agnoscunt, VII. Cæsar Augustanus, inter Episcopos antiquissimus, à cujus obsequio 4. Episcopatus pendent.

Cæterum reliqui Episcopi nullius subsunt Imperio. Legionens. & Ovetens. sedi Romanæ ab Apostolorum (ut ajunt) tempore subjecti, nullum agnoscunt Metropolitanum.

Portugallia tres habet Archiepiscopos, & 9. Episcopos. Eborensis Episcopatus antiquissimus est, ubi Maulinus primus Eboræ Episcop. fuisse creditur. Paulus III. Pontif. Max. primum ibi Archiepiscopum Henricum Portugall. Infantem Romanæ Ecclesiæ Cardinalem fecit. Boterus alium instituit calculum numerans XI. Metropolitanos, & LXV. Episcopos, quorum illi 560000. coronatorum quotannis percipiunt.

His annumerantur monasteria quorum in Hispania infinitus fere est numerus. In Civitate Burges Castilien. Virgines sacræ, vulgo Moniales dictæ, sunt omnes ex Principum, & Nobilium sangnine ortæ: harum moderatrix, vulgo (Abbatissa) 24. oppidorum & 50. pagorum domina est. *vid. Les Estats.*

Huc quoque pertinent Inquisitores, primum in Saracænos, Mauros, & Judæos instituti, postmodum contra alios in Religione dissidentes adhibiti, qui hoc effectum dederunt, ut tertia pars subditorum Regi Hispaniæ perierit, de quo vid. Merul. & Campanell. in monarch. Hisp. Ad Ecclesias commode

modo accedunt Academiæ, quæ à Merul. 22. numerantur. Inter has præcipuæ ſunt, Salmantica, Complutenſ.Conimbricenſ. Periciana Saguntina,Oſtenſis.Hiſpania hos Romanos produxit Pontifices: Joann. XXI. Benedictum XIII. Calixtum.III. Alexandr, VI. &c. X. Romanos Imperatores genuit, Veſpaſianum, Titum ejus Filium, Nervam, Trajanum, Hadrianum, M. Aurelium, Antonium Philoſ. Theodoſ. Jun. Alphonſum Legionis & Caſtellæ Regem, Ferdinand. Auſtriæ. Maximilian. & Carolum V. quorum hic Gandavus, alter eſt Neapolitanus.

Huc etiam referri debent Sacri ordines Militares & ita dictæ Commendaturæ. Sunt autem in Regno Caſtellæ tres: I. Ordo S. Jacobi. cui 42. alii parent, Reditus ejus annui 54 Millia aureorum æquant. Legio commendas numerat 46. Calatrava 34. In utroque Regno hic 2. eſt ordo Equitum Calatravæ. 3. Ordo Alcantaræ eſt, habet commendas 32. Huic Ordini 4. Jurisdictiones & 4. prioratus accedunt.

Horum Ordinum Magiſtri ſunt Reges Hiſpaniæ à tempore Ferdinandi & Iſabellæ. vid. Marian. l. 26. c. 5. qui de his Ordinib. egregiam recenſet hiſtoriam. Olim cum nimia poteſtate Magiſtri Ordinum gauderent, jam ipſis Regibus metuendi, per diploma Innocent.VIII.Pontif. Auctoritate ſua exuti, ſublatique ſunt: quamvis priſcis temporibus, in exturbandis ex Hiſpania Mauris, egregiam Reipub. navarint operam, & rem ſtrenue geſſerint.Sed,ut dictũ,omnis illa Ordinum poteſtas & dignitas ad Reges devoluta eſt. Quapropter cum Garſia Sadilia Callatravæ Magiſter Ordin. vita exceſſiſſet, illico ejus locũ Ferdinandus occupavit, nullo amplius per militare ſuffragium, ut moris erat, Magiſtro Ordinis ſubſtituto. Hoc exemplum ad S. Jacobi Ordinem manavit: ubi enim Ann. 1493. Alphonſus Cardena ejus Militiæ Magiſter eſſe deſiiſſet, ut finis illi Ordini imponeretur,impetravit JoannesStunica AlcanturæMagiſter, ut hic honor in gratiam Regis, Hiſpalenſis Pontificatu permutaretur. Ita tres illi Ordines in Regis Hiſpaniæ conceſſerunt poteſtatem. Adjecit vero poſtea Alexander Pontif. ad indulgentiam, Innocent. & hoc, ut in illa Ordinum adminiſtratione Reginis quoque jus ſuccedendi competeret. Poſtremo Adrianus VI. in gratiam Caroli Alumni, cui Pontificatum acceptum debebat,ipſi ejuſque ſucceſſoribus lege per-

perpetua concessit jus Episcopos Hispaniæ Præsentandi, qui precario à Pontifice Romano instituerentur, ut eos Ordines sibi in omne tempus ministrarent. In his vero Ordinibus Reges alios sibi substituerunt Præfectos Majores, & Hispaniæ commendatores. Hujusmodi major in Calatrava est Dux Albanus. Ita quoque reliquæ commendæ (hoc nomine dictæ) reliquis etiam in Regno Proceribus attributæ sunt.

In Portugall. 4. sunt Ordin. Militar. I. S. Joannis qui 59. habet commendas & 2. Ballivias sive Præturas. II. Christi. qui 140. cõmendas. III. Avisi, IV. S. Jacobi. Reditus horum Ordinum ad millionem coronatorum accedunt. Hi ordines excepto Div. Johann. impetrarunt à Papa sub Rege Emanuel. (Marianâ l. 26. c. 13. & Olivera testibus) veniam castitatis, ut uxores possint ducere. Hic honor sequentibus temporibus non hominibus militaribus, sed aulicis collatus est, qui tamen hodie Regis proprius est, & præter oleum, frumentum, vina, 25214. aureorum reditus Domino præstat. Majores autem reditus in Hispania Clerici, quam Seculares (ita dicti) possident. vid. Remp. Hispan. c. 20. quod etiam in aliis Regnis quotidiana docet experientia, non sine magno Rerumpub. damno.

Illi vero dicti Ordines, Ecclesiis annumerantur. 1. propter originem, quod defendendæ fidei caussa instituti. 2. propter Regulas devotionis. 3. horas Canonicas & preces. 4. Votum Castitatis. 5. quod instar Monachorum certo auctori originem suam debeant.

REGIMEN CIVILE HISPANIÆ.

Regnum hæreditarium.

PRæter omne dubium Regnum Hispaniæ hæreditarium & Monarchicum est, ita ut etiam filiæ in Regno succedant. Regiæ potestatis est nominare omnes Archiepiscopos, Episcopos, Priores, Commendos, Equites puta, S. Jacobi, Alcantaræ & Cala-

Calatravæ. Pacis Bellique liberum & absolutum habet arbitrium, ut & supremam in omnia potestatem, quamvis nihil decidat nisi ex consilio XII. Virorum qui totius Regni primores, Senatumque Regium constituunt, ubi majora negotia deciduntur. Vid. M. S. S.P. de Repub. Hisp. Rex quoque creat omnes Præsides, Consiliarios, Vice Reges, Gubernatores, aliæque dignitatis Viros. Beneficia vero in neminem, nisi in illos qui natalibus Hispani sunt, Rex conferre potest. Maxima Hispaniæ pars suis se tuetur privilegiis, nec omnibus facile paret imperiis, quod præter alios in Aragonensib. imprimis apparet, qui teste Thuano sibi libertatem & immunitates per 700. annos asseruerunt, ex quo à Saracænis se vindicarunt, creato supremo Magistratu, cui justitiæ nomen, dederunt: olim Reges elegerunt, qui flexis genubus capiteque aperto, tactis S. S. Euangeliis coram Magistratu se sacramento obstringeret, illa se sancte servaturos quæ promisissent. Idque factum est, priusquam Proceres obsequii fidem jure jurando spopondissent. Regis Electio usque ad Petrum ab Acinace ita dictum mansit, qui in Comitiis constituit, ut sublata Electione successio introduceretur, & Regnatrix Regum domus observaretur, quod caput de electione Ordinum consensu sublatum defendit. Hac ita abolita Libertate, LL. denuo sunt confirmatæ, quarum hæc enumerantur præcipua capita sancita: 1. Ut Regi, Patrias LL. violaturo, alius substituatur, 2. Ut citra Crimen læsæ Majestat. ad libertatem tuendam fœdera cum Principib. vicinis Hispaniæ populus inire queat. Quod cum nimis durum videretur, Castellani, qui Reges LL. solutos volunt, suasores fuerunt Ferdinando Catholico, ut hanc legem Regiæ dignitati contrariam aboleret: verum noluit Rex, se prohibitum Religionis datæ fide dicebat. At Philippus 2. non eadem qua Ferdinandus olim, usus est moderatione, nam in caussa Perezii justitia Aragonum dicti sententiam tulit, ut capite pœnas darent, quod pro liber-

Potestas Regis.

Libertas Hispanorum.

Aragonensium libertas.

Electio Regis Hispan.

libertate & privilegiis patriis acrius contendissent. Hic tandem Cæsar Augustam manu cepit militari, diuque præsidio pressit, ex quo Aragonensium libertas sensim ingens passa fuit detrimentum. vid. M. S. de Repub. Hisp. Cl. S. P.

Sunt autem in Hispania plurima Consilia: Primum est, CONSILIUM Principale sive Regium, in quo res peraguntur ad Regimen Politicum spectantes & quæ ad Regiam spectant Majestatem: hoc Consilium constat ex primoribus amplissimis viris totius Regni, non tamen adeo multis. In Consilio Regio agitur de Vectigalibus Regni, annona, ad quod omnes lites per Appellationes devolvuntur. Unus ibi Præses est, unus ex primoribus titulatis, & 12. Consiliarii ex aliis Tribunalibus ad illam dignitatem promoti. Horum tres Consiliariorum titulo gaudent, cubiculi Regii; qui cognoscunt de præmiis quæ Rex in benemeritos confert, tum de venia, quæ condemnatis conceditur, quod Consilium de sexta hebdomadis fieri solet. vid. M. S. Cl. S. P.

Consilia Hispaniæ.

Secundum CONSILIUM est CASTILIÆ, in quo Præsidet unus solus Præses, cujus stipendium est 600000. Maravedis, hoc est, 1604. aurei.

2. Quinque Consiliarii, quorum quilibet stipendium habet 300000. Maravedis.

Quatuor Fiscales, quorum quilibet 300000. Maravedis tenet.

Quatuor Referentes, quos inter singulis 75000. Maravedis aut 220. aureor: numerantur:

Sex Secretarii, quorum unusquisque 75000. Maravedis accipit.

Unus Commissarius (ut vocant) cujus officium est æstimare Processus.

Receptor sumptuum Justitiæ, cum Secretario cum 30000. maravedis per annum.

Exactor rationum ex mulctis provenientium, qui 400000. Maravedis habet, qui valent 1609. aureos.

12. Portuarii, quorum quibet 30000. Maraved. habet.

Solu-

Solutor Nummorum cum 300000. Maravedis.
Commissariis dicti solutoris cum C. millib. Maraved. vid. Les Estats. p. 240.

Tertium CONSILIUM est ARAGONIÆ, ubi est

Præses vel Vice-Cancellarius, cui tria millia aureorum stipendii loco numerantur.

Quinque Regentes, quilibet habens 1000. aureorum pro reditu.

Duo delatores quibus 300. aurei stipendii loco cedunt.

Thesaurus Generalis, cujus stipendium est 3000. aureorum, cum sibi adjuncto Vice Thesaurario, cui 600. aurei stipendium faciunt.

Quatuor Subcustodes Thesauri, quilibet horum percipit 100. aureos.

Quatuor janitores, qui seorsim 80. aureos merent: janitori Consilii adnumerantur 50. aurei; Protonotario 800. ipsius collegæ 500. aureorum.

Computator 2000. aureorum possidet; ejus collega 600.

Sunt præterea 6. Subcustodes, quilibet 100. aureos habet.

Tres Secretarii, ad quemliber 500. aurei spectant.

16. Scribæ jurisdictionis, singulis 150. aurei tribuuntur.

Quatuor Scribæ mulctarum, quorum cuilibet 150. aurei cedunt.

Duo alii Secretarii sigillum custodientes: cuilibet 500. aurei annui adnumerantur.

Alii 16. Scribæ, Registri ita dicti: cujuslibet 500. aurei stipendium est.

Diplomatarius 50. aureos percipit. Cursor cum duobns sociis 500. aureos.

Quinque supra 20. mensores: cuilibet 500. aurei cedunt.

Sunt & alii 600. Ordinarii domus Aragoniæ: ex his cuilibet 100. aurei addicuntur.

Quartum CONSILIUM ITALIÆ est, in quo

Præses Consilii habet 2000. aureorum.

6. Regentes, quilibet 1000. aureor: percipit,

Secretarius Consilii 2. millia aureor: annua habet.

Fiscalis duo millia aureor.

Duo Referendarii: cuilibet adnumerantur 500. aurei.

Major Officialis, cum aliis quinque sibi adjuctis nego-

tiorum

tiorum adjunctoribus: horum quilibet 100. aureos habet annuos.

Tres Janitores: cuilibet 26. cedunt aurei.

In hoc Consilio jus sigilli ad Regem spectat.

CONSILIUM INDIÆ.

HAbet Præsidem, cujus stipendium annuum est 2673. aureor.

Octo Consiliarios quorum cuilibet 1306. aurei cedunt, 9. reales (ut vocant) 26. Maravedis.

Duos Procuratores Fiscales cum simili stipendio.

Duos Nuntiatores, ad quorum quemlibet 267. aurei 4. real. 32. Maravedis spectant.

Duos à Secretis, quilibet æquale habet stipendium.

Duos substitutos Secretarios, cuilibet destinati sunt 133. aurei nummi, 9. real. 32. Maravedis.

Duos Custodes Consilii, cuilibet dantur 106. aurei nummi, 10. reales cum dimidio.

Qui Registro (ut vocant) præsunt, constitutum est stipendium annuum 26. aureorum. 4. real. 4. Maravedis.

Illis qui à sigillo sunt, stipendium 267. aureor. 4. real.

Qui à calculis sunt. 200000. Maravedis, qui faciunt 504. aureos, 8. real.

Receptori mulctarum & Justitiæ Ministro eadem stipendii summa destinata est.

Scribis qui schedulas expediunt & provisiones, similis obvenit.

CONSILIUM DE HAZIENDA.

HUjus Præses habet 6000. aureos annuatim.

Qui calculo præest, C. Millia Maravedis, qui valent 267. aureos, 4. real.

Quatuor Consiliarii. quorum cuilibet tantum addictum est. Thesauri Præfecto eadem concessa est summa.

Qui à Secretis est, totidem habet.

Nec minor est Fiscalis conditio.

Quatuor custodum, cuilibet æqualis cadit summa.

VICE-

VICE-REX ET AUDIENTIÆ IN INDIA.

EST Vice Rex in Nova Hispania.

Vice-Reges Peruviani Domini sunt, magnis gaudentes titulis, quorum reditus sunt 12. Millia aureorum.

Cancellaria in Nova Hispania in Mexico.

Cancellaria in Guatimala.

Cancellaria in Civitate dicta de los Reyes.

Cancellaria in Sancto Franc. de Quinto.

Cancellaria in Novo Regno Granadæ.

Cancellaria in Insulis Philippinis.

Cancellaria in Civitate S. Dominici, in Insula Hispaniola.

CONSILIUM ORDINUM.

IN hoc Consilio primus est Præses, habet 600000. Maravedis, qui faciunt 604. aureos, & duos real.

Quatuor Consiliarii, cuilibet numerantur 300000. Maravedis, qui sunt 802. aurei 1. real

In hoc Consilio expediuntur literæ S. Jacobi de Calatrava, & Alcantara, ubi etiam judicantur lites Equitum horum Ordinum.

Fiscalis unus. Huic adnumerantur 300000. Maravedis, qui valent 802. aureos, 1. real.

Ejus collegæ simile stipendium est.

Advocatus Fisci eadem fruitur summâ.

Ille Ordinis Calatravæ totidem habet.

Ordinis Alcantaræ simile.

Sollicitator Fiscalis 300000. Maravedis, qui valent 80. aureos, tres solidos cum dimidio.

Obnunciator C. Millia possidet Maravedis, qui faciunt 267. aureos, 4. real. Illius socius totidem.

Alius Fiscalis S. Jacobi, 60000. Maravedis, qui valorem habent 160. aureorum, 1. real. cum dimid.

Secretarius Consilii Alcantaræ totidem.

Qui à sigillo est dicti Ordinis S. Jacobi percipit 40000. Maravedis, qui valent 106. aureos, 2. real. & 17. Maravedis.

Qui sigillum habet Calatravæ fruitur 30000. Maravedis, qui valent 80. aureos, tres solidos cum dimidio.

Ille

Ille qui procurat chartas quæ insumuntur in hoc Consilio, habet ex Regis confirmatione per annum 100000. Maravedis, qui Valorem habent 267. aureor; 4. real.

Rex supremus est Magister horum omnium Ordinum, & imprimis Ordinis S. Jacobi: & cum quædam in hoc ordine peraguntur negotia, Rex post Ordin. subscribit; *& perpetuus Administrator Sancti Jacobi.*

CONSILIUM INQUISITIONIS.

HIc Archiepiscopus Toletanus semper est generalis inquisitor, & percipit reditus ideo quod præsens huic assistat Consilio 600000. Maravedis, qui sunt 1604. aurei, 4. real. 8. Maravedis.

Sex Inquisitores, horum quilibet possidet reditus 300000. Maravedis.

Fiscalis habet totidem.

Secretarius C. Millia Maravedis qui sunt 267. aurei, 4. real. qui Secretarius esse debet Couronnâ Castiliæ.

Alius Secretarius Couronnæ Aragonicæ, habens reditus C. Millia Maravedis, qui valent 267. aureos, 4. real.

Alius obnuntiator totidem habet.

Procurator mulctarum 300. Millia Maravedis, qui valent 802. aureos, 2. real. 4. Maravedis.

Alguazil. Præcip. obtinet 300. Mill. Maravedis, qui valent 802. aureos, 2. real. 4. Maraved.

In omnibus Hispaniæ Regnis habentur viginti Millia familiares Inquisitionis: hi sunt illi qui accusant & capere jubent delinquentes. Quilibet horum reditus habet 30000. Maraved. qui valent 80. aureos, duos real. 12. Maravedis.

Fiscalis Inquisitionis secretæ obtinet ÇCC. Millia Maravedis, qui valent 800. aureos, 13. solidos.

Duobus Consilii Custodibus numerantur 30. Millia Maravedis in capita. Sollicitatori totidem.

CONSILIUM INQUISITIONIS TOLETANÆ.

IN hoc Consilio 6. sunt Inquisitores, duo Secretarii, unus Fiscalis, 2. Custodes, & plusquam C. accusatores.

Urbes autem, in quibus Inquisitiones Hispanicæ exercentur, hæ sunt:

Granada,

Granada, Sevilla, Murcia, Cuenca, Logrono, Licrena, Galicia, Valladolid.

CANCELLARIÆ HISPANIÆ.

Cancellaria in Valladolid, & Supremi Curiæ.
Regens & audientia Sevillæ, & Supremi Curiæ.
Audientia Galiciæ, & Supremi Curiæ.
Cancellaria Navarræ, & Supremi Curiæ.

MAGISTRI RATIONUM IN MAGNA CAMERA RATIONUM.

Ibi ſunt 4. Magiſtri rationum quorum quilibet CCC. Millia Maravedis habet.
Unus Fiſcalis CCC. Mill. Maravedis.
Unus Obnunciator cum ſuo ſocio CCC. Mill. Mareved.
4. Janitores, quilibet horum poſſidet XV. Millia Maravedis.
Triginta Computatores Ordinarii, quilibet horum percipit Octingiuta aureos,
Alii duo Fiſcales, qui percipiunt CCC Millia Maraved.
Magnus Scriba, alter Scriba Gruzadæ.
Computator. Gruzadæ, quilibet horum habet CCC. Maravedis.
Receptor qui quinque Millia Maravedis accipit, hoc eſt 267. aureos, 4. real.
Duodecim Computatores dicti quorum quilibet habet CCL. Millia Maravedis.

CONSILIUM BELLI.

In hoc eſt unus Præſes. 4. Auditores, quorum quilibet reditus habet per annum CC. Millia Maravedis, facientes 524. aureos, 8. real. & 12. Maraved.
Secretarius totidem percipit.
Duo Officiarii dicti Conſilii: cuilibet L. Millia Maravedis qui ſunt 80. aurei, tres ſolidi.
Obnunciator lucratur XL. Mill. Maravedis, qui ſunt 106. aurei, 52. ſolidi, &c.
In hoc conſilio de his omnibus negotium geritur, quæ ad bellum ſpectant tam arcendi quam invadendi, mare vel terrâ

terrâ hostis, tum de fortalitiis & commeatu aliisque necessariis omnium Hispaniæ statuum.

CONSILIUM CAMERÆ.

IN hoc Consilio tres sunt Auditores, quorum cuilibet 5000. Maravedis loco stipendii numerantur, nimirum 267. aurei, 4. real. 9. Maravedis.

Magnus Officialis Secretorum Consilii, 5. Millia Maravedis habet.

Duo Relatores; quilibet 30. Millia Maravedis obtinet.

Unus obnunciator 400. Millia Maravedis, qui sunt 106. aurei, 52. solidi cum dimidio.

In hoc Consilio compensationes fiunt officiorum, condemnati ad mortem liberantur. Deportati revocantur, dona quoque à Rege constituta expediuntur.

CONSILIUM ACCEPTILATIONUM.

HAbet unum Præsidem, tres Auditores, unum Secretarium. Huic consilio nulla numerantur stipendia, & inservit solum exolvendis Regiis debitis.

CONSILIUM LIGNI.

IN hoc Consilio agitur de illis, qui damnum aliquod Regiis intulerunt sylvis, quapropter Ministri & Custodes earum examinantur. In hoc Consilio sunt,

Unus Præses, Duo Auditores, unus Secretarius, 2. Relatores.

CONSILIUM PORTUGALLIÆ.

HIc duo sunt Præsides, 4. Consiliarii, unus Secretarius, unus Fiscalis. Hoc Consilium est ingentis lucri, in quo nos non multum hic occupavimus, cum plurimi reperiantur scriptores, qui de illo omnia eleganter tractarunt.

VICE-REGES, ET ALII RECTORES HISPANO PARENTES, SUNT:

VIce-Rex Neapolitanus.
Vice-Rex Siciliæ.
Vice-Rex Navarræ.
Vice Rex Valentiæ.

Guber-

Gubernator Milani.
Gubernator Aragoniæ.
Gubernator Cordennæ.
Gubernator Majoricæ & Minoricæ.
Gubernator Portugalliæ.

LEGATI, QUOS HISPANIAR. REX AD EXTEROS ORDINARIE DELEGAT, SUNT:

Legatus Romam miſſus.
Legatus ad Gallos.
Legatus ad Germanos.
Legatus ad Genuenſes.
Legatus ad Venetos,
Legatus ad Duc. Savojæ.
Legatus ad Anglos, &c.

CALCULUS STIPENDIORUM, QUÆ MINISTRI DOMUS REGIÆ PERCIPIUNT.

Magnus aulæ Magiſter, reditus habet 3. aureorum Millia.

Alii 4. Magiſtri aulæ, quilibet 1500. aureos numerat.

XXXI. Nobiles, quilibet horum per diem, 6. reales habet.

Decem Cameræ Nobiles, quilibet 12. reales de die percipit.

Tres veſtium Cuſtodes, quilibet 5. reales de die.

Decem adjutores Cameræ, quorum quivis 6. reales de die percipit.

Quatuor magni mundi muliebris Cuſtodes, quilibet IX. reales in diem percipit.

Quinque panis præfecti, 4. reales habet.

Quatuor ſomni Cuſtodes: primus habet 4. reales, reliquorum quilibet duos.

Quatuor Culinæ præpoſiti, qui curam habent ciborum ſale conditorum, quilibet percipit 4. reales, ex prioribus alii duo duos reales.

Quantum reliquorum qui aulæ Miniſterio defunguntur ſit ſtipendium vid. Les Eſtats in Reipub. Hiſp. p. 246. 247. & ſequentibus. Porro Regimen Civile Hiſpanicum habet

4. Conventus Juridicos. Unus in oppido Valladolid, 2. In Urbe Granatensi, 3. apud Gallæcios. 4. Navarræ, primi duo majoris sunt auctoritatis. In toto Regno de caussis Civilibus & criminalib. in Curia Regia, & locis circumcirca ad 5. leucas cognoscitur, duo præfecti singulis diebus Sabbathi cum uno consiliario ibi sunt, & reorum delicta cognoscunt. Præses quoque cum Auditoribus carcerem intrat tertio quoque anno. Cujus in rebus justitiæ magna est Auctoritas, in quibus liberam habet potestatem capiendi, etiam quemcunque Magnatum, sine ullo Regis Imperio, si caussa justa fuerit, & necessitas id exigat. Consilium Regale supremum est, ad quod tanquam ad caput recurrunt & provocant litigantes, qui se non juste condemnatos conqueruntur.

CAUSSÆ APPELLATIONUM.

ILlæ ventilantur coram judicibus Ordinum, in singulis Civitatibus & oppidis constitutorum, ab his ad conventus Juridicos appellatur, qui in prima instantia non nisi in caussis orphanorum & viduarum, &c. cognoscunt. Est & judicium revisorium, quod appellationes non concedit nisi in summa 4. mill. aureorum, ubi appellatio fit ad Regem, qui caussæ cognitionem consiliariorum cuidam permittere olim solebat. Jam 4. in hunc finem constituti sunt Auditores, & cogitur appellans pars, deponere 1400. duplas aut duplones seu 400. Imperial. admodum, si cadat caussa. Deposita summa pro tertia parte Cameræ cedit Regiæ, altera tertia judicibus, à quibus fuit appellatum: tertia cedit adversario. Genus quoque judicii est, ubi per commissionem extra Ordinem cognoscitur. Harum renovata est jurisdictio à Rege Philippo 4. jam imperante Ann. 1623.

Usitatum quoque est judicium, dictum Pesquidon, & judices illius Pesquasi visitatores, quod judicium & Syndicatio dicitur. Debent autem omnes judices lapsu biennii Syndicari, hoc est rationem reddere de officio. Hi judices Syndicatores, Syndicandi tempore ab officio suspenduntur, quo duos tabellarios emittunt, nunciantes Syndicatum resumendum esse de officialibus, si cuiquam querela in illos sit, id ut triginta dierum spatio fiat monent, justa tamen informatio intercedit. Vid. Merul. & Respub. Hisp.

Habuerunt autem leges antiquitus Aragonenses, & Por-

Portugalli singulares. I. Rex in pace & justitia Regnum regito, nobisque foros: i. e. Leges meliores rogato. A Mauris vindicata bona dividantor. Peregrinus nihil inde capiat. Jura dicere Regi nefas esto, nisi subditorum adhibito Consilio. Bellum aggredi, pacem facere, inducias inire, aliaque momenti magni negotia Rex tractare caveto, extra Seniorum consensum. Nequid detrimenti Leges aut libertas patiatur. Judex intermedius esto, ad quem à Rege provocare (si ille quem læserit, si quã forte injuriam Reipub. intulerit,) jus fasque esto. Hinc judex 1. justitia major, deinde justitia Aragonum dictus est. Hujus officium erat I. judicare inter Regem & subditos suos. II. Custodire LL. Regnique libertatem. III. Fororum seu LL, dubia decidere, in cujus declaratione standum erat. Is dijudicabat, an literæ Regis ad Officiales directæ essent contra libertatem, & immunitates Regni, nec ne. Is habet jurisdictionem in ipsum Regem, & omnes Officiales judicat. In ejus verba Reges eorumque officiarii jurare consueverunt. Estque hic Magistratus libertatis & Privilegiorum populi sui custos. Cujus potestas à Rege impediri jure non potest. Coram hoc stare & respondere omnes cæteri judices tenentur, sive sint seculares, sive Ecclesiastici: quod jus firmam juris dicunt. Hujus Viri sententia, vel condemnati, inserto in collum laqueo eximi possunt, & in custodiam duci, donec de caussa fiat cognitio, quod dicere solent Manifestationem. Hic Magistratus ut reliquis in locis Hispan. à Rege constituuntur ad vitam, sed tamen dignitate illa nequeunt à Rege privari. Nec Rex solus de illorum criminibus judicare potest, sed conjunctim cum curia.

Comitia Arragones ita celebrant, ut nisi omnes ad unum consenserint, nil conclusum sit, Rex ea solus indicit, judicantur autem à Regibus tribus de caussis, I. Ferendarum suppetiarum servitii (ut vocant) caussa. II. In Nova cujusque Regis successione. III. Ut pro temporum Varietate LL. dicantur Reip. consentaneæ. Lex apud Arragon. nec rogari nec abrogari potest, nisi ex consensu Regis & procerum, statuumque Regni.

Constant illa Comitia his Ordinibus; I. Nobilitate. II. Equestri Ord. III. Civili Ord. IV. Statu Ecclesiastico, qui demum accessit. Solennia illorum vid. ap. Rempub.

Hispan. Assessores nigris albisque calculis sententiam dicunt, qui vel absolutionem vel condemnationem denotant.

Nobiliores Arragonens. dicti fuere Ricci, quo nomine Duces & Marchiones veniebant. In Portugallia Regimen Regium fuit absolutum uti in aliis. Tribunal Relationũ antiquitus est. Decem judices, 4. Auditores. Procuratores Fisci. Habet hoc tribunal suum Cancellarium, qui sigillum suum omnibus annectit sententiis. II. Tribunal rerum Civilium duplo pluribus constat officiariis quam prius. III. Tribunal majoris Authoritatis Regiam comitatur aulam, habet supremam Jurisdict. IV. Tribunal cognoscit de rebus ad coronam spectantibus & Tribunal quæstorium dictum de Fazenda 3. habet Proceres principal. qui cum 369. judicib. sententiam ferunt de caussis ærarium Regium spectantibus. Est Consilium status, ubi tantum sunt personæ Nobilitate eminentes. VI. Est Tribunal rationalium.

In Regno Portugalliæ Dux fuit Braganzia, qui hodie per defectionem Regnicolarum Rex factus est, Joh. 4. audit qui tertiam partem Regni obtinuit, & olim proprio jure. Præterea magnus numerus est in Hispan. Ducum, Marchionum, Baronum, Nobilium. Merula Duces enumerat 24. Marchion. 37. Comites 58. de quibus nunc paulo fusius agendum. Ac quidem primum Ordine Duces, aliique majoris dignitatis secundum Provincias sunt expendendi. Ubi inter præcipuos numerantur.

DUCES CASTILIÆ.

Dux de Frias, Marchio de Verlanga, Comes de Haro, Infant de Lard, in sua domo Burgo.

Dux de Medina de Rie Seco, Comes de Malgar & de Modica in Sicilia Vice-Comes de Esterlin.

Dux Alva & de Huescar. Marchio de Coria, Comes de Salvatierra, Vice Comes de Salizes, &c.

Dux de Najera, Comes de Trivino, & de Valencia, in sua aula Nagera.

Dux de Albuquerqua, Marchio de Cuellar & Bielma, Comes de Ledelma.

Dux Benjar vel Vejar Marchio de Gibraleon Comes de Benalcaçar.

Dux de Infantado vel Infantazgo, Marchio de Cenete & Santillana, Comes de Saldanna.
Dux de Escalona, Marchio de Villena & de Moza, Comes S. Stephani.
Dux de Medina Celi, Marchio de Cogollude, Comes portus S. Mariæ.
Dux de Maqueda, Marchio de Elches & Toriyos, in sua domo Tolede.
Dux de Postrana & de Estremadura, Princeps de Eboli. Marchio de Argosilla.
Dux de Francovilla, princeps de Molita domus Mendozæ.

DUCES ANDALUSIÆ, GRANADÆ, MURCIÆ, ESTREMADURÆ.

DUx de Medina Sidonia, Marchio de S. Lucar, de Barrameda, Comes de Niebla.
Dux de Alcala de los Ganzules, Marchio de Tarifa, Comes de Ornos.
Dux de Ossuna vel Osiouna, Marchio de Pennafiel, Comes de Urenna.
Dux de Arcos, Marchio de Zahara. Comes de Marchena.
Dux de Sesa & de Soma, Comes de Cabra, de Buena, & de Palamos, Marchio de Bitonto.
Dux de Feria, Marchio de Cafra.
Dux de Veragva, Marchio de Jamaya in judiciis.

DUCES REGNI VALENTIÆ, CATALONIÆ, ET ARAGON.

DUx Candiæ, Marchio de Lombay, Comes de Oliva.
Dux Segorvæ, Marchio de Comares, Comes de Prado.
Dux de Hermosa, Comes de Ribagorca, Liber Baro de Pedrola.
Dux Cardonæ, Comes Ampurias nominis Cardone & Cardoue.
Dux de Lerma, Marchio de Denia.
Dux de Ljar. Aragonens.

MARCHIONES CASTILIÆ ET GALLECIÆ.

Marchio de Aſtorga, Comes de Traſtamara & S. Marthæ, familię Villalobos.
Marchio de Agvilar del Campo, Comes de Caſtanneda.
Marchio de Sarria, Comes de Lemos & de Andrada, Comes de Villalua.
Marchio de Viana in Gallicia & Pimenteli.
Marchio de Velada nomen gerens de Avila & Toledo.
Marchio de Avila Fuente domus Zunigas.
Marchio Villefrancæ nominis de Toledo.
Marchio de Cerraluo, Marchio de la Navas.
Marchio de Poza caput lineæ de Rojas.
Marchio de Fremiſta domus Benauldes.
Marchio de Alcamzes familiæ Henrici.
Marchio de Tovara aut Tabora nominis Pimentel.
Marchio de Mirabel familiæ Zunigas.
Marchio de Verlanga familiæ de Touar.
Marchio de Mondejar, Comes de Tendilla familiæ Mendozæ.
Marchio de montes claros ejuſdem familiæ Mendozæ.
Marchio de Cannete ejuſdem familiæ Mendozæ.
Marchio de Ladrada famil. Cuevas.
Marchio de Monte major & familiæ Siluas.
Marchio de Onnon Ducis Valdemoro famil Herreras.
Marchio de Moya famil. de Pacheco.
Marchio de Medrada familiæ de Luna.
Marchio de la mota lineæ Ulloas in Galicia.

MARCHIONES ANDALUZIÆ, GRANATÆ, MURCIÆ, ESTREMADURÆ.

Marchio de Pliego Dn. famil. De Agvilar.
Marchio de los Velez & de Mula.
Marchio de Villanueva del Rio.
Marchio de Ardales Comes de Tobar,
Marchio de Aijamonte lineæ Zunigas.
Marchio de Eſtepa familiæ Centurion.
Marchio de Carpio Comes de Adamuz.
Marchio de Villenova de Freſno alias Barcarota.
Marchio de Alcalla ejuſdem famil.

Mar-

Marchio de Alguia domus Guzman.
Marchio S.Crucis Lineæ Bacanæ.
Marchio de Betere nominis Cardenas.
Marchio de Villa Manriqua famil. Zanigę.
Marchio de la Guardia.
Marchio de Val familiæ Contesianæ.

MARCHIONES REGNI VALENCIÆ, CATALONIÆ, ARRAGON. NAVARRÆ.

MArchio Navarræ, Dominus de Montosa.
Marchio de Guadalete familiæ Cordovæ.
Marchio Insularum Lancerottæ & Forte Venturæ Canar. famil. de Herrea.
Marchio de Aytone olim Comes, Vice-Comes de Cabra.
Marchio de Camarasa Comes de Riela.
Marchio de Cortes, familiæ de Albret.
Marchio de Falses caput de Paraltas.
Marchio de Altamires Lineæ de Rojas.
Est etiam in Hispan. Marchio de Villa Vezar nominis Sundoval & Rojas.
Marchio S. Germani nominis Mendozæ.
Marchio de Laguna famil. de la Cerda.
Marchio de Malagon nominis Pardo.
Marchio de Aldea Nueva.
Marchio de Fuentes olim Dominus Tuentes.
Marchio de Corandilla olim Comes de Oropesa nominis de Toledo.
Marchio Castelli Rodrigo, ille de Malpica, de Caresana, & nonnulli alii.

COMITES CASTILIÆ ET GALLECIÆ.

COmes de Bonaventa ex præcipuis Hispaniæ opibus reditibus annuis pollens ad centum quinquaginta millia aureor.
Comes de Alva de Lista.
Comes de Miranda Lineæ Zuniganæ.
Comes de Castro nominis Mendozæ.
Comes de Aguilar, caput des Arellanos.
Comes de Salinas & Ribadios nominis de Sarmiento.

Comes de Onaté, caput familiæ de Guevara.
Comes de Siruel, familiæ de Velaſco.
Comes de Rivadavia, familiæ des Avellavedas.
Comes de Buenda, Dominus de Duennas.
Comes de Luna, familiæ des Quinnones.
Comes de Paredes, familiæ de Manriques de Lara.
Comes de Fuentes de Val de Pero.
Comes de Ville Nova de Conneta, familiæ de Fonſecas.
Comes de Nieva, familiæ de Velaſco in ſua aula Nieva.
Comes de Monterrey, familiæ de Zuniga.
Comes de Fuenzeldanna, familiæ de Riberas.
Comes de Oſorio, caput familiæ des Oſorios.
Comes de Sal Vatierra, nominis d'Ayala.
Comes de Altamira, familiæ de Moſcoſo.
Comes de Pliego familiæ des Carrillas.
Comes de Oropeſa, familiæ de Tolede.
Comes de Cifuentes, familiæ de Silnas.
Comes de Corunna de Campos, familiæ Mendozæ.
Comes de Fuenſalida, caput famil. des Ayalas.
Comes de Chinchon, nominis Bobadilla.
Comes de Orgas, familiæ Mendozæ.
Comes de Puebla de Montalban, familiæ de Cardenas.
Comes de Barajas, familiæ de Capatas.
Comes de Punno, familiæ de Arras & Bobadilla

COMITES ANDALUZIÆ.

Comes de Palma, familiæ de Puerto. Carrero.
Comes de Alcaudetæ, nominis de Cordoue.
Comes de Olivares, familiæ des Guzmans.
Comes de Caſtelar de Saavedra.
Comes de Baylen vel Vaylen.
Comes de Villar famil. de Torres.
Comes de Medellin, nominis de Puerto Carrero.
Comes de Gelues, caput famil. Portugalliæ.
Comes de San Eſtevan. vel S. Stephan;

COMITES REGNI ARAGONENSIS ET VALENCIÆ

Comes de Aranda, familiæ de Vorca.
Comes de Saſtago, famil. Aragon.

Comes

Comes de Belchite, familiæ de Yjar de Aragon.
Comes de Morata, familiæ de Luna.
Comes de Fuentes, nominis de Heredia,
Comes de Lodoſſa, nominis Aragon.
Comes de Conſentaina nominis Correllas.
Sunt quoque multi alii in Hiſpania Comites, ut illi de Elda, familiæ de Colombis, illi de Chelva de Alvayda, de Caſtro Xeris, nominis de Sandoval.
De Combrade, nominis Mendozæ, de Lennares.
De Moyalde, de Villamediana, de Villalenga de Villa verde, de Caſarauios, de Ayala, de Salazar.
Comes de Lodoſe.

DOMINI PORTUGALLIÆ.

Dux de Braganca & de Barcellos, cui tres parent Marchionatus, 7. Comitatus, & alia multa dominia plus quam cum 50. arcibus & oppidis centum Mill. ſubditor.
Dux de Avero, nothus ex familia Maiſon.
Dux de Villareal, nominis de Meneſes.
Marchio de Ferreira, nominis de Melo.
Marchio Caſtelli Rodrigo, nominis de Mora.
Marchio de Villa Vizoſa.
Marchio de Terra nova, titulus natu maximi.
Ducis de Avero.
Comes de Fereas, nominis de Perea.
Comes de Orodondo, nominis Continno.
Comes de Odomira, nominis de Noronna.
Comes de Obimbeſſo, nominis Portugall.
Comes de Marralba, nominis de Continno.
Comes de Porto Alegre, nominis de Silba.
Comes de Orandes, nominis de Almeyda.
Comes de Linnares, nominis de Noronna.
Comes de Prado, nominis de Soſa.
Comes de Idannas, nominis Alcaçava.
Comes de Videgeira, nominis de Gama
Comes de Perela, nominis de Baſoncelos & Meneſes.
Comes de Sabugal, nominis de Caſtello, & Branco.
Comes de Sortila, nominis de Silveyra.
Comes de Villafranca, nominis de Camara.

Comes

Comes de Villanova nominis de Castello & Branco.
Comes de Tentugal nominis de melo & Bragance.
Comes de Matusientos, nominis de Soa & Meneses.
Comes de Castaneda nominis de Meneses.
Comes de Alcatin, titulus natu majoris Ducis de Villareal.
Comes de Basto nominis de Castro.
Comes de Castanheira nominis de Atayde.
Comes de Atalaga nominis de Manuël.
Comes de Caleba nominis de Comara.
Comes Sanctæ Crucis, nominis de Mascarentros.
Comes de Tarouca nominis de Meneses.
Comes de Monsaco, nominis de Castro.
Comes de Algamil nominis de Algamil & de Vispo de Coimbra.
Vice Comes de Puente de Lima nominis de Lima.
Præter has Illustres in Hispania familias videantur etiam aliæ bene multæ generosæ familiæ, magnæ dignationis, apud Pierre D'Avity tomi Description. General. Europæ pag. 91. 95.

REDITUS ET STIPENDIA VICECOMITUM, PRÆFECTORUM MARIS GENERALIUM ARCHIEPISCOPOR: ET EPISCOPOR. PRÆCIPUORUM GUBERNATORUM ET ALIORUM SUPREMÆ DIGNATIONIS IN HISPANIA VIRORUM.

Vice-Comes de Peralta percipit reditus quatuor mill. aureorum.
Vice Comes de Colma à Navarra quatuor mill. aureor.
Vice Comes de Ebulii octo millia aureor.
Generalis Castiliæ familiæ Padella Decem millia aureor.
Generalis Canariæ decem mill. aureorum.
Generalis Galiciæ sex millia aureorum.
Ammiralis Aragoniæ decem millia aureorum.
Prior S. Joannis Castiliæ quinquaginta mill. aureor.
Prior S. Joannis, Leonens. triginta millia aureor.
Prior S. Joannis Aragonens. quatuor aureor. millia.

Prior S. Joannis Cataloniens, Duodecim aureor: millia.
Prior S. Joannis Valentię sex aureorum millia.
Prior S. Joann. Navarr. quatuor millia aureor.

REDITUS OMNIUM ARCHIEPISCOPORUM ET EPISCOPORUM HISPANIÆ.

ARchiepiscopus Toletanus, Primas Hispaniæ, & Magnus Castiliæ Cancellarius, percipit reditus ducenta millia aureor.
Archiepiscopus Sevillæ, à Consiliis Regiæ Majestatis, octoginta millia aureor.
Archiepiscopus S. Jacobi quatuor & Viginti aureorum millia.
Archiepiscopus Valentiæ triginta aureorum millia.
Archiepiscopus Saragossæ quinquaginta aureor. millia.
Archiepiscopus Tarragonens. 16. mill. aureor.
Archiepiscopus de Burgos triginta aureor millia.

REDITUS EPISCOPORUM ET SUFFRAGANEORUM DE TOLEDO.

EPiscop. de Cuenca percipit quinque & quadraginta mill. aureor.
Episcop. de Ciguenca quinquaginta aureor. millia,
Episcop. Corduæ sex & quadraginta aureor.
Episcop. Valentiæ triginta aureor. millia.
Episcop. Segoviæ quatuor & Viginti aureorum mill.
Episcop. de Osma duo & viginti aureor. millia.
Episcop. Joann. viginti aureor, millia.
Episcop. de Avila viginti aureor. millia.

REDITUS EPISCOPORUM, SUFFRAGANEORUMQUE SEVILLÆ ARCHIEPISCOPI.

EPiscop. de Malaga, habet triginta nummorum aureorum millia.
Episcop. de Cadiz duodecim nummorum aureor. mill.
Episcop. Canariæ duodecim aureorum mill.

REDI-

REDITUS EPISCOPATUUM SUFFRAGANEOR. ARCHIEPISCOPAT. S. JACOBI.

EPiſcop: de Coria accipit Viginti 4. aureor: millia.
Epiſcop. Placentiæ quadraginta aureor: millia.
Epiſcop: Aſtorgæ octodecim aureor: millia.
Epiſcop: Cameræ Viginti aureorum millia.
Epiſcop: Academiæ Salamanticæ quatuor & Viginti aureor: mill.
Epiſcop: Civitatis Rodrigo decem aureor: mill.
Epiſcop: de Mondegnedo duodecim aureorum millia.
Epiſcop: de Orenſle octo aureorum millia.
Epiſcop.: de Lugo octo millia aureorum.
Epiſcop: de Fuy quatuor aureorum millia.

REDITUS EPISCOPAT. SUFFRAGANEORUM GRANATÆ.

EPiſcop: de Almeria percipit quatuor: millia.
Epiſcop: de Gvadir ſeptem aureor: millia.

REDITUS SUFFRAGANEORUM VALENTIÆ.

EPiſcop: de Orthuel percipit octo millia aureor:
De SEgorva decem aureor: millia.
Epiſcop: de Ulveſtra ſex aureor: millia.
Epiſcop: Carthagenæ, qui nunquam fuit ſuffraganeus, jam vero ſubjectus Murciæ, 16. millia aureor:

REDITUS EPISCOPAT. SUFFRAGANEOR: DE BURGOS.

EPiſcop: de Calahorra habet viginti millia aureor.
Epiſcop: de Pampelune viginti millia aureor.

EPISCOP: EXEMTI.

EPiſcop: Leonenſ. quatuordecim aureor millia.
Epiſcop: de Oviedo unum ſupra viginti millia aureor.

REDI-

REDITUS PRÆCIPUORUM IN HISPANIA MAGNATUM

MAgna adminiſtratio (vulgo) Commendatura Caſtiliæ præſtat quatuordecim aureor. mill.
Commendatura de Ocagna mille quingentos aureos.
Commendatura de Monte Alegre quinque millia aureor.
Illa de Mon treal decem aureorum millia.
Commendatura de Villarruvia mille centum aureos.
Commendatura de Viſſoria duo aureor: millia.
Illa de Viedma mille quingentos aureos.
Illa de orcajo quatuor aureor: millia.
Illa de Pozo Runio mille ſexcent: aureos.
Illa de Mirabel mille trecentos aureos,
Illa de Villa major duo millia aureor.
Illa de Campo de Eriptana, mille quingentos aureos.
Illa de Eſcuſa de Haro, mille quingentos aur:
Illa de Socaellemos quatuordecim aureor: millia.
Illa de Corral de Almaquer quatuor aureor: millia.
Illa S. Crucis. mille aureos.
Illa, domus Provinciæ Caſtiliæ duo millia quingentos aureor.
Illa, domus campi de Montiel tria mill. aur.
Illa de Aledo, & Totana 4. millia aureor
Illa de Carava 12. millia aureor.
Illa de Cieça mille 200. aureos.
Commendatura de Ricote 6 aureor: millia.
Illa de Socobos quatuor millia 500.aur.
Illa de Moratalla novem millia 400 aureos.
Illa de Montizon & Chielana tria millia 200 aur.
Illa de Torres, & Cagnamares mille.
Illa de Montiel & Oſſa mille 800. aureos.
Illa de Caricoſa unum mille 200. aureos.
Illa de Civitate Hermoſa quatuor mill. aureor.
Illa de Mambra & la Solana 6. millia aureor.
Illa de Segura, Sierca, ubi Dux Ferarienſ. Commendator eſt, duo millia aureor.
Illa de Veas, in qua Marchio Almancæ eſt Commendator, quinque millia aureor.
Illa de Yeſt in qua Comes de Buendia eſt Commendator, ſex aureorum millia.

Illa

Illa de Abauches & Viedmar cujus Comes de Fuen-Salida Commendator eſt, quinque aureor, millia.
Illa de Villenova, de la fuente dat mille 500. aureos.
Commendatura de Merida quatuor millia 500. aur.
Illa de Alhanga quinque millia 200. aur.
Illa de Alcueſta duo millia aur.
Illa de Ornachos quinque millia 500. aur.
Hujus Commendaturæ Generalis de Orán eſt Commendator.
Commendatura de Palamos mille 500.
Illa de Clivia unum mille aur.

COMMENDATURÆ PROVINCIÆ LEONENS:

EST etiam in Hiſpania ſtatus Cortes vocatus, quem Rex congregari jubet, ubi comparere debent Deputati Regnorum Leonis, Toledi, Granadæ, Cordovæ, Sevillæ, Murciæ. Civitatum de Burgos, Salamancæ, Segoviæ, Seriæ, Avilæ, Cuencæ, Toro, Zamoræ, Guadalajaræ, Valladolid & Madriti. Hi Deputati conveniunt ad examinandas Regnorum graviores cauſſas. Rex ibi ipſe adeſt, ut & alii deputati plurimi Magnates, ad ferenda Vota congregati. Illa quæ ibi peraguntur, Legis obtinent vigorem; & inviolabiliter conſulta obſervantur, non ſecus ac in rebus ſacris, quæ per Synodos judicantur & decernuntur, fieri ſolet.

Imperat quoque Rex, ut in Monçon Cortes conveniant, ubi juramento fidelitatis Regi ſe obligare tenentur Aragonenſes, Valentiæ, & Cataloniæ incolæ, vel ſe ſucceſſori, Regis filio, fide obſtringunt. Vltimum, illud dignum eſt ſcitu, quod ſubditi Regi Hiſpaniæ ſubjecti, ſubmiſſam præſtent Domino ſuo cum reverentia obedientiam. Status per diplomata Regia publicaſque ſolent convocari literas, ut & mandata expreſſa. Intra Civitates vero Hiſpanicas magna eſt diſtinctio, quoniam illæ propriè ita dicuntur Urbes, ubi Epiſcoporum eſt ſedes, vel Archiepiſcop. aliæ etiam hoc gaudent nomine, quæ tamen nullos habent Epiſcopos. Magnis etiam inter ſe diſſident prærogativis, nam Civitates oppida multum antecellunt, ita ut cum quædam oriantur controverſiæ, oppida ſuarum civitatum partes ſequantur,

quantur, ex quibus etiam dependent. Vt vero ex oppido Civitas fiat, ad id non tam magnitudo, quam antiquitas requiritur; cum multæ parvæ sint Civitates, & multa magna oppida, vel urbes. vid. Pierre D'avity p. 96. Tom. 1.

DIVITIÆ, OPES ET VIRES HISPANIÆ.

Hispania rara habet flumina, nec multum pluviis irrigatur, ita ut hac de caussa rerum copia non ubique gaudeat, nec commerciis sicut alię Regiones adeo dives sit. Cum enim commerciorum lucra, ex commoditate crebrius ad locum visitantium mercatorum dependeant, commoditatem vero terra plana fluminaq; navigabilia faciant, Hispania his caret bonis, montosa siquidem, & fluminibus parum pervia, & ea propter commerciorum abundantia minus clara est. At portus contra valde habet commodos, ad quos vastum mare ingentes mundi opes eructat, & mercaturæ amplam aperiunt viam. Divitiæ illius, quæ in his spectantur portubus sunt; vinum, oleum, cera, mel, saccharum, crocum, ficus, fructus varii generis, quorum tanta hic appellit abundantia, ut etiam Septentrionalibus locis sufficiat, ut sunt mala citrea, aurea, ficus, &c.

In *Murcia*, optima faciunt ex creta Vasa, ut & subtile valde sericum, ex quibus multum pecuniæ colligitur.

In Urbe Cartagena, mercatura lanæ, floret, quę in Genuam, Milanum, Florentiam, & in alia importatur loca.

In Regno Granatæ præter serici abundantiam, lanæ quoque incredibilis est copia, magnam exhibens lucri vim. Portus Sevillenses, ingenti commodo Hispaniam beant, quia omnium rerum, quas America tribuit, abundantiam præstant, puta Vini, olei, multorumque diversorum fructuum: tanta vero præsertim vini alluit copia, ut communi usu dicant, quando singulis diebus 4. millia doliorum vini, Sevillam non importantur, necessum est ut is qui fidem obligavit pro Dacia (vulgo assecuravit) à mensa surgat, fidemque datam fallat.

In hoc loco deponuntur onera auri argentique novæ Hispaniæ & Peru, tum uniones Cubæ, conchæ Mexicanæ, saccharum, & novæ Hispaniolæ insulæ tergora, aliaque novi

novi mundi opes, quas reliquis Europæ nationibus ex hoc solo loco, veluti cella penuariâ Hispania ministrat.

Præter illa quę modo diximus rerum pretia, etiam Hispanis magna accrescunt ex argento vivo commoda, quod ex Cordua aliisque locis advehitur.

Nobilium pariter equorum Hispani frequentiâ gaudent, de quorum velocitate in Geographicis quædam sunt dicta. Hi vero equi adeo indolem Hispanorum accurate referunt, ut, præter spiritus quos altos spirant, ad pompam ostentationis & magnificentiæ nati esse videantur.

Galliciæ, maximæ divitiæ sunt ex orensi vino, tum ex piscatura incolarum.

Biscaja lanas suas Septentrionalibus demittit Regionibus; in Bilbao boni cuduntur enses. Guipuscoa pecuniam facit ex illis, qui in Tholosetta parantur.

Portugallia serici magnam vim alienis mittit terris, quod melioris notæ in confiniis Braganzæ conficitur: salis quoque dolia ad exteros missâ, non parva dominis reddunt lucra, quę tamen ut plurimum Algarbiam exportantur.

Lisbona aditum præbet omni mercaturæ, locus est in quo commercia Indiæ orientalis, Ætiopiæ, Brasiliæ, Maderæ, totiusque Septentrionis, commode expediuntur. Hæc illa est, quæ stupendas maritimas classes, & exercitus ingentes, sustentat, verbo; quæ universo Hispaniæ Regno necessaria suppeditat. Quæ ex mundi longe lateque dissitis oris, ad illam convehuntur bona, præcipua numeramus hæc: Candia præbet exquisiti saporis vinum Creticum, quod ad Indos Orientales etiam pertingit.

Ex Barbaria adferuntur plurima coria, multique pretiosi lapides, tum tapetes varii generis pretiique, non vulgaris. Ex Anglia multæ appellunt naves, mercibus, imprimis pannis onustæ.

Ex Inferiori Germania textrina tela ad vehitur. Gallia exhibet frumentum. Biscaja arma, India occidentalis optima tergora, in grandi copia, Insula Hispaniola saccharum, & cum auro argentum ministrat.

Brasiliâ sacchari plurima venit copia, quæ singulis accrescit annis.

Madritum præstat 600 mensuras sacchari singulis annis, quod optimum esse judicatur.

Ex Capo Verde ingens est copia sacchari, corii, ceræ, olei &c. Insulam Principis; sacchari & oryzæ abundantia commendat.

Insulæ Azores glastum præbent copiosum, quod Siculis & Anglis defertur: ubi quoque ex rupe alumen faciunt, quod melioris notæ esse creditur.

Guinea solum aurum præstat, India Orientalis aromata varii generis, ex quibus ingens nummorum summa colligitur, confert. Zingiberis, cinnamomi, mastichis, caryophylli, nucis myristicæ copia 200000. coronatorum summa æstimatur. Chrysocolla, camphora, Sandalum, aloës &c. pro 40. millibus aureor. adferuntur. Quale tributum pretiosi lapides, & uniones Regi tribuant, expeditum haberi nequit, cum hujusmodi pretiosæ merces clandestino ut plurimum mercatu inferantur, & minor illarum pars in vectigalium exactionem veniat.

Ex China, Malacca, Malvia, Bengala, Pegu, Lambaya, aliisque adjacentibus locis, multum venit albi serici, vasa murrhina (alias Porcellane) magni pretii valorisque optimi, cum rebus aliis multis, quæ in deliciis habentur. Advehuntur ibi etiam ex China margaritæ minores & venduntur Lisbonæ, cum magno sanè pretio.

Ex eadem China, varia adferuntur tabulata, lignaque odorifera, ex quibus tabulæ, scamna, & alia hujusmodi conficiuntur, quid quod ipsi Chinæ talia jam parata habeant, affabre satis auro adhibito exsculpta, ex quibus illorum ingeniosa Indoles satis elucet. Persia ex auro, serico, & lana elegantes ministrat tapetes. Hę & aliæ benè multæ merces, Lisbonam affluunt affatim, & ex hac reliquis Europæ Regionibus exportantur, hacque ratione ingenti summa nummorum Regis Hispaniarum thesaurum locupletant. Enimvero quamvis Rex Hispaniarum ex tanta rerum peregre advectarum ingenti copia, dives existimandus esset, contra tamen egenus reapse est: causam hujus, in tanta copia, inopiæ, Politici reddunt hanc, quod Ministrorum suorum fraude circumveniatur, quibus uti rerum aliarum, ita etiam Mercaturæ Regimen & reditus committitur, sibi partem aliquam ex iis servando. Alit equidem adhuc tres Vice-Reges in India, in Malaca, Ormo, & Mozambico, qui animadvertunt ne aromata per mare rubrum Alexandriam

evehantur, id quod tamen crebrius propter corruptam mi-
nistrorum fidem factum est.

Mittuntur etiam in Chinã grandiores ęrei annuli, qui ex Flandria veniunt, & pro reali (ut vocant) empti, væniunt ibi aureo. In Brasiliam defertur vinum, pannum, lana, vestes varię, quod ibi nemo reperiatur, qui manuariam artem exerceret: hæ vero vestes non pro incolis, qui nudi incedere solent, sed Lusitanis adferuntur.

In Angliam advehitur vinum, oleum, saccharum, aromata, ut & in Belgium, ingens copia salis.

Naves Italicæ exonerant Lisbonæ aromata, saccharum. Quod reditus Regis attinet, certum est, quod percipiat plus quam 4. milliones auri ex statibus Italiæ & Siciliæ, plus quam 2. milliones, ex Portugallia, circiter 3. milliones, ex Terra Nova, Ex Hispania 1. million. & 400000. coronator. Exceptis illis reditibus qui extra ordinem thesauro ejus accrescunt. Maximos vero ipsi reditus subsidium Ecclesiasticũ facit, ex quibus naves galeræ dictæ) cõparari, & ruens Hispaniæ status fulciri queat, exceptis gratuitis populi donis.

Regnum Neapolitan. singulis trienniis circiter 1. millionem & 200000. coronat. ut & Sicilia, Sardinia, Ducatus Milan. Castiliæ & alii novi Orbis status suis statis temporibus magna Regi præstant munera. Missos jam facimus ordines, & commendaturas S. Jacobi, Calatravæ, Alcantaræ &c. ex quibus magna Regi pecuniæ accedit vis, nisi majorem ministrorum improbi mores (quibus nullæ opes satis esse possunt) consumerent. Cæterum quo majores Rex Hispaniæ opes habeat, eo tamen majoribus indigeat. vid. Les Estats in Regno Hispan.

Non est iis adhibenda fides qui credunt Hispaniæ arma deesse, quoniam in Biscaja tanta illorum conficitur copia, quanta vix alibi in Europa, tum in Guipuscoa, quam propterea defensionem Castiliæ & Leonis nominant. Habent quoque arma quæ in Gallicia conficiuntur, ubi optimum totius Regionis ferrum reperitur. In Hispania id accurate observatur, ut semper octo vel 9. milliones hominum numerentur, quem tamen numerum Bellum Belgicum & Germanicum valde imminuit, exceptis illis, qui in Insulas Italiæ passim sunt delegati, vel etiam in Indiam oriental. navigarunt.

Cæterum exercitia militaria parum exercent Hiſpani, nec ulli in perpetuis ſe caſtris occupant, niſi quidam Equites: ſtationes militum exiguæ quoque & raræ ſunt Hiſpanis.

Hoc inde quoque patet quod ex Portugallia non plus quam 6. millia boni militis que magno diſpendio educi queant. Hoc etiam in caſtris obſervare licet, Hiſpani militis ſemper parvum eſſe numerum, qui tamen propter diſciplinam militarem in omnibus exactam magni æſtimatur.

Illorum autem qui ſtipendia merent peditum 6. vel 7. ſunt millia, in Navarra nimirum, Guipuſcoa, Catalonia, Portugallia, Granata, Andaluzia, & aliis. In Inſula Minorica ſuſtentantur 400. milites.

Eſt etiam in Hiſpania Equitatus cum *M*agiſtro Equitum & ejus ſocio. Præcipua eſt Statio Caſtiliæ Veteris conſtans quindecim Legionibus militaribus, quæ dicuntur magnæ haſtæ, faciuntque mille haſtas. Extra has quinque ſunt Legiones militis expediti, cui Legio 600. ſclopetariorũ equitum adnumerat, omnes hi faciunt numerum 560. militum, qui ex Caſtiliæ ſuſtentantur ſumptibus.

In Navarræ autem Regnum manus certa militum miſſa eſt, quæ ſingulis mutari ſolet bienniis.

Extra ſtationem militum in Caſtiliæ Regno agentem, Equitatus quoque in Granada & Andaluzia invenitur. Propter viciniam Barbariæ, & alios imminentes levioris armaturæ hoſtes. Habentur ibi 200. milites cum 3. millib. equitibus, in Caſtilienſi ſtatione collocatis.

Equites adhæc ſunt, dicti de Quantia, hoc eſt, quantitatis 5780. Hic equitatus ad omnem excubat occaſionem promptus, boniſque gaudet equis. Vires maritimas Hiſpanorum quod attinet, 10. vel 12. galeras (ut vocant) in promptu habent, & 12. galiones maria Africæ pererrantes. Præter hæc multæ in Portu Lisbonenſi & Sevillæ paratæ habentur naves, ad omnem conflictum commodæ.

In Regnorum confiniis caſtella munitiſſima contra vicinorum incurſiones habent, illaque præſidiario milite optime firmant, ita ut ad deſperationem hoſtium animos ſæpius compellant, qui in occupandis Hiſpanorum caſtellis deſudant. vid. Pierre D'Avity &c. Tom. 1.

REGIMEN PROVINCIÆ LEONEN:

HUjus Commendator Marchio S. Crucis habet 12. millia aureor.
Commendatura (ut vocant) de Aguza, præstat decem millia aureor.
Illa de Guadalcanal 4. millia 200. aureor.
Illa de Puebla de Sancho Perez duo millia aureor.
Illa Reginæ quatuor aureor. millia cum 500.
Illa de la Fuente la maistre duo millia 200. aureor.
Illa Sanctorum quatuor millia 300. aureor.
Illa de Villa Franca unum mille aur.
Illa de Bien Venida tria millia aureor.
Illa de Usagre, mille, 500. aureor.
Illa de Ribëra tria millia aureor.
Illa de Hinojosa 1. mille 200. aureor.
Illa ædific. Provinciæ Leon. facit 6. millia aureor.
Illa de Cordoüe tria millia aureor.
Illa de la Barra mille 500. aureor.
Illa Arcis Torafe pertinens ad Comitem de Benevent.
Illa Arcis Viridis 500. aureor.
Illa de Penna Usente ad Mendoçam duo millia 500. aureor.
Illa de Triane ad portus Caranos spectans mille 500. aur.
Magna Commendatura de Montalvan 4. mill. aureor.
Illa de Orchenta ad Mendocas 500. aureos.
Illa de Museros, ad Cardenas 400. aureos.
Illa de Zagra & de Cenette, ad illos de Toledo 2. millia aureor.
Commendatura de Avellino in Sicilia mille 500. aur.
Illa de Fradrel pertinens ad Bacanes 400. aur.
Illa de S. Coloire pertinens ad Spinolas mille aur.
Commendatura de Vesante in Francia duo millia aur.
Commendatura de Orien in Bearnia 500. aur.
Commendatura de Estepe sex millia aureor.
Illa de Paracuellos pertinens ad Cevellones duo mill. aur.
Illa de Moutijo mille 500. aureor.
Illa de Mohernaudo duo millia aureor.
Illa de Oroja ad Valdeses tria millia aureor.
Illa de Lolon pertinens ad Acugnas mill. aureor.
Illa de Mora ad Pimenteles mille 500. aure.
Illa de Estreviera ad Lunas 800. aureor.

Illæ

Illa de Huelamo 400. aureor.
Illa de Mures & Vernaçuça ad Guevaras facit 500. aureor.
Illa de Castilleja de la Cuesta 300. aureor.
Illa Arcis Viridis pertinens ad Guzmanes reddit 300. aur.
Illa de Almendralejo ad Cugnigas 2. millia 400. aureor.
Illa de Montemolin, ad Toledos mille 400. aureor.
Illa de Medina de las Torres ad Padillas 2. millia 500. aur.
Illa de Monasterio, cuius commendator est Marchio de Cagnete, facit mille 500. aur.
Illad e Calçadila ad Moncadas mille 500. aur.
Illa de Aquirejo ad Cugnigas facit 600. aur.

REGIMEN ORDINIS S. JACOBI.

Regimen de Quintanar facit 80. aureos.
Regimen Villæ - Novæ & de Alcaudete 500. aur.
Illud de Mote 80. aur.
Regimen de Velez, cui præest Comes de Buendia, 500. aur.
Regimen de Bienvenida 400. aur.
Illud de Higuera - 800. aur.
Illud porte Reginæ 100. aur.
Illud de Contalgallo 200. aureos.
Illud de Fuente de Maistre 100. aur.
Illud de Montonches mille 200. aureos.

REGIMEN ORDINIS CALATRAVÆ.

Huic præest dux de Alba domus Toledanæ, reddit 100. mill. 500. aureor.
Regimen dicti Ordinis novem millia aureor.
Regimen de Castellanor 2. millia aureor.
Illud de Almagro pertinens ad Lunas & Mendoza facit mill. aur.
Illud de Mudella quatuor millia 500. aur.
Illud de Castilferas ad Manriques de Lara quatuor mill. 500. aur.
Illud de Almuradiel in Velasquos mille 500. aur.
Regimen de Carion mille 800. aureos.
Illud de Toroba ad Siluas mille 300. aur.
Illud de Valde Pegnas ad Padillas tria millia 600. aur.
Illud de Montauchelos, ad Pimenteles, mille 500. aur.
Illud de Fuente & Moral, Cordoüas & Ponces de Leon mill. aur.

Illud de Moral Euriques de Riberas, &c. 7. mill. 500. aur.
Regimen de Corral de Saraguel Padillas, duo millia 600. aur.
Regimen de porto plano ad Moros, mile 600. aur.
Regimen de Alcolea ad Ortizes, mille 400. aur.
Regimen de Vallesteros, mille 300. aur.
Administratio de Daniel facit duo millia 700. aur.
Illa de Pozuela Acugnas, mille 100. aur.
Illa de Almodonar Campi Cugnigas & Cordoüas, 2. mill. 700. aur.
Illa de Herrera Manriques de Lara, duo millia aur.
Illa de Macanares, cujus Marchio de Pliego Regens est, 6. mill. 500. aur.
Administratio de Viveros, tria mill. 400. aureor.
Illa de la Pegna de Martos.
Illa domus de Cordoüe, 2. millia 500. aur.
Administratio de Velmez, 700. mill. aur.
Illa Calatravæ, 4. mill. aur.
Illa de Sorita ad Sandoüales, quinque mill. aur.
Illa de Vallega, mille centum aur.
Illa domus de Toledo, mille 200. aur
Illa domus Talaveræ ad Enriques, 800. aur.
Illa domus Placenca ad Osorios, cujus Gubernator est Comes de Adrada, tria millia 400. aur.
Illa domus de Sevilla & de Niebal, facit tria mill. aureor.
Illa de Cagnaveral, duo millia aur.
Illa de Lepera, cujus administratores sunt Gubernatores Castiliæ, mille 600. aur.

PRIORATUS DICTI ORDINIS CALATRAVÆ.

Prioratus de la Fuente, mille aureor.
Prioratus de Asuquesa, 600. aureor.
Ille S. Benedicti de Porcuna, mille aureor.
Ille S. Benedicti de Toledo, 600. aur.
Ille de Corite, 200. aur.
Sacristia dicti Ordin. 2. mill. 400. aur.

REGIMEN ORDINIS ALCANTARÆ.

Magnum Regimen Alcantaræ, decem mill. 534. aur.
La Claveria dicti Ordinis, 6. mill. 246. aur.

Regi-

Regimen de Azauchal, duo mill. 200. aur.
Illud de Magdalena, tria millia 300. aur.
De Hornos, 400. aureor.
Illud de Vatumbera & jurisdiction. de Badajoz, 300. aureor.
Regimen domus Calatravæ, duo millia 500. aur.
Regimen de Portezuelo, tria mill. 150. aur.
Illud de la Puebla, mille 200. aureor.
Regimen domuum de Coria, duo mill. 300. aur.
Illud de Nelis & de Navarra, mille 500. aur.
Illud de Castilia, duo mill. 400. aur.
Illud de Eglas, tria mill. 500. aur.
Illud de la Molareja, 4. millia aur.
Illud Santivagnez, 4. mill.
Illud de Mayora, mill. 500. aureor.
Illud de Parragal, mill. 100. aur.
Illud de Velvis de Sierra, mill. aur.
Administratio de la Sarça, 500. aur.
Illa de Yenfayan. mille 500. aur.
Illa de Herrea, 800. aureor.
Illa de Castelnovo, 4. millia 500. aur.
Illa de Cabeça el Buey, tria mill. 600. aur.
Administratio S. Spiritus, 2. mill.
Illa de Calamea, 4. mill. 300. aur.
Illa domus Calatravæ, 2. mill. 200. aur.
Illa de Quintana, mille aureor.
Illa de la Paradela, 2. mill. aur.
Illa de Galizuela, 2. mill. 500. aur.
Illa de Parragosa, tria mill. 300. aur.
Illa del Adelfa, 800. aur.

JURISDICTIO DICTI ORDINIS DE ALCANTARA.

DUÆ Alcantaræ Jurisdictiones, mille 500. aur.
Jurisdictio de Magazela, 500. aur.
Illa de Hesa de Alcorchan, mille 400. aur.
Jurisdictio de Banquerencia, 400. aur.

PRIORATUS HUJUS ORDINIS.

Sacristia dicti Ordinis, 500. aur.
Prioratus del Campo, 500. aur.
Prioratus de Magezela, 400. aur.
Prioratus de Calavea, 400. aur.

SPECIALIS REDITUUM CALCULUS QUOS EX OMNIBUS SUIS REGIONIBUS REX HISPANIÆ PERCIPIT.

Salinæ, quæ in Regno Hispaniæ reperiuntur, præstant annuum lucrum 93. milliones Maraved,

Decimæ Maris, à mercatoribus præstandæ. qui per Castiliam commeant ex Biscaya de Guipuscoa venientes, 70. milliones Maraved.

Decimæ maris, quas solvunt illi qui Regnum Legion: transeunt, & quolibet anno millionem Maravedis præstant.

Decimæ maris alluentis Asturiam, valent singulis annis 378. missiones Maravedis.

Reditus Præfecturæ Urbis de Bilbao valent 490. million. Maraved.

Civitas Burgos illiusque territorium solvunt 3. & Alcavales quolibet anno 17. million. Maraved.

La Merindal, hoc est Vrbs jurisdictionis de Burgos, solvit singulis annis 2. million. 66. millia Maraved.

Mons de Oca solvit singulis annis 34. millia Maravedis.

Merindal, alias de la Rioja, solvit tres million. Maraved.

Merindal de Ebro solvit 2. milliones Maravedis.

Civitas de Victoria singulis annis solvit 269. millia Maravedis.

Provincia Guipuscoa solvit millionem 180. mil. Maraved.

Fodinæ ferri, quæ in eadem reperiuntur Provincia, solvunt 50. millia Maravedis.

Septem Merindales Castiliæ Veteris 942. millia Maraved.

Urbs Mena solvit annuatim 228. millia Maraved.

Provincia Civitatis de Logrogno solvit 7. milliones & 746. millia Maravedis.

Urbs Janquas illiusque terra 541. millia solvit Maravedis.
Civitas S. Dominici de la Calçada 4. milliones 802. millia Maravedis.
Merindal Urbis de Diego solvit millionem 545. millia Maravedis.
Merindad de Can de Mugnó solvit 4. million. 612. millia Maravedis.
Merindad de Castro Xeris solvit 8. milliones 484. Maraved.
Merindad de Ceriato solvit millionem 968. millia Maraved.
Merindad de Monçon solvit 2. million. 276. millia Maravedis.
Civitas de Palenca, & Provincia dicta de Campos, singulis annis solvit 16. milliones 948. millia Maravedis.
Urbs Carrion solvit singulis annis 4. million. 948. millia Maravedis.
Merindad de Carrion solvit 3 milliones 900. decem millia Maravedis.
Loci Petri de Alvares de Vega 658. millia Maravedis.
Urbs de Sehagun solvit 2. million. 125. millia Maraved.
Merindad de Campo solvit millionem 731. mil. Maraved.
Vallis de Miranpa solvit 557. millia Maraved.
Quatuor Urbes, quæ ita à latere maris dicuntur, solvunt tres million. 616. millia Maravedis.
Principatus Austriæ & Civitas de Oviedo 12. milliones 348. millia Maraved.
Civitas de Lugo solvit 4. milliones 137. millia Maraved.
Civitas de Mondognedo solvit million. 732. millia Maravedis.
Civitas de Orense illiusque pars 6. milliones 508. millia Maravedis.
Civitas Compostellæ, S. Jacobi, sedesque Archiepiscopatus solvunt 18. milliones 212. millia Maravedis.
Civitas de Thuy, locique illius Episcopatus quinque milliones 827. millia Maravedis.
Urbs de Pontfertada solvit million. 975. millia Maraved:
Civitas Leonis, illius loci Episcopatus & jurisdictionis solvunt 6. milliones 350. millia Maraved.
Loca Civitatis Astorgæ, illiusque Episcopatus solvunt 2. Milliones 450. millia Maraved.
Loca dicta Cavadiaz Leonis & Astorgæ solvunt 797. millia Maraved.

Les

Les Barrios circiter de Salas in Principatu Asturiæ singulis solvunt annis 130. & millia Maravedis.
Civitas de Zamora & ejus jurisdictio 15. milliones 125. Maravedis.
Civitas de Toro illiusque pars solvit XI. milliones 112. millia Maravedis.
Vrbs de Uregna solvit tertiam 62. millia Maraved.
Vallis de Garagna solvit 2. million. 335. millia Maraved.
Vrbs de Varacil. de la Loma solvit 250. millia Maraved.
Civitas Salamanca & loca ejus terræ & jurisdictionis solvunt 24. milliones 300. millia Maravedis.
Civitas Rodiqua illiusque pars 14. solvunt milliones, 300. & 45. millia Maravedis.
Pars de Trigueros solvunt 400. & 17. mill. Maravedis.
Vrbs de Olmillo solvit 47. mill. Maraved.
Vrbs Tordisillas locaque ejus partis 2. milliones, 600. mill. Maraved.
Civitas Valladolid, & ejus pars cum jurisdictione, 29. milliones, 700. & 30. millia Maravedis.
Vrbs de Tordehumos solvit 821000. millia Maraved.
Vrbs Medina locaque ejus partis solvunt singulis annis 31. milliones, 365. Maravedis.
Vrbs de Olmedo locaque ejus partis 2. milliones 149. millia Maravedis.
Vrbs de la Nava & ejus 7. Ecclesiæ solvunt 333. millia Maravedis.
Vrbs Madrigal solvit 682. millia Maravedis.
Vrbs de Arevalo & ejus jurisdictio quinque milliones, 300. & decem millia Maraved.
Civitas de Avila ejus pars & jurisdictio 19. milliones, 368. Maraved.
Civitas Segoviæ ejusque terra 12. milliones, 400. & 80. millia Maravedis.
Civitas de Aranda de Duere, ejusque terra, tres milliones, CCC. 50000. Maravedis.
Vrbs Roa solvit singulis annis 1. millionem, 582000. Maravedis.
Vrbs de Gomiel de Ysan solvit 54000.
Civitas Sepulueda, locaque ejus partis tres milliones, 54. millia Maravedis.

Civitas

Civitas Soria ejusque pars decem milliones, 282. millia Maravedis.
Loca Civitatis de Offuna ejusque Episcopatus 4. milliones, Maravedis.
Civitas de Agreda & Caracena ejusque pars 2. milliones 80. & tria millia Maravedis.
Vrbs Molina, ejusque terra 5. milliones, 700. & 91 millia Maravedis.
Civitas de Cyguença ejusque pars tres milliones, 662. millia Maraved.
Civitas de Cuenca ejusque pars 64. milliones, 600. 45. millia; Maravedis.
Civitas de Cuenca, ejus pars & territorium 24. milliones, 645. millia Maravedis.
Civitas de Huete ejusque pars 17. mllion. centum novem & 6. millia Maravedis.
Vrbs de Villarejot de Fuentes solvit 2. milliones, quinque centum & septem decim millia.
Provincia dicta Marquisat de Villena solvit 31. million. centum & mille Maravedis.
Vrbs de Belmonte solvit tertiampartem 476. mill. Maraved. quoniam decima pertinet ad Marchionem de Villena.
Civitas de Lorca ejus pars & jurisdictio solvit 5. milliones Maraved.
Vrbs de Alcarez ejus terra & pars 16. milliones centum novem, 84. millia Maravedis.
Urbs de Segura de la Sierra, illiusque circa promontoria & terra undecim milliones, 61. million. Maraved.
Villa Nova de Los infantes ejusque Provincia solvunt 8. milliones, 664 millia Maravedis.
Urbs de Ocagna, & Provincia dicta Castilia 32. milliones centum tria, decem millia Maravedis.
Civitas Guadalajara ejusque pars undecim milliones, 64. mill. Maravedis.
Urbs de Prox & Pozo, solvunt 160. millia Maraved.
Urbs de Almonacid. & Provincia de Zorita millionem, centum & 88. millia Maravedis.
Urbs de Veuga Talamenca & Tordelaguna ejusque jurisdictio solvunt 18. million. 250. millia Maraved.
Urbs de Yepes solvit 4. milliones & 23. mill, Maraved.

Utbs

Urbs de Alcala de Henarez, locaque ejus jurisdictionis solvunt cum urbe de Bribueda 16. milliones 250. mil. Maraved.

Urbs Madritum, ejusque pars solvunt 23. milliones centum 645. mill. Maraved.

Comitatus de Pegno in Rostro solvit millionem 260. millia Maravedis.

Urbs de Cubas & Grignon tertiam solvunt centum 27. millia Maravedis, quoniam decimæ pertinent ad Don Alonse de Mendoca.

Urbs de Galapahar, solvit tertiam, centum 60. millia Maravedis, quoniam decimæ pertinent ad Ducem de Infantasco.

Urbs de Illescas, ejusque pars 2. million. 297. millia *Maravedis*.

Urbs de Toledo ejusque pars solvunt 73. milliones.

Reditus, qui dicuntur servitia de Montadgo, valent 19. million. centum quinque & tria millia Maravedis.

Loca Prioratus S. Joannis septem milliones 55. millia *Maravedis*.

Urbs de Almagro, ejusque Provincia septem milliones, 55. millia Maravedis.

Magisterium Calatravæ solvit tres million. centum 4, & 348. millia maraved.

Urbs Guidad Real solvit 4. million. 150. millia Maraved.

Loca, quæ comprehensa sunt in Archidiaconatu de Talavera, Reginæ 14. milliones 316. millia Maravedis.

Civitas Plesantiæ & ejus loca Archidiaconatus solvunt 11. milliones 460. coronat. 18. millia Maravedis.

Civitas de Truxello, ejusque pars 12. milliones 2, centum 24. millia *Maraved*.

Urbs Caceres, ejusque pars solvunt 7. milliones centum 800. & 50. millia Maraved.

Civitas Badajoz, ejusque pars novem milliones 71. millia Maravedis.

Urbs Alcantara, ejusque pars, cum sua Provincia novem milliones centum 4. & 3. millia Maravedis.

Decimæ herbarum. Calatravæ ad nutriennum equos tres milliones 481. millia Maraved.

Illæ

Illæ herbæ dantur equis in mense Martio, dicuntur Alsalfa & Alcacei.

Provincia Serena solvit 7. million. 570. millia Maraved.

Civitas Merida, ejusque pars 21. million. 234. millia Maraved.

Urbs de la Fuente ejusque pars 6. million. 9613. mill. Maraved.

Urbs de Guadal-canal, ejusque pars tres milliones 305. mill. Maraved.

Civitas de Xecez de Badajos 7. millia Maraved:

Civitas Sevilla ejusque pars 182. milliones 387. millia Maraved.

Omnes reditus Dominatus Sevillæ 2. million.

Urbs Palma & Gelues solvunt tertiam annuam 238. mill. Maraved: quoniam decimæ pertinent ad Comitem Palmæ & Gelues.

Urbes de Teba, & Ardales, solvunt tertiam singulis annis 580. millia Maravedis, quoniam decimæ pertinent ad Marchionem de Ardales.

Urbs de Lierena, ejusque pars solvunt tertiam, & decimam singulis annis tres milliones 125. millia Maraved.

Civitas Cadiz solvit 8. milliones centum 4. 42. millia Maraved.

Reditus Vice-Comitatus Civitatis de Cadiz tres milliones 38. millia Maraved.

Civitas Gibraltar solvit millionem 500. mill. Maraved.

Civitas de la Frantiera ejusque pars 21. milliones 150. millia Maraved.

Urbes de Lora & Setafilla centum 680. millia Maraved.

Civitas de Ecija ejusque suburbia 15. milliones quinque centum mill. Maraved.

Civitas Corduba, ejusque pars octo milliones 998. millia Maravedis.

Principales Cordubæ loci solvunt singuli 17. millianes 62. mill. Maraved.

Civitas Anduxar ejusque pars 4. milliones 800. millia Maraved.

Civitas de Erbeda, ejusque pars solvunt 11. milliones 640 millia Maraved.

Civitas de Baeça, ejusque pars 17. milliones 316. millia Maraved.

Urbs

Urbs de Quesada solvit singulis annis millionem, 418. millia Maravedis.

Locum tenentis officium in Caçorla, solvit 6. milliones, 888. millia Maraved.

Comitatus S. Stephani solvit millionem, 340. millia Maraved.

Vrbs Martos, ejusque pars solvit XI. milliones, 436. millia Maraved.

Civitas de Jaën, ejusque pars, solvunt 15. milliones 926. millia Maravedis.

Civitates Granada, ejus terra, & pars solvunt singulis annis 42. milliones, centum 9.9. millia Maravedis.

Reditus dicti Guelayabizes Granadæ faciunt 2. milliones, 780. millia Maraved.

Civitates de Loxa & Alhama solvunt tres milliones 650. millia Maravedis.

Civitas Baça, ejusque pars 6. milliones 26. millia Maravedis.

Civitas de Almeria solvit tres milliones, 80. millia Maravedis.

Vrbes de Almugneçar, & Salobregna solvunt 2. milliones, 643. millia Maraved.

Civitas Malaga, ejusque pars 16. milliones, 269. millia Maraved.

Civitas Velez Malaga solvit tres milliones, 529. millia Maravedis.

Villa Pulchena 410. millia Maravedis.

Civitas Ronda, ejusque terra solvunt 5. milliones, 334. millia Maravedis.

Insulæ Canariæ 4. milliones, 830. millia Maraved.

Insulæ Tenerifæ tres milliones Maraved.

Insula Palmæ 2. milliones, 400. millia Maravedis.

Servitia ordinaria, quæ Regna Castiliæ solvunt, faciunt singulis annis 104. milliones, 350. millia Maraved.

Jus portus Regni Valenciæ, Aragoniæ, Navarræ, valet 49. milliones, 50. millia Maraved.

Jus portus Regni Portugal: 34. milliones, 50. millia Maraved.

Reditus Lanæ, qui solvuntur pro exportatione, & libera extra Regnum vendendi potestate, valent 52. milliones, 589. millia Maravedis.

Magna

Magna Dohanne Sevillæ facit 154. milliones, 319 millia Maravedis.
Dohanna Indiæ facit singulis annis 67. milliones Maraved.
Reditus dicti Signoria ex moneta horum Regnorum 22. milliones Maravedis faciunt.
Rex elocat mensariis jura administrationis S. Jacobi, Calatravæ, & Alcantaræ pro 98 millionibus Maravedis.
Elocat pariter herbas quæ decerpuntur in territoriis Illarum ditionum, pro 37. millionib. 500. millia Maravedis.
Fodina argenti Vivi dicta Almedan, facit singulis annis 75. milliones Maravedis.
Subsidium facit Regi quotannis 65. milliones Maravedis.
Ecclesiæ, & Episcopi horum Regnorum reddunt quotannis reditus 110. milliones Maravedis.
Servitia horum Regnorum faciunt singulis annis Regi 7. milliones, 76. millia Maravedis.
Reditus monetæ peregrinæ faciunt 16. millia 387. coronator.
Omne illud, quicquid singulis annis ex India venit, facit 300. milliones Maravedis
Regnum Navarræ facit singulis annis 35. milliones & 800. mill. Maraved.
Regnum Valentiæ, Aragoniæ, & Catalauniæ 75. milliones.
Illud quod ex Sardiniæ Insulis percipitur, Majorica & Minorica, impenditur ad custodiam & defensionem dictarum Insularum.
Regnum Siciliæ quotannis reditus præstat 875. milliones.
Reditus Regni Neapolitani cum reditibus Calabriæ valent 450. milliones Maravedis
Status-Milani facit reditus singulis annis 300. milliones Maravedis.
Status Flandriæ & Burgundiæ valent 700. milliones Maravedis.
Reditus chartarum valent singulis annis 20. milliones Maravedis
Reditus panni aliarumque rerum similium, quæ in hoc Regnum importantur, valent decem milliones Marav.
Omnes partes Maravedis.quæ in Ducatibus Hispaniæ colliguntur, accedunt ad summam 13. millionum, 48. millia aureor.

aureor. sive 12. milliones.

In hac summa comprehendi debet Civitas de Saldagna, quæ solvit millionem & millia Maravedis.

URBES HISPANIÆ QUÆ A MAURITANIS FUERUNT OCCUPATÆ, QUAMDIU OBSESSÆ, ET TANDEM A CHRISTIANIS VINDICATÆ.

Toletum Vrbs vindicata est per Regem Don. Alphonsum VI. Ann. 1086. iterum vero perdita, cum Maurit. iterum Hispaniam invaderent, & ibi subsisterent per decursum 371. annorum.

Corduba fuit in illorum potentia per annos 512. & liberata Ann. 1236. 29. die Jun: consecrata divis Apostolis Paulo & S. Petro.

Regnum Murciæ sub Maurorum stetit potestate 527. annos, captum Ann. 715. & recuperatum Ann. 1241. à quo Academia Salamantica fuit fundata.

Civitas de Jaën fuit occupata per eosdem 129. annos & recuperata Ann. 1243.

Sevilla ab illis recta fuit 55. annos & ab illis liberata An. 1269. tempore Josephi Jacobi, Aben, & Joseph. Regis de Marruecos.

Algezira fuit in Æthiopum potestate 630. annos & recuperata Ann. 1344.

Ut vindicari possent Castilia & Legio, miserunt Regi Don. Alphonso per totum obsidionis tempus tributum dictum Alcavala, hoc est 3. solidos de quolibet quarto reali. Hoc tributum ab omnibus Hispaniæ mercatoribus exigebatur, hodie de decem unus solvitur.

Gibraltar occupata fuit à Mauris 748. annos & iterum recuperata An. 1587. per Regem D. Ferdinandum V. Hostes illam tenuerunt usque dum apparatus pro capienda Granata fierent.

Granata ultimùm vindicata fuit. An. 1492. per Regem Don. Ferdinand. V. Dicta fuit antiquitus Betica, & intra hostium manus hæsit 178. annos, & hac ratione Imperium Maurorum finem in Hispania sumpsit.

Lege-

Legere autem eſt in antiquis rerum Hiſpanicarũ monumentis, Maurorum quoſdam ad ultimum Chriſtianæ Religioni nomen dediſſe. Cum autem ſibi perpetuam in Hiſpania ſedem figere vellent, Granatam occupare aggreſſi, ſed illuſi ſunt illorum conatus cum ultra alpes dictas Alpunarac nihil obtinerent, quæ ſunt duo montes, infandis barbarorum ſceleribus inquinati. Ibi enim infandam exercuerunt crudelitatem, cum Chriſtianorum ingentem numerum, per varia ſuppliciorum genera miſerabiliter excruciatum, trucidarent. Eligebant Regem, cujus tamen Regimen intra 7. menſes terminabatur. Ab illo tempore Hiſpania ad annum 1601. libera ab omnibus acquievit turbis. Mauri, qui Chriſtianam Religionem amplexi erant, ingenti numero Sarragoſſam in Aragoniam commigraverant; cumque iterum ſe Regi opponere auderent, ingentemque armorum apparatum haberent, ad ultimum detectæ illorum fuerunt deſtinationes. Mox edicto Regis compulſi, ut tota Hiſpaniâ exeſſent, intraque ſpatium trium menſium ditionibus Regni eliminarentur, hoc edictum illos magno cumulavit damno, quoniam maximam bonorum ſuorum partem hac ratione perdiderunt. Numerum autem illorum, qui Sevilla & Andaluſia aliiſque ex locis fuerant ejecti, 200. millia æquabant. Hac ratione tota Hiſpania in priſtinam ſecuritatem & libertatem vindicata fuit,

SERIES REGUM HISPANIÆ, SECUNDUM DEDUCTIONEM PIERRE D'AVITY. &c.

ENumerant nonnulli Seriem Regum Hiſpanorum, principium ſumendo ab ATHANARICO ſecundo Gothorum Rege, ſucceſſore Tritigerni, qui primus Rex fuit Gothorũ, diviſorum in Oſtrogotos & Weſtgotos, h. e. Orientales & Occidentales, qui Hiſpaniam imperio tenebant eo tempore, cum ab illis quoque Italia premeretur.

Ille Athanaricus incepit regnare ſecundum Sigeberti Chronic: Ann. 383. cujus tamen imperium unus terminavit annus; poſtquam enim cum Imperatore Theodoſio pacta feciſſet, ut ipſum Conſtantinopolim iturum comitaretur, 15. die poſt diem, ſuum obiit. Poſt illius obitum

Westergothi sine Rege erant, per decursum 14. annorum subjecti Romanis, dein elegerunt *Alaricum* familiæ Balthes: Ann. 398. hic ille est, qui Romam occupatam spoliavit An. C. 412. Mortuus hic est paulo post in Consenca, iter in Siciliam parans. Ritius refert, illum magnam Hispaniæ partem imperio tenuisse & regnavisse 23. annos.

ATHAULPHUS, in lingua Gothorum Eitlwolf, successor fuit Alarici, secundum Lazium. Uxorem duxerat Anno 414. Placidiam sororem Honorii Imperat: captam Romæ, & Narbonnam missam. Occisus est à suis Barcelone in Catalonia Ann. 416. vel 417. secundum Garibay, & eodem tempore cum vita sua sex perdidit filios, quod videre est adhuc in ejus tumulo, cujus pars etiam nunc Barcelonæ conspicitur.

SIGERICUS, in lingua Gothica Sigreich, hoc est Victoriâ inclytus, successor defuncti, ultra annum non regnavit, in cujus fine à suis occisus est. Wallia illum excepit successorē Ann. 418. pax cum Honorio, ipsi sororem illius Placidiam conciliavit, cum hac conditione, ut bellum Vandalis inferret, ut & Alanis & Suevis. Hos populos ubi superasset, Walliam Hispaniamque potentem fecisset, Tholosæ vitam finivit Ann. 419. secūdum Marianam, secundum alios autem ut Sigebertum in Chronic. Roderic. &c. (qui illum regnasse dicunt 22. annos, loco trium) Ann. 439. Garibay illius ponit mortem Ann. 437.

THEODORICUS, in lingua Gothica Dietrich, hoc est dives in Regimine Walliam secutus infelicius regnavit, ideo quod *Suevi* totam perturbarent Hispaniam, illamque propemodum totam tenerent, ita ut status Gothorum in Hispania Cataloniæ solum finibus hæreret, quamvis in Gallia esset amplissimus. Habuit 6. filios, nimirum Torismondum, Theodoricum, Fredericum, Ericum, Riccimerum, Himericum, & duas filias, quarum unam uxorem duxerat Hunnericus filius Genserici Regis Vandalorum, alteram Recejarius Rex Suevorum in Hispania. Ultimus in Gâllia vitam cum morte, in Prælio contra Attilam Hunnorum Regem Ann. 451.

TORISMUNDUS, Patri in Regno successit, sed propter nimiam suam crudelitatem & superbiam, odio fratrum Theodori nimirum & Friderici gravatus, ex illorum periit insidiis Ann: 454.

THEO-

THEODORICUS secundum in illius successit locum meruissetque recenseri inter optimos Principes, nisi famam virtutis, Religionis Arrianæ labe maculasset; & se sanguine fraterno fœdasset. Filiam suam Regi Remismondo in uxorem dedit: obsidione cinxit Bæticam vel Andaluziam, & Granatam, demum occisus Tholusæ, per conspirationem Fratris suis Erici Ann. 467.

HENRICUS huic in Regno successit, cujus tempore Hispania erat divisa. Galicia & pars Lusitaniæ obtemperabant Suevis, Bætica & Catalonia Gothis. Romani Regnum tenebant Toletanum, vel terram Carpetanorum. Sed HENRICUS omnes dejecit Romanos, Gothosque totius Hispaniæ fecit Dominos, excepta Galicia, quæ Suevis paruit. Postquam XVII. annos imperio præfuisset, obiit in oppido Arles, ubi suam Regiam firmasset. Ann. 483.

ALARICUS secundus ejus filius Gothorum Rex factus est, qui in conflictu interiit contra Clodoveum Regem Franciæ. Ann. 506. Tum temporis Gothi fere omnia quæ in Gallia tenebant, amiserant.

Reliquit duos filios, unum ex uxore Thendicoda susceptum, dictum Amalaricum, alterum Gensalaricum, ex concubina natum.

GENSALARICUS, vel Gessalaric, in successione Regni, tamquam dignior qui imperaret, præpositus est Amalarico, quinque tantum annos natus: sed hic Rex per illam infestatus, missus est à Theodorico Rege Ostrogoth in Italiam, compulsusque in Africam fugere. Redux tamen in Hispaniam, ope Trasimondi Regis Vandalorum adjutus, ex morbo esse desiit Ann. 510.

AMALARICUS, adjutus à Theodorico avo suo (qui omnium rerum tenebat administrationem, meritoque Wisgothorum & Ostrogothorum Rex dici posset) Rex fuit pronunciatus: sed cum omnes terræ quæ Gothis parebant ipsis essent ademptæ, Hispaniaque per Gallos vastaretur, Childebertus Amalarici omnes occupavit thesauros, qui quinto mortuus est anno, post susceptum imperium. Decessit autem improlis, ita ut familia Wissigothorum Regum deficeret.

THEUDEUS Ostrogothor: qui vivente Amalarico imperium rexit, electus est Rex propter sua merita, regnavit

17. Annis, quinque Mensibus occisus Anno 584.

THEUDISELUS vel THEUDEGISILUS, consanguineus Theudi filiusque sororis Totilæ Rex Ostrogothor: in Italia occisus est à suis, propter Scortationes cum cœnaret, imperii Ann. uno, cum dimidio, 3. dieb.

AGILA illius est successor designatus, regnavit per 5. annos, tres menses, continuo tamen fuit infelix; nam Athanagildus Romanorum ope adjutus ipsum vicit; post in Merida, à contraria sibi factione interemptus est, Ann. C. 554. ATHANAGILDUS subito in illius successit locum, per totamque suam vitam operam dedit, ut Romanos Hispaniâ eliminaret, qui Domini multorum facti erant locorum. Susceperat ex uxore sua Gosvinda duos filios, Regnavit XV. An. 6. mens. morbusque illi mortem peperit A. 567.

LIWA vel LUIBA, Rex Gothorum electus in Hispania, post 5. mensiũ interregnum. Nulla tamen hic Rex inclaruit magna actione, nisi quod secundo anni sui Regno, in societatem curarum Regni, Fratrem suum LEWIGILDUM assumserit, illique æqualem permiserit dignitatem, qui multas provincias Romanis extorsit. Finivit LIWA vitam Ann. C. 572.

LEWIGILDUS post obitum Fratris regnavit, Romanos ex omni Bætica ejecit, occupavit urbem Leonens. Biscajam deprædatus est, Imperiumque suum firmum reddidit. Duo erant Filii Ermenigildus & Recaredus, quos in imperium assumsit. ut Gothis morem Reges eligendi auferret. Divisum in tres partes habuit imperium: Lewigildus suam stabilivit sedem in Toledo, ubi ante Regia Gothorum fuit, Lewigildus ante à Catholicis quamlibet exilio afflictus, postquam vicisset Andecam ultimum Suevorum Regem, extinxit in Hispania Ann. 586. Dominationem Suevorum, qui in imperio durarunt 174. Annos. Ipse eodem anno diem suum obiit, post 18. Annum ex quo Regnare cœperat cum fratre suo.

LIWA, ejus secundus Filius, in Regno Patri successit, sed propter proditionem Witterici mortuus Ann. 603. cum 2. Ann. imperio præfuisset.

WITTERICUS Regnavit 6. Ann. & decem mens. in fine populus in cubiculum ejus irruit, secureque cibum capientem obtruncavit, per plateasque traxit Ann. 610.

GUNDE-

GUNDEMARUS, ejus successor, delevit Vascones vel Navarros rebellantes, Præfectosque militiæ militum Roman: Ann. C. 612. Postea ex morbo interiit in Toledo, in eodem anno postquam per unum annum imperasset x. mens. 3. dies. Nullis autem ex Hilduara uxore relictis liberis.

SISEBUTHUS, homo strenuis & fortis, à Præcipuis Gothorum Rex salutatus, multas urbes Romanis abstulit, illosque adeo debilitavit, ut vix unum locum securitati suæ in Hispania residuum haberent. Hic Judæos Regno ejecit, illos tantum retinens, qui fidem Christianam amplecterentur. Excessit vitâ Ann. 721. postquam regnasset 8. Ann. 6. mens. 16. dies.

Recaredus illius secundus filius adhuc in tenerâ ætate post illum regnavit solum trib. mensibus.

SUINTHILA, primus Richardi filius, magnanimus valde & liberalis, per plurium potentiorumque in regno vota electus Rex, Romanos omnes Hispaniâ ejecit, in Regnoque successorum Rechimerum filium suum adhuc infantem constituit; quod factum ipsi invidiam conciliavit, ideo quod hac ratione Regnum hæreditarium fecerit. Huc igitur Gothi cum filio & uxore sua Regno exuerunt. An. C. 631. decimo Regni.

SISENANDUS in illius successit locum qui 3. Ann. XI. menses & 16. dies imperavit, obiit in Toledo Anno C. 639.

TULGA, Regni potitus adhuc ætate juvenis, pietate tamen & prudentiâ, tum justitia & fortitudine valde insignis, quamvis tantum duos annos & 4 menses Imperium rexerit, vivere desiit in Toledo Anno 641.

FLAVIUS CHINDASUINTHUS, ferro imperium occupavit, quod justitia dein conservavit: cum vero illius ætas nimium ingravesceret, elegit sibi Regni socium Flavereccensvinthum Ann. 648. cum sceptrum per 6. tenuisset annos solus, octo menses, & 20. dies postquam vero filio Regnum obtulisset, triennium post ex morbo, vel secundum alios veneno finitus est An. 672.

WAMBA, nonnullis Historicis dictus Bambas, ideo omniũ judicio dignus qui imperaret, quod imperare nollet: is etiam coactus imperium suscepit, quod, cum oblatum detrectaret suscipere, quidam ex præcipuis Gothis contra re-

cusantem ferrum stringere, percussurus ni caperet. Rex factus Navarros, aliosque domuit, LL. quasdam sancivit, captas 2612. Sarcenorum naves in Africa combussit. Dein veneno sublatus est: Verum se corpore ægrum animoque deficientem videns, in monasterium se recepit, ubi vivere desijt An. 680. postquam octo annis, mense, & quatuor diebus Regnum habuisset.

FLATUS ERVIGUS Regnum possedit, qui melioribus artibus Regnum conservaverat quam quibus acquisiverat. Hic ubi nonnullas severiores Leges Wambæ correxisset, ex morbo in Tholedo vitam finivit, anno Regiminis 7. & 25. diebus.

EGICA, post illum, solus per decennium regnavit. Hic sibi imperii socium Witizam filium suum elegit, obijtque ex ægritudine in Toledo Ann. 701.

WITIZA crudeliter imperio præfuit, Judæis in Hispania commorandi potestatem permisit, duos habuit filios, Chindasvinthum dictum Theodofredum & Favilam, quorum ultimus occisus est ictu baculi, per Witizam, quod licentius cum fœmina ejus jocos tractaret. Obijt Witiza Ann. C. 711. decimo Regni, duos vero decedens filios reliquit, Ebam, & Sisebutham, qui caussa magnorum in Hispania fuerunt malorum, propter studium partium, quod illi suscitarant.

RODERICUS, filius Theodofredi, Rex electus est, per Gothorum præcipuos, qui crudelis Witizæ liberos rejecerant. Hos etiam Rodericus ita exagitavit, ut in Africam fugere coacti sint; inde vero multos ab æmulis suis in se concitatos expertus est hostes, cum quibus crebrius confligens, ad ultimum in fuga occisus creditur Ann. 714. Nonnullorum est opinio, illum aquis esse mersum, ita ut Nomen Gothorum & illorum Regnum cum illo interiisse videantur.

PELAYO, agnatus Roderici, ferro rem agere optimum judicavit, Asturiam & Biscajam contendit. Cum Mauri Corduam, Granatam, & Murciam obsiderent, dein Toletum, Astorgam vastarent & comburerent, aliaque ad mare sita præcipua loca. Ita brevi factum, ut tota Hispania à Mauris teneretur, qui crudeliter Christianos vexabant, illorum fœminas contrectabant, nec quicquam præter Biscajam

cajam ſuperaverat, & partem montiũ Pyrenæorum. Cum igitur Pelajus ſtirpe Regiâ natus judicaretur, vocatur à Chriſtianis ut illorum contra Mauros Dux eſſet. Rex ergo Ann. 716. creatus, in vindictam contra hoſtes exarſit, ſed in ipſis rerum primordiis Regimen ſuum in Aſturia firmavit, poſtea multas Urbes ab hoſtibus vi ferri vindicavit, imprimis Leonenſem Urbem Ann. 722. recepit : inde quidã autumarunt, quod ideo Rex Legionis fuerit dictus, contrarium aliis ſtatuentibus. Poſtquam Pelajus, Alphonſi filii Gubernatoris Biſcajæ opibus adjutus, omnia ex voto feliciter peregiſſet, annorum pariter ac honorum ſatur, vitâ exceſſit Ann. 736.

FAVILA, vel FAFILA, filius Pelagii, hæres paterni Regni, 2. ſolum regnavit annis : interiit in venatione cum urſum acrius urgeret, qui ipſi vitam ademit, An. 739. ſine prole Regnum reliquit.

ALPHONSUS I. Hunc in Regno ſecutus, ſecundum teſtamentum Pelagii, cujus filiam Ormiſindam uxorem duxerat, ingenti & conſtanti vir fuit animo, adverſis infractus, Religioni valde addictus, indeque dictus eſt Catholicus, quod nomen diu à ſucceſſoribus fuit neglectum, donec per Papam Alexandr. VI. iterum conſtitutum eſſet, ut hoc nomine omnes Hiſpaniæ Reges impoſterum gauderent. Hic Rex fuit admirabiliter felix, ita ut nunquam felicitatem ſuã interruptam ſenſerit. Illo tempore Mauri per Aucupem quendam in Hiſpania regebantur.

ALPHONSUS interea exercitum contra Mauros duxit, occupavit Lugo, Ledeſmam, Zamoram, Simancas Duennas, Mirandam, Segoviam, Avilam, & Sepulvedam, cum magnâ Caſtiliæ parte, quarum tamen maxima pars iterum à Mauris fuit occupata. Deceſſit dein Alphonſus Ann. C. 757. natus 64. annos, poſtquam 19. imperaſſet. Reliquit 5. liberos, quos ex uxore Ormiſinda ſuſceperat, Froilam, Bimaram, Aurelium, filiam Uſendam, vel Odeſindam. Habuit quoque Alphonſus Fratrem Froilam dictum, cujus hæc unica fuit gloria, quod duos egregios habuerit filios, Aurelium, & Veremundum.

FROILA, Filius natu Maximus & Succeſſor Alphonſi, evertit Joſeph Ducem Maurorum, qui Galiciam vaſtabat : Periêre in loco conflictus 54. millia hoſtium. Ultimum Joſeph

ſeph à ſuis in Toledo occiſus eſt, An. 759. & tum omnes in Hiſpania Mauri in potentiam Abderrahmenis pervenerunt. Habuit Trojola uxorem Meninam filiam Ducis Aquitaniæ, occidit is fratrem ſuum Bimaram, ſucceſſorem Regni, ſibi Veremundam filiam fratris ſui adoptans, quæ tamen adoptio effectu caruit. Ad ultimum ipſe Friola jure talionis interemptus eſt, Ann. 768. poſtquam XI. Annis, tribus menſibus cum imperio ſuis prȩfuiſſet.

AURELIUS, ejus frater & percuſſor, ejus fuit ſucceſſor, quidam illius dicunt fuiſſe agnatum. Regnavit 6. Annis & 6. menſib. obijt Ann. 774. nullo laudabili facto inſignis.

Silo maritus Adoſindæ fuit illius ſucceſſor, cum ſua uxore regimen habuit.

Alphonſus caſtus filius Friolæ, à magnatibus Hiſpaniæ confirmatus Rex eſſe perrexit.

MAUREGAT hoc medio regnavit 5. annis 6. menſib. cum promiſiſſet Mauris tributum 50. Nobilium Virginum & 50. aliarum, obijt An. 788. poſtquam regnaſſet 29. annis. Reliquit 9. filios & XI. filias, ſucceſſorumque Regni nominavit Zulemam filium natu maximum, qui in Toledo imperavit. Sed Iſlem alter filiorum Mauris adjutus imperium rapuit, contraque Zulemam arma movit, qui in Africam victus terga dedit, pactus poſtea cum fratre quietem, exceſſit An. 795. in locum ſuum relinquens filium Alhaca, poſtquam regnaſſet 7. annis, 2. menſ. & 2. diebus.

VEREMUNDUS, dictus Diacrus, Mauregatum in imperio ſecutus, cui 3 annos & 6. menſ. præfuit.

Alphonſus ſolus in Oviedo regnans poſt mortem Veremundi, dictus cognomine Caſtus, quod per totam vitam ab uxore Berta abſtinuit, Is Lisbonam à Mauris vindicavit, quo tempore inventum eſſe dicitur corpus S. Jacobi in Compoſtella. Functus eſt vitâ in Oviedo Ann. 824. relinquens in Regno ſucceſſorem Ramirum filium Regis Veremundi.

RAMIRUS Rex factus, primam curam adhibuit in puniendis veneficis Hiſpaniæ Illos ad ignem condemnans, Latronibus oculos eruit, vindicavit Abderrahmen & Maurorum 60. 844. qui tributum Virginum depoſcebant in

teremit,

teremit, invocato in antecessum (ut creditur) S. Jacobi auxilio: inde usu venit, ut Hispani in conflictu nomen S. Jacobi semper in ore gerant. Explevisse vitam dicitur anno Regni septimo completo.

ORDONO vel ORDOGNUS ejus primus filius, Justitiæ insignis Patronus, Patri in Regno successit, ejus secundus filius Abderhamen obijt An. 852.

ORDOGNUS tertius, dictus Magnus, vix quartum & decimum annum ingressus, sceptrum tenuit, sæpius Mauros debellavit, Fratremque suum Friolam luminibus privavit, quod criminis conjurationis cōtra Regem reus esset. Simile sumpsit supplicium de Nugne, Veremundo & Odoar suis fratribus, quod eadem laborarent culpâ. In expeditionibus felix fuit, occupavit enim Porto, Bragam, Viseo, Chiaves & Coimbrem in Portugallia, tum Zamoram, Simancas, Duennas omnemque terram Legionen: & Veteris Castiliæ. Filius ejus Garsia matre impulsus Ximena arma contra Patrem strinxit, captus autem ductusque in arcem de Gauzon. Excessit An. 910. postquam imperasset 47. annis.

GARSIA major natu, patre de Regni possessione deturbato, Maurorum magnum militiæ Præfectum delevit, postea improlis in Zamora obijt Ann. 913. ubi imperasset solum tribus annis, 1. mens.

ORDONO, vel Ordognus secundo genitus in successionem Fratris sui venit, combussit Talaveram urbem Maurorum. Quam cum expilasset, vindictam de Mauris ex Africa redux sumsit. Liberi, quos ex uxore sua susceperat, hi fuerunt: Manina, Elrira, Sancho, Alphonsus, Ramirus, Garsia, cum una filia dicta Ximene. Cum quosdam Castiliæ Comites, ad colloquium evocatos, in carcere vitâ spoliasset, Castiliani, hoc commoti facto, imperium ejus detrectabant, contra quos cum exercitum ducere vellet, in morbum lapsus ex eodem periit. Ann. 923. imperii 9. & 6. mens.

FROILA secnndus ejus Frater ejus in Regno fuit Successor, sibi armis Regnum acquisivit, præter consensum Primorum. Talis fuit, qualis cognomento Crudelis dictus. Sub ejus imperio Castilienses contra Regem Legionis rebelarunt, & seorsim imperio præfecerunt duos Judices, vel Comites nomine *Nuno Razura*, & *Layno Calvo*, quibus nego-

negotium belli commiſſum erat, tum vero aliarum rerum civilium cauſſæ. Ita Caſtilia ſejuncta à Regno Legionis, abſolutos habuit Comites, quorum primus fuit Ferdinandus Goncales.

Habuit autem Friola Rex ex uxore ſua Munine, vel Nugne, Alphonſum, Ordogne & Ramirum: obiit Ann. 924.

Alphonſus 4. dictus Monachus, ſubito poſt illum regnavit: quidam illum Friolæ filium fuiſſe dicunt, alii Ordogni; quiſquis etiam fuerit, deſes nullaque virtutis actione conſpicuus fuit: imperii molem ægre ferens, illam fratri Ramiro detulit. Ann. 931. poſtquam illam per ſex ſuſtinuiſſet annos & 6. menſes, inde Monachus factus filio Ordogno relicto ex uxore Urraca Ximena, filia de Sanoço Abarca Regis Navarræ.

RAMIRUS Secundus perduelles filios Friolæ oculis privavit, eodem modo fratrem Alphonſum excipiens. A Mauris Madritum occupavit, tributariumque Regem Maurorum Abenaya ſibi fecit. Filio ſuo Ordognam uxorem dedit, quem ſucceſſorem deſtinavit: exceſſit vita An. 950. imperio 19. Ann. 2. menſ. 25. dieb.

ORDOGNUS tertius ejus filius, fratrem ſuum Sanchum qui ſe ipſi oppoſuerat oppreſſit, adjutus erat ope Ferdinandi Gonſales Comitis Caſtiliæ, & de Carſia avunculi ſui Regis Navarræ. Verum prudenter ille rebus ſuis conſuluit, & æmulorum ſuorum conſilia irrita fecit. Odio igitur Comitis Ferdinandi repudiavit uxorem ſuam Urrancam, aliamque Elviram dictam, ſibi matrimonio junxit, ex qua filium Veremundum dictum, poſtea Regem, ſuſcepit. Ultimum ex ægritudine deceſſit in Zamora. Ann. 955.

SANCHO dictus pinguis, frater defuncti, illum in Regno conſecutus, impar tamen imperio, inde etiam Ann. 956. devictus, compulſus eſt fuga ſalutem quærere, apud Regem Navarræ.

ORDOGNUS quartus filius Alphonſi, Monachus, ſedem vacuam reperiens, ex negligentia & abitione Sanchi, Regni potitus, uxorem Urracam ducit repudiata ab Ordogno 3. Sed cum ſceleribus vitam maculaſſet, dictus fuit nefarius, odioque ſubditorum expoſitus Sancho occaſionem dedit, priſtinum ſuum Regnum recuperandi. Cum vero Sanchus præpinguem & diſtentum præferret ventrem, ex

Con-

Consilio amicorum, quod negotiis obstaculo esset, per pharmaca illum imminuit, hoc imminuto Ordognum feliciter aggressus, qui ad Asturios profugus, post ad Castiliam ultimùm intra muros hærens, residuum vitæ in miseria terminavit.

RAMIRUS tertius, cujus filius quinque tantum annos natus, ipsi in Regno successit, Uxorem duxit Urracam Anno. 987. fœminam, ab omnibus Hispanorum præcipuis odio habitam. Habuit sibi contrarium Veremundum suum agnatum. Ultimùm Rex decessit improlis, Anno 982.

VEREMUNDUS secundus, ejus agnatus, secundum LL. Rex successit, conjungens duo Regna Galiciæ & Legionis: dictus est podagricus, quod podagrâ indies affligeretur. Habuit duas uxores, ex quibus multorum parens fuit liberorum, decessit vita Anno: 999.

ALPHONSUS quintus ipsius in grandi ætate successor dictus, hic omnia magna cum prudentia & fide executus est, correxit L L. Gothorum. Ann. 1020. in Oviedo, excessit in Portugallia Ann. 1028. postquam imperasset 29. annis. Veremundus tertius ejus filius, patri in Regno successit, & quoniam improlis erat, delata est post obitum ejus successio ad Sancham ejus sororem, quæ Ferdinando nupserat, Sanchi magni Navarræ Regis filio, qua sorte illi jus in Castiliæ Regnum competebat, post decessum illorum parentum. Cæterum notandum, quod Nunno Razura & Layno Calvo, priores dicti judices vel Comites Castiliæ, postquam vitâ decessissent, Consalo Nunez filius de Nuno Razura, unus ex duobus primis judicibus, in Regimen Castiliæ successit. Vxorem duxerat Ximenam filiam Comitis Nunno Ferdinandi: in carcere cum aliis ex mandato Regis Ordogni occisus. Ex hoc conjugio natus est Ferdinandus Gonsoles, primus absoluto jure gaudens Comes Castiliæ, omniumque Castiliæ Comitum maxime insignis. Habuit successorem filium Garciam Ferdinand: in Comitatu Castiliæ. Huic iterum suus successit hæres Sancho Garcia, qui ex uxore sua Uraga filium Garciam dictum suscepit, post Fata Parentis in Castilia Comitem, tum vero tres filias, quarum natu maxima, dicta Nunna, data erat in matrimonium Sancho magno Navarræ Regi, altera dicta Theresa fuit uxor

uxor Veremundi III. Regis Legionis, & ultima Tygrida, mansit Abbatissa (ut vocant) Monasterii S. Salvatoris. *Garcia* in Comitatu successor occisus est, per tres Fratres de Becla, ita ut ejus soror Nunna, natu maxima, hæreditate Comitatum Castiliæ acquisiverit, secundum LL. & consuetudinem locorum, hacque occasione Castilia in possessionem cessit Ann. 1028. Regi Sancho Navarræ, qui ex hac Nunna uxore sua Garciam natu maximum, & alterum Ferdinandum Goncalum filios habebat. Sed Rex Sancho adhuc vivens divisit intra liberos Regimen, quorum primus Garcia post patris obitum Regnum Navarræ, alter Ferdinandus cum Regali titulo Castiliam, & tertius Ramirus filius naturalis Comitatum Arogoniæ cum Regali titulo, indepti sunt. Ferdinandus igitur possessionem Regni Castiliæ occupavit. sicut alii frarres, ejus illis à Patre proxime defuncto destinatas ditiones. Post hæc Rex Veremundus tertius in controversiam cum Ferdinando descendit, cum quo Ann. 1038. conflixit.

FERDINANDUS Rex Castiliæ & Legionis, nomen Magni meruit, propter sua egregia facta: in Portugallia Urbes quasdam Mauris ademit, ad illasque angustias compulit, ut pacem emere fuerint coacti. Bellum ipsi cum Fratre Garcia Rege Navarræ fuit, qui conflictu interiit, occupatis locis de quibus controversia erat, nimirum Briviescâ, monte de Auca. Ex uxore sua Sancha, filiam habuit dictam Urraquam, dein Sanchum filium, sibi succedentem, Elviram, Alphonsum, qui postea Rex fuit, & Garsiam.

Testamento statum suum inter tres filios divisit, hac ratione. Sanchus ejus natu maximus Castiliam accepit, Alphonso obvenit Regnum Legionis, pars Asturiæ, & nonnullæ Urbes Galiciæ. Garsiæ natu minimo residuum Galiciæ sors dedit, cum parte portugalliæ, quam Christiani possidebant. Hi vero omnes tres Reges dicti fuerunt. Quod ad filias, Urraca habuit Zamoram, & Elviram Toro, quæ Urbes dictæ sunt *Infantasgo*. Obiit Ferdinandus Ann. 1065. postquam præfuisset imperio 28. annos, 6. mens. 12. dies in Regno Legionis & 12. Ann. in Castilia.

SANCHO ejus filius, Rex Castiliæ, movit arrma contra Sanchum Regem Navarræ agnatum suum, à quo vin-

dictam ſumebat adjutus ope Regis Aragoniæ, hi duo, ipſi magnam eripuerant à Ferdinando acquiſitorū partem. Fuit etiam Sancho Regii Caſtiliæ bellum cum fratribus, in quo occupavit Alphonſum, crineque tonſum in Monaſterium detruſit, poſt illius occupavit Regnum. Alter Sanchus Rex Legionis ante conflictum fugâ ad Mauros ſibi conſulit. Captus dein etiam eſt à fratre Garſia qui captivus detentus uſque ad mortem. His mediis *Sanchus* omnium Paternorum Regnorum ſolus Dominus factus, cumque etiam Sorores ſuas, ſuis à patre illis teſtamento datis vellet exuere ditionibus, injuſtorum ſuorum factorum pœnas dedit; occiſus equidem à Zamore Ann. 1075. poſtquam in imperio fuiſſet 6. Ann. 9. menſ. & 24. dies.

ALPHONSUS ſextus, cognomento Validus, quam-primum nuncium de morte fratris ſui Sanchi acceperat, Toledo profectus, receptuſque eſt pro Rege Caſtiliæ & Legionis, multaſque occupavit ditiones. Cepit Toledum à Mauris Ann. 1085. ſeque poſtea Regem Toledi dixit. Occupavit etiam multas urbes, Maquedam, Eſcalonam, Illeſcas, Talaveram, Gonſvegram, Moram, Madritum, Berlangam, &c. Eo tempore Joſeph Tesfin familiæ Almoravedes regnans in Africa, miſit in Hiſpaniam Ali Abenexa qui illam terrore perfudit. Ann. 1091. ſe vocans Hiſpaniæ terrorem. Poſtquam hoc Mauris perſuaſiſſet devicto Rege Maurorum Sevillæ, regimen ſuum in Cordua firmavit, Rex Alphonſus aliquoties victus fuit. Cumque ipſe Joſeph Aben Tesfin cum ingenti exercitu Hiſpaniam inundaſſet, Alphonſus collectis omnibus copiis, adjutûſque aliorum Chriſtianorum ſuppetiis, hoſtem devictum Hiſpania ejecit. Finivit tandem vitam hic Rex egregius Toleti Ann. 1509. 70. annorum ſenex, tenuitque poſt Patris obitum imperium, tam in Caſtilia quam Legione 43. annos, relictis filiis filiabuſque nonnullis.

ALPHONSUS ſeptimus, filius Alphonſi ſexti, adhuc in cunis ſceptro dignus habitus, & ideo Rex Caſtiliæ puer proclamatus eſt. Adultior factus animadvertens poſt mortem Regis Arogoniæ, duorum Regum Navarræ & Aragoniæ, Garſiæ & Ramirii ſtabilita imperia, unius impotentiam, alterius ſenectutem contemnens, edicto publicavit, ad ſe illorum Regnorum jure pertinere poſſeſſionem; occu-

occupatis igitur multis locis intravit Arragoniã, post Legionem, & Rex Navarræ, Arragoniæ, Cataloniæ, proclamatus, dictusque suis est imperator. Pactum dein cum Garsia Rege Navarræ inivit, ut ipsi redderet statum suum, hac cum conditione, ut Regem Castiliæ majorem agnosceret, armaque sua contra Ramirum Regem Arragon. armis Alphonsi jungeret. Excessit Alphonsus Ann. 1167. cum quinquaginta annos, 5. menses, 20. dies in vita, in Regno 35. fere annos fuisset.

SANCHUS X. ejus filius successor Regni Castiliæ, & inde dependentis terræ. Sed hic Rex tantum unum regnavit annum & XI. dies: abijt Ann. 1158. statim post Blancam uxorem suam. Reliquit filium Alphonsum, 4. annorum, sub tutela Gutierri, usque dum annum XV. ingrederetur.

ALPHONSUS VIII. Legitimus Patris in successione hæres, Avunculum suum expertus est adversarium, qui illius turbavit possessionem, & omnia fere occupaverat loca. Annos vero 18. natus, invitatus est à Regni proceribus, ut suas visitaret ditiones, quo pacto omnes Civitates illi suas aperuerunt portas, auxiliumque nummorum hospiti tulerunt. Ultimũm Toledum ingressus est, & in fugam Ferdinandum conjecit, ingressus annum quintum supra decimum. postquam omnia suæ potentiæ subjecit, junxit sibi matrimonio Eleenoram filiam Henrici X. Angliæ Regis, quæ ipsi enixa est Henricum Regni successorem, aliosque liberos. Acquievit Añn. 1214. postquam 57. vixisset, 53. annos regnasset, cum 32. dieb.

HENRICUS ejus Filius Patris fuit successor, natus solùm Annos XI. Is in juventute etiam sua occubuit, ludendo cum quibusdam Magnatibus, An. 1207. Imperavit 19. Annos, 9. menses.

FERDINANDUS SECUNDUS, filius ex Berenguela, secundus Alphonsi Filius. Duxit Beatricem filiam Philippi Imperatoris Germaniæ Ann. 1220. Ex quo connubio nati sunt VII. Filii, Alphonsus, successor in Regno Castiliæ & Legionis, Fredericus, Ferdinandus, Henricus, Philippus, Sancho, Emmanuel. Obsidione cinxit Andalusiam, variaque occupavit à Mauris loca, & secundas nuptias celebravit cum Joanna de Ponthieu, filia Comitis Simonis, ex qua suscepit Ferdinandum, Eleenoram, & Ludovicum.

vicum. Post obitum patris sui Alphonsi Legionis Regnum occupavit An. 1230. quamvis à Patre, qui ipsum odio habebat, ab omni successione testamento exclusus esset. Sed sorores illi jus suum cedebant pactione 30000. coronatorum annuatim sibi præstandorum, invicem initâ: ultimum ex morbo in Sevilla interiit An. 1252. cum in Africam ire destinasset, ubi regnasset 34. Annos, XI. menses, 23. dies in Castilia & circiter 22. Annos in Legionis Regno.

ALPHONSUS NONUS, ejus Filius, patrem successor excepit. Hic ille est, qui Sapientis nomen & laudem obtinuit, qui intra arma electus Rex, omnium peritissimus in Historia, Astrologia & Philosophia claruit. Filiam Aragoniæ Regis uxorem habuit, ex qua multos susceperat filios. In Germania à quibusdam Electoribus imperator est electus, sed quia longo itinere à Germania exclusus, amicos pariter ac imperium perdidit, occubuit Ann. 1224. successores Regni designando Alphonsum & Ferdinandum teneræ adhuc ætatis filios.

SANCHO, cognomento Validus, ad Regnum promotus, non obstante contraria patris sui dispositione. Filia quoque ejus Isabella hæreditaria Regni pronunciata fuit, in defectu aliorum liberorum, sed cum ipsi postmodum Sevillæ Ferdinandus natus esset, illum successorem destinavit. Excessit vitâ Ann. 1224. postquam XI. Annos, 4. dies imperium tractasset.

FERDINANDUS tertius, filius Sanchi Validi, Patri successit, sed qui Regnum magnis involvit turbis, decessit 24. ætatis Anno, mense 9. Imperio præfuit XVII. Annos, 4. menses & 19. dies: in matrimonio habuit liberos Constantiam Portugalliæ, Alphonsum hæreditarium, Regnorum, & Leonoram quæ fuit Aragoniæ Regina.

ALPHONSUS decimus, Patris successor, solùm unum natus annum & 26. dies, ita ut Regnum Maria illius avia tamdiu teneret, quę tandem in Valladolid extincta est. Rex dein 38. Annos explevit, vitam finivit An. 1350. relinquens in Regnis seccessorem Petrum filium suum, aliosque liberos naturales.

PETRUS, cognomento Crudelis filius Alphonsi & Mariæ paternum Regnum Ann. ætatis XV. intravit, matrem suam Mariam trucidari imperavit, tum fratres suos aliosque præci-

præcipuos in Regnis Viros sustulit. Uxorem tertio die ductam repudiavit, Aliam vivente uxore prima, dictam de Castro sibi matrimonio junxit. Post hæc aliaque scelera, venit Henricus Comes de Transtamara ejus frater sed nothus in Hispaniam, cum magna Gallorum manu, Rex Castiliæ & Legionis coronatus est Ann. 1366. ita ut Petrus Rex metu percussus saluti fugâ consuluit, profugusque Castilia in Boyonnam Galliæ venit. Postquam igitur Status in Burgos convenerant, se fide juris jurandi Joanni Henrici filio obstrinxerunt, & tanquam hæreditarium Regni exceperunt. sed Henricus conductis quibusdam Gallicis copiis, paucioribusque quam res postulabat in præsidio retentis, devictus fuit à Petro Rege, qui copiis Anglicanis aliorumque fuit adjutus: At vero cum illis, qui ipsi suppetias attulerant, parum satisfecisset, ad ultimum illorum auxilio privatus, facile in Henrici victoris potestatem & vindictam incidit. qui novo exercitu ex Gallia conducto auctus, Petrum Regem clade prostravit, captum An. 1369 occidit, postquam regnavit 19. Annis.

Hac igitur ex victoria Henricus Rex Castiliæ & Legionis factus, qui intra breve tempus Dominus omnium illarum evasit ditionum, ex his Regnis dependentium. Factus igitur omnibus circumcirca vicinis terrori, veneno interemptus creditur, per insidias Mahumeti, veteris Granatæ Regis Anno. 1378. postquam imperasset ultima vice X. Annos, 2. menses, vixisset 49. Annos. Uxor ejus erat Janna filia Joannis Emanuelis fratris Regis Alphonsi 4. potentissimi in Hispania Principis. Joannes primus, successit Patri Annor. 21. & trium mensium, filium statim post dictum Henricum habuit, is ipsi in Regnis successit. Finitâ Leonorà primâ ejus conjuge Beatricem duxit, uxorem filiam Regis Ferdinandi Portugalliæ An. 1383. hac cum conditione, ut Infantes ex hoc conjugio suscepti essent Reges Portugalliæ. Excessit vitâ Joannes An. 1324. annorum 33. Præfuit cum imperio XI. Annos, tres menses & 20. dies.

HENRICUS 3. ejus filius ipsi successit, anno ætatis Undecimo, justitiæ magnus patronus, habuit uxorem Catharinam filiam Joannis Ducis Lancastriæ. Hæc ipsi filium Joannem hæreditarium Regnorum genuit. Cumque totam

totam velut per vitam cum morbis conflictaretur, Toleti Ann. 1407. expiravit, postquam 27. vixisset, 16. annos, 2. mens. & 20. dies Regnum tenuisset, sepultus est in habitu S. Francisci.

JOANNES secundus ejus filius Rex agnitus est ætatis 22. mensium. Connubii fœdere sibi junxit *Mariam* filiam Ferdinandi Regis Aragon: hac finita ad secunda transivit vota cum Izabella filia infantis Joann. Portugall. quæ fuit Regina Castiliæ & Legionis. Obiit Ann. Christ 1454. mense Julio, postquam vixisset 47 regnasset 42. annos.

HENRICUS quartus, ejus filius & non minus successor, vivente adhuc patre anno ætatis XV. Blancam sibi matrimonio conciliavit, filiam natu maximam Regis Johannis Navarræ. Sed naturali impotentiâ nullos habuit hæredes, ideo Statuum consensu Izabella Regnorum hæres est facta. Desiit esse Henricus Ann. 1474. cum absolvisset 45. annos, regnasset 20. 4. mens. 22. dies. Regni successorem Joannem filium naturalem testamento scripserat, sed hoc nequaquam à proceribus observatum est.

FERDINANDUS quintus, postea cognomento Catholici dictus, & Izabella, actutum pro Rege, & Regina Castiliæ agniti sunt. Hac igitur de causa Ferdinandus & Izabella titulos assumserunt, dicique voluerunt Rex & Regina Castiliæ, Legionis, Aragoniæ, Siciliæ, Toledi, Valentiæ, Galiciæ, Majoricæ, Sevillæ, Sardiniæ, Cordubæ, Corsicæ, Murciæ, Gibraltar, &c. Comites Barcelonæ, Domini Biscajæ & de Molina, Duces Athenarum & Neoparitæ, Comites Rossilon & de Cerdagnes, Marchiones de Oristagne & de Gociam. Susceperat vero Ferdinandus ex Izabella I. filiam dictam Izabellam natam An. 1470. & alios sequentibus Annis liberos. Tenuerunt Hispaniæ sceptrum cum ingenti gloria, hoc laudabili facto hæc Regio insigniter crevit, quod Judæi Hispaniæ Regnis omnibus publico edicto exesse jussi, ejectique sint.

PHILIPPUS primus filius Maximiliani Imperator. hæres Caroli Ducis Burgundiæ, Rex fuit Castiliæ cum uxore sua Joanna Annorum 26. Hi duo cum Hispaniam appulissent An. 1506. occuparunt Regnorum possessiones: paulo autem post Philippus vita decessit, cum imperasset Annum & 2. menses. Reliquit ex filia Joannem Carolum Austriæ

ſuum ſucceſſorem Ferdinandum, qui poſtea factus eſt Imperator, primus ejus nominis. 4. filias, Eleonoram, Izabellam, Mariam, Catharinam, omnes Principum matrimoniis elocatas. Prima habuit Emanuelem Regem Portugalliæ, altera Chriſtiernum Daniæ Regem, tertia Ludovicum Regem Hungariæ. Ultima Joannem 3. Regem Portugalliæ, nata poſt obitum patris ſui.

Joanna Marito orba ſola manſit, vocavitque Ferdinandum, qui tamdiu imperiis præeſſet, uſque dum Carolus ſuus filius, in inferiori Germania eductus, & tum ſeptem ſolum annos natus, adultiorem ingreſſus eſſet ætatem. Venit igitur Rex Ferdinandus ex Neapoli Hiſpaniam An. 1507. Hic Regnum Navarræ adminiſtravit, ſed ex brevi tempore vitam cum Regimine depoſuit, cum per quatuor ſolum annos quid eſſet imperium diſcere cœpiſſet. Regina Joanna poſt ejus deceſſum in omnibus ſucceſſit Regnis: ſed cum, ex animi imbecillitate, Regiæ moli par non eſſet, ipsâ adhuc vivâ, præter Hiſpaniæ conſuetum morem, Carolus ejus filius titulum Regis aſſumſit, quamvis adhuc in Inferiori Germania ageret. Obiit Joanna An. 1555. ætatis 75. annorum.

Carolus V. etiam Germaniæ Imperator, vivente adhuc matre ſua Rex Caſtiliæ & Granatæ deſignatus eſt, ſtatim poſt obitum Ferdinandi, cumque dein Hiſpaniam veniſſet, Ann. 1517. pronunciatus eſt Rex Caſtiliæ, Toleti, Granatæ, & pertinentium ad ſtatum Valladolid Regionum, An. 1518. paulo poſt etiam Rex Aragoniæ, Navarræ, Neapolis, Siciliæ ſalutatus eſt. Imperator Francofurti An. 1519. 28. Junii electus eſt, tum in Sacello Aix Ann. 1520. coronatus, & poſtea à Pontifice Boloniæ Ann. 1530. Expeditiones illius illuſtres, plenas auctorum fecerunt paginas, quæ etiam in ſerie Romanorum Imperat. nonnihil nobis tactæ ſunt, Ex uxore ſua Izabella filia Regis Portugall: Ferdinandum, qui juvenis fatis conceſſit, & Philippum 2. Ex Nobili quoque ſed incognita Virgine ſuſceperat Joannem de Auſtria, ut alios hic taceamus.

Philippus Secundus natus 21. May Ann. 1527. loco quod quidam illum natum dicant 26. May. An. 1525. Uxorem primam duxit Mariam Portugalliæ filiam Joannis

nis tertii, ex qua habuit Principem Carolum, quem pater neci demiserat Ann. 1568. ex crimine affectati Regni ipsi imposito: in cujus rei fidem ab ingeniosæ oblectationis Magistris versus Ovidii adductus est illumque exprimens annum quo obijt Carolus.

Filius ante DIem patrIos InqVIrIt In Annos. Vid. Strada

Obijt Anno ætatis 22. Ubi Maria vitam claussisset, Rex novam sibi elegit conjugem Mariam Reginam Angliæ, quæ tamẽ improlis decessit. Tertia ejus uxor fuit Elizabetha filia Henrici II. Galliæ Regis, ex qua genuit Infantem Izabellam Clarogeniam, Principem Belgii & uxorem Archiducis Austriæ Adalberti, & Catharinam uxorem Caroli Emanulis Ducis Savojæ. Quarta ejus uxor fuit Anna Austriaca filia Maximiliani 2. Mater Philippi tertii illius in Hispania successoris & Ferdinandi. Quanta hic Rex in Belgio gesserit cum quanto humani sanguinis profluvio, satis nota Historia Belgica docet. Tandem miserabili enectus morbo obijt 72. Annorum satur.

PHILIPPUS tertius. Duxit uxorem Margaritham Austriæ filiam Archiducis Caroli, quæ in Octobri decessit 1611. ex qua multos liberos suscepit. Hic Princeps omnes Mauros Hispaniâ exturbavit: obijt 1621. Madriti, regni Anno 23. vitæ 43.

PHILIPPUS IV. Hodie Regnans Patri suo successit, multos veterum ministrorum exauctoravit, novosque illis surrogavit, Duxit in uxorem 1612. Elizabetham Regis Franciæ Ludovici Justi sororem.

PRÆTENSIO REGIS HISPANIÆ.

ILla est; in Ducatum Britanniæ. Fundamentum ejus hoc est. Fancifcus Secundus duas reliquit filias, Annam, & Izabellam: Anna succedebat in Ducatum Carolo VIII. in matrimonium data, postea Ludovico 12. nupsit, successionem paternam deferebat, ex quo duas suscepit, filias,

Claudiam in matrimonium Francisco I. datam, & Renatam Ducem Ferrariæ. Franciscus I. filium reliquit Henricum II. cui tres filii Regis succedebant, Franciscus secundus, Carolus nonus, & Henricus tertius: præter hos filiam Elizabetham Philipp. II. nuptam Izabellæ Archiducissæ matrem habebat. Post obitum Henrici III. Philippus II. jus filiæ suæ matrem repræsentantis allegabat, verum irrito conatu: nam Galli duo ipsi objiciebant, quod nullus extraneus, qualis est Hispanus, in Provincia Regno per Franciscum I. innexa hæres esse possit, idque juxta illorum LL. II. Quod ex simili LL. dispositione, illud quod ex hæreditate Regi obvenit, semper maneat coronæ annexum. Has sane exceptiones, in LL. Francorum fundatas, Hispani, utpote juri suo valde præjudicantes, neutiquam voluerunt admittere, quasi juri proximitatis & sanguinis, quod nullæ LL. imminuere valeant, per jura civilia vel statuta quicquam posset derogari.

Altera in Ducatum Burgundiæ est; cujus hoc fundamentum est..

Carolus Bellicosus, Burgundiæ Dux, unicam habebat filiam *M*ariam hæredem. Hanc in matrimonium duxit Maximilianus Imperator, à quo hodierni Reges Hispaniæ suam trahunt originē, quem cum possessorē Belgii & Burgundiæ Galli viderent, illum Ducatu, ex innato contra Hispanos odio, privarunt, solo ipsi relicto Comitatu dicto la Franche. Ne vero probationibus destituerentur, Ducatum Burgundiæ à Regibus Francorum & in specie à Philippo Pulchro, Domino Fœderatarū Provinciarum in Feudum Masculum concessisse allegabant. Fatentur quidem Comitatum Burgundiæ ut Feudum Imperii etiam ad fœminas pertinere, sed hoc de Ducatu negant. Hac ex caussa firmiorem ab Hispano probationem desiderant, quod Ducatus Burgundiæ Feudum sit fœmineum. Præcedenti rationi hanc Galli adjungunt, quod omnia à Regno Franciæ dependentia Feuda ejusdem cum Regno præsumantur conditionis: Lex enim Salica nullam in Regnis, fœminæ patitur successionem. Concludunt igitur Ducatum Burgundiæ, deficientibus *M*asculis, recte ad Regem Franciæ ut verum Dominum rediisse. Hinc maximum inter Ludovicum XI. & *M*aximilianum exarsit bellum, cui Rex Franciæ Helveticos

auro

auro emptos immiscuit. Contra Hispani hæ sunt responsiones: I. Negat Ducatum Burgundiæ unquam Regni Franciç feudum, quin potius Germaniæ membrum fuisse, remque à primis petit initiis. Ann. 1010. primum Burgundiæ Rex factus est Rudolphus gener Buchardi Ducis Suevorum, cujus filiam Bentham uxorem babuit idem socer Conradi Imperatoris, qui cum improlis moreretur, successit ei Henricus filius Conradi Imperatoris. Complectebatur Burgundiæ Regnum Sequanos, Burgundiam, Allobrogos, Delphinatum, & territorium circa Urbem Arelatensem, ubi Rhodanus in mare mediterraneum se evolvit. Paulo post divisa fuit Burgundia in Ducatum & Comitatum, donec sub Ducibus posterioribus rursus sub unum imperium redacta fit. Lugdunensis Provincia suo obsequens fuit Domino, Sabaudia suos accepit Comites, Delphinatus ab Umberto in Regem Franciæ conferebatur. Cum igitur Regnũ in tot divideretur partes, interiit, Burgundiæque Reges Imperatori fidem & obsequium promiserunt. Quin & Carolus ultimus ut Rex coronaretur à Friderico Imperatore petiit, verum frustra. Ex hoc patet abunde, Burgundiæ Ducatum ab imperio dependere: petitio enim Privilegii superioritatem arguit. Accedit, quod Burgundiæ Dux sessionem inter Principes imperii habeat. vid. de his Limn. de jure pub. l, 5. c. 2. Exinde Hispanus concludit, Ducatum Burgundiæ non à Gallis dependere, neque Regem in defectu Masculæ prolis ad se Ducatum trahere potuisse. II. Eandem esse Comitatus & Ducatus rationem; quod si enim Comitatus in colum cadat, etiam Ducatum, necessum est.

PRÆTENSIO tertia Hispani in Cataloniam est, quam, ut & Comitatum Rossilionensem, Christianissimus Galliarum Rex jure belli occupavit.

Quarta PRÆTENSIO in Regnum Portugalliæ est. Hæc illo nititur fundamento.

Emanuel Rex reliquit Joannem, cui erant, Joannes, Maria, Sebastianus, Carolus.

2. Ludovicum, qui habebat filium naturalem Antonium Henricum, primùm Cardinalem, postea Regem.

Edvardum, mortuum ante Fata Fratris Henrici Regis, cui erant Maria, Catharina.

Izabellam, cui erat filius Philippus Secundus.

Ex his omnibus Edvardus Henrici Regis Portugalliæ frater, ante Regis mortem, diem suum obierat, nemoque magis ex sanguine Emanuelis, quam Izabella soror Henrici, & Catharina filia Edvardi superfuit. Philippus secundus ex jure matris, ut ex proximitate gradus excludentis fratris Edvardi filiam Catharinam, Regnum sibi Arrogavit; frater enim gradu fratris filia proquinquior est, utpote qui ulteriorem ex L:XII. tabul. excludat. Adhæc dictus Philippus secundus Hispaniæ Rex Izabellæ matris ætatem allegabat, quâ nepotem Catharinam præibat, sed ætatis in adeundis Regnis maxima habetur ratio. Atque hæ sunt rationes, quæ Philippum 2. commoverunt, ut nulla habita aut processus à Pontifice oblati ratione, processum Portugalliæ occuparet, quæ tamen haud diu in Hispanorum permansit potestate. Circa annum enim 1640. Philippus 4. publica procerum Regni voce imperio fuit exutus, quo in illius locum Joannes quartus antea Dux Bragantiæ à Catharina procedens substitueretur. Atque hoc est quod Hispanus prætendit. Johannes 4. Thodosii filius Catharinæ Nepos Philippum 2. ratione Izabellæ matris Catharina proximiorem fuisse confitetur. Sed hoc proximitati lineæ, quæ hic maxime spectari deberet, nihil derogare autumat. Nec minus allegat jus repræsentationis, quod Catharina Edvardum patrem suum repræsentaverit, atque ideo propinquior lineâ quam Izabella fuerit. Quod Hispanus contra eludit, negans in Regnis & Feudis jus esse repræsentationis.

RATIO STATUS REGIS HISPANIÆ.

SI unquam pristinorum Monarchas seculorum, terrarumque Dominos formidabiles cupido semper vincendi, & in majus augendi imperium incessit, certe illa Heroas Hispanicos flagrantissima occupavit. Hi autem cum plurimas gentes armis sub imperium suum compulissent, veriti ne libertatis suæ antea habitæ desiderio pristinorumque dominorum memoria accensi, ad aliquam resilirent mutationem, optimum duxerunt lenius in principio imperii habitis per-

persuasum reddere, destinationes suas imperscrutabiles esse quæ abstrusæ dissimulationi involvuntur.

Illa autem de caussa sedem dominationis suæ in Hispania Philippus fixit, ut præsens Rex in pace & concordia subditorum teneret animos, reliquam vero Europam turbis per artes implicaret, ut bello invicem collisam, viribusque ad ultimum exhaustam, facilius solus omnē occuparet. Quamvis autem hanc peragendi rem omnem, tempus Philippum defecerit, post se tamen ita omnia reliquit expedita, ut successori ejus, facilem viam ad illa quæ restabant peragenda, relinqueret. Unde sequentes regulæ, quæ veram rationem Status Hispaniæ absolvunt, non secus ac oracula observantur. *Prima Regula* in Religione fundatur, quâ populi, obtentu conscientiæ quidvis conantur. Summus Catholicæ Religionis ardor ostendatur oportet omnibus, qui artibus serviat. Persuadendum Pontifici, auctoritatem suam vel hoc maxime medio stabiliri, si potentiæ Hispanicæ in extirpatione Principum Protestantium faveat. Reliquis Italiæ Principibus hoc instillet, quod salva Ecclesiæ contra quamcunque ab exteris ingruentem, vim in profectione Hispanica sita sit, illa sola omnes exteros ab Italia arceri, ac Religionem conservari, quæ alias ex commercio peregrinorū inquinata maneret. In Gallia, quæ multos alit Protestantes, Catholici tamen præcipui validioresque sunt, Rex incitandus, ut illos expellat. Papa monendus, ut idem Regi persuadeat, acriterque negotium urgeat. Contra animandi Protestantes, iisque auxilia promittenda, ut bellum civile inde accendatur, Regnumque hoc tanto magis viribus exuatur. Quod si Regi hæc consilia fuerint suspecta, tum Catholici adversus Regem ipsum sunt concitandi, utpote talem, qui hæreticis nimis ac fas est faveat, promittendæ igitur subditis suppetię. Papa etiam, quoad fieri potest, his immiscendus est rebus. Quomodocunque autem id fiat nil interest, modo eo res deducatur, ut hoc ingens Regnum suo sibi jumento calamitatem attrahat, propriâ ruina exagitatum corruat, ne, quod facere consuevit, obicem Hispanicæ Monarchiæ ampliorem ponat.

Cum Anglia, ubi primas Protestantes obtinent, quibuscunque conditionibus paciscendum, ne illa maritimâ sanè potentiâ admodum potens, in Indiis, unde præcipui adferuntur

runtur thesauri, sibi aliquod facessat negotium, atque sub hac ficta amicitia Catholici tanto facilius in Anglia tolerentur. Ea de caussa peculiaria in Flandria & Hispania erigenda sunt Collegia, in quibus Anglica juventus in Religione Catholica informetur, eademque ad hoc speciali munificentia alliciatur, muneribus concilietur.

Secunda Regula In Germania, ubi Imperator Romanus quidem Catholicus est, Protestantes tamen in partem potentiæ veniunt, allaborandum sedulo, ut imperium penes domum Austriacam, quę eadem est cum Hispanica, conserservetur, quippe quæ sola adversus Protestantes propugnaculum, iisque supprimendis par sit, idque sub Religionis velo, & quasi hisce mediis Christiani contra Turcas defendantur. In Helvetia, ubi Religio utraque parem habet cum potestate auctoritatem, altera pars contra alteram concitanda, ac Protestantibus quidem spes facienda, Protestantes ipsi in prædam datum iri, iisq; ita constringendi, ut quovis tempore fœderi mutuo renuncient. In Belgio confœderato, ubi jam Catholici potentiâ & Imperio sunt exuti, populusque necdum diuturnis quamvis cruentis bellis cladibusque attritus, longævis Armorum induciis, schisma seminandum, quod animos eorum separet, vel jam pace utrinque confirmata Præcipuorum, qui clavum Reipub. tenent, mores pecunia, largitionibusque corrumpendi, ut consilia Senatus prodant, Hispanisque in consulendo faveant.

Cæterum in omnibus statibus clandestini foveantur inquisitores, quo officio omnium optimè Legati, quibus undique ingens habetur honor, defungi possunt, nec minus per Monachos & concionatores, qui in sacris rostris multâ pollent auctoritate, tum etiam per privatos, auro Hispanico conductos. Ministri Principum in partes imprimis flectendi, ut, si quid in præjudicium Hispanorum agatur, id sincere enuncient, ut etiam eos, qui Principi suo fidelem pręstant operam, integrisque moribus sunt, criminationibus gravent, odiosos reddant, & quibuscunque modis in exitium præcipitent.

Tertia Regula in negotiationibus & tractatibus consistit, qui personas, quibus est spectata fides silentii, requirunt. In his semper pacis desiderium obtentui sumendum, ut alii hoc ipso securiorem agant quietem, belli tamen necessa-

ria

ria clam parentur, ut nihil tale metuentes imparati impetantur. Quod si inter duos Principes, tenuioris conditionis, oriatur dissidium, illico offerendum illorum conciliandorum studium, sive sub judicis, sive vero arbitri conditione. Controvertentium interim alter adversus alterum sub larva conciliationis stimulandus, cum altero fœdus feriendum, spe facta, alterum prædæ utrique futurum, ad ultimum utrumque ditione sua exuendum. Nulla occasio prætermittenda, se vicinorum negotiis immiscendi, ut tamen alii è propriis Hispaniæ excludantur. Ne vero Galli Italicis se immisceant negotiis, cum cura vigilandum, utpote qui soli Hispanorum destinationibus ibi detrimentum ingens facere possunt.

Quarta Regula in perpetuo consistit Armorum exercitio, quo & subditi in continuo Imperii obsequio & vicini in perpetuo conserventur metu, tum vero hostium conatus occupari queant, vel, si nimis secure agant, tutius impetantur, facilique occasione sub imperium redigantur.

Quintam Regulam Auctoritas constituit, quam Hispanis severus Religionis Catholicæ ardor conciliat & apud vulgus venerationem gignit. Hæc inferiores incitat, fœdera cum Hispano pangendi illiusque se protectioni submittendi. Atque hęc succincte ad mentem Comitis Ruani hac de Materia dixisse sufficiat.

JUDICIUM POLITICUM DE HISPANIA, *EX SENTENTIA* PHILIPPI HONORII *IN RELATIONE HISPAN.*

QUamvis Potentia Hispaniæ magna sit, admirabilior tamen videbitur, si attendatur Aragoniæ Regnum ex infimo statu quo erat Ann. 1470. ad tantam amplitudinem provectum fuisse, non armorum quidem strepitu, aut populorum strage atque eversione, sed ope nuptiarum, ac matrimoniorum: equidem per nuptias Ferdinandi & Izabellæ, Regna Castiliæ & Aragonum post mortem Henrici Regis conjuncta fuêre. Quemadmodum autem Hispanis propitia fuit fortuna, ita virtus ac sagacitas maxime profuit,

fuit, in acquirendis Regnis Navarræ, Neapolis, Granatæ, & Mediolani. Adeo ut revera pronunciandum sit, coronam Hispanicam brevi tempore ad hanc, quam cernimus, magnitudinem pervenisse rara sane felicitate propter magnam atque mirabilem Regum suorum constantiam atque patientiam, quâ Gallicorum exercituum potentes impetus sustinere & bello cunctantes fortunæ vicissitudines expectare, neque ob adversa ulla animum despondere, sed quotidie magis invalescere valuerunt, dum omnes censebant, eos de tanto dejectum iri culmine, demum contra omnium hominum sententiam tot Regnis debellatis victores evasisse.

Lib. 2. Audiamus judicium Augu$t.Thuan.ita de Hispanis prolatum: Hispanicum nomen antea obscurum, & vicinis pæne Nationibus incognitum, primum emersit in Duce Raimondo Cardano contra Gallos, tractu temporis in tantam excrevit magnitudinem, ut formidolosum ex eo & terribile toti terrarũ orbi esse cœperit. Nullam autem usquam Hispanus Gallos invadendi occasionem, vel contra datam fidem, prætermittit.

Boteri de Hispania hoc est Judicium, quod ab orbe condito nullum extiterit Imperium, Hispaniæ Regis Imperio majus. Quippe quod præter Insulas, Imperia, Regiones plurimas in omnibus Mundi quatuor partibus, Dominus sit multarum Regionum, adeò ut verissimè dictum sit, quod in illius Regno sol nunquam occidat. De quo tamen usitato pronunciato Ampliss. Verulamius ita sentit: Solem in Imperio Hispanorum nunquam occumbere, sed aliquam ejus partem semper irradiare, si verum dicendum sit, radius quidem est gloriæ, non dico corpus solidum gloriæ, in quo Monarchia Hispaniç reliquis omnibus superior est. Cæterum quamvis potentia Hispanica per universum diffundatur orbem, magnum tamen à pauco tempore passa est detrimentum, cum ubique plurimas perdiderit & ingentes possessiones. Ac in Hispania

In lib. de sapient. Veter.

quidem

quidem numerum XIV. Regnorum, Burgundiæ Ducatum, & 7. Provincias Belgii, in Africa optimos portus magnique momenti loca. In Asia plurimas Insulas, Regnum Ormitz, (de quo proverbium apud Arabes, si mundus esset annulus, Ormuzium haud dubie gemma foret) & cum provinciis, quam plurimas Urbes, in tabula Gölnitzii Geograp. notatas, Brasiliam, Flandriam, Brabantiam Domini IV. Hæc si adhuc omnia, viciniaque quadam conjuncta Rex Hispaniæ teneret, salvum utique maneret Cl. Boteri judicium. Adhæc, cũ illa quæ adhuc possidet Hispanus Regna, non imbellibus populis erepta sint, sed bellatoribus strenuis, ĩngẽs adhuc illi facessũt negotiũ illi, qui ęgre alienigenã Dominũ patiuntur.

Regnum Ormiz, Regi Persarum ereptum est. Conflixerunt Hispani cum Rege Cambajæ, Calecuti, & Rege Acham milite Turcico instructissimo. Quæ expeditiones Portugallorum non magis admirandæ, quam Alexandri M. in Persia & Asia victoriæ. Præter alia hoc mirandum, quod 12000. Lusitani, nec plures, tot potentes in Asia Reges veluti fræno coerceant & ad 90. annos in officio contineant. Quamvis autem Rex Hispaniæ dissita habeat Regna, illa tamen quasi classe conjungit, & tuetur. Et licet Turcarum Imperator plus terrarum & portuum maritimorum possideat, caret tamen illo nautarum numero, quo Rex Hispaniæ gaudet. Duabus potissimum in rebus Hispanus Turcâ superior est: I. Ut ut Turca plures numero subditos habeat, tamen quia magnam partem Christiani sunt, non audet iis confidere contra Christianos: II. quod oræ maritimæ Regis Catholici magis conjunctæ sint, quam Turcarum Imperatoris, indeque vires maritimæ facilius conjungi possint. Contingit autem classes occidentales sæpius superiores esse orientalibus, & septemtrionales meridionalibus, quod ipsi fatentur Turcæ, nostras triremes illorum longe esse superiores. Quoniam autem per totum orbem Hispanicæ ditiones sparsæ sunt, distractæque, eo difficilius defendi possunt. Accedit, quod Hispani crebras arces in subactis terris extruere, illasque validis præsidiis munire soleant, quæ res magno militum numero indiget. Quid quod ipsam Hispaniam Angli, Scoti, unitæque Belgarum Proviciæ viribus maritimis longe superent, quod Thuan. lib. 5. testatur. Examinavit subtiliter potentiam Hispanicam Boccalinus

calinus in Petra del Paragone, ubi per ſtateram Hiſpanicas vires ponderat, ſed reliquis Regnis & Rebuſpub. multo minores. Ita ut quamvis Imperium Hiſpanicum tam longe lateque diffuſum ſit, & in tantam excreverit magnitudinem, ut mole laboret ſua, majores tamen expenſas quam reditus habet, Ita ut veriſſimum dictum ſit Stradæ, quod ingentia corpora magnis plerumque morbis obnoxia ſint, carius alantur, motuque tardiora, & accipiendo vulneri latius porrecta. Quod in corpore Reip. Hiſpanicæ ſatis patet. Accedit, quod cladibus à Gallis ſæpius affectus ſit Hiſpanus, perdideritque Cataloniam cum Portugallia, indeque dependentes Inſulas. Magnum quoque Hiſpanicæ potentiæ robur exiſtimantur validæ claſſes, quæ tamẽ ſæpius à minimis navibus deletæ ſunt: quod pugnâ navali effectum dederunt Hollandi in littore Britannico A. 1635. Et ſoli Batavi plures uno menſe in utramq; Indiam emittere poſſunt naves, quam Hiſpani ſenis. Ad firmandam potentiam copiæ terreſtres & equeſtres Hiſpanis ſunt. Sed, ſi recte calculum ponimus, amplitudine tanti Regni longe inferiores. Et quamvis Hiſpani ſtrenui ſint milites, qui vitam, ut antiqui teſtantur ſcriptores, ſine armis nullam exiſtimaverint: Laborum patientes & ingenioſi, ſtratagematum conſiliorumque fabri; tamen illorum terra penuria incolarum laborat & vix 9. milliones hominum complectitur. Cauſſam tantæ paucitatis egregie lateque notavit Campanella in Monarchia Hiſpan. ubi Conſilium ſuppeditat, quo pacto Hiſpanica gens creſcere poſſit, nimirum per matrimonia cum Belgis Britanniſque contracta. Inter Principes autem cauſſas Inquiſitiones numerantur, Maurorumque ejectio. Tempore Caroli V. ad tantam paucitatem Hiſpani erant redacti, ut exercitus vix 9. millium, de Hiſpanico milite, ex Hiſpania duci potuerit. Nobilitas ipſa propter peculiare Privilegiũ exire regno detractat, & vix unquam Pyrenæos montes egreditur. Inter alias hujus rei hæc eſt primaria cauſſa, quod magnificentiã ſuam

Dec. 2. 45.

apud exteros ita ut domi exerere nequeant. Ærario Regio India Occcidentalis nutrimentum ceu Stomachus ministrat, sed & in illa potentes experitur rivales Gallos, Belgas, Anglos, quorum quanta sint contra Hispanum Consilia, historiæ testantur. Neque ulla Hispano sunt nota loca auri, rerumque pretiosarum feracia, quæ his tribus nationibus non essent notissima. Existimat non nemo eruditorum, vix quicquam esse, quod facilius subverti queat, quam status Indicus, Africanus & Americanus: quod Hispaniæ Vires multis adversis præliis & infaustis navigationibus valde sint attritæ. Auri argentique fodinæ Indicæ, avarâ perverstigatiane evacuatæ aut aquis obrutæ, multum sunt imminutæ. Ærarium Regis immodicis sumptibus ita est exhaustum, ut Rex quotidie mutuò sumat à Genuensibus & Antverpiensibus Mercatoribus. Apertum cum Rege Galliæ bellum non parum quoque vires attrivit Hispaniæ. Ferunt Philippum II. Regem Hispaniæ moribundum pronunciasse, se subducto calculo plurimas Myriades auri inutiliter consumsisse, neque tantæ operæ aliquod pretium habuisse, præter Portugalliam, quæ tamen facile amitti posset, dictum factum. Consilium Status Philippo III. Hispaniarum Regi bonum suppeditavit Consilium A. 1619. ut media adhiberet moderandæ incolarum infrequentiæ, mitigando enormia tributa, quę miseros abigunt, & expellunt, hocque faceret exemplo Priscorum Regum Hispaniæ. Neve Rex, in res caussasque tam inutiles, tantam pecuniæ vim effunderet. Ut parceret immodicis donationibus & sumptibus: qui effundi solent in aulicos, peregrinos, Legatos, in exteros proditores. Ubi tantas inter gazas tam egenus factus Rex, ut omnium pæne debitor audiat, & tantum abest ut ingentes Americæ opes Regno tantum utiles sint, quantum incommodent. Nec minus damni attulerunt donationes innumeræ, quibus Duces, Marchiones, Episcopi, Nobiles, & alii bene multi affecti sunt. Hoc per exemplum Ferdinandi & Izabellæ patet. Igitur non concedendam iis, quos supra diximus, perpetuam aulæ inhabitationem: sed perfectis negotiis cito dimittendi. Suaserunt quoque ne pupillis Regno excedere permitteretur, & commercia cum exteris vetarentur. Utque singuli adigerentur suos proprios invisere labores, suaque quisque maneret

neret in Provincia, tam majoris quam humilioris conditionis. Ablegandos ex Curia Magnates. Episcopos, & alios, ne Fiscus Regius tantam opum jacturam faciat. Ut agri diligentius colerentur. Ut expensis modus statueretur. Inhiberentur LL: bus, in aula & alibi non necessariæ Regis in alias Provincias profectiones. Pubem rusticam, à cujus labore omnes vivunt, Privilegiis ad meliorem agriculturam excitandam, ne omnia onera, exemptis per Privilegia Nobilibus, ad illam devolverentur: Ne imposterum facile Nova Monasteria, aut Novi fierent Ordines Religiosorum. Tandem ut 100. Quæstores abrogarentur, quod aliud non quærat, quam miseram plebem opprimere. Utque Rex recenti malo medelam ferret, antequam Lethale fieret, & incurabile. Varia de Hispanis videre cupiens judicia vide lib. Arcanor. domination. Hipan. Todos Todos, &c.

FINIS HISPAN.

LIBER QUARTUS,

EXHIBENS

MORES VETERES ET RECENTIORES

GALLORUM,

STATUM ECCLESIASTICUM, POLITICUM, REDITUS, VIRES, POTENTIAM, SERIEM REGUM, PRÆTENSIONES, RATIONES STATUS, JUDICIUM POLITICUM, ETC.

EX SUPRA

CITATIS BONIS AUCTORIBUS ALIISQUE IN FRONTE MATERIARUM POSITIS.

MORES

MORES VETERUM GALLORUM.

CLemens Alexand. & Strabo, Antiqui ſcriptores de Gallis teſtantur, quod promiſſos crines alere ſint ſoliti, nec permiſſum erat Regi, diviſum in fronte, & præciſum aut tonſum capillum geſtare. Symmachus illos à cura addiſcendarum literarum commendat, Caton. duplicem in ſuis orginibus laudem ipſis tribuit, cum quod armis, tum vero elegantiæ linguæ operam darent. Cæterum Galli ſacris & Religioni addictiſſimi fuerunt mortales, adorabant Mercurium, quem omnium artium inventorem, & comitem omnium iter facientium, credebant. Venerabantur etiam Apollinem, Martem, Jovem, Minervam, eandemque fere de illis quam aliæ gentes fovebant opinionem. Pro illorum ſalute, qui ex morbis decumbebant, homines immolabant: illi, quibus uſus ſacrificandi interdictus erat, pro ſceleſtis habebantur. Inter hos, maxime celebres ſunt autorum ſcriptis, Druidæ, quibus ex omnibus unus Imperio & auctoritate præerat. Primo vitâ functo, digniſſimum quemque mortuo ſurrogabant. Si plures æqualia commendarent merita, tum is, pro quo plurimum vota faciebant, Princeps proclamabatur. Hi Druidæ ſingulis annis in certum locum omnes convocabant, qui in foro jure experiri vellent, ibi partium componebant rixas. Illi, qui caſtra ſequebantur, ab omnibus tributis, quæ incolis imponebantur, immunes erant. In more habebant ad comitia in conventum armati procedere. Plutarchus narrat, quod illorum fœminæ belli & pacis conſilia tractarent, quæ viri dein exequebantur. Si quis orationem haberet in comitis non acceptam, quidam, cui id datum erat negotii, ſtricto & in altum ſublato gladio ſilentium imperabat: ſi prima vice Orator non taceret, tum ille ſecundà, mucrone minas vibrabat; quod ſi tandem non pareret monitis, capite plectebatur. Qui peregrinum interfeciſſet, graviſſime puniebatur: reliqui, qui incolam aliquem trucidaſſent, proſcribebantur.

Quod ad res bellicas attinet, Galli hoc à Marsiliensibus didicerunt, ut muris habitationes suas clauderent: quod omnibus se periculis de studio exposuerint, auctor est Ælianus. Vopiscus gentem perhibet inquietam, & pacis impatientem.

Cum ira accenderentur, cujus impotens gens est (Livio teste) illos non paruisse Regi, idem autor est. Libertatis ita tenaces fuerunt, ut, cum aliquando captivi detinerentur, dentibus catenas perfringerent, ut, effractis levioribus partibus, gulam alter alteri frangere posset. Livius dicit quod in bello primo impetu plusquam viriles essent, in exitu minus quam mulieres. Idem: *Galli gens est, cui natura corpora animosque magna magis, quam firma dedit. In omne certamen plus terroris, quam virium ferunt.* Suo tempore ita timebantur Galli, dicit Sallust. ut totam Italiam tremore percuterent, & *ubi cum aliis nationibus pro gloria, cum Gallis pro servanda vita* dimicabant Romani. Justino teste, Reges Asiæ tanti Gallos fecerunt, ut sine illis nihil quod bello acquisivissent, conservari posse crederent, nec recuperare quæ perdidissent. Cum ab Alexandro interrogarentur, quid potissimum timerent, responderunt ne cœlum super se ruat. Ælianus scribit, illos fugam ignominiosam habuisse semper. Cæsar hoc de illis perhibet, quod in bellum exituri omnes mares & qui 14. annum attigissent armatos cogebant, & qui ultimum venisset, in conspectu omnium gravissimis tormentis necabatur. Ex eodem autem Cæsare nonnulla de Gallica gente afferemus testimonia: l. 3. de Bell. Gall. dicit *Gallorum subita & repentina sunt ingenia. Omnes fere Galli novis rebus student, & ad bellum mobiliter, celiterque excitantur.*

Ad bella suscipienda ut Gallorum alacer, & promptus est animus, sic mollis ac minime resistens ad calamitates perferendas mens eorum est,

L. 4. de B. Gall. *Galli sunt Consiliis capiendis mobiles, & novis plerumque rebus student: in Gallia non solum in omnibus Civitatibus atque pagis, sed pene etiam in singulis domibus factiones sunt*, lib. 6. de B. Gall. de moribus Gallor. fusius agit.

Modus armorum, quo utebantur, hic erat:

Gerebant graves enses, & oblongos, verum sine mucrone, adhæc hastis oblongis, ferro acuto munitis, utebantur;

tur: capita cornubus, aliisque animaliũ exuviis, ad terrorem hosti incutiendum, circumdabant. Magis autem equite, quam pedite valebant. Cæsar de potentia equitum Gallicorum facit mentionem: jam jam vero pugnaturi horrendum & trucem sustulerunt clamorem. In castris, militem secundum nationes dividebant, & cujuslibet Urbis miles seorsim pugnabat, ut omnem ita evitarent confusionem. Impetratâ victoriâ captivos Diis immolabant. Druidæ & Equites magnæ apud illos erant dignationis, quorum primi sacris occupabantur & prædicebant futura, alteri ex occasione castra sequebantur. Nefas erat liberos in conspectum parentum suorum nisi armatos venire. Marito vitæ & necis in uxorem potestas erat. Ædes suas in sylvis & in circumjectis rivis habebant, ad vitandum nimium æstatis calorem. Cum cibum caperent, non accumbebant, sed prostratis super pellem lupinam, vel caninam, pueri parvi ministrabant. Pauperiores aquam, ditiores vina ex Italia bibebant: cibus communis lac & carnes erant. Si cui titulus honoris tribueretur, & alter sibi illum melius competere existimaret, de hoc usque ad mortem depugnabant. Ammian. Marcellinus testatur, illos venationibus cum voluptate incubuisse: natare etiam solebant, Cæsrre auctore: in funeribus, omnia defuncti pretiosa in ignem conjiciebant, ut alia plurima auctorum de illis consignata taceamus.

MORES GALLORUM NOSTRI TEMPOR. ET I. PARISIENSIUM.

Parisienses satis gratæ sunt indolis.

Commoveri facile possunt. Argenti cupidine ingenti flagrant, ut nihil sub sole sit, cujus ope Parisienses non utantur pro paranda pecunia, id quod hominibus vilioris conditionis imprimis commune est. Peregrinis non multum fidunt, & magna erga advenas laborant suspicione, nec sane fine caussa; quia multoties ab illis decepti sunt. Fœminæ Parisiensium ostentatione delectantur, & magni pretii vestimenta sibi comparant, ita ut supra conditionem census elegantes incedant, & ingentes luxu proluant opes. Mariti illa-

illarum illis complacere sese student, ita & fœminæ omnia fere imperio regunt, voluptatibus undique vacantes & tempus variis ludis & novis oblectationibus fallentes. Hoc tamen illis laudi cedit, quod ad Xenodochia, Orphanotrophia, sæpius accedant, ægrotis omnique ope destitutis pharmaca & victum præbeant.

Hic populus novarum quæ in mundo geruntur rerum relationibus admodum delectatur. Cum illi, qui ex opere manuario vivunt, filias locant, multos sumptus in illas impendunt, ita ut censum plerumque superent, hospites autem invitati quilibet pro se solvunt. Nobiliores contra, minus his, quam pro conditionis suæ dignitate, impendunt. Ad ultimum, Parisienses satis sunt civiles & humani, ut reliquos omnes Gallos in hac laude præeant. Ruricolæ feri sunt, & horridi, ut similes vix alibi reperias.

Carnutes amabiles, & humani audiunt, omnibus suaves & officiosi, mutua inter se pace concordes vivunt, amant peregrinos, pii, & Religioni Veterum addicti, charitate & misericordiâ erga pauperes ducuntur, eleemosynis pariter ac lucri faciendi studio commendabiles.

Belsii simili fere genio præditi, dediti agriculturæ, & mercaturam frumento exercent. In multis locis callidi & astuti sunt.

Chataudunienses, boni ingenio, & subtili pollent intellectu, ex dimidiis verbis sensa dicentis percipiunt, paucis etiam dictis se expediunt, ita concise & breviter, quam sæpissime loquuntur, ut vix intelligi videantur.

Bloenses propter aëris amœnitatem humani sunt, affabiles, concordes, pacati, subtiles, rei familiari addicti, laboribus seduli, peregrinorum amatores, cum quibus tranquillè vivunt: verbo, hujus Regionis populus elegantiâ morum nemini in Gallia cedit.

Vendomenses ingenio affabili civilique præditi, omnique culturæ, & rerum elegantiæ addicti sunt, imprimis ut in aliqua re, cui animum applicant, excellant.

Orleanenses, & illis adjacentes, civiles satis sunt, gratam habent valde linguam, mordaci sunt ingenio, Animo so tamen & mercaturæ studiis addictissimo.

Senenses olim monstrarunt, quantis pollerent animis, cum omnium primi fuerint, qui in Italiam concesserant. Populus

lus minime malus eſt, & nequicquam ferus. Omnes incolæ Religioni addicti ſunt.

Campani dicuntur ſuarum opinionum obnixe tenaces & pertinaces, aditu tamen faciles ſunt, nec novis indulgent auditionibus.

Picardi libere agunt, oblectamentis faciendis prompti, ſed adhæc aſtuti audiunt, conviviis valde delectantur, nec magis alios, quam qui illis in poculis reſpondent, æſtimant. Bene invicem conveniunt, ut, quod ſi unum civem offenderis, reliquos omnes tibi iratos timeas. Hæc natio minime pectoris duplicis eſt, ſed cui in omnibus ſecuram fidem habere poſſis.

Turones ſunt pleni humanitatis, & affabilitatis, Regi imprimis fidi, commerciis addicti.

Meduani laboribus dediti, induſtrii, ingenio ſubtiles ſunt.

Normanni audiunt callidi, nec ulli legi aut extraneorum conſuetudini ſubjecti, ex antiqua vivunt Politia, quam tenaciter ſervant. In litibus juris prudentes & circumſpecti ſunt.

Britones culti civileſque ſunt, & in vita communi converſatione accepti, humanitatis tamen laude reliquis pares non ſunt. Illos lucri habet ſtudium, & poculis indulgent libenter liberiuſque.

Anguiniones à bono commẽdantur ingenio. Reverentiam ſui, curæ habent. Ideo jactabundi, parum commercia curant, ſed ex annuis vivunt. Nobiles literas amant, magnifici, & civilia præ ſe ferunt ingenia. Reliqui rudes & laboribus dediti ſunt, opinionum propugnatores, & ad arma quaſi nati.

Perigordii hilares, agiles, & ſobrii deſcribuntur, parvo & parabili contenti, magniſque ſe occupant exercitiis. Fœminæ illorum caſtæ, reique familiari addictę ſunt. Nobiles, humanitatis exercitia & ipſius virtutis amplectuntur.

Limoſii indole ſobrii, nec niſi in urbibus vina bibunt. Boni ſunt parcique Oeconomi, parentes cum liberis concordes cohabitant, quin inter illos familiæ reperiuntur, in quibus centum numerantur

illarum illis complacere sese student, ita & fœminæ omnia fere imperio regunt, voluptatibus undique vacantes & tempus variis ludis & novis oblectationibus fallentes. Hoc tamen illis laudi cedit, quod ad Xenodochia, Orphanotrophia, sæpius accedant, ægrotis omnique ope destitutis pharmaca & victum præbeant.

Hic populus novarum quæ in mundo geruntur rerum relationibus admodum delectatur. Cum illi, qui ex opere manuario vivunt, filias locant, multos sumptus in illas impendunt, ita ut censum plerumque superent, hospites autem invitati quilibet pro se solvunt. Nobiliores contra, minus his, quam pro conditionis suæ dignitate, impendunt. Ad ultimum, Parisienses satis sunt civiles & humani, ut reliquos omnes Gallos in hac laude præeant. Ruricolæ feri sunt, & horridi, ut similes vix alibi reperias.

Carnutes amabiles, & humani audiunt, omnibus suaves & officiosi, mutua inter se pace concordes vivunt, amant peregrinos, pii, & Religioni Veterum addicti, charitate & misericordiâ erga pauperes ducuntur, eleemosynis pariter ac lucri faciendi studio commendabiles.

Belsii simili fere genio præditi, dediti agriculturæ, & mercaturam frumento exercent. In multis locis callidi & astuti sunt.

Chataudunienses, boni ingenio, & subtili pollent intellectu, ex dimidiis verbis sensa dicentis percipiunt, paucis etiam dictis se expediunt, ita concise & breviter, quam sæpissime loquuntur, ut vix intelligi videantur.

Bloenses propter aëris amœnitatem humani sunt, affabiles, concordes, pacati, subtiles, rei familiari addicti, laboribus seduli, peregrinorum amatores, cum quibus tranquillè vivunt: verbo, hujus Regionis populus elegantiâ morum nemini in Gallia cedit.

Vendomenses ingenio affabili civilique præditi, omnique culturæ, & rerum elegantiæ addicti sunt, imprimis ut in aliqua re, cui animum applicant, excellant.

Orleanenses, & illis adjacentes, civiles satis sunt, gratam habent valde linguam, mordaci sunt ingenio, Animoso tamen & mercaturæ studiis addictissimo.

Senenses olim monstrarunt, quantis pollerent animis, cum omnium primi fuerint, qui in Italiam concesserant. Popu-

lus

lus minime malus est, & nequicquam ferus. Omnes incolæ Religioni addicti sunt.

Campani dicuntur suarum opinionum obnixe tenaces & pertinaces, aditu tamen faciles sunt, nec novis indulgent auditionibus.

Picardi libere agunt, oblectamentis faciendis prompti, sed adhæc astuti audiunt, conviviis valde delectantur, nec magis alios, quam qui illis in poculis respondent, æstimant. Bene invicem conveniunt, ut, quod si unum civem offenderis, reliquos omnes tibi iratos timeas. Hæc natio minime pectoris duplicis est, sed cui in omnibus securam fidem habere possis.

Turones sunt pleni humanitatis, & affabilitatis, Regi imprimis fidi, commerciis addicti.

Meduani laboribus dediti, industrii, ingenio subtiles sunt.

Normanni audiunt callidi, nec ulli legi aut extraneorum consuetudini subjecti, ex antiqua vivunt Politia, quam tenaciter servant. In litibus juris prudentes & circumspecti sunt.

Britones culti civilesque sunt, & in vita communi conversatione accepti, humanitatis tamen laude reliquis pares non sunt. Illos lucri habet studium, & poculis indulgent libenter liberiusque.

Anguiniones à bono commēdantur ingenio. Reverentiam sui, curæ habent. Ideo jactabundi, parum commercia curant, sed ex annuis vivunt. Nobiles literas amant, magnifici, & civilia præ se ferunt ingenia. Reliqui rudes & laboribus dediti sunt, opinionum propugnatores, & ad arma quasi nati.

Perigordii hilares, agiles, & sobrii describuntur, parvo & parabili contenti, magnisque se occupant exercitiis. Fœminæ illorum castæ, reique familiari addictę sunt. Nobiles, humanitatis exercitia & ipsius virtutis amplectuntur.

Limosii indole sobrii, nec nisi in urbibus vina bibunt. Boni sunt parcique Oeconomi, parentes cum liberis concordes cohabitant, quin inter illos familiæ reperiuntur, in quibus centum numerantur

 capi-

MORES HUJUS TEMPORIS

QUA statum corporis, vid. Pierre d, Avity descript. Gener. Europ. tom. 2. Tum habitum, victum. apud eundem.

Qua corporis exercitia. Scal. de Subtil. ad Card. 167. sect. 1. Barcl. Icon. Anim. Diod. l. 5. Isac. Pont. Bartol. & Bald. M. S. des Ordonnances de Paris. & d'Orleans.

Qua linguam. Merul. part. 2. l. 3.

STATUS RELIGIONIS GALLIÆ, SECUNDUM M. S. S. P. ET PIERRE D'AVITY.

EPiphanius tradit S. Lucam fidem Christianam Gallis prædicasse, Tertullianus suis quoque testatur temporibus multas Galliarum Nationes fidem Christianam suscepisse, postmodum etiam universum Galliæ Regnum, Christianorum Sacris nomen dedisse A. C. 456. sub Rege Clodoveo, qui bellum contra Sicambros gerens, votum fecit se victoriâ obtentâ sacrum Baptismum suscipere velle. In hujus coronatione columba dicitur oleum cœlitus attulisse. Hinc loco trium bufonum 3. lilia insignibus Regiis inserta sunt.

Ipsum autem Regimen Ecclesiasticum quod attinet, notandum; illi Archiepiscopos, & Episcopos præesse. Archiepiscopi verò duo sunt novi, ut Tholusæ, & Parisiensis. Prior ab Ann. 1317. sub Papa Joanne XXII. alter Parisiensis An. 1622. sub Gregor. XV. electi.

Episcopi novi, à Papa pariter Joann. XXII. electi sunt, ut Mirepoix, Alet, S. Papoul. S. Pons de Tommieres, &c. Habent autem Archiescopi suos suffraganeos, non secus ac illi primates in veteri orientali Ecclesia, cum quibus optime possunt componi. Ita Archiepiscopus Viennæ tanta pollet auctoritate, ut dicatur Primas Primatum. Archiepiscopus autem de Lyon hanc obtinere non potuit dignitatem, quia sedes Lyonis primariam aliquam Provinciam sub sua potestate nunquam habuit.

Multi

Multi autem in Gallia sunt Archiepiscopi & Episcopi, qui honore Cardinalium digni sunt.

In Archiepiscoporum & Episcoporum Electione hoc semper fuit observatum, ut Rex Papæ certas nominet personas hac functione dignas, 6. Menses ante electionem.

Jurisdicto Ecclesiasticorum in Gallia separata est à temporali, Habentque curas Ecclesiasticas, ex ministris Ecclesiasticis, cognoscentes de rebus controversis, ut divortiis, magnis criminibus. Hæc jurisdicto ordinaria est vel delegata: in ordinaria disponunt Officialis, Archiepiscopus, & Episcopus. Delegata spectat ad conservatores Privilegiorum Apostolicorum. In caussis gravioris momenti appellationes ad Regem devolvuntur. Ecclesia Gallica multis gaudet immunitatibus& privilegiis, quod ex Conciliis, quæ in Galliis crebrius haberi solent, apparet.

Ordo Ecclesiasticus Galliæ, ex certò ab hinc tempore, conventus ex consensu Regis celebrare solet, singulis quinquenniis, in quibus de decimis & aliis tractare solet negotiis.

Præter Catholicam Religionem etiam Reformatę locus est in Gallia, quæ primum sub Francisco primo innotuit Ann, 1515. postquam Johannes Calvinus librum Institutionis de Religione Christiana in lucem edidisset, Regique inscripsisset, An. 1536.

Non permissum autem est Reformatæ Religioni addictis in Regno Galliæ solennes celebrare conventus per Deputatos, qui in hujusmodi adhiberi solent negotiis. Solent tamen ex speciali Regis dispensatione Synodos, conventusque Provinciales instituere, ubi de illorum consulere solent disciplina & ministrorum institutione.

Habent autem Reformati certas in Gallia provincias, in quibus cum ingenti suorum multitudine liberum Religionis paragunt exercitium, ut sunt Languedocia, Delphinatus, Bearnia, Normandia, &c. Ut & plurimas Urbes, quarum numerus videri potest apud Pierre D'Avity, in descr. Gall. p. 122.

Sub Nomine Status Ecclesiastici etiam Scholæ, Collegia & Academiæ continentur. Inter alias Marsilia celeberrima est omnium, quod Cicero, Strabo, aliique veteres auctores

auctores testantur. Secunda ab illa est Autinensis (l'Escole d'Autun) Tholusæ, d'Arles, Narbonnensis, Lyonens.

Academia Parisiensis, non magis antiquitate, quam majestate sua insignis est, filia Regum natu maxima, fundata secundum plurium opinionem à Carolo Magno Ann. 791. Gallis Theologiæ Magistra.

Illa in Montpellier Medica facultate insignis est.

Aurelianensis Academia Legibus sacra est.

Præter has aliæ multæ sunt, ut Poictiers, Caën in Normandia, Burges, Nantes, Rheims, Valentiæ, de Aix, Orangiæ, de Dole, &c.

Hic omnia recensere Collegia, & Scholas artibus humanioribus destinatas, & à Principibus, Cardinalibus, Episcopis, aliisque fundatas Magnatibus, nimis foret prolixum. Scholis annumerari solent Xenodochia, Orphanotrophia, &c. in usum pauperum fundata. Inter alia hoc memoratu dignum, quod Rex Henricus III. Parisiis Xenodochium fundavit, cui nomen impositum est Domus Charitatis. Huc milites ex bello saucii adferuntur, & miseram curant valetudinem. Hæc de statu Ecclesiastico breviter dicta sufficiant.

Qui plura scire desiderat de Archiepiscopis, Episcopis, eorum Suffraganeis, Abbatibus, eorumque privilegiis, dignitatibus & annuis reditibus, consulat insignem auctorem Pierre D'Avity in descriptione Gall. p. 124. & seq.

REGIMEN GALL. POLITICUM
EX DESCRIPT. PHILIPPI DE MORNAY, *DONINI DE PLESSIS*, & alios

DE REGNO GALLIÆ.

Regnum Galliæ Monarchicum est, excluditque à successione fœminas Lege Salica. Hæc à Saliis seu Francis dicta est, vel Franconibus Germanis; unde etiam Franci Salingi dicti, quod flumen Salæ accolerent. Verba legis Salicæ hæc sunt; In terra Salica mulieres ne succedant.

Reges in Gallia à Pharamundo ad demortuum usque Ludovicum XIII. numerantur sexaginta quatuor. Eorum

rum triplex eſt origo. I. Morovingiorum à Morovido, nepote Pharamundi II. Caroli Magni. III. Hugonis Copeti Comitis Pariſienſ. Miniſterium Regis Gall. hoc eſt.

I. Le grand Chambellan, magnus ſeu ſupremus Cubicularius ſeu Præfectus cubiculo, is eſt le Duc de Mayne.
II. Les premiers valets de Chambre, cubicularii primarii 4. ſunt.
III. Le grand Maiſtre d'Hoſtel, ſupremus Aulæ Magiſter ſemper eſt aliquis ex Princip. ſanguinis.
IV. Le grand Eſcuyer, Magnus Stabuli Magiſter.
V. Le grand Veneur, ſupremus Venationis Magiſt.
VI Le grand Fauconier.
VII. Le Maiſtre d'Hoſtel, magiſter aulæ Palitii ſive Aulæ.
VIII. Le Prevoſt de l'Hoſtel Præfectus Palatii ſeu Aulæ.
IX. Le grand Panetier, qui annonæ & victus curam gerit Quæſtor.
X. Les Eſcuyers trahans ex ordine vel Nobilium vel Nobilitatorum.
XI. Le Chanſon, ſub quo multi alii.
XII. Le chancelier.
XIII. Le garde des Seaux, Cuſtos ſigilli.

DE OFFICIIS REGNI MILITARIBUS ET TOGATIS.

I. LE Conneſtable.
II. L'Admiral.
III. Le grand Maiſtre d'Artillerie, ſupremus rei armamentariæ Præfectus.
IV. Les Lieutenans,
V. Le grand Pieur de France, hic caput ordin. Meliteni.
VI. Le grand Auſmonier, magnus Eleemoſynarius.
VII. Le grand Treſorier, ſummus Regni Theſauri Præfectus.
VIII. Les Secretaires.
IX. Les Mareſchaux de France, olim Marchalci Franciæ 4. ſal-

4. saltem erant, jam vero numerus excurrit, & sunt Duc de Bouillon, Comte de Brissac, de Bois, Dauphin, do Roqualaure, de Montigny, de Themines, de Souvray, d'Ornano, Desphan, &c.

DE PRINCIPIBUS GALLIÆ.

HI alii Principes sanguinis sunt, alii Duces nativi, Galli & Germani, quibus non Principum nomen, sed Ducum competit, alii Duces extranei, originem ex Illustribus familiis ducentes,

Ex sanguine Principum sunt I. Regis Frater Gasto, *Mons.* le Duc d'Anjou II. Henricus de Bourbon, Prince de Condé, cujus soror nupsit Philippo Auriaco de Nassau, Fratri Mauricii de Nassau, III. Mons. de Bourbon Comte de Soisson, &c.

Familia Monpensariorum sanguinis Borbonii nuper esse desiit in Henrico Borbonio Duce de Monpensier, relicta unica filia, item Monsieur de Bourbon, Duc de la Roche sur Yon obiit improlis.

Inter Principes extraneos, Lotharingii potiorem obtinent locum, Amplissima dominia in Gallia cum matrimoniis acquisita, tum Regum liberalitate ob præstitam in Rempub. egregiam operam, donata possident. Hinc variis gaudent titulis *1. Le Duc de Guise 2. Le Duc de Joinuille, Le Duc de Mayne, Le Duc d'Aumale, Le Duc d'Aiguillon, Le Duc d'Elbeuf, Le Duc de Mercure.*

Reliquæ familiæ extraneæ Duces sunt Les Ducs de Nemours, qui sunt ex familia Sabaudiæ, Les Ducs de Nevers & Ceuvre, ex familia Gonzagorum Mantuæ Principum.

Duces Galliæ nativi jam dicendi sunt: illi vocantur; I. Henry d'Orleans, Duc de Longueville, & ipsi agnatus Domte de S. Paul. nati ex familia Valesiorum Aurelianens. Ducum naturaliter, Les Bastards d'Orleans, La Comté de Neuf-Chastel, Henrij Duc de Rohan, Duc d'Espernon, Le Duc de Tingry.

Mommoranciorum familia antiquissima est.

Le Duc de Boüillon premier Mareschal de France.

Familia Joyensium (Ducs de Ioyeuse) quæ esse desiit.

Duc d'Espernon, Les Ducs de Rets. Florentini sunt.

Le Duc de Vendosme en Limosin. Le Duc d'Usex en Languedoc.

Mons.

Monſ. de Ceſſe, Comte de Briſſac. His adduntur naturales filii Regum Gall. Carolus de Valois Comte d'Auvergne & Clermont fil. Carol. IX. Cæſar de Bourbon, Duc de Vendoſme & Beaufort. Henric. IV. fil. natural: &c.

DE PARLAMENTIS.

HOrum hoc tempore decem ſunt, Pariſienſe, Tholoſanum, Gratianopolitanum, Burdegalenſe, Redonenſe, Rothomagenſe, Aquenſe, Divionenſe, Tribunal ab Henric. IV. Gall. Rege inſtitut. in Metropol. caſtro Palo (Pau) Metenſe.

A. Pariſienſi niſi juſſu Regis appellatio non conceditur. Dividitur illud Parlamentum in varias claſſes, & curias.

I. Curia dicitur la Grande Chambre, quæ de appellationib. verbalibus cognoſcit.

II. La Chambre de l'Edict in favorem Religionis Reformatæ facta.

III. La Chambre de la Tournelle, ubi tractantur cauſſæ criminales.

IV. La Chambre des Requeſtes du Palais, in qua Nobilium cauſſæ deciduntur.

V. La Chambre des Enqueſtes, ubi judicantur res Civiles.

VI. Les Requeſtes de l'Hoſtel, ubi de famulitio Regio judicatur,

VII. La Chambre du Threſor, ubi de Regia pecunia cognoſcitur.

VIII. Le Chambre des Comtes, in hac redduntur rationes excepti & expenſi à Regiis Quæſtoribus (Receveurs.

IX. Turonium Andegavum, ubi Generalis Quæſtor eſt, ad quem particulares ſeu ſpeciales collectas pecunias deferunt.

X. La Chambre des Aides, in qua de collectis ſeu indictionibus & ſubſidiis cognoſcitur.

DE PARIBUS CURIÆ.

ERant olim certi Principes Seculares, qui per Provincias, quas poſſidebant, parium perſonam ſuſtinebant, hodie res

res plane alia est. Pares olim erant Burgundię, Aquitaniæ, Normandiæ Duces, & Flandriæ, Campaniæ, Tolosæque Comites, vera illum dignitas expiravit in interitu Principũ & Comitum illorum Dominiorum. Parium autem numerus hodie idem est, qui olim, nimirum 12. Virorum, inter quos sunt 6. seculares, & sex Ecclesiastici. Hi sunt Archiepiscopus Remensis (*Reins en Champagne*) ad cujus officium pertinet Regis inauguratio: Episcop. Laudunensis, *Laon en Picardie*, Lingonensis, *Langres en Champagne*, Catalonienesis, *Chalon en Champagne*, Nouiomensis, *Noyon en Picardie*, Bellovacensis, *Beauvais* in Francia.

Sed hæc hodie mutationibus obnoxia sunt: solent enim Reges pro temporum varietate hanc Parium dignitatem Principibus Consanguineis conferre, id quod hodie in usu est, quorum numerus vel copia si deficiat, Viri militari virtute clari ex illustrioribus ut plurimum adhiberi solent. Hi antiqua consuetudine de Princip: sanguin: alicujus criminis enormis rei judicant, ut & aliorum Magnatum, quæ omnia hoc seculo Regum arbitrio disponuntur.

DE FEUDIS.

FEuda tam Nobiles majores, quam minores, ut & Ignobiles tenere possunt. 1. Illa venduntur quotiescunq; Feudatario placuerit, nec Domino Feudi super hoc interrogato. Emptor vero ipsi Domino dat duodecimam.

DE CIVIBUS, NOBILIBUS, MERCATORIBUS, OPIFICIBUS.

NOn moris est in Gallia jus Civitatis emere, quod in Germania obtinet; hinc cuilibet in Gallia liberum est emere, conducere, artem manuariam exercere. Nobiles mercaturam exercentes, jura Nobilitatis perdunt, & quotiescunque annui colliguntur census, à quibus Nobiles immunes sunt, opus habent Nobilitatem suam demonstrare. Cæterum Rex Galliæ absolute potest imponere subditis tributa, exactiones, census, Vectigalia, &c.

DE ORDINE SACRO ET BENEFICIIS GALLIÆ EX DN. DE PLESSIS.

ARchiepiscopus & Elector Trevirensis & Archicancellarius per Galliam, & Regnum Arelatense Arles en Proven-

Provence. Expiravit autem iſta dignitas, poſtquam Galliæ Regnum ab imperio fuit ſeparatum. Eſt Monaſterium Pictavii S. Hilarii: ejus Abbas, finita copula civili & Eccleſiaſtica, primum concumbit cum Regina. Abbas autem is ipſe Rex eſt, nam Reges Galliæ perpetui hujus Monaſterii Abbates ſunt. Jeſuitæ demolita illa illis ignominioſa Pyramide Pariſiis reſtituti ſunt, & in Regnum admiſſi A. 1603. cum his conditionibus

I. Nullus ſit in Gallia Jeſuita, niſi Gallus.
II. Provincialis etiam illorum ſit Gallus.
III. Nullum Collegium cujuſcunque Eleemoſynæ prætextu ulli erigant, niſi expreſſo Regis conſenſu.
IV. Exceptionem Fori nullam habeant.
V. Ne ab ullis qui in ipſorum Collegia cooptari ſe patiuntur, neque ex teſtamento, neque ab inteſtato aliunde quicquam bonorum immobilium capiant.

Rex jus habet beneficia Eccleſiaſtica conferendi, contra Concilium Tridentinum in Gallia nondum receptum, id quod ſub pœna hæreſeos Laicis negatum eſt.

Clerici in Gallia ad Eccleſiam Romanam provocare non poſſunt. Contra eos Reges procedunt.

Pragmatica ſanctio eſt antiqua, in qua præſcribitur modus adminiſtrandi bona tam Eccleſiaſtica, quam Regia.

DE HUGENOTTIS.

Horum in Gallia ingens eſt numerus in omnibus Regni partibus & Urbibus, excepto Comitatu, ipſaque Urbe Avinionenſi ditionis potentiſſime. Habent vero illi certas quas vocant Securitatis urbes, ad quas velut Aſylum confugiunt; Gubernatores illarum ſunt Reformatæ Religioni addicti: inter Urbes principē tenent locum *Montpellier, Nismes, Montauban, Saulmeur, la Rochelle, Chaſtellraut.* Academias habent Salmurenſem, Mompeſſulanam, Niſmenſem, & Montaubanenſem. Templa Calviniana per Galliam numerantur 70. vel 69. Quotieſcunque quid incidit, Conventus Generales indicuntur, interdum Synodus Univerſales ob res graviores, de quibus in commune conſultandum eſt, idque in certa Regni Provincia inſtituunt, ad quos præcipui Miniſtri Eccleſiarum convocantur, Illuſtres, Nobiles, alii magnæ dignationis Viri, uſu & experientia vitæque integritate inſignes.

VT vero etiam interiores Regiminis Politici, quod in Gallia est, partes exponamus, sciendum est Regnum Galliæ hæreditarium esse, ita ut Rex nunquam in Gallia secundum proverbium moriatur: solùm autem Regni capaces sunt, ij qui ex mascula descendunt linea, quo excluduntur fœminæ per expressam Regni legem. Ita olim pulchre in Gallia responsum est, cum quidam fœminam in Regno succedere vellent: Lilia neque nent, neque laborant.

Quamvis autem Regno cum imperio præesse nequeant Reginæ, sæpius tamen una cum Regibus maritis suis consecratæ, coronatæque leguntur: ut Regina Clementia, altera Conjux Regis Ludovici Hutini, Joanna prima uxor Philippi Vallensis, Joanna secunda uxor Regis Joannis, Maria Medicea uxor Henrici IV.

Gaudent etiam certis Privilegiis, cum in illis plurima peculiaria jura Galliæ conferantur.

Cum in aliquam Regni perveniunt Urbem, potestatem habent liberandi à morte captivos.

Habent etiam in suis terris potestatem de Appellationibus cognoscendi.

Ministri Regii status, qui Regi in aula cum magna dignitate officia præstant, eadem quoque illi Statui, qui Reginæ proprius est, in eodem respectu honoris, possunt exhibere, ut Magnus Magister, Cancellarius, &c.

Reginæ viduæ in Gallia dictæ sunt Albæ (les Reines Blanches) Primi Galliarum Reges ad Consilia Regni vocarunt illos, quos Nobilia stemmata, vel Merita & Virtus commendabant, ut Principes, Dominos Regni, Episcopos, aliosque magnæ dignationis. Judicabant autem Regni negotia publicum concernentia, vel Consilium Regis, vel Status, in Regno Generosorum: cui etiam nomen Parlamenti datum est. Negotia autem, quæ justitiam privatis reddendam spectant, illorumque processus, lites & decisiones, Curiæ Parisiensi demandata sunt, aliisque Regni Parlamentis.

Antiquum verò Consilium Regis, unde nomen magni Consilii servatum est, nullum caput aliud habet quam Cancellarium.

Con-

Consilium Privatum obtinuit nomen Magni Consilii, quod etiam publicis expressum est diplomatibus. In hoc Consilium primum consultabant Principes, Episcopi, Cancellarius, 8. Magistri quærelarum, 17. Consiliarii, 2. Secretarii, unus Advocatus & Procurator Generalis. Materiæ, de quibus Consilium fiebat, majoris erant momenti, ut hæreditatis, beneficiorum, &c.

Consilium autem Regis talem ordinem & formam non habet, quam aliæ Curiæ. Cancellarius Regis illi omnem dat Ordinem.

Habent autem Provinciæ Gallicæ suos Gubernatores, qui diversos obtinent titulos in suis Regionibus. His autem auctoritate Regis data est potestas illas Regendi Provincias non secus ac apud priscos Romanos fuit observatum.

Illorum Regimen in caussis armorum, justitiæ, & aliis uæ ad ærarium spectant, constabat.

Status Nobilis Regni (Les Estats Generaux du Royaume) ex tribus Ordinibus est compositus, nimirum Ordine Ecclesiastico, Nobilitate, & tertio sequiori statu.

Moris autem est, ut Rex publico diplomate & Edicto, conclusa status vel Consilii, nota faciat, adjecto anno & die.

Edicta mittuntur Parlamentis, & per illa Prætoribus & Scabinis, qui illa nota faciunt Præpositis, & judicibus alicujus districtus.

Cum Consilium Status factum est, Rex, vel Cancellarius exponunt causam convocationis, tresque ex quolibet Ordine Deputati Orationibus universim querelas proponunt.

Observata etiam est Camera Ecclesiastica, in qua 140. deputati, quos inter Cardinales, 7. Archiepiscopi, 47. Episcopi, 2. capita Ordin.

In Camera Nobilium 132. Nobiles & in tertio Statu 192. deputati.

Quod Statum Nobilium spectat, ille in magno apud Regem est honore, & gratia; cui permissum est, cum gladio ad Regis faciem succedere, usque in illius conclave, quod aliis minime concessum.

Origo Feudorum tum primum in Gallia cœpit, ubi Regnum a Gothis, Wisigothis, & Vandalis aliisque Nationibus Barbaris purgatum esset.

Multa verò adhuc hodie reperiuntur in Gallia mancipia, ex longo tempore servata, non obstante, quod Ecclesia toties contra sentiat, & Christianos nulla esse servitute premendos publicè doceat.

Provinciæ vel terræ, quæ LL: Romanis reguntur, quas jura scripta vocant, sunt Languedocia, Delphinatus, Provincia, Guiennæ pars. Residua Galliæ pars per consuetudines regitur, quæ LL: valorem obtinent. Provinciæ Regiones & Urbes suas habent consuetudines: jus Canonicum in Delphinatu, Provincia, Lotharingia, aliisque stricte observatur.

Urbes, quæ LL: Romanas observant, etiam sua habent statuta, quorum restrictio & interpretatio penes Parlamentum est.

Habent autem Parlamenta Ministros etiam diversæ Religionis. Consiliarios Reformatæ Religionis, receptos habet Parlamentum de Roüen. Non ejusdem autem Parlamenta sunt dignitatis: Nam Curia Parlamenti de Dyon de Rennes, & Aix non habent Cameras edictorum, ut Parisiensis.

Varia judicum nomina illorumque fructiones vid. apud Pierre D'Avity in Regno Gall. In Capite de Regimine Polit. ut & Les Estats, in dicto loco de Regimine Polit. Gall. Nobis hic prolixioribus esse non licet.

DE POTENTIA, VIRIBUS, REDITIBUS REGNI GALLIÆ.

EX PIERRE D'AVITY, LES ESTATS, M. S. S. P. &c.

Reditus ac divitiæ Regni Galliæ sunt 1. Ex Mercatura Parienf. quò non solum totius Galliæ opes inferuntur, sed & omnes illæ quæ ex Italia, Anglia, Hispania, Germania, omnique propemodum Europa adferri solent. 2. Ingens lucrum ex vinis incolæ capiunt. 3. ex frumento, etiam in Hispaniam exportari solito, 4. Ex salinis. 5. ex subtilissimo lino. 6. His accedunt ferri, argenti, metallorumque aliorum fodinæ. Terra quoque in Gallia nulla, quæ non magnum sui præstet usum. 7. Commoditas quoque fluminum, quibus tam exportari quam importari res commode queant,

queant, magna est. 8. Multitudo Civitatum & oppidorum, caussa est magni emolumenti. 6. Tanta ex mari salis copia extrahitur, ut sal mare totum videatur. 10. Ad Regem Regni spectat patrimonium alienari prohibitum: quare & sacrum dicitur. Excepto casu quoties assignatio Regum filiis constituitur, cum eorum consensu & Decreto Parlamenti, ordinumque Regni. Estque patrimonium hoc totius coronæ, cujus Reges non sunt nisi usu fructuarii. 3. Sequuntur tributa, non nisi extra ordinem & tempore belli imponi solita, ut militibus alendis sufficiant.

Hæc tamen non nisi à tertio ordine, hominibus plebeis, dantur. Hæc distinguuntur, in personalia, realia, & mixta, quæ scilicet domiciliis plerumque imponuntur. Ab illis tributis exempti sunt 1. Ecclesiastici, modo tales maneant, 2. Nobiles duplicis generis. 1. Genere & sanguine tales; 2. Officiis, ut pote familiares & officiarii Regni, illorumque Fratres, Filii, Sorores, modo non exerceant mercaturam: 3. milites. 4. Secretarii Regii. Rectores Universitatum, & studiosi. Nec non Consiliarii, Advocati, Procuratores, secretarii, aliique officiales publici. Huc spectat tributi adjumentum propter militares copias ab Henrico 2. indictum, quod ipsum lapsu temporis factum est perpetuum V. Auxilia vel subsidia primum facta Johanne Rege in Anglia captivo postea perpetuo facta & aucta, per vicesimum & octavum vino impositum. Ut Gaballa salis. Nam sal in horrea Regia certis locis disposita reconditur, pœnâ capitis constitutâ in eos, qui aliunde quam ex his horreis emerint. 7. Portoria, nam mercibus è Regno exportandis vectigal primum imposuit Carol. V. quod ab illo tempore perpetuum mansit. 8. Tributum à Francisco I. constitutum. 9. Decimarum quoque exactio antiquissima est. 10. Officia publica venalia modus corrogandæ pecuniæ Thuano, aliisque gravissimis autoribus pudendus, de quo abrogando cum A. 1614. Consilium haberetur, inventa est ab Ordinibus inde redundans summa 200. Myriad. librarum, quæ summa, cum aliunde restaurari nequiret, nihil actum fuit, quamvis abrogatio sæpius fuerit tentata.

Inter tantas tamen opes sæpius thesaurus Regius evanescit, cujus rei plures caussæ. 1. Sumtus bellici, 2. sumptus vicinis & confœderatis populis suppeditati, qui 5. aut 6.

haud raro myriades superent. 3. Quod patrimonium Regium sit oppignoratum. Nam ex Tailles, quæ quotannis 19. Myriades dare solent, non nisi 6. Myriades ad Regium ærarium conferuntur, reliquæ intra manus officiariorum, quæstorum, & thesauro præpositorum, subsistunt. Cui rei hodie remedium est quæsitum. Accedunt reliquis, stipendia & pensiones officialium, & quæ in Helvetios aliosque confœderatos quotannis erogantur. Joh. de Laët in Rep. Franc. inde potentiam Galliæ pulchre demonstrat. 1. Cum Regnum Galliæ fere in medio Christiani Orbis sit, ideo aptissimum judicatur ad uniendas, & disjungendas prout placuerit, Principum Cristianorum Vires. 2. Utrumque ejus latus duo claudunt Maria, sed hoc unico politicæ rei gnari dolent, quod in tanta navium multitudine Regno periti nautæ desint. 3. Regnum Galliæ ab omni plaga, naturâ & arte est munitissimum. 4. In ipso est fertilitas terræ admirabilis, ut nullius rei sit indiga Gallia, qua opus haberent incolæ. 5. Multitudo navigabilium fluviorum tanta facit commoda, ut Catharina Medicea dicere solita sit, in Regno suo plura navigabilia flumina esse, quam in reliqua Europa. Æstimatur quoque ejus potentia 1. ex munitis castellis ad limites Regni positis. 2. copiis equitum. 3. tormentorum bellicorum numero. 4. obsequio Nobilitatis. 6. ex patientia onerum ferendorum apud plebem. Numerantur in Gallia, auri attrahendi magnetes 1. Frumentum, 2. Vinum, 3. sal, 4. cannabis, unde Rex Galliæ Ludovicus XI. dicere solitus; quod pratum viride Gallia sua esset, quod, quotiescunque fænisecio opus esset, secare posset. Et Maximilianus I. Imperat: Rex Franciæ est Pastor Ovium, qui oves suas cum velleribus aureis toties, quoties opus esset, tonderet. Affirmant Politici, Regem Galliæ adeo potentem esse ut quotannis ultra millia millionum librarum habere possit. (Les Estats) Quod si Mercurius Gallicus tantæ potentiæ junctam semper haberet prudentiam comitem, Arbitrii sui Europam facile redderet. Sed non frustra Poëtæ finxerunt Herculem furiosum, Rolandum fatuum, Achillem iracundum, Martem incautum. Sic magnos non parvus error premit. Cum autem potentia non tam ex pecunia, aut civium multitudine, quam bono regimine æstimari debeat, notari meretur quod quidam observarint.

varint. Galliam ab eo tempore, quo Regnum est, nunquam esse devictam ab alia gente, nec unquam eguisse auxilio externo. Contra, quantum valuerint foris arma Gallica, Memoriæ nostri ævi & expeditio Caroli M satis loquuntur. Addenda hic sunt nomina tributorum, vectigal. &c. Census Galli vocant les *Tailles*, ad quos colligendos Viri digni tempore quadragesimæ eliguntur. *Dacia* exiguntur à Vino: *Tributs*, tributa, Decimæ Ecclesiarum: *Les parties Casuelles* ante annos sunt introductæ, quæ ita se habent: Mortuo aliquo officiariorum, Rex hæredi pecuniam, quá officium emptum erat, reddit, & illud denuo per auctionem vendere jubet, ut qui plus dederit illius fiat possessor. *La Maistrise*, cum artis alicujus peritus specimen edit. Omnia extraneorum sive Italorum sive Germanorũ bona Fisco cedunt, si diem obeant in Gallia. Tolosæ tamen, atque in tota Provincia extranei testamentum condere possunt, iisque proximiores ab intestato succedunt, singulari Regum Ludovic. XI. & XII. beneficio: Burdigalæ idem habent privilegium.

Nobiles & Mercatores, qui subditos & colonos habent, ab iis censum exigere non possunt, quod soli Regi competit.

Adhæc reditus, à voluntate Regis dependent, cum penes Regem potestas sit pro lubitu tributa imponendi. Qua de re, exactæ redituum in Gallia rationes haberi, ut in aliis Regnis, nequeunt. Cæterum tellus Gallica tam ferax est omnis generis frugũ, ut ex inde profluens utilitas, vix commode æstimari queat. Accedit ad tantas naturæ divitias & rerum felicissimum proventum, impigra incolarum in labore industria, tum mercaturæ assiduum studium. Quæ omnia adeo Ærarium publicum locupletant, ut Reges Galliæ, quamlibet gravissima olim gererent per multos annos bella, semper tamen aliquot milliones post Fata residuas reliquerint. qua de re vid. Pier d'Aviti tom. 2. descript. General. Europ. Reg. Gall. p. 25. & 26.

Reditus Franciæ semper constarunt in Ordinariis nummis & extraordinariis.

Ordinarii reditus & plurimum annui, accedunt ab aliquot annis ad quadraginta milliones florenorum.

Reditus autem extra Ordinem, mediam supra dictæ summæ

mæ partem reddebant. Ita ut Rex percipere possit singulis annis ex statu suo sexaginta milliones florenorum & quod excedit.

Reditus ex Clericis Franciæ, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Curiis, & aliis beneficiis per calculum sub Henrico II. examinati præstabant 18. milliones 200. millia florenorum. Decimæ tres milliones.

Dominium Regis ejusque Coronæ, ab impositionibus exemptum est, cum velut sacrum sit, & patrimonium suorũ Regum. Neque potest alienari nisi sub certa conditione, ita tamen. Ut iterum ad coronam redeat. Dominium est immutabile, in perpetuis consistens reditibus, qui nec crescunt, nec minuuntur. De quo cum superius actum sit, hic nihil addemus.

La taille, sive tributum, redituum genus est, sub quo certæ continentur species, ut adjutorium, concessio, &c.

Les Aydes, vel adjumenta, impositiones antiquæ sunt.

Les cinque grosses fermes. Quinque majora vectigalia sive locationes vectigalium. Quæ consistunt in aromatibus & aliis mercibus quæ importantur.

Le fermes de la foraine en Languedoc, vectigal ex locatione, quod in Languedocia, & aliis Provinciis est.

Ut autem mercatura aliis in locis, ita etiam illa in Gallia velut vena portæ omnium est divitiarum.

Quod districtum Parisiorum limites attingentem spectat, magnam nummorum præstat copiam, ex argento quod ex mercibus conflari solet. Purpura, quæ Parisiis conficitur, per totam Europam venalis effertur, ut & Asiam, & in ipsam Chinam usque.

Frumentarii ingentem faciunt quæstum ex frumento & filigine, quæ per singulas divendunt partes.

Vinum Aurelianense non solum mercatores Galliæ, sed etiam peregrinorum & imprimis Anglorum allicit nationes. Ipsa Aurelionensis civitas propter Germanos, illuc tam ob commorandi commoditatem, quam studiorum gratia appellentes, non leves contrahit divitias, tum vero qnod eleganter gallice sonet

Territorium de Beauvais parvum habet oppidum dictum Bulde, unde venit linum subtilius, &c. Reperitur quoq; inibi terra, ubi vasa, quæ magni æstimantur, conficiuntur, nec mino-

minoris sunt valoris, quam illa, quæ Venetiis venduntur.

Notari autem hic merentur præcipuæ Regiones, ex quibus propter rerum variam copiam magna colligi queunt tributa.

Terra Nivernensis habet ferrum, quod in provincias extraneas exportatur, ut & mille alia affabre ex ferro in Urbe de Nevers confecta.

Præter vinum sequioris generis, d'Anjou dictum, & in Angliam alioque exportatum, lanificium quoque ibi floret, ex quo ingens summa pecuniæ percipitur, imprimis à mercatoribus Hispanis.

Nulla in tota Gallia Urbs est, plenior mercatoribus quam Roanum, ubi cives mercaturæ optimam habent cognitionem. Tota Normandia florentissimum exercet mercatum.

Britannia lucrum facit ex ferro, plumbo, argento, illiusque fodinis.

Rochella pariter divitiis est florentissima, propter viciniam maris quod illam alluit, & commercia Anglorum & Belgarum, qui ibi frequentissimi appellunt.

Xantonia, ex frumenti abundantia magnam pecuniæ elicit vim, quod Hispani propemodũ singulis exportant annis.

Perigordia, ex porcorum frequẽtia frequentes facit nummos, illorum usum Hispanis præstans. Habet etiam aurifodinas chalybem, pubemque robustam huic labori aptam.

Limosii ingentem habent lanæ copiam, quam extra Regnum ferunt: quamvis autem illorum urbs remotior sit à mari, ut aliis fluminibus commodis minime gaudeat, floret tamen mercatura nihilominus.

Alvernia pressam lactis copiam, vulgo caseum in magno exhibet numero, tum verò panni, tapetum, rerumque aliarum, ad vestium usum, utilium.

Burgundia frumentum Hispaniæ ministrat, tum Italiæ, ex quo ampla consequitur lucra.

Lyonum inter emporia Galliæ, mercatu celeberrima est, ex qua tota Italia, & pars Hispaniæ Gibraltar spectans, commoda sumit.

Le Forest, mittit opera sua ferri & chalybis per totum fere orbem, imprimis urbs S. Stephani, ubi mercatores opibus affluentes reperiuntur.

Delphinatus ex frumenti abundantia nummos colligit. Hoc in Hispaniam & Italiam exportatur. Ejus etiam promontoria divitias non temnendas parant, ex mulorum copia, tum verò equorum, aliorumque animalium, quæ in Piedmontum & in Italiam devehuntur. Camelos quoque, qui argentum bajulant, habent.

Languedocia suum habet glastum, quod in varias emittitur Regiones. Hujus rei solius usus mercaturâ communis totam Provinciam opulentam reddere potest, quod hęc planta ab omnibus Europæ incolis diligenter investigetur, & cujus abundantiam hæc Regio abunde præstet.

Illi qui circa Florensacum & Pomerolos & Lauragues accolunt, copiam quoque frumenti exhibent in Hispaniam exportandi. Illi ex Montpellir divitias colligunt ex pharmacis, quæ extra Galliam portant, quæ sane omnium sunt præstantissima.

Illi de Frontignac & de Cantaperdis divites sunt, per illorum vinum dictum Vin Muscat, ex uvis passis conditis quæ per totam Europam exportantur.

Quod Provinciam attinet, illa ex frumento, quod ad exteros mittit, non parva lucra facit, tum ex malis citreis, malis aureis, uvis passis, ficubus, aliisque fructibus. Plena hæc est Provincia argento, ex causa quotidianorum commerciorum.

SERIES, ILLUSTRIUM FAMILIARUM, ET QUIDEM PRÆCIPUORUM
I. PRINCIPUM

Principes Galliæ sunt vel Coronæ proprii, vel peregrini. Coronæ proprii sunt Duc d'Orleans cum suis titulis.

Henricus de Bourbon 2. nomine, Princeps Condeus, & de Conty, (quorum primus nostris annis excidit sua in Gallia dignitate, quod partes Regis Hispaniarum secutus, arma contra Patriam movit, & criminis læsæ Majestatis ideo damnatus sit.

Charles de Valois, Duc de Aangoulesme, Comte d'Auvergne.

Cæsar Duc de Vendosme de Beaufort, factus ab Henrico IV. 1597.

Henry

Henry de Bourbon, Episcopus Metensis, naturalis filius Regis Henrici IV.

Henry d' Orleans, Duc de Longueville & d' Estouteville, &c.

Maria Dux de Nivers & Retelorum, filia Caroli de Gonzaga Ducis de Nevers & Retelorum Ducis de Mantuani & Montisferati, Princip: S.Imperii.

Henry de Lorraine, Dux de Guise, Par Franciæ, &c.

Claudius de Lorraine, Dux de Cheureuse Par Franc. &c.

Charle de Lorraine Duc d' Elbœuf, Par Franc. &c.

Charles Amedèe de Savoye, Dux de Nemours, Par Franc.

Henry de Savoye de Nemours Marchio.

DUCES ET PARES FRANCIÆ.

Henry de la Trimouille, Duc de Thours, Princeps de Talmont, &c.

Le Marquis de Noirmonstier & de Royan.

Louijs Gouffier, Duc de Roüanes, Marquis de Boisy.

Emmanuel de Crussol, Duc d' Usez, Par Franciæ, Princeps de Soyon.

Charles de Clermont de Tonnerre, Dux Luxemburgi & de Piney, Par Franciæ.

Bernard de Nogaret de la Valette, Duc d' Espernon & de la Valette. Par Franciæ.

Hercules de Rohan, Duc de Montbason, Princeps de Guyenne.

Margarita Dux Rhoani, Princeps de Leon, Comes de Porhovet, unica filia Henrici de Rohan Ducis & Paris Franciæ.

Charles de Levy, Dux de ventadour, Par Franciæ, Comes de la Veulte.

Le Marquis de Mirepoix, Seneschal de Cercassone in Languedocia.

Henry de Gondii, Dux de Rais & de Beaupreau, Par Franciæ, &c.

Maximilian François de Bethune, Dux de Sully, Par Franciæ, &c.

Roger, dux de Bellegarde, Par Franciæ.

Federic. Maurice de la Tour, Dux de Buillon, Princeps Sedani, Vice Comes de Turene.

Henry

Henry de la Mark Dux de Buillon, Comes de Maulevier.
François de Blanchefort de Crequii, Duc de Lesdiguieres, Comes de Sault Par Franciæ.
Louiis d'Albert, Dux de Luynes, Par Franciæ, Marchio de Albert vel de Ancre.
Honorius d'Albert, Dux de Chaulnes, Par & Mareschalcus Franciæ, Rector Picardiæ.
Claudius Dux de S. Simon, Par Franciæ.
Franciscus Dux de la Rochefaucaud, Princeps de Marsillac, Par Franciæ.
Franciscus de Cossé, Dux Brissaci, Par Franciæ.
Georgius de Branquas, Dux Villars.
Maria de Vignerot, Dux d' Aigullon.
Jacobus Nompar de Caumont, Dux de la Force, Par & Mareschalcus Franciæ.
Mareschalci Franciæ habent jus portandi coronam Marchionum.
Nicolas del' Hospital, Marchio de Vitry, Mareschalcus Franciæ.
Honorius de Albert, Mareschalcus Franciæ.
Jacobus Nompar de Caumont, Mareschalcus Franciæ.
Casparus de Colligny, Comes de Colligny, Mareschalcus Franciæ.
Franciscus de Bassompierre, Marchi de Harouet, Mareschalcus Franciæ.
Timoleon d'Espinay, Seigneur de Sainct Luc, Comes de Estelan, Mareschalcus Franciæ.
Franciscus Annibal de Estrée, Marchio de Cœuvres, Mareschalcus Franciæ.
Urbanus de Maille, Marchio de Bresé, Mareschalcus Franciæ, Gubernator Languedociæ.
Carolus de la Porte, Dominus de la Mesleraye, Magnus Magister rei armamentariæ.
Antonius de Gramonæ, Comes de Guiche, Mareschalcus Franciæ.
Joannes Baptista Budes, Comes de Guebrians, Mareschalcus Franciæ.
De la Mothe Dominus de Houdancour, Vice-Rex Cataloniæ.
Armandus Dux de Richelleu, Par Franciæ.

Armandus de Maillé, Dux de Fronſac & de Caumont, Par Franciæ.

Honorato Grimaldy, Princeps de Monaco. Eques duorum Regis Ordinum, Dux de Valentinois, Par Franciæ.

MARCHIONES GALLIÆ.

MArchio de Thury, caput nominis Montmorancici.

Marchio de Neſle in Picardia.

Marchio de Aſſerac in Britannia, caput nominis de Rieux.

Marchio de Curton in Guyenna, caput nominis & familiæ de Chabares.

Marchio de Alegre in Anvernia, caput nominis de Alegre.

Marchio de Galerande, caput nominis de Clermot.

Marchio de Leſé in Anjou, nominis de Laval.

Marchio de Mirebeau in Burgundia, nominis de Chabot.

Marchio de Malauſe in Guyenna, nominis de Bourbon.

Marchio de Gordes in Delphinatu, nominis de Simiane.

Marchio de Brezé in Anjou, Mareſchalcus Franciæ, caput nominis de Maillé.

Marchio de Mortemar in Limoſin, nominis de Roche-Chouart.

Marchio de Molac in Britannia, nominis de Roſmadec.

Marchio de Moncaurel in Picardia, nominis de Monchy.

Marchio de Guercheville de Liancourt, nominis de Pleſſis.

Marchio de Themines in Languedocia, nominis de Lozieres.

Marchio de Canillac in Auvernia, nominis de Beaufort.

Marchio de Lanſac & Balon in terra Maines, nominis de Luſignan.

Marchio de Courtenuau, nominis de Souuray.

Marchio de Ragny in Burgundia, nominis de Magdalena.

Marchio de Vitry, nominis de Hoſpital, Mareſchalcus Franciæ.

Marchio de Archiac in Perigordia, nominis de Bourdeille.

Marchio de Monteſpan in Guienna, nominis de Pardaillan Gondrin.

Marchio des Arts in Provincia, nominis de Villenova.

Marchio de Myoſſens in Bearnia.

Marchio de Laverdin in Menia, nominis de Beaumanoir.

Marchio de Coetquen, in Britannia, nominis de Coetquen.

Mar-

Marchio de la Mouſſaye, in Britannia nominis de Goujon.
Marchio de Beuvron, nominis de Harcourt in Normandia
Marchio de Rambouillet & de Piſany, caput nominis de Angennes.
Marchio de Lugny de Tavanes, nominis de Saulx.
Marchio de Pralin, nominis de Choiſeul.
Marchio de Senecey in Burgundia, nominis de Beauffremont.
Marchio de Nangis, nominis de Brichanteau.
Marchio de Humieres in Picardia, nominis de Crevant.
Marchio de S. Chaumont, nominis de Mite.
Marchio de Oraiſon in Provincia, nominis de Oraiſon.
Marchio de Palaiſeau, nominis de Harville.
Marchio de Traynel in Champarica, ex familia Urſinorum.
Marchio de ſtardes nominis du Bec.
Marchio de Duras in Guyeana, nominis de Durfort.
Marchio de Nolet in Burgundia, nominis de Aumont.
Marchio S. Blancarti in Guyenna, nominis de Gontaut de Biron.
Marchio de Mauny, nominis de la Marck.
Marchio de la caſe in Guyenna, nominis de Pons.
Marchio de Caniſy in Normandia, nominis de Carbonel.
Marchio de Hautefort, nominis de Hautefort.
Marchio de Peraut, nominis de Fay.
Marchio de Fiefmarcon, nominis de Narbonne.

COMITES GALLIÆ.

Comes de Sancerre, nominis de Bueil.
Comes de Monreval, nominis de la Baume.
Comes de Roucy, nominis de la Roche foucaut.
Comes de Tonnerre, nominis de Clermont-Tallard.
Comes de grand-prè in Campania, nominis de Joyeuſe.
Comes de la Suze, nominis de Campania.
Comes de Curſon, nominis de Foix.
Comes de Vertus, Baron de Avangar,
Comes de Lude, nominis de Daillon.
Comes de Aubijous de Amboiſſe.
Comes de Sainct Aignan, nominis de Bau Villers.
Comes de Grignam in Provincia, nominis de Ademar.
Comes de Colligry. Chaſtillon, Mareſchalcus Franciæ & de Saligny, nominis de Colligny.
Comes

Comes de Carces in Provincia, nominis de Pontenez.
Comes de Rouſſillon, nominis de Tournon.
Comes de Ayen, nominis de Noüailles.
Comes Nancy, nominis de la Chaſtre.
Comes de Criſſé, nominis de Turpin.
Comes de Thianges, nominis de Damas.
Comes de Buſſet, nominis de Bourbon.
Comes de Suze in Provincia, nominis de la Baulme.
Comes de Commarrin, nominis de Vienne.
Comes de Lauzun, nominis de Caumont.
Comes de Confolant veteris arcis, nominis de Vienne.
Comes de Bieule, nominis de Cardaillac.
Comes de Biernieules, nominis de Crequy.
Comes de Monſoreau in Anjou, nominis de Chambes.
Comes de Tillieres, nominis de le Veneur.
Comes de Caramain, nominis de Monluc.
Comes de Braſſac, nominis de Gallard de Bearn.
Comes de Mont-gummery, nominis de Mont gommerey
Comes de la Paliſſe S. Gerani, nominis de la Guiche.
Comes d' Eſtain & Rouergue, nominis de Eſtain.
Comes de la Fucillade, nominis de Aubuſſon.
Comes de Riberat in Perigordia, nominis de Aydie.
Comes de Rieux in Languedocia, nominis de la Jugie.
Comes de Charlus, nominis de Levis.
Comes de Charny, nominis de Chabot.
Comes de Vignory in Baſſigny, nominis de Quinquen-poix.
Comes de Blaignac, nominis de Jaubert Barrault.
Comes de Fontaine Chalandray, nominis de Montberon.
Comes de Roure, nominis de Roure Grimoir.
Comes de Clermont de Lodeſve, nominis de Chaſtelnau.
Comes de Vauvieux, Baro de Vaucelas, nominis de Cochefillet.

VICE-COMITES.

Vice-Comes de Turrenne in Limoſin, Quercy & Perigord, nominis de la Tour.
Vice Comes de Arpajon in Rouvergue, nominis de Polignac.
Vice-Comes de Auchy, nominis de Conflans.

Vice-

Vice-Comes de Briqueil, nominis de Crevant.
Vice-Comes de P. Girons, nominis de Narbonne.
Vice-Comes de Pampadour, nominis de Pampadour.
Vice-Comes de Roche chouart, in Poictou, nominis de Roche-chouart.
Vice-Comes de Rabat, nominis de Foix.
Vice-Comes de Rovet, nominis de Roquefuil.
Vice-Comes de Comborn in Limosia, nominis de Pegre Buffiere.
Præter hos plurimi sunt in Gallia ex antiqua Nobili familia orti, quorum omnium hic catalogum pertexere nimis longum foret.

SERIES REGUM GALLIÆ, AD MENTEM PIERRE D'AVITY.

PRiusquam Gallorum Natio pedem in Gallia fixisset, Reges suos habebat, quorum mentio fit in Historia Romana sub nomine Regum, Ducum Campiductorum, donec illos sequentia tempora plus fecerunt cognitos, Regibus continuo imperantibus feliciores fuerunt Galli. Quorum hic se invicem sequentium Ordo ponitur:

CLODION, cognominatus crispatus, Gallis præfuit An. 427. Hic Rhenum trajecit, subegitque nonnullas urbes Galliæ Belgicæ, cum Regnasset 21. ann. obiit Anno 448.

MEROVIUS illius fuit successor, quibusdam hæc de illo est sententia, quod ejus filius naturalis fuerit: occasio quam hic Rex habuit, denuo per Rhenum in Galliam redeundi, fuit; quod Attila Hunnorum Rex magnam fecerit irruptionem, contra quem cum Valentiniani Imperat. Militiæ Duce Ætio, vires militares necessitas conjungere suadebat. Junctis igitur copiis, Attila cum suis prælio cœsus & devictus est. Quod ipsi caussa fuit iterum in Pannoniam redeundi, ubi iterum exercitum conduxit, & in Italiam movit. Hac vero ratione Galli Regnum in Gallia fundarunt. ultra 9. annos Rex non regnavit, obiit Anno 456.

CHILDERICUS successor & filius fuit Merovei, qui tamen, statim ac in Imperium successerat, coactus fuit fugere

gere Thuringiam, quod ejus subditi moribus fœdum & liberius in vitiis agentem pati nequirent. In hujus locum electus est Ægidius, non diu tamen Rex: rediit enim iterum mox *Childericus* per artes ad imperium, quas ipsi *Winomandus* suaserat, nimirum ut novis tributis & vectigalibus populum liberaret, hoc pacto gratiam recepit populi, in Regnumque postliminio rediit. Habuit uxorem Businam Reginam Thuringiæ, quæ ipsum reliquit, quod iterum in Galliam redierit. Rebus bene gestis in florida juventa fatis concessit Anno 482. ubi 16. annos regnasset, sub ipsius Regno Romanum plane defecit in Italia imperium, diversisque hæresibus Ecclesia fuit exagitata.

Clovicus vel *Ludovicus*, ejus nominis primus, dictus Magnus, unicus *Childerici* filius, qui ipsi successit. Omnes plane Romanos Picardia ejecit, ut & Francia, cum devicisset Syagrium filium Ægidii. Reliquit tres filios legitimos, & duas filias ex Regina Clotildi. Liberi *Clovei*, inter se imperium diviserunt Galliæ, idque factum est æqualiter. Thierryus natu maximus, quamvis nothus esset, partem tamen suam accepit, dictusque est Rex Methis & Rhenis, *Clodomirus* Rex Aurelianensis, *Childebertus* Rex Parisiorum cum Insula Franciæ: *Clotarius* Picardiam, *Childebertus* superavit Gothos in Hispania, *Clodomirus* Regem Sigismundum Regem Burgundiæ. Excessit vitâ *Childebertus* Rex Parisiens. Anno 659. cum imperasset 40. annos: duas reliquit solùm filias, quæ à successione fuerunt exclusæ propter legem Salicam, de qua alibi diximûs.

Clotarius ultimus filius Clovici vel Ludovici Magni, omnibus præpositus Fratribus, solus magni imperii Rex fuit electus. Filius ejus Chramne se ipsi opposuit, sed victus, pœnas dedit. Mox Pater vitam finivit Anno 51. Susceperat ex secunda uxore dicta Ingouda, vidua Clodomiri Regis Aurelianensis, quinque filios, Gonthanum, Childericum, Charibertum, Contranum & Sigebertum, & unam filiam dictam Closindam.

Charibertus, *Gontranus*, *Sigebertus*, & *Chilpericus* quatuor filii acceptum inter se imperium æqualiter diviserunt. Chariberto obvenit Regnum Parisiense, Gontrano Aurelianense & Burgundiæ. Chilperico illud de Soisson, Sigeberto

berto illud Austrasiæ, Charibertus sibi matrimonio junxit Brunechilden vel Brunehaultam filiam Athanigidis Regis Wisigothorum in Hispania. Chilpericus duxit Fredegondam, inferioris sortis, repudii libello dato uxori legitimæ.

Charibertus non regnavit nisi 7. annis, obiit Anno 572, duas solum reliquit filias, quarum una Adelberga dicta nupsit Edilberto Regi de Kentz in Anglia.

Chilpericus, *Contranus*, & *Sigebertus* Regnum Fratris Regis Parisiens. inter se diviserunt Repulsi sunt Saxones ipsos invadentes. Biennium post Sigebertus ex insidiis interemptus est. Ejus filius adhuc impubes Patrem in Imperio excepit. Misero autem fato Chilpericus esse desiit: nam, postquam 24. annis Regnum tenuisset, interemptus est. Ingens quidem potentiâ Rex fuit, vitiis tamen valde coinquinatus, crudelis, hæresique Sabellici addictus. Ipsi ex multis aliis liberis, quos ex tribus uxoribus habuit, solus Clotarius quatuor annorum puer successit.

Clotarius 2. ejus nominis tutorem habuit Gontran. avunculum suum, qui quamdiu tutelam administravit, Rex felices in bellis habuit successus, Wisigothos An. 604. superavit, at post decessum avunculi victus est.

Solus autem Clotarius ultimum tranquille Imperium Franciæ tenuit, per 16. annos, regnavit universim 44. annos, vitam clausit An. 628.

Dagobertus ejus natu maximus Filius, cum Ariberto Fratre suo ad divisionem Imperii processit, Ipsi Aquitaniam & Languedociam adimens, communem suorum parentum voluntatem secuti. Cæterum non diu vixit, sed decessit de vita An. 639. Filius ejus dictus Chilpericus paucis etiam diebus post, diem suum obiit. Dagobertus divisit illius Regnum inter 2. illius filios, Sigebertum, & Cloveum: obiit An. 644.

Fuit Rex ultimus Franciæ hujus lineæ, nomenque Gallicum in armis celebre fecit inter Lombardos, Hispanos, Sclavones, aliasque nationes dissitas.

Cloveus Secundus & *Sigebertus* filius Dagoberti patrem secuti, iterum inter se Imperium diviserunt: *Sigebertus* Regnum Austrasiæ, *Cloveus* Burgundiam acceperunt. *Sigebertus* adoptavit *Grimoaldum* inclusus est. Regnum Austrasiæ

datum

datum est *Childerico* filio *Clovici*, qui, postquam 16. annis regnavit, esse desiit Ann. 66. anno Ætat. 23. Animo erat debilis, reliquit tres liberos, *Clotarium*, *Childericum*, & *Thierry*,

Clotarius 3. ejus nominis in Regno Neustriæ & Burgundiæ Cloveo successit. Hoc Imperante Childericus factus est Rex Austrasiæ & Thierry. Sed Clotarius postquam Anno 664. esse desiisset, Childericus secundus solus Regni potitus, triennium Regnavit, cum interemptus esset An. 667.

Thierrius ejus nominis tertius, consortium omnium amicorum & honestorum ejuraverat. Nonnulli Austrasiæ Domini sumebant arma & copias contra illum ducebant, verum hos omnes bello superavit. Obiit Ann. 690. duos relinquens filios, Cloveum & Childebertum.

Cloveus tertius Thierrio successit, neque cum Fratre suo Childeberto Regimen divisit. Quatuor tantum annis in Imperio fuit, concessit Fatis Ann. 693.

Childebertus ejus nominis secundus, frater Clovei, improlis decessit, obiit circiter An. 710. Ann. 17. Regnans

Dagobertus, ejus nominis secundus, uti filius ita etiam successor in Regno Childerici proclamatus est, sed paulo post occisus periit, excessit vita Ann. 715. cum per quinquennium Regno præfuisset. Reliquit filium, qui eductus est apud Abbatem de Chelles.

Daniel vel *Chilpericus* secundus filius vel Frater Dagoberti ipsi successit, exclusione Clotarii 4. decessit An. 719.

Thierrius, quartus Dagoberti 2. filius, Regnum, Clotario & Chilperico Regibus defunctis, suscepit. Maximam gloriam armorum suorum ex duabus victoriis contra Sarracenos nactus est qui Hispaniâ in Languedociam commigrarant. Altera victoria erat parta Ann. 733. qua Urbem Avignionem receperat, quam Sarraceni occuparant, & suppetias Hispaniâ missas hostibus suis, interemerat. Hac ratione omnem Languedociam potentiæ suæ subjecerat. Plurimos, habuit liberos & varios, tam legitimos quam extra thorum natos, inter alios Carolomannum & Pepinum de-

ctum brevem, qui post Regem Childericum 3. Rex fuit. Quando Rex Thirryus decesserit, Historici inter se non conveniunt, gessit autem coronam 21. propemodum annos, filium successorem relinquens.

Childericus 4. (sub quo liberi Caroli Marrelli, subjectum & materia fuerunt Historiæ Gallicæ) Rex postea fuit, sed ultimus Rex stirpis *Merovegiens*: quæ animosos protulit Principes. & imprimis Magnum Cloveum, primum Christianum in illis oris Regem.

Eodem tempore Pepinus electus fuit Rex Franciæ, unctus & consecratus per Bonifaciũ Archiepiscopũ, Legatum Papę.

REGES FRANCIÆ SECUNDÆ LINEÆ DICTÆ CARLOVINGIENSIUM.

P*Epinus*, cognomento brevis, primus hujus lineæ Rex fuit. Concesserat in Germaniam contra Saxones, ut ipsi præstarent Homagium antecessoribus suis Regibus præstari solitum. Papa Stephanus tertius, ipsi suppetias promiserat cõtra Astolfum Regem Longobardorum. Alpes igitur transgressus, bellumque Astolpho jam illaturus, pactis ablatis per conditiones utrinque confirmatas, proposito destitit. Cum vero Astolphus Longobardorum Rex, pactorum non servasset fidem, Pepinus iterum in Italiam redux, multas occupavit sedes. His aliisque bene gestis interemptus est Pepinus Ann. 768. fraude suorum. Finivit autem vitam anno ætatis 54 Imperii. 16. Præter hoc, quod ipse Magnus Princeps, etiam Magni Principis Parens inclaruit, cujus merita & gloriam postera deprædicant tempora.

Carolus Magnus, hic Socium Regni Fratrem suum *Carlomannum*, per duos annos habuit. Coronatus fuit Carlomannus in Soissonia, cui adjecta fuit Austrasia, cum Regione Rheni, sed vitam clausit An. 770. Gessit autem bella Carolus Magnus feliciter contra Hunnos, tum contra Saxones Ann. 772. quos superavit. Ejus etiam opem Papa Adrianus imploravit contra Didericum Regem Longobardorum. Donationem Pipini, Papæ Stephano factam, confirmasse dicitur, quæ tamen dubia gravissimis est judicata scriptoribus. Illius etiam opem expetebant Hispani Christiani contra Sarra-

Sarracenos, in quibus etiam reprimendis, poſtquam ferrea corona eſſet coronatus, in Italia ſecunda uſus eſt fortuna, omnem Navarram & partem Aragoniæ ſuæ ſubjciens potentiæ. Quartam contra Saxones expeditionem fecit, cui ipſe interfuit, quos delevit, multoſque S. Baptiſmo initiavit.

Iteravit tertia vice iter in Italiam, ad viſendum Adrianũ Papam, ut ejus duo filii coronarentur, nimirum Pepinus Rex Italiæ & Ludovicus Rex Aquitaniæ. Saxones quotidie rebellionibus aſſueti ſeveriter ab ipſo puniti ſunt, de quibus capitis ſumſit pœnam, & 4. millia quingentos unà trucidari juſſit. Quarta demum vice in Italiam iter fecit contra Aragiſum Ducem Beneventi, generum Dideric. Reg. Longobardor. Eodem tempore multa in Gallia erexit collegia. Invaſerunt paulo poſt Hunni Italiam, quos Caroli Magni militiæ præfectus victoriâ ſuperavit.

Ann. 801. Carolus quinta vice Italiam intravit, & à Papa Leone III. Imperator unctus & per acclamationes Populi Romani Imperator & Auguſtus occidentis ſalutatus eſt. In mediis egregie ſuſceptis actionibus, Carolus filium ſuum natu maximum Carolum, morte amiſit. Filium igitur ſuum Ludovicum Regem Aquitaniæ coronatum, voluit An. 813. poſtquam attigiſſet 62. regnaſſet 47. Annos. Exceſſit vitâ Ann 814. Princeps rerum geſtarum gloria inſigniter celebris.

Ludovicus, dictus *Mitis*, poſtquam Aix veniſſet, Rex & Imperator proclamatus eſt: Stephanus etiam V. Papa, cum in Galliam veniſſet, illum coronavit, cum Regina Hirmengarda ſua uxore, dictique ſunt Auguſti. Indicto Parlamento Imperii ſocium aſſumſit Lotharium filium ſuum natu maximum, eique coronam impoſuit. Pepinum alterum filium Regem fecit Aquitaniæ, & Ludovicum Regem Bavariæ. Bernhardus Rex Italiæ poſtquam ſuſtuliſſet omnem Nobilitatem & potentiores magnates, tam ex Regno ſuo, quam aliis, avunculum ſuum Ludovicum ſuperiorem noluit agnoſcere. Occupavit igitur aditus Alpium. Quo Imperator cum veniſſet, Bernhardus ſupplex deprecatus veniam, ſed ſecundum annalium quorundam fidem morti datus eſt. Poſtea Ludovicus ad ſecunda vota acceſſit, cum Juditha Principe Germaniæ. Repreſſit Rebelliones Hungarorum; Statum Romano-

manorum in integrum restituit, bonorumque possessionibus exutis sua iterum reddidit. Concilia vel Synodos plurimas in Gallia instituit, ut & in Germania. Carolo Filio suo, ex secundo matrimonio nato, magnam adjudicavit Imperii partem, cui adjunxit Lotharium, id quod male cessit, irritatis enim Nobilibus, Pepini Regis Aquitaniæ arma contra Patrem concitarunt. Postea aliam instituit divisionem Ludovicus, adactus injuria suorum liberorum, qui illum quasi captivum tenebant: Pepinus & Ludovicus ad illorum redierunt ditiones, Lotharius verò in Gallia mansit: Paternæ gratiæ iterum sibi fidem conciliarunt Ann. 835. Triennium post, Ludovicus mitis imperium divisit inter Ludovicum & Carolum, residuam relinquens Bavariam & Aquitaniam Pepino & Ludovico. Francia, Imperii occidentalis pars Carolo cessit. Obiit Pepinus An. 839. & reliquit duos filios, Pepinum & Carolum. Aquitania, hæreditas Pepini data fuit Carolo, filio Judithæ. Excessit vitâ Ludovicus in 64 Anno.

Carolus, dictus *Calvus*, cum Lothario & Ludovico fratribus suis successerunt Ludovico miti, sed hi, in imperio consortis impatientis, discordes, mutuis depugnarunt odiis & armis. Inter quæ Flos Gallicæ Nobilitatis miserè periit, & ad centum millia hominum interempta sunt. Causa hujus mali Lotharius fuit, qui alterum suorum fratrum imperio exuere laborabat, sed Carolus & Ludovicus fratres, firmatâ inter se amicitiâ, copiisque Germaniâ & Galiia conductis, se Fratris opposuerunt destinationibus, & illum ut pacem peteret coëgerunt. Francia igitur occidentalis à latere Britanniæ usque ad Mosam Carolo cessit, Ludovico autem Francia occidentalis ex latere Rheni, Lotharius sibi servavit titulum Imperii, cum Italia. Hæc divisio facta est in tam magno Imperio, quæ tamen Dominis suis magnorum fuit caussa malorum: separatis enim Viribus, fraternis denuo armis fuerunt petiti & debilitati. Lotharius, cum uxorem morte amisisset, An. 851. Monachorum ordini se addixit, imperiumque divisit: Ludovico Natu maximo Italiam dedit, cum titulo imperatoris, quem ipsi Papa Sergius confirmavit, Lothario Lotharingiam, & Carolo Provinciam: qui cum paulo post ex vita decessisset, illius portio inter fratres fuit divisa. Lo-

tharius

tharius ante Ludovicum mox obiit, cujus Regnum occupatum fuit per Carolum calvum, suum avunculum, An. 869. Ludovicus natu maximus Lotharii filius, cum Imperator & Rex Italiæ esset, vindicavit Italiam à Sarracenis, quos pariter mari & terra debellavit, cumque multa occupasset loca, in flore ætatis Milani fato suo functus est An. 872. Ludovicus Germanicus variis in Germania Bellis fuit exagitatus, vicit autem nationes, quæ se ipsi opponebant. Carolus calvus Imperator est coronatus An. 866. per Papam Johan. VIII. Ipsiusque Frater Germanicus Francofurti eodem obiit anno, relinquens tres filios, Carlomannum, Ludovicum, & Carolum, quia suis agnatis a&ctutum fuerunt infestati. Carolus Imperator (Chauve dictus) victus per Ludovicum, unum ex iis qui se illi opposuerunt. Tres autem Fratres diviserunt inter se imperium Patris sui. Quod ad Carolum imperatorem attinet, ille cum à Papa ad reprimendos Sarracenos evocatus esset, superavit Alpes, sed brevi rediit, dein paulo post ex vita excessit, aliquot relinquens liberos.

Ludovicus, *Blæsus* dictus, Ann. 877. consecratus fuit per Hincmarum Archiepiscopum Rhemensem. Annum post, Papa Joannes VIII. inimicis suis pressus in Franciam venit. Obiit Rex 10. April. ejusdem anni. Duas habuit uxores. Ausgardam & Alixam: Ex prima susceperat Ludovicum & Carlomanum, qui nothi quibusdam habentur Historicis: Ex secunda posthumum habuit, dictum Carolum Simplicem.

Ludovicus III. & *Carlomannus*. Horum primus Rex agnitus est vivente adhuc Patre. Post Fata Parentis Ludovicus & Carlomannus Imperium inter se diviserunt, Ludovicus habuit Neustriam, Carlomannus Burgundiam, & Aquitaniam.

Carolus Magnus dictus, per Status Regni vocatus, & quasi Rex electus, quamvis in præjudicium Caroli filii posthumi Ludovici blæsi talis esse nequiret. postquam duos æmulos Imperii devicisset, in debilitatem corporis incidit pariter & animi, derelictus à Germanis & Lotharingiis, & hac occasione in misera conditione Anno. 888. Obiit. Aventinus memorat quod annos numerare per æram Christianam cœperit.

Eudeus Comes Parisiensis per Status Imperii Regnum accepit, sed qui in bello interiit.

Carolus Simplex Ludovici Blæsi filius, electus est Rex per dissensiones præcipuorum in Gallia, annos natus 24. Coronatus est Rex Rhemi per Archiepiscopum Foulqueum, qui ipsi approbationis literas à Papa Formoso curavit. Sed maxima pars à partibus Eudei stetit, quæ opem tulit Arnulvo, illius partes sequenti. Hac ratione universa Francia per illam divisionem in misero statu trepidavit, plurium, imperium appetentium cupidini subjecta.

Raulphus, ex Burgundia filius Richardi, proclamatus fuit Rex per conjurationes. Ejus quoque uxor per Archiepiscopum Rhemensem Regina coronata est. Carolus captivus detinebatur, per Herbertum Comitem Vermandoum, vbi etiam ex mœrore obiit, postquam regnasset 37. Annos.

Ludovicus, dictus *D' Outre Mer*, Hic ex Anglia, quo confugerat, vocatus est, ut per Archiepiscopum Rhemensem unctus, Rex fieret. Sed multis æmulis, ut Hugone magno, Heberto Comite de Vermandois, aliisque multum vexatus, Ottonis imperatoris Germaniæ arma in Galliam irritavit. Obiit vero paulo post An. 954. 15. Octob. cujus mors omnes dissensiones & Principum mutuas inter se æmulationes terminavit. Reliquit 5. filios, quorum tres ante ipsum fato suo functi sunt. Lotharius ipsi in Regno successit, & Carolus factus est Dux Lotharingiæ per beneficium Ottonis secundi imperatoris.

Lotharius Rex per Artaudum Archiepiscopum Rhemensem consecratus, ubi post Lutetias est ingressus. Admovit Lotharius filium suum imperio Ann. 976. decem annos post. diem suum obiit. Cinxerat obsidione Lutetias Parisiorum Otto secundus Imperator, sed per Lotharium devictus obsidionem solvere coactus est. Excessit vitâ Lotharius An. 986. postquam imperio præfuisset 32. Annos. Ludovicus ejus filius, annum cum dimidio post Fata parentis tantum regnavit, ultimusque Rex fuit lineæ Carolomanni Princeps socordia laborans nulloque merito insignis. Decessit improlis. Tertia Regum in Gallia Regnantium linea jam sequitur:

SERIES REGUM FRANCIÆ, EX LINEA CAPEVINGIORUM.

HUgo Capetus, Filius Hugonis Magni, Comes Parisiensis, cujus mentio in superioribus facta est Regibus, Regnum Galliæ, quamvis omnes in manibus haberet vires, occupare noluit, erat parvus Roberti filius, qui se Regem pronunciare passus est, post obitum *Eudei* fratris sui. Electus est Rex per consensum omnium universim factum in Noyon, unctus & consecratus Rhemi. Huic amor subditorum suorum, securum Regnum, firmavit, ut magnis se tueri non opus haberet viribus. Sex post electionem suam Menses, filium suum in partem curarum & Imperii assumsit, ipsique hac ratione successionem firmavit. Ita sane reliqui, qui in Gallia postea imperarunt Reges, hac secure usi sunt, suisque primogenitis filiis certam præstabant in Regno successionem. Excessit Hugo vitâ Ann. 996. cum solum per 8. Annos Imperio præfuisset. Reparavit Parisiis Regiam, quæ antecessorum suorum mansio fuit.

Robertus ejus filius, adhuc vivente Patre Rex agnitus, Burgundiam suæ potentiæ subjecit. Relinquens tres filios ex uxore sua Constantia susceptos, puta Henricum suum successorem, Robertum, & Eudeum, ex vivis excessit, Princeps Religioni addictissimus, qui multas ædes ad pias caussas fundavit.

Henricus I. hujus nominis, Ducatum Burgundiæ Fratri suo dedit, Annam secundis nuptiis sibi junxit, filiam Georgii Regis Russiæ, ex qua tres habuit filios, Philippum, Hugonem, & Robertum. Primus horum Rex coronatus est Rhemi, non plus quam 7. annos natus, Anno. 1060. Henricus Normannos debellavit: 1306. obiit An. 1060. 55. annos natus.

Philippus Primus annos natus XV. absolutum in Regno accepit Regimen, mox arma in Flandriam expedire aggressus, contra Robertum, pro Baudovino filio tutoris sui. Sub hujus Imperio multa acciderunt tam in Francia quam aliis Regnis memorabilia. Satur annorum 60. vitam cum morte commutavit. Ann. 1106. vel 1109. Gallicum nomen sub ipsius Imperio celebre valde fuit, multisque rebus gestis conspicuum.

Ludovicus, dictus Crassus, consecratus est Aureliani per Archiepiscopum de Sens, uxorem habuit Alixam, filiam Humberti Comitis Turini. Repressit Ludovicus multas conjurationes, rebelles dignis afficiendo pœnis. Apertum etiam cum Rege Angliæ habuit bellum, quos tamen Papa Calixtus II. conciliavit. Ad obedientiam etiam compulit Comitem Auverniæ, & paulo post filius ejus natu maximus Philippus, Rex coronatus est, à Papa Innocentio II. Ann. 1137. Ludovicus crassus Parisiis esse desiit, Sexaginta annorum senex, ex quibus 30. in Imperio absumpsit. Eodem quasi tempore Rex Angliæ decessit, cujus Regni status propter æmulos magnis involvebatur turbis. Ludovicus crassus plurimos habuit filios, quorum natu maximus ejus in Regno fuit successor.

Ludovicus, dictus *Junior*, in principio Regiminis sui à Christianis ex oris Orientalibus contra Sarracenos & Turcas ut opem ferret expetitus. Conventus solennes indixit, consensumque est in expeditionem, cui etiam Conradus Imperator & Fredericus Dux Sabaudiæ & alii intererant. Sed minime ex voto iter successit: Redire enim Imperator coactus est sine effectu, quod male Græcis cum Germanis conveniret. Ludovicus postquam annum 59. attigisset variis molestiis in vita sua affectus, laborum Regni satur, filium suum Philippum coronandum desideravit, id quod in Parlamento Parisiis convocato conclusum est. Excessit vitâ Ludovicus Ann. 1180. 43. Regni anno: Junior dictus fuit, ut à patre suo distingueretur, eodem nomine cum ipso gaudente.

Philippus Secundus, dictus Augustus, fuit Rex omni laude propter virtutes dignissimus. Magnis enim patriam meritis cumulavit, Judæos Regno expulit, à Christianis ex Syria contra Sarracenos venire rogatus, venire non potuit, vicino Anglico Bello impeditus.

Rex Philippus cum attigisset annum Vitæ 59. & Regni 42. obiit Ann. 1223. Multos Dominos cum Imperio conjunxit, ut & Feudis sibi conciliavit. Parisiensis Academia illius tempore fuit florentissima. Successorem in Regno Ludovicum habuit ex Agnete filia Ducis de Merania in Bohemia.

Ludovicus Octavus Leo Rhemi consecratus est. Statim ac Imperium susceperat, Angli ipsum invaserunt, qui-

bus

bus fortiter restitit, multa occupans Anglicæ ditionis loca. Recruduit denuo Albigense bellum sub Amaulrio filio Simonis Comitis de Montfort & Raimonde filio Tholusæ. Ipse Rex huic interfuit, cepitque Avignonem. Decessit post vitâ Anno 1226. in Montpensier in Avernia, annorum 39 Habuit 6. filios.

Sanctus Ludovicus Nonus ex voluntate Regis Ludovici 8. Rhemi consecratus est, per Episcopum de Soisson. Mox Christiani ex Oriente, Palæstina, & Hierosolymis expulsi, Ludovici, tum ex morbo revalescentis, implorarunt opem, quibus etiam convocato Parlamento, auxilium præstitit. Legatus dein à Magno Chamo Tartariæ, Christiano facto, Regem salutatum accessit, ad Damietum hærens à Saracenis captus, sed paulo post libertati restitutus est. Mors Reginæ, la Blanche, uel Albę dictæ, ipsius in Franciam maturavit reditum, cum per quinquennium Patriâ abfu sset, Redux, tractatus cum Anglis indixit. Plurimos habuit filios, quos inter Philippus audax ipsi successit. Fuit Ludovicus admodum prudens, & Religioni addictissimus, fortis & magnanimus. Papa Bonifacius Octavus ipsum in Catalogum sanctorum retulit, Festum Ludovici solenniter celebratur ab Anno 1618. Compertum etiam est, diem illum Ludovici, Gallis in expeditionibus admodum fuisse secundum, quod nuper admodum etiam, memoranda Hispanorũ clades ad Arras docuit, ubi Ludovicus XIV. Galliæ Rex hoc ipso die in cruenta Hispanorum Strage, victoriam, quâ vix major in hoc contigit Seculo, admirandam obtinuit.

Philippus Tertius, Audax dictus, Regni potitus, pacem cum Rege Thunorum fecit. Coronatus est Philippus Rhemi per Episcopum de Soisson, primum Archiepiscopi suffraganeum. Præcipuæ illius actiones in aliis adjuvandis fuerunt occupatæ: diversas habuit uxores. Ex prima, Izabella filia Jacobi Regis Aragoniæ susceperat Ludovicum, qui ante patrem obiit, Philippum Pulchrum ejus successorem, Carolum Comitem Valliç, Patrem Philippi Valliç, Robertum, qui juvenis mortuus. Ex Maria sua secunda uxore, Ludovicum Comitem de Evreux, Margaritam, quæ Eduardo primo Regi Angliæ nupsit, & Mariam quæ secundum Maritum habuit Rudolphum, filium natu maxi-

maximum Alberti Ducis Austriæ & Imperatoris.

Philippus IV. Pulcher dictus, unctus fuit Rhemi Ann. 1286. Postea Rex fuit Navarræ. Suppetias tulit Joanni Duci Brabantiæ contra Henricum Ducem Luxemburgicum. Eodem tempore recruduit bellum cum Anglis, qui se variis pactis muniêre, imprimis fœdere cum Adolpho Imperatore inito qui Regi bellum denunciavit, sed Papa Bonifacius VIII. inter hos duos Reges pacem conciliare operam dedit, quæ tandem etiam Parisiis peracta est. Excessit vita Philippus in Fontenblau An. 1314. Regni sui anno 29, 48, solùm annos natus. Reliquit post Fata non paucos liberos: ex Regina Joanna habuit Ludovicum Regem Navarræ Coronatum, Philippum dictum Longum, Carolum Pulchrum, qui etiam Regnum tenuit, sed sine prole mascula decessit, Robertum, qui Juvenis obiit, Margaritam, quam uxorem duxit Ferdinandus IV. Rex Castiliæ, Izabellam, quæ nupsit Eduardo secundo Regi Angliæ, & Blancam, vel Albam, quæ in juventute obiit.

Ludovicus Decimus, dictus *Hutin*, Rhemi fuit consecratus, cum Regina Clementia uxore sua. Decessit Anno 1316. mense 19. sui Regni. Ex Clementia, uxore sua secunda unum posthumum habuit, dictum Joannem, qui aliquot dies solum in vita fuit.

Philippus Quintus, dictus Longus, Joannis in Regno fuit successor, consecratusque est per Archiepiscopum Rhemensem. Comites Valliæ & alii avunculi ejus ipsi controversiam successionis fecerunt, sed Status Imperii in favorem Philippi sententiam tulerunt, qui Anno 1321. vitâ decessit, Regni vero Anno quinto. Gaudebat titulo Regis Navarræ, ipsumque filio conservavit. Tres illius filiarum matrimonio junctæ erant, Joanna matrimonio Ducis Burgundiæ, Margarita Ludovico Flandriæ Comiti de Nevers, Izabella Guigoni filio Joannis Delphini Viennæ.

Carolus Quartus, Pulcher dictus, postquam matrimonium cum Blancha contractum dissolvisset, duxit Mariam filiam Henrici VII. Imperatoris. Dictus est Rex Navarræ, ut Regnum Nepti suæ conservaret. Ubi Regina vitam clausisset, Rex in matrimonium duxit Joannam filiam Comitis Eurexy. Rex vitam fecit Ann. 1328. cum 7. annis Imperium

perium tenuisset. Regina cum esset gravida, Status Regni convenerunt, administrationem Regni Philippo Comiti Valesiæ deferentes, contra Prætensionem Eduardi tertii, Regis Angliæ.

Philippus Sextus, dictus de Vallois, fuit Rhemi unctus. Tum Rex Angliæ in Franciam venit, homagiumque præstitit Regi in Ammians, ratione territorii quod in Regno tenuit. Inivit fœdera Philippus cum Rege Scotiæ, Rege Bohemiæ, Rege Navarræ, & aliis, declarans Robertum d' Artois reum Criminis læsæ Majestatis. Mox contra Regem Angliæ arma sumenda erant, qui Bergerac & Angulesme occupaverat: dubio prius Marte utriusque pugnatum est, donec Eduardus usque ad portas Parisiorum hostem urgeret, in quo conflictu præcipui à partibus Galliæ interierunt, puta Rex Bohemiæ Carolus, Comes d' Alençon, Frater Regis, &c. Exhausta fuit tum temporis Gallia tanta jactura hominum, & erogatione tributorum. Occupatum erat etiam Caletum ab Anglis, & alia loca. Ex prima sua uxore susceperat Philippus Joannem suum successorem, & Ludovicum Ducem Aurelionensem.

Joannes Philippo successit, Rhemi unctus cum Regina uxore sua. Cum Induciæ cum Anglis expirassent, copias duxit contra Principem Walliæ: verum res malo suscepta consilio, pessime cecidit, cum Regis exercitus ingens passus sit detrimentum, ita ut ipse Rex in hostium pervenerit potestatem. Hinc in duorum annorum inducias utrinque consensum est: emissi dein per Provincias Delegati, qui pro Regis liberatione nummos colligerent. Hinc magni à plebe tumultus concitati sunt, imprimis Parisiensi, ita ut Lutetiæ Parisiorum obsessæ à Regis fuerint exercitu: ad ultimum eo res deducta est, ut pax inter Regem Angliæ & Galliæ concluderetur.

Carolus Quintus, dictus sapiens, cum negotiis & expeditionibus in Anglia factis gravatus esset, pacem cum Rege Navarræ fecit. Postea statuit Rex navali & pedestri prælio contra Anglos experiri, in quo Dux de D' Anjou occupavit Bergerac aliosque locos. Imperator Carolus quartus, patruus Regis Gall. eodem tempore hospes in Gallia, in omnibus Urbibus honorifice acceptus, & tandem in Lutetias à Rege ipso ductus est. Excessit vitâ Carolus Ann. 1380.

1380. ubi 56. annis imperasset & 42. vixisset. Duos solum ex Regina uxore sua Joanna, filia Petri Ducis Borboniæ, habuit filios, Petrum Ducem Borboniæ & Carolum, qui patris in Regno fuit successor, & Ludovicum Ducem Aurelia: Tutores filio suo instituit Ducem D'Anjou, fratrem suum, & Duces Burgundiæ: majorennem Regem Annos 14. natum declaravit. Fuit sui temporis prudens & modestus Princeps.

Carolus Sextus, annos habens 13. ad Regnum pervenit. Bellum cum Batavis gessit, quos prælio ad Rosebec superavit, Turbatores in urbe Parisiensi digna pœna affecit, contra Anglos, qui in Flandriam venerant, Rex sed infeliciter copias duxit, postea bellum Duci Britanniæ inferens, in phrenesin incidit. Interea Dux de Berry & Burgundiæ Imperium administrarunt. Richardus Rex Angliæ matrimonio sibi junxit Izabellam filiam Caroli qua ratione pax inter hos duos Reges fuit stabilita. Verum Regnum Galliæ factionibus Ducis Aurelionens. & Burgundiæ dividebatur. Obiit post Carolus VI. Ann. 1422. Parisiis cum 42 annis Imperio præfuisset & vixisset 40.

Dux de *Bethfort*, in confusione illa Franciæ Imperio fuit præpositus, cui Regina Elizabetha & Dux Burgundiæ negotia Imperii tot implicabant turbis. Ex omni autem mascula prole, quæ Carolo ex uxore sua nata fuit, nemo Patri superstes mansit, nisi unicus Carolus, postea in Regno successor.

Carolus Septimus pariter Rhemi per Archiepiscopum de la Ville S. oleo unctus est 1429. postquam victoriam de hostibus suis obtinuisset. In primis imperii exordiis Angli aliquam suorum cladem passi sunt, ruptæ etiam sunt induciæ antea cum Anglis factæ. Excessit vitâ Carolus An. 1452. cum imperasset 39. Annis & 59. vixisset: duos habuit filios, Ludovicum, in Regno successorem, & Carolum Ducem Guiennæ, qui nunquam matrimonium contraxit: cum efferretur, inter alias ceremonias acclamationum, dictus est ter Victoriosus.

Ludovicus XI. sicut alii, Rhemi S. oleo unctus est, suscepitque Imperium anno ætatis 38. Exauctoravit primarios ministros, qui sub Carolo antecessore suo negotia Regni curabant. Post varia inter Anglos & Gallos

los discrimina Ludovicus pacem composuit, inducias autem fecit cum Duce Burgundiæ. Esse desiit Ludovicus Anno 1483. cum 61. annos vixisset, & 22. Regnasset. suscepe-rat ex secunda uxore sua Charlota ex Savoja tres filios, ex quibus solus Carolus ipsi superstes & in Regno successor fuit.

Carolus VIII. Regni potitus, annos natus 14. nec prius unctus, quam An. 1484. Contendebant interim de Regno Dux de Burbon & Ludovicus Aurelianensis, quorum dissidia Status Regni congregati composuerunt. Carolus autem, pace cum Henrico Rege Angliæ, cum Maximiliano imperatore, & Ferdinando Rege Aragoniæ facta, ad controversias Regni Siciliæ & Neapolitani examinandas animum appulit, inprimis quæ jus suum concernebant, sibi per Carolum D' Anjou testamento acquisitum. Pedestres igitur pariter ac maritimas copias contraxerat, Alpes superavit, relinquens Petrum Burbonum, qui in Gallia tam diu cum imperio esset.
Ingressus est Carolus Pisam, Florentiam, Siennam, Romam, ubi cum Papa pacta inivit. Postea ipsum Regnum Neapolitanum intravit, ex quo Alphonsus et & Filius ejus Ferdinandus fugâ sibi consuluerunt. Rex homagium à præcipuis Regni Dominis sibi præstari voluit, quo accepto, terrorem Venetianis ac Turcis incusserat. Eo tempore cum Carolus totum Regnum Neapolitanum, sine ulla ipsi opposita potentia, suum fecisset, universa Italia in mutuum contra illum consensit fœdus. Carolus Italiâ profectus, Romam venit, pacem cum Ludovico 2. Forbia Duce Milanensi fecit, & cum Rex Alpes iterum supergressus esset, in Grenoblam venit, An. 1495. Obiit Carolus Ann. 1498. annorum 27. Natus erat ex Carolo Ludovicus, qui tanquam proximus in Regno successit.

Ludovicus XII. Pater Populi dictus, Princeps admodum prudens, Rhemi ut alii unctus est, uxorem duxit Annam, viduam Caroli VIII. Cum in Italiam iter suscipere vellet, amicorum suorum fidem sibi per pacta certiorem fecit, cum Helvetiis pacta, cum Rege Angliæ pacem fecit, homagio Philippum Archiducem Austriæ, quod ab ipso acceperat, sibi fidelem reddidit. Postea novas contraxit copias, illas contra Neapolim ducturus, ubi Frideri-

cus

cus Rex Neapoli se Regiæ permisit gratiæ. Redux Ludovicus ex Italia Galliam iterum appulit, armorumque omnem curam in Regno Neapolitano Duci de Nemurs reliquit, sed absentia Regis partorum jacturam victoribus attulit. Redux demum in Italiam Rex cum Venetis & aliis conflixit, repressit etiam Papæ Julii contra se artes: sed tot in Italia contra Regem cõjuratorum conjunctæ vires, magnam Regiis expeditionibus objiciebant remoram. Rex pacem cum Venetis fecit, Milanum obsidere statuit, sed eo missæ copiæ deletæ sunt. Ultimum Rex obiit An. 1515. uxorem habens Mariam filiam Henrici VIII. Regis Angliæ, masculam prolem nullam reliquit.

Franciscus Primus ejus nominis 20. annorum, coronâ dignus est judicatus, pacem cum Rege Angliæ factam confirmavit, inducias cum Rege Aragoniæ in longius tempus promovit, pacta cum Suicieris renovavit, verum Status Milani iterum per conjunctos fœdere in Italia Principes fuit recuperatus. In Regno autem Neapolitano cum Rex contra suorum consilium cum Italis conflixisset, magnam suorum fecit jacturam, cum ibi Gallorum ad 8. millia cæsi sint Ann. 1526. Liga sacra contra Papam Clementem VII. in Gallia publicata est, quâ conjuncti erant; Rex, Venetiani, Florentini, Suicieri, & sub cujusnomine Gallica arma bonos in Italia habuerunt successus. Paulo post nova liga contra Imperatorem, & Regem Angliæ Henricum VIII. suscepta, duorum causa fuit bellorum, quorum unum in Campania erat, sed quod pace mox secutâ tolleretur, alterum in Picardia cum Anglis, cum aliquot præliis esset decertatum. Tandem hos duos inter Reges pax fuit stabilita, quorum Fata unum quasi conjunxit tempus. Obiit enim Henricus VII. Mense Januar. An. 1547. & Franciscus Rex ejusdem Anni mense Martio. Vixit 58. Annos, imperavit 33. Nomen ipsi jure optimo, Patris Musarum & artium datum est, cum scientiarum magno flagraret amore. Exequias illius XI. Cardinalium, funus Regis exequentium, decorabat præsentia. Susceperat ex prima uxore sua Claudia filia Ludovici XII. tres filios, Franciscum, mortuum anno ætatis 18. Henricum, qui ipsi successit, Carolum Ducem Aurelianens. qui obiit An. 1545. 23. Annos natus, Tres filias, quarum 2. in pueritia obierunt. Tertia Magdalena nupsit Jacobo

cobo 5. Regi Scotiæ, & quarta Margaritha Philiberto Emanueli Duci Savojæ, secunda ejus uxor Caroli V. Imperator. soror improlis decessit.

Henricus Secundus 29. ætatis anno ad imperium accessit, unctusque est per Joannem Cardinalem de Lorraine, Scotis contra Anglos auxilia præstitit, suppetias etiam tulit Octaviano Farnesio contra Papam Julium III. & Imperatorem, cum quibus dein pax firmata est. Decessit Henricus Parisiis Ann. 1559. 12. Regni anno, & 42. ætatis. Susceperat ex Catharina Medicea Franciscum, suum successorem, Edvardum, Alexandrum, Ducem D' Anjou: Filias quoque habebat, quarum Izabella nupsit Philippo 2. Regi Hispaniarum, Claudia Carolo Cuci Lotharingiæ. Margaretha Henrico Regi Navarræ, postea Regi Gallię.

Franciscus Secundus ejus nominis, qui unctus est per Cardinalem Lotharing: Archiepiscopum Remens. sub ejus imperio controversiæ Reformatæ Religionis multarum dissensionum caussa fuerunt. Obiit Rex An, 1560. improlis.

Carolus Nonus frater Francisci II. ipsi in Regno successit, ætatis suæ X. annorum, Regina mater verò interea Imperium administravit, Princeps autem Condeus ex controversia de Religione Reformata orta Aurelionensem Urbem obsidione cinxit: à partibus Regiis, illius Regnantis eo tempore matris, stabant Dux Navarræ, Dux de Guise, magnumque exercitum coegerant. Rex interea cum ad 14. ætatis pervenisset annum, Majorennis pronunciatus est, Regnum cum matre visitavit, auctusque copiis ex Hispania missis, prælium cum Protestantibus commisit. Sed cùm inferior esset hostibus Rex, pacis conditiones tractari cœperunt, quæ etiam conclusa Ann. 1570. Principesque in Gratiam Regis redierunt. Instabant tum nuptiæ Regis Navarræ cum Margarita sorore Regis, in quibus horrenda illa laniena Parisiensis tot millia Reformatorum sustulit, Ann. 1572. 18. Augusti. Quod cruentum factum pacem semel initam evertit, novisque tumultibus viam aperuit. Postquam Carolus, 25. attigisset annum, Ann. 1573. Regnum cum vita deposuit, postquam 13. annis Imperasset,

rasset. Ex Elizabetha Regina uxore sua unicam tantum habuit filiam, quæ in pueritia decessit, quo tempore Henricus III. ad sceptra Polonica vocatus fuit.

Henricus Tertius ejus Nominis, An. 1574. Cracoviæ Rex Poloniæ unctus est, per Archiepiscopum Gnesnensem, (de cujus Regimine, quoad Poloniam, in serie Regum Poloniæ agetur) Postquam reliquisset Poloniam, & in Paternum Regnum rediisset, in illo accensum invenit bellum, gravissimis dissidentium partium contentionibus periculosum. Unctus est Rex An. 1575. uxoremque duxit Ludovicam de Lorraine, filiam Comitis de Vaudemont, ex qua nullos habuit filios. Sub hoc Rege Reformati liberum per totum Regnum Religionis exercitium nacti sunt, paxque Galliç his tandem stetit conditionibus: sed hæc pax per Edictum Regis in conventu statuum Bloensi mox fuit fracta, libertasque Religionis solis Catholicis in Gallia permittebatur, quod iterum protestantium conjunxit vires, in atrocius paulo post bellum exarsuras, quibus Germaniæ Principes omnem ferebant opem. Tandem Rex cruenta morte interiit, à percussore Jacobo Clemente ordinis S. Augustini, interfectus, cum urbem Parisiensem ingredi vellet, Ann. 1589. cum Regnasset 15. annis & 2. Mens. vixisset 38. 10. Mens.

Henricus Quartus ejus nominis, dictus Magnus, Rex Navarræ, successor fuit Henrici tertii, decedens improlis, in quo linea Philippi, filii Ludovici IX. esse desiit. Rex cum Regnum suscepisset, bellis intestinis, quibus Antecessores ejus laborabant, pariter implicabatur, variâ ut in hujusmodi turbis fieri solet, fortunâ. Anno 1610. 13. May, cum in animum induxisset Regno cedere, Regionemque reginæ deferre, illi majoris auctoritatis ergo coronam jussit imponere, eodem tempore Parisiis crudeliter interfectus est, per Franciscum Ravaillac. natum in Angaulesme, cum magno Hispanorum gaudio, qui illius arma horrebant. Nati ipsi erant ex Maria Medicea, Filia Francisci Magni Tuscani Ducis, tres filii Ludovicus ejus successor, secundus filius nomen gessit Ducis Aurelionensis natus Anno 1607. mortuusque est in infantia, filias quoque ,. ut & multos alios liberos naturales reliquit.

Ludo-

Ludovicus XIII. Vix natus 8. annos & 7. menses, in 2. Regnis successit, in Paterno Henrici 4. Magni Galliæ, & Regno Navarræ. Mater ejus, Regens Perlamento Parisiensi fuit pronunciata, eo die quo horrendum parricidium in Rege commissum erat: Omnes Principes Imperiique magnates junctis viribus pro concordia Regni laborabant. Rex unctus est Ann. 1612. mox matrimonium cum Anna Infante Hispaniæ inivit, paulo post Rex majorennis pronunciatus est. Princeps Condeus & Dux de Guise cum aliis has partes sequentibus, uti aliis Regibus, ita etiam huic ingens fecit negotium, tranquillitatem Patriæ turbantes: eo autem tandem ventum erat, ut pax generalis consiliis Cardinalis Mazarini constitueretur. Rex, cum magnâ cum laude imperio præfuisset, fatis concessit, relicto filio Ludovico XIV. sero ex Regina suscepto, & Fratre ejus duce d'Anjou.

PRÆTENSIO REGIS GALLIÆ.

REX Galliæ prætendit. I. In regnum Navarræ. Ratio: Johannes Rex Navarræ, regno suo per Ferdinandum R. A. jussu Sixti quarti Pontificis privatus, reliquit Henricum Regem Navarræ, cujus unica filia Johanna nupsit Antonio Borbonensi, Patri Henrici IV. R. Fr. Hispanus confitetur propinquitatem succedendi in Henrico IV. sed se legitimam occupandi regni causam à Pontifice, qui Johannem, ideo quod contra illum pro Ludovico XII. R. G. militaverit, excommunicavit, accepisse opponit.

II. In Regnum Neapolitanum. I. ex adoptione Johannæ I. factâ in favorem Ludovici Ducis Andegavensis, consensu Clementis VII. approbata. II. ex testamento Comitis de Maine. III. ex acquisitione Bellica, qua Corolum Frederici secundi spurium Ludovicus XII. factio cum Ferdinando R. H. fœdere, ut uterque medietate regni potiretur, expulit. Hispanus Papæ, ut Domini Regni Neapolitani, judicium allegat, quo pro Rege Neapolitano agnoscitur.

III. In Regnum Castiliæ. Ratio: Henrico R. Cast. soror successit, quæ filium Ludovicum Sanctum reliquit.

IV. In Regnum Portugalliæ: Alhponsus secundus duos genuit filios, primum Sanchetum, secundum Alphonsum: primo quod capax non esset imperii abrogato, secundo genito, Alphonso nimirum, corona a regni proceribus deferebatur. Duxit hic in Matrimonium Mahaltildem, ex qua suscepit Alphonsum & Robertum. Primo finito, alter successit, ex quo, sicut dicunt, Illustris Domus Bulionensis originem traxit, quæ obvenit Magdalenæ Laurentiæ de Medicis, unde Catharina Modernorum Franciæ Regum genitrix processit. Dictum supra est, quod Alphonsus matrimonio sibi junxerit Mahaltildem, hac tamen repudiata Beatricem duxit, ex quâ Dionysium ab Urbano IV. legitimatum auctorem hodiernorum Portugalliæ Regum progenuit. Prætensio hæc est Regis Galliæ, sed longa vetustate obsita & à longinquo petita.

V. In Arragoniam. Martinus IV. Papa Petrum Regem Arragoniæ Vesperarum Sicularum authorem, eò quod propter filiam Manfredi fratris Conradini Reg. Neapolitan. naturalis filii in matrimonium ductam in Regnum Neapolitanum prætendere, voluerit, Regno Arragoniæ privavit, & de illo Carolum Comitem Valensem, vulgò de Valois, Philippi Regis Franciæ filium investivit.

VI. In Ducatum Mediolanensem: Galeatius III. liquit Johannem filium, qui improlis duas habuit sorores, Philippam Mariam, & Valentinam, post mortem primogenitæ, altera ex provisione patris qui deficiente stirpe masculina, fœmininam juxta propinquitatem gradus succedere statuit, ducatum sibi arrogavit, quam Ludovicus Dux Aurelianensis duxit. Sed obtenditur ab Hispano, I. quod paterna dispositio ex masculo, fœmineum feudum citra jus prætendentium & Domini Imperatoris expressum consensum facere non potuerit. II. quod ab Imperatore, tanquam legitimo Ducatus Mediolanensis Domino, Ducatus Mediolanensis investituram acceperit. Carolus enim V. Imperator filium suum Philippum II. eo investivit.

VII.

VII. In protectionem Genuæ Carolo VI. delatam. Regibus enim Franciæ citra caussam jus quæsitum auferri nequit.

VIII. In superioriatem Flandriæ, Atrebatium, & Henningou, quam, loquente historia, Moderatores Fœderatarum Provinciarum, à Rege Galliæ, ut Regis Vasalli semper recognoverunt. Nec movetur Francisci I. à Carolo V. in prælio prope Ticinum capti & in carcere detenti facta renunciatione in dictarum Provinciarum superioritatem, quia I. facta hæc fuit citra consensum Parlamenti Parisiensis, cujus authoritas in alienationibus Regiis interponi debet, *Host. in c. dilect. de major. & obedient.* II. quod extorta fuerit per metum carceris adeoque propter coactam voluntatem ex *l. 1. ff. quod met. causs.* rescindi debeat. Hispanus ad prmum replicat, quod I. ignarus fuerit Privilegii illius Parlamenti, adeoque talis ignorantia contractui non nocere deberet. II. quod Privilegium alienationes concernat, sub quibus superioritatis remissio propriè non continetur, III. quod metus carceris justus metus non sit, adeoque contractus carcerati valeat. *vid. Menoch. de arbit. cas. 136. n. 4. Rol. cons. 2. n. 4. 48. l. 1.* qualis in captivo per bellum esse censetur, *arg. l. 5. de J. & J.*

IX. In Nizam Comitatum Ducis Sabaudiæ, ex jure territorii Provincialis; urbs enim capitalis Niza in Provincia sita est. Sed Dux Sabaudiæ immemorialem possessionem, cujus titulum nemo allegare tenetur, pro se adducit.

X. Olim in Salutiarum Ducatum ut Italiæ clavem super Duce Sabaudiæ prætendebat, hinc gravissimum inter utramque partem exortum bellum, quo Henricus 4. Ducem Sabaudiæ toto penitus Ducatu exuebat, eoque illum adigebat, ut commutatione Bressiæ pro Ducatu Salutiarum pacem à Gallo redimeret. *Thuan. l. 125. hist. p. 945.* Quæ commutatio plurimos in admirationem duxit, quod Ducatum Salutiarum tanquam Italiæ clavem, & magnum Hi-

ſpanis terriculamentum ceſſerit, creditur Breſciam ideo accepiſſe, quod proxima Galliæ fuerit.

RATIO STATUS REGNI GALLIÆ.

Ratio Status Galliæ potiſſimum in eo conſiſtit, ut deſtinationes Regis Hiſpaniæ eludat.

Henricus I V. contra quem omnes ſuas callidiſſimas artes Hiſpaniarum Rex ad ultimum uſque exercuit, qui etiam illarum latebras receſſuſque intimos, omnium optime, ſolus perveſtigavit, & revelavit, primus demonſtravit, rationem Status Galliæ in eo ſitam eſſe, ut omnibus Regis Hiſpaniæ conſiliis adverſus ſit: quemadmodum enim prima Regula Hiſpaniæ eſt, Proteſtantes perſequi, illoſque velut prædam occupare, ita prima Status Ratio Galliæ eſſet, Catholicis apprime oſtendere, quantum hic lateat illorum omnium detrimentum, imprimis hoc Curiæ Romanæ ad oculum demonſtrandum, ſpem ei per ruinam Proteſtantium expromiſſam, ærarium ejus inde magna habiturum emolumenta, eo collimare, ut Hiſpania deſtinationes ſuas Univerſalis Monarchiæ hac ratione promoveat, adquam ſi non perveniat Hiſpanus, Papam certo certius illius ſervum fore, cujus affectata auctoritas nullibi magis conſpicitur, quam cum Chriſtianorum Principum & Statuum, par cum Hiſpano in quibuſdam eſt potentia. Proteſtantibus Principibus & Statibus quamvis in Religione diſſentiant, Hiſpanum perſuadere, malle ſe eorum converſionem, quam deſtructionem, aſſeverando illis hoc minime obeſſe, quominus illis ſuis ſuccurrat Viribus omnibuſque illis reſiſtat, qui in Dominiis & libertatibus eorum quicquam immutare allaborant.

Cæterum, ſicut altera maxima ratio Status Regis Hiſpaniæ in ſtudio clandeſtinarum explorationum conſiſtit, ita altera regula Galliæ eſt, eaſdem pariter non negligere, pecuniæ in exploratores & penſionarios non parcere, quo ſciri queat quid rerum in maleſida agatur vicinia, timidorum animi firmentur, oppreſſi liberentur, omnique vi ac ope Hiſpanicæ explorationes retundantur.

Quod tertiam ſpectat Regulam tractatus concernentem, non permittendum, ut Hiſpania aliis tractatibus ſe immiſceat, niſi ſimul Gallia interveniat; in Italia imprimis, ubi illa ſola judicis & arbitri partibus defungi cupit, id quod etiam facile fieret, niſi Gallia portam in illam intrandi bene obſediſſet, quam eouſque Galliæ reſeratam habere expedit, quod potentiæ Hiſpanicæ reſiſtere, & propugnaculum Chriſtianæ libertatis eſſe queat. In tractatibus cum Hiſpania, adhibendæ quoque ſunt perſonæ conſtitutionis phlegmaticæ, & quæ non ſint moræ impatientes, quod alias Gallis proprium eſſe ſolet, ut ita Hiſpanis longanimitate ſuâ, qua totum fere defatigarunt orbem, ſpem omnem ſcopum ſuum aſſequendi adimant.

Quarta ratio vult, vim vi opponere, ſilent enim juſtitiæ LL: & bonæ rationis fundamenta inter arma illorum, qui ſemper in perniciem alterius excubant: igitur Gallia omnes alias expenſarum rationes amputare, armis Validis ſemper ſe munire debeat idque faciat & propriis viribus, nec ab aliis ſtatibus milites, arma vel pecuniam mutuet.

Per has modo dictas regulas accurate obſervatas, Hiſpanica auctoritas ſenſim decreſcet, contra Galliæ potentia in majus promovebitur, quin alii Chriſtiani Principes & Status cum tantum Hiſpanorum intentioni oppoſitam vim animadvertent, animum colligent, & abſque metu jacturæ virium, propriæ conſervationis ſuæ cauſſam accuratius agent.

JUDICIUM POLITICUM, DE REPUB. GALLIÆ, AD MENTEM CL. V. S. P. ET ALIORUM.

Sicut Monarchia eſt optima Regiminis forma, ita Reſpub. Galliæ eo debet haberi felicior, quo Rex regnat abſolutius & juſtius, illius tamen potentia abſoluta Legibus naturalibus vel communi hodie vocabulo funda-

mentalibus circumscripta est modoque gubernandi. Sic autem bona Reipub. forma cognoscitur 1. ex bonis Legibus, 2. bonis consiliis, 3. bonis Ministris, omnis generis, 4. Abundantia divitiarum & opum, 5. Armis & potentia bellica, pedestri juxta ac equestri, pariterque maritima, 6. locis, commerciis commodis, 7. multitudine incolarum, 8. munimentorum numero, 9. Exercitia Justitiæ, 10. militiâ, 11. bonâ politia & parsimonia. 12. facultate tributa & collectas imponendi habendiq; 13. moderamine sumptuum & expensarum publicarum, 14. Abstinentia ab immoderatis & continuis, nec non temerariis bellis, 15. in confœderatione licita & circumspecta, 16. prudenti belli administratione. 17. Principum *Aulæ & Ministrorum* Justitia & æquanimitate, 18. Amore & benevolentia subditorum, 19. internorum dissidiorum & corruptelarum studiosa eversione, 20. Morum ingeniorumque populi intime perspectorum accurata notitia. Ex his, qualis sit, & non sit Gallia, judicari potest. Quædam autem ex his membra, secundum lancem judicii auctorum quorundam libravimus.

Eleganter dixit Pietra del Paragone Bocalini p. 101. *Il Regno di Francia è un mare, che si semina & una terra, che si naviga per tutti i venti.* Quid hoc dicto notare auctor voluit prudentiorũ judicio relinquimus: præcedenti pagina ita ad sensum dicit, Monarchia Gallica plena est infinita Nobilitate, equis armata, quæ non solum conservat pacem domus, sed quæ omnes orbis nationes timore Regis sui percussit, ubi conspicitur ingens numerus hominum sacrorum, literatorum, mercaturam exercentium, Artificum, qui illam præstant divitem, & omnium rerum affluentia fœcundam, &c.

Magna etiam in hoc est Gallicæ Nationis felicitas, quod nunquam Regem alienigenam experti, sed semper à suæ gentis Regibus recti sint, id quod Comin: l. 8. his verbis maximopere deprædicat: *Quo magis opinor singulari Dei beneficio factum esse, quod imperium Galliæ non defertur ad fœminas, ne summa rei penes aliquem extraneum sit. Nam quamvis Princeps aliquis externus bene rem gerat, & commode gubernet, tamen quia à moribus & ingenio populi differt, eam erga illum exhibere nequit benevolentiã, ac si indigena esset, hic facile dissensionum*

oriuntur occasiones. Quocirca qui externa alicujus Gentis Imperium suscipit, nisi magna & eximia quadam sit praditus dexteritate, multis haud dubie, & longe gravissimis implicabitur difficultatibus.

Ministros Regni quod attinet, de horum quibusdam idem ita sentit auctor.

Expilationes Advocatorum, majores profecto sunt in Galliis, quam in quavis alia Regione.

Inter alia vero incommoda, quæ Regnum Galliæ vehementius affligere solent, & erroribus Regiminis adscribuntur, hæc sunt: quod Galliæ subditi tot diversis de iisdem rebus promulgatis edictis, (quæ vilem Regentium auctoritatem reddere solent,) gravari soleant, ac nulla Lex, etiam à præcipuis Parlamentis sancita, diu duret. Notarunt hunc errorem magni Politici, & inter hos Philippus Honorius in Relationib. Regni Galli. Mihi p. 149.

Alterum Reipub. Gallicæ malum inde nasci solet, quod cum Reges adhuc impuberes ætate, adeoque imperii, secundum LL: Regni, incapaces sint, illi, quibus tutela Regis, vicariaque Regni administratio commissa est, pro libidine sua, omnia agant & Rempublicam factionibus & magnis calamitatibus involvant, ita ut Regnum Galliæ nunquam infelicius inveniatur, quam cum Tutores Rex ob ætatem habet. Hoc si unquam, certe nostris temporibus sub Ludovico XIV. clarissimum evasit. vid. citat. Honor.

Quales sint Ministri & Consiliarii Regni Galliæ, quantaque polleant virtute, Philipp. Comineus illud expressit, ita ad sensum. Pactio inter Anglos & Gallos nulla unquam facta fuit, in qua non ingenii vi & acrimonia Galli Anglos superarint, ut apud Anglos proverbium sit, ubi cum Gallis prelio decertarent, victores se ut plurimum fuisse, quoties vero cum illis pacti sint, detrimentum semper aliquod Mihi accepisse. Idem testatur Bodinus lib. V. de Repub. p. 782. Verum ut ut Galli prudentia rerum gerendarum Anglis sint superiores, contra tamen ipsi queruntur

Galli se ab Hispanis consilio & prudentiâ superari, & in fœderibus sæpissime circumveniri. Ita in Fœdere Cameracensi omnia, quæ annorum 30. victoriæ Gallis pepererant, momento ablata sunt, cum tamen viribus superiores Galli fuerint.

Ex Largitionibus autem nimiis, ingens Respub. Galliæ patitur detrimentum; quæ contra LL: à superioribus Regibus eapropter sancitas, pessimo tolerantur exemplo. Erat inter alias Lex Francisci majoris, lex qua cautum erat, *ut ærarii sanctioris* 4. claves fabricarentur, *ut unam penes se Rex haberet, reliquas iis, quos ærario præfecisset*: additum huic legi, ne ex arca nummi, nisi præsente ærarii præfecto & Scriba, moverentur. Postea vero. Henrici 2. edicto, Præfecti ærarii, hac Lege soluti sunt, ne rationum distrahendarum actione tenerentur, tum vero lata lex est, cum unâ largitione centum aureorum millia in unum ex ærarii custodibus effusa fuissent. Hinc teste Bodino, fundi Gallici calamitas æstimari debet.
Lib. 6. Mihi p. 1054. Quod si quis cura judicii de Galliæ Regno habendi teneatur, consulat Bodinum, & August. Thuan. ipsos auctores Gallicos, & non nisi gravissime de rebus Galliæ judicantes.

FINIS GALLIÆ.

LIBER QUINTUS,

EXAMINANS

ANGLIÆ, SCOTIÆ, ET HIBERNIÆ MORES.

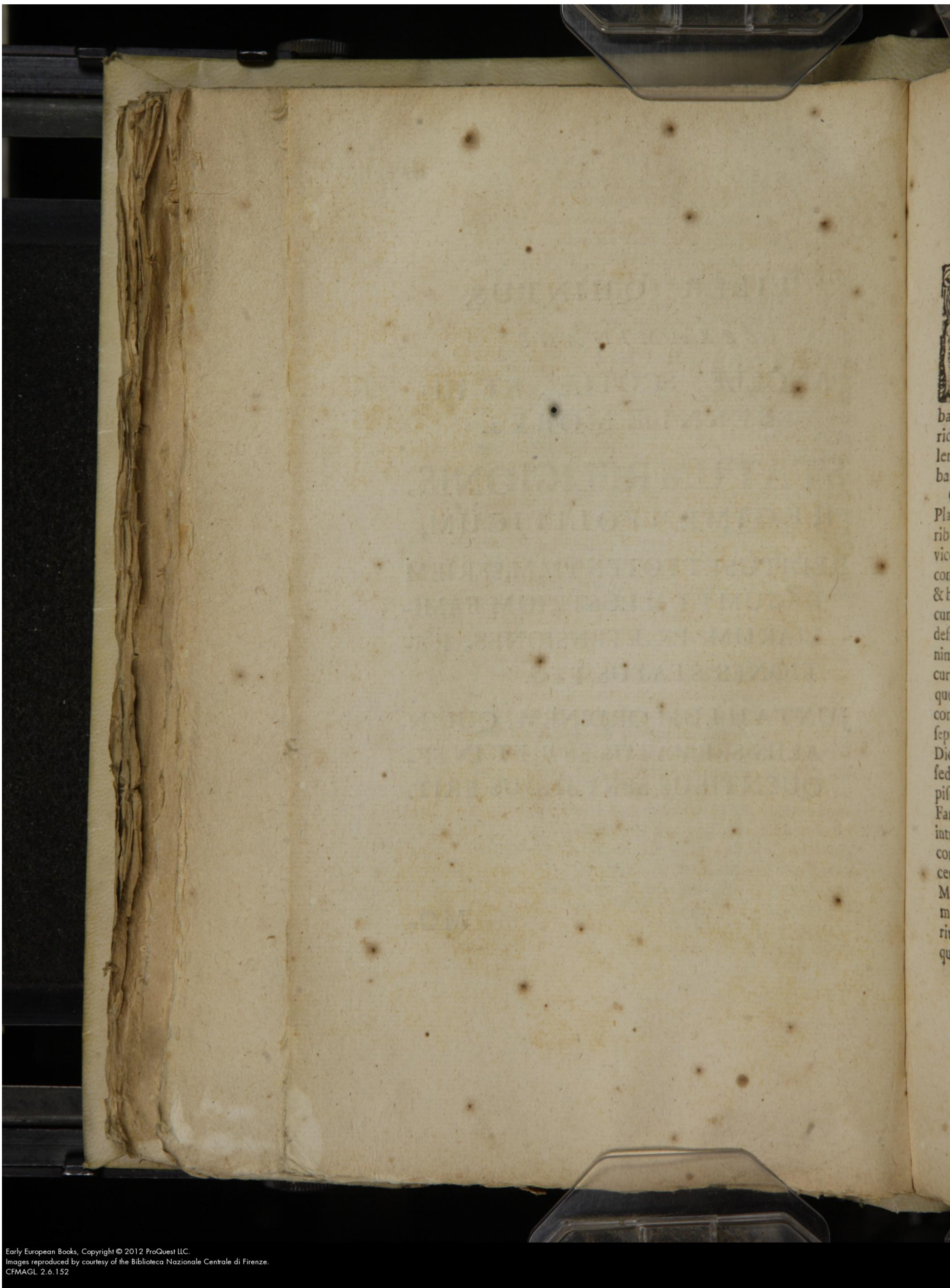
STATUM RELIGIONIS,

REGIMEN POLITICUM,

REDITUS ET POTENTIAM, SERIEM REGUM ET ILLUSTRIUM FAMILIARUM. PRÆTENSIONES, RATIONES STATUS, ETC.

JUXTA ILLUM ORDINEM, QUI IN ALIIS SERVATUS EST, ET IN SEQUENTIBUS SERVANDUS ERIT.

MO-

MORES VETERUM ANGLORUM.

VETERES Britanni olim usi sunt certo ære, quidam ferro, loco monetæ. Illi indecorum æstimabant, de lepore pullo vel ansere comedere. Pauci illorum agriculturam exercebant, quapropter lacte & carnibus victitabant. Ut magis in bello hostibus essent terribiles, ferarum induebant pelles, faciemque glasto tingebant, ut aspectu horridi hostibus viderentur: quin fœminæ illorum in certis solennitatibus plane nudæ incedebant, illâque herbâ pingebantur.

Quidam illorum fœminas habebant communes, in hoc Platonis Reipublicæ statuta sequentes, quam nostris temporibus Anabaptistæ renovarunt. Illi vero, qui communes invicem habebant uxores, fratrum titulo se salutabant. In conflictu ex curribus depugnabant, quos falcibus, ferro & hastis, eminus protensis armabant, rapidoque cursu circum agebant. In medio, ferventique conflictu ex curribus desiliebant, & pedites cum hostibus decernebant, cum vero nimiùm ab hostibus urgerentur, mira velocitate, saltu in currum se recipiebant. Strabo ideo illos pro barbaris tenet, quod, cum copia lactis abundarent, modum tamen casei conficiendi ignorarent. Latitabant in sylvis, fossis circumseptis, quæ contra hostium irruptiones securos reddebant. Dio hoc de illis testatur, quod nunquam terram laborarint, sed ex venatu tantum vixerint, & fructibus arborum, piscibus, quamtumlibet optimis, tamen non vescerentur. Famem, frigus, aliaque mala fortiter durabant, nam cum intra paludes diu hærerent, inedia laborantes, radicibus corticibusque famem levabant. Tenellis infantibus notas certasque figuras animalium ardenti ferro imprimebant. Magicis artibus famosi erant, in quibus ita perfecti æstimabantur, ut omnes etiam optime in naturæ mysteriis peritos antecellerent. Iter per mare facturi, nihil comedebant, quod facile illud absolverent, quoniam cum nulla na-

tione amicitiam & commercia exercebant, potum ex hordeo & aqua bibebant factum.

Præcipua veterum Anglorum laus hæc est, quod bellicosi habiti sint, & hostium suorum arderent cruorem, quo faciem suam fricare solebant, adhæc eloquio pollebant, famis & frigoris laborumque patientissimi. Otio autem ita diffluebant, ut, quamvis lactis copia abundarent, casei tamen neutiquam susciperent. In Tentoriis suis nudi morabantur, sacrificiis quoque nudi nonnulli cum fœminis suis intererant.

Illi, qui præ aliis eminere sese studebant, gladiis suis dentes grandiores piscium maritimorum applicabant.

Qui tentoria amabant, domos suas humiles habebant, ut plurimum ex lignis factas.

Fœminas, de quibus supra dictum, ita communes habebant, ut decem viri decem mulieres communes, 12. Viri totidem uxoribus jungerentur. Fratres vero imprimis cum fratribus & parentes cum liberis suis hanc pudendam exercebant conjunctionem.

Arma quibus utebantur, erant lancea, scutum. gladii longi, ex nudo corpore suspensi.

Quod vetus illorum Regimen attinet, habebant quidem Reges, sed nihilominus ab iis regebantur, qui capita factionum sæpius ortarum erant. Tantum autem mulierum quam Virorum in se amabant imperia.

In Sacris adorabant etiam deas, ut Ardatem, hoc est Victoriam & Andrastem. Ipsorum Magia adeo fuit obscura, ut nonnulli in hac fuerint opinione, quod Magi Persici suas inde didicerint Artes. Autumarunt etiam quidam, Druidarum Sacra ab Anglis provenisse.

Qua corporis qualitatem. Qua indolem.

Quem fusiora de Anglorum moribus delectant, consulat auctores ex quibus reliqua hausta sunt. Strabon. lib. 4. Tacit. in vit. Agric.

Diodor Sicul. l. 5. Cæsar Bell. Gall. l. 5. Horat. Car. l. 3. Herodian. l. 3. Sol. Polih. c. 25. Juvenal. Sat. 6. Xiphilin. Strab. l. 4.

Cæſar. Bell. Gall. l 5. Diod. Sicul. l. 5. Otia.
Solin. Polib. 25 c. Tertulian. Apologet: Herodian. l. 3. Xiphil. Herodian. l. 3. Plin. l. 22. Solin. c. 25. Corporis habitum.
Plin. l. 33 Diodor. Sicul. l. 5. Cæſar Bell. Gall. l. 5. Tacit. Vit. Agr. Habitationes.
Euſeb: de Præparat. Evang. l. 6. c. 8. Connubia.
Cæſar Bell. Gall. l. 5. Solin. c. 25.
Cæſar B. Gal. 5. Strab. l. 4. Cic. Epiſt. ad Att. l. 4. Mela l. 3 c. 6. Divitias.
Herodian. l. 3. Dion. Sev. Herodian. l. 3. Tacit. in vita Jul. Agr. Vires antiquas.
Diodor. l. 5. Cæſar B. G. l. 4. Cicer. Epiſt. ad Attic. l. 4 Cæſar B. G. l 5 Sever. Spartian. Adrian. Strab. l. 4.
Diod. l. 5. Sueton. in Cæſ. l. 4. Mela. l. 3. Regimen Polit.
Tacit. in vit. Agr. Xiphil. Epit. Dion. Solin. c. 25. Tacit. Ann. l. 14. Religionem.
Plin. l. 30. Cæſar B. G. l. 6.

MORES HUJUS TEMPORIS.

NOſtris temporibus Angli ſunt moribus cultiſſimi & humani. Imprimis verò Nobilitas Angliæ ſummâ pollet humanitate, ut nulli in hac laude nationi cedat: plebis quidem mores agreſtes & aſperi ſunt, at vero Nobilium ordo, ceri & opes & ingenium ſupra cæteros emergendi facultatem præbuerunt, ex meliore luto præcordia habet. Cæterùm ingenia Anglorum prompta & ſubtilia ſunt, omnium artium cum excellentia capacia, corpora habent mirum in modum agilia, & ideo omnibus celerrimis actionibus perquam apta. Homines ſpectatæ conditionis, moribus gravitate & modeſtia mixtis commendantur, id quod non ulla arte acquiſitum, ſed naturâ datum habent. Peregrinos optime excipere, ſibi in honore ponunt: hoc notatu dignum eſt, quod omnibus peregrinis ad ædes Primarii in Londino Viri accedere, ibique gratis cibum capere liceat. Ad bella promptiſſimi, & mortis acerrimi ſunt contemptores, nulli timori vel fugæ obnoxii, nihil aliud animo quam victo-

rias volventes. Insuper belli adversa non adeo patienter ferunt, magisque conflictum, quam moras prelii exoptant. Qui literis animum dant, incredibiliter in omnibus scientiis excellunt. Quod habitum corporis spectat, gallice vestiri ex longo volunt tempore. Natio hæc uti virtutibus magnis, ita vitiis etiam non levibus notabilis est. Ac quidem Angli furta exercent, & latrociniis aliis infesti sunt, ad quæ cum terra parvo circumscripta spatio non sufficiat, ideo in mari has malas artes etiam frequentant, & advenas ex hoc speculantur. Vino se implere, in consuetudine habent, illo vero liberalius hausto, ad pellendam crapulam, harbam Indicam vulgo Tabacum accendunt, hoc remedio non viri solum, sed etiam fæminæ (liberius quam decebat modestas, porę) utũtur, quas eximia formę pulchritudine natura donavit. Ad ultimum Angli novandis rebus, & ad seditiones exprompti sunt, ut difficillimum sit hunc factionibus assuetum populum intra cancellos coërcere.

MORES SCOTORUM ANTIQUI.

Est quorundam opinio, quod Scoti olim dicti fuerunt Pictii, quod vocabulum Pictorem notat, quod nimirum in usu habuerint sua corpora colore tingere, & brachiis manibusque notas inurere. Verum hoc nomen non fuit omnibus commune, quoniam hæ duæ Nationes, nimirum Pictii & Scoti, nomina sua dederint habitatoribus ad partem magis Septentrional. magnæ Britanniæ sitis. Illi Pictii tingebant arte crines colore, & carne humana vescebâtur, tum mamillis mulierum, quas in deliciis habebant. Sed Boëtius aliter loquitur, testaturque quod illi fuerint valde sobrii in comedendo & bibendo, tum in somno parci, quod omnia grana ipsis pro cibo parato sufficerent. Venatione communiter vitam sustentabant, ex illaque captis feris, vel in defectu illarum, carne bubula utebantur. Vesperi autem plerumque genio indulgebant, cum laboribus amplius non impedirentur, tum enim herbas boni odoris sumebant, & illis aquam præparabant, sed in bellum exeuntibus pura aqua placebat, portabant autem secum farinam, quantum ad diem sufficeret, præterea siccos pisces, & sole duratos comedebant, cum ad explendam famem alia non occurrerent. Tempore pacis habebant præcisos capillos, excepto, quod in fronte partem

tem quandem crinium, capronem referentem relinquerent. De ſtudio incedebant nudatis pedibus, ut ſe omnibus aſperis indurarent. Infantes nullo alio lacte quam materno lactabant, & ſi quæ matrum, infantem nutrici commiſiſſet lactandum, in ſuſpicionem adulterii incurrebat. Cum ſuperarentur acie, in montibus, ad quos citato gradu confugere ſolebant, ſalutem quærebãt, nec acquieſcebant, donec vindictam ex hoſtibus reportaſſent. Quod ſi Nobiles præſenti aliquo urgerentur periculo, illis illorum ſubditi & ſervi opem ferebant, vel illos liberaturi, vel cum Dominis mortem ſubituri. Ad tumulum autem Nobilis defuncti, tot collocabant ſtatuas, quod ille ex hoſtibus in prælio occidiſſet. Illi qui in bellum ibant, aut in caſtris agebant, reperti ſine funda, vel gladio, ignomiâ notabantur, utebantur autem ut plurimum lancea, arcu, gladio, tegebantur laminis ferreis vel cute bovina. Non impetratâ prius veniâ ex caſtris exeuntem cuilibet occidere impune permiſſum fuit. Fœminæ quoque in bellum ire tenebantur, exceptis gravidis, & ætate confectis. Cum verò ad conflictum exirent, moris habebant primam ſibi occurrentem feram occidere, tum mucronem gladii in illius effuſum ſanguinem immittebant, & guſtabant, cum ſpe, quod hæ cerimoniæ ſibi preſagium bonæ Victoriæ futuræ ſint. Illos, qui nimium poculis vel patinis addicti erant, in aquam præcipitabant. Literis hieroglyphicis utebantur, more Veterum Ægyptiorum. Et hi Veteres ſunt illorum Mores.

MORES RECENTIORES.

JAM Scoti natura ſunt invidi, & ſuperbi, contemnentes omnes alias Nationes, Nobilitatem ſuam, valde jactant, quin homines vilis fortunæ, infimique ſubſellii, ita ſunt impudentes, ut genus ſuum ex Regali ſtirpe deducere, & jactare nil vereantur. Sed hoc notandum eſt, quod Scoti diviſi ſint, in civeles, & agreſtes. quorundam enim magis civile eſt ingenium. Quidam velut bruta ſunt, quamvis Chriſtiano gaudeant nomine. Politiores illi ſunt, qui ad latus meridionale habitant, quod Alta dicitur Scotia, magis fertilis quam altera Septentrionalis, & habitatores dicti ſunt populus terræ ſuperioris, illique fere ut plurimum lingua utuntur Anglicana. Feri Scoti illi ſunt, qui Satus Septentrional.

trional. accolunt, incolæ dicti sunt, populus terræ inferioris. Hi retinent Arma, Mores, linguam Irlandorum, ex quibus suam hauserunt originem. pro armis utuntur arcu, sagittis, & gladio valde longo, & minori quoque ferro. Cæterum, Scoti sunt audaces, & animosi ad bellum, incommoda varia patienter ferunt, magis quam Angli. Subtiles sunt, factionibus addicti & seditionibus, & ad omne genus scientiarum apti. A longo tempore propter servatam fidem inclaruerunt, quapropter Reges Galliæ ex hac natione custodes corporis sibi eligere solent. Hodie magis sub hasta quam pileo miseram trahunt vitam.

MORES HIBERNORUM VETERES.

TEstatur Strabo, quod Veteres Irlandi fuerint magis feri quam alii Magnæ Britanniæ incolæ. Hi carnem humanam loco cibi comedebant, & voraces admodum erant. Erant in hac opinione, quod honesta res esset, parentum demortuorum cadavera manducare, cum fratribus sororibusque suis. Mela dicit, quod fuerint omnium agrestes, & omnium Virtutum rudes: Solino teste, Victores in more habebant, fricare suam faciem, illorum sanguine qui in prælio occubuissent, postquam illos terræ mandassent, secundum eundem auctorem, & rectum & iniquum ipsis perinde fuit. Mulier puerum enixa, primum cibum mucroni gladii, quo maritus accingi solebat, affigebat, & infanti exhibebat, molliter illius os pungens, vovensque ardenter, ne aliter quam in bello morte finiretur. Illi, qui videri præ aliis volebant, annectebant illorum gladiis dentes majorum animalium: Præcipua namque gloria Irlandorum in armis fuit posita. Ceterum hic populus, propter barbariem qua laborabat, non fuit satis cognitus, neque satis tuti apud illos erant advenæ. Quod vestitum illorum attinet, utebantur lacerna seu sago villoso, cum limbo jubata, vestis est Hibernica exterior, ad talos usque ferme demissa. Hac veste etiam fœminæ utebantur Hibernicæ, quæ à Romanis creditur accepta, nam sagum Romanis pariter ac Hibernis notum fuit. Hinc Gallia etiam Sagata dicta est. Ad arma quod attinet, certum est, Hibernorum Vete-

Veterum arma ænea fuisse: Solinus testatur de illis, *qui studebant cultui, dentibus marinantium belluarum insignisse ensium capulos, & candicâsse adeburneam claritatem.* Plura vid. in antiquitatib. Hibernic. Jacob. Waræi.

MORES HIBERNORUM NOSTRI TEMPORIS.

Hiberni ut plurimum fortes sunt, agiles, animosi, se omnibus periculis facile exponunt, laboris omnis sunt patientissimi, nec non frigoris, inediæ, variique generis miseriarum. Amori valde sunt dediti, constantes in amicitia, humani erga peregrinos, implacabilis odii, gloriæ cupidi, & qui pati nequeunt, ut factis vel verbis prodantur, affectibus addictissimi, ut qui mali sint, pejores non evadant, nec boni meliores. Baptizatis infantibus nomina imponunt profana, adijciuntque aliud ex eventu quodam natum cognomen, vel coloris, ut rubri, albi, nigri, vel alicujus morbi, vel similis rei, vel nomina injuriosa, ut superbi, Non est permissum, infanti nomen Parentis imponere, aut alicujus familiæ, si adhuc vivit, quod autument hoc pacto illorum mortem accelerari. Patre vero mortuo, nomen ejus à filio suscipitur, ne cum patre intereat, & cum ex posteris aliquis hoc nomen habeat, ab illo sibi magna quæque promittunt. Hæc opinio per Poëtas aucta est, qui scriptis facta veterum memoriæ prodiderunt. Puerperã mulierem multæ salutatum veniunt, ad consequendam infantis nutriendi facultatem; & quamvis hic Populus Veneri maxime sit deditus, & pudori ducat, dare fœminas mamillas proprio infanti, tamen sæpe uterque conjugũ de studio à coitu abstinent, propter amorem infantis, donec grandioris cibi capax fiat. De cætero ipsi aliam pretio conductam nutricem servant. Cum infans ægrotat, nutrix illum (sit honor auribus) veteri lavat lotio, & contra alia quæ ipsi possent accidere mala, suspendit ipsi ex collo Evangel. S. Joannis, & prætertera ungulam equi tostam: adhæc infans cum nutrice Zingula ex equa composita portant. Fœminæ etiam suis amatoribus manicas, ex propriis capillis contextas, donare solent. Qui ex eodem nutricis ubere pependerunt, se intimo deperiunt invicem amore, & sæpius accidit, ut ma-

gis se eodem nutriti lacte ament, quam Germani fratres. Cæterum hic populus desidiæ admodum est deditus, & pro maximis divitiis ducit, nihil agere. Musicam adhæc amant. Illi, qui Religiosam agunt vitam, austeri sunt, precibus nimiisque jejuniis se fatigantes. Fœminæ quoque illorum bis in hebdomade diebus Mercurii & Saturni jejunant. Verùm illi contra, qui flagitiis addicti sunt pejores sunt, quam ut credi potest. Ex arborum corticibus vestes nigro tingunt colore. Latrocinia, ab ipsis magna cum crudelitate exercita, neminem illorum infamant, dicuntque, quod sibi magno pudori vertant, ex propriis victitare manibus, & totam stertere noctem, nec ad prædas in longinquum excurrere, quibus ita inhiant, ut nec templa violentis rapinis inquinare vereantur. Matrimonia contrahunt, non de præsenti, sed de futuro, ideo facile divortium admittunt, ubi sine negotio maritus aliam quærit uxorem, & mulier alterum maritum. Ejecta ædibus mariti fœmina, per veneficia, sterilem solet facere novæ maritæ thorum, vel conjuges morbis infestare. Viri fœminæque magni crines suos præsertim longos & flavos faciunt. Sylvestres Irlandi in genua procumbunt, cum novilunium spectant, Lunamque his alloquuntur: Præsta nos etiam ita sanos, sicut nos invenisti. Deum pro lupis orant, & autumant quod per hæc media nullum patientur damnum, Illam fœminam pro Venefica judicant, quæ 1. die May ignem ab aliquo petit, quem nisi ægrotis non concedunt, nec sine convitiis: hoc etiam pro omine habent, quod projecta ad portas arbor 1. May, faciat ut greges pecudum lacte ingenti abundent. Non permittunt alicui equum vel aliud laudare animal domesticum, sine præmissis verbis, *Deus illud servet.* Quod si intra triduum aliquid mali equo acciderit, requirunt eum qui equum laudavit, ut ipsi dicat in aurem Pater Noster & Ave Maria. Ægrotis, neque de condendis testamentis, vel salute animæ quicquàm dicunt, sed de cura convalescendi tantum: In excessu amici tantos clamores & ejulatus produnt, ut diceres totum mundum perditum iri. Quod victum attinet, herbis, lacte, radicibus, butyro, farinæ ex avenâ factæ mixto, se sustentant. Frumentum pro equis, quorum ingentem gerunt curam, servant. Ur-

gente

gente nimium fame etiam crudas carnes comedunt, utque melius concoquere stomachus ingesta valeat, adustum vinum adhibent, vaccæ sanguinem coagulatum butyro superfundunt, & ita comedunt. Nudis quotidiè incedunt capitibus, nisi quando in bellum ituri galeis se tegunt. Longos crispatos alunt capillos, nec ullum ab aliis jocum ferunt.

His non possumus non adjungere illa quæ de Anglo-Hibernis notavit *Richardus Stanihurstius Dublinensis lib. de rebus in Hibernia gestis, &c.* ubi illa, in antecessum à nobis ex aliis dicta, fusius declarat, & quædam excusat.

Qui incolæ sunt Anglicæ Provinciæ, ab Hibernis victu, cultu, & sermone differunt. Nam à pristinis Anglorum moribus ne transversum quidem discedunt unguem. Hibernicum tamen idioma ab Anglica provincia fere exulat, quin & multos Angliæ senes in Anglia conspiciuntur, qui vix unum & alterum verbum Hibernice intelligant, nedum loquantur. Proceres quoque Hiberni & vulgus ab Anglico sermone plane abhorrent.

Adhæc Anglo-Hiberni adeo ab antiquis illis Hibernis sunt separati, ut colonorum omnium ultimus, qui in Anglica Provincia habitat, filiam suam, vel Nobilissimo Hibernorum Principi in matrimonium non daret. Nam domestica connubia adeo inter se habent conjuncta, ut unus alterum proximitate sanguinis tangat.

Cives & municipales more & instituto Anglorum vivunt. Legum Britannicarum auctoritate Rempublicam administrant, Anglice pariter ac Hibernice loquuntur propter quotidiana commercia, quę illis cum vicinis Hibernis intercedunt, suos tantum cives mutua devinciunt affinitate, Hibernicos tamen procos procul arcentes.

De nativis vero Hibernis apud plurimos hæc consedit opinio, quod omnem exuerint humanitatem, fusos per densissimas sylvas & dispersos vagari, & ferina quadam immanitate effrænatos, vitam horridam & incultam degere. Verum, qui illos per hæc convitia raptant, à veritate in plurimis discedunt. Quanquam enim non eâdem qua Angli commendentur morum civilitate, & ab ipsorum lautitiis abhorreant attamen neutiquam omnis apud illos humanitas in exilium pulsa censeri debeat.

Quantum ad ædificia, illa ſane adeo magnifica & ſplendida non ſunt, ſed agrariis culmis ut plurimum tecta: ſomnum tamen raro, niſi in caſtellis capiunt, quod aularum integumenta facile ignem concipere queant.

Caſtellano etiam præſidio ſe tueri ſolent, ne illos ſecure quieſcentes nocturna aliqua vis in ſperatò occupet. Qua de cauſſa, in caſtelli vertice velut in ſpecula excubias nocturnas curatius obſervant, in quibus per noctem clamores edunt, majoremque noctis partem inſomnem ducunt.

Habent quoque areas magnis aggeribus & foſſis circumdatas, dumetis ac virgultis circumſeptas. In has urgente neceſſitate armenta compulſa detrudunt, ut eo melius illa à nocturnis graſſatoribus tutiora reddant. Neque vero, ut plurimi præter verum autumant, per ſilveſtres anfractus & paludes palantas vagantur, verum prædia & domicilia certa habent, quæ à magna hoſpitum frequentia quotidie viſuntur. Adhæc illorum laus eſt, quod hoſpitales admodum ſint, neque ulla re magis delectentur, quam ſi quis ſponte illorum ædes viſat, vel illos ad convivium invitat.

Hyeme horis antelucanis, æſtate vero circa horam ſeptimam prandere ſolent.

Si ullam habent à militia vacationem, cum ſatellitio in Sylvas excurrunt.

Judicia ſua ita exercent: Stato die ex tota vicinia ad certum locum concurſus fit, qui cum præcelſus ſit, unus inter cæteros eminet. Ibi quilibet de injuriis ſibi ab alio illatis conqueritur. Tales autem injuriæ clandeſtinis furtis frequentiſſime committuntur, quo flagitio plebs valde laborat, & Cominorum ædes furtorum receptrices habent. Quodſi ipſi Proceres inter ſe aliquo capitali odio accenſi ſint, noctem in ſocietatem ſceleris & auxilium prædarum non adjungunt, ſed exercitum ex ſicariis, excurſoribus, &c. conducentes, in inimici ſui territorium luce clara ingruunt, omniaque ejus bona rapiunt, & palam prædantur, niſi alter ad arma vocatus, paratus ſit ſuas rapinarum miniſtris vires opponere, prædonumque impetum arcere In hujuſmodi Excurſionibus multæ peraguntur cœdes. Quod ſi congregata pecora in ſuas adducere poſſint ditiones, hoc, tanquam præclarum quoddam facinus inalbum rerum egregie geſtarum referunt. Qui ex his contentionibus fortu-

nas

nas suas amiserint, tempori cedunt, vindicias ab inimico ex data occasione sumpturi, inimicitias foventes, implacabiliter odia servant, minas tamen non jactant, cum non latrare sed mordere velint. Simulant tamen interea amicitias, mox ex occasione in publicam vindictam exarsuras, quandoquidem hoc situm in animis habeant, sanguinem non aliter quam sanguine expiari posse. Hæreditarias autem inter se habent inimicitias, & paternarum dissensionum caussæ, etiam filios in arma & vindictam compellunt. Hac ratione illorum status variæ fortunæ vicissitudini obnoxius, vacillat.

Ubi autem damna alicui data sunt, de illis querelæ ad coronam deferuntur. Adsunt præsto indagatores, qui mercede adducti furtorum vestigia solertissime sectantur. Si quis reus falsò vel vere sceleris insimulatur, non alia juris forma respondet, quam *Nego hoc*: si autem actor apertum non deprehendat furtum, sed ex præsumtionibus tantum agat, frustra litem agit. At vero si quis per aperta ac luce meridiana clariora documenta furti convictus est, tenetur reus aut ad reddendum ablatum, vel valorem ejus prestat. Tales vero lites æstimare solent certi homines quos BREHONIOS appellant, qui tam juris Civilis, quam Britannici ignorantes sunt, judicantque solum ex domesticis consuetudinibus, quæ usu & frequentia actuum receptæ sunt. Hi artem aliquam ex rebus commentitiis conflatam habent, quam nullo modo divulgari patiuntur, sed sibi ipsi velut abstrusa quædam Mysteria & à notitia aliorum remota servant. Hinc autem propter opinionem affectatæ scientiæ apud imperitam plebem magni habentur. Agunt etiam inter illos semidocti quidam Legulej, qui à primis annis civili & pontificio juri dediti sunt.

Usum Latinæ Linguæ tanquam rem puerilem flocci faciunt, neque latine unquam bene sonant.

Ubi tandem post longam litigationem solem ad vesperam pronum vident, domum redeunt, & ut quisque opibus & fortuna valet, ita etiam hospites ad cænam secum capiendam invitat.

Solent autem magnifice & opiparè cœnare: quamvis enim delitiis, quæ multorum sumptuum jacturam pro-

movent, careant, mensas tamen bovina porcinaque carne, & aliis cibariis habent instructissimas. Nonnullorum, etiam fuit opinio, illos cruda carne vesci, quod tamen præter rei veritatem esse Auctor existimat, quamvis non adeo accurate cibos coquant, & assos reddant. Utuntur pro medicamine, ignito quodam vino, nullo alio liquore permixto, vulgo dicitur Aqua vitæ. Hoc potionis genus intimo artificio instillant. In vicinis oppidis magnam vini emunt copiam, in epulis accumbere solent: primum in mensa locum mater familias tenet, talari induta tunica, fereque manicatâ: inter cœnandum adest citharista, sæpius cœcus, qui chordis ex ære plerumque factis animos accumbentium exhilarat: utūtur autem Hibernici more tubæ, lignea quadam fistula, affabre composita, cui saccus ex corio adhærens dependet, ex quo aliæ fistulæ eminent, Musicus turgidis buccis ventum per fistulam in follem demittit, tum pellicula aëre fracto intumescit, quam presso ad latus brachio sollicitat, quæ per alia excavata ligna breviorem vel longiorem emittit sonum, per digitorum alternantem pulsum non ingratum. Hoc Musicum instrumentum etiam in bellis ad excitandum Hibernorum animos commune est.

Jam de illorum ordine, quo in bellis uti consueverunt, nobis agendum est.

Primus in bello ordo Equestris est. Multum autem Hibernicæ Gentes ab aliarum Gentium consuetudine alienæ sunt: Equidem ponderosas hastas habent, equis etiam insignibus pollent, quibus nihil est tractabilius: Equi per ferreas ascendunt scalas, Jubarum setas frontibus imminentes sinistrâ apprehendunt. Nihil autem equitis æstimationem magis minuit, & cachinnum promovet, quam equo fœminâ vehi.

Post equites pedites sunt, qui ex quodam sagatorum militum genere constant, quos illi vocant *Galeglassios*, homines eximia præditi sunt corporis magnitudine, habent tela pedalia, securibus similia, gemina, novaculâ acutiora. Prius vero, quam aliquis in illorum assumatur collegium, tenetur juramento se obstringere, se non velle tergiversari. In omni acri conflictu, ubi ad manus ventum est, illi aut cito pereunt vel citius perimunt. Extra controversiam homines sunt

sunt validi, Hibernicique belli robur atque fundamentum. Tertius ordo complectitur pedites levis armaturæ, dictos *Macharophoros*, vel ab Hibernicis Karnos. Isti hastas totis viribus adeo viriliter toquent, ut quasi in gyrum compelli videantur. Manicis ferreis armati pugnant, nec admodum ponderoso incedunt vestitu. Insignes sunt fundarum missores, armis, more palæstræ uti ignorant neque in ludicra gladiatorum arte exercitati. Hostes crebro ictibus vulnerant, enses acutos & scabros amãt. Ferunt quendam è bello reducem gravissimis vulneribus fuisse saucium, cumque respexisset gladium, & nulla parte læsum vidisset, gratias diis egit, quod vulnera non gladio sed corpore excepisset. Bombardarum usus jam quoque apud illos increbuit: etsi enim olim illorum sonitum ferre nequirent, nostra tamen ætate ipsi pulverem tormentarium conficiunt, & plumbeos globos expedite collimant.

Cum de hominis salute consilium ineunt, quo diutius consilium capiunt, eo propius captivi caput petunt. Habent proverbium Hibernico sermone receptum, quoties de rebus deliberatis diffidunt: POSTERIOR KARNORUM CONSULTATIO. Si quem isti occidant, semper ad occisum cadaver nova vulnera addunt. Nam unusquisque interfecti sanguine gladium tingit.

Ultimus omnium ordo Cursorum numero concluditur, quos Hiberni daltinos vocant, nobis ministri à pedibus sunt. Totus autem tam equitatus, quam peditatus, quoties ad manus & pugnam ventum, alta clamat voce *Pharro pharro*. Qui ex acie invulnerati discedunt, saucios commilitones domum portant.

Quod illorum spectat eruditionem, illa valde exigua est. Medicos ibi hæreditas, non doctrina facit, satisque se doctos putant, si illud Hippocratis, *Ars longa, vita brevis*, recitare queant. Lectitant tamen quidam eorum pervetustas & fumosas membranulas, multis lituris interpunctas, Hibernice scriptas, quas valde amant.

Si quis inter Hibernos, præsertim summo loco natus, ex vita decedat, incredibile dictu, effuso fletu & ejulatu omnia implent: ut enim quis dignitate conspicuus obiit, illico fœminæ per vicos & campos decursant, truci clamore omnia replentes, tum vero templum quando mortuus terræ mandatur,

datur, idcirco redimicula ponunt, capita nudant, crines lacerant, frontem feriunt, latera intendunt, palmas dilatant, supinas in cœlum tollunt manus, mortuorum cistas versant, cadaver amplexantur, oscula figunt, ac vix humari sinunt. Idque simulata quadam pietate, unde proverbium apud Anglos *Hibernice lachrymari*.

Sicut autem omnes Gentes non solum Vitiis sunt obnoxii, sed suis etiam Virtutibus pollent, ita quoque Hibernorum indoles utrique obnoxia est.

Primum enim valde sunt hospitales, beneficæ mentis, laborum patientes, bellatores strenui, rebus angustis animosi. Nutrices ad ultimum Vitæ spatium loco parentum honorant, earum natos, quos collactaneos vocant, magisquam germanos fratres amant. Tanta autem incredbili fide pollent, ut, licet exquisitissimis suppliciis illos excrucies, ab insita tamen fidelitate illos non deduces.

Sacerdotes in magno habent honore, &, quamvis bello omnia ardeant, Religiosi ubique securi agunt, qui nefas ducunt sacerdotum bona contrectare, multo magis illos aliquo afficere damno.

Neque vero solum sacerdotes, sed etiam literas magni faciunt, nullum autem, etiam in omni doctrina absolutissimum, Virum doctum, sed bonum doctrinæ filium appellant.

Cum hostes etiam in maximo armorum ardore ad templa confugiunt, tuta asyla semper ibi reperiunt: hoc remedio uti solent rustici, qui in magnis depopulatonibus eo cum suis confugere solent.

Ultimum notari debet, illa quæ superius dicta sunt (quod Hiberni ita feri sint, ut in sylvis & montanis velut feræ oberrent locis) ad id genus hominum referri debere, qui ex præda & flagitiis vivunt. Atque hæc de moribus Hibernorum dixisse sufficiet. Qui indolem ipsius Hiberniæ noscere vult, tum soli cœlique naturam, animalia tam terrestria quam aquatilia, frugum genera, &c. vid. lib. Anglicum cui titul. *Irlands* Naturall. History, Samuelis Hartlib Londini An. 1652. Anglice impressum, ut & alium, cui titulus *Restitution of decayed Intelligence*, ubi mores & origo Anglorum aliaque memorabilia exponuntur.

STA-

STATUS ECCLESIASTICUS ANGLIÆ, SCOTIÆ, ET HIBERNIÆ, NOSTRI TEMPORIS, EX CL. ANONYMO.

ALium fuiſſe Statum Eccleſiarum Magnæ Britanniæ ante Bellum civile, & in mediis paulo ante tumultibus, ſatis omnibus conſtat. Quamvis autem olim Eccleſiæ per Archiepiſcopos illiſque ſubſtitutos Myſtas rectæ fuerint, fuerũt tamen quidam à primis reformationis temporibus, qui publicum Religionis cultum in multis rebus Romano Catholicæ Religioni nimium conformem quererentur, illamque Hierarchiam Epiſcopalem ex opinione illorum nimio faſtu turgentem, potentiaque prævalidam ſublatam vellent.

Hoc Epiſcopi & Aulici perſpicientes, illos exoſo *Puritanorum* criminabantur nomine, & ut non ſolum ſibi verum etiam Regiæ Majeſtati infeſtos apertis odiis perſequebantur, ut ita quos palam opprimere non poſſent, per artes paulatim omnes everterent.

Poſtquam autem Rex Angliæ Carolus uxorem ex Gallia, Romano-Catholicæ Religioni addictam, ſibi matrimonio junxiſſet, tum primum *Puritanos* totis quaſi aggreſſi ſunt viribus, quos ut eo facilius exturbarent, ſyncretiſmum cum Romana Eccleſia moliebantur, ad quod promovendum negotium, Pontifex Romanus Nuntios ſuos Georgium Coneum Panzani & alios in Angliam & aulam ablegavit Regiam. Acceſſit quod *Wilhelmus Laus*, Archiepiſcopus Cantuarienſis ultimus, implacabiliter Puritanis iratus hoſtis, contra illos gravem moliretur perſecutionem, illorumque animos novis conſtitutionibus & juramentis, Scoticaque Liturgia gravaret.

Hæc cum Puritani conſcientiæ dictamine prohibiti amplecti non poſſent, & vero Hierarchici per vim illos ad unam in Religione opinionem cogere vellent, plerique ipſorum ab Eccleſia Anglicana abalienati ſunt, donec in ſchiſma apertum & ſeparationem diſceſſerint, dicti dein *Non Conformiſtæ*, *Separatiſtæ* & *Browniſtæ*. Hoc illorum facto admodum Hierarchici irritati, Regem ad

illos persequendos stimularunt, cujus jussu multi Pastores officiis Ecclesiasticis exuti, quidam in carceres conjecti, ære & corpore mulctati, atque etiam in exilium acti sunt. Horum dein pars in Hollandiam, Geldriam, alii numero plurimi in Americæ Septentrionalis Regionem, hodie novam Angliam dictam, per colonias velut commigraverunt. Ibi vero Ecclesias complures particulares fundarunt, in dogmatibus fidei cæteris Reformatis propemodum per omnia similes, in Regimine solum eo discrepabant, quod nulli Ecclesiæ, præterquam illi cujus membra essent, se obnoxios agnoscerent, unde etiam dicti sunt *Independentes.*

Cum vero nuper Parlamentum Reformationem suscepisset, primò omnium Episcopos & totam Hierarchiam abrogavit, deinde Synodum Nationalem convocauit, quæ Directorium, Confessionem Fidei, Cathechismum parvum & Magnum publicavit, quæ à plerisque per Britanniam Ecclesiis suscepta sunt, quamquam in Anglia nemo cogeretur id suscipere, libertate cuique in omnibus relictâ. At vero in Scotia huic se ordinationi opponentes gravibus censuris Ecclesiasticis ad subscriptionem & approbationem cogebant.

Cum autem Parlamentum abrogatâ Episcopali Hierarchiâ non statim novam Ecclesiæ gubernationem instituisset, prohibitum tum bello civili, illo tempore invalescente, tum vero Senatorum discrepantibus sententiis, hinc cuilibet libertas conscientiæ relicta, quę mox in licentiam & complurimas mox degeneravit sectas. Hinc Anglia tot diversis in Religione opinionibus velut aggere rupto inundata fuit, quilibet sibi Religionem & sacra fingebat, somnia & commenta pro fidei articulis habebat, se eo sanctiorem quo ab omni Ecclesiastico ordine remotiorem fore autumabat.

Ex hac vero diversarum opinionum colluvie, duæ imprimis prępotentes emerserunt in fide factiones, in fide quidem concordes & Reformatæ, sed in Ecclesiastico Regimine discrepantes, dicti *Presbyteriani* & *Independentes.* Equidem quicunque Directorium susceperunt, & Ecclesias per Pastores, & Presbyteria, hæc per classes, classes per Synodos Provinciales, has per Nationes gubernabant, dicebantur Presbyteriani: qui vero Directorium non susceperant, vocati sunt Independentes, ipsi se Congregationales appellabant.

In quo Presbyteriani & Independentes conveniunt, & discrepant.

Conveniunt I. In Confessione fidei & articulis Religionis omnibus, nullaque inter eos & reformatos transmarinos alicujus momenti discrepantia est. 2. Utrique Ecclesias particulares gubernant per Presbyteros, tum *Docentes*, qui Pastores sunt, tum *Regentes*, III. Jus vocandi ministros apud utrosque penes Ecclesiam est.

Discrepant I. In constitutione Ecclesiarum particularium. *Presbyteriani* quosvis, qui non in aperto scandalo & impietate vivunt, tanquam membra Ecclesiæ suscipiunt, & numero potius, quam delectu gaudent. *Independentes* vero strictiores & rigidiores sunt, in membris Ecclesiasticis admittendis, requirentes positivam ac visibilem sanctitatem.

In Gubernatione I. *Presbyteriani* Ecclesias habent in templis publicis: *Independentes* partim in templis, partim in privatis ædibus aliisque locis.

II. *Presbyteriani* ad sacram cœnam admittunt quosvis sibi notos, si scandalo aperto non inquinati sunt: *Independentes* eos tantum, quos noverunt (quantum ex visibili & externa conversatione judicare licet) non tantum sceleris puros, verum etiam vita integros, in divinis scriptis & rebus Theologicis probe versatos, cujus documenta tum precibus, tum interpretatione scripturarum coram Ecclesia ediderunt. Celebrant autem Independentes sacram cœnam vel singulis dominicis vel rarius.

Presbyteriani illos tantum dignos habendis sacris concionibus autumant, qui operam studiis, Linguis & Theologiæ navarunt, & ad Ecclesiastica officia legitime vocati ordinatique sunt, diversis pro sententia sua defendenda in medium prolatis argumentis. E. g.

Sanctum non esse profanandum, nec ante currendũ vel Prophetandum, quam quis vocatus sit, omnia ordine & decenter in Ecclesia fieri debere. Deum quosdam dedisse Apostolos, alios Evangelistas, metuendam confusionem & sectas, tum vero hæreses ex promiscua illa licẽtia pullulãtes.

Contra Independentes quemlibet ad conciones admittunt, qui dona solum & impetum habent. Horum hæ sunt rationes: Vocationem ad ministerium internam à Deo, & non externam, vel ab hominibus esse. Tales etiamsi non in

scholis,

scholis, tamen à Deo doctos. Scholasticam eruditionem non sufficere ad Ministerium, nisi interna accedat vocatio. Hanc caussam, illam solum ornamentum & instrumentum esse: Spiritualia neminem posse comprehendere, aut docere, nisi spiritualiter & à cœlo doctum. Deum sua dona non alligare certis hominibus, sed nullo respectu personarum habito vel etiam externæ vocationis, illa quibus velit largiri. Verbum Dei esse clarum & simplex, Deum contemptibilia Mundi elegisse, ut sapientiam hominū confunderet. Ea nunc instare tempora, quibus Deus spiritum suum in omnem carnem effundat, & universam terrā sui notitia impleat, imminere Iudæorum & Gentilium conversionem, ac propterea relinquendam suam Spiritui Sancto libertatem, neque cursum verbi Dei impediendum aut dona Dei, ut lucem sub modio occultanda, quemlibet teneri ad propagationem gloriæ cognitionisque Divinæ, solum Deum cordium esse scrutatorem.

Presbyteriani. Ecclesias particulares subijciunt Classibus, classes Synodis Provincialibus, has Nationali, eamque subordinationem juris divini & Decreta Synodorum leges necessario suscipiendas faciunt.

Independentes quamvis Ecclesiam particularem sui juris, nulli alii subjectam statuant, nemini fidei suæ rationem reddunt, nisi illis cujus membra sunt Ecclesiæ. Magistratui autem in caussa turbatæ Reipub. aliisque rebus civilibus jus suum relinquunt. Habent etiam classes sive Associationes & Synodos, quibus consultandi & persuadendi, non imperandi & decernendi decidendique potestas tribuitur. Quapropter classes & Synodos approbant, quoad Consilia, improbant quoad jurisdictionem, humanum institutum fatentur, Divini esse negant juris.

SECTÆ, QUÆ SUB INDEPENDENTIUM NOMINE LATENT.

PRopter illam libertatem quam Independentes sibi in rebus Ecclesiasticis arrogarunt, multi alii Sectarii sub hoc nomine in Anglia propullularunt: horum præcipui sunt *Anabap-*

baptistæ, qui in Anglia multo puriores, quam alibi sunt, id quod illorum ostendit confessio. Hi in plerisq; capitibus cum Reformatis faciunt, sanctis Sacramentis suam non detrahũt vim, Magistratus agnoscunt, bellum contra libertatis & conscientiarum oppressores legitimum esse statuunt, negant tamen id Religionis propagandæ gratiâ susceptum cum æquitate geri.

Conscientias cogi vetant, sed persuaderi. Contra, libertatem prophetandi acriter urgent, secundum quam, omni qui instinctum Spiritus Sancti sentiat, conciones habendi potestatem faciunt. Quapropter ultimum Parlamentum abrogationem totius ministerii, sublatis decimis & parochiis, moliebatur, & cuilibet potestatem conciones habendi dari volebat.

Anabaptistas excipiunt *Antinomiani*, qui vetus Testamentum velut jam completum & abolitum reijciunt, solumque Novum Testamentum amplectuntur. In concionibus non nisi absolutam Dei gratiam & Evangelium, sublimia & spiritualia omnia prædicant, legem verò & censuras Ecclesiasticas omnes, tanquam ad Mosaicam Pædagogiam pertinentes, susque & æque habent.

Antiscripturiani, vel gravius errant, qui totam scripturam sacram reijciunt, dicentes *eundem se spiritum cum Prophetis & Apostolis habere*. Idcirco omnes libros & eruditionem spernũt, conciones Ecclesiasticas reijciunt, spiritu solo contenti.

Sequuntur *Shakeri* sive *Quackeri*, omnium Enthusiastarum colluvies. Hi se in hac vita plane perfectos existimant, & ab omnibus peccatis mundos, nec aliud cœlum, quam quod in corde suo sentiant, vel infernum, quam homines malos credunt. Nihil ergo ipsis restare, quam ut corpore velut carcere liberentur. Sæpius in tantas incidunt Ecstases, ut toto corpore contremiscant, ut perhibent, magnitudinem illam lucis splendorisq; divini, quo obruantur, perferre non possint. In illa autem ecstasi horrendos edunt clamores: ubi ad mentem redierunt, de summa gloriæ Majestate multa magnifice jactant. Verum hi, non diu est, in Wallia, ubi maxima illorum erat copia, publice pro concione hæresis, & diabolicarum convicti sunt imposturarum, & ex hoc invisi sunt, omnibusque bonis detestandi.

Qui

Qui succedunt *Ranteri*, omnium turpissimi & impiissimi esse judicantur: Hi in agendis solum suam pravam sequuntur voluntatem. Omnia naturalia à Deo, adeoque necessariò bona esse putant. Verum hi, cum omnem honesti respectum exuerint, in publico nullibi tolerantur, sed, ubicunque deprehenduntur, in carcerem conjecti, libertatis amissione & corporis pœna plectuntur. Inter hos & alios multos fanaticos quidam sunt, qui se Mosem & Aaronem dicunt, sibi parem cum illis potestatem arrogantes.

Levellerii politica potius, quam Religiosa factio sunt, Status Democratici, vel potius Anarchici studiosissima. Leges naturales vel illis dictas fundamentales gentis, inprimis urgent, quibus cuivis homini potestas æqualis in Rempub. ejusque administrationem data sit, neque vero alium alteri superiorē aut inferiorem honore vel opibus esse debere, verum omnia æqualia & quasi communia habenda. Atque hi maximi sunt magistratus hujus hostes, satisque numerosi. Eorum primipilus est *Joannes Lilburn*, homo plebejus & factiosus, Auctoritati suorum superiorum semper contrarius & multarum in Anglia turbarum auctor.

Quomodo se Magistratus erga Ecclesias gerat.

Quemadmodum se Reges Angliæ caput Ecclesiæ vocarunt, summamque sibi in eas potestatem vindicarunt: Ita hic Magistratus contrariam instititit rationem, & non dominium aliquod in fidem & conscientias, sed tantum defensionem & Prorogationem Religionis sibi attribuit. Qua de caussa non permittit.

I. Ut Ecclesiæ se negotiis Reipub. immisceant.

II. Ecclesias Reformatas, earumque Pastores sive Presbyterianum regimen, sive Independens amplectuntur, publicis stipendiis fovent & tuentur, reliquas sectas tolerant, & sive publice sive privatim conventicula celebrare permittunt, hac tamen lege: *Ut solum verbum* DEI, *normam fidei & vitæ amplectantur*, ac sine offensa erga Rempublicam, & proximum vivant.

Quicunque igitur vel seditiosa vel blasphema atque impia dogmata fovent, illi ab hac conniventia excluduntur, & in facinore deprehensi, corporali pœna vel carcere, prout meruerunt, plectuntur. Sicut præterita æstate factum, cum quidam heterodoxi in sacello Somersetio suas opiniones erro-

neas

neas satis petulanter spargerent, atque etiam fœmina quædam publice concionem haberet, missi milites, qui fœminam captivam abduxerunt, & aliquos foribus obsessis per aliquot hebdomadas inde excluserunt.

III. Ut vero hujusmodi Ecclesiarum mala extra Regnum eliminarentur, latæ sunt LL: pro stricta Sabbathi observatione, contra impias maledictiones, superstitiones, imprimis ad extirpandam Religionem Romano Catholicam, quam Reipublicæ noxiam, seditionibusque concitandis aptam, pro comperto habent.

Ut vero Reformata Religio magis magisque propagetur, varia adhibent media, quantum in hac Reipub. distractione fieri queat.

Primò Academias ab omni abusu & corruptione reformãt, neque Scholasticas illas opiniones, quibus alibi Protestantes in contraria studia scinduntur ac colliduntur, regnare volunt, sed potius ipsam doctrinæ & vitæ sanctitatem.

Cæterum, certum aliquem numerum Virorum piorum & eruditorum constituerunt: horum munus est, Ecclesias omnes per totam Angliam visitare, de Pastoribus & Ministris ubicunque sint, diligenter & sanctè inquirere, num in tanto numero muneri pares sint, utrum illorum dicta factis respondeant, respicientes potius vitę sanctimoniam & puritatem, quam variarum rerum acquisitam eruditionem, ac elegantiam: quod si tales invenerint, in officio & Opere stabilire, de sufficienti stipendio prospicere, indignos verò removere, & magis idoneos in locũ substituere; denique omnia cum diligentia procurare volunt quæ ad propagationem Evangelii, extirpationem anti Christianismi facere possent.

V. Confirmationem Conjugii velut rem Civilem, & quæ Sacramenti prætextu, à Sacerdotibus Pontificiis, Magistratui prærepta fuerunt, denuo sibi vindicarunt, ita ut non permissum sit Pastoribus, sine auctoritate & consensu Magistratus, quenquam, ut illi dicunt, copulare: liberum tamen cuilibet relinquitur, vel à solo Magistratu, vel à pastore præsente Magistratu & potestatem dante copulare. In Belgio quoque hic obtinet mos, ut illi, qui matrimonium inire volunt, prius in curia coram Magistratu conjugii copula ligentur, postea ex sacris rostris publice denuncientur.

Ad

Ad ultimum, summus scopus Magistratus esse videtur, se rebus Ecclesiasticis non immiscere, sed res ad fidem pertinentes, sive ut Theologi loquuntur res de fide, conscientiæ & arbitrio cujusque committere. Quapropter in sacris nec præcipiunt quicquam, nec prohibent, verum externam solum tuentur disciplinam, ne quis exercitationes impune exerceat, aut Rempub. perturbet. Quicunque Jesum Christum secundum scripturas profitentur, seque absque scandalo pacifice gerunt, illi, quamvis discrepent opinionibus, erroresque suos habeant, tolerantur tamen, & ut se quoque mutuo tolerent publica auctoritate admonentur.

VII. Imprimis omni conatu nituntur Presbyteranos & Independētes ad mutuam pacem & concordiam adducere, hoc præcipuo argumento. *Quod cum utrique secundum illorum sententiam Reformatam fidem profiteantur, non pulchrum esse, illos propter solum diversum suæ Ecclesiæ regimen collidi.* Ne *quidem Reformatas trans mare Ecclesias ad eandem formam omnes, sed quasdam adductius, remissius alias regere.* Neque ullum dubium est, pacem brevi coituram, si utrique de pristino fervore & obstinacia quotidie quicquam remittant, & utrinque agnitis erroribus modestiores fiant.

DE ECCLESIIS IN WALLIA.

WAllia sub Episcopis in crassâ Religionis ignorantiâ jacuit; propter ruditatem Pastorum, qui populo non nisi Liturgiam, neque eam ubique prælegebant. Iis sublatis lux Evangelii ex tenebris illis clarius ferè quam alibi refulsit, ac ingens ejus gentis multitudo ad fidem conversa fuit. Differunt autem & ibi aliquomodo Ecclesiæ: *Quædam* enim omissis omnibus illis inter Presbyterianos & Independentes ortis quæstionibus, in fide & pietate mutuò se ædificant, ac fractionem panis celebrant, liberum relinquentes aliis pædobaptismatis usum. *Aliæ* sunt illorum, qui se *Christianos Baptizatos* vocant, & tum hoc nomine, tum aliis externis ritibus, à cæteris distinguuntur. Hi minus puri sunt. & nimium suis imaginationibus indulgent, ac rixis & contentionibus colliduntur.

DE-

DE ECCLESIIS IN SCOTIA.

SCoticæ Ecclesiæ admodum hodie conturbantur, propter Synodum Nationalem, quę cum hactenus in ipsam Remp. se ingessisset, nimiamque potestatem sibi arrogasset, hinc authoritas ejus valde decrevit, & à multis palàm spernitur, qui se ab eâ eximunt, & particulares aç Independentes Congregationes instituunt. Cætera ferè sunt ut olim, neque quicquam vel in Ecclesiâ vel Scholis ac Academiis mutatum. Sola igitur Synodi nimia tum in Ecclesiasticis tum civilibus potestas imminuta & circumscripta est.

DE ECCLESIIS IN HIBERNIA.

ECclesiæ Hibernicæ, in sanguinante illa Rebellione, penitus excisæ à Papistis fuerunt. Nunc domitâ immani gente, sicut ipsa iterum regio colonis impletur, ita Ecclesiæ quoque passim constituuntur à piis pastoribus. Sic Præpositus Collegii, sive Academiæ Dublinensis, magnam Ecclesiam, secum in Reformata fide consentientem, collegit. Idem alii alibi faciunt, & vel Presbyterianum vel Independens regimen sectantur. Inprimis magnus illorum numerus est, qui se *Christianos Baptizatos* vocant. Quos Commissarii, qui Hiberniæ regendæ præsunt, absque discrimine omnes fovent & tuentur.

REGIMEN POLITICUM ANGLIÆ.

QUOAD REGIBUS ANGLIA PARUIT. EX DESCRIPTIONE PIERRE D'AVITY, LES ESTATS, NOVO ANONYMO, CAMDEN. SMITH, BODIN, &c.

ANGLIA nostris adhuc temporibus Regum Imperio fuit subjecta, quos Koning vel Kyning, & ultimum Kyng vocabulo Veterum Saxonum suorum antecessorum

appellabant. Ista dignitas per successionem acquisita, tanquam jus quoddam hæreditarium ad proximos semper Successores & primarios sanguinis Principes devoluta est, adeò ut etiam in defectu masculæ prolis successio ad fœminas pertineret.

Rex autem Angliæ nulli in Europa Principi, ut Imperatori, Papæ, &c. respectu Angliæ ulla ex caussa subjectus est, Neque vero in causis civilibus, verum etiam Ecclesiasticis nullum agnoscit superiorem: Quapropter visibile caput Ecclesiæ Anglicanæ, ipse Rex fuit, se suamque Ecclesiam tam à temporali quam (vulgo) Spirituali auctoritate Papæ vindicando. Quod autem Regis vel Monarchæ, multis ita dicti, auctoritatem & potestatem attinet, sciendum est, Regem Reginamque summam pacis bellique denunciandi potestatem habuisse, tum vero fœdera percutiendi, inducias, approbandi vel improbandi, vel suo vel consilii sanctioris arbitratu. S*anctius autem consilium* è Nobilibus, Baronibus, Armigeris &c. prout Regi placuit, collectum fuit. Hi singulis diebus, aut illud exigente rerum necessitate, de gravissimis Regni negotiis deliberaturi, convenire solebant, ut Principi optima suppeditarent consilia. Princeps autem, si ita visum fuit, aut omnibus, aut ex illis nonnullis summa Legationum capita, quæ ab exteris Principibus adferebantur, exponebat, literas ad se missas communicabat, in quibus quicquid tacitum, vel sibi soli reservans. Qua in re absolutissimum præ Venetorum Ducatu hoc Regnum Angliæ est.

Domi militiæque Princeps absolutam, ac nullis Legibus coercitam, exercuit potestatem. Ejus placita vim Legis sustinebant, sine ulla processus judiciarii formula. Ad mortem condemnare quemlibet, vel aliam damnatis pœnam imponere, tam belli quam pacis temporibus Rigorem LL: in caussis favorabilibus mitigare, mulctarum ad se pertinentium debitum restringere, de præcipius Regni & Status officiis tam sacris quam profanis disponere, decimas à rebus Ecclesiasticis ut & anni primitias exigere, nonnulla Collegia & Academias excipiendo, omnia mandata, omnes actiones sub Regis fieri nomine. Adeo ut Anglicus loquendi mos fuerit: Subditorum Angliæ vita, illorumque membra ad Regem solum pertinent, cujus in potestate est, gratiam ad mortem damnatis concedere.

Princi-

Principalis etiam auctoritatis documentum, in monetæ æstimatione fuit, quæ sub Regis imagine & titulo excudebatur. Forma, pondus, argenti puri aut impuri, fusio ex solo Regis nutu pendebat. Cætera verò mensuræ genera, rerum sive solidarum, sive liquidarum, non edicto Principis, sed Senatus-Consulto æstimabantur.

Dictum est penes Regis potestatem esse, gratiam pœnæ in delictis faciendi. Excipitur casus quando actio criminalis per viam inquisitionis intenditur, quod proxime ad Instantiam principis dici solet. Sub hujusmodi formula reo condonatur, *modo stet rectus in curia*, hoc est, *dummodo delinquenti nemo inposterum aliquid obijciat*: quo fit, ut quamvis indulgentiam à Principe nactus sit, si tamen is, qui damno affectus fuerit, actoris vel accusatoris vices sustinere voluerit (Vocatur Anglice *The appeale*) quod in quibusdam casibus admittitur, impunitatis concessio reo nihil conducat.

Ad Principem etiam pertinebat tutela pupillorum & pupillarum, Quibus præter ejus consensum nuptias contrahere non licebat. Illis tamen illa libertas nubendi non est denegata, qui fundum, vel Feuda imperii tenent. Præterea custodia mente captorum, morbique vitio insanientiũ omnium, ad Regem pertinet. Hoc per consensum trium ordinum in Comitiis Parlamentariis semel impetratum, tametsi quædam mala hac ratione in Rempub: sint invecta. Supersunt etiam hujus ordinis consimilia jura & privilegia, quę Regalia appellantur, quorum mentio fit apud jurisconsultos. Ad conclusionem hujus membri notandum, quod tanta Regibus Angliæ à subditis suis reverentia & veneratio exhibita sit, qualem, in nullo per totam Europam Regno, Regibus à subditis suis habitam unquam leges. Nemo enim Regem alloquebatur, nisi in genua procidens, nemo ad mensam ministrabat, nisi sub specie adorationis. Omnes Regni incolæ Rege præsente capita nudabant, immo in camera præsentiæ, ubi augustum curule collocatur, nullus ambulare, nullus, etsi absente Rege, ibi permanere, nisi nudo capite audebat, præsertim Regni subditus, nam exterarum Gentium advenæ à stricta illa consuetudinis observantia facile absolvebantur.

Secundus à Rege filius ejus est primogenitus, qui Veteribus Anglo-Saxonibus *Ætheling* & Clito vocabatur. Olim nullo

nullo certo gaudebat titulo nisi *Filii Regis*, & *Primogeniti Angliæ Regis*. Postea Edvardus I. Filium Edvardum *Principem Walliæ*, & *Comitem Cestriæ* dixit. Edvardus porro II. Edvardum filiolum decennem *Comitem Cestriæ & Flint*, qui Regni potitus, filium item Edvardum Cornubiæ Ducem creavit. Ex quo tempore primogenitus Regi Cornubiæ Dux natus censetur, paulo post, eundem *Principis Walliæ* titulo per solennem investituram creavit. Hujus investituræ diploma extat in Seldeni parte 2. Operis sui, cui titulus *Titles of Honor*, cap. V è quo hæc notanda. *Edvardum Principem Walliæ fecimus & creavimus, & dicti Principatum illi dedimus & concessimus, & per cartam nostram confirmavimus, ac ipsum de dicto Principatu, ut ibidem præficiendo præsideat, & præsidendo dictas partes dirigat, & defendat. per sertum in capite & annulum in digito aureum, ac virgam argenteam, investimus juxta morem, habendum & tenendum de nobis sibi & hæredibus suis Regibus Angliæ in perpetuum cum omnibus dominiis, & terris nostris Northvalliæ, Westvalliæ, Southwalliæ, ac dominio, Castro, villa & Comitatu de Caernarvan, in dominio, castro & villa de Crukich in diplomate Henrici* IV. *quo Filium suum Henricum creat Principem VValliæ, Ducem Cornubiæ & Comitem Cestriæ.*

Fit autem investitura per sertum in capite, annulum in digito aureum, & virgam auream. Postea quia Ducatus Cornubiæ censetur primogenito hæreditate obtingere, tantum Comitatus Cestriæ fuit adjectus. Ex his successores Regni destinati Principes Walliæ, & Comites Palatini Cestriæ electi fuerunt: Donec tandem Anglia & Scotia in unum corpus coalescerent, tum Jacobus Rex Henricum Filium Principem Magnæ Britanniæ appellavit.

DE PARLAMENTO EJUSQUE POTESTATE.

IN Comitiis Parlamentariis posita est omnis Augustæ absolutæque potestatis vis. Equidem quemadmodum robur Angliæ in militia consistere creditur, quia ibi cum Magnatibus cæteraque omni Nobilitate Rex ipse adest, ita quoque pacis rerumque aliarum ardua consilia Dynastæ, puta Equites, Armigeri, Nobiles, tanquam præstantior Reipub. pars, pera-

peragunt. Cleri nomine Præsules conveniunt; mox animam quasi & colophonem addit mandatum Principis. Ubi autem res in deliberationem apud illos vocata conclusaq; est, post longum deliberandi spatium schedula pro more loci recitabatur, & in utraque domo rationibus agitata, seorsimque ambarum partium calculis comprobata Regio demum assensu confirmatur. Inde liquet, quod Reipublicæ Anglicanæ administratio penes tria hominum genera stare videatur. 1. *Regem* (vel, deficiente masculâ prole, Reginam) cujus nutu & auctoritate omnia regebantur. 2. Regulos & Dynastas, qui Baronum ordine comprehenduntur, & qui honore dominorum vocantur, Equites Auratos, Armigeros, & reliquam inferiorum Nobilium multitudinem. 3 Genus ex plebeis constat, quorum unusquisque in judiciis, censuris, tributis indicendis ipsisque LL: sciscendis auctoritatem obtinet. Cum igitur res, ut dictum, per Horum duorum Ordinum calculos approbata est, consensu Regis comprobatur, & confirmatur: quæ vero res ita gestæ sunt Principis & universi Regni consultum & factum dicebantur. Qua de re nullus postea cuiquam oboriri debet querelæ locus, sed quia rescindi amplius non potest, promulgatis LL: omnes tenentur acquiescere, & Promulgatum firmum, stabile, & sanctum dicebatur, legisque vigorem habebat.

Parlamentaria Comitia veteres Leges jubent esse irritas, novas indicunt, præsentibus juxta & futuris modum constituunt, jura & possessiones privatorum commutant, spurios natalibus restituunt, cultum divinum sanctionibus corroborant, pondera & mensuras variant, jus in Regno succedendi præscribunt, incerti juris controversias dirimunt, ubi lege nihil cautum fuit, censum agunt, census & vectigalia indicunt, delictorum gratiam faciunt, afflictas majorumque crimine perditas familias erigunt, vitæ necisque potestatem in eos obtinent, quos ad hujusmodi disquisitiones Princeps avocaverit: verbo, quicquid in centuriatis comitiis, aut Tribunitiis populus Romanus efficere potuit, id omne in Comitiis Anglicanis, tamquam in cœtu qui Principem populumque repræsentat, commode transigitur. In LL: condendis, aut omnes in eandem descendunt sententiam, aut major numerus, adhibito prius assensu Principis. Qui munus aliquod in comitiis obeunt, sunt

Oratores, Scribæ duo, quorum alter domui ſuperiori additus, alter inferiori, ipſique Arbitro. Oratoris eſt, Schedulas, quæ in Parlamento exhibentur, verbis ornare & proponere: idque munus à Rege vel Regina datur. Scribæ ſunt Parlamento ab Archivis, & Scta. cuſtodiunt, tam quæ prælo excuduntur, quam quæ propter hominum privatorum utilitates in vulgus non emittuntur. Arbitrium penes illos eſt, quos domini civeſque peritiſſimos Legum componendarum artifices eſſe cenſuerunt, ſuper ejuſmodi negotiis, quæ in ſchedulis proponuntur, quæque illorum judiciis diſpiciuntur.

MODUS HABENDI PARLAMENTI.

SOlenne quondam erat, ut Principis juſſu per literas XL. plus minus dierum ſpatio interjecto ad Comitia euocarentur Duces, Marchiones, Barones, cæterique ſive Eccleſiaſtici ſive Politici Domini, quibus ſuffragandi jus erat. Quin etiam reſcripta Principis ad ſingulos Provinciarum Vice Comites ablegabantur, ut, facta in conventu Provincialium electione duorum equitum, hi loco illorum ſurrogarentur, diſceptarent, & totius Provinciæ nomine ſententiam interponerent.

Urbes quoque & oppida ſingula quoſdam ex ſuis deligebant, qui, poſthabita cunctatione, ſe primo comitiorum die ſiſterent. Equites, qui cauſſas Provincialium procurant, à plebe Nobilibuſque deſignantur, qui ſtato die eum in finem conveniunt. Quod ſi quis per id tempus abfuerit, ille jus ſuum ſuffragandi perdidit. Numero plebis autem continentur illi, qui XL. ſolidos in ſingulos annos de cenſu proprio queant expendere. Atque his in unum convocatis, duo, qui plurium calculis fuerunt approbati, Equites Parlamentarii eliguntur. Conſimili ratione ad hoc munus, in ipſis urbibus, municipes creantur. Primo Comitiorum die in Senaculum ſuperius Principes cæterique Dynaſtæ convenire ſolebant, ubi re divinâ ritè factâ, præſentium nomina in tabulas referebantur: qui vero vel morbo vel ſontico aliquo negotio impediti, intereſſe conventui non poterant, ex præſentibus ſibi aliquem Procuratorem eligebant: unde omnes per ſe vel per proxonetam ſuum adeſſe illic intelligebantur.

Lo-

Locus, in quem convenire mos erat, tapetibus & picturis ſplendide erat exornatus. Solium Rege dignum in medio conſpiciebatur. Proximus à Rege in demiſſiore loco ſedebat Cancellarius, Regis Orator & interpres, Dextrum latus Archiepiſcopi & Epiſcopi, ſiniſtrum Duces & Barones claudebant. Utrumque inter ordinem, medii ſunt conſeſſus judicum & illi qui Regi ſunt ab Epiſtolis, & Cancellario ab Archivis, de more laneis inſidentes ſaccis, ut ibi de literis hinc inde miſſis, tum vero variis controverſiis, commode reſpondeant. Atque hoc Superius Senaculum dicebatur, in quo prius ſinguli, deinde pro illis etiam illi quorum vicem obibant, judicium ſuum, conſenſum vel diſſenſum formula *Placet Non Placet* interponebant.

Interea Equites municipeſque Parlamentarii qui hoc ita vocantur nomine, & numerum quaſi CCC. aut CCCC. plus minus hominum faciunt, in aliud conclave viritim convocãtur, qui interrogati, cujus Provinciæ oppidique rem gerant, illico virum aliquem idoneum jubentur eligere, qui Comitiorum rogator ſit, coramque Principe ſiſti queat. Hic vero, qui huic negotio præfici debeat, ſe modeſte velut impar illi negotio excuſabat, cui Principis verbis Cancellarius reſpondebat, illius Virtutes dignis efferens encomiis, gratiaſque plebi agens, quod tam circumſpectum & prudentem Virum huic negotio præeſſe voluerint. Poſtea Rogator Comitiorum Regem plebis nomine ſupplicabat, ut conclave inferius immunitatibus & privilegiis antiquis perfruatur, ut, ſi libere ſententiam de quacunque re controverſa protulerit, id ipſum *Regia* Majeſtas non ægre ferat, ut ſi forte nonnemo in illo caſu deliquerit, aut quod dedeceat dixerit feceritque, aut alium eo loci convocatum offenderit, pro vetuſta conſuetudine pœnas de illo ſumat, ut, ſi dubium occurrerit, unde conſilio colloquiove Regis aut Baronum opus fuerit, eo uti liceat, ſpondet vero ſe curam inſuper omnem daturos, ut fidi & amantes Principis ſui ſubditi adhibeantur: Cancellarius pro eo a c viſum fuerit verbis Regiis reſpondet. Atque his negotiis tranſigendi, unus dies, interdum biduum abſumitur.

Præter Cancellarium adeſt quidam lector: cujus officium eſt Schedas legere, ex quo *Parlamentarius* appellatur. Quic-

quid enim in consultationem venit, scripto prius excipitur, dein, utrum antiquanda suffragiis, an accipienda lex sit, in utramque disseritur partem, quo peracto aliæ rursus Schedulæ publice recitantur. Quod si quas semel, aut bis perlectas contigerit; adeoque judiciis illorum nonnihil approbatæ videantur, (adhibita quandoque, re ita exigente, verborum vel sententiarum castigatione) rogat ab illis Cancellarius, num tabulas ea de re conficere, id est, in membranam referre placeat. Tertia dein vice lecta schedulâ mutuisque agitata sermonibus, quærit Cancellarius, num rem suffragiis committere velint, & percupere se annuentibus inquit. *En Legem super hac vel illa facti specie vobis propositam, & pro more hujus loci in hac domo promulgatam, velitis jubeatis eam vestro consensu scitam esse & confirmatam an non?* Approbata vel improbata res fit plurium vel paucorum suffragiis. Quod si pro suadenda Lege major pars vicerit, schedulæ ἀναγνώσις hæc verba subscribit,

SOIT BAILLE AUX COMMUNS. Inde vero cum opportunum videtur, hujusmodi Schedulæ ad plebem perferuntur, qui rogata prius Venia domum ingressi, Comitiorum Rogatorem honorifice sic compellant: *Insignis Domine Orator, Senatoribus Patribusque auctoribus hoc expedire Reipub: videtur, ut hoc vel illud consultum* (tum summa rerum designat capita) *legis vigorem habeat, vosque plurimum rogatos volunt, ut mature, quid opus facto sit, in commune consulatu.* Hoc dicto confestim discedunt. Ubi vero illi discesserunt, opertis rursum foribus, quid responsi tulerint Orator domui exponit, &, nisi aliis negotiis interim distineatur, sententiam illorum super illa Schedula diligenter exquirit. Simili etiam modo sedens in loco quodam eminentiore Orator, ex quo ab omnibus conspici potest, scribam vel potius lectorem suum habet, cujus hoc officium est, ut Schedulas vel in ipso concilio propositas, aut eo à Baronibus ablegatas, renunciet: si quidem utrique domui potestas semper æqua conceditur, illud quod æquum esse videbitur proponere, seu novam legem rogare, sive abrogare antiquam placuerit.

Inter disserendum consulendumque hac utebantur ratione: aperto capite surgens aliquid in medium adferebat, ac ubi plures stare cœperunt, illum, qui primus stetit, audiunt,

licet

licet alius pro roganda, alter pro abroganda lege censeat. Quilibet autem Oratorem, non alius alium alloquitur, neque consuetudo fert, aliquem saltem nomine designare, sed periphrasi uti mos erat, *qui suasit dissuasitque, hunc vel illam adduxit in medium rationem.*

Qui semel orationem habuit, quamvis statim confutetur, eodem die respondere non potest, ut ut sententiam mutare vellet. Quapropter bis in die de eodem negotio nemini loqui permissum est, ne hac occasione duo altercantes diem soli consumerent. Idem facere postero die licet, unica tamen tantum vice. Opprobriis se invicem proscindere sicut non decorum, ita neutiquam est licitum. Quinimo observatum legitur, quod is, qui verbum immodestius aut insolentius adversus Principem aut Senatum effutiverit, non prohibitus tantum loqui, verum etiam interrim confestim abreptus sit. Quapropter in tanta conferta multitudine, tamque exagitata sæpius animorum dissensione, haud temere quisquam intra verba peccabit.

A meridie comitia amplius non habentur, Oratori quoque nulla est perorandi potestas. Cæterum lectâ semel schedulâ quam brevissime illam simplicissimeque enarrat, id quod ad ejus pertinere creditur officium.

Si populus rem aliquam ratam habet, cujus patricii auctores extiterunt, tali subscriptione res confirmatnr, LES COMMUNS ONT ASSENTES. Vicissim si Senatus id habuerit ratum, cujus populus auctor fuerit, communi contestatur calculo LES SEIGNEURS ONT ASSENTES. Quando Senatui populoque idem non convenit, ex utraque domo nonnulli deliguntur, quorum officium est supra proposita quæstione disceptare mutuoque sententias suas exponere, tum alter alterius opinionem approbat.

In concilio superiori vota sua quilibet pro se facit, tum vero illorum nomine, quorum Vicem subit, ubi Cancellarius quæsivit, num rem suffragiis tentari velint, post renunciatam ter schedulam, *Placet non Placet*, Singulis assentientibus, absque ulteriore disputatione, prout pluribus placuerit ita res peragitur. In Senaculo inferiore nulli sive equiti sive municipi electo suffragium suum alteri confe-

rendi jus est: eorum qui præsentes adfuerunt ratio solum habetur, apud quos pars major semper obtinet. Renunciata vero bis pro more consueto schedula, & dein scriptis consignata, repetita postea & satis agitata, Orator quærit, an caput negotii punctis & suffragiis decerni velint: cum annuerint, sublata in manibus schedula inquit: *Quotquot petitioni acquieverint, abnuerintque, clare affirmanto.* Tum, quibus Legis promulgatio arridet, *Etiam*, quibus vero displicet, *Non*, acclamant. Quod si adhuc nondum constet utra pars vicerit, diremptis mox suffragiis Orator interloquitur: *Qui legem sciscendam censetis descendite, qui & non ferendam accumbite.* Ita in partes discedunt, & pro suffragiorum numero Legis postulatio valet aut rescinditur.

Nulla autem promulgatio decreti, constitutionis, aut Edicti Parlamentarii vim sortitur, priusquam utraque domus assensum præbuerit; quin imo neque subsistere poterit, nisi Princeps ipse ultimo consessus die assensu suo illam confirmet.

Cujusque autem Constitutionis caput hac quasi forma recitatur: *Decretum est*, &c. *Decretum est*, &c. simulque observatur, quod Princeps dicto comprobet, ubi sic ait, *Le Roy* aut *La Royne le Veult*: & ita consummatæ habentur Regni Anglici constitutiones.

Atque hæc est præscripta supremæ curiæ Anglicæ forma. A Regis autem absoluta potestate dependebat, bellum gerere, & fœdera cum hostibus inire. Dein Magistratus creare. Leges autem sancire & censum publicum procurare, Regis in Parlamento munus erat. Superest justitiæ administratio. Invaluit autem consuetudo in Anglia, ut tres observatæ sint judicii formæ; nimirum in *Comitiis Parlamentariis*, in certamine singulari, & in *Juridicis conventibus*. Modus sententiæ in Parlamento ferendæ supra est observatus, sive inter privatos vel Principem & privatum civiliter vel criminaliter agatur, nihil ab illo discrepat modo, qui modò fuit expositus.

Certamina singularia, sive duella, hodie fere in desuetudinem abierunt in Anglia. Qualis hujus duelli fuerit formula, sub Normannorum imperio, explicatur accurarè in libello Thomæ Ducis Glocestriæ Edvardi 3. R. filii ad Richardum Regem, narraturque ibi jam exoletam consuetudinem repetitam

citam fuisse Anno 13. Elizabethæ Reginæ, quæ tamen rem sine sanguine composuit.

Reliquæ vero duæ Judiciorum species absolutæ sunt, neque per appellationem rescinduntur.

Illi autem qui sententiam capitalem pronũciant. vel reum absolvunt, aut condemnant, judicum nomine non insigniuntur, sed duodecim Viri vocantur: hic mos non secus in civilibus ac criminalibus observatur, Actiones, vel verius Accusationes vocantur coronæ placita, Ubi autem quis ex sententia 12. Virorum deliquit, tum ad Principem res spectare incipit: Permissum autem est captivo, ut omnes rationes & exceptiones afferat, quæ ad caussam suam sustinendam maxime valent, dumque caussam suam agit, attente & benevole auditur: ubi alicujus criminis reus postulatur, patronum aut defensorem nullum conducit, quem tamen in civilibus negotiis, puta pro fundis, censu, iure aut possessione, etiam adversus Principem litigans habiturus est.

Præcipua Tribunalia & Curiæ in Anglia sunt, *Aula Westmonasteriensis, Curia communium placitorum, subsellia Regia*: in curia communium placitorum Civiles caussæ, in subselliis Regiis negotia criminalia, peragebantur.

Quatuor autem anni vicibus tantum, quæ termini dicuntur, Fora in Angliâ aperiuntur, in Festo S. Michaelis ad 6. Hebdomadas, elapso ab ipsis Natalibus mense hebdomadas 3. Dieb. XVII. A Festo Resurrectionis interjectis tribus hebdomad: 4. per septiduum à Sabatho S. Trinitatis.

Judices vero duos usu rerum & doctrina spectatissimos Rex eligebat, quorum alter *Justitiarius Principalis Regiorũ subselliorum*, alter *Communium Placitorum* dicebatur.

Subsellia Regia, vulgo *Bancus Regius*, ex eo appellationem suam acceperunt, quia ibi ipsi Angliæ Reges sedere consueverunt, caussæque omnes coronam attingentes, quæque ad instantiam Regis fierent, ibi expediebantur. In hoc foro judicat Principalis Angliæ Justitiarius, una cum reliquis assessoribus, & collegis suis.

Est etiam *communium Placitorum Curia*, in qua dijudicantur privatorum hominum lites, ex quacunque juris parte natæ. Ideo autem sic dicta est, quia exactæ Legum municipaliũ administrationi subservit. Illi Foro principalis (ut consue-
tudo

tudo fert) *Justitiarius communium placitorum* ara cum tribus assessoribus præest. Ad Legem servientes, quorum pro Regis arbitrio major minorque fuit numerus, omnes Sacramento obligantur ad prestandam operam & consilium consultoribus suis in hac curia litigantibus.

Quemadmodum autem Romani Magistratum jussa & mandata per lictores, vinctores, accensosque suos exequebantur, ita solenne est apud Anglos plerumque per Vice-Comitem res executioni mandare. Vice Comes autem, qui Comitatus procurationem suscipit, nihil aliud est, quam Quæstor Provinciæ: ad illius pertinet officium, omnia vectigalia capere, & acceptorum rationes in Fiscum reddendas expeditas habere. Fisci autem perpetuus & stabilis locus est, in quem censuum & redituum Principalium, tam ex matrimonio provenientium, quam aliunde obvenientium, ut sunt telonia, vectigalia, decimæ, quintæ jurisdictiones, capitationes &c. referuntur.

Rationibus autem reddendis præsunt tribuni ærarii, quorum sub Imperio Rationales constituuntur. Sed illi præcipuum hoc in negotio locum obtinent, dicique possunt *Juridici Rationales* Anglice vocantur Barones de Scaccario. Inter eos qui præsunt est Tribunus, aut juridicus, rationalis primus, vel Baro primarius, unà cum aliis sibi assidentibus, Cancellario Scaccarii, camerariis duobus, Procuratore Generali. Supremus Angliæ Quæstor aut Tribunus ærarii maximus cæteris præest omnibus, illi demandata cura est pecunias publicas Thesaurumque Regium custodiendi. Habet autem plurimos ministros, qui ipsius in hoc negotio obsequium observant Cancellarius Proquæstor est. & curiæ præsidet, ex cujus arbitrio nonnulli officiarii etiam dependent. Tribunus ærarii, vel Baro Principalis, de caussis omnibus ad hanc curiam spectantibus cognoscit, reliquos tres Barones assessores habet. Procurator Generalis vel ærarii, jus quodcunque ad Regem pertinet, tuetur, locationum formulas, petitionum, caussarumque omne genus quæ in hoc devolvuntur forum cognoscit. Adhæc alii sunt procuratores litibus inservientes. Restant duo monitores (Pipæ nimirum dicti) clerici duo, decimarum & primitiarum duo Monitores Archivis ærarii præsunt, decreta & judicum placita tabulis excipientes. Unus Principi,

supremo

ſupremo Quæſtori alter ſervit. Clerici Pipæ chartas locationum componunt, illi in ſe recipiunt rationes Vice Comitis computandas, accipiunt quoque literarum obligationes: ſunt præterea alii officiales qui pecunias colligunt & numerant. Miſſas hic faciamus illas controverſias quæ in hoc foro tractantur.

Lites autem omnes pro more Legum Anglicanarum deciduntur ex Duodecim virorum ſententia.

Dicitur autem Vice Comes qui Comitatus procurationem ſuſcipit: quod ſi aliqua mulcta pecuniaria cuiquam in hac curia indicta eſt, & non ſolvitur, Vice Comitis eſt illam Fide bona colligere & in Fiſcum referre. Vice-Comiti ſubeſt Vicarius & apparitores ad illius nutum parati. Quando ſuper facto controverſia eſt, neque certo de re conſtat, ad Vice Comitem eo loci ubi fundus eſt, de quo lis orta, formula dicta VENIRE FACIAS ablegatur, tum eodem modo ALIAS PLURIES, aut DISTRINGAS. Si citatus contumax ſit, Vice Comes poteſtatem habet ejus bona pignori accipere. Is etiam *Eirenarchus* in conventibus qui ſingulis anni quadrantibus celebrantur adeſt, tum indicibus qui dicti ſunt *Itinerantes*, *vel* iter in Provincias facientes, de carceris cuſtodia & pœna capitis diſponit.

Dictum antea eſt de duodecim Viris cujus ordinis & ſtatus in Repub: ſint. Quamvis autem duodecim Viri appellentur, ut ſint XVI XX. aut integer XXIV. numerus, parum refert, pauciores eſſe, quam duodecim. Inquiſitio legitimum eſt per duodecim Viros judicandi genus.

In actionibus Civilibus, quæ ex Dominio aut contractu aut poſſeſſione deſcendunt, ubi qui inquiſitionem conſtituunt comparuerint, uterque litigantium, contra quemlibet aut quoſcunque voluerit, exceptiones pro libitu intendere poteſt. Dicitur autem coram judicibus teſtimonium, non pro more juris civilis, ſed publice, ut duodecim Viri modò aut judices, parteſque intelligant, ſed qui circumſtant omnes. Mox teſtis interrogatoriis, premitur ab adverſario vel cauſidico propoſitis, ut hominem pudore afficiant. Id quod contra Cæſareum jus videtur eſſe, quamvis Ciceronis & Quintiliani temporibus non inuſitatum. Cui res, poſt factam inquiſitionem, adjudicata eſt, illos in prandio acci-

accipere solet, quod partem mercedis habet, illi autem duodecim-Viri omnes ex eodem comitatu, ex eadem centuria esse debent, ubi vel fundus, de quo controversia nata, vel rei domicilium est.

Comitatus autem partes, pro diversa loquentium consuetudine, alias habent apellationes, *Hundredum, Lathum, Rapum, Wapentachium*. Centuria (vulgo *Hundredum*) pars est Comitatus interdum decima, interdum duodecima. Cuique centuriæ sive Hundredo duo assignantur *Constabularii* præcipui, qui in reliquos inferiores imperium exercent. Ab Eirenarchis isti constabularii deliguntur. Habet & quæque curia Bailivum sive Prætorem suum qui vel per Dominum aliquem, si potestatem obtinuerit, aut per Vice-Comitem constituitur.

Mirum forsan videbitur, quod, cum Anglia omnis in XXVI. Comitatus, & quilibet rursum Comitatus in Centurias, Centuria denique in Parochias distinguantur, jus tamen uno in loco hoc est, in aula Westmonasteriensi solummodo dicatur, idque statis temporibus vix anni quadrantem attingentibus, adeo ut nonnemini hæc suspicio animum incedat, parùm justitiam in Anglia exerceri. Sed sciendum est, omnes juris ambages in Anglia, & frustratrices dilationes remotas esse: Equidem Populus æquali gaudet juris distributione, in qua eadem est divitum & pauperum conditio, neque post latam sententiam permissa est provocatio. Adhæc curias minores habent, in quibus lites possunt exercere, in singulis comitatibus, tribus quibusque hebdomadibus. Negotia quæ XL. solidos non superant, Vice-Comes ipse, & in centuriis aliquibus Bailivi, dirimendi habent potestatem.

Prædiorum etiam Domini, pro arbitrio suo, id sibi habent concessum Privilegium, ut apud illos in foro suo judiciario, quod Curia Baronis dicitur, hujusmodi controversiæ quædam explicentur, ibi, qui Dominum illum agrorum suorum recognoscunt, super facti Veritate inquirant; quæ inquisitio *Homagium* appellatur.

Est etiam in Anglia dies legitimus, Anglice *Lecte* aut *Lavoday*, idem autem est, ac si diceres, juridicus dies. Longi autem temporis consuetudine vel Regis gratia præscriptus, quo obsequii sacramentum nomine Regio exigeretur, fide-
jussorum

jussorum nomina caperentur, qui pro fide sua satisfdarent, conspirationes deferrent, pugnas, homicidia denunciarent, panis cerevisiæque bonitatem explorarent, & reliqua mensurarũ genera examinarent. Hic nomen venit Curia *de Lecte* quæ bis singulis annis statis haberi solet temporibus.

Cum in causis capitalibus judicium instituitur, trium conditionum Ministri qui illis præsint eliguntur, ut *Eirenarchæ*, *Homicidii Quæstores*, *Constabularii*.

Ex majorum autem minorumque Gentium Nobilibus, puta Ducibus, Marchionibus, Baronibus, Equitibus, Armigeris, Generosis, Jureconsultis, aliisque spectatæ Virtutis & prudentiæ Viris, qui intra comitatum incolunt. *Eirenarchæ* deliguntur, quandoque etiam primores ex Nobilibus, honoris gratia, non per unum aliquem Comitatum, sed per universam Angliam, ad id munus vocantur. Id vero observatum est, ut pro Principis beneplacito, sicubi commodum visum, à potestate removeantur. Numerus illorum non fuit semper ęqualis; sed pro occasione temporis auctior, modo remissior. Inter hos in eadem delegatione nominantur nonnulli, qui ob singularem fidem in numerum *de Quorum* reponuntur, ut constitutis mandato XL. vel XXX. Eirenarchis, quidam Selectiores de numero Quorum adhibiti sunt. Talis autem est Delegationis forma: *Quorum* nos A. B. C. D. E. F. unum esse volumus.

Officium autem Eirenarcharum hoc est, ut ad furum, latronum, erronum injurias compescendas, conspirationes, vim, congressus illicitos, aliaque id genus maleficia coercenda designentur. Penes illorum potestatem est, pacis Reique publicæ perturbatores in carcerem conjiciendi, constabulario aut Vice-Comiti mandandi, ut eos deducant, Carcerum custodi custodiat, & in conventibus juridicis sistat. Solent autem quater in singulos annos convenire, nimirum quolibet anni quadrante, ut in maleficia, tum vero crimen stellionatus diligenter inquirant. Est autem ex officio Vice-Comitis, vel saltem Vicarii ejus, quatuor inquisitiones XXIV. Virorum ingenuorum centuriatim colligere, & unam insuper è singulis, quæ grandis inquisitio dicitur, per universum Comitatum cogere. Illi postquam convenerunt, jure jurando adiguntur, in hæreticos inquirendi, tũ vero proditores, latrones, sicarios, homicidas, monetæ

monetæ adulteratores, repetundarum reos, &c. Quodsi quem culpæ obnoxium cognoverint, ipsi ultro deferunt, ubi caput accusationis à Eurenarchis pro Tribunali Sedentibus primum relegitur, quodsi illis super veritate criminis constiterit, hoc unum dorso schedulæ adscribunt *Billa vera*, hoc est scriptum verum, aut *accusatio justa*, vel *reus est*, *qui accusatur ibi*, qui hic arguitur, delatus, vel judicio postulatus dicitur. Forma accusationis est talis: *Inquiratur pro Domino Rege.* Quodsi crimen non satis liquet, inscribunt *Ignoramus.* Ut reliquas hic observari solitas judicii consuetudines missas faciamus, hoc addendum est, quod sæpe ex jussu Regis Eurenarchæ conveniant, ut, si bellum ingruat, videant ipsi nequid Respub. capiat detrimenti, interdum ut militum copias conscribant, luxum in vestibus coerceant, prohibitos ludos reprimant, malè otiosorum solutam in tabernis cerevisiariis licentiam circumscribant, errones castigent, Verbo, quicquid è Reipub. commodo sit, procurent. Solet etiam Princeps ad insolentiam vulgi reprimendam ęstatis tempore articulos quosdam proponere, & apud Eurenarchas deponere, qui in partes Regionis sibi demandatas Regis mandati implendi caussa secedunt, post aliquod tempus redeunt, Principemque de omnibus certiorem reddunt. Atque hæc ratio cavendi ne subditi peccent, quam ut peccantes puniantur, maxime Reipub. salutaris est, paucis tamen observatur.

Dicenda nunc quædam de *homicidii Quæstore.* Is ex Nobilium minori classe eligi solet, non plane LL: ignarus, ubi vero homicidium commissum est, statim cadaver inspicit, quod nemini humare permissum est, antequam ab ipso visum fuerit, si tale quid contingat, exhumandum statim mandat, & examini subjicit, mox Duodecim Viros Vi juramenti cogit, ut pronuncient, qua ratione tam lethale periculum trucidatus adiverit, Hi post xx. aut xxx. dies demum re melius cognita sententiam dicunt. Modus cogendi duodecim Viros, cadaverque inspiciendi tum, sententiæ proferendæ in publica platea peragi solet.

Succedunt *Constabularii* qui custodes pacis dicebantur. Hi majore olim, quam nunc dignitate fuerunt, quorum, ut credi potest, par fuit cum Eurenarchis dignitas atque auctoritas. Horum officium est, ut illos, qui tumultum & turbas

turbas excitant, rixantes ab armis revocare, utque pacem Regiam colant, cogere, tum vero furti, homicidii, aliorumque ſcelerum reos vel ſuſpectos deprehendere, & quod plus eſt, in ædes, alienas ut ſontem inquirant, intrare, ſub cuſtodia retinere, donec Eirenarchæ examen inſtituerint.

Iſti autem Conſtabularii Anglice Headboroughs dicti & alibi Tithingman dicti, illis non ſunt diſſimiles, qui in vicis Gallicanis Conſules vocantur. Solent autem creari in curiis Dominorum ſuorum quæ *Lecte* dicuntur: in illo autem officio pleramque totum triennium vel quadriennium agunt.

Quomodo vero conventus juridici celebrari & in cauſſis criminalibus reorum cognoſci ſoleat, vid. Thomas Smithius in Repub. Anglicæ deſcript. c. XXVI.

Dicendum nunc eſt aliquid de peculiaribus ſuppliciorum malis, quæ ſontibus irrogari ſolent, & nullibi præter quam in Anglia cognitæ ſunt.

Si maritum uxor interfecerit, viva concrematur.

Si dominum ſervus, crati ſuperimponitur, & ad locum ſupplicii deducitur.

Si quis Venenum propinaverit, in mortem concoquendus datur, ipſe vero conatus vel veneno interficiendi, vel inſidiandi niſi morte ſecutâ capitalis non eſt.

Equuleo aliquem torquendum ſubjicere, ut inter confeſſionem crimen eliciatur, moris in Anglia non eſt. Quodſi reus in ipſo judicio fateatur, Duodecim Virorum ſententiam non ſubit, ſi factum inficiatur, nihil obeſſe poteſt, quod prius culpam agnoverit. Angli vero non tam mortem horrent, quam leviſſimum etiam tormenti genus. Perantiqua etiam apud Anglos ſanctio eſt, ut ſi in carcerem conjectum aliquem equuleo ſubjiciat carceris cuſtos, morte tanquam criminis particeps puniatur.

Criminis Læſæ Majeſtatis reis, graviſſima Pœna olim imponebatur. Primum ſuſpendebantur, viventibuſque viſcera eximebantur, cervice ſecuri amputata, diviſis in 4. partes membris, & diverſis in locis palo affixis.

Quod appellationes, provocationes, quę ſententiam latam reſcindant, ſpectat, vid. Thom. Scmih. l. 3. c. 1.

Illæ autem variæ Appellationes, provocationeſque apud alias Gentes frequentes, in Anglia locum nullum habent,

ſed lata ſententia confeſtim abſque ullo appellationis beneficio executioni per Vice Comitem mandatur. Quodſi Duodecim Viri ſontem abſolverint, non modo verbis increpantur, ſed in camera ſtellata, aut in Senaculo reſpondere tenentur. Refert auctor, quod noſtra memoria, Eliſabetha nondum imperante, Duodecim Viri in carcerem conjecti, & magna pecunia mulctati, alii etiam ignominia publice affecti ſint, quod reum aliquem propter inductas probationes non pronunciaſſent. Id quod tamen pœnæ genus Anglis durum, & quandam Tyrannidem ſapere viſum eſt.

Eſt etiam in Anglia Forum quod Curia Cameræ Stellatæ vocatur, quale alibi Gentium non reperitur. Huic Cameræ ſtellatæ nomen ob feneſtrarum multitudinem datum eſt: In hoc Foro ſingulis hebdomadibus, Mercurii & Veneris Diebus conveniunt Barones, & quotquot à Sanctioribus conſiliis Principis ſunt, ab hora nona, ad undecimam uſque. In hoc de illis judicium fit qui vim aliquam contra alios exercuerunt, cujus delicti milites laxius quam militaris permittit diſciplina, viventes, poſtulari ſolent. Qui autem huic judicio præſunt in hoc Foro, ſunt ſupremus Angliæ Cancellarius, Quæſtor, Conſiliarii omnes, Barones, &c.

In dicenda ſententia major judicantium pars minorem vincit.

Negotia autem, quæ in hoc Foro fieri ſolent, per ſtatuta definiuntur, hujuſmodi ſunt; Virginum impuberum præter parentum aut Tutorum conſenſum abductio, falſarii, literarum adulteratores, nobilium calumniæ, ſeditionum rumores, turbarum & tumultuum conventicula, fraudis, dolique mali architecti, &c.

Curia quoque Pupillorum in Anglia clara eſt, ubi Tutores tutelæ adminiſtratæ rationem reddunt pupillis, poſtquã adoleverunt, à tutela autem, niſi exactis pupilli xx. annis, nemo eſt liber. Ita autem conſuetudine in Anglia receptum eſt, ut dominus ille, à quo pupillus prædium habet, ſimul atque de obitu parentis certior factus ſit, manũ illico in corpus pupilli injiciat, prædium occupet, cujus commda ad ipſum ſolide perveniunt, abſque eo, ut rationes adminiſtrationis referat, modo pupillum educaverit. Accedit inſuper, quod fœminas XIV. annos natas juvenibus XXI. anno-

rum

rum uxores, in matrimonium dent, quod si illi matrimonium oblatum contrahere renuerint, pretium vel valorem dotis, aut donationis propter nuptias persolvere coguntur, cujus æstimatio ex valore prædii dependet. Ex hoc fonte nonnulli pravam Nobilium educationem provenisse volunt, modumque illum Tutelarum plane improbant, qui vel hanc ob caussam maxime est improbandus, quod mortuo patre non proximo consanguineo tutela deferatur, sed prædii domino, Regi, Reginæque, Duci, Marchioni, aut cuivis alteri propolæ vel emptori.

Hujus autem Fori præses est Pupillorum, & emancipationum custos.

Officiarii sunt; pupillorum *Procurator*, *curator rationarius*, *quæstor*, *Scriba*, duo *Procuratores communes*, *inferiores ministri*, *nuntii*, apparitores. Is autem est Procurator, qui titulum & jus Regium defendit. Curator, qui emancipationes confirmat. Rationarius est, qui præest subducendis rationibus, & citationum formulas explicat. Quæstor, qui pecunias Fisco applicandas colligit. Scriba, qui acta judiciaria fori literis consignat.

Negotia, quæ in hoc tractantur foro, sunt ex tutelis, nuptiis, suppetiis pupillorum, & demandata illis possessione provenientia. Quando autem justam ætatem hæres declaraverit, emancipationem suam persecutus, tum clientelam suã coram Principis delegato agnoscere illum oportet, & præmium Domini privati sigilli persolvere.

Curia Ducatus Lancastrensis etiam ad Regem spectat, in qua actiones in personam & in rem, quæ fundos Ducales quoquo modo attingunt, disceptantur.

Hujus fori præses est Cancellarius, assidentibus procuratore Ducatus, Fiscali, scriba, curatoribus quam plurimis, duobus procuratoribus communibus, rationariis aliquot, Adsessoribus & jurisconsulto Regio. Hi omnes suis certis defunguntur officiis. Præter superiores curias, etiam alia est *Libellorum* supplicum: In hoc foro omne genus querelarum proponitur, cui nomen est *Pauperum & Indigentium Fori*, appellatur quoque curia conscientiæ. Huic præsunt libellorum supplicum Magistri duo, qui secundum bonum & æquum dijudicant, & tam jus Cæsareum, quam municipale sequuntur.

Cum vero etiam politici ſtatus non leve fulcrum ſit civium matrimonium ſecundum LL: benè conſtitutæ Reipub. initum, operæ pretium facturi, ſi Angliæ Civium matrimonia illorumque Leges hic loci connotabimus.

Et Primum quidem in Anglia obſervatur, ut peractâ nuptiarum ſolennitate, quodcunque uxores acquiſiverint, id maritis omne acquiratur, ſive æs ſignatum, argentum, aurum cælatum, gemmas, &c. Uxoribus neque mariti res, neque ſuas donare aut alienare licet. In bonis mobilibus, conſtante matrimonio, jus nullum habent, niſi quale ſervi, aut filii familias peculium ſibi vindicant. In quibus ſi teſtamento nihil legetur, nihil debetur, quemadmodnm neque filio ipſi. Cætera penes executores ſunt, ſi teſtamentum ſuum aut voluntatem ultimam condiderit. Londini tamen, & in aliis præcipuis Vrbibus invaluit mos, ut, ſtatim ac aliquis diem ſuum obierit, ipſius bona omnia in tres partes dividantur. Funebribus impenſis & Legatis triens impenditur, trientem alterum uxor ſuum facit, Tertius deinde triens inter liberos per capita diſtribuitur: quare ibi loci ultra trientem aliquid legare fas non eſt. Si vero teſtamentum nullum ſcripſerit, deductis funebribus impenſis, reliquum inter liberos diſtribuitur. Lege quoque municipali cautum eſt, ut, ſi quis inteſtatus decedat, tum judex loci ordinarius per privilegium aut longi temporis præſcriptam conſuetudinem, defuncti bona, viduæ, puero aut conſanguineo proximo, pro ratis portionibus adminiſtranda concedat.

Cæterum uxores maritorum poteſtati ita ſunt obnoxiæ, ut non ſolū completis nuptiarum ſolennibus in manus ipſorum bona harum perveniant, ſed patris quoque, quamprimum Viro nupſerit, gentiſque cognomen illico amittat & maritorum aſſumat, quaſi in ſolum externæ familiæ tranſplantata eſſet. Quod ſi ad alia vota tranſeat, ſemper nomen cum Viro mutabit. Quod ſi etiam Baroni aut Equiti nubat, quod connubium ipſi titulum Dominæ parit, etſi deinde ignobilis ipſam denuo uxorem ducat, Dominæ tamen appellationem ſemper retinebit.

Quamvis autem in manu & poteſtate Viri uxor fuerit, minime tamen velut in ergaſtulo concluſa, libertate ſua excidit, quod in Italia vel Hiſpania fieri ſolet. Cura autem domeſti-

domesticarum rerum ad illas spectat, Viri Legibus & armis, domesticisque negotiis operam dant.

Cum Viri ex lethali decumbunt morbo, uxores occasione illa commode uti norunt, lectoque affixos maritos blanditiis permulcere norunt, ut, cum nihil in bonis maritalibus sibi ex jure vindicent, ex donatione Virorum suorum universa possideant. Aliter tamen Londini usu & moribus receptũ est,

Quodsi uxor ex hæreditate fundum aut prædium secum ad nuptias adferat, ejus ex asse filius natu maximus hæres sit, aut inter filias per capita distribuitur. Obtinuit etiam mos, quod fundum dotalem, aut aliunde emptum, viro distrahendi nulla permissa sit potestas, ut ut mulier assensum adhibuerit: Si proles nulla ex illo conjugio nascatur prædium ad proximos hæredes ex jure nuptiali devenit. Reliqua jura, quæ ad casus nuptiales spectant, aliis de studio prolixius tractata, hic omittimus Pauca tamen de liberis Anglorum subjicienda sunt. Hi quam primis ex Ephebis excesserunt, & ad pubertatem pervenerunt, peculium suum donandi, vendendi, aliud emendi, plenum jus & potestatem habent. Nullus etiam est in Anglia *Emancipationis* locus, neque *suorum hæredum de inofficioso testamento, neque præteritorum liberorum non emancipatorum querela*. Extra caussam matrimonii nullus est liberos emancipandi modus, quare quid sit adoptio vel arrogatio in Anglia nescitur. Suprema voluntas liberum moriturus de rebus suis mobilibus disponendi permittit arbitrium, neque verò ad illas Leges testamenta facientes adstringuntur, quibus L L: civiles uti solent, sed illa, jure militari condunt. In rebus autem soli, id est, in fundis legandis, ratio admodum est diversa. Equidem patre defuncto, ad filium natu maximum fundus pertinet hæreditarius, reliqui filii filiæque de hæreditate nihil capiunt, nisi ipsis vivente adhuc patre aliquid fuerit donatum, aut in testamento scripto signato, coramqne testibus tradito, aliquid relictum sit. Quamquam vero jure ordinario & municipali prædiorum, universum jus ad filium natu maximum perveniat, in quibusdam tamen Angliæ partibus æquo jure filii omnes hæreditatem adeunt: quod jus in plerisque Cantii locis usitatum est, & *Gavelkind* vocatur. In quibusdam contra locis filius natu maximus omnem accipit hęreditatem.

Priusquam hoc membrum concludamus, facienda est mentio de *Foro spirituali & Ecclesiastico* (ut vocant) quod *Curia Christianitatis* appellatur.

Notari autem debet, quod in 4 potissimum caussarum generibus, Archiepiscopi, Episcopique peculiarem suam sortiantur jurisdictionem, nimirum in testamentis & Legatis, in decimis & funeralibus, in nuptiis, adulterio aut fornicatione, ad ultimum in iis demum omnibus, quæ ad ordinem & decus Ecclesiasticum conservandum, & Religionem stabiliendam pertinent.

Quamobrem hæc negotia in ipsorum curiis pro more Legum civilium aut municipalium, per citationem, libellum, litis contestationem, testium examinationē, exceptiones, &c. expediuntur, suosque Advocatos, Adsessores, ordinarios Commissarios habent, quæ tamen longe à forma judiciorum superius expositorum differunt.

Nam si testamentum adulterinum aut suppositititium esse dixero, actionem in curia Ecclesiastica proponere oportet, si rem aliquam mihià testatore Legatam petiero, id ipsum obtinet. Adeo distincta est utriusque jurisdictio, suisque quasi finibus forum alterum ab altero divisum.

Curia autem hæc, perinde atque cæteræ omnes, auctoritatem, imperium, vim, ac jurisdictionem suam soli Regiæ debet Majestati. Atque hæc illa Regiminis Politici forma est, quæ sub Elisabetha Regina sequentibusque duravit temporibus, id quod Thomas Smith in suo de Repub. Angl. libro testatur. Jam agendum nobis esset de Statu Politico, qui nunc sub Protectore Cromwellio, in Anglia est: Verum cum in hanc usque horam certi quicquam de illo haberi nequeat, quod de hoc constituendo, nunc demum, convocatis Parlamentis agatur, hanc, hujus loci materiam, de rebus his certiora documenta nacti, diffidentium caussas procul habentes, in alio collocabimus peculiari loco.

SCOTIÆ REGIMEN, SUPERIORIS TEMPORIS, EX CAMDENO, ALIISQUE.

Respublica Scotorum pariter ac Anglorum proxime præcedentibus annis ex Rege, Nobilibus, & Plebe constabat

Rex.

Rex secundum illorum consuetum loquendi morem directus erat totius Dominii Dominus, Regiamque suam auctoritatem & jurisdictionem in omnes Regni sui ordines tam Ecclesiasticos, quam civiles exercebat.

Proximus à Rege fuit ejus filius primogenitus, qui Princeps Scotiæ appellabatur, & peculiari jure Dux fuit Rotsayæ, Scotiæque Senescallus. Reliqui vero Regis liberi absolute Principes appellantur.

Inter Nobiles olim erant amplissimi & honoratissimi Thani, quæ dictio ministrum Regium denotat. Ex his superiores dicti erant *Abthanes*, & inferiores *Under Thanes*.

Hic Magistratus (dicente Buchanano) census omnes Regios colligebat. Atque qui olim Thani, nunc vocantur Stuarti, plerisque in locis Scotiæ, sic etiam Ab-thamus jam Stuartus Scotiæ appellatur.

At verò hæc nomina paulatim exoleverunt, ex quo Rex Malcolmus tertius Comitum & Baronum titulos ex Anglia à Normannis acceptos, Nobilibus bene merentibus detulit. Novi igitur tituli honorum nunc in Scotia invaluerunt, habetque Scotia perinde ac Anglia suos Duces, Marchiones, Comites, Vice-Comites, Barones.

Ducis titulum primus in Scotiam intulisse dicitur Robertus III. Circa annum salutis M.CCCC. Marchionum autem & Vice-Comitum titulos Jacobus VI. Rex Scotiæ.

Atque hi Nobiles majores censentur, habentque locum & suffragium in Comitiis Parlamentariis, & peculiari Lordes appellatione.

Inter Nobiles minores primum occupant locum Equites Aurati qui celebriore solemnitate quàm ullibi creari solent, publicaque Fecialium voce denunciantur.

Secundum tenent locum illi, qui Lairds & Barones simpliciter vulgo vocantur, quibus nulli olim accensebantur, nisi qui immediate terras à Rege in capita tenuerunt, & jus furcarum habuerunt.

Illi qui clarioribus familiis nati, nullo autem certo honore insigniti sunt, *Gentlemen* vocantur.

Reliqui omnes, utique Cives, Mercatores, Artifices &c. plebi annumerantur.

Sequuntur Fora justitiæ, & Tribunalia, ubi notandum; primum præcipuumque tam dignitate quam potestate esse

ordinum Regni conventum, qui eodem ac apud Anglos nomine Parlamenti vocatur eandemque absolutissimam habet auctoritatem.

Constat autem ex triplici ordine, Viris Sacris, Episcopis nimirum, Abbatibus, Prioribus, tum vero Dominis temporalibus, puta Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Vice Comitibus, Baronibus, & Delegatis Civitatum, quibus non ita pridem etiam adjuncti erant pro singulis Comitatibus duo Delegati. A Rege autem pro ejus arbitrio indicitur, certo tempore, antequam habeatur præfinito.

Ubi convenerunt, & concilii vocati caussæ à Rege & Cancellario explicatæ sunt, Sacri Domini seorsim Octo seligunt ex Dominis Temporalibus, Domini Temporales pariter totidem ex Sacris vulgo (Spiritualibus) Inde illi conjunctim octo, ex Comitatuum Delegatis, totidemque ex Burgorum delegatis nominant. Hi numerum XXXII. conficiunt, & Domini pro Articulis appellati, cum Cancellario, Thesauri Præfecto, privati sigilli custode, illo Regi à Secretis, &c. singula quæ ad ordines referenda proponuntur, admittunt, vel rejiciunt, Regi tamen prius communicata admissa ab universo ordinum conventu sedulo excutiuntur, & quæ pro suffragiorum numero comprobantur, Regi exhibentur, qui admoto sceptro, se confirmare, vel infirmare pronunciat, quod si aliquid Regi displiceat, primum deletur.

In Scotiæ Comitiis sine impetratâ à Cancellario Venia nemini loqui licet, non secus ac apud Polonos Comitiorum tempore in conventu Nobilium observari solet, ubi Mareschallus cuilibet seorsim loquendi permittit potestatem.

Mos Comitiorum in Scotia nihil habet populare. Viginti fere diebus edicitur ante Comitia passim omnibus, ut Magistro Rotularum, quæstiones proximo conventu ventilandas, ante certum diem scriptis exhibeant: eas Rex privatim examinet, & quas, visum fuerit, Cancellario suo tradit, in Comitiis roponendas, reliquæ supprimuntur. Quod si quis aliam rem ad ordines detulerit, statim à Cancellario monetur, nullam hujusmodi quæstionem à Rege fuisse approbatam. Tum vero Leges de his rebus ad ordines latæ, Regi exhibentur, ille sceptro insignis quod illi à Cancellario porrigitur hæc dicere habet necesse.

EGO

EGO RATA HABEO QUÆCUNQUE IN COMITIIS HISCE FACTA SUNT. nam si quid Regi displiceat, id ante solet deleri.

Proximum à Parlamento est Collegium Justitiæ sive ut vocant *The Session*, quod Rex Jacobus V. Ann. cIↃ. IↃ. XXXII. ad formam Parlamenti Parisiensis instituit, nimirum ex Præside, XIV. Senatoribus, VII. Ecclesiasticis, totidem Laicis (His postea fuit adjunctus Cancellarius, qui primum obtinet locum, & quinque alii Senatores) tribus Scribis primariis, & Advocatis quot Senatoribus visum fuerit.

Jus autem non secundum juris Rigorem, sed ex bono & æquo dicitur, idque singulis per hebdomadem diebus, excepta die dominica. Interjectis tamen temporibus, quibus seritur & metitur, tum enim justitium & judiciariæ relaxantur curæ. Judicant vero ex Statutis Regni Parlamentariis: ubi autem illa deficiunt, ex jure Cæsareo.

Habentur etiam inferiora in singulis Comitatibus fora Civilia, in quibus Vice-Comes aut ab eo delegatus jus Incolis dicere solet, de ejectionibus, intrusionibus, damnis, debitis, & à quibus ob iniquitatem aut affinitatis rationem nonnunquam fit appellatio. Illi autem Vice Comites plerique sunt hæreditari. Scotorum enim Reges perinde ac Anglorum, hæreditarios olim & perpetuos Vice-Comites instituerunt, quo sibi præcipuos beneficiis obstringerent. Sed Angli, ex his magna prospicientes incommoda, consuetudinem illam mutarunt. Habentur etiam Fora Civilia, à Prætore in Feudis Regalibus. Qui Regis munificentia Regalium potitus est dignitatem in liberis etiam Civitatibus & Magistratibus.

Statura Regni in certum ordinem redigi curavit Malcolmus Mackenet, ejus nominis secundus, ex quibus hi Ministri Regii provenerunt, Cancellarius, Justitiarius, Camerarius, Senescallus, Constabularius, Mareschallus, Vice Comites Coronatorum. Postea Rex David ejus nominis primus LL. Scotiæ quatuor libris ad imitationem quatuor Librorum Institutionum Juris Civilis componi & publicari mandavit A. C. 1124. Quibus successu temporis plures accesserunt collectiones à Joanne Skenæo editæ & notis illustratæ.

De jure vero Scotiæ operæ pretium est ipsum Regem Ja-

cobum Sextum in oratione illius tertia audire, ubi ad Parla-
mentum ita inquit. *Nullum proprium Scotiæ jus eſt, quod Juris hu-
jus populi municipali vulgo communi dicto reſpondeat. Sed totum
quantum quantum eſt, è triplici conſtat genere. Nam univerſum il-
lud jus tenendi, poſſidendi dominii & cætera hujus generis, Cancella-
riatui Angliæ debemus, ubi æquitas non Juris diſceptatio eſt, majora
ſunt inter nos verborum, quam rerum divortia. Jacobus primus, a-
pud Vos educatus, leges Anglicas in Scotiam ſcriptas ſecum invexit.
Secundum genus faciunt ſtatuta Regni, quæ comitiorum acta nomi-
nantur. Ibi enim illis, ut hic vobis rogandarum Legum jus eſt; quas
Leges jam vobis licebit excutere; neque enim ſpero amplius in ea Re-
pub. Vos hoſpites fore. Nec diffiteor, præcipuum eſſe hujus unionis opus
utriuſque Regni inter ſe ſtatuta conciliare. Tertium genus eſt è Jure
Civili, cujus introducendi auctor erat Jacobus Quintus, inſtituta
apud nos perpetua curia, ad illius imaginem, quam in Gallia ipſa vi-
derat. Horum eſt, in omni controverſia Civili jus dicere. Nec tamen
omnia ut in Gallia ad Juris Civilis amuſſim exigunt: nam ſi conſtet,
gentis ſtatuta adverſari, non datur Juri Civili Locus: & Præſes Cu-
riæ ſi officium facit, ubi quæſtio in noſtro jure deciditur, jus Civile non
audit. Tum demum apud eos Juri Civili locus eſt, ubi municipale de-
ficit.*

Fora etiam ſunt, quæ *the Commiſſariat* vocant, quorum ſupremum Edenburgi habetur, in quo coram quatuor judicibus agitur de rebus teſtamentariis, jure Beneficiorum Eccleſiaſticorum, decimis divortiis, & cætĕris id genus Ecccleſiaſticis rebus: in cæteris fere ſingulis Regni partibus ad hæc ſinguli ſunt judices,

In criminalibus primarius Regis Juſtitiarius forum ſuum Edemburgi plerumque habet, quod munus jam aliquamdiu geſſerunt Comites Argathenæ, quos duos vel tres juriſconſultos delegant, qui de capitalibus cognoſcunt, aut quę membrorum mutilationem, aut univerſorum bonorum amiſſionem inferant, & hoc in Foro reo permiſſum eſt, etiam in Læſæ Majeſtatis crimine ſibi adſciſcere advocatum, qui ſuam cauſſam agat.

Ad coronam Domini Regis, & illius juſtitiarii pertinet crimen læſæ Majeſtatis, item crimen occultationis fraudulosæ theſauri placitum de pace Domini Regis infracta, homicidium, raptus, incendium, crimen falſi, vel de falſa menſura, falſa charta, falſa moneta &, ſi quæ ſunt ſimilia, quæ ultimo puniuntur ſupplicio, aut membrorum detruncatione.

Inſti-

Iustitiarii etiam in criminalibus nonnunquam Regia auctoritate ad hanc vel illam caussam particularem cognoscendam constituuntur.

Vice Comites etiam in suis territoriis & Magistratus in Burgis nonnullis de homicidio cognoscunt (si homicida intra spatium XXIV. horarum deprehendatur) & à juratoribus reum peractum, extremo supplicio afficiunt, verum tempore illo elapso, caussa ad justitiarium Regium vel delegatos refertur. Eodem etiam privilegio nonnulli gaudent Nobiles, contra latrones in ipsorum jurisdictionibus deprehensos. Illi & de furtis cognoscunt, secundum Leges Davidis primi.

Sunt etiam qui hujusmodi gaudent regalibus, ut in criminalibus intra suos limites jurisdictionem exerceant, & in causis nonnullis intra ipsorum terminos habitantes à Regio justitiario revocent, cautione tamen interposita ut ex lege jus administrent.

DE VETERI FORMA IMPERII APUD VETERES HIBERNOS, SECUNDUM JACOB. WARÆUM. IN ANTIQUITATIBUS HIBERNICIS.

DUrante Pentarchiâ, ubi qui potentissimus Regum fuit, totius Insulæ sibi ârripiebat Imperium, vulgoque Rex dicebatur, & quibusdam Rex Regum, cui summam Imperii cæteri Reges, vel rectius Reguli permiserant, tam belli quam pacis temporibus. Prædicti vero Reges, quod Giraldus Cambrensis Topographiæ Hibernic. dist. 3. c. 45. testatur, *non alicujus coronationis solennitate, nec inunctionis sacramento, nec jure hæreditario, vel aliqua successionis proprietate, sed vi tantum & armis, totius Insulæ Monarchiam obtinuerunt, & sub more Regni gubernacula susceperunt.*

Hæc quoque habet, paucis mutatis, liber niger Ecclesiæ S. Trinitatis Dublinii. Quandoque vero etiam duo simul Reges in eodem Regno imperabant. Quando vero illa Pentarchia cœperit, expeditum satis non est, fuisse tamen illam à Christo Domino seculo quinto, constat. Hoc tamen notari debet, paucos fuisse illorum Regum, ante Anglorum adventum in Hiberniam sub Hrnrico 2. qui non aliqua violenta morte perierint.

Equi-

Equidem quemadmodum olim apud Romanos Galbam sustulit Otho, Othonem Vitellius, & Vitellium Vespasianus, pari ratione multos è Regibus illis Hibernicis qui prædecessorum suorum cœde manus fœdaverant, pœna talionis crudeli morte sustulit.

Fuit autem superioribus Seculis Temoria sive Tambra quam hodie Tarah dicimus, in Midia, Regia eorum erat præcipua: Ibi Festa solennia & Comitia olim statis tenebantur temporibus. De his in rerum Hibernicarum Annalibus frequentior fit mentio. Mirum sane videtur, quod de barbaro ritu, quo Tirconallenses olim sibi Regem creare solebant, tradit Giraldus Cambrensis Topograp. Hibern- dist. 3. c. 25. *Est igitur in boreali* (dicit ille) *& ulteriori Ultoniæ parte, scilicet apud Kenil cunil Gens quædam, quæ barbaro nimis & abominabili ritu sibi Regem creare solet. Collecto in unum universo terræ illius populo, in medio producitur jumentum candidum, ad quod sublimandus ille, non in Principem, sed in belluam, non in Regem, sed in exlegem coram omnibus bestialiter accedens, non minus imprudenter, quam impudenter, se quoque bestiam profitetur, & statim jumento interfecto, & frustratim in aqua decocto, in eadem aqua & balneum paratur, cui insidens, ducarribus illis sibi allatis, circumstante populo suo, & convescente comedit ipse; De jure quoque quo lavatur, non vase aliquo vel manu, sed ore tantum circumquaque haurit & bibit. Quibus ita rite, non recte completis, Regnum illius & Dominium est confirmatum.* Cæterum sunt qui asserunt, aliquos ex familia O-Brienorum solenniter admodum Reges Hiberniæ fuisse creatos, ac corona aurea redimitos. Scorsim vero in Historiis Hibernicis legere est, Donatum O Brien: Ann. Dn. MLXV. peregrinationem Romam usque suscepisse, & majorum suorum coronam Regiam secum detulisse. Hactenus dictum est de Regibus Hibernicis, qui vixerunt ante Anglorum ingressum sub Henrico Secundo: Nonnullos vero quamvis subditos etiam post Anglorum adventum Regio nomine gavisos, & Reges fuisse appellatos ab ipsis Angliæ Regibus palam constat. Atque hæc de Regulis antiquioribus dixisse sufficiat, si quam cupido plura sciendi habet, consulat V. C. Joann. Seldenum in opere de titulis Honoris.

STA-

STATUS POLITICUS REGNI HIBERNIÆ RECENTIORIS HUJUS TEMPORIS, EX CAMDENO.

EX Regulorum Hiberniæ variis ſimultatibus, praviſque æmulationibus, Henricus Secundus Anglorum Rex occaſionem arripuit ſerioque cum Proceribus Angliæ Ann, ſalutis cIↃ C L V. conſilia agitavit de Hibernia expugnanda, in uſum Fratris ſui Guilielmi Ardegavenſis, ſed hæc res ex Conſilio Matris ejus Matildis imperatricis in aliud tempus dilata eſt. Poſtea ergo coactis copiis Henricus II. in Hiberniam trajecit, & A. C. cIↃ IↃ L X X I I. inſulæ Principatum obtinuit. Tum omne imperium ſuum & poteſtatem in illum ordines Hiberniæ transtulerunt, jam inde ab Joanne Anglorum. Reges Hiberniæ Domini vocati ſunt, Donec Henricus VIII. in Hibernicis Comitiis Hiberniæ Rex ab inſulæ Ordinibus declaratus eſſet. Hoc autem Regni Hiberniç nomen & titulus, pontificia auctoritate confirmata fuerunt, cum Maria Regina ann. cIↃ IↃ L V. Regni Angliæ nomine obedientiam per Legatos Regios Pontifici Paulo IV. detuliſſet.

Ex quo autem Hibernia Anglici juris facta eſt, Reges Angliæ Proreges ad regendam miſerunt Rempubl. quos primum Cuſtodes Hiberniæ, deinde pro arbitrio Hiberniæ juſtitiarios, locum tenentes, & Deputatos in Codicillis vocarunt, ſive literis patentibus, quibus illis auctoritas & juriſdictio mandatur. Hæc ſane fuit ampla & Regia, utpote cui annexa erat poteſtas bella gerendi, pacem, componendi, magiſtratus & munia omnia præter paucula conferendi, crimina (excepto læſæ Majeſtatis) remittendi, Equites Auratos creandi. Hæ literæ patentes, cum quis iniret Magiſtratum, publice prælegebantur, & juramento coram Regni Cancellario præſtito, gladius qui præferebatur in manus tradebatur, Dein in ſolio collocabatur, adſtantibus Regni Cancellario, qui ſunt à Sacro conſilio Regnique Proceribus, cum Rege armorum, ſerviente ad arma & aliis honorariis adminiſtris. Nec alius ſane eſt in toto Orbe Chriſtiano Pro-Rex qui propius ad Regiam Majeſtatem, ſive juriſdictionem, ſive auctoritatem, comitatum & apparatum ſpectes,

ſpectes, accedat. Hic in Concilio habet Regni Cancellarium, Theſauri Præfectum, & alios ex Comitibus, Baronibus, Epiſcopis, judicibus, qui à ſanctiori ſunt conſilio. Nam eoſdem plane habet Hibernia ordines, quos Anglia, nimirum Comites, Barones, Equites Auratos, armigeros.

Nunc quædam de Foris & Tribunalibus Hiberniæ dicemus. Summum Regni Hiberniæ forum Parlamentum eſt, quod pro Regis Angliæ arbitrio à Pro Rege indicebatur, & diſſolvebatur: & ſi imperante Eduardo II. Sancitum eſſet, ut ſingulis annis Parlamenta in terra Hiberniæ tenerentur. Juridici etiam conventus ut in Anglia quotannis habentur, & quinque ſunt Tribunalia, nimirum Camera ſtellata, Cancellaria, Bancus Regius, Bancus communium placitorum, ſcaccarum, ſive Fiſcus Regius. Sunt etiam juſticiarii aſſiſarum, miſſi prius ad audiendum & determinandum prout in Anglia, & Irenarchæ in ſingulis Comitatibus ad pacem conſervandam. Habet etiam Rex ſuum ad Legem ſervientem procuratorem, ſive attornatum generalem, & ſollicitatorem. Sunt etiam in remotioribus Provinciis ad jus dicendum Gubernatores, ut in Connathia primarius Commiſſarius, in Momonia præſes dicitur, qui ſuos è Nobilibus habent aſſeſſores & juriſperitos qui tamen ſinguli Proregis nutum reſpiciunt.

Iiſdem autem communibus LL. quibus Anglia regitur, Hibernia quoque adminiſtratur, hæc enim in Sacris Regni ſcriniis inveniuntur. *Rex Henricus Tertius anno Regni XII. mandavit Iuſtitiario ſuo Hiberniæ, ut convocatis Archiepiſcopis, Epiſcopis, Baronibus & militibus ibidem coram iis legi faciat chartam Regis Joannis, quam legi fecit, & jurari à magnatibus Hiberniæ, de legibus & conſuetudinibus Angliæ obſervandis, & quod Leges illas teneant & obſervent.*

Parlamentariæ etiam, ſive ſtatutorum ut vocant Leges Angliæ uſque ad Henrici VII. tempora in uſu erant. Anno enim Regni ejus X. illæ ſtabilitæ & confirmatæ erant, auctoritate Parlamentaria in Hibernia: ſed jam demum ſua habuerunt ſtatuta Parlamentaria. Hos præter Civiles Magiſtratus, etiam unum habent militarem nimirum Mareſchallum, cujus maximus eſt uſus tam ad militum, quam ad rebellium (qui ſubinde ſuis negotium faceſſunt) coërcendam inſolentiam. Atque hoc munus olim Barones *Morley* ex Anglia

glia hæreditarium tenuerunt: Rex enim Johannes hoc officium hæreditario jure habendum illis concessit, his verbis: *Johanni Mareschallo dedimus* & *concessimus, pro homagio & servitio suo, Mareschalliam nostram totius Hiberniæ, cum omnibus pertinentiis. Dedimus & ei pro homagio & servitio suo Cantredum, in quo sita est villa Kilbunnii habenda sibi & hæredibus suis, de nobis & hæredibus nostris. Ab hoc ad Barones de Morley recta serie descendit.*

Est autem Mareschallo suus Submareschallus dictus (Provost Marescall) & aliquando etiam plures, pro rerum & temporum difficultate, qui suam circumscriptam sub Magno Hiberniæ sigillo cum instructionibus exercent auctoritatem.

Ratio autem juris administrandi inter mere Hibernicos hæc est.

Magnates quorum nominibus quarta vocalis ob eminentiam & excellentiam præponitur, ut O-Neal O-Rorck O-Donell, &c. & ceteri qui præfixum gerunt *Mac.* jus suum habent peculiare, quo in superbissimo vivunt dominatu, & in subditorũ fortunas tributis, exactionibus, ita pro libitu grassantur, ut sub illis subditorum longe miserrima sit conditio.

Habent quoque hi Magistratus suos juridicos, quos ut Gothi suos Bellaginos dixerunt, Breahans vocant, hi, indoctum sane hominum genus sunt: statis quibusdam diebus, edito aliquo & præcelso colle, vicinis inter litigantes jus dicunt. Coram his actores, querula voce injurias sibi illatas exponunt, Rei vero inficiatione factum negant, si in furto manifesto comprehendantur, aut reddendum, aut mulcta pensandum pronunciant. Habent etiam hi Magnates suos Historicos, quorum officium est res gestas describere, Medicos, Poëtas, quos Bardos vocant, & citharœdos: his singulis sua sunt assignata prædia, & singuli sunt in unoquoque territorio è certis & singulis familiis; nimirum Breahani unius stirpis & nominis, Historici alterius, & sic de cæteris, qui suos liberos sive cognatos in sua quilibet arte erudiunt, & semper successores habent. Jus vero hæreditariæ successionis apud hos magnates non observatur, sed qui ex præcipua aliqua familia, viribus, clientelis & audacia validior, dominatum quadam Provincialium factione aut electione sibi arripit, demortui filiis, nepotibus, & sanguine proximis exclusis: & barbaris ceremoniis in

in solio saxeo, sub die collocantur, hoc etiam tempore lege quadam (Tanistris dicunt) successor etiam aliquando designatur, qui Tanist nuncupatur, quidam autumant hoc vocabulum à Danis esse mutuatum, apud quos ut apud Septentrionales Britanniæ incolas Thane, pro viro Nobili Regisque ministro diu in usu fuit.

DE OPULENTIA, POTENTIA, REDITIBUS, ET VIRIBUS REIPUB. ANGLIÆ.

Regni Angliæ opulentia, ex eo præprimis magna judicari debet, quod solum in omnibus pæne Provinciis habeat fœcundissimum, quod omnia humanæ vitæ necessaria & jucunda producat bona, excepto oleo & vino, licet vinum aliquando produxisse dicatur.

Æstimari quoque debet è metallorum copia, quam frequentissimæ venæ protrudunt, quorum tamen nobilissimũ, aurum, & argentum parce, cætera verò, ut ferrum, stannum, & plumbum, largiter profert.

Tertium conspicitur ex tenuissimarum lanarum ingenti copia, & pannificio, quod ibi locorum supra modum floret, & quidem adeo, ut nulla alia per universam Europam Regio meliores ministret pannos, quorum hodie copiam illorum incredibilis commendat industria, quæ tamen his publicis Regni turbis ingens passa est detrimentum. Accedit quarto commerciorum opulentia, quam variæ & ex dissitis orbis partibus advectæ merces indies augent.

Quinto, navigandi peritia, & navalium sociorum naviumque stupenda copia, ad opes Angliæ augendas plurimũ faciunt. Hac ratione fit, ut ex Angliæ Reipub. in omnes propemodum Mundi partes naves expediantur, cum maximo institorum quæstu.

Sexto, ex auri argentique copia ingens Angliæ accedit lucrum. Equidem, quamvis utrumque ibi parcissime nascatur, maxima tamen hic est aureorum atque argenteorum abundantia nummorum, & superioribns annis observatum est, intra quinquennium monetæ Regiæ cusæ fuisse aurea quędam numismata ad pondo 62.14. argentea vero 311.384 Adhæc in Anglia non solum Nobilium, sed & plebejorum

ædes

ædes tantam habent argenteæ ſupellectilis frequentiam, ut incredibile ſane videatur: obſervatumq; quotannis, ſupra 25. millia librarum argenti in nova profundi opera. Hæc ut perennet copia, cautum eſt Legibus Regni, ne ullum aurum aut argentum è Regno efferatur.

Denique ex immenſis multorum privatorum opibus: nam vix ullum aliud Regnum opulentiores mercatores & inſtitores alit, qui heredibus ſuis inuſitatas relinquant opes, non raro ad centum milla librarum ſterlingenſium. Quidam opibus ſuis ad ſummas emergunt dignitates, & Baronum, Comitum, aliorumque ſupremorum Honorum titulos ſibi comparant.

Porro quod potentiam Regni vel hodie Reipub. ſpectat, illa non male æſtimari poteſt ex ſitus opportunitate pariter ac firmitate. Equidem cum intra inſulam hoc clauſum ſit Regnum, difficilem aditum hoſtibus relinquit. Cæternm quamvis commodos multos habeat portus & aditus, hi tamen contra omnem ingruentem externam vim ita ſunt muniti, ut omnes hoſtiles deſtinationes facile eludant, inſuper quod mare undique ambiens, æſtibus reciprocis tumidum, claſſes hoſtium facile diſijciat.

Magnam quoque potentiam Angliæ eſſe, indigenarum frequentia, fœminarum mira fœcunditas, cœli gratiſſima bonitas, ſatis teſtari poſſunt; tum vero Nobilitatis ac præſertim Equeſtris ordinis ingens numerus, qui ſervitium militare imperanti ad nutum debent. Hinc fit, ut brevi tempore ingentes in Anglia copiæ colligi queant: quod luculentum oſtendit exemplum ann. cIↃ IↃ LXXXVIII. cum claſſis Hiſpanica ibi expectaretur: nam præter XX. millia bellatorum, per littora auſtralia diſpoſita, duo erant juſti exercitus conſcripti, quorum unus mille equitibus & XXII. mill. peditum conſtabat, aliter XXXIV. millib. pedit. & XI. millib. equit.

Ex gentis quoque Anglicanæ fortitudine & Virtute militari, illorum potentia optime judicatur. Nam nulla gens magis quam Anglica mortem contemnit, durare mala patienter novit, cupiditatem animi, velocitati corporis parem natura eſſe voluit, quare uſu & diſciplina optimi milites evadunt Angli, præſertim ſi in exteris Regionibus ſtipendia meruerunt, ſiquidem domi mollius educati labo-

ribus & inedia foris exercitati meliores evadunt. Omnes tam idonei equites quam pedites evadunt, hoc etiam cæteras gentes superant, illo vero multis sunt inferiores.

Accedit navium belli usui inservientium instructissima copia, quibus in illa Regione struendis nec materia neque industria operariorum deest: quod Angliæ deest, Hibernia vicina suppeditat.

Auget quoque potentiam Angliæ bellicorum tormentorum immensus numerus, quæ tam ex ære quam ferro funduntur.

Illam pariter formidabilem facit eorum hominum copia, qui navibus illis commode uti norunt. Equidem superioribus seculis Hispani & Lusitani navigandi peritiâ celeberrimi fuerunt, verum illi hodie ab Anglis multis modis superantur, sive spectes artem nauticam, sive fortitudinem in maritimis periculis exantlandis, sive etiam in prælio faciendo vigorem animosum & circumspectum.

Veniamus nunc ad reditus Angliæ Regni.

Primo habuit Rex Angliæ patrimonium Regni, barbare ita dictum Domanium. Illud quale & quantum sit, ex Annalibus Camdeni constat. Henricus VIII. quamvis tres liberos haberet, multa tamen è Regio Domanio profuse largitus est. Contra Regina Elisabetha paucissima è Domanio donavit, neque vero aliter, nisi hac cautione, ut deficientibus masculis denuo ad coronam reverteretur. Rex quoque Jacobus plurima elargitus est, & tamen an. 1607. in Comitiis Parlamentariis viva voce declaravit, se putare nullum Principem in Orbe Christiano pulchriores possessiones coronæ annexas hodie habere.

Statuunt autem fide digni, Domanium ordinarium quotannis 54660. libras facere, cui accedunt aliæ libræ 105752. ex reditibus Abbatiarum, & aliarum domorum quas Rex Henricus VIII. ejectis monachis evertit; & proventus annuos domanio Regni adjunxit, item libr. 37309 è Ducatu Lancastriæ.

Secundò quum Rex omnium pupillorum tutelam habuerit, quorum bona coronæ obnoxia fuerunt, ad annum usque ætatis XXI. durante pupillari ætate omnes reditus ipsorum percipit, & in alimenta illorum expendit, & matrimoniorum eorundem dominus fuit, hoc pacto ingens pecuniæ summa

summa ad Regem quotannis redundavit, quam alii 30. alii 60. millium librarum sterlingensium fecerunt. Verum Rex plerumque bonam partem aliis elargiri solitus est, aut certo pretio ab agnatis redimi patitur, qui non raro X. imo & XX. millia librarum Regi numerant, ut suos ab illa eximant tutela. Hoc jus tutelę pupillaris introductum est à Guillielmo Duce Normandiæ. vid. Pierre d'Avity tom. 1. in descript. Angl. p. 233.

Tertio ex releviis ut vocant, h. e. pretio quod in Feudis recognoscendis solvitur, quorum Feudorum tanta est multitudo, ut nonnulli equestrium numerum LX. millia esse prodiderint.

Quarto è portorio, quod Rex percipit ex omnibus mercibus, quæ exportantur & importantur, sub nomine *pondage*: Id ne rem altius repetamus, Mariæ Reginæ anno primo ita erat concessum, ut vigesimam partem justi pretii mercium caperet, exceptis pannis, lanis, coriis, vino, & aliquot aliis mercibus: igitur indicem edi curaverat, quo pretia mercium plerarumque continebantur, qui index & toto Regni Elisabethæ nomine obtinuit. Verum Rex Jacobus eodem Tributo à Parlamento ipsi confirmato, cum animadverteret, multas merces vilius, multas carius æstimatas, quasdam etiam omnino præteritas, omnes denuo æstimari fecit, & indicem edi, secundum quem dein portorium hoc ab indigenis atque advenis solveretur.

Adhæc quia superioribus temporibus maxima redituum coronæ pars ex lanis quæ evehebantur collecta fuerat. & tributum illud ob lanificium, sive pannificium in ipso Regno institutum valde erat imminutum, fereque ad nihilum redactum, imposuit Maria Regina pannis in hoc Regno textis & extra Regnum exportandis certum vectigal, ut nimirum hanc resarciret jacturam. Hoc ab Elisabetha continuatum, à Rege Jacobo fuit confirmatum. Solvunt autem indigenæ Angli pro singulis pannis qui capiunt ulnas XXIV. sive albi sint, sive colore aliquo tincti, solidos VI. denar. VIII. peregrini vero atque advenæ solidos XIV. denar. VI. cætera vero pannorum genera habita proportione tantundem solvunt. Rex vero Jacobus Regni sui anno 6. portorium sive vectigal omnium mercium nova auxit, ut vocant impositione, annona solum excepta, & iis quæ ad victum sunt neces-

ſaria, tum vero omni apparatu bellico & iis rebus quæ fabricandis navibus erant neceſſariæ, iis quoque mercibus exceptis, quæ in Regnum importantur, ea conditione, ut iterum exportentur. Eorum vero mercium, quæ importantur, impoſitionem aut minuit, aut auxit.

Portorium porro illud omne, quod ex omni genere mercium, tam domeſticorum, quam peregrinarum, in uſum Principis ad ſuperiorem exigebatur modum, non ita pridem certa penſitatione à Rege redimebatur à publicanis tam Londini, quam in cæteris portubus; quia magna fraus vectigalibus inferebatur. Boterus hæc vectigalia centum millium librarum æſtimavit, alii decentis millibus, niſi quod hujus fraudis vitio longe minora eſſe fateantur. Compertum autem fuit An. 1621. quod vectigal mercium evectarum reddiderit publicanis 82162. libras, importatarum autem 91059. libr. ſterl.

Magnum quoque emolumentum Regi accedebat ex vacantibus Epiſcopatibus & Abbatiis, tum vero Epiſcoporum nominatione.

Confiſcatio quoque bonorum, quæ Rebellibus pœnæ loco imponebatur, magnam pecuniæ acceſſionem fecit.

Atque hi ſunt ordinarii Regni Angliæ reditus.

His annumerari debent illi, qui extra ordinem veniunt. Quotieſcunq; enim aliqua belli neceſſitas incumbebat, Reges Parlamentum indicere ſolebant, cujus auctoritate auxilium ab omnibus ſubditis impetrare ſolebant. Hoc autem duplex erat; Prius ſubſidium vocabatur, eſt autem penſitatio quædam quam omnes omnino ſubditi, è bonis ſuis omnibus, certa quadam ratione æſtimatis, Regi, vel per partes, vel certis momentis ſolvebant, idque ſemel, bis, ter, quaterve, prout Parlamentum decreverat. Laici autem indigenæ, quorum bona mobilia tres libras annuatim valent, pro ſingulis libris II. Schillingos & VIII. ſolvunt denarios, advenæ autem V. Schilling. & IV. denar.

Deinde quibus bona ſunt immobilia, indigenæ quidem pro ſingulis libris annui antiqui reditus 4. Schillingos, advenæ VIII. Eccleſiaſtici vero ex annis ſuis reditibus pro ſingulis libris ſolvunt IV. Schilling. Hæc vero Parlamentaria auctoritate limitari ſolent, & variis clauſulis muniri. Atque hujuſmodi ſubſidium magna argenti ſumma ærarium

rium Regis cumulare solebat: illa autem subsidia laicorum bonis imposita 60. millia & supra librarum sterlingensium Regi dicuntur attulisse.

Alterum auxilii extraordinarii genus, quod ab iisdem Comitiis Parlamentariis imponebatur, *dena* & *quindena* vocatur; harum quoque binæ, ternæve solvendæ Regi successive conceduntur. Est autem quindena, interprete Camdeno, taxatio certa olim singulis civitatibus imposita, tum burgis & oppidis, non viritim, sed universim, pro ratione decimæ quintæ partis facultatum locorumq; Dicitur autem decima, quia in oppidis decima facultatum solvebatur, quindena vero, quia in pagis & rure tantum decima quinta, Quantum vero una quindena valeat, certo explicari nequit: Cantius refert eam ascendere ad 1553. libras, item de Conubia 113. libras, de Hutingdonia 371. libras. Solebat etiam Rex sine Parlamenti auctoritate subsidium à locupletioribus petere: quod benevolentia dicebatur.

DE REGNI SCOTIÆ REDITIBUS, DIVITIIS, POTENTIA, EX REPUB. SCOTIÆ, PIERRE D'AVITY, LES ESTATS, ETC.

QUod ex Monisonio Anglo liquet, Scoti superioribus annis majoribus haudquaquam abundarunt navigiis, neque navigandi scientiam cultam habuerunt. Quapropter Reges Scotiæ, ut suis rem nauticam magis magisque commendarent, nulla aut sane exigua navigantibus imposuerunt telonia. Flagrante dein inter Anglos & Hispanos bello, Scoti crebrius in Hispaniam navigabant, mercesque alienas vehebant, ab Anglis imprimis persuasi: hac ratione factum, ut & navigiorum numerus, & industria navigandi augerentur.

Illi qui occidentalem Scotiæ plagam incolunt, in Hiberniam vicinasque maximè Regiones, haleces, carbones fossiles, vinum adustum, & similes transvehunt merces, & ex Hibernia argentum, vel boum tergora, lineaque fila revehunt. Illi qui ad orientalem Scotiam incolunt, in Galliam vehunt pannos, lanam, pelles caprarum, tum cuniculo-

culorum, piscium diversa genera. Præcipuum vero mercatum quatuor exercent Locis. Primo, Veræ in Zelandia, quo salem, & ingentem pellium ex ovibus numerum, exuvias lutrarum, &c. advehunt, inde vero, præter argentum, frumentum etiam advehunt. 2. Burdegalæ in Gallia, quo pannos & pelles ducunt, & vina, grana, juglandes, castaneas reducunt. 3. In mari Balthico, quo eadam convehunt, indeque linum, cannabim, ferrum, picemque petunt Denique in Angliam lineos pannos, filamenta, & salem inferunt. & vicissim ex ea triticum, hordeum, & fabas aliasque fruges efferunt. Reditus Regni Scotiæ olim fuerunt tenuissimi,

Ex Feudis Guardiæ, sive custodiæ, quæ ad Regem spectabant, hæredumque tutelæ in potestate Regia erant, usque dum ad maturam pervenirent ætatem, aliquod Rex capiebat emolumentum.

Adhæc potestas hæredum in matrimonium collocandorum penes Regem erat, ita ut dos ad illum jure pertineret, vulgo *Maritagium* hæredis vocabant. *Relevium* notabat certam pecuniam, vel unius anni, finem *Wardæ* proxime sequentis, annuum censum (vulgo *Novum extentum* vocant) hunc hæres Feudi militaris, qui jam perfectam ætatem excesserat, Regi, vel alii suo Præcipuo domino dabat. Per quam hæreditatem suam vel terras, quæ in manus Regis vel Domini sui superioris ratione Wardæ, ceciderant, relevabat hoc est resuscitabat, & à Rege vel Domino suo redimebat.

In Legibus autem & consuetudinibus Burgorum, per Davidem primam editis, dicitur: Quilibet Burgensis debet Domino Regi Burgagio, quod defendit, pro perticata terra, quinque denarios annuatim. Hujusmodi reditus Fisco ac patrimonio Regis annumerantur.

Mogaldus autem XXIII. Scotorum Rex legem iniquissimam, dicit Buchananus, condidit, ut damnatorum bona Fisco addicerentur, nullam in partem liberis & uxoribus admissis. Illam Legem quamvis omnibus iniquam & inhumanam esse judicent, tamen à Fisci procuratoribus, qui Regum cupiditatibus lenocinantur, hac etiam defenditur ætate.

Quod divitias Scotiæ attinet, commodo de ipsa sentit auctor libri Les estats, &c. in descriptione Scotiæ, quod ejus

ejus maxima pars tam ſterilis ſit, ut non ſufficiat ſuis incolis alendis. Cumque præter illas, quas ſuperius diximus, merces nullæ aliæ importentur, igitur paucos ſane divitiis affluentes habet mercatores, maxima autem mercaturam exercitantium pars, imprimis illa quæ Nobiliores merces conſequitur, in Angliam conceſſit. Hæc terræ indigentia in culpa eſt quod ad Regem exigui inde deveniant reditus, qui ne par quidem minimis in Italia Principibus hac ratione eſſe poſſit.

Quidam exiſtimant, inter quos etiam Boterus eſt, quod Rex Scotiæ non plus ex ſuis percipiat Regionibus, quam centum millia coronatorum, quæ opinio proxime ad veritatem accedit. Nonnulli autem putant, qui rei fundamenta ex relationibus quibuſdam deducunt, quod redituum illius calculus ad millionem auri accedat: modeſtiores tamen relationes non pluris quam centum millium librarum ſterlingianar. pretio illos reditus æſtimant.

Divitiæ hujus terræ in piſcibus, feris ſylveſtribus, pecore, & mineralibus conſiſtunt. Exhibet etiam aliis Regionibus rudiores pannos, pretii vilioris, parum hordei, glaſtum, vaccas præpingues, caſeos: Hibernis ſuppeditat cereviſiam, & vina extranea, vinum aduſtum, mulſum, & alias vilioris pretii merces, quas Leſſe de rebus Scotic. notavit. Præter aureum ſabulum, invenitur etiam fodina auri in Provincia Lothienſi, in aliis Scotiæ locis pretioſi lapides, adamas, uniones, rubini. Adamantes in magna ſunt abundantia, facilique parantur pretio, uniones rariores inveniuntur.

Poſtquam Scotos & Anglos unius Principis imperium conjunxit, iiſdem in bello utuntur armis. Qui vero deſerta incolunt, arcum & ſagittam habent, gladios ſane longos, & breves pugiones, quibus ilia ſolent præcingere.

In nulla autem legitur Hiſtoria, illorum Reges unquam magnis fuiſſe inſtructos copiis: illorum exercitus nunquam triginta millium ſuperavit numerum. Legitur in priſca Hiſtoria, quod Donaldus quintus à Saxonibus & Pictonibus devictus ſit, cum viginti millia hominum cecidiſſent, & cum Rex Jacobus ſuo tempore 30. millium exercitum conduxiſſet, Hiſtorici Scotiæ illum ingentem nominant exercitum.

Exiſtimat Boterus in Relat. quod ſi Scotia ab Anglia ita ſeparata eſſet, quemadmodum illa nunc illi conjuncta eſt,

illius Reges minus essent idonei contra illos arma movere, qui in illorum essent Regionibus, quod adeo exiguos habeant reditus. Ad defendendam vero Regionem nullo externo opus habent auxilio, quod Scotiam mare undique alluat, quæ Sylvis & montibus undique velut septa est. Neque vero etiam peregrino ad defensionem sui eget ære, ideo quod illius Feudatarii, qui magnum faciunt numerum, propriis impensis sua illi Regioni præstare officia tenantur. Porro etiam ipsi Nobiles omnes, nemine excepto obstricti sunt, urgente necessitate ex proprio ære se suosque in castris alere, contra vero liberi sunt ab omnibus oneribus & tributis, quæ reliquæ plebi imponi solent.

Regio de Merck & de Teisidale, equestri pube abundat, magnique illius habentur milites, quod armorum peritissimi sint: illi de Nidisdale boni pariter sunt equites, & equos cursu habent admodum expeditos.

Vires Scotiæ maritimæ majores esse possent, si reditus terræ præstarent ditiores: nec in ulla legitur historia, Scotos unquam maritimis bellis aliquod insigne factum edidisse. Et quamvis An. 1513. Jacobus IV. contra Anglos navalem misisset in Galliam exercitum, nihilominus nullibi legitur, illos memorabili aliquo facto maritimis armis inclaruisse.

REDITUS, DIVITIÆ, ET POTENTIA HIBERNIÆ, EX BOTERO, REPUB. HIBERN. PIERRE D'AVITY, ETC.

TEste Botero maxima Hibernarum opum pars in illorum ovibus consistit, quarum tantus est numerus, ut in solo Comitatu de Letrim, quamvis satis parvo, sæpius tamen numerata fuerint centum millia lanigerarum pecudum, ex quibus bis in anno tonsis, ingens percipiunt lucrum.

Vaccarum quoque magna copia, pariter non parvum indigenis præbet lucrum, quod ex illis tergora plurima vendant. Lino etiam abundat Hibernia, quod indigenæ in fila ducunt, & ad exteros exportant. Olim quoque magnam lineorum pannorum copiam solebant texere, cujus ipsi maximam partem intra Regnum consumebant.

Ex

Ex equis etiam, quos hobbyes vocant, & in Angliam traducere solent, non leve commodum percipiunt, ideo quod & bellis sint aptissimi, & in itinere maxime expediti.

Generat quoque Hibernia præstantissimum marmor, juxta Dublinum Kilkenny, & Corcagium; neque dubium est, illam Regionem metallorum admodum esse fœtam, modo illius venæ accuratius lustrarentur: verum ea est Gentis desidia, ut labores opprobrio ducat; ea etiam pauperies, ut sumptibus ferendis non sufficiat: accedit, quod plurimi existiment, præstare illas Gentes pauperiores esse, cum magnæ opes illis ad magnas seditiones fomenta essent.

Abundat etiam hæc Regio amœnissimis fluminibus, piscibus & portubus: Maria quoque varia piscium copia scatent. Tanta autem Gentis est segnities, ut neque lucri spe, neque LL: auctoritate ad exercendam piscaturam adigi queat.

Frumenti quoque Hibernia feracissima est, cujus abundantia non modo sibi ipsi, sed etiam aliis vicinis sufficit: verum illud extra Regnum alio transferre non licet, nisi prius impetratâ veniâ.

Cum hæc Regio sylvis etiam frequens sit, magnam ligni cœdui copiam subministrat: inde multos asseres, ex quibus dolia fiunt, in vicinas emittit Regiones.

Majora navigia, imprimis bellica, Hibernis fabricare non est permissum, multa tamen habent mercibus vehendis idonea.

Hoc extra dubium est, quod singuli Comitatus annua tributa ab aliquot annis Angliæ pependerint.

Amplissimi etiam reditus Fisco accesserunt ex Rebellium bonis, ut videre est ex proxime elapsi seculi Historia, Anno 1678. extincto Giraldo Desmoniæ Comite, qui contra Reginam arma sumserat, & Pontificis Romani Regisque Hispaniæ copias in Hiberniam advocaverat, Comitatus ejus in Provinciam redactus est, & ex illius, aliorumque male confœderatorum bonis accesserunt coronæ Angliæ quingenta septuaginta quatuor millia, sexcenta & 28. jugera, certis reditibus in singulos annos Fisco reservatis, quos ad bis mille ducentas sexaginta sex libras sterlingenses ascendisse notavit Morrisonus Anglus.

Quod Vires & Potentiam Hibernorum ſpectat, conſtat illorum militia ex quadruplici militum ordine: primus eſt haſtatorum equitum, alter pedeſtrium copiarum, tertius illorum qui pariter gladiis ac miſſilibus accincti ſunt, & Hibernis Karni vocantur, Quartus ordo curſorum eſt, qui Irlandis Daltini vocantur.

Quantum vero virium exercitum Hiberni producere queant, expeditum ſatis non eſt, pro certo tamen habetur, quod ſoli Comites de Tiron & Tirconel, qui ſe Regi Angliæ Anno 1608. oppoſuerunt, tam fuerint potentes, ut quilibet horum quaſi in momento 12. & 15. militum millia in caſtris habere poſſet: quantas copias alii rebelles potuerint producere vid. Pierre D Avity in deſcriptione Scotiæ, hoc ſub argumento Tom. 1. p 405.

Regina Eliſabetha ibi X. habuit propugnacula præſidiario milite munita, cujus numerus tam equitis quam peditis ad 12. millia hominum aſcendebat. Cæterum plurima loca ita ibi natura munita ſunt, maribus, fluminibus & ſylvis ita incluſa, ut facile omnem hoſtium ingruentem vim eludant: magis autem Irlandos illorum paupertas periculorum ſecuros reddit, quam propugnacula, æſtate tamen in certiore vivunt ſecuritate, atque hiberno tempore, quod hyeme omnes glacie aſtricti campi, aquis ſuperfuſi ſoluta glacie aquarum magnam patiantur vim. Ultimum, nihil habet Anglia timere, ut aliquando Hiberniam amittat, cum propemodum nullæ ibi res ſint quæ hoſtium cupidinem illas occupandi terras irritare poſſet: majorem enim damni metum, quam emolumenti ſpem Hibernia novis advenis oſtendit.

SERIES REGUM ANGLIÆ, SECUNDUM LES ESTATS. QUI ANTIQUUM REGIMEN ANGLORUM SCIRE DESIDERAT, VID. CL. BOXHORNI METAMORPHOS: ANGL.

Cum Hiſtoria Angliæ plena ſit confuſionis, uſque ad Egebertum qui regnavit anno 801. illa quæ hic variis agitata ſunt controverſiis, miſſa facimus, & certiora ſequi malumus.

Hi

Hi igitur ſequentes ordine ſunt Reges.

Egebertus I. cœpit Imperare anno 801. regnavit 3. ann. obiit anno 838. huic in Regno ſucceſſit

Etelphus imperans 20. annis, obiit anno 858.

Ethelbaldus 5. menſium ſpatio Rex fuit.

Ethelbertus imperium tenuit 5. ann. deceſſit anno 863.

Ethelredus Regnum habuit 9. annis, eſſe deſiit anno 872.

Aluredus 28. annis regnavit, obiit anno 900.

Edvardus priſcus præfuit imperio 24. annis, deceſſit anno 924.

Adelſtanus 16. annorum Rex fuit, vitam cum Imperio depoſuit anno 940. poſtquam totam Inſulam imperio ſubjeciſſet.

Edmondus 6. annis imperavit, deſiit eſſe an. 946.

Eldredus per annos 9. Regnum tractavit, deceſſit anno 955.

Edvinus quatuor annos in Regno fuit, obiit anno 959.

Edegarus 16. annorum imperium habuit, conceſſit Fatis anno 975.

S. Edwardus Martyr tres annos in Regno fuit, occiſuſque inſidijs Alſredis, in numerum ſanctorum aſſumptus eſt, ipſi mors venit anno 978.

Ethelredus regnavit 38. annis deſiit eſſe anno 1016.

Edmondus unius anni Rex fuit, exceſſit vitâ anno 1017.

Canutus Rex Norwegiæ & Daciæ, & poſtea Angliæ Rex, poſtquam Egmondum & Edvardum filios Edmondi evertiſſet, Regnavit in Anglia 20. annis, obiit anno 1039.

Haraldus 4. annis regnavit, obiit anno 1041.

Canutus 2. duos annos imperio præfuit, obiit anno 1043.

Edvardus S. Rex regnavit 23. annis, obiit anno 1060.

Haraldus 2. per unum tantum annum Rex fuit, deceſſit anno 1067.

Guil-

Guillielmus Dux Normandiæ dejecit Haraldum, Angliam vindicavit, regnavit 21. annis, finitus eſt anno 1088.

Guilielmus ruber, imperavit 13. annis, deceſſit anno 1101.

Henricus I. præfuit imperio 35. annis, obiit anno 1136.

Stephanus Comes Poloniens, regnavit 19. annis, deceſſit anno 1155.

Henricus II. Imperavit 35. annos, obiit anno 1190.

Richardus I. imperavit 10. annis, deceſſit anno 1200.

Joannes regnavit 17. annis, obiit anno 1217.

Henricus III. imperium habuit 96. annis, deceſſit anno 1273.

Edvardus I. 35. annis Rex fuit, exceſſit an. 1308.

Edvardus II. annorum 19. imperium habuit, acquievit anno 1317.

Edvardus III. Regnum tenuit 51. annis, obiit anno 1378.

Richardus II. regnavit 22. annis, obiit anno 1400.

Henricus IV. Imperavit 14. annis, exceſſit an. 1414.

Henricus V. regnavit annos 9. an. 1423. natus eſt ſecundum Ritershuſii Genealogiam an. 1387: habuitque uxorem Catharinam, Caroli VI. Galliæ Regis filiam.

Henricus VI. regnum tenuit 38. annis, exceſſit an. 1484.

Edvardus V. 2. menſibus Rex fuit & XI. annorum vitam finivit.

Richardus III. 2. annos in imperio fuit, deceſſit anno 1486.

Henricus VII. clavum imperii tenuit 24. annis, obiit anno 1510.

Henricus VIII. 38. annos regnavit, finivit vitam & Regnum anno 1547.

Edvardus VI. eumdem numerum Nominis & anni Regnatricis clauſit, decedens anno 1553.

Maria cum Philippo Auſtriæ regnavit 5. annis, 3. menſ. obiit an. 1558.

Elisabetha per 55. annos Angliam rexit, annorum pariter & imperii ſatur anno 1603. vitam cum morte commutavit.

Huic in Imperio ſucceſſit Jacobus Rex Scotiæ, qui obiit 26. Martij ann. 1625. hereditariumque Regnum filio ſuo Carolo Stuarto reliquit.

Caro-

Carolus I. Stuartus, quam primum Imperii potitus, Legatum ad Regem Galliæ Ludovicum 13. misit, non solum ipsi amicitiam, quam pater Rex cum Rege Galliæ exercuerat, spondens, verum etiam sororem ejus, Henricam Mariam, sibi matrimonio jungi desideravit, id quod etiam factum.

Is sane felix in imperio fuisset, nisi imperasset.

SERIES ILLUSTRIUM FAMILIARUM ANGLIÆ,

PROUT ILLÆ ANNO cIɔ DCXL. IN PARLAMENTO A REGE CAROLO CONVOCATO INTERFUERUNT, CUM ADJECTIONE TEMPORIS, QUO QUÆLIBET FAMILIA AD SUAM PERVENIT DIGNITATEM.

Georgius Villiers, Dux, Marchio & Comes Buckingham & Coventrii, &c. sub Rege Jacobo:

Joannes Paulet, Marchio Winchester., Comes Wiltshire, &c. ann. V. Edvard.

Thomas Howard, Comes Arundel & Surrey primarius, Comes & Mareschallus Angliæ sub Henr. II. R.

Awbery Vere, Comes Oxford, &c. temp. Henricus. II. Rex.

Algernon Percy, Comes Northumberland, Baro Percy, &c. anno primo Richardi II. R. supremus Angliæ Architalassus,

Joannes Talbot, Comes Shrewsburii, Washford & Watteford, &c. an. 20. Henr. VI. R.

Antonius Grey, Comes Kent, &c Edvard. IV.

William Stanley, Comes Derby, Baro Stanlay, &c. anno primo Henrici VIII. R.

Henricus Somerset, Comes Worcester, anno V. Henrici VIII. R.

Georgius Manners, Comes Rutland, &c. ann. 17. temp. Henrici VIII. R.

Edwardus Rateliffe, Comes Sassex, Vice Comes Fitzwatter, &c. temp. Henrici VIII. R.

Henricus Hastings, Comes Huntingdon, Baro Hastings, ann. 21. temp. Henrici VIII. R.

Henricus Bourchior, Comes Bath, Baro Fitzwaren, ann. 28. Henrici VIII. R.

Thomas Wriothesley, Comes South-Hampton, Baro Wriothesley, temp. Edvard. VI. R.

Franciscus Russel, Comes Bedford, &c. anno primo Edvard. VI. R.

Philippus Herbert, Comes Pembroke temp. Edvard. VI. R.

Wilhelmus Seymour, Comes Hertford, Vice-Comes Beauchamp. temp. Henrici VIII. R.

Robertus Devoreux, Comes Essex & Ewe, Vice-Comes Hereford, temp. Elisabethæ R.

Theophilus Fyne, Comes Lincolne & Baro Clinton, temp. Elisabethæ R.

Carolus Howard, Comes Nottingham temp. Elisabeth. R.

COMITES SEQUENTES CREATI A JACOBO R.

JAcobus Howard, Com. Suffolke, &c.

Edvard Sacvile, Comes Dorsset & Baro Buckhurst, &c. Reginæ Camerarius.

Wilhelmus Cecill, Comes Salisbury, Vice-Comes Cramborn.

David Cecill, Comes Exeter, Baro Burley.

Robertus Carre, Comes Somerset, Vice-Comes Rochester,

Joannes Egerton, Comes Bridgewater, Vice-Comes Bracley.

Robertus Sidney, Comes Leicester, Vice-Comes Lisle, Baro Sidney.

Spen-

Spencerus Compton, Comes Northhampton.
Robertus Rich, Comes Watwicke, & Baro Rich of Leeze.
William Cavendish, Comes Devonshire.
Jacobus Hamilton, Comes Cambridge.
Jacobus Stuart, Comes Marſch.
Jacobus Hay, Comes Carlile, Vice-Comes Doncaſter.
Wilhelmus Fielding, Comes Denbigh, Vice-Comes Fiedling.
Joannes Digby Comes Briſtoll.
Lionell Cranfield, Comes Middleſex.
Carolus Villiers, Comes Angleſey.
Henricus Rich, Comes Holland.
Joannis Hollis, Comes Clare.
Olivetus St. John. Comes Bullingbrook.
Mildway Fane, Comes Weſtmerland.

SEQUENTES
A REGE CAROLO CREATI SUNT.

Henricus Montague, Comes Mancheſter, Vice-Comes Mandevile.
Thomas Howard, Comes Barckshire.
Thomas Wendworth, Comes Cleveland.
Edmund Sheffield, Comes Mulgrave.
Henricus Danvers, Comes Danby.
Robertus Cary, Comes Monmouth.
Jacobus Ley, Comes Marleburgh.
Joannes Savage, Comes Rivers, Vic. Colcheſter.
Robertus Barta, Comes Lindſey & Baro Willenghby, Beake & Eresby.
Wilhelmus Cavendish, Comes Newcaſtle.
Henricus Cary, Comes Dover, Cice Comes Rochford.
Joannes Mordant, Comes Peterborough.
Henricus Gray, Comes Stanford.
Heneage Finck, Comes Winchelſey, &c.
Robertus Perpoint, Comes Kingſton upon Hull.
Robertus Dormere, Comes Carnawan, Vice-Comes Aſcot.
Montjoy Blunt, Comes Newport.
Philippus Stanhop, Comes Cheſterfield.

Joan-

Joannes Tufton, Comes Insulæ Thanet.
Ulicke de Burgh, Comes S. Alban, Vice-Comes Tunbridge.
Hieronymus Weston, Comes Portland.
Thomas Wentworth, Comes Stafford, Vice-Comes Wentworth.

VICE-COMITES.

FRanciscus Browne, Vice Comes Montague.
Joannes Villiers, Vice-Comes Purbeke, temp. Jacob. R.
Wilhelmus Fines, Vice-Comes Scy & Seale, temp. Jacob. R.
Edwardus Conway, Vice-Comes Conway & Killultogh à Carol. R.
Edwardus Noell, Vice-Comes Camden. à Carol. R.
Wilhelmus Howard, Vice-Comes & Baro Stafford.

BARONES.

HEnricus Howard, Baro Nowbray, Major natu fil. Com. Arundeliæ.
Henricus Clifford. Baro Clifford, unicus Comitis Cumberlandiæ.
Henricus Nevill, Baro Abergavenny, temp. Rich. 2. Reg.
Jacobus Touchet, Baro Awdeley of Highleigh, temp. Edvard. I.
Jacobus Stanley, Baro Strange major natu fil. Comitis Dorbiæ.
Carolus West, Baro de la Ware, Edvard. I.
Montacutus Bartu, Baro Eresby, major natu Comit. Lindseyæ temp. Edvard. 2.
Georgius Barkley, Baro Barkley, Henr. V.
Henric. Parker, Baro Morley.
Richardus Lennard. Baro Dacres.
Edvardus Sutton, Baro Dudley of Dudley-Castle, temp. Henr. VI.
Edvardus Stourton, Baro Stourton of Stourton.
Ferdinandus, Baro Hastings, Primogenitus Comitis Hutingtony.
Eduardus Vaux, Baro Vaux of Harrowden, temp. Henr. VI.

Tho-

Thomas Windsor, Baro Windsor of Stanwell, temp. Henr. VIII.
Thomas, Baro Wentworth of Nettlested.
Thomas Cromwell, Baro Cromwell of Ockham.
Wilhelmus Eure, Baro Eure of Whitton.
Philippus Warthon, Baro Wharton of Wharton.
Wilhelmus Willoughby, Baro Willoughby of Parham, temp. Edvard. VI.
Wilhelmus Paget, Baro Paget of Beaudesert.
Dadleus North, Baro North of Carth.Lage, sub Maria R.
Georgius Brudges, Baro Schandoes, sub Maria R.
Joannes Cary, Baro Hunsdon, sub Elisabetha R.

A REGE JACOBO CREATI.

Wilhelmus Peter, Baro Peter of Writtel.
Duttonus Gerard, Baro Gerard of Gerard Bromlay.
Wilhelmus Spencer, Baro Spencer of Wormleighton.
Carolus Stanhop, Baro Stanhop of Harrington.
Thomas Arundeil, Baro Arundell of Wandour.
Christophorus Roper, Baro Tenham of Tenham.
Edvardus Montagu, Boro Kimbolton.
Basilius Fielding, Baro Newnham Paddocks.
Robertus Grewill, Baro Brook of Beauchamcourt.
Edvardus Montague, Baro Montague of Bougthon.
Carolus Howard, Baro Howard of Charlton.
Wilhelmus Gray, Baro Gray of Warke.
Franciscus Leake, Baro Danecourt of Sutton.
Joannes Roberts, Baro Roberts of Truto.

CREATI à CAROLO REGE.

Wilhelmus Craven, Baro Craven of Hampsteed Marshall.
Thomas Ballasise, Baro Fauconberge of Yarrom.
Johanes Lovelace, Baro Lovelace of Hurley.
Joannes Pawlet, Baro Paulet of Hinton S. George,
Wilhelmus Harvey, Baro Harvey of Kidbrooke.
Thomas Brundenell, Paro Brundenell of Stanton.
Wilhelmus Maynard, Baro Maynard of Estaynes.
Thomas Coventry, Baro Conventry of Alesborough.

Edvardus Howard, Baro Howard of Esterick.
Georgius Goring, Baro Goring of Husterpoint.
Joannes Mohun, Baro Mohun of Okehampton.
Thomas Savill, Baro Savil of Pompret.
Joannes Butler, Baro Butler of Gramfield.
Franciscus Leigh, Baro Dunsmore.
Wilhelmus Herbertus, Baro Powiis of Powiis.
Edvardus Herbertus, Baro Herbert of Chierburii.
Franciscus Cottington, Baro Cottington of Hanworth.
Joannes Finch, Baro Finch of Fordwich.

PRÆSULES ANGLIÆ, SECUNDUM FRANCISCUM GODWINUM ALIOSQUE.

PROVINCIÆ CANTUARIENSIS.

1. Cantuariensis Episcopus, Primas Angliæ: hodie valere dicitur hic Archiepiscopatus l. 3903. s. 18. d. 8.
2. Londinensis Episcopus, census Fiscalis.
3. Wintoniensis Episcop. valet annuatim 2191. libr.
4. Eliensis Episcop. valet annuatim 2134.
5. Lincolniensis Episcop. cujus census valet 893. libr. &c.
6. Coventrensis & Lichefeldensis Episcopatus hodie facit 703. s. &c.
7. Sarisburiensis Episcop. valet 1385. lib.
8. Bathoniensis & Wellensis, valet annuatim 533. lib.
9. Exoniensis Episcop. valet 500.
10. Norwicensis Episcop. valens annuatim 899. lib.
11. Wigorniensis Episcop. annuatim valens 1049. lib.
12. Herefordiensis Episcop. 768. lib.
13. Cicestrensis Episcopatus, valens 677. lib.
14. Roffensis Episcop. valens annuatim 354. lib.
16. Oxoniensis Episcop. ab Henrico VIII. institutus, valet 354. lib.
16. Glocestrensis Episcop. annuatim valens 414. lib.
17. Petroburgensis Episcop. valens 414. libr.
18. Bristoliensis Episcop. valens 383. lib.
19. Menevensis valere dicitur 426. lib.
20. Landavensis 134. lib.

21. Ban-

21. Bangorensis, cujus census annuus 131. lib. facit.
22. Asaphensis Episcop. census habet 131. lib. &c.

PROVINCIÆ EBORACENSIS.

23. EBoracensis Archiepiscopus, cujus Archiepiscopatus hodie valere dicitur 2609.
24. Dunelmensis Episcop, qui annuatim valere dicitur 1821. lib.
25. Carleolensis Episcop. hujus annui reditus valent secundum calculum Fisci Regii (qui etiam alios examinat) 531. lib. &c.
26. Castrensis Eppiscop. valet annuatim secundum Fiscales Rationes 420. lib.

SERIES REGUM SCOTIÆ, SECUNDUM HECTOREM BOETHIUM ET GEORGIUM BUCHANANUM.

PRimus Scotorum Rex *Fergusius* fuit, filius Ferquardi Regis Hibernię. Regnavit ann. salutis 330. præfuit imperio XXV. annis.

Feritharis, Fergusii Germanus, ipsi successit, quod Fergusii liberorum ætas nondum erat Regno idonea, ille annis 15. regnavit, cœsus à fratre Ferlego ex insidiis.

Mainus, Fergusii filius natu minor, Rex electus & XXIX. annis regnavit.

Dornadilla, Maini filius, XXVIII. post patrem annos regnavit, & ad Berigonium sepultus est.

Nothatus, Dornadillæ Germanus, populi suffragio Regni potitus, illud tyrannice exercuit annis 20. ultimum à Dovalo cœsus periit.

Reutherus, filius Dornadillæ, præter populi suffragia â Dovali Rex appellatus, per factionem, sed exutus à suis Regno in Hiberniam fugit, redux autem restitutus fuit, regnavitq 26. annis, Berigonii obiit.

Reuther, Reutheris frater, imperium adeptus, sponte sua illud anno 14. Regni deposuit.

Thereus, patruo succedens, Regnum multis fœdavit flagitiis, suorumque metuens insidias, Eboracum perfugit, & ibidem expiravit XII. Regni sui anno.

Josina, Therei frater per 24. annos in Regno fuit, decessit Berigonii.

Fumanus, Josinæ filius, Regnum adeptus bonis artibus illud exercuit, & 30. Regni anno omnibus acceptus carusque decessit, sepultus Berigonii.

Durstus ejus filius successit, flagitiosa vita inquinatus, hanc ob caussam Nobilium interfectus est conjuratione, cum 9. annis imperio præfuisset.

Evenus, Dursti frater successit, & decimo Regni sui anno, præclare pace bellique rebus multis gestis, obiit.

Gillus, Eveni nothus, Regnum tyrannice occupavit, Dursti familiam eradicare annisus, multos Nobilium ac inter hos 4. adolescentes Regios sustulit. Dovali tandem opera in Hiberniam pulsus, interfectus est, postquam biennium imperium tractasset.

Evenus Secundus, Finnani è Dovallo Fratre Nepos, regnavit annis XXXVII. Orcades tumultuantes composuit.

Ederus, Dursti, à Dothano filio, nepos, regnavit 48. annis, sepultus in campo Evonii.

Evenus Tertius, Ederi filius, fuit omnium flagitiosissimus, quapropter à suis captus & septimo Principatus sui anno in carcere laqueo gulam & vitam perdidit.

Metellanus, Ederi Nepos ex fratre Carrano, propter virtutes egregias omnibus carus, annis 39. regnavit, secundum Boëthium, 30. secundum Buchananum.

Caratacus sive Caractacus, Metellani Regis ex sorore Europeia nepos, regnum varia tenuit fortuna per annos 20. obiit anno à Christo nato 54.

Corbredus, Caractaci frater, regnavit ann. 58.

Dardanus, Metellani nepos, ob immaturam Corbredi filii ætatem Rex à Proceribus electus est, cumque omnibus flagitiis onustus esset, quarto Regni anno ab iisdem occisus est.

Corbredus II. cognomento Galdus, Corbredi superioris filius. Hic primus Romanorum expertus arma, cum dudum Agricolâ fuisset inferior, illo à Domitiano iterum revocato, Romanos rursus è Scotorum finibus profligavit.

Luctacus, Galdi filius, cum flagitiis inquinatam vitam crudelitate magis odiosam redderet, Evonii in conventu publico, anno Regni tertio, cæsus est.

Mogal-

Mogaldus, Galdi è filia Nepos, in principio imperii optimis Regibus virtutibus par, maturior annis contagio vitiorum in avunculi malos degeneravit mores, igitur 36. Regni sui anno à suis est interfectus.

Coranus, Mogaldi filius, cum, à majoribus ingenti labore partą, luxu & libidinibus profudisset, censum haberi tributumque imperari postulavit, quo omnium animos ita acriter offendit, ut ab ipsis carcerem detruderetur, ministri gravibus tollerentur suppliciis; interim Pro-Regem Argadum constituerunt: ipse Rex animi mærore in carcere defecit decimo quarto Regni sui anno.

Ethodius, ex Mogaldi sorore natus, bello pariter ac pace clarus Princeps, tertio & trigesimo Regni sui anno, à quodam fidicine noctu in cubiculo suo interfectus est.

Cum filius Ethodii nondum ad Regnandum esset idoneus, frater *Satrael* in Regno successit, & ob tyrannidem tam in Nobiles quam plebejos quarto, Regni sui anno, à suis noctu domi laqueo interemptus est.

Donaldus, alter Ethodii Germanus, habuit mite imperium, primusque Christianis ritibus initiatus est, & 21. Regni sui anno decessit.

Ethodius, Secundus. Ethodii superioris filius, homo socors ingenio, decimo sexto ætatis anno, ut Boëthius scribit, vel 21. ut Buchananus, in tumultu suorum familiarium interemptus est.

Athirco, Ethodii filius, quam de se optimam promiserat spem, magnis dein flagitiis contaminavit: cum enim impar esset Nobilitati, quam in se ob stuprum commissum concitaverat, desertus à suis, sibi manus violentas intulit, duodecimo, quam Regnum susceperat, ætatis anno.

Nathalocus magna Nobilitatis parte adversa ab iis qui donis corrupti erant Rex factus, cum Regnum malis artibus acquisitum malis exerceret, à quodam suorum familiarium duodecimo prope Regni anno occiditur.

Findochus, Athirconis filius, tam publice quam privatim honestis actionibus clarus, decimo Principatus sui anno insidiis Donaldi Hebridiani, Garantio Fratre rerum conscio, periit.

Donaldus II. Findochi Germanus, Vindictam parans, ab eodem Donaldo Insulano primo Regni sui anno vix finito, superatus interiit.

Donaldus Insulanus Regnum malis artibus quæsitum pejoribus exercuit, 12. sui Regni anno à Crathlintho Pindochi filio ex insidiis cœsus est.

Crathlinthus, studio magno Rex creatus, Regnum 24. annis tractavit.

Fincormachus fratri suo successit, non solum Rempub. bene administrans, sed & Religionem Christianam sedulo promovens, regnavit 47. annis.

Romachus, Crathlinthi ex fratre Nepos, se in Regno, magis vi quam populi Voluntate suscepto, crudeliter gessit, tertioque Regni anno ex suorum conjuratione periit.

Angusianus, Patruelis Romachi, secundo Regni anno à Pictis cœsus est.

Fetelmachus anno R. 3. noctu jugulatus est.

Eugenius sive *Evenus* à Romanis & Pictis cœsus tertio Regni sui anno periit.

Fergusius II. Erthi filius, post Scotorum interregnum ad Regnum accessit, 6. Arcadii, & Honorii anno, tandem à Romanis occisus, cum 9. annos imperium ex libidine tenuisset.

Eugenius sive *Evenus* secundus, Fergusii filius, Britones vectigales reddidit, tertio Regni anno à Saxonibus & Anglis profligatus interiit.

Dongardus, Eugenii Germanus, quinto Regni anno decessit.

Constantinus, Fratris Dongardi successor, Scotos ignaviâ offendens, ut rebellarent, à Nobili quodam occisus est

Congallus, pluribus pace quam bello gestis, 22. Regni an. obiit.

Conranus vel Goranus, Congalli Germanus, 35. Regni anno à suis cœsus est.

Eugenius Tertius, Congalli filius, Regnum habuit ex quorundam sententia, ann. 34.

Congallus, sive Convallus, Eugenii frater, justitiæ & Religionis studiis insignis, X. regnavit annis.

Kynnatellus, Congalli frater, anno Regni secundo decessit.

Ardanus, Conrani filius, 34. Regni anno obiit.

Kennethus, Congalli filius, nihil dignum memoratu gessit; quarto, vel secundum alios XII. mense extinctus.

Eugenius quartus, Ardani filius, 16. Regni sui anno decessit.

Fer-

Ferquardus, Eugenii filius, propter tyrannidem in carcerem conjectus, 14. Regni anno sibi mortem conscivit.

Donaldus IV. Eugenii filius, decessit XV. Regni anno.

Ferquhardus, ejus nepos, omni scelere fœdus, ad finem vitæ pœnitentiam egit, obiit anno Regni 18.

Malduinus, Donaldi filius, ab uxore ob suspicionem pellicis vigesimo Regni anno strangulatus est, quæ dein quarto die post viva cremata fuit.

Eugenius Quintus, Malduini ex fratre nepos, quarto anni Regno obiit, Northumbriæ Rege cum exercitu deleto.

Eugenius Sextus, Ferguhardi filius, varia fortuna cum Pictis bellum gerens, decem regnavit annis.

Ambirkelethus, Eugenii 5. filius, in bello contra Pictos ictu sagittæ interiit, nondum biennio in Regno finito.

Eugenius VII. Regis frater, hoc instituit, ut in cœnobiis res gestæ Regum, memoriæ mandarentur. Continuatâ cum vicinis per 17. annos pace diem suum obiit.

Mordacus, Ambirkelethi filius, omni vita pacificus successit, decessit decimosexto Regni ann.

Etfinus, Eugenii VII. filius, per 31. annos cum suit in tranquillitate vixit.

Eugenius VIII. Mordaci filius, primis annis probus, optimum, postea vitiis onustus, pessimum gessit Principatum, cumque vitam emendare nollet, in cœtu procerum post tertium Regni annum, consensu de illo tollendo facto, confossus interiit.

Fergusius 3. Etfini filius, simili vitæ malæ consuetudine fœdus, simili etiam quasi periit Fato, cum triennium in imperio fuisset.

Solvathius, Eugenii VIII. filius, ubi cum magna laude 10. annis imperio præfuisset, anno C. 787. obiit.

Achajus, Etfini filius. Is omnium Scotorum Principum primus cum Francis & Carolo Magno, tum Romanorum imperatore, fœdus fecit, omnique vita sua felix 32. Regni sui anno ex vita excessit.

Congallus, Achaji patruelis, in summa domi forisque concordia quinquennium Regno præfuit.

Dongallus, Solvathii filius, bellum adversus Pictos parans in navicula submersa rapidissimo extinctus est amne, ubi Scotis cum imperio præfuisset 6. vel 7. annis.

Alpinus, Achaji filius, quarto Regni anno à Pictis captus crudeliterque in bello cœsus est.

Kennethus, Alpini filius, Pictos pænè delevit, Leges quoque multas, & apud posteros usu observatas, tulit, obiit Regni sui vigesimo anno.

Donaldus Quartus, Kennethi Germanus, vir avaritiæ, luxuriæ, ignaviæ deditus, amisit multa & ex Scotorum possessionibus, tandem in carcerem à suis conjectus sibi violentas intulit manus, sexto postquam Regnum tenuisset anno.

Constantinus, Kennethi filius, vir ingentis animi, Danos, Pictis in subsidium venientes, ex improviso aggressus primum cecidit, dein ab ipsis superatus, & occisus est. Regnavit annos XIII. secundum Boëthium, secundum Buchananum vero XVI.

Ethus Fratri successit, dictus alipes à pedum celeritate. Ejus autem segnitiem cum proceres ferre nequirent, secundo Regni anno illum Regnum ejurare coëgerunt, interiit dein tertio die in custodia, ex mœrore.

Gregorius, Dongalli filius, homo plane Regio animo, hoc se insigniter commendavit, quod LL. de immunitate ministrorum Ecclesiæ, vel veteres revocavit, vel etiam novas condidit. Cumbriam & Westmariam Scotorum adjecit imperio, Hybernos valde contrivit. Decessit 22. Regni anno, Rex fortitudine, temperantia, & justitia clarus: hinc apud suos Magni cognomentum indeptus est.

Donaldus Quintus, Constantini secundi filius, laude dignus Princeps, XI. Regni sui anno esse desiit.

Constantinus Tertius fœdus cum Danis fecit, exercitumque contra Anglos duxit, quo ad internecionem cœso, se imperio abdicavit, seque ad culdeos h. e. Dei cultores recepit, ubi 5. annos inter hos ad Fanum S. Andreæ privatus exegit. Decessit anno à Regni initio 40. Anno C. 943.

Malcolmus, vel *Milcolumbus*, inito cum Anglis fœdere, XV. Regni anno acrius latrocinia puniens vitaque castigans, in Moravia à conjuratis noctu interfectus est.

Indulfus, Constantini 3. filius, à Danis bello petitus, ab iisdem novem annorum & trium mensium Rex cœsus est.

Duffus, Malcolimi filius, Foressæ insidiis Donaldi arcis præfecti jugulatus, ubi 4. annis & 6. mens. imperio præfuisset.

Cule-

Culenus filius Indulfi, omni flagitio laborans, ob stuprum commissum periit, ubi 4. annos, 6. menses regnasset.

Kennethus, frater Duffi, Danos insigni clade stravit, novam legem, ut Regi defuncto filius natu maximus succederet, filio vero ante patrem defuncto, nepos avo subrogaretur tulit, id quod à Nobilitate obtinuit, occisus dolo, anno Regni 25.

Constantinus IV. Culeni filius, cognomento Calvus, finito anno & 6. mensibus quam Regnum invaserat à Kennetho cœsus periit.

Grimus, Duffi filius, vel secundum alios nepos, optimus prius Princeps, post flagitiosissimus, à Malcolmo sive Milcolumbo prælio superatus, captus, & oculis privatus, decimo Regni anno periit.

Malcolmus sive Milcolumbus, 2. Kennethi filius, Regiam legem obtinuit confirmatam, Danos in Moravia superavit, omnes Regios agros inter Nobiles divisit, cui contra Nobilitas concessit, ut, cum illorum aliquis moreretur, liberi ad. 31. ætatis annum in tutela Regia essent, Rexque omnes proventus, exceptis illis qui in educationem liberorum impenderentur, acciperet, adhæc ut ipse puberes collocandos potestatem haberet, ad illumque dos rediret. Nova instituit Magistratuum nomina, ubi à bellis resedit, aliquot annos in magna regnavit gloria, ingravescente vero ætate avaritiâ & sævitiâ laborans, incurrit in Nobilium odium, abillisque interemptus est, ubi annos XXXVI. Regnasset.

Donaldus Banus, h. e. albus, Malcolmi frater, pulsis nepotibus, Regnum tyrannicè invasit. Multis tamem exosus, post sextum mensem ac Regnum invaserat, in Æbudas profugit.

Duncanus Regni potitus, cum imperiosius ageret, noctu à Dunaldo interemtus est, postquam annum & 6. menses regnasset.

Edgarus IV. Malcolmi filius, in Regnum accersitus, in summa pace 9. annis regnavit & 6. menses, Dunaldo in vinculis mortuo, 7. Regni anno improlis decessit.

Alexander, Edgari frater, cognomento Fers, h. e. fortis,

cum Scotiam 17. annis rexisset, decessit, nullis relictis filiis è Sybilla Gulielmi Normanni filia.

David, Alexandri Germanus, in Regno successit a. C. 1124. habuit bellum cum Stephano Angliæ Rege, decessit an. 1153. postquam regnasset 20. annos & 2. menses.

Malcolmus Quartus, Davidis ex Henrico filio nepos, intestinis seditionibus, suorumque rebellione exagitatus est, quibus suppressis, XII. Regni sui anno esse desiit.

Wilhelmus, Malcolmi frater. Is Regnum Scotiæ in fidem & clientelam Regis Angliæ, consentientibus proceribus, dedit, ut quidam scriptores Anglici dicunt: quidam tamen existimant, conventum inter Reges, non de deditione, sed de certa pecunia per pensiones danda, arcesque Anglis tantisper traditas, donec ea persolveretur. Richardus autem Rex Angliæ, in Sitiam iter suscipiens, pactiones omnes remisit, & à Wilhelmo X. millia marcas dono accepit. Tandem multis egregiè gestis clarus, ingressus 74. vitæ Regni vero 49. annum, decessit anno 1214.

Alexander Secundus, Wilhelmi filius, arma movit adversus Joannem Anglorum Regem, & in Angliam penetravit, Joannam sororem Henrici Angliæ Regis in uxorem accepit, decessit anno ætatis 51. regni 35. an. C. 1249.

Alexander Tertius, superioris filius, duxit uxorem Margaritam, Henrici filiam: Norwegos, Scotiam invadentes, magna perculit clade. Equo dein vectus ex illoque in terram præceps, fractis cervicibus, expiravit, an. C. 1285. vixit annos 45. regnavit 37. Extincto igitur cum tota stirpe sua Alexandro, nec nisi unica nepte relictâ, interregnum in Scotia fuit, quod variis dissensionibus agitatum, sex annos & novem menses duravit.

Joannes Balliolus, promissâ Angliæ Regi subjectione, ab Eduardo, ut Rex Scotiæ fieret, promotus est, in verbaque Angliæ Regis juravit, id quod iniquo animo Scoti acceperunt; itaque acceptum hoc à Scotis rescissum, Anglus Scotiam invasit, multa oppida arcesque cepit, & Regem ad deditionem compulit. Eduardus Anglos decem annis, Scotos multis incommodis afflixit.

Robertus Brussius, An. 1306. Rex factus, exantlatis multis calamitatibus, quibus, occasione belli, varia fortuna cum Anglis gesti, afflictus fuit, tandem devictis pulsisque hostibus

ſtibus, Patrium Regnum reſtituit. Deceſſit an. 1329. Regni 24.

David, Roberti filius, regnare cœpit poſt Regnum per Thomam Ranulphum inter regem biennium circiter adminiſtratum, verùm ab Eduardo Balliolo ſuperatus, in Galliam profugit. Balliolus Regno potitus, ab Andrea Moravio pro Rege profligatus, anno 1332. eundem paulo poſt cepit. Poſt bello & mutua internecione utrinque ſævitum, David in Scotiam reductus, cum à Francorum partibus adverſus Anglos eſſet, ab iis ad Dunelmum profligato exercitu captus eſt, undecimoque poſt captivitatem anno dimiſſus. Ultimum in arce Edimburgenſi vitam cum morte commutavit, anno vitæ 47. Regni 39. ſalutis humanæ 1370.

Robertus Secundus in avunculi ſucceſſit locum, primus è Stuartorum familia, nulli Regum felicitate inferior, ideo quod toto ejus Regni tempore vix unquam ſiniſtra fortuna pugnatum ſit, teſte Boëthio, quamvis Buchananus nonnullas acceptas clades memoret. Deceſſit in arce ſuâ, an. 1390 vixit annos 75. regnavit 19.

Johannes, Roberti ſecundi filius, Roberti 3. nomen aſſumpſit, propter inauſpicatum Joannis nomen, quod Rex Joannes Franciæ captus eſſet. Defuncto Roberto ſucceſſit Mordacus filius, ingenio ſegnis, Regnoque minus idoneus.

Jacobus, Roberti III. filius, ex Anglia redux, Regnum ſuſcepit ann. 1323. anno Regni tertio & decimo inſtinctu Valtheri Atholii patrui ſui, à Ruberto Gramo ann. 1437. Rex optimus, peſſime eſt occiſus.

Jacobus Secundus filius ſeptem annos natus ſucceſſit Laboratum eſt dein factionibus per aliquot annos, quibus oppreſſis, Regnoque pacato. cum ad ſubſidium Eboracenſibus preſtandum in Angliam profectus eſſet, arcemque Rosburgenſem oppugnaret, excuſſo cuneo ligneo ex una machinarum bellicarum, cæteris illæſis omnibus, Rex in terram dejectus, ſtatim obiit. an. 1460. regni 23. ætatis 29.

Jacobus Tertius, ſeptennis, in patrium ſolium evectus eſt. Illo imperante Proceres factionibus inter ſe diſſidebant, multis damnis Regnum gravabant. Rex ætate maturior ſibi matrimonio junxit Margaritam, Daniæ Regis filiam,

liam, an. 1470. Post Angli Scotiam ingressi, omnia latissima straverunt ruina. At mox induciæ cum Henrico VII. factæ. Acquisitam foris pacem gravissimæ domi exceperunt factiones, ubi plerique Proceres in Regem conjurarunt, à quibus sub arce Sterlinensi cæsus est ann. 1488. Regni 28. vitæ 35.

Jacobus Quartus, Jacobi 3 filius, XV. annorum adolescens, ad Regnum pervenit, & concordiam denuo restauravit. Margaritam, Henrici VII. filiam, in uxorem accepit. Cum autem Henricus VIII. rerum potiretur, suscepto Francorum caussa in Anglos bello, ut Anglum è Gallia revocaret, in Northumbriam magno cum Nobilium numero ingressus ad Flodelum vicum ab Anglis cæsus est, 25. Regni sui anno, Christi 1513.

Jacobus Quintus, biennis, in Regno successit, Joannes vero Dux Albini creatus est Pro-Rex. Rex dein Magdalenam, Francisci I. Gallorum Regis filiam, & hac mortua Mariam Guisianam sibi uxorem legit. Mortuus apud Falcland. anno 1542. relicta filia Maria hærede.

Maria primum Francisco secundo Gallorum Regi nupta, deinde Henrico Stuarto, Matthæi Stuarti Comitis Leviniæ filio, quem fraude insidiarum sustulit, dein per factiones domi forisque misere agitata Regnoque pulsa, post longam in Anglia captivitatem, sub Elisabethâ Regina capitis supplicio scelerum pœnas dedit.

Jacobus Sextus, postquam Regno vitaque laudabiliter defuncta Regina Elisabetha, Angliæ Regnum hæreditate accepit, duoque potentissima Scotiæ Angliæ Regna uno imperio conjunxit, Princeps non minus literis decoratus, quam bellica fortitudine armatus, utrumque belli & pacis tempus recte gubernavit.

DE

DE REBUS IN HIBERNIA PER OSTMANOS ET DANOS GESTIS, ILLISQUE QUI IN ILLA REGES FUERUNT AB ANNO CHRISTI DCCXCV. USQUE AD INGRESSUM ANGLORUM SUB HENRICO II.

EX NOVISSIME EDITIS ANTIQUITATIB: HIBER: JACOBI WARÆI EQUIT. AURAT.

QUod Ostmanni magnam olim Hiberniæ partem subjugarint, & præcipuas ibi Urbes maritimas ad Anglorum usque adventum occuparint, pro explorato habetur. Ostmannorum autem nomen Danos, Norwegos & Normanos notat. Anno 807. Dani cum Norwegis in Hiberniam appulerunt, & Roscomaniam, Regionemque adjacentem, ferro flammaque vastarunt, Anno 812. classis Normannorum Hiberniam ingressa, Anno quoque 835. Norwegi magnis instructi copiis cum magna classe appulerunt. His & aliis quamplurimis vicibus novos hostes advenas Hibernia passa est, quorum Dani vel acerrimi fuerunt.

Melachlinus autem primus in serie Regum Hiberniæ est, cui cum Danis atrox bellum intercessit, quo multi utrinque perierunt, post inter Melachlinum & Danos induciæ pactæ sunt.

Cum Melachlinus Rex Hiberniæ vitâ decessisset an. 862

Lorcanus filius Cathaldi & *Cornelius* filius Dermij Midiæ Regnum inter se partiti sunt, iis vero ab Edano, captis;

Edanus Rex Hiberniæ factus est.

Amlavus Anno 809. Armacham vastavit, igneque absumsit, mille in prælio interfectis.

Amlavus & *Ivarus* Anno 878. cum classe in Britaniam in auxilium Danorum solverunt, sequenti anno Dublinum magna onusti præda redierunt, paulo post Amlavus acquievit.

Ailulus, Rex Lageniæ, Anno 871. à Danis interemptus.

Ivarus, qui ab Annalibus Hibernis Rex Normannorum totius Hiberniæ vocatus, Anno 872. fato suo functus est.

Ost-

Ostinus, Amlavi filius, magna strage Scotis profligatis, Danorum fraude periit, Anno 875. ubi imperium ad Godfridum Ivari filium pervenisse dicitur.

Flanus, Rex Hiberniæ, atrox bellum Anno 888. cum Danis habuit, quod quamplurimos ab utraque parte peremit. Ortæ dein simultates, inter Sitricum filium Ivari, & quendam Galfridum Merlum dictum, hi per inimicitias eo profecerunt, ut Urbs Dublinum inter eos quasi divideretur.

Nellus Glundub, Rex Hiberniæ, Anno 919. prælio ingenti cum Ostmannis decrevit, quo Rex ipse cum proceribus bene multis interiit.

Donatus, Flani filius, occiso Nello Imperium suscepit, & sequenti anno Ostmannos magna strage attrivit.

Godfridus rerum potitus, ubi anno 921. Reginaldus Ostmannorum Regulus Dublini naturæ concesserat: Godfridus autem aliquot expeditionibus defunctus, nimia crudelitate infamis, Anno 934. obiit.

Aulafus, filius ejus, Patri successit, qui tamen anno 941. morte repentina sublatus est. Hic à Caraduco Lhancarvanensi præcipuus Hiberniæ Rex vocatur.

Congalachus, filius Mælmithi, postea imperium suscepit, qui anno 944. Brieni Regis Lageniæ auxilio, Dublinum vi cepit diripuitque.

Blacarus Ostmannus, Aulafi frater, anno 945. auxiliaribus copiis Dublinum recuperavit iterumque restauravit.

Anno 948. Bellum, quod antea Dubinienses inceperant, iterum redintegrarunt, qui tamen à Congalacho Rege denuo superati sunt, ipso Blacaro Rege, & è suis 1600. fere in prælio occisis.

Godfridus, Sitrici filius, Blacaro successit. Atque circa hæc tempora Ostmanni Hibernici Religioni Christianæ nomen dederunt.

Commissum dein fuit anno 956. vehemens prælium inter Congelachum Regem Hiberniæ, & Ostmannos Dublinenses, in hoc Congelachus fusus occisusque est, quo cœso, ad *Donaldum Nellum* Hibernorum Imperium pervenit.

Aulaphus, Dublinii Regulus, à Caradoco Lhancarvanensi Abloicus Rex Hiberniæ salutatus est, anno 959.

An. 962. postquam Godfridus Ostmanus, Aulafi filius diem suum obiisset, Eadgarus Angliæ Rex magnam Hiberniæ partem subegit, & seorsim Dublinium Urbem. Do-

Donaldus igitur Rex Hiberniæ & Donaldus Congelachi filius inter se bello decertarunt, ubi plures Donaldi Regis ceciderunt.

Prælio quoque superati & interfecti sunt Murtachus & Congelachus Donaldi Regis filii, ab Aulafo Sitrici filio anno 977.

Melachlinius, alias *Malachias*, Donaldo Regi defuncto successit. Hic, eodem anno, memorabili prælio Ostmannorum vires fregit, cum primarii Ostmannorum Ducum in illo ceciderint. Is etiam Melachlinus Rex, ab Ostmannis Dublinienfibus adjutus, Donaldum *Clan*, Lorcani filium, Regem Lageniæ, prælio fudit.

Cluniarandus, Aulafi filius, Dublini Rex Ostmannorum, à famulo suo interfectus est, cui Frater ejus Sitricus successit, anno 988.

Sitricus, Aulafi filius, Dublini ab Ostmannis in exilium pulsus, regno dein vix anno exacto redditus

Anno 100. Ostmanni iterum Dublinum restaurarunt. Hoc anno Ivarus Ostmannorum Waterfordiæ regulus vita decessit, cui filius Reginaldus successit.

Brienus Borous Rex cum plurimis dein Hiberniæ Regulis egit, uti conjunctis viribus, Sitricum, omnesque Ostmannos Dublini velut publicos Regni hostes ex Hibernia ejicere anniterentur. Sitricus rerum certior factus, ad se suosque propugnandos sedulo excubavit, suppetiasque à Danis obtinuit, copiis autem contractis commissum est prælium, in quo Brieno victoria cessit, qui tamen ex lethali vulnere in prælio accepto mox occubuit.

Anno 1018. jam dictus Melachlinus copias Lagenienses & Ostmannicas in prælio ad Fodvay fudit.

Ann. 1019. Brennus, Mælmurii filius, Rex Lageniæ, oculis Dublini captus est.

Anno 1020. Reginaldus Ivari filius, Ostmanorum Regulus, sine liberis Waterfordiæ obiit, cui Sitricus frater ejus successit.

Ann. 1022. Ugairus, Rex Lageniæ, in conflictu ad Delgne Sitricum Regem Dublini in fugam conjecit.

Anno 1023. Sitricus, Waterfordiæ Ostmannorum Regulus, ab Offorienfibus occisus est, cui successit Reginaldus O Hivar.

Anno

Anno 1029 Ostmannorum Rex, Dublini, suscepta Romam peregrinatione, in via, vitam amisit. Huic successit filius ejus Aulavus, sive Auloedus, hic sequente captus anno, Matthæo vel Mathgaunno O Riagan 200. vaccas pro lytro solvit & 80. equos Britannicos, tres uncias auri, & gladium, dictum Caroli gladium.

Anno 1035. Aulavus, filius Sitrici Dublini, Romam profectus, in Anglia occisus est, cui filius ejus Sitricus successit.

Reginaldus O-Hivar, Regulus Waterfordiæ, occisus est Dublini, anno 1036. à Sitrico Rege.

Communanus O-Raban, Regulus Waterfordiæ, ex domesticis periit insidiis An. 1038. quo anno Waterfordia à Dermitio, Rege Legeniæ, direpta & incensa est.

Sitricus, Aulavi filius, Rex Ostmannorum, Dublini decessit. Sitrico successit Aulavus, sive Aulvedus, an. 1041.

Crovan, Rex Manniæ, Dublinum sibi subjugavit An. 1066.

Godredus Croan, Rex Dublinius, nec non Manniæ & Hebridum insularum, obiit in illa insula an. 1076.

Moriertachus O-Brien, Rex Hiberniæ, Dublinium cum exercitu pervenit, indeque Godfridum Meranagh Regulum expulit An. 1095. quo tempore Godfredus Meranagh mœrore confectus, vitâ decessit.

Torfinus, filius Torcalli, Ostmannorum Dublini Regulus, in ipso flore juventutis repentina obiit morte.

Reginaldo, Torcalli filio, Dublini Regulo, an. 1147. in acie à Midensibus occiso, itaque Regno exuto.

Godredus, filius Olavi, Rex Manniæ, ab Ostmannis Dublinii Rex salutatus est, sed in annalibus Hibernicis Oiterus, alias Octerus, Reginaldo dicitur successisse, licet, Octero biennio post occiso, Dublini principatum obtinuit Brodarus Reginaldi frater.

Asculphus Brodaro Torcalli filio, Ostmannorum Dublinii Regulo à Midensibus in prælio occiso, ejus frater ann. 1161. successit. Hic Asculphus, variis expeditionibus occupatus, ultimum etiam contra Dublinensem portum suscepit, adjutus à Joanne quodam, & copiis suis auxiliaribus fretus; sed cæsi sunt in fugam. Asculphus etiam ipse captus, & postea ultimo supplicio affectus est. Paulo post adventus Henrici 2. in Hiberniam fuit, de quo sermonem facere hujus loci non est.

SUC-

SUCCESSIO ET SERIES REGUM HIBERNIÆ, FORMAQUE IMPERII APUD VETERES HIBERNOS.

OLim in Pentarchia potentissimus totius insulæ quisque Dominium sibi arripiebat, vulgoque Rex Hiberniæ dicebatur, & à quibusdam Rex Regum.

Loegarius filius Nelli *Nigialac* regnavit anno 35. & in prælio à Lageniensibus interfectus est. Atque ab hoc Series Regum Hiberniæ commodissime instituitur, quod illa omnia, quæ de ejus antecessoribus dicta sunt, fabulosis commentis repleta sint, cum quòd multi per abusum dicti Reges sint.

Lugdathus, alias Lugaidus, Lœgarii filius, regnavit 25. annis, illum fulmine ictum periisse perhibent, anno D. VIII. quod pertinax in Gentium colenda Idololatria fuerit. Hoc extincto. 5. annorum secutum est interregnum.

Moriertacus, filius Ercæ, dum vinum licentius quam decebat sobrium, haurit, bene potus, misere periit, quidam asserunt, illum dolio vini immersum, ita vino fuisse sepultum, anno 634. cum 21. annos Rex fuisset.

Tuathalus Malgarb regnare cœpit An. C. 534. tenuitque per 10. annos Regnum, à Mælmorda vero occisus anno 545. Verum homicida statim à famulis Regis captus, & confossus est.

Dermitius primus, Cervaili filius, qui in Regno successit, occisus est ab Ædo, sive Hugone Nigro, anno D 565.

Fergusius & *Donaldus* primus, filii Moriertachi, Nepotes Ercæ, successerunt anno 565. Sed interfecto in prælio Donaldo, sequenti anno imperium ad Amirachum pervenit.

Amirachus, filius Setnai, peremptus est à Fergusio, filio Nelli, anno C. 569. quod facinus ipsi Fergusio ultricem acceleravit mortem, qui ab Edano, Amirachi filio, sequenti anno confossus est.

Beobanus & *Eochanus*, hic filius, ille Frater Morierfachi, interempti sunt à Cronano, filio Figernaci, cum triennium Reges fuissent.

Edanus, sive Æd. primus, alias Hugo, filius Amirachi, successit anno 572. sed in prælio occisus anno 598. ætatis 66.

Edanus II. alias *Æd Slane* & Collmannus, Rex Temoriæ ſimul regnarunt, annos 6. tumque Edanus occiſus eſt à Conallo, filio Suibnei, & Colmannus à Locano Delman.

Edanus III. cognomento *Varidnac*, Donaldi filius, annos VII. regnavit, Obiit Temoriæ anno 612.

Maleobus, filius Edani, 3. tres imperavit annos periitque in prælio.

Suibneus Mend, filius Fiacri, occiſus eſt à Congalo, filio Scanlani, anno 618. cum 13. annos regnaſſet.

Donaldus II. filius Edani ſive Hugonis I. Amirachi nepos, obiit anno 642. 14. Regni ſui.

Cellacus, & *Conallus*, filii Mælcobi Regis, ſimul regnarunt 12. annos, Conallus interfectus eſt an. 654. Cellacus ſupervixit, poſteaque 4. annos regnavit. deceſſit 658.

Dermitius II. & Blathmacus, filii Edani Slani, 2. regnarunt annos. Deceſſerunt ex peſte, quæ univerſam Hiberniam miſere afflixerat anno 665.

Secneſacus, filius Blathmaci, 6. regnavit annos, occiſus eſt anno 671. à Duibdino, Rege Coirpriæ.

Canfaladus, filius Blathmaci, regnare cœpit anno 671. & in prælio victus & occiſus à Finſa ſucceſſore, anno 679.

Finſa, alias Finacta, filius Donati, Edani Slani Nepos, 20. a. regnavit, & cum Breſſailo filio in prælio una occiſus eſt.

Loingſecus, Finſæ ex fratre Ængufa nepos, eodem an. ſucceſſit, regnavit 8. annos & in prælio cecidit victus, una cum tribus filiis, Ardgallo, Conſaco & Flano, anno C. 703.

Congallus, cognomento *Cenmacciar*, filius Ferguſii, Rex Temoriæ, ſequenti anno ſucceſſit, morteque repentina obiit anno 710.

Fergallus, filius Mæladuini, ſucceſſor, in prælio *Cat-Almain* interfectus eſt, una cum 160. è ſuis, à Munchardo, filio Brienni Rege Lageniæ, anno 722.

Fogertachus O-Cernaig, unicum ſolum regnavit annum, & occiſus in prælio de *Cindelgin*, à Cinædo ſucceſſore, anno 724.

Cinædus, filius Irgalli, ſucceſſor, pariter in prælio periit, occiſus, à Flachertaco filio Loingſeci, anno 728.

Flachertacus regnavit 6. annos, diem ſuum Armachæ obiit, ubi vitam monaſticam amplexus eſt.

Edanus IV. cognomento Allain, Fergalli filius, Rex Temoriæ,

moriæ, cœpit regnare anno 734. & post 6. annos in prælio occisus est Kenanusiæ, à Donaldo suo successore.

Donaldus III. filius Murchardi, imperium suscepit anno 743. regnavitque 20. annos

Nellus Frassach sive Nimbosus, filius Fergalii, discessit anno 778. cum 15 annos regnasset.

Donatus primus, filius Donaldi, Rex Temoriæ, regnavit 19. annos.

Edanus VI cognomento Hugo Ornaid, filius Nelli Trassach, obiit anno 819. vel secundum alios 820. ætatis 60.

Conobarus, alias Corneliu, filius Donati, obiit anno 832. cum 20. annos regnasset.

Nelleus Cail, alias Gracilis, filius Edeni V. successit Concobaro, anno 832. & submersus est Callinæ, anno 846. ætatis suæ 55.

Melsechlinus primus, vel Malachias, filius Mælruani, regnavit 16. annos, obiit anno 862.

Edanus VI. filius Nelli, dictus Fiuliat, Rex Temoriæ, successit regnavitque ferme 17. annos, obiit an. 879.

Flanus, Melsechlini filius, Rex Temoriæ, regnavit 36. annos, menses 6. ac dies 5. obiit anno 916. ætatis 68.

Nellus Glundub, à nigro genu ita dictus, Edani VI. filius, vix tres annos regnavit, & prope Dublinum à Danis sive Ostmannis occisus est.

Donatus II. Flani filius, regnavit annos 25. interiit autem morte repentina, anno 944.

Congelachus, filius Melmithi, qui successit, ab Ostmannis Dublinensib. occisus est, in prælio ad Tiguiran, anno 956.

Donaldus O-Neal, successor ejus, mortem obiit Armachę, anno 980. Eo tempore Edgarus, Rex Angliæ, maximam Hiberniæ subjugavit partem.

Melsechlinus II filius Donaldi, patri defuncto successit, anno 979. Is aliquod præliis Danos superavit. Cum autem regnasset annos circiter 23. Regnum cessit Brieno, Regi Momoniæ: Brieno autem in bello occiso, Regnum iterum Melsechlinus postliminio suscepit.

Brienus, filius Cenedi, Lorcani nepos, cognomento Boruma sive Boro, Rex Mononiæ. Princeps propter Virtutes animi maxime clarus, postquam Danos multis superasset præliis, Rex totius Hiberniæ declaratus est, anno 1002 Ex-

actis postea 12. annis, ipse in prælio occisus est, ad Clontarf prope Dublinum, anno 1014. ætatis suæ 74.

Secutum est interregnum annorum 30. Cuano O-Lachnan & Corcrano, aliis Corcano clerico clavum (ut creditur) imperii regentibus.

Dermitius III. post 20. annorum interregnum, imperio præfectus est, quod plusquam 30. annos tenuit. occisus est in prælio à Conochero O-Melaghlin, Rege Midiæ.

Tirdeluacus-O Brien, Brieni Borumæ è Thaddæo filio nepos, Rex Momoniæ successit, obiit Kincoræ, anno 1086.

Moriertachus O-Brien paulo post Regnum est adeptus, qui fuit Tirdalvaci filius, qui, cum multos regnasset annos, decessit anno 10200.

Firdelvacus O-Conner, Rex Conatiæ, Regni potitus, illud tenuit usque ad annum 1157. quo diem suum obiit. ætatis suæ 61.

Mauritius, alias Moriertachus, Nelli filius, Loglini nepos, sed vulgo dictus Mauritius Mac-Loglin, cognomento ab avo ducto, regnavit annos plus minus 9. occisus a Donato, O-Caroll. Rege Ergalliæ sive Urielis, anno 1166.

Rodericus O-Conner, filius Tindelvaci, Rex Conatiæ, successit anno 1166. obiitque 1198. sepultus in cœnobio de Cong. Ejus tempore Hibernia ad Anglos pervenit, quamvis Angliæ Reges olim Domini Hiberniæ dicti fuerint, donec Henricus VIII. in Parlamento Dublini, habito anno Dn. M.D.XLI. *Hiberniæ Rex declaratus est, Sub priori autem nomine dicti Reges, omnimodam habuerunt Regiam jurisdictionem, potestatem, præminentiam, & auctoritatem Regalem, spectantem & pertinentem ad Regalem statum & Majestatem Regis: quandoquidem Regia Majestas, & Nobilissimi sui progenitores juste & recte fuerint, & de jure esse debuerunt Reges Hiberniæ, & ita reputandi, accipiendi, nominandi, & vocandi,* ita statutum.

PRÆ-

PRÆTENSIO ANGLORUM

PRætendebant Angli immunitatem à Vectigalibus, à Rege Daniæ in transitu Freti Baltici; hisque nituntur rationibus: Allegant quod Rex Daniæ tempore Regum civibus Anglicanis talia concesserit, quæ cum universitati donata fuerint, esse realia, neque unquam expirare, sed ad posteros transmitti contendunt. Quin post abrogatos Reges, eosdem esse cives, eandem communitatem, quæ antea fuerat. Et quod privilegium concessum à concedente, iterum statim revocari nequeat, ex communi consensu interpretum, maximè si per formam contractus sit initum. Rex vero Daniæ contra confitetur, se privilegia Civibus concessisse Anglicanis, sed non ut Civibus status cujusdam turbati & qui Respublica esse velit, sed Civibus Regii status: cum igitur privilegia stricti sint juris, & sicut à persona ad personam, ita à populari statu ad Regnum extendi nequeunt, quin contra, cum tantum inter hunc statum & illum intersit, ideo jure merito prætensam libertatem & immunitatem illis derogari, cum privilegiis suis privandum sit, qui alienis, h. e. Regiis derogat.

Angli pariter ab Hollandis propter piscationem Halecum in Oceano Anglicano, vectigal aliquod sibi deberi prætendunt, illud exigunt; his in medium adductis rationibus.

1. Quod Rex, sive Regnum sit Dominus maris Anglicani, quod Seldenus in suo mari clauso ostendit l. 2. c. 23. ubi Edvardus 3. se Dominum Maris Anglicani vocat.

2. Quod Rex sive Regnum, custodiam, præfecturam, seu (ut vocant) Admiralatum maris Anglicani, post Normannorum adventum semper constituerit.

3. Quod certum vectigal, Danegeldum dictum, Regibus Angliæ pro usu maris ab omni antiquitate præstitum sit.

4. Quod, quamvis mare jure Romano sit juris Gentium, tamen mores Anglicani illius admittant dominum.

5. Quod ab exteris peregrinisque Dominium Regum Angliæ in mari Anglicano demissione velorum recognoscaturi quę late omnia à Seldeno in mari clauso deducta sunt. Contra Hollandi regerunt; quod mare nullum admittat Dominium, cum contra naturam sit, illud Dominio subjicere, quod propter continuum fluxum & refluxum nullos admit-

tit poſſeſſionis terminos, quod ipſa natura adeo amplum fecit, ut omnibus Gentibus ſufficientem præbeat piſcationem. Atque hæc hujus argumenti controverſia, in nuperis inter Belgas & Anglos habitis concluſiſque pacis tractatibus, nondum fuit concluſa, ſed ad certum tempus, quo de his agi debeat, devoluta.

RATIO STATUS ANGLIÆ.

Regina Eliſabetha, quæ cum prudentiſſimis etam orbis Monarchis, potentia & viribus componi potuit, veram Status ſui Rationē in eo conſiſtere exiſtimavit, primo ut concordiam in Regno ſuo aleret, priorumque reliquias factionum omnes ſimul extingueret, judicans, Angliam animal tum vaſtum eſſe, quod non niſi propriis queat mori manibus. Pro fundamentali obſervavit Regula, Catholicam Religionem exterminare, quo unico medio Hiſpanorum machinationes impediri poſſent, qui ſub hujus prætextu omnes fovere Rebelliones conſueverunt. Hinc, utrum male illi ſentiant, qui in hac ſunt opinione, quod Rex Carolus I. in culpa fuerit, quare vitam cum imperio amiſerit, quia partes Catholicorum in Regno foverit, hæc aliorum relinquimus judiciis.

Quin ipſa Regina Eliſabetha, quamvis faſſa fuerit, ſe Philippo, quem magni faciebat, ſummopere eſſe obligatam, nihilominus ſtatus ſui rationē tam alte cordi infixam habuit, ut nunquam conſultum judicaverit cum illo paſciſci, idque triplicem ob rationem. 1. Ut ſummam illam in Indiis potentiam, ſibi maxime ſuſpectam, coërceret. 2. Ut Regnum ſuum opimis prædis locupletaret. 3. Ut hac ratione ſubditos ſibi devinciret, ac in perpetuo bellorum maritimorum exercitio, in quo conſervatio ejus Regni fundatur, conſervaret.

Exiſtimavit etiam rationem ſtatus ſui in eo conſiſtere, ut Galliæ Regno ſubveniret, ne illius ruina incrementum illius eſſet, à cujus viribus ſibi imprimis metuendum erat.

Cum Principibus Galliæ Poteſtantibus, propter ſingulares quaſdam rationes, arctiſſimam coluit amicitiam. Atque his paucis regulis prudentiſſima Regina ſucceſſoribus ſuis teſtatum reliquit, Angliæ Regnum, præter communem Principum aliorum Status rationem, peculiarem aliquam habere, nimi-

nimirum in propagatione Religione Protestantium positam, & quidem pari zelo, quo Rex Hispaniæ se Religionis Catholicæ Protectorem ostendit.

Igitur Anglia ubique locorum, re ita exigente, quid agatur, per suos emissarios scrutabitur omnibus tractatibus, quæ cum Principibus Protestantium haberi debeant, intersit semperque arma in promptu habeat, ut se aliis hoc modo formidabilem reddat.

Hæc Anglici status ratio, quamdiu stricte observata fuit, velut antemurale quoddam dicentibus Anglis, incolumem pastorem cum ovibus præstitit. At vero nunc statu rerum mutato quotus quisque Anglorum incola jam non exclamat: Totne in Anglia Religio

— — *Potuit suasisse malorum?*

Hodierni Anglicani Regiminis ratio status in his tribus potissimum subsistere videtur, quæ etiam ex ratione nuper constitutæ Reipub. Angliæ apparent.

1. Militarium copiarum tam terrestrium quam maritimarum aliquot millia, X. nimirum equitum & XX. peditum, in stipendiis servanda esse. Neque vero sola Elisabetha usu edocta est, conservationem Angliæ *in perpetuo maritimorum bellorum exercitio fundari.*

2. Ut nemo Romano Catholicorum, aut conjurationis Hibernicæ reus, ad dignitatem Parlamentarem promoveatur,

3. Ut Rex Carolus, cum omnibus suis successoribus, in perpetuum Anglia, cujusque Regimine sit exclusus: cujus exclusionis rationes sonticas, ipsum Parlamentum aliquot emisso tractatu notavit.

REGIMEN POLITICUM NUPER CONSTITUTÆ REIPUB. ANGLICANÆ.

QUEMADMODUM ILLUD ANN. MDC. LIV. LONDINI IN COMITIIS PARLAMENTARIIS INTRODUCTUM EST EXTRACTATU, CUI TITULUS RATIO CONSTITUTÆ NUPER REIP. ANGL. AD VERBUM FERE DECERPTUM.

POstquam fessam bellis Civilibus Angliam, consensu & Auctoritate Parlamenti, Olivir Cromwellius nomine Protectoris accepit, in publicis Parlamentariis Comitiis, hanc mutuis suffragiis Reipub. Anglicanæ administrandæ constituerunt rationem.

DE PARLAMENTO.

1. PArlamentum triennio, vel sæpius convocandum est, neque id summi *Magistratus* arbitrio permittetur, velit nec ne convocare; aliis enim certis potestas facta est, imo ex officio injungitur, absque eo, si is ei muneri deerit, conventum indicere, perduellionis crimine postulādis, ni id fecerint, &c.

2. Quod ad Parlamentorum constitutionem; illorum numerus, qui eligendi sunt, majori cum æquitate ac ratione quam antea per singulas provincias descriptus est, ut neque laxus, neque plus justo constrictus sit.

In Electione de iis tam qui eligunt, quàm qui eligi debeant, cautum est, ne eligantur qui armis contra Parlamentum usi fuêre post ann. 1641. nisi si post illud tempus Parlamento militarint, aut suum insigne studium testificati sunt.

Sed quoniam spes est, posse tales, in civitate libera degentes, ad sanitatem aliquando reduci, præmissa illa cautio haud amplius *Trium Parlamentorum Triennalium* spatio duratura est, præterquam si *Romanæ Religionis* sint, aut barbaræ ejus ac sanguinariæ *Conjurationis Hibernicæ* conscii fuerint. Utque observandæ in electionibus conditiones irritæ ne sint, potestas concilio reservata est, de electis judicandi, eosque prius appro-

approbandi, quam in senatum recipiantur; quæ itidem potestas post tria deinceps Parlamenta triennalia finem est habitura.

Ejusmodi nunc potestate Parlamentum instruitur, ut præter eam quæ Parlamentis præcedentibus attributa est, in inquirendis quæ à Magistratu male gesta sunt, ac corrigendis &c. possint & præsenti constitutione, auctoritate propria, leges ferre aut antiquare.

Hoc etiam providetur, si intra diem vigesimum Dn. Protector oblatas sibi à Parlamento Rogationes non signaverit, uti pro LL. deinceps nihilo secius habeantur, ac si ipse suum assensum præbuisset.

De Parlamentorum duratione hoc cavetur, ut prorogari, intermitti, aut dissolvi intra 5. mensium spatium, citra ipsornm consensum, ne possit.

DE LEGIBUS.

PRimum illud & supremum supremæ auctoritatis caput, quod in LL. latione positum est, integrum Parlamento reservatum est.

DE MILITIA.

ADministratio Rei militaris, quam Rex sibi, velut jus suum proprium & absolutissimum, excluso ab illo, ideoque maxime dissentiente Parlamento, vendicavit, nunc talis est, *ut Dom. Protectori res militaris terra marique curæ sit, quamdiu Parlamentum habetur ejusque duntaxat consensu; cum non habetur, consensu majoris partis Concilii. Quod si quid per intervalla posthac in ejus administratione à Concilio male gestum fuerit, Parlamenti succedentis erit, ea de re cognoscere, remediumque adhibere.*

DE JURE BELLI.

I*Us belli & Pacis, ex constitutione hujus Regiminis, non solum cũ concilio, sed cum Parlamentis etiam communicandum est. Si quod bellum cum externo hoste imposterum contigerit*, convocabitur statim Parlamentum, ut de eo gerendo consulatur; quod

est Privilegium, ne à Parlamento quidem in suis Novendecim propositis, neque in ullis eorum scriptis per id tempus evulgatis, sed Regi semper ex more permissum.

DE VECTIGALIBUS.

JUs Vectigalium ac tributa imponendi totum Parlamento reservatur. *Quod autem articulo* hujus constitutionis tricesimo, est clausula quædam, qua D. Protectori potestas facta est, ad tempus, habendi census, consentiente concilio, ad prævertenda pericula atque incommoda quæ alioqui poterunt accidere, advertendum est, quemadmodum hoc necessitati solum tribuitur, nec diutius quam ad sequentis Parlamenti initium durare debebit, jus ultimę Provocationis Parlamento reservatum est.

DE MAGISTRATIBUS.

JUs creandi & Constituendi Magistratus, à summo usque ad infimum, in Parlamento situm est.

DE RELIGIONE.

QUod in iis, quæ ad Religionem attinet, id ei quoque fini per omnia respondet, quem & Parlamentum & exercitus sibi proposuerant. *Nam memoriâ repetendum est, Parlamentum ad id imprimis incubuisse, (exceptis semper dissolutis & blasphemis quibusque opinionibus & vitæ moribus) ut infirmis conscientiis Christianâ libertate consuleretur; idque operam dedit, Religioni, eamque sincere profitentibus, faveret ubique, ac patrocinaretur*, utque iis, qui, conscientia sic suadente, formis receptis assentiri nequivissent, communi hominum ac civium jure, libertate ac commodis, eam ob causam ne excluderentur, dummodo innocenter & modestè erga omnes, pacate atque fideliter erga Rempub. se gererent.

De Religione autem Romano Catholica ita statutum est: Atque huic convenienter sanctissimo & Christiano consilio arbitramur piorum omnium rationibus summopere prospectum esse, uti & *Evangelii, ministris alendis, errorum atque hæresium confutationi, Papismi, Prælatus, & quidquid pietati sanaque*

que doctrina contrarium est, extirpationi. Cum etiam exploratum sit, factionem Papisticam domi forisque incertum hunc apud nos Religionis statum in sua commoda quam maxima convertisse, quantaque exinde occasio astutis quibusdam atque irreligiosis data sit, Religionis obtentu innumeris sese factionibus duces præbendi, opinionesque blasphemas fovendi &c. existimamus, venisse jam tempus, in quo Magistratus nostros maxime oporteat vulneribus hisce ac morbis lethalibus medelam aliquam adhibere. &c.

DE MILITIBUS.

DE ratione alendorum terrâ marique militum ita constitutum est, ut hoc statuto anno reditu perficiatur. Terrestrium copiarum numerus in stipendiis habendus, sunt equitum X. millia, peditum XX. Ex eoque reditu supradicto stipendium iis suppeditandum est, quod reliquum erit, in classem tutando mari satis validam impendetur. Quod si postmodum non erit ex usu Reipub. tantas copias terra marique instructas retinere, ejus pecuniæ residuum sub publicis usibus in ærario reponendum erit, atque ex consensu Parlamenti erogandum.

Quod ad ducenta millia librarum; quotannis insuper solvenda, non illæ quidem D. Protectoris domesticis sumptibus sustinendis, aut privatis cujuscunque commodis destinantur, verum administrandæ justitiæ aliisque Reipub. rationibus, judicum nimirum stipendiis aliorumque ministrorum curialium persolvendis, legatis accipiendis, aut ad exteros mittendis, Negotiis publicis per tres nationes obeundis, aliisque ejusmodi usibus insumendæ sunt.

JUS CREANDI MAGISTRATUS

POstremum atque præcipuum supremæ Auctoritatis caput. Jus creandi ac constituendi summos Magistratus, summosq; rerum gerendarum Ministros, ut *Magnum Cancellarium, Custodem magni sigilli, seu commissarios, Thesaurarium, Ammiralium, Scotiæ & Hiberniæ præsides*, & Tribunalis utriusque summos judices, non nisi comprobante Parlamento, eligendi sunt.

Quoad

Quod autem Concilium, tametsi Electio eorum, qui in illo adsunt, non explicite & proxime, virtute tamen atque ultimò penes populum in Parlamento est, ab eoque in posterum originem ducere oportebit. Quoties enim eorum quisquam vel moritur, vel loco movetur, Parlamentum sex alios nominabit, spectatæ prudentiæ ac probitatis viros, Dei timentes, quo ex numero Concilii pars major duos eliget, Dominoque Protectori nominabit, quorum unum is vacantem in locum cooptabit: Unde, si quis indignus cooptabitur, id Parlamento imputandum erit, cum eligendi potestas prima ejus sit.

Ultimum, quod ad ipsum D. Protectoris munus, advertendum est; neminem ad illam dignitatem provehendum esse, vel sui, vel familiæ suæ causa, sed prout idoneus vel illo munere dignus videbitur, quod non hæreditatio jure, sed suffragiis ad illum perveniet.

DE MORIBUS ROMANORUM.

MORES ROMANORUM VETERES.

ROmani apti nati erant ad bella. In principio rerum parvi litteras fecerunt, donec imperium suum amplificassent, ubi maximi quique & divitiis potentes, studia excolebant; neque vero animum ad arma applicabant, nisi in scientiis versatissimi. Juvenes illustrium familiarum caussam pauperum coram Senatu agebant, Legumque suarum notitiam optimè imbibebant. Eloquentia se valde exercebant. In primis rerum suarum incunabulis; sobrii & parvo vivebant contenti, magnas temnentes divitias, quod exempla Valerii Public. & aliorum, qui ab Aratro Dictatores facti sunt, demonstrant.

Verum, subjugatis tot Provinciis, acquisitisque ingentibus terrarum possessionibus, luxui & voluptati vacare cœperunt, ut in his etiam omnes superarent Nationes; ad ultimum nihil aliud præter amplitudinem imperii quærebant, ad quam consequendam, nullo humano pepercerunt sanguini, ad quod vitium non parum juvit, gladiatorum invicem

vicem commissorum fœdum certamen, & bestiarum certamina, quibus ita addicti erant, ut nullam his potiorem voluptatem existimaverint. Præcipui illorum, favorem populi sibi largitionibus frumenti conciliabant, vino, & argento. Patres, domum redeuntes, osculo filias excipiebant, exploraturi num vinum biberint. Non permittebant, ut illorum filii extra domum cibum caperent, ad illorum loquelam ita attenti, ut nullum inhonestum verbum, ex ore illorum prolatum, incastigatum finerent. Consueti erant illos in Toscanam, Athenas, & Rhodum mittere, ad artes & scientias capiendas. Illi nunquam in publico conspiciebantur, usque dum ætatem X. annorum attigissent. Annos nati XVII. Prætextam sumebant, togamque virilem induebant, &, quam primum illam accepissent, quilibet juvenis cum sene statim ambulabat, illi magnum faciens honorem, &, cum Senatus comitia haberet, isti juvenes quemlibet Senatorem comitabantur, & ad curiam deducebant, tamdiu expectantes, donec de curia descensuros domum reducerent. Cum filias elocarent, clavem ipsis in manus, cingulum, & flammeum dabant, de quibus, aliisque Antiquitat. Rosini, & alia passim docent, nec illa jam hic repetere necessum est. Sepulturam quod attinet, habuerunt Veteres duplicem cadavera condendi morem: 1. Mortuos terra tegebant, moreque nostro sepulcro claudebant, 2. Cadavera comburebant. Verum hic mos non multum duravit: Primus Senatorum qui post mortem combureretur fuit Sylla, & Numa Pompilius inventor fuit exequiarum, instituto Pontifice cui hoc commissum erat negotium. Primus demortuis Illustribus exhibitus honor, erat quod illos oratione funebri laudarent: sic Cæsar 12. anno: Tiberius vero 9. unus aviam, alter parentem, pro funere, oratione executi sunt. Ceremonias, quibus apud sepulchra uti solebant, quam plurimas, literis Kirchmannus & alii consignarunt: nos illis hic recensendis supersedemus.

MORES HUJUS TEMPORIS.

NOstri seculi Romani multa ab antiquis mutuata retinent, ut morum gravitatem, quæ cum ipsis nata esse videtur, magnificentiam, & rectum quendam in rebus animum.

mum. Affectationem melius quam Hispani tegunt. Verum cum ibi ingens confluxus sit, ex omnibus Europæ Nationibus, mores illorum pro advenarum ingenio variant. Urbs hæc ex variis vivit artibus. In honore pauperes illos habent, qui ad aliquam aspirare possunt dignitatem, nec varia magis alibi fortunæ sors est, quam hic; nihil enim tam miserum abjectumque est, cui ad felicitatem Via non pateret, modo virtute non egeat. At verò, ut alii Itali, ita etiam Romani fucum amant, nec facile acceptarum obliviscuntur injuriarum, domi parce & adstricte vivunt, foris, in illis quæ speciem pompæ habent, prodigi sunt. Nobiles illorum affabiles & humani sunt, armis valde addicti. Plebs vero agrestis est, rudis, & aspera, animosa tamen, & robusta, sicut antiquitus. Ex Ancona, confidentes & audaces sunt, & ideo bellis apti, in conversatione rudes sunt, agriculturam excercẽt, nec quicquam mercaturam curant. Ferrariensibus Itali hoc vitii dant, quod callidi sint. Perusinos promptos & audentes vocant. Spoletanos subdolos, Bononienses feroces, Ostienses avaros, Romanos crudeles & validos. Romani ad bellum perseverantiam, Ferrarienses machinas ignivomas, Viterbenses calcaria. Adferunt Ferarienses opinionibus indulgent, vindictæque cupidi sunt ; sicut Romani, supra quos vix alii crudeliores sunt.

In excipiendis advenis Ferrarienses rudes sunt. Spoleletani agrestes, & in omnibus rebus aperti. Perusienses dicuntur fœminas bene servare, Beneventini rusticitate laborant. Bononienses nonnihil gloriosi, Cesani rapaces, Ravennenses civiles. Verbo: omnes Itali æmulationi obnoxii sunt, & suspicioni, item Zelotypi. Fœminas in ædibus ac in claustris captivas tenent, nec ulli illas videre fas est, nequidem proximioribus amicis, nisi singularem aliquam ipsis exhibere voluerint gratiam. Ingentes sunt dissimulatores, & irarum tenacissimi, quas non prius deponent quam ultionem contra inimicum exercuerint, nec citius offensas quam vitam ponunt, etiam amicitiam simulant, ut commodius sibi fidentes perdant.

Fœminæ Italorum, hic Auctoribus, Virtutum vitiorumque confinio notantur.

Senenses, pulchræ sunt; Florentinæ, delicatæ; Perusinæ elegantes, cajetanæ, formosæ, Consentinæ, obstinatæ, Bene-
ven-

ventanæ, rusticæ, Bononienses, arrogantes, mutinenses, benignæ; Cesenates, rapaces; Genuenses Salaces; cremenses, fallaces; Placentinæ, difficiles; Lucenses, castæ; Pistorienses, faciles; Romanæ, graves; capuanæ, superbæ; Neapolitanæ, solicitæ; Brundisinæ, inertes, Ferrarienses, avidæ; Ravennates, humanæ, urbinates, affabiles; Vincentinæ, constantes, Parmenses, avaræ, papienses; lucri cupidæ, mediolanenses, urbanæ; Pedemontanæ procaces; Venetæ, petulantes; Veronenses, gratiosæ, Brixianæ, diligentes, Formianæ, speciosæ, Laudenses superstitiosæ; Cremonenses, sumtuosæ; Tarvisianæ, Zelotypæ. Bergomates astutæ, Aretinæ, tenaces; Puteolanæ, bellæ. Virorum Italorum, hæc laus & vitia sunt.

Mediolanenses non Zelotypi, Mantuani, solciti, Neapolitani perditissimi, Lucenses, constantes; Veneti, libidinosissimi, Senenses, indefessi; Perusini ardentes, urbinates, cauti, Brixienses, firmi, Calabri pertinaces, Vincentini diligentes, Genuenses odiosi, motinenses gnavi, Bononienses fideles, Placentini acres, Cremonenses avidi, Veronenses molles, Romani insani, Ravennates cupidi, Pisani, vehementes; Tarentini profusi; monopolitani, strenui, Cortonenses, furiosi, Pistorienses, sedati, Savonenses, placidi. Hæc de illis eatenus dicuntur, quatenus fœminarum sunt amatores.

LIBER

LIBER SEXTUS
PROPONENS
ITALIÆ
ILLIUSQUE PRINCIPATUUM AC EMPORIORUM MORES, STATUM ECCLESIASTICUM, POLITICUM, REDITUS, VIRES, SERIEM PONTIFICUM, DUCUM, ET ILLUSTRIUM FAMILIARUM, PRÆTENSIONES, RATIONES STATUS, JUDICIUM POLIT. SECUNDUM PRIOREM OBSERVATAM METHODUM.

STATUS ECCLESIASTICUS ITALIÆ, ET SEORSIM URBIS ROMÆ DEQUE PONTIFICE ROMANO.

HIC Ecclesiæ Catholico-Romanæ (ut vocant) Præsul supremus sedem suam habet. Nostris temporibus Pontifex Romanus vocatur. Qui totam Italiam sub Romano-Catholica fide tenet. Præter Catholicos autem, ibi etiam tolerantur Græcæ Religioni addicti, & Reformati, qui in ditione Neapolitana, apud Venetos, Perusianos, Valenses, Ducem Savoyæ, Lucernens: agunt, Judæi quoque in nonnullis locis commorandi habent potestatem. vid. Pierre d' Avitii tom 3. discurs. Gener, Ital.

Auctoritas Pontificis spiritualis, licet magna sit, variat tamen pro temporum ratione. Ditiones suas per Cardinales regit. Illi autem plures esse non possunt, quam LXX. per Constitut. Sixti V. secundum numerum discipulorum Christi. Sed Pontifices per dispensationem quandoque hunc numerum excedunt, interdum etiam pauciores admittunt. Inter Cardinales quidam reperiuntur Principes, ex summis nati Europæ familiis: Quibusdam etiam ad hanc dignitatem prudentia & doctrina viam parent. Dividit vero Pontifex inter Cardinales, quatuor summa officia. Horum Primum est *Magni Pœnitentarii*, qui, una cum consultoribus suis, expensâ confitentis culpâ, modum ipsi pœnitendi præscribit. Huic parent alii pœnitentiarii minores, qui vel absolvunt confitentes, vel, celato nomine illos pro gravitate peccatorum ad supremum remittunt Pœnitentiarii maximi tribunal. Secundum officium habent *Vicarii Papæ*, qui curam gerunt cultus divini, & Regiminis Spiritualis. Tertium est *Vice-Cancellarii* (nam Cancellarii dignitatem ipse sibi reservat Pontifex, Vel S. Laurentius) Hic ministros sibi subjectos habet. Quippe omnes judices ipsi parent, etiam auditores Rotæ, numero XII. Viri summæ dignitatis, de caussis totius Christiani Orbis cognoscentes. Quartum officium est *Camerarii*,

Quod, ut & alia, cum ad Statum vel Regimen Politicum spectent, in suo loco exponemus fusius. Cæterum Pontifex, à Romanis, ut & Romano-Catholicæ Religioni addictis aliis, pro capite universæ Christianæ Reipub. Divi Petri successore, & Christi in terris Vicario agnoscitur, talisque habetur, qui in rebus sacris errare non possit. Inde hoc persuasis, firma stat sententia, quod ab ejus judicio, & sententia, ne latum quidem unguem liceat discedere. Is L L: à se latis omnes constringere valet, & in illis etiam, quæ in Consiliis tractata sunt, plenam statuendi & determinandi sibi vindicat potestatem. Est etiam supra concilia, quorum decreta, ipsius est declarare, infringere, corrigere, in nonnullis etiam dispensare. Id hoc tamen, Sorbona Parisiensis secuta Concilii Basiliensis auctoritatem est, nunquam planè voluit consentire. Sed rerum Sacrarum cura omnis, soli concessa est Pontifici, cui non solum Sacerdotes, ordinesque varii monasteriorum, sed eriam seculares subjecti sunt, nec tantum respectu rerum pure spiritualium (ut vocant) verum etiam temporalium; nimirum judiciorum, tam civilium, quam criminalium, & matrimonialium. Nec defuerunt, qui scriberent, Principes omnes & status seculares Pontificum Imperio esse subjectos. Quorum officium esset, de Regum & Principum controversiis Judicium ferre, & quid unius alteriusque sit determinare. Maxima verò Pontificis auctoritas in duabus rebus consistit, in præmiis, & pœnis. In pœnis quidem, quas Pontifex infligit, non de fortunis solum, & vita, sed de animæ quoque salute agitur. Sed illa trita latissimaque est via, conferendi beneficia Ecclesiastica in alienis Regionibus sive imperiis. Hodie verò illa potestas non parum est accisa, restrictaque, præcipue in Germania, ubi Collegia Canonicorum, quæ capitula vocant, Episcopos & Prælatos eligendi jus habent: exceptis iis, qui subsunt Austriacæ familiæ Imperio, qui ab Archiducibus nominantur.

In Gallia, solus Rex potestatem habet Episcopos nominandi, quæ etiam Regi Hispaniæ competit. In Hispaniæ Regnis, *India* occidentali, Belgii parte, Sardinia. In Regno Neapolitano nominationis jus habet in 24. Ecclesiis, secundum conventionem cum Clemente VII. factam. Eodem jure nominandi Episcopos Imperator, quatenus Hunga-

Hungariæ & Bohemiæ Rex eſt, utitur, in dictis nimirum Regnis. Quod etiam in aliis Regnis, ut Polonia & Luſitania, obtinet. Licet verò Pontificis poteſtas in eo ſit reſtricta, tanta tamen adhuc beneficiorum diſpenſandorum copia ad Pontificem pertinet, ut nemini Chriſtianorum principum major pareat. Sed qui ab ipſo collationem non accipiunt, confirmationis tamen diploma impetrare tenentur.

Quomodo vero creetur Pontifex, paucis his ſubjungemus. Initio, clerus Romanus, conjunctis populi ſuffragiis, jus renunciandi Pontific. habuit. Huic Imperatores ab Anno CCCLI. ſuam interpoſuerunt auctoritatem, à quibus illi confirmationem ſoliti erant petere, primo ſumma pecuniæ data, dein ſine pretio. Poſtea totum jus creandi pontificem, ad ſolos Imperatores, Pontifices detulerunt; quo populi Romani inſolentiam infringerent. Hoc jus Imperatores diu tenaciter retinuerunt, adeò, ut cum in Pontifices denuo repeterent, graviſſimum Schiſma, Chriſtianam Rempublicam valdè concutiens, inde exſurgeret. Dum hæc agerentur, quidam Pontifices ſibi deſtinabant & eligebant ſucceſſores; quorum Electione dein Clerus confirmavit. Ultimum, cum prævaleret Pontificum auctoritas, excluſis cum populo Imperatoribus, electio penes Cardinales & primates aliquot ex clero permanſit. Hic modus tandem in Concilio Lateranenſi ab Alexandr III. anno MCCLIX. præſentibus CCLXXX. Epiſcopis confirmatus eſt, decretumque ut is, qui à tertia Præſentium Cardinalium parte electus fuiſſet, Legitimus Papa agnoſceretur.

Hic mos ad bene multos annos obtinuit, quando Martinus V. ad tollendam iſtius temporis controverſiam, electus fuit. Poſtea vero Gregorius X. in Concilio Lugdunenſi primus illud ordinavit conclave, donec illa electio ad illam, quæ nunc eſt in uſu, formam componeretur.

Modus verò Pontificem eligendi à Cardinalibus triplex fuit obſervatus, Per *compromiſſum*, per *adorationem*, & per *Scrutinium*. Olim non plures erant Cardinales, quàm quinquaginta tres; Pius verò IV. ſeptuaginta 6. vidit. In hoc Purpuratorum Patrum collegio, magnæ erant factiones ſub Carolo V. Imperat. & Franciſc. I. Hinc factum, ut Europæ Reges illorum gratiam ſibi conciliare ſtuderent.

Ita Catholicus certis donis sibi nonnullos obligavit. Imperator sex & septem sibi tenet obnoxios. Galli se illorum quærere gratiam dissimulant.

DE REGIMINE SECULARI QUOD IN PONTIFICEM ROMANUM CADIT.

Pontifex sex ditionum in Italia Dominus est, quæ magna terrarum occupant spatia. Siquidem in medio Italiæ Urbem Romam & totum regit Latium, magnam partem Etruriæ, Umbriæ, Ducatus Spoletani, Perusię, & Bononiæ Ferrariæ, Flaminiæ, Agrum Picenum, & partem Samnii. His non ita pridem accessit Urbini Ducatus. Gaudet supremo jure, in Regno Neapolit. & Siciliæ, Placentia & Parma; in ditione quoque Radicofanensi, cum territorio, quod usque ad pontem Centinum porrigitur, & perpetui Vicariatus titulo à Florentinis possidetur. Papa ditiones suas per Legatos regit: Hi ut plurimum Cardinales sunt magni nominis. In reliquis locis gubernatores constituti sunt vel Potestates. Illi cum nihil magni concludere queant, referũt ad Consilium, quod Romæ bis singulis habetur hebdomadibus, consistens ex præcipius Viris, magna prudentiâ, & brevitate causas controversas componentibus.

PLENIOR ET ACCURATIOR DESCRIPTIO AULÆ ROMANÆ.

QUOAD STATUM POLITICUM, ACCURATISSIME ITALICE DESCRIPTUM, PER EQUITEM GIROLAMO LUNADORO ROMÆ AN. 1652. EX QUO PRÆCIPUA BREVITER EXCERPTA SUNT.

Summus Pontifex R. habet LXX. Cardinales, qui in tres ordines distincti sunt, & dicuntur *Cardinali Vescovi*, *Cardinali Preti*, quorum 50. 14. *Cardinali Diaconi*. Hi omnes nomine sacri collegii Cardinalium veniunt, dicti *Il sacro collegio de Cardinali*. Inter hos vero unus semper officio custodis Cameræ fungitur, dictus *Camerlengo del sacra Collegio*, distinctus à *Camerlengo di sua santità*, sive Pontificis cubiculario. Huic au-

autem commiſſa eſt cura redituum ad Collegium Cardinal. ſpectantium. Annuum vero hoc officium eſt, & ubi illud deponit, unicuique Cardinali partem redituum illi debitam addicit: abſentium non habetur ratio, niſi poſt ſex menſes, ubi Roma exceſſerunt. Adhæc Secretarius unus, tum Clericus Nationalis, & Rationes expediens, (quem illi computiſtam vocant) à Cardinalib. creatur. Secretarius ſemper eſt Italus Clericus, per unum annum tantum officio præeſt.

Officium Secretarii eſt in conclave intrare, literas ſcribere, nomine Sacri Collegii, quæ ſubſcribuntur à tribus Cardinalibus qui capita ordinis ſunt, dicti *Il Cardinale primo Veſcovo, Il Cardinale primo Prete, & il Cardinale primo Diacono.* Hæ literæ tribus illorum ſignantur ſigillis. Certis diebus horis matutinis conventus fiunt generales, ubi decretorum in conſiſtorio factorum catalogum ſecretarius tenet.

Clericus Nationalis ſubſtitutus eſt Secretario, in cujus abſentia officium Secretarii ille exſequitur, eodem veſtitu, quo Secretarius rubro nimirum indutus.

Qui Rationibus præeſt, expeditas habere debet redituum rationes S. Collegii. Has Cardinali Camerlingo exhibet liquidas.

DE MAGISTRIS CEREMONIARUM PONTIF.

DE' MAESTRI DELLE CERIMONIE, DI SUA SANTITA.

HI 4. ſunt, quorum duo priores *Participanti* dicuntur, quibus omnium Cardinalium hæredes ſolvunt 50. aureos ex Camera, & quilibet de novo electus Cardinal 112. aureorum, ut quilibet horum 600. ſcudi pro ſtipendio habeat.

Alteri dicuntur *ſopranumerarii*, qui à quolibet novo Cardinale 12. aureos ex Camera viritim accipiunt. Pollent autem æquali auctoritate, & facienda Dn. Cardinali 6. nuntiant. Hi omnibus interſunt conventibus & ritibus.

DE MAGISTRO S. PALATII.
DEL MAESTRO DEL SACRO PALAZZO.

HIc continue in Palatio Vaticano habitat, cum 2. adjunctis sociis. Hoc officium semper ad Patres ordin. S. Dominici pertinet: Hujus officium est, omnia revidere opera, quæ Romæ sunt imprimenda; quæ subscripta demum imprimuntur.

DE MINISTRO SACRISTIÆ PONTIF.
DEL SAGRISTANO DI SUA SANTITA.

ET hic quoque in dicto habitat Palatio: hoc vero officium ad Patres Ordinis S. Augustini spectat. Hujus negotium est Pontificis sacristiam (ita dictam) curare, ubi tunicæ ingentis pretii servantur, &, cum Pontifex sacra facit, hic illi ministrat.

DE SECRETARIO PONTIFIC. ET SUBSECRETARIO.
DEL SECRETARIO DI SUA SANTITA, E DEL SOTTO SEGRETARIO.

PApa numerosam & Nobilem alit aulam, & in diversas classes distinctam.

Hic præcipuus est Secretarius, is semper Cardinalis Nepote vel Nipote est, Huic multi subsunt Secretarii. Atque hic Cardinalis scribit & subscribit literas Pontific. ad omnes Nuntios, Principes, &c. signatq; diplomata vel patenta (ut vocant) variarum potestatum &c. omnes etiam Legati Principum, cum à Pontifice discedunt, ostendere coguntur, quod negotia sua cum hoc Cardinal. Nipote tractarint, quod & reliqui omnes ministri Romæ faciunt. Atque hic Nipote, solus titulum habet superintendentis General. status Ecclesiastici.

DE MAGISTRO DOMUS PONTIF. ET ALIIS EJUSDEM AULÆ.
DEL MAESTRO DI CASA DI SUA SANTITA, ED ALTRI DELLA MEDESIMA CORTE.

ESt præterea Pontifici Magister domus, qui semper (Prelata) sive ex magnatibus est. Hocque notari debet, quod Papa

Papa nunquam det titulum di *Magiordomo*, alicui Magistro Cameræ, vel aliis, ex quibus Papa declarat Camerarios. (*Camerarii Participanti*) sex, vel octo, pro libitu. Ex his vero secretis Camerariis unus est Thesaurarius secretus, qui dona & eleemosynas nomine Papæ distribuit. Alter Subcamerarius dictus *Guardarobba*, sive vestium custos, sub cujus cura pretiosa templi sacrisque dicata custodiuntur.

Stipendium annuum secreti Camerarii, ascendit ad mille scudi: qui vero est Camerarius participans (*Il Cameriere participante*) habet 1800. plus quam illi, qui non sunt participantes. Ideo vero Participantes dicuntur, quod ex donativis, quæ Cameræ Pontificis inferuntur, & Cancellariæ Apostolicæ, eandem obtinent partem, vel paulo minorem Capellani Secreti, qui ad Missam illi ministrant, cum illam privatim peragit, ut reliquas hic taceamus ceremonias.

Sunt vero etiam ibi alii dicti, *I Camerieri d'honore*, ex præcipuis Nobilibus familiis. *I Camerieri della Bussola. I Camerieri extra muros*, & *I Camerieri Scudieri*. Horum cuilibet suum est officium.

Reliqui officiis præfecti vocantur, *Lo Scalco, e'l Trinciante della Forestaria, ed un Scalco de Poveri.*

Hic inservit illis pauperibus omni mane, qui in Palatio sumptibus Pontificis cibum capiunt, quam institutionem introduxit Papa Clemens VIII.

Il Maestro di Stalla, Præfectus stabuli, inter alios est Ministros, quo officio, ortu, vel etiam Virtutibus, Nobilis gaudet. Cæterum insolitum est, ut Pontifices alicui titulum dent del Cavallarizzo, qui multis gaudet immunitatibus & reditibus, nisi quibusdam Camerariis honorum (I Camerieri d'honore della corte del Papa.)

I Florerii, qui supellectilem Papæ in custodia habent, & sedes parant, cum Consistorium, vel conventus celebrandi sunt.

I Scopatori segreti, ed I publici, qui singulari vestitu ornati incedunt.

Officiales majores sunt Secretarii Status. I Segretarii di stato, qui dependent à Cardinale Nipote. Hi Secretarii diviserunt inter se Provincias. Unus ex illis est Secretarius della Cifra, qui ex rationibus mediam partem habet. Omnes habi-

habitant in Palatio pontificio & quilibet annuatim 1500 scudi habet.

Adhæc sunt *Segretari de Brevi secreti, il Segretario della consulta, il Segretario de memoriali. Il Segretario delle congregatione de bono regimine. Secretarii de brevi* portant mortuo Pontifice in Castellum Sant Angelo, omnes Catalogos negotiorum, quæ illorum manibus acta sunt, tum etiam omnes litteras quæ in illorum officii administratione venerunt.

DEL GENERALE DELLE GUARDIE DI SUA SANTITA, SIVE DE GENERALI CUSTODE PONTIFIC.

Hic à pontifice declaratur, & titulum habet *Breve* & pro stipendio 200. scudi per mensem accipit. In illa custodia communi, numerantur duæ equitum turnæ *(due compagnie di Cavelleggeri)* una turma quinquaginta complectitur. Huic militiæ præfecti gaudent titulis *Breve*, à Pontifice acceptis. Una turma numerat 300. Helvetos, cum Præfecto ejusdem nationis. Hi omnes milites illorumque præfecti in usum belli stipendia merent. In palatio Apostolico excubant continua custodia 5. milites Helveti, divisi in equites & hastigeros.

DEL GENERALE DI SANTA CHIESA, SIVE GENERALI S. ECCLESIÆ.

PApa quoque Generalem Ecclesiæ denunciat, huic privatim dat in conclavi baculum, & præstandum juramentum offert, fruitur 1000. scudis per mensem: illius maxima est auctoritas, & jurisdictio, imperium suum exercet in Generalem Ferrariæ & Avignionensem, qui ambo CC. scudi in mensem accipiunt. Hi sub se vice Generalem habent, cui tria millia scudi annuatim cedunt.

DE PRÆFECTURA ROMÆ.

PRæfectura Romæ est dignitas nobilissima & antiquissima, ab imperatoribus Romanis cum magna auctoritate instituta, & à summis Pontificibus semper conservata, & non nisi Nobilissimis familiis concredita. Hæc dignitas multis gaudet variisque immunitatibus, quam ab Urbano VIII. D. Taddeo Barberino in tertiam accepit Generationem

Porro

Porro etiam à Papa declaratus est Castellanus St. Angelli, *Il Castellano di S. Angelo*, cui quingenti Scudi per mensem numerantur, illi paret sub-Castellanus, cujus stipendium est 50. scudi menstrui. Ibi etiam est Provisor, Castellano subjectus, 400 scudi annuatim habens. His adjuncti sunt alii certis officiis præpositi, quorum cuilibet destinatum est stipendium.

DE GENERALI TRIREMIUM PAPÆ DEL GENERALE DELLE GALEE.

Hic, quemadmodum etiam aliis officiis admoti, Pontifici præstat solitum juramentum. Stipendium ejus est CCC. scudi per mensem, & pro 12. hastatis ipsi etiam pecunia numeratur. Sub ipso est Vice generalis, cui C. scudi adnumerantur per mens. Generalis potestati multi parent, ut capellani, officiales, milites, tonsores, nautæ, &c.

DE VICARIO PAPÆ.

Hoc officium antiquissimum est, quod diu extra collegium Cardinalium fuit, nunc ab ipsis administratur. Regebatur autem olim ab Episcopis, donec Papa Pius IV. hanc dignitatem ad Cardinales transtulit, postquam Cardinalem Jacobum Savelli ipsi præfecisset. Hic jurisdictionem suam in illos qui Romæ sunt Prædicatores exercet, ut & in Regulares: quæ extenditur in Laicos; loca sancta, Xenodochia, in Judæos, meretrices, in illos qui ex beneficio curantur. Hic Cardinalis Vicarius, C. aureos per mensem ex Camera accipit. Huic officio quatuor inserviunt Notarii, quorum quilibet 8. vel 10. juvenum operâ utitur, duosque vice notarios habet. Unus est pro civilibus caussis, & Referendarius dicitur, alter vero criminalia tractat, tertius est Vice-Regens. In quibusdam autem annis Episcopus titularis creatus est, qui potest in Roma omnibus Episcopalibus defungi functionibus. Huic commissa specialis cura est Monasteriorum & Monachorum: concurrit vero cum aliis officialib. in conventibus qui coram Cardinalis Vicario instituuntur in caussa Tribunali.

Summus

Summmus Pœnitentiarius. Origo hujus officii inde venit. Tempore S. Cypriani, post Christum natum 200. annos, multi reperti erant Christiani, qui Idolis sacrificabant, inde magna contentio orta, possentne tales iterum conciliari, & ad Ecclesiam admitti. Cumque alter minus, alter magis peccavisse diceretur, deputati erant sacerdotes, qui, pro modo culpæ, pœnitentia promissa, ignoscebant. Inde usus pœnitentiariorum increbuit.

Hoc officium hodie eminentissimi administrant Cardinales, quod ipsis à Papa defertur, & ad 8. millia scudi per annum præstat. Pœnitentiario autem subest Prælatus (ut vocant) cum titulo Regentis pœnitentiar. Ejus jurisdictio in ædes sacris nuncupatas extenditur, & gratis absolutionem concedit.

De Vice Cancellaria (del Vice-Cancelliere) Hoc officium tempore Bonifacii VIII. ad Collegium Cardinal. rediit. Vice Cancellarii quoq; dignitas exercetur ab eminentiss. Cardinale, qui 34. & 16. millia scudi per annum portat: officium hujus in literis Apostolicis expediendis consistit, ut & omnibus materiis & supplicationibus, & in illis., quæ sub sigillo vel annulo Piscatoris publicantur. His modo dictis, alii subsunt officiarii, ut *Abbreviatores, Scriptores*, &c. quorum omnium recensere officia nimis longum foret.

DEL CAMERLENGO, SIVE CUBICULARIO.

HÆc dignitas in Cardinales translata est, adjunctis Thesaurario & Præsidente. Hoc officium facit stipendium per annos 12. & 14. millia scudi. Negotium autem illi dignitati præfecti hoc habent, ut de rebus omnibus cognoscant, quæ ad Cameram Apostolicam pertinent.

DEL PREFETTO DELLA SEGNATURA DI GIUSTITIA, SIVE DE PRÆFECTO JUSTITIÆ.

HAnc Spartam eminentissimus quisque exornat, cui in stipendium menstruum C. aurei à Camera numerantur. Officium hujus est, ad omnes supplicationes respondere.

DE

DE PRÆFECTO SIGNATURÆ, GRATIÆ.
DEL PREFETTO DELLA SIGNATURA DI GRATIA.

HOc semper Cardinali competit officium, cui à Camera singulis mensibus C. numerantur aurei. Huic negotium datur, omnes signare supplicationes, ad quod adhibentur etiam 12. Prælati sua vota ferentes. Hæc subsignatio semel in hebdomade coram Pontifice fieri solet, ultima feria, vel Mercurii die.

DE PRÆFECTO SCHEDULARUM.
DEL PREFETTO DEI BREVI.

HÆc Sparta Cardinali commissa est, cui à Camera C. aurei in mensem destinati sunt, ad quem pertinet signare & revidere omnes rationes; quæ res, certo pretio æstimatas (taxatas vulgo) concernunt.

DEL BIBLIOTECARIO. PRÆFECTO BIBLIOTHECÆ.

PRæpositi Bibliothecæ munus ad Cardinalem spectat, cui per mensem C. aurei à Camera numerantur. Ejus officium est, attendere ad librorum impressiones, & curare Vaticanam Bibliothecam ut & illorum operas observare, qui in Bibliotheca in Linguis orientalibus desudant.

DELLE CONGREGATIONI DE' CARDINALI, SIVE CONVENTIBUS CARDINALIUM.

SUnt varii Cardinal conventus, ut est *la congregatione del S. Officio*, quod bis in hebdomade fieri solet. Tertia die in cōventu ordinis Dominicani, quarta die coram Papa, in caussis, & materiis Inquisitionum & Hæresium.

DEL.

DE CONVENTU NEGOTIORUM AD EPISCOPOS PERTINENTIUM.

DELLA CONGREGATIONE SOPRA I NEGOTII DE' VESCOVI E D' REGOLARI.

HAbetur etiam certus conventus super Episcoporum negotia. Hujus conventus potestas est, examinare controversias, quæ intra Episcopos exsurgere solent, & eorum subditos: ut & illas quæ intra Regulares accidunt. Hujus conventus caput est Cardinalium unus. Fit singulis hebdomad. die quinta.

DE CONVENTU CONCILII.

DELLA CONGREGATIONE DEL CONCILIO.

PRæterea solent conventus certi institui supra Concilium Tridentinum, in quibus rerum ibi non explicatarum interpretatio fieri solet. Sigillum tenet quidam ex Cardinalib. Semel per hebdomad fieri hic conventus solet, quartâ nimirum & sexta diebus, in ædibus senioris Cardinalis, secundum libitum Dn. primarii Cardinalis.

DE CONVENTU IMMUNITATIS ECCLESIASTIC.

DELLA CONGREGATIONE DELL' IMMUNITA ECCLESIASTICA.

QUoniam delinquentes in multis & diversis casibus non gaudeant immunitate Ecclesiastica, Urban. VIII. Pontif. instituit sacram congregrationem immunitatis Ecclesiasticæ, quæ die secunda hebdom. in ædibus Cardinal haberi solet, adjunctis ad examen peragendum nonnullis aliis.

DE CONVENTU STATUS.

DELLA CONGREGATIONE DI STATO.

COngregatio status interdum coram Pontifice, interdum coram Cardinale Nipote haberi solet. Eo convenire solent omnes Cardinales, qui Nuntii Apostolici fuerunt, cum Srcretario Status Pontificis. Hi singulari amictu comparent vestiti, quem brevitatis caussa remittimus.

DE

DE CONVENTU PROPAGANDÆ FIDEI.

DELLA CONGREGATIONE DE PROPAGANDA FEDE.

Hujus congregationis origo Gregorio XV. adſcribitur in qua agitur de omni modo & ratione fidei Catholicæ propagandæ, per omneſque Mundi partes habendæ. Ad hunc conventum multi Dn. Cardinales confluere ſolent, cum Protonotario Apoſtolico, idque coram Pontifice, una vice in menſe, ſecunda hebdomad. die. Huic etiam congregationi alii intereſſe ſolent.

DE RITVUM CONGREGATIONE.

DELLA CONGREGATIONE DE RITTI.

IN hac congregatione examinantur controverſiæ, quæ naſcuntur circa ritus & Ceremonias, prærogativas Sanctorum. Hujus Præſes eſt Cardinalis in cujus ædibus ille inſtituitur conventus, ſemel in menſe & quandoque plus, prout rei negotia id exigunt.

DE CONVENTU, AQUAS SPECTANTE.

DELLA CONGREGATIONE DELL' ACQUE.

IN hoc conventu dirimuntur de fluminibus, pontibus, & de rebus ad aquas ſpectantibus controverſiæ. Præeſt huic negotio Cardinalis, nullo tamen certo die determinato.

DE CONVENTU PONTES, ET PLATEAS SPECTANTE.

DELLA CONGREGATIONE DELLE FONTI E DELLE STRADE.

HAbetur, adhuc congregatio ſupra fontes & plateas, cujus Præſes eſt Cardinalis, nec certa aliqua dies controver-

troversiis illi constituta est. Ibi agitur de aquæ ductibus, per Urbem bene deducendis, ut & viis bene instaurandis.

DE CONVENTU JUDICUM. DELLA CONGREGATIONE DEI GIUDICI

HIc conventus instituitur propter libros, qui imprimi & emendari debent. Caput conventus Cardinalis est, in cujus ædibus congregatio instituitur.

DELLA CONSULTA PER GOVERNO, DELLO STATO DI SANTA CHIESA. DE CONSULATIONE REGIMINIS STATUS ECCLESIASTICI.

EXpenduntur hic consilia regendi status Ecclesiastici. Præest autem huic conventui Cardinal. Nipote, pro tempore, bis vero in hebdomade hæc consultatio instituitur, 3. & 5. diebus. hebdomad. Advocantur huc etiam 4. vel 6. Cardinales, & octo Prælati, & unus Secretarius. In hac consultatione agitur de omni Ecclesiæ regimine, & referuntur ad illam omnes graviores casus, regimen spectantes.

DELLA CONGREGATIONE DE GLI SGRAVII, DE CONVENTU OB GRAVAMINA.

HUjus conventus etiam caput est Cardinalis Nipote pro tempore. Instituitur sextâ & ultimà hebdomad. diebus præsentibus 8. Prælatis, 4. vel 6. Cardinalibus. Omnes autem literæ, quæ hic scribuntur, à Cardinal. Nipote subscribuntur.

DE CONGREGATIONE SUPER RE QUÆSTORIA. DELLA CONGREGATIONE SOPRA LE ZECCHE.

IN hoc conventu de moneta judicium instituitur.

DELLA CONGREGATIONE PER ESSAMINARE SOGETTI DESTINATI à VESCOVATI. SIVE DE CONVENTU IN QUO EXAMINANTUR AD EPISCOPATUS PROMOVENDI.

HOc examen coram Pontifice instituitur, ad quod octo vel 10. Cardinales, nonnulli Prælati, & quidam Religiosi concurrunt. Hi candidatos Episcopatuum examinant. Examinandus in genua coram Papa procumbit, & cuivis illum examinare, cui conventum ingredi permissum est. Soli Cardinales exempti sunt ab hoc examine instituendo. Auctor hujus congregationis Pontifex Clemens VIII. est, qui ipse quosdam examinavit Legistas. Professores Theologiæ examinabat Cardinal. Bellarmin.

DELLA CONGREGATIONE DE' NEGOTII CONSITORIALI, SIVE DE CONVENTU CONSISTORIALI.

IN hoc Præses est Cardinalis, Consistorii Decanus. Ibi vero nullæ certæ tractantur & speciales materiæ, sed quæ eodem die à Pontifice proponuntur: quæ solent esse renunciationes Episcopatuum, interesse taxationum Ecclesiast &c. Omnibus autem Consistoriis matutinæ primæ horæ destinantur.

DE' TRE ARCIPRETATI CHI SONO IN PERSONE DE' SIGNIORI CARDINALI.

SUnt præterea quidam Cardinalium tres Arcipretati trium Romæ Basilicarum. St. S. *Giovanni Laterano*, San *Pietro in Vaticano*, è S. *Maria Maggiore*. Atque hæc officia in magna habentur dignitate, & quilibet Cardinalium Vica-

rium ad Ecclesiam deputat. Hi tres Arcipreti Cardinales, vel summi Prædicatores, potestatem habent omnia conferendi officia quæ in Ecclesia sunt. In Basilica Romæ sunt Pœnitentiarii Patres Jesuitæ. In Basilica S. Johann. Lateran. Pœnitentiarii Franciscani Ordinis. In Basilica S. Mariæ Pœnitentiarii Ordin. S. Dominici.

DELLA RUOTA, DE ROTA.

HÆc XII. habet Prælatos (ut vocant) ubi unus Germanus, 1. Gallus 2 Hispani, 8. Itali. Jurisdictio illorum extenditur super omnes caussas beneficiorum, quæ omnes Provincias Catholicas concernunt, ut & super profana negotia tam Romæ, quam status Ecclesiastici. Hoc officium stipendium per annum M. scudi præbet.

DE CAMERA APOSTOLICA. DELLA CAMERA APOSTOLICA.

DUabus vicibus singulis hebdomadibus aperiri solet, in secunda, & quinta dieb. Ibi cum Cardinale & Gubernatore Romæ multi alii conveniunt; & illa negotia tractant, quæ ad interesse Cameræ Apostolicæ spectant: tum vero ad materias Gabellarum, impositionum, &c. Hæc Camera 9. habet Notarios, quorum quilibet substituto suo utitur.

DE ROMÆ GUBERNATORE. DEL GOVERNATOREDI ROMA.

HUjus officium est, cognoscere de stipendiis, in summa, de illis quæ in varios erogantur, & in pauperes conferuntur: tum quoque, sicut in civilibus, ita in criminalibus judicare, in quem finem Vicarium habet. Gaudet generali in Romam jurisdictione, multos habens judices, Notarium, qui alios sub se agnoscit. Stipendium à Camera obtinet.

DEL TESORIERE GENERALE.
DE GENERALI THESAURARIO.

AD hunc pertinet cognitio rerum à defunctis Ecclesiasticis relictarum, illicitarum negotiationum, fructuum male perceptorum. Peculiarem curam habet exactionum ex reditibus provenientium, ut & proventuum Cameræ & sedis Apostolicæ, &c. Thesauro Præfecti officium vero valet pretio 7000. scudi, de quo Papa non potest disponere, adfert autem Thesauro præpositis, singulis annis, 10. vel 12. millia scudi.

DE AUDITORE CAMERÆ.
DEL AUDITORE DELLA CAMERA.

EJus in omnibus amplissima est jurisdictio, cum Ordinarius Judex sit aulæ Romanæ, omniumque mercatorum & peregrinorum, Ut & omnium appellationum Status Ecclesiastici, &c. Præstat hoc officium circiter 12. millia scudi per annum.

DE PRÆSIDE CAMERÆ.
DEL PRESIDENTE DELLA CAMERA.

AD hujus Spartam pertinet revidere omnes Cameræ rationes, & ejus errores, ut & sedis Apostolicæ: tria millia scudi inde percipit & 30. millibus scudi fruitur cum 7. & octo pro cento nanciscatur.

DE ADVOCATO PAUPERUM.
DEL AVOCATO DEI POVERI

HIc pro omnibus pauperibus gratis scribit.

DE ADVOCATO FISCI.
DEL' ADVOCATO FISCALE.

HUjus est in jure partes Fisci tueri, coram omnibus Tribunalibus, & omnibus occurrentibus causis.

DE PROCURATORE FISCI. DEL PROCURATORE FISCALE.

PRocurator Fiſcalis Romæ, partes Fiſci defendit, in omnibus Tribunalibus & occaſionibus.

DE COMMISSARIO CAMERÆ. DEL COMMISSARIO DELLA CAMERA.

AD hujus ſpectat officium defendere intereſſe Cameræ dictæ, in cauſſis civilibus; quod dum agit, cum Theſauri Præfecto generali convenire ſolet, ad revidendum rationes proventuum & uſurarum.

DE MARESCHALLO ROMÆ. DEL MARESCIALLO DI ROMA.

HÆc antiqua eſt dignitas, quæ nunc Nobiliſſimæ familiæ de Savelli commiſſa eſt, quæ caput illius domus eſt. Habet cuſtodiam carcerum Curiæ Savellæ, & cognitionem in cauſſis pœnalibus inferioribus obtinet, ubi non eſt quæſtio de ſanguine. Ipſi certus addictus eſt militum numerus; habet pro tempore cuſtodiam conclavis.

DE SENATORE ROMÆ. DEL SENATORE DI ROMA.

ULtra dictos modo Magiſtratus, etiam Senator Romę eſt, qui in Capitolio reſidet, huic duo parent judices. Hic Senator cum ſuis judicibus juriſdictionem & cognitionem ſuam in cauſſis civilibus & criminalibus exercet, intra Cives nimirum & incolas Romanos Hoc munus circiter 2. millia ſcudi per annum præſtat.

DE ROMÆ CONSERVATORIBUS. DEI CONSERVATORI DI ROMA.

HIc Magiſtratus ex tribus conſtat Nobilibus Romanis, horum eſt Romanas cuſtodire antiquitates.

DE

DE MAGISTRIS VIARUM ROMANIS.
DE' MAESTRI DELLE STRADE DI ROMA.

HUic Magistratui accedunt duo Nobiles Romani cum Asſeſſore, qui Doctor L L: eſt & illorum Notarius. Officium illorum eſt revidere & reſtaurare vias, pontes, & controverſias inde ortas decidere, &c. Officium hujus Magiſtri viarum compenſatur C. ſcudis menſtruis.

DE MINISTRIS JUSTITIÆ.
DEI MINISTRI GIUSTITIARII.

HOrum officium eſt, decidere controverſias circa fructus, foſſas, vineas, ſervitutes prædiorum, &c. ortas, cum Aſſeſſoribus & Notariis ſuis.

DE RIPÆ CUBICULARIO.
DEL CAMERLENGO DI RIPA.

HIc honor conferri ſolet in Nobilem Romanum, qui jurisdictionem ſuam intra nautas exercet, & conductores navium, juſque illis in cauſſis petentibus reddit.

DE REFERENDARIIS.
DEI PRELATI NOMINATI REFERENDARII.

HOrum Referendariorum numerus in Roma non eſt determinatus. Ut autem quis in illud collegium admittatur, V. probare debet ſecundum bullam Sixti Quinti Pontif. 1. quod habeat Doctoris titulum, quod duos annos Romæ vixerit, ſe ſupra 25. annos habere, bonis fortunæ non indigere, & quod cum decore illi dignitati præeſſe poſſit. Officium vero Referendariorum eſt, proponere commiſſiones & ſupplicationes contentioſas & gratas, & cognoſcere cauſſas, quæ ipſis permittuntur, quæ non excedunt valorem 500. ſcudorum aureorum.

DE RECTORE BURGI.
DEL GOVERNATORE DI BORGO.

HIc à Papa huic præponitur officio cum ſtipendio 2. millium ſcudi per annum. Habet vero judicem cum Fiſcale, qui in Burgo ſubſiſtunt, quibus Tribunal, Palatium cum carceribus ſubjecta ſunt.

DELLA DATTARIA.

HOc pariter officium Nobile eſt & omnibus magni habitum. Hic ſupplicationes ad Papam defert, ubi ſigillo muniuntur, quibus additur datum Romæ, &c. Ad hunc refertur *Sotto Datarius* quaſi ſubdatarius, cujus eſt omnes expeditiones per Datarios factas conſiderare. Datarius 2. millia ſcudi, ſupradatarius 1000. habet. Hic reliqua minora officia ſicco pede tranſilire cogimur. Annumerari autem Prioribus debet *Præfectus* annonæ, cujus juriſdictio per omne Petri patrimonium extenditur. Hujus officium eſt, in diverſis locis commiſſarios habere, ad frumentum certo pretio coemendum, ut & alia propter negotia. Sunt etiam *Viſitatores carcerum*, *Advocati Conſiſtoriales*, *Præfecti carnium*, &c. *Della Graſcia* dicti, judices *Delle Confidenze*, *Auditores delle contradette*. Correctores *delle Contradette. gli Auditori delle contra dette* omnibus bullis ſubſcribunt, ubi eſt clauſula *Vocatis Correctore delle contrad.* Eſt quaſi prioris ſubſtitutus. hujus officium eſt, bullas corrigere quæ per priores expediuntur.

INFRA SCRIPTA OFFICIA VENALIA SUNT.

Officium Pœnitentiarii aureorum	2900.
Scriptorum Apoſtolicor.	1700.
Scucatores Apoſtol.	1300.
Cubicular. Apoſtol.	9000.
Secretarii Apoſtol.	800.
Gianizzari.	1700.

Piom-

Piombo.	—— 1900.
Equitis S. Petri.	—— 1500.
Equitis S. Pauli.	—— 1600.
Equitis del Giglio.	—— 500.
Equitis Py.	—— 500.
Equitis Lauretani.	—— 500.
Archivi officii.	—— 2200.
Portione.	—— 800.
Præsidis.	—— 600.

DE REDITV ET POTENTIA VRBIS ROMÆ.

AGer Romanus tanta frumenti abundat copia, omniumque rerum proventu, ut non solum suis sufficiat, verum etiam aliis præbeat alimentum.

Quamvis autem tanta terræ sit ubertas, illius tamen commodis libere uti non licet, propter proscriptorum vulgo bannitorum abundantiam, qui omnia excercent scelera.

Salis ibi & olei proventum reddit, quibus sæpius opem tulit Genuæ & Neapoli. Quod spectat Romam, reperiuntur in illa nonnulli Principes & Barones qui 50. & centum millia coronatorum ex reditibus percipiunt. Advenarum quoque frequentia, magnam pecuniæ summam Romam secum vehit. imprimis autem illi, qui pro certis ibi negotiis peragendis, agunt, vel bullarum immunitatem pretio emunt. Accedunt his omnibus investituræ, quæ propter possessiones bonorum vel ambitionis ergo comparari solent.

Res, ex quibus Pontifici magni accedunt reditus, sunt; vinum, oleum, bestiæ, varii generis carnes, calculus equorum, quem loco triennalis auxilii præstant Ecclesiastici, ut hic alios ingentes taceamus, reditus, qui ex Legationibus bonorum & officiorum distributionibus, indeque redundantibus pretiis, Papę accedunt.

Habent autem pontifices singularem facile pecunias colligendi modum, qui his in rebus consistit, I. In creatione Cardinalium, 2. in aliis immunitatibus permittendis.

Salis conditura Romæ quotannis ad rationes refert 8690.

coronatos, quæ locari solet, per septennium, majus pretium offerenti. Tributum frumentarium à Papa Julio III. introductum, quod fecit summam 21333. coronator: soluto $7\frac{1}{2}$ pro 100

Postarum magisterium, quod Romæ & in aliis Italiæ locis conduci solet pro 500. coronatis.

Ne autem in singulis enarrandis diffusi simus, hæc universim de viribus & potentia Pontificis notamus.

Potentia Pontificis consistit in multitudine hominum, quę tanta est, ut communis ferat opinio, trecenta millia hominum, maximam partem advenarum, in sola Roma reperiri. Quod milites concernit, communis est opinio, in Ecclesiastico statu quam optimos deligi posse, quam in tota reliqua Italia, imo Europa, crediturque ex agro Piceno & Flaminia 25. millia hominum bello idoneorum educi posse. Stipendiarius aliàs miles Pontifici non est, præter 200. Helvetios & 100. equites levis armaturæ, quibus utitur stipatoribus. Cæterum Pontifici Romano nunquam deest, modo velit, pecunia. Urbanus octavus brevi annorum decursu collegisse dicitur quinquagies centena aureorum millia. Proverbium apud Italos est, quod Pontifex nunquam inopia pecuniæ laborabit, quam diu ipsi manus & calamus aderunt. Pecunia verò Pontifici ingens profluit, tum ex quotidianis incolarum urbem incolentium sumptibus, qui satis ampli sunt, tum ex bullis solennibus, ex officiis aularum. Proventus pariter ingentes proveniunt, ex vino, oleo, farina, sale, carne, ac cæterarum rerum venalium vectigalibus, gaballis, mulctis, subsidio triennali, quod Fratrum non mendicantium collegia persolvere solent, collecto ex Hispania, Lusitania, Italia, censu S. Petri, quem Reges Neapolitani, Duces Ferrariæ, Urbini, Parmæ, & Placentiæ aliique exsolvunt. His accedunt ordinarii reditus ex Romaniola, Marchia Anconitana, Patrimonio S Petri Latio, Umbria, Agris, Camerino, Perusino, Bononiensi, Beneventano, & aliis Regionibus ac oppidis. Annumerandi his quoque sunt proventus, qui ex Præfecturis à pontifice retentis, & sibi reservatis, percipiuntur; tum annatæ beneficiorum, & pensiones pro bullarum redemptionibus.

Quamvis vero horum redituum non pauci à superioribus

ribus Pontificibus alienati fuerint, defuncti tamen Pontificis Urbani VIII. vigilantia & parsimonia ita jam sunt revocati, ut sesquimillionem auri ferè reddant.

Alienationes hæ sub duobus sunt factæ nominibus & titulis, officiorum & montium.

Officia dicuntur fere omnia ministeria aulica, hisque consimilia, quorum hæc jam est conditio, ut post mortem ejus, qui tenuit, vacent, aut etiam tum, quando ad Cardinalis aliquis evectus est dignitatem. In his æstimandis ita Camera versatur, ut pro denis annuis reditibus semel centum poscat, unde quinquaginta coronatorum millia confici creduntur.

Montes duorum sunt generum, aut enim morte extinguuntur, qui, pro singulis centenis, XII. aureos annuatim reddunt, aut ad hæredes transeunt, & pro centenis septem pendunt.

Sed, in tanto rerum nummariæ proventu, reditus Pontificis alienis debitis obligati sunt, imprimis ipsius Urbis, & aliarum Provinciarum Præfecturis, nec parum in Urbanos populi Romani Magistratus erogatur. Huc accedunt sumptus Domestici in Pontificis familiam, in Helvetiorum & levis armaturæ equitum Satellitia, in Castelli S. *Angliæ*, Ostiæ, Civitatis Veteris *Terracinæ Orvieti*, &c. præsidia, in cantores, conciones, nuncios, cursores, & simile familitium, in Eleemosynas, dona, & largitiones, aliaque in magnatum aulis usurpata. In Palatiorum quoque magnificam structuram ingens pecuniæ vis effusa fuit, cui remedia hodie quæsita sunt. Verum enim verò, inter tot thesauros coacervandi modos, duo maxime insignes sunt; Unus est Cardinalium creatio, à quibus etiamsi nullam paciscatur pecuniam, non parvum tamen è beneficiis, antea ab illis possessis, percipit emolumentum. Alter modus est *regressuum*, & aliarum gratiarum concessio. Ut verò aliqualis summa redituum fiat, notarunt curiosi, quod sedes Apostolica, ex omnibus suis Provinciis & ditionibus, annuatim percipiat decies octies centena millia coronatorum, sed propter ingentes erogationes vix sub finem anni centum millia Ducatorum remaneant Pontifici. Magnum ultimumque emolumentum provenit ex permissione capitulorum & dispensationibus matrimonialibus

in 2. gradu, quibus modis Sixtus V. prudenter & feliciter usus reditusque annuos ducentorum millium coronatorum auxit. Hoc quoque addendum; quod Pontifex sine ullo agrorum & culturæ dispendio 10. millia peditum & mille equites cogere possit, qui militiæ apprime sunt apti. Italorum equites optimi habentur.

Certum autem est, quod ex communi opinione nullibi per totam Italiam melior reperiatur miles Romano. Neque desunt exempla, quibus probari potest, quod Pontifices, cum paucitate Virium, se suamque auctoritatem contra Potentissimos in Europa Principes defenderint.

Quod invasiones hostiles spectat, hic status ab illis omninò liber est. Siquidem intra mare Hadriaticum & Tyrrhenum situs, quasi in medio Italiæ positus est, & ita contra omnes Barbarorum irruptiones liber, ita ut ab ipso non nisi pacem Italia sperare possit. Neque vero ulli magni reperiuntur portus, qui ingentem alicujus magnitudinis exercitum capere possent: adhæc Romanum littus valde tempestatibus obnoxium est, ita ut per maritimas Vires appeti nequeat, inprimis magnam potentiam non admittit, sed summa contra pericula invasionem tentaturis minatur.

Huic accedit, quod pars, quæ respicit mare Tuscanum, insalubri aëri obnoxia sit, adeo ut vel hoc unico malo hostes arcere non nequeat.

Neque vero ullam habet vicinam Regionem, & cujus viribus sibi metuere & cavere opus haberet, quod potentia superet Tuscanum, neque hâc Neapoli cedat. Ut ut enim illæ Regiones ditiores sint, majoresque, adeoque incolis frequentiores, atque Status Ecclesiasticus non sit, ipsis tamen in rebus quam plurimis minime cedit.

Ac primum hac ratione ipsi videntur esse inferiores, quod difficillime vires distractas unire queant. Neque vere Princeps Neapolitanus suorum subditorum uti potest commodis, ipsisque tuto fidere, sicut propriis subditis. Plurimi vero etiam constant hyemales militum stationes, pro quibus sustentandis Rex Hispaniarum tantum propemodum insumit, quantum inde percipit.

At vero Pontifex naturalis dicitur hujus status Dominus, ad cujus conservationem non opus habet vel unum obulum exponere, ut hic missum faciamus respectum & reve-

reverentiam, quam Religio Pontifici conciliat, omittimus hic etiam Principum Italicorum interesse, quod ex conservatione status Ecclesiastici dependet.

Hac suarum Virium fiduciâ fretus Gregorius VIII. & Alexander III. Principibus, qui Germaniæ robur habuerunt, se opposuerunt. Internam vero illam Italicarum Virium potestatem exterior etiam, quæ est Fortalitiorum, commendat. Sunt autem illa, Owietti, Urbis Castellanæ, Pellicani, arcis Spoletanæ, Perusiæ, Anconæ, de Forli, de Bertinor, & Urbis Ferraræ. Dici sane potest, quod Umbria, propter asperitatem obsidionis, non aliud sit quam unum fortalitium.

Præter hæc omnia, Majestatem & dignitatem Status Ecclesiastici, vel maxime auget Pontificis auctoritas, quæ hoc præstat, ut nullus Principum majores puniendi, & præmiis afficiendi habeat facultates, qui minori cum dispendio majora posset donare; qui dignitates, Principum solio pares, posset coferre, sine imminutione suæ potestatis. Nec ullus Principum esse creditur, cui major à subditis & Vicinis habeatur reverentia.

Addendum quoque his est, quod Status Ecclesiasticus hodie sit maxime pacatus.

Inter tantam verò potentiam, nihil est, quod magis incolas vastet, quam luxus & nimia pompa, utpote hæ duæ res sunt, quæ Italorum ingenia perdunt.

SERIES PONTIFICUM ROMANORUM.

PRIMI SECULI PRÆSULES.

S. *Petrus* Apostolus (fides penes credentes) sub Nerone martyr obiit.

Linus creditur tenuisse sedem XI. annos, 3. menses, 12. dies

Clemens. Hic plurima scripsisse creditur, factusque Martyr sub Imperatore Domitiano, potestatis suæ 9. anno, 4. mens. 20. dierum.

Cletus, ad Episcopalem evectus dignitatem, sub Domitiano Martyr obiit, ubi Præsul fuisset 6. annos, 5. menses, 2. dies.

Ana-

Anacletus, natione Græcus, Athenienſ. obiit 12. anno Pontificatus.

Evariſtus, ſub Imperatore Trajano mortem paſſus eſt, expleto nono Regiminis anno.

Alexander, qui primus aquæ benedictæ auctor fuit, & clericos à judicio profano exemit, ſub Hadriano periit, cum 7. annos præfuiſſet.

Sixtus, prohibens ne ornamenta Eccleſiaſtica ab ullo alio quam clerico tangerentur, obiit anno Pontificatus ſui 10.

Thelesphorus, natione Græcus, deceſſit anno Regiminis 11.

Hygenus Athenienſ. quarto extinctus anno.

Pius, introduxit, ut Feſta Paſcha, & alia die dominica celebrarentur, mors Pontificem in 9. abſtulit ànno.

Anicetus, natione Syrus, martyrio vitam finivit 9. ànno.

Sother, nono obiit anno.

Eleuterus.

Victor Africanus, ſtatuit licitum eſſe ut in càſu neceſſitatis, quiſquis fuerit, mas vel fœmina, baptizare poſſit. Sub illo primum, poſt Chriſtum natum, celebratum eſt concilium in Cæſarea urbe Palæſtinæ.

SECUNDI SECULI P.

A*bundus Zepherinus*, Romanus, conſtituit ut quilibet XII. annorum ad uſum Sacræ cœnæ admitteretur, ut etiam calices ex ligno eſſent, qui poſtea facti aurei: deceſſit vita ſeptimo anno.

Domitius Calixtus, Romanus: huic quidam abſcribunt cælibatus inſtitutionem, clericis ſervandam, 16. anno periit.

Urbanus I. argenteos & ſtanneos calices introduxiſſe fertur, anno 4. pontificatum cum vita exuit.

Calpurnius Pontianus, Romanus, qui duas epiſtolas decretales reliquit.

Antherus, Græcus, conſtituit, ut acta Martyrum ab Eccleſiaſticis deſcriberentur, nec decorum exiſtimavit, ut aliquis eſſet Pontifex, qui non antea fuerit Epiſcopus, 5. annorum Præſul obiit.

Fabi-

Fabianus, Romanus, S Baptismo initiasse dicitur Philippum primum Imperator. Christianum, decessit anno pontificatus 23.

Cornelius Romanus, Vir in literis versatus, duos expertus est antipapas. Flagellatus, mortique datus est sub Decio Imperatore.

Lucius, Romanus, instituit, ut cuique Episcopo 2. adjungerentur Concionatores, anno tertio passus est Martyrium.

Stephanus, Romanus, primus testes & ornamenta sacerdotalia introduxit, 7. periit anno.

Sixtus II. Atheniens. cum Evangelium per totam Hispaniam prædicasset, Papa electus est, constituit, ut Ecclesiæ & altaria versus orientem ædificarentur, 2. anno pontificatus vitâ decessit.

Dion Græcus, primus ex Monachis, qui Papa factus est. Sexto anno obiit.

Felix, Romanus, constituit, ut singulis annis memoria Martyrum celebraretur, 4. annos Martyr periit.

Eustachianus, quasdam scripsit decretales Epistolas propria manu, 1. anno periit.

M. Cajus, Dalmata, XI. anno Regiminis decessit.

Marcellinus, Romanus, terroribus suppliciorum percitus, idola honoravit, sed postea errorem cognovit, & pœnitentiam egit. Sexto dein anno Martyr obiit.

SECULI III. P.

Eusebius Græcus, Sanctæ crucis inventio ipsi tribuitur, 4. anno vitam cum dignitate deposuit.

Melchiades Affrican. jejunia, Martis & Dominicali diebus defendit, usque dum pagani dies suos Saturnales celebrassent, decessit 4 anno sui Pontificatus.

Sylvester I. serici & panni, usum Vestimentorum, in S. Eucharistia defendit, ethnica dierum nomina immutavit, & pro Solis nomine diei Dominicæ esse voluit, pro reliquis Lunæ, Martis, Mercurii, &c. Ferias, primam, secundam, tertiam, introduxit, quod ejus institutum hodie in Polonia stricte observatur. Excessit vita Præsul.

Marcus Romanus, constituit, ut Symbolum Nicenum

cenum à clericis populo cantaretur poſt habitam concionem, deceſſit vita & honòre 2. anno.

Julius I. à Conſtantino Imperat. Arriano in exilium pulſus, demumqne revocatus, multa in Eccleſia inſtituit, imprimis ut nemo Clericum niſi ante judicium Eccleſiaſticum conveniret, 25. expiravit anno.

Liberius Romanus, promiſſis Imperatoris Conſtantii, Arrianorum partes ſecutus, dein ad meliorem mentem rediit, in Catholica fide deceſſit 12. anno.

Felix II. Romanus ſecundum nonnullos 38. annos Papa fuit, ab Arianis interfectus.

Damaſus. Vitas Paparum ex conſilio Divi Hieronymi ſcripſit, obiit anno 19. ſui Pontificatus.

Syricius Romanus, matrimonium Clericorum defendit, conſtituitque; ne ullus qui duas habuit uxores, ad officium Prædicatoris admitteretur, obiit anno 15.

SECULI IV. P.

ANaſtaſius, introduxit, ut, cum Evangelium caneretur, omnes in Pedibus conſiſterent, qui vero membris eſſent capti, clericorum ordine excluderentur.

Innocentius I. Ultimam introduxit Unctionem, conſtituitque, ut Epiſcopi, Dignitates Eccleſiaſticas vel res ſacras vendentes, ſimoniæ rei eſſent. Quinto decimo anno deceſſit.

Zozimus, Græcus, valde doctus, cavit, ne ſervi & nothi in Prędicatorum aſſumerentur ordinem.

Bonifacius II. Romanus. Hic Româ fuit ejectus, per Honorium Imperatorem, filium Theodoſii, qui ipſum revocavit, & obiit anno 3.

Celeſtinus Romanus, introduxit uti Pſalmi ante Miſſam canerentur.

Sixtus Tertius Romanus, poſtquam omnia ſua bona in uſum pauperum erogaſſet, octavo obiit anno.

Leo I. alias Magnus dictus propter eruditionem. Tempore quadrageſimali, prohibuit, ne Alleluja & Gloria in Excelſis canerentur, vitâ deceſſit anno 21.

Hilarius cavit, ne ulla dignitas Eccleſiaſtica per ſucceſſionem daretur, obiit 7. anno.

Simpli-

Simplicius de Tivolii, constituit ne ullus clericus laicum in possessione beneficii recognosceret, 15. anno obiit.

Felix III. introduxit, ut Ecclesiæ solum ab Episcopis consecrarentur, decessit 6. anno Regiminis.

Gelasius I. Africanus, composuit hymnos, collectas, aliasque ordinationes Ecclesiasticas, 5. obiit anno.

Anastasius Romanus, Nestorianæ hæresis reus. Is tamen excommunicavit Imperatorem Anastasium utEutychianum, misere, morteque Arrii animam pojecit.

Celius Symmachus, ex Sardinia Tertius uno tempore Pontifex, pristino tamen restitutus honori postquam se ab impositis criminibus liberasset, quinto anno, acquievit.

SECULI V. P.

C*Elius Hormisda*, vel Hornista, Eutychianæ hæresi, Romæ addictos videns, illos urbe proscripsit. Eleemosynæ operam dedit, & Manichæorum hæresin condemnavit, illorum libros comburere jussit, 9. obiit anno. Tempore Regiminis Anastasii.

Joannes I. à Theodorico captus, in carcere vitam finivit 2. anno.

Felix IV. quibusdam ordinationibus operam dedit, & 4. anno vitâ decessit.

Bonifacius II. Hic ordinem S. Benedicti confirmavit, obiit 2. anno sui Pontificatus.

Joannes II. cognomento Mercurius, decessit an. 2.

Rusticus Agapetus obiit Pontifex XI. anno.

Celius Silvester, nolens Authemium hæreticum iterum suo Episcopatui Constantinopolitano reddere, falso condemnatus, ac si vellet Romam Gothis prodere, in Exilium igitur in insulam Pontum missus est, in qua ex paupertate obiit.

Vigilius, gratiâ Theodoræ uxoris Imperator: Justiniani III. Dignitatem præsulis obtinuit, quæ dein illum Româ expulit, tandem variâ affectus injuriâ 18. anno obiit.

Pelagius Romanus costituit, uti hæretici & schismatici gladio punirentur, 6. anno vitâ decessit.

Joannes III. Romanus, obiit an. 12.

Benedictus, Romanus pauperum patronus, 4. decessit anno.

Pela-

Palagius 2. Romanus, sine consensu imperatoris electus, quod Romam Lombardi obsessam tenerent, ex peste anno X. vita & Regimine functus est.

Gregorius, dictus Magnus, Mauricii & totius Populi consensu electus. Quidam ipsi tribuunt ordinationem Ecclesiæ, qua tempore quadragesimali carnibus vesci interdictum est, obiit ann. 13.

SECULI VI. P.

S*Abianus*, Toscanus, cujus nescitur origo, primo decessit anno.

Bonifacius 3. Romanus à Phoca imperatore papalem obtinuit auctoritatem, post 9. menses obtenti Pontificatus occubuit.

Bonifacius IV. ab imperatore Pantheum templum impetravit, illudque Mariæ Virgini consecravit, & omnibus Martyribus, decessit 6. anno.

Theodatus, instituto Concilio, conclusoque ne Gentilismus coleretur, tertio decessit anno.

Bonifacius V. Neapolitan. primus constituit ut templa fugitivis essent asyla, exceptis sacrilegis & excommunicatis. Vitam & Regimen anno 5. deposuit.

Honorius, erga pauperes liberalis, 12. excessit anno.

Severinus Romanus, pariter liberalitate in pauperes clarus, primo Dignitatis suæ anno acquievit.

Joannes IV. Dalmata, primo pariter anno extinctus est.

Theodorus Hierosolymitan. consensu Cleri & populi Papa factus, obiit 6. anno.

Martinus, Italus, concilium Romę convocavit, contra quosdam hæreticos, ab imperat. Constant. 3 hæretico banno est ictus & in Pontum relegatus, ubi in miseria vitam suam clausit.

Eugenius, Romanus, constituit, uti ædes Episcoporum & prædicatorum proxime ad templum ædificarentur; obiit 2. anno.

Vitalianus, Italus, cantus in Ecclesiam introduxit, organaque sonare voluit, quorum usus tum nondum innotuerat, fato functus est 14,

Adeo-

Adeodatus, Monachus Romanus, homo religioni addictus & humanus, 14 anno ex Vita decessit.

Donus, Romanus, obiit an. 59.

Agathon, Siciliens. Monachus, adeo bonæ erat indolis, ut vix melior detur, decessit 2. anno.

Leo II. Sicil. homo valde sapiens in Lingua Græca & Latina, bonusque musicus, 10. mense expiravit.

Benedictus II. Romanus, ita sanctus esse creditur, ut in illius gratiam Imperator Constantinus IV. approbarit Electionem Pontificum solum per Clerum & Populum Romanum factam id quod tamen non adeo diu observatum est, decessit 10. mense.

Joannes V. Syriacus, sapiens virtutique addictus, primo decessit anno.

Petrus, electus per clerum, tenuit sedem aliquot dies.

Theodorus, ab exercitu Romano electus, contra Petrum in solio pontificali consedit, qui ambo schismatis caussa fuerunt.

Canon, Romanus, cognomento Angelicus, ob vitam sanctam, & aliis virtutes Papa factus, cum ingenti contentione contra Theodorum & Petrum, Decessit vita an. XI.

Sergius, Syrus, homo sanctæ vitæ, obiit an. 13.

SECULI VII. P.

JOannes VI. Græcus, reparandis Ecclesis operam dedit, obiit 3. anno.

Joannes VII. Græc. eloquens, Ecclesias imaginibus exornavit, statuisque, 2 anno excessit.

Sosimus, aliis *Sizinius*, Syrus, violenta expiravit morte, podagrâ vexatus intra 20. dies Papatum & vitam deposuit.

Constantinus Syrus, ab omnibus amatus, imprimis vero pauperibus: huic Papæ creditur Justinian. 2. Constantinopoli pedes osculo honorasse, quæ consuetudo postea invaluit, 7. anno esse desiit.

Gregorius II. Romanus, Bonifacium, doctum monachum, in Germaniam misit, ad prædicandum Evangelium & ad multos convertendos, obiit Papa 16. mense.

Gregorius III. Syrus, pariter Græcè & Latinè doctus, privavit

vavit Imperatorem Leonem & communione sanctorum, & imperio, obiit anno 10.

Zacharias, Græcus, Italiam iterum pacavit, cum antea valde esset turbata, Pepini electionem Regis tum in Gallia confirmavit, decessit ex vita 10. anno.

Stephanus II. Roman. tantum 3. dies vixit.

Stephanus III. propter prudentiam omnibus charus, ita ut etiam quorundam humeris usque ad Ecclesiam S Joannis portatus sit, in Galliam venit, suppetiasque à Rege Pepino Gall. contra Lombardos obtinuit, 5. decessit anno.

Paulus, Romanus, Frater Stephani, pauperum patronus, quos etiam de nocte visitavit, Papa creatus est, non obstante electione per quosdam facta Theophilacti, decessit X. anno.

Adrianus I. Romanus, maximè doctrina & pulchritudine clarus, Carolum Magnum ad opem sibi ferendam evocavit, contra Didericum Regem Longobardorum, decessit an. 26.

Leo III. Romanus, homo prudens, concionibus se addixit, ideoque doctos requisivit. Devictus, in carcerem est detrusus, illo vero profugus, venit in Galliam ad Carolum Magnum, qui ipsum denuo dignitati suæ restituit, Postquam coronasset Carolum Imperatorem, obiit anno 16.

VIII. SECULI P.

S*Tephanus* IV. Romanus Nobilis & doctus, in Galliam venit, se excusaturus, quod præter consensum Imperatoris fuisset electus, quem Rhemi coronavit, postea Romam redux, decessit vita 6. mense.

Paschalis I. Romanus, Monachus, cum præter auctoritatem Ludovici Pii esset Papa electus, se per literas & Legatos excusavit, postea Imperator se illâ prærogativâ electionis abdicavit, hoc solum sibi reservato, uti Papæ quam primum electi per Legatos solùm amicitiam renovarent, decessit 7. anno.

Eugenius II. Romanus, erga pauperes liberalis, electus est Papa, non obstante jam facta electione Zinzini. obiit 4. an.

Valentinus I Romanus, eloquens, primo Pontificatus sui mense vitam finivit.

Gregorius IV. Romanus, Festum omnium Sanctorum introduxit, obiit anno 16.

Sergius II. Romanus, dictus est primum suis rostrum, postea nomen suum mutavit, auctorque fuit & causa, quare ejus successores in electione nomina sua mutarent.

Leo IV. Romanus Monachus, se opposuit Sarrazenis, & contra Neapolitanos & Romanos ingentem duxit exercitum ex quo prælio victor rediit. Obiit 8. anno.

Benedictus III. præter suam voluntatem electus est Papa, postea depositus, in cujus locum Anastasius venit, sed alter denuo redditus suæ dignitati obiit 2. anno.

Nicolaus, dictus Magnus, Romanus, sedem occupavit: Hic aliquot fecit decreta, inter quæ illa pręcipua sunt, ne ullus Principum secularium conciliis Ecclesiasticis adesset, ut nullus Missam celebranti, & concubinam alenti Presbytero se jungeret; Quod Baptismus etiam à Judæo vel pagano peractus non debeat reijci, si factus est solenni ritu in Nomine &c. Mortuus est IX. anno.

Adrianus II. Romanus, homo sapiens, Papa electus & vita decessit 4. anno.

Joannes IX. Tres coronavit Imperatores tempore 4 annorum, Carolum Calvum, Romæ, Ludovicum Claudum & Carolum Magnum. Redux Romam, X. anno finitus est.

Martinus II. Papa vita decessit primo anno suæ dignitatis.

Adrianus IV. Romanus, denuo post Nicolaum sanxit, ne ullus Imperator se Electioni Pontificum immisceret, obiit 1. anno.

Stephanus V. Romanus in sede papali vixit 6. annos.

Formosus, Romanus, Papa electus, 5 annos Pontifex fuit.

Bonifacius VI. 25. Pontificatus die demissus neci.

Stephanus VII. dictus 6. Romanus, non super annum Papa fuit.

Romanus, natione Romanus, acta Formosi comprobavit, & Stephani annihilavit.

SECULI IX. P.

Theodorus XII. Romanus, homo seditionibus indulgens, 20. Pontificatus obiit. Platina refert, quod tum homines per corruptos mores ad officia pervenerint, & non per Virtutem, sicuti antea.

Joannes X. Romanus, Monachus, Stephani acta expungens, decreta Formosi confirmavit in præsentia Imperatoris & Caroli VIII. simplicis.

Benedictus IV. Romanus, nihil memoriâ dignum fecit, propter ingentes turbas à suis prædecessoribus suscitatas, annoque 3. è vita migravit simplex.

Leo, V. ubi Præsul 40. dierum fuisset, in monasterium captivus datus est, à successore compulsus, ut fieret Monachus, mortuus dein ex mœrore, cum se ita misere tractatum sensisset.

Christophorus, Romanus, male partam sedem Romanam durante Schismate contra Leonem, illam dein post 7. perdidit menses, detrusus in carcerem, ibi vitam finivit.

Sergius IV. Romanus, Prædecessorem suum carceri mancipavit, imperavit exhumare corpus Formosi Papæ, cujus fuit æmulus, ipsi dein caput amputare jussit, ac si esset vivus. Sed qui nec mortuis pepercit, ipse 7. anno morti vicem exolvit.

Anastasius III. Romanus, modestius se gerens, expiravit 2. anno.

Landus Sabin, pauci homo æstimii, in fine 6. mensium mortuus est.

Joannes XI. Romanus, plus beneficiorum in arma, quam Religionem & pietatem erogavit, occisus à militibus 13. anno.

Leo VII. Romanus, cum honestius vixisset, obiit secundum corruptionem seculi cum 7. menses Pontifex fuisset.

Stephanus VII. dictus Romanus, modestus & Religionis cultor, 2. anno vitâ decessit.

Joannes XII. Romanus, nihil memoria dignum gessit, obiit 4. anno.

Leo VII. Romanus, pariter nulla re memoriam sui reliquit commendatam. Ejus tempore hæresis Anthropomorphita-

phitarum (qui Deo formam corporalem affingebant) recruduit. Hunc Otto 1. Imperator sibi ipsi primus juramento fidelitatis obstrinxit, quem etiam ex carcere liberavit in quem à Romanis fuerat conjectus: Leo autem ipsi contra potentiam Papas eligendi confirmavit. Tertio anno decessit vitâ.

Stephanus VIII. Nunquam ædibus egressus, propter cicatricem, quam in facie habuit, & à milite accepit.

Martinus III. Romanus, pacatus homo, templa restauravit, pauperes pavit, anno 3. acquievit.

Agapetus II. Romanus, homo bonæ vitæ, & pacis studiosus, 7. decessit anno.

Joannes XIII. Romanus, suum nomen immutavit, crudelis & nefarius, patris potestate ad illos pervenit honores, quo per 9. annos gessit.

Leo VIII. Romanus, postquam Joannes fuisset depositus, & à Romanis seditiosis ejectus, omnium quasi in Italia Episcoporum consensu, Papa fuit electus, tenuitque sedem, annum & 4 menses

Joannes XIII. actutum, quam Otto discesserat, iterum à seditiosis Romanis fuit revocatus, qui Leonem ejecerant: ita autem Joannes restitutus. tres menses Papa fuit, in quorum exitu interemptus est, & Leo 8. denuo ab Ottone suę dignitati fuit redditus. Hic denuo constituit, ut nemo Papa fieret, sine consensu Imperatoris.

Benedictus V. Romanus, Papa factus durante Schismate contra Leonem, decessit vitâ & solio post annum.

Joannes XIII. Romanus, Papa fuit per. 6. annos. Romani seditiosi, cum consuetudinem haberent, ipsorum Episcopos rejiciendi, ipsum carceri mancipabant.

Donus II. Romanus, ita modestus fuit, ut ipsi à populo nulla ignominia exhiberetur, 3. obiit mense postquam Pontifex fuisset.

Benedictus V. dictus 6. cum in solio papali annum & 6 menses consedisset in carcerem fuit conjectus, per Cinthium Civem Romanum, ubi ipsi laqueo gula fracta, super hac injuria nulla fuit habita justitia.

Bonifacius VI. Romanus, non diu fuit in Pontificatu, nec ipsum nisi per 2. menses habuit.

Benedictus VI. dictus 7. papa fuit 8. annorum.

Joannes XIV. Romanus, captus fuit, tam propter vitam male actam, quam culpa suorum inimicorum, tres menses papa fuit.

Joannes XV. omnibus odio habitus, ideo quod omnia Ecclesiæ bona suis consanguineis & amicis distribueret, fame periit, 8. mense.

Joannes XVI. Romanus, Papa prudens, per decem annos pontifex fuit.

Gregorius V. Saxo, agnatus Imperatoris Othonis 3. cum coactus esset sibi fuga in Germaniam consulere, propter minas Crescentis Consulis, qui eligi curaverat Joannem XVII. Antipapam. Primus horum, acceptus fuit à populo & Antipapa pontificatu & vita exutus est, eo tempore VII. Electores Imperii Germanici confirmati fuerunt à Gregorio in Concilio Romæ habito, duos annos Pontificatum gessit & 5. menses.

Joannes XVII. Græcus, creatus papa durante schismate, homo nefarius, occupavit sedem X. menses, antequam Gregorius fuit restitutus. Eruti ipsi fuerunt oculi, nasus abscissus, & amputatæ aures, & postea suspensus, secundum Platinam à populo interfectus est.

Sylvester II. Monachus Aquitania natus, relinquens suam Abbatiam Hispaniam, in Sevyllam iter fecit, studio literarum operam daturus, in his tam bonos fecerat profectus, ut informator Roberti Regis Galliæ fieret, & Imperatoris Othonis tertii. Factus dein Episcopus Rhemensis, & Ravennæ, ultimum Papa, decessit 4. anno, unoque mense sui Pontificatus.

SECULI X. P.

JOannes XVIII. Romanus, dictus siccus, 4. mense decessit.

Joannes XIX. Romanus, addictus ocio, nulla re memorabili memoriam posteris reliquit.

Sergius IV. Romanus, homo prudens & erga pauperes liberalis omnibusque gratus, per duos annos dignitate pontificali prudenter functus est.

Benedictus VII. dictus 8. cum à Romanis rejectus esset, post mortem imperatoris Henrici II. iterum restitutus est, ubi cum inimicis suis convenisset. Tenuit Papalem sedem XI. annos.

Joannes XX. Frater Benedicti, secundum Platinam, postquam diu bellum contra Romanos habuisset, electus est Papa, & XI. anno vitâ decessit.

Benedictus VIII dictus 9. Tusculanus, cum viliter viveret, bis à Romanis dejectus est, & fuit Papa 13. annorum.

Sylvester III. Romanus, pendente schismate adhuc, electus est, & Benedictus depositus, quod melior Benedicto ejecto esset. Non diutius vero quam unum mensem papa fuit.

Gregorius VI. Romanus, cum, per resignationem Benedicti, Pontificatum obtinuisset, vel potius per venditionem, per Imperatorem Henricum 3. coactus est, ut se illo per duos annos & 7. menses addiceret.

Clemens II. Papa, veneno fuit infectus per Damasum ejus successorem, secundum Platinam, contra vero Onuphrius dicit, quod Damasus homo frugi fuerit.

Damasus II Bavarus, sine ulla electione se ipsum Papam fecit, sed 23 die Fatis concedens, pænam fugit.

Leo IX. Germanus, homo Nobili stemmate ortus, & bonæ vitæ, magnæque prudentiæ, pauperes & peregrinos valde amabat, ita ut cuiq; paterent ædes obiit anno 5.

Victor II Bavarus, electus est non tam voluntarie, quam ut complaceret Imperatori, decessit 2. ann.

Stephanus IX. Monachus, Mediolanensem Ecclesiam Ecclesiæ Romanæ subjecit, septimo mense vitam finivit.

Benedictus IX. dictus X. Romanus, non ingressus per portam in stabulum Pontificatus, sed vi irrepsit, novem tantum menses & 20. dies in illo mansit, postea ejectus.

Nicolaus II. ex Savoya, homo bonæ vitæ, per tres annos sedi Romanæ præfuit.

Alexander II. Mediolanensis, homo sapiens, absens electus, propter famam Virtutum, obiit an. 11.

Honorius II electus durante schismate contra Alexandrum fuit Antipapa 5. annos, postea depositus.

Gregorius VII. Sienensis, olim dictus Hildebrandus, excommunicavit Imperatorem Henricum 4. alios Principes Imperii; fecit eligere alterum Imperatorem, Rudolphum, Ducem Suevum, qui per Henricum victus est.

Clemens III. suasu Imperator. Henrici 4. electus est,

& Clemens III. depositus fuit, qui durante schismate locum Pontificis per 21. tenuit, contra Gregorium, illiusque successores.

Victor III. Monachus Beneventinus, obiit 1. anno, 4. mense sui regiminis.

Urbanus II. Franciscanus Monachus, Ecclesiæ mores reformationi subijcere volens, virtute conspicuus, cum in Italia secure agere non posset, venit in Galliam, ubi compulit Regem Philippum I. ut reciperet uxorem suam, 12. anno decessit.

SECULI XI. P.

P*Aschalis* II. Toscanus, Monachus, præter spontem suam electus est Papa, Zingulo cinctus, ex quo 7. dependebant claves. Venit dein in Galliam, clerum ibi emendaturus, ibique multos Prælatos & Presbyteros ejecit, dein Romam rediit, &, per Arma, multa potentiæ suæ loca subjecit, confirmavit excommunicationem contra Henricum IV. Imperat: ejusque filium sollicitavit, ut patris loco imperium caperet, ultimùm vitâ decessit anno 18. mens. 6.

Albertus Artella, durante Schismate creatus Papa, tenuit contra Paschalem locum Pontificis.

Gelasius II. Cajetanus, in carcerem conjectus, quamvis fuerit Monachus sanctæ vitæ. Sed illum denuo populus liberavit, cum excommunicasset Imperator. Henr. 1. & Gregor. 8. suum Antipápam.

Gregorius VII. Hispanus, durante schismate factus est Papa contra Gelasium 2. & sedem tres tenuit annos. Hic Papa non est in reliquorum numero notatus à Genebrardo.

Calixtus, II. cum Papa in Gallia esset factus, iter in Romam fecit contra Antipapam, qui captus, & asino aversâ facie impositus, caudam loco fræni tenens, postea in carcerem detrusus est, ubi etiam vitam finivit. Calixtus vero sedem suam in pace & concordia tenuit, per 5. annos & X. menses.

Honorius II Boloniens. homo inferioris conditionis, doctus attamen, ambitione quorundam promotus potius, quam consensu bonorum.

Celestinus II. Romanus, à quibusdam Cardinalibus electus,

ctus, Schisma contra Honorium secundum commovit, per 5. menses cum imperio fuit.

Innocentius II. Rogerio Normanno bellum intulit, qui se Regem Neapolitanum jactabat, sed victus, in carcerem est conjectus: Verum inde elapsus, in Galliam venit, ubi duo Concilia congregavit, unum Rhami, alterum Cleromonti, adjutusque suppetiis Regis Ludovici Magni & Imperatoris Lotharii, iterum in Italiam rediit, & sedem per 14. annos tenuit.

Anacletus II. Romanus, à Romanis electus est, dum Innocentius II. captivus teneretur, fuitque Antipapa Hic expilavit reliquias & thesauros. Ex ægritudine tandem, quod Scisma contra Innocentium concitasset, octavo anno obiit.

Victor IV. Romanus, postea post mortem Anacleti electus est, durante Schismate contra Innocent. II.

Lucius II. Boloniens. cum ictu lapidis à populo Romano graviter esset saucius, ipsis quosdam ministros inferre volens, XI. mense obiit.

Eugenius III. Monachus, Discipulus S. Bernhardi, ejectus Roma, quod nollet nonnullos confirmare Consules, vel potius Senatores, in Galliam profugus, ubi Autor fuit Regi Ludovico, & Richardo Regi Angliæ, tertia vice ad bellum Sacrum. Redux Romam, obiit anno 8.

Anastasius IV. Romanus, erga pauperes valde liberalis, primo decessit anno.

Adrianus IV. Anglus, Monachus, ubi Norwegos ad fidem Christianam convertisset, Papa est electus, excommunicavit Fredericum Imperatorem, quod se ipsi opposuerat: 4. decessit anno

Alexander III. Sienensis, homo valde doctus, Antipapam ejecit; & ingens bellum contra Imperat. Fredericum gessit, qui cum absolutionem in genua ante ipsum provolutus peteret, Alexander ipsum pedibus penitus substravit, dicens, *super aspidem & Basiliscum* ambulabis.

Durante Schismate contra Alexandrum, Victor 4. ejectus est, fuitque Antipapa, imperavit 4 annos.

Lucius III. auctor fuit Imperatori Frederico, Philippo Galliæ & Regi Angliæ, ut iterum bellum sanctum susciperent, 4. obiit anno.

Urbanus III. Mediolanensis, excepto quod Hierosolymæ essent captæ per Suldanum Ægypti, quas *IX.* Reges Christiani tenuerunt, ex concepta inde ægritudine vita excessit primo anno 10. mensib. sui Regiminis.

Gregorius VII. primo mense Vitam finivit.

Clemens III. homo doctus, vitæque integer, iterum Principes Christianos sollicitauit, ad renovandum bellum sacrum. Obiit 3. anno 5. mense.

Celestinus III. Romanus, ægre tulit factum Philippi Augusti Galliæ Regis, quod per divortium primam suam uxorem à se demisisset, decessit vita 3. anno.

Innocentius III. doctus homo. ut ex Epistolis decretalibus videre est, 18. annos Papales gessit honores.

XII. SECULI PONTIFICES.

HOnorius *III.* Romanus, cum Imperatorem Fredericum *II.* coronasset, ipsum deinde excommunicavit, quod Sanctæ sedi Romanæ Rebellis esset, decimo anno vitam deposuit.

Gregorius IX. cognatus Innocentii *III.* Interdixit, ne civile jus Parisiis legeretur. Excommunicavit Imperatorem Fredericum *II.* qui iter in terram sanctam distulerat, 16. anno vivere desiit.

Celestinus IV. homo doctus, & frugi, 18. die sui pontificatus obiit.

Innocentius IV. eruditus, cum Imperatorem Fredericum 2. Imperio privasset, quod sedi Papali inobediens esset, Cardinales instituit, qui equis veherentur, & rubras portarent mitras, hoc illorum habitu significaturi, quod parati essent suum sanguinem pro defensione Ecclesiæ effundere. Et ita Cardinalium dignitas primaria facta est inter reliquos Ecclesiæ Ordines. obiit, postquam super decretales & authenticas & librum de jurisdictione imperiali & pontificali scripsisset.

Alexander IV. literis & in pauperes liberalitate clarus ordinis S. Augustini, Eremitas sylvis evocavit, illisque urbes replevit. 6. decessit anno.

Urbanus IV. Sutoris fuit filius, Patriarcha Hierosolymitanus,

nus, electus dein Papa, cum Cardinales non convenirent, ut unum ex suo ordine eligerent.

Clemens IV Gallus, eruditus, curam dedit, ut Principes Christianos concordes redderet, 5 anno fato functus.

Gregorius X. cum Archidiaconi officio in terra sancta functus esset electus est Papa, ordinavitque ne Cardinales, in concilio Generali, ex conclavi discederent ante peractam conclusionem, obiit 4 anno.

Innocentius V. in Theologia doctus, prædecessoris sui ordinationem revocavit, ut Cardinales conventu non excederent, &c. 6. mense obiit.

Adrianus V. Ejusdem argumenti ordinationem Gregorii X. revocavit primoque anno mortuus est.

Joannes XX dictus XI. Lusitanus, in medicis doctus, dignior Medicorum quam pontificali honore, mense 8. obiit.

Nicolaus III. Ex familia Ursinorum, homo magnæ prudentiæ, abstulit Carolo Regi Siciliæ officium Senatoris, contraque ipsum concitavit Regem Arragoniæ, unde Francis Vesperæ Siculæ ingruebant, tertio anno decessit.

Martinus II Carolum officio Senatoris iterum reddidit, Imperatorem Græciæ, & Aragoniæ Regem excommunicavit, illosque suis exuit Regnis, 4. tandem anno esse desiit.

Honorius IV. Romanus, bonæ vitæ homo, excommunicationem per suum antecessorem factam confirmavit, contra Petrum Arragoniæ decessitque X. anno.

Nicolaus IV. Lombardus, eruditus homo & in distribuendis bonis Ecclesiasticis prudens, cum Papa 4. annos fuisset, vivere desiit.

Celestinus V. auctor ordinis Celestinorum, propter simplicitatem suam Papa est electus, deceptusque est à successore suo, cui noctu per artes semper in aurem velut voce Angeli insusurravit, ut Bonifacio cederet pontificalem honorem, se igitur Pontificatu abdicavit, & in desertum concessit, ubi à Bonifacio interceptus, in carcerem datus, in quo ultimum obiit diem.

Bonifacius VII. astutus & cautus, ingratus, crudelis, arrogans, de quo dictum, quod intrarit in Pontificatum ut vulpes, Regem Galliæ excommunicavit, Regnumque Imperatori Alberto dedit. Cum ut leo regnasset, mortuus est ut canis, ubi indigne per 8. annos, 9. menses, honores Papales

pales tenuisset. Primus is fuit qui Indulgentias introduxerat.

XIII. SECULI PRÆSULES.

B*Enedictus* IX. dictus X. vili loco natus, sed vitæ integer, obiit 8. mense.

Clemens V. Clementinarum constitutionum auctor, Venetos excommunicavit, obiit 8. anno, 10. die.

Joannes XXIII. excommunicavit Imperator. Ludovicum IV. revocavit quosdam errores quos fovebat, à Parisiensibus admonitus, obiit anno 19. 4. mens.

Nicolaus V. Sutor, Antipapa Joannis, annos tres, menses 4. Papa fuit.

Benedictus VI. Monachus Tolosanus, sine respectu bona Ecclesiastica dividit, dicens Papam nullos habere cognatos, 7. anno obiit.

Clemens VI. homo doctus, Philippum Regem Galliæ & Eduardum Angliæ iterum conciliare laboravit, 10. obiit anno.

Clemens VII. secundum celebravit annum Jubileum, anno 1350.

Innocentius VI. prudens, suos sumptus in pauperes erogavit, obiit 9. anno.

Urbanus V. homo eruditus, & Turcæ resistendi cupidissimus, obiit anno 8. mense 4.

Georgius II. pacificus, discussiones in Italia videns, iterum se Romam recipit, 7. annis *Præsul* fuit.

Urbanus VI. Neapolit. vindictæ avidus, parum pacis inter Christianos fuit studiosus, 11. annos Papa vixit.

Clemens VIII. electus est Papa per Cardinales & Avinnioni sedem habuit, à Gallisque, Hispanis & Anglis pro legitimo Papa agnitus est. Fuit per septem annos Papa.

Bonifacius IX. Neapolitan. 30. annorum Papa electus est, vixit in illa dignitate 14. annos.

XIV. SECULI PRÆSULES.

I*Nnocentius* VII. multos Romanos ad mortem promovit, qui ipsum ut Schisma tolleret rogarunt. Coactus tandem fugam capere, & redux obiit 2. anno.

Gregorius XII. Venetus, eruditus Papa, propter collusiones cum Benedicto factas, quod ipsi vellet cedere pontificatum, si sibi Avenione cederet, uterque à Concilio depositi sunt, hic sedem per 2. annos 7. menses tenuit.

Alexander V. Cretensis, prudens & doctus, magis bellicosus quam decebat sutorem. Exuit Uladislaum Regem Neapolitanum Regno suo, 10. obiit mense.

Joannes XXIV. dictus alias XXIII. Neapolitanus vi ad Pontificatum pervenit, nec per electionem: male tamen de fide sentiens, captus & depositus sede est, cum 5. annos sedem Pontificalem parum decorasset.

Martinus III. dictus 5. Romanus, singularis prudentiæ, conciliorum ordinationem instituit, obiit anno 14.

Eugenius IV. Venetus, cum Romanos ad arma concitasset, ipse fugere coactus est, 15 annos sedem tenuit.

Nicolaus V. vilis conditionis, sed doctus homo, doctorum fautor, ita ut etiam Bibliothecam constituerit erigere, fuit Papa per 8. annos.

Calixtus III. Hispanus, Festum transfigurationis instituit, bellum contra Turcam promovit, obiit anno 3. mense 3.

Pius II. dictus antea Æneas Sylvius, admodum doctus homo, Hic olim fuit Cancellarius Imperatoris Friderici III 5. annos præsulem se gessit.

Paulus II. Venetus, inimicus literarum, & superbus, omnes suos prædecessores pretiosarum rerum apparatu superavit, 6. annos præfuit Papa.

Sixtus IV. Anno 1475. Sextum annum Jubileum celebravit.

Innocentius VII. exiguæ conditionis, præter laudem vixit 8. annos, 10 menses.

Alexander VI. Hispanus, virtutum & vitiorum pariter confinio conspicuus. Electus est per Cardinalium corruptos mores, 11. annos sedem tenuit.

Pius III. Inimicus Gallorum, cum in concilio indicendo, & armis contra Turcam expediendis occuparetur, 26. die post suam obiit electionem.

XV. SECULI P.

J*Ulius II.* Genuens. homo magis armis quàm literis aptus, Papa per 9. annos, 3. menses vixit.

Leo X. Florentinus, ex familia Mediceorum, doctus, & literatorum cultor. Ex gaudio mortuus est, ubi intellexisset Gallos Mediolano pulsos fuisse, 8. annorum & 8. mensium Papa.

Adrianus VI. Germanus, prudens, sine magnis expensis vivens, fuit Præceptor Caroli V. Imperat. & tenuit sedem per annum & 8. menses.

Clemens VII. Florentinus, ex Mediceorum familia, magni ingenii politicus, à partibus Regis Franciæ contra Imperatorem Carolum V. stetit. occisus est, cum Papa 10. mensium fuisset.

Paulus III. Romanus, pacis amator, sed subditos tributis nimiis vexavit, is miserè à populo & Nobilibus occisus, ubi per 15. annos Papa fuisset.

Julius III. dictus ante Maria de Monte. Mutavit mores sicut & nomen. Bello animum applicabat, vitam luxui & voluptatibus, suæ dignitatis irrisor, per 4. annos in honore Papali fuit.

Marcellus II. vilis conditionis, virtute & eruditione Magnus, veneno, die sui Pontificatus. 22. obiit.

Paulus IV. Neapolitanus, homo austerus, 4. annorum Pontifex fuit.

Pius IV. Milanensis, per 5. annos imperium gessit.

Pius V Alexandrinus, severus, sobrius, vitâ sanctus, doctus. Fœdus contra Turcam multis Christianis Principibus persuasit, quem prælio superarunt anno 1571.

Cum calculi morbo premeretur, clamavit: *Domine auge dolorem, sed da mihi patientiam.* Obiit 6. anno, tertio mense, suæ dignitatis.

Gregorius XXIII. Nobilis Boloniensis, ingens ICtus, sui antecessoris vestigia legit, multa in Ecclesia egregia gessit, cumque doctrinâ esset conspicuus, correxit glossas Decretorum & Corpus Canonicum. Obiit anno 13. mense 4.

Sixtus V. Antea dictus felix, Papa imperavit 5. annos, 4. menses.

Urbanus VII. Romanus, trium dierum spatio vitam in Pontificali dignitate clausit.

Gregorius XIII. Milanens. antea Episcopus Cremonæ, ultra 10. menses Papa non fuit.

Innocentius IX. Boloniens. sedem tenuit 2. menses, vene-

veneno infectus fuit, quod Hispanorum partibus contra Gallos non faveret.

Clemens VIII. Florentinus, antea dictus Hippolitus Aldobrandinus, absolvit peccatis Regem Henricum IV. Galliarum, 13. annos Pontificatum gessit.

Leo XI. Florentinus Mediceus 24. die, ac Papa electus, obiit.

Paulus V. per 16. propemodum annos Papa, obiit anno 1622.

Gregorius XV. per annos 2. Papa fuit.

Urbanus Octavus cum summo honore longisque annis imperium habuit, omnibus artibus & doctrina, imprimis Poësi, clarissimus.

Innocentius X. hodie adhuc rerum pontificalium summâ potitur, nuper à fama mortis vindicatus, multorum artes elusit.

PRÆTENSIONES PAPÆ.

IN Urbis Romæ Registris (ut vocant) Regna subsequentia continentur, quæ homagio Ecclesiæ obstricta sunt; nimirum, Regnum *Neapolitanum*, *Siciliæ*, *Arragoniæ*, *Sardiniæ*, *Jerusalem*, *Angliæ*, *Hiberniæ*, *&* *Hungariæ*.

Rex Hispaniarum, respectu utriusque Siciliæ servitia Feudalia Papæ in huncusque præstat diem, ideoque hic illius prætensio quiescit.

Illius autem in Arragoniam prætensiones, his fundantur rationibus: Petrus 2. Arragon. *Rex*, ubi in duas illas insulas Majoricam & Minoricam, quæ à Saracenis erant subactæ, expeditionem pararet, decreverat Januenses & Pisanos, qui mutuis inter se decertabant bellis, iterum concordiâ unire, & in societatem armorum assumere; hac de caussa & quoniam Innocentium III. amicum Arragonensium cognosceret Romam anno 1208. iter fecit, ibique 11. Novembr. à Petro Portuensi Episcopo unctus, ab ipso Pontifice coronatus, illam & dein accepit licentiam, ut imposterum coronam in proprio Regno coram Archiepiscopo Tarraconiensi, veluti Pontificio legato, acciperet. Quo beneficio Rex Papæ obstrictus, ipsi quotannis censum aliquorum auri pondo promisit. Verum census ille

non

non diu à Petro præstitus. Quamprimum enim ubi ille Vesperis Siculis occasionem dederat, tot interfectorum Gallorum author erat. Martinus 52. Papa, quia natione Gallus & Gallorum Patronus erat, Petro igni & aqua interdixit, & Regni investituram Carolo Comiti Valesiæ, Philippi Regis filio, contulit. Hinc inter Petrum & Carolum diu ambigua stetit victoria, donec tandem pax esset firmata Anno 1287. his conditionibus: ut Carolus Valesius factam de Regno Arragoniæ infeudationem abrogaret, census verò Ecclesiæ, per tot annos intermissus, illi iterum solveretur. Cui ab Arragonensibus respondetur, quod talis census nullam inducat superioritatem, census quidem jure Civili Dominium præsupponit, verum aliud est, esse Dominum, aliud, habere jurisdictionem. Huic accedit, quod collecta non semper jure superioritatis debeatur, verum aliquando vi simplicis jurisdictionis, concessionis singularis, præscriptionis, & pacti, exigatur. Non aliter atque ex multis dissimilibus causis.

2. Quamvis per præstationem census superioritas arguatur, illeque à Rege Arragoniæ Pace firmata promissus sit, dubium tamen est an Regnum Arragoniæ, quod semper liberrimæ fuit conditionis, in hoc consenserit, circa quod Regi, ex libero, Feudatarium efficere non licet.

Prætensio altera, est in Regnum Sardiniæ, quod consilio Pontificis Januenses, & Pisani, Saracenis insulam illam extorserint, illosque de illa à Papa investituram accepisse constet. Postea conventione inter Pisanos & Januenses factâ, exuvias Jenuensibus, & Insulam per investituram Calixti II. Pisanis obtigisse, *Leander est qui refert.* Hanc tamen non diu obtinuerunt. Ubi enim Pisani se Friderico secundo associabant contra Pontificem, à Gregor. 9. anno 1227. insulâ privabantur, de eaque Jacobo Regi Arragoniæ à Bonifacio VIII. Romam accersito investituram factam fuisse, constat. Hinc diu inter insulæ possessores, & Regem Arragoniæ dubiis armis certabatur, donec tandem à Jacobo victi & ex insula ejecti essent. Atque hæc sunt jura Papæ, quæ dubium illud movent, quod investitura Papalis non semper ex certo profluat fundamento.

Prætensio Tertia est in Regnum Hierosymitanum. I. Quod Regnum Siciliæ per Fridericum 1. Siciliæ Regem, per

per matrimonium Violantæ Joannis Regis Hierosolymarum cum Regno Hierosolymitano, conjunctum & unitum fuerit. Cum itaque Regnum Siciliæ indubitanter Papam ut Dominum agnoscat, accessorium etiam est, ut Regnum Hierosolymitanum sequatur naturam sui Principalis.

2. Quod, posteaquam Manfredus, Friderici Regis Neapolitani Nothus, Legitimum hæredem Conradinum, sub prætextu tutelæ, Regno exuerit, & ipse una cum Conradino, accedente consensu Pontificis, à Carolo Andegavensi, omnibus ditionibus privatus fuerit.

3. Quod Nicolaus IV. Carolum II. Caroli 1. filium, corona Regnorum Siciliæ, & Hierosolymarum cinxerit anno 1289.

4. Quod, cum anno 1389. Joanna prima Neapolis Regina, Urbano VI. maxime invisa, Othoni Duci Brunsvicensi nupsisset, Pontifex utriusque Regni coronam Carolo Dyrachiensi, soli ex Caroli primi familia superstiti, concesserit.

5. Quod Maria Friderici tertii filio Regnum Siciliæ per sententiam Gregorii II. obtinuerit. Lubrica vero illa auctoribus fundamenta videntur. Equidem unio illa Regni Siculi & Hierosolymitani probari nequit. Positio etiam, quod Fridericus 1. Rex Siciliæ, Regnum acquisiverit Hierosolymitanum, unio tamen utriusque Regni ex inde non concluditur. 2. Positâ unione, regula illa, Antecessorium sequitur suum Principale, locum non invenit. 3. Coronatio non inducit superioritatem, quę nihil aliud est quam accidentale quid & solenne, 4. De sententia pronunciata non dubitatur, sed, an legitime facta sit, disquiritur.

Quarta Prætensio est in Angliam, quod Angliæ & Hiberniæ Reges anno 1212. se vasallos summi Pontificis constituerunt atque etiam Tributarios. 2. Anno 1340. Rex Angliæ Regnum Pontifici in uno sterlino, pro quolibet foculario supposuit, quæ pecunia divi Petri vocata est.

Rex Johannes, ut homicidii, in Artum Minorem Nepotem, Bertangæ Ducem, commissi, remissionem impetraret, novos census annos mille Marcarum sterlinarum die S. Michaelis, ultra pecuniam Petri, præstare promisit, consensu Ducum, Comitum, & Baronum Regni, Homagium Ecclesiæ juravit, seque Innocentii 3. subditum fecit coram

Archiepiſcopo Cantubernienſi, cujus Authentica bulla in Vaticano habetur, idque præſtitum fuit, uſquedum Henricus VIII. ideo quod Papa matrimonium Bolenæ ex inferiore conditione natæ legitimare noluerit, anno 1534.

Hodie Angliæ Regnum, quod Reformatæ Religioni addictum eſt, non ſolummodo Ratione Religionis, verum etiam ratione Status, Prætenſiones Pontificis eludit.

1. Quod teſtimonium de homagio Joannis Regis Angliæ domeſticum ſit. Illi ſiquidem auctores, qui hoc memoria prodiderunt, Pontificis partes ſectantur. Neque vero, quod ex Archivo Papæ producitur, ſatis ad firmandam probationem idoneum eſſe Angli putant. Sicut enim ſcriptura privata pro illius auctore nihil facit, ita nec ſcripta quamlibet ex Archivo Pontificis deprompta pro Papa quicquam facient, ideo, quod inter diverſos Principes unius vel alterius Archivum nihil probat, niſi productum, ſatis communi juris naturâ munitum ſit.

2. Poſito, illud veritati conſentaneum eſſe, tamen ſucceſſores Joannis Regis eo non teneri produnt: nec obſtat, quod Regnum, utpote quod nunquam moritur, in hoc conſenſerit: Eſt enim illud inſtar pupilli, qui de eo, quod in illius damnum vergit, nunquam tenetur.

3. Reformata Religio, quam Anglia profitetur, nullum viſibile caput Eccleſiæ; multo minus quempiam temporalem Regum Dominum agnoſcit.

Quinta Prætenſio eſt in Regnum Hungariæ, ubi Lancellotus, Rex Hungariæ, obedientiam Papæ promiſit, cui addunt, quod Stephanus primum Regis Hungariæ nomen à Papa impetraverit, teſte Cartaiſio in ejus vita, & quod Ludovicus 2. Hungariæ Rex, propter inobedientiam in Legatum Papæ excommunicatus, ad abſolutionem obtinendam, 100. Marcas Argenti ſingulis annis promiſerit, anno 1280.

Illius autem relationis auctor Marta eſt, in lib. de juriſd. cui an fides ſit habenda, multi dubitant.

Impetratio vero Regii nominis non inducit ſubjectionem, neque vero Regium nomen cum Regno ſemper eſt conjunctum.

Ultimum, in omnes temporales poteſtates jus ſuperioritatis ſibi tribuit, hac ex ratione, quod Vicarius Petri ſit,

&

& duos gladios, puta ſpiritualem (vulgò) & temporalem, portet. Hinc in Imperium Romanum, teſte Platina in Vita Rom: in Regnum Hiſpan. teſte Joach. Cluten in ſyllog. in Franciam, teſte Marta de juriſd. in Ruſſiam, teſte Stencho, in Scotiam, teſte Polyd Virg. l. 17. In Poloniam, Daniam, Croatiam, Dalmatiam, Africam, & omnes Mundi angulos jus ſuperioritatis ſibi vindicat & prætendit.

Alexander Sextus novum mundum Regibus Caſtellæ & Luſitaniæ ſub fide clientelari conceſſit, omnibuſque aliis in illas partes navigationem, aut commerciorum exercitium prohibuit: id quod vero Batavos minime deterruit, quod minus libertate jure Gentium ſibi conceſſâ uterentur.

In Gallia, jus Eccleſiaſtica bona conferendi prætendit, quod illi rigoroſe, cum defenſione libertatis Galliæ, à Rege denegatur. Olim quidem illum hoc habuiſſe concedit, ſed poſtea mos ille exolevit.

Paulus V. Reipub. Venetorum ideo bellum movit quod illa Eccleſiaſticos Regimine excluderet, quod nullam penſionem curiæ Romanę penderet, quod duo ſtatuta renovaverit, primum, ne Eccleſiaſticis vel minimum bonorum immobilium alienare liceret, ſecundum, quod nulli Religioſam domum ſine ſpeciali Senatus permiſſu ædificare permitteretur. Quæ omnia Papa ſui juris eſſe ſtatuebat, nec Venetis de Eccleſiaſticis, utpote alienæ juriſdictionis hominibus, ſtatuta ferre licere, aſſerebat. Res vero hæc tandem cum magno commodo Status Venetorum compoſita fuit.

RATIO STATUS SEDIS ROMANÆ.

Illa in eo vel maxime conſiſtit, uti omnibus mediis Hiſpanicæ potentiæ imminuendæ operam det. Eccleſiæ ſiquidem ditiones Hiſpanorum Regi adeo ſunt commode ſitę, ut, quod ſi ſemel prætextum ſpecioſum defenſionis ſanctæ ſedis ſeponat, facili negotio hoc inſigne Dominium ſibi ſubjugabit.

Cæterum Venetorum & potentia Magni Ducis ſedem Romanam labefactat, quæ cum ab utroque latere mari mediterraneo claudatur, alias nullo impediente dominaretur. Quapropter hoc agendum, uti boni hi Principes ad minimum in eo perſtent ſtatu, in quo nunc agunt.

Atque super has superius universim dictas regulas, tres sequentes curatius observandæ sunt. 1. Ut auctoritatem suam ubique sartam & integram conservet, auxilio & ope Ecclesiasticorum, quorum favorem, potentiæ suæ certissimum robur & murum, contra secularium pravas destinationes summa cum cura sectari debet.

2. Fulmine exauctorationis, sive vulgo excommunicationis, Principes, Statusque terrere, dummodo frequentior fulminandi consuetudo contemptum non inducat fulminis, ut dein brutum fulmen dicatur.

3. Papas ipsos coërcere, ne in detrimentum Ecclesiæ nimium familias suas evehant, cęteroquin, affectibus indulgentes nimium, non leve Statui Ecclesiastico præjudicium daturi. Verum contra ultimam hanc regulam, hodie liberius, justoque licentius peccatur, dum Cardinales, statim ac Pontifex vitâ decessit, familiarum factionibus implicantur, ac nihil non pro illa tentent Helena, cujus rei nuper admodum, falso credita Pontificis mors insigne præbuit documentum.

JUDICIUM POLITICUM DE URBE ROMA, ET POTENTIA PONTIFICIS ROMANI, EX HONORII RELATIONIBUS.

DUm Pontificis Dominium negligenter habitum auctor vult describere, ad hunc sensum in Relatione urbis Romę p. 32. inquit. Verum Pontifices omnes qui antea fuerunt, non solum parum vel nihil de amplificanda & augenda Ecclesiastica ditione, sed vix pæne dicam de conservanda, parum cogitarunt. Quare mirum videri non debeat, si in toto Christiano Orbe nullus reperiatur status, minus armatus minusque in tànta rerum affluentia commeatu & aliis necessariis præsidiis munitus, ita ut præda cuilibet invasuro veluti expositus esse videatur. Præterea, digna consideratione est natura & indoles Pontificum, qui facile mutationibus sunt obnoxii, illarum rationes sine negotio adferentes, dum Ecclesiæ commodum & dignitatem allegant, & obtentui sumunt. Adhæc iidem utplurimum confectæ sunt ætatis, & morti proximi, quibus de functis, rerum universa mutari solet facies, consiliaque evanescunt, vel

vel diverſum à propoſito ſortiuntur eventum, ita ut in Pontificum amicitia & confœderatione non multum ſpei ponendum ſit. At vero nemo vice verſa dicere jure poterit, quod eorum inimicitiæ & odia non valde ſint merenda. Quicunq; enim cum Pontifice bellum geſſerit, fruſtra quam plurimis ſumptibus conſumtis, tandem in maximo ponet lucro, ſe ſua tantum potuiſſe tueri, cum plerorumque omnium, aut quadam Religionis veneratione, aut certe ſimulatione, vel acria in ſe concitent odia,ut aut ceſſent ab iis occupandis quæ ad ſedem Romanam ſpectent, aut vero occupata reſtituant neceſſum ſit, id quod multarum hiſtoriarum declarant documenta,& inter alia ſuperioris temporis, Exemplum Caroli V. Imperatoris, Regis Catholici, & Venetorum, qui Cerviam & Ravennam Pontifici reddiderunt.

Porro in diſcurſu de Pontificis auctoritate mihi P. 319. idem auctor ita inquit, (utrum ſingula ex vero, judicent politici) Ex hac clara demonſtratione Pontificiæ auctoritatis, ſuper Reges, ſequitur illud, quod Pontifex omnibus ſe immiſcere queat cauſſis, ad imperium ſpectantibus, tanquam ſuis, & ſedi Apoſtolicæ immediate ſubjectis. Id autem probatur, quia Gregorius V. numerum Electorum inſtituit, quibus eligendorum Cæſarum facultatem conceſſit (probationes auctoris vid ſequentibus) *Infra ita porro dicit.* Ex quibus clare patet,Electorum auctoritatem,& eorum inſtitutionem, à S. Romana Eccleſia dependere. Quæ ut magis vera probentur, ſciendum eſt, pro diverſis temporum occaſionibus Electores à diverſis Pontificibus eligendi privilegio ſpoliatos eſſe, quemadmodum olim Joann. XXII. id effecit. Sic & Leo X Ducem Saxoniæ illa poteſtate privavit, &c.

Quale autem eſſe debeat officium Pontificis ex judicio Cardinalis Mont' Alti, in ejuſdem inſtructione, conſignato hæc referre placet.

Ita vero ad ſenſum p. 361. ejuſdem auctoris dicit. Recitabo præcipuas quaſdam actiones, ex vitis ſummorum Pontificum hauſtas, quæ rerum futurarum ſpeculum poſſunt exhibere. Hæ autem ſunt: Annuntiare verbum DEI, inter Gentiles nationes fidem propagare, hæreſes expugnare, abuſus removere, decreta Legeſque & conſtitutiones ſan-

cire, ſuper ipſis diſpenſare, celebrare & confirmare concilia generalia & particularia, ſtabilire doctrinam & diſciplinam Chriſtianam, ſacras ordinationes habere & ordinare, inſtituere prælatos & particulares Eccleſiarum Rectores, & ordinationes Regulares, totumque miniſterium Eccleſiaſticum. Item eos deponere ſi mereantur, & privare, & ſupprimere, ædificare, erigere & dotare Eccleſias, monaſteria, cœmiteria, & hoſpitalia, ſupellectile, picturis, marmoribus loca ſacra exornare, antiqua inſtaurare, decimas imponere, ſolvere, & ligare, ac Eccleſiæ theſauros diſpenſare, Chriſtianum populum ab armis infidelium defendere, oppreſſos liberare, amiſſas provincias recuperare, ante omnia Chriſti ſepulchrum & terram ſanctam redimere, titulos Imperatoribus & Regibus cæteriſque minoribus donare, ab altera in alteram nationem Imperia transferre, Imperatorum Electionem confirmare, & controverſias inter Chriſtianos, qui alios ſuperiores non agnoſcunt Principes, judicare, diſcordias componere, arma ut deponant jubere, gubernationis formam impertire, univerſitates erigere, ſtudia ſacra, bonaſque artes fovere, pauperes ſuſtentare, ſtatum temporalem gubernare, arces & præſidia diſponendo, occupata, aliena, devoluta bona vindicare, juſtitiam, ſceleſtorum pœnis & Innocentium ſecuritate, exercere.

Nunc etiam videndum quibus Principibus Pontifex maxime faveat. Hac ſuper re idem autor ita ſentit. p. 37. Erga Imperatorem Pontifex ſemper optime animatus fuit, quod illum Catholicæ Religioni valde addictum compertum habeat, tum etiam Archiduces, qui ipſum vix ulla in re offenderunt.

Erga Galliam, Pontifex magna afficitur commiſeratione, jamque de ejus ſalute putat conclamatum, quod ab Hugenotis Galliæ Regnum ſit occupatum.

De Catholico Rege Pontifex optime ſentit, quem unum, ex Chriſtianis Principibus, maxime tam hæreticis quàm infidelibus formidabilem novit.

Poloniæ Rex operam dat, ut Papa cognoſcat, ſe omnem diligentiam & ſtudium conſervationi Religionis Catholicæ, in tanta Regni ſui & Nobilium corruptione, impendere.

Ex Italiæ Principibus quidam Papæ ſunt adverſi, & quidem Sabaudus propter Saluciarum occupatam Regionem

Cum

Cum Duce Ferrarienſi nulla eſt Pontifici ſimultas, etſi quandoque finium regundorum controverſias inter ſe habeant. Cum Magno Hetruriæ Duce Papæ non ſemper bene convenit. A Venetis, turbæ & ſeditiones Gallicæ, quibus ſe immiſcebant, Pontificem alienarunt, qui tamen rediiſſe cum illo in gratiam dicuntur.

JUDICIUM P. DE REPUP. ROMANA, AD MENTEM PETRI DEL PARAGONA.

Tutti gli Stati del in Cap. mondo ſono cenſurati in Parnaſſo de i ſuoi errori : mihi p. 211.

RES Majeſtate Pontificis longe videtur eſſe inferior, quod in Roma quædam ſint familiæ potentes, quibus loco patrimonii opulenti ſatis eſt, ut ſe Principibus extraneis parum ſedi Apoſtolicæ faventes comprobent, & quod in omni occaſione, vi factionum ſuarum, magnum Pontifici faceſſant negotium. Atque hæc de Roma pro inſtituto breviter dixiſſe ſufficiat. Quem plura & fuſiora, tam de ejus Moribus antiquis, quam Veteri Regimine, & ſucceſſione Regum, aliiſque delectant, adeat Dom. Pierre d'Avitii tom. 3. in capit. Eſtat de l'Egliſe, ubi ſingula accuratiſſime inveniet tractata. Nobis conſulto prolixioribus eſſe non licet.

STATUS DUCIS URBINI, UBI EXPONUNTUR.

I. MORES.

INcolæ Ducis Urbini, amatores ſunt fœminarum moribus cultarum, quando Zelotypia laborant illas obſerant, & curioſe obſervant, & minis quandoque ſuſpectas terrent.

Fæminæ, quamvis videantur rudes & agreſtes, tamen præ reliquis omnibus peregrinos humaniter excipiunt. Peſarienſes ſimile faciunt, Eugubienſes efflictim amant. Hoc de illis Torcian. teſtatur.

DIVITIÆ, REDITUS ET POTENTIA DUCIS URBINI.

MAgnam partem hujus Ducatus mare Hadriaticum alluit, valdeque est commoda, ad præstandum ingentem proventum. Pisa & Venetiæ vini copiam illi suppeditant, ex qua incolæ magnam faciunt pecuniam; illi Ficus duratos contra, Venetis aliisque vendunt. Res autem, quæ Duci ordinarios faciant reditus, hæ sunt: mercium liberi itus & reditus, frumentum, diversoria, molæ aquatiles, census mercium, carnium, vini, mensurarum, ignium, ædium collocatarum, pecorum ducendorum, ordinarii reditus de Montfeltro, Cancellariæ ordinaria pensio, Judæorum taxatio, & pascuorum in montibus, donorum vini gratuitorum. Accedunt præter hæc & alia singulis annis 12. millia coronatorum, à Rege Hispaniæ. Quamvis autem reditus Ducis Urbini adeo exploratam non habeant summam, attribui tamen ipsi possunt annuatim plus quam 200. millia coronatorum.

Quidam existimant, quod à longo tempore in Fortalitio S. Leonis habuerit ultra 2. milliones auri.

Quantum ad Incolas, pauci opibus præstantes reperies, quod parum nummorum Possideant, ubi frumenti mercatura parum feliciter exercetur.

Pergola aliis lanam & tergora suppeditat, sicut etiam Fossombron, S. Angelo in Vado, Eugubio & Cagli.

Dux autem hic magni debet æstimari, imprimis quod tam frequentem incolis possideat Ducatum, ut ultra 30000. militum armatorum producere possit, qui libentes suum Principem sequuntur, si aliqua detur occasio: Quamvis etiam magnis non gaudeat reditibus, suorum tamen subditorum corda & voluntatem in potestate habet. Illius milites propter debitum aliquod nequeunt in carcerem mitti, decem ante lustrationem exercitus dies, & post lustrationem decem. Præcipua Fortalitia ejus sunt, S. Leo, Pesaro, Sinigaglie.

REGIMEN POLITICUM.

PRinceps hic titulos possidet Ducis Urbini, Comitis de Montefeltro, Domini de Pesaro, & Præfecti de Siniga-

niga:

nigaglie. Feudum Masculi Sexus ab Ecclesia possidet, in cujus recognitionem quotannis Papæ solvit 8000. coronatorum, quod aliquod duravit tempus. Verum secundum thesaurum polit: nunc ultra 2240. Coronatos non solvit pro recognitione Ducatus Urbini. Quamvis vero superiorem sedem Romanam in hoc agnoscat, adsolutus tamen in hoc statu est Dominus, monetamque non secus ac alii Principes, qui imperii vel sedis Romanæ Feudatarii sunt, cudit. Præter ea etiam Hispani tutelam (alias) protectionem agnoscit, cui obstrictus est mittere 3000. hominum, exigente rerum necessitate.

Nihil autem huic Principi majus adfert detrimentum, quam quod Feudum illud, quod possidet, masculos solum admittat successores, Filium autem unicum ante aliquod amiserit annos, & ita ejus morte omnis Patri, successoris boni decolavit spes, cum statim post obitum Ducis, iterum ad Papam successio in Ducatu devolvi debeat, excepto Peggio de Berni, & particulari Principis Dominio. Obstrictus verò etiam est Papa successoribus Principis post ejus obitum dare centum millia coronatorum, propter reparationes. Mobilia, argentum, &c. hæredum Ducis propria sunt.

In Regimine suo Dux habet 12. aut 15. nobiles pueros, 6. Nobiles rhedæ, magistrum cameræ, 2. Status consiliarios, *Scalco maggior* pro cibis, magistrum curiæ, 3. vel 4. culinæ præpositos, qui ad mensam ministrant, Magnum Magistrum dictum Maggior domo, Supraintendentem domus Ducis, Thesauri Præfectum, qui cum omni disponit ære, Magistrum redituum, & qui à Secretis est, cujus officium est literas ad diversos Principes expedire.

Est præterea Duci Urbini Vice - Dux in Pesaro, qui urbem regit, & alios etiam Vice Duces in Sinigaglie & S. Leo. Castellanos etiam arcis habet, ex qua nunquam discedunt tempore sui officii.

Est etiam *Advocatus Fiscalis generalis*, pro toto Statu, qui omnibus assistit audientiis. *Secretarius* Justitiæ, qui coram Duce omnium delictorum enarrat culpas, & quomodo rei sint puniendi. *Superintendens generalis* totius status, cujus officium est examinare, utrum Auditores recte judicent, utrum negotia prout fieri debebat peracta sint, si malefici pœnas dederint, & utrum bona politia servetur.

Quatuor Cancellarii audientiæ, qui decreta auditorum scribunt, & instrumenta Cameræ quæ statum concernunt: 2. Scribas, vel Secretarios, qui literas commissionum exarant, tum vero sententias, mandata, vel bannum, quæ publicari debent.

Quatuor Auditores, qui absolute judicant, & magnum custodiunt sigillum Ducis. Auditores & Cancellarii quotidie cum Duce eunt, qui antea 8. assistentes cum Auditoribus habuit & etiam Reformatorem Decretorum. Verum hi postea dimissi sunt.

Duo Judices ordinarii Urbium & locorum præcipuorum, qui duos annos in officiis vivunt, & in quibusdam locis nomen commissariorum obtinent, quod alia loca habeant subjecta. Ubi vero processus civilis, qualiscunque is etiam fuerit, formatur, tunc judicis civilis est, sententiam intra 90. dierum spatium, si actor illam exigat. In Pesaro unus est *Podestà* cum suo Notario, dictus *Maleficiarius*, ideo quod ad cognitionem criminum datus sit, præterea unus qui vicem ejus sustinet, qui revidet causas appellationum, ad Potestatem spectantes. *Fiscalis*, exigens omnem pecuniam mulctarum, & confiscationum & Fisci Principis causam agit. Communitates judicibus stipendia solvunt, qui etiam partem mulctarum habent.

At vero Dux Auditoribus & Cancellariis stipendium solvit. Nemo hominum non nisi Urbini gradus honorum consequi potest, ibi nulla sunt LL. studia, sed tantum collegium Doctorum est, quibus testimonium opus est adferre, quod quis 5. annos in nonnullis Academiis literis operam dederit. Nemini vero Advocatorum permissum est citare in causarum actione quendam nostri temporis doctorum, qui in jus civile scripserunt, verum solummodo textum & glossas, & antiquos Doctores, e. g. Bartholum & Baldum, Jasonem, Azorum, Alexandrum, Imolam, Paulum de Castro & similes, in criminalibus, Angelum de Maleficiis; auctores verò juris Canonici promiscue citari possunt.

Prætor Campi, cum 16. Sbirris vel militibus qui undique currunt & stipendia à Principe merent, nisi quod communitates ipsis stabula & stramina debeant. Præterea in multis urbibus aliis Prætores sunt nonnullis qui Sbirri vocantur, quorum officium est, capere & in carcerem reos ducere, ut hic reliquos taceamus.

Quod

Quod Feudatarios Principis spectat, nemo est Dominorum alicujus magnæ conditionis, qui ipsum superiorem agnosceret, & quamlibet Marduo de Mont quædam habeat sub ipso loca, tamen Dominus est absolutus, gaudens XV. millibus redituum.

SERIES DUCUM URBINI.

FRedericus Montefeltriæ, à primis suæ juventutis annis adoptatus pro filio Guibaldi Antonii Domini Urbini. Qui cum diu sine liberis vixisset, constituit, uti Fredericus, ipsius hæres in Ducatu succederet. Cujus respectu Fredericus omni humanitate sibi benevolentiam subditorum acquisivit. Enimverò Guibaldus Antonius filium in vergente sua senecta suscepit, dictum Odum Antonium, qui Fridericum à successione in Ducatum exclusit, qui tamen propter Virtutes populo erat gratus.

Odus Antonius, post obitum Parentis sui, nimia abutebatur licentia in suoDominatu, ideo conspiratione factâ, à quibusdam interfectus est percussoribus, cum adhuc tener esset ætate. Igitur illo extincto, Fredericus, populi unanimi consensu, DuxCreatus est, nec solum à Papa hunc statum nomine Feudi tenuit, sed etiam primus Dux Urbini creatus est. Post mortem reliquit filium suum Guibaldum, qui, quamlibet uxorem duxisset, &, in juvenili ætate sua, bellicis se occuparet exercitiis, articulari tamen obnoxius morbo, sine liberorum spe vixit. Igitur pro filio, cum consensu Pontificis, adoptavit Franciscum Mariam, filium sororis suæ.

Franciscus Maria, 1. armorum exercitiis erat deditus, in quibus ita profecit, ut cum jure dici queat lumen Italię. Multa in militia egregia habuit officia. Ejectus fuit de statu suo à Leone X. qui declaravit Ducem Urbini Laurentium Mediceum; illum tamen paulo post iterum recuperavit: duxit uxorem Eleenoram de Gonzaga, ex qua habuit Guidubaldum: vivere desiit Franciscus Maria, anno 1538.

Guibaldus 4. Dux primum in uxorem duxit Juliam Varenem, Ducem de Camerin, ex qua suscepit Virginiam, uxo-

rem

rem Comitis Friderici Borromei, postea Ducis Gravine Ursinorum secundis nuptiis sibi junxit Victoriam Farnesiam, sororem octavii, Ducis Barmæ, ex qua suscepit Franciscum Mariam, obiit anno 1674.

Franciscus Maria II. hujus Nominis, natus anno 1549. Vivente adhuc patre suo uxorem duxit Lucretiam do Est, filiam Herculis 2. Ducis Ferraræ, ex qua nullos suscepit liberos. Ex secundis nuptiis habuit Guidubaldum, qui an. 1623. obiit, postquam habuisset Catharinam Mediceam Magni Ducis Cosmi sororem.

DE REPUB. S. MARINI.

PArva Respub. S. Marini dicta ab Italis Republichetta propter illius exiguam conditionem, inclusa est Ducatui Urbini, illiusque præcipua sedes, quæ nomen habet de San Marino, subest Romaniolæ. Antiquis dicta est Acer Mons, & ex longinquo apparet quasi esset crepido alicujus prælati montis, sine aliquo ad se accessu. Hujus fusiorem descriptionem vid. in Leand. Ital. & Scoti Itiner.

In ejus montibus copia magna arborum est fructiferarum, tum vero multarum vinearum, quæ excellentia proferunt vina, quæ incolæ intra cavernas, quibus hi montes abundant, condunt.

MORES.

QUantum ad Mores hujus populi, concors sane est, & prudentiæ atque industriæ laude commendatur.

REDITUS.

REditus hujus Reipub. parvi sunt, quia ex nulla alia re, quam vino & carne, colligi possunt, & ex permisso pecoris actu.

VIRES.

VIres ipsius consistunt in illius fortalitiis, & bona incolarum concordia.

REGIMEN.

HÆc semper suam libertatem acriter defendit, & nunquam fuit subjecta, suos Magistratus & ministros habet,

&

& consilia sua per quasdam certas familias componit: licet autem se ipsam Regat, tamen sub Ducis Urbini protectione est. Magni se autem hæc æstimat Respub. ita ut Bocalin. in suo discursu Parnassi dicat, quod vocet Rempub. Venetam suam carissimam sororem vel *carissima sorella.*

MORES NEAPOLITANORUM.

QUocunque oculos vertes, homines invenies robustos, coloris fusci magis quam albi, ingeniosos, subtiles, in conversatione faciles, sed querulos, novorum cupidos, quibus in turbas maxima vis; litium magnos amatores, voluptatibus & amoribus ita sunt addicti, ut plures in Neapoli fœminas prostratæ invenias pudicitiæ, quam in alia Italiæ urbe. Videri malunt, acriter ludunt, imprimis Nobiles, comœdias plurimas magnis exhibent sumptibus, inter tot bona quibus abundant, hoc ipsos male habet, quod ab Italis omnium pessimi judicentur, qui de illis hoc proverbium usurpant, *Il Regno di Napoli è un Paradiso, ma habitato da Diavoli.*

Addicti vero sunt Religioni; Nobilitas generosa, & civilis ingenii est, sequioris conditionis homines agriculturæ sunt addicti. Nobiles mercaturam, ut indignam Nobilitate, respuunt, contra aliorum in Italia Nobilium morem.

Habitu corporis magnifico & splendido utuntur, & ad morem Hispanorum composito: Fœminæ superbè vestitæ incedunt.

MORES HUJUS TEMPOR.

NEapolitani pleni sunt vanitatum & se libenter jactant, ingrati, in discursu insolentes, loquaces & buccones, vindictam parent, superbiæ intolerabilis, imperiosi, diffidentes, Zelotypi, otio toti addicti. Erga extraneos tamen humani sunt illosque amant, bona sua consumunt, dum in omnibus videri volunt, inde invenies Neapoli plus quam decem millia Rhedarum.

Fœminas antiqua stirpe natas valde amant, imprimis illas quæ blanditiis illectare animum queant.

Plebs, fallaciis addicta, & in ludendo iniqua est, & mali-

maligno ingenio nata, ita ut multi misere decepti væneant. Verum Nobiles liberalius educti, verè Nobiles & generosi sunt. Bacchanalia Neapolitani quotannis vivunt, in quibus varii generis spectacula exhibent, & larvati per plateas discurrunt, varios excercentes jocos. Nobilium præcipuum exercitium est, ut bene equis insideant, cultuque eleganti & habitu à vulgari abborrente appareant: quid quod parentes satis bene eductos filios suos existimant, si equos bene queant tractare.

STATUS ECCLESIASTICUS REGNI NEAPOLITANI.

OMnes hujus Regni incolæ addicti sunt Religioni Romano Catholicæ, exceptis nonnullis Albanis & Græcis, qui in variis oppidis habitant, & Ecclesiæ Græcæ sequuntur ceremonias: est etiam Neapoli Ecclesia Græca, cui Græci sunt Presbyteri.

Numerantur præterea in hoc Regno 20. Archiepiscopi & 127. (a) Episcopi, quibus Rex Hispaniæ præstare potest 8. Archiepiscopatus, & 16. Episcopatus.

Hoc jus cum Carolus V. à Clemente VII. obtinuisset, an. 1529. ideo se illi Regales vocant. Archiepiscopi igitur reales sunt, Brindes, Laciano, Matera, Otranto. Reggio, Salerno, Trani, & Taranto. Episcopi regales sunt, Ariano, Acera, Aquila, Cotrone, Cassano, Castello à mare di Stabia, Gayetæ; Gallipoli, Giovenazzo, Mobula, Monopoli, Pozzolo, Potenza, Trivento, Tropea, & Ugento.

Archiepiscopi Neapolitani suffraganeus est Episcopus de Nole, Pozzolo, la Cerra, & Ischia.

Archiepiscopus Capuæ inferiores sibi obedientes habet Episcopos de Tiano, Calui, Caserte, Cajazzo, Carinola, Sessa, Venafri, Isernia, & Aquino. Quantum ad Episcopum de Mont Cassino, ille est Abbas loci, ordinis S. Benedicti, introductus per Pontificem Joannem 22. anno 1324. neque ullum agnoscit superiorem. Subest præterea huic Archiepiscopo, Episcopus de Gayeta dictus Gaeta, & illi de Fondi.

Archie-

(a) *Vid. Henrico Bacco Regno di Nap.*

Archiepiſcopus de Salerna, adjutores datos habet Epiſcopos Campaniæ, Capaccio, Nuſco, Sarno, Marſico Novo, Nocera de Pagani, & Acerno. Epiſcopus de la Cava exemptus eſt.

Archiepiſcopus de Amalfi, Epiſcopos ſub ſe habet de Lettere, Capri & Minori, &c.

Reliqui Archiepiſcopi ſunt, ille de Sorrento, Archiepiſcopus de Conze, ille de Acerenze, ille de Tarento, ille de Brides, ille de Otrante, ille de Baria, ille de Trani, ille de Siponto aut de Monte S. Angeli, ille de Benevento, ille de Roſſano, ille de Coſeuza, ille Reggio, ille de S. Severine, ille de Civita di chieti, ille de Lauciano. Horum ſingulorum ſuffraganeos vid. apud Pierre d'Avity au Royaume de Naples, p. 497.

REGIMEN POLITIC. REGNI NEAPOLITAN.

Romani hoc Regnum à longo tempore in pace tenuerũt, quorum imperium dein ſub imperatore Honorio debilitatum eſt, intravit hoc Regnum Alaricus Rex Gothorum anno 412. & occupavit Campaniam & Lucaniam. Denuo intravit anno 456. Genſericus Rex Vandalorum anno 471. Odoacrus illam ſub ſuam redegit poteſtatem. Poſt hunc & alios, cum Longobardi in Italiam irruptionem feciſſent an. 568. partem hujus Regionis occuparunt, conſtitueruntque Ducem Beneventi, qui toti Campaniæ cum imperio præeſſet. Neapol. excepta & Pozzoli, reliqua pars ad Imperatorem Conſtantinopolitanum ſpectabat. Tandem hæc pars conjuncta iterum imperio Græco, & illi, qui Neapoli præerant, dicti ſunt Principes, quamvis Logobardi ſuperiores Victoriis, ilas iterum occupaſſent regiones.

Poſtea circa annum 845. Saraceni Regnum Neapolitanum invaſerunt, donec ipſos Otho 2. filius Othonis imperator demum poſſeſſionibus ejeciſſet.

Idem etiam Otho Græcos ſubegit, qui tamen dein redierunt. Adeo ut anno 1008. Regnum Neapolitanum rectum ſit à parte Romanorum, & parte Græcorum.

Ulti-

Ultimum Normanni has partes tenuerunt: Postea Reges, qui in hoc Regno imperium habuerunt, illud loco Feudi, quod Ecclesiam agnosceret, habuerunt. Hac etiam de caussa annuum tributum Pontifici persolverunt. Ita Celestinus dedit Henrico 6. titulum geminæ Siciliæ, pro pensione ordinarii tributi. Summa vero illius tributi postea expressa est, cum Carolus Dux d'Anjou, Frater S. Ludovici Regis, Comes Provinciæ designaretur. Conditiones vero hę fuerunt, ut, dum ipsum Papa Clemens 4. Regem utriusque Siciliæ declaret, ille sedem Apostolicam superiorem agnoscat, ipsi censum annuum pro recognitione solvat 48. millia aureorum, ut hoc eodem officio successores suos obligaret, tam masculos quam fœminas. Verum hæc ita stricte dein non sunt observata. Plura de hac investitura vid. Bodin de Repub. 61. Tesoro Polit. l. 1. Pandol. Collenus. Histor. di Nap. Michael Riti de Regno Siciliæ.

Rex Hispaniæ hodie pro hoc Regno, tum vero etiam Sicilia, singulis annis Pontifici solvit 6000. aureorum & equum tolutarium, quem Legatus Hispani, qui Romæ est, cum solenni pompa ducit, & Papæ certo tempore offert, non sine protestatione respectu jurium sibi ad Regnum pertinentium.

Quod titulos horum Regum spectat, dicti sunt olim Reges duarum Siciliarum. His Fredericus, Henrici V. Filius, titulum Regis Hierosolymitani adjunxit: Hic vero titulus, cum illo utriusque Siciliæ, retentus fuit usque ad Ludovicum quem Papa Clemens 5. Regem Neapolitanum coronavit. Ita ut sequentibus temporibus omnis Sicilia non aliud nomen quam Regni Neapolitani obtinuerit. Rex tamen Hispaniæ adhuc titulos duarum Hispaniarum possidet.

Habet autem in hoc Regno Gubernarorem, dictum Pro-Regem, qui singulis trienniis mutari debet; Verum illos terminos semper non observat, quandoque enim plures in hac dignitate contiuat annos, prout Consilio Hispaniæ visum, vel ad alia Regis servitia vocatus fuerit. Est vero etiam in hoc Regno locum tenens, qui imperium, absent vice-Rege, exercet.

Pro-Rex autem hac fruitur potestate, ut decernat multa negotia suâ sponte, de negotiis tamen belli statuere non solet,

folet, nisi cum Consiliariis Status, & Dominis magnæ dignationis, qui exercitia armorum tractant. Quod ad negotia justitiæ, illa expediuntur cum consilio à Catere, sine cujus consensu nullas res publicare potest. Omnibus utplurimum adest judiciis, nisi aliquo sontico impediatur negotio. Consilia quoque ipso præsente & in ejus palatio peraguntur. Principes Ducesque in illius conspectu caput tegunt, Marchiones & Comites tardius capita operiunt. Nobiles aperto capite coram apparent.

Cum successorem expectat, ad salutandum de novo missum Pro Regem extra urbem procedit, postquam omnes status & consilia eo concesserunt. Novus successor ad illum iterum privatim & per secretam portam accedit. Is vero Pro Rex, qui suo cedit officio, duorum vel trium dierum spatium extra urbem discedit, ubi ultimum ipsi dona offeruntur, donec novus Pro-Rex imperium suum aggreditur. Cum Novus Pro-Rex urbem ingreditur, Nobilitas Syndicum eligit, qui splendido indutus habitu, cum Nobilium, latera sua claudentium, corona & 6. aliis rubro ornatu conspicuis, Pro-Regem ad ædes suas deducunt, sequente die iidem ipsum ad Templum cathedrale consequuntur, ibi se juramento obligat, quod vellet illorum servare Privilegia.

Sub Imperio suo habet omnes militum stationes, ut Toscanam, quæ in Orvetello est, in Porto, Ercole, Telamone, Plombin. In Principatus Calabriam & Audelam & alios in locos suos Gubernatores dictos Pro-Reges ablegat: Hi vero etiam singulis trienniis mutari debent.

Adjunctum adhæc est Pro-Regi Consilium status, quod ex quibusdam Dominis, qui experientia & usu rerum pollent, constat. Hi ad minimum 8. sunt, & percipiunt 1200. aureos ex Statu. Præter hos alii etiam plures sunt, quibus stipendia non dantur.

Utitur etiam consilio ad Latus, cum quo negotia justitiæ & politiæ peragit. Illi sunt Regentes Cancellariæ 4. vel 6. numero, homines docti, qui continent illos Consilii Status Italici. Et hoc consilium caput est omnium justiæ consessuum.

Præter illos vero eruditos Viros, alii etiam sunt consiliarii collaterales, brevium togarum ad 15.

Insuper est Concilium de Capoana, vel S.Claræ, quod 20. habet consiliarios, divisos in 4 cubicula vel rotas, quorum caput est Præses ejusdem consilii, quod vocatur sacrum, & non nisi prudentissimos agnoscit, quibus causæ civiles & criminales committuntur. Præses jus suis tribuit, & tantæ est auctoritatis, ut etiam à judicio ad mortem condemnatum, & ad feralem locum deductũ, suspensione executionis morti eximat, nisi forte quis Pro-Regis sententia ad mortem fuerit damnatus.

Est adhæc curia inferior dicta Vicaria, ubi majores habentur carceres. Hujus caput Regens est, homo armiger & prudentiâ insignis, qui Gubernator est urbis Neapolitanæ. Hic aliis infra se positis judicibus committit tam causas criminales quam civiles, prout ipsi visum fuerit. In dicta Vicaria criminali ordinarii 6 sunt judices, quos intersunt Consiliarii de Capouane. In 2. rotis civilibus 4. sunt judices, pro singula, quandoque etiam plures aut minores, prout Pro-Regibus fuerit visum. Sed omnes reliqui perpetui sunt.

Ultra dicta consilia, est Tribunal vel Camera Regalis de le Sumarie ubi est pro capite locum tenens, & alii sex Presides, quos inter quandoque 2. sunt stupidi dicti, quod non sint Doctores. Hi omnia dijudicant negotia, quæ Dominium Regis spectant. In hoc consessu etiam est Advocatus & Procurator Fiscalis, æque ac in aliis reliquis audientiis.

Tribunal vel audientia Campi etiam est, cujus assessor est Doctor, dictus Auditor Campi. Hæc sedes non nisi Pro-Regem pro capite agnoscit, cui dictus Doctor, qui actiones militum explorat, & illorum qui stipendia merent; illasque Pro Regi defert. Advocati, lingua communi causas agunt: processus tamen longo durant tempore, propter causarum multitudinem.

Singulæ Provinciæ præterea quosdam alunt, qui à nutu Pro-Regis dependent: illi in Audientia ita dicta sunt, quæ ex 4. composita est auditoribus, qui cognitionem accipiunt de causis Provinciæ, à quorum sententia apellatio datur ad magnam curiam Vicariatus.

Septem præcipui Regni ministri sunt, magnus Præfectus, Equitum magnus Justitiarius, magnus Admiralis, sive maris

maris Præfectus, magnus Cubicularius, magnus Protonotarius, Cancellarius, Prætor, omnes magnæ dignitatis Viri. Magnus Præfectus equitum primarius Regni minister erat, alias Regis locum tenens Generalis, pro negotiis bellicis & armorum Generalis, verum impræsens ejus jurisdictio translata est in Pro Regis Loco tenentem Generalem. Magnus justitiæ præfectus parem cum Præfecto Equitum habet potestatem. Ejus locotenens, Regens Vicariæ dignitatis. Maris Præfectus paris quondam fuit cum aliis auctoritatis, sed hodie ejus jurisdictio imminuta est, ille poterat olim eligere Vice-Admiralem Neapolitan. & multos alios officiarios. Cubiculi Præfecti, inter alia officium est, ut à Baronibus exigat, illos reditus, quos pro superioris recognitione debent.

Magno Protonotario id negotii incumbit, ut coram Rege legat & conservet scripturas & rationes Regni: quod officium Regia cancellaria hodie administrat, ita ut ipsi nihil magis sit residuum, quam creandi Notarios potestas legitimandi nothos, &c. Respondet etiam in Parlamentis Regalibus. Cancellarii officium est, custodire sigillum Regis, & sigillo munire omnes literas & privilegia. Verum hodie ejus potentia plane ad Secretarium Regni translata est, & ad Cancellariam, ita ut ipsi amplius nil restet quam ut sit colligii caput, in quo Doctores creantur, & alias quasdam confirmet dignitates. Magnus Præfectus erat instar magni Magistri aulæ Regiæ, & in multis auctoritate pollebat.

Præter hos magnos officiarios sunt etiam Scribæ rationum vel Secretarii, qui non parvo gaudent honore.

Officium generalis Thesauri Præfecti, magni quoque erat momenti, cum omnes nummos Regnorum reciperet & omnibus militibus stipendia numeraret. Verum hodie Thesauri Præfecti officium est nullum aliud, quam solvere stipendia militibus.

Quælibet civitas suum habet Rectorem, unum Doctorem pro judice, & alia oppida Capitaneum, vel Podesta dictum, vel Doctorem, prout Pro-Regi visum fuerit.

Est etiam quidam Provisor & Conservator generalis stationum militum, quę dicuntur *Præsidii Fissi.*

In hoc præterea Regno multi sunt Principes, Duces, Marchiones, Comites, exceptis Baronibus, quorum numerus

merus ad 800. accedit. Hi omnes adstricti sunt, ut præsentes pro defensione Regni parati se sistant. Non injucundum erit, si hic loci curiosorum satisfacturi desideriis, illorum Principum, Ducum, Marchionum & Comitum familias & nomina exponemus.

SERIES ILLUSTRIUM FAMILIARUM REGNI NEAPOLITANI.

PRINCIPES FAMILIARUM.

DE	DE
Ascoli.	Leva.
Avella.	Doria.
Avellino.	Caracciolo.
Bisignano.	
Capistrano.	Medici.
Castellaneta.	Bartolotti.
Caserta.	Acquaviva
Castiglione.	Aquino.
Colle.	Somma.
Conca.	Cupoa.
Forino.	Caracciolo.
Francavilla.	Davalo.
Maida.	Loffredo.
Melli.	Doria.
Melito.	Silva.
Molfetta.	Gonsaga.
MõteAlbano.	Toledo.
Montercole aut.	
Montesarchio.	Davalo.
Montemileto.	Tocco.
Marcone.	Capoa.
Montescaggioso.	Loffredo.
Noja.	Pignatello.
Ortajano.	Medi.

PRINCIP. FAMILIAR.

DE	DE
La Rocca.	Filomarino.
La Riecia.	Capoa.
Roccaromana.	Capoa.
Rossano.	Aldobrandino.
La Rocella.	Carrafa.
Santo Buono.	Carracciolo.
San Severo.	Sangro.
La Schalea.	Spinello.
Scilla.	Russo.
Sulmona.	Borghese,
Squillace.	Borgia.
Stilliano.	Carrafa.
Venafri.	Beretto.
Venosa.	Gesvaldo.
Vetrana.	Albrizio.

DUCES FAMILIARUM.

DE	DE
Ajello.	Cibo Malaspina. Princeps de Masse.
Acerenza.	Pinello.
Airola.	Caraciolo.
Andri.	Corrafa.
Aquaro.	Spinello.

Arée;

Arée.	Buon Compagno.
Atri.	Acquaviva.
La Bagnara.	Ruffo.
Barrea.	Afflitto.
Bernauda.	Bernaudo.
Bisacce.	Pignarello.
Bojano.	Cærafa.
Bovino.	Guevara.
Carpignano.	Lanario.
Celenza.	Caracciolo.
Cerisano.	Sersale.
Civita de Penna.	Farnese.
Cersa Maggiore.	Carrafa,
Casa Calenda.	Sangro.
Cardinale,	Ravascherio
La Castellucia.	David.
Evoli.	Grimaldo.
Ferrandina.	Toledo Princeps de monte albano.
Fragnito.	Montalto.

DUCES FAMILIARUM.

DE	DE
Forolito.	Caracciolo.
Gravina.	Orsino.
Grumo.	La Tolfa.
Laurenzana.	Gaetano.
Laurino.	Carrafa.
Manchia.	La Maroa.
Mataloni.	Carrafa.
Martina.	Caracciolo.
Miranda.	Somma,
Montecalvo.	Gogliardo.
Montalto.	Moncada. d'Aragona.
Monteleone.	Pignatello.
Nardo.	Acquaviva.
Nocera.	Carrafa.
Nocara.	Loffredo.
Noja.	Carrafa.
Le Noci.	Acquaviva.
Popoli.	Cantelmo.
Mondragone.	Carrafa.
La Salandra.	Revertera.
S. Donato.	St. Severino.
Sant' Elia.	Palma.
Sant' Agatha.	Coscia.
Seminara.	Spinello.
Sessa.	Cardona.
Sora.	Buon Compano.
Sicignano.	Carracciolo.
Telesa.	Grimaldo.
Tagliacozzo.	Colonna.
Taurisano.	Castro.
Termole.	Capoa.
Forre maggiore.	Sangro.
Traette.	Carrafa Princeps de Stigliano.
A Tripalda.	Caracciolo.
Tursi.	Doria.
Vietri.	Sangro.

MARCHIONES FAMILIAR.

DE	DE
Apisci.	Gallucio.
Alfidena.	Bucca.
Achaja.	Li monti.
Ansi.	Carrafa.
Arena.	Concublet d'Arena.

Arienzo.	Carsafa.
Arpaja.	Guevara.
La bella.	Caracciolo Pr. d'Avellino.
Bellante.	Acquaviva.
Binetto.	Caracciolo.
Bitetto.	Carrafa.
Bovalina.	Loffredo.
Bracigliano.	Miroballo.
Brienza.	Caracciolo.
Bucchionico.	Caraccivolo de S.Buono.
Camerotta.	Marchesi.
Campagna.	Grimaldo.
Campolattaro	Capoa.
Capurso.	Pappacoda.
Casadarbore.	Caracciolo.
Casobuono.	Pisciotta.
Castelnuovo.	Sangro Pr.de S.Severo.
Castelvetere.	Carrafa Pr.de la Rocelle.
Cusano.	Bario Nuovo.
Chiusano.	Tomacello.
La Cilenza.	Gamba corta.
Cita Sant' Angelo	Pinello.
Cerchiaro.	Pignatelle Pr. de Noja.
Circello.	Somma P. de Collis.
Corigliano.	I. Monti.
Caaletto.	Costanzo.
Collelongo.	Sanesii.
Diano.	Gaimaldo.
Fiscaldo.	Spinello.
Galatola.	Pinello.
Grottola.	Sanches.

La Grotteria.	Ajerbo.
Ilicito.	Bertolotto.
Laino.	Cardine.
Lavello.	Tufo.
Lauro.	Pignatello.
Marigliano.	Montenegro.
Misuraca.	Spinello.
Montefalcone.	Gallo.
Montefalcione.	Poderico.
Monteforte.	Loffredo.
Montuoro.	Castelleti.
Monteleone.	Bancia.
Missanello.	Coppola.
Montepoloso.	Grimaldo.
Motta giojosa.	Carracciola.
Oira.	Imperiale.
Ottaviano.	Franchus.
La Petrella.	Caputo.
La Pietra Vairana.	Grimaldo.
La Padula.	Ponte.
Pescara.	Davalo.
Polignano.	Radulovich.
La Polla.	Villano.
Quarata.	Carrafa.
Renda.	Mendoza.
Riolo.	Pignone.
Rapolla.	Braida.
Rosito.	Lombardo.
Sant Angelo.	Ponte.
Sans.	Orefice.
Salice.	Albrizio Pr.de Vetrana.
S. Julianus.	Longo.
S. Georgius.	Milano.
S. Agathe.	Loffredo.
S. Agathe.	Ferao.

S. Ma-

S. Mare.	Cavaniglia.
S. Magno.	Mastro judice.
Sant' Eromo.	Caracciolo.
S. Marzano.	Mastrillo.
S. Lucido.	Langro.
Sorito.	Arduino.
Spinazzola vel Spinadora.	Pignatello.
Tufara.	Crispani.
La Terza.	Azzia.
Terracolo.	Caracciolo.
La Torre Francolis.	Capoa, Pr. de Roecaromana.
Trivico.	Loffredo.
La valle.	Mendozza.
Vasto.	Davalo.
Vico.	Spinello.
La Volturata.	Carracciolo.
Ziro.	Spinello.

COMITES DE	FAMILIRUM DE
Albi.	Collonna, Dux de Tagliacozzo.
Aliano.	Carafa Pr. de Stiglian.
Alta villa.	Capoa Pr. de la Riccia.
Altomante.	Princeps de Bisignan.
Anversa.	Capove, Princeps Roccaromana
Borello.	Pignarello Dux de Monteleone.
Biccari.	Caracciolo Dux de Airola.
Bocino.	Caracciolo, Dux de Martine.
Canosa.	Doria.
Carinola.	Carrafa, Princeps de Stiglian.
Califro.	Braida.
Cerreto.	Corrafa, Dux de Mataloni.
Casalduro.	Sariano.
Castello dell' Abbate.	Filomarino, Princeps de la Rocca.
Castro.	Dux de Taurisano.
Chiaramonte.	Princeps de Bisignan.

Celano.	Piccolomini.
Condianni.	Marullo.
Consa.	Gesvaldo, Princeps de Venosa.
Conversano.	Acquaviva, Dux delle Noci.
Corigliano.	Princeps de Bisignan.
Curvaro.	Marieri.
Fondi.	Carafa Princeps Stiglian.
Gioja.	Acquaviva, Dux de Atri.
Garabetesa.	Lombardo.
Giovenazzo.	Conzagua, Princeps de Molfette.
Loreto.	Afflicto.
Macchia.	Regina.
Manupello.	Colonnæ.
Mareri.	Colonnæ.
Martorano.	Aquino, Princeps Castigliæ.
Meliza.	Campitello.
Muro.	Orsino.
Mignano.	Fieramosca.
Mola.	Vaez.
Misagni.	Beltrano.
Montella.	Cavaniglia.
Montogno.	Capoa.
Montederisi.	Davalos.
Montuoro.	Capove.
Monte aperto.	Princes de Mont Milet, Tocco.
Nicastra.	Dux de Terolito Caracciolo.
Nico tera.	Princes de Secilla Ruffo.
Oppido.	Caracciolo.
Paccuto.	Orsin.
Palena.	Capue.
Palmerici.	Matteis,
Poilcastro.	Carrafa.
Rocca Rainola.	David.
Ruuo.	Carrafe Dux de Andri.
S Angelo.	Pignatello, Dux de Monteleon.
La Soponara.	St. Severin.
Sarno.	Colornnæ, Princeps Gallicanus.
S Christina.	Spinello.
Simari.	Princeps de Squillaci, Borgia.
Sinopoli.	Ruffo, Princeps de Scilla.

Soria-

Soriano.
La Torella.
Trivento.
Tricarico.
Urgento.
Carrafa, Dux de Nocere.
Princeps de Avellin, Caracciol.
Dux de la Barré Afflitto.
Princeps de Bisignan.
Pannone.

VIRES, POTENTIA, REGNI NEAPOLITANI.

REx Hispaniarum ut plurimum hoc in Regno alere solet peditum 4000. sub diversis Tribunis, unoque Præfecto, qui vulgo *Il Maestro di Campo* vocatur, unoque judice rerum militarium, qui Auditor vocatur. Hæ vero copiæ vulgari titulo *Il Terzo di Neapoli* vocantur. Insuper in arcibus, & Castellis Regni, pariterque in turribus, æstuariis exstructis, mille sexcenti pedites Hispani in præsidio sunt, exceptis officialibus, qui in iisdem habitant locis. Equitatus mille cataphractis constat, illi in sedecim turmas dividuntur, & sub variis Ducibus tam Hispanis quam Italis militant. Singulæ vero turmæ, sexaginta complentur capitibus, præter turmas Proregis & Columnas quæ centum, præterea quadringenti Velites in quinque turmas partiti sunt.

Pro Rex pro custodia sua habet 100. hastatos Germanos, quorum statio ordinaria in palatio est, quive ipsum sequuntur. Adsunt etiam ad minimum 4. cohortes Hispanicæ pro palatii custodia & 100. milites Nobiles quorum quinquaginta Hispani, reliqui Itali sunt, qui in curia degunt, & Pro-Regis latera claudunt. Numerantur in hoc Regno 2. milliones hominum, ex qua summa, Urbs Neapolitana cum suis suburbiis & 43 villis 327961. Præstat ex hoc tamen numero Rex Neopolitanus plus in militia non habet quam 26. millia peditum. Vid. Mazzella Reg. di Neap.

In omnibus vero Provinciis quinque pedites in singulos centenos focos extra ordinem imperantur, qui, cum per totum Regnum ingentem faciant numerum, non parvas reddunt peditum copias. Hi autem ubi necesse est à deputatis in singulis oppidis, aut locis nominantur, ita tamen ut si Ducibus non placeant nominati, alii statim nominentur, donec iisdem satisfiat. Hi vulgo peditatus mediæ aciei appellantur.

Cum autem hoc Regnum cuilibet hoſti per mare pateat, Rex Hiſpaniæ, jam dudum ope miniſtrorum ſuorum 30. triremium procuravit, ad populſandam exterorum ingruentem vim. Verum obſervatum eſt à prudentibus, quod pacis tempore non ſolum copiarum, verum etiam triremium numerus exactè non habeatur, quia Proreges aliique miniſtri Regii privatorum ſtipendia in ſuum ſoleant convertere uſum, ut taceam, quanta licentia iidem miniſtri miſeram plebem exhauriant, adeout mirum non ſit, tot ibi acerrimas ſeditiones ſæpiſſime concitari, quibus licet Hiſpanus hactenus feliciter obſtiterit, ad ultimum tamen vix tot mala durabit Nec ſine ratione Petra del Parragone. Equum Neapolitanum, macilentem, fame enectum, vixque oſſibus hærentem, & ex Hiſpanico capiſtro, alte ſuſpenſum, miſerrimeque tractatum eleganter diſcripſit.

In hoc Regno Neapolitano plurimæ numerantur arces, & Fortalitia, quę hocRegnum ſartum rectumq; reddunt, quemadmodum in Neapoli alibique locorum aliquot fortiſſimæ arces reperiuntur, quarum nomina accurate apud Pierre d'Avity notata ſunt.

DIVITIÆ ET REDITUS REGNI NEAPOL.

VEteres relationes redituum, quæ in hoc Regno comparantur, faciunt ſummam unius millionis & 517. millium aureorum & expenſarum 1. million. & 600. mill. ita ut, cum expenſum ſumtui fertur, palam fiat, maiores eſſe expenſi quam reditus rationes. Ex ipſo ſtatus univerſo cenſu, Regi Hiſpaniæ non plura colliguntur, quam 450, milliones de Maravedis, h.e. 102941. coronat. (a) Poſtea calculus rationum ad 2. milliones aſcendit ab Italis examinatus, tum dein ad 2. million, & 500. millia aureorum ſub quibus continentur donativa & gratis data 1200. aureor, quæ ſingulis ſolvuntur bienniis. Hæc omnis ſumma militum non ſufficit ſtationi, quæ tam peditatus, quam equitatus tum vero etiam triremes complectitur.

Hodie vero hoc Regnum Regi Hiſpaniæ donationibus adnu-

(a) *Vid Relat de Michel Surian. Salazar Inv. des Roys d'Eſpagne Boter. relat. l. 1. Thiſ. Polit, diſcorſ. del Regno de Nap. Mazzella Regn. di Nap.*

adnumeratis, pendit 5.milliones aureor. vel quod excedit. quæ summa tam ex focis Regni percipitur, qui sunt inventi anno 1614. numero 53356. 8. extra urbem Neapolitan, illius suburbia & villas, quæ faciunt 47478. focos.

Hoc Regnum, tribus statis vicibus annuis, solvit tributum ordine & extraordinem exigi solitum 15. (b) carelinorum pro foco, dein 48. gr. nomine foci pro peditatu Hispanico 17.gr.nomine foci pro equitatu 9 gr. pro viarum reparatione, &c. Loca vero à maribus procul dissita mediam tantum solvunt partem.

Est tributum pro Præfectis camporum, quod in Principatu Audela solvitur, sed terra laboratoris nulli solvit præfecto, quod sedes Pro Regiis sit.

Fit quoque accessio tributorum ex l'Adogo vel terris in Feudum datis, tam Vasallis, quam Baronibus, quæ circa annum 1600. accedebant ad 120568. aureos singulis annis.

Ex pecore tributum ad 600.millia aureorum sæpius accessit. Tributum serici in Calabria, ferri, chalybis & aliarum mercium, non levem faciunt summam.

Est tributum Regium tertiæ vel trientis vini, quod medium rerum pretium exigit. Novari tributum, olei & smegmatis tributum pro singulo pari cartarum, tributum omnium pecorum & carnium, quæ Neapolim inferuntur, tributum ovium, capreolorum, avium, & volatilium quæ Neapolim. accedunt, tributum quod curia percipit ex venditione equorum Regalium, confiscationes bonorum à sceleratis provenientium, mulctæ cameræ Regalis, & magnæ curiæ Vicariæ Regalium audientiarum. Tributum equorum, qui à peregrinis Neapoli emuntur, illorum qui cursores sunt annunciationis, quod peculiare jus est, quod in 4. portis Neapolitanis exigitur, & communiter 4. certæ dicuntur. In foro ejusdem urbis exigitur Regium jus dictum *Locannaglio*, pro pecore mactato, Locatio conductio stationum militarium Toscanarum, reditus civitatis de Vesti, S. Severidi, Feudi de Racine & multarum aliarum, tributum sulphuris, tributum infidelium, qui lytron solvunt 8. aureorum pro capite vel 200. coronatorum pro ratione jus tollendi nitri, jus frumentum extra Regnum evehendi, accessio mortis caussa extinctarum familiarum Baronum Regni & officia-

(b) *Henricu Bacco Regn. di Nap.*

cialium, perceptio bonorum ex illis qui sine hæredibus decedunt, recognitido Feudorum, 24. EcclesiarumCathedralium reditus qui ad Regem spectant, & plusquam 50. mill. aureorũ annuatim pendunt, proventus Abbatiarum, Veteris Romæ patronatus qui facit aliquod 10. millia coronatorum singulis annis.

Pręter dona ordinaria etiam dona sunt extra ordinem quę ad millionem sępius accedunt, quando Barones trientem solvunt: sub Baronum vero nomine continentur omnes Domini titulorum, Principes, Duces & alii: Nobiles vero pro bonis nihil solvunt nisi sint Dominia.

Ex variis quoque officiis Rex colligit pecunia, quæ vendi solent; ut sunt *Maestri rationali della Zecca* numero 12. qui fraudes rerum venditarum examinant. Habent judicem, & unum ex his officiis valet 4. vel 5. millia aureor.

Officium *Del Portolano*, qui curam platearum & viarum habet, pro 60 millib. coronatis venditur. Officium secretarii Regni tanti venditur, *Doanier de Foggia* penditur pro 70. vel 80. mill. aur.

1. *Scrivani vationi* dei banchi & alia hujusmodi officia in Neapoli venalia sunt. Rexque omnia inde percipit commoda. Verum illa omnia officia ad vitam vendi solent, neque ad hæredes devolvuntur, aut si quisquam id faciat, necessum est ut ex novo solvat.

Rex quoque officia scribarum vendere solet, qui vocantur *Maestri d' Atti*, quæ tamen ad liberos non devolvuntur, sed ad vitam administrari solent. Officiumillorum, qui vocantur *Perettori delli Denari*, pariter venale est: consiliariorum tamen functiones non venduntur, neque vero aliorum judicum.

Quod ad officia annua, quæ à Pro Rege dependunt, ex illis non parva percipiuntur lucra.

Rex vel Pro Rex ex scortis Neapolitan. magnam colligit summam, quorum numerus quinquaginta millia excedit, tenenturque nomina sua libro tributorum inscribere & duos Carolinos per mensem solvere.

Præcipuæ tamen redituum rationes consistunt ex *La Duana*, ita dicta quæ præstat 500 mille aureorum, illa de *Foggia* & locatione & conductione salis, quæ vocatur l' arrendimento del Sale, hæc conductio facit 500. milllia aureorum,

reorum, singulus annis ultra hæc 600. millia aureorum ex donativis colliguntur.

Hi reditus documento sunt, ditionem Neapolitanam inter primarias esse quæ Rex Neapolitanus sub sua habet potestate. Verum illi tam magni reditus, minime sufficiunt tot expensis quæ Rex Hispaniarum opus habet erogare in officiarios Regni, structuram fortalitiorum, Legatos, qui in Italia conservari debent.

Stipendium quoque inde suum percipit Pro Rex, quod accedit ad 29700. Aureos, ut & alii, quorum nomina ex longo apud auctores recensentur ordine.

Addendum, quod in hoc Regno multi conducuntur milites, qui in alienas Regiones emittuntur.

Exportatur quoque Neapoli pro Turcis magna olei copia, tum casei rerumque aliarum, ut cumini, anisi, croci, unbri, frumenti hordei, fabarum, &c. adeo ut, cum Neapolitanum Regnum copiarum omni genere abundet, non levi lucro suos mactet Dominos. Sed satis de illus reditibus.

SERIES PRINCIPUM NEAPOLITANOR.

T*Ancredus*, originem suum à Ducibus Normandiæ duxit, qui circiter anno 900. in Italia fuerunt.

Cuilhelmus Ferrebras, Comes de Altavila.

Drogom, ejus frater, sub quo Sarraceni Italiam invaserunt & Capuam ceperunt anno 1008.

Unfredus ejus successor, per 7. annos imperavit.

Gotfredus, postquam Papam Leonem 9. restituisset suæ dignitati, paulo post obiit.

Belegardus ejus filius imperavit, ęgre id ferente Guiscardo.

Rogardus II. filius Roberti Guiscard. Sarracenos Sicilia expulit, obiit in Silerna, mense Februario, anno 109. cum imperio præfuisset 25. annos & 50. vixisset.

Guilhelmus II. secundum nonnullos III. filius Rogeri, patri succiessit, obiit anno 1125.

Rogerus filius Rogeri 1. Comes Siciliæ, dictus Rex Italiæ, postea utriusque Siciliæ titulis contentus, obiit anno 1149. 59. vitæ & 24. Regni.

Guil-

Guillielmus IV. filius Rogeri, fuit secundus Rex utriusque Siciliæ, cum bellorum aliquot contra Adrian. 4. Pontific. habuisset, demum cum Papa in concordiam rediit, obiitque in Sicilia anno 1164. 15. Regni.

Guillielmus bonus filius Patris mali, fratri natu maximo successit, sine liberis decessit anno 1186. cum vixisset 37. annos, 26. regnasset.

Tancredus nothus Rogeri, obiit anno 119.4.

EX SABAUDIA.

HEnricus VI. Filius Imperatoris Friderici Barbarossæ, utriusque Siciliæ Rex creatus per Papam Celestinum III. an. 1191. obiit an. 1198.

Fredericus ejus Filius, ipsi successit, à Manfredo interemptus est an. 1250.

Conradus in Regnum Neapolitanum cum ingenti venit exercitu, omniaque suæ potentiæ subjecit, postea veneno sublatus est à Manfredo an. 1252.

Manfredus facile quidem imperium nactus, sed mox dein illud & vitam amisit, cum per Carolum Ducem d'Anjou an. 1266. è medio sublatus esset, postquam in imperio infelix 10. annos fuisset.

EX GALLIA, FAMILIÆ D'ANJOU.

CArolus Dux d'Anjou, Comes Provinciæ & frater S. Ludovici à papa Clemente 6. vocatus, investituram accepit imperii an. 1262. Manfredum acie superavit, in qua obiit, tum vero etiam Conradinum, cui amputare caput jussit, ad suam potentiam Neapolim & Siciliam evexit, quas tamen brevi tenuit, conspiratione per Siculos inita, qui omnes Gallos trucidarunt. Postea pervenit Siciliam ad Don. Petrum Regem Arragoniæ. Cum vero Regno exutus, illud iterum vellet recuperare, obiit ann. 1284.

Carolus II. Princeps Salernæ. filius Caroli I. ex carcere liberatus an. 1288. possessionem Regni Neapolit. obtinuit, decessit vitâ an. 1309. vitæ 60. Regni 24.

Robertus, Dux Calabriæ, tertius ex Carolo 2. filius, per papam Clementem V. Rex utriusque Siciliæ salutatus est obiit an. 1343.

Joan-

Joannes primus filius Caroli hæres in Regno successit, 38. annos ex Regno 55. in vita fuit.

Andreas, quibusdam dictus Andreasso, cum tres annos Rex fuisset, obiit ann. 1462.

Ludovicus Princeps Taranti, decem annos in Regno vixit, obiit an. 1361.

Ludovicus Rex Hungariæ venit in Neapolim, in qua, ob pestem in Italia, non diu substitit, sed mox rediit Hungariã.

Carolus III. de Duras, filius Caroli de Duras, occisus est anno 1385.

Vladislaus ejus filius & successor tres habuit uxores, ex quibus tamen nullos suscepit liberos, obiit an. 1414.

Joanna ejus soror ex familia Duras Regina fuit Neapolitana, adoptavit fratrem suum ut esset in imperio successor, obiit paulo post Neapolit. an. 1434.

Renatus d'Anjou ab una parte in Regnum vocatus est quo Izabellam suam uxorem in Italiam misit, obiit Marsiliæ an. 1480. relicto herede Comitatus Provinciæ Regni Neapolitani, Siciliæ, Ludovico XI. Rege Franciæ.

EX ARAGONENSIBUS.

A*Lphonsus* primus Rex Arragon. cognomento castus, acquisivit Regnum Neapolitanum, postquam longam controversiam de illo cum illis de Anjou peregisset, à Papa igitur Eugenio dignus judicatus est, qui in Regno Neapolitano succederet, obiit an. 1458.

Ferdinandus I. Patri in Regno Neapolit. successit cum regnasset 35. annos, in principio anni obiit an. 1494.

Alfonsus II. filius Ferdinandi, reliquit imperium Filio Ferdinando, nec ultra unum annum regnavit.

SERIES REGUM NEAPOLIT. EX GALLIS ET ARRAGONENSIBUS.

C*Arolus* VIII. Rex Franciæ, filius Regis Ludovici XI. cui Rex Renatus d' Anjou omnia in Regnum Neapolit. jura remiserat. Ejecit Ferdinandum II. omni Regni possessione: cumque omni ope & vi accinctos contra se

ſe videret unitos Italiæ Principes, denuo in Galliam rediit.

Ferdinandus II. obiit anno 1495. ſine liberis relictus in Regno Hereſelt.

Fredericus, ejus avunculus, filius Ferdinandi I. qui ab omni populo Rex fuit agnitus, poſtea ejectus Regno per Ludovicum XII. Regem Galliæ & Ferdinandum Aragoniæ. Coactus igitur relinquere Regnum, ſe Regi Galliæ tutelæ commiſit. Igitur in Gallia manere contentus, cum à Rege Ducatum d'Anjou pro ſolutione 1000. coronatorum accepiſſet.

Ludovicus II. Rex Galliæ, fœdere junctus Ferdinando V. Regi Arragoniæ & Caſtiliæ anno 1501. partem Regni Neapolitani accepit poſtea, negligentia & infortunium Galliæ cauſſa fuerunt, quod Hiſpani ad negotia ſua magis attenti, ad ultimum Domini illorum ditionum facti ſint anno 1504.

EX HISPANIS.

FErdinandus V. Rex Aragoniæ, maritus Iſabellæ Reginæ Caſtiliæ, cum omnium harum regionum potitus eſſet, per operam Conſalvi, Militiæ ſuæ Præfecti, tranquillam illarum poſſeſſionem ſucceſſoribus ſuis, Regibus Hiſpaniæ, reliquit.

TERRA LABORATORIS.

REgio, ſive terra Laboratoris, quam Italia vocant *La Terra di Lavoro*, nomen ſuum traxit à campis Laboris qui valde ſunt fertiles, vicini Capuæ, & ſe extendentes uſque ad Cumes & Pozzoli. Cum igitur populi illi ſe valde infauſtos & infelices viderent, ideo quod à Romanis vaſtati eſſent; aliquoties mutarunt ſuum nomen periculoſum capuanorum, ut acciperent illud laboratorum, Quidam autumant, hanc Regionem ita eſſe dictam, quod illam pro frumento optime poſſint laborare.

Hæc autem Provincia admodum ſalubri gaudet aëre, ita ut non alias quam duas gratiſſimas temporum viciſſitudines ſeque invicem conſequentes Veris & autumni, ibi videre liceat. Hujus qualitatis deſcriptionem vid. pluribus apud Leandr. in Ital. & Scoti Itinerar.

MORES

MORES VETERES EJUS INCOLARUM.

POpuli felicis Campaniæ ita luxu diffluebant, propter soli fertilitatem, ut nunquam ad convivium amicos invitarent, quin illis gladiatorum certamina promitterent spectanda; inde venit, ut cum ingentem luxum vellent exprimere, non de alio quam Capuano sermonem haberent. In hac quoque Regione magni faciebant unguentorum & olei apparatum, tum vero etiam rerum odoriferarum. Superbiâ quoque laborabant extremâ, ut superba Campanorum supercilia vulgari jactarentur sermone. Multum tam Neapoli, quam alibi, de more Græcorum observabant, singulis quinquenniis, Neapoli, Græcorum more certamen Gymnicum celebrabant, quod lucta perficiebant, in qua gladiis punctim certabatur, adhibitâ musicâ. Hoc certamen aliquot annis duravit, & Campaniæ gladiatores à Romanis pro præcipuis habebantur. Habebant supremum Magistratum, Demarcam dictum, hoc est Populi Principem. Erat ipsis ab officio Phylax, qui curam carcerum habebat. In certis quibusdam conventibus Senatum intrabant, Regemque manu prehensum in publicum ducebant, super quo bene ne an secus fecisset, judicabant, suffragia in tenebris ferentes. Muliere in adulterio repertâ, in eodem loco alto super imponebatur lapidi, ut in omnium prætereuntium oculos incurreret: ubi aliquantum in illo loco consedisset, per omnem urbem ducebatur, dein eundem lapidem ascendebat, in quo infamiæ notam, quoad vixerat, contrahebat.

Varios Græcorum circa sacra ritus observabant, cavernam Plutoni dicatam colebant, & qui mare navigabant, placabant divos manes sacrificiis quibusdam: loco Pontificum quosdam habebant, qui modos sacrificandi docerent. Aquam potui aptissimam habebant, à qua abstinebant, quod Stygia existimarent.

Neapolitani Bacchum sub specie hominis vel senis adorabant, illumque dicebant Ebon. Hæc & alia videantur ap. Arnob. l. 5. Liv. dec. 3. l. 3. & dec. 1. l. 7. Plin l. 13. c. 1. Cicer. orat. in Rullum Suet. in August. Petrarch. Epist. famil. l. 5. Fest. Spart. Had. Macrob. Sat. l. 1.

MORES HUJUS TEMPORIS.

NEapolitani pleni ſunt vanæ jactantiæ, in diſcurſu inamœni, inſolentes, & magniloqui, adulatores, Vindictæ valde avidi, intolerabilis ſuperbiæ, imperioſi, Zelotypi, diffidentes, otio valde dediti. Erga peregrinos contra humani & affabiles ſunt, illoſque amore proſequuntur. Bona illorum varia oſtentatione, in ſpeciem magnificentiæ, conſumunt, in cujus rei gratiam 10. millia rhedarum Neapoli numerantur.

Fœminas imprimis ex antiquo nobili genere ortas magni faciunt, fucatas tamen, cujus rei cum ſibi maximè ſint conſciæ, amant illos fideliter, quorum amorem nactæ ſunt, rei domeſticæ conſervandæ valde ſtudent. Plebs tamen querula & malefactis obnoxia eſt, ita ut nullius rei magis quam fraudum curam agat, & ut facile minus circumſpectos decipiat.

Gayetani armis valde ſunt addicti & apti, quorum fœminæ natura pulchræ, ſed fucum amantes, adeo cupidè amori vacant, ut peregrinos non vereantur amores. Capuæ incolæ ſermonis gravitati, fœminæ illorum glorioſæ jactantiæ ſtudent.

Nobiles non magis equos quam fœminas amant, nec quicquam adeo curant, quam ut eleganter incedant veſtiti, corpus decoro decentiq; motu componunt, eo fine ut placeant, illis quarum amorem venantur. Addictos eſſe Nobiles varii generis luſibus, ſequioris conditionis, ſtudiis occupari, certum eſt, reliqui operas manuum exercent, imprimis aurifabrorum, & ſerici conficiendi artem callent. Tempore Quadrageſimali, Bacchi Feſtum ſolenniter celebrant, in quo larvati, variiſque veſtium formis induti, bacchantes diſcurrunt, & varios jocos exercent. Hujus feſti ſolennitates vid. ap. Valamont itinerar. l. 1.

In capiendo cibo delicati ſunt, & in conviviis magnos faciunt ſumptus.

Qui dignioris fortunæ ſunt, bene loquuntur Hiſpanicè: materna vero illorum lingua, quæ eſt Italica valde corrupta, multis ſcatet verbis Hiſpanicis. Hi mores deſcripti ſunt in Philaleth. Forcian. quæſt.

REGI-

REGIMEN.

PRæter Curias & Consilia quæ Neapoli sunt, de quibus superius facta est mentio, est etiam Tribunal sive sedes Prçturæ, ubi coram Prætore convenitur, partes convocantur, & causæ decernuntur.

VI. sunt ibi numero electi, vel soli, vel una cum Justitia, respectu illorum, qui edulia vendunt, sub quibus hortulani continentur, & rebus certa pretia constituta sunt. Qua de caussa certi constituti sunt officiarii, quorum curæ id demandatum est, ut omnia secundum pretium constitutum vendantur. Hoc officium plerumque appetere solent multi, & dignioribus, antiquisve familiis conferri solet.

Quælibet Nobilitatis sedes eligit unum caput ad servandum in politia bonum ordinem: & hi electi qui pretia certa rebus constituunt, uti dictum est, cum illis qui à populo electi sunt, administrant urbis reditus. Officium Nobilitatis per sex menses tantum, populi vero unum, vel duos annos, durare solet, eo usque ac Pro-Regi visum fuerit. Superiorem vel caput agnoscunt, Regentem Cancellariæ, vel consiliarium status.

Illorum locorum Nobiles, qui sedes vocatur, destinati negotiis decidendis, quæ illarum corpus concernunt, illæ sedes vocantur de Capuana, de Nido, de Montagna, de Porto, & de Porta Nuova, & quælibet harum familiarum distincta est à reliquis sedibus. Cæterum certæ familiæ Nobiles sunt, quæ sessione juris in illis sedibus non gaudent.

FAMILIÆ NOBILES NEAPOLI SEDIS CAPUANÆ.

ACcia Pacosa, Aprani.
Bocca Pianola, Bozzuti, Bon compagni, Cantelmi, Capeci, Caraccioli, del Leone Caraccioli Rossi, Colonna, Ducis de Zagarola, Crispani, Dentici, Filomarini, di Forma, Galeota, Guindacci, di Lagni, della Leonessa, Latri, Loffredi, Mariconda, della Marra, Mendozza, Principis de Melito, Morra, Minutoli, Orsini di Bracciano, Piscicelli, Protonobilissimi, Sconditi, Scripandi, di Silva, di Somma, Tocco dell' Onde, Tomacelli, Zurli.

FAMILIÆ EXTINCTÆ EJUSDEM SEDIS.

ACciajoli, Ajossi, Aquilio de Arbusto, dell' Aversana, Arcello, Barese, Carbone, Catenei, Coscia, Cappasunti, di Franco, Gagliardi de Insula, Mansella, Mastaro, Pandoni, Ducis de Bojano, Pesce, Proculo, Siginulfo, Tortello, Varallo.

FAMILIÆ NOBILES SEDIS DE NIDO.

ACquavivi, Affliti di Mazzeo d'Avalos d'Azziadu, Comes de Nole, Aldemorisco, Berlingieri, di Bologna Brancani, Calcanigli, Cantelmi, Capani Capeci, di Capoa, Caraccioli Bianchi, di Cardine Carrafa, Coscia, Dentici delle Stelle, delle Doce, Frezza, Gaetani, Gallucci, della Gatta, Gesvaldi, Gironi Ducis d'Offune, Gonzaghi, de don Ferrant, Grisoni, Gevari, Guindacci, di Luna, Milani, Monfolini, Montalti, Orsini Ducis de Gravine Piccolomini, Pignatelli, Ricci, di Sangro, San Severini, Saracini, Sirsali, Spina, Spinelli, della Tolfa, Tomacelli Vulcani.

FAMILIÆ EXTINCTÆ EJUSDEM SEDIS.

D'Alagno, Acerra, Beccaria, Capuani, Cardona Ceuteglia, Diazcarlona, Fonta nola, Gallarani Malaspina, Marramaldi, offieri, Palentana, Papirio, Rumbo Sanframondo, Sulpitio, Toraldi Villamarina.

FAMILIÆ NOBILES SEDIS DE MONTAGNE.

CApua, Carmignanis, Cicirelli, Coppola di Coluccio, Costanzi Majorana, Miraballi, de Majo Muscettola, Pignoni Puderici, Ribera, Rocchi, Rossi, Sanfelici, Sanches, Marchionis de Grottola, Sorgenti, Stendardi, Toledo, Villani, Marchionis de la Polla.

FA-

FAMILIÆ EXTINCTÆ EJUSDEM SEDIS.

ARcamoni, Bajano, Baleſtrieri, Boccatorti, Cacchiola. Cicaleſe, Cotogno Cimbro, Cannuto. Egino, Franconi, Fagilla, Gintola Guarracini, Hipanta, Lanzalonga, Mammoli, Mardones. Marogani, Moſcone Maſchetta, Oricchioni, Origlia, Orimini, Pappanſogna, Ponzetti, Roſſo del Leone, Scorciati, Sicola, Soto Spiccicacaſo, Scannacardillo, Serignara, Simio, di Sarno, di Toro, Troſo, Verticelle.

FAMILIÆ NOBILES SEDIS DE PORTO.

D'Aleſſandro, Arcamoni, d'Angelo. Colonna d'Aſcanio, Cardona, di Dura di Caëta, di Gennaro Inſera, Macedoni, Macedoni di Majone, Mele Origlia Pagani, Poppa coda, Severini, Siramboni Tuttavilla, Venati.

FAMILIÆ EXTINCTÆ EJUSDEM SEDIS.

AJoſſa, Alopa Caſtagnola Cocciaconte, Ferrillo, Fregoſi, Gennari, di Nicotera, Gentile, Landriani, Manati, Roſa.

FAMILIÆ NOBILES SEDIS DE PORTA NOVA.

AGneſe, Capuani, Coppola, Marchiones di Miſſanello, Coſtanzi, Gartola, Gonzaga di Veſpaſiano, Ligoris Miraballi, Mocci, Marmilli, Sitica Cardinalis Altemps.

FAMILIÆ EXTINCTÆ EJUSDEM SEDIS.

D'Anna d'Arco Bonifacii, Borgarelli, Capaſſi, Cicari, Caputi, Capella, Caſatino, Caſtagnola Cardinalis Frangi pane, Gamberella, Monticello, Moſchini, Ollopeſce, d'Onmibono, Ravignano, Ronchella, Sannazaro Scannaſorice, Saſſone, Tora, Turtello.

FAMILIÆ TITULORUM URBIS NEAPOLIS QUÆ NON GAUDENT SEDIBUS.

Ajerbi d'Aragona Marchionis de la Grotteria.
Afflitti Ducis de Barrea & Comitis de Loreto.
Aponti Marchionis de Goglionesi de Padula & de S. Angelo.
Aquini S. Thomæ & Comitum d'Aquino hodie Princ. de Castiglion & Comit. de Martorano.
Arduin Marchionis de Sorito.
Barionnovi Marchionis de Cusano.
Belprati, Bernaudi, Ducis de Bernauda.
Beltrani Comitis de Misagne.
Bertelotti Principis de Castellaneta.
Borges d'Aragona Principis de Squillaci.
Branci Marchionis de Montelcone.
Bucca d'Aragona, Marchiones de Montorio.
Concubletti Marchionis d'Arena.
David, Ducis de la Castellania & Comes della Rocca Rainola.
Franchi Marchionis d'Ottaviano.
Galli, Marchionis de Montefalcone.
Gambacorti Marchionis de Celenza.
Gartinari Comitis de Castro.
Grimaldi Ducis d'Evoli, Marchionis de la Pietra Domini, de Monaco & Marchionis de Campagna.
Imperiali Marchionis d'Oria.
Lanario Comitis de Sacco & Ducis & Carpignano.
Marchesi Marchi de Camerota.
Mastrogiudice Marchi de S. Mango,
Medici Principis de Ottajono.
Mendozza Marchionis de la Valla.
Monte negri, Marchionis de Marigliano.
Monti Marchion. de Corigliano & d'Acaja.
Orefici March. de Sans.
Pandoni, Pinelli, Ravaschieri, Revertera.
Rossi, Russi, Sanesii, Sariana, Siscari. Præter has Neapolit. titulorum familias ingens numerus est Baronum, Equitum, qui sedibus non gaudent.

JU-

JUDICIUM DE REG. NEAPOLITANO ET RATIO STATUS HISPANI IN FIRMANDO SIBI REGNO NEAPOLIT. SECUNDUM PH. HONOR.

IN hoc Regno, veluti in corpore pessimis humoribus, tam propriis, quam aliunde accitis, affecto, morbus tam evasit contagiosus, ut ejus curatio propemodum ad desperationem medicos adduxerit: certe, inter tot rerum mortaliũ mirandas vicissitudines, Regni Neapolitani exemplum vel primum tenet locum. Id ab initio varios semper Dominos expertum est. Ejus titulos Rogerius primus ab Antipapa Anacleto accepit, postea ad Normanos devenit, à Normannis ad Suevos à Suevis ad Gallos & ultimum Hispanos, continua turbarum serie, devolutũ est. Quapropter tot variæ mutationes magnis semper rebellionibus fuerunt obnoxiæ. Harum quamvis variæ, hæ tamen duæ præcipuæ existimantur esse causæ: altera Regni Principum procerumque nimia potentia atque auctoritas: altera Regis eligendi facultas, quę propria non est, sed ad peregrinum spectabat Principem, quo nemo magis mutationibus atque Pontifex Romanus obnoxius, tum ob vitæ illius quam ut Pontifex vixit brevitatem, tum ob diversitatem ipsius pontificatus. Equidem cum magni Regni pars semper in potestate Dominorum naturalium fuerit, atque ideo vasallorum suorũ opibus pollentium, animis & studiis felicius usi sint, & subditis adductius imperabant, hodie populus, quod nullã Nobilitatẽ præ Nobilitate Neapolitana pluris ęstimet, odio Barones & Dominis alienigenas prosequitur. Hac freti fiducia Regni proceres, sæpissime ausi sunt Regibus suis obniti, minas intentare, bellum movere. Hac animorum propensione Pontifices commode uti sciebant, ut, si forte aliquẽ Regno vellent depositum, novis se rebus de studio miscebãt, odio in hunc, gratia in illum propensi, facile illorum expectationi satisfacturi, quorum actiones votis desiderabant. Atque hinc pessimo cuique in turbas & discordias maxima vis. Quæ Hispanicis artibus hoc Regnnm sibi firmandi viam aperuit Har um illæ fuerunt præcipuę, ut cum sede Romana in-

coleretur amicitia, & illi omnes, qui in Regno potentiæ fama inclaruissent, attenuarentur & deprimerentur. Hunc in finē cum præcipuis Italiæ Principibus fœdera amicitiæ sunt inita, ut non nisi destinationes Hispani promoverentur. Cum vero procerum factiones adhuc essent in Regno metuendæ, illos variis artibus sibi conciliavit, imprimis officia aulica huic vel alteri offerendo, publicâ rerum administratione vel sibi retentâ, vel sub conditione restrictâ aliis rarissimè concessâ. 2. Suspectos & adversarios acriter persequebatur, & adversus officiales & gubernatores nullam procerum contumaciam admisit. Horum primo Vasallorum benevolentiam sibi acquisivit, altero, non permisit ut populi potentia ullorum auctoritati & existimationi nocere possit. Ne vero autem tantum procerum partes suas faciat, etiam popularem gratiam aucupatur. Populo siquidem in caussis justitiæ palam favet, atque uti Nobilitatem honorum oblationibus (qui tamen ipsam Nobilitatem & illius opes exhauriunt, dum ad hos majores accessiones sibi ære parant & magnifice vivunt, seque ita potestate aliquid tentandi privant) ita populum publico caussarum justitiæ favore, eo adducit, ut gravissimas extorsiones, quibus indies premūtur, patienter ferant. Adeo ut in magnis discordiis Rex jam nihil habeat quod metuat, cum vana sine viribus ira sit, neque Proceres peregrina auxilia propter Italiæ statum expetere possunt. Igitur conjunctio cum sede Romana & cæteris Italiæ Principibus, & subditorum fere omnium extenuatio, antidota velut fuerunt, quibus hoc Regnum à belli tam externi quam interni veneno conservatum est.

Enimvero quamvis sibi Rex Hispaniæ his mediis firmum pace Regnum opinione firmasset, attamen Hispanicorum ministrorum (quibus solis fidit) insolentiâ & improbis moribus, quibus nullæ subditorum etiam amplissimæ opes satis esse possunt, effectum, ut Regnum funditus eversum & desolatum videatur: ad cujus interitum etiam duo alia mala militū barbaries, & gravissimæ impositiones, accesserunt, & præter illa, tribunalium iniquitas, latrociniorum frequentia, piratarum sævitia, rapina & petulantia & superbia ministrorum. Quapropter non inique queritur Regnum Neapolitanum apud Pietra del Paragone, quod compedibus & catenis miserrime adstrictum sit, ex quibus quodsi liberum extrahere

here pedem deberet, opus esset, ut in se miracula maris rubri Deus ostenderet.

Quare autem Regnum Neapolitanum tam duriter ab Hispanis habeatur, eleganter supradictus auctor in primo capite (*Neapolitani perche siano*) expressit, nimirum cum equus Neapolitanus tam ferus, inconstans, & seditiosus esset, ut nec ephippium nec frænum pati posset, & sæpius duos Reges sessores passus sit, factum, ut in potestatem & custodiam Hispanorum perveniret, qui ipsi compedes circumdarent, & fame verberibusque obsequentiorem redderent, frustra aliorum pro illo misericordia interveniente.

MORES VETERUM SICULORUM.

PRimi habitatores Siciliæ Cyclopes fuerunt, quorum mores nemini nisi Poetis cogniti fuerunt, qui luscos fingebant Cyclopes. Et antiqui illos vocabant iracundos, crudeles, omni humanitate exutos. Hi nullum terræ cultũ exercebant, quod tellus sua sponte frumenti & vini ferax esset. Conventus inter se nullos instituebant, sed in cavernis terræ delitescentes, imperium in uxores & liberos suos exercebant. Ex quo vivebant, pecori pascendo vacabant, cujus lacte, carne, & caseo vescebantur.

Cæterum Siculi subtiles, diffidentes & suspicaces fuerunt. tum patientes, sobrii, laboribus addicti, in negotiis seduli, tam publicis, quam privatis, lepidi. Primi comœdiarum fuerunt inventores, delicati, literis dediti, ferculorum varietatem amantes, linguæ Græcæ inventores dicuntur. Veteres illos vocarunt homines trium linguarum, quod Græcam, Siculam, & Punicam linguam loquerentur. Menses diesque suos more Græcorum numerabant.

Cum triumphum de suis hostibus agerent, Victores equis vehebantur, laureo serto coronati, captivos tonsos ducebant.

Imperatores Romani, postea Græci, ultimis temporibus illam tenuerunt, usque ad tempus Imperatoris Nicephori, ubi coacta fuit Saracenorum Imperium comiter observare.

Sacra Cereri & Proserpinæ faciebant diversis anni temporibus, in quorum honorem decem dies solenniter festivos observabant.

Communis ferebat sermo, quod Syracusæ optimos mortalium producerent, cum ad bonam mentem se darent, & contra omnium scelestissimos, cum malis actionibus animum applicarent. Voluptatibus & delitiis valde fuerunt dediti.

Fœminis illorum permissum non erat, ut aurum ornamenti loco portarent, neque tunicas purpura tinctas. Neque de noctu fœminis ambulare licitum erat, nisi suspectæ adulterii esse vellent.

Divitiæ Syracusanorum tantæ fuerunt, ut, quamlibet quis opibus præstaret, more tamen suo dicerent, quod ne decimam partem divitiarum Syracusanarum possideret.

Habuerunt antiquitus Syracusani veram Rempub. ex optimatum regimine compositam, obrentâ vero de Atheniensibus victoriâ mutatus fuit status Aristocraticus in popularem, factusque illorum Magistratus est annuus.

Dictum de illis, quod tam sumptuosi essent ædificatores, ac si in æternum vivere vellent, & tam lauto apparatu convivia instituerent, quasi jamjam morituri. Quæ de Siculorum moribus modò sunt exposita, aliaque plura, videri possunt apud Thucyd. l. 6. 1. c. Strab. 6. Gell. l. 15 c. 2. Euryp. Syclop. Plin. l. 7. c. 56. Cicer. Orat. in Verrem. c. 4. Solin. Polig c. 11. Athe. l. 12. Solin. Polih. Athen. l. 12. Diodor. Sicul. l. 5. Apul. Cic. Orat. 4. in Verrem. Plut. Timol. Just. l. 4. Diod. l. 11. Just. l. 23. Liv. Dec, 3. Diod. l. 5. Plut. Dion. Strabo. l. 6. Herod. l. 7. &c.

MORES HUJUS TEMPORIS.

SIculorum maxima pars subtili pollet ingenio, inventionum abundat, naturali facundia sunt præditi, faceti, at vero contra loquaces, suspicaces, invidi, vindictæ cupidi, æmuli, magni adulatores, proprii commodi magis quam publici studiosi, perfidi, inconstantes, ad omnia scelera patranda faciles, dissimulatores, amicitiam simulant ut commodius iræ suæ litent, otio addicti, honorum & gloriæ in excessu cupidi, ardeliones & discordiam amantes.

Observatum quoque est in illis, quod magis sint callidi quam prudentes, magnis subtiles, quam erecti, novarum rerum valde studiosi, mandata libenter exequuntur, justitiæ parent, obsequiis in Principem prompti, primo amicitiæ fervori maxime addicti. Natura illorum ita comparata est, ut

ut ad duo extrema impingant, quod vel nimium timidi vel nimium sint audaces.
In propriis suis negotiis timidi sunt, quod sui privati commodi solicitam agant curam. Ita tamen alacres in aliis peragendis, ac si ea propter nati essent. Adhæc audacia insigni pollent, Libertatis suæ studiosissimi, Naturâ sunt inertes, & lucrum peregrinis facile concedunt. Choreas strophiolo tacto agunt, ne fœminæ manum contrectent. Sunt quidem Equestris dignitatis, Stellæ de Messina, qui festa solennia die Trium Regum celebrant, quæ consensu Regis sunt introducta, & in urbibus statis temporibus servari debent, cum certamine equestri & pedestri.

Habitu Italorum utuntur, pari ratione sicut reliqui Itali viventes, & ipsi ruricolæ splendidius pro conditione incedunt, quod serici copiam habeant, Italice quidem sed duriter loquuntur.

Moris apud illos erat, benedictione Desponsatos impertire, & illos domi desponsare: sæpius autem non citius quam ad horam mortis, matrimonio jungebantur: desponsati solenni cum pompa per plateas equis vehebantur; qui mos rhedis introductis exolevit. Hodie, quamprimum articuli sponsaliorum utrimque sunt subscripti, sponsus sponsam libere salutatum it. In nuptiis rusticorum, multi conveniunt convivæ & strenue choreas ducunt. Carne assâ, & oryzâ libentius vescuntur.

Tempore cum illorum Reges in Palerma subsisterent, hoc in ipsorum obitu utebãtur morũ, ut per triduũ lugubri vestitu induti incederent; fœminæ vero passis crinibus & sacco tectę cum magno servorum tractu plateas ululatu replebant, & lugubres miscebant cantilenas.

Cum funus exequerentur, parentes demortui, nigro vestitu induti, procedebant; hodiè vero domi manent: ubi autem quis Nobilis decessit, certos habent qui ad solennia funebria Nobiles invitant. Præter familiam domus, multi pauperum, qui nigro habitu vestiti, defunctum sequuntur cum facibus: post terga habebant alios equis insidentes cum armis & signis, qui clamores ciere solebant: Verum hodie hic mos expiravit. Hos Siculorum mores consignarunt Poreacchi Isol. l. 1. Hugo Falc. Hist. Sic. Boter, in Relat. Tesoro Polit. Buon. Figl. Histor. della Sicil.

RELIGIO SICULORUM.

INcolæ hujus insulæ profitentur Religionem Romano-Catholicam. Habentur ibi patres inquisitores, qui ipsam sedulo tuentur: Illorum jurisdictio sanctum vocatur officium; qui usu compertum habent, Hispano Regi maxime placere, si modesti in hoc se gerant officio.

Præsules magnæ sunt in hac insula auctoritatis, ita ut etiam Pro Regum imperia non semper observent.

Tres ibi habes Archiepiscopos, qui sunt illi de Palerma, Messina & Montreal. Insula de Palerma suppositos officio habet Episcopos de Mazare, Girgenti & Malte. Ille de Messina Episcopos de Cefaledi, Patti, S. Marci & insulam de Lipari. Ille de Montreal illos de Sarragoca & de Catana. Ultimum, Archiepiscopus de Messina supremus Siciliæ Rector est, uti etiam Calabriæ.

Universa Sicilia Græcæ Religioni addictos habet permultos, qui se à Mauritanis vindicarunt. Templa ibi quædam habent, imprimis in Messina, ubi sub tutela Regis Hispaniæ acquiescunt. Vid. de his Tesoro Polit. l.2. Buoufig. hist. de Sicil. Crusi Turcogræc. l.8. Annales Suevi l.12.

REGIMEN POLITICUM.

REx Hispaniæ tam Spiritualem quam temporalem (ut vocant) Siciliæ se dedit Dominum, ita ut, si quidam ex Sacerdotibus ad Papam recurrant, suspendii pœna plectanrur, Qua de re XI Baronii tomus tam Neapoli, quam in Sicilia, Nobilibus sub pœna transportationis, aliis sub pœna triremium interdictus est. Supplices vero libelli, qui judicibus inquisitionum exhibentur, incipiunt à verbis. *Beatissimo Padre*; quo nomine tam Pontificem, quam Regem intellectum volunt.

Ad hoc judicium à Rege electi Episcopi vocantur. Scripsit Baronius contra hanc Spiritualem monarchiam, & affirmat, quod Bulla, quam primo Regi Neapolitano & Siciliæ Rogerio donatam asserunt, falsa & suppositia sit.

Imperium ibi Pro Rex habet, qui se vocat Præfectum Generalem Insulæ. Reliqui magni Regis ministri sunt, magnus Architalassus, magnus Connestabilis, magnus Cancella-

cellarius, magnus Stabuli Præfectus, magnus Thesauro Præfectus, & Conservator, magister Portuum: Protonotarius, Magister Secretus & Magister juratus, qui omnes consilium Regium ingrediuntur, Præter ultimum. Hoc consilium Regale, etiam sacrum vocatur, quod de Rebus maximi momenti convocari solet, quando magna curia in suspicionem incurrit, vel cum Pro-Rex negotium aliquod magni periculi suscipit, quod illorum officii sit, ad occasiones belli intendere.

Tres magnæ supremæ sunt in Sicilia sedes, quæ omnia ibi complectantur negotia: nimirum, *magna curia, Sacra conscientia*, & *Patrimonium sive Dominium*. Magna curia constat ex Præside & VI. judicibus, civilibus tribus, tribus criminalibus. Adhæc ibi est Advocatus fiscalis, cum tribus Procuratoribus Fisci qui negotia expediunt. Magister, Notarius, tres Secretarii Referendarii, Sollicitator Fisci, Advocatus, & Procurator pauperum.

Præses & Advocatus Regis plerumque ad vitam his funguntur officiis, & judices singulis bienniis mutari solent: ad finem primi anni, illi, qui civiles fuerunt, fiunt criminales; & contra criminales, evadunt civiles.

Sacra conscientia, quæ notat sedem appellationum, constat ex Regente vel Præside ad vitam & ex 2. judicibus biennalibus.

Dominium vel Patrimonium habet Præsidem, & sex magistros rationum, tres Doctores, & tres alios Protectores Patrimonii Regalis, Advocati Fisci ejusdem, Protectores & Sollicitatoris Fisci. Hæc sedes rationes omnium Regis redituum observare tenetur

Caussæ justitiæ pariter tractari solent per illos, qui à Pro-Rege potestatem habent illas tractandi, præsertim in rebus Criminalibus. Qui hanc exercent jurisdictionem, vocati sunt Præfecti armorum. Hi Præfecti triplicis sunt conditionis: Primi horum Bannitos persequuntur, numero 4. sunt, cum equestri pauco milite. secundi sunt, quos ad tempus Pro-Rex constituit, ad nonnulla crimina punienda 2. Cum Pro-Rex unum ex Dominio mittit, & ut exequi possit mandata ipsi potestatem dat Capitanei armorum.

Stradigo de Messina secundus à Pro Rege, dignitate est, ita ut ipsum titulo Illustrissimi impertiat. Curta Regalis illi solvit

solvit pro 30. Hastatis, qui custodes illius sunt. Is Locum tenentem Vice-Stradigo agnoscit, qui in Messina cum simili auctoritate degit. In curia Stradigotiali 6. sunt judices, nimirum tres Græci, & tres Latini; verum hodiè solum tres sunt.

Præter dictos Magistratus etiam curia Syndicorum est, vel juratorum Messinæ: Hi Senatores 6. sunt numero. Est & huic Reipub. caput quoddam Stradigo dictum, Legibus rectum præsentibus 3. judicib. & 6. Senatoribus, ex quibus sunt 4. Nobiles & 2. Cives de Messina. Auctoritas juratorum, vel Senatorum illorum ingens est, qui tamen de nulla re sine consilio decernunt: Ut consulta effectum suum sortiantur, omnium opus est suffragio. Potestatem habent eligere Gubernatorem, vel magistrum rei tormentariæ & alios officiarios. Quali quisque indutus sit habitu, vid. ap. Pierre d'Avity in Sicil. p. 561.

Quæ in Messina Consulum sunt officia, partim Nobilibus, partim civibus conferri solent. Hi justitiam illis administrant, qui mercaturam exercent. Prætor, qui ibi est, in repressalias animadvertit. Adhæc 2. sunt in Sicilia Præfecti, quorum tamen auctoritas eadem non est; quidam parvarum rationem, alii lignorum sylvarumque curam gerunt.

Magister monetæ in Messina, jurisdictione seperatâ gaudet, & totum Regnum pervadendi habet potestatem, ut cognoscat, bona ne sit moneta, nec ne.

In Palerma, Prætor est pro rebus Civilibus, & Capitaneus pro criminalibus. Reliquorum minora officia hic tacemus. Nunc de Parlamento Siciliæ quædam dicenda sunt: Hoc insigni pollet auctoritate, ita ut Pro-Rex nullum gratuitum donum accipere possit, neque ullam de novo rem constituere, quæ Publicum concernat, sine universi Regni consensu, qui per Parlamentum dari solet. Illud ex triplici sorte hominum coalescit, & dicuntur Siculis tria Regni Brachia, suntque omnes Præsules tam grandes quam parvi, quos vocant brachia Ecclesiastica, omnes Barones & Domini vocantur brachia militaria, & omnes reliqui à Rege, brachia dominii: cujuslibet officium est mittere Procuratorem.

Rro-Rex hos omnes per literas convocat, ut se ad certum tempus & locum vocati sistant: modnm vota ferendi habes apud Pierre d'Avity p. 562. t. 3.

Sunt

Sunt quædam familiæ quæ libertatem habent intrandi Parlamentum Siciliæ. Præcipui ex his ſunt illi de Vintimiglia, cum titulo Principum, de Aragonia, cum titulis Ducis & Principis, de Bolonia, Comites de Santapan, Barreſa, & Moncada, cum titulo Princip. de Brancifort, cum titulo Ducis Spatafora Marchionis, illa de Jopolo, familiæ de Viatimiglie Comit. de Naſo, de Boſco, cum titul. Ducis, Lancia cum titulo Principis Migliaccio & Celeſte Marchion.

Hujus Inſulæ Domini, dicti brachium militare, obſtricti ſunt proprii expenſis Regi ſervitia præſtare, pro defenſione Inſulæ, cum certo numero ex peditorum equitum, pro cujuslibet conditione & tenore Privilegiorum. Hi vero ſunt Principes de Butera, Caſtel Vetrano. Petra Precia, Paterno, Caſtel Buono, della Trabia, & de Caſtiglion, Duces de Vibone, Terræ novæ, &c. Marchiones de Geraci, Lecodia, Giulana, Marinco Avalo, Franco-Fonte, Jarratana, de la Sambuca, Favara, Roccella, de Monte-Maggiore de la Limina & de Spaccafurna, præter quos 14. ſunt Comites, unus Vice-Comes & 48. Barones.

Brachia Excleſiaſtica continent Archiepiſcopos & Epiſcopos, Archimandritam vel præcipuum Abbatem Meſſinæ & alios 50. Abbates, Cappellanum Regium S. Lucæ Rectorem de Magiona & 4. divites Priores. Quæ ex ſupradictis quilibet habet dominia apud, eund. vid. Ant. in Sicil.

Brachium Dominii conſiſtit in Meſſina, Palerma, Cantana, Troina, Saragoca, Girgenti, Patti Cefala, Marzare, Trapani, Xaca, Noto, Calatagirone, Thermini, Marſale, Leontini, Naxo, Caſtrogiovanni, Nicoſie, Leocate, Polizzi, Taormine, Ploccio, Callattaſſibetta, Randazzo, Mene, Argira, Bidino, Monte S. Julian. Salerni, Corleone, Miſtretta, Cappizi, Auguſta, Caſtro reale Melazzo, S. Luce, Sutera, Rametto, Caſtronuovo, Giaci, & Mela de Taormina.

DIVITIÆ ET VIRES SICILIÆ.

Rex Hiſpaniæ ex hac inſula plus quam millionem aureorum ut plurimùm percipit, tam ex tritico quam farina, quæ in Meſſina, Palerma & aliis locis invenitur. Ex confiſcationibus, venditionibus Feudorum, impoſitionibus

bus pro ædificatione pontium & fortalitiorum, reparatione viarum, & rerum aliarum, ingentem pecuniæ vim percipit: supra hęc etiam à Parlamento, & statibus Regni, dona gratuita plurima percipit, quæ donaria vocantur, quæ ex omnibus fere officiis proveniunt. Verum rationes expensarum, quæ in solutionibus, pro Pro Regis officio, Majorum ministrorum, sustentatione Equestris militiæ, stationibus militum, triremium structura, debitorum assignatorum compensatione, aliisque consistunt, redituum rationes exuperant.

Divitiæ hujus Regionis imprimis comparantur ex frumento & serico.

Propter serici mercatum singulis annis in Messina nundinæ habentur, ad quas totius fere Europæ incolæ confluunt: adeo ut opinio sit, quod, præter alias res ibi venales, peregrini, pro millione coronatornm, merces evehant. Ritus, qui his in nundinis observari solent, vid. ap. Pierre d'Avity, p. 559.

Præter sericum & frumentum Sicilia quoque saccharum præstat, & quæ sacchara condi solent, tum caseos, nuces, oleum, nitrum, tergora.

Marchio de Pescare, cum Pro-Rex Siciliæ esset, calculum omnium in hac insula hominum, qui ad arma tam equestris quam pedestris militiæ idonei essent, subduxit, excepta Messina & Palerma (quarum una 60. millia altera 120. millia habere potest) dein compertum est, quod restantes 19559. foci 161525. homines partium, 1600. equestris ordinis & 9000. pedestris militiæ ad numerum millionis hominum ascendant.

At vero, secundum recentiorum relationem, constituta est militia X. millium peditum & 1500. equitum, quorum tamen numerus ad 1706. accrevit. His Domini ejus Regni obstricti sunt addere, poscente ita occasione, 3206. milites. Tempore belli Maltensis Don Garcia de Toledo, teste Botero in relation congregavit 3000 & supra, equitum. & X. millia peditum. Verum vix credibile est, quod in hac Insula, sentiente Crusio Turcogr. l. 2. reperiri liceat 80. millia sclopetariorum, & 30. millia equitum, qui intra spatium 24. horarum cogi possent, & quod in Palerma 36. millia peditum, & X. millia equitum reperiri debeant.

Quod reliquos ſpectat milites, habet Pro-Rex pro custodia ſua plerumq; 200. Hiſpanos, præter quos cottidie 2500. in ſtationibus ſunt pro Regni defenſione. Semper etiam paratæ 12. habentur triremes, quibus Generalis præeſt Don Garcia de Toledo. Hodie accurata cura obſervantur Meſſina, Auguſta, Sarragoca, Trapani, Catarea, Lentini & Milazzo, quæ velut firmo robore Regionem muniunt.

REGES UTRIUSQUE SICILIÆ SECUND. ONUFR. PANVIN.

A.D.

1130. 1. ROgerus, Rogerii, F. Tancredi N. natus ab Anacleto 2. regnavit 22. ann. menſ. 5.

1153. 2. Guilielmus Malus, Rogerii F. regnavit ann. XIII. menſ. 3.

1166. 3. Gulielmus II. Bonus, Gulielmi mali F. regnavit anno XX.

1186. 4. Tancredus, Rogerii Ducis Calabriæ F. regnavit ann. IX.

1186. 5. Rogerius II: Tancredi F. vivente Patre, Rex creatus, regnavit cum eo ann. IX. fere.

1195. 6. Gulielmus III. Tancredi F. regnavit aliquot menſ.

1195. 7. Imper. Cæſ. Henricus VI. Frederici Ahenobardi F. regnavit ann. 4,

1198. 8. Imper. Cæſ. Fridericus II. Rogerius, Aug. Henr. VI. F. regnavit ann. LII.

1250. 9. Chunradus Rex Roman; Friderici 2. fil. regnavit ann. III.

1254. Interregnum unius. anni, menſiumque aliquot.

1255. 10. Manfredus Frideric. II. nothus, regnavit an. XL.

1265. 11. Carol. Ludov. IX. Franc. R. F. ex Comite Provinvinciæ & Andegavenſ. XI. Rex regnavit ann. XIX. menſ. 6

1285. 12. Caroli F. regnavit ann. XXIV. menſ. 3.

1309. 13. Robertus Carol. II. Fil. regnavit anno XXIII. menſ. 8.

1343. 14. Joanna Regina Car. F. regnavit anno. XXXVIII. menſ. 7.

1343. 15. Andreas, Caroli Martelli Hung. Rog: F. cum uxore Joanna regn. ann. 11. Menſ. 8.

1347. 16. Ludovicus, ex Principe Tarentino, ſecundus Joannæ maritus regn. ann. cum illa XIV. menſ. 9.
1348. 17. Ludovicus II. Rex Hungar. Caroli Mortelli F. regnavit contra Joannam annos V.
1381. 18. Carol. III. de Dyrrhacio Ludovici Ducis Dyrrhacii F. regnavit an. IV. menſ. 8.

REGES NEAPOLITANI VEL SICILIÆ CIS FARUM.

1386. 19. LAdiſlaus Carol. III. F. regnavit annos XXVIII. menſ. 5.
1414. 20. Joanna II. Socer Ladiſlai regnavit annos XX.

REGES SICILIÆ CIS FARUM, ANDEGAVENSES.

1382. 18. LUdovicus Valeſius Joann Franc. R. F. Dux Andegavenſ adoptatus à Joanna I. regnavit poſt illius mortem titulo tenus ann. 11. menſ. 11.
1384. 19. Ludovicus II. Ludov. F.
20. Ludovicus III. Ludov. II. F.
1434. 21. Renatus, Ludov II. F. regnavit in ſchiſmate contra Alfonſum annos XLVI.
22. Ludov. XI. Rex Francor. Carol. VII. F.
1483. 23. Carol. VIII. Franc. R. Ludovic. XI. F. regnavit annos XIV.
1498. 24. Ludov. XII. Franc. R. regnavit annos XVII.
15 4. 25. Franc. Valeſius, Franc. R. regnavit annos XXXIII.
1547. 26. Henric. II. Valeſ. Franc. F. Franc. R. regnavit an. XI.

REGES SICILIÆ UTRIUSQUE, ARRAGONENSES.

1434. 21. ALphonſus R. Arràgon. adoptatus à Joanna 2. poſt illius mortem regnavit an. XXXV.
1458. 22. Ferdinandus Alphonſi F. nothus regnav. annos XXV. menſ. VI.

1494.

1494. 23. Alphonſ. II. Ferd F. regnavit ann. I. & dies aliquot.
1495. 24. Ferd. II. F. regnav. menſ. IX. aliàs annum 1. m. V.
1496. 25. Fredericus Alphonſi I. F. regnav. annos VII. alias ann. plus minus V. regno exutus in Galliam profugus ibi diem obiit.
1502. 26. Ferdinandus Rex Catholicus Hiſpan. ann. XV.
1516. 27. Imperat. Carol. V. Aug.
1556. 28. Philippus Carol. V. F.

VETERES SARDORUM MORES.

HI obſtinatis erant animis, mortem contemnebant, mentes illorum omni cultura erant vacuæ. Hujus inſulæ habitatores habitum purpureum amabant, ex qua purpura magnā faciebant pecuniam. Habebant Legem, qua obſtricti erant liberi ſenio confectos parentes baculo interficere, & dein humare; quod exiſtimarent, decrepitam, & viribus confectam ſenectutem, in varios errores proclivem eſſe. Utebantur lege, quâ juſſi erant punire otioſos, ita ut, ſi quis otioſus eſſet opus haberet rationem actionum ſuarum reddere, & oſtendere unde viveret.

HODIERNI SARDORUM MORES.

SArdi ut plurimum fuſci ſunt, robuſti, laboribus apti, accepti, humani exteris, invicem concordes, & ſecundum naturam viventes. Ducere choreas, poculis vacare, in Feſtis diebus conſueverunt. Cibo ſimplici contenti ſunt, & aquæ potus ſitientibus ſatis eſt. Olim peculiari utebantur lingua, aliorum vero imperio ſubjecti à priſca loquendi conſuetudine multum deflexerunt. Alio etiam plane modo urbani, & ruricolæ loquuntur. Dialectus diverſitas ex oratione dominica, quæ urbanis cum ruſticis communis eſt, patere poteſt. Qui in urbibus ſunt, ita orant:

Pare noſtre ohe ſes en lors cels, Sia Sanctificat lo nom teu: Vonga lo regne teu: Faſa ſe la volunta tua axicom en la terra. Lo pa noſtre cotida dona à nos altreshus; i dexia à nos altres los deutes noſtres, axiocom i nos altres dexiam à is devtois noſtre i no nos indueſcas en la tentatio; mais livra nos del mal.

IN COMMUNI LINGUA SARDOR. ORATIO DOMINICA, ITA SONAT.

Babu nostru, Sughale ses in sos chelus. Santusia do su nomine tuo. Benjad su rennu tuo: Faciadsisa voluntade tua, comenti in chelo, & in sa terra, su pane nostra dognie die dona, à nos aterosfhua: & lassa à nos aterosis debitus nostrus, comente e nosateros lassans à is debitores nostrus. Et no, nos nortis in sa tentatione impero libera nos dasu male. Tractarant de hujus Gentis Moribus Flor. Hist. l. 2. Strab. l. 5. Ælian. de Var. Hist l. 4. Strab l. 5. Pausan. Deodor. l. 1. Porcassolli, Gesner. Mytridat. c. 2. Boter. in relat.

STATUS RELIGIONIS SARDORUM.

IN hac Insula omnes sunt Catholicæ Religioni addicti. Præsunt autem illi Archiepiscopi de Cagliari, Sassari, & Oristagne. Archiepiscopus de Cagliari, adjunctum habet Episcopum de Doli, Solci, Yglesia & Suel. Ille de Sassari Episcopos de Aglar vel Algher, Bose, Empurias & Terra Nova: & ille d'Arbore vel d'Oristagne, Episcopos d'Ussella Terra Alba & sancta justa. Quidam in hac insula solum 7. ponunt urbes, nimirum Cagliari, Sassari, & Oristagne, sedem Archiepiscopi, & illas Ecclesiæ, Bose, Algher, arx Aragon, & Lefa. Arhciepiscopi Pisæ & de Cagliari sunt in Conteste. propter curam Primatus Sardiniæ: & Corsicæ. Nam ille de Cagliari in possessione est, per 1300. fere annos, & ille de Pisa allegat bullam Papalem Innocenty III. adeo ut hi duo de primatu semper disputent.

Est in hac Insula inquisitor Generalis contra hæreticos apostatas, & magnos, ad ordimationem Hispanicam institutus, neminem agnoscit superiorem. Hic alios sibi constituit Inquisitores, & ministros, & ibi magno cum fervore Processus instituitur. Habent præterea commissarium cruciatæ cohortis, qui neminem superiorem nisi Papam agnoscit. Modo dictorum auctores sunt Volater. Ferrari Topograph. Rom. Munster Cosmogr. Bellef. cos.

REGIMEN POLITICUM SARDORUM.

HÆc insula, cum diu sub Imperio Imperatorum Romanorum fuisset, tandem à Sarracenis occupata fuit, tam-

tamdiuque retenta, usdue dum Pisani & Genuenses illos ejecissent. Data fuit Jacobo Regi Angliæ à Papa in feudum, dein in manus Ferdinandi Regis Arragoniæ pervenit, ab hoc ad Hispanos devoluta est, sub cujus adhuc est potestate.

Illi cum Imperio Pro-Rex præest, qui plerumque sedem suam habet à Cagliari, & Hispanicæ semper est nationis, ut & Regens, Doctor in jure, quem à Rege Hispaniæ assessorem accipit. Præter hos, aliis est instructus Consiliariis, quorum auxilio omnia regit. Illius consiliū vel curia justitiæ vocatur Audientia Regalis, in qua jus lingua Arragonica dicitur. Nemini vero licet Pro-Regis munere defungi ultra tres annos. Hodie tamen, longius tempus huic Regimini à Rege permittitur.

In utraque Insulæ parte Gubernator est, qui tamen exigua pollet auctoritate, à quo appellatio ad ProRegem permittitur. In civitatibus officio quidam defungitur & præsente Vice-Rege jurisdictionem suam exercet, tam in criminalibus, quam civilibus.

Civitas de Cagliari, habet 5. consules, dictos eorum linguâ Consegles, qui arma suorum portant officiorum, solique Remp. regunt, & illius reditus sane ingentes administrant. In certis casibus potestate Leges stabiliendi fruuntur, & ad mortem maleficos damnare, vel illis aliam pœnam inferre. Illorum Privilegia hoc habent, ut Rex Arragoniæ, tanquam Princeps Sardiniæ, non plus se immiscere debeat Regimini illius Reipub. quam Vice-Rex & ejus locum tenens.

DE MORIBUS ANTIQUIS REIPUP. GENUENSIS.

OMnes prisci authores mentionem faciunt bonorum & malorum morum, quibus primi incolæ hujus Regionis præditi fuerunt, quos rudes & agrestes asserunt. Liguri prædatores & latrones fuerunt insignes, potius quam ad belli usum idonei, fraudulenti, vani, audaces, linguâ Hetrusiâ utebantur. Plura de horum moribus legi possunt ap. Diod. Sic. l. 4. Strab. l. 3. Arist. in mirand. Flor. l. 2. Plutar. in Paul. Æmil. Claud. Virg.

MORES HUJUS TEMPORIS.

GEnuenses hodierni sunt procero & pulchro corpore, pauco & parabili contẽti victu, munditiem ędium amant & parsimoniam, foris magnifici esse student, liberi illorum usque ad 12. annum rasa habent capita, & reliqui urbium incolæ. Nobiles vel vilioris conditionis nigro habitu incedunt, in conversatione accepti sunt, Virgines in matrimonium non elocant, nisi ad minimum 20. annos natas. Habitus & ornamenta muliebria, quibus domi sunt elegantes, a vulgari abhorrent usu, catenis ex margaritis vel pretiosis lapidibus uti consueverunt: Nobiles auri & colorum usum variegatum amant: mercatorum etiam luxui deditæ fœminæ: omnes utplurimum formosæ sunt, capillorum solicitam gerunt curam, &, quod natura negavit, operosa arte pensant.

Quarum conditio melior est, raro pedibus iter faciunt, frequentius rhedâ vel lecticâ vehuntur; reliquæ etiam sine comitatu incedunt. Festis diebus catervatim ad Fores ædium considunt, cultissimo habitu nitidæ, duæ, tres, vel quatuor simul per plateas incedunt, flores odoratos manibus portantes: Voluptatibus mundi licentius indulgent, scientibus & conniventibus maritis, id ad trigesimum annum facere solitæ, ubi quadraginta annos habent, sacris & eleemosynis in pauperes operam dant, morituræ, legata varia erogant: uxores plebejorum laboribus non minus quam illorum mariti sese occupant, & æquè mercaturam exercent; Itus & reditus instituunt, sine mali suspicione. Agricolæ agrestes habent mores, pulchras tamen fœminas. Nobiles magnam servorum & mancipiorum alunt multitudinem, quos ex Turcis capere solent, & quorum operam non solum ad triremes, sed ad usus domesticos quoque utilem habent. Genuenses subtili sunt ingenio, & in omnibus actionibus expromto, mercatu addictissimi, ex quo se suasque terras locupletant, adhæc superbi sunt, equitesque boni, quamobrem Nobiles, equos Neapolitanos, & artem equitandi summopere diligunt. Validi in maritimis, imbelles in terrestribus præliis esse dicuntur. Lucrum etiam cum avaritia conjunctum (quæ etiam fidei datæ immemor esse solet) sectantur. Accusantur, quod parum hospitales sint, & beneficiorum memoriam facile deponant, philauti & reliquis

omnibus

omnibus Nationibus invidentes & inimici, constitutionem corporis proclivem habent ad amores. Illorum lingua parum est accepta, nec facile literis exprimi potest. Vicinis Genuensium Savonis singulares tribuuntur mores, quod fœminarum non adeo capiantur amore, liberos suos melius educant, & servis suis nimium indulgent.

STATUS RELIGIONIS REIPUB. GENUENS.

Qui in illa Repub. Imperium in Ecclesiis obtinent, sunt Archiepiscopi. Duravit vero Archiepiscopatus in Genua ab anno 130. erectus ab Innocentio II. Episcopatus hujus Reipub. sunt erecti anno 1178. per Papam Alexandrum III. Brigvalæ, Noli, Savonæ, Vintemilæ & Sarcenæ Tres primi suffraganei sunt Archiepiscopi Genuens. Savonæ & Ventemilia, Archiepiscopi Milanens. Larzane illius de Florentia in Corsica Mariana, ille de Bobi in statu Milanensi etiam suffraganeus est Archiepiscop. Genuensis.

DE REGIMINE POLITICO REIPUB GENUATUM EJUSQUE CIRCA ILLUD VARIIS MUTATIONIBUS.

HÆC Respnb. ante CCC. circiter annos Spinularum & Auriarum, Fliscorum & Grimaldorum privatis odiis atque turbis crudeliter, avare vexata ac dilaniata fuit, per annos fere LXX. His tot miseris calamitatibus plurimi incolarum fessi, dum, ad ultimum, jugum domesticum amplius ferre non possent, ad alienas & externas opes confugere, & externorum Principum auxilium implorare coacti sunt. Meliorem igitur fortunam sub Henrico VI. Cæsare, Roberto Andino, R. Neapolitano deinde sub Gallorum & Vice-Comitum Mediolanensium imperio experti sunt. Postea verò Simonis Buccanigni virtute pristinam recuperarunt libertatem. Is Anno cIↄ. CCCCXLIV. excusso Vice-Comitum jugo, Rempublicam nomine Ducis accepit, qui omnem curam eo intendit, ut concordiam Civium restauraret. Caussa enim tot gravissimorum dissidiorum à factione Nobilium orta fuit, quod illi, qui anti-

quis familiis erant nati, Populares (hoc est novos homines) ferre nollent in Patriæ Reipub. Regimine, qui tamen jure per multos annos illam rexerant. Condidit igitur Legem, qua Nobiles à Principatu & reliquis Magistratibus arcebantur. Ita autem vocabantur illi, qui in Repub. constituti ab ann. cIↃ C. illam rexerant. Sed infelix hæc fuit Lex, quæ non nisi majoribus turbis fenestram aperuit. Successit prædicto Octavianus Fulgosius: is, arce à Gallis detentâ, receptâ, destructâque, XII. Viros ad Rempubl. ordinandam creavit; qui sopitis dissensionibus, factiosisque Nobilium, & Popularium nominibus suffocatis, inter Cives mutuam restituere concordiam allaborabat. Sed hoc sanctum Fulgosii propositum, per Adornium, cuncta ad se trahentem, irritum factum est. Tandem diu desideratam civium pacem Andreas Auria reducere operam navabat, obtento hoc à Carolo V. Cæsare, ut patriæ libertas restitueretur. Novam igitur hanc Reipub. formam constituit, qua Nobiles, & Populares, abolitis factionum nominibus, in unum veluti corpus coalescerent, & summis utrinque honoribus, à quibus Nobiles per XCIV. annos exclusi erant, pari jure fruerentur. Hæc autem inita fuit ratio, ut recensitis familiis omnibus, exceptâ vili plebe, ex toto illo numero potiores, & āpliores seligerentur, quæ sex domos sive alias ex se ortas familias, sed distinctas, haberent, in quas reliquæ, quę numero minores haberent domos, veluti adoptione assumerentur. Sed hujusmodi conditionis familiæ tantum XXVIII. repertæ sunt. Hęc etiam ab instauratoribus Reipub. condita fuit Lex, ut, ad tollendam Nobilium cum Popularibus factionem. Nobilium nomen omnibus conferretur: factaque potestas, in singulos annos, præcipuos civium cooptandi in ordinem Nobilium. Verum nec ita res diu pacatæ manserunt: nam, profligata Fliscorum conjuratione, creati sunt ex Auriæ consilio VIII. Reipub. ordinandæ IV. ex antiquis, IV. ex novis. Jam ea nomina loco Nobilium & Popularium invaluerant, pessimo mox exemplo ii legem in Antiquorum condiderunt gratiam, penes quos erat Ducem & cæteros Magistratus eligere. Hoc cum ingens præjudicium Novis fieret, excitatæ sunt ab illis anno cIↃ. IↃ. LXX. novæ factiones, quæ in tantum exarserant incendium, ut Antiqui plerique Nobiles urbe excedere cogerentur ann.

cIↃ.

cIↃ. IↃ. LXXV. & hostilibus armis, contra illos qui in urbe remanserant, decernerent. Huic tanto Genuensium turbato statui, Pontifex, Imperator, & Gall. Rex cum Hispano medelam adferre decreverunt: pactis igitur induciis, in certos arbitros conventum est, qui apud Thuan. lib. 61. recensentur. Tandem præscriptæ sunt concordiæ LL: ut exules revocarent, arces occupatæ redderentur, nomina Nobilium veterum & novorum abrogarentur, sive cooptatorum & popularium; Rempublicam imposterum recturi, pares & æquales haberentur, &c. Nunc Magistratus hi sunt: Primus Præcipuusque Dux est, qui publicas ædes Palatium dictas inhabitat, cujus custodię caussa D. stipatores ac satellites Germani adhiberi solent: præest vero Reipub. biennium, neque quicquam arduum sine ipso geri, aut ullum SCtum. citra illis suffragium condi potest. In primis 2. ab inito Magistratu diebus, Ducalibus utitur vestimentis, Toto verò reliquo tempore privati in modum, attamen magnifice, vestitur, Ingens ejus est auctoritas, solus equidem in omnia ad Senatum sive Consilium referendi, & ad deliberandum proponendi habet potestatẽ, id quod nemini cæterorum Senatorum licet Ritus Ducem eligendi vid. apud Philip. Honor. in suis relat. in descript. Polit. Genuat. p. 616. Proximi sunt octo Gubernatores, qui una cum Duce collegium faciunt, quod vulgo *La Signoria* appellatur. Octo illi viri binos tantum annos officio præsunt, qui tamen nullam rem, quæ ad communem spectat salutem, soli tractare, possunt, sed hæc omnia ad majus consilium referuntur. Bini senis mensibus eligi solent.

Electio vero ita solet institui. Minus consilium una cum Senatu & Duce 28. è singulis familiis unum eligunt, cum Senatu & Duce quandoque duodecim, interdum 14. Viros majori proponunt consilio, cujus postea suffragiis, unus tantum ex illorum numero ad hanc assumitur dignitatem. Sequenti die idem modus in secundo eligendo iterum observatur. Cum effluxit biennium, singuli horum Gubernatorum adnumerantur collegio Procuratorum, inque eo per biennium manent, ita ut in jam dicto Procuratorum collegio semper octo reperiantur, qui præcipuis Reip. negotiis præfuerunt: Hi omnes in Senatum una cum Duce & octo Gubernatoribus veniunt, cum de gravibus rebus consilium est;

exque iis duo cum Duce in publico palatio, ſex vero reliqui domi ſuæ habitant, ſic ut tertio quoque menſe, illi qui cum Duce ſunt, inter ſe permutentur.

PROCURATORES.

HOrum quidam perpetui ſunt, ut illi qui Ducali perfuncti ſunt dignitate, alii vero biennium tantum hoc munus adminiſtrant, nimirum hi, qui Gubernatores fuerunt. Horum magna dignitas atque auctoritas eſt, adeo ut ſine illorum conſiliis vix alicujus momenti negotia peragi poſſint. Præſunt autem publicis negotiis, ut ſunt reditus civitatis, & alia.

POTESTAS.

DIcendum nunc de Magiſtratu, cui judicia commiſſa ſunt. In Judiciis criminalibus ut plurimum Doctor aliquis Ictus, exteræ Nationis, qui Poteſtas dicitur, annuo conducitur ſtipendio. Hic in Palatio proximus Duci ſedet, & de criminibus ſceleribuſque judicium fert: cum vero capitis pœnã ſtatuit, neceſſum habet Senatus conſenſum explorare. Huic duo extranei Icti ſunt adjuncti, quorum unus maleficiorum, alter Fiſcalis vocatur Judex. Ab his judicia contra reos conſtituuntur, proceſſus aliaque, quæ ad judiciorum ſpectant ordinem, formantur. Præter hos Poteſtas Vicarium habet, cujus eſt de civilibus cauſis quoad executionem tantum cognoſcere.

EXTRAORDINARII.

HAbent etiam Genuates collegium ſeptem Virorum, qui vocantur extraordinarii. Hi velut Principis perſonam repræſentant, & in adminiſtranda Repub. occupantur. Horum munus eſt, lites finire aut prolongare, pupillis Tutores dare, & de controverſiis, inter cognatos, vel pauperes & divites ortis, cognoſcere. Hoc officium ſemeſtre eſt, plurimumque habet dignitatis.

QUINQUE SUPREMA.

ALius præterea apud eoſdem eſt Magiſtratus, in quo ſunt 5. Viri, qui vulgo ſupremi Syndicatores vocantur. Ad

ho-

horum officium spectat, ut tam in Ducem quàm Gubernatores, ac cæteros omnes Magistratus, finitis ipsorū officiis, inquirant, quod Itali *Syndicari* vocant, & in reos malè administratæ Reip animadvertant. Cum enim Magistratus officio abit, hi quinq; Viri promulgari jubent, ut, si qui contra Ducem, Gubernatores, ob aliquam caussam agere velit, coram se, compareat, se velle in eum vel illos actionem dare, &, sine ullo respectu personæ, justitiam administrare. Atque hanc ob caussam octo continuo dies ejusmodi caussis contra Ducem & Gubernatores cognoscendis solent deputari, quorum si quis reus deprehendatur, punitur, si non, publicum ei Innocentiæ datur testimonium, & ita in procuratorum assumitur collegium. Solent etiam ad hos à multis Reipub. Magistratibus provocationes fieri. Tanta vero est hujus officii dignitas, ut Genuates suæ Patriæ Liberatorem Andream Auriam hoc præcipuo honore honorandum existimaverint, dum ei primum inter Syndicantes tribuerent locum.

ROTÆ.

QUod spectat civiles caussas & controversias, conducunt Genuenses secundo quoque anno quinque Doctores, sive jurisconsultos extraneos, quorum collegium Rota vocatur: Hi cognoscendis civilibus causis vacant, & in palatio apud Ducem habitant Lites secundum jus scriptum Imperiale dijudicant, ordinem vero judiciorum certum & à civitate olim præscriptum & antiquitus usurpatum observant.

CENSORES.

CUra illorum, quæ arte aut manu fiunt, censoribus commissa est. Horum officium est providere, ne inter ementes & vendentes, aliosque qui mercaturam aut artem aliquam exercent, fraudes committantur. Hujusmodi vero artificum & mercatorum collegia superiores quosdam, Consules dictos, habent, quorum ingens est auctoritas, ita ut sui ordinis homines civitate expellendi, ad remos damnandi, aliisque modis pro delicti ratione puniendi habeant potestatem.

QUA-

QUADRAGINTA CAPITANEI.

HAbet etiam Genua quadraginta capitaneos, qui ex Nobilium numero delecti sunt, & singulis annis permutantur. Hi sub se centenos è populo habent, sic ut in universum quatuor millia efficiant. Hi periculosis temporibus pro Repub. excubant, & præsidium agitant. Quoties vero supremus prodit Magistratus, hi 40. Capitanei, omnes magnifice vestiti, illum honoris caussa comitantur. At vero, præter has centurias, cives universi sub certis signis & Capitaneis descripti, & distributi, ii scilicet, qui intra 20. sexagesimum ætatis annum constituti sunt.

GENERALIS MILITIÆ.

HUic reliqui omnes Capitanei subsunt, ut ejus operam semper habeant belli tempore paratam.

MAGISTRATUS S. GEORGII.

HOc Nobilissimum munus anno CXLVII. institutum est, cui quoque Respub. magnam suæ incolumitatis partem in acceptis refert. Hujus Magistratus officium expositum est in titul. ubi de potentia, viribus, &c. hujus Reip. egimus.

OCTO PROTECTORES S. GEORGII.

SUpradicto Magistratui 8. Viri præsunt, qui vulgo Protectores vocantur: Horum annuum est munus. Sexto vero quoq; mense eliguntur Viri ex omni Locatoriorum sive creditorum numero, ita tamen ut credita pecunia ad certam & constitutam perveniat summam. Aliud officiũ An. M. DCXLIV. S- Georgii constitutum est, quod hodieque ab anno Institutionis nomen habet & officium XLIV. scilicet anni vocatur. Caussa, quare illud institutum fuit, hæc est. Cum supradictũ officium per spatium 36. annorum valde esset auctum, ita ut octo illi Protectores omnia negotia, quæ tractari debebant, non caperent, neque intra vergentem annum componi possent, quæ ad conficiendam pecuniam & emolumenta promoven-

movenda spectarent, necessarium duxerunt, Creditores aliquot eligere, quibus harum rerum cura permitteretur, illique societatis Sangeorgianæ utilitatem promoverent: & hac quidem ratione octo Viri electi sunt, è quibus bini quoque anno permutari solent: horum officii est, illa colligere & administrare, quæ ex annuis proventibus, (quorum curam Octo Protectores habent) residua sunt.

Sub hujus officii imperio, Corsica insula, aliæque nonnullæ Civitates & loca sunt, pro quarum conservatione certos erogat sumptus.

VIRES ET REDITUS REIPUB. GENUENSIS.

Quamvis Genuensium Civitas in sterili solo sita sit, parumque opibus Gentis abundet, nunquam tamen Magistratibus, ad Reipub. sublevandas necessitates & parandam pecuniam, rationes desunt: Solent enim eam à privatis hominibus, vel etiam invitis, vel volentibus, mutuo sumere, sine ullo tamen illorum damno. Persolvunt enim creditoribus graves usuras, ne, qui publicam rem privatis viribus & facultatibus sublevarunt, privata propter publicum patiantur incommoda.

Ut vero ad erogandam in Rempub. pecuniam Cives redderentur promptiores, assignatæ sunt creditoribus certæ Hypothecæ, in reditibus, è frumento, vino, aliisque rebus vectigalibus. Hic vero Reipub. cum privatis hominibus contractus Comperæ sive Cameræ dicebatur, additumque, ut, qui centum libras mutuo dedisset, in hac velut societate unum locum, qui ducentas, duos teneret locos, adeo ut ejusmodi Comperæ sive societates valde fuerint auctæ. Harum aliæ dicebantur Capituli, aliæ S. Pauli, aliæ Salis, &c. Harum unaquæque à Civibus quibusdam administrabatur, quorum officium erat curare, ut creditoribus satisfieret, Rationesque inter hos & Rempub. recte servarentur. Quum vero multitudo magnam peperisset confusionem, decretum fuit, ut omnes in unum Corpus redigerentur. Cui Comperæ sive Cameræ à D. Georgio nomen inditum, ejusque cura quibusdam itidem Civibus commissa est. Qui ubi summa cum industria munus sibi commissum administrarent,

rent, publicæ vero necessitates magnos poscerent sumptus, Locatoriorum numerus (ita enim dicti sunt) valde crevit, qui pro nummis officia illa locarent: inde factum, ut societas hæc primum ab ipsa Republica, postmodum à Pontificibus, Imperatoribus, & aliis Civitatis Dominis, multa impetrarit privilegia. Ita ut, quamvis hoc officium ab ipsa Repub. illisq; qui Palatium gubernant dependeat, tamen Urbano Magistratui non sit subjecta. Quin omnes illi, qui Reip. curis admoventur, jurare tenẽtur se ejus societatis privilegia inviolata servaturos. Hodie ille modus jam est perfectior. Et quantum ad utilitatem de Locatorio percipiendam, non est jam quicquam certum præfinitum, aut determinatum sed pro ratione redituum & Vectigalium omnia diriguntur. Hodie in ea re multo securior & justior est ratio. Cum enim hac occasione Dominia aliquod, & territoria huic societati sint acquisita, ad horum faciliorem administrationem, novæ LL. novæque regulæ conditæ sunt. Hujus officii respectu Genuensium Civitas in duas quasi Communitates dividi potest. Quarum prima Major est, ab iisque, qui in Palatio jus dicunt, gubernatur, & fere integram comprehendit Civitatem. Altera est, cui Georgianus Magistratus præest, & ad Locatorios sive redituum participes spectat. Illa quidem multis mutationibus obnoxia, & tyrannicum imperium quandoque experta est: hæc vero libera semper, ad certosque Cives adstricta, ac ideo constans fuit. Militiam illorum quod attinet, Imperator una cum tribunis militaribus quadraginta qui annua potestate Legionibus præsunt, iisdem optimatum creatur suffragiis.

Cæterum Carolus V. (Thuano teste) cum de Genua, ut rebus suis, cum multas ob caussas, tum imprimis ad transportandas ex Hispania in Italiam copias idoneâ, imposterum firmandâ, & arce hic restauranda cogitaret, nullis rationibus nec periculi metu Auriæ potuit persuadere, ut arcem Urbi, seu jugum imponi pateretur. Aliam igitur Civitatis frenandæ invenit rationem, quam optimam judicavit: nimirum, si Genuensium pecunia, in qua illorum fere positæ sunt opes, grandi promisso fœnore, ad se traheret: sic enim brevi fore, ut hominum ditiorum opes, sub spe quæstus magni illis facta, sibi compararent. Itaque, proprio Civium ære, Urbem sibi subjectam reddere posset. Hac

arte

arte cum erga Genuenses Carolus usus esset, ipsiusque vestigia premeret Philippus ejus Filius, bello Belgico implicitus, ingentem pecuniæ vim ordini Equestri extorsit: Pro qua ingentes promiserat usuras, exsolvendas præcipuis Indiarum & Hispaniæ vectigalibus. Cum vero in computandis usurarum rationibus erratum esse, calculique errorem corrigi debere Rex contenderet, ut, si majores, quam deberentur, usuræ solutæ essent, in sortem computarentur, Interim pensiones anno cIↄ Iↄ. LXXV. illis assignatas revocavit edicto in Hispania publicato. Quare variis in Italiæ, Germaniæ, Belgiique locis omnes rationes argentariam exercentium vehementer turbatæ sunt. Postmodum misso à Genuensibus Legato, tandem in id conventum est, ut denuo novæ inirentur rationes, quibus pecuniarum & Carolo Patri & sibi creditarum dextantes usuras offerebant Philippo. Postmodum vero ita sortis principalis usuræ contraherentur, ut quæ prius quasi septunces erant, hoc est, pro uncis 7. in posterum 4. unciæ essent quotannis persolvendę. Quod decretum quantum rationes mercatorum conturbavit, dici vix potest. Sed pejus fuit priori facto, ultimum Philippi: Anno enim M DXCVI. ut gravibus usuris oppressum ærarium levaret, illarum stitit cursum, revocatis pensionibus, à negotiatoribus. Hoc fortunas Genuensium aliornmque miserrimè afflixit.

Præcipua commercia, quæ hęc Regio tractat, sunt panni & serici, quibus adeo abundat, ut etiam locis Septentrionalibus magnam harum mercium deleget copiam. Pro certo habetur, quod intra Genuam reperiantur usque ad 18. millia, qui ex serico materias conficiant, præter permutationem omnis monetæ quæ magnam mercaturæ Genuensis adsolvit partem. Inde vero privatorum ingentes reperiuntur opes, & Nobilitas reditus magnos ex bonitate soli percipit, quę in districtu Milanensi & Neapolitano reperitur. Multi, privatæ conditionis, triremes habent, suosque nummos permutatione adaugent. Fructus, qui ibi in abundantia eximii habentur, sunt, mala aurea, citrea, limones, oleum. Quod reditus hujus Reipub. spectat, quidam horum tales sunt, ut semper absolute Dominum consequantur, quidam extra ordinem colliguntur. Omnium tamen curam Magistratus, qui dicuntur Procuratores, gerunt, vel etiam ministri

ministri Corsicæ, triremium & Patres communis utilitatis Procuratores, varios percipiunt nummos, qui ex officio S. Georgii proveniunt, ex vectigalibus vini, appellationibus sententiarum Rotæ, confiscationibus, condemnationibus, & aliis juribus, cum reditibus Sarzanæ, Gavi, Savonæ, Vintimigliæ, & aliis locis, lignis & sylvis. Horum summa nummorum ascendit ad 428264. libras, ex quibus expensis stationes militum, portus, dominia, arces, sustentantur, Ducis & aliorum Rectorum Capitaneorum Legatorum stipendia desumuntur. Patres communitatis ex aliis reditibus rationes percipiunt, puta, ex juribus particularibus, navibus, &c. accepta autem inde pecunia in reparationem portuum, viarum, murorum, rerumque aliarum impenditur. Pars etiam cedit in sustentationem Xenodochiorum.

Magnum Xenodochium percipit 50. millia librarum redituum per annum, verum expensæ majores sunt. Officium misericordiæ habet pro reditibus 50. millia coronatorum, hi nummi ex diversis Legatis in usum pauperum constitutis, percipiuntur.

Quod Vires præcipuas hujus Principatus spectat, illæ consistunt in magno incolarum numero, qui armis gerendis apti sunt, tum vero Ducum tam terrestris . quam maritimæ militiæ præstantia, quos inter, factis clarissimi, extiterunt Andreas Doria, & Spinola. Inter omnes vero Incolas nemo majore pollet auctoritate & dignitate, quam Nobiles, quorum familiæ in certo libro consignatæ sunt, & numerantur 564. Harũ quædam dicuntur *Le Verchie*, & sunt Piccamigli, Catanei, Spinola, Malocelli, Mari, Negro, Usodimare, Doria Gicala, Grillo, Serra, Morini, Grimaldi, Lercari, Negroni, Gentili, Salvaghi, Lomellini, Calvi, Fieschi, Cibo, Pallavicini, Squarzafico & Vivaldi. His nonnulli adjuncti. Aliæ familiæ. quæ partes populi secutæ sunt, dictæ sunt *di Nuovi*, quæ in tanto non sunt honore, & harum numerus ad 487. accedit. Militia hujus Regionis, exceptis peregrinis, sub decem continetur militiæ præfectis. Militia, quæ extraneis constat, 500. habet Helvetos, 300. Italos & 100. Corsas. Germani milites suæ nationis, ut & alii, quilibet suæ præfectos habent militiæ. Loca munita non adeo multa habent, tutius securitatem suam viris quam vallis credunt.

RA-

RATIO STATUS REIPUB. GENUENSIS.

ILla in hoc secundum tacitum judicium Trajani Bocalini consistit, ut emolumentum suę libertatis, utilitati totius Italiæ connexum sit, & ut se liberam in omnibus profiteatur: 2. ut, per familiarem cum Hispanis amicitiam, nihil unquam patiatur detrimenti, quin potius, cambiorum suorum felicissimo usu & fœnore, Hispanos velut cassibus implicet, ut ad se ex Hispania non nisi ingens lucrum cum maximo Hispanorum damno redundet, adeo ut hac ratione sub specie amicitiæ plus nocere Hispanis queat, quam Batavi aperta vi belli.

JUDICIUM POLITICUM.

IDem auctor in lydio lap. judicat, maxime felicem inde esse Rempub. Genuensem, quod Nobiles & Cives divitiis & opibus affluentes habeat, & quod hoc præter Reipub. detrimentum illis optime concedi queat, ut cambiis & fœnori operam dent; cum nemo civium illorum sit, qui non in conservationem suæ libertatis vel ultimum obolum opum suarum vellet impendere.

De Repub. Genuensium Bodin. l. 6. c. 4. mihi p. 1108. tale fert judicium. *Optimum autem Aristocratiæ genus est, in quo optimates ex virtute creantur, & ut quisque ex optimatibus moritur, alius optimatum suffragio creatur, ut apud Genuenses. Nam si Senator Sanctioris Consilii XXV. Virorum occubuerit, is, qui ordine & antiquitate prior est in Senatu LX. Virorum, demortui locum occupat, ac vicissim antiquissimus reliquorum optimatum Concilii CC. Virorum, migrant in Senatum XL. Virorum: tum ex plebe unus suffragiis in CC. cooptatur, qui aut dignitate præstet, aut qui nulla sit Vitæ turpitudine infamis; id enim potissimum spectatur. Atque hæc verissima est Aristocratia, quæ optimos quosque ad imperium arcessere consuevit, sive tenues, sive locupletes, sive plebei, sive nobiles sint. Quo fit, ut, cum honorum ac Imperii aditus interclusus sit nemini, præterquam ei, qui dignitatem*

suam ac dedecus turpitudine aliqua violarit, nullæ plebi cum optimatibus de honoribus & Imperio contentiones existere possint. Præterea isto modo Legibus optimis ac Virtutibus erit in Repub. locus.

Hoc item optimum, quod in ea Repub. censura sit Patrum singulis annis, ne aut ii qui simulatione Virtutis ad honorem provecti sunt, diu latere possint, aut qui fiducia potestatis Impotenter se gesserint, cum dedecore ac Infamia sempiterna dejiciantur. Hæc ille.

MORES VETERES CORSICÆ.

INcolæ Corsicæ, olim barbaris erant moribus, uxores habebant communes, ut & liberos, ad certam usque ætatem, quos ex similitudine vultus, suos agnoscebant. Catulis domesticis teste Stob. in collect. vescebantur, quod genus cibi illorum cruentam fecit naturam, furibundam, audacem, robore firmam: illi latrocinia ita æstimabant, ut ideo proverbio antiquis fuerint. Diodorus alicujus moris singularis, & apud ipsos frequentati mentionem facit, quod mariti, postquam illorum fœminæ enixæ essent, illarum vices & locum lecti occuparint, ac si essent ægroti, idque ad certum temporis spatiũ.

MORES HUJUS TEMPOR.

HUjus Insulæ incolæ rudes suos pristinos mores retinent, & neque Italicæ humanitatis, neq; civilitatis micam habent. Queruli sunt, crudeles, vindictæ avidi, ut nemo ipsis tuto fidat, etiam post redintegrationem amoris, adeo ut Itali proverbium de illis habeant, *Corso nec vivo, nec mortuo, fidendum.* Cum apud alios peregrini agunt, mutuum sibi præstare solent auxilium, nascendi sortem suam valde jactant, & animosi sunt milites & maxime bellicosi, id quod sub Henrico 3. Gall. anno 1587. exemplis comprobarunt.

RELIGIO.

SUnt ibi 5. Episcopi, quorum præcipuus est Sagonensis in Corsica, cujus reditus non ultra 6. millia librarum numeraptur. Alii sunt, Aleria, qui 28. millia, Marania, qui 14. millia, Nebio 4. millia, Adiazzo 14. percipiunt, cum pluribus Archidiaconis, archipresbyteris, & capitulis. Præcipuum vero beneficium ultra 1000. libras non reddit.

Episcopatus d'Accia conjunctus fuit illi de Mariana, Aleria, Sagona, & Adiazzo. Hi sunt suffraganei Archiepiscopi de Pisa, Mariana & Nebio illi de Genua.

REGIMEN.

PHocenses hanc olim tenuerunt insulam, postea à Thyrrhenis ejecti, hi Corsos tributarios fecerunt, qui dein tandem Romanorum Imperio subjecti erant, donec Sarraceni illam sibi armis vindicassent insulam. Hi vero sub Pepino ab Ademaro comite victi, & insula ejecti sunt, quam Genuenses dein Imperio suo complexi sunt, qui cum Pisanis ideo armis decertarunt. Henricus II. post contra hos arma movit, & cum fere omnia sua fecisset, pace postmodum anno 1559. initâ, omnia sunt restituta. Postea recta est hæc insula per ordinem S. Georgii, ex quo singulis 2. annis novus mittebatur Gubernator Generalis, cui adjunctus est Cancellarius dictus Secretarius generalis, & unus Fiscalis. Commissarius de l'Ajazzio, talem habet jurisdictionem, qualem Præses provinciæ, & proximus est Gubernatori dignitate, cum suo Cancellario, vel Secretario. Est etiam ibi Commissarius Generalis armorum. Alia loca suos habent præfectos vel locum tenentes, vel potestates, pro justitia administranda: Præcipuæ horum sedes sunt in Bastie & l'Ajazzio. A sententia Gubernatoris appellatio conceditur ad Genuenses, & ab Inferioribus judicibus ad Gubernatorem, cui adstant 12. Corsorum deputati, & certum singulis annis rebus pretium constituunt, sive sit vinum, sive frumentum, oleum, & aliæ res.

Duo semper in hac insula eliguntur Legati, vel Deputati, qui in Genua vivunt, unus de Bastia, alter de Ajazzio, cum 6. Syndicis trans montanis, & 12. cis montanis, pro negotiis & totius insulæ universitate.

Gubernator & Magistratus insulæ, post finitam functionem, fiunt Syndici, factâ in antecessum inquisitione de illorũ vitâ, actionibus, sententiis, & judiciis. Hi commissarii dicti sunt Syndicatores, & parem cum Senatu habent auctoritatem qui singulis bienniis mutantur.

Tributum in insula certæ summæ imponitur, pro focis, quod pro defensione contra Turcam colligitur.

DIVITIÆ.

COrsi rei nauticæ operam dant, & ex pecore lucrum sectantur, bona sua Romam, & in alia Italiæ loca exportant, cannabi & lino abundant, unde tela faciunt, pannificium quoque ex certa lanæ sorte conficiunt. Reditus, qui inde Reipub. Genuensi proveniunt, in conservationem ejus impenduntur & consumuntur.

VIRES.

PRæter munita loca quæ ibi reperiuntur, puta, la Bastiæ, Calvii, Ajasse, Boniface & alia, multæ sustentantur militum stationes à Genuensibus vel officiariis S. Georgii, qui custodiæ vel Regimini præsunt, operamque impendunt ut plurimi loci muniantur & ædificentur contra Turcarũ irruptiones, qui palantes, multas agere possunt rapinas, quæ ne accidant, milites levis armaturæ à Gubernatore emittuntur, qui confinia secura ab irruptionibus præstant. Insula hæc incolis admodum est frequens, adeo ut 25. & centum millia exhibere possit hominum, qui armis gerendis sunt idonei.

LONGOBARDORUM VETERES MORES.

LOmbardi populus Germanus olim sub nomine Hermundurorum intra Suevos continebantur, habitantes ultra Albim, Nonnulli crediderunt, illos ex Scandia provenisse. Sæpius mores suos mutare solebant, parvo contenti vivebãt, nec terram laborabant, ut fructus residuos in futurum usum colligerent, ædes, unius diei opus, pro perpetua mansione habebant, vivebant ex pecore, capita radere solebant usque ad occiput, & capillos ex fronte usque ad os præcisos promittebant, illosque in partes 2. separabant. Habitu imprimis ex lana facto largiusque fuso utebantur, & illo multum ab Anglo-Saxonibus distabant.

Cum quis alium vellet adoptare, illi crines & barbam amputabat, & hac ratione illius pater adoptivus fiebat, Cum in Italiam essent ingressi, ad scribendi usum tabulis utebantur, quas non aliter ac chartas complicabant.

Leges illorum præcipuę tales erant. Quicunque contra Regem conspirasset, vitam & bona, amitteret; seditionum auctores, & ex provincia profugi, illi pœnæ subijcerentur, cui ille

ille erat subjectus qui contra præfectum militiæ arma strinxisset: eadem puniebantur illi, qui catervas deserebant.

Nothi ad hæreditatis trientem admittebantur, quamvis ex notho genitus perderet successionem: & ipsi magna gratia in hoc exhibebatur, si in libertate relinquebatur.

Pater filios suos non potuit exhæredare, nisi in certis casibus, nec licebat filio, vivente adhuc patre, vel minimam paternam rem alienare. Si quis extra hæredes viveret, bona sua per donationes aliis conferebat: si ad novas nuptias venisset, susceptis ex illis liberis, invalida erat prior donatio, & liberi sui hæredes manebant. Si qui sponsalia cum fœmina liberæ conditionis contraxisset, & nuptias ad biennium distulisset, tunc in potestate patris vel fratris desponsatæ situm erat, illum cogere, ut pactis staret. Cum pater filiam, vel frater sororem in matrimonium elocassent, contenta esse debebat illis donis, quæ acceperat illo die, quum sponso traderetur, neque plus exigere ipsi licebat. Vxorem patris ducere nefas erat, nec uxoris filiam, neque viduam fratris defuncti: si quis contra fecisset, & à Legibus facti postularetur, divortium pati debebat, ejusque bona Fisco cedebant, mediâ tamen parte fœminæ relictâ. Bona illorum, qui intestati decedebant, Regi adjudicabantur. Ante 18. annum nemo majorennis pronunciabatur, & partem bonorum alienare tali non licebat, nisi in casu impensarum funeris. Si quis, 19. ætatis annum egressus, ex lethali morbo decumberet, bonorum suorum liberam habebat dispensationem, & Legata ad pias caussas impertire ipsi erat licitum. Confer Vellei. l. 2. Strab. l. 7. Paul. Diacon. Rerum Longob. l. 1. Pancirol. mem. 2. Aymon l. 2. c. 14.

SERIES REGUM LONGOBARDORUM.

LOngobardi, ex Sandinavia vel Gotlandia oriundi, an. C. 520 primum occuparunt Pannonias. Regum nomina hæc sunt: Andoin, Alboin ejus filius, Cleophas, Autaris ejus filius, Agilulfus, Adoaldus, Arioaldus, Rotaris Rodvaldus, Aripertus, Gundebertus, Grimoaldus, Garibaldus, Bertairus, Cunibertus, Luitbertus, Ragumbertus, Aribertus, Asprandus, vel Sigiprandus, Luitprandus, Rachis, Astulfus, Desiderius.

STATUS REIPUB. MEDIOLANENSIS. MORES.

HUjus gentis naturalis indoles in aere temperato agens optime composita est. Homines minoris staturæ boni sunt ingenii, & genio pollent affabili, laborum magis patientes sunt, quam Florentini. Hoc tamen errore notantur, quod valde publici boni sint contemptores, nec nisi proprii commodi curam gerant. In operibus suis fili sunt, & bona consilia aliis suppeditare apti, sibi inconsulti, audentes, elegantem corporis amant habitum, ita ut Mediolanensis Nobilitas magis quam pro facultatibus culta esse videatur, abdomen curant, conviviis sibi Virgines conciliare student, offensarum facile obliviscuntur; si is, qui offendit, culpam excusat, contra implacabiliter irascuntur, & vindictas ardent. Non adeo Zelotypi quam reliqui sunt Itali. Fæminarum forma in omnibus pulchra non est, firma tamen gaudent valetudine, laboribus vacant, bonę sunt œconomæ, hilaris genii, in conversationibus affabiles.

Pavienses in iram faciles sunt, sed quam facile ponunt, fugam nisi desperatis rebus capessunt.

Comani amant exteros, acceptas injurias aliis facile condonant, fœminæ potatiuncularum, viri amoris Vitio laborant.

Lodienses, se submittentibus facile ignoscunt, inimicis crudeles, crassos amant cibos.

Reliquos quod spectat mores, splendide vivunt, odia in aperto gerunt, fœminas nigris oculis præditas amant, & quæ bene instrumenta musica pulsant. Nonnihil amori liberius litant, viri naturâ seduli, & subtilis sunt ingenii.

VIRES ET REDITUS DUCATUS MEDIOLANENSIS.

HOdierni hujus status reditus annui ex diversis rebus colliguntur, Primum observanda est Mensuaria, *Il Mensuale*, ita vocata, quia pro rata portione in singulos menses solvuntur trecenta millia coronatorum annua, nimirum ab omnibus locis status: Auror ejus est Carolus V. Imperat. anno 1536. Secundo *Datia*, quæ mercibus imponuntur, ad ratio-

rationem pristini valoris, octoni coronati in singulos centenos, & redimuntur annuatim pro CXL. mill. coronatorum. Tertio Vectigal Salarium, cum non liceat salem exoticum inferre, nisi iis, qui hanc licentiam pecuniæ summâ sibi apud Cameram acquisiverunt, quam plerumque redimere solent ducentis triginta millib. coronat. In usu quoque sunt Datia vini, farinæ, carnium, verum jam diu aliis oppignorata. Mercium, quæ peregre ad Mediolanum vehuntur, insignis est abundantia, magna quoque illorum copia, qui varias operas manuarias exercent, imprimis serici conficiendi, &c. ut proverbium Itali habeant, *Chi volesse rassetar Italia, bisognarebbe ruinar Milano.* hoc est, qui florere vellet Italiam, opus haberet destruere Mediolanum. Tanta est Mediolani rerum abundantia. De incertis hic non agetur, qualia sunt mulctæ pecuniariæ, & bona condemnatorum Fisco cedentia. Cæterum magnos hic sumptus Rex erogat, nam & hic etiam pacis tempore tria millia Hispani militis pedestris alit, mille velites, & sexcentos cataphractos equites, ad quorum sustentationem certa tributa colliguntur. A multis annis hic turbulenta fuerunt omnia, cum propter controversias cum Sabaudo, tum ob bellum in Rhætia. Quin etiam, propter Sabaudi & Gallorum expeditiones in Genuates, opes incolarum non parum sunt accisę, tam propter nimiam impositionem tributorum, quam vero receptum ibi splendidius vivendi morem. Quibus oneribus si Mediolanenses non gravarentur, dubium esset, utrum illos magis eximia pulchritudo Regionis, an verò divitiarum possessio commendaret. Agri quoque multis in locis vastati, & Rex ingentes in bellum sumptus erogavit. Quapropter, licet reditus annui hujus Ducatus amplissimi (Nam superiori seculo, referente Comineo, Duces quotannis ad septingenta millia aureorum perceperunt, nunc autem Rex Hispaniæ octingenta percipere dicitur, præter exactiones quibus miseram plebem gravant) tanta tamen est Regiorum ministrorum crudelitas & avaritia, ut locus proverbio sit: In Sicilia quidem ministros Regis arrodere subditos, in Neapolitano autem Regno comedere, in Mediolanensi Ducatu penitus devorare.

DE REGIMINE POLITICO DUCATUS MEDIOLANENSIS.

QUi olim latissime patuit Ducatus Mediolanensis, hodie tantum decem Civitates complectitur: Mediolanum. Ticinum, Cremonam, Laudam, Dertonam, Alexandriam, Comum, Novaram, Bobiam, & Vigevanum.

Olim, Insubres & Galoni hanc diu tenuerunt Regionem, quæ postea à Romanis subacta, dein ab Attila Mediolanum eversum est. Ab Attila vindicata, in libertate illa terra diutius constitit, donec Sfortii potentia invalescerent, qui usque ad Ludovicum Sfortiam illius possessionem tenuerũt, qui à Gallis captus est, post imperium exercitum, cujus tandem Carolus V. Dominus est factus: ab hoc hic status semper sub Regibus Hispaniæ fuit, ejusque successoribus.

Cæterum, tempore Imperatorum, Mediolanum Præfectos habuit, à populo electos, qui justitiam administrabant: sed Archiepiscopus à Civibus electus semper ejus caput fuit, & si plures eodem tempore Archiepiscopi erant electi, arbitriũ ejus Imperatori committebant, ut illum eligeret, quem existimaret digniorem: verum Imperator Fridericus Barbarossa, cùm detexisset Mediolanum, suum territorium in 6. divisit Comitatus, cuilibet Comitem Germanum præficiendo, & constituit, super hos omnes, Vicarium, qui Mediolani agere deberet, tum in reliquis urbibus Potestates, quod pacis & belli curas habere deberent. Civitates quoque singulis annis consules certos eligebant, qui potestatibus illis (ita dictis) auxilia in consiliis ferre debebant. Erant quoque Mediolani Secreti Consiliarii Consulum, & Archiepiscopus habebat Vicarium dictum Vice-Comitem, qui controversias populi decideret. Omittimus nunc enarrare Quæstores, Thesauro Prefectos, & alios. Hodie Rex Hispaniæ hunc Statum ab Imperatore loco Feudi tenet, qui illum hoc investivit anno 1621. teste Pierre d'Avitii. hic p. 54.

Administratio causarum civilium, & criminalium, dependet ab auctoritate Senatus Mediolanensis. In hoc sedecim sunt Doctores, & nonnulli Prælati, Patriciique Mediolanenses.

Totam Provinciam Gubernator Imperio regit, diciturque Generalis Regis Vicarius, ad quem judicium omnium rerum poli-

politicarum ſpectat; Civiles & criminales cauſſæ(ut vocant) à Senatu peraguntur.Gubernator omnes eligit Magiſtratus, omnium biennalium, puta Poteſtatum, Vicariorum, Judicum, Commiſſariorum, Referendariorum, & Advocatorum Fiſci, &c. Eſt ipſi ſecretum conſilium, quod conſtat è Generali copiarum militarium, Caſtellano Mediolanenſi, Cancellario, Præſide Senatus, Præſide Magiſtratuum oppidanorum, Theſauri Præfecto Generali, cui quandoque nonnulli pauci, ex peculiari gratia Regia, & propter merita adjunguntur. Senatus Mediolanenſis conſtat Præſide, & XII. Senatoribus. Horum tres Hiſpani eſſe ſolent, ut plurimum ex præcipuis illius Civitatis Lecti. Ex his ſecundum Veterem conſuetudinem legi ſolet Regens, qui in Hiſpania Regi aſſiſtit, & locum ibi in Conſilio Italiæ habet. Ab hujus Senatus Judiciis nulla permittitur appellatio. Omnibus Civitatibus, municipiis, & caſtellis ſuæ ſunt communitates, quæ quam ſæpiſſime à XII. decurionibus leguntur, qui ſorte è capſa conſiliariorum eliguntur. Horum numerus eſt. LX. Hi Decuriones Reſpublicas cujuſque loci curant. Mediolanum autem nullam aliam habet ſupra reliqua oppida prærogativam, quod generalia tribunalia ibi reſideant,

Dux Primus Mediolani creatus ab Imperatore Wenceſlao anno CIↃ. CCC. XCV. imperavit annos 7.

SERIES DOMINORUM ET DUCUM MEDIOLANENSIUM.

U*Bertus*, qui deſcendit ex Comitibus d'Angeria, anno 1220.

Jacobus genuit Teobaldum & vixit circiter anno 1250. Sed Otho ejus frater factus eſt Archiepiſcopus Mediolani, anno 1262, obiit anno 1295.

Matheus, cognomento Magnus, Vicarius fuit factus tam imperii quam Mediolani, quam totius Lombardiæ, obiit anno 1322.

Galeazius, ejus filius, ſecundus Mediolani Princeps, obiit anno 1328.

Azzon, ejus avunculus, obiit anno 1339. ætatis 38. ann.

Luchinus, Frater Galeazii I. Statum Mediolanensem cum Joanne Archiepiscopo Fratre suo tenuit.

Joannes Archiepiscopus, Mediolani fratris sui fuit successor, & 5. Mediolani Princeps, aliorumque locorum, obiit an. 1354. reliquit tres filios hæredes, Mathiam Barnabam & Galeatium filios Fratris sui, inter quos imperium divisit.

Matheus, filius Stephani, obiit anno 1356.

Galeazius II. Frater Mathiæ, statum Mediolani tenuit cum Fratre suo, obiit anno 1378.

Barnabas, Frater Galeazii, obiit anno 1385.

Joannes Galeazius, filius Galearii II. primus ab Imperatore Wenceslao, anno 1395. Milani Dux creatus, obiit 1402.

Joannes Maria, secundus filius Ducis Mediolani, vi Ducatum Mediolanensem occupavit, obiit anno 1447.

Franciscus Sforcia, celeberrimus sui temporis militiæ Dux, primum in Præfectum vel Capitaneum Mediolani creatus est, dein favore populi Dux, anno 1450. decessit anno 1464.

Galeazius Maria, quintus Mediolani Dux, filius Ludovici Ducis Savojæ, obiit anno 1476.

Joannes Galeazius, ejus filius, Dux Mediolanens. uxorem duxit Isabellam, filiam Alfonsi Regis Neapol. veneno interemptus est ánno 1494.

Ludovicus Sforzia, qui ipsum veneno sustulit, investituram Ducatus accepit ab Imperatore Maximiliano. Exutus vero est omni suo statu per Ludovic. XII. Regem Franciæ I. & obiit anno 1530.

Franciscus, ejus frater, per Imperatorem Carolum V. iterum statui suo redditus est, & sine liberis obiit anno 1535. ideo quod Imperator Carolus V. occupaverat statum Mediolani, quem dein Reges Hispaniæ possessione tenuerunt.

RATIO STATUS DUCATUS MEDIOLANENS.

ILla imprimis in hoc consistit, ut se contra vicinam potentiam optime muniat, imprimis vero contra Helvetos, qui ipsi semper formidabiles fuerunt & damnosi, quod nimirum omnem occasionem cupide expectent, ut suum Imperium

in

in fines Mediolanenses proferre possint. Cum igitur cum vicinis ejusmodi confligetur, qui possunt, volunt, & solent offendere, non solum ea, quæ bello, reique militari apta sunt procurat, verum multas etiam alias cautiones adhibet. Inter quas hæ præcipuæ sunt, ut Vicinos bene tractet: Qui ita amici permanebunt, si 1. fœdera & contractus cum ipsis ineantur, 2. si nihil in illorum præjudicium Gubernator constituat, 3. si mercaturam sive commercia reciproca promoveant, unde aliquid virium accedere possit Reipub. 4. Si in dissensionibus Vicinorum & discordiis (sine tamen suspicione occupationis alicujus) arbitrum se gerat, 5. cum quadam dexteritate inter eosdem, si qua extitit, alat dissensionem, præsertim si mutua ipsorum confidentia & conspiratio damnum suo statui ac periculum creare possit, 6. Ne illos, qui velut imbecilliores opem ejus implorarunt, deserat, 7. In favendo, auxiliando & protegendo, ubi necessitas singularem aliquam non requirit alacritatem, non opus est ut ita moderate versetur, ut ne alii ad æmulationem, novasque quærendas inimicitias excitentur.

CONTROVERSIÆ, QUÆ MEDIOLANENSIBUS CUM VICINIS INTERCEDUNT, HÆ SUNT.

Inter Sabaudum & Mantuanum, Montis Farrati caussa.
Inter Genuates & Sabaudum, ob Savonam.
Inter Florentinum & Genuates, finium regundorum causa.
Inter Ferraram & Lucam, hanc eandem ob causam.
Inter Florentinum & Parmensem, ob multas superioris temporis offensiones, quæ vel adhuc durant.
Inter Ferrariensem & Sabaudum & Florentinum, ob titulum & præeminentiam. De statu Mediolanens. plura vid. ap. Bod. l. 4. & Mercurium di D. Vittorio Siri Tom. 2. l. 2.

JUDICIUM POLITICUM.

Bocalini, Monarchiarum censor, hoc vitio Regi Hispaniæ dat, quod patiatur suos ministros non minus in Neapoli & Sicilia, verum etiam in Mediolano, adeo inhumane

mane & incredibili exactionum licentiâ in suos desævire subditos, ut illius illis in locis imperium admodum incolis invisum & intolerabile esse videatur.

STATUS DUCIS MANTUANI. MORES MANTUANORUM.

MAntuanorum indoles aptior est ad literas & artes, quam vero ad arma vel mercaturam. Habentur tamen pro magnis bellatoribus, qui vero equites meliores quam pedites sunt, studiosi in comparando fœminarum amore. Monferatenses, Principem suum magno prosequuntur affectu, practicum habent ingenium, quo subtili pollent, & valde humano, omnium tamen armorum sunt cupidissimi, & animosi, hocque nomine Piedmontanos suos vicinos & inimicos longe superant. Illorum fœminas non ignobiles commendant mores: illæ imprimis de Casal valde sunt pulchræ, & conversatione suavissimæ.

DIVITIÆ ET REDITUS.

PRinceps Ducatus Mantuani obtinet CC. 50. millia coronatorum ex reditibus Ducatus Mantuani. Ex Montisferato CCC. millia, unde omnibus militum stationibus stipendia solvuntur. Illi vero reditus proveniunt ex re molitoria, qui solum Mantuæ præstant 36000. coronatorum annuorum. Reliqui percipiuntur ex vectigalibus vini, mercium aliarum, itibus & reditibus, juribus, habitationibus, nummis Judæorum, qui seorsim solvunt, &, pro conservatione suorum privilegiorum, non leves sumptus faciunt, uti libere mercatum possint exercere, quem vel soli Mantuæ exercent. Ex mulctis, litium compositionibus, confiscationibus, moneta, septimo nummo omnium rerum acquisitarum, dote filiarum (obstricti enim illi sunt partem Duci pro dote solvere, qui nuptias cum aliquo contrahunt) magna colligitur pecunia.

Jura Piscationis Mantuæ & Lucæ locari solent pro 3000. coronatis aureis.

Vltimum, Nobiles æque solvunt pro frumento, leguminibus, lino, aliisque similibus rebus, ut & in Venetiis, curia Principis, & Ecclesiastici solum his sunt exempti. Divitiæ Incola-

Incolarum in frumento consistunt, leguminibus, aliisque rebus similibus, quæ Venetias mittuntur, pannis, serico, quæ Mantuæ conficiuntur.

Montferatum præstat frumentum, oryzam, lina, præsertim ex parte Genuatum. Piedemonti vina pro excellentioribus habentur.

VIRES ET POTENTIA MANTUÆ DUCIS.

PRinceps Mantuanus in suo armamentario magnum numerum tormentorum bellicorum habet, & pro X. millibus armandis parata arma. In ipsa sola Citadella de Casal C. sunt majora tormenta, cum alio ingenti bellico apparatu, qui 15. millibus peditum & C. equitum sufficit.

Pro defensione sua 50. Italorum peditum habet. Bellicosi militis, stipendiaque merentis in Mantua, nullus est certus calculus: Verùm, tempore necessitatis, numerus 800. ejus Regionis equitum pręsto esse solet. Dux etiam facile 200. Equitum suo Imperio obsequentes habet. Paratos quoque habet levis armaturæ velites, qui in Hispaniam, Turciam, Barbariã excurrere solent. Equitatus Mantuanus sub præfectis militiæ ad 12. millia accedit. Tenetur autem Dux omnibus illis, qui se sacramento militari obstrinxerunt, necessaria Victus præbere.

In Montisferariensi territorio, non parvus equitum numerus conscribi potest. Talis autem in militia servatur ordo, ut, quam primum signum Casali tormento bellico datum fuerit, omnes qui militiæ operam navant, & XV. millium faciunt numerum, in procinctu esse debeant. Ex his 500. equites colligi possunt. In hac autem virium sufficiente copia hoc mali inest, quod Regiones Principis ab invicem sejunctæ sint, ita ut, pro conjungendis viribus, omnia in antecessum obstacula removeri debeant, quæ susceptas destinationes morari possent. Adeo ut non ineptè Politici judicent, si is status unitus esset, nulli in Italia Principum potentiâ & viribus cessurum, neque opus haberet peregrinis viribus niti. Est in Urbe Mantuana propugnaculum sane Nobile, Viadana dictum: in Montisferato Casal habetur, inter præcipuos in Italia locos æstimanda sedes: reliqua loca non adeo sunt munita.

REGI-

REGIMEN POLITICUM MANTUÆ.

HIc Princeps titulos habet Ducis de Mantua & Montisferrati, est Princeps & Vicarius perpetuus Sacri Romani Imperii, Marchio de Gonzaga, Viadane, Cazolo, Dosolo, Ponsone, Jucise, &c. Dominus de Luzzare, Castelgio Fredo, Comes de Rodigo, &c.

Feuda habet Imperii, & ab Imperatore investituram accipit. Aulam semper alere solet amplissimam, quam magnæ conditionis, & præcipuæ Nobilitatis apparitores decorare solent.

Habet in præcipuis Mantuæ ditionibus suos Gubernatores, & pro justitia administranda Doctorem, qui Mantuæ agit: reliquæ minores caussæ suos quoque habent judices.

Est quoque in Mantua Senatus, qui ex VII. Doctoribus constat, ex quorum numero Præses est qui absolute de rebus judicat, in quibus Potestates appellationes instituere solent. Magistratus alius ex 7. compositus est, quorum unus Præses est, 2. Doctores, & 4. gladiis accincti, qui de camera Dubali cognoscunt. Sex superintendentes extra urbem, qui victualium, curam gerunt. Provisor Nobilis est, curam gerens Victus Civitatem spectantis, cui 4. mercatores & unus Doctor auxilium præstant, & hic provisor cum 4. illis & uno Doctore omnia negotia determinant, quæ hac ex caussa provenire solent.

Capitaneus justitiæ de causis etiam criminalibus cognoscit, cum Assessore vel Procuratore Ducis, & Advocato Fiscali. Dux tamen sententiam limitandi, sibi potestatem reservavit.

Montisferatum quod spectat, Dux eo Gubernatorem mittit, qui in Casal agit & omnem in populum habet auctoritatem, cum suprema terræ curia, pari modo sicut in Mantua stabilita: Sententiæ tamen ibi non nisi suprema auctoritate consentiente, executioni solent dari. Multi præteria alii sunt Domini, qui justitiæ exercendæ habent potestatem: non tamen nisi in civilibus condemnare possunt, ad triremes minime. Dux caput ordinis est, qui sanguinis Christi vocatur, institutus an. 1608. per Ducem Vincentium, de quo plura dicere hujus argumenti non est.

SERIES

SERIES DUCUM MANTUANORUM.

Mantua, cum fuisset sub Imperio Comitis fœminæ Matildis, filiæ Comitis Bonifacii, Domini lucæ, Parmæ, Regionis, Mantuæ, Ferraræ, locorumque aliorum, postea sub arbitrio multarum familiarum, pervenit tandem in potestatem familiæ de Gonzaga, anno 1328. quæ liberavit illam Regionem à Tyrannide Bonacolli, cum ope Cani de la Scala, Domini Veronæ.

Ludovicus de Gonzaga, filius de Guy, bellum intulit Manfredo Regi Neapolitano: primus hujus domus fuit, qui urbi Mantuæ præesset cum Imperio, postea plura loca in Gonzagorum concesserunt Potestatem. Decessit Ludovicus an. 1360. 90 annos natus, relicto in Regimine filio Guy Ugolie, natu maximo.

Guy, patris successor, filio Mantuam commisit regendam: præter hos habuit Franciscum, & Ludovicum; & excessit vita, anno 1396.

Ludovicus, Dominium totius status indeptus, cum filio suo Francisco, obiit anno 1382.

Franciscus, ejus filius & successor, decessit anno 1407.

Joannes Franciscus, ejus filius, cum impuber adhuc esset, curatores habuit Venetos & Malatestes, cumque varios suscepisset liberos, obiit anno 1444 cum ab Imperatore Sigismundo, cum in Italia esset, primus Marchio Mantuæ creatus esset.

Ludovicus, secundus Marchio Mantuæ, pro hoc statu obtinendo, diuturnum & cum Fratre suo Carolo atrox bellum gessit. Decessit vita, anno 1478.

Fridericus III. Marchio Mantuæ, relicto successore Francisco, excessit è vita anno 1487.

Franciscus IV. Marchio Mantuæ, gloriâ liberalitatis, & militaris fortitudinis, sui temporis Princeps commendatissimus, relictis, ex Isabella filia Ducis Ferraræ, filiis, Friderico sua successore, & Hipolyto, expiravit anno 1519.

Fridericus V. Marchio, ingens belli Dux, primus factus est Dux Mantuæ per Imperatorem Carolum V. an. 1530. Susceptis ex uxore sua Margarita Paleologa, filia Guillielmi Marchionis Ferariens. filiis, Francisco & Gullielmo (qui post fata Parentis ambo Duces fuerunt) Ex vivis abiit anno 1545.

Fran-

Franciſcus II. Dux Mantuan. duxit uxorem Catharinam Auſtriæ, Filiam Ferdinandi Romanorum Regis, ex qua nonnullos ſuſcepit liberos, & deceſſit anno 1550.

Guillielmus III. Dux Mantuæ, filium habuit Vincentium ſucceſſorem, exivit è vita anno 1587.

Vincentius, publice Dux Mantuæ & Montisferati coronatus, obiit anno 1612. cum nonnullas habuiſſet uxores, primam ob ſterilitatem repudiaſſet, 400. Equites in Hungariam Imperatori Rudolpho anno 1595. miſiſſet.

Franciſcus, ejus Filius, 5. Mantuæ & tertius Montisferati Dux, obiit anno 1612.

Ferdinandus, ejus Frater, primum Cardinalis fuit, poſtea Dux deſignatus anno 1613. deceſſit anno 1626.

Vincentius, frater duorum præcedentium, principio Eques Maltenſis, poſt obitum Fratris ſui Ferdinandi ſeptimus Dux factus eſt Mantuæ, & 5. Montisferati. Vita exceſſit an. 1627.

Carolus de Gonzaga, Dux Niverſiæ & Rhethelorum &c. poſt obitum Vincentii pro legitimo ſucceſſore Mantuę & Montisferati agnitus eſt, taliſque à Præcedente Duce declaratus: receptus igitur tanquam filius Ludovici de Gonzaga ab omni populo eſt. Hic Ludovicus, cum in Galliam veniſſet, duxit uxorem Henricam de Cleves, Ducem Nivernenſem & Ruthelorum, filiam natu maximam Franciſci Ducis de Cleves & Margarithæ Borboniæ, filiam Caroli Borboniæ Ducis de Vendoſme: ex hac ſuſcepit Carolum de Gonzaga & de Cleves, nunc Ducem Mantuæ, Catharinam uxorem Henrici Aurelianenſis, &c. & Henricam uxorem Henrici Lotharingiæ, &c. Carolus duxit Catharinam Lotharingiæ, filiam Caroli. Dux de Mayenne deceſſit habens ex ipſa Franciſcum, Ducem Rethelorum, qui obiit. Carolus, Dux Rethelorum, duxit anno 1607. Principem Mariam, filiam Ducis Franciſci, deſtinatus in Italia patris ſucceſſor Ferdinandus, hodie Dux de Mayenna, Principem Mariam, de Ganzaga & de Cleves. Atque ex hac Illuſtriſſima Gonzagorum familia, MARIA LUDOVICA, nata, Virtutibus ſuis meruit, ut olim Divæ Memoriæ ULADISLAI IV. & nunc JOANNIS CASIMIRI, duorum Regum Poloniæ & Sueciæ Sereniſſimorum, & Glorioſiſſimorum, conjunx diceretur.

STATUS

STATUS, DOMUS DE GONZAGA.

STatus Ducis Mantuæ multo esset potentior, nisi fuisset divisus, inprimis per Ludovicum, secundum Mantuæ Marchionem, ita ut hodie Ducatus de Guastella & de Sabioneda, Principatus de Bazzolo, Comitatus de Nuuolare, Marchionatus Castilionens. & Dominium de Solfarino quod ab hoc separati sint Ducatu, non leviter ipsum extenuarunt.

SERIES MARCHIONUM MONTISFERRARIENS.

ORigo Marchionum Monferrariens. tribuitur Walramo; qui communiter dicitur Aleram, qui ab Othone I. Imperatore Dominium Montisferrati accepit, cum adjuncto titulo Marchionatus, obiit dein anno 986.

Guillielmus, ejus filius, Marchio Montisferrati, obiit an. 1207. & multos quidem habuit filios, sed infaustos.

Demetrius, filius Bonifacii, Rex Thessaliæ, Rex post ipsum fuit, & Guillielmus ejus frater fuit Marchio Montisferariens. & obiit anno 1225.

Bonifacius filius Guillielmi, Comes Savoyæ, obiit a. 1254.

Guillielmus, dictus Magnus, obiit anno 1292.

Joannes, ejus filius, cognomento Justus, sine liberis obiit, anno 1305. hæredemque instituit Theodorum 2. filium Andronici Paleologi.

SERIES SECUNDÆ LINEÆ MARCHIONUM MONTISFERRARIENS.

THeodorus Paleologus hac ratione Marchionatu potitus est, & ejus investituram accepit anno 1313. ab Imperatore Henrico, obiitque anno 1338. relicto Joanne successore.

Joannes investituram Montisferati accepit anno 1355. ab Imperatore Carolo IV. & obiit anno 1372. & reliquit suos liberos sub tutela Ottonis Ducis Brunsvicensis.

Otto secundus, tertius Marchio hujus lineæ, occisus est à quodam suorum servorum, anno 1378.

Theodorus, hujus nominis secundus, frater Joannis, quintus Marchio hujus lineæ, obiit 1418.

Joannes Jacobus, sextus Marchio, duas uxores habuit, decessit anno 1445.

Joannes, filius Joannis Jacobi, 7. Marchio, sine liberis decessit anno 1464.

Guillielmus, ejus frater, 8. Marchio, pariter sine liberis decessit anno 1483.

Bonifacius, ejus frater, decessit vita anno 1594.

Guillielmus, ejus filius, obiit anno 1518.

Bonifacius, filius Guillielmi, patri successit & obiit in cælibatu anno 1530.

Joannes Georgius, ejus avunculus, frater Guillielmi, sine liberis decessit anno 1533.

DUCATUS PARMENSIS. EJUS INCOLARUM MORES.

POpuli Parmensis mares quam fœminæ pulchritudine pollent eximia. Parmenses quoque pro solito animosi, & literis dediti sunt, non aliter ac armis, & negotiorum tractationi. Erga peregrinos humanitatis exercent studia: fœminarum natura avara, civilis tamen est. Placentini quoque non absimili gaudent ingenio, sed incultis erga peregrinos moribus, bellorum avidi, ad crudelitatem usque, in consiliis pravi, vindictæ avidi, omnium difficultatum pro obtinendo proposito contemptores, fœminas proprias facile sane trucidant, si suspicione aliqua laborant, nec tantopere in ipsis pulchritudinem, quam morum civilitatem spectant.

REGIMEN POLITICUM.

HIc Princeps Vasallus est Ecclesiæ, cui singulis annis pro recognitione feudi solvit X. millia coronatorum, ab illo tempore quo Pontifex Paulus III. Petrum Ludovicum Farnesium Ducatus Parmensis & Placentiæ investitura donavit. Hoc tamen non obstante Hispani Prætendunt, Placentiam esse membrum Status Mediolanensis: & si linea Farnesiorum deficiat, tum Papa & Rex Hispaniæ tanquam Dux Mediolani illam de jure tenerent. Sed cum hic Princeps agno-

agnoscat superiorem Papam, in suo statu absolutus est.

Ille suum statum consilii & belli habet, ut & suos judices curiæ, qui de caussis civilibus & criminalibus cognoscunt, excepto quod Dux sibi gratiam in dispensandâ delictorum pœnâ reservet.

In omnibus locis Magistratũ habet, cui Potestatis nomen est, qui eodem ipso eligitur modo, quo Castellani & alii officiorum Præfecti, ex quolibet loco. Similis ergo in Parma est Magistratus & alii Gubernatores, qui à Duce accepta Imperia exequi solent.

In judiciis caussæ secundum jus civile decidi solent, habito tamen in omnibus ad jus municipale respectu. Successiones Statuum ad majores natu spectant, reliquę dignitates æqualiter dividi solent.

Quamvis variæ Feudorum confiscationes per Duces factæ sint, restant tamen multi Domini, qui Vasallorum habent titulos, neque tamen in recognitionem quicquam solvere opus habent, dummodo parati sint ad servitia quædam urgente necessitate Duci præstanda. Sunt ibi Comes S. Secondi, familiæ de Rossi. Dominus S. Secondi, de Berzet, de Fornovo, Roccalanzon & aliarum Parmæ ditionum. Marchio de Rangon, possidet sub ditione Parmensi bona, quæ ipsum 30. millium coronatorum, nomine redituum, possessorem faciunt, & imprimis loca de Roccabianca, Ragazzuola, Ponleze, Zibello & Caorso, ut aliorum Comitum reditus, cum hujus loci non sint, nunc taceamus.

DIVITIÆ ET REDITUS.

Reditus annui Principis Parmensis majores sunt quam CCCC. millium Ducatonorum: Hos ex collectis, quæ subditorum bonis imponi solent, percipit, secundum Papæ permissionem. Exigi autem etiam solet tributum ex pane, vino, mercatura, pecore, cancellaria, condemnationibus, confiscationibus, concessa venia, sale, cujus reditus, quos præstat annuos, 50. millia coronatorum faciunt, ex mineralibus, tributo lanæ, lignorum, fundorum, aliarum possessionum ex juribus & immunitatibus, quæ locari pro pretio moris est. Ex Ducatu de Castro, Ronciglion, aliisque

Dominii locis singulis annis 60. millia coronatorum percipiuntur. Ex pensione 12. millia coronatorum, quæ à Rege Hispaniæ in Regno Neapolitano ipsi assignantur, numeranda. Ex militia, quæ in illo Regno sustentatur. Percipit & reditus ex illo, quod ordine Velleris gaudeat, nimirum 12. millia coronatorum. Ex pensione, quam Philippus II. Rex Hispaniæ dedit respectu Status Mediolanensis Duci Margaritæ, tam in illius, quam successorum ejus gratiam, 16. millia coronatorum. Ex territoriis de l'Abruzze, ubi civitas de Penna præcipua est, percipit 18. millia coronator. Vltimum, confiscationes illius reditus admodum auxerunt, præsertim post conspirationem, propter quam dejecit an. 1612. comitem fœminam de la Sala cum marito ejus Comite Horatio. Marchionem Hierosme de la Sala. Comitem Petrum Forel. Comitem Alfonsum S. Vital. Comitem Joannem Baptistam & Comitem Theodoricum. Scotum Placentinum.

Academia Parmensis & Placentina, quæ multis immunitatibus & privilegiis gaudent, & ideo ingentem studiosorum copiam alunt, non parvo commodo cives suos beant: Feriæ quoque Placentiæ constitutæ, linum, frumentum, legumina varii generis, lactis pressi copia, vulgo casei, qui propter exquisitum saporem multis nationibus in delitiis est, & præsertim Venetis, qui ipsum Constantinopolim mittere solent, Bassis aliisque magnatibus, non parvi doni nomine, offerendum: adhæc taurorum, vitulorum, vervecum, suum, volatilium, aliarumque rerum proventus, quanta non præstat lucra! Serici quoque hic confecti abundantia ad Venetos, Genuates, Modinenses, aliasque ad nationes evehi solet. Præter hæc dicta omnia, ingentem pecuniæ vim ex confecto vino aromatico, Muscatello ita dicto, percipiunt: hoc vinum Romanorum, Genuatum, Venetorumque delicato palato ministrant.

VIRES ET POTENTIA.

PRrinceps Parmæ alit pro custodia sui corporis 25. sagittarios Italos, 30. hastatos pariter Italos, cum præfecto, 50. equites levis armaturæ: ejusdem nationis. Conducere valet ad X. millia peditum, & 500. & ultro equitum. Huic militiæ

litiæ præfectus Generalis (ut vocant) est, & huic adjunctus locum tenens.

Quod propugnacula spectat, est ad Confinia Modenæ illud de Rosana, membrum Imperii, quod invincibile æstimatur: illud etiam de Pin similis est conditionis.ab 18. milliarib. de Rozana, situm est de Ciragulo. Vrbs Placentina ut & Parma non leve Duci suo præstant propugnaculum. Est à latera Reipub. Genuensis munitus locus de Berzetto, cum optimo Vallo de Taro. A latere Lucæ, munitus reperitur locus Pietra dictus, ut & alii ex confiniis Mediolani, Cremonæ, Placentiæ, Colorno. Hoc quoque ingens munimen Duci Parmensi præstat, quod ejus Status montibus Apenninis clausus sit. Reliqua loca bonis propugnaculis munita sunt, quæ cum exigua manu & parvis sumptibus secura præstari possint, adeo ut nec validus & numerosus ipsis nocere queat exercitus, quod illum conditio loci non capiat, neque parva manus obesse possit, quod minorum pro necessitate virium sit. Neque vero ullus status potentiâ invalidus se auderet huic Duci opponere, quamvis alienas vires conjungat, ideo quod hujus Ducis potentia cum Regis Hispaniæ viribus invicem est conjuncta, qui neutiquam pateretur, ut hic status ad alienam sibique aliquando nocituram potestatem perveniret.

SERIES.

Post varias mutationes, cum Ecclesiasticus Parmæ & Placentiæ pacata possessione frueretur, Papa Paulus III. dictus antea Alexander Parmensis, ejus Ducem fecit Petrum Ludovicum suum filium anno 1545. qui tenuit Ducatum usque ad ann 1547. & occisus est Placentiæ per conspirationem Palavicinorum & aliorum, qui a Carolo V. ad hoc impulsi dicuntur facinus, quod ipsi Placentiæ possessionem concedere nollet, & quod prætenderet se membrum esse Ducatus Mediolanensis. Post hujus fatum Octavius, filius Petri Ludovici, Parmam tueri nitebatur, cujus fratres fuerunt Horatius de Castro, Alexander Cardinalis, Rainuccius Archiepiscopus Ravennæ & Cardinalis.

Octavius, secundus Parmæ & Placentiæ Dux, duxit uxorem anno 1554. Margaritam, naturalem filiam Carol. V.

quæ antea Alexandro de Medicis, Duci Florentiæ, nupserat. Ex hac suscepit Alexandrum Farnesium, suum successorem, qui auxilio Regum Galliæ diu in statu Parmensi potentiam obtinuit quorum in Italia partes est secutus, postea caussam Hispani amplexus est, obiit anno 1596.

Alexander Farnesius, tertius Parmæ Dux & Placentiæ, sui temporis militari gloria clarus, in aula Regis Hispaniæ educatus, ipsi in Belgio fidelia præstitit officia: postea, cum ex uxore sua Maria Portugalliæ Edvardi F. aliquot suscepisset liberos, in Monasterio Placentiæ reliquum vitæ traduxit, ubi cum Imperio Belgio præfuisset 14. annos, vixisset 46.

Rainuccius, ejus filius, patri successit, qui multis egregiis actionibus patre adhuc superstite se probaverat, duxit uxorem Margaritam Aldobrandinam, neptem Papæ Clementis 8. ex qua habuit Alexandrum, qui mutus mansit, Odoardum Octavium & Franciscum Mariam, dein obiit an. 1622.

Odoardus, ejus secundus filius, adhuc juvenis Patri successit, quod frater natu major regendo impar esset imperio, ideo quod mutus esset. Horum documenta habes apud Leandr. in Ital. Thuan. l. 4. Gerschovium in sua Toxeolog. Garibay hist. Hisp. l. 34. Boter. Capitan. &c.

STATUS DUCIS DE MODENA.
MORES GENTIS.

Modinenses bellicosi, animosi, & fide in Principem celebres sunt, illos nobilis commendat audacia & subtile ingenium, cujus beneficio illorum consilia felices sortiuntur eventus. Post redintegratam amicitiam, facile offensarum obliviscuntur. Fœminas, nisi fucatas, pulchras non agnoscunt. Expeditâ erga peregrinos pollent humanitate, quibus beneficæ voluntatis multa probant documenta. Mulieres illorum facili sunt indole. Illi de Reggio memoriam offensarum non servant, minus tamen consiliis dandis & auxilio ferendo apti sunt. Illi de Modena magis larvatos lusus, quam ulla Italiæ gens, exercere assueti sunt. Quantum ad illos de Garfagnana, illi multos pecore divites habent, qui eandem fere agunt vitam, atque illi quos Poetæ, Pastores Arcadiæ descripserunt. Hæc tamen vivendi ratio potius

potius iis convenit, qui habitant in Metello, Roco, Villa, Bricco, & Campogrande, quæ omnes ditiones sub nomine de Loraggio continentur, unde etiam Loraggini vocantur, & in more habent singulis annis ursum Modinam mittere, illumque his, qui à Ducali sunt curia, agitandum relinquere. Inde proverbium natum, Non opus est ursum Modenam ducere.

REGIMEN POLITICUM.

Dux hujus Ducatus Imperatorem agnoscit superiorem, & cui singulis annis pro recognitione 4. millia coronatorum solvit. Feudi loco ab ipso habet Modenam, Reggio, Carpi, Friguano, & Garfagnane, vivitque sub Protectione Regis Hispaniæ, cujus etiam est Tributarius, aureum portans vellus & turmam habens militum quæ in Regno Neapolitano sustentatur. Tenet etiam Feudi nomine Besello, à Duce Mantuæ, cui in recognitionem solum par calcarium solvit.

Quantum ad bona, quæ tenet in Ferrara, quæ Papæ permisit anno 1598. non sunt aliter quam particulare Dominium consideranda, quorum tantum proprietatem habet, & Papa Dominium. Certos dein pacti sunt tractatus, ut omnia Feuda, quæ non à Ducatu Ferrariensi dependent, integra manere debeant Duci Cæsari: Quod omnia palatia, horti & alia loca, tam urbis Ferrariensis quam suburbii, quæ sub Alfonso erant, stare debeant in proprietate Ducis Cæsaris; & quod omnes possessiones, quæ in Ferrara sunt, per ipsum teneri debeant ab Ecclesia pariter nomine Feudi; & quæ hujusmodi aliæ conditiones sunt, quæ prolixius apud Pierre d'Avity hic legi possunt.

Habet præterea Dux aulam satis magnificam, alitque circiter 40. Nobiles, quorum plurimi Domini sunt Titulorum, ut & alios bene 600. apparitores, qui ex curia vivunt. Quantum ad successionem hujus Ducatus, sciendum, quod primogenitus jus successionis habeat, quamvis reliquæ res Nobilium æqualiter dividi soleant. Habet Dux in Sestola Gubernatorem non secus ac in aliis præcipuis locis. In controversia finium Regundorum, à Cæsare contra Lucenses victoriam obtinuit, & pro Sassolo contra Dominos Py, ut etiam Dominos de Carpi. In judicando jus civile sequun-

quuntur, vel Leges imperiales, quæ tamen statuta privata habere solent adjuncta.

Dux plerumque in sua curia tres habet judices, qui in officio per triennium subsistunt, ad quos omnes statuum appellationes devolvuntur; ultima ad Ducem ipsum instituitur. Civitates & pagi suas potestates vel judices habẽt, quémadmodum propugnacula suos Gubernatores & alios ordinarios ministros: omnes vero sententiæ, ubi de sanguine controversia est, per Ducem ejusque curiam deciduntur. Domini nonnulli, qui titulo Vasallorum territoria quędam à Duce habent, pro investitura nihil solvere opus habent.

DIVITIÆ ET REDITUS.

PErcipit singulis annis hic Dux ex statibus suis ultra 400. millia aureorum, quæ ex tributis rerum variarum colliguntur, ut Vino, farina, leguminibus, fructibus, coriis, pecore, monetâ, sale, Judæis, titulis Principatuum, Marchionatuum, Comitatuum, Dominiorum, quæ pro pretio vendi ambitiosis solent. Ex bonis quoque, quæ in ditione Ferrariensi possidet, certos percipit reditus. Super hæc omnia singulis annis à Rege Hispaniæ 12. millia coronatorum habet.

Incolæ, boum, vaccarum, porcorum, imprimis in Urbis Venetæ usum, magnam copiam emittunt. Præterea vini, avenæ, hordei, leguminum, rerumque aliarum & plurimarum non levem abundatiam cum aliis aromatibus, cum Venetis permutare solet. Invenerunt quoque Modinenses modum, quo Turcis Vini usum, à quo alias propter Leges suas abstinent, ostenderunt. Illud etiam multis aliis nationibus, quæ boni illius liquoris notitiam habent nullam, præstant.

Neque hic omitti debent Nundinæ Modinenses, quarum celebris fama est, & non exigua præstant commoda: incipere solent 14. Septemb. & 8. dies durant.

VIRES.

EXcubiæ hujus Principis constant ex 50 hastatis Helvetis, & 50. equitibus levis armaturæ: Atque hi semper Ducem foras prodeuntem comitari solent. Militia ejus triginta millia complectitur peditum, ex quibus eligi possunt 20. millia militis exquisiti. Facili negotio 600. equitum habere potest.

Quan-

Quantum ad propugnacula, quæ contra hostium ingruentem vim facta sunt, illa numero & robore præstant. Ducibus Mantuano & Parmensi opponi potest Bersella, Rubiera, quæ munitissima, tum destinationibus Ducis Mirandulani & de Correggio, ut & ipsius Pontificis. Vertuca in loco admodum firmo sita est, & difficile obsideri potest. Hac ratione se magno Duci, & Lucensibus opponere nil veretur. His etiam opponi potest Castel Novo, Mont' Alfonso, Sassollo, ubi Ducis semper bonus est miles præsidiarius. Nullum autem habet militiæ supremum præfectum, vulgo Generalem, quod illum parum judicent necessarium, quod in media pace securi vivant. Loco autem ejus quidam est, minoris conditionis præfectus militiæ, cum aliis centurionibus, & Gubernatoribus.

SERIES DUCUM DE MODENA.

ANno Gratiæ 903. Berengarius primus Imperator & Rex Italiæ dictus, Longobardus erat gente, & se quoque Parmæ & Regionis Dominum fecit. Hic tres reliquit filios, nimirum Sigisbertum secundum, Attonem & Gerhardum. Cum vero Sigisbertus secundus & Gerhardus obiissent, Atto solus superstes, rerum potitus, mutatisque literis dictus est Azzo. Hic duos filios reliquit, quorum natu maximus dictus est Totaldo, & alter Sigisbertazzo, & Albertazzo, qui missus est à Patre suo in Germaniam ad Imperatorem Othonem primũ, qui ipsi donavit in Italia Montagnana, Monselice, calmam cum titulo Marchionis, ex quo nati sunt Hugo, vel Ugo, & Folio qui in Germania cum matre sua mansit. Hugo vero in Italiam venit cum patre suo, & successit tam in territorium Paduæ, quam in Marchionatum d'Este; atque ille est, ex quo Domini & Duces Ferraræ proveniunt.

Tedaldo, ejus filius natu major, obtinuit Ferraram à Papa Joanne XII. & obiit anno 1087. Ejus filii erant Bonifacius, Tedaldo Episcopus de Reggio, & Conradus.

Bonifacius, natu maximus, patri successit, cui cum omnes liberi obiissent, ipso tandem etiam mortuo, Ferrara multos per annos sub Regimine Ecclesiastico permansit.

Postea Marchiones d'Este cum ad potentiam non vulga-

rem perveniſſent, velut capita & primarii hujus fuerunt Civitatis. Primus, qui ipſam tanquam Dominus occupavit, fuit Albertazzo, filius d'Azzo, qui ſucceſſorem anno 1213. habuit Azzonem tertium, qui poſtea Vicariatum Ferraræ per inveſtituram accepit per Legatum Papæ Innocentii 3.

Obizzo, filius Rinaldi de Eſte, ipſi ſucceſſit, fuit Dominus Anconæ, Modenæ & Regionis. & obiit an. 1293.

Azzo IV. ejus filius & ſucceſſor, per Friſcum filium ſuum in carcerem conjectus ibi vitam finivit.

Obizzo, ſecundus filius Rinaldi, frater Friſci, an. 1317. in carcere ſicut pater ſuus obiit. Dominus factus Modenæ & inveſtituram Vicariatus Ferraræ & Modenæ per Legatum Bonifacii Papæ accepit anno 1302. poſtea deceſſit anno 1352. & reliquit Aldobrandinum, Nicolaum & Albertum. Aldobrandinus obiit anno 1361. ſucceſſorem Fratrem Nicolaum habuit, dictum Zoppo, qui egregia in Ferrarâ poſuit ædificia, & obiit circiter anno 1388. hæredemque omnium Albertum reliquit, qui obiit anno 1390. ſine liberis, relinquens ſucceſſorem Nicolaum, fratrem ſuum naturalem, aut, ſecundum alios, filium ſuum. Hic Nicolaus, cum ad magnam perveniſſet fortumam, occupavit Reggio. Ex uxoribus ſuis, quas duas habuit, nullos ſuſcepit liberos, nonnullos tamen ex concubinis, ut Lionellum Meliadum, Borſum & Albertum: Ex his Lionellus & Borſus ipſi ſucceſſerunt in Statu per vices. Vita verò Nicolaus functus eſt an. 1440. cum 47. annos in imperio fuiſſet. Lioneldus ejus naturalis filius, ejus fuit ſucceſſor, fratres Herculem & Sigiſmundum è medio ſuſtulit ſub prætextu peregrinationis & miſſionis ad aulam Alphonſi Regis Neapolitani. Ferraram admodum exornavit, & obiit anno 1450. teneræ ætatis filio Nicolao relicto, quem Borſo fratri ſuo naturali commendavit, ipſi imperium tantiſper committens, donec filius ad ætatem imperii capacem perveniſſet.

Borſus ſibi potius quam aliis imperium ſervare voluit, igitur Dux Modinæ & Regionis factus per Imperatorem Fridericum III. & primus Dux Ferraræ per Papam Paulum II. poſtea obiit anno 1471.

Hercules, ejus frater Germanus, ſucceſſor ejus in Ducatu Ferrarienſi, Modinenſi, & Regionis fuit, obiit anno 1505. relictis liberis legitimis & naturalibus.

Alphon-

Alphonsus I. ejus filius, relicto Hercule 7. filio, hærede Status, obiit anno 1534.

Hercules II. ex filia Ludovici XII. Galliæ, Alphonsum secundum suscepit, Ludovicum, postea Cardinalem: obiit anno 1559.

Alphonsus II. ejus filius, Dux Ferrariensis, Modenæ & Regionis, Marchio d'Est, Princeps de Carpy, &c. quamquam trium uxorum maritus, tamen sine liberis obiit an. 1597. hæredem universalem reliquit Don Cæsar d'Est.

Cæsar, filius Alphonsi, compulsus est anno 1588. Ferraram Papæ Clementi Octavo cedere. Habuit aliquot liberos ex Anna Medicea, Cosmi primi filia.

Alphonsus, ejus filius & successor destinatus, uxorem duxit anno 1608. Principem Isabellam, filiam Caroli Emanuelis, Ducis Savojæ, ex qua suscepit Franciscum natu maximũ, Alexandrum, & quosdam alios filios. Horum documenta habes ap. Gabriel. Symenni, Reisneri Basilic. General. Thuan. hist. l 14.

PRINCIPATUS DE CORREGGIO.

PRincipatus de Correggio, nomen ab urbe habens, ab ortu, occasu, & meridie Ducatum Modinensem situm habet, & à Septentrione illum de Mantua, admodum exiguæ est conditionis, ideo in paucissimis memorabilis.

RECIMEN.

PRinceps hujus territorii absoluto gaudet dominio, Imperium solum superius agnoscit, cumque Dominus sit absolutus, monetam auream & argenteam cudere potest. At vero, quoniam ab Imperio Germanico nimium est semotus, ideo Hispanum agnoscit superiorem, & Neapoli copiam militum habet quæ à Regno Neapolitano sustentatur.

REDITUS ET POTENTIA.

REditus habet exiguos, cum non nisi 40. millia coronatorum annua percipiat. In urbe sua magnam stationarii militis Hispani copiam habet, cujus tutela fruitur.

STA-

STATUS DUCIS MIRANDULANI GENTIS MORES.

INcolæ Mirandulæ, famam quærunt potentiæ, & validi bellatores, humani, liberales, in conversationibus accepti, seque bonæ indolis esset, dici amant.

REGIMEN.

DOmini hujus territorii, in principio titulos Comitum habebant, postea dicti sunt Principes Mirandulæ & Comites Concordiæ, postea hic status ope cujusdam nostra memoria pro 50. millib. coronatorum in Ducatum erectus est, & hujus dignitatis titulos ab Imperatore accepit, à quo etiam Feudum agnoscit. Habet potestatem monetæ cudendæ, & sub tutela Regis Hispaniæ vivit. Tres ipsi sunt Doctores peregrini, qui justitiam in causis tam civilibus, quam criminalibus, administrant: in causis vero capitalibus, Dux sibi potestatem judicandi reservat.

DIVITIÆ ET REDITUS.

HIc Dux 70. millia & quod excedit ducatonorum, Redituum nomine percipit. Hæc summa ut plurimum ex vectigalibus, impositionibus, condemnationibus, Dominiis, pecoribus, &c. provenit. Adhæc singulis annis sex millia coronatorum à pensione Regis Hispaniæ percipit, sub quo ille Præfectus est militaris cohortis in Regno Neapolitano, inde ipsi commodum pullulat, non secus ac in Toscana & Genuensium Repub.

POTENTIA ET VIRES.

ILlius Vires hoc præsertim validæ sunt æstimandæ, quod propugnacula instructissima habeat, sub custodiâ Regis Hispaniæ posita, & quæ incolarum, tria millia explentium, frequentiâ repleta sunt.

SERIES DUCUM.

PRimi, qui in hoc statu inclaruerunt, fuerunt Piecy, præcipui cives urbis Modenæ. Hi magnæ fuerunt auctoritatis pro-

propter potentiam quâ pollebant anno 1110. Dein Franciscus Reccius, Vicarius Modenæ constitutus est, per Imperatorem Ludovicum 4. Nicolaus filius Francisci postea fuit successor constitutus per Dominos Mantuæ, & Præfectus quoque sive Capitaneus illorum de Reggio creatus est. Reliquit filium, cum in prælio Bolonienti anno 1390. captus esset, Paulum. Paulus patri successit & successorem habuit Franciscum. Franciscus habuit successores Joannem & Franciscum suos filios, qui primi concordiæ Comites per Imperatorem Sigismundum facti sunt, & per Fridericum 3. confirmati, Joannes Franciscus & Tomas Patri successerunt: Tomas partem Imperii sui, fratri natu maximo dedit, qui Nicolao filio suo successionem reliquit, patri Joannis successoris, (qui obsidione Citadellam cinxerat) Antonio Mariæ & Joanni, Primus sui temporis optimus militiæ fuit dux, alter vero seculi sui, propter eruditionem & linguarum exoticarum peritiam, miraculum.

Joannes Franciscus patri successit, multas habuit uxores, cum Ludovico bellum gessit, qui ipsum Mirandula expulit, qui tamen ope Papæ Julii 2. restitutus est, postea à Galeoto agnato suo interfectus, & quidem ante imaginem Crucis. Galeotus filius Ludovici, qui per parricidii scelus Dominium Mirandolæ occupaverat, eam tenuit usque ad annum 1548. quo ipsam in manus Henrici II. Regis Galliæ commisit: obiit postea Galeotus anno 1571.

Nostro tempore Alexander Pictius hujus status Dominus fuit, & Dux Mirandolæ audit, uxorem accepit Eleonoram, filiam Ducis de Modena, ex qua tres filios suscepit. Cum vero etiam filium naturalem haberet, ipsum per Imperatorem legitimare curavit, obtinuitque uti successor in statu esset: obiit anno 1637.

MORES VENETORUM VETERES.

PRimi mortalium, qui accolebant Venetias, etiam piscatores, ex nulla re alia, quam ex piscium capturâ, viventes. Tum verò moliri ædes cœperunt, Imprimis in Rivalto, cujus loci cultura aliorum fuit interitus, & cum diversis habitarent partibus, diversi etiam moribus erant. Hi Cives omni tempore gravitate insignes erant, suæque conservandæ libertatis

bertatis ſtudioſiſſimi. Quod reliquos attinet in Tarviſano, & Foro julio, illorum amplexi ſunt mores, quos ſub poteſtatem ſuam redegerant. Laborabatur autem ibi factionibus, non ſecus ac in aliis Italiæ partibus.

Quantum ad Venetorum originem, non eadem eſt auctorum ſententia : alii enim illos à Trojanis. alii ab Henetis & Pamphlagonibus deducunt. Inter illorum ſacra hæc erant præcipua, colebant divinis honoribus Diomedem, cui album immolabant equum. Vid. de his, & ſimilib. Plin. l. 3. c. 18. Liv. l. 1. Strab. l. 5. Polyb. l. 2. Ariſtot. de mirabil. nat.

MORES VENET: RECENTES.

VEneti magna præditi ſunt gravitate, ſeveri vero uſque ad exceſſum, ubi abſolute imperant. Proceræ ſtaturæ potius quam parvæ. Cum menſæ accumbunt, non loquuntur libenter. Nec ſunt boni equites, cum illorum præcipua itinera, tum verò maxima bella, maribus præficiantur. Animi illorum ita vividi non ſunt, quam aliorum civium Italiæ, verum hunc defectum excellentiſſimo compenſant judicio, & illi cui ſe dederunt ſcientiæ, adhæſè incumbunt, unde mirum videri non debeat, quod ibi omnium artium rariſſimi & excellentes cultores reperiantur. Græcis & Judæis fecerunt poteſtatem illorum apud ſe uti Religione, ſine ulla turba, & ſtrepitu. Cæterum hoc de Venetis in commune dicitur, quod ſint magnifici, callidi, ſuaves & accepti : Veronenſes autem ſtudioſi, & fideles; Paduani, vacillantes manicæ; Viceni, vindictæ cupidi. Præterea & hoc de ipſis jactant, quod Veneti ad bellum adferant argentum, Treviſani gladios, Paduani equos, Bergamenſes ſtruant inſidias. Adhæc fœminæ Cremonenſium fraudulosæ ſunt, Vicenorum conſtantes, Venetorum inſolentes, & Dominæ, Veronenſium feſtivæ, Breſſenſium diligentes, Treviſorum Zelotypæ, Bergamenſium callidæ. Paduani de bono loquuntur milite, Viceni de comitibus, Breſſenſes de habitatoribus, qui parum erga pauperes miſericordes ſunt : Triulorum cupidi & quotidie in bellum expromptí ſunt, mirabiliter induſtriæ dediti, ingenio vivo & ſubtili maxime excellunt; Iſtrii nec magnæ vitæ, nec magni ſunt animi.

Habita-

Habitatores insulæ Cretæ naturâ ad mala facienda prompti sunt. Antiqui illis hoc dederunt elogium, quod Cretenses sint mendaces, callidi, avari, iniquè labores ferunt, nec ullam perfectè artem, aut scientiam imbibunt. Præcipuum illorum exercitium est arcum bene tractare scire, cui rei se à prima dant infantia, ita ut in hoc exercitio Turcas etiam superent. Hi præterea Venetorum mores sunt: cum offensis irritati sunt, fingunt quidem conciliatum animum, sed in vindictam tamen erunt intenti, quâ crudelius suos saturabunt animos, quam ullæ gentes aliæ. A quibusdam hujus accusantur vitii, quod benefactorum sibi exhibitorum memoriã facile deponant. Amori, sed vago, addicti sunt, cujus tantam postea sentiunt pœnitentiam, quantos antea stimulos. Musicam admodum amant, mercaturam & lucrum cum studio sectantur, & parvo contenti vivunt, quamvis Nobiles libertate frugalitatis & magnificentiæ sępius abutantur. Mulieres moris habent, crines artificiosa aqua tingere, ut lutei evadant, id quod etiam Paduanæ factitant. & hac ratione omnes alias superant. Fucum quoque in adjumentum denegatæ naturalis pulchritudinis adhibent, mores præ se ferunt ad amores valde proclives, quibus plurimos levi studio ita fascinant, ut in amore ardentium nec stemma nec divitiæ observentur. Nobiles tempus & ingenium suum vel literis vel negotiis publicis impendunt. Quandoque bellorum tractant studia, & pugnas navales exercent. Cives mercaturæ curam gerunt, plebs artibus manuariis dedita est. Multum tamen temporis Veneti, tam Nobiles, quam vilioris conditionis, cum amasiis traducunt, quibus Venetiæ præ aliis locis frequentissimæ sunt: in Theatro Sancti Marci multa spectari solent ludicra, quę otiosorum animis gratissima esse solent. Adhæc nulla in orbe propemodum ars reperiri potest, quæ Venetiis suam non habeat perfectionem, nec Europa præstantiores mercatores, atque Venetos, unquam cognovit. In conviviis suis magnifici & splendidi, rerumque suarum magis prodigi, quam tenaces sunt. Habitu corporis tali utebantur in principio: longas portabant vestes cum manicis, exceptis Senatoribus, qui illas largiores gerebant: cultum vestium colorem valde amabant, ut Nobiles ab ignobilioribus distinguerentur, quæ tamen consuetudo postea exolevit. Hodie Cives plerumque nigro utuntur vesti-

vestitu & maxima pars ad Gallicum incedit morem, idque à nonnullis ab hinc annis; mitras quoque non alii quam Nobiles gerunt, ad morem Hungarorum & Sclavonum. Senatores & præcipui Magistratus rubras portant ex materia subtiliore togas. Reliquorum habitum fusius descriptum vid. ap. Boter. della Repub. de Venetia l. Fœminarum vestitus sæpius variat, modo ad parsimoniæ & honestatis leges compositus, modo lasciviam redolens, mox ad pompam factus. Quin hoc mulieribus Venetorum permissum est, ut habitu splendidæ, oblectamentis variis animum indulgeant. Brevitati corporis cothurnis vel altis vel mediocribus consulunt. Reliquum ornatum; ne minutias sectemur, fusius descripsit Goldion. in lib. Cose notab.

Lingua Venetorum aspera est, & ad pronuntiationem ita languida, ut multi illam loquentes, aliis materiam cachinni præbeant: illi tamen, qui alicujus sunt conditionis, eleganter Tuscane sonant: fœminarum etiam sermo elegans & nitidus est. Vid. Phialeth. Forc. quæst.

Nobiles, certo quodam tempore hoc utebantur more, ut, cum nonnemo cum Nobili Virgine de matrimonio convenisset contrahendo, illa statim ad Ducem duceretur, ut is velut testis hujus esset matrimonii, ac ex illis prognati liberi, ad Regimen Reipub. sine ulla difficultate admitterentur. Cum vero hic mos Duci magnam fecisset molestiam, abrogatus est anno 1501. Postea vero introductum est, ut, cum nuptiæ contraherentur, sub stipulatione 1000. aureorum, id Advocato cuidam significaretur, qui testis matrimonii esset, & ex illo prognatorum liberorum. Auctor hujus consuetudinis est Goldion. in lib. Cose Notab.

Hodie, post celebratum contractum Nuptialem, omnes Nobiles in domum sponsæ conveniunt, quam Novizzo vocant, quò cum proximis suis etiam sponsus venit, omnesque porrecta dextra, illa salvere jubet. Fœminæ simile quoque faciunt. Altero vero die huic rei destinato passis capillis ex tentorio velut, prodit, & in altiorem collocatur locum, ut omnes sciant, illam esse sponsam & uxorem alicujus Nobilis. Hic vero mos etiam hodie in quibusdam correctus est.

A nuptiis ad sepulturam procedimus, cujus mores in præcipuis funerum hi sunt. Cum Dux vel Ducis uxor vitam clauserunt, unguentis, exemptis extis, ungi solent. Defuncti cada-

cadaver per tres dies publice inſpectandum ſervatur, aureo panno tectum, ubi funus ducitur, omnes ſcholæ & ordines Religioſi ſequuntur defunctum, tum faces quam plurimæ accenſæ præferuntur, Segnoria, purpura induta procedit, hoc illo veſtitu notatura, quod libera ſit Reſpub. nec ob obitum unius Ducis triſtem eſſe decere, quamlibet fuerit bonus. Ducunt vero funus per Palatium S. Marci, ubi ad fores Templi ventum, novies cadaver in altum tollunt, Templumque ſalutant, cujus ſemper exacta cura eſt habita. Cum ad Templum S. Pauli ventum eſt, corpus in excelſo ponitur lectiſternio, & ubi Signoria conſedit, in honorem defuncti Oratio habetur funebris, accenſis ubique facibus. Poſtea Senatores in palatium redeunt, ad ſolvendum conventum primi conſilii, ut novus Dux creari poſſit.

Cum magnus Cancellarius naturæ conceſſit, illum iiſdem honorant Ceremoniis, quibus Ducem proſecuti erant, omnes enim clerici conveniunt & ante funus procedunt, in templo oratio funebris in illius honorem habetur.

STATUS ECCLESIASTICUS REIPUB. VENETÆ.

Reperiuntur in ditione Venetorum præter Chriſtianos Latinos & Catholicos Romanos etiam Græcæ Religioni addicti, qui in multis inſulis habitant. Habent etiam Venetiis Eccleſiam. Judæorum quoque magna eſt copia, qui proprias habent Synagogas. Reliquæ nationes, nimirum Turcæ, Perſæ, Armenii, aliiq; liberam mercaturam exercendi Venetiis poteſtatem habent. Ipſis vero ſuæ Religionis exercitium minime eſt permiſſum. Habent Veneti in ſtatu ſuo duos Patriarchas & 4. Archiepiſcopos: Patriarchæ ſunt, ille Venetorum, tenens locum Patriarchæ De Grado, alter Aquileæ. Archiepiſcopi ſunt illi de Spalato Zara, Corfu & Candia.

Patriarcha Venetorum creatus anno 1354. per Papam Eugenium IV. titulum antea habuit Epiſcopi d'Olivola, poſtea dictus Epiſcopus Mortuorum, quod quoſdam rediditus ex demortuis perciperet. Tandem titulum Epiſcopi Caſtillani obtinuit. Poſtea dignitas Patriarcharum de Grado Venetias eſt tranſlata. Qui huic Patriarchæ ſubjecti ſunt

 Epiſco-

Episcopi, sunt ille de Chinoza vel Chioggia, Torcelo, quibus additur ille de Caorle.

Patriarchæ Aquilæ sedem habent in Urbe Udina. Constitutus est super Episcopos Paduæ, Veronæ, Vincentiæ, Trevisi, Concordiæ, Feltræ, in Belluno, Petin, Coneda, Pola, Parenzo, Capo d'Istria, Archiepiscopus de Spalato vel Spalatro, Primus Dalmatiæ & Croatiæ, sibi subjectos habet, Episcopos, de Nona, Lesina vel Faro, Trau, Tina, Sebennio, Amissa, prçter illum de Segne in Croacia in terris Archi Ducis Austriæ, illum de Scardona in Dalmatia.

Archiepiscopus de Zare sub se Episcopos habet d'Arbe, Veglia, & Offero.

Archiepiscopus de Corfu suffraganeos habet Episcopos Cefaloniæ, & Zanræ. Archiepiscopus Candiæ sedem habens inferiorem in Candia tenet Episcopum de Canea, Rettima, Sittia & Hiera Pietrà. Præter hoc de Cheroneso, Mellipotamo, Arcadia & Sichimo quibus additur ille de Budua, olim subjectus Archiepiscopo de Antivari, ille de Catraro, suffraganeus est Archiepiscopi de Bari, & ille de Curzola, subjectus à nonnullis Archiepiscopo Ragusino,

DE REGIMINE POLITICO REIPUB. VENETÆ, SECUNDUM CONTARENUM.

Universus Civium conventus dicitur magnum consiliũ, penes quod summa illius est Reipub. à quo etiam dependet Magistratuum omnium auctoritas. Ad jus civium etiam peregrini admittuntur, quibus bene meritis via ad omnes patet honores. Dux vero præfinitum imperandi tempus non habet, sed, dum vivit, præsidet, Regiamque præ se fert dignitatem ac potestatem. Dux à Civibus veluti Rex colitur, sub. cujus nomine omnia decreta, tum etiam publicæ literæ prodeunt, LL: conduntur, nummi cum ipsius nomine & effigie imprimuntur. Quamvis verò Duci tantus habeatur honor, Gubernandæ tamen Reipub. ratio ad Senatum pertinet, & quicquid illius actoritate fuerit decretum, id sanctum & ratum habetur. Adhæc, ibi Senatus, Decemviri, seniorumque seu præconsultorum collegium, qui sapientes dicuntur, & ad Senatum de Repub. referunt, quandam

quandam optimatium speciem habent. Majus ergo consilium est, à quo universa dependet Respub. Omnis ordinis patricii juvenes, qui XX. annum exegerunt, ad Magistratum Advocatorium vocantur: His commissa est LL: custodia. Patrem vero, quem profitentur, per duos testes probant, se ex honesto natos esse matrimonio. Deinde parens uterque vel consanguineus genere proximus, jurejurando asserunt adolescentem XX. annum superasse. Qui autem nuptias Parentis honestas probant, 4. testes jurati sunt. His peractis, sistitur juvenis coram Trium-viris. Primarius, juvenis ortum legit, illumque Pattibus ut civis fiat commendat, committitur deiņ nomen illius Urnæ, & cum reliquis ad Principem defertur, penes quem altera est, in qua tot pillulæ, seu globuli, quot nomina in priori fuerint. Pillularum quinta pars aurea est, reliquæ omnes argenteæ. Extrahit Princeps ex urna nomen, mox dein ex altera globulum, qui si aureus fuerit, juvenis is, cujus nomen extractum, confestim jus publicæ potestatis accipit, & ad majus consilium admittitur: si vero argenteus forte excidit, sequentis anni sortem expectat, nisi XXV. annos confecerit, tum enim continuo jus habet civis. Ita quinta pars candidatorum juvenum recipitur quoquo anno ad jus ferendi cum aliis civibus suffragii. Cogitur vero antiquitus octavo die quolibet magnum consilium, cujus munus est magistratum creare: quem vero ordinem sedentes observent tum quomodo in comitiis eligant, Vid. auct. p. 108. 109. Constitutum vero est, ne comitia ultra solis occasum protrahatur. Inter tot vero magistratuum genera 1. sunt rei frumentariæ Præfecti, navalis præsides, Principes 6. Consiliarii, singulis ex una quaque urbe adjunguntur quadraginta Virorum præfecti. Præconsultores eam curam habent, ut & Senatum cogant, & ad Senatum referant. Sed hic distinctius de singulis magistratuum ordinibus agendum est.

SECUNDUM MENTEM JOAN. COTOVICI J.U.D. ULTRAJECT.

Summæ dignitatis Magistratus in Repub Veneta Dux est, qui velut Monarcham aut Regem repræsentat. Huic adjuncti sunt C X X. Senatores, qui Senatum & aliquam consti-

constituunt Aristocratiam. Accedunt decem viri quorum collegium XVII. Senatores habet. Præconsultorum collegium ex XVI, constat Senatoribus.

Ducis ministri sunt Cancellarius, Sacellanus, Clericus, Domicelli, omnes cives, etiam magistratus, aperto Ducem capite alloquuntur, ipse nulli assurgit.

Ducis munus est magno Consilio cæterisque Collegiis optimatium præsidere. Singulis Mercurii diebus magistratus omnes adire, eorumque subsellia visitare. Nullam privatam vitæ functionem tractare, sed Rempub. tantum, solus nihil valet efficere, cum aliis ad paria suffragia procedit, nec plus illius sententia; quam alterius valet Magistratu fungentis.

In commitiis neque Gentili, neque consanguineo competitori suffragium ferre potest.

Senatum CXX. absolvunt Senatores, ex quibus sexaginta ordinarii, sexaginta Della Gionta appellantur. Priores singulis creantur annis mense Septembr. Reliqui Della Gionta prioribus adscribuntur ad 3. Kal. octob. Hi pacis bellique constituunt tempora, pecuniam à Repub. exigunt, nova tributa imperant, eligendi oratores ad exteros Principes jus habent, ut & potestatem collegium sapientum constituendi. Constituunt ergo Senatorum collegium, Princeps, decem viri, & sex simul Consiliarii. Hoc summæ est auctoritatis, & velut dictatoriam exercet potestatem. Hoc autem maxime dant operam,

Ne ulla discordia in seditionem abitura, inter Cives oriatur.

Ne factio aliqua Reipub. faciat detrimentum.

Ne quis nummos cudat adulterinos.

Ne quis Venere mascula utatur, vel aliud grande committat facinus.

Jam dictis Magistratibus etiam alii accedunt, qui sunt vel Urbani, vel Exteri. Urbani cognoscunt jus caussarum civilium & criminalium, &c.

Exteri pertinent ad Gubernationem Civitatum & oppidorum, qui duplo longius quam alii officiis præsunt.

Duo quoque sunt genera judicum, alii enim Forensibus caussis, alii criminalibus præsunt. 2. Sunt judices Procuratorum. 3. Judices & Consules mercatorum. 4. Judices Advenarum, qui de exterorum lite cognoscunt, 5. Judices Peti-

Petitionum, qui caussas contractus judicant. 6. Jud. mobilium, ubi de minimis caussis cognoscirur. 7. Judic. Cattaveros, quasi veritatis, ubi inquisitores qui de rebus inventis judicium ferunt, an ad ærarium pub. an vero ad privatos spectent. 8. Jud. Publici, alias Piovegi, quorum est de contractibus & stipulationib. cognoscere. 9. Judic. Sopra gastaldos, qui bona condemnatorum sub hasta vendunt. 10. Judices examinatores, qui testes ad futuram rei memoriam examinant, de Venditionibus immobil. cognoscunt. 11. Judic. Præfectorum notis qui civiles vocantur. Est etiam magistratus, penes quem publicarum pecuniarum est administratio, variaque nomina habent, ut Signori illa Dogana. Signorio. officio del Datio del vino, &c. Magistratus pecuniæ publicæ bini sunt.

Gubernatores redituum, vulgo Gouvernadori dell' Intrade. 2. Quæstores Urbani, vulgo Camerlinghi.

Gubernatores redituum sunt numero tres, qui creant apparitores, lictores, &c.

Quæstores Urbani pariter tres sunt.

Magistratus, qui pecuniis præsunt exigendis, pro exigentia Reipub. dicuntur.

Li casudi, Dieci, Savi sopra I. conti Signori sopra *le camere di monti nuovi, novissimi, & del subsidio.*

Nec omittendi hic sunt Varii alii Magistratus ad commodum Civitatis pertinentes, ut sunt.

Paci præfecti quinque, qui querelas & decertationes ad ripas & alibi factas componunt.

Præfecti Pannis auratis, vulgo, *Signori del panni d'oro.*

Farinæ Præfecti, vulgo *Signori alla farina.*

Salis annonæ Præfecti, v. *Signori del Sale.*

Monetæ aureæ argenteæque Præfecti tres, vulgo *Providetori della Zeccha.*

Annonæ Triticeæ Præfecti tres. *Signori delle Biade.*

Salubritati Præfecti, *Signori della Sanità.*

Ædiles communes seu Provisores urbani tres, vulgo *Proveditori di communi.*

Proveditori all' Arſonal, ſive navalis rei tres Præfecti.

Signori all' acque, Aquis lacuniſque Præfecti.

Præterea ſunt Cenſores, quorum munus, procurare ut LL. Comitis ſerventur, ambitus reos pœna pecuniaria multare, in ſervos & ancillas cognoſcere.

Syndici, qui Scribarum publicorum acta examinant, LL: ſtipendiorum magiſtratuum omnium miniſtris præſcribunt.

Archiconſules, vulg. Sopra conſoli, qui de cauſſis mercatorum cognoſcunt.

Mercaturæ Præfecti, vulgo Signori alla mercantia, qui mechanicis ſtipendia ſtatuunt.

Adipis Præfecti, vulgo Signori della Graſcia, qui inſtitoribus præſunt caſei, butyri, olei, carnium ſale conditarum.

Rationi veteri Præfecti, vulg. Raglon. vecchie, Expenſas Princip. occaſione in urbem advenientium Senatus decreto factas in publicis codicib. deſcribunt.

Juſtitiæ Veteris Præfecti, vulg. juſtitia Vecchia, præſunt menſuris, ponderibus.

Juſtitiæ novæ Præfecti, vulg. Guiſtitia nuova, qui cauponis, diverſoriis, &c. præſunt.

Pompæ Præfecti, ſiv. Triumviri ſumptuarii, Signori ſopra le pompe.

His commiſſa eſt ſumptuaria ſanctionum cura, & cuſtodia, illi ergo modum ponunt veſtibus, epulis, ſupellectili, aliiſque rebus.

Procuratores Divi Marci, qui ſumma & perpetua Senatorii ordinis dignitate gaudent, nec ambulatorium gerunt magiſtratum ſicut reliqui, ſed perpetuum, inſtar Ducis, magnique Cancellarii: adhoc munus non niſi aliis magiſtratibus defuncti, & de Repub. optime meriti, admittuntur.

Illis tutela pupillorum commiſſa eſt, quorum parentes ſine tutore inſtituto deceſſerunt. Hi diviſi ſunt in tres claſſes Procuratorias.

Primæ claſſis Procuratores Patroni ſunt ampliſſimi & auguſtiſſimi Templi. D. Marco dicati, unaque cum Duce ejus tenent Gubernacula.

Secundæ Claſſis Procuratores qui aptioribus nomen obtinent, licet templi curam non habeant, Procuratoriæ adminiſtratores ſunt.

Tertiæ classis administratores idem obtinent nomen.

Singulæ hæ classes in pauperes & apud Turcas captos magnam pecuniæ effundunt summam.

Exteri Magistratus præcipui sunt. Urbium insigniorum. I. Prætor, Præfectus, Quæstor, Custos arcium, Imperator summus ad classem, non ex ordine Patriciorum, sed externo milite eligitur.

Legati Exercitus, Quæstores publicæ pecuniæ.

Præfecti triremium singuli in ea triremi cui præsunt.

Præsides triremium singuli tribus aut quatuor triremibus præsunt.

Imperator Classis bello ingruente creatur, & universæ præficitur classi.

Supersunt Magistratus extra ordinem creari soliti.

Hi sunt Syndici numero tres, singulis quinquenniis eliguntur.

Hi recognoscunt gesta omnium Prætorũ & Magistratuũ.

Provisor Generalis Cretæ, hic necessitate urgente fieri, & in insulam mitti solet, supremam habet auctoritatem.

Provisor Generalis continentis, summum jus habet in omnes Præfectos, Duces, Proconsules, mercatorum Syriæ, Oratores, qui ordinarii, & extraordinarii sunt.

Hi ex Præconsulum collegio, ille pari modi suffragiis magistratus extra ordinem creantur.

Ordinem eligendorum Magistratuum hi exposuerunt versiculi.

Trenta n'elegge il Conseglio
De' quai nove hanno il meglio
Questi eleggono quaranta
Ma chi piu di lor si Venta
Son dodici, che ne fanno
Venticinque; ma ne stanno
Di questi soli nove
Che fan con le lor prove.

Quarantacinque à ponto
De' quali undici in conto
Eleggon quaranta uno.
Che chiusi tutti in uno
Con-venticinque almeno
Voti fanno il Sereno
Prencipe, che corregge
Statuti, ordini, e Legge.

DE REDITIBUS REIPUB. VENETÆ.

RESpub. Venetorum percipit quotannis ex omnibus statibus eidem subjectis tempore pacis 2. milliones aureoreorum, hac ratione.

Ex urbibus, quas in Italiæ continente possidet, octingenta coronatorum millia, quarum Brixia & Bergona fere trecenta millia pendunt.

Ipsa vero Venetiarum Civitas, è diversis portoriis & vectigalibus, tum aliis tributis, septingenta millia coronatorum percipit, quin solum vini vectigal quotannis CXXX. millib. coronatorum redimitur.

Insuper è variis decimis, nobilitati & vulgo impositis, in ipsa Civitate magna argenti summa coacervatur. IↃ. millia è vectigalibus salis colliguntur, olim è Regno Cypri quingenta millia coronatorum Respub. percepit, quam tamen summam hodie alii subditi per diversum modum præstant. Hi tanti reditus fere omnes, in munitiones Vrbium, præsidiarios castellorum, stipendia magistratuum, &c. impenduntur. Neque tamen eo minus potens æstimanda hæc est Respub. cum varios modos extra ordinem colligendi pecuniam habeat, sine ullo metu populi se oppositurí. Habet autem præcipuos tres extra ordinem augendi ærarii modos.

Prior est decimarum, quas tam patritiis, quam plebeis ratione bonorum soli & immobilium imponunt, hac ratione, ut quod semel quotannis pendere consueverant, id jam bis, terve, prout à Senatu decretum fuerit, pendant. Pari ratione & vectigalia aut portoria mercium omnium, quæ à mercatoribus solvuntur, augent. Hoc vectigal ut plurimum decimam partem lucri, quod ex mercibus illis percipiunt, æquat.

Secundus modus, ubi prior ad levandam Reipub. necessitatem non sufficit, hic est. 1. Patritii, aliquot annis magistratum gratis gerunt, præcipuosque honores, qui in benemeritos conferri solent, pretio emunt, hi tamen necdum iis conferuntur, qui plurimum offerunt, sed respectus Virtutis habetur, id vero ad tempus fieri solet. Hoc modo cum ex Fœdere Cameracensi pæne omnes Europæ Principes in Rempub. irruerent, constat quod illa supra quingenta millia aureorum in ærarium retulerit. Accedit, quod per dispensationem certoque pretio Nobiles adhuc minores ad consilium admittant, illosque honorum capaces declarent.

Tertius est, ut, cum gravis aliqua urget necessitas, à privatis argentum mutuo accipiant, vel illorum, qui non sponte consentiant, supellectilem vendant. Obstringit se autem

fide

fide datâ Respub. se intra certos annos, quicquid in hunc modum sumserit, reddituram, usurasque persoluturam; puta aut duo pro unoquoque centenario, aut quinque pro eodem. Priori modo vetera exolvit debita. Hos, & bene multos alios Respub. habet ærarii sui augendi modos. Ordinarii vero ex his rebus proveniunt, ex Vino aureorũ octuaginta millia, ex oleo sex millia, ex mercium portoriis C. millia, ex allatione mercium quadraginta millia. Ex tricema quadraginta millia, Ex egressu mercium triginta octo millia. Ex tritici portorio 20. millia, Ex carne triginta millia, ex fructibus sex millia, ex lignis octo millia, ex pannuaria octo millia, ex molendinis octo millia. Ex singulis civitatibus hi numerantur reditus.

Ex urbe Patavina aureor.	140000.
Ex urbe Vincentina.	36000.
Ex Veronensi districtu.	90000.
E Brixiensi.	100450.
E Bergamensi.	60000.
E Foro Juliensi.	30000.
E Tarvisina civitate.	90000.
E Dalmatia.	10000.
Ex ipsa urbe Venetiarum	394000.

DE VIRIBUS ET POTENTIA REIPUB. VENETÆ.

Respublica Veneta adeo bellicis instrumentis instructa est, ut nulla in Europa Respub. Omnes ditiones suas munitissimas habet, militares copias exquisitè armatas. Cui accedit populi ipsi subjecti ingens multitudo, cujus numerus, monachis, illiusque sortis hominibus exceptis, 3. milliones hominum excedit, illorum nimirum, qui ad bellum apti sunt: quamvis vero hic calculus semper non sit exactus, compertum tamen est, reperiri semper posse 386582. qui arma tractare queunt. Major tamen est in continente hominum numerus, quam in mari. Militiam certam alunt, quam cernide vocant, quæ 35. millia bellatorum pedestrium complectitur. Præter hos ultra 5. millia Bombardariorum electæ ex omnibus urbibus inventę, sunt. Horum studium in exercitio commode scopum feriendi

semper consistit. Equitum in stationibus tempore pacis dispositorum calculus est 8677. excepto quod omnes urbes teneãtur pro diurna nocturnaq; palatii custodia 25. alere milites, quorum extranei in æstimio sunt. Præter equites etiam quosdam in Dalmatia & insulis de Zante levioris alunt armaturæ. Præcipuus vero illorum equitatus est, quem magnum vocant, continet. 14 turmos. In terra firma præter militiam instructam, flumina, montes impediti aditus habent quæ omnia hostium irruptionibus opposita sunt. Celebria illorum propugnacula sunt, Palma, de Marano, Osopo, Chiosa, Cardore & Montfalcone in Dalmatia omnes contra Turcam munitas tenent sedes. Si insulas reliquas spectes, quid illius munitius? Neque hic tacenda illorum armamentaria, omnium, quæ in Europa sunt, instructissima, pulcherrima: ibi reperies indies ultra 1000. triremes, præter incredibilem tormentorum numerum Missis terrestribus copiis, si Vires maritimas examinemus, quid illis majus? quid nautica pube instructius & animosius? adeo ut, quamvis Turca numero sit superior, potentiâ tamẽ illis longe sit inferior: neque ulla res ipsis ad Bellonam deest, habent ferri chalybisque fodinas plurimas, lignorum navibus aptorum abundantiam, operariorum peritissimorum frequentiam; verbo, quæcunque natura & ars ad militiam destinarunt, omnia tenent: adeo ut mirum vix sit, quod hæc Respub. cum potentissimo orientis Domino Turca per tot annos feliciter gravissima gesserit bella, & eo usque Victoriam obtinuit. Hæc de illorum viribus succincta sufficiant, cum exactiorem hac de re descriptionem vix unus liber caperet.

Nunc ordo Genealogiam sive seriem Ducum Venetorum posceret, verùm, cum illa dignitas non hæreditaria, sed optimo cuique ex civibus conferri soleat, igitur hic nos in illis recensendis non occupabimus: si quem tamen hæc cognoscendi cupido teneat, legat Pierre d'Avitii, Tom. 3. p. 199. ubi longum illorum Ducum inveniet ordinem.

RATIO STATUS URBIS VENETÆ.

Respub. Veneta, cum propter amplissimum territorium; quod terra marique diffusum est, tum vero propter suam ab aliquot seculis conservatam stabilitamve libertatem,

tem,, hanc, secundum Ducis Rhoani judicium, peculiarem status sui conservandi habet rationen, nimirum, ut Turcarum imperatorem stricte sibi addictum habeat, (cum quo tamen hodie perpetua nec infeliciter gerit bella) Credit etiam sua maximè interesse, bella externa ciere, & illa ære suo fovere. Nihil quoque immotum relinquit, ut terminos Papalis & Hispanicæ potentiæ interrumpat, ne niminum videlicet excrescant. Et quamlibet ista regula omnibus Principibus commendatissima esse debeat, ut vicinorum incremento nimium excrescenti se opponant, attamen hæc Respub. in hoc imprimis ardorem suum binis his magnatibus comprobavit. Quantum ad reliquos Italiæ Principes, illis pro necessitate commodi sui blanditur.

PRÆTENSIONES ET CONTROVERSIÆ VENETORUM.

ILlæ huic Reipub. olim cum Pontifice Romano itercedebant, hac quidem ex ratione; quod Veneti omnes Ecclesiasticos à Regimine excluderent, secundò, quod nullam pensionem curiæ Romanæ penderent. Hanc controversiam novæ alicujus dissensionis faces dein accenderunt, quæ sub Paulo V. Pontifice Anno 1605 ortæ sunt, cum nimirum Respub. Veneta duo antiqua statuta in universo suo territorio renovasset: I. ne bona immobilia cives Ecclesiasticis alienarent. 2. ne quisquam ullam Domum Religiosam sine speciali Senatus indultu sibi fundandi potestatem sumeret. Alias etiam controversias inter Papam & Venetos vid. in Marcurio D. Vittorii Siri tom. 2. l. 2. quæ successu temporis compositæ sunt.

JUDICIUM POLITICUM.

IN Relationib. de Repub. Veneta tale extat de illa judicium. Venetiæ, Civitas in maris Adriatici æstuariis collocata, pulcherrime, suoque singulari situ admirabilis præ cæteris civitatibus, quarum nulli cedit, sive spectes magnificentissimarum ædium eximiam pulchritudinem, sive incolentium splendorem, sive opes publicas ac privatas, sive templorum ornamenta, sive Religionem, quæ Venetos cives

cives supra cæteros exornat, sive advenarum multitudinem, sine mercium opulentiam, quibus Civitas incredibiliter abundat. Verumtamen, etsi urbs illa pulchra sit, dives, pomposa, amœna, nihilominus ipsa quoque suis Vitiis ut res humanæ sunt carere non potest. In fine ejusdem apud Honor. relationis hæc habentur ad sensum Italici. Sed hæc Respub. adeo prudens est, ut se in pace semper si velit possit conservare, illamque cum omnibus Mundi Principibus, præsertim Christianis, colat. Nullam à quopiam injuriam tolerant, & à nemine præter Turcam se timere profitentur, quod omnibus Venetorum ditionibus immineat. *Le tresor politique*, in instructione Legati ad Pontificem missi, hæc, præter alia illum observare cupit, lib. 1. mihi p. 383. ut gravitati apud Venetos studeat, quod Domini Venetæ Reipub. illam profiteantur, illamque maximi æstiment, non tam in speciem, quam decorum publici Magistratus, ut inde ipso Virtutem, prudentiam, & robur animi sui declarent. Scias quoque Venetos honorem in pretio habere, præsertim illos, qui publicis præsunt Magistratibus, &c. Bodinus in Repub. l. 3. ita dicit. *Quæ de consilii capiendi ratione diximus, nusquam sane melius quam Venetiis fieri consueverunt.* Plura talia passim apud ipsum leguntur. Quamvis autem hæc Venetorum Respub in statu sui Regiminis exactissima esse videatur, notavit tamen Bocalinus in illa hunc errorem, quod Nobili suæ juventuti nimiam indulgeat licentiam, quæ intolerabili sua superbia, vel optimos cives irritare solet, & in factiones agere; quod vitium multis sæpe Rebus pub. exitio fuit.

MARCHIONATUS TREVISANUS.
MORES TREVISANORUM.

Hujus oræ incolæ honorati sunt, ardentes, culti, vividi, & prompti animi, nec minus ad literas, quam alia quævis exercitia apti, imprimis cogendarum divitiarum studio tenentur. Si aliquam fœminam amore complectuntur, rivales ægerrime patiuntur. Fœminarum autem ejus loci iidem fere sunt mores, qui Venetarum, nisi quod luxum & pompam minus adament.

DIVI-

DIVITIÆ.

HUjus ditionis incolæ non parvam ex pecore, lana, vino, aliisque rebus pecuniam colligunt, præsertim vero ex ferico, & panno, quod ibi in magna conficitur abundantia.

REGIMEN.

ALit Respub. in hac editione plurimos Nobiles Venetos, quibus diversa committuntur officia. Est ibi unus *Podesta* dictus & Capitaneus, 2. Camerlinghi, vel magistri Cameræ, tum alii potesta dicti qui certis præsunt locis. Præterea Castellanus, & Provisor. In magnis Urbibus sunt judices maleficorum, quorum præcipuus est Cancellarius, pro custodia actuum publicorum, collegium Notariorum, Connistabilis militum, & alii minoris conditionis.

RESPUB. PADUANA.

MORES PADUANORUM VETERES.

TRibuitur hoc Paduanis à Strabone (l. 5.) quod curam & solertiam in conficiendis tapetibus, antiquitus adhibuerint, verbo, operas manuum in contexendis pannis & variis aliis materiis exercuerint. Urbs Paduana reliquas ejus oræ antecedit urbes omnes, in qua 500. homines Equestris ordinis reperti. Vires ejus tantæ sunt, ut aliquando 20. millia militum expediverint.

MORES HUJUS TEMPORIS.

PAduani ingenti pollent animo, literis valde apti, ad omniaque alia exercitia maxime idonei, medicinæ studia imprimis amant, boni sunt equites, sed dubiæ mentis, consilia nova cum novo agitant die, erga peregrinos parum humani, nisi illos, ex quibus commodum aliquod sperant, Benefacta sibi exhibita labili servant memoriâ, observarunt curiosi, quod ament fœminas, quibus parvæ sunt mamillæ. Vid. Leand. in Ital. Philaleth, Forci quæst.

DIVI-

DIVITIÆ.

EPiſcopus, qui hic ſuam juriſdictionem ſacram exercet, percipit 30. millia coronatos nomine redituum. Abbas S. Juſtinæ ditior eſt, immo ipſe ordo Eccleſiaſticus tertiam partem divitiarum Paduanarum tenere dicitur. Ex Nobilibus familiis præcipuæ ad 8. vel 10. millia aureorum ſeorſim ex reditibus percipiunt, reliquarum minores ſunt opes. Quædam etiam Veterum familiarum 1000. pro redutu aureos habent. Reliqui, quibus fundus opes negavit, ex mercatura & lanæ ſericique manuaria opera illas hauriunt. Cumque ibi artes liberales vigeant, non parum commodi incolis ex peregrinorum frequentia accedit.

VIRES.

OMnes Paduani plus quam 400. millia hominum exhibere valent, ex quibus eligi poſſent 35. millia, quia armis tractandis ſunt apti. Veneti hanc urbem adeo firmam reddiderunt, ut præcipuum ſtatus ſui munimen ſit.

REGIMEN.

HÆc Reſpub. multos Nobiles Venetos exornat. Qui illis præſunt, ſunt, Podeſta, ſive Poteſtas, Gubernator, quem Capitaneum vocant, 2. Camerlingi, 2. Caſtellani. Habet præter hos ſex Vicariatus, in quibus ſuum exercet imperium.

REGIMEN DE ROVIGO.

HÆc ditio quondam Ducibus Ferraræ ſubjecta fuit, poſtea Venetis. Horum quidam Nobiles ipſius præſunt Regimini. Illi titulos habent Poteſtatis, Capitanei, Camerlingi, Magiſtri cubiculi: XVI. vero menſes hi omnes ſuis funguntur officiis.

VINCENTIA.

MORES VINCENTINORUM.

VIncentini vivacia habent ingenia, civilia, literis æque ac armis apta. Peregrinationes valde amant, & tam foris quam

quam domi ſplendide vivunt, multorumq; ſervorum numerum alunt, tam in ſpectaculis quam veſtitu ſplendidi, advenis humani, amicorum ſtudioſi, vindictæ avidi, indole ad amorem proni, Italis tamen audiunt contentioſi, qui hoc de illis dicterium habent. *Guardatevi d'un Vicentino aſſaſino, d'un Veroneſe ſenza propoſito, d'un Padovano in ſuperchio.* Præterea titulorum valdè ſunt avidi, adeo ut reliqui Itali riſum deliciaſq; faciant Comites Vincentinos, Marchiones Veronenſes, & Doctores Paduanos. Fœminæ illorum conſtanter & prudenter amant, plebs lanificio operam dat, nobiliores literis vel arti equeſtri vel theatralibus ludis: omnes fide & libertate ſuæ Reipub. probantur.

DIVITIÆ.

Dicitur quod Reſpub. Veneta capiat ex hac ditione ſingulis annis 80. millia aureorum. Vincentia 6. millia aureorum reditus accipit, qui in reparationem pontium, viarum, palatiorumque inſumuntur. Epiſcopi pariter 12. millia aureorum reditus ſunt. Ex pannis adhæc, ſerico & lana, quæ omnia magni apud ipſos ſunt pretii, ingens colligitur ſumma. Ipſum ſericum, quod in hac conficitur Regione, ſingulis annis 500. millia coronatorum præſtat. Hos nummos ſuppeditant Germania, Belgium, Venetiæ, Genua, Mediolanum, Bolonia, Ferrara. Veneti utique non parvam frumenti, leguminum, & vini copiam vendunt.

VIRES ET POTENTIA.

Omnis hæc Regio cum ſua civitate numerat circiter 200. millia hominum & Reſpub. 300. ſelectorum militum, qui ſub 4. tribunis militiam exercent, his 1000. ſclopetarii annumerantur, qui ex incolis eliguntur, ipſi Veneti pro præſente neceſſitate 16. millium militum ibi catalogum ſervant.

REGIMEN.

Habent in Vincentia Veneti Magiſtratum, qui Podeſta dicitur, cujus ſtipendium eſt 35. aureorum per menſem. Poſt illum eſt Capitaneus, Camerlengus, ſive Cubicularius. In reliquis etiam oppidis, alii ſunt ejuſdem tituli podeſta,

podesta, qui omnes Nobiles Veneti sunt & 16. mensium spatio, suis funguntur officiis. Præterea XI. ibi numerantur pro Nobilibus Venetis Vicariatus, qui tamen solum in civilibus caussis cognoscunt. In criminalibus consilium judicium fert, quod antiqua dicitur. Curia composita ex 12. Vincentinis, ex quibus 4. sunt Doctores & octo alii, singulis vero 4. mensibus officia sua mutant. Hodie consilium illud de levioribus tantum cognoscit criminibus, majoris momenti ab ipsa Repub. Venetorum deciduntur. Habent vero etiam Vincentini suos deputatos, qui civitatem repræsentant, quorum officium est, de rebus illis consulere, quæ ad salutem & honorem Reipub. spectant 14. Primarios Nobiles, dictos Equites communes, qui cum ministris suis pondera, mensurasque examinant, & ad Dominos deputatos omnia deferunt, qui quotannis eliguntur, non secus ac illi, per consilium 150. Civium. Hæc & præcedentia leguntur apud Leand. in sua Ital. Scot. Ital. Philalet. Forci, quæst. Bart. de Pasi Tariffa di Posi.

VERONENSIUM MORES.

VEronenses ut plurimum bellatores sunt, ad omnes artes & scientias apti, literis insigniter faventes, boni equites, in moribus vivendi & familia alenda magnifici, fideles in consiliis. Benefactorum non tam facile obliviscuntur, peregrinis humani sunt, fœminas nec nimis faciles, nec nimis amant difficiles. Ingenium habent sublime, quod indole naturali ad arma fertur, quibus etiam ad privatam abutuntur vindictam, adeo ut, cum duella misceant, in arenam cum 60. bene armatis Nobiles descendant, Fœminas satis eximiæ habent speciei, quæ superbe vestitæ incedunt, & peregrinis solito favent.

DIVITIÆ.

VEronenses ingentem habent serici copiam, quod valde æstimatur, adeo ut solus locus insulæ Scalæ pro 50. millibus illius coronator. protrudat. Ex lana pariter non levem nummorum colligunt vim, ipsi soli Veronenses adeo magnum ex lana & serico faciunt quæstum, ut ex illo 20. millia hominum vivant.

VIRES.

VIRES.

SEcundum quorundam calculum, vivunt in Veronensi ditione 200. millia hominum, ex quo numero Veronæ colligi possunt 15. millia armatorum. Militiæ Capitaneus vulgo dictus præest, qui singulis festis & Dominicis diebus numerũ copiarũ inire solet. In statione militari Veronæ numerantur ultra 200. militum præter turmas alias, quæ pro incolumitate urbis excubant. Reliqua loca milite armato optime sunt munita, non secus ac alia armaturâ, arcendo hosti idoneâ.

REGIMEN.

UT alibi, ita quoque hic Respub. Veneta Magistratum Podesta dictum habet. Hujus stipendiũ, quolibet mense, 40. aureorum est. Militiæ Præfectus tantum habet. Reliqui 2. Cameræ Præfecti sunt dicti Camerlingi. Præter hos 2. sunt Castellani, unus in S. Felice cum stipendio 50. aureorum ipsi in mensem solvendorum; alter in S. Petro. In Soava Gubernator est, & 20. aureos in mensem pro stipendio habet. In Peschiera Provisor est, & 25 aureos per mensem percipit. Omnes vero hi, qui Nobiles Veneti sunt, in officio 16. menses perstant. Mittitur etiam Nobilis quidam Venetus Provisor, qui lacuum curam gerit, & 12. menses officio præest, 34. aureos stipendium menstruum habet. Alter ejusdem conditionis est Castellanus à la Chiusa, qui 32. menses in officio permanet, & 30. aureos in mensem habet. Civitas Veronensis 21. Vicariatus sub sua jurisdictione tenet, quibus administrandis tot eo mittit Nobiles Veronenses, quot Vincentini & Paduani. Gaudent autem Veronenses consilio suo æque ut Vincentini, verum in ampliore libertate. Hæc de Veronensibus leguntur in Scaliger. Poet. 3. 2. Philaleth. Forci quæst. Boter. della Repub. Venet. l. 1. Scot. Itiner. Bartol. de Pasi Tariffa di Pesi.

BRESSANORUM MORES.

BRessani sunt concordes, ingenio bono præditi, laboriosi & cuniculis agendis, vallis struendis, apti, nec facile

benefactorum memoriam perdunt, timidas amant fœminas, linguam sonant agrestem, ita ut Bergamenses, armis addictissimi sint, & libere agant. Ingenia sua subtilia non fraudibus, sed benefactis impendunt. Fœminæ parsimoniæ studiosissimæ sunt, & pulchritudinem cum loquendi libertate conjunctam habent: Viri agriculturæ laboribus incumbunt, pannos conficere, varii generis arma conflare, mercatum exercere, inter præcipuas ponunt occupationes.

DIVITIÆ.

EX textrina lanæ magna percipiunt lucra, lini tantam habent abundantiam, ut ad exteros plus quam 50. millia librarum mittant. Sicut ex lino, ita quoque ex armis confectis, fructibus varii generis, panni abundantia, minoribus mercibus, chalybe, charta, multisque ferri instrumentis, lucrum non leve colligere solent.

VIRES.

HÆc Regio armis varii generis adeo munita est, ut nullus Italiæ locus. In sola Cardona, urgente necessitate, perfici possunt, spatio unius diei, 200. sclopeta. In Bressa urbe plus quam 200. reperiuntur tabernæ apertæ, in quibus varii generis arma conficiuntur. Arx Bressensis ingenti copia tormentorum munita est, adeo ut velut armamentarium Venetorum sit: Bressanorum numerantur 7. vel 8. centena millia: quin ipsa Urbs Bressensis 12. millia hominum capere dicitur, qui ad arma gerenda apti sunt; reliquorum numerus 36. millium est. Arx Bressana pro insuperabili habetur: intra urbem 4. sunt millitares peditum turmæ, quælibet 60. habet milites, præter 300. selectos sclopetarios: in arce 2. turmæ singulis servantur diebus, loco præsidii. Non referemus nunc bene multas arces & propugnacula munitissima, quæ firmo militum robore contra exterorum invasiones velut stipata sunt.

REGIMEN.

REspub. Venetorum servat in Bressa Magistratum, Potesta dictum, cum stipendio 40 aureor. per mensem, Ca-

pitaneum vel Gubernatorem sub eadem conditione, Castellanum vel arcis Gubernatorem, Cameræ Præfectum, Provisorem, in Salo, & Asolas in Orizi Nuovi, in Lona. His omnibus Nobiles Veneti præsunt, qui 16. menses officiis funguntur. Est quoque in Rocca d'Anfo Nobilis Venetus cum titulo Provisoris & Castellani: huic, & reliquis omnibus sua certa sunt stipendia. Vid. de his Hentzner. Hodœpor. Pighii Hercul. Prodic. Scot. Itin. Philalet. Forci quæst. Boter. della Repub. Venet. Leandr. Ital. Bartol. di Pasi Tarriffa di Pesi.

BERGAMASCORUM MORES.

Bergamasci valde sunt civiles, subtili ingenio, tam literis, quam mercaturæ apti: illorum dialectus admodum rudis est.

DIVITIÆ.

Ex lana, cujus copia abundant, tapetes magno conficiunt numero, Spalliere dictos, quorum copiam Lombardis, Germanis, & Constantinopolitanis ministrant. Reliquæ res, ex quibus thesauros colligunt, sunt, caro, panni, butyrum, caseus, carbones, &c. Per omnes partes mercaturam exercent, non secus ac Genuenses. Die S. Bartholomæi nundinas habent publicas, ad quas Itali, Germani, Helvetii, aliæque plurimæ confluunt nationes.

VIRES.

Bergamascæ Gentis 24. millia numerantur, ex quibus 4. millia militum Bergamensium legi possunt; reliqua pars 12. millia in Bergamasca explet. Est communiter in Bergama statio CCC. militum.

REGIMEN.

Veneti in Bergama potestatem, Rectorem dictum, cum Capitaneo, habent, quorum officium 16. menses durat. Unus Camerlengus vel cubiculi Præfectus per 32. menses officio præest. Castellanus Zapellæ, 16. menses. Podesta in Cluson, 16. menses. Provisor in Martinengo, per 32. menses. Podesta & Provisor in Roman. tantum temporis. Atque

hi omnes sunt Nobiles Veneti. Ultimum, urbs Bergamensis suam exercet peculiarem jurisdictionem, ad quam judices mitti solent Nobiles quidam Bergamascæ. Hujus relationis documenta apud supra citatos vid. auctores.

FORUM JULII.

EJUS INCOLARUM MORES.

INcolæ hujus Regionis sunt agiles, concitatorum affectuũ, laboribus dediti. Præsertim vero Udinenses magni sunt animi, generosi, magnifici, humani, cùm suis, tum maxime peregrinis.

DIVITIÆ.

PRo Venetis ex Foro Julio ferrum evehitur, tam rude, quã in instrumenta deductum: præter hoc inde habet argentum vivum, chalcanthum, cinnabarim, vinum, farinam, legumina, omnisque generis fructus.

VIRES.

OMnis hæc ditio complectitur CC. circiter millia hominũ, ex quibus colligi possunt 20. millia militum Palmæ præsidiarius miles 12. turmis peditum absolvitur. Excubiæ ubique sunt instructissimæ: Dalmatiæ velites singulis noctibus suas excubiarum obeunt vices. In Monfalcone numerus 150. militum servatur, non secus ac in Moran.

REGIMEN.

IN Principio, hæc Regio Longobardorum experta est imperiũ, postea sub Imperatorum acquievit Imperio, donec tandem Veneti omnem illius occupassent possessionem. Hodie igitur in Udena habent Mareschallum, Locotenentem, Thesauri Præfectum: Horum secundus & ultimus quidem per 16. menses officiis funguntur, primus 32. Est in Palma Provisor Generalis, Thesauri Præfectus, Provisor della Cita del Friuli, Podesta in Monfalcone; hique omnes administrationem 16. mensium obtinent. Hi cum aliis, qui in reliquis oppidis agunt sibique commissa negotia administrant, Nobiles Veneti sunt, & certa sibi destinata recipiunt stipendia.

ISTRIA.

ISTRIA.
MORES GENTIS.

QUidam, hujus Gentis incolas dicunt parum cõmodâ frui valetudine, ideoque parum habere animi. Postremum vero de illis effatum non est omne ex vero, quod multi ex hac gente prodierint, virtute bellica & meritis in Rempub. maxime clari. Pro explorato adhæc habetur, ibi multos reperiri, prudentiâ magnisque ingeniis præditos; neque vero ullos ipsis laudem humanitatis erga peregrinos jure denegabit. Sclavonicam & Italicam linguam solent loqui communiter, habentque arcus, choreas antiquitus peculiari ritu peragere solent. De his vid. Pierre d'Avity tom. 3. in descript. Reipub. Venetæ p. 157.

DIVITIÆ.

REspub. Veneta singulis annis ex hac Regione percipit 24. millia aureorum. Ex diversis nimirum reditibus & mercibus rerum variarum, ut olei, vini, ligni, tum lapidibus, struendis ædibus aptis, piscibus, fructibus, aliisque rebus, excepto quod Reipub. 150. stares salis (quæ sunt mensuræ Venetæ) singulis reddat annis. Hujus Regionis incolæ vulgò creduntur pauperes, propter Vicinas Venetias, quæ ob ingentem incolarum multitudinem, omnes vicinos fructus attrahunt. Suppeditat hæc Regio Venetis caseum, carnes suillas sale conditas, vina, oleum, tergora, pisces salitos, aliosque in magna abundantia fructus.

VIRES.

CReditur, quod tota Istria Venetorum, non plus quam 64. millia hominum capiat. Ex quibus 50. millia factionibus laborant, quæ dissensio non levi damno cives affligit, quorum raritas, Venetis hanc imposuit necessitatem, ut magnam libertatem & immunitatem illam incolere volentibus promitterent. Quamvis autem tanta non abundet incolarum multitudine, optime tamen munita est, & hoc præsertim exinde, quod aditum difficillimum præbeat, quapropter non nisi maritima vi occupari potest.

REGIMEN.

MAxima hujus Provinciæ pars ad Venetos ſpectabat, & reliquum, domum Auſtriacam. Olim fuit Marchionatus, quem Imperator Henricus Gothopoldo donavit. Dein Veneti illius partis maximæ paulatim nacti ſunt Dominium, jam ibi ſuos miniſtros, Podeſta dictos, habent, quibus juncti ſunt Capitanei, conſilarii abſoluta Judicium ferendi poteſtate gaudentes, non minus in cauſſis civilibus, quam vero criminalibus. Habent quoq; Generalem Proviſorem, Gubernatorem, & alios in oppidis imperia exercentes, qui omnes Veneti Nobiles ſunt. Hæc documenta legi poſſunt ap Magin. Geogr. Boter. Rep. p. 1. l 1. Manzol. Iſtria. Bart. de Paſi, Tariffa di Peſi, Fioravanto Specchio l. 1. c. 12.

CRETA SIVE CANDIA. EJUS INCOLARUM MORES VETERES.

CRetenſes boni erant milites, prudentes vero exinde æſtimabantur, quod eſſent ſophiſtæ, quorum tantus ibi erat numerus, quantus nullibi: in ſermone magis ſenſa verborum, quam ornatum attendebant, erant ſobrii, & Religioni addicti, faciles quidem in offenſis, ſed faciliores ad illarum oblivionem, mare ſæpiſſime navigabant, mendaciis ſtudebant, inde divi Apoſtoli dictum, Cretenſes ſunt mendaces, improbam Venerem contra naturam inſani frequentabant. Militares & agreſtes occupationes invicem miſcebant, arcum tendere, ſuper ardua montium eniti, currendo alios prævertere, Juventutis erat ſtudium. Qui liberæ erant conditionis, liberos ſuos cantando leges docebant, ſecundo cantu laudes Deorum, tertio fortia magnorum Virorum facta cantabant. Venatum pueros pedibus nudos in loca ſaltuoſa mittebant, certis diebus inter illos prælia inſtituebant, choreas cum armis illos ducere ſeniores jubebant, quod genus ſaltationis pyrrhicum vocabatur, quod illius inventor eſſet Pyrrhichius Cydonienſis. Ita vero illi otia fallebant, ut ſub illis aliquid ad bellum neceſſarium ſimul addiſcerent. In conviviis peregrino ſuperiorem cedebant locum, primam autem conſidentes memoriam Principis ſui faciebant, cui 4. partes dabant. Ædes habebant geminas, unam pro ſe ſuiſque,

que, alteram pro peregrinis; mensam, ollá vini aqua castigati onerabant: potiores autem ciborum portiones, robustioribus vel sapientioribus ministrabant. Exemptâ fame, mensisque remotis, de publicis negotiis sermonem habebant, tum de rebus, quæ in bellis illorum actæ essent, illos laudando, qui fortiter rem gesserant, illorumque exemplo juventutem excitando. Vestibus iisdem æstate & hyeme leviter corpora tegebant.

Veteres Cretenses dicti Eteocretes, quod multarum rerũ ad vitam utilium inventores essent, in numerum Deorum relati sunt. Invenisse autem dicuntur ferri usum, cum modo illud liquefaciendi, mel extrahendi, primi fuerunt concordiæ & disciplinæ gladiorumque auctores. Navigationis prima inventio, ipsis quoque tribuitur. Primi etiam musicam ad usum deduxerunt, & illam aliis nationibus suppeditarunt.

Saltationes tanti faciebant, ut illis præcipui dignitate oblectarentur, adeo, ut nemini choreas ducere, nisi Nobili & Regali sanguine nato, esset permissum. Mascula Venere improbè ardebant, & masculos sæpius radebant. Connubia illorum quod attinet, omnes Cretenses tenebantur uxores ducere, quamprimum ex grege puerorum amori obnoxiorum evasissent: quod si frater sororem duxisset, mediam partem fraternæ portionis pro dote habebant. Vid. de his Xenophont. l. 4. Plat. de LL. Strab. l. X. Plutar. tractat. de amicit: frater. Ath. l. 13. c. 7. Heraclid. de Polit. Ælian. Vari. Hist. l. 2. Stob. Solin. Lucian. de saltat.

MORES HUJUS TEMPORIS.

Quamvis puritas aeris, hujus insulæ incolarum ingenia subtilia reddat & vividia, illa tamen fertilitas terræ corrumpere videtur, & parum laboriosos, gulæ deditos, adulteros, voluptatum sectatores facit. Quemadmodum illi, continentis habitatores, effœminatissimi laborum, & operis, & universim omnes in amoribus insani judicantur.

Cretenses in artibus liberalibus parum sibi placent, quin potius vitro curas pellere, & illo *partem solido de die demere* amant. Paucissimos literis deditos, vel armis invenies, plurimos vero agriculturæ & pecori alendo, maritima tamen

prælia vehementius, quam terrestria exoptant, nec meliores quam in maribus Victores evadunt. In conviviis unus alteri propinat, & mutuis se salutant amplexibus, manus porrigunt, quas osculo tactas ad frontem allidunt, potum ante ordinem exigere indecorum habetur.

Opibus validiores, eodem modo quo Veneti incedunt vestiti, plebs prolixos alit crines, in fronte tamen præcisos.

Fœminæ in publicũ non prodeunt, nisi ad Ecclesiam euntes vel alicujus negotii ergò. Insulæ incolæ partim Græcæ, partim Italicæ sunt nationis, qui tamen Italico vivunt more, sermone utuntur Græco, sed corrupto.

Cum fœminis suis saltare voluptati ducunt, ita ut gladio sint accincti, & pharetra muniti, quod turpe putent discinctum armis videri: saltantes capita in altum jactant, gladiis & scutis constrepunt, & vario saltu decertant. In funeribus Græcorum sequi morem consueverunt.

RELIGIO CRETENSIUM.

NObiles tam Veneti, quam Cretenses, omnes propemodũ Ecclesiam Romanam sequuntur, reliqui vero Insulæ Incolæ Græcæ Religioni addicti sunt, exceptis origine Italis & aliis extraneis, qui Romanam sequuntur Ecclesiam. Reperitur ibi etiam Judæorum non exiguus numerus, qui tamen illius gentis crebras patiuntur injurias. Hæc insula suum habet Archiepiscopum, cujus sedes est in ipsa urbe Cretensi, Papæ subjectus, cerimonias Religionis Catholicæ sequitur: illi subsunt nonnulli Episcopi, qui sedes suas in certis urbibus habent. Nemo autem, præter Nobiles Venetos honores Archiepiscopales in Creta obtinere potest. Et Horum electio penes solos Venetos est, confirmationem Pontifex solum addere, illisque rubrum habitum, ut Cardinalibus, concedere solet.

REGIMEN.

REspub. in hanc insulam singulis bienniis novos mittit Magistratus, qui omnes incolas imperio regunt, ipsisque secundum LL. Venetorum justitiam administrant. Summus ibi Magistratus Ducis titulo gaudet, & secundus ab illo magnus Capitaneus: duos adjunctos habent velut Consiliarios,

2. Ca-

2. Cameræ præfectos, five Camerlengos, Nobiles Venetos, qui redituum curam gerunt.

Castellanus vel Gubernator arcis, potestatẽ alio migrandi non habet, quandiu suo fungitur officio, & id quidem sub pœna capitis. Est insuper ibi magnus Cancellarius Venetus, qui Cancellariam Cretæ urbis regit, sub cujus Imperio sunt omnes à Secretis & Scribæ publici. Reliqua officia minora non pauca sunt numero, quæ tamen à Nobilibus Venetis reguntur, & per plura eliguntur vota, quæ auctoritate Senatus comprobantur, qui supremo & absoluto Venetorum Magistratui subjectus est.

Cives urbis Cretæ sive Candiæ, Ducem suum agnoscunt judicem tam in civilibus quam criminalibus negotiis: omnium vero stationum milites, tam qui intra mœnia, quam extra illa agunt, sub jurisdictione magni Capitanei sunt, qui pariter de publicis negotiis, ut vectigalibus, tributis, decimis, exactionibus, aliisque publicis rebus cognoscit. Cessat autem omnium in Insula Magistratuum auctoritas, quando Provisor Generalis ibi agit. Hic equidem à Senatu Veneto extra ordinem, necessitate postulante missus, velut Regalem ibi exercet potestatem, solus ibi imperium tenet, solus thesauro præest publico, justitiam administrat solus, solus crimina punit, adeo ut ab ipsius sententiâ nulla permittatur appellatio. Quamprimum urbem aliquam accedit, illico ipsi claves ejus exhibentur, nec unquam aliter, quam Regali majestate insignis, in publico 24. hastatis stipatus conspicitur, ut alios ex longo ordine ponè sequentes taceamus. Gubernatorem militiæ, qui super omnes Capitaneos & milites imperium exercet, ibi invenies: hic non Nobilis aliquis Venetus; sed vel extraneus virtute probatus esse solet. Hic tamen, sicut alii, à Provisore Generali dependet. Est & Provisor equitum, Rector Candiæ: huic quidam adjunctus est, titulum Consiliatii habens eadem pollens auctoritate, & jura civibus reddens. Reliqua loca Nobiles Venetos Rectores habent. Cum vero Senatus Venetus inconstantiam & perfidiam Græcorum cognitam haberet optime, eo colonias misit, præcipua Veneta Nobilitate plenas, inter quas, plurimæ divisæ sunt auctoritate Senatus sedes.

Habitatores Insulæ divisi sunt in Nobiles Venetos & Cre-

tenſes & plebem. Nobiles Veneti iiſdem fruuntur immunitatibus, quibus alii Venetiis, qui in magnum recipiuntur conſilium.

DIVITIÆ.

RESpub. Veneta quolibet anno ex hac inſula ultra millionem auri accipit: Reliquæ divitiæ colliguntur ex vino, corio, caſeo, fructibus, malis aureis, citreis, ſerico, lignorum varia ſtructura. Solent vero Cretenſes illorum vina Conſtantinopolim deferre, & inde in alias Regiones.

VIRES.

NUmerantur in hac Inſula ad 200. millia incolarum: Veneti in ſola Urbe Cretenſi catervas 2000. hominum alunt. qui præſidio urbem & arcem muniunt: Reliqua pars inſulæ cuſtoditur per alia 2000. militum, adeo ut 4000. millia invicem connumerentur. Cæterum, adeo hæc inſula firmis eſt munita propugnaculis, ut vix illius ſimilem invenire liceat, &, ubi ars deeſt, natura locorum firmam ſecuritatem præſtat, nec quicquam illam viribus debilitare poteſt, quam diſcordia Græcę & Latinæ Religioni addictorum, quæ intra Nobiles Venetos & Cretenſes vigere ſolet. Non leve vero hic Venetis à Turca ſemper incubuit periculum, cum quo, dubio ſæpius Marte, bella gerebant, quem tamen hodie, felici Victoriæ ſucceſſu, maxime fatigant, & ejus potentiam imminuunt. Horum & præcedentium enarratio legitur in Cotovic. Itiner. Boter. Sat. l. 4. Cruſii Turcog. l. 2. Bellon. obſerv. l. 1. Geſner. Mithrid. Bartol. de Paſi Tariffa di Peſi Fioravanti Spechio l. 1. Soranzo Ottom. Veterem hujus Inſulæ Politicam adminiſtrationem & Religionem vid. ap. Pierre d'Avitii tom. 3. p. 183. & 184.

DE STATU MAGNI DUCIS FLORENTIÆ.

MORES VETERES FLORENTINORUM.

OLim Florentini opibus erant potẽtes, verum magni prædones, & feri. Amori, choreis, voluptatibus, magicis artibus valde erant dediti, contra, peregrinis affabiles & humani, quos commode accipiebant. Eo uſque fortitudinis famam obtinebant, donec animum in delicias & ſuperbiam indulgerent, & ebrietati ſe darent.

Variis artibus mechanicis ſicut & agriculturæ operam dabant, in otio ſacris præſagiis rebuſque naturalibus inveſtigandis ſe occupabant. Bis de die quietem capiebant, & ſibi omni ſpecie magnificentiæ in voluptatibus per nuda mancipia & fœminas quas cognoſcebant miniſtrare jubebant. Magiſtratus illorum veſte erat indutus purpurea ad fimbriam uſque, inſigni ſella quoque curuli conſidebant, cujus poſtea uſus Romam eſt tranſlatus. Lectos floribus& auro conſpergebant: ligulæ, quas ad pileos ex floribus alligabant, plerumque erant aureæ. Tubæ bellicæ inventores, lictorum, Virgarum, ut & aliarum rerum eſſe dicuntur. Singuliſque Nonis ſuum ſalutabant Regem, & tum de negotiis conſilia ſuſcipiebant. Nomen pariter Iduum, quibus utebantur Romani, ab illis ortum habet.

Cum fiſtulis luderent, ſervos ſuos flagris cædebant, & inter ſe pugnabant, uxores illis erant communes, quæ ſui corporis magnam habebant curam, nec pudori ducebant illas conſpici nudas. Infantes communi ſtudio educabant, quum illorum pater eſſet in incerto; ſi quis eſſet necatus, illius caput purpurâ velabant, & coronabant, & clypeò impoſitum cadaver humabant.

Milite & armis abundabant, neque ulla inopia argenti laborabant, quin eo potentiæ devenerant, ut magnam occuparent Regionem, quam nobili urbium ſtructura decorabant. Maris Thyrreni dominium poſtea ſibi acquiſiverunt, ſuoque equitatu reliquis facti ſunt formidabiles. Mos illorum hic erat, ut quælibet urbs lictorem mitteret, qui ante legem cum faſciculo virgarum & ſecuri iret, cumque omnes duodecim populi Florentiæ exercitum militum congregaſſent, præmittebant XII. homines, baculos illi præferentes, quem Ducem & caput elegerant, Cum inter illos quendam haberent, qui alia debita contraxerat, & ſolvendo creditoribus non eſſet, pueri ipſum vacuâ crumenâ ſequebantur, quod magno ducebant opprobrio.

Cum ſonitu muſicæ ſacra ſolebant facere, & exta inſpiciebant, utebantur divinationibus & interpretationibus fulminum, tonitruum, rerumque aliarum. Hæc de illorum antiquis moribus vid. apud Strab. l. 5. & 6. Clem. Alex. exhort. ad Gent. Heraclid. de Politi. Diod. Sic. l. 5. Ath. l. 4. c. 16. Macrob. Satur. l. 1. Plin. l. 21. Strab. l. 5.

Macr.

Macr. Satur. l. 1. Plin. l. 16. Plutarch de cholera. Athen. l. 18. Clem. Alex. ad Gent. Liv. l. 10. Diodor. l. 5. Dionys. Halic. l. 3 Arist. de Mirab. nat. Heraclid. de Politiis. Macrob. in som. Scip. l. 2. Cic. de Div. l. 2 Serv. ad Virg. l. 12.

MORES HUJUS TEMPORIS.

TEmperatus & subtilis hujus Regionis aër incolas præstat ingeniosos, optimeque ad literas, agriculturam, & mercatum aptos, magis autem superstitioni deditos, quam bellatores. Florentini, qui versus orientem magis & meridiem, quam Mediolanenses sunt positi, liberiorem habent sermonem, & videri volunt, parum comedunt, & Mathesi admodum sunt dediti. Labores facile ferunt, si spem aliquam lucri habeant. In victu adstricti & parci sunt, non tam propter avaritiam & paupertatem, quam naturali inclinatione, in Privatis consiliis optimi sunt, minus cum in publicis conventibus consulunt, offensarum difficile obliviscuntur, non minus quam accepti beneficii. Peregrinos humanitate, re, & consilio adjuvant.

Modestas suas fœminas paucorumque verborum esse volebant, neque per plateas vagabundas, sed domi inter privatos parietes clausas. Illæ vero delicate vivunt & vestibus elegantes spectari volunt, magis liberis & servis, quam omnibus reliquis faventes.

Pisani, qui olim tantæ erant potentiæ & animi, ut Maria Europæ & Asiæ navigarent, & omnibus Principibus terrori essent, inter se capitalibus diffident odiis, superbi, vindictæ cupidi, peregrinis tamen suaves & humani. Bona suppeditant consilia, sed inconstantia, quod in aliam mox descendant sententiam, & prius consulta & omni ratione salubriter destinata rejiciant. Licentiam, & sine fuco affabilitatem in fœminis amant.

Senenses boni sunt in consiliis, civiles, grati &, literarum studio valde dediti, irarum & offensionum memoriam facile sepeliunt, exhibiti tamen sibi beneficii semper memores, in Exteros humanitatis sunt expeditæ, accurati pulchritudinis censores, quâ illorum muliebris sexus eximia pollet. Poëtarum lectione animos excolunt, ut non nisi gravitate

insignes

insignes modestæ & acceptæ omnibus videantur.

Pistenses sunt hilaris & animosæ indolis, sed factionum & odiorum pleni, in sermonibus tamen suaves. Amori satis sunt obnoxii, fœminas mediocris staturæ, & quæ nec parum, nec nimium loquuntur, amant. Illæ vero satis affabiles sunt. Illi de Prato diffusi sunt in sermone, de Arezzo avaritiæ vitio laborant, fœminas impensè habent charas, cantatrices. Subditi Magni Ducis venationi vacant. Florentini & illi de Livorno, aliique qui Maria accolunt, omnem vitam suam in honorato quæstu parando ponunt, neque indecorum Nobilibus est mercaturam exercere, & artibus manuariis vacare. Pisani vero magis armis quam mercatui dediti sunt: Aretini cum aliis parvo victu contenti Senenses vero splendidas amant mensas, & his sæpe magnos opes abliguriunt. Incolis hujus regionis natura potius, quam luxus vestimenta paravit, fœminæ tamen cultissimo habitu se exornant, qui multum curæ, & plus habet sumptuum. Ultimò, Florentina vel Tuscana lingua omnium est elegantissima, quæ suâ suavitate tam Italos, quam exteros admodum afficit. Vid. hos descriptos mores apud Cardan. Philaleth. ForciQ. Pierre d'Avity hic.

REGIMEN POLITICUM REIPUB. FLORENTINÆ.

FAmilia Mediceorum sæpius ad summos honorum gradus in Repub. evecta fuit, mox invidia & livore suppressa; Tandem Imperium anno 1531. obtinuit, cum nimirum Florentini à Principe Auriaco Duce belli, Caroli V. Imperat. urgerentur, ut Principem Alexandrum Mediceum crearent, qui per eundem Imperatorem Dux factus est, cui in matrimonium Margaritam filiam suam naturalem collocaverat, adeo ut ab illo tempore hac oriundi famila absoluto imperio illas regerent Ditiones, quæ Dominos Florentinos agnoscebant. Postea anno 1569. Papa Pius V. creavit successorem Alexandro Cosmum Ducem Mediceum, ab illoque tempore his titulis & dignitate usi sunt. Nunc liberi Status absoluti sunt Principes, respectu Florentiæ & Pisæ.

Novissimum vero quod attinet statum, Feudi nomine

Sienam

Sienam tenent, tum Marsilianam & partem insulæ Elbæ à Rege Hispaniæ, pro cujus recognitione quilibet Dux semel pro semper 10. millia coronatorum Regi Hispaniæ persolvit, qui aliunde ab Imperatore nimirum, pro Statu Sienæ investituram accipit, respectu nimirum territorii & urbis Saturniæ, &c.

Princeps 30. habet Nobiles cameræ, Dominos titulorum, puta, Marchiones, Barones, & alios tam suæ ditionis, quam extraneæ 60. Nobiles pueros 24. nigro sunt habitu, hique Ducem in castra sequuntur. Magnum magistrum à poculis, Scalco maggior 200. Nobiles apparitores, quibus diversa sunt officia, ut magistri ceremoniarum, magni Culinæ præfecti, magnus magister, cum aliis curiæ magistris, unus autem culinæ magister in aula, alter in castris sua præstant Duci officia.

Præcipui vero illius ministri sunt Connestabilis, Prior conventus S. Stephani, qui velut magnus est Cancellarius, Thesauri Præfectus Generalis, Ammiralis vel supremus Architalassus, Generalis vel Præfectus equitum & peditum, A Secretis Status & belli, Gubernatores locorum, quorum Sienenses & Livornenses in magno sunt honore. Habet Legatos vel Agentes ita dictos apud Papam Imperatorem, Regem Galliæ, Angliæ, Medenos, Mediolanos, Venetos, Lucenses.

Consilium Principis ex 8. constat Doctoribus, vel literatis, quorum manibus omnia committuntur negotia. Ex aliis XII. Nobilibus multi eliguntur, qui quandoque Legatorum & aliorum officiorum munera obire solent.

Quod ad Regimen regionis, ab illo tempore, quo Imperator Carolus Magnus Florentiam in bonum asseruisset statum, creati sunt duo Consules pro anno, quibus adjunctus est Senatus & Consilium 100. hominum, experienta & usu rerum pollentium. Postea hic ordo immutatus est anno 1220. secundum quosdam, secundum alios 1254. electique sunt X. Gubernatores: Impetrata dein libertate ab Imperatore Rudolpho anno 1287. Magistratus decem hominum mutatus, & ad octo priores redactus est, cum Præfecto justitiæ, cujus regimen per duos solum menses durare debebat, retinens Veterum nomen. Atque hoc illius Reipub. Regimen multas mutationes est passum, donec tandem sub hac ratione, quæ adhuc hodie durat, constitit

Hodie

Hodie igitur urbs Florentia gaudet specie pristi næ suæ libertatis, quod omnes ordinarios suos Magistratus & Gubernatores habeat.

Numerat autem 48. Senatores, ex quibus per tres menses 5. cum Imperio præsunt, & personam Principis repræsentant; adjunctus est illis Auditor & Fiscalis, hoc est Procurator & Advocatus Ducis, suntque supremi judices. Pro criminum punitione 9. Ex Magistratu sunt, quibus adjuncti Auditores, à Secretis, Cancellarii, & Sub-Cancellarii: Magistratus novem personarum, habent suum Cancellarium, Sub Syndicum, Sub Cancellarium, aliosque ministros, quibus cura incumbit statum conservandi, Fortalitia & ædificia Ducis conservandi. Sex propter mercaturam & mercatores constituti adjunctos quandoque habent XI. alios ut faciant 17. in summa. Hi de negotiis num quis solverit nec ne dijudicant, à quorum judicio nefas est appellare. Ars vel collegium mercatorum, ubi de negotiis mercatorũ consultatio fit in caussa permutationis & aliarum rerum. Collegium lanæ ex 8. constat consulibus & tribus conservatoribus, qui de rebus tam civilibus, quam criminalibus judicant. Collegium serici, ministri assecurationum, nummos spectantium. 6. ministri abundantiæ, qui ex numero Senatorum eliguntur. 8. ministri adipis, constituti in rebus liquidis, ut oleo, butyro, &c. pretiumque illis imponunt. Ministri pupillarum & viduarum, & ministri & conservatores honestatis urbis Florentiæ, quam cultam & nitidam scortisque vacuam servare tenentur: in his autem officiis semper quidam ex Senatoribus sunt.

Sunt præterea Florentiæ conservatores Legum, qui summa pollent auctoritate, & tam plebejæ sortis homines, quam vero ipsum Magistratum delinquentem puniunt. Est camera rationum, dicta Sopra Sindici, quæ calculum omnium ministrorum examinat, qui curam habent redituum Magni Ducis. Camera Ducalis vel Fiscalis, in qua bona reorum Fisco adjudicantur.

Magnus Dux habet Florentiæ 4. Archivi conservatores publicos, qui ab ipso eliguntur. His vero, pro custodia publicorum documentorum, operam 4. Notarii præstant, 4. coadjutores, & 2. Tavolaccini, qui ministrorum ad instar sunt, scripturas quærentium. Quatuor conservatores de omnibus

omnibus cognoſcunt Proceſſibus, qui intra privatos & Notarios occurrunt, ratione contractuum, ſtipendii, & aliarum inde dependentium rerum. Cancellarius ſcribit vel ſcribi procurat omnes deliberationes, commiſſiones, informationes, literas, diſpoſitiones, Decreta Magiſtratuum, omnes Archivi claves in ſua habet cuſtodia.

Omnes Status communitates, ubi Archiva reperiuntur, obſtrictæ ſunt mittere ad Archiepiſcopum Florentiæ, omnia publica documenta, quæ ibi reperiuntur.

Extra Florentiam, omnes loci ſuos habent Rectores, qui juſtitiam adminiſtrant, dicuntur ſuo nomine Poteſta, cum judicibus, Equitibus, Notariis, & tribunis militum, ita ut omnes extra Florentiam populi dividantur, in Poteſtates, Vicariatus, & Capitaneatus.

In urbe Piſa talis hodie eſt Magiſtratus. Eſt ibi Vetus Commiſſarius ſive Generalis, qui Vices Gubernatoris habet, cui adjunctus eſt judex, qui tamen ſententiam ſine commiſſarii permiſſione ferre nequit. Habent præterea Notarium, coram quo debita examinantur, dein 2. Notarios, qui de criminibus cognoſcunt, cum judice & Commiſſario & 2. conſulibus maris, qui Florentini ſunt, & in officio per annum ſubſiſtunt, de negotiis mercatorum maritimis cognoſcentes.

Sienenſium hodiernum Regimen quod attinet, hoc propemodum ſimile eſt illi, quo, cum liberi eſſent, utebantur, niſi quod magnus Dux ſuum ibi habeat Gubernatorem, vel pro-Præfectum Generalem, qui tam Sienam, quam reliquos ſtatus omnes Imperio regit. Reliquit vero illis Dux Magiſtratum populi, Priores, Conſiliarios, cum iiſdem privilegii immunitatibus, & juriſdictionibus, &c. quibus antea gaudebant. Magnum conſilium ex pluribus conſtat civibus. Huic Capitaneus populi, Priores, Conſiliarii adjuncti ſunt, & ei in conſiliis opem ferunt. Gubernator vero, pro ut ipſi viſum fuerit, illis conſilio præeſt. Solum vero populi Capitaneum poteſtas & honor manet, negotia magno conſilio proponendi.

Penes Ducem vero eſt eligere Capitaneum ſive Præfectum populi, ut & juſtitiæ præfectum, de cauſſis criminalibus cognoſcentem, omnium Status conſervatorem. Gubernator intra urbem habitat. Dux præterea ſibi electionem judicis ordinarii

ordinarii causarum Civilium servavit, tum 3. Rotæ auditiorum, 8. Capitaneorum Status Sienensis & 2. ministrorum custodiæ pro numero 20. civium.

Omnis Sienensis Status plurimas urbes & oppida pagosque habet, cum suis ministris & Gubernatoribus, divisus est in 16. potestates vel judicaturas (ita loquendo) 8. Capitaneatus.

Plurimos ibi reperies qui territoria benè multa loco Feudi à Principe possident, vel qui certis pactionibus obstricti sunt, illi data occasione servitia præstandi. Habent vero Principem vice Protectoris & defensoris. Hæc tam quoad Vetus, quod exiguis delibavimus, quam vero ad novum Florentiæ aliarumque civitatum Regimen leguntur apud Machiavell. in Histor. Florent. 100. Histor. sui temp. Giovani Hist. del Mondo, Leandr. in Ital. Mambrimo Rosco Supplement. della Histor. del Mond. Volateran. Geog. l. 5. Matal. Metelli Specul.

DIVITIÆ ET REDITUS.

Communis est opinio, quod hujus Principis reditus ascendant ad 1800. millia ducatonum sive coronatorum. Equidem omnis Florentiæ Status ipsi quotannis pendit certa 700. millia coronatorum. Hæc summa ex quatuor præcipuis velut scaturiginibus ipsi promanat, nimirum ex jure molendinorum, quæ tributum solvunt 280. coronatorum, sale, qui præstat 200 coronatos, publicis diversoriis, illisque qui conductas habent ædes, Tabellariis publicis, mensuris. Neque parva sunt tributa ex contractibus, dotibus, hæreditatibus, bonorum acquisitionibus, census constitutionibus, quæ ipsi quotannis 100. millium coronatorum summam faciunt.

Reditus, quos extra ordinem accipere solet, veniunt ex 22. Magistratibus, qui in Florentia agunt. Magistratus decimæ consistunt in illis, quæ incolæ solvunt pro illorum bonis immobilibus, hoc vero officium præstat Duci quotannis 100. millia coronatorum. Alia officia universim omnia Principi suo redituum certam præstant summam.

La Zecca sive moneta ipsi adnumerat 100. millia coronatorum, quotannis, quæ in Italia pro præcipua habetur.

Mulctæ ex condemnatis & confiscatis non infimam faciunt nummorum summam. Et à Judæis, qui in hac Repub. commorandi habent libertatem, pecunia colligitur. Florentini in singula capita 2. coronatos, Sienenses unum cum dimidio solvunt. Pisani & Livorni nonnihil quoque dant. Omnes, qui ex aliis locis huc commigrant, dona extra ordinem dare solent, ut inde aliquas consequantur immunitates.

Feudorum renovatio etiam commoda quædam profert, in statu Tienensi pro Cereali agro, qui aliis laborandus conceditur, 300. millia coronatorum penduntur.

Reditus bonorum immobilium Magni Ducis, & Domus Mediceæ sunt 200. millium coronatorum quotannis, qui tamen indies augeri solent.

In Regno Neapolitano principatus Capistram emptus per Ducem Franciscum pro suo naturali filio hodieque ad Magnum Ducem spectans ipsi 27. millia annua coronatorum portat.

Gaudet etiam quibusdam in Hispania reditibus. Tria Romæ possidet Palatia, & exinde ad 7. millia coronatorum. Multas lapidicinas, lapides pretiosos, pictores, sculptores, bonorum equorum copiam, quæ omnia nummos Duci conferunt non exiguos.

Adeo ut hic Princeps ordinariorum redituum quotannis 1800. millia conronatorum numeret, extra reditus incertos, qui ad calculum reduci nequeunt.

Sumptuum rationes quod attinet, creditur, quod X. centena mill. coronatorum singulis annis in necessaria impendantur sustentatio, fortalitiorum, & stationum militarium, ipsi ad minimum singulis annis 200. millia coronatorum accedit. Equestris militis sustentatio ipsi constabit 100. millib. coronatorum per annum & pedestris 22. millib. Sumptus qui in militiam nauticam impenduntur, adeo magni non sunt, quod ita multis triremibus Dux non sit instructus, sumptus qui in mensam impenduntur pro 300. qui ad ipsam accumbunt, 50. millia coronatorum calculum conficiunt. Cæterum quantum requiratur sumtuum, pro vestimentis apparitorum, musicis, Secretariis, Thesauri præfecto Generali, Præcipuis Principis ministris, Nobilibus, Legatis, locorum cultura, &c. Vid. insignem auctorem Pierre

d'Avity

d'Avity in descriptione Status Toscani, Tom. 3 p. 203.

Nec sane exiguam felicitatem hujus Ducis incolæ possident, quod in peregrinas oras, merces suas, ut sericum, pannos, tapetes exportent, ex indeque magnam pecuniæ vim sibi parant. Sola Florentia singulis annis pannum, sericum, lanam in tanta conficit abundantia, ut ex venditione harum rerum 2. milliones (ut vocant) auri percipiat, exceptis publicis reditibus 200. mill. coronatorum pro ædificiis, magistratibus, reparatione pontium, &c. Florentini pro bonis suis immobilibus 1200. millia coronatorum nomine reditus percipiunt. Hic Princeps adeo opibus potentes habet subditos, ut unus X. tonnas auri, quidam 200. 400. 600. 100. millia coronatorum in bonis possideant. Omnia quæ apud Florentinos sunt beneficia complectitur numerus 4. millium, quæ omnia magnos præstant reditus. In Equestri ordine S. Stephani haberi possunt 30. millia coronati, nomine redituum, quæ ex fundis colliguntur.

VIRES ET POTENTIA.

PRæter armorum apparatum, quo omnis Ducis militia est instructissima, illamque vim bellicam, quæ in sui status propugnaculis ubique reperitur, in armamentariis, numero & viribus potentissimis, tantam invenies armorum copiam, quanta pro armandis 80. millib. hominibus satis est, nec ullus est Italorum Principum, qui tantam tormentorum bellicorum vim quam hic in castra queat protrudere.

Florentini cum Pisanis numerant in suis ditionibus circiter X. centena millia 130. millia hominum Princeps pro custodia corporis sui centum Helvetios alit. Centum equites levis armaturæ, turmam equestrem sexcentorum sclopetariorum, aliam Nobilium instructam manum, dictam *Lancies Spezzates*.

Militaris ejus potentia constat ex 40000. hominibus, quorum tamen exigente necessitate 21. 22. tantum millia præsto esse solent. Huic militiæ cum imperio præest Supremus præfectus equitum sive Generalis, cui alii minores centuriones obsequium præstant. Secundum consuetudinem hujus Gentis militiæ Præfecti potestatem habent, omnes ad militiam (exceptis ordinis sacri literisque deditis hominibus)

 cogere,

cogere, illorumque nomen in catalogum militum referre.

Quantum ad propugnacula, quæ securitatem & robur huic statui præstant, illa præcipua hæc sunt; monte Carlo, Pietra Santa. Salto della Cerva vel Cervia Rocca Sibillina & Filaterra opposita invasionibus Regis Hispaniæ, Scarperia, &c, Præcipuæ vero militum stationes sunt in Livorno & Porto Ferrajo. In Livorno semper 700. sustentantur milites. Portus hujus Principis 2. sunt insigniores, primus in Insula Elba, dictus Porto Ferrajo, qui ingenti copiæ navium & triremium commodam præbet stationem.

In Pisa armamentarium est, cum 12. triremibus, cum apparatu armorum insigni. Præter Vires maritimas omnis vis & potestas in Equitibus S. Stephani consistit: Institutus est hic ordo anno 1561. à Magno Duce Cosmo, sub nomine Stephani Papæ. Ex hujus ordinis occasione exstruere jussit aliquot triremes. Numerus illorum, qui sub hoc Equestri sunt ordine, ad 400. accedit, inter quos reperiuntur Marchiones aliique sorte nascendi Nobiles Viri, ad hos accedunt alii, nimirum 100. Rectores: qui omnes Principi sua præstare officia tenentur.

Enimvero ita hic Princeps omnibus iis videtur esse instructissimus, quæ ad arcendam hostilem vim requiruntur necessaria, nec solum tam potentiâ sua vi nixâ gaudet, verum & ab aliis Principibus Italiæ faciles habere potest suppetias, nimirum ex Portu de Livorno, ad hæc accedit quod ingentem possideat thesaurum, qui sicut aliarum rerum ita quoque belli nervus est. Qualis vero ibi servetur militiæ ordo, & quæ militibus concessæ immunitates, Vid. ap. Pierre d'Avity tractatione des Forces de Grand. Duc de Toscane p. 206. 207.

SERIES PRINCIPUM FLORENTINORUM EX FAMILIA MEDICÆA.

Everardus de Medices, cognomento Bicci, Principatum à populo Nobilitati infenso, oblatum recusavit anno CIↃ. CC. XC.

Joannes de Medices & de Bicci, omnibus perfunctus honoribus, ultra ambitum reliquit duos filios Cosmum & Laurentium.

Cosmus

Cosmus Magnus, Paterque Patriæ nominatus, opulentissimus fuit. Habuit tres F. quorum duo Joannes & Carol. obierunt sine liberis.

Petrus Cosmi F. cui duo fuerunt Filii Julianus & Laurent.

Julianus à Paccianis confossus anno 1478. relicto fil. Julio, qui Pontifex factus dictus Clemens VII.

Laurentius Petri F. Joannes, post Papa Leo X dictus Julianus. Capitaneus S. Ecclesiæ factus in Gallia Dux Nemorosii ducta sorore, Duc. Sabaud. Franc. 1. Gall R. amita.

Petrus Laurentii F qui in exilio periit, hujus filius Cosmus ob vagas libidines occisus.

Laurentius Petri F. qui à Leone 10. Pontif. Dux Urbini creatus est.

ALTERA PARS STEMMATIS.

Laurentius, Joann. F. Cosmi magni Frater.

Petrus Franciscus, cui duo fuerunt Filii.

Joannes Petri F.

Joannes fulgur belli dictus.

Cosmus quem Florentini vix XVIII. annum natum Ducem elegerant.

Franciscus, Cosmi fil. Magnus Dux Hetr.

Ferdinandus, Cosmi F. qui primum Cardinal. post Fratris obitum Dux factus est.

Cosmus II. Magnus Dux.

Ferdinandus II. Magnus Hetruriæ Dux.

Cosmi autem 2. reliqui numerabantur liberi Joannes Carolus, Matthias, Leopoldus, Christina, Anna Maria, Annæ Filia.

RATIO STATVS MAGNI DVCIS HETRVRIÆ.

HÆc cum in illo, quemadmodum apud alios, præcipue consistat, ut tranquillitas cum felicitate publica conserventur, has ob rationes Respub. Florentina opus habet amicitia & favore Pontificis Romani, tam propter majoris damni metum, si Papam inimicum sentiret, quam ob spem maximi incrementi, quæ à Papa huic statui accedere potest. Metus inde oritur, quod magnus Dux à nemine per-

niciosius & facilius quam à Pontifice invadi queat, idque propter situm Hetruriæ, quæ altissimis undique montibus objecta est. Hic vero situs illud efficit, ut Hetruria justâ potentiâ Pontificem invadendi, si hostem experiretur, recte uti nequeat, quod difficiles montium aditus magnum non capiant exercitum, & impeditissimum tormentis bellicis promovendis iter minetur. 2. quod facile annonæ caritate laboret, & urgente necessitate, vix necessaria Exercitui alimenta præstare posset. Contra, si ab adversa parte Pontifex ingrueret, aditum patentiorem haberet, & commeatus facilem abundantiam ex Latio, Lombardia & Bononia. Postulat igitur ratio status hujus Ducis, ut sibi quam addictissimum habeat Pontificem, dein Imperatorem Romanum, cujus aulæ ministris propter investituram tituli, munera ad 300000. aureorum distribuisse dicitur. Galliæ quoque Regem magna colit amicitia, quod illum Hispaniæ Regis sciat esse æmulum, & illius consilia, Italiæ possessionem hiantia maxime perturbet. Quomodo cum aliis Europæ Principibus jura colat amicitiæ magnus Dux, vid. cum aliis ap. auct. le tresor polit. l. 1. mihi p. 195. & seqq. Honor. in Relation. cap. de Magno Duce Hetrur. p 217. &c.

Trajanus Bocalinus in sua Pietra del Paragone in capit. ubi agit quod omnes Principes & Respub. per bilancem Laurentii Medic. libratæ sint, de Repub. Hetruriæ egregie sentit, dicens mihi p. 117. in fin. *Appresso dagli otto di Balia fu posto nella stadera lo Stato floridissimo de i Gran Duchi di Toscana, mirabile per l'eccellente qualita degli huomini che l'habitano, tutti fruttiferi, e che con il cervello e con il corpo, sempre hanno lavorato per l'essatto governo, oper la perpetua abundanza, per la pace, e sicura quiete, ch' egli gode di modo, che, essendo egli tutta sostanza, riusci il pari di qual si voglia sesnalata Monarchia.*

Alterum ejus est de hac Repub. judicium, in communi examine & censura omnium Rerumpub mihi p. 254. ubi Magnus Dux à censore accusatur, quod, tanta suarum triremium multitudine, nimiam exerceat licentiam. & quod mercium ex oriente advectarum caritatem inducat: ubi à Magno Duce censori respondetur, quod nulla possit dici perfecta potentia Principis, quæ non cum numero armatorum lignorum aliquod possideat in mari Dominium. Plura vid in sequent. His adjungi merito debent illa, quæ

Joann.

Joann. Bodin. l. 5. de Repub. m. p. 804. adprimè de Florentinis notavit, inquiens. Qui ad hæc animum intenderit mirari desinet, quid sit quamobrem Florentini ac Neapolitani Venetos & Insubres ingenii acumine in privatis rebus, rationibusque vincant, in publicis tamen vincantur. Nam Veneti prudenter consilia capiunt: quippe & à sententia discedere & saniora consilia sequi non dubitant: ut qui ingenii Viribus non satis confidunt nec diffidunt omnino: illi vero, sine nimia differendi subtilitate, sine ingenii ostentatione, quam semel sibi proposuerunt sententiam, mordicus tueri plerumq; putant, & cum se imperio dignos esse singuli arbitrentur, popularium imperium semper maluerunt quam optimatum. Hæc ille.

JUDICIUM POLITICUM DE REPUB. FLORENTINA.

ACutè de hac Repub. tam civilibus motibus turbata, quam pacata, Machiavellus sensisse videtur in suo de eadem Repræstantissimo libro cum passim ita dicit l. 2. Non alia ratione populus Florentinus subjugari potest, quam si sub unius Principis imperium mitteretur, à quo Virtuti suus honor haberetur.

Florentini neque libertatem tueri, nec servitutem ferre norunt. Nobilitas in privatis negotiis parem non fert, in publicis imperare cupit. L. 3. de dissidiis hujus Reip. ita signanter dicit: Romanorũ dissidia urbem istam ex æqualitate in summam inæqualitatem adduxerũt, Florentinorum vero ex inæqualitate ad mirandam æqualitatem revocarunt. Libertas apud Florẽtinos libertatis nomine opprimebatur. Lib. 7. hæc leguntur, Inimicitiæ Florentinorum semper sectis partibusque constabant, siquidem nulla partium, quæ Victoriâ potita esset, unquam unita stetit diutius quam dum pars adversa Vires adhuc haberet, quamprimum vero ea devicta extinctaq; esset, confestim illa, penes quam Victoria remanserat, cum neque metu coërceretur, neque prudenti consilio fulciretur, iterum in partes discedere cœpit. De corruptis illorum moribus ad finem ita sentit: omne studium eo desinebat, ut splẽdide vestitis inque sermone astutis, atque mordacibus esse liceret, siquidem is, qui alios dextre perstringere novisset, reliquorum prudentior habebatur.

Honorius in suis Relationib. de magno Ducatu Hetruriæ mihi pag. 215. hæc habet: Florentia in tanta rerum vicissitudine atque varietate non solum servata est, verum etiam insigniter aucta, ut amplitudinem suam ex persecutionibus & bellorum ærumnis propemodum derivaverit, & per suos hostes ad magnam gloriam evecta sit.

RESPUB. LUCENSIUM.

MORES GENTIS VETERES.

INcolæ hujus Regionis antiquitus (teste Strabon. l. 5.) probi, ingenio bono, & integri sunt judicati, milites validi & equitatu pollentes.

MORES HODIERNI.

REcentes illorum mores proxime ad Veteres bonitate accedunt, ingenuæ valde sunt indolis, humani, modesti, affabiles, in negotiis suis liberi, ingenio subtiles, pacati, prudentes, boni consiliis: peregrinis æqui, mites erga inimicos, libertatis conservandæ studiosissimi, quam usque ad ara, defensuri. In bello gerendo validi, & amore constantes sunt, nec minus gratiam pulchritudinis quam fidem, in fœminarum amore quærunt. Ex benefactis lætam præ se ferunt conscientiam, in conviviis aliisque publicis, magnificos se probant, intra privatos parietes, modestos.

Habitudine corporis tali solent uti. Nigri coloris per publicas plateas vestimenta portant, pars serico, nec tamen superfluo, se tegit, A mense Maio tamen, usque ad finem Julii, diversorum colorum habitum amant, dicuntque *Villeggiar*, ubi variis ludis choreisque suavitatem temporis traducunt.

Dialectus illorum, nitidissima purissimaque inter Florentinos habetur. Studia in Medicina, & cognitione juris, pręcipua sunt, humaniora parvi faciunt, Nobilium existimationi insigniter serviunt, illosque ut Dominos suos obnixe honore prosequuntur.

DIVITIÆ.

REditus hujus Reipub. numerantur ultra 150. millia coronatorum: horum magna pars ex Vectigalibus mercium

cium colligitur, in primis vero panno & Serico. Census ex carnibus, bonis mobilibus, dotibus, conjugiis, summam pecuniæ valde adauget: Frumento vero nullum imponitur tributum.

Est ibi officium abundantiæ, ubi pro centeno quintus datur nummus illis, qui suam ibi deponunt pecuniam. Hac ratione mercatores Hollandi, Flandri, Angli, qui mercatum frumenti aliarumque rerum exercent, multas huic Reipub. acquirunt divitias, quæ & frumentum aliis suppeditat, & furnos publicos præbet, in quibus panis solum coquitur, cum privatis furni non concedantur. Atque hic quoque mos in Genuensi obtinet Repub.

Incolæ hujus Regionis quotannis vendere solent sericum pro summa 400000. coronatorum. Quin maximæ parti Lucensium industria manuariæ operæ Victum præbere solet, cum apud illos nihil loci sit segnitiæ. Reliqui majorisque subsellii ex opulentia mercaturæ splendidius vivunt, tenuioris conditionis parce sumptum faciunt. Multæ ibi opibus potentes reperiuntur Familiæ, quales sunt, illa de Buonuisi, Sardini, Galganetti, Senami, Arnolfini.

VIRES.

HAbet hæc Respub. ultra 15. millia muscetorum bellicorum, quæ per omnem hujus Reipub. ditionem dispofita reperiuntur, adeo ut adjunctis aliis instrumentis bellicis 30. millia hominum armatorum in bellum possint expediri. Instructa ad hæc ibi reperies armamentaria portus benè munitos. Nec desunt justa etiam magno exercitui alimenta, quæ ex frumento, siligine, fabis, farina, castaneis &c. stomacho parari possunt facilia. Atque hic rerum proventus 7. annorum alimentum præbet etiam obsessis.

Magis etiam hic status, quam ulla Italiæ Regio, frequentia incolarum abundat, adeo ut ultra 18. millia militum in censum relata reperiantur, excepta militia Urbis, quam vel 30. millia incolunt.

Fortalitia illius status præcipua sunt, Luca Urbs, Castillon, Montagnosa, exceptis aliis bene multis propugnaculis.

In Dominorum curiæ Palatio, turma centum servatur militum Italorum, quorum non nisi 5. ex eadem Regione

esse possunt, in hunc autem militum numerum ex Lucensi vel Florentina ditione nati non admittuntur. Hi milites in stationem excubiarum 25. quotidie prodeunt, & vices exactis 22. horis mutant.

REGIMEN POLITICUM.

LUcenses Imperatorem supremum agnoscunt, illum ut legitimum suum Defensorem in Libera tamen Repub. viventes suspiciunt. Hæc illorum Respub. à Nobilibus regitur solis, per legem quam illi Martini vocant, per quam populus omni sua excidit auctoritate, adeo ut ex populari & Democratico statu factus sit Aristocraticus.

Qui Reipub. caput est, *Gonfalonierus* vocatur, adjunctos habens 9. Dominos, dictos antiquos, & titulis Excellentissimorum gaudentes, qui tamen æque ac *Gonfalonier* mutantur, ubi rei per duos præfueruut menses, quibus durantibus in Palatio Signoriæ (ut vocant) vivunt: ceremonias, quibus creari solet *Gonfalonierus* sive illorum Præpositus, vid. in Luc. Repub. Pierre d'Avity p. 222.

Sunt præterea Sex Cancellarii, qui ab omnibus eliguntur tribubus, quarum in urbe tres sunt, S. Pauli, S. Salvatoris, & S. Martini: hi omnia Reipub. procurant negotia.

Magnum consilium ex 120. constat Viris, qui omnis status Regimen admistrant. Hoc vero consilium supremam in Repub. obtinet auctoritatem, negotiaque majoris momenti expedire solet.

Minus adhæc ibi est consilium ex 36. Viris, qui in commisso sibi officio 8. menses sunt. Consilia plerumque bis in hebdomade convenire solent, Martis nimirum, & Veneris diebus, qui ex ordine absens est in multam incidit.

Ex Sex Nobilibus officium abundantię (quod ibi est) componitur, erigitur per Generale Consilium, quod Cancellarium & Thesauri Præfectum habet. Horum officium est, annonæ curam habere.

Officium provisionis in victualibus ex 6. constat civibus, quod quoque suum habet Cancellarium.

Officium Redituum Reipub. ex 9 Nobilibus constat.

Officium bonæ in urbe custodiæ habet 6. præpositos, qui tenentur omnia peregrinorum nomina ad Dominos deferre,

ferre. Alterum officium, munitionis excubiarum quæ in aula sunt, pariter 6. constat, quibus adjunctus est Cancellarius.

Est præter hæc, officium adipis de la grascia dictum, quod carnium, piscium, aliorumque eduliorum curam habet. Officium montis Pietatis, ubi pro stipendiis nummi colliguntur, 6. habet administratores. Officium controversiarum componit lites status. Omnes verò, qui his præsunt officiis, annum in functione agunt.

Respectu judiciorum, officium est 3. Secretariorum, qui cum suprema auctoritate de moribus judicant, præsente tamen Gonfaloniero, sine quo ab illorum sententia ad consilium generale appellatio permittitur.

Est adhæc Vicarius sive podesta qui virgam argenteam, pedem longam gerit cum titulo Libertatis.

In quolibet Status loco commissarius Nobilis est, cum notario, vel 2. scribis, qui omnem habet potestatem & secundùm statum Lucensium judicat. Hi commissarii omnes tenentur pro defensione urbis omnem eo mittere militiam.

JUDICIUM POLITICUM LEGATI VENET. IN RELATION.

LUcenses apud magnum Ducem ita se habent ut coturnix apud accipitrem, nimirum in anxietate ac timore perenni, cum in medio illius status sint siti, clausi undique, annonæ, omniumque rerum necessariarum indigentes, quas aliunde quam à magnoDuce vel per ejus ditionem acquirere nequeunt, ita sane ut hic Princeps suo arbitratu eos subjicere posse videatur, verum abstinet, diuque forsitan abstinebit, quod illud non possit efficere absque Imperatoris offensione, sub cujus patrocinio agit, tum etiam, quia magis sibi forte cōducere existimet, ut illa civitas sua fruatur libertate, quam ut sibi serviat, cum in hoc statu multa subsidia obtineat, & nunquam is in suis petitionibus frustra sit. Quod si vero Dux illam occupare vellet, nullum esset dubium, quin homines illi in libertate nati, patrium desererent solum, mœniaque non civitatem Duci relinquerent, quo pacto magnus Dux sperato falleretur commodo.

DE

DE DUCATU SABAUDIÆ. MORES GENTIS.

Sabaudiæ populum tanta sui tener fiducia, ut credant Ducem Sabaudiæ præcipuum in orbe esse Principem. Plebis indoles adeo inepta & inficeta est, ut vix similem alibi invenias. Hodie tamen Nobiles accepti sunt in conversationibus, civili se vicinis probant ingenio, omnibus virtutibus & decori cum studio addicti. In conflictu animum non despondent, expeditius tamen equites, quam pedites decernunt.

Pedemontani tam ad armorum quam literarum studia pariter sunt idonei, ingenio & aperto pectore, peregrinis affabiles & perbenevoli. Vercellenses magnanimitatis & Nobilitatis studiosissimi, talesque vicinis videri volunt. Turinenses parvæ sunt fidei, manu prompti, Nobilitatis studio se impense occupantes. Inter hos olim factiones acerrimæ Guelforum & Gibellinorum viguerunt, quæ postmodum extinctæ sunt. Bielenses subtilia in actionibus, & fervida habent ingenia, in negotiis impigre industrii, nec se in contractu facile patiuntur decipi. Cunenses sunt admodum animosi, quod multis comprobarunt documentis. Bena incolas habet ad studia & arma valde incumbentes. Incolæ Nizzę subtiles & callidi sunt, Mercurii & Martis studiis ex æquo idonei, Universim dicendo, ingens copia in hoc populo exquisiti reperiturmilitis, quod manuariæ arti parum deditos invenias qui parvi illius pendunt occupationes, exiguo victu & vestitu contenti, & in hoc Nobiliū imitantur mores, qui infra dignitatem suam ponunt, mercatum exercere. Omnes igitur lucri curas & occasiones ex lana, aliisque rebus ditescendi aliis remittunt, contra vero alia sectantur oblectamenta, nimirum, ut genio indulgeant, & in variis deliciis se voluptarios præbeant, adeo ut quicquid sit partum labore, ore abliguriant. Illorum Ducem nulla res magis pejus habet, quam quod adeo desides sint, quod ut exuant vitium, sedulo curam dat, ut illis occasio mercaturam exercendi, & ex illa aliquod lucrum captandi prębeatur. Hoc tamen inertiæ malum non facile ad salutem potest converti: Illam verò desidiam, cujus Pedemontani accusantur, obsequio in Principem suum pensare solent,

ſolent, vivendi ſimplicem habent rationem, & quia minus opum, minus luxuriæ. Ita percomis perbenevola illorum eſt indoles, natura magis quam arte, virtutis amore potius, quam pœnæ formidine talis. Amicitiam infucatam exercent, nec ſunt publicis ſcelerum flagitiis inquinati, ideo homicidia & latrocinia inter illos ſunt rariſſima.

REGIMEN POLITICUM SABAUDIÆ DUCIS.

SAbaudiæ Dux, Princeps pariter Italiæ & Germaniæ nominatur, diverſo tamen reſpectu. Germaniæ quidem hoc nomine quod olim ad Comitia Imperialia vocari olim Sabaudi ſolebant. Italiæ vero iſto, quod plurima loca & ingentes opes in illa poſſideat Regione. Quicquid enim nomine Pedemontii venit, illud in ditione eſt Principum Sabaudorum. Sane paucis Italorum Principibus opum vi & potentia concedit. Vetuſtiſſima Sabaudorum (quod ex *Mercurio* patet) eſt familia, & per 600. & quod excedit annos rerum eſt potita. Eadem familia diverſis temporibus connubio cum ſummis Principibus juncta fuit, octies cum Imperatoribus, quatuor orientis, totidem occidentis, quinquies cum Regibus Franciæ, decies quater cum Principibus Regii ſanguinis in Francia, quinquies cum domo Auſtriaca, comprehenſis Imperatoribus & Regibus. Semel cum Rege Arragoniæ, bis cum Regibus Caſtellæ & Legionis, bis cum Rege Portugalliæ, ſemel cum Regibus Poloniæ, Angliæ, Scotiæ, Cypri & Bohemiæ, ter cum Regibus Siciliæ & Jeruſalem. Prætenſiones ejus vid. ap Spreng. in bon. Princ. pag. 204.

DIVITIÆ ET REDITUS.

REditus Ducis Sabaudiæ tam ordinarii quam non ordinarii, ad quingenta aureorum millia accedunt, nempe vectigal ſalis 50000. Telonium Suſæ 24000. Vectigal mercium exterarum 18000. alia vectigalia, cum eo quod Villafrancæ ſolvitur, accedere dicuntur ad 25000. ordinarium antiquum cum eo quod Baliaggi accedit ad 70000. calculus Pedemontii ordinarius, cum mutatione ſalis, ab alio montium latere in vectigal ordinarium perpetuumque 263000. Confiſcationes bonorum, condemnationes, augmen-

gmentum subsidiorum, compositiones delictorum. Censuales, qui vulgo Tagliabeli dicuntur, qui homines de suis bonis non possunt disponere, nisi Duci pro ejus arbitrio certam aliquam pendant summam. Judæi quoque tributum pendunt, ex similibus rebus 50000. summa percipitur. Calculus vero omnium, 500000. aureorum nummorum. Quanti erogentur sumptus, nihil potest certi dici, illud tamen scitur, in militiam impendi 10000. aureorum. In aulam Ducis 60000. In Ducis Conjugem 20000. In triremes 22000. Nemorsio Duci cognato Ducis 14. aureorum numerantur millia. In stipendia Officiorum ab utroque Alpium latere, Senatum, Cameras judiciarias, aliaque 20000. impenduntur. In Legatos & res extraordinarias 16000. aureorum insumuntur. In Donativa 12000. in viridarios, & eos, qui Duci sunt à pedibus, 10000. Dux in res sibi gratas impendit 10000. Summa harum impensarum accedit ad 380000. aureorum millia.

VIRES.

UT pauca de illius Viribus dicamus, possidet munitissima cum arcibus oppida. Horum præcipua sunt, Dronero, & Carmagnoala. Illud commercia habet cum Provincia Galliæ, plurimique hic reperiuntur mercatores, opibus potentes: hoc velut in centro Pedemontii situm est, & propter incolarum atque opum abundantiam Civitatis nomen merito obtinet. Ranellum arx est magni momenti, Dogliani, Pedemontium, Riviera Verzel, Manta, Pagni, vino generoso Nobile, & ditissima Abbatia Staffarda, superioribus annis a Duce Carolo Emmanuele hic Marchionatus Pedemontio unitus est: in Pedemontio præter civitates sunt circiter 250. oppida, inter hæc multa sunt quę civitatibus minime concedunt. Reliquorum oppidorum numerationem Vid. ap. Autor. Principal. Ital. & & Les Estats des Empires, &c. p. 802. & seqq. tam viro tresor. politique hic, ubi præter variam Status Sabaudiæ mutationem, controversias cum Hispano & aliis, & quæ alia hujus argumenti sunt, prolixius enarrantur,

SERIES

SERIES SABAUDIÆ COMITUM ET DVCVM, SECVNDVM VAN DER BVRCHTIVM.

ANno 1000. 1. Beraldus, Moriennæ primus Dominus, Hugonis Saxoniæ Ducis filius tertio genitus. Uxor Catharina Schirensis Palatina. Hic obiit anno cIↄ. XXVII.

Anno 1027. 2. Humbertus I. Beraldi F. primus Moriennæ Comes. Uxor Adelis sive Alexia, Segusiani Marchionis filia, & unica hæres, obiit anno cIↄ. XLVIII.

Anno 1048. 3. Amadeus I. Humb. F. cui uxor Joanna Burgunda, Guillielmi Com. filia, decessit, anno cIↄ. LXXV.

Anno 1076. 4. Humbertus II. Amad. F. cui uxor Laurentia Com. Veniciarum. F. Hujus Adelis Ludov. Crasso Gall. R. nupsit, obiit anno cIↄ. CIX.

Anno 2109. 5. Amadeus II. Hum. II. F. primus Sabaudiæ Comes, liberos suscepit è secunda uxore Guigonia Albonia Guigonis II. Comet. & Delphini Viennensis F. obiit anno cIↄ. CLIV.

Anno 1154. 6. Humbertus III. Amad. II. Fil. cui uxores I. Matihildis Flandriæ Comitis F. 2. Anna Salingea 3. Pernella Burgund. Comit. F. obiit cIↄ. CC. I.

Anno 1201. 7. Thomas Hamb. F. cui uxor Beatrix Genevensis Com. filia. Obiit cIↄ. CC. XXXIII.

Anno 1233 8. Amadeus III. Thom. fil. uxor Anna Albonia Guigonis Com & Delph. Viennensis & post hanc Cecilia Com. Provinc. fil. obiit an. cIↄ. XLVI.

Anno 1246. 9. Bonifacius Amad. III. fil. cælebs mortuus anno cIↄ. CC. LVI.

Anno 1256. 10. Petrus Thom. F. uxor Leonora Foukignia. obiit anno cIↄ. CC. LX. VIII.

Anno 1268. 11. Philippus Thom. Filius, Petri Frater: cui uxor fuit Alexia Meranii Com. fil. obiit anno cIↄ. CC. LXXXV.

Anno 1285. 12. Amadeus IV. Thomæ è Thoma filio Nepos Habuit 2. uxores Sibyllam Brissanam, & Mariam Joannis Brabantiæ Ducis filiam, obiit anno cIↄ. CCCXXIII.

Anno

Anno 1323. 13. Edvardus Amad. IV. Filius, cui uxor Blanca Burgund. obiit anno cIↃ CCC. XXIX.

Anno 1329. 14. Amadeus V. Amad. IV. Fil. uxor prima Jolanda Paleologa, secunda Catharina Luxenburg. Imperatoris Caroli IV. Filia obiit anno cIↃ. CCC. XLII.

Anno 1342. 15. Amadeus VI. Amadei V. Filius, uxor illi fuit Bona Borbon. D. filia, obiit anno cIↃ. CCC. LXXXIII.

Anno 1383. 16. Amadeus VII. Amad. VI. filius, uxor Bona Biturigum D filia, obiit cIↃ. CCC. XCVII.

Anno 1397. 17. Amadeus VIII. Amad. VII. filius, primus Sabaudiæ Dux, Uxor Bona Philippi Burgundiæ Ducis filia. Papa electus an. cIↃ. CCC. XXXIX. obiit anno cIↃ. CCC. LII.

Anno 1439. 18 Ludovicus, Amad. VIII. filius, uxor illi fuit Anna Lusignana Cypri Regis filia, obiit cIↃ. CCCC. LXVI.

Anno 1466. 19. Amadeus IX. Ludovici filius, cui uxor Jolanda fuit Car. VII. Gall. R. fil. obiit cIↃ. CCCC. LXXI.

Anno 1471. 20. Philibertus I. Amad IX. filius, cui uxor Blanca Maria Galeatii Mediolanens. Ducis filia, obiit anno cIↃ. CCCC. LXXXII. sine liberis.

Anno 1482. 21. Carolus I Amad. IX. filius cui uxor Blanca Maria Guillielmi Montisferrat. filia, obiit anno cIↃ. CCCC. LXXXVIII. vel secundum alios cIↃ. CCCC. XC.

Anno 1490 22. Carolus II. Caroli filius, qui sine uxore & liberis decessit, anno cIↃ. CCCC. XCVI.

Anno 1496. 23. Philippus II. Ludovici fil. uxor prima Margareta Caroli D. Borbonii filia. Secunda Claudia Bressessia, obiit cIↃ. CCCC. XCVII.

Anno 1497. 24. Philibertus II. Philippi 2. F. cui uxor Margarita Maximil. Imperat. F. obiit an. cIↃ. IↃ. IV.

Anno 1504. 25. Carolus III. Philippi II. fil. cui uxor fuit Beatrix Emanuel. Portugalliæ Regis filia, obiit anno cIↃ. IↃ. LIV.

Anno 1554. 26. Emanuel Philibertus Carol. III. F. cui uxor fuit Margarita Francisci I. Gall. Regis filia, obiit an. cIↃ. IↃ. LXXX

Anno

Anno 1580. 27. Carolus Emmanuel, Emmanuelis Philiberti Fil. cui uxor fuit Catharina Philippi II. Hispan. Reg. Fil. & Isabella Henrici II Gall. Regis filia prognata. Ex hac quinque filios suscepit, Philippum, Emanuelem, Victorem Amadeum, Philibertum, Mauritium & Thomam; & 4 filias, Margaritam, Mariam, Isabellam, & Catharinam. Denique anno cIↄ. Iↄ. CX. IX. Victor Amadeus, Princeps Pedemontii, duxit in uxorem Christinam secundo Genitam Henrici IV. Gall. Regis.

RATIO STATUS.

CUm Ducis Sabaudiæ Vires tantæ non sint, ut diu instructum exercitum alere possit, exterorum Principum amicitiâ valde opus habet. Qua de caussa arctam cum Principibus Germanię colit amicitiam, imprimis cum Electore Saxoniæ, ideo quod ex eadem sit familia: sæpius etiam hic Dux ad Electores donorum oblatione per suos visitat Nobiles. Cæterum cum Helvetis Duci magna intercedit amicitia, imprimis vero cum Cantonibus, Pontificiæ Relligioni addictis, quibus etiam obstrictus est certam frumenti mittere copiam. Neque aliter dici potest, quam quod cum Rege Poloniæ amicitiæ jura colat, non secus ac cum aliis Italiæ Principibus, quorum cui libet quantum debeat Vid. Le Tresor politique lib. 2. mihi p. 727. Judicium Politicum, de Sabaudia hic ex ordine subjungendum, differimus in ultimum de Italia argumentum, ubi universim Principum Italiæ status ex aliorum mente judicabitur. Sequitur igitur Primum.

PRÆTENSIO DUCIS SABAUDIÆ.

DUces Sabaudiæ se Reges Cypri ob quatuor rationes dicunt, nimirum propter jus hæreditatis, adoptionis, renunciationis, & testamentum. Horum prætensiones fusius leguntur in libr. Les Estats, mihi p. 807. & sequent.

Superioribus quoque annis Duci Sabaudiæ à Duce Mantuano de prærogativa dignitatis mota fuit controversia, quã sibi cum Sabaudo parem hodie Mantuanus vindicare conatur, hujus controversiæ occasione anno 1622. Scripta prodierunt, quæ prout in Italia fuerunt impressa in V. tomo Mercurii Gallicè extant, ibique legi possunt fusius.

JUDICIUM ILLUSTRISSIMI CARDINALIS OSSATII DE ITALIÆ PRINCIPUM POTENTIA, ET AFFECTU ERGA PAPAM, ET ALIOS PRINCIPES. IN EPISTOLA AD REGEM GALLIÆ.

QUantum (inquit) ad Principes Italiæ in genere attinet, Majestas tua minime ignorat, quanta invidia Principes inter se flagrent. Vix unus reperitur, qui Vicini sui potentiam augeri cupiat, nisi forte quia incrementum unius, diminutio sit alterius potentioris, cujus potentia adhuc magis invidiosa est. Atque hæc invidia maxime Italorum Principum animos occupat, nolunt vero plerique omnes Papæ potentiam in temporalibus crescere, quod vereantur, si huic Pontificis potentiæ, satis nunc formidabili, insignior aliqua potestas temporalis accesserit, qualis per adnumerationem Feudorum facile fieri potest, se neutiquam ipsi pares esse ad ultimum posse. Neque deesse possunt occasiones & caussæ dissidiorum, inter Pontifices, & Principes Italiæ, idque præcipue ratione jurisdictionis Ecclesiasticæ, cujus respectu Pontifex ut plurimum de omnibus queritur, hodieque maxime de Hispanis in Ducatu Mediolanensi, & magis etiam in Regnis Neapolitano & Siciliæ.

De omnibus vero seorsim dicendo, pro explorato haberi debet, quod Rex Hispaniæ vel maxime iniquo animo feret Papæ potentiam in temporalibus incrementum capere, cum sibi conscius sit, quemadmodum meliorem & potiorem Italiæ partem possidet, & limites cum Ecclesiastico dominio conjunctos habet, ita etiam crebrius, & quasi quotidie sanctæ sedi, tam in jurisdictione, quam juribus Ecclesiasticis, injuriam facere. Solus quoque omnium exterorem Principum dominatus in Italia possidet. Principesque Italiæ illius solius dominationem & viciniam haud satis æquo animo ferunt; idem quoque seorsim potentiam Pontificis temporalem reformidat, quæ supra alios illius ruinam & libertatem Italiæ, quam Hispani opprimunt, potest promovere, id quod quidam Papæ facere tentarunt, ut Paulus, & Pius quartus, Sixtus, quintus, &c. Post

Post Regem Hispaniæ Veneti omnium minime optabunt Ducem Ferrariensem ad sanctam sedem reverti, tam quod sapientissimi sint mortales, dominiique sui retinentissimi, quique diligentissime prospiciunt omnia, quæ ipsis aut prodesse aut obesse possunt.

Magnus quoque Hetruriæ Dux suspectum habet incrementum Pontificis, non minus quam alius quivis Italiæ Princeps, quia non solum fines dominiorũ suorum cum ipso conjunctos habet, sed quasi permixtos & terris Ecclesiæ insertos.

Præterea Ducatus Florentinus haud ita antiquus est, ut Reipub. Florentinæ & Senensis memoria jam excidisse potuerit ex animis multorum, imo ne Pontificis quidem, & quędam diffidentiæ mutuæ inter hos Principes tam Vicinos indicia possunt animadverti, sedesque Apostolica jus aliquod sibi vindicat in nonnulla Hetruriæ loca, quorum unus est Burgus S. Sepulchri. Cæterum Cæsar Estensis sororem magni Ducis in matrimonio habet, & ex illa liberos, qui sunt magni Ducis cognati, quare haud frustra plerique judicant, ipsum; Ducatum Ferrariensem affini suo & cognatis, quam Pontificibus præoptare, Dux Mantuanus limites cum Ducatu Ferrariensi jungit, & affinitate junctus est, tam cum Familia Estensi, quam cum magno Hetruriæ Duce, quippe cujus soror uxor fuerit postremi Ducis Ferrariensis, &c.

De Sabaudiæ Duce quid dicam nescio (verba sunt auctoris.) & forte ne ipse quidem novit, cui potissimum adhæreat, tantum ipsi est domi negotii, &c.

Nihil de Duce Urbinatium dicam, quia licet Cæsar Estensis illius sit è sorore nepos, & ipse Dux defuncti Ducis Ferrariensis sororem in matrimonio habeat, tamen propter divortium ipsius ab uxore, jam à longo tempore, hæc affinitas potius decrementum quàm incrementum attulit.

Genuensis Reipub. potentia tantum est mediocris, composita ex hominibus, qui plus suarum rerum satagunt, quam publicarum, & cum Regi Hispaniæ sint obnoxii, caussas habent partim ipsum metuendi, & nihil, quod ipsi ingratum sit, faciendi, partim propter injurias quas quotidie ab illo accipiunt, favendi illis, qui ipsum in ordinem possent cogere, & ipsos ab illius Tyrannide liberare. Lucensis Respub. tam exigui momenti est, ut non sit pretium, hic illius meminisse, aut illius rationem habere. Vicinos suos omnes me-

tuit,&Ducem Ferrarienſem tam iniquum Finibus dirimendis experta eſt, ut pejus eb Eccleſia timere neutiquam poſſit.

DE REPVBLICA HELVETIORVM.

MORES HELVETIORVM VETERES.

HElvetii bellis addicti fuerunt, animoſi & validi, prædones tamen; poſtquam divitias Cimbrorum vidiſſent, aurum in abundantia poſſidebant.

Geſſates ad certamina toti fere nudi incedebant, ſuis ſe tantum tegebant clypeis, prælongis accincti gladiis, quibus adhuc uti ſolent. Hi verò tantam habebant militum frequentiam, ut quadraginta millia in bello contra Cæſarem perierint.

Regimen illorum erat populare, & quod Rempub. exprimeret: quemadmodum hoc palam videre eſt in Cæſare, qui omnes Helvetios civitates appellat. illas in 4. diſtrictus dividens. Urgente tamen occaſione & neceſſitate, ſupremum eligebant caput ſive Rectorem, quem ſi cupido abſolutè regendi incederet, illum ſtatim trucidabant. Cum vero in ſuſpicionem affectati imperii veniſſet, cauſſam in publico conventu dicere coactus erat; quodſi convictus, & damnatus eſſet, cremabatur. adeo ut Orgetorix, ad hoc evitandum pœnæ genus, ſibi ipſi violentas intulerit manus.

Poſtquam autem ſub Imperium Romanorum veniſſent, à Prætore regebantur, poſtea Præſidibus, & ultimùm ſub Præfectis Generalibus imperii, quos dicebant Præfectos & Gubernatores Polonorum, acquieſcebant.

Adorabant Mercurium, Martem, Palladem, &c. quod & per illorum inſcriptiones, quæ paſſim repertæ ſunt, & loca, quæ illa obſervant nomina, probari poteſt. Hæc de illorum veteribus moribus prodita leguntur apud Cæſar. de Bel. Gall. l. 1. Flor. l. 3 Strab. l. 4. Polyp. l. 2. Guilliman. l. 1. c. 6.

MORES HUJVS TEMPORIS.

HElvetii maximam partem non inelegantis formæ ſunt, procero corporis habitu, ſubacto corporis robore, præ-

præsertim illi de Zurich, præ reliquis forma sunt egregia. Pro bellatoribus semper sunt habiti, quos tamen quies degeneres fecit, quamlibet illos constantes plurimi credant in fide; observatum tamen est illos duplices esse, & à diversis partibus simul stare ab utraque pecuniam in præstandam fidem sumere, dicentes, quod, si illi vellent bene in una crumena apud se diversos nummos convenirent. Pollent judicio, sed ad actiones tardi sunt, hostes nihil expavescunt propter aliquam speciem auctoritatis, sed quid acturi sint prospiciunt. A reliquis Germaniæ populis genio & moribus vivendi plane discrepant. Propter partam & hucusque conservatam libertatem adeo magnifice de se sentiunt, ut reliquas contemnant Nationes. Pauci sunt in sermone, an ex prudentiâ vel aliorum contemptu, ambiguum est. Multos inter se habent mendicos, quibus precario acceptus panis potius, quam labore partus sufficit, nec quicquam aliud hoc genus hominum sustentat, quam civium suorum liberalitas.

In hoc autem imprimis summopere laudantur, quod nullum injustum suscipiant bellum, debiliores ope adjuvent nec permittant, ut potentiores illis illudant, erga peregrinos faciles sunt, & justitiam vehementer colunt, adeo ut magni Viri credant, ideo summum Numen ipsorum Statum tanta felicitate beare. Ex hoc sane justitiæ rigore fit, ut publicas vias ab omnibus latrociniis & injuriis summâ adhibitâ severitate incolumes præstent. In conversationibus nonnihil rudes sunt, proinde illos Germani vocant *Kuhe melcker*, quod nomen ignominiosum accipiunt, hoc tamen nihil aliud notat, quam quod pecore abundent.

Fæminas habent valde imperiosas, quæ etiã viris Leges nil vereantur præscribere. hinc rixæ & contentiones oriuntur, sæpissime inter palmarum pugnas desinentes. Hoc mali non aliunde pullulat, quam quod majorem ipsis permittant licentiam, quàm apud alios Germaniæ populos moris & juris est. Tenaces tamen pudicitiæ mulieres, nuptas reperies, Virgines quandoque licentius affabiles. Multi sese studio colendi agri & alendi pecoris oblectant, alii mercatui operam navant, quidam etiam ad literas animum appellunt: Neque ullus inficias ibit, quod hæc Regio clarissimos in

ſcientiis viros protulerit, quorum nomina apud Pierre d'Avity hic leguntur. Præter literarum ſtudia, etiam alia adamant exercitia corporis, decertant enim curſu, ſaltu, luctâ, habentque in hunc finem conſtituta pretia, in ſingulos annos, quæ victoribus adjudicantur, non ſecus ac iis, qui ignito ſclopeto proxime ſcopum feriunt. In ſolennibus Feſtis, ut nuptiis, nunquam conveniunt, niſi tympana ſonare faciant; quin hoc magno ſibi ſponſus ducit honori, ſi copioſum armatorum hoſpitum non invitatorum numerum præeuntem habeat, qui ſolennibus nuptiarum interſint: ipſi pueri decimum annum egreſſi, ſæpius turmatim conveniunt, & imaginariâ militum luſtratione cum ſignis & tympanis armiſque bellicis futuro velut præludunt bello. Nulla gens ſtudio natandi magis afficitur atque hæc, ita ut bene latos lacus & ventis impetuoſa flumina audacter traijciat. Venatione quoque valde delectantur, in tantum ut etiam ruricolæ, cum ſuis laboribus functi ſunt, altiſſimos montes & præruptas conſcendant rupes, ibique cervos, camelos, urſos, lupos aliaſque feras ſectantur.

Obſervatum & hoc eſt in Helvetiis, quod præ reliquis maximi faciant feſtorum dierum ſolennia: in ſingulis fere urbibus, illi qui manuarias artes exercent, ſuas certas ædes habent, Societates dictas, in quibus pro colenda amicitia conveniunt. Eo Viri ſæpius accedunt, fœminæ illorum non niſi tum, quando cum maritis corvitare, & genio indulgere volunt. Quandoque cibos domi paratos ſecum eo adferunt, ut in conſortio hilariter comedant, ubi Magiſtratui & ſenioribus primus conceditur locus. Tum de negotiis publicis & privatis ediſſerunt, & Senes præcipua, quæ in juventute ſua viderunt, vel à majoribus acceperunt enarrant. Nonnulli, qui voce pollent, facta majorum ſuorum, elatâ cantant voce. Non prius autem convivio, niſi optime poti, diſcedunt, à menſa ante tempus ſurgere indecorum & ingratum conſortio eſt. Hoc in conſuetudine habuerunt, accumbere menſæ, à mane uſque ad veſperam & mediam noctem: Ideo Magiſtratus Bernæ legem tulit, his ultimis annis, in qua prohibitum eſt, non ultra 5. horas menſæ accumbere, in publicis diverſoriis non ultra tres. Ad potum etiam invitos cogunt, & iniquè ferunt, ſiquis non eâ lege, qua ipſi propinatum eſt, reſpondet. Verùm hic mos

mos apud honestiores non observatur, quamvis etiam largius potare non erubescant.

In vestitu, Gallico plerumque utuntur more, nisi quod in quibusdam locis, ut Bernæ, impeditas & graves portent tunicas. Reliquum vestium ornatum curatius persequi, hujus loci non est. Duplex est in hac Regione sermo, alter Germanicus, alter Gallicus, sed corruptus. Mercatores tamen, & alii Nobilioris conditionis, eleganter satis loquuntur Gallicè. Dialectus autem Helvetiorum Germanica rudis & aspera est, multumque à reliquis Germanis differt. In conviviis solennibus carmina decantant, quæ plurimum æstimant, & vel Italicis ac Gallicis suavitatem illorum anteponunt. Milliare quatuor horarum spatio metiuntur, quod tamen horæ nomine denotant. Hæc leguntur in Svizer Chronol. Chitræ. Itiner. Simler. in Repub. Helvetior. Stumpff. l. 4.

STATUS RELIGIONIS.

IN hac Repub. duæ sunt Religiones, nam Cantones Lucernæ, Uri, Svitzii, Underwald, Zug Friburg & Soleutra Pontificiam, Berna, Zurich, Basilea, Schafhausen Reformatam profitentur Religionem. Appenzel & Glaris à Catholicis & Reformatis tenentur, qua de re illorum quoque Magistratus mixtus est. Ulricus Zuinglius in Zurich contra Papam scribere incepit an. 1519. & an. 1523. hæc urbs illius amplexa est sententiam. Joannes Oecolampadius se concionibus opposuit Ecclesiæ Romanæ in Basel: damnata ejus est doctrina an. 1521. Bernenses vero Religionem Pontificiam an. 1528. è Repub, illorum foras quatere sustinuernnt. Postea suis vicinis idem faciendi auctores fuerunt, illosque vi adegerunt: Eodem anno abrogata est Missa in Turgovia & an. 1529 in urbe Basil: & Schafhausen: dein an. 1540. quidam pagorum de Glaris & Burgadorum Zvinglii doctrinam receperunt, adeo ut omnes Cantones cum Calvino in Religione fecerint. Maxima vero pars horum Cantonum Ecclesiæ reditus suis addixerunt ministris, quidam suas certa constituerunt stipendia.

DE STATU VETERI POLITICO, ET ORIGINE HELVETIORUM.

HElvetii, quod varii Historici testantur, jam ab antiquis temporibus, gloria rei militaris floruerunt, ut qui validos variarum Nationum profligarunt exercitus, imprimis Romanorum, interfecto Lucio Cassio Consule: quum non possent hominum multitudinem alere, cum vicinis fœdus percusserunt, quorum auxilio de universa Gallia subjuganda cogitarunt. Igitur incensis plurimis pagis, quo spem reditus suis adimerent, bellum Romanis intulerunt, verum â Iulio Cæsare, qui tum in Gallia exercitum habebat, oppressi sunt, auctoresque tanti consilii pœnas dederunt. Postea Cimbrorũ ingens multitudo propter inundationem laribus suis exuta, Helvetiam totam inundaverat. Hi, facto per Germaniam transitu, magnam Galliæ Belgicæ partem occupaverunt. Ubi vero neque hæc alendæ multitudini sufficeret, ad Rhodanum concesserunt, & ibi à Romanis sedem flagitarunt, quâ denegatâ, pars eorum in Italiam irrupit, ubi multis utrimque datis & acceptis cladibus, tandem à Romano Duce Mario ad internecionem usque deleti sunt. Reliqui cis Alpes manserant, & eam Helvetiæ partem, quam hodie Svitii & Urii colunt, tenuisse à nonnullis putantur. Hoc etiam nonnulli habent historici, ad Oceanum tres olim habitasse populos, Saxones, Anglos & Vittos. Ex his Anglos cum Vittorum parte in insulam, quæ hodie Anglia dicitur, navigasse, ibique sedem fixisse. Reliquos Vittos in Helvetiam venisse, non procul à Tigurino agro consedisse, unde hodie adhuc Svitii (vulgo Svizzeri) à Vittis appellantur. Porro magna Helvetiæ pars, Romano imperio labescente, primo sub Sveviæ Ducum, dein sub aliorum fuit dominatu, donec tandem incolæ paulatim in hanc libertatem, quâ nunc fruuntur, se asseruerunt. Quo pacto vero illud effectum dederint, hic paucis subjungemus. Habebant Helvetiorum pagi à Romanis Imperatoribus concessos judices, qui tamen nullam administrandæ Reipub. sed jus tantum dicendi habebant potestatem. Horum alios foras eliminarunt, alios etiam libertati assueti homines male multarunt, & morte affecerunt, quod munere sibi commisso, ad scelera & libidines abuterentur. Ex multis hoc memoratu non indignum: Erat apud Svitios & Urios judex quidam, effrunitæ

nitæ ſuperbiæ & petulantiæ. Hic in loco publico palo Pileum ſuum juxta viam impoſuit, præcipiens, ut ipſi à quolibet prætereunte honor haberetur. Quod cum cordatus quidam Guillielmus Tellus facere nollet, illum ad ſe judex vocari juſſit, & cum eo injuriam hanc expoſtulavit, hancque ipſi irrogavit pœnam, ut capiti pueri (is autem filius erat ipſius Guillielmi) pomum impoſitum ſagitta peteret, & feriret: ubi hoc tandem pater à ſe perdifficiliter impetraſſet, ſumtis 2. ſagittis, ad exequendum mandatum conceſſit, artiſque iaculatoriæ peritiſſimus, illæſo puero, pomum feriit. Ubi vero duas in promptu haberet ſagittas, rogatus à judice, quidnam altera fuiſſet facturus. Ego inquit, ſi chariſſimum filium læſiſſem, alteram hanc in pectus tuum infigere voluiſſem. His auditis Præfectus in iram exarſit, ipſum navigio imponi jubet, ut miſerum graviori ſervaret ſupplicio. Sed Guillielmus, vadorum peritus, evaſit è cuſtodia, & ſuper ardua montium ſe penetravit, ad popularesq; pervenit, vehementi oratione & querelis vicinorum animos ita accendit, ut hi tres populi, Urii, Suitii & Undervaldii, injuriis & ſceleribus ſuorum judicum devexati, illorum excuterent imperium, & inter ſe commune fœdus inirent cujus leges mox ſubjungemus. An. M. CCCIV. Exorto gravi in Romano imperio ſchiſmate, quod Electores Septem Viri alii Ludovicum Bavarum, alii Fridericum Auſtriacum pro Imperatore agnoſcere recuſarunt, quod paucorum electus eſſet ſuffragiis. Quare Auſtriacus Leopoldum filium cum exercitu ad Suitiorum Pagum oppugnandam miſit, tanto faciliorem ſibi promittens victoriam, quod pro certo haberet, à Bavaro illis auxilium ferri non poſſe. Vix ingreſſus Regionem Leopoldi quamvis lectiſſimus exercitus, mox undique à tribus illis populis cœſus, & profligatus eſt. Circa idem tempus idem Imperator Fredericus Stamburgio Comiti, Undervaldiis finitimo, eos dederat negotium oppugnandi, quem tamen illi, qnamvis nullis exteris auxiliis adjuti, facile aditu prohibuerunt.

Poſtquam vero tanti belli onus jam dicti tres pagi per biennium ſuſtinuiſſet, tandem, ut dicere cœpimus, in unum Reipub. corpus ſeſe colligarunt, quod trium pagorum dictum eſt: Fœdere in has leges icto.

1. Ut junctis viribus illatam propulſent, vim.

2. Ne ulli Cantonum sive pagorum vel privato cuiquam liceat dominatum occupare, & dominum recipere.

3. Ne quisquam confœderatorum extraneum quenquam sine consensu reliquorum pagorum auxilio juvet.

4. Ne quis confœderatorum cum extraneo quoquam sine reliquorum assensu in ullam tractationem descendat.

5. Si quis forte aliquem dictorum pagorum civem prodiderit, aut quicquam horum supra & infra scriptorum non observaverit, ille pro turpi proditore habendus est, ejusque bona Fisco addici debent.

6. Ne quis uspiam toleretur judex, sive juridicendo Præfectus, qui vel pecuniâ vel alio illegitimo modo illud sibi munus acquisierit.

7. Si inter confœderatos dissidium aut etiam bellum existat, illi, qui prudentiores sunt, sese debent interponere, & discordiam, turbas, omnibus modis tollere.

8. Si inter pagos ipsos discordia aut bellum ortum fuerit, neque unus illorum certis acquiescere vult conditionibus, reliqui pagi contra hunc cæteris succurrere, cum ejus damno, tenentur.

9. Si confœderatorum quis alterum occidat, & fugâ sibi consulat, tum ille, qui talem hospitio exceperit, proscribi debeat, nec ei liceat in patriam reverti, nisi communi pagorum consensu fuerit admissus.

10. Si forte confœderatorum quis alterius incenderit domum, & aufugiat, ei nunquam in partiam revertendi concedatur venia: qui vero talem hospitio exceperit, damnum passo id resarcire teneatur.

Quantum ad Regimen civile, omnes Cantones suos habent Magistratus, qui suprema funguntur auctoritate, ut Uri, Suitzii Underwaldi, Zug. Glaris, & Appenzel. Hi omnes populari gaudent imperio, quod maximi momenti negotia à populi dependeant suffragio, qui suos habent præpositos, Schultheis dictos, cum quibusdam consiliariis regimen curantib. quorum electio per omnium civium libera suffragia perficitur, & formam Aristocratici status faciunt, nimirum Berna, Lucerna, Friburgum. In aliis Consules sive Burgermeister, ut in Zurich, Basel, Schafhausen: Post Prætorem præcipui dignitate sunt Thesauri Præfecti, Secretarii, apparitores: Post Consules Magistri sunt Communitatum, die Zunfft-

Zunfft Meister, cum Tribubus. Illi de Zurich suos Rectores vocant Oberister Meister, Seckel-Meister, Bawharren, ab aliis Lonherren, qui curam habent viarum, portarum, turrium, vallorum, pontium, ædificiorum publicorum, aquæ ductuum, & cum quibusdam Dominis judicant, qui ipsis adjuncti sunt. Officium Secretarii in magno habetur honore, & commodum præstat insigne. Habent inspectores Victus, Patronos viduarum & orphanorum, Eleemosynarios, ponderum & mensurarum inspectores, & bonorum Ecclesiasticorum provisores, Scholarum inspectores.

In qualibet præcipua urbe duo sunt consilia publica, nimirum, magnum, quod ex aliquot constat consiliariis, qui nomine omnis populi congregantur, & de negotiis maximi momenti deliberant. Secundum consilium parvum est, quod singulis diebus congregatur, tam in negotiis Reipub. quam ob tollendas Civitatum controversias. Hi consiliarii eliguntur ex Nobilium & Civium ordine, qui tenentur, nullum quæstum vel artem mechanicam exercere. Qui capita sunt consiliorum, vocantur die Zunfft-Meister. Cantones Reformati duo habent Consistoria, in quibus caussæ Ecclesiarum dijudicantur.

Præter hæc consilia Cantonum adhæc est concilium Generale, Helvetiorum, dictum Landtag. Hoc rarius indicitur, de negotiis belli vel pacis, aliisque gravioribus fœdere junctorum decernit. Sæpius tamen non ultra 13 Cantonum Legati in conventu adsunt, quilibet deliberandi facultatem habet, & plures ab uno missi, unum tantum habent votum. Omnes vero hic Cantonum Legati non semper adsunt in parvis illis Conventibus, verum tum, cum illorum interest.

Quantum ad illos, qui commoda XIII. Pagorum curant, illorum Legati omnes conveniunt, & perfecti corporis concilium constituunt.

Post controversias autem Religionis, privatos instituerunt conventus, ita ut Zurich, Berna, Basel & Schafhausen quandoque seorsim conveniant, & Pontificii etiam seorsim.

Convocandi consilii Generalis auctoritas omni tempore ad Cantones de Zurich spectabat, quod peculiari privilegio antiquitus in hac confœderatione primum teneat ordinem, quamvis Berna validissima sit.

Parti-

Particulares conventus Zurich 4. Pontificiis urbibus indicere solet, & Lucerna 7. Cantonibus Catholicis. Sunt etiam particulares conventus Cantonum, qui cum Rege Galliæ fœdus habent.

Locus conventus, qui veteribus Helvetiis nullus fuit, jam est urbs Baden, quod remotiores Cantones uno tempore cum reliquis eo esse possint. Comitia 4. urbium Reformatorum ut plurimum in urbe Araw celebrari solent, Cantonum in Borna, Pontificiorum in Lucerna, & quandoque alibi.

Singulis annis conventus in Baden circiter in Iunio instituuntur, in quibus, Prætores rationem administrationis consilio reddunt.

Omnes Legati sedem suam in hoc consilio habent secundum Cantonum ordinem, ita ut illi de Zurich primum teneant locum, postea Bernenses, Lucernenses & alii. In illis Comitiis decreta communia fieri & publicari tum etiam abrogari solent.

Prospicit vero Concilium Provinciis ad Cantones spectantibus institutione ministrorum publicorum, ut sunt Secretarii Commissarii, *Officier Tucheman*, *Landman*, *Landwebel*. *Landman* judex est in criminalibus, nomine X. priorum Cantonum, alter est velut Procurator Fiscalis. Si quidam difficiles processus in Provinciis oriantur, neque in his Rectores & Prætores sententiam tulerunt, ad concilium referri solent, ad quod etiam partium appellationes diriguntur.

Prætores & Gubernatores tenentur concilio rationes reddere redituum, multarum. In Præturis quædam sunt Abbatiæ, quarum civile regimen ad quosdam Cantones spectat, verbo: consilium de his omnibus cognoscit, quæ ad communem hujus Regionis administrationem spectant. Gubernatores ad rationes reddendas vocat, audientiam præstat. Quomodo lites in illorum foro peragi soleant. Vid. Pierre d'Avity aux Pays des Suisses p. 530. Qualia autem fœdera & cum quibus Helvetii habeant, p. 531. quæ Nobiles & antiquæ familiæ, 532.

DIVITIÆ.

Reditus Cantonum ita instituti sunt, ut nullis ministrorum artibus augeri vel imminui queant. Equidem consti-

constituta montium, pontium vectigalia, non nisi probatæ fidei hominibus committuntur. Impositiones autem præter ordinem nullæ sunt. Magistratus & Rectores nihil à subditis pecuniæ quam nomine mulctarum exigi possunt. Iter vero facientes non parva tributa solvere tenentur.

Magistratus, Rectores, qui aliquo funguntur officio, tum vero præcipui hujus Regionis divitiis præstant, plebs vero ut plurimum rerum est egena, propter inopiam mercaturæ. Præter Zurichios, Basileos, Schafhausinos, Galenses, qui mercatum apud exteros exercerent, reliqui sunt nulli: Hi vicinis frumentum, vinum, ferrum vendunt, illorumque lana in dissitas exportatur oras. Et quamvis operam dent ut aliquam sibi parent pecuniam, illam tamen per tabernas vagi ludis & compotationibus dilapidant. Litium etiam pruritus, quas vel ob minimas caussas aliis intentant, multam nummorum vim ipsis extorquet. Quantum ad Nobiles, illi quidem opibus satis pollent, sed antiquissimæ nihilominus familiæ reperiuntur, quæ extrema premuntur paupertate. Præcipuæ vero Helvetiorum divitiæ in pecore sitæ sunt, cujus incredibilis in montibus est abundantia. Illorum casei etiam ad Suevos & Italos aliosque pertingunt, Tantus vero census inde percipitur, ut pro explorato sit, quod 20. illorum vaccæ ipsis 100. coronatorum aureorum quotannis usumfructum faciant, quin & jam ex hoc tota familia domestica vivat. Atque hac ratione tam ingens populi multitudo in tam arcto spatio sustentatur.

VIRES.

Helvetii non aliam militiam quam pedestrem æstimant, pro qua ingentem copiam sclopetorum, hastarum, telorum, &c. paratam habet, omnibus in hac Regione incolis hoc mandatum datum est, ut armis instructi sint, quilibet etiam Cantonum suum habet armamentariũ. omni bellico apparatu instructissimũ. Existimat Boterus l. 1. quod 120. millia militum pro defensione Regionis conscribere possint, constat etiam illos 30000 foras sæpius misisse. Soli Cantones Bernenses 18. milliũ exercitum habent, ut expeditum judicium haberi queat, quod omnes simul juncti incredibile producere possint militiæ robur. Quid quod naturâ bellatores apti nati sint, quibus armorum exercitia, quod se perpetuo illis occupent,

occupent, solida & succi plena præstant corpora. Cum de defensione Regionis agitur, omnes, qui tractandis armis sufficiunt, illa pro patria ex tempore capere tenentur.

Quilibet Cantonum suos habet belli supremos Præfectos, tribunos militum & alios, quorum officium est, ad quamlibet excubare occasionem: cum autem ducendæ sunt copiæ, non omnes, qui bello sunt idonei, in castra descendunt, ne præsidiario milite Regio nudetur, & præda vicinis, vel hostibus exponatur; sed cum per tribus, sive Zunfften, omnes sint divisi, illi, qui nondum militarunt, in numerum eligendorum adscribuntur, donec plenus evadat calculus. Ex qualibet tribu, quaternus 5. 6. pro necessitate eligitur, donec justus evadat numerus. Ordines deserere, ante impetratam veniam discedere, capitale est. Reditus pro alendo milite æqualiter distribuuntur, &, si quis militum se fortiter gesserit, in præmium aliqua consequitur dona. Hoc autem mirum est, quod Helvetii nunquam bene conveniant cum alio Germanicæ Nationis peditatu, qui vulgo die Lands knechte vocatur. Plurimi autem Helvetiorum, quod probatæ fidei & fortidudinis sint, stipendia merent, apud Regem Franciæ, Hispaniæ, Papam, Ducem Sabaudiæ, Lotharingiæ, & multos reperies tribunos militum, qui à 4. partibus simul, quib. nomina dederunt, stipendia accipiunt.

Cum Princeps quidam pactum cum Cantonibus nonnullis inivit, ut sibi liceat apud illos militem conducere, tum emissi conductores, cautionē præstare tenentur, quod stipendia militibus certo debeant persolvi. Quod si bona Capitaneorum, cautioni non sufficiant, neutiquam illis potestas conceditur, ut militem Regione educant.

Nihil autem magis hodie Helvetios enervat, quam discordia, ex diversa Religione orta: Illi de Zurich, Berna, Basel, Schafhausen, nonquam cum Cantonibus Catholicis conveniunt, ideo quod illi de Zurich & illorum Socii Reformatæ Religioni addicti, Reformatā Religionem in publicum Regimen introducere voluerint, idque præter consensum Pontificiorum. Bernenses quoque omni ope & viribus Religionem Catholicam prohibere conati sunt. In Lucerna cum multi essent Calvinistæ à Catholicis ejecti sunt, Friburgenses semper sane cum Bernensibus discordias nectunt propter Regiminis administrationem.

RATIO

RATIO STATUS HELVETIORUM.

Ratio Status Helvetiorum pax eſt, nec ulli ſe utilius niſi Galliæ Regi jungere poſſunt, qui ut Hiſpanis remoram obiiciat, ita penſionibus ſuis Helvetios ditet.

IVDICIVM POLITICVM.

INſignis auctor Pierre d'Avity, in ſuo de Helvetiis tractatu, ipſorum inter ſe mutuas æmulationes & propter diverſam Religionem diſcordias examinans ita ſentit p. 524. *Durant les derniers mouvemens des Griſons, les Catholiques ont Suivij comme ouvertement le party des Eſpagnols & pluſieurs ont porté les armes pour eux contre les Griſons, aſſiſtez des Cantons Calviniſtes, ſi bien que le bruit de leur union eſt beaucoup plus grand que l'effect, & icette mauvaiſe intelligence eſt capable de les ruiner, au lieu qu'eſtans bien unis ſe es juge humainement invincibles, conſiderant les rudes attaques de la maiſon d'Auſtriche, qu'ils ont ſonſtenues, comme ils arreſterent les furieux deſſeins & puiſſans efforts du Duc de Bourgogne, auquel ils oſterent environ trente mille teſtes, pour les loger en une chapelle proche de Murat ou l'on les peut voir encore, le grand nombre d'hommes qu'ils ont leurs paſſages difficiles, & leurs aliances, outre les fortifications, dont ils ſe couvrent, de puis peu d'années. Ce qui les menace davantage, & qu'il ont à craindre plus que tout le reſte, c'eſt la Maiſon d'Auſtriche, a la quelle ils ont arraché pluſieurs plumes, qui les avoiſine de pluſieurs coſtez, ayant comme à Leur porte le Tyrol & le Milanois, la Comté de Bregentz, &c. Quant a la France, ſes Rois ont porté de puis long temps une Affection tres particuliere à cette nation, leur allieé, & les François meſmes les aiment naturellement : & pour le regard du Duc de Savoye il n'a que les pretenſions du Pays de Vaux qui le puiſſent animer. Mais il ſe mettra malaiſement*

aisement en campagne pour le ravoir, si non qu' il vist elever contr' eux quelqu' autre puissance.

Ducis de Rohan in discursu VI. de Ratione Status Helvetiorum & Provinciarum Inferioris Germaniæ hoc elegans est judicium.

In utroque latere introitus in vastam Germaniæ Provinciam binæ se ostendunt Respublicæ, inter status Christiani orbis sane debiles, tam propter incolarum fortitudinem, quam situationem earum: ita ut commode duo Germaniæ brachia vocari queant.

Dextrum est Helvetia, sinistrum unitum Belgium: illa populis & præcipitiis montium septa, hoc maribus & paludibus: illa montibus dominatur, hoc Oceano. Natura incolarū utriusque hujus Provinciæ, naturæ Regionis adeo correspondet ut Helvetii montium, & montes Helvetiorum, mare Hollandorum & Hollandi maris gratia producti esse videantur: in Helvetia quilibet Cantonum vicus, in Belgio quælibet Provincia Rempub. constituit. Helvetii aliis corporum suorum libertatem vendunt, Patriæ contra sibi solis retinēt: Hollandi autem libertatem suam integram conseruant. Illi diuturna pace locupletati sunt, hi continua belligeratione florent. Ratio Status Helvetiorum pax est; Hollandi contra hanc tenent regulam, ut semper armis sint induti. Binæ hæ Respub. ut subsistant, nemini nisi Galliæ utilius jungere se possunt. Bini hi status nunquam se vel livore, vel Religione disjungi patiantur: hi enim soli sunt morbi, mortem illorum accelerantes Honorius in suis de Helvetiis Relationibus ita ad sensum Italici textus dicit. Helvetii, quamvis inter se pace fruantur, & mutuis conditionibus fœdus egregie sit constabilitum, adeo ut ad se defendendos validissimi videantur: bella tamen inferendo minus eos valere exploratum est, ob causam quod præter quam publicis careant proventibus, ac reditibus, quibus decem millia militum vix per tres menses sustentari queant: Vivunt quoque illæ gentes incredibili cum securitate, arrogantia, libertate atque rusticitate, adversus Austriacos nunquam, non refractarii atque contumaces, tam propter bellorum caussas, quæ sibi cum Comitibus Habsburgensibus coram majoribus intercesserunt, tum etiam propter mutuas inju-

rias

rias, clades & prælia, quæ commiserunt adversus Duces Burgundiæ, & dein propter diminutam Duci Sabaudiæ dominationem.

RESPUB. ZÜRICH.

MORES.

Regio illa circum circa præstantes formâ habet homines, ut elegantiores vix alibi reperiri liceat. In finibus Turgoviæ tanto formosiores sunt fœminæ, quanto Regio asperior.

RELIGIO.

Anno 1523. super disputationibus & concionibus Ulrici Zwinglii orta in Religione mutatio, ita ut Concionatores uxores ducere inciperent, imagines ex templis diriperent, aliosque ad hoc factum adigerent. Hodie puri Calvinistæ sunt.

REGIMEN CIVILE.

Hæc urbs olim in potestate Regis Galliæ erat, & Imperatorum Germaniæ, rectaque fuit per tria propemodum secula per Præsides imperatorum usque ad annum 1218. postea per 12. Senatores, qui propter insolentiam commissam fuerunt ejecti anno 1335. Postea urbs in 13. tribus distincta est, ex quibus unam Nobiles constituebant, illæque simul omnes Consules eligebant, qui officio suo per 6. menses fungebantur tum: *die Zunftmeister*, quos dicunt *die Oberistemeisters*. Minus illorum consilium sive ordinarium 50. & majus, quod in urgentibus convocari solet negotiis, 200. numero continet. Est adhuc particulare consilium, quod redituum & rationum curam habent: duo subsellia Justitiæ, unum in causis civilibus, dictum *das Stattgericht*; alterum, dictum *das Zinsgericht*. Causas criminales novum Consilium dijudicat. Præses hic est Præfectus Imperii, dictus *Der Reichsvogt*, vel ex *Bluttrichter*, quem consilium singulis annis suo ordine eligit. Habent quoque consistoria dicta *Ehegerigte*, in quibus caussæ matrimonii deciduntur.

Die *Landvogteyen* per consilia urbis gubernantur, ita ut Prætores sive *die Landvogte* intra urbem maneant, & Reipub. consiliarii sint, &, si de caussis criminalibus agitur, consilium

de illis cognoscit. Habentur autem etiam ibi magnæ præturæ, ad quas Prætores cum absoluta potestate ablegantur, & de omnis generis causis cognoscunt. Illæ autem Præturæ sua peculiaria habent privilegia, moresque veteres, quos Prætoribus immutare minime permissum est. Hæc leguntur apud Viginer. Annot. in Cæsar. Stumpff. l. 8. Dresser. Ger. urbes. Simler. Repub.

RESPUB. BERNA.

MORES BERNENSIUM.

INcolæ hujus Reipub. robusti & ad labores apti sunt, tam pacis quam belli temporibus aptissimi, concordes & rerum prudentes. Habitus Nobilium ad Gallorum mores compositus est, qui non male Gallicè loquuntur. Per omnes hujus Regionis urbes moris est, ut vigiles singulas noctis horas, cantu in versum desinente, decantent.

RELIGIO.

OMnes Regionis incolæ, Bernensi pago subjecti, Reformatæ sunt Religionis, nec ullum Catholicæ Religionis exercitium admittunt.

REGIMEN POLITICUM.

IN Berna duo sunt consilia publica: magnum, quod ex 2. constat; parvum, quod ex 26. electum per magnum. Primus, supremus Magistratus illis Germanico nomine *Schulteis* dicitur, à magno & parvo electus consilio, communique omnium suffragio. Tempore belli Mediolanensis titulum Ducis Bernæ habuit. Est velut caput consilii, & cretâ in consilio tabulæ inscribit ea, quæ eodem die audiri debeant. Hic convocat consilium, & custos est sigilli. Post illum 4. præcipui sunt velut conservatores & Tribuni populi, qui armorum curam habent, 4. annos in officio sunt. Illos dignitate proximi consequuntur Thesauro Præfecti 2. Secretum vero consilium Bernæ 200. constituunt, ad quod magni momenti deferuntur negotia, in quibus totius Reipub. commodum situm est. Hoc autem Bernenses peculiare habent in electione consilii privilegium, ut neminem ad minus consi-

consilium admittant nisi Bernâ oriundum. Ad majus autem consilium etiam illi eliguntur, qui Bernæ nati non sunt, modo domum urbe habeant, & natione Helvetii sint.

Sunt in Berna tres justitiæ curiæ, quorum judices eliguntur è Tribunis plebis & Thesauro Præfectis, postea per minus consilium confirmantur.

RESPUBLICA HELVETIORUM.

PRima curia vocatur *das Vssergricht*, ubi præsidet prætor. Primus autem ibi dictus *der Grosse Lanweibel* singulis fere diebus suam occupat sedem cum XII. assistentibus vel assessoribus. Ultimus eligitur à quatuor Dominis parvi consilii, Decem eliguntur à magno consilio, cum 1. Secretario, & 2. ministris. Hi de debitis, injuriis, aliisq; minoribus negotiis cognoscunt, ab illorum sententia ad minus consilium appellatio conceditur, ab hoc ad collegium sexagintorum qui ex Dominis parvi constant consilii & 36. consiliariis magni consilii, ab 60. appellatio conceditur ad consiliū generale Judices singulis conveniunt diebus ad caussas decernendas, excepta feria 2. Quæ est secunda curia judicat de appellationibus Romanensium & extraneorum, *das Veltsappellatsgricht*. Ipsi Thesauro præfectus præsidet, cum assessoribus 2. minoris consilii Dominis & 8. magni consilii.

Tertia curia consistorium est, constans ex 2. minoris consilii, qui singulis 2. mensibus præsident, 2. Ecclesiæ ministris, 4. magni consilii, juncto secretario & officiario. Non solum de causis matrimonialibus, verum etiam de Religione cognoscens. Hi & reliqui judices singulis 6. mensibus mutari solent.

Quantum ad crimina morte punienda, nullus ad illa est judex ordinarius, sed de his majus & minus consilium cognoscunt & Prætores præsunt, mandatumque dant, ubi sententia Bernæ decisa est.

In omnibus præturis Bernæ, particularis est justitiæ curia, quam *Landgericht* vocant, eo omnes Prætores convocantur & suffragium suum Prætori, qui præsidet, præstant. Respectu autem Præturarum consilium Bernæ mutare vel confirmare potest illarum sententiam. Reliqua minorum Magistratuum nomina & officia, Vid. ap. Pierre d'Avity in descript. Helvet. p. 532.

DIVITIÆ.

HÆc Respub. omnium quæ in Helvetia sunt opibus est ditissima, ideo quod latè diffusa pateat, tum vero ob bona Ecclesiastica, quæ plurima possidet. Exhibitores Relationum, ipsi præstant 45. millia imperialium, nomine redituum 30. millia Zurichiis 12. millia Imperialium destinata sunt quotannis Comiti de Suze, tanquam generali illorum militiæ.

Testantur quoque illorum divitias, magnæ susceptæ reparationes, quæ in diversis fiunt locis, magna media, quibus Gubernatores, officiis suis functi onusti redeunt; Manufacturæ, quarum artifices sæpius in sua recipiunt territoria, exceptis illis quæ in publicum inferuntur thesaurum, tum vero gravissimis bellis, quæ sæpius diuturno tempore suis gesserunt sumptibus, contra potentissimos, etiam Principes. Quod si hæc Respub. ullis modis conjungere posset flumina & rivos Yverdon & Genevæ, incredibilem opum vim sibi posset comparare, ideo quod hac ratione navale semper pateret iter à Geneva usque ad Soleurram, & inde in Rhenum. Hæc Respub. nullis subditos gravat vectigalibus, sed exigit tantum decimas, quæ sunt à decem unus nummus. Cæterum ipsa plebs egena est, has ob caussas, quod otio nimium indulgeat, tabernas sæpius invisat, & litibus se invicem vexet, adeo ut Prætores, Magistratus & Judices suis propriis ditent sumptibus, quos ipsis insolentia aufert, quorum possessionem Dominis modesta servaret solertia.

VIRES.

HAbuerunt Bernenses, ante ultimos Germaniæ motus, militiam 12. millium hominum, quibus 6. millia postea addiderunt, ita ut nunc 18. millia expediti habeant militis. Ingruente vero aliqua externa vi, certum habetur, accenso in proximo monte ad Barnam igne, intra spatium 24. horarum 40000. hominum tantum ex suis pagis congregari posse, exceptis illis, qui dein colligi possunt. Nec difficile illis est, ultra 20000. in prælium extra territorium mittere, ubique præsidiario milite, quantum opus est, relicto. Habent hoc proverbii in ore. Berna & Bernenses tantum possunt

poſſunt quantum Mediolanum & Mediolanenſes, Fortalitia Helvetii, non ſecus ad Lacedæmonii, uſque ad ultimum in Germania bellum contemptui habuerunt, exiſtimanres ſatius eſſe pectora quam muros hoſtibus opponere. Poſtea vero uſu rerum edocti ſunt, magnum in illis ſitum eſſe præſidium, igitur anno 1623. præcipua loca & urbes munire occœperunt. Præcipua illorum propugnacula ſunt Chilon & Yverdon. &c. Vid. de his Simler. Helvet. Remp. Guilliman. de reb. Helv. Suizer Chron.

RESPUB. LUCERNA.

MORES.

LUcernenſes erga peregrinos valde ſunt humani, quos non aliter ac incolas accipiunt, ut nullus Cantonum facilior in moribus reperiatur. In bello, loco tubæ, cornu uti ſolent, quod ſibi à Carolo Magno datum eſſe perhibent.

RELIGIO.

HIc pagus totus eſt Catholicæ Relligioni addictus.

REGIMEN.

FUerunt antea Lucernenſes liberi, tam reſpectu belli, quam Regiminis. Poſtea Monachi de Murbach Lucernam vendiderunt, ut & alia circumjacentia loca. Fuerunt igitur ſub Ducibus Auſtriæ, non obſtantibus, quibus gaudebant, privilegiis, circiter 26. annos, ſub quibus contra Vicinos Pagos ſemper bella geſſerunt, ut *Uri Suitz* & *Underwald*, cum quibus tandem æternum fœdus percuſſerunt anno 1533. Hæc urbs non in *Zunften* ſed *Geſellſchaffen* diviſa eſt. Duo habent conſilia publica: majus conſtat ex 100. minus ex 36. conſiliariis.

Octodecim per ſex menſes Regimini præſunt, & alii per 18. Caput conſilii publici Prætor eſt, dictus *Schulteis*, non aliter quam in Berna. Duę curiæ ibi ſunt juſtitiæ: una dicitur *das Wochengericht*, quod judices ſingulis hebdomadibus conveniant; altera *Nejengericht*, vel quod ibi 9. ſint judices qui de injuriis cognoſcunt. Conſilium autem de Proceſſibus criminalibus omnium Præturarum cognoſcit.

DIVITIÆ.

HÆc Respub. plurima bona extinctarum familiarum Nobiliũ possidet. Reliquæ divitię ex vectigalibus, quæ mercibus imponuntur, colligi solent, quæ in Vicinam evehuntur Italiam. Civium autem jus ibi magni æstimatur, ut nemini etiam excellentissimo artifici ibi vivere sine impetrato Civitatis jure liceat.

RESPUB. URI.
MORES.

URi, qui ex numero Tauriscorum fuerunt, non secus ac pars pagorum hoc nomen seorsim acceperunt, quod armis suis caput tauri sylvestris præfigerent, quem Uri vocant. Hinc Germanis *ein Uhrochs*. In bellis tubæ loco cornu bovino utebantur.

RELIGIO.

INcolæ horum Cantonum omnes sunt Romano Catholici.

REGIMEN.

INitio hic populus sub Romanis fuit, postea sub Ducibus Germaniæ. Omnis illorum ditio in X. partes divisa est, quas *Gnoßemen* vocant, quod rerum communitatem habeant, & singulis annis in Consilium conveniant.

Electuri autem Dominos Consilii, omnes hujus districtus à quatuordecim & 16. annis conveniunt in locum Betzelinge prope Altorfium situm, ubi primum eligunt dictum *Amman*, qui duos annos officio præest, tum ejus locum tenentem, dictum *Statthalter*, Thesauri Præfectos, dictos *Seckelmeister*, postea Secretarios & Prætores, qui Præturas Pagorum gubernant, ita & alios Reipub. ministros. Edicta hic loci singulis annis voce publica totius populi leguntur, confirmantur, abrogantur; hujus quidem argumenti: De lusu cartarum, de choreis, compotationibus, pretio victualium, & similium rerum: & si quædam negotia circa exitum anni, majoris occurrant momenti, indicitur consilium extra ordinem. Extra par-

vum

vum consilium, etiam Generale est, ex omni populo constans. Curia justitiæ, quam ibi habent ex 7 constantem, judicat caussas debiti & crediti, quæ tamen summam 60. librarum non excedunt. Est pariter justitia constans ex 15. cui *Amman* cum Imperio præest, qui graviores decernit controversias.

Criminalia publicum consilium judicat cum *Amman*, vel ejus locum tenente: quandoque etiam consiliarii multiplicantur.

DIVITIÆ.

DIvitiæ hujus Reipub. consistunt in vectigalibus, mercibus, quæ ex Italia portantur, præsertim ex pensionibus, quæ quotannis à Papa percipiuntur, tum vero Rege Galliæ & Hispaniæ. Privatorum maxima pars ex suis vivit reditibus, qui ex pratis & pecore percipiuntur, nec ultra 2000. numerantur, qui ex manuaria arte viverent. Multi ex diversoriis, quæ pro extraneis plurima instruunt, vivunt, nec pudori Senatori vertitur, pro pretio hospitium peregrino præbere. Lacticinia in plurima ibi sunt abundantia, & incolis magna præstant emolumenta.

RESPUB. SVITZ.

MORES.

HUjus incolæ quieti sunt & pacifici, in negotiis expediti, admodum validi, & strenui venatores, in colenda terra industrii, quamvis parum terræ, quæ laborari possit, habeant, plurima autem prata, quæ pecori alendo sufficiant. Artes mechanicas nullas ibi ferme invenies, nisi sutoriam & sartoriam, fabrorum &c. ita ut multi otiosi sint.

RELIGIO.

ILlorum omnium Religio Romano Catholica est.

REGIMEN.

INcolæ hujus pagi subjecti erant initio Comitibus de *Lentzburg* ex parte, altera pars semper mansit libera sub tutela Imperatoris.

Cum vero hujus districtus sex essent distinctæ partes, electi sunt æquali numero pro qualibet parte 60. qui Cantonum consilio interessent. Suprema auctoritas ad comitia universi populi spectat, qui eligere solet *Amman*, dein alios Magistratus, uti Cantones alii, Reipub. Uri, cum qua simile Regimen & justitiam administrant. Quando in urbe Svirz singulis annis conventus celebrantur, reliqui, ad hunc districtum spectantes, suos eo ablegant delegatos, rogantque ut illis, in signum magnæ gratiæ, electio sui Magistratus permittatur. Illi de Svitz duas communes habent præturas, cum illis de Glaris.

DIVITIÆ.

PAucissimæ in hanc Rempublicam invehuntur merces, nec ullam homines curam ex mercatuta ditescendi adhibent, contenti autem sunt paratos in necessitatem nummos ex lacte, butyro caseisque collegisse; caseos vero non fœminæ sed viri conficere solent & in Argentinam deferre. Non parvum etiam quæstum colligunt, diversoriis publicis peregrinos excipientes, qui mercium in Italiam vehendarum ergo eò frequentiores commigrant.

RESPUB. UNDERWALDIA.

MORES.

UNderwaldi validi admodum sunt, & bellicoso spiritu præditi, id quod in multis occasionibus comprobarunt. Ex pecore vivunt nec ullam curam mercaturæ habent.

DIVITIÆ.

PEcoris multitudo illius gentis præcipuæ sunt opes, multi reperiuntur rustici qui 30. & 40. vaccas habent, ex quibus percipere creduntur 600. & 800. Imperiales, quos in alias sibi ad usum vitæ necessarias merces iterum impendunt.

RELIGIO.

ADdicti sunt omnes Romano-Catholicæ Religioni.

REGI-

REGIMEN.

OLim Underwaldi uno conjuncti erant regimine, postea vero ob discordias divisi separatiq; sunt, & adhuc tales manent. A duabus partibus hodie 60. eliguntur, qui Cantonum concilio intersint, quælibet autem pars suum habet *Amman*, suum locum tenentem vel *Leutenant*, aliosque ministros publicos, qui hos ita ut Uri & Svitzii eligunt.

RESPUB. TVIGIVM SIVE ZVG.

EJus incolæ validi sunt, & laboribus indurati, affabiles tamen & humani erga peregrinos.

RELIGIO.

OMnes vero Pontificiam profitentur Religionem.

REGIMEM.

SUprema in hac urbe jurisdictio non minus ad incolas omnium pagorum unitorum spectat, quam ad ipsam urbem, omnesque hi æquale possident dominium. Illi autem Cantones in tres communitates divisi sunt, eliguntur que æquali numero, qui Concilio Cantonum intersint, 45. homines, novem nimirum ex qualibet societate. Ex mandato cujuslibet communitatis *Amman* eligitur, ut & illius locum tenens *Leutenant* dictus, vel *Stathalter*, tum vero alii Thesauro Præfecti, Secretarii, Prætores, consiliarii. Præter concilium generale, urbs *Zug* suum à parte habet, ut & justitiam suam, *Amman*, *Stathalter*, Thesauro Præfectum & alios qui de Civium controversiis cognoscunt, & publica tractant negotia criminalia, ita ut in *Svitz*, *Uri*, & *Underwald*. in aprico judicantur.

RESPVBLICA GLARIS.

MORES.

QUI hic reperiuntur homines, procero & valido sunt corpore, concordes tamen, accepti, affabiles, & lucro impense dediti, quod tamen ipsis non fucata fides, sed excitata indoles conciliat.

RELIGIO.

HIc cum & Reformatæ & Pontificiæ Religioni addicti inveniantur, mixtum ex utraque parte habent Magistratũ.

REGIMEN.

SUpremum Regimen ad populum & concilium generale spectat, quod habetur in *Swanden*, ubi eligitur *Amman*, & alii, eodem modo quo apud alios Cantones fieri solet. Omnis Ditio in 15. partes divisa est, quæ *Tagwan* vocantur, & nomine omnium partium ad concilium 60. æqualiter eliguntur. Duo ibi sunt justitiæ collegia, unum ex IX. alterum ex V. judicibus constat, quos singulis annis generale consilium eligere solet. Illi vero de Glaris singulis trienniis unum mittunt Prætorem *Werdenbergam*.

RESPUB. APPENZEL.
MORES.

INcolæ ejus validæ sunt & firmæ valetudinis, qui ex proventu pecoris vivunt, ut & lini abundante copia. Ex mercibus, quæ in S. Gal. exportant, multum pecuniæ sibi comparant.

RELIGIO.

MAgistratus hujus loci ex Catholicis & Reformatis constat, ideo, quod utriusque Religionis asseclæ hic liberum suum habeant exercitium.

REGIMEN.

HÆc terra hodie divisa est in 12. partes, quas *Roden* appellant. Ex quibus 6. Burgo Appenzel conjunctæ, addictæ sunt ordini interiori, reliquæ ordini exteriori. Primi subjecti sunt Abbati S. Gal. reliqui vero neutiquam. Concilium, quod in Appenzel est, constat ex 144. hominibus, 12. in quolibet sunt ordine, & ubi de sontico aliquo negotio consilium instituitur, augeri solet Consultatorum numerus. Omnes ad electionem Ammani ut & aliorum Magistratuum conveniunt,

niunt, judicia duo habent, quorum unum vocatur *das Gäßengericht*, quod publicum sit, sunt ibi 24. judices, alterum dicitur *das Geschworengericht*, constat 12. judicibus. Præter hos ex quolibet ordine Consiliarius eligitur, & alii majoris dignationis ministri. Hi contra illos animadvertunt, qui publica imminuunt statuta, & de illis deliberant, quæ in generali concilio proponi debeant, ita ut velut Legum sunt custodes, & primarii consiliarii dicti in pagis *Landthalich*, illorumque officium perpetuum est. Publicum concilium criminales caussas dijudicat, ubi præses est *Amman* sive ejus *Stathalter*.

RESPUB. BASILEA. MORES.

HUjus inquilini maximâ ex parte procero, pulchro, & valido sunt corpore. Fœminas eximia forma & gratia morum commendat. Reperies ibi egregia ingenia, plerique incolarum indolem habent valde mitem & tractabilem, peregrinis aperto pectore affabilem. Exprompto studio se invicem in conviviis accipiunt, neque peregrinos ingrata apud alios consuetudine ad nimium potum sollicitant. Modus vivendi apud illos, qui peregrinationibus vacarunt, Gallicus est ut plurimum, vel ad illum proxime accedit. Reliqui vero Cantonum habitatores, agrestes & rudes sunt, peregrinis hostes & ad excessum superbi.

Communis illorum sermo Germanicus est, multi tamen Gallice loquuntur, ac si esses in Gallia. Horologia ita quidem illis ut aliis temporum Vices distinguunt, hoc tamen præ reliquis peculiare habent. Prima apud illos auditur hora, cum apud alios 12. Illud vero ab eo tempore factum, ex quo non nemo istam Urbem occupare ad medium noctis aliquando constituerat. Id vero cum effectum dare ad XII. horam vellet, primam horam horologia sonare, non nisi prodigii nomine hostis animadvertit, & adeo proditum esse suum consilium suspicatus est.

RELIGIO.

INcolæ horum Cantonum omnes sunt Reformati.

REGIMEN.

CIvitas Basilea divisa est 15. Tribus vel illis *Zunfften*, quarum 4. præ reliquis plurimi habentur; dicunturque *Herren-Zunfften*: prima ast mercatorum, secunda aurifabrorum, stanni fabrorum, tertia mercatorum vini, quarta mercatorum serici, hæcque ultima omnium est potentissima. Reliquæ sunt varii generis manuariæ arti addictorum. Illi vero artifices conjuncta habent collegia, in rebus Rempub. spectantbus, ubi singuli, pro eligendis consulibus & *Zunfftmeister*, conveniunt, seorsim suffragia ferunt.

Duo ibi sunt consilia publica: primum magnum, quod constat ex 240. hominibus, 10. consulibus, 2 *Zunffmeisters*, qui capita consilii sunt, & junctim numerum faciunt 244. qui consensu populi ad magni momenti negotia conveniunt: minus consilium 60. constat. Hi vero cum præpositis consilii 64. numerum adsolvunt, qui propter negotia publica singulis diebus conveniunt & controversias civium componunt. Majus & minus consilium in vetus & novum distinguuntur, media illorum pars non ultra 6. menses in officio perstat, plurima etiam negotia per consilium novum expediuntur. Præcipui dignitate sunt Consules, postea die *Zunfftmeisters*, hique dicti sunt 4. capita & præcipui Domini Urbis. Sunt præterea alii IX. domini parvi consilii, qui 4. illis capitibus adjunguntur, duæ sunt sedes justitiæ, magna curia, dicta *das Stattgericht*, decem constat judicibus, quorum quidam â consilio, alii â populo sunt electi. De omnibus civilibus & criminalibus caussis cognoscunt, in caussis vero testamentariis magistratus *Stattvogt* dictus in judicio præsidet. Caussas criminales Præpositus imperii judicat, suntque tres Consilii Domini, qui ad Instantiam Procuratoris Fisci de facinorosis judicium fert, dicitur *Oberstenknecht*. Hæc judicia publice peraguntur, secundo sedes justitiæ non nisi de rebus minoribus judicium facit, nimirum illis quæ non excedunt X. libras. Minor prętura privatum suum habet judicem, qui de omnibus rebus, criminalibus exceptis, cognoscit. In Prætura illa consistorium est, de rebus matrimonii cognoscens.

Tres adhæc sunt domini, dicti *Drey Herren*, qui thesauri urbis custodiam habent; tum tres *Ladenherren*, qui reditus Reipub.

pub. curant, & facinorosos sceleris poscunt. Alia officia publica, & magistratus, ut Orphanorum, viduarum, victualia curatorum, hic non persequemur.

DIVITIÆ.

Respub. Basileæ reditibus gaudet opimis, qui ex X. Abbatiis colliguntur, multum etiam nummorum ex Comitatu Varnspurg suo Regimine percipit, ex impositionibus quoque & vectigalibus mercium, quæ eo deferuntur, quod iter ex inde in Italiam, Galliam, & Germaniam instituatur. Seorsim vero commercia, quæ Rheno devehuntur, illos valde præstant divites, multique caupones ex peregrinorum eo confluentium abundantiâ adprime ditescunt.

RESPUB. FRIBURGENSIS.

MORES.

Sermo Cantonum Romanus vel Gallicus est, maximam tamen partem corruptus. Friburgenses vero, tam Romane, quam Germanice loquuntur.

RELIGIO.

Hic pagus Romano Catholicam Relligionem profitetur, estque sub spirituali jurisdictione Episcopi Lausannæ, qui in urbe *Friburg* suam sedem habet, quod in sede sua permanere nequiret, unde omnes, Catholicæ Religioni addicti, ejecti sunt.

REGIMEN.

Hodie Civitas illa in quatuor partes est divisa. Ex his partibus Consules eliguntur Reipub. Majus concilium 200. minus vero 24. habet qui illis præsint.

Prætor magno & parvo consilio præsidet, Thesauro præfectus redituum Reipub. curam habet.

Minus consilium negotia minora dirigit, consilium autem 200. de majoris momenti rebus cognoscit, & quæ universum statum concernunt.

Justitia Urbis, dicta *das Stattgericht*, consilium faciens certorum judicum, controversias incolarum dijudicat. Altera curia

curia dicitur *das Landgericht*. Sunt præterea XII. judices, qui ex magno & parvo consiliis eliguntur, à quorum sententia nulla permittitur appellatio. Proxime Friburgum quinque sunt Præturæ, rectæ per quosdam Concilii Dominos, qui intra Urbem manent. Prætores eliguntur per majus & minus consilium, & in officio 5 annos perdurant, rationesque singulis annis ad parvum consilium referunt.

RESPUB. SCHAFHAUSEN.

MORES.

HUjus Reipub. incolæ mercaturam impense amant, illamque per Galliam variis mercibus exercent.

DIVITIÆ.

ILlud hanc Rempub. imprimis reddit divitem, quod mercatores teneantur suas ibi exonerare naves, quæ ex Constantia veniunt, nec citius ultro possunt navigare.

VIRES.

HAbet *Schaffhausen* fortalitium insigne, cujus viribus tota urbs defendi potest, tuta etiam est sub alienis auxiliis, quod cum Berna, *Zurich*, Lucerna, *Svitz*, *Zug*, *Glarus*, æterno velut fœdere juncta sit.

REGIMEN.

HOdie hæc urbs divisa est XI. societates sive *Zunfften*, ex quibus Nobilitas unam facit. Eliguntur æqualiter ex his societatibus, qui in Conciliis præsint: majus Consilium 86. personis constat, minus 26. Consulibus, (illis *Burgermeister*) Præsides sunt Consilii. 1. sunt Judicia, unum vocatur *das Schultgericht*, alterum *das Vogtgericht* vel *Passengericht* vel judicium mulctarum. Crimina morte expianda novum consilium judicat. Sunt præterea dicti *die Seckelmeister*.

RELIGIO.

INcolæ horum Cantonum sunt omnes Reformati.

RES-

RESPUB. BADEN.
MORES.

CUm natura steriles ibi sint fœminæ, singulis annis ultra mille utriusque sexus eo ad balneum commeant, ibique lavant: Aqua enim, sulphure & alumine mixta, fœminas, natura frigidiores & ad pariendum ineptas, sanat.

RELIGIO.

URbs Catholicæ Religioni addicta est, & Comitatus tam Catholicos, quam Reformatos Magistratus agnoscit.

REGIMEN.

URbs Baden, ubi Helvetii suos generales conventus celebrant, regitur per Cantones de *Zurich*, Lucernæ, Basel, Uri, *Svitz, Underwald, Zug, Glaru*, habetque suos particulares Magistratus, parvum suum consilium, quod ex 12. constat hominibus, & magnum quod ex 40. sub quibus continentur 12. parvi, unus Prætor, Consilii caput, Thesauro Præfecti, Vectigal ad urbem Badensem spectat, telonium vero mercium ad Cantones. Minus urbis Consilium non solum urbis publica tractat negotia, sed etiam in caussis civilibus & criminalibus cognoscit, ita ut Prætor urbis Baden nullam super urbe habet auctoritatem, sed tantum super comitatum in plurimos pagos divisum, ubi suos habet judices & locum tenentes. Ubi vero quis ad mortem debeat damnari, 24. judices in toto Badensi sunt Comitatu à Prætore semel electi, & qui ad vitam in officiis suis agunt. Prętor vero sententiam immutare potest. Dignitas Secretarii secundum Prætoris munus præcipua est.

BREMGARTEN. EJUS REGIMEN.

HUic præsunt 8. præcipui Cantonum, habetque uti Baden suum parvum consilium ex 12. hominibus compositum, à Cantonibus electum. Prætorem præsidem habent. Quędam etiam proxime sita oppida Imperio regit.

MELIN-

MELINGEN. EJUS REGIMEN.

FUIT olim sub imperio Comitum Habsburgensium, postea ab Helvetis occupata, cum *Bremgarten*. Postea Imperator Sigismundus 8. primis Cantonibus illam addixit, qui illam, salvis tamen ejus privilegiis, imperio rexerunt, adhucque regunt.

RAPERSWIL. EJUS REGIMEN.

CApta fuit anno 1508. per illos *Uri*, *Suitz*, *Underwald* & *Glaris*, postea ejus incolas coëgerunt, ut se fidelitatis juramento obstringerent, relicta tamen illis eadem libertate, quam sub Austriæ Duce habuerunt, quibus antea obsequia præstiterunt.

RELIGIO.

INcolæ hujus urbis Catholicæ Religioni addicti sunt.

FRAWENFELD. EJUS REGIMEN.

PRæter consilium particulare, XII. habet judices, qui omnes Civium & pagorum inde dependentium processus dirimunt. Cognitio tamen criminum & hæreditatis ad Consilium spectat. A sententia judicum ad 7. Cantones Appellatio fieri potest, minime tamen ab his ad consilium. *Amman*, caput est judicum qui ad mortem condemnant.

TURGOW. EJUS REGIMEN.

SEptem veteres Cantones eo semper Prætorem mittunt, quod ejus jurisdictio & dominum civile ad illos spectet. Cognitio in causis criminalibus ad X. cantones spectat. Multi præterea ex statu Ecclesiastico & Nobilium inferiorem in minoribus pagis exercent justitiam.

Nobiles ibi veteri sua jurisdictione gaudent, non aliter ac Domini Ulmæ, *Vellenberg* & *Gneffenberg*. Omnes incolæ non nisi octo cantonibus juramentum præstant, plurimisque gaudent privilegiis. Atque hæc de præcipuis Helvetiorum Rebuspub. dixisse satis est: qui reliquarum liberarum Provinciarum statum scire desiderat, vid. Pierre d'Avity in descript. Helvet. p. 555. & seqent.

PRO-

PROVINCIA RHÆTIA CUJUS INCOLÆ GRISONES. MORES VETERES GRISONUM.

VEteres Grisones, multo præstabant robore, qui tamen parvi vitam suam æstimabant, quod miseram & victu valde tenuem traherent, quæ inopia ipsis aliquam latrocinia exercendi necessitatem imposuerat. Juventutem suam sicut & Romani inter arma exigebant. Cum quibus pacem faciebant, illis uvas passas, ceram, mel, caseum dabant.

MORES HODIERNI.

HOdierni Grisones, rusticos & asperos habent Mores, superbos tamen, qui reliquas Orbis nationes contemptui habent omnes, ut & magnorum Principum sæpius oblatam amicitiam, adeo ut quidam ad illos Legatus hæc effuderit:

O Vallées de misere, & montagnes d'orgueil, bienheureux ceux, qui ne l'ont pas veu, & l'ont creu. Hoc est: O Valles miseriarum & montes superbiæ, felices illi, qui vos non viderunt. Lingua illorum tam Germanica quam Italica, sed corrupta est, quam Germani vocant *Churwelsch.* Dialectus linguæ ex oratione Dominica facile potest cognosci, quæ ita sonat:

Bab nos, quel tu ist in schil, sanctifichio saja ilg tes num: ilg tes ariginam vigna, ternus: la thia vœglia d' vainta in terra, sco la fô in schil Do a nus nos paun houts, & in miinchiadi: Parduna a nus nos dbits, sco nus fain a nos dbita duors: Nun ens mener in mel aprova maint: Dim persemaing spendra nus da tuots mels. Amen.

Choreas more ab aliis plane diverso ducere solent, quarum gratia ubi convenerunt, larvati omnisque generis armis accincti, gregatim per villas incedunt, in manibus baculos portantes & expeditum motu corpus in varias figuras jocoso & serio flexu componunt, tum fœminas manu prehendunt, & ita hilari pede terram quatiunt. His ceremoniis peractis existimant, meliorem in anno frumenti fore proventum. Pauperum Nobilium tanta hic est abundatia, quanta fere nullibi. Hi pariter cum agricolis duris laborum exercētur, & tamen suam, quamvis rerum egenam, jactant nobilitatem.

STATUS RELIGIONIS.

GRisones duplici Religionis professione distincti sunt; quidam horum Reformati, alii Pontificii sunt. Subditis tamen de Religione Disputationes non conceduntur. Reformati quoque nullum sibi jus in bona Pontificiorum acquirere, nec in ulla urbe templa exstruere possunt. Liberi tamen Grisones pro beneplacito suo Religionem mutare, templa ædificare, minores ad Sacra cogere, sine alterius status consensu non nequeunt.

REGIMEN CIVILE.

POST varias mutationes, quibus erant expositi Grisones, ad ultimum fœdus perpetuum inter se fecerunt, nimirum illi de *Prettigaw*, *Tafaas*, *Schanfick*, *Churwald*, *Malans* & *Megenfeld*. Hoc dictum est fœdus X. judiciorum, ita ut hæ tres societates (Fœderis antiqui, Domus DEI, & decem judiciorum) antea divisæ, postmodum æterno fœdere conjunctæ sint anno 1471.

Illæ vero Ligæ sive fœdera in plurimas communitates distincta sunt, ubi cuilibet suus est Magistratus, & separata Respub. suprema tamen auctoritas penes congregatum consilium omnium fœderatorum est, qui simul tantum unum constituunt corpus. In his conventibus, qui in *Plantz* & Curia metropoli haberi solent, tractantur negotia pacis, belli, Legationum, edictorum, LL: &c. Postquam vero Reformatio anno 1613. facta esset, obstricti sunt fœderati in die S. Johannis Baptistæ generalia celebrare comitia, dicta Germanis die *Bunds-tage*, ut de Regiminis officio illorumque ministris disponant, qui singulis binis annis à præpotentibus ordinibus eligi, tumque fidem suam, præstito juramento, Reipub. obstringere solent. Fœdus Grisonum ad comitia 28. mittit Legatos, vel deputatos, Domus DEI 24. & X. judiciorum, 15. qui cum Cancellario & janitore cujuslibet fœderis conveniunt. Deputati vero tantum de rebus propositis judicant. Quandoque omnium nationum generalia indicuntur Comitia, id quod tamen rarius accidit.

Habent præterea consilium Germanis dictum *Beytag*, quod

quod præcipuis terni illius fœderis Magiſtratibus conſtat. Illi vocantur, *der Landtrichter, der Burgemeiſter*, Domus DEI, & *der Land Amman*, X. judiciorum. Hi omnia publica exequuntur negotia, inter illius vero concluſa ad collegium terni fœderis referre tenetur, in judiciis publicarum cauſſarum, ita ut Helvetii præcedant. In controverſiis inter confœderatos ortis tres vel 4. à qualibet parte eliguntur judices, qui juramento, quo ſuis tenebantur, ſoluto, ſecundum conſcientiam de controverſiis judicant, ſi convenire partes nequeunt, paribuſque decertant Votis, arbiter à tribus ligis eligitur. Quodſi duo confœderati tantum diſſentiunt, tertia pars illorum ſententiam decidit.

In Electione Magiſtratus vox populi Griſonum maximi eſt valoris, ita ut Epiſcopus Curiæ nec minimum Magiſtratum creare ſine populo queat.

Quod ad commune Provinciæ Regimen attinet, tria illa fœdera ſuos Rectores & Magiſtratus in *Magenfeld* & *Malens* alioque mittunt, qui cum Imperio civibus præſunt. Fœdera, quibus Griſones aliis juncti ſunt, Vid. ap. Pierre d'Avity hic p. 573.

DIVITIÆ.

THeſaurus Griſonum publicus exiguus eſt, ob egeſtatem & ſterilitatem Regionis. Illud vero, quod à ſubditis percipitur, inter Cives diſtribui ſolet. Opibus potentiores ex pecore & pratis vivunt, qui mechanicam artem exercent, numero pauci ſunt. Honoratiores advenis publica præbent pro pretio diverſoria. Illi etiam, qui Magiſtratum gerunt, ab opere manuum non abhorrent. Alii per mulos & equos, aliis merces vehunt, & hac ratione vivendi media ſibi parant: maxima autem pars hominum ex mercatura vivit, quam ſi aliquod interveniens bellum rumpat, nec tributum ex mercibus penditur, multi fame pereunt.

VIRES.

IN Curia 4. ſolum vel 5. tormenta bellica habent, nullum ibi reperies armamentarium, nec horrea in tempus neceſſitatis annonâ plena. Privatis tamen arma ſunt talia qualia vicinis Helvetiis. Quod vero publicæ utilitatis ergo

arma non parentur, quæ publice serventur, in caussa est primùm incolentium paupertas, tum quod ultra octiduum simul permanere nequeant, sive hostem occupent, sive arceant, nisi ex Suevia alioque frumentum ipsis suppetat. Ædes , quibus habitant, tam in urbibus quam oppidis ex magna parte ligneæ sunt, nec ullius vis patientes. Vallorum usus propter interjectos excelsos montes illis est exiguus, cum faciles obsessis mitti nequeant suppetiæ.

Quale vero sit cujuslibet societatis speciale Regimen seorsim spectatum, tum vero conditiones Fœderis & aliorum oppidorum Magistratus, Vid. apud Pierre d'Avity in tract. *Pays des Grisons* tomi p. 575. & sequent.

RESPVB. GENEVA.
MORES INCOLARVM.

GEnuenses hilares, modesti, animo liberi & bono ingenio præditi sunt, artes, ad quas animum applicant, se illis feliciter dant, Libertatis adeo studiosi sunt, ut nulla magis orbis natio, citius sane vitæ, quam illius jacturam facturi. Peregrinis omnem humanitatem & gratiam exhibent, cujuscunque illi etiam fuerint Religionis, Naturali gaudent integritate, quæ tamen non obstat quo minus ad negotia prompti, agiles, & offensoribus suis formidabiles sint. Atque hæc illorum generosa integritas, vel ex millenis periculis Rempublicam inconcussam asseruit. Præterea diligentiæ laudem & laborum patientiam nemo ipsis negabit, diffidunt tamen sibi invicem. Quin inter partes bonorum ponunt nemini tuto fidere. Olim asperis & incultis erant moribus, quos tamen hodie ad omnem componunt civilitatem.

Mercaturæ studiis incumbunt, tum vero artibus manuariis, vel studiis, illorumque Academia ingentem studiosorum alit frequentiam, qui ex remotissimis orbis partibus eo confluunt frequentissimi. Incolæ utriusque sexus, mares pariter ac fœminæ, à modestia commendantur, & habitu corporis ad parsimoniæ decorique leges composito.

In celebrandis promissi connubii solennibus, Moris habent, seorsim potum sponso, tum vero sponsæ præbere. Hic vero, qui

qui potũ præbuit, acceptis vitris unũ cum altero miscere solet, tunc vitrum sponsi sponsæ præbet, & contra, quibus peractis in fidem sponsionis sponsus annulum porrigit. Postea tribus per subsequentes dies dominicos vicibus Minister in Ecclesia publica voce despõsatorum ex suggestu denunciat nomina: quæ denuntiatio postquam à teste Syndico notata est, licentiam contrahendi facit matrimonii. Tum matrimonio jungendi cum parentibus suis proximisque cognatis ad templum conveniunt, sponsa per duos viros vel pueros eo deducitur, quæ si virgo pileum floribus exornatum gerit. Viduis ad secunda vota transeuntibus permissum non est pileum floribus ornatum portare, ducuntur à vidua quoque proximæ consanguinitatis. Pater filiæ legitimam omnium bonorum dare solet, maritus tertiam ex constitutione.

Quantum ad funera, nemini permissum est cadaver humare, nisi priùs à Commissario Magistratus visum, qui omnium consignata nomina Xenodochium singulis defert hebdomadibus. Fœminæ defunctos nunquam exequuntur maritos. Qui demortuos efferunt, duo sunt, Juramento Magistratui obligati, se nolle in vetitis horis humare extinctos, seque nunciaturos, si quem festina rapuit mors. Hi tamen non nisi vilioris conditionis defunctos observant, honoratiores ab his exempti sunt Legibus. Pauperum funera publicis peraguntur sumptibus.

RELIGIO.

GEnevæ incolæ, cum olim essent Romano Catholicæ Religionis confessores, illam anno 1535. ex persuasione Guillielmi Fareli mutarunt, postea per Joannem Calvinum in Reformata Relione anno 1539. confirmati sunt, in qua ab eo tempore hodie adhuc perdurant, illamque obstinatis animis colunt. Nullam aliam quam suam Religionem in urbibus suæ Jurisdictioni subjectis profiteri docerique patiuntur. Peregrini, cum illorum sacris facientes, eo libentius commigrant, ideo, quod libero non tantum fruantur exercitio, verum etiam commode accipiantur hospites. Exiguos autem impendunt sumptus, propterea quod omnis generis rerum abusus ibi lege fit interdictus. Illis, qui à partibus Ro-

manis sunt, nulla ab incolis exhibetur molestia, quin potius omnis humanitatis officia ab iisdem experiuntur. Religiosis liber ob negotia conceditur aditus, ne vero insolentiæ puerorum & injuriis pateant, adjunguntur illis à Magistratu milites, qui illorum habeant curam. Conciones ibi Gallice, Germanice, Italice singulis diebus Dominicis, in gratiam peregrinorum, habentur.

REGIMEN POLITICUM.

HOdie hæc Respub. in forma Aristocratica regitur, Democratice temperata. Habet equidem 25. Senatores, quorum capita sunt 4. Syndici, penes quos omnium rerum administratio est. Hi vero 25. ex tribus propemodum vel 4. solum familiis constant, quæ tamen Genevæ nati civiumque filii esse debeant, singulis annis hi 25. 8. Syndicos eligunt, quatuor veteres & 4. novos qui antea per 4. annos in eodem fuerunt officio. Hos coram concilio 200. sistunt, ultimo Veneris die ultimi anni, ut vel confirmentur vel reijciantur.

Proxima novi Anni Dominica populo illos repræsentant, qui ex his 4. eligit & transeundo Secretario suffragia dant. Hi 4. electi se juramento obligant, quod velint Religionem, libertatem Reipub. Leges, justitiam conservare, dein à quatuor illis, qui officio decedunt, baculos Syndicatus nigros recipiunt. Hos in orto tumultu ferre solent, ut & in ferendis judiciis, cum ad capitale supplicium quidam damnantur. Si ex 25. numero quidam desunt, duo eliguntur, ex quibus 200. viri unum eligunt: illi 25. numero duos alios nominant, qui Locotenentis officia obeant, ex his quoque populus unum eligit.

Primarius Syndicus caput est Magistratus, omniaque Reipub. negotia ipsi decernenda committuntur. Alteri rationes commissæ sunt, quæ ex publicis reditibus, vectigalibus, &c. sunt. Tribus autem consiliariis camera rationum gaudet. Tertius præsens adest conventui Xenodochii, qui singulis habetur hebdomadibus, ubi etiam adest ex 25. Consiliarius, Pastor, sive minister, cum 4. vel 5. ex consilio 200. Secretarius & Receptor, qui in ordinem pauperes redigat. Quarto negotium solvendi stipendia militibus commissum est.

Locum

Locumtenens, dictus *Leutenant*, ex 25. numero & quintus ex primaria dignitate est. Hujus officium est, alternis vicibus justitiam administrare, 6 ipsi adjuncti sunt auditores, 2. Secretarii, 12. officiarii, portantes baculos.

Thesauro Præfectus Sextus est loco, non tamen ordine, quod illius officium magnæ sit dignationis. Hic omnibus officiorum præfectis, milite excepto, stipendia solvit.

Consilium 25. duos habet Secretarios & unum janitorem, Procurator Generalis, curam habet jurium populi, estque ex 200. collegio & singulis trienniis mutari solet. Minora reliquorum officia hic sicco pede transimus.

Collegium ducentorum per 25. eligitur, constat ex civibus, qui de caussis Reipub. cognoscunt. Illud collegium ducentorum ad mortem damnatis vitæ gratiam præstare potest. Consilium generale adhuc aliud est, ex omnibus patribus familias constans: hi omnes Cives sunt, ad eligendum Syndicos vocati, & alios justitiæ ministros.

Singulis hebdomadibus certo die suos habent conventus, Pastores Ecclesiarum & Professores urbis, ut ad acceptas literas responsa ferant, & de negotiis, quæ Religionem spectant, statuant. Præterea Consistorium est, cui XII. Præsunt Pastores, & alii XII. auctoritate pollentes & coram populo constituti. Hi velut aures & oculi urbis sunt, quod omnium actionum censores sint.

Quælibet platea suum habet arbitrum, inquirentem, quis in illa habitet, nec ullus peregrinus ultra triduum recipi potest, sine facta ejus denunciatione. Tempore belli peregrini ad portas gladios & bombardas deponunt. Militiæ præfecti circumspectè admodum ibi vivunt, ideo quod & inconsulta mente vox emissa illos reddat suspectos. Cum externas suppetias implorant, illud hac fieri solet cum conditione, ut suprema penes Magistratum maneat militiæ imperandi auctoritas.

Plurimos habent Castellanos, qui instar judicum sunt, ut à sceleratis veritatem extorqueant, torturis alibi vix usitatis uti solent, instituto processu 25. Viri ad mortem condemnat reos. Sententia publice per Secretarium pronunciatur, Syndici in alto tapetibusque ornato consistunt loco publico, baculos suos manibus tenentes & Biblia S. aperta præ se habentes. Ante sententiæ vero denunciationem confessio

fidei, condemnati legitur. Postea primarius Syndicus Secretario sententiam ex sacco extractam porrigit, qui illam omni auscultanti prælegit populo. Executio cuidam *Leutnant* committitur.

Adulteria ibi puniuntur capitali supplicio: Viri capite plecti, fœminæ adnexo ad collum lapide in profundum præcipites agi solent.

DIVITIÆ ET REDITUS.

RESpublica divitias suas, non tamen adeo magnas, ex vectigalibus, decimis, reditibus colligit. Ipsa vero urbs opibus satis magnis præstat, quod multa adhuc in Gallia, Sabaudia, & Helvetia teneat. Ex multitudine studiosorum in illam Academiam confluentium multos colligit nummos. Incolæ quæstum ex manuariis operis, serici, aliarumque materiarum confectione faciunt: Librorum ibi impressorũ copia etiam suis magnos confert nummos. Mercatores commoditate navigabilium fluminum in Galliam, Italiam, Burgundiam merces evehunt. Nobiles non ex quæstu mercaturæ, sed fundi vivunt, quidam etiam pro usuris pecuniam elocant.

Domini urbis parum habent redituum, Cives mediocritatem opum, pauperes egestatem habent, ideo quod non semper habeant quod agant. Ad levandam publicam inopiam, publica colligitur pecunia. Syndici & ministri templorum exempti sunt à solutione census.

VIRES, POTENTIA.

OMnia loca, extus vergentia templa, omnesque turres rotundæ tormentis bellicis instructæ sunt. Adhæc armamẽtarium omni genere armorum est instructissimum. Privatas etiam civium ædes armis munitas reperies. In sola urbe 4000. ad decernendum facile est reperire, nec insolens est ipsis exigua manu magnam vim hostilem fudisse. A primis vero incunabulis pugnas etiam infantes ardent, ducere copias, lignea gestare arma, confligere, acceptam injuriam ulcisci, etiam puerilis animositas, majori præludens discrimini, sæpius sustinet. Singulis diebus dominicis armorum tractant exercitia. Externa auxilia non nisi extrema urgente necessitate requi-

quirunt, quod graviorem auxilia ferentium, quam hostium præsentiam experti sint. Primi autem Helvetii vocari solent. Sicubi incendium excitatum, vel turbæ exortæ sunt, plateis omnes in suis districtibus, exceptis 4. Syndicis, armati excubant, Reliqui sua peragunt officia. Qui post nonam horam sine luce per plateas obambulat, in carcerem mittitur.

Hoc vero pro publico introduxerunt, ut semper annonæ, pulveris, & salis copia abundent, id quod ipsis Rempub. reddit securam.

Fortalitia tam accurata habent, ut vel cum fortissimis in Europa contendere possint. Quasdam etiam habent triremes, ad arcendam vim externam aptas.

STATVS DVCIS LOTHARINGIÆ. MORES LOTHARINGIORVM.

Lotharingii mixtos habent Mores, quibus partim Gallos, partim Germanos repræsentant. Est in illis quædam humanitatis Gallicæ pars, non tamen ingenium, rudes equidem sunt nonnihil in conversatione, illum in nonnullis rebus observant morem, quem elegans Gallica aula neutiquam ferret. In compotationibus Germanos imitantur, quibus totum sæpius fallunt diem. Regio boni militis ferax est, populus libertate gaudet, neque ita quam in aliis provinciis licentiâ corrumpitur. Nobiles bonæ sunt indolis, libere agunt, & veram sectantur Nobilitatem. Aula Ducis Gallicos imitatur Mores, quæ tamen hodie vilioris est conditionis, quod Dux Lotharingiæ non adeo pridem ab Hispano captus, & in custodiam missus est.

DIVITIÆ.

Incolæ magnũ percipiunt lucrum ex lapidibus & unionibus, quæ in Lotharingia inveniuntur. Tum verò ex vitris, speculis, equis, quorum ingens venditur numerus, laná, manuariá operá, argenti fodinis. Dux Loiharingiæ ex sua percipit Regione 200000. coronatorum, inter alios reditus salinas habet, quæ ipsi proventum faciunt insignem: Populo tributa, ut alibi, imponi solent. Propter soli fertilitatem ter

res solito percipit reditus, illi ex abundantia fodinarum, lignorum, pratorum colliguntur.

VIRES.

PRæcipuum Lotharingiæ fortalitium urbs Nancii est, ubi instructissimum armamentarium. Astenam, Clermont, Arx de Jamets pro inexpugnabilibus habentur. Militares copias habet instructissimas, quæ tamen hodie eo devenerant injuriosæ licentiæ, ut latrociniis potius quam bellis omnibus Europæis nationibus graves essent.

SERIES DUCUM LOTHARINGIÆ.

SUccessio Ducum Lotharingiæ sæpius interrupta legitur. Primus, qui Dux institutus est, dictus est Carolus 1. Otho à cujus tempore Lotharingia ab Alsatia divisa est: Otto hic mortuus est circiter anno 1020. habuit pro successore Gothofredum filium suum, qui obiit anno 1076.

Postea Henricus IV. hunc Ducatum in Conradum filium suum contulit, qui dein ad Domum Gothofredi rediit.

Bauduinus dein successit, postea tres illius fratres.

Henricus V. Imperator hunc Ducatum ad Comitem de Louvain. transtulit, qui pro successore habuit

Theodoricum filium.

Thibautum filium Theodorici, cui successit

Fridericus, sub quo separatum est Belgium à Lotharingia.

Matthias, post illum Dux fuit, qui filium Simonem reliquit, & alium Fredericum, qui obiit anno 1239.

Hic successores habuit

Mathiam, filium: post erat

Fridericus, filius Mathiæ, Thibaut, Fridericus, Raulfus, Joannes, Charolus, Joannes, Nicolaus.

Postea Lotharingia in manus Friderici filii Anthonii Comitis de Vaudemont pervenit. Hic remisit Ducatum ad Domum de Buillon, ex qua omnes illi proveniunt, qui hodie ad Domum Lotharingicam referuntur, ut sunt Renatus Dux Lotharingiæ.

Anthonius Dux Lotharing. obiit anno 1546.

Carolus, Dux Calabriæ, Lotharingiæ, &c qui filiam Henrici

rici II. Galliæ Regis uxorem duxit, ex qua ſuſcepit Henricum Ducem Calabriæ Lotharingiæ, &c. & Carolum Cardinal. Lotharing.

Hæc aliaque leguntur apud auctor. les Eſtats in tract. du Duc de Loraine.

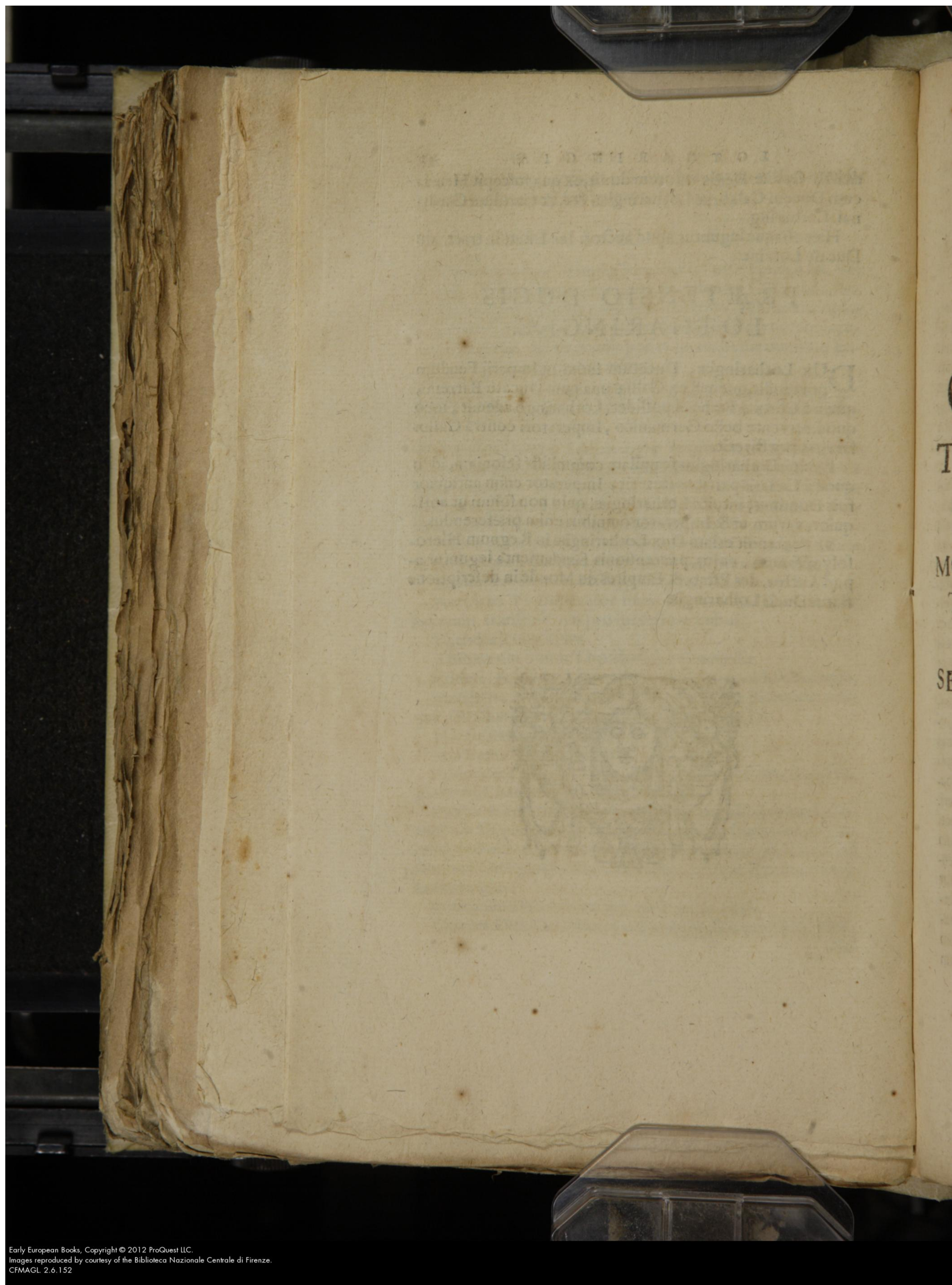
PRÆTENSIO DUCIS LOTHARINGIÆ.

DUx Lotharingiæ, Ducatum ſuum ut Imperii Feudum prætendit, quem Rex Galliæ una cum Ducatu Barrenſi, quem à Corona Franciæ poſſidet, Lotharingo ademit, ideo quod, fervente bello Germanico, Imperatori contra Gallos ſervitia præſtiterit.

Excipit Lotharingius ſe nullam commiſiſſe feloniam, ideo quod à Cæſaris partibus ſteterit, Imperator enim antiquior fuit Dominus, intuitu Lotharingiæ, quin non ſolum ut antiquior, verum ut & Imperator omnibus enim præferendus.

2. Prętendit etiam Dux Lotharingiæ in Regnum Hieroſolymitanum, cujus prætenſionis fundamenta leguntur apud Auctor. des Eſtats & Empires du Monde in deſcriptione ſtatus Ducis Loiharingiæ.

LIBER SEPTIMUS,

REPRÆSENTANS

GERMANIÆ TAM SUPERIORIS QUAM INFERIORIS

MORES, RELIGIONEM, STATUM POLITICUM, REDITUS, VIRES, DIVITIAS, SERIEM IMPERATORUM, RATIONEM STATUS, PRÆTENSIONES, JUDICIUM CIVILE: SECUNDUM IN ANTECESSUM SERVATAM METHODUM.

MORES ANTIQUI
GERMANORUM.

GERMANI à primis annis ſtrenui & animoſi fuerunt, proceræ ſubactæque ſtaturæ, & optimæ valetudinis. Bellatores ſtrenui omnibus audiunt Gentibus. Olim, antequam aciem ingrederentur, hymnum in honorem Herculis cantabant, quem ſæpius in ſuis terris fuiſſe jactabant. Antiquis temporibus nullam auri argentiq; habuerunt notitiam, quam tum demum acceperunt, cum mercaturam exercere didicerint. Neque apud ipſos gladii in uſu erant, quin loco illorum longis utebantur fuſtibus, & lanceis, in mucrone ferro munitis. Scuta diverſis coloribus tingebant, ut ſe invicem cognoſcerent, pauci erant qui thorace uterentur, & galeâ, nec pulchritudinem aut celeritatem equorum magni faciebant. Qui ſcutum ſuum amittebat, ita odio habebatur, & contemnebatur, ut nec ad ſacra admitteretur, nec ad conſilia, & alios publicos conventus: hoc effecit, ut qui ignominiam vitæ fugerent, vel hoc flagitium vitarent, vel lucem peroſi, fune vitam & animam proijecerent. Dux ex nobilibus & fortibus quibuſque eligebatur, cui quælibet ſecundum beneplacitum facere permiſſum non erat. Duces Belli illos legebant, qui aliis virtute & fortitudine militari præeſſent, magis agere, quam imperare promptiores. Tabulas plerumque in bellum ſecum portabant, repræſentantes Deorum ſuorum imagines. Precioſas res ſuas ſecum in caſtra ferebant, ut & proximos & chariſſimos quoſque, vel pro illorum ſalute & conſervatione alacriter pugnaturi, aut in conſpectu illorum non ſine ſolamine morituri. Acceptis vulneribus, ad parentes & uxores ſe conferebant, qui ipſis vulnera obligarent, cibum & alia, ad recuperandam valetudinem neceſſaria, præberent, ad alacriuſque capeſſendum animum & ferrum, dictis incitarent: ſæpius legitur Germanos acie devictos, jamque profugos à fœminis incitatos, eſſe, ut arma reſumerent, quod factum ſæpe illis deſperatam recuperavit victoriam. Quapropter mulieribus vim aliquam

aliquam futura præsagiendi tribuebant, & ad gravissima consilia admittebant. Certos habebant dies, in quibus Mercurio homines immolabant, bestias verò tantum Marti sacrificabant, ut & Herculi. Sortes & auguria in magno habebant honore. Res gravioris momenti tota concludebat civitas. Nullam fecerunt expeditionem nisi sub novilunio, vel plenilunio, (quod Romani fortunatæ lunæ circulum vocabant) dies per noctes numerabant. Ad conventus publicos armati veniebant, cumve signum vellent dare, quod bene in consiliis convenirent, hastas in altum erectas tremulâ manu vibrabant, quod omnium honorificum signum erat publicæ approbationis; cum vero res displiceret, murmure ingrato illud significabant.

Qui ex bello aufugissent, vel amicos suos prodidissent, ex prima suspendebantur arbore, quæ reperiri potuit, infirmos luto vel mari mergebant. Nulli Magistratui permissum erat aliquam rem publicam vel privatam exequi, nisi accinctus esset armis. Ingentem famulorum amabant tractum, & qui nobilem pone sequentem aleret juventutem, magnis afficiebatur honoribus, & aliis præponebatur. Cum extra castra viverent, potentiores & illustres nullam aliam habebant curam, quam bene dormiendi, comedendi, bibendique: fœminis curam domesticam commiserant, quæ etiam senibus competebat. Ditiores à pauperibus habitu separabantur, non ad luxum, sed decentiam facto. Habitus virorum & mulierum idem erat.

Germani inter tot Nationes, tam orientales, quam septentrionales, à principio unâ contenti fuere fœminâ, quamvis alii plures duxerint. Miraculo quasi esse debet illarum continentia & incredibilis pudicitia, quod fere nunquam in publicis ludis & Festis conspectæ sint.

Cum fœmina adulterii crimine urgeretur, illi capillos præcidebant, postea nuda in conspectum parentum à marito in apertam protrudebatur aream, illa omni jure domus privata, tum flagris per totam urbem agebatur, nec ulla spes illi supererat in mariti offensi gratiam redire. Nec erat licitum alterius Vitio illudere, vel sua damna ipsi afflicto objectare, quod hæc consuetudo magis corrumpendis bonis moribus, quam malis corrigendis certior esset.

Juvenes

Juvenes ſero cum fœmina eſſe didicerunt, ideo illorum juventa integra manſit, nec prius elocabant filias, quam annis plenis nubiles.

Homicidas graviſſime puniebant, maximam ducebant voluptatem hoſpites advenas hoſpitio liberali excipere, dona mutuo ab invicem accipiebant, neque propterea ſe debitores eſſe colebant.

Totas quandoque dies & noctes hilaritati vacabant, cum ebrietatem in nullo ponerent Vitio, unde facile ad rixas devolvebantur.

De rebus graviſſimi momenti intra pocula conſultabant, nunquam calliditate laborabant, ſed omnia, quæ ſub pectore fovebant, libere proferebant.

Cibum ſimplicem amabant, aggreſte pomum, alioſque fructus, imprimis delectabantur lacticiniis, & lacte concreto: quod fuſius Clariſ. Vir Conringius in peculiari de Morib. German. tractatu eleganter explicavit.

Annum in tres dividebant partes, Hyemem, Ver, & Æſtatem. Autumnus ipſis erat ignotus, quod nec vinum nec alia illius ſentirent bona, quamvis illi, qui ad Rhenum incolebant, vini expertes non fuerint.

Cum defunctum lugerent, magis tacite dolere quam publice flere, præferebant. Cæterum Saxones, inſignes maris erant ſtudioſi, quod illorum coloniæ, hinc inde diſperſæ, teſtantur, mores habebant captivorum tetras occupare, quos crudeli ceremonia trucidabant, exiſtimantes quod prædâ in bello captâ, à Diis exoraturi ſint, deſiderata

Solliciti admodum erant de converſatione Nobilium familiarum, ideo connubia exterorum, & inferioris conditionis hominium deſpuebant. Quod illorum attinet Religionem. Saxones ſuperſtitioni addictiſſimi erant, adorabant enim arbores, herbas virides, fontes, tum ramos arborum. Habebant ingentem arboris truncum, terræ infixum, cui honorem rerum conſervatarum deferebant. Hunc truncum Carolus M. extirpavit, poſtquam ſubjugaſſet Saxones, illamque in Brabantiam miſit. Adorabant etiam Mercurium, cui ſicut alii Germani id quod in bello cepiſſent ſacrum faciebant, certis nimirum diebus, cum ad bellum accingerentur. Infra bonorum Deorum ſuorum eſſe putabant illos templis vel locis claudere, vel ſtatuam illos

illos referentem exprimere, & erigere. Arbores altas, & cacumina montium amabant, disputantes de maximis naturæ secretis, sed hoc cum ingenti reverentia.

Divinationes suas hunc in modum instituebant.

Illi, qui futura scire volebant, capiebant virgas fructiferarum arborum, illasque in plures discerpebant partes, & in illis diversas notas & colores notabant, ipsasque super vestimenta alba extendebant, sine ullo ordine agendi. Quod si propter rempublicam consultatio institueretur, Pontifex rei gerendæ præerat, si vero causam privatam concerneret, Pater familias hoc peragebat. Effusis igitur ad Deum precibus cum elevatis in cœlum oculis, ter virgas illas expansas in altum tollebat, & secundum illud, quomodo se nota & colores darent, bona vel mala ominabatur.

Alebant adhæc publicis sumptibus equos albos, in sylvis curantes, ne ulli adjungerentur labori, quin illos trahendis servabant rhedis, quibus quasi sacrati erant; ubi Rex tantum & Sacerdos vehebantur, vel præcipuus Civitatis aut Provinciæ. Ita autem accurate hinnitum horum observabant equorum, ut nullam haberent divinationem aliam, cui plus fiderent, atque ista fuit. Erant enim hac in opinione quod equi Deorum ministri essent, quibus secreta quæque illorum communicarentur. Adhuc aliam de cognoscendo belli eventu inquirendi habebant rationem: cogebant captivos in bello captos, qui ad illam pertinebant nationem cui bellum illaturi essent, contra illos depugnare quos ad hoc destinaverant, & quæcunque pars alteram superasset, bonorum spem, vel malorum successuum metum exploratoribus relinquebant Suevi. teste J. Cæsare, ingens erat populus, armis ex animo addictus magis, quam ulla altera Germaniæ gens. Centum habebant oppida, ex quibus quotannis 1000. prodibant milites, qui ex illorum terris demigrabant ad invadendum proximiores Vicinos: illi vero, qui domi manebant, acriter, pro sustentandis illis qui militiæ vacabant, laborabant: cum priores ad finem anni domum repetiissent, alteri se in castra conferebant. Frigore corpora & omnibus cœli injuriis incredibili modo durabant, ut in intensissimo frigore leviter amicti essent, nec totum corpus vestiti. Sæpius etiam in profluenti natabant in acie ex equis descendebant, & pedites pugnabant. Vinum suis Regionibus inferri

ferri non patiebantur, quod illo mollitiem animis induci credebant, nec aliud quam effœminatos reddi Viros.

MORES GERMANORVM RECENTIORES.

GErmani hodie in diversos status divisi sunt. Primus est Status Clericorum, sub quo omnes continentur ordines regulares & irregulares. Ad hunc ingentes redundant proventus, cui magnus habetur honor, imprimis si honestam agat vitam. Nam hic populus ministros Ecclesiæ, bonarum artium rudes, susque & æque habet. Habitu oblongiore, & ad talos promisso, qui tales decet, utuntur, nigro tamen non coloribus diverso.

Status alter est Nobilium, ubi sunt Principes, Comites, Barones, Equites, & simpliciter Nobiles. Principes cum propter illustres & antiquos nascendi ortus, tum verò potentiam & Vires clarissimi sunt. Ideo mirari satis nequit, quod omnes Imperii Principes, & reliqui status tam obseqentes suo sint Imperatori, quasi illius subjecti, cum interim minores Nobiles se hujusmodi subjectioni exemptos dicant. Omnes Nobiles abhorrent à commerciis, & infra decorum putant, uxorem plebejæ conditionis ducere. Ideo civium conversationem spernunt, & sibi in campis arces, & palatia ædificant, pars aulam sequitur, & ex privatis vivit proventibus, in fundo proprio natis. Venationibus valde sunt addicti, quarum singularibus gaudent privilegiis, à Principibus sibi concessis, & si quis hac sibi non concessa licentia usus fuerit, lepores, damas, cervos, & alias grandiores ceperit feras, gravissimæ subjacet pœnæ, & sæpius, vitæ init periculum. Feras alias, quæ incolis damna ferunt, sectari, cuilibet permissum est. Cæterum Nobiles sumptuose vivunt, & in habitu corporis luxuriant, quem diversi colores commendant.

Cum in publicum prodeunt, servos bene multos consequentes habent. Itinera plerumque equites faciunt, injuriis lacessiti, non publicâ juris viâ, sed privatâ vindicta, & armis decernunt. Commune Nobilitatis vitium superbia est, qua nonnulli ita turgent, ut omnes reliquos contemnant, nihil aliud quam fumosas Veterum imagines jactantes, inquinatis onusti moribus, Virtutis & artium bonarum

rudes,

rudes; quibus illud Ovidi anum bene occines:

Quid juvat admotum per avorum Nomina cælo,
Inter cognatos posse referre Iovem

Tertius status Cives exhibet urbium, quorum nonnulli immediate subjecti sunt Imperio, nullum superiorem dominum agnoscendo. Alteri Principes, quidam Ecclesiasticos, Dominos agnoscunt.

Cives in urbibus concorditer vivunt, mercaturam invicem publicam & privatam exercent, conviviis mutuis sæpe delectantur, admodum humani & in Festis liberaliter vivunt, aliis diebus parcius & adstrictius. Vestitu magis ad modestiam quam luxum composito utuntur, plerumque tamen simplici, pannis Viri, mulieres lintеareis vestimentis conspiciuntur, Gallico verò more vestiri amant. Funera parentum & proximorum acriter lugent, & per longum tempus promissas nigras Vestes solum induunt. Religioni cæteroquin addictissimi sunt, ut ad operas nemo se conferat, nisi prius preces ad Deũ habuerit. Hoc in magno apud exteros honore Germani gaudent, quod erga peregrinos valde sint hospitales, studiosos pauperes, ex suisque Regionibus calamitate belli extorres, liberaliter publicis sumptibus sustentent, nec insolens est, ut ad fores mercatorum sacram faciant musicam.

Ædes potentiorum & divitum ex lapidibus extructæ sunt, pauperes in plerisque Germaniæ locis infimas ædium partes cellasque inhabitant, adstricteque vivunt, ædes ditiorum lateribus, aut tegulis, tectas vides. Jam de illorum dicendum Victu, ubi notandum quod Franci & Saxones poculis sint addictissimi, adeo ut ad potum etiam nimium peregrinos cogere nihil erubescant; ut sæpius totas dies & noctes ebrias ducant: si quis ad propinatum respondere nequeat modum, inimici venit nomine, contra vero, qui Regnum vini sortitus est, pro Victore habetur, coronaque rosea cingitur. Sed nolumus in his illorum poculis diffusis fusiores esse, res enim satis omnibus constat.

Saxonum cibus durus & crassus est; nec satis bene præparatus, quapropter difficilem comedentibus præbet concoctionem. Infantibus etiam suis solidum statim exhibent cibum, nec illos diu lacte morantur, illum autem cibum duriorem illis bene manducatum porrigunt nutrices,

unde Saxones magis robusti quam alii sunt, & varias vitæ miserias facile patiuntur. Dialectum sermonis singularem habent: eodem autem cum reliquis Germanis vestiti sunt more,

Westphali ingeniosi, & boni œconomi, callidi autem. Franci corpora laboribus durant, mares pariter ac fœminæ vineis colendis se occupant, insolentes esse dicuntur, aliarum nationum contemptores, suæ vero magni æstimatores, qui arrogantiam illorum patienter ferunt, bene accipiuntur, cæterum fortes, & Religioni addicti sunt.

Primo novi anni die parentes & amici se visum eunt, & prehensis dextris sibi felicia quæque precantur, tum genio læti indulgent, & convivia expediunt. Hunc à Veteribus receptum quoque morem servant, ut munuscula sibi mittant. Diebus Festis variis se delectant ceremoniis, quas hic recensere nil attinet.

Tempore Quadragesimæ (ut vocant) Franci satyros larvis induti imitantur, & ineptias publicas exercent, Bacchanalia celebrantes.

Die S. Urbini Vinitores in vineis tabulam in locum aliquem publicum ponunt, illamque odoriferis operiunt herbis, & imaginem S. Urbini supponunt: quod si dies serenus est, hilariter decertant poculis, sin vero nubilus, vel pluviâ ingratus, luto conspurcant imaginem, & tristes discedunt, quod existiment, vineas nulla bona vina daturas.

In Festo S. Joannis Baptistæ, ad ignem mares & fœminæ choreas ducunt, ex coronis herbariis capita impediunt: antequam discedant ab igne, herbas, quibus cingebantur, in ignem conijciunt, voventes, ut omnia mala, quæ illis evenire possent, una comburantur.

Franci cum magno gaudio Festum S. Martini celebrant, ut & S. Nicolai: nonnulli, in conviviis, poculis; alteri, in Ecclesiis, precibus.

In Festo S. Nicolai, pueri, frequentantes scholas, habitu ornantur splendido, cum quo in templis comparent: Finitis sacris, Præceptores illorum, cum pueris, per urbem hymnos cantant, & lucrum faciunt.

Suevorum Præcipui, & divites, operam mercaturæ navant, societatem lucri & damni ineunt, & certam in commune

mune deponunt pecuniæ summam, pro hac varias coëmunt merces, etiam quandoque res ludicras, ut ex illarum venditione denuo aliquod consequantur lucrum. In cujus Rei usum à Principibus singularia impetrarunt privilegia, ut in illo districtu à nemine quam ab illis emere cuipiam liceat. Reliqui, qui sumptus ad exercendam non habent mercaturam, lanificio operam dant. Ita ut tempore hyberno pannos conficiant, & juxta Viri ac mulieres colum tractent.

Suevi, libidini valde addicti sunt, nec satis adulteria vitant. Fœminæ tam bono & gracili pollent habitu, ut multi inde sibi uxores ducere optent; immo hoc jactant proverbium, quod sola Suevia toti Germaniæ uxores valeat suppeditare, qnod hæc mala herba ibi tam feliciter crescat.

Bavari rudes, & hebetes sunt, ità ut, si cum reliquis conferantur Germanis, pro barbaris censeri debeant. Vitiis his præcipue laborant, quod inhumani sint, & contra 7. præceptum peccent, qui Religioni addicti sunt peregrinationes longiores suscipiunt. Hoc alias dicterio vitia Germanorum notantur: Franconi latrones, Bohemi hæretici, Bavari fures,, Westphali perjuri, Marchici ad Rhenum helluones sunt. Bohemi quondam nulli erant obstricti legi, quæ illis ad Virtutem viam monstraret, sed instinctus naturalis ipsis norma Legis fuit, secundum quem honeste vixerunt. Illi sunt statura magni, promisso ventre, capillos habent luteos, ambitioni obnoxii, arrogantes, jactabundi, aliorum contemptores, nec multum a reliquis differunt Germanis. Ad ultimum Germani omnes fideles sunt, magis nati simplices, quam callidi, castitatem magis laudant quam observant, neque pudori ducunt ebrietatem, dicentes quod deceptores, vini abstinentiam introduxerint, ne malæ illorum cogitationes, vino nimium poto, proderentur. De Moribus Veteribus German. Vid. Tacit. hic Melam l. 3. Strab. l. 7. Lamprid. Alexandr. Ammian. Marcell. lib. 7. Herodian. 8. Plutarch. Cæsar. in Bell. Gall. Athen. l 2. Plin. l. 18. Frontin. l. 2. Agath. l. 1. Gregor. Turon. Hist. l. 2. De moribus hujus tempor. Vid. Chytr. in Itiner. Paul. Merul. in Cosmogr. l. 1. Scaliger Poetic. l. 3.

STATUS RELIGIONIS.

HOdie Germania in multas divisa est Religiones: præcipua vero, maximæque auctoritatis est Romano Catholica, postea Lutherana sive Augustana, tum vero Calviniana. Reliquæ Religiones sunt Hussitarum, Anabaptistarum, Judæorum. Soli Catholici sunt in Bavaria, Stiria, Carinthia, Carniola, Comitatu de Goritz, Tirol, Austria vero utriusque Religionis incolas tam Catholicæ Romanæ, quam Augustanæ, habet. Sæpius tamen, ab Imperatore, & nunc præsertim cum virga ferrea visitantur. Quantum ad Episcopatus, Episcopos, illisque Suffraganeos, collegia & alia, horum catalogum Vid. ap. Pierre d'Avity in descript. Germ. p. 613.

REGIMEN POLITICVM GERMANORVM.

FOrma hujus Reipub. est Monarchica, sed temperata & mixta, estque electitia, quia non nascitur Imperator, sed creatur & eligitur. Estque hæc electio non voti adstricti, sed liberi, sæpiusque constitutum, ne eadem familia eligerentur Imperatores. Mortuo Imperatore, Vicarii imperii sunt Electores; quando nempe nullus adest Rex Romanorum. Palatin. ad Rhenum & *im Oberreich Saxo* vel inferiorib. partibus. 3. Electio fit à solis Electoribus, juxta tenorem A. B. ubi quædam antecedentia, intermedia M consequentia spectantur. Antecedentia sunt, ut Moguntinus intra unum mensem id notificet & convocet 2. Ut eo se conferant Electores ipsi vel eorum Legati, cum potentia plena instructi. 3. Ut illi salvo conductu per terras Principum gaudeant. 4. Ut quilibet urbem Francofurtum certo comitatu instructus nec ultro ingrediatur. Omnibus vero Francofurtenses tutelam ac securitatem promittere tenentur, nec ullum alium præterquam Electores, Francofurtenses admittunt. Inter media illa sunt, ut Electio Francofurti fiat, idque in Templo D. Bartholom. 2. Peractis sacris ut omnes ad altare accedant, vel Electores, vel eorum deputati, ad præstandum sacramentum. Hoc peracto, in sacellum secedunt, & Regem Roma-

Romanorum eligunt. Votorum ordo hic est, ut Moguntinus Collegii velut Decanus primum requirat vota. Primum autem votum. Elector habet Trevirensis, 2. Colonien 3. Rex Bohem. 4. Comes Palat. Rheni 5. Saxo. 6 Elector Brandeburg. Accessit instrumento pacis Osnabrug. Principum ordini Regina Sueciæ. Major autem votorum pars eligit. Consequentia sunt; quod Rex R. electus à Monguntino, ad altare, advocatâ Nobilitate & populo, publica renuncietur Oratione. Ipsa Electio statim scribitur & confirmatur sigillis singulorum Electorum. Electo Regi commendatur Imperium, adjunctis tamen certis conditionibus. Hinc statim omnia Privilegia, jura, beneficia, libertatem confirmat, omnibus Electoribus & statibus Imperii. Locus coronationis olim fuit Aquisgrani, postea, Francofurti, deinde variatum legimus. Imponitur Diadema per Archiepiscopum Colonien. Insignia sunt; corona clausa seu Imperialis, quæ ita dicitur ad differentiam apertæ seu regalis. 2. Gladius strictus, signum tum justitiæ, tum Imperialis potestatis. 3. Sceptrum, cujus loco olim hasta erat. 4. Pomum aureum cum cruce. 5. Amictus qui magno cum honore Norimbergæ asservatur. Juramenti præstatio duplex: 1. Ante coronam & unctionem, cum Imperator à Coloniensi rogatur an velit Catholicam Religionem servare, Ecclesiæ defensor, miserorum tutor ac defensor, judexque esse, & respondet, Volo, sic me DEUS adjuvet. 2. Peracta coronatione denuo juramentum conceptis præstat verbis, quod 1. Velit LL: servare, 2. Justitiam exercere, 3. Jura Regni custodire, 4 debitum honorem Rom. Pontifici deferre, 5. Donata Ecclesiis conservare, &c. Huc spectat capitulatio Cæsarea. Fuit autem triplex olim Coronatio Imperatoris, Germanica, Lombardica & Romana. Sed Lombardica inde dicta est, quod Mediolani fieri solebat in æde Ambrosiana, qua coronatione Rex Italiæ renunciebatur, & Fridericus 1. quinque coronis dicitur coronatus 1. Francorum, 2. German. 3. Longobard. 4. Roman. 5. Italiæ. Tertia coronatio Romæ fieri solebat in æde D. Petri, licet nec hoc necessarium; nam Carol. V. Bononiæ à Pontifice coronam accepit auream, cum aureo sceptro, ense, & pomo aureo. Pontifex vel per se, vel per Cardinales missos Legatos coronationem peragit, quam Imperatori tribuere

 potesta-

poteſtatem autumabant. Poteſtas Imperatoris longe olim fuit major, hodie nihil ratum habetur, niſi in id Status Imperii conſentiant, exceptis Reſervatis, quæ in ejus ſita ſunt poteſtate, ut creare Duces aliarumque dignitatum Viros, conferre feuda, inveſtituras, Principum *Fahn Lehn* habere cognitionem in cauſſis *Der Furſten thumer*, Academiarum fundationem, condere Civitates. Huc ſpectat jus ſtapulæ, & privilegia nundinarum. Adhæc pertinent curſores publicos & poſtas inſtituere, Legationes indicere, famam reſtituere, natales honeſtos reddere, concedere veniam ætatis.

Poſt Imperatorem, primum habet locum Rex Roman. Hic conſtituitur vel à vivo Imperatore, vel ab aliis eligitur nim. Electoribus, quando ſcilicet vel 1. nullus eſt, 2. vel remotus, vel 3. ſponte abiit, vel 4. à Pontifice excommunicatus eſt, vel 5. obiit. Eligitur ſecundum A. B. quotieſcunque neceſſitas Imperii poſtulat. Poteſtas ejus eſt, 1. quod audiat perpetuus Imperatoris Vicarius, 2. ſucceſſor Filii Imperator. demortui 3. Nominatur caput Imperii 4. Abſente vel impedito Imperatore Regit, Imperiique jura exercet.

Habet jura Majeſtat. Nobiles faciendi, Academias erigendi, Banno Imperiali feriendi ſolvendique. At in inſignibus aquilam tantum gerit ſimplicem. Imperator dicitur ſemper Auguſtus, hic tantum Auguſtus. Imperatorem reverentiæ cauſſa nominat *Seinen Herrn*, &c.

VICARII.

Vicarii Imperii ſunt, vel univerſales, ejuſmodi eſt Rex Roman. vel particulares, alii in Italia, alii in Germania. Hic duo A. B. conſtituti ſunt Palatinus & Elector Saxoniæ: Palatinus in ſuperioribus circulis Germaniæ, Saxo in illis ubi eſt jus Saxoniæ, qui vacante Imperio Vicariorum funguntur officio. Præditi autem ſunt poteſtate. Primo judicia exercendi. 2. Beneficia Eccleſiaſtica præſentandi, 1. ratione primariarum Precum. 2. juris Patronatus. 3. Dotationis, 4. præſcriptionis. III. Recolligendi reditus & proventus. IV. Inveſtiendi de Feudis, & juramenta fidelitatis vice & nomine S. Imperii recipiendi. V. Vicarii nullas

nullas res Imperii alienare seu obligare possunt tempore Vicariatus.

ELECTORES.

HOrum institutio ordinum consensu introducta fuit, donec à Carol. IV. publice constitueretur & A. B. firmaretur. Vocantur Imperii R. decus, Illustres Principes, Electores, Columnæ Imperii, per quos cœpit & in quibus consistit Imperatoriæ gloriæ celsitudo. Palmites Imperiales. Septem cendelabra, Lucentia in unitate Spiritus septiformis. Columnæ, quæ sacrum ædificium circumspectæ prudentiæ pietate sustentant. Membra corporis Imperatoris. Principes absolute, & per excellentiam. Dignitas eorum hæc est: ut, licet Reges non sint, Regibus tamen æquiparentur. 2. In celebratione Imperialis curiæ nullus Principum in quocunque actu ipsos præcedit. Qua ratione Marchio Brandeburgensis noluit Rudolpho II. qui tum temporis solum erat Rex Hungariæ, Ratisbonæ priorem locum concedere. Nec cessit Archiepiscopus Coloniensis Cardinali Maroni, Legato Apostolico. Quapropter in coronatione Caroli V. Regis Angliæ Legatus & Nuncius Apostolicus pompæ adesse noluerunt, ne post Electores ordinarentur. Sed in Consilio Tridentino Electores post Legatos Pontificis præcipui fuerunt. Officium Electorum est; ut Imperatorem eligant solenniter. 2. Ut prudentia consilioque Cæsari adsint. 3. Ut Imperatorem, si necessitas utilitasque publica id postulet, deponant. 4. Illis conceduntur omnes metallorum fodinæ; quas inventas retinent & possident. Olim jus fodinarum Imperator sibi vindicabat, & decimas solvere Electores opus habebant, si illas haberent. 5. Tribuitur illis recipiendi Judæos potestas, quæ tamen & aliis Regalia habentibus tributa esse videtur 6. Teloniorum de præterito indictorum perceptio. 7. Regalem cudendi monetam auream & argenteam 8. A quibuscunque Principibus & personis terras, castra, possessiones, prædia, &c. comparare. Nemini tamen Electorum, subditos, pro quacunque caussa, ad quodcunque Tribunal extraneum evocare licet. 10. Possunt celebrare conventus in utilitatem Imperii.

1. In Feudorum ab Imperatore aliorumque Regalium receptione, ad aliquid pro iis dandum non tenentur.

Inter Electores Ecclesiasticos primum locum tenet Moguntinus, Romanoque Imperatori dextrum claudit latus in curiis Imperialibus & Regalibus, vocaturque Archicancellarius Germaniæ, apud quem archiva Imperii servantur, cum matricula. Est & Decanus Electoralis Collegii, olim jus habuit consecrandi Regem Bohemiæ. Provocatio à Curia Electorali Moguntina ad cameram Imperialem non admittitur, nisi valor caussæ ad summam 400. florenor. accedat. Insignia ejus sunt, rota, cujus origo à Willesio, Ottonis 3. Præceptore, deducitur, qui fuit Archipræsul Moguntinus.

2. Est Trevirensis Archiep. dictus Archicancellarius. Ipsi competit ex præscripto A. B. votum primum in Electione Imperatoris. Sedet ex opposito versus Imperatoris faciem. Singularia habet à Carol. IV. privilegia, concessa Cuno Archiepiscop. Trevirensis annò C. M. CCCLXXVI. Hæc vid. in German. Repub. p. 156.

3. Elector Coloniensis Archiep. Ille 1. nomen Archicancellarii obtinet per Italiam. 2. In Electione Regis Romanorum votum suum profert. 3. Ipsi competit Romanorum Regi primum diadema imponendi. 4. Idem in sua diœcesi & Provincia, pariterque extra Provinciam, Cæsaris latus claudit. 5. Ejus subditi gaudent privilegio contra Rotweilense, & alia extranea consistoria, tam realibus quam personalib. actionib. 6. Provocare non licet in caussa momentaneæ possessionis, salvo tamen petitorio. Nec in reliquis appellatio conceditur, nisi caussa 500. Florenos Rhenanos æquet.

4. Est Rex Bohemiæ Elector, Pincerna Imperii, sed non tenetur semper comparere. In celebratione Imperialis curiæ, primum potum tenetur porrigere Imperatori, non tamen sub Regali corona, nisi libera voluntate. 2. Est inter Collegas seculares primus. In processionibus Imperatorem, seu Regem Romanorum nullo interveniente sequitur, & ipsam Imperatricem augustalibus amictam insignibus præcedit 3. Ut Electoribus cæteris concessæ sunt Civitates, & arces, quas ut Electores obtinebant, ita Lusatia inferior ad Regem Bohemiæ eodem titulo pertinuit. Nemo

subditorum extra Regnum Bohemiæ in quacunque caussa ad jus trahi potest. Excipiuntur caussæ & controversiæ Feudales. 2. locus contractus & delicti 3. Diffamationum caussa. Aliquando enim diffamati evocati sunt. 4. Possunt à Cameræ aut Rotwilani judicii commissariis subditi hujus Regni ad testimonium dicendum evocare. V. monetam auream & argenteam cudere licet. VI. Pro suscipiendis Imperialibus insulis cum Romam Rex Romanor. futurus, proficisceretur, Rex Bohemiæ non tenetur, ut antea, eidem dare, nisi quinquaginta armatos aut totidem argenti marcas, quamvis superiori tempore 300. armatos dare aut tot argenti marcas adstrictus fuerit. VII. Conventibus Imperii ordinarii interesse non cogitur: excipe, nisi Imperator apud Nurembergam, aut Bambergam curiam Imperialem habuerit. VIII. Rex Bohem. investituram non nisi in finibus Regni sui accipit. IX. Ad suscipienda Regalia sua proficisenti per Imperatorem de Salvo conductu prospicitur. X. Capitaneis per Cæsarem constitutis, qui sunt ex subditis Regis Bohemiæ, præcipitur ne se contra libertatem Regni Bohemiæ intromittant. XI. Circulo nulli addictus, neque contributionibus, aliisque oneribus obnoxius est. Reliqui Electorales Principatus vacantes ad Imperatoriam provisionem pertinent, excepto Regno Bohemiæ, cujus Regnicolis in casu vacantiæ jus competit eligendi Regem Bohemiæ, faciendique juxta diuturnam consuetudinem. Rege defectum ætatis patiente, non proximus agnatus, ut vult A. B. sed Proceres Regni ad Electionem Imperator. admittuntur.

5. Est Elector Palatinus Rheni, qui nomine Palatinatus, non Bavariæ Ducis est Elector, quod etiam probat decisio Caroli IV. A. B. de hac controvers. Vid Respub. German. p. 178. Dignitatem Palatini hæc ostendunt. 1. in Electione Regis Romanorum quartum votum obtinet. 2. ad dextrum Imperat. latus assidet, post Regem Bohemiæ. 3. In solenni processione pomum aureum imperiale portat. 4. Est imperii Dapifer. 5. Vacante Imperio, dicitur ejus Vicarius in partibus Rheni & Sueviæ 6. Est judex Imperatoris. 7. oppida & dominia à Cæsare oppignorata iisdem conditionibus & pretio eodem, quo oppignorata fuerunt. redimere potest, donec à Cæsare reluantur,

8. Pri-

8. Privilegium habet creandi, non solum Nobiles, sed etiam Comites. 9. Non licebat ab eo provocare nisi summa appellation. 500. Floren. excederet, quæ summa hodie ad 1000. redacta est. Subditi officiales & vasalli Electoris Palatini privilegiati etiam sunt contra Westphalica & alia extranea judicia, nec non contra Rottwilense tribunal.

6. Est Elector Saxoniæ, qui titulo gaudet Imperii Archimareschalli. 2. In Electione Imperatoris quinto loco votum habet. 3. In comitiis ac processionibus Imperialibus gladium Imperialem Imperatori præfert: unde & in insignibus gladiis utitur. 4. Avenam in curiæ solennitatibus primus distribuit. 5. Vacante Imperio ejusdem est Vicarius in illis locis ubi jura Saxonica vigent. 6. Subditi ejus ad aliud judicium extra territorium trahi non possunt, nec appellare ipsi ad aliud Tribunal, quamdiu justitia illis non est denegata. Habentur autem in contrarium præjudicia cameralia, quod nimirum, non obstante privilegio, de nullitate agi possit. Etiam ob violatam pacem publicam, Duces Saxoniæ, eorumque subditi in camera Imperiali conveniri possunt. Electoratus Saxoniæ varias habuit familias.

1. Duces Lunæburgenses 3.
2. Ex Comitib. Supplenburgi Lotharium Imperatorem.
3. Ex Ducibus Bavariæ Guelphorum 2.
4. Ex Principibus Anhaltinis sive Ascaniæ 8.
5. Ex Comitibus Wettinensibus & Marchionibus Misniæ.

7. Est Elector Brandenburgicus, qui est Imperii Archicamerarius. 2. Sextum habet votum in electione Imperatoris. 3. In processionibus Imperialibus defert sceptrum, consistens à latere sinistro Ducis Saxoniæ. 4 In solenni curia porrigit Imperatori aquam manibus abluendis. Est ultimus inter Electores Seculares. Habet vero etiam privilegium speciale de non appellando, Anno 1568. Hodie tamen conveniri tam Elector quam ipsius subditi in camera possunt.

Septemviratus Brandenburgicus sex habuit familias.

1. Fuit Comitum Werrinensium, è qua tres. 2. Comitum Stadensium, è qua 4. (3.) Comitum Ascaniæ & Principum Anhaltinorum, è qua 13. (4) Comitum Wittelspachiorum, & Ducum Bavariæ, è qua 3. (5.) Luneburgica, è qua

qua 2. (6.) Comitum Zolerensium & Burgraviorum Noribergensium, ex qua 9. numerantur.

Notari hic autem debet, quod in Instrumento Pacis 8. Electoratus constitutus sit, quo Carolus Ludovicus Comes Palatinus Rheni ejusque hæredes, & agnati totius lineæ Rudolphinæ, juxta ordinem succedendi in aurea bulla expressum deinceps fruantur. Nihil tamen juris, præter simultaneam investituram, ipsi Domino Carolo Ludovico aut ejus successoribus, ad ea quæ cum dignitate Electorali Electori Bavariæ, totique lineæ Guilhelmianæ attributa sunt, competat. Reliqua membra & status Imperii sunt. 1. Principes, vel Ecclesiastici, iisque vel Archiepiscopi, vel Episcopi, vel Abbates, quibus annumerantur Abbatissæ, & Magistri ordinis Teutonici, quorum dignitas & potestas ex jure pub. latius patet. vel sunt Principes Politici, ex quibus 18. familiæ sunt Principales, tum Duces, alii Comites, Palatini, Marchiones, Landgravii, Burggravii, Comites, Barones Imperii immediati, à quibus multum differunt mediati. Hi in comitiis in scamna dividuntur. Nobiles, Imperii non sunt status amplius, quanquam olim fuerint. Denique sunt Civitates Imperii liberæ. In latere Sueuico 31. Rhenano vero 35. harum Vota per scamna Principum viritim fiunt: habent autem Vota consulendi, ut multis placet, non suffragandi, quamvis alii utrumque asserant.

Comitia dividuntur in universalia, & particularia. Universalia sunt, ubi imperator & reliqui status universi conveniunt. Particularia sunt certæ partis ex corpore congregatio. Locus ordinarius est Francofurtum. Ad particularia comitia referuntur conventus circulorum, in quibus negotia contributionum, monetæ probandæ vel improbandæ, præsentationes assessorum Cameræ, executionum contra contumaces tractantur. His duo Principes vel Duces, unus Ecclesiasticus, alter secularis, præsunt.

His Comitiis etiam annumerantur die *Churfurtentage*, pro salute & incolumitate Imperii. Generalium autem comitiorum indicendorum potestas soli Cæsari est reservata, cum consensu tamen Electorum, quos prius per literas consulere debet singulos. De loco, ubi comitia celebrari debeant, hodie nihil certi est constitutum. Tempus etiam olim fuit

certum,

certum, nimirum annuum, quod nostris moribus amplius non obtinet. Electores vota viritim dant hoc ordine, 1. Trevirensis, 2. Coloniensis, 3. Palatinus, 4. Saxo, 5. Brandenburgensis, ultimo Moguntinus. Principes Ecclesiastici, & qui ex Prælatis accensentur, omnes vota viritim dicunt. Prælati vero & Comites curiatim: hoc discrimine, ut Prælatorum curia unius, Comitum vero ac Baronum à locis in duas tribus, Suevicam ac Wetteravicam, distincta, duorum suffragiorum ferendorum jus habeat. Ultimæ classis curia Civitatum Imperialium est, jusque duplicis habet voti, quamuis inter se singulæ dicant sententiam. Non vincit autem personarum vel ordinum, sed classium sive curiarum numerus. Tempore comitiorum jurisdictionem exercet Mareschallus aulæ Cæsareæ in illos, qui eidem aulæ sunt addicti, Mareschallus hæreditarius in Legatos, & Legatorum familiam, advenasque omnes. Senatus urbis in suos Cives eandem exercet. Supersunt Principum, Statuumque Imperii jura, ac dignitas. 1. Tantum Principes Germaniæ in suis territoriis possunt, quantum Imperator in Imperio. Habent jus territoriale proprio, & ordinario jure. Regalia majora & minora, merum & mixtum Imperium, jus sessionis & sententiæ in comitiis dicendæ. In causis ipsorum, honorem, bona ac feuda majora concernentibus, non nisi per comparis dignitatis Principes, tanquam per Pares Curiæ, non per solum Imperatorem aut Cameram judicantur. Utuntur etiam jure Austregarum, ubi coram utriusque partis nominatis judicibus controversiæ civiles Principum componuntur. Permissum quoque est Principibus Germaniæ, fœdera tam inter se, quam cum exteris, pro defensione jurium & rerum suarum, & pacis publicæ caussa inire, modo in exitium Reipub. non tendant. Nec fœdera tantum, sed & matrimonia cum exteris Regibus & Dynastis libere contrahere possunt sine Imperatoris consensu, nec dissuadenti tenentur obedire. Adhæc jura rerum sacrarum iis competunt, & possunt publicum tam Catholicæ quam Augustanæ Confessionis exercitium mutare, vel restituere jure territorii. Habent vero etiam potestatem in ditionibus suis non solum jus dicendi, sed & condendi & abrogandi statuta, jura municipalia, constitutionesque Provinciales. Possunt pœnas capitales remittere, crimina abolere,

abolere, quod in Gallia Regi tantum competit, jus insuper famæ restituendæ, nothos legitimandi, subditos nobilitandi. Onera tam realia, quam personalia, etiam patrimonialia subditis imponendi. Gaudent jure administrationis belli, hoc est, possunt milites concenturiare, subditos ad arma convocare, delectus instituere. Jure quoq; monetæ cudendæ fruuntur, modo secundum conceptas Leges monetales. Se gratia DEI constitutos dicunt, quod cum Regibus commune habent. Hæc præcipua sunt Principum jura, privilegia & libertates, reliqua, quæ minora, hic recensere supersedemus.

DIVITIÆ.

OLim reditus Imperii ad 60. tonnas auri ascendebant, quæ tamen Summa hodie vix pro sustentandis cursoribus satis est. Ex cancellaria & pro Feudorum investituris præcipui reditus colliguntur. Quod ad Regionem, illa valde dives est, tam propter auri, & argenti fodinas; quam alia metalla, ut & copiam annonæ, vini, pecorum, abundantiam piscium, Fodinas aluminis & sulphuris. Adhæc manuariæ artis in Germania excellentissimi reperiuntur artifices, ut in Augusta Vindelicorum, Nurenberga, Argentina, & alibi, qui operas suas Italis, Germanis, Gallis, aliisque Nationibus magno ære vendunt. Multa etiam instrumenta ferrea ex Stiria portantur, in Dalmatiam usque & Candiam, ut & vitra artificiose confecta aliorumque metallorum instrumenta, quæ Francofortum efferri solent, in magna sane abundantia, & in Indiam usque. Equorum quoque eximiæ pulchritudinis & roboris copiam Germania Galliæ, Lombardiæ, aliisque subministrat locis, ut & chalybis & speculorum non parvum numerum.

VIRES.

EST nonnullorum opinio, quod si Germania exercitum ducentorum millium extra fines imperii miserit, sufficientes tamen adhuc vires contra quemlibet hostium habituram: præterea, quod uniti imperii partibus Imperator 100000. equitum & totidem peditum castra implere queat. Ad equestrem vero militem maxime sunt idonei Brunsvicenses, Cleven-

Clevenſes, Franci, pedeſtrem contra illi Trivolenſes, Suevi, & Weſtphali. Tempore Caroli V. ubi Proteſtantes arma moverant, illorum exercitus 150. millia continebat. Maximilianus vero ſecundus, Turcæ bellum inferens, 100000. peditum & 35000. equitum in caſtris numerabat. Quin in Principio ultimi funeſtiſſimique in Germania belli viſa ſunt in Caſtris circiter 300000. armatorum.

Equitatus Germaniæ ex Nobilibus maximam conſtat partem, qui alios equites, dictos *Reiſige Knechte*, ſecum ducunt. Arma equitum magis invadendo hoſti, quam arcendo idonea ſunt, quidam illorum tres piſtolettas habent, cum carrabino ex loro ſuſpenſo: ſuas etiam inter ſe habent Leges dictas *Reuter Artickelſbrieffe*, quas ſub periculo vitæ ſanciunt. Cuilibet turmæ præeſt *Capitaneus* vel *Hauptman* dictus, reliqui vocantur, *der Leutenant*, *Fendrih*, *Feldwebel*, pedites vocantur *LandsKnechte*. Quantum ad Leges militiæ Germanicæ, illæ bene multæ eſſe ſolent, præcipue vero hæ: nemini militum ſub pœna capitis ordinem deſerere permiſſum eſt, ſi quid contra Leges militares egerit, in manus dicti Profoſt incidit, & dein ad Judicem dictum *der Regimentſchultz* ducitur, & per præfectos militiæ pœnæ deſtinatur. Melius autem Germani in apertis campis quam in fortalitiis pugnant.

Quantum ad titulos, raro Imperator ſupremos concedit titulos & quæ abſolutam redolent poteſtatem, ut ſunt *General*, vel *Feld-Oberſter*, quin potius *General Major*, *General-Leutenant*, *Oberſter*, *&c.* vocari ſolent. Præter frequentiſſimas militares copias, etiam Germaniæ plurima ſunt fortalitia: in Hungaria contra Turcam ſunt; *Raab*, *Komora*, *Neuheuſel*, *Caſſaw*, Sacomar, *Tokay*, *Papa* & *Presburg*: In Auſtria eſt *Vienna*, *Neuſtadt*, *in Sileſia*, *Vratiſlavia*, *in Stiria* urbs & arx *Gretz*, *Rackelſpurg*, *Bettaw*, *in Carniola*, munita urbs eſt *Labach*, *Segnas*, *Pertigne*, *Siſſeg*, *in Winſchmarch*, *Carolowitz*, *Kopranitz*: in Limitibus Bavariæ *Briſach*, *in Alſatia Argentina*, *Benfeld*, *Hagenaw*, *in Palatinatu*, *Manheim & Franckental*, in terra Epiſcopi *Spira Udenheim*, alias *Philipsburg*, *in Landtgrafiatu*, *Haſſia*, *Giſa*, *in VVeſtphalia*, *Paderhorn*, *Dreſda in Miſnia*, *Gothe*, *in Thuringia*, *Berbin*, in Brandeburgia & aliis locis. Vires maritimæ imperii ex potentia quarundam imperialium

lium Civitatum tantum æſtimantur, ut Lubeca Hamburgum &c. Nec quicquam reſtat Germaniæ ut ſit invincibilis, quam concordia.

IMPERATORUM GERMANORUM SERIES.
1. CAROLUS MAGNUS.

IS ſolus Regnavit in Francia ann. 42. Bellum cum Saxonibus ſuſcepit memorabile A. C. 772. propter Chriſtianam Relligionem. Numerantur ejus expeditiones 24. per annos 33. Pacavit totum occidentem, compreſſit ſeditiones, Hadriano Pontifici, Romam vocatus ſubſidio venit, Longobardorum Regem Deſiderium cepit, ejuſque Regnum Francis adjecit, contra Sarracenos in Hiſpaniam duxit exercitum, quos domuit. Contra Hunnos & Avares expeditionem ſuſcepit, unde multos theſauros reportavit. Ingreſſus tertio Italiam A. C. 800 Romæ die natali à Pontifice coronatus, die Natali, Imperator & Auguſtus à populo ſalutatus. Irene pacis fœdus cum ipſo renovavit, totum occidentis Imperium ei conceſſit, conjugiumque promiſit, quod miſſis Legatis Carolus popoſcit. Perſarum Rex illi multa miſit munera. Venerunt etiam ex Africa Legati dona, Oſſa ſanctorum, Cypriani & Sperati caputque Pantaleonis attulerunt. Nicephorius cum eo pacem perpetuam fecit ut ambo Imperatores, & Auguſti dicerentur, & alter alterum Fratrem nominarent. Traditæ ipſi etiam ſunt claves ſancti ſepulchri. Adrianus Pontifex poteſtatem ipſi contulit, & jus eligendi Pontificem. Miſerat etiam ei Pontifex claves Divi Petri cum Vexillo urbis Romæ. Nec tamen ille à Pontifice Romanum accepit Imperium. Inſtituit Oſnaburgenſe collegium anno C 780. Templum Aquiſgrani Academiam Pariſienſem anno C. 791. Hæreſes Felicis Francofurtenſis conſilio damnavit ubi adoratio imaginum rejecta eſt. Accitis Roma cantoribus, cantiones emendavit Eccleſiaſticas. Lectiones Feſtorum ordinavit. Linguas multas tenuit. Juſtitiæ & diſciplinæ fuit obſervantiſſimus. Mortuus eſt A. C. 814. ætat. 72. Imperii 13. Rolandum Ducem belli habuit.

II. LUDOVICUS PIUS.

ANno C. 813. Imperium suscepit antea Aquisgrani ab ordinibus designatus. A. C. 816. in Gallia Rhemis à Pontifice coronatus est dictusque est Augustus. Regnavit a. 26. Propter Religionis studium Pius dictus est. Bella cum Sarracenis gessit, quos Italia expulit. Oppugnavit Vivomarcum Regem. Ejus opem Daniæ Rex Haroldus imploravit, & Baptismum Moguntiæ suscepit. Opposuit se ipsi Patruelis ejus. Lotharius filius ipsi bellum intulit, ut & postea conjuratorum capita per 3 ejus filios, Lotharium, Ludovicum, & Pipinium, eo adegerunt Patrem, ut sese iis dedere coactus sit, A quibus in monasterium cum conjuge sua Judith detrusus est sed ope Ludovici filii ad Imperium rediit. Auctorum vero tanti dissidii nemo post biennium superfuit. Mortuus est ætatis anno 64.

III. LOTHARIUS.

LUdovici filius Anno C. 840. Imperator est factus, imperavit Anno. 15. Quamvis autem pater singulis filiis certum Regnum dederit, Lothario Italiam, Carolo Aquitaniam, Ludovico Bavariam, non contentus tamen hac divisione Lotharius, omnia Regna sibi vindicavit. Hinc grave ortum bellum. Fames quoque tanta in Germania, ut Parentes liberos & hi parentes vorarent. Mortuus est in monasterio Brumiensi quo se abdiderat.

IV. LUDOVICUS 2. LOTHARII FILIUS.

ANno C. 855. Imperium suscepit, & imperavit an. 19. menses 10. fuit pius, comis, justus, simplicis candoris, eruditus. Normannos ex Gallia, Sarracenos ex Agro Beneventano, Fratris sui Caroli ope expulit. Adalgisum Ducem Beneventanum coercuit.

V. CAROLUS CALVUS.

LUdovici Pii filius, Rex Galliæ, Imperator Germanorum factus Anno C. 875. imperavit Annos 2. menses 2. conatus est Regnum à Fratre Ludovico relictum in ditionem

Francici

Francici Imperii redigere. Sed à filiis Ludovici in prælio victus, in fugam versus est, creditur veneno sublatus per Sedechiam Gudæum medicum suum.

VI. LVDOVICVS 3.

Ludovicus 3 cognominatus Balbus, Caroli Calvi filius, Frãcorum Rex, Imperator electus est, imperavit 1. annum, menses 6. fuit pius, simplex, justus, moderatus Pace nil prius habuit. Coronatus est à Pontifice præter multorum Principum voluntatem, qui magis in Carolum inclinabant.

VI. CAROLUS. 3. COGNOMENTO CRASSVS.

ANno C. 879. regnavit, fuit Ludovici filius, imperavit annos 8. menses 7. Hic Regnum Franciæ extincto Ludovico acquisivit. Cum Normannis Trevirim. & Metim populantibus Pacem fecit. ea conditione ut Christianam Religionem susciperent. Hoc etiam factum, verum, neque ita Normanni acquieverunt. Cum vero imperii moli par non esset, Depositus est à Proceribus, & ad tantam egestatem redactus, ut vix haberet quo vitam sustentaret.

VIII. ARNULPHUS.

Ludovici senioris Germaniæ Regis Nepos, Dux Franciæ Orientalis, Imperator electus est A. C. 887. imperavit 12. annos, electus contra eum Rudolphus qui imperavit in Italia annos 50. Æmulus ejus fuit Berengarius, item Guido, sed imperator ipsos ad Mosam superavit. Post Romam profectus, à Pontifice Formoso coronatus, sed ab uxore Guidonis propinato sibi pharmaco, pediculorum multitudine ex corpore ipsius orta, mortuus est.

IX. LUDOVICVS 4.

ARnolphi filius A. C. 896. ab optimatibus Franciæ adhuc juvenis in oppido Forcheim Imperator creatus est, imperavit 13. annos. Hujus tempore Hungari in Bavariam invaserunt cum quibus per 3. dies conflixit ad Augustam Vindelicorum Ludovicus & succubuit, ubi flos Germanicæ

juventutis periit. Exinde Ungaros animus incessit, totam devastare Italiam, Lombardiam, Saxoniam, Thuringiam. Mortuo Ludovico stirps Carol. M. defecit cum jam annos 112. imperasset.

X. CONRADUS I.

ANno C. 911. Conradus I. Conradi Ducis Franconiæ filius Imperator designatus est, authore Ottone Saxoniæ Duce, qui ad se delatum recusavit Imperium. Fuit Princeps strenuus, corpore validus, rerum peritus, æmulos suos partim vi, partim prudentia superavit. Arnolphum regno ejecit, alios capite truncavit. Ante obitum convocavit Germaniæ Proceres, ipsis suadens; ut Henricum Ottonis Ducis Saxoniæ filium Imperatorem facerent: ad quem etiam per FratremEberhardum, sceptrum, coronam, & alia Imperii insignia misit.

XI. HENRICUS I. AUCEPS SAXONUM DUX.

ANno C. 919. Imperator factus à Principibus Germaniæ & Franciæ: imperavit 17 annos. Nomen aucupis à venatione accepit. Fuit magnanimus & fortis, pius, moderatus, prudens. Primum bellum contra Arnulphum Ducem armis Bavariam vastantem suscepit, tum adversus Hungaros, qui crebris incursionibus Franciam, Alsatiam, Sveviam, Saxoniam, populabantur, quos aggressus, memorabili prælio ad Merspurgum vicit, ac fugavit, clamante ejus exercitu κύριε ἐλέησον κύριε ἐλέησον. Hac victoria à tributis Ungaricis Germaniam vindicavit, quæ ad pauperum & suos usus convertit. Inde Pater Patriæ salutatus est, ab omnibusque Regibus & gentibus cultus est. Debellavit Dalmatas, Boemos, Normannos, Danos Obodritos, &c. quorum Obotritorum Regem ad fidem Christianam adduxit, primumque Episcopum in Alsatia collocavit, qui Catechismum docuit Quedlinburgi.

XII. OTTO I. FILIUS HENRICI DICTUS MAGNUS.

ANno C. 935. Imperator factus est. Imperavit annos 36. Bella habuit cum Bojemis, Ungaris, Germanis, Gallis,

lis, Danis, Sclavis, Italis, Græcis. Seditiones per Tanquardum Saxoniæ Ducem & Eberhardum motas repressit, Ratisbonam obsedit, Eberhardum cepit, sed post restituit: Novos motus per Eberhardum Franciæ, Henricum Saxoniæ, & Lotharingiæ Duces, in herba suffocavit. Ludovicum Regem Galliæ Regno restituit. Exercitui suo pileos stramineos dedit, ad ludibrium contumeliæ, quod Hugo stramineos Saxones dixerit. Haroldus Daniæ Rex victus, ab Imperatore pacem petiit: quæ hac data conditione: ut baptismum susciperet, regnumque ab Imperatore tanquam feudum acciperet. Ex Dania rediens Sclavos nonnullos Wagros, Windos, &c. in litore Baltico subegit, & ad Fidem Christianam coëgit, eos tamen nimium insolentes contrivit. Contra Johannem XII. ad Saracenos profugum, sibique perfidum exercitum movit, ubi Romam facile accepit in fidem, subditosque; promittentes se nullum Papam præter Imperatoris consensum electuros. Dati pro fide obsides. Convocatur Synodus. Papa ad dicendam caussam citatur, comparere nolens, Pontificatu dejectus, ejusque loco Leo VIII. surrogatus est. Berengarium dein cum uxore cepit, in exiliumque Bambergam misit, ubi ambo mortui. Rebelles vero Romanos Joannis instinctu, bis expugnavit. Roma reversus; Longobardos Albertum Regis Berengarii filium Italiæ dominum facientes repressit. Leo Pontifex omnem potestatem eligendi pontificis ad ipsum transtulit. An. 966. denuo Romam rediit Imperator. Joannem Pontif. XIII. ex carcere eduxit & in sedem restituit. Nicephori Imperatoris Constantinopolitani filiam Imperator per Legatos filio suo petiit. Annuens petitis jussosq; venire qui deducerent filiam, occidit, hoc facto incensus Imperator, Calabriam copias misit, qui Græcos superbos fuderunt. Captis, nasos amputarunt & victores evaserunt occiso Nicephoro successor in Imperio Cemisces, sponsam Imperatori misit, Germanos captivos dimisit. Nuptias Otto celebravit Anno C 972. Fundavit Episcopatus Brandeburgensem, Havelburgensem Mysnensem, Cicensem, Magdeburgensem mortuus Anno 973. Viennæ, sepultus Magdeburgi in D. Mauritii templo.

OTTO II.

OTtonis Magni filius Imperium suscepit & imperavit 10. annos menses 7. Haroldum Daniæ Regem ad pacem compulit, Ducis Bavariæ seditionem sedavit. In Bojemos movit, Bavariæ & Carinthiæ Duces arma contra Imperatorem moventes cepit, Pataviam recuperavit. Bojemiæ Regem cum pace dimisit. Lotharii injuriam sibi illatam ultus est, Gallosque ad petendam pacem adegit. In Italiam rebus compositis arma convertit ad recuperandam à Græcis Apuliam, & Calubriam, Jure dotis ob Theophaniam acceptas. Sed Græci junctis Saracenis vicerunt Imperatorem, qui beneficio Græcæ linguæ evasit, copiisque celeriter in periculo contractis bellum renovavit, Saracenos ad Internecionem delevit. Romanos in convivium vocatos quod scelerate ipsum deseruerant, introductis militibus trucidari jussit. Ipso in Italia agente, Germani Sclavos deleverunt. Dirrhææ extinctus anno 983. Romæque sepultus est in templo divi Petri, Latinæ & Græcæ linguæ peritus.

OTTO III.

COnsensu procerum Romæ electus est Imperaror, Aquisgrani coronatus: imperavit 17. annos. Æmulos habuit. Bojemos sæpius fudit In mortui Johannis 16. Pontificis locum Gregorium V. surrogavit, multa in Italia præsens constituit. Mox vero Romam rediit tumultuantem, Crescentium, Pontificem de sede deijcientem, exfuga captum, suspendendum curavit. Antipapam oculo & naso privatum de Capitolio dejecit, Potestatem imperatorem Romanum eligendi ad Germanos transtulit, 7. Electores instituit. Anno 998. iterum in Italiam profectus Sylvestrum in sede pontificia collocavit. Hinc visendi S. Adelberti sepulchri caussa in Poloniam concessit, ibi à Boleslao humaniter exceptus est, cum quo Fœdus percussit Regemque impositâ corona fecit. Quarta vice in Italiam anno 1000. iter fecit. Vbi occisis à conjuratorum factione multis militibus, ipse Cæsar in Capitolio circumsessus fuit. Et in periculum vitæ devenit, quem Hugo Bran-

Brandeburgicus, Præfectus Hetruriæ, tanquam Arbiter negotii singulari arte liberavit, suadendo nimirum longiori oratione pacis studium, ubi Cæsar mutato habitu clam aufugit. Chirotecis veneno infectis, & à Crescentii uxore missis periit. Sepultus Aquisgrani.

HENRICUS 2. BAVARIÆ DVX.

ANno 1001. Imperator creatus est: Imperavit Annos 23. menses 5. Hic primus ab Electoribus secundum constitutionem Ottonis 3. & Gregorii Papæ, designatus est Imperator, cognomento sanctus & claudus: & Apostolus Vngarorum dictus, quod auctor illorum Conversionis fuerit, & Saracenos ex Apulia & Calabria ejecerit. Windos in Germania domuit, calcavit. Mortuus est A. C. 1024. sepultus Bambergæ ante obitum conjugem Propinquis, tanquam virginem castam reddidit.

CVNRADVS. 2. COGNOMENTO SALIQVVS. EX CAROLI M. PROSAPIA.

IMperavit annos 15. Hoc tempore erat translata dignitas à Francis ad Saxones. Electus à Principibus Germaniæ, tam propter peritiam rei militaris quam auctoritatem Henrici. Coronatus est Aquisgrani ab Archiepiscopo Coloniensi. Filium in Italia Regem Romanorum declaravit. Diadema Mediolani sedato ibi tumultu accepit. Post Italicam expeditionem in Sclavos & Vngaros movit. Revertens in Germaniam prope Trajectum morte subita extinctu Spiræque sepultus est.

HENRICUS. III. COGNOMENTO NIGER.

ANno C. 1039. Imperator factus est. Imperavit 17. annos, menses 7. Primum bellum contra Bojemos suscepit, quod tributum recusarent. Post in Vngariam movit, ad restituendum Petrum Regem, propter Tyrannidem ab Vngaris ejectum. Anno 1046. in Italiam venit ut dissidium trium Pontificum tolleret, quos tres deposuit, & alium Clementem. 2. surrogavit. Jura Imperatorum recuperavit concessa prius ab Adriano 1. Carolo M. & Leone 8. Ottone.

 Mortuus

Mortuus est anno 1056. ætatis 39. Bundfeldiæ Saxoniæ oppido, portiuncula panis grandiori ut volunt, vel dolore. Concidit cum eo potentia Romani Imperii per Carolum M. instaurata.

HENRICUS IV.

Henrici 3. filius A. C. 1056. Imperator salutatus est imperavit annos 50. minus 2. mensibus, imperium suscepit anno ætatis 6. cui Mater Agnes tam diu præfuit. Fuit Princeps magnanimus, fæcundus, liberalis, pius, ingeniosus, bellator felix, qui bis & sexagies cum hoste conflixit, & Marcum Marcellum, Juliumque superavit. Contra Pontificem variâ usus fortuna, modo victor, modo victus. Cæterum à Pontificibus cœsus, spoliatus vexatusque est. Vitam in venatione, & luxuria egit, Saxones ex licentia contra ipsum rebellarunt. Inter Boleslaum Poloniæ Regem, & Uratislaum Bojemiæ Ducem dissidium composuit. Devicit seditiosos Principes Saxonesque, qui Pontificem Hilebrandum contra eum concitarunt. Hic illum Romam citat. Negat venire Imperator, & Pontificem abdicat, Principes plerique ab Imperatore deficiunt, consiliumque de alio eligendo capiunt. Cæsar satisfacturus Pontifici; in Italiam abit, absolutionem Canusii petit, nullum pœnæ genus recusat, ad valvas templorum pro libidine Papæ se prosternit, ita auctoritatem apud Italos perdens. Interim Rex à Principibus quibusdam Rudolphus eligitur Suevus, cui Papa coronam hac cum inscriptione mittit.

Petra dedit Petro, Petrus Diadema Rudolpho.

Delusus Imperator in Germaniam redit, cum Rudolpho bellum committit, quem fugat, Bavariam diripit, & tandem victor evadit. Duces Germaniæ capiuntur. Concilium Brixiæ Noricæ convocatur, in quo Hildenbrandus licet absens damnatur, in ejusque locum constitutus Clemens. 3. Post recruduit prælium cum Rudolpho, in quo Rudolphus dextram suam amisit, quam suis monstravit ut spectarent perfidiæ ream, pœnasque luentem. Ex hoc vulnere diem obiit. Post in Italiam copias duxit. Romam obsi-

dione

dione cinxit, vaſtavit, templa diruit. Romanoſque ad petendam pacem compulit. Papam Gregorium ad Normannos profugum revocat, non venientem ſede movet, & Clementem 3. in ejus locum evehit. Interea Rebelles in Germania Pontificis juſſu Hermannum Ducem Lucelburgenſem Rudolphi loco Imperatorem deſignant, qui Franciam Orientalem ſtatim diripit, Redux Moguntiæ conventum celebrat an. 1085. in quo Hildebrandi acta damnantur, deponitur Cæſar. Hermannus Uratiſlaus Bojemorum Dux titulum Regis accipit. Denuo ad pacandam Italiam redit ibique per 7. annos manet. Duos habuit filios, alterum Cunradum, alterum Henricum. Illum Italiæ præfecit, hunc Imperii ſucceſſorem diſtinavit. Paſchalis 2. Henricum Romam paulo poſt citat non comparentem anathemate ferit, ſed Henricus pacem cum Saxonibus facit. Quos tamen Saxones, ipſi Pontifices, ut & filium Imperatoris Henricum V. contra patrem concitarunt. Poſt in conventu Moguntino à Papa Paſchali imperio exuitur, omnibuſque inſigniis ac ornamentis ſpoliatur. Tunc cometa illuxit. Henricus A. C. 1106. mœrore animi confectus, eſſe deſiit, ad tantam paupertatem redactus, ut ab Epiſcopo Wormatienſi beneficium Præbendæ peteret, nec impetraret. Quidam ſcribunt corpus ejus, Pontificis mandato, ſepulchro extractum, & quinquennium inhumatum relictum eſſe. Hic Imperator pro tot pro Patria ſuſceptis laboribus, nihil præter æternam fidei, fortudinis ac conſtantiæ reportavit memoriam, Hoſtes vero ejus plerique tetram obierunt mortem.

HENRICUS V.

HEnrici IV. filius imperavit 19. annos. *In Italiam* quidem profectus Lombardos pacavit. Papam Paſchalem eo compulit, ut ipſi coronam tribueret, quam tamen poſt, per concilii decretum amiſit, turbis novis implicitus. Bellum cum Polonis geſſit, ſed irrita ſpe. Hoc iterum ſub Uratiſlavio recruduit, ubi à Boleſlao Polonorum Rege victus eſt. Conventum Moguntiæ A. 1115. indixit. Moguntini in hoc conventu Cæſarem in arce obſederunt, & ad dimittendum Archiepiſcopum compulerunt. Mortuus eſt Trajecti ſine liberis. 1125. Sepultus vero Spiræ.

LOTHARIUS SAXONVM DVX.

ANno 1125. Imperator Germanorum factus est, imperavit 13. annos. Princeps fuit moderatus, pacis & justitiæ amans & ad summorum Imperatorum laudem accedit. Pacis autem studio, & justitiæ cura admodum excelluit. Adversus Bojemos expeditionem suscepit. Innocentium 2. Italiam veniens dignitati restituit, coronam Romæ accepit Anno 1137. Italiam denuo ingressus Rogerium Siciliæ Regem Apulia & Campania expulit. Jura Romana post quingentorum annorum exilium in Scholas & forum revocavit. Mortuus est prope Tridentum in reditu ex Italia, sepultus inter Helmstadium & Brunsvigam.

CUNRADUS III. SVEVIÆ DUX.

HEnrici V. ex sorore Nepos, Imperator designatus A. C. 1139. imperavit. 14. annis. Æmulum Henricum Bavariæ Ducem sine cæde vicit. Saxones rebellantes edomuit, ut peterent sese recipi in fidem. Bellum Bavaricum gessit cum Welpho, fratre Henrici proscripti & expulsi. A. C. 1140. obsedit arcem Winsberg. ubi mulieres impetrata per preces gratiâ, ut quicquid humeris efferre possent auferrent; viros ex oppido liberarunt. Expeditionem in Syriam suscepit, A. C. 1147. Sed re infecta reversus est Norimbergam & Lubecam instauravit & exornavit. Norimbergæ monasterium ad S. Ægidium fundavit, motuus Bambergæ, sepultus est Laureaci, Anno 1152.

FRIDERICUS BARBAROSSA.

ANno 1152. Imperium suscepit, imperavit annos 38. 3. menses. Aquisgrani Imperator consecratus est. Insignis fuit prudentia, fortitudine, pietate, & pacis amore, sed insigni fortunæ varietate ubique usus est. In Italia rebellantes Mediolanenses coërcuit. Romæ coronam accepit A. C. 1155. In Germaniam redux, novos compescuit motus. Magno animo se Pontifici opposuit, cum quo ubi iterum in amicitiam redire vellet, suplex Venetias venit, ad Papæ pedes provolutus. Tunc Papa pede Imperatorem

calcans,

calcans, hæc ex Scripturis protulit verba, ſuper aſpides & Baciliſcum ambulabis. Hic Imperator jura ſanxit Feudalia. Edictum etiam in gratiam ſtudioſorum promulgavit inſigne. Bellum in Saxonia compeſcuit. A. 1189. iter in terram ſanctam ſuſcepit contra Saracenos cum Regibus Galliæ & Angliæ, in flumine æſtus levandi cauſa lotus periit. Sepultus eſt Tyri cum magno ſubditorum, ſine exemplo, fletu.

HENRICVS VI.

PAtri Frederico Barbaroſſæ in Imperio ſucceſſit An. C. 1191. deſignatus à Patre Romanorum Rex Anno 1170. Imperavit 7. annis. In Italiam ivit. In Sicilia Tancredum cepit qui Regnum invaſerat, oculiſque privatum in Teutoniam miſit. Mortuus eſt Meſſanæ A. 1198.

OTTO IV. BRVNSVICENSIS.

IMperium ſuſcepit, Romæque ab Innocentio 3. inauguratus eſt. Ab imperio autem remotus, quod invito Pontifice Siciliam occupaſſet. Hanc ſententiam cum in Germania Moguntinus Archiepiſcopus recitaſſet, Principes ab ipſo defecerunt. Alii elegerunt Imperatorem Fridericum Siciliæ Regem, quem Papa confirmavit, fecitque ut Aquiſgrani inauguraretur. Otho contractis copiis cum Angliæ & Poloniæ Regibus fœdus percuſſit. Fridericus cum Gallorum Rege. Ventum ad prælium, in quo Otho ſuccubuit, deſertuſque ab omnibus, inglorius mortuus eſt Brunſvigæ An. 1218.

FRIDERICVS II.

AC. 1220. inauguratus eſt, 2. Siciliæ Rex coronatus erat, Aquiſgrani. Fuit Imperator ſapiens, fortis, felix linguarumque multarum peritus. In imperio pacem, concordiam, juſtitiam, diſciplinam conſtituit. In Lombardia Magiſtratum ordinavit. Mediolanenſes prælio ſuperavit. Filium contra ſe ſurgentem cuſtodiæ mandavit in qua extinctus eſt. Lombardos coërcuit. Cum Saracenis extra Imperia bellum geſſit. Victoria, potitus in Apuliam rediit. Cum Pontificibus acerrime conflictatus eſt, ſub hoc Gibelinorum & Guelphorum ſtudia exarſerunt. Guelphique dicti qui Pontificem, Gibellini qui Imperatorem ſequebantur.

CUM-

CUNRADUS IV.

FRiderici filius A. C. 1250. Romanorum Rex electus, imperavit 3. annis, mensibus 5. diebus 10. Civitates Italiæ recuperavit. Neapolim expugnavit, à Tancredo adjutus Capuæ muros demolitus est, mortuus est A. C. 1253. Medicis ob datum venenum suspectis.

GUILLIELMUS.

HOllandiæ Comes, impulsu Pontificis contra Fridericum 2. Electus Romæ, Rex, imperavit 9. annis Frisiis bellum intulit, & ab iis occisus est. Hinc Anarchia totis 17. annis fuit, quamvis Richardus Frater Joannis, Anglorum Regis, Aquisgrani, Alphonsusque Castellæ Rex Imperii potirentur.

RUDOLPHUS. SUEVUS. COMES HABSBURGENSIS.

ANno 1273. omnium Electorum consensu Imperator factus, à Pontifice confirmatus est, Aquisgrani inauguratus ætatis 25. Imperavit 17. ann. 9. mens. animi bonis admodum excelluit. Ipse extra Imperium abire noluit, Horatiani versus memor, illumque recitans.

——— Me vestigia terrent
Omnia te versum spectantia, nulla retrorsum.

Missis Legatis pacem in omnibus Imperii partibus retinuit. Marchionem Badensem & Bavariæ Duces Rebelles compescuit. Viennam obsedit Othocarumque profligavit, vicit, occidit. Regnum Bojemiæ Wenceslao ejus filio tradidit. Austriæ Ducatum Alberto filio suo. Cæsar dedit Bavariam filio Joanni ut alia (ejus facta taceamus) sub illo Vesperæ Siculæ Gallis æternam attulerunt noctem nam 8. millia Gallorum 2. horarum spatio perierunt A. C. 1282. hinc Vesperæ Siculæ Prædones Erfurti punivit, 60. arces in Turingia illorum delevit. Mortuus est & Sepultus Spiræ A. 1291. ætatis 73. Ab hoc numerantur Imperatores Romani laudatissimi, Rudolphus 1 mitis, Albertus 1. fortis. Albertus 2. gravis, Fridericus 3. pacificus. Maximilianus prudens. Rudolphus

phus 2. Clemens. Ferunt ipſum ordinaſſe, ut inſtrumenta, Germanica lingua ſcriberentur.

ADOLPHUS COMES NASSOVIENSIS.

ANno C. 1292. ad imperium pervenit, annis 6. Imperavit. Conductus eſt ſtipendio centum millium aureorum ab Edvardo Angliæ Rege, qui eo tempore bellum cum Gallis gerebat. Ex hoc, odio Germanis eſſe cœpit, quod Imperii auctoritatem imminueret. A. C. 1298, Imperio exutus, illius in locum Albertus Auſtriacus electus eſt. Cui Adolphus bellum intulit, in quo cruento occubuit, manu Alberti confoſſus. Cadaver Spiræ ſepultum. Qui contra Adolphum conſpirarunt, fœdam paſſi ſunt mortem. Ipſe Albertus à fratris filio confoſſus interiit.

ALBERTUS AUSTRIÆ DUX RUDOLPHI IMPERATORIS FILIUS.

AB omnibus Electoribus Francofurti Rex Romanorum deſignatus eſt, imperavit 9. annis, totidem menſibus. Conſecratus Aquiſgrani, Coronam à Bonifacio VIII. primum negatam tandem accepit. Bella magis privata geſſit. Bojemiam Rudolpho filio acquiſivit. Regnum Vngariæ fruſtra affectavit. Veneno hauſto non interiit, ſed oculum per fraudem Saliſburgenſis Epiſcopi amiſit. Bojemiam iturus à 4 conjuratis cum Rhenum traijcere vellet, occiſus eſt. Ac Joannes fratris ejus filius pugionem primus in collum adegit. A. C. 1308. Parricidæ carcere & capite pœnas dederunt.

HENRICUS LUCELBURGICUS.

IMperator electus eſt Francofurti. Coronatus Aquiſgrani, annis Imperavit 4 menſibus 9. Rebelles oppugnavit. Profectus in Italiam Mediolani ferream accepit coronam, ubi Romam venit. Auguſtuſque dictus eſt. Florentinos oppugnavit, cum Rege Siciliæ fœdus fecit, necatus eſt in Tuſcia per Euchariſtiam veneno infectam.

CARO-

CAROLUS IV.

IOannis Regis Bojemiæ filius A. C. 1346 à Principibus quibusdam pecunia corruptus Imperator factus est, Imperavit Anno 32. 7. menses. Nondum exacto biennio urbe pulsus, in potestatem Pontificis devenit.

WENCESLAUS.

CAroli IV. filius vivente patre designatus Romanorum Imperator A. 1376. Regnavit anno 22. sed vitiis deditus. Civitates se fœderatæ sub illo munire cœperunt, quod ab Imperii præsidio destituerentur, cum negligenter imperium haberet, Electores ipsum imperio exuerunt, Fridericumque Ducem Brunsvigæ ipsi surrogarunt, qui statim ex insidiis interfectus.

RUPERTUS.

ANno C. 1400. Rex Romanorum electus est, fuit Bavariæ Dux & Rheni Palatinus. Regnavit annos 9. mens. 10. Contra Galeacium in Italiam expeditionem suscepit, sed prælio ab eo victus, in fugam conjectus est, reque infecta in Germaniam rediit. Anno 1410. è vita discessit. Spiræque sepultus est.

SIGISMUNDUS UNGARIÆ REX CAROL. IV. FILIUS.

ANno 1411. unanimi voce Electorum designatus Romanorum Rex annis 26. mensibus 8. regnavit. Excellenti sapientia, eruditione & multis Virtutibus, Curasque in Ecclesiam & Politiam omnes contulit, cum Bajazete Turcarum Imperatore conflixit, In Bojemia diuturnum bellum contra Hussitas gessit.

ALBERTUS SECUNDUS AUSTRIÆ DUX

ANno 1439. Imperium suscepit Francofurti. Gener Sigismundi Imperatoris fuit, biennium nondum integrum imperavit. Princeps eximia animi liberalitate, magnitudine.

FRI-

FRIDERICVS 3. AVSTRIÆ DUX.

ANn. C. 1440. Imperator Romanorum electus, imperavit annos 53. Fabio Max. propter cunctationem similimus. In Italiam profectus, diademate regio ornatus est. Redux, Senatores 6. Viennæ in vincula conjecit. Vngaris coronam restituit. Avulsa est ab Imperio Romana Borussia, Carolo Duci Burgundiæ bellum fecit. Sub hoc inventa est Ars typographica. Mortuus est ex melonum esu immoderato, tibia propter gangrænam ferro amputatâ. Optavit ut Aulici simulationem, dissimulationemque deponerent.

MAXIMILIANVS I.

HIC A. C. 1486. ad Imperium evectus est, fuit Friderici 3. filius, Aquisgrani coronatus. Regnavit. ann. 25. 5. mens. elinguis ad 9. annum mansit. In pace ac bello clarus fuit, Literis & historiis operam dedit, Bella gessit cum Flandris à quibus captus per 9. menses in custodia mansit. Belgarum ferociam repressit. Injuriam à Carolo VIII. Galliæ Rege, ob raptam sponsam, sibi illatam nunquam, vindicavit. Bellum contra Helvetios gessit. Sub hoc Imperatore navigatio nova in Indiam ad Calecutum inventa est, quo tempore claruerunt Christophorus Columbus & Americus Vesputius. Tum liga rusticorum Sutularia Bundschuch an. 1502. exorta est. Bellum contra Rupertum Palatinum pro Bavariæ Ducibus gestum. Bellum contra Venetos susceptum est, Comitia Augustæ habita sunt, in quibus de bello Turcis inferendo, & Lutheri caussa actum.

CAROLVS. V. ARCHIDVX AVSTRIÆ.

MAximiliani Imp. ex filio Philippo nepos. Regn. ann. 38. Rex 20. ætatis anno pervenit ad Imperium. Coronatus est Aquisgrani, Bononiæ Imperator salutatus. Fuit omnibus Virtutibus Princeps clarissimus. Sub hoc reformatio Ecclesiæ facta est, Wormatiæ ann. 1521. Lutherum audivit. Conventus denuo Augustæ indictus. Sub hoc Concilium Tridentinum fuit, Schmalcaldici articuli conscripti. Bella gessit gravissima. In Hispania motus composuit. Exarsit bellum inter Carolum, & Regem Galliæ Solymannus

nus venit in Vngariam. an. 1535. Africam cum exercitu Cæsar trajecit. Bellum contra Protestantes fœderis Schmalcaldici socios suscepit, Saxonem & Landgravium proscripsit. Profectus in Hispaniam se imperio abdicavit, & in monasterio vitam finivit symb. habuit plus ultra. Fratri Ferdinando cessit Imperium.

FERDINANDUS ARCHIDUX AUSTRIÆ CAROLI V. FRATER.

AN. 1558. Imperio potitus imperavit annis 7. Aquisgrani inauguratus est, fuit clemens, moderatus. Fidem semel datam servandam censuit sanctissime. Latini sermonis peritus fuit. Hoc Regnante Passaviensis transactio obtenta est. A Pio IV. Pontifice communionem sub utraque impetravit. Ex tabe catarrhosa an. 1564. mortuus est, an. vitæ 61. mens. 4.

MAXIMILIANUS II.

FErdinandi filius an. 1564. Romanorum Imperatur electus est, imperavit 12. annis, Armis abstinuit, pacem coluit. Imprimis erat pius, æquitatis cultor, libenter omnes audivit, luxum omnem declinavit. Nullum peccatum gravius censuit quam velle conscientiis dominari Bellum gessit in Vngaria adversus Solymannum. Liberos suscepit 16. Ex cordis palpitatione ad 20. annos laboravit, ex quo an. ætatis 50. Ratisbonæ ipso die Maximiliani extinctus est.

RUDOLPHUS *II*

MAximiliani 2. filius Austriæ Dux. an. 1576. *I*mperator designatus est Ratisbonæ, antea Vngariæ an. 72. Bojemiæ & Romanorum an. 75. Rex factus. Sub hoc multa acciderunt memorabilia: Aquisgrani Evangelium prædicari cœpit. an. 1580. Coloniæ civium pars 3. à Magistratu, Evangelii liberam petiit prædicationem. Rotenburgi Legati Electorum convenerunt, ibique de pace in Ecclesia conservanda actum, ut & de Calendario Gregoriano. Rudolphus cum aliis Principibus Pontificiis in ordinem aurei velleris Hispaniarum Regis assumptus est.

MAT-

MATTHIAS.

MAtthias, Hungariæ ac Bohemiæ Rex, fratre defuncto, Electorum suffragiis ad imperiale fastigium evectus A. C. 1612. præfuit Imperio 7. ann. Hoc adhuc vivo, Regni Bohemici & Hungarici sceptra Ferdinandus II. Archi Dux Austriæ suscepit, sub hoc cum Evangelici gravius premerentur, seditiones in Bohemia ortæ, institutoque Pragæ conventu, Guillihelmum Slabatum, & Iarislaum Bazium, Legatos Cæsaris, de fenestra præcipites dederunt, anno Seculi 18.

FERDINANDVS II.

DEfuncto Matthia Francofurti factus est Imperator an. 1619. hoc ipso anno Bohemi, repudiato Ferdinando, Fridericum V. Electorem Palatinum Regem sibi præfecerunt. Hinc fœdum excitatum est bellum, cui etiam Christianus IV. Daniæ Rex, anno hujus seculi 25. immissus, ingentem cladem accepit. An. 26. Gustavus Adolphus, Sueciæ Rex, contra Imperatorem arma suscepit, an. 30. hoc ad Luzenum in prælio interfecto, Sueci cum Fœderatis suis bellum instaurarunt. Functus est imperio annis 17.

FERDINANDVS III.

DEclaratus est anno 636. Romanorum Rex, patri defuncto successit an. 1637. Qui bellum Germanicum ambiguâ fortunâ diutius sustinens, solusque (ab omnibus Principibus Germaniæ desertus) tantam molem belli trahens, tandem Osnabrugæ, favente summo Numine, aurea Pace, post tot horrendas Germaniæ clades, Universos donavit. Hanc D. O. M. faciat perennem!

SPECIALIS STATUUM GERMANIÆ DESCRIPTIO.
ALSATIA, UBI ARGENTINA.
MORES INCOLARUM.

INcolas Argentinæ humanitas, & egregia commendat indoles. Gallica lingua tam virili, quam muliebri sexui ex æquo communis est. Quantum ad habitum corporis, ille in viris ad morem Gallicum maxime compositus est.

Moris est, ut procus sponsam, aliquam Virginem ambiens, de media nocte, illi dulcis musicæ ante ædes carmen facibus accensis adferat, quod si Virgo ad fenestram non accedat, irritum ex hoc fore amorem suum conjectare certo potest, quod si vero accedat, proxima in noctem prona vespera illius ad ædes cum amicis visitare licentiam habet. Nuptiæ ferià prima & secunda tantum celebrari solent, ubi summo mane tubæ auditur clangor, illarum solennia notans. Nobiles, tres cum dimidio dies huic insumunt festivitati. Duplicis vero Generis nuptias habent: primæ dictæ *die freygab hochzeiten*, ubi pro cibo nihil solvitur, sed dona feruntur: in aliis pretium dari solet. Virginibus, nisi in Gallia eductis, osculum dare insolens, manum verò manui intexere non indecorum habetur.

RELIGIO.

HUjus Urbis Magistratus Augustanam confessionem profitetur, Incolæ eadem colunt sacra. Calvinianos etiam multos ibi reperies mercatores, quibus tamen liberum Religionis exercitium non est permissum. Pontificiorum exiguus ibi est numerus: Hi ad suæ Missæ Sacra, ad D. Joannis Ordinis Maltensis convenire solent. Omnia vero Templa Pontificiis ab Augustanis ademta sunt.

REGIMEN CIVILE.

HÆC Respub. constat partim ex Nobilibus, partim honestis familiis, ultimum mechanicis. Olim penes solos Nobiles imperium fuit, post seditionem autem Sauerorum anni 1332. In hunc usque diem tantum tertia pars Nobilium Magistratum tenet, reliquas partes, familiæ, & civium mechanicorumque ordo constituunt. 1. Ex Nobilibus magistri eliguntur quorum sex sunt. Quatuor sunt prætores. Nobiles ipsis *Statmeisters*, 4. Consules ipsis *Ammeister*, 4. honesti cives, his additur *Ammeister*, qui officio præest.

Sex præterea sunt *Ammeister*, quorum quilibet annum est in functione, & in exitu quinquennii illam iterum suscipit Sex dicti *Statmeisters*, Nobiles, non ultra 3. menses officium administrant: His tredecim Virorum cura, propugnaculorum urbis, armamentarii, & similium commissa est

Secun-

Secundus Oodo ex XV. constat. ubi 5. Nobiles, ex quibus sæpius Prætor, sive *Statmeister* eligitur, Hi duo ordines XIII. &. XV. Dominorum, perpetuo funguntnr Magistratu, X. Cives honestæ familiæ, qui velut morum censores sunt, & in omnes, qui officiis præsunt, animadvertunt. His XV. cura monetæ & victualium concredita est

Tertius ordo est XXI. in quo tamen 5. vel 6. præsunt, hic ad maxime secreta consilia XIII. & XV. Virorum convocari solet. Atqui hi ordines perpetui sunt.

Militiæ præfecti, dicti *Officiers*, in munere suo ad vitam permanent, vel donec ad dignitatem *Ammeister* evehuntur, qui Magnus Senatus (*der Grosse Raht*) ex XXX. constat, ex his X. sunt Nobiles. Præses Senatus *Ammeister* vocatur, qui à Magno consilio quotannis eligitur. Sunt XX. tribus, quarum quælibet suum superiorem Dominum Tribunum, & 20. Scabinos habet. Ex his Scabinis cujuslibet Tribus, quolibet anno Senator eligitur, qui magnum consilium per duos annos frequentat, adeo ut ex X. tribubus, X. Senatores in Magistratu decedant, & reliquis V. successoribus novis X. eliguntur, donec dicti cæteri X. Senatores exactis 2. annis Magistratu decedant, & reliquis V. successoribus novis succedendi locum faciant. Quolibet quoque anno tam ex ordine Nobilium quam XIII. & XV. Vires eliguntur Senatores, hi processus civiles & criminales judicant.

Est etiam minor Senatus ex XVIII. constans, 6. Nobilibus & 12. Plebeis.

Tria ibi habentur Fora justitiæ, 1. *das Statgericht*, cui præest judex perpetuus, dictus *der Statrichter*, 2. *des Schulteisgericht*, quod tamen abrogatum & in ejus locum successit *das Vogthty gericht*, ubi Tutores & curatores pupillorum ad rationes vocantur. Quodlibet horum ex VII. constat hominibus. 3 *das Siebner gericht* sive *Zieben richter*. Hi judices omnes sunt Scabini, & in annum mutantur.

Supremus Magistratus, *Ammeister* est, & quamvis *der Statmeister* Nobilis sit, illo tamen est inferior, & votum consensus tantum habet. Orto aliquo tumultu, vel incendio; nemini Nobilium extra ædes suas prodire fas est, suspecta enim ibi Nobilitas numero valida affectati est imperii. Inter scelera atrox ibi habetur adulterium, & non nisi supplicio capitis expiandum.

Præter modo dicta Collegia, etiam speciales sunt functiones *die Aembter*, ut *der Dreyer, die Stallherren*, &c. Vid. de his aliisque minutis Martin. Zeiler. Itinerar. German. c. 8.

DIVITIÆ ET REDITUS.

CReditur vulgo, quod reditus hujus Reipub. ad 300000 Imperialium summam ascendant, quæ ex decimis fructuum percipiuntur, pro centum florenis solvitur tributum, *Kopfstuck*, 6. Pars à XXX. hospitibus, 3. Pars ex quolibet sacco frumenti in pistrinum deferendi, &c. ordinarii vero reditus, ex vino, frumento, percipiuntur, quæ ibi in magna sunt copia, & mercatum constituunt. Vendunt quoque aliis crocum tincturæ inserviens & pulverem tormentarium. Exteri aromata illis adferunt. Ex hortensibus fructibus, magnam colligunt pecuniam. Duas habent nundinas in Festo Natalitiorum & S. Ioannis, ad quas omnes confluunt Nationes, ibi eximios invenientes equos.

VIRES.

ILlæ in optime munita civitate sitæ sunt, tum numero incolarum copiosissimo, optime armato, animoso, & ad defendendos penates exprompto. Armamentarium ipsis est omnibus armis instructissimum, horrea, annoná plena, cum vicinis Helvetiis aliisque Rebuspub. arctius fœdus, Æmulosque sibi infensos habent Archiducem Austriæ, & Episcopum Argentinæ, quorum semper suspectas metuunt Vires.

PALATINATUS RHENI.

MORES

Hujus Regionis incolæ adeo cultis sunt moribus, ex decursu aliquot annorum, per crebriora cum peregrinis commercia, ut in tota Germania ægre invenias alios ad tantam humanitatem factos, peregrinos valde amant, idque exemplo suorum Principum, gallice admodum expedite sonant. Est in *Ottenwal*, loco ad jurisdictionem Palatini spectante, consuetudo, ut illi qui 25. annos egressi sunt, facto cœlibatus voto (quod *Hagesteltzen* incolæ vocant) si ita vitâ decedant, de bonis suis disponere nequeant, quæ Principi acquiruntur.

STA-

STATUS RELIGIONIS.

INcolæ Palatinatus, ſpatio 24. annorum, quater Religionem mutarunt, primum enim Auguſtanam ſive Lutheranam amplexi ſunt, mandato Friderici II. ſub Friderico III. poſtea ſuſceperunt Calvinianam: Ludovicus, filius Friderici, illos iterum ad Auguſtanam recipiendam compulit: Ad ultimum Joannes Caſimirus avunculus Friderici IV. iterum ipſis Calvinianam perſuaſit, in qua nunc adhuc perdurant. Lutheranorum exiguus eſt numerus, illorum vero, qui vel Imperatori, vel Regi Hiſpaniæ parent, liberum eſt exercitium ſuæ Religionis.

REGIMEN.

ANtiquis Palatinatus nomen fuit incognitum, quod ab Imperatoribus provenit: Titulus vero hic dignitatis, non Dominii fuit de quo pluribus egit Pierre d'Avity in deſcript. Palat. Rheni p. 671. Habet autem ſub Imperio ſuo Palatinus Rheni, in quibus jus auri quærendi obtinet. Qui ditionibus & artibus præſunt miniſtri, vocantur *Gaſtenvogt*, *Pfleger*, *Vogt*, *Keller*.

DIVITIÆ ET REDITUS.

HAbet Elector Palatinus poteſtatem cudendæ monetæ, tam aureæ, quam argenteæ, pari jure ut reliqui Electores Germaniæ. Quantum ad reditus, quos percipit, illi æſtimati ſunt CCCC. millibus Imperialium. Hi autem reditus ex frumento, vino, & aliis colligi ſolent. Paratæ pecuniæ exigua eſt copia, exceptis tributis & vectigalibus. Dare etiam quandoque coguntur ſubditi centeſimas & decimas ex bonis ſuis. Urgente nummorum inopia, etiam pupillorum bona ad publicum uſum ſumi ſolent. Ex vino, illius loci generoſiſſimo, ingens pecunia colligitur. In Franckentalia materiarum veſtibus aptarum ingens conficitur apparatus.

VIRES.

POtentia Palatini ſemper fuit terrori aliis, tam ob terræ fertilitatem, quam divitias incolarum, tum vero Nobilium

lium frequentiam. Illius subditi propriis sumptibus arma sibi comparare tenentur. Lectissima autem juventus ad militiam vocatur, inde nomen *der Aussschus* accepit, semperque ad nutum Principis paret. Seriem palatinor: Vid. Pierre d'Avity p. 672.

DUX DE ZWEYBRUCK.

RELIGIO.

Reformatæ Religioni uti Elector Palatinus addictus est.

DIVITIÆ.

Hujus Principis territorium ita paucos habet reditus, ut non ultra 30. millia Imperialium ex toto statu suo percipere dicatur.

VIRES

Vires ejus non adeo magnæ sunt, quod suppetiæ 7074. equitum 7046. peditum olim Navarræ Regi missæ testantur.

REGIMEN.

Agnoscit hoc territorium Duces qui vocantur Palatini Rheni & duces Bavariæ. Genealogiam illorum, Vid. apud Pierre d'Avity hic.

PRINCIPATUS DE BIRKENFELD.

RELIGIO

Hi Principes Augustano-Lutheranam agnoscunt Religionem.

DIVITIÆ ET REDITUS.

Reditus hujus Principis non ultra 100000. imperiales faciunt, ut multi in Germania Comites ipsum divitiis anteceant. Multæ tamen hic argenti fodinæ reperiuntur

COMES

COMES DE LUTZELSTEIN.
REGIMEN.

Quales in Regimine habuerit Dominos Vid. Pierre d'Avity hic.

DIVITIÆ

Magnos hic Princeps ex teloniis quæ hic fieri solent recipit reditus. Qualis conditio sit Comitatus de *Loewenstein*, *westerreich*, Comitum de *Leiningen*, *VVasgow*, *Weissenburg*, *Landaw*, *Hunsruck*, cum minima sint, Vid. apud Pierre. d'Avity in descrip. Palatinatus Rheni.

SPIRÆ. RELIGIO.

Quamvis hæc Civitas in medio velut Palatinatu sita sit, cujus incolæ Calvinistæ sunt, tamen Augustanæ Religioni maximam partem addicta est, Pontificiis quoque in nunnullis Templis liberum permissum est exercitium.

REGIMEN.

Teste Dressero in description. Germ. urb. Imperatores Conradus II. Henricus III. IV. & V. illius libertatem insignibus donarunt privilegiis, postea Camera Imperialis an. 1495. hic ab Imperatore constituta est. Cæterum tanta gaudet libertate, ut Episcopi Imperio neutiquam sit subjecta, qui ultra triduum in illa commorandi potestatem non habet, ipsi tamen vel de media nocte venienti portas aperire tenentur. Hic Cameræ judex ab Imperatore constitutus Germanus esse debet, ad minimum Comes vel Baro, Pontificiæ vel Lutheranæ addictus Religioni. Huic 5. à Cæsare assessores adjudicantur; 2. Comites vel Barones & 2. Doctores juris. 6. Electores decem eo mittunt, quorum 5. Nobiles, reliqui Doctores juris sunt. His adnumerat Imperator suos 2. Nobiles, Sex circuli; suos 24. dant assessores ut numerus 41. hodie fit, Vid. Mart. Zeiler. cap. 9. Itiner. Germ

WORMATIA.
EJUS RELIGIO.

Lutheranorum & Calvinistarum alia atque alia ibi Sacra reperies, præter hos & Iudæos ibi ferunt. Magistratus tamen Augustanæ Religioni nomen dedit.

REGIMEN.

HÆc urbs, multorum olim experta est Imperium, Romanis subjecta, ab Attila ruinis involuta, à Clodoveo Rege Galliæ restaurata, ultimum libertatis pileum indepta, & in numerum urbium Imperialium relata, & insignibus privilegiis ab Imperatore Friderico Barbarossa anno 1180. aucta est. Fuit olim sub tutela Electoris Palatini.

ARCHIEPISCOPVS MOGVNTIÆ.
MORES EJVS INCOLARVM VETERES.

IN terra *Eichsfeld* antiquitus erat in excelso monte dicto *Stuffenberg* idolum, vocatum *Stuffo*, hoc responsa incolis ferebat, more antiquorum oraculorum.

MORES RECENTIORES.

SVbditi Archiepiscopi, diverso vivunt modo, quidam enim, juxta sylvas incolentes, asperos & incultos habent mores. Thuringii & Eichsfeldenses, ob frumenti abundantiam, delicate magis vivunt. Incolæ verò, propter Rhenum accolentes, ob opes ex vino acquisitas magnifice & splendide agunt, id quod illorum testantur ædificia.

Fœminæ in quibusdam super Viros imperia habent, ex prava nimirum loci consuetudine, quæ conjugum communia reddit bona, ita ut, si maritus præter consensum uxoris suæ bona quædam vendat, contractus evadat nullus, atque hæc cõsuetudo fœminas insolentes reddit, adeo ut pugnis sæpius decernant. Virgines, præter ornamenta aurea, etiam in vertice capitis pro nota virginitatis rosmarinum gerunt, hicque ornatus aliis est interdictus.

In templorum consecratione, omnes ejus loci, & vicini Incolæ

Incolæ cum tympanis & instrumentis musicis eo conveniunt, peractoque prandio, amplum sibi eligunt spatium, in quo triginta & quadraginta paria simul choreas ducunt, quod si quis sit qui recuset, sæpius & verborum & verberum certamina experitur.

STATUS RELIGIONIS.

HIC vigit Pontificiorum Religio. Habet Archiepiscopus multos suffraganeos Episcopos, ut *Wormatiæ, Spiræ, Argentinæ, Padeborn, Halberstad, VVirtzburg, Eystat, VVerde, Hildesheim*, & Augustæ Vindelicorum: olim etiam hic Iudæi fuerunt, postea tamen anno 1433. ejecti.

REGIMEN POLITICVM

ARchiepiscopus Moguntiæ primus est inter Electores, & magni Cancellarii in Germania nomen habet. Est ipsi ab officiis Mareschallus, Cancellarius, & Assessores Consilii. Hi plerumque in ejus aula vivunt, & regunt tam Statum ipsum Moguntiæ, quam ipsam urbem: alii, qui cum Imperio præsunt *Amptmans* vocantur.

DIVITIÆ ET REDITVS.

NON difficile est judicare, quod reditus hujus Archiepiscopi magni sint, ideo quia plurimi fundi hic conduci soleant. Vectigalia pariter, quæ ex Rheno & Mœno profluunt, non sunt exigua, ita ut præter extraordinaria vectigalia, feudaque maxima, nonaginta millia Imperialium, ex vino percipere credatur.

VIRES.

VIres hujus præcipuæ, in magna copia Vasallorum consistunt, qui ab illo plurimas urbes Feudi nomine tenent, & obstricti sunt propriis expensis ad officia Principis certum numerum peditum & equitum alere. Hoc nimirum belli necessitate postulante. Seriem Electorum Moguntiæ Vid. apud Pierre d'Avity hic p. 686.

STATUS ARCHIEPISPI TREVIRENSIS MORES INCOLARUM VETERES

OLim Trevirenſes divinis colebant honoribus Iovem, Martem, Apollinem, Mercurium, alioſque.

MORES HUJUS TEMPORIS.

HUjus Regionis hodierni incolæ maximam partem ſeveri & exteriore aſpectu melancholici ſunt, quam crebrior cum peregrinis converſatio hanc illorum aſperitatem valde emollit. Laboribus ſunt addictiſſimi, & per aſpera etiam locorum facile enituntur, linguam tam Gallicam, quam Germanicam hodie loquuntur.

RELIGIO.

ARchiepiſcopus Trevirenſis Pontificiam ſequitur Religionem, ſuffraganei illius ſunt Epiſcopi, de Metz, Tul, Verdun.

REGIMEN CIVILE.

HIC Princeps creandi poteſtatem habet Prætorem, Scabinos, ſeque Civitatis dominum dicit, quod Imperialis audiat. Nihil tamen ſecius incolæ ſe liberos putant, ut ſunt aliæ Urbes Imperiales. Dicunt ſe habere duos Conſules, Senatores, Vice-Conſules & Scabinos, curiam Iudicialem & poteſtatem urbis muniendæ, & cuſtodiendæ, & quod Archiepiſcopum non niſi tanquam Protectorem agnoſcant. Hoc tamen Vero convenit, illos nunquam fidem Archiepiſcopo Iuraſſe, niſi ſub conditione, quod velit illos in ſua libertate, & juribus ſalvos & tectos conſervare.

Alit hic Princeps magnam aulam, quæ flore Nobilium gaudet, habet ſuum Cancellarium ut alii Electores. Hic negotia territorii cum Conſiliariis dijudicat, habet dictum *Hoffmeiſter*, Mareſchallum, qui in ſolennibus actibus gladium ſuum ipſi præfert, in judiciis jura Romana obſervari ſolent, niſi ſtatuta Imperii vel conſuetudo Regionis aliud ſuadeant.

DIVI-

DIVITIÆ.

MAgna pecuniæ vis ipsi accedit ex vectigalibus Rheno & Mosellæ impositis, quæve ex mercibus colligi solent. Præsertim vero ex vini Rhenensis abundantia, quod Coloniam devehi solet, ex fodinis auri & plumbi, ex vini decimis, dicti *Mosellwein*, fundis, frumenti copia abundantibus, ita ut pro locatione fundorum 60000. Imperialium percipere quotannis credatur. Fruitur ad hæc potestate cudendæ monetæ aureæ & argenteæ.

VIRES.

HUjus Principis subjecti tam Nobiles, quam vilioris conditionis, tenentur ipsi quavis datà occasione belli, sua præstare officia, cum certo militum numero, ita ut facile urgente necessitate 8000. pedites & 800. Equites in castra possint deduci.

EYFFEL.

MORES.

INcolæ hujus terræ bono satis pollent ingenio, nullius tamen rei, præter agriculturæ curam habentes. Cæterum valde laboribus addicti sunt

REGIMEN.

HOc territorium ex parte Archiepisco Trevirensi, ex parte Ducibus Luxenburgicis (qui hodie Reges Hispaniæ sunt) parat.

MARCHIO BADENSIS.

RELIGIO.

INcolæ Marchionatus Badensis coacti erant non ita pridem ad audiendam Missam ire, illi tamen qui Marchioni de Durlach parent, cum Dominis suis Augustanam amplectuntur confessionem. Sive sponte, sive coacti, urbis quoque Gerspach pars alia est pontificiis, alia Lutheranis addicta, omnes tamen hujus Regionis Nobiles Lutherani sunt.

REGI-

REGIMEN CIVILE.

HÆc terra à 2. Principibus ejusdem domus regitur, qui tamen ex diversis proveniunt tribubus, dicuntur Marchio de *Baden*, alter, Marchio de *Durlach*, & de *Hochberg*, quilibet in suo Marchionatu Cancellariam habet, subditi illorum nullis propemodum viribus pollent, quod teneantur XII. bonorum suorum partem dominis suis dare.

DIVITIÆ.

PRO certo habetur, quod hi Marchiones singulis annis ex territoriis suis percipiant ultra 40000. Imperialium. Quantum ad incolas, illis peregrini advenæ multa adferunt commoda. Imprimis Nurenbergenses cum mercibus suis, majora autem commoda ex ligno, quam vino Badenses percipiunt.

VIRES.

HI Marchiones producere possunt in castra circiter 1000. Equites & 8000. Pedites. Seriem eorum Marchionum vide apud Pierre d'Avity hic p. 695.

DUCATUS CLIVIÆ ET COMITATUS MARCÆ.

MORES.

INcolæ hujus terræ magis ad pacem quam bellum animis propendent, fide in Principes suos adeo commendati, ut nullorum unquam motuum rei legantur. Horum Mores & lingua propius ad Belgarum quam Germanorum consuetudinem accedit.

RELIGIO.

IN terris Cliviæ & Juliæ misti reperiuntur Pontificiis Lutherani, Lutheranis Calvinistæ. Hodie Reformati majorem ibi, ut nunquam antea, potestatem habent.

REGIMEN.

SUccessio in hunc statum controversa, sæpius totum Belgium & Germaniam turbis involvit, & adhuc Electo-
rem

rem Brandeburgicum, Neoburgensem Ducem, Suecos, aliosque iisdem inquietat. Emissa sunt in lucem, pro utriusque partis legitimo successionis jure defendendo, plurima documenta, & adhuc sub judice lis est: prætensiones huc spectantes suo videbimus loco.

Comitatus Mariæ ad Principem Auriacum spectat, qui ibi suum habet Gubernatorem.

Senatus Urbis Wesel justitiam administrat tam Civibus, quam peregrinis.

VIRES.

NON deest huic statui copia Nobilium, ita ut remotis Religionis controversiis facile junctarum virium tria millia peditum præstare non nequeant. Genialogiam Ducum vide ap. citat. aut. hic. p. 699.

Rationes prætensionum, quibus Elector Brandeburgicus ejusque æmulus utuntur, leguntur apud eundem p. 698. & seq. ut apud alios juris publici scriptores.

AQVISGRANUM.

MORES.

Hujus terræ habitatores, diversis locis congregati, Belgica potius quam alia utuntur lingua: ad varias operas manuum veluti nati esse videntur.

RELIGIO.

Hæc urbs Pontificios, Anabaptistas, Lutheranos, Calvinianos alit.

REGIMEN.

Hæc urbs Imperialis à multis annis seditionibus & turbis laboravit, quod Protestantes Inferioris Germaniæ, tanquam in liberam Imperialem civitatem, huc confluxerant metu tyrannidis Ducis Albani, hac occasione illius loci Magistratus etiam Protestantium Religionem suscepit, facta vero iterum reformatione, mandato Imperatoris Catholicus Magistratus iterum est introductus, sed Protestantes sumtis armis, illius denuo urbis Imperium occuparunt: postea, per conditiones utrimque initas, utriusque Religionis asseclis

asseclis libertas obtenta est, donec anno 1614. per Spinolam occuparentur.

ARCHIEPISCOPATUS COLONIENSIS MORES VETERES COLONIÆ.

CIvitatis Ubiorum antiquitus ingens & florenissima fuit, illiusque incolæ omnium Germaniæ populorum erant cultissimi, tam ob commercia, cum peregrinis, exercita, quam vicinum Rhenum.

MORES HUJUS TEMPORIS

HOdierni incolarum mores valde discrepant, ob terræ diversitatem, proxime tamen ad Westphalorum mores accedunt. Seorsim dicendo, illi ex Comitatu *Amsperg* velut agrestes habent mores, publica non habent diversoria, sed solum tabernas cerevisiarias. Sermonis, quo utuntur, varia apud illos diversitas, pars enim Germanice, pars Westphalice, pars Belgice loquitur.

STATUS RELIGIONIS.

ARchiepiscopus Coloniensis qui Catholicus est, Suffraganeos habet, Episcopum, Monasterii, Mindæ, *Olenburg*, &c. Senatus ejus loci pariter est Catholicus.

REGIMEN CIVILE.

HÆc Civitas quod Imperialis, libera est, quæ non ab auctoritate Archiepiscopi dependet. Ejus quidem electio est 8. Scabinorum, cum Præside, dicto *Graff*, qui civis Coloniensis esse debet. Hic Præses sive *Graff*, sententias Scabinorum exequi solet, in causis nimirum criminalibus, in caussis vero civilibus nihil decernit, sine auctoritate Magistrorum, quos *Gewalt richter* vocant. Est etiam officialis, qui cum Assessoribus de causis matrimonialibus & similibus cognoscit.

Senatus dictus der *Rath*, ex 6. Consulibus sive *Burgermeister* constat, ex quibus singulis annis duo per Vices Regimen habent, & judicio publice præsunt, assessores habent 44,

qui

qui ex 12. Tribubus eliguntur. Tres ibi ſunt Syndici ICti. qui in Senatu non ſedent, ſed ſeorſim. A conſulis judicio ad Cameram Spirenſem appellatio conceditur, A ſententia quoque Scabinorum, ad commiſſarios per Principem electos appellare licet. Hi numero 5. ſunt.

DIVITIÆ.

REditus hujus Principis ſummmam 120. millium Imperialium creduntur facere.

VIRES

HIc Princeps, urgente neceſſitate, in caſtra producere poteſt ſatis magnum & expeditum equitum numerum. Nobiles etiam ipſi ſua tenentur præſtare officia, & illum in bellum conſequi.

EPISCOP. LEODINENSIS SIVE LUTTICHLAND.

MORES GENTIS.

HÆc gens hilari eſt animo, & converſationi valde apta, ſicut contra Aquiſgranenſes rudes ſunt & malancholici & cum alibi peregrinorum creber confluxus etiam peregrina ſecum vehat vitia, hæc tamen integra moribus eſt & Religionis ſuæ Catholicæ Zelo ardens. Admodum ab hæc in laboribus induſtria, prompta, & agilis, ad inertiam tamen, diſcordiam, & partes prona. Gratiam exterorum, audentiâ, & robore, animoque bellicoſo ſibi parat. Gallicam quidem linguam, ſed corruptam loquitur. Nobiles, tamen ejus elegantiæ ſe dant. Fœminas pudicitia, parcimonia, induſtria: virgines cum labore domeſtico innocuæ choreæ commendant. Educto funere, quidam eſt, qui oratione gratias agit exequiatoribus, quibus pro ſtatus conditione vinum datur.

RELIGIO.

URbs Luttichorum impenſe Religionem colit Catholicam, nec ullam aliam admittit ſectam,

REGIMEN.

Episcopus, qui hic Imperium habet, semper per capitulum Ecclesiæ S Lamberti eligitur, & assensu populi comprobatur, à Papa vero confirmatur. Est Princeps Imperii, & omnes urbes hujus territorii ipsi sunt subjectæ, tam in temporalibus, quam sacris rebus. Ipsa urbs Leodium magnis gaudet immunitatibus, ut potius Respublica esse videatur. Nam quotannis die S. Jacobi 2. Consules eligit, qui urbis habent Imperium, 22. habet Commissarios perpetuos, hi 32. eligunt; qui consules faciant: neminem autem ad officium Consulare admittunt, nisi juratum, se non per fraudes, munera & ambitum illud obtinere velle, hoc etiam in aliis observatur officiis.

DIVITIÆ ET REDITUS.

PRincipis hujus terræ reditus ad 30000. aureorum accedunt. Incolæ tantam habent carbonum & lapidum abundantiam, ut illorum, pro 100000. aureis, sive Ducatis, copiam faciant plurimis, hisque mercibus mercatores in Anglia magnum consequuntur lucrum.

TERRA NASSOVIÆ COMITUM.

RELIGIO.

Hæc terra à Lutheranis & Calvinianis incolitur.

REGIMEN.

Comites cum Imperio ipsi præsunt, qui inter alios Imperii liberos Comites locum habent, qui non nisi Imperatorem superiorem agnoscunt. Hi maxime Illustres Germaniæ sunt Comites & magnis fruuntur privilegiis. Illorum facta summam hominum exequarunt celebrationem, imprimis Guillielmi de Nassaw Principis Auriaci, & ejus filii Mauricii, cujus nomen & imperium etiam remotissimi experti sunt Indi.

DIVI-

DIVTIÆ.

EX abundantia ſylvarum, Cerealis agri, fodinarum, ſatis amplos percipiunt reditus. Genealogiam horum Comitum vid. ap. Pierre d'Avity, hic p. 712. & 713.

WESTPHALIA. WESTPHALORUM MORES.

INcolæ hujus terræ ſunt formâ eximiâ, ſtaturâ procerâ, corpore valido, tantiſque pollent animis, ut dicatur, quod ibi plures naſcantur aſtuti & malitioſi, quàm inſipidi. Victus illorum eſt, bovina caro, porcina, rapum, caſeus. In nuptiis aquâ hordeaceâ, non unius ſortis, ſibi delicati videntur. Potatores ibi habes ſtrenuos, qui extra ordinem bibere, nefas putant. Fœminæ in magnis feſtis ſe vino aduſto, ſaccharo dulcorato, ingurgitant: vinum non niſi pro ditiorum palato ſervatur. Quales in Weſtphalia ſint deliciæ, hi vulgati referent verſus

Hoſpitium vile, *Klein brott*, *dün bier*, *Lange meile*,
Sunt in Weſtphaliâ ſi non vis credere, *Lauff da.*

Habitus illorum ad Gallicum morem compoſitus eſt.

RELIGIO.

EJus incolæ Reformatæ & Auguſtanæ Religioni addicti ſunt.

REGIMEN.

CArolus Magnus, cum in Weſtphaliam Religionem Chriſtianam introduxiſſet, & tamen ad Idololatriam ſæpius deflectentes vidiſſet, judices ſapientes elegit, dictos *Scheppen*, *Wetende* & *Weimen*, qui judicium facerent. Cum vero hi conceſſa abuterentur poteſtate, hic Magiſtratus mutatus eſt, ut non amplius in ſecreto, ſed palam, judicia ferant,

DIVITIÆ.

MAximæ illorum Divitiæ ex fumatis pernis dependent, quarum tanta eſt multitudo, ut vel in unius domus introi-

introitu 60. & 50. pendere videas pernas, etiam peregrinis palatum irritantes. Vivitur vero ibi ex mechanicis, & mercaturæ artibus; cum terræ sterilitas alios negarit proventus.

EPISCOPATUS MONASTERIENSIS.
MORES.

INcolæ Monasterii nobilioris sunt indolis, quam reliqui Westphali. Plurimæ ibi patriciorum reperiuntur familiæ, quæ tamen ordini Germaniæ Nobilium non adnumerantur. Cerevisiæ magni sunt potatores, quod cum reliquis commune habent.

RELIGIO.

CIves Monasterii Pontificii sunt, illorumque Episcopus à Carolo Magno A. 794. institutus est.

DIVITIÆ.

VAriis manuum artificiis operam dant: præcipuæ vero divitiæ ex pecore & carne suilla illis veniunt.

EPISCOPATUS PADEBORN.
MORES.

HAbes hic incolas maximam partem robustos & proceros. quorum ingenia corporis habitui crasso valde sunt similia, nec imbibendis scientiis apta, ut hic rarissimos reperias qui dotibus animi excellant. Humani tamen & civiles sunt. Utuntur vetere lingua Saxonum.

RELIGIO.

INquilini Padebornenses ex maximo numero Pontificii sunt, reliqui Lutherani audiunt, cum magna parte Nobilium illius Episcopatus.

REGIMEN.

QUamvis hæc Urbs suos Consules, & Senatores habeat, Episcopo tamen subjecta est, qui suum ibi habet Senatum.

Senatum, vel Cancellarium, à quâ ad Spirensem Cameram appellatio fieri solet.

In *Episcopatu Osnabrugensi* hoc notari meretur, quod magnis gaudeat privilegiis à Carolo Magno Fundatore suo receptis. Incolæ partim Lutherani, partim Pontificii ibi degunt: Quondam ibi etiam Episcopi Lutherani fuerunt. *Episcopatus Mindensis* hoc nomine memorari debet, quod ex maxima parte incolas habeat Augustanæ Confessioni addictos: illorum quoque Episcopi ex longo tempore Augustani fuerunt. Ex commoditate fluminis *Weser*, ingens facit lucrum, quod cum aliis mercibus abundantiam vehit cerevisiæ.

COMITATUS OLDENBURGICUS.

Comites Oldenburgici valde sunt potentes, nec aliis in Germania Principibus (exceptis Principalibus) viribus & potentiâ concedunt. Illustris sane hæc domus est, ex qua Regum Daniæ Regalis stirps propullulavit, qui etiam à tempore Christiani primi titulum Comitum de *Oldenburg* & *Delmenhorst* usurpant.

DUCATUS DE BERGEN.

RELIGIO.

Hæc Regio Lutheranos pariter & Pontificios incolas habet.

REGIMEN

Hic Ducatus ex maxima parte superiorem Ducem Neuburgensem agnoscit, qui præsidiario milite in *Dusseldorp* instructus est.

DIVITIÆ.

Illæ ex ferrifodinis, incolarum solerti mercatu, & pannorum præparatione, colliguntur.

Marcæ Comitatus partem Hispani tenent nomine Ducis Neuburgici, pars etiam Electori Brandeburgico paret.

URBS TREMONIA.

Hæc Magistratum suum habet, qui totum districtum absoluto regit Imperio. Olim à Nobilibus tantum regebatur, sed, seditione ortâ, mutatio quædam obtinuit locum.

SUSATUM URBS.
RELIGIO.

INcolæ ejus tam Pontificii quam Lutherani sunt, & cuilibet sectæ liberum permissum est Religionis exercitium.

REGIMEN.

HÆc urbs præclaris gaudet privilegiis: Magistratum tantum ex patriciis constantem habet. Dux Cliviæ illius protectionem obtinuit An. 1449. cum olim fuisset sub Archiepiscopo Coloniensi. Post illam Hispani occuparunt, salvis tamen ipsi relictis privilegiis. Ultimum Marchio Brandeburgicus illius accepit possessionem, anno 1624.

DIVITIÆ.

HÆc urbs valde est fertilis, imprimis Salis ferax, ex quo magnum capit lucrum.

STATUS SUEVIÆ DESCRIPTIO.
MORES SUEVORUM VETERES.

SUevi omnium Germaniæ populorum fuerunt excellentissimi, strenui, fortissimi. Centum habebant pagos, ex quorum singulis, quotannis mille sumebant armatos, quos extra limites in bellum mittebant: reliqui, qui domi remanserant, pro illis, qui in expeditione erant, victum parabant, terramque colebant. Parum panis, multum carnis & lactis comedebant, venationibus erant addictissimi, quod exercitium illos reddidit validos, animosos, & procera forma parentes. Frigore ita erant durati, ut exiguo corporis uterentur tegumento, etiam in intensissimo frigore. Equis nunquam utebantur alienis, sed, quos propria genuerat terra, ad usum belli formabant. Vini usum ignorabant, à quo plane abhorrebant, existimantes, quod illud animos emolliat, & vires exhauriat. Capillorum curam magnam habebant, quos albos ferebant. Principes animosis actionibus occupabant, ut terrori hostibus Majestate sua essent.

MORES

MORES HUJUS TEMPOIS.

HOdierni incolæ, facie pollent eximiâ, egregia habent ingenia, audacia, & bellicosa, verùm amori valde dedita, (quod tamen in illis excusat Zeilerus in Itiner. Germ. c. 111. p. 85.) ita ut proverbium sit: Sueviam Germaniæ sat scortorum præbere posse, quemadmodum Franconia ferax est prædonum & mendicorum, Bavaria furum, Helvetia carnificum, Saxonia potatorum, Frisia & Westphalia fœdifragorum, Rhenus voracium. Potentiores in mercatu studiosi sunt, reliqui fila texunt, adeo ut non tantum puellæ, sed etiam pueri, in hyeme colum tractent. De Suevorum fœminis hoc circumfertur Elogium:

Suevæ sunt amabiles,
Viris & applicabiles,
Prolem educant sedulæ,
Et curant pensa strenuæ.

REGIMEN.

MAgna pars Sueviæ Civitatibus liberis & imperialibus obtemperat; reliqua pars Ducibus Wirtenbergiæ, Archiducibus Austriæ, Palatinis, Marchionibus Badensibus, Episcopis Augustæ, &c. Hodie, tres Sueviæ sunt status: primus est clericorum, continens Principes Ecclesiasticos: alter est Nobilium, sub quo Duces, Principes, Marchiones, Comites, Barones, Nobiles continentur: Tertius est Urbium Imperialium liberarum, quæ velut diversæ sunt Respub. & ab Imperatoribus non dependent.

DIVITIÆ.

HUnc incolæ in Suevia peculiarem habent modum, nec apud alios Germanos usitatum, ut pannum ex parte gossipinum, ex parte lineum faciant, cujus copiâ incredibiles sibi comparant divitias.

EPISCOPATUS AUGUSTÆ VINDELICORUM.

EJUS REGIMEN.

EJus status nulli alteri Principi subjectus est: respectu vero spiritualis suæ jurisdictionis, 18. sub ipso sunt Abbates, novem Præpositi, unus Prior, & alii.

DIVITIÆ.

NON tantum habet divitiarum, quantum alii Germaniæ Episcopi, nec ultra 20000. Imperialium nomine redituum possidet.

CIVITAS IMPERIALIS AVGSBVRG, SIVE AVGVSTA VINDELICORVM.

MORES VETERES.

INscriptiones illorum Veteres testantur, quod divinum cultum exhibuerint Terræ, Soli, Lunæ.

MORES HUJUS TEMPORIS.

INcolæ Augustæ Vindelicorum forma sunt eleganti, præsertim illorum fœminæ, quæ sibi nomine castitatis valde placent, delicias, decorumque corporis amant habitum. Ore & re affabilitatis humanitatisque studiosissimi sunt, in sermonibus graves & placidi, sui tamen nimium amantes, ob nimias divitias. Bonorum acquirendorum plebs est valde studiosa, ideoque varias manuarias exercet operas; nec deest mercatoribus, ubi magnas coarçervarunt opes, ingens ambitio. Officia charitatis libenter exercent, mobilium divitias plurimas tenent, qua de re apud alios invidia laborant.

RELIGIO.

HIc Pontificii & Lutherani liberum habent Religionis exercitium.

REGIMEN.

QVÆC Civitas suum habet Magistratum, Consules & Curatores. Supremum Magistratum Consules gerunt, ad quem paribus vicibus Pontificii & Lutherani eliguntur; id quod in aliis Germaniæ Civitatibus non obtinet: confirmavit ipsis hæc privilegia Rudolphus Imperator an. 1276. quæ cum aliis legibus & consuetudinibus in peculiari libro, dicto *Stattbuch*, notata sunt.

Constat

Constat hujus urbis Magistratus ex 45. personis, ex quibus 31. numerantur familiæ. Secretum consilium ex 7. solum constat, sub quibus continentur *die Stat Pfleger* vel urbis curatores, suprema auctoritate pollentes. Consulum sex sunt, tres ex familiis, unus ex plurium tribu, quintus ex mercatoribus, sextus ex communibus civibus. In officio Recipiendorum nummorum tres sunt, in Ædilitio totidem, in Tributario munere 4. sunt, duo curatores Xenodochiorum, in supremo curatorio munere, *Ober Pfleg-ampt*, 2. & totidem in *Zeug ampt* reperiuntur. Annonæ tres præsunt. Duo vero curatores sanitatis, *Oberpfleger ubers Blatterhaus.* Quatuor sunt Scholis præfecti, duo Bibliothecæ, duo typographiæ, duo curatores vulgo quæsitorum, tres mechanicæ artis domini. Habet præterea Civitas hæc unnm Cancellarium, quosdam Magistratus Advocatos, Scribam Magistratus, tres à Secretis, 6. Scribas publicos, Militiæ supremum Præfectum, & Præpositum urbis, dictum *den Reichs-Stattvogt.* Vid. Zeiler. Cap. XII. Itiner. Germ.

DIVITIÆ ET REDITUS.

Hujus divitiæ vel ex hoc judicari possunt, quod ibi quidam incolarum titulos Baronum & Comitũ teneant. Publicus ipsis amplissimus est thesaurus, ex quo quondam, pro obtenta pace, Imperatori Carolo V. 300000. coronatorum data sunt, nullo tamen subditis propterea imposito tributo. In ipsis etiam bellifuroribus incolæ magnis sumptibus ædes extruxerunt magnificas. Mercatura hujus Reipub. per totum propemodum Orbem exercetur, omnesque Divitiæ in mercatu consistunt & opificiis.

VIRES.

FOrtalitia ejus maximi sunt momenti, vario armorum genere instructissima, præter Civium pro salute Civitatis suæ excubantium, maximam abundantiam: stationem militum 5000. semper ibi reperies.

RESPUB. ULMA STATUS RELIGIONIS.

REcepit hæc Civitas ann. 1531. Doctrinam Lutheri, quam ab eo tempore semper tenuit illibatam. Neque vero

vero ulli aliam ibi publice profiteri Religionem fas erit: Habent tamen etiam duo templa, in quibus Pontificiorum audiuntur Missæ. Reperiuntur utique 24. familiæ Catholicæ, quæ suis privatis defunguntur sacris.

REGIMEN.

SCribunt Auctores, nullam per universam Germaniam esse Civitatem, quæ majori gauderet libertate, atque Ulma. Ejus tale est Regimen Politicum. XLI. Viri Magistratum gerunt, quorum tamen maxima pars ex patritiis constat. Ex illorum ordine, eliguntur, qui præcipua suscipiant munia publica, suntque primi gradus Duumviri, sive, Prætores, dicti die *Eltere Herrn*, qui velut Præsides in Senatu sunt, quibusque præcipua & maxime secreta negotiorum concreduntur. Atque hi patricii sunt ordinis. 2. Sunt tres Consules, Nobiles Genere, quorum unus totum imperat annum. Quoad vivit, hac fruitur dignitate, vel ad majus officium promovetur. 3. Quinque sunt trium familiarum secreti, *die Fünffgeheimen, dern drey geschlechter und zween von der gemeynde.* 4. Duo Curatores Dominii, *die Zween Heerschafft-Pfleger*, 5. Tres Præfecti rei nummariæ, *die Stattrechner*, vel *Steurherrn*. 6. 2. Bello præpositi, *Kriegsherrn*, quorum unus est patricius. Ad hoc vero officium plures accesserunt. 7. Duo curatores Xenodochiorum, quorum unus patricius. 8. Tres supremi Tutores, dicti *Pflegherrn*. 9. 3. Ædiles *Kirchenbawpfleger*, quibus in caussis Religionis alii tres sunt adjuncti, dicti *die Religions Herrn*. 10. Sunt duo Ædiles, *Die Bawherren*, quorum unus patricius. 11. Duo Domini Mechanicorum, *die Handwercks Herren*. 12. Duo Armamentarii Præfecti, *die Zeugherren*. 13. Annonæ Præfecti, *die Proviant Herren*, quorum unus est patritius. 14. Duo Censores sive *Aininger*. 15. Duo Lignis præfecti, *die Heltzamptsherren*. Reliqui sunt, die *Almus Casten Herren*, Eleemosynæ præfecti, item *Closter Pfleger*, &c. Ut & *Barchet Woll Leinwand-Wollentuch Fleysch-Bier und Brodt-Schawer*: Sive inspectores carnis, panis, lanæ, &c. Tria ibi sunt judicia: superius judicium, matrimoniale, & inferius. Quot, & qui in quolibet sedeant, vid. Zeiler. c. 3. Itiner. Ger. p. 91.

DIVI-

DIVITIÆ.

PRivatorum hic tantæ sunt opes, ut hæc urbs ditissima opum inter alias Germaniæ habeatur civitates. Maxima incolarum pars ex reditibus vivit, quidam ex sale, ferro, frumento, aliisque rebus, magnum sibi comparant lucrum.

Urbis HALL tale est REGIMEN: 24. habet Senatores, Magistratum 5. hominum, qui de negotiis gravibus judicat: unus est Prætor, nomine Imperii. Quantum ad Religionem, illa est Augustanæ Confessionis, à maxima parte hominum recepta.

Civitas *Nordlingen* incolas habet, quoad *Mores*, minime superbos, sed supplices, & suo Magistratui morem gerentes. *Religio* ibi apud omnes est Lutherana. *Regimen* illius XV. Senatoribus constat, ex quibus 12. sunt Judices, tres Consules.

Divitias ex panno, lana, corio, alioque mercatu, magnas, Cives colligunt.

Urbs *Donawerd* modestissimos & pacificos fovet mortales: Magistratum habet ex Lutheranis & Catholicis electum, Qualis reliquarum in Suevia minorum urbium sit status & conditio, vid. Pierre d'Avity hic p. 736. 737. 738. 739. &c.

DUCATUS WIRTENBERGICUS.

RELIGIO.

OMnes hujus Regionis incolæ Lutherani sunt, quorum Principes non solum in temporalibus, verum etiam spiritualibus, absolutam habent cognitionem, ita ut ministris imperent quid ad populum debeant dicere.

REGIMEN.

DUX Wirtenbergicus suam aulam Stutgardiæ habet, Nobilium frequentiâ spectabilem. Est ipsi Mareschallus, dignitate ut plurimum Comes, Baro, vel Nobilis. 2. dictus *der Haus Hoffmeister*, velut Vice Mareschallus. 3. est *dir Burg Vogt*. 4. sunt duo *Landschreibers*, qui ministris curiæ stipendia solvunt. 5 est *der Landschafft-einnehmer*, cui, pro Principe, solvuntur terræ tributa. Non audet vero Princeps

imponere ullum telonium subditis, sine horum duorum consensu, qui populi nomine constituti sunt.

Post Mareschallum autem præcipui dignitate sunt duo Cameræ Secretarii, unus natione Germanus, alter Gallus. Pro statu bellico, suum habet Præfectum militiæ, dictum *Oberster* vel *Obervogt*. Consilium belli, *der Kriegesraht*, ex Comitibus, Baronibus, Nobilibus, Doctoribus, à Secretis constat.

Habet suum magnum Consilium, *der Oberraht*, ex 14. vel 15. tam togatis quam sagatis compositum. Hoc de rebus magni momenti consultat. Tubingæ curia est, dicta *das Hoffgericht*, quo omnes ditionis appellationes devolvuntur In aliis locis est unus dictus *Vogt*, cum suo consilio, & judicis officium præstat: in quibusdam locis est *der Oberv gt*, Nobilis, vel *der Untervogt*, minoris conditionis. In ærario Ducis sunt, *die Renttkammer*, in quo Magistri Cameræ, *die Kammer-meister*, tum *Vice-Kammer-meister*, duo vel tres Consiliarii, dicti *Kammerraht*. Est porro Consilium Visitationis, *der Visitations Raht*, ex Doctoribns, Directoribus, & Consiliariis quibusdam constans.

DIVITIÆ ET REDITUS.

QUidam hujus Ducis reditus calculo. 300000. Imperialium absolvunt, melius tamen hac in re edocti, existimant; quod singulis annis ex statu suo 17. tonnas auri habeat: creditur quoque thesaurū ingentem à Prædecessoribus ejus collectum esse, adeo, ut communis sit opinio, nullum Germaniæ Principem hoc opibus esse potentiorem. Magnam præterea nummorum acervat vim, vinum, *der Necker*, nectar sane Germaniæ. Neque levem divitiis partem addunt, sal, opificia, nundinæ, minutæ merces ferrariæ, & alia.

VIRES.

ILlæ vel ex hoc colligi possunt, quod quidam ex Prædecessoribus Ducibus duo millia peditum contra Imperatorem Henricum in arenam produxerit, qui adhuc numerus facili negotio haberi potest. Peditum facile 30000. conscribi possunt, relictâ tamen terræ necessariâ defensione. Fortalitia ibi habes, *Schornderff*, *Asperg-Hohe-twiel*, & aliâ: in montibus loca naturâ munitissima.

Genea-

Genealogia Ducum legitur apud Pierre d'Avity in descript. Ducatus Wittenbergici. p. 746.

LANDGRAFIATUS HASSIÆ.
MORES VETERES.

VEteres Catti, hujus terræ incolæ, dura roboreque valida corpora, vultum minacem, & oculos animosum vigorem spirantes, animum solertem habuerunt. Rectores populi non nisi dignissimos scientiâ & virtute eligebant. Vires illorum in peditatu constabant. Præcisos in juventa gerebant capillos, barbamque prolixam, quam non citius radebant, quam ubi aliquos hostes occidissent. Omnes animosi ferreum portabant annulum, donec hostem quendam occidissent. Nullam curam neque ædium, neque terræ, vel rerum aliarum habebant, sed, quicquid sors dabat, accipiebant.

MORES HUJUS TEMPORIS.

HAbitatores Hassiæ ad arma nati sunt, nec nisi bellicis delectantur exercitiis, vel, si vacat, venatione. Tempore hyberno, cum ad colum tractandum 60. & plures convenerunt, cantilenis & jocis noctem fallunt. Maxima ruricolarum pars misere & parce vivit, ob sterilitatem terræ: Nobiles, belli studio impense ardent, contra à mercatu toti abhorrent, ut citius terram laborare, quam se miscere mercaturæ negotiis præoptent. Nec deest fortunâ exutis Stemmatis nobilis jactatio.

RELIGIO.

PRincipis ad exemplum in Religione etiam subditi componuntur, cumque Landgrafius de *Darmstatt* Augustanæ sit addictus Confessioni, omnes etiam subditi illam sequuntur. Landgrafius vero de Cassel, Calvinianum cum subditis suis sequitur dogma.

REGIMEN.

QUilibet Landgrafiorum suam habet Curiam, Cancellarium, suos Consiliarios: quilibet pagus suum Iudicem, *Schulteis* dictum. Hoc vero nomine Landgrafii auda-

laudatissimi sunt, quod nullum vendant officium. Judices in suis judiciis communia sequuntur jura, modo non sint contraria privatis juribus, quæ dicuntur *Hässische Landts-ordnung*.

DIVITIÆ.

HI duo Principes singulis annis ex suarum jurisdictione circiter 200000. Imperialium habere possent: tributa ordinaria, quibus Nobiles exempti sunt soli, opulenta monasteria, quorum tenent possessionem, decimæ fructuum, vectigalia Rheno imposita, reditus Conductus *des Geleids*, aliaque magnas Dominis colligunt opes.

Privati ex lana, quam in Angliam deferunt, ditescunt.

VIRES.

IN armamentario Casseliensi aliisque locis reperta sunt non ita pridem 600. tormenta bellica majora, quam minora. Subditi armis sunt instructissimi, & singulis diebus dominicis, armorum habent exercitia. Revisio quoque quotannis instituitur, qua validi quique pro defensione Regionis eliguntur, ita ut, pro occasione, facili negotio 400. equitum stipendiis conduci queant. Seriem Landgrafiorum ex Dressero, Aug. Branni Label. Synop. *Hessisch Wapenbuch*, Albizi Stem. deductam vid. ap. Pierre d'Avity hic p. 752.

BAVARIA.

MORES

AUctor libri *Estadts Bavaros* rudes & agrestes moribus dicit, adeo ut, si cum reliquis conferantur Germanis, Barbari esse videantur. Hunc auctorem ideo reprehendit Zeilerus in Itiner. Ger. c. II. p. 72. Potiusque tales esse putat Gallos, quam Bavaros. Verum, unius positio, alterius non est sublatio.

RELIGIO INCOLARUM.

ACcepit Bavaria Religionem Christianam anno 537.

REGIMEN.

Hujus Princeps factus est Elector in locum Comitis Palatini, in bannum ab Imperatore A. 1623. missi. Hodie magnam

magnam alit aulam, quæ ultra mille apparitores habet. Est ibi ab officio quidam *Ober Hoffmeister* dictus, Mareschallus, Cancellarius, aliique ministri. In ditionibus suis Gubernatores Nobiles constituit, qui tanta libertate pollent, ut à nemine alio, quam à Principe dependeant. Neque vero alibi subditos reperies, qui majorem reverentiam & amorem suo Principi faciant, atque hic.

Incolæ vero Bavariæ in tres divisi sunt ordines, quorum primus ad Abbates, alter Nobiles, tertius ad sequioris conditionis homines spectat. Primi ordinis ditissimi sunt omnium. Monachii plurimi Comitum, Baronum, Nobiliumque agunt. Sunt in hac Urbe tres Iustitiæ sedes, una pro caussis criminalibus, quam vocant *das Halsgericht*; reliquæ ad curiam & urbem spectant. Judicium curiæ per duos Comites, Barones, Nobiles & Iurisconsultos, ex quibus hæc constat Cancellaria. Sedes Justitiæ, urbem concernens, in superiorem & inferiorem divisa est, ubi habetur Senatus ex 12. Patriciis veteribus constans, alter ex 24. partim juvenibus, partim ætate provectioribus Patriciis. Prætor, ex aliqua Nobili & antiqua familia oriundus, in criminalibus judicium facit. Quemadmodum autem Monachii Cancellaria cum suo est Cancellario pro superiore Bavaria, ita Dux unam in *Landshutt* pro inferiore servat.

DIVITIÆ.

HUjus Principis Divitiæ inter maximas reliquorum in Germania Principum divitias numerantur. Decem centena millia Talerorum ex statu suo percipere creditur. Reditus habet, ex fundis, sale, sylvis, vectigalibus, tributis, feudis, &c.

VIRES.

HIc Status incolarum insigni frequentia abundat, qui armis sunt instructissimi, ita ut spatio 6. dierum in campum produci queant 30000. militum, quorum arma pro defensione Religionis parata esse debent.

Habet etiam Princeps tam Monachii, quam Ingolstadii pro 20. millibus armorum apparatum, qui, præter id, quod sub arcta & innocua vivant militari disciplina, etiam certa

certa sua stipendia consequuntur. Genealogiam Bavariæ Ducum vid. apud Pierre d'Avity p. 757. ex Dressero Isag. Munstero, Reusnero, aliisque deductam.

Palatinatus Bavariæ, quoad Regimen suum, diu Electorem Comitem Palatinum Rheni superiorem agnovit. postea se Duci Bavariæ commisit an. 1621. seque ipsi juramento obstrinxit, quod vellet libertatem Religionis incolis salvam tueri.

Urbs Donawerda, Magistratum habet 12. hominum, exceptis *Consulibus, qui tres sunt*, quorum quilibet 4. mensium habet *Imperium*. dictus *der Statt-amman* ex ordine Senatus eligitur. Est corpus 70. qui per cives eliguntur: Hi consilio quandoque assistunt. Erant hujus Urbis Senatores addicti Religioni Augustanæ, cum maxima Civium parte, hodie tamen Ducis imperio ad Missam audiendam coguntur.

RATISBONA EPISCOPATUS ET CIVITAS IMPERIALIS. STATUS RELIGIONIS.

Credit Dresserus in Urb. Germ. Ratisbonam à Divo Marco Lucem Evangelii accepisse. Primus, qui hujus Urbis Ecclesiam rexit, Sanctus fuit Paulinus, qui an. 484. Ratisbonam venit, secundus S. Justus, sub primo Bavariæ Duce Theodor. an. 489. A Paulino verò, usque ad S. Garibaldum, novem, qui supervenerunt, numerantur.

Est ergo hodie exercitium Catholicæ Religionis ibi valde liberum, cui 20. familiæ Catholicæ favent. Quartam Urbis partem Clericorum numerus facit. Quantum ad Lutheranos, quamvis primarias ibi teneant partes, omneque Regimen ab ipsis dependeat, ultra 5. Templa tamen, in quibus Sacra peragant, non habent.

REGIMEN.

Quinque sunt in hac Urbe Status Imperiales, Urbs nimirum, Episcopatus, duo Monasteria Religiosorum & Abbatia S. Emerentiani. Regimen Urbis, Patricii sive Nobiles habent: quidam ex Magistratibus causis pupillorum præpositi sunt: Clerici subjecti sunt Legibus Civitatis, non secus ac alii Laici.

Nullam

Nullum vero nisi Imperatorum superiorem agnoscit Dominum, qua de caussa crebras cum Duce Bavariæ habet controversias, libertatis suæ pertinaciter studiosa.

EPISCOPATUS PASSAVIENSIS. MORES INCOLARUM

AB hac hujus loci incolæ laude commendantur, quod industrii sint admodum, & mercatui addictissimi. Accentus sermonis ad Austriacum proxime accedit.

RELIGIO.

ROmanæ Religioni addictis hic omnia patent, Lutheranis necdum libertas conscientiæ integra est.

DIVITIÆ ET REDITUS.

ADscribitur Passaviensi Episcopo summa 40000. Imperialium, ex reditibus perceptorum.

Mercatura in vino Austriaco sita est, quod in Bavariam exportatur, tum sale, in Bohemiam & vicinas oras ferri solito. Ex Italis pariter mercibus commoda civibus magna parantur.

REGIMEN.

REgit hic Episcopus statum suum, per Vicarium, Senatum, vel Consilium Principis ex Nobilibus compositum & Jurisconsultis, Cancellarium, qui præsidet, aliosque. Habet hic loci Bavariæ Dux certum jus protectionis, quoad Episcopatum. Episcopus etiam tam temporalis, quam spiritualis (ut vocant) est Dominus, Princepsque Imperii.

ARCHIEPISCOPUS SALTZBURGENSIS. MORES.

INcolæ Saltzburgenses adeo voluptatibus diffluunt, tam ob potentiam opum, quam mercaturæ felicitatem, ut nulli in Germania alii sint, qui hoc nomine cum ipsis possent conferri. Nobilium ibi exiguus est numerus, divitiis tamen exuberat. Qui ad montes accolunt, rusticam rudemque degunt vitam.

RELIGIO.

Sunt huic Episcopo multi alii suffraganei Pontificiæ Religioni addicti. Canonici Ecclesiæ Cathedralis debent esse Nobiles, possuntque eligere Archiepiscopum, sine ullo Papæ interventu, ideo quod magnis gaudeant privilegiis.

REGIMEN.

Ad hunc Archiepiscopum, tam rerum temporalium, quam sacrarum, absoluta spectat potestas, estque Princeps Imperio absolutus in Statu suæ jurisdictionis.

DIVITIÆ.

Adnumerantur communiter huic Archiepiscopo reditus circiter 200000. Imperialium. Hæc summa ex sale, aurifodinis, tributis colligitur. Subditi illius mercatu in Italiam, Germaniam, Hungariam, Bojemiam, ob commoda Regionis itinera, valde sunt celebres.

STATUS DUCIS DE NEUBURG.

MORES GENTIS.

Vivitur hic ad Danubium admodum civiliter, pagorum vero miseri incolæ, per exactiones Gubernatorum, afflictam trahunt vitam. Urbs Neuburgum eximia præditos comitate alit incolas, ut nulla per Germaniam reperiatur civitas, quæ peregrinos majore cum humanitate acciperet.

RELIGIO.

Qui hodie Regimini præest Princeps Neuburgicus Romano-Catholicam suscepit Religionem, ducens in uxorem Ducis Bavariæ sororem. Hinc Subditi quam plurimi, qui Lutheranam Religionem ejurare nolebant, in exilium sunt ejecti. Enimvero, quamlibet hic Princeps Religionem mutarit, Fratres tamen ejus Lutherani fuerunt.

REGIMEN.

Primus dignitate hic est Mareschallus, tum ejus *Hoffmeister* Cancellarius, Cancellariam suam plerumque Neuburgi

burgi habet, quæ Urbs, ut & aliæ suum habent Magistratum: Consules, Senatum, qui solum ex 24. constat hominibus: nullam tamen habent jurisdictionem, sed à Principis Ministris dependent, neque ullum conventum nisi permissu Principis, vel illius Gubernatorum, indicere possunt, ubi vero convenerunt, minoris momenti negotia solum tractant. Submisit se vero hic Princeps Protectioni domus Austriacæ propter interesse Iuliæ & Civiæ.

DIVITIÆ ET REDITUS.

AD 60000. Imperialium summam hujus Principis reditus æstimantur. Illam pecuniam cum ex dominio suo, tum vero tributis percipit, quæ Danubio imponi solent. Ex plurimis Abbatiis olim multum nummorum accipiebat, quæ hodie Catholicis permissæ sunt. Subditi illius tantis pollent opibus, ut pro libertate Religionis ipsi 500000. florenorum extra ordinem promitterent.

VIRES.

Multi hîc reperiuntur Nobiles qui illius sunt Vasalli, & facili negotio 600. Equitum in ipsius ditione, aliunde 5000. peditum colligi possunt.

Quæ sit conditio Landgrafiatus Lichtenberg, Comitis *de Hanaw*, Comitis *de Solms*, Comitis *de Isenburg*, Comitis *de Waldeck*, *Fuldeck & Bucken* Vid. Pierre d'Avity hîc p. 767. 768. & 769.

STATUS SAXONIÆ.
MORES GENTIS VETERES.

VEteres Saxones magni & robusti erant mortales, aspectu terribiles, minaci vultu, & omnes fere fulvi. Indoles illorum ex parte erat fera, & brutorum ad instar vivebant, ubi manus conseruissent, seque invicem vulnerassent, conviviis vacabant. Non stare promissis, in dedecore ponebant. Qui maria tentabant, omnium erant peritissimi. Qui factis maxime erant conspicui, his hunc unum habebant honorem, ut demortuis sepulchralia saxa altius erigerentur. Regimen illorum vetus ad Aristocratiæ Leges erat compositum. Eligebant equidem XII. homines, qui reliquos omnes ætate,

 rerum

rerum experientiâ, auctoritate superabant. Ex horum numero supremum militiæ eligebant Præfectum, cui Regiam dabant auctoritatem, ita ut non alio tempore, quam belli, Regem eligerent. Qui vicinos, prædæ spe invadebant, & detectos revelarent, morti dabantur, jurare super arma illorum erat mos, qui perjurus erat, ipsi locus non dabatur cum aliis cibum capiendi, vel cum aliis conversandi sub pœna banni, pacis; pœna mortis, belli tempore. Supplicia illorum erant gladius, furca, rota, ignis, aqua, fustigatio, & alia.

Adorabant cum reliquis Germanis Tybel, ut ipsum vocat Tertullianus, h. e. Diabolum: Deum etiam Hamum colebant, in figura Regis, cum aliis 12. diis, deabusque. Habebant & Deos dictos Irm, Flinu, Atre, deam Sibam, quos Deastros Carolus Magnus sustulit, secundum Annales Magdeburgenses, postquam nimirum illos sub Imperium suum redegisset. Invaluerat & hic apud illos barbarus mos, ut humano sanguine Deos placarent, cum in mari essent, pro reditu vota nuncupabant, omnis prædæ, decimarum. Vid. de his, aliisque Georg. Fab. Sax. l. 1. Sidon. Apol. Krantzi Saxon. Dress. Mil. & alios.

MORES HODIERNI.

Nostri ævi Saxones robusti & validi sunt, optimæque indolis universim, affabiles & grati in conversatione, quales non sunt superiores Germani. Alacriora melioraque habent ingenia, quam pro corporis habitu crasso, in modo agendi asperitas quædam est, quæ tamen nullam redolet rusticitatem, pro aliquo commodo, nullam magnam impendunt operam. Fideles & constantes sunt in amicitia, lenti in consiliis, non tamen stupidi, & quod semel apud ipsos conclusum, servant pertinaces. Rarissime antiquum immutant morem, laboribus sunt invicti, præsertim belli. Inter vitia, quibus præ reliquis inquinati sunt, nimia illos gravat ebrietas & voracitas, quæ non erubescant in virtute ponere. Solent autem ex ordine potare, & si quis ad Leges primi potatoris non respondeat, prius rixarum, mox pugnarum certamen facile experitur.

Maximam civilitatis notam existimant, si hospitem egregie

gie potum reddant, nec aliunde potus pro sanitate Principum origo quærenda est; cerevisiæ tamen crebriorem usum quam vini amant, cujus largiore haustu dies noctesque fallunt, & poculorum Principem floribus tanquam Victorem decorant.

Ciborum delicatum non quærunt apparatum, sed potius ferculorum numerum, quod edones sunt strenui. Sæpius ipsis lactis & casei sufficit copia. Lardi esum admodum amant, adeo, ut nisi hoc in convivio adfuerit, male se tractatos autument. Barbas alunt promissas, ex illarumque longitudine, conditione potiores æstimant. Habitum corporis quod spectat, ille quidem rusticis pro more Regionis simplex est Nobiliores ad Gallicam incedunt consuetudinem. Nobiles, uniformi fermè incedunt vestitu, neque in alium falsos Nobilitatis titulos patiuntur, studia Nobilibus exiguæ sunt curæ, sed venari, equo vehi, præcipua judicant exercitia. Mercaturam maximo habent dedecori, ita ut mercatores dicterio *Pfefferſäck* vocent, quamvis etiam opibus maxime polleant.

Saxonica linguâ plurimum utuntur, nulli tamen ad Albim pagi sunt, in quibus Sclavonicus sermo obtinet. Cum aliquis Nobilium matrimonium contrahit, vel ipsi infans nascatur, Nobiles, & Virgines vicinæ eo conveniunt, non invitati. In exequiis Nobilium solennia exhiberi solent convivia. Nihil vero æque cavere accurate debet Nobilis, quam ne mercatoris, quamlibet ditissimi filiam in matrimonium ducat; magnam enim hoc pacto auctoritatis suæ perdit partem.

RELIGIO.

OMnes in hac Regione incolæ Lutherani sunt, vel Calvinistæ, non secus ac Archiepiscopi, Episcopi, aliique Domini. Elector Saxoniæ, aliique ejus familiæ Duces, ut Brunsvici, Luneburgici, Lawenburgici Holsatiæ, Meckelburgici omnes sunt Lutherani. Sed Marchio Elector Brandeburgicus, principes Anhaltini, Calviniani sunt.

REGIMEN.

ELector Saxoniæ Mareschallus Imperii dictus, aulam suam Dresdæ habet, cum Cancellaria sua & Consilio, quod

quod omnem ſtatum regit. Ad hunc Principem tam in cauſſis temporalibus, quam ſpiritualibus (ut vocant) judicium pertinet ſupremum. Plurimos habet Gubernatores, *Ampter* dictos, qui certo numero urbium & pagorum præſunt, & plerumque Nobiles ſunt, reliqui vocantur *Wetten*, & Scabini. Omnes Urbes ſuos habent Magiſtratus, & conſilia quibus præeſt Prætor in aliis, in nonnullis eſt judex, *der Richter*, vel *Kruger*, qui de controverſiis incolarum judicat. Scripto utuntur jure, quod vocant *das Saxenrecht*, jus Saxonicũ, à jure Romano in multis diſcrepans. Quantum ad crimina, ſeveras admodum habent Leges, adeo ut ſi quis ultra 5. florenos aureos furatus ſit, de jure ſuſpendi debeat. Adulterium duplex capitali punitur ſupplicio, prædones totâ feriuntur, ſacrilegi, monetæ adulteratores, aliique ignis ſupplicio puniuntur, ut alias taceamus ſceleratorum pœnas.

Quantum ad Nobiles, illi tantam non habent auctoritatem, atque alii in Suevia & propter Rhenum incolentes. Sed eadem cum privatis tam in civilibus, quam criminalibus cauſſis jura experiuntur.

DIVITIÆ.

PErcipit Elector Saxoniæ ex ſuo Dominio quotannis decies centena millia Imperialium, quæ ſumma tam ex argenti fodinis, quam opulentis Abbatiis, ut & Epiſcopis quibuſdam percipitur. Exinde colligi poteſt, quantas teneat divitias in theſauro, quem Elector Auguſtus coacervavit, qui 17. milliones Imperialium continebat. Mercatura ſubditorum ex abundantia frumenti, corii, cereviſiæ, æſtimari debet.

VIRES.

NUmero Nobilium, ab ipſo Feuda tenentium reliquos omnes exuperat Principes, ita ut ejus auxilia, negotia Domus Auſtriacæ ultimo durante bello valde promoverint. Facile enim octo equitum millia, & aliquot. 20000. peditum in aciem educi poſſunt, ſpatio trium dierum, ultra 1000. armatorum Nobilium expediri queunt. Quantum ad arma, illorum quanta non eſt Dreſdæ copia, præter alias artificioſæ induſtriæ incredibiles auri argentique divitias. Series

Electo-

Electorum Saxoniæ legitur apud Pierre d' Avity in descriptione Saxon. p. 774. 775.

MISNIÆ STATUS MORES INCOLARUM,

INcolæ hujus Regionis validi & robusti, elegantique formâ sunt, tum læti, modesti, pacifici, nec illos uti alteros Germanos ingrata morum asperitas obscurat, Lingua Misnica omnium in Germania, habetur elegantissima, quod clare & distincte efferatur.

RELIGIO.

PUblica Sacrorum exercitia, hîc ad dogma Lutheri instituta sunt omnia.

REGIMEN.

Hæc ditio præsentiâ Principis, ejusque Cancellariâ in Dresda stabilitâ, aucta est.

DIVITIÆ.

ELba fluvius Nobilissimus, commoditate sua, uti aliis civitatibus quas alluit, ita quoque Misniæ magnas præstat divitias.

LIPSIA ACADEM. MORES

INcolarum hujus urbis Mores valde sunt civiles, imprimis vero mulierum ad omnem elegantiam exculti, habitu utuntur decoro & pretioso, laute & opipare vivunt. Sermonem habent nitidum, quo fœminæ etiam à ferreo pectore amorem & benevolentiam elicient.

REIGIO.

LUtheranæ Confessioni addictissimos, in illoque servidos hîc reperies mortales.

REGIMEN.

CUria Electoralis, *das Eh. Hoff und Landgericht*, hic est, cui præest supremus judex, *der Ober-Richter*, cum tribus Nobili-

Nobilibus, 3. Doctorib. jur. 4. Advocatis, & adhuc 2. Nobil. & 2. JCtis. Præterea hic Scabinorum ordo est, in quo unus Præses tres Jcti. tres ex Senatu cum scriba sunt,

DIVITIÆ VRBIS.

URbs hæc non magis Academiâ quam mercatu nundinisque solennibus celebris est, indeq; magnas ejus cives sibi colligunt divitias, ipsa Urbs & arx munitissima est, quondam Suecorum tutissimum receptaculum. Vid. Zeil. Iter Germ. c. 4.

Thuringia tres habet Duces Saxoniæ qui illam regunt, quorum unus est Elector, & alii Duces de *Weimar*, & de *Isenach* Quantum ad urbem Erfurtum, Archiepiscopus Moguntiæ ibi suam habet jurisdictionem. Hæc Regio titulum Landgrafiatus accepit tempore Imperatoris Lotharii 2. Statum *Voigt landiæ*, Comitis de *Hemelberg*, *Ducum Weimar* Genealogiam aliorumque Comitum vid. apud Pierre Dav. in Descriptione Saxon. brevius, p. 779. & sequent.

ARCHIEPISCOPUS MAGDEBURGENSIS.
RELIGIO.

HI Archiepiscopi Lutherani fuerunt à tempore Archiepiscopi Sigismundi Brandeburgici, qui ibi Lutheranam fecit concionem anno 1553.

REGIMEN.

ARchiepiscopus quandam quidem in Vrbe habet jurisdictionem, sed non absolutam, quia quod velut Imperialis sit, per Magistratum suum recta, qui ex omni constat ordine & ex omnibus tribubus. Titulo Burggrafii Magdeburgensis Electores Saxoniæ gaudent.

REDITUS.

REditus hujus Principis, faciunt summam 50000. Imperialium.

PRINCIPATUS ANHALTINUS
1. RELIGIO, 2. MORES.

HIc Princeps Reformatam sequitur Religionem. Qui in hac Regione sunt incolæ ut plurimum procero sunt

corpore, mulieres quoque crassiores hîc, quam alicubi in Germania reperies.

REGMEN.

AUlam habet satis circumscriptam & parvam, ipsiusque status exiguo ministrorum regitur numero qui in *Dessaw* consilium Principis repræsentant.

REDITUS.

ANnui hujus Principis reditus, quos ex Dominio suo percipit ad circitur 30000. florenorum accedunt. Hi ex teloniis & fundis tributoque vini ex Franconia allati colliguntur. Habet autem potestatem monetæ cudendæ æque ac alii Germaniæ Principes.

Ganealogiam illorum vid. apud auctor. nostrum in descript. Saxon. p. 785.

DUCATUS BRUNSWICENSIS.
MORES GENTIS.

BRunswicenses lardi & fumosæ carnis magni sunt amatores, nec bene sine his in conviviis accipiuntur, inde alii Germani Belgæque illos communi dicterio vocant *Speckmuffen*, id est lardivoros. Qua voce *Muffen* etiam petulans clamor infrunitæ, & pessimè eductæ Lugduno-Batavæ juventutis omnes alios Germanos per plateas decantat quod noviter advenis admodum videtur insolens. Sed ad Brunsvicenses redeamus. Hi præ reliquis strenui sunt cerevisiæ potatores, quam licet amaram in deliciis habent. Mores tam Nobilium, quam plebejorum, neutiqunm cum aliorum, imprimis Austriacorum, civilitate comparandi sunt; Lingua illorum est Saxonica rudis, & aspera.

RELIGIO.

DUx Brunswicensis ejusque omnes subditi, tam Nobiles quam plebei, Lutherani sunt, Pontificiis non nisi secreta ibi sacra agere licet, Urbs vero Brunswigum, Lutheri dogma anno 1524. suscepit.

REGIMEN.

HIc Princeps dictus etiam Dux Luneburgi æque ac Brunſwigi, quod ad primum Ducatum ſpem habeat ſucceſſionis, & ſicut contra Dux Luneburgicus titulum Ducis Brunſvicenſis, ex eodem fundamento uſurpat, quod jus ſucceſſionis habeat.

Habet Brunſwicenſis Dux aulam ſuam in *VVolffenbutel* arce & urbe munitiſſima, in hac ultra 700. hominum ſuſtentantur.

Ejus Senatus, ſive Cancellaria, ſtatum gubernat, Nobiles inter alia privilegia hoc habent, ut ad omnia munia & officia Regiminis promoveantur, excepta ſolum juſtitiæ adminiſtratione ad quam nunquam aſpirant.

Quantum ad urbem Brunſwigum, quamvis ejus Magiſtratus poſt tot controverſias, bella, & obſidiones homagium & juramentum fidelitatis Principi, velut Domino ſuo, præſtiterit, anno 1616. tamen ſe Rempublicam liberam vocat, urbemque Imperialem. Hæc Senatum habet, qui illi præſit, de quo Dux nullam diſponendi habet poteſtatem. Repeiuntur ibi 5. juſtitiæ ſedes cum tot Magiſtratibus qui juriſdictione differunt.

REDITUS.

HAbet hic Princeps terram adeo fertilem, & incolis frequentem, ut reditus ejus ultra 300000. Imperialium numerentur. Hi ex vectigalibus Vini, cereviſię, bonis Eccleſiaſticis, tributis populo impoſitis, proveniunt.

VIRES.

QUantum Brunſwigum tempore belli viribus valeat, ultimum oſtendit, ubi ultra 15000. militum peregrinorum intus aluit, ultra quod 10000. in caſtris ſuſtentaret. Nullus in Germania eſt Principum, qui tam brevi temporis ſpatio tantum equitum producere poſſit numerum, atque hic: Abundat enim Nobilium, vaſallorum multitudine, ita ut communis ſit opinio, quod ex dominio ſuo & Epiſcopatu Halberſtadienſi X. & XII000. equitum produci queant.

Genea-

Genealogiam Ducum Brunswicensium exhibuit Pierre d'Avity, hic p. 787.

DUCATUS LUNEBURGICUS.

MORES.

INcolæ Luneburgici propter opes quibus præcellunt adeo gloriosi sunt, ut mercatorum filiæ ita splendido incedant habitu, ac si essent maximæ conditionis. Nobiliũ multitudo ibi tanta est, ut magna pars rerum sit egena. Nec ullum illis in oris fuit bellum, quin ejusmodi hominibus, latrocinandi commodam præberet licentiam. Hinc proverbium natum:

Luneburger Heid, Armer Bruder weid.

RELIGIO.

MAxima incolarum pars Augusto Lutheranam sequitur Religionem, & Calvinianos maximo prosequitur odio.

REGIMEN.

QUamlibet hic Princeps se Ducem Luneburgicum scribat, exiguam tamen ibi habet potestatem, ideo quod urbs illa magnis gaudeat privilegiis, & sub fœdere Hanseatico comprehendatur, interque primarias Hanseaticas urbes locum habeat. Incolæ in patricios & plebejos divisi sunt, Patriciorum honoratæ familiæ sunt, suntque omnes sub Imperio Magistratus.

REDITUS.

DUces Luneburgici, ex territorio suo quotannis 300. millia Imperialium percipere dicuntur. Luneburgenses vero ex sale incredibiles adipiscuntur divitias, cujus abundantiam omnibus oris Germaniæ suppeditant.

VIRES.

IN nobilium, Principis Vasallorum multitudine, non leve Principibus robur situm est. Hi datâ occasione, propriis impensis, sua tenentur probare Dominis suis servitia. Quantum autem viribus suis effectum dare possint, nullo adhuc

adhuc probarant exemplo, quod fervente in Germania bello, in pace securi egerint.

Episcopatus Hildesheimensis, Magistratum habet ex Lutheranis & Pontificiis compositum.

ARCHIEPISCOPATUS BREMENSIS. MORES.

MAgna hujus gentis pars studio in arma fertur; facilius autem labores quam sitim tolerant. Equidem potatores audiunt strenui. & sæpius pugnis controversias decidunt. Hordeacea aqua illis ordinarius est potus.

RELIGIO.

EPiscopatus Bremensis fundatus est per Carolum Magnum anno 788. Recepit Religionem Lutheranam anno 1525. Post Canonici Lutherani Archiepiscopum eligebant, qui suam haberet jurisdictionem. Hodie Magistratus & subditi Calvini sequuntur doctrinam, dicunturque Reformati.

REGIMEN.

Quamvis Archiepiscopus tam temporalis quam Spiritualis, ut vocant, ibi sit dominus, ipsa tamen Civitas Bremensis, jura Hanseaticæ & Imperialis habet civitatis, Urbs Stada suum habet Magistratum, illi de terra *Worst*, quamvis Episcopo subjecti, in quolibet tamen Burgo Gubernatorem eligunt, qui ipsis justitiam administrat. Hodie Bremæ status à pristino nonnihil deflexit. Equidem nuper admodum, Civitas Bremensis, Regi Sueciæ homagium (post intas pacis conditiones) publice præstare coacta est, ita agnovit. Operæ pretium est hic præcipuas adjungere conditiones in quas utrimque ab illis conventum est.

1. Quod Consules, Senatores, & Cives Bremenses Regi Sueciæ homagium præstare tenebuntur.
2. Non licebit illis ullum fœdus, cum aliis Principibus in præjudicium Regis Sueciæ inire.
3. Ne tributa, vectigalia, aliaque onera Sueciæ indigenis imponant.
4. Ne in Archiepiscopali palatio ullam exerceant jurisdictionem.

5. Ne

5. Ne in capitulum & bona Ecclesiastica prætendentes ullo modo juvent.
6. Ut pro reducendo milite 12000. Imperialium solvant.

REDITUS.

Reditus Archiepiscopi ad 60000. Imperialium accedunt. Ipsa vero Urbs Bremensis, ex mercatura potens opibus evasit, & illa adhucdum crescit.

DUCATUS LAWENBURGICUS.

Religio horum Ducum Lutherana est.

REGIMEN.

Hujus Ducatus Principes Duces vocantur Saxoniæ, nihil tamen præter titulum tenent.

DIVITIÆ.

Hic Ducatus late satis patet, habetque Nobiles qui arces, villas, Dominia tenent. Mediorum autem paucitas qua laborant, sæpius ipsos coëgit, ut peregrinis in bello, operam suam locarent.

DUCATUS MECKELBURGENSIS MORES VETERES.

Heruli olim ingenti fastu & superbiâ, perfidiâ, & brutis laborabant moribus. Ætate confectos, senes & ægrotos vitâ spoliabant, Viduæ ad sepulchrum mariti sibi laqueo gulam frangebant, hacque ratione in magno erant honore. Credebant Deorum multitudinem, & quod sacrificiis placandi essent, præter hos alios colebant Deos Penates, in publico conventu boves & oves immolabant, & quandoque etiam homines; ex quorum sanguine voluptatem Deos capere dicebant.

Sacris ritè peractis ad epulas & gaudia discumbebant.

MORES HUJUS TEMPORIS.

Posteritas Werulorum, quos Romani Herulos vocabant, adhuc in Ducatu Meckelburgensi obtinet Terra *Werlaw*, pecu-

peculiarem linguam sibi reservavit, in qua multa sunt Latina. Mores hujus nationis simplices magis quam ficti sunt, nec victus deliciis, sed naturali desiderio paratus. Elegantiam nec in sermone, nec in vivendi consuetudine, reliquisque moribus observant.

REGIMEN.

QUamvis hic Princeps Dominus sit Rostochii Academiæ, & Urbis Hanseaticæ, & ipsi Senatus incolæque homagium præstent, libera tamen est, propter singularia (quibus gaudet) privilegia, habetque supremam & infimam jurisdictionem, Magistratum suum, qui illam regit, jura & privilegia Lubecæ. Anno 1573. post controversiam inter Ducem Meckelburgicum & Rostochium, conclusum fuit, ut superioritas Principi permaneret, sed Rostochienses in sua permanerent antiqua privilegiorum libertate, & juribus, vid. de his Dresser in Germ. urb. Chytr. Orat. de Rostoch. Thuan. l. 57.

REDITUS

REditus hujus Principis ad summam 20000. annua Imperialium accedunt. Respectu aliorum Rostochium ex frumento multas colligit opes, quod in Belgium & alias mittit oras, cum optimæ notæ cerevisia. Mercaturam præsertim suam in Norvegia & Bergen exercent, tum in Dania & Suecia. Seriem Ducum Meckelburgicorum vid. apud Pierre d'Avity hic p. *796*.

MARCHIONATUS BRANDEBURGICUS MORES VETERES.

URbs Brandeburgum præcipuus olim erat locus, omnis idololatriæ Wandalicæ. Hi duos colebant Deos, unum bonum, alterum malum, existimantes, quod ab illo omne bonum, ab hoc flueret omne malum. Ultimum dicebant *Zeerneboch*, h. e. Deum nigrum, alterum *Swantewith*, quem etiam in Rugia adorabant, qui certiora quam alter reddebat oracula, adeo ut in illius honorem aliquem Christianum ipsi sacrificarent.

MORES

MORES HODIERNI.

HAbitatores hujus Regionis, à residuis Sclavonis & Vandalis, quibus undique clausi sunt, corruptos hauserunt mores, in reliquis Germanos imitati sunt vitiis, præserim ebrietate, Vandalos, in lubrica fide. Prædones illorum etiam tetra homicidia excercent, idque à latere Cassubiæ quam maxime. Nobiles ibi instar fratrum vivunt, reliqui rerum sunt ignari, plebs sordide vivit, raroque panno vestitur. Nobiles æstate venatu, hyeme trahis delectantur. Nuptias cum multitudine tubarum celebrant, quas sonare faciunt cum pro Principum valetudine bibitur, fraternaque invicem bibunt nomina, se mutua obligantes fide, sub conditione *Eines Schelms*, si quis fide non steterit fraternâ.

RELIGIO.

POstquam Joannes Sigismundus Elector, Lutheri dogma rejecisset, Calvini vero suscepisset, subditi maximam partem Principem suum in hac secuti sunt, cum Georgius Guillielmus, eandem professus esset, subditi velut coacti, iisdem sacris nomina dederunt, magna tamen pars Lutheri dogma adhuc constanter tuetur.

Habet Electo Berlini Consistorium ex ministris Curiæ constans, ubi superintendentes, præsidentes (qui in matrimonialibus cognoscunt) aliique ministri sua habent officia.

REGIMEN.

IN omnibus suis urbibus judices Elector habet, à quibus ad Curiam appellatio fit, vel Cancellariam Electoralem, quæ Berlini utplurimum habetur, nec ad Spirense forum ab illa conceditur appellatio. Quælibet Urbs & oppidum suum habet Gubernatorem Nobilem. Quantum ad Francofurtum, quamvis ejus Magistratus Electorem ut superiorum Principem agnoscat, suam tamen habet criminalem jurisdictionem & subditi hoc habent privilegium, ut ab omnibus vectigalibus sint exempti, quæ mercibus imponi solent.

REDI-

REDITUS ET DIVITIÆ.

QUod Elector Brandeburgicus quotannis ex territoriis suis decem centena millia Imperialium accipiat, non vulgare est judicium. Populo sæpius tam ordinaria, quam extraordinaria imponuntur tributa, exceptis illis, quæ vino & cerevisiæ imposita sunt. Solvunt etiam subditi ducentesimum bonorum nummum, Nobiles vero à tributis exempti sunt. Mercatura Francofurtensium consistit præcipue in piscibus, vino, frumento, quarum rerum ingens ibi est copia.

VIRES.

FAcile in aciem educuntur 6000. equitum & 24000. peditum. Quantum ad fortalitia, nullum magis munitius est quam Berlinense. Hæc legantur apud Vaget de Orbe Habit. Chytr. Orat, de March. Munster. l. 3. Genealogiam Elector. Brandeb. vid. apud Pierre d'Avity p. 803. hic.

MARCHIO DE ANSPACH.

MORES,

NObiles hujus Regionis nullum præter venationem habent exercitium, reliqua sunt egregie potare. Studiis operam dare indecorum, & inferius genere æstimant.

RELIGIO.

SUbditi hujus Principis Lutherani sunt, quin & illi, qui propter hanc confessionem Episcopatu Wirzburgensi sunt ejecti, hucque confugerunt.

REGIMEN.

REgitur hæc terra per consilium & Cancellariam Principis, unde ad Imperatorem conceditur appellatio.

REDITUS.

OPinio est quod duo Marchiones de & *Anspach* de *Culmbach* ex illorum territoriis & bonis Ecclesiasticis quotannis percipiant 150000. Imperiales. Marchioni de *Aspach*

magni ex silvis proveniunt reditus, tum vero ex vineis, fundis, tributis, salvo conductu. Præcipui vero reditus ex Abbatiis & Prioratibus colliguntur, dein ex Sexagesima bonorum ad subditos spectantium parte.

VIRES.

EX multitudine Nobilium Vasallorum, ultra mille equitum in castra mitti possunt. Nulla vero huic Principi munita sunt fortalitia, nisi aliquot arces, non adeo armis instructas; Armamentarium tamen omni bellico aparatu habet instructissimum. Omnes etiam plebei subditi æque ac Nobiles armis sunt instructi.

MARCHIONATUS DE CULEMBACH.

MORES.

REgionis ruditati & asperitati, asperi rudesque incolarum respondent mores. Linguam sonant rudiorem, Nobilium exercitia in poculis sunt, quibus cum curta sit supellex agresti consuetudine suis vivunt arcibus. Rustici in excindendis lignis desudant, vel, viam securam curribus mercatorum mercibus Nurenbergensibus onustis, præstant.

RELIGIO.

OMnes ejus Incolæ confessionis sunt Lutheranæ.

REGIMEN.

Curia hujus Principis ejusque Cancellaria ut plurimum est in Vrbe *Culembach*.

DIVITIÆ.

EX fundis, sylvis, jure venationis, monasteriis, huic Principi reditus profluunt, ægre tamen inde collecti nummi impensis prolixæ sufficiunt aulæ.

DUCATUS POMERANIÆ.

MORES.

USi sunt Pomeraniæ incolæ lingua Vandalorum, eo usque donec Religionem Christianam recepissent, postea

poſtea linguam Saxonicam locuti ſunt. Morum elegantia, ad ſuperioris Germaniæ populos neutiquam accedunt, habitu corporis victuque nequaquam ſunt delicati, amicitias tamen fideliter ſervant. Nec poculis parcunt, ad hæc, & varia pericula imperterriti.

RELIGIO.

AUguſtæ confeſſioni hic ubique invenies addictos.

REGIMEN.

DUces Pomeraniæ olim Pomeraniæ nomine Regis Poloniæ ſuperiores agnoſcebant, poſtea illam titulo Feudi ab Imperatore tenebant. Dein pace in Germania facta magna Pomeraniæ pars Suecis ceſſit. Jura ibi Saxonica in uſu ſunt, & per Cancellarios, conſiliarios, alioſque Magiſtratus, nunc ditio regitur.

DIVITIÆ.

OLim Ducum Pomeraniæ divitiæ ex reditibus, 150000. Imperialibus æſtimabantur. Ipſius terræ theſaurus ex pecore, frumento, mercatura, (quæ maris beneficio in Daniam, Norwegiam, alioque defertur) colligitur. Genealogiam Ducum Pomeraniæ, quorum ſtemma eſſe deſiit, Vid. apud Pierre d'Avity p. 809. hic.

FRANCONIA.
MORES INCOLARUM.

ARrogantes & opinionibus addicti ſunt Franci, ſui æſtimatores, contemptores aliorum, execrationes, furta, ebrietatem amant, illamque propter vini copiam in ſupremo gradu. Si in conſortio quis inimicum habeat, qui ſuo propinet æmulo, cum proteſtatione poculum accipit, quod nullum inde pati velit ſuo juri præjudicium, hocque appellant *auff Hoffrecht trincken*, hoſpitibus præter alios ſcyphos, quos *VVilkom* vocant, etiam vitra dicta *S. Johannes Segen* propinant, necque ullus contractus emptionis & venditionis ſine poculis concluditur, hoc illi vocant *VVeinkauff trincken*.

Mulieres

Mulieres valde habent imperiosas, & superbas, castas tamen admodum, quod virium castarum est proprium. Habent etiam curam mercaturæ & domesticorum negotiorum. Lingua Franconum Misnicâ rudior est, in pagis adeo aspere loquuntur, ut alii Germani ipsos *die Groben Francken* vocent.

In nuptiis ante sponsum, qui inter duos incedit honoratos, tympana & tubæ sonant, postea parentes cum amicis sequuntur, usque ad templi portas, ad quas redeuntes expectant. Post cum tractu mulierum domum eunt, & coram Presbytero matrimonium contrahunt. Quantum illorum hodiernus sermo ab antiquo differat, ex Oratione Dominicâ modo subjungenda patebit:

Vatter unseer thu bist in himile; Wihi, namun; denan queme rihc din: Werde wille din, so in himile sosa in erdu. Proath unseer emetz hik b uns hintu; oblaz uns schuldi unsero, so wir oblaxen uns schuldicen. Entini un si frilettі in Korunka, uns erlosi nusih fon à ubile Amen.

RELIGIO.

ILLA Augustanæ confessioni conformis est. Seduloque illius veritas incorrupta servatur.

REGIMEN.

Multi hic uno tempore fuerunt Duces, Comites & Domini. In circulo vero Franconiæ multi sunt Nobiles, qui immediate Imperio sunt subjecti, & in sex ordines divisi.

DIVITIÆ.

Purus Regionis aër solique fertilitas, non magis sonos, quam opibus abundantes præstat incolas. Montibus sylvisque terra cincta est, cujus planicies, Cerere, & Baccho incredibiliter abundat, & magnis incolas beat commodis, quæ etiam augent, legumina, varii generis fructus, prata, pecora, feræ, stagna, pisciumque felicissima captura.

DUCATUS ET EPISCOPATUS WIRTZBURGENSIS.

RELIGIO.

OFficia Ecclesiastica ab hoc Principe nemini conferuntur, nisi Pontificiis.

REGIMEN.

EPiſcopus hujus loci non ſecus ac Dux poteſtatem habet de criminibus cognoſcendi, illorumque auctores morte afficiendi. Quapropter in ſolennibus actis, feſtiſque diebus, ſibi præferri jubet ſtrictum gladium, hoc notans; ſibi vitæ & mortis eſſe poteſtatem. Hinc orti verſus.

Herbipolenſis ſtola
Judicat enſe, ſola.

DIVITIÆ.

TAntas hic Epiſcopus habet opes, ut nullus Germaniæ Principum, (exceptis Electoribus ſecularibus) ipſo major ſit divitiis. 300000. talerorum ex territorio ſuo accipit, multa ipſi præterea acceſſerunt Feuda, ita ut calculus illius opum exactus haberi nequeat.

VIRES.

EPiſcopus Julius arcem de Marienperg pacem Franconiæ ſolebat vocare, quod velut eſſet invicta. Spatio 8. dierum 2000. equitum 12000 peditum ſiſtere poteſt.

EPISCOPATUS BAMBERGENSIS.

MORES.

BAmbergenſes incolæ propter ubertatem ſoli, & inde profluentes divitias, inter omnes Germaniæ populos maximè molles & effœminati luxuique dediti habentur.

RELIGIO.

Hic pontificia Religio obtinet, quamvis in hoc ſtatu multi reperiantur Lutherani Nobiles.

REGIMEN.

HIc Epiſcopus Princeps eſt Imperii, Cancellariam ſuam Bambergæ habet, in pluribuſque locis Rectores dictos *Amptmans*, qui certo numero pagorum, imperio præſunt.

DIVI-

DIVITIÆ.

REditus hujus Episcopi ad 60000. millia Imperialium accedunt.

FRANCOFURTUM AD MÆNUM.

RELIGIO.

MAgistratus hujus Urbis Lutheranus est, neque ullus Pontificius in Senatum admittitur, quamvis Catholici publicum ibi habeant exercitium. Calviniani idem. quondam liberum habuerunt, quod tamen perdiderunt. Judæi suas ibi tenent Synagogas, & more suo festa celebrant.

REGIMEN.

REgitur hæc Urbs per Prætorem, qui supremus perpetuusque est Magistratus, quem Senatus ex 42. per privilegium Imperatoris eligit. Duos habet Consules, unum juvenem, alterum senem. 14. Sunt Scabini in officio perpetui. Totus Magistratus ex 42. personis constat. Tres sunt Consilii advocati, dicti Syndici, qui judiciis adsistunt.

SCHWEINFURT.

RELIGIO.

HÆc urbs Lutheri confessionem fidei sequitur, & in immensum aucta est.

REGIMEN.

IN hac urbe Imperiali talis reperitur ordo: Est secretum consilium, sex constans Senioribus, qui *der Sechserstand* vocantur. Ex horum numero Consules eliguntur, dicti *Obern Burgermeister*, qui præcipuâ pollent auctoritate. 6. Sunt Scabini, qui cum aliis XII. numero sunt, dicti judices *die Gerichtsherren*. Porro XII. sunt Senatores, Duodecim cum aliis 24. in causis criminalibus judicant.

NUREMBERGA.

MORES.

OBservârunt curiosi Nürenbergenses esse robustos, statuæ decoræ, vultusque elegantis. Fœminæ contra respectu aliarum

aliarum deformes sunt, industrii, & scientiarum capaces, judicantur, valdeque expedito pollent ingenio. Hinc proverbium *Nurenberger Witz*. In festis diebus armorum vacant exercitiis. Aurifabrorum aliorumque mechanicorum ingens ibi est numerus.

RELIGIO.

PRimi inter Germanos fuerunt qui Lutheranam susceperunt Religionem anno 1524. & Pontificiam ejecerunt.

REGIMEN.

REspub. Nurenbergensium fere Aristocratice regitur. Constat ex 42. personis qui illi præsunt. Octo his plebeæ, alii Nobilis sunt conditionis, numero 28. Tredecim sunt qui vocantur *Deß- Rahts*, vel Consilii. 13. Scabini, reliqui XVI. vocantur *die Alte Genante*. Ex quorum numero singulis mensibus unus eligitur Consul regens & unus Scabinus. Itaque hi 26 qui in continuo agunt regimine, in Veteres & novos Consules dividuntur, majoris momenti negotia in consilio Electiore judicantur, maxime Secreta a Septem Viris *Geheime Ratthen*, dictis. Sunt & Duumviri *die Losung Herren*, tum Triumvirarii *die Obrist-Hauptmanschaft*. His adduntur alii 4. & cum reliquis *die Sieben Altere Herren* vocantur. Alii VI. his adnumerantur; qui cum reliquis 13. Seniores Consules faciunt, ex illis vero, ut & reliquis constans Senatus XXVI. componitur. Reliqui 16. non semper in Senatum veniunt. Ex præcipuis constantis Magistratus ministri potiores eliguntur; ut *der Sigler des Secrets, Castenherren, Zinsherren, Obriste Bawmeister*, &c. Nemo Doctorum in Magistratum admittitur, illorum tamen consilia in gravibus exquiruntur negotiis. Quotannis Senatores de novo eliguntur, modum Election. & alia vid. Zeiler. c. IV. in Itin Germ. p. 105.

Præter hos, suos habent Gubernatores in arcibus & oppidis constitutos, qui ab illorum dependent Imperio. Præfecti, & mercatores ab officiis publicis exempti sunt.

DIVITIÆ.

HIc varii generis merces ferrariæ conficiuntur, aliaque mechanica opera ex ligno, chalybe, corio, argento

confecta, quæ tamen non diu durant, ut proverbium Germanis sit *Nurenberger-hand, betriegt alle Land.* Ex his autem omnibus affabre confectis multum sibi pecuniæ comparant. Accedit quod mercaturam in Hungariam aliaque loca impigre exerceant, ut quod sterilitas soli negavit, id industria mercaturæ & ingeinosa ars manuaria pensent. Attribuuntur huic Reipub. reditus 200000. Imperialium.

VIRES.

INstructi sunt Nurenbergenses armamentario exquisitissimo & copiosissimo, publica granaria plurima tenent, verbo; ita bene munita est ills, quæ belli necessitas exigit, ac ulla in Germaniæ Respub.

STATUS ARCHIDUCIS AUSTRIÆ.
REGIMEN.

UBique in statu suo 2. habet Parlamenta, unum Viennæ, in Austria, quod multas alias complectitur Regiones, alterum in *Ynspruck* in Comitatu Tyrol.

DIVITIÆ.

OMnes Archiducis Regiones, singulis annis, ipsi 2½ milliones redituum præstant ordinariorum.

Extraordinariorum non inferior summa est; ita ut quotannis circiter 5. milliones percipiat.

VIRES.

Adeo Austria incolis frequens, tamquam latè diffusa est, ut ultra 30000. equitum, & 100000. peditum in castra mittere queat: Genealogiam Austriæ Archiducum vid. apud Pierre d'Avity hic p. 824.

HUNGARIA.
MORES VETERES.

PAnnonienses quondam misere vivebant. Erant tamen validi, iracundi, & admodum crudeles. Disciplinam Romanam linguamque exacte callebant. Sine urbibus, Principe,

cipe & Magistratu licenter agebant, donec ipsos Tiberius Cæsar sub Imperium redegisset.

Postea vero Hunni dicti Avares, ex Scythia orti illas occupabant oras. Quidam illos à Moscis deducunt. Adurebant candenti ferro labia infantum suorum, ne illis barba succresceret. A prima juventa ita se omnibus adversis durabant, ut nec ignem nec sapidos expeterent cibos; sed ex radicibus herbarum sylvestrium crudaque carne pecorum viverent. In ædes tectas nunquam intrabant, quod se ibi male securos existimarent: igitur passim erant vagabundi, & per sylvas montesque dispalatâ multitudine, errantes. Habitum corporis ex pellibus vel lana & textrina habebant, quam raro mutabant. Mali erant pedites, optimi equites, adeo, ut dum equis veherentur, emerent, venderent, biberen, ederent, dormirent. Obsequia non Regibus, quos nullos habebant, sed præcipuis ex populo præstabant. Laboribus se nunquam dabant, liberos usque ad 12. vel 14. annum alebant. Inconstantiâ & perfidiâ laborabant, facilesque motus habebant, nec Religionis aut superstitionis ullam tenebant opinionem. Illorum falsæ accusationes, avaris crebrius usitatæ, hoc effecerunt; ut horum maxime potentes & sapientes è medio tollerentur, quod illis interitum attulit. Potatores insani, deceptores impudici erant, judicum improbi mores donis corrumpebantur. Moris erat, veteres inter Hungaros, ut sponsus sponsæ idolum argenteum mitteret, Deum aliquem repræsentans. Idem factitabant sponsæ, idque in contracti matrimonii signum. Vid. de his Dion. Cass. l. 49. Veget. de re milit. l. 18. c. 10. Vellej. l. 2. Appian. Alexand. Diacon. Longobard. Agath. l. 5. Amm. Marc. l. 11. Nicephor. l. 18. l. 30. Sigf. Baro ab Herberst. Cosm. Mosc. Suida: Fioravantil. Specchio del Scien. l. 1. c. 28.

MORES HUJUS TEMPORIS.

Hodiernorum Hungarorum furibunda est facies, aspectus terribilis, frons elata. Belligeri crudeles, superbi, vindictæ avidi, discordes, superstitiosi, avari, prædones audiunt. Qui ex meliore luto sunt Nobiles, magnifici, pleni gravitatis, humanitatis, admodum sunt audaces, in consiliis

consiliis callidi, & astuti, opibus potentes plurimos habent ex se dependentes, talesque fideles Dominis suis reperiuntur. Equorum, vestium pulchrarum, armorum, pompæ, deliciarum amatores magni sunt: hoc tamen præcipuè operam dant ut timeantur, & honorentur. Amicitiæ illorum non est nimium fidendum, quod per amici nomen sæpius fallant. Hyberno tempore intra pelles se continent, & non nisi ebretati & gulæ vacant. Aromatum tantam in cibis adhibent copiam, qualem gens alia nulla. Dein vinum largiter hauriunt. Iuventutis annos ut plurimum castè exigunt. Inertiæ naturâ sunt dediti, illorumque fœminæ otiosæ singulis sunt diebus. Habitu corporis Turcis sunt similes, longas enim habent tunicas, & dormientes tapetibus incumbunt. Foris pompam sectantur. Lingua Hungarorum varia est; loquuntur enim Germanicè, Hungaricè, Sclavonicè, Turcicè. Ipsa vero Hungarica lingua, nihil cum reliquis commune habet quod ex sub juncta oratione Dominica patebit, quæ ita sonat: *Mi Atyanck: vagy az mennyekben. Szenteltessec megâ te neved: Lojon elaz te orszagod; léguen megâ te akaratod, mijnt az menyben Ugytt ez foldonois. Az mimindennapi Kenyerr uncket add meg nékunc ma: Es boczásd meg miné Kűnc az mi vétkeinket, misképpemmijs megboczàtunc azoknac, az hic mi ellenunc Vetkeztinec. Es ne Vigy minket az kiserte ibe, de szabadite meg minket az gonoztòl.* Amen.

Multi Hungariæ Domini, ut amicitiam invicem sustentent, liberos suos à prima juventute etiam in cunis matrimoniis despondent. Omnes à connubio Viduarum admodum abhorrent, quamvis illæ opibus valeant, hanc opinionem habentes, quod is qui non ducat virginem in uxorem, nullam in mundo habiturus sit felicitatem. Quin si virgines antequam nuptæ sint, populus cognoscat imminutas, illas crudeliter interimere solet. Vid. de his Crusii Turcog. l. 7. Doglioni Ungar. Aubian. de morib. Germ Gesner. Mithrid. &c.

RELIGIO.

GEographia velut quædam Religionum in Hungaria est. Reperiuntur equidem ibi Lutherani, Pontificii, Calvinistæ, Arriani, Trinitarii, Anabaptistæ, & alii. Qui ad montes accolunt Lutheri sequuntur confessionem. Nobiles maxima ex parte Calviniani sunt. In terris ad Turcam spectan-

ſpectantibus ultra 30. millia Catholicorum Romanorum reperiuntur, qui libero Religionis gaudent exercitio. Duos habet Hungaria Archiepiſcopos, alter eſt in *Strigonio*, alter in *Colozze*, uterque ſuum habet ſuffraganeum.

REGIMEN POLITICUM.

HOdie Hungaria Imperatori, vel electo Regi ejus filio ſubeſt, partim Turcæ paret. Reges vero Hungariæ nullo ſucceſſionis jure, ſed electionis conſtituuntur. Ritus inaugurationis vid, apud Pierre d'Avity hîc p. 840. Poſt Regem proximus eſt dignitate Palatinus qui Status ad electionem convocat, & primum habet maximi ponderis votum. Hic controverſias inter Regem & ſubditos componit, armorum abſolutam habet poteſtatem. Palatinum excipit Judex curiæ, cujus officium ſimile eſt Mareſchalli officio Principis Germaniæ; eſtque ordinarius Regni judex. Duo ſunt Cancellarii, unus perpetuus, diciturque Regni primas, & primarius Secretarius, poteſtatem habens ungendi Regis, & ſignandi ſigillo privilegia, patentaque, alter ſecundum Regis voluntatem eligitur.

Quoad judicia, reperitur Vice-Palatinus Regni, judex perſonalis præſentiâ. Minores his qui judiciis inſerviunt ſunt Protonotarii, reliqui ſunt Fiſcalis, 12. Aſſeſſores, & quidam jurati Notarii.

Eſt Regi ſuus ærario præfectus, tum Cubicularius, Magiſter aulæ, Domus cuſtodes, & alii minoris ſubſellii.

Quatuor gradûm in Hungaria homines ſunt. Primus eſt Prælatorum, ſub quo Abbates, præpoſiti Eccleſiis, &c. continentur. 2. Eſt Baronum. 3. Nobilium. 4. Civium Regalium, & liberorum.

Soli maſculi ſexus heredes fiunt, quod ſi ſine filiis decedant, illorum bona Regi acquiruntur. Vid. de his Ranzov. Epitom. rerum Hungar. Voy du Sieur des Hayes, Lazi Hungar. Juſti Reiſenberg. not. ad Boter.

DIVITIÆ.

REx Hungarorum præcipuos ſuos reditus ex fodinis percipit, quæ ipſi 160000. aureos præſtant. Reliqua redituum pars ex vectigalibus, pecori impoſitis colligitur. Hæ ad

ad 31000. Ducatorum numerantur, summa universim summa 214. millia aureorum est, quam ordinarie ex toto percipit Regno.

Tributum *Carz*, quod Turcis Hungari solvunt pro capite, aureus est, hunc pro libertate conscientiæ quilibet solvit, exceptis aliis tributis, quæ solvere subditi tenentur. Cæterum tam admirabilis ibi est terræ fertilitas, ut ad hanc soli felicitatem nihil magis incolis desit, quam nullo pretio æstimata animi libertas.

VIRES.

HUngari Regi suo octo millia equitum facile possunt suppeditare. Hussarorum copiæ non leve etiam præbent adjumentum. Nec desunt firma Hungariæ propugnacula, quorum præcipua est Comara & Javerin.

Quantum ad Vires Turcicas, illæ in multo præsidiario milite neutiquam consistunt. Equidem ultra tres locos munitos non habent, in quibus copiosa militum præsidia tenent. Munitissima Buda est, multo milite custodita: Genealogiam Hungar. Regum Vid. p. 843. apud Pierre d' Avity.

BOHEMIA.

MORES BOHEMORUM VETERES.

TEmpore primorum Ducum Virgines hujus Regionis arma gerebant, Duces ex suo sexu eligebant, venationibus operam dabant, talesque maritos sibi eligebant, quales ipsis placebant, eodem etiam habitu, quo viri, vestitæ incedebant. Post mortem vero Libussi sub Imperium suorum maritorum redactæ sunt, circa annum 1329. barbas longas, capillosque promissos, quidam vero ad aures præcisos habebant crines.

Inter convivia voce tremula cantabant, Linguarum diversarum studium habebant, Sacerdotes illorum parvas ferebant coronas, crinibus illorum coopertas, gladiisque prælongis accincti incedentes. Omnium vero mores Bohemi, velut Simiæ imitabantur. Mortuos suos in sylvis vel campis humare soliti, oculos suos larvâ tegebant, idque ex salute illarum animarum esse arbitrabantur. Adorabant Orcades, Drya-

Dryades, Hamadryades, ſimileſque falſos Deos: quidam etiam aquam, ignem, arbores, petras, &c. colebant, & idolis ſacrificabant. Vid. de. his Coſm. Prag. Chr. Bohem. l. 1. Chronic. Aul. Reg. Bohem.

MORES HODIERNI.

Bohemorum plerique ſtaturâ ſunt proceri, & robuſti, oculos habent ardentes, vocem articulatam. Maxime ſibi videntur læſi, ſi contemptui habeantur; negotia ſua cum promptitudine obeunt ambitioſi, glorioſi, audaces, aliorum contemptores, guloſi, opipari ciborum magiri, conviviis ſumptuoſi potatores, crudeles, novorum ſtudioſi, prædones, ſcriptoribus pleriſque audiunt. Nobiles honorum valde ſunt avidi, bellicoſi, animoſi, promiſſis ſtantes, diſſoluti tamen, & quos difficile ſatures.

Habitu corporis olim ante bellum Pragenſe, Gallos imitabantur, & quamlibet multi Bohemi Germanicam linguam ſonent, illorum tamen lingua propria Sclavonica eſt.

Circa ſepeliendi conſuetudinem hoc Zeilerus ipſe in Bohemia obſervavit viditque (cap. VIII. It: Germ. p. 181.) Solent demortuos ſplendido exornare habitu, in lectumque collocare. Antequam efferatur, vidui, vel viduæ cum proximis agnatis viſum veniunt demortuum, illumq; lugubri ejulatu & clamore dolent. Vidua vel viduus cum liberis cadaver oſculis & amplexibus excipiunt, ac ſi adhuc in vivis eſſet. Hoc iterum faciunt ubi debeat ſepeliri, quamvis morbo deceſſerit contagioſo. Vid. de his Dubravi Hiſt. Bojem. Chitr. delc. Itiner. Æneæ Sylv. Hiſt. Bohem. Theſor. Polit. &c.

RELIGIO.

Olim Bohemia repleta erat Huſſitis, poſtea Lutherani & Calviniſtæ cum Pontificiis ipſam incoluerunt. Obtenta vero ad Pragam à Cæſarianis victoria. Lutherani cum Calvinianis anno 1602. ejecti ſunt, Lutheranis clauſa ſunt templa Pragæ & exercitium publicum per totam Bohemiam illis fuit interdictum. In locum etiam Lutheranorum Magiſtratum, Pontificii ſurrogati ſunt. Judæi hodie Pragæ magna gaudent libertate, ſuamque ibi habent civitatem. Vide de his Æneam Sylv. Hiſt. Bohem. Chytr. de ſtatu Eccleſ.

clef. Remond, Des Herefies l. 4. Genebr. Chron. l. 4. Merc. Gall. l. 1. Tom. 14. l. 3. Tom. 14. &c.

REGIMEN.

Hæc Regio antiquitus Regum subjecta fuit Imperio, nec erat permissum Bohemis Regem sibi alienigenam quærere, postea vero corona Regis Bohemiæ in arbitrium Imperatoris pervenit, ubi Fredericus Rex Bohemiæ ad Pragam à Cæsarianis cœsus, sibi cessionis elegisset arbitrium. Ministri hujus Regni præcipui sunt, Magnus Burggrafius, qui justitiæ Regni, dictæ *Landrecht* præest, magnus Cubicularius, qui interest Cameræ judiciorum *Cammergericht*, magnus Cancellarius, judex Curiæ, Burggrafius, magnus Notarius. Nemo hic judicis officio defungi potest, nisi linguam Sclavonicam calleat Burggrafii & Gubernatores non possunt esse perpetui, sed à Regis dependent voluntate. Omnes Principes, Duces, Marchiones, Barones, Nobiles, aliique Feudatarii tenentur Regi homagium præstare. Tempore belli nemini ex his sub bonorum confiscatione extra Regnum ire licet. Si incola Regni sine hærede decedat, ejus bona Cameræ adjudicantur.

Consilia ibi habes varia, ut consilium Burggrafiatus, consilium tabulæ Regni, magnum & parvum consilium, consilium justitiæ curiæ, consilium cameræ Bohemicæ, consilium Cancellariæ.

DIVITIÆ.

Abundat hæc Regio argentifodinis. Olim Imperator non perciepiebat ultra 600000. Imperialium annuorum. Hodie vero illius reditus geminati sunt per media confiscationis bonorum Nobilium, & aliorum dominorum, qui contra ipsum ultimo bello Civili arma sumpserant. Vectigalia quæ hodie subditis extra ordinem imponuntur, magnam faciunt summam. Victualia vili comparantur pretio. cum ibi magna rerum sit abundantia. Nurenbergenses ex hac Regione incredibiliter ditescunt, merces loci in Italiam, Belgium, Galliam, Angliam devehentes.

VIRES

VIRES.

CReditur vulgo Bohemiam producere posse 100000. peditum, 10000. equitum. Quin ultimis annis talis est factus calculus; ut si ex decade unus tantum eligatur, ultra 200000. militum colligi posse. Quamvis autem equitatus optimus sit, peditatus tamen nihili æstimatur, ideo quod Nobiles suos ruricolas misere & velut mancipia tractent.

Genealogiam Regum Bohemiæ vid. apud Pierre d'Avity p. 857. & sequentib.

SILESIA.

MORES NATIONIS VETERES.

ANtiquus Silesiorum mos erat, corpora, & scuta sua nigro colore tingere, & sub noctem obscuram in certamen prodire, ut tali suo tetrico aspectu horrorem hosti incuterent. Quidam illorum sacrificulum habebant, muliebri vestitu indutum, Deos geminos velut Castorem & Pollucem colebant, statuis tamen nullum cultum Religiosum exhibentes.

MORES HUJUS TEMPORIS.

SIlesii eleganti staturâ, nec nimium elatâ, nec nimium depressâ, formâ eximiâ præditi sunt. Illorum Sexui muliebri albus pulcherrimusque color est. Ad omnes artes, imprimis poësin, felicissima habent ingenia. Nobiles animosi, in consiliis suis circumspecti, ad executiones prompti, ante pericula quieti, audentes in occasione esse judicantur.

Nobiles juxta ac Cives, divites pariter & pauperes, ipsaque rustica plebs in Scholas, (quas plurimi faciunt,) pubem suam ablegant. Filias ad fila ducenda, literas exarandas, aliasque hunc sexum decentes artes æque Nobiles ac Cives applicant. Nobiles libris & venationibus, vel equestri exercitio delectantur. Viri, gravioribus impediti negotiis, uxoribus suis rem familiarem tuto permittunt. Quæ exactæ, & sedulæ sunt matresfamilias. Cibum plebeis natura simplicem esse voluit, luxus opiparum delicatumque Nobilibus persuasit. Qui vinum bibunt in pagis sunt rarissimi, hujus

hujus defectum sapidissima cerevisia pensat. Quemadmodum autem Silesii fide & candore, ita & se etiam poculis Germanos probant, quæ pro salute suorum Principum, in conviviis funditus haurire, ad illaque hospites sollicitare, optime didicerunt; inter pocula Musicam adamant, ad quam naturâ feruntur, & ubi mero Hungarico, vel cerevisia, aut etiam vino adusto incaluerunt, musicum solenne instrumentum, illis dictum *der Bock*, sonare imperant, choreasque ex ordine ducunt. Nuptiarum & exequiarum solennia, magna cum pompa, majoribus tamen sumptibus, instituunt, præsertim Nobiles, quorum multi opimos habent reditus. Maximam quidem illorum partem, diuturnum Germaniæ bellum bonis exhausit, illi, licèt aliis pares fortunæ conditione non sint, pares tamen semper animo esse volunt. Habitus Silesiorum cum reliquo Germanorum convenit, nisi quod illi, qui exteras Nationes peregrinationibus adeunt, Gallici moris vestes domum adferant. Fœminarum vestitus auro argentoq; intertextus, margaritis onustus, bonã opum partem spectando luxu enervat. Lingua illorum Germanica est, cui ut plurimum Polonicam adjungunt, quam præ reliquis Germanis purius loquuntur Uratislavienses, Delicatus ciborum apparatus & cerevisia *Scheps* valde commendat, neq; adeo sunt solliciti de multa hereditate liberis relinquenda, modo aliquam mechanicam artem bene calleant. Igitur præsentibus utuntur bonis, hilaremque vivunt diem, dicentes id sibi ab Imperatore privilegii datum, ut bene comedant, & melius bibant. Vid. Nicol. Henel. Silesiograph. &c. Quarè vero Silesi falso dicterio vocentur Asini esores, hujus rei originem D. Georg. Tileni his exposuit versibus:

Esores Asini quondam dixère Silesos,
Causa rei quæ sit quæstio nata fuit.
Mons prope Reichstenium est, auro divesque fodinis;
Aureus hic asinus nomine dictus erat.
Has quia Silesii solum tenuère fodinas,
Esores Asini sunt, quasi, nomen habent.

RELIGIO.

UBi dudum Silesia Idololatriam secuta esset anno 969. Christianam suscepit Religionem. Hodie ejus Incolæ Ponti-

Pontificii & Lutherani ſunt. Sed Lutherani per reformationem non ita pridem ortam, ex multis Sileſiæ locis in exilium pelluntur, & multis calamitatibus afficiuntur.

REGIMEN.

OLim Sileſia Regno Poloniæ fuit unita, hodie Imperatori paret, qui ſuum in illa habet Gubernatorem, dictum *Lands Hauptman*. Eſt autem Sileſia Feudum Romani Imperii poſtquam Imperator Carolus Magnus anno 776. illam ſibi ſubegit; quod vero etiam Principes Sileſiæ ipſi immediate fuerint ſubjecti, hoc vel exinde liquet, quod olim appellationes immediate ad Camaram Magdeburgenſem remittebantur, quæ nunc Pragam, quod Sileſia Regni Bohemiæ Feudum ſit, devolvuntur, teſte Merian. in Topog. Sileſ. Numerantur in Sileſia XVI. Principatus & 4. Liberi Status, & Dominia. Principatus ſunt 1. *Ratibor*, 2. *Jägerndorſt*, 3. *Troppau*, 4. *Teſchen*, 5. *Oppeln*, 6. *Brigenſe*, 7. *Grotikauvienſe*, 8. *Breſlavienſe*, 9. *Olſnicenſe*, 10. *Lignicenſe*, 11. *Munſterbergenſe*, 12. *Schweidnicenſe*, 13. *Jaurenſe*, 14. *Majus Glogovienſe*, 15. *Croſſicenſe*, 16. *Sagan*. Hodie Domus Lignicenſis ſolum ex Regum Poloniæ ſtemmate ſupereſt.

Hi omnes Principatus à ſuis reguntur Principibus, qui ſuos à conſiliis, alioſque habent miniſtros. Quantum ad Principes Sileſiæ. illi quidem maximam quondam habuerunt potentiam, tam in rebus temporalibus, quam ſacris, quamdiu ſub Regibus Bohemiæ erant, diſcordia tamen belliſque civilibus,& ultimum ab Imperatore bello devicti, tota propemodum ſua exciderunt libertate, cujus hodie ſpeciem quandam & nomen Ducatus ſolum obtinent. Multi Baronum, Nobiliumque Feudatarii, alii ordinarii ſunt. Ruricolæ ad plurima obligati ſunt onera, quæ vocant Roboten, & Frondienſte.

Quantum ad Uratiſlaviam, illa Ariſtocratice regitur. Ex XV. Patriciis, qui tamen non omnes ſunt Nobiles, verum etiam alii, ex honorata tamen familia. Reliqui ex Zythopolis, tabernariis, pannuariis, Lanionibus eliguntur. Magnis ab Imperatore Sigiſmundo præconiis aucta eſt, cum illam vocaret regulam morum, exemplum & ſpeculum omnis honeſtatis, in vita humana, lucidum heſphorum, inter alias Urbes

Urbes lumine præcellentem, Summus ibi Magistratus, Generalis Principatus præfectus est dictus *der Hauptman*, dein 8. Consules, qui vocantur *die Tischherren*, & ad tempus Regimen habent; XI. Scabini, 2. Syndici. Vid. de his plura apud Henel. in sua Breslographia, cap. ult.

DIVITIÆ ET VIRES.

ABundat Silesia frumento, cerevisia, lana, lacte, pellibus, corio, plumbo, ferro, armis, panno, lapidibus singularis generis, vino, oleo, aromatibus, aliisque rebus, ex quibus mercatores suas opes colligunt, & velut vena portæ Reipub. corpori suum præstant alimentum. Illud quod Silesiam robore firmam præstat, circumjectæ sylvæ montesque sunt. Dein equitatus selectissimus, numeroque validissimus, ultimum plurima loca natura & arte, armisque egregie munita.

MORAVIA.

MORES.

MOres Moravorum proxime ad Bohemorum accedunt. Quibusdam feroces, expilatores, perfidi, judicantur. Linguam ex Bohemica & Germanica habent compositam.

RELIGIO.

NOstri temporis Moravi plurimi sunt Anabaptistæ; præcipui Hussiticæ confessioni addicti. Multi ibi etiam quondam erant Lutherani, quibus anno 1624. publicum Religionis exercitium interdictum est.

REGIMEN.

HAbuerunt olim Moravi suos Reges, qui Bohemiæ etiam imperabant. Hodie Imperator suos ibi habet Gubernatores *Lands Hauptmans* dictos, qui etiam in *Brijn* suam domum habent *Landshaus*. Domini vero Regionis hujus suos subditos misere tractant, qui etiam diebus Dominicis sua illis tenentur præstare officia.

DIVI-

DIVITIÆ.

EX admirabili hujus terræ fertilitate, frumenti, vini, croci copiosa abundantia, quantæ non possunt colligi divitiæ?

LUSATIA.

MORES.

LUsati cum Saxonibus eandem fere habent morum similitudinem. Lingua vero illorum magnum cum Bohemica videtur habere commercium. Oratio Dominica illis ita sonat: *VVosch nasch, kensch sy na nebuwss weschone bushy me twove: poshish knam Krarlestwo twoje: so stani woli twoju: tak hak na nebu, tak heu na semu: Klib nasch schidni day nam shensa: awoday nam wyni nashe, ack my wodawamy winikam nashim: neweshy nass dospitowana: à le wimoshi nas wot slego.*

RELIGIO.

OMnes Lusati Augustanæ Confessioni addicti, quidam etiam Urbe *in Bautzen* Catholici sunt.

REGIMEN.

AB anno 1623. tota Lusatia, tam superior quàm inferior ad Electorem Saxoniæ pertinet, qui suos in illa habet Directores.

VIRES.

QUidam existimant, quod hæc Regio 20000. in castra expeditos milites producere possit.

AUSTRIA.

MORES.

AUstriâ oriundi, pulchrâ quidem & eleganti facie, sed nimio fastu, & vitio ebrietatis inquinati sunt, adeo ut alias contemnant nationes. Nobiles externæ pompæ & magnificentiæ studio insignes volunt videri, quin plebei, nobilitatis nomen & titulos affectant, & parem elegantiæ habitum sumunt. Fideles creduntur, avaritiæ potius quam indu-

ſtriæ ſtudioſi, Viennæ Cives majorem voluptatum, quam negotiorum curam gerunt, rei familiaris ſolicitudinem uxoribus committunt, quæ liberè in fora prodeunt, & rerum neceſſariâ coëmptione ſuis proſpiciunt. Hæ præterea valde amant publica conſortia, amatoria carmina, & choreas ſæpius ad medium noctis protractas. In quibus quamplurimæ, matronalem, vel virginalem deſaltant pudicitiam, cum præſertim nox & vinum ſocii ſint cupidinis, dictæ ſunt ob vini amorum *Flaſchenträgerin*. Fœminæ Nobiles, Gallicum habitum chariſſimum habent. Vilioris conditionis, pro Regionis conſuetudine ſimplicem amant veſtium curam.

Linguam Gallicam & Italicam in pretio ponunt, in Vienna maximus eſt confluxus mercatorum exterorum, Germanorum, Italorum, Gallorum, Polonorum, Sclavonum. Solenne eſt Viennæ quotannis Nobilibus, bachanalia celebrare, ubi larvati, equis, cultu magnifico & à vulgari, vulgatoque abhorrente, exornatis vehuntur, ut omnium in ſe convertant oculos. Vid, de his Munſt. lib. 3. Raw. Coſm.

RELIGIO.

PRæcipui Regionis Incolæ Lutheri Religionem amplectuntur, totaque fere Vienna, ejuſque mercatores & mechanici huic confeſſioni addicti ſunt. Nobilibus Auſtriæ Imperator Maximilianus anno 1568. liberum conceſſit in dominiis ſuis & arcibus exercitium. At vero ſequenti tempore edicto publico Imperatoris cautum fuit, ne ullus in hac Religione, Viennæ toleraretur. Hodie magna per Auſtriam indicta eſt reformatio, & omnes Lutheranos foras eliminat.

REGIMEN.

REcta primum eſt hæc Regio per Marchiones, poſtea per Duces, ultimum per Archiduces, qui illam adhuc regunt & ſuos in provinciis habent Rectores. In Vienna habes conſilium Cameram rationum, Magiſtratum, 6. Mareſchallos, Conſules, quatuor ordinum homines dictos *Landſtande* primus eſt ordo Eccleſiaſticus, ſecundus Baronum & Dominorum, tertius Nobilium, quartus Urbium, qui ſecundum Leges ſuos reguntur, ſuos habent Magiſtratus &

 Juſtitiam,

Justitiam. Omnes tamen Archiducem ut superiorem venerantur. Sunt ibi 4. præcipuæ Familiæ Comitum, 23. liberi Barones, 17. Barones simplices, 66. Familiæ Nobiles.

DIVITIÆ.

AUstria singulis annis Archiduci reditus præstat 532334. Imperial. Ex investituris & Feudis ingens percipitur summa. Viennæ ingens Vini, ferri, frumenti, corii, serici aliarumque rerum mercatus reperitur.

VIRES.

COmmunis est opinio, Austriam facili negotio decem millia peditum, 2. equitum Imperatori exhibere posse. Pauca ibi vi aliqua, vel præsidio munita loca reperiuntur, præter Viennam, *Neustadt*, *Newburg*, *Melck*, *Kettwich* Quantum ad armaturam militarem, tam instructissimum armis est Viennæ armamentarium, ut vix ullibi insignius reperire liceat.

COMITATUS TIROL.

MORES.

INcolæ in hoc Comitatu Germanice tantum loquuntur, quamvis & Italica quibusdam frequens sit

RELIGIO.

Omnes hujus Comitatus incolæ Catholici sunt, sicut & ipse Archidux.

REGIMEN.

ARchiduces suum *in Insprück* habent consilium, in arcibus & Dominiis judices, ministros, & Rectores

DIVITIÆ.

COmmune est judicium, quod Archidux singulis annis ex suo dominio percipiat trecenta millia coronatorum: vel secundum alios trecenta millia Imperialium, ex fodinis centum millia, tum ex sale & tributis.

VIRES

VIRES.

FAcili opera Archiduces ex hac Regione circiter 12. millia peditum, conducere possunt. Quin ipsi Hispani sæpius inde suas acceperunt suppetias.

STIRIA.

MORES GENTIS.

INcolæ hujus Regionis quod inopiam frumenti patiantur, raro pane vescuntur, contra vero prunis duratis (cujus fructus ingens ipsis est copia) famem explent. Germanice maximam partem loquuntur, plebs Sclavonico induta incedit habitu.

RELIGIO.

QUondam in hac Regione Lutherani erant quam plurimi, sed postmodum anno 1603. ejecti. Nam Catholici ibi suum obtinent Imperium.

REGIMEN.

HAbent Archiduces suum in *Gretz* Cancellarium, cum Cancellario Principis, à cujus sententia nulla ad Imperatorem conceditur appellatio. Barones inibi sua bona velut libera omnia tenent; ideoque *Landherren* vocantur.

VIRES.

TOta hæc Regio armis est munitissima, metu nimirum Turcarum, qui non procul absunt. Nobilitas hujus Regionis, certum tenetur sumptibus suis alere Equitum numerum, ita ut ex hac Regione 2000. equites levis armaturæ facile possint conduci.

CARINTHIA.

MORES.

CArinthii Religioni erant addictissimi Lingua Sclavonica & Germanica ipsis ex æquo communis est.

RELIGIO.

Recepit hic populus Religionem Christianam anno 790. Duo ibi sunt Episcopi, qui Catholicam Religionem in populo conservant.

REGIMEN.

Habent ibi Archiduces unum Præsidem & unum Vice-Præsidem. Est & Magistratus 6. hominum.

CARNIOLA. RELIGIO.

Incolæ hujus Regionis Pontificii sunt, quidam tamen ex Dominis, Lutherani reperiuntur, qui privatim vivunt.

REGIMEN.

Hæc Regio, imperio Archiducum Austriæ paret. Nobiles particularem ibi habent curiam, dictam *Landshaus.* Barones Nobilesque suis subditis velut mancipiis imperant, quibus propriis expensis servitia præstare obstricti sunt. Statum Comitatus *de Goritz*, *Istria*, *Windismarchia*, *Croacia*, cum pauca ibi occurrant, Vid. Pierre d'Avity p. 895. & 896. in descript. German.

RATIO STATUS GERMANIÆ.

Germania quemadmodum olim libertatem solam pro ratione status habuit, ita postmodum quoque hujus conservandæ studio impense operam dedit. Enimvero quamvis illa sibi imperantium potentiam cancellis quibusdam includere impense laboravit, attamen per aliquot continuas successiones, imperio, Domui Austriacæ confirmato, eo res deducta esse videtur, ut illa nunc velut hæreditarium teneat Imperium. Quod ut facilius obtineretur. Hispanicis consiliis, auxiliisque opus erat. Hinc illa duo mutuæ societatis inter Austriacam & Hispanicam domus, arctissima fœdera, non aliud quam duo extremi sunt poli, à quibus omnia Imperio concludendi, libido in orbem influxit. Et quantumvis hodierna Germaniæ ratio status, id requirat unicè, ut omnia in pristinum statum redigantur, dignitasque Imperatoris

ratoris alternatim præcipuis conferatur Principibus, cribrum tamen mulgendo supponitur hirco, cum ea quæ velit, non possit, nec quæ possit, velit.

Protestantium in hoc Imperio hæc præcipua ratio est, ut cum soli tantæ potentiæ impares sint, se mutua invicem concordia constringant, exterorumqne amicitias & fœdera ambiant, quo Catholicæ Ligæ vires enervent. Sed dum de libertate consulitur, libertas corrumpebatur.

PRÆTENSIO.

PRætendit Imperium Romanum in avulsas à Germania, aliorumque Regum Imperio nunc subjectas ditiones, ut Prussiam & Livoniam, &c.

JUDICIUM POLITICUM.

INgeniosus Bocalinus, in sua Pietra del Paragone Politic. ita de Germania judicat: quod per inordinatum suum vivendi modum solidam suam & robustam complexionem valde imminuat, & quod ex quartana febri in hecticam ideo inciderit; quæ ipsam ita viribus exhausit, ut ipsi præter cutem & ossa restet nihil. Hinc concludit, quod illud olim tremendum Imperium Romanum per avaritiam & ambitionem subditorum à pristino suo statu ita deflexerit, ut in ædibus vili pretio conductis habitare teneatur. Ipsaque domus Austriaca cum magnitudine auctoritatis, & opulentia status sui, dignitatem Romani Imperii sustinere cogatur.

Orator Senerissimæ Reipub. Venetæ de Germania apud Honorium ita ad sensum judicat. Germaniæ status inpræsentia corruptissimus est: nam si Imperator comitia publicet, Principes convenire negligunt, suosque Legatos illuc mittunt, quibus vetant decernere, nisi prius de tractandis rebus sibi significetur. Itaque pauca negotia expediuntur.

Adhæc, diffidia Germaniam gravant. Hæc triplicis sunt generis. Primum est inter Principes & liberas Civitates, quia illorum conatus omnis & finis est, ut imperent, & harum, ne sub jugum mittantur. Alterum diffidium est inter Principes & domum Austriacam, propter invidiam, quæ ejus felicitatem ac magnitudinem & suspectam dominationem prosequuntur, quod Imperium diutius, quam cæteræ stirpes possederit: nam posteri Caroli Magni, illud tenuerunt

runt per 118. annos, Domus Saxonicæ 117. Franciæ 102. Sueviæ 110. hæc vero jam ultra 180. annos regnavit. Tertium dissidium est, inter Catholicos & protestantes. Hanc partem omnes liberæ civitates constituunt. An non gravissima sit Hippoliti à Lapide de Imperio Romano censura, (exceptis tamen excipiendis) judicio cordatorum virorum relictum esto.

DE MUTATA HODIE IN QUIBUSDAM IMPERII R. FORMA NOVISQUE QUOAD STATUM POLITICUM ET ECCLESIASTICUM CONSTITUTIONIBUS.

DIctum est superius VII. R. I. esse Electores. Hic numerus non ita pridem per instrumentum pacis Osnabrugi inter status Imperii R. & Suecos utrimque stabilitæ auctus est, ita ut in præsens VIII. sint Electores. Equidem quod Domum Palatinam spectabat, Imperator cum Imperio, publicæ tranquillitatis causa consentit, ut institutus esset Electoratus Octavus, quo Dominus Carolus Ludovicus Comes Palatinus Rheni, ejusque hæredes & agnati totius lineæ Rudolphinæ juxta ordinem succedendi in A. B. expressum deinceps fruantur.

Ipsi tamen Domino Carolo Ludovico & ejus successoribus, ad ea quæ cum dignitate Electorali Domino Electori Bavariæ totique lineæ Guilhelmianæ attributa sunt nihil juris præter simultaneam investituram, competat.

Deinde ut totus inferior Palatinatus cum omnibus & singulis bonis Ecclesiasticis juribus, &c. quibus ante Bohemicos motus Electores, Principesque Palatini gavisi sunt eidem plenarie restituerentur.

Quod domum Bavaricam spectat, dignitas Electoralis, quam antea Electores Palatini habuerunt, cum omnibus juribus & insigniis, &c. ut & Palatinatus superior totus maneat penes Dominum Maximilianum, Comitem Palatinum Rheni Bavariæ Ducem, ejusque liberos, totam lineam Guilhelmianam, quamdiu masculi ex ea fuerint superstites.

Deficiente vero linea Guilhelmianâ masculina & superstite Palatinâ, non modo Palatinatus superior, sed etiam digni-

dignitas Electoralis, quæ penes Bavariæ Duces fuit, ad eosdem superstites Palatinos, interim simulatâ investiturâ gaudentes redeat. Octavo tum Electoratu prorsus expungendo.

Tota etiam domus Palatina cum omnibus & singulis ipsi quocunque modo addictis, præcipue vero ministris & ipsius Palatinatus exulibus generali amnestia frui debet.

Dominus Carolus Ludovicus Palatinatui superiori pro se & heredibus suis, tum ipse, tum etiam fratres, donec ex linea Guilhelmiana heredes legitimi & masculi superfuerint, renuncient.

CIVITATIS AUGUSTÆ VINDELICORUM QUOAD STATUM POLITICUM MUTATIO.

IN illa nunc constituti sunt VII. Senatores consilii secretioris, ex familiis patriciis delecti. Ex his desumuntur Reipub. præsides duo, vulgo dicti *Stattpfleger*, unus Catholicus, alter Augustanæ Confessionis. Ex reliquis V. tres Catholicæ Religioni, & 2. Augustanæ confessioni addicti. Senatores reliqui, Senatus minoris, necnon Syndici, Assessores judicii Urbani, aliique officiales omnes sunt æquali numero utriusque Religionis.

Quæstores rei nummariæ tres sunt, quorum duo unius, tertius diversæ Religionis, ita quidem ut primo anno duo sint Catholici, unus vero Augustanæ confessionis, & tertius Catholicus, & sic deinceps alternando singulis annis.

Præfecti rei tormentariæ ibidem tres parique annua alternatione.

Præsidis, Duumvirorum, Secretariorum, Senatorum, Præfectorum, Syndicorum, judicum, aliorumq; officialium Catholicorum electio, & nunc, & posthac, est, eritq; penes ipsos Catholicos. Augustanæ confessioni addictorum penes eosdem, & defuncto Catholico, alius Catholicus, pariterque Augustanæ confessioni addicto, eidem surrogatur addictus, pluralitate votorum in caussa Religionis minime attenta.

STATUS RELIGIONIS I. R. SECUNDUM NOVISSIMAM CONSTITUTIONEM.

TRansactio Passaviensis anno 1552. inita, & hanc mox secuta pax Religionis anno 1555. prout ea anno 1566. Augustæ Vindelicorum & post in variis S. R. I. universalibus comitiis confirmata fuit, in omnibus suis capitulis, unanimi Imperatoris, Electorum, Principum, & Statuum utriusque Religionis consensu initis, conclusis, rata hodiè habetur.

Subditi & Vasalli hæreditarii Imperatoris, & Domus Austriacæ amnestiam quoad personas, vitam, famam, & honores securumque reditum in patriam impetrarunt.

Libera & immediata Imperii Nobilitas, omniaque & singula ejus membra in juribus Religionem concernentibus idem jus habent, quod Electoribus Principibus, & Statibus competit. Liberæ Imperii civitates, illæque in quibus unica tantum Religio anno 1624. in usu fuit, tam ratione juris reformandi, quam aliorum casuum Religionem concernentium, in territoriis suis, idem cum reliquis Statibus Imperii superioribus jus habent.

Nemo vero alienos subditos ad suam Religionem pertrahere, eâve de causa in defensionem aut protectionem suscipere, illisve ulla ratione patrocinari potest. Silesii etiam Principes A. Confessioni addicti, Duces nimirum in Brieg, Lignitz, Munsterberg, & Oels, tum civitas Uratislaviensis, in libero suorum jurium ante bellum obtentorum, nec non Religionis A. exercitio salvi, tecti conservari debent. Reliqui Barones, Nobiles, illorumque subditi immediate Cameræ Regiæ subjecti, extra territorium Augustanæ Confess. exercitium in vicinis locis frequentare non nequeunt, modo tranquille pacateque vivant. Debent vero ultimum utriusque Religionis Magistratus severe cavere & prohibere, ne quicquam publicis concionibus scriptisque transactionem Religiosam Passaviensem impugnet.

MORES

MORES VETERES INCOLARUM GERMANIÆ INFERIORIS.

CÆsar dicit quod Belgæ, (quo nomine etiam Picardi continentur,) sint strenui, & ad conatus prompti. Mercaturam quondam susque & æque habebant, nec permittebant, ut tales merces in suum veherentur territorium, quæ subditorum animos reddere possent effœminatos, & molles, id quod etiam Vicini non concedebant Germani, cum quibus continua bella gerebant. Illorum fortitudo, libertatisque flagrantissimum desiderium vel inde pater, quod se Dominio Romanorum subjici nunquam passi sint, etiam ipso Cæsaris tempore. Incolæ Comitatus Flandrici ita fuerunt addicti armis, ut nunquam in pace vivere voluerint. Sane usque in Syriam & Terram sanctam bellum propugnarunt. Longum tempus est, ex quo hic populus mercaturam exercere & lucrum ingens facere, terram suam cultiorem ditioremque reddere didicerit. Erant Belgæ simplices, & candidi, contra feroces, bardi, arrogantes, in victoriis insolentes, queruli. Lacte utplurimum, omnisque sortis carne, imprimis porcinâ & sale conditâ vivebant, sæpiusque de die quietem capiebant: Prælongis gladiis accincti incedebant.

DESCRIPTIO SPECIALIS BELGII MORES BATAV. HUJUS TEMPORIS UNIVERSIM SPECTATI.

INcolæ Germaniæ ut plurimum formosi sunt, valido, optimeque composito corpore: quæ corporis concinnitas præsertim fœminas commendat. Staturam plerumque habent proceram, opum cupidine flagrantissima Gens est, ad quas coacervandas, nulla in universo Orbe Natio videtur proprior esse. Equidem vel solis Belgis, hæc tria maximarum opum adjumenta sunt: 1. parco & parabili victu contenti sunt 2. laborum & periculorum supra modum patientes. 3 Fidei semel datæ, severi & firmi sunt Observatores. In maximis opibus invenies modestissimos, in adversis cautos, & patientes, verbis nonnihil jactabundos, haud quaquam tamen ambitiosos, ingenio pollent subtili, inventionibus

tionibus, variisque artibus exculto, invidiæ & iracundiæ obnoxii non sunt; assueti nihil contra voluntatem suam facere, concordes sunt, pectoris aperti, prompti, in omnibus negotiis fideles, omnium artium & scientiarum capaces, magis amori, quam vino dediti. Civiles satis secundum Regionis conditionem, faceti, etiam ad tœdium. Præsumptionibus & opinionibus valde sunt obnoxii. Garruli, facileque humanitatis sibi exhibitæ obliviscuntur. Parum reliquas amant Nationes, & singulis diebus novis rerum inventionibus incumbunt. Vix alius populus est, qui musicam libentius audit quam hic. Plus peditatu, quam equitatu valent, mali siquidem equites. Mari, ingenti pollent vi, ut pro invictis habiti fuerint: Navigationis artem exacte tenent, linguas externas facile imbibunt, & in longe remotas terras mercium caussa commigrant. Cerevisiam magis quam vinum vulgo bibunt, vinum Gallicum apud ipsos quotidiani usus est. Pulchrum, & nitidum vestitum semper amant, ædes perpetuo servant nitidas, ita ut nulla pars Europæ ipsos mundicie superet. Fœminæ illorum sunt pulchræ, sero tamen nubunt, ita ut ad trigesimum annum cum virginitate certent. Audaces & promptæ, liberæque linguæ & conversationis. Hoc ipsis in vitio ponitur, quod vini potum ament, ut etiam de summo mane propinato sibi vitro respondere non timeant. Quamvis verò in suis & aliis valde libere agant, hoc tamen certum est, alibi ebrietatem etiam lege prohibitam magis in usu esse. Nam cæteroquin parcè & adstrictè vivere optime norunt; & ex omnibus commodum quærunt, lucri bonum odorem valde cupientes. Habitum Gallicum magni faciunt, liberè sexus muliebris hinc inde solus iter fecit, ad amicos & consanguineos uxores sine arbitris commigrant, præter ullam mali suspicionem. Quod nimium habeant licentiæ, sæpius imperant, superbæ & vix tolerabiles, rei tamen familiaris studiosissimæ. Principes & Magnates, omnesque alii qualiscunque fuerint conditionis natu, maximo familiæ nomen patris dant. Nobiles, natu maximas filias suas, reliquis præferunt omnibus, illisque de optimo prospiciunt marito, & cui major natu non nupsisset, illi reliquæ libenter nubent. Cum vicinioribus peregrinis matrimonium libenter contrahunt, hunc vero morem sæpius tolerant, ut juvenes ducant vetulas

uxores,

uxores, Senes, puellas, juvenes plebei, Virgines nobiles cubicularias, mechanici, concubinas. Picturâ valde excellunt. Primus hic Eikius miscere colores monstravit cum oleo permixtos. Tempore nundinarum conviviis amicos suos excipere solent, & cum ob negotia privata in aliquam urbem iter faciunt, non in publica diversoria, sed ad consanguineos & amicos concedunt, ibique liberale habent hospitium.

Cæterum, incolæ hujus Regionis hodie divisos inter se mores habent, quemadmodum etiam divisum statum politicum. Equidem illi, qui Regis Hispaniæ Imperio subjecti sunt, etiam Hispanicos imitantur mores, longo usu, apud ipsos inveteratos, amplissimos amant honorum titulos, uti Neapolitani, Populus vero unitarum Provinciarum mores suos retinuit antiquos, nisi quod nonnulla ab extraneorum moribus, cum quibus mercaturam exercent, mutuarint.

STATUS BELGII SUB REGE HISPANIÆ RELIGIO.

IN toto Archiducatu, nullum aliud Religionis exercitium populo conceditur, quam Catholicum. Jesuitæ in duas ibi distincti sunt provincias, in prima dicta Flandro-Belgica, collegia sua habent: Antverpiæ, Brugæ, Bruxellis, Lovanii, alibique; in altera Gallo Belgica, pariter eadem possident, ut in S. Omer, de Tournay, Arras, Luxenburg, Namur, Dinant, Hedin, &c.

REGIMEN.

CUm hæ Regiones diu à Gubernatoribus qui à Rege Hispaniæ eo mittebantur, rectæ essent, Philippus secundus supremum in has terras Imperium filiæ suæ Infanti Isabellæ Claræ Eugeniæ, Anno 1598. (quam Archiduci Alberto Austriæ in matrimonium dederat) contulit, hac cum conditione, ut ad illas terras regendas mares æque ac fœminæ, admitterentur, si vero neutrius sexus heredes existerent, ad Regem iterum devolverentur, omni alienatione prohibitâ. Hodie Archiduci Leopoldo ibi rerum summa commissa est, qui, ut quondam fuit, tria sua ibi habet consilia.

consilia. Quorum primum est consilium Status, alterum, privatum, tertium, pecuniæ publicæ. Consilium status Præsidem habet, & incertum consiliariorum numerum. Expediuntur in hoc consilio, negotia status, pacis, belli.

Consilium Privatum 12. habet Doctores per Principem electos. His adjunctus est Præses, magni sigilli custos. Hîc judicialia peraguntur, privilegia, Leges, edicta, aliaque constituuntur.

Consilium publicæ pecuniæ, tres habet superintendentes, Thesauris Præfectum, Receptorem Generalem, tres Commissarios, 2. Secretarios, sive à Secretis, aliosque ministros. Huic consilio, cura commissa est Dominii Principis, habetque auctoritatem tam super ordinarium, quam extraordinarium subsidium, ut & alios ministros, qui numariam Principis rem administrant. Solet autem Princeps tempore belli aliud habere publicæ pecuniæ consilium, dictum Hispanice *Consejo de la hazienda*, tantum ex Hispanis compositum, propter pecuniam quæ ex Hispania pro belli sustentatione mittitur. Est pariter aliud consilium belli ex Hispanis constans. Omnia vero illa consilia ab aula dependent.

Est in Bruxella Camera rationum, ex præside & aliquot magistris rationum constans. Hi rationes Principis dirigunt, pecuniasque publicas ex Ducatu Brabantiæ & Luxemburgico provenientes, administrant.

Præter hos dictos Magistratus, alii reperiuntur, particulares Rectores, & Magistratus, certis locis præpositi, quorum nomina & officia, vid. fusius apud Pierre d'Avity, aux Estat du Roy d'Espag. du Pays Bas p. 436. auctorem des Estats, hic. p. 503.

DIVITIÆ.

INcolæ hujus Regionis, quod mare proxime accolant, incredibilia inde percipiunt commoda, præter alia emolumenta, quæ tam frequentia incolarum, quam soli fœcunditas profert. Præter illa, mercatorum, quaquaversum eo confluentium, incredibilis multitudo Regionem hanc velut forum publicum facit, variaque mercium abundantia ditat, quæ sunt, aurum, argentum, vinum, oleum, plumbum, stannum, mulsum, sal, sulphur, frumentum, pelles,

ligna,

ligna, sericum, lana, tapetes, pictura, equi, tauri, caseus, linum, aliaque. Præcipuum vero lucrum in mercatura halecum consistit.

VIRES.

ABundat hæc Regio non solum hominibus animosis, sed & locis natura & arte munitissimis, quibus etiam formidabiles exercitus delere non nequeat. Quod ad vires maritimas, illæ si cum reliquis Belgis essent conjunctæ, vel invincibilem hunc statum præstarent.

BRABANTIA.
MORES GENTIS.

BRabanti, ante pericula excubant, impavidi tamen & furibundi in adversis, in mediis vero periculis securi, multum pro gloria & libertate suscipientes. Ad danda consilia prompti, ad omnes artes & scientias apti nati, gaudiis & festivitatibus ad ineptias usque addicti, bono ingenio & judicio pollent, civiles, affabiles, laboriosi, excitati animi, unanimes, futuræ senectæ parum prospicientes, in actionibus liberi, hodie tamen nonnihil tecti, olim incognitis deliciis addicti Fœminas elegantes, & ad omnem humanitatem habent compositas, nec Virginum gratia & amor magnis opus habet impensis, quæ libere loquuntur, obambulant, jocos alunt, amant.

Ipsi vero Brabanti mercaturæ artibus, tam mechanicis, quam aliis, naturâ sunt addictissimi, imprimis vero artifices, qui tapetes, serico, & auro intertextos, picturas, fabrilia ingeniosa conficiant manu, hic reperiuntur excellentissimi. Lingua hujus Gentis, maximam partem Belgica est; qui dignioris conditionis sunt, Gallice, Italice, Germanice, & Hispanice loquuntur.

RELIGIO.

NUllius alterius Religionis exercitium, quam Pontificiæ, in his permittitur terris, quamvis in præcipuis Urbibus non infrequens sit Reformatorum multitudo.

REGI-

REGIMEN.

Hæc Regio Regimini Archiducis Leopoldi hodie paret, qui nomine Regis Hispaniæ supremum habet in has terras Imperium: Regiam Bruxellis habet, ubi etiam Cancellariç in Brabantia sedes est, quæ suum Cancellarium, aliquot Consiliarios, Advocatum Fiscalem, Procuratorem Generalem, duos Scribas (illis grafiarios) multos Secretarios, unum Auditorem, servat.

Status Politicus, ex tribus constat ordinibus, primus continet Abbates, Prælatos; secundus, Duces, Comites, Barones, aliosque magnos Dominos; tertius quatuor habet prçcipuas Urbes, Lovanium, Bruxellas, Antverpiam & Bolducum. Omnes vero, tam majores quam minores Urbes, æquali juris gaudent libertate, cum in civilibus, tum in criminalibus. Pro causis Criminalibus duo sunt ministri potentes, primus dicitur Drossart, vel Drost Brabantiæ, alter magnus Prætor; primus omnibus, qui in illis oris Flandrice, alter, illis qui Wallonice loquuntur, in criminalibus justitiam administrant. Priores judicium fit coram Consilio Brabantiæ, vel delegatis ab illo commissariis. Magni vero Prætoris, coram curia Feudali de *Gerape*. Omnes Status, Brabantiæ subjecti, plurimas habent immunitates, quæ Dux Joannes ab Imperatore Carol. IV. an. 1349. illis obtinuit, inter illa hoc est, quod nullus Brabantinus in ullo Germaniæ statu arrestari queat, ab illorum Principibus etiam nonnulla acceperunt, nimirum quod ipsis (prçter expressum Civium consensum, nulla imponi queant tributa, quod nulla officia in extraneos conferri possint, excepto, quod in Cancellaria Brabantiæ duo peregrini esse possint Consiliarii, quod liberam bonorum suorum tam Feudalium quam aliorum habeant administrationem, nec cogi à Principe queant, se ad mandatum ejus in loco sistere, ubi foris sunt.

Qantum ad Antverpiam, præter quod imperialis sit Civitas, suos etiam habet Consules, Scabinos, ærario Præfectos, 26. Civium Capitaneos, Prætorem dictum Marcgrave, Superiorem vero Ducem Brabantiæ agnoscit, velut Marchionem S. Imperii. vid. de his aliisque Pierre d'Avity hic.

DIVI-

DIVITIÆ.

PRopter mercatum florentiſſimum, incolæ hujus Regionis opibus valde potentes ſunt, Nundinæ Antverpianæ, ad quas ex omnibus utriuſque Germaniæ partibus & vicinis Regnis ingens hominum confluit frequentia, imprimis equis ſunt celebres, tum vero mercium omnis generis copiâ abundant. At vero illam olim Antverpiæ ampliſſimi mercatus felicitatem Amſtelodamenſium ſubito emergens,& in immenſum culmen excreſcens fortuna, intra terminos mediocritatis coërcuit,quæ velut totiusOrbisEmporium facta, ubi quid in humanis rebus divitiæ & luxus poſſint, didicit. Merces vero, quæ Bruxellis incredibilem opum vim attulerunt, ſunt arma, panni, ſericum, tapetes, textrina.

VIRES.

OMnis generis abundat armis, bellicoque apparatu eſt inſtructiſſima, quin illis quicquam potius,quam animoſus copioſuſque deerit miles, & ſi alibi locorum fortalitia reperiantur munita, hic ſane non niſi munitiſſima, quæ etiam potentiſſimi hoſtis conatus reddere valeant irritos.

FLANDRIA.
MORES GENTIS.

FLandri eximiâ pollent ſtaturâ,coloriſque ſunt vividi,fœminarum forma ibi eſt elegans,ipſæ ſunt graciles, ſobriæ, elegantes. Hodie illos comitas & affabilitas morum valde commendat, ad pacis & belli ſtudia pariter ſunt apti, mercaturæ avidiſſimi, valde induſtrii, & in operibus ſuis aſſidui; Linguam Belgicam & Gallicam optime callent.

RELIGIO.

NUlla in hac Regione toleratur Religio alia, quam Catholica, exceptis tamen locis illis, qui ſub Imperio confœderati Belgii ſunt.

REGI-

REGIMEN.

PRovinciæ Flandriæ præcedentibus sæculis ab invicem separatæ fuerunt. Quælibet suum proprium velut Principem habebat, titulo tenus magis quam reipsâ. Postea una alteri fœdere jungebatur, donec per Pacta matrimoniorum, deficiente una familia, potestas ad aliam devolveretur, (Vid. Cardinal. Bentivogl. della Guerra di Flandra l. 1.) Igitur Flandria diversorum Principum Imperio paruit, postea Comitum, quos successione excepit familia Burgundiæ Ducum, quæ sub unum corpus unione omnes reduxit, hanc Archiduces Austriæ & Reges Hispaniæ exceperunt, quibus hodie adhuc paret. Regitur igitur per consilium vel curiam Provinciæ quæ instituta est anno 1409. per Joannem Ducem Burgundiæ, qui ibi constituit unum Præsidem, 12. consiliarios, & quosdam alios ministros. Omnes Flandriæ appellationes eo devolvuntur, ab hac vero appellatione ad magnum comsilium Regis Malinense alia datur appellatio.

Est in Comitatu Flandriæ unus Connestabilis, duo Mareschalli, unus Cancellarius, unus Cubicularius, magnus Venationis Magister, 12. Pares, 4. Receptores aliique Principis ministri, Quatuor in his oris hominum sunt status, Primus est Ecclesiasticorum, 2. Nobilium, 3. Urbanus, 4. Castellanorum. In Flandria Belgica, 12. curiæ Principis Fiscales sunt, in Gallica Flandria, non nisi duæ sunt.

Hic vero Leges municipales & consuetudines particulares cujuslibet Urbis, ut & jus Romanum in judiciis attenduntur. Suoque jure quælibet urbs gaudet. Nullus extraneus publicorum officiorum capax est.

DIVITIÆ.

EX varii generis mercatura incolæ hujus Regionis divitiis maximis pollent. Hic copia magna serici præparatur, conficiendis diversi coloris materiis sericeis apta.

Equi, pisces sale conditi, butyrum, aliaque incolis magna adferunt lucra.

VIRES.

PRopter hominum, Flandriam incolentium incredibilem multitudinem, Flandria, magnis se opponere potest viribus

viribus. Urbes & pagi ejus vicinitate quadam veluti nexu ita conjunguntur, ut sub Carolo V Hispani has terras videntes, dicerent, quod una tantum Urbs Flandria esset, inde multitudo hominum colligi potest, ex qua non nisi lectissimus, maximeque strenuus miles, conducitur. Sola Urbs Gandavum 80000. militum in bellum expedire potest.

DUCATUS LIMBURGICUS.

RELIGIO.

INcolæ hujus Regionis omnes Pontificiam sequuntur Religionem.

REGIMEN.

HIc Ducatus admodum antiquus & celebris est, qui cum Brabantia, Holandia, Zelandia, Flandria pariter inclaruit.

Ejus Duces late distentum possidebant territorium. Hodie ad Cancellariam Brabantiæ spectans in 5. membra dividitur, quæ bancos vocant: Herive, Spremont, Balen, Valhorme & Montz. Horum prima duo, Magistratu supremo reguntur, Maire, vel majore dicto, tria reliqua per Drossaros ita dictos.

DIVITIÆ.

LImburgi quotannis ingentem panni copiam conficiunt; quam in diversis Belgii locis vendunt, indeque ut & ex ferro, fodinis, sua capiunt non temnenda commoda.

DUCATUS LUCENBURGICUS.

MORES.

MAjor hic est Nobilium frequentia, quam in aliis Belgii partibus. Subditos tamen suos velut servos duriter tractant, adeo, ut in matrimonium liberos suos elocare, sine expresso Dominorum consensu nequeant. Ipsi tamen Nobiles, fidem suis Principibus probant liberè, virtuteque præditi sunt. Exercitia sua tam in armis, quam Venatione habent, mutua salutationis officia, ex amore sibi invicem præstant. Incolæ, prout viciniores Germaniæ vel Galliæ

ſunt, linguam Germanicam & Gallicam loquuntur. Vid. Guicciardin. Belgium.

RELIGIO.

INcolarum hujus Regionis Religio Pontificia eſt.

REGIMEN.

DIuturno Imperio Comites hanc tenuerunt Regionem: poſtea illam Duces rexerunt, quorum multi fuerunt Imperatores. Wenceſlaus Imperatoris Caroli IV. filius, primus fuit, qui illam in Ducatus dignitatem evexit A. 1353. Hodie per conſilium regitur, quod in Urbe Luxenburg. ut plurimum reſidet. Hoc, Præſide, & plurimis conſtat Conſiliariis. Judicia forenſia tam in Germanica, quam in Gallica lingua ibi exercentur, qua de re, judices opus habent linguæ utriuſque peritia. Ordo Clericorum, Nobilium, præcipuarumque urbium, tres præcipuos hujus Ducatus conſtituunt ordines, votaq; ſua in publicis dant conventibus.

DIVITIÆ.

PEcoris multitudo, frumentique ingens copia, ſubditos reddunt opulentos, ubi vero hæc deficiunt, venatio cervorum, leporum, aliarumque ferarum damnum penſat.

COMITATUS NAMURCENSIS MORES.

NAmurcenſes bonæ ſunt indolis, liberales, genio læti, ad omnes res apti, Principibus ſuis fideles, ad arma vero aptiſſimi, civiles, affabiles, & induſtrii audiunt, corrupte Gallicè loquuntur.

RELIGIO.

INcolas hic habes omnes Catholicos & præter hos vix alios.

REGIMEN.

HAbet hæc Regio, ad exemplum aliarum Provinciarum, ſuum Gubernatorem, Conſilium Regale Namurci eſt.

est. Status hujus Regionis qui Namurci etiam est, constat ex ordine Ecclesiastico Nobilium, & præcipuarum Urbium. Præter Regimen Regionis, etiam Magnus est Prætor, cui sunt adjuncti X. vel XII. Pares, qui ex præcipuis Regionis dominis constant.

DIVITIÆ.

TErra hujus Regionis, insigni gaudet fertilitate, frumenti habet copiam, crassi ligni, magnique pretii, abundantiam, minæ ferri, plumbi, lapides ad ædificia apti, carbones, sulphur, venationes, magnis incolas beant commodis.

PROVINCIA CAMBRENSIS.
RELIGIO.

OMnes hujus Regionis incolæ Catholico Romanæ addicti sunt confessioni.

REGIMEN.

HIc Episcopus temporalem & spiritualem (ut vocant) habet jurisdictionem. Huic Ducis titulus est, Princeps est Imperii, satisque amplam habet jurisdictionem.

DIVITIÆ.

HIc quotannis ultra 60. partes telæ conficiuntur, quæ inde etiam nomen suum habet, ex qua summa pecuniæ 2. millionum 400000, coronatorum percipi creditur.

VIRES.

REx Hispaniæ, plerumque Urbem Cameric copiosissimo milite præsidiario munire solet, quamvis ejus propugnacula armorumque ingens apparatus, ipsam velut invincibilem reddant.

COMITATUS HANNONIÆ
MORES.

MUlti hujus Regionis incolæ literis sunt addicti, alii agriculturæ vel etiam mercaturæ, artibusque diversis.

Qui inter illos elegantiâ morum exculti sunt, affabiles & humani sunt, plebis tamen indoles corrupta, & ingrata est. Gallica quidem illorum est lingua, sed nonnihil horrida, Nobiles puritati Gallicæ student.

RELIGIO.

Hic omnes incolæ, Catholicæ Religioni addicti sunt.

REGIMEN.

Comitatus Hannoniæ complectitur unum Principatum, decem Comitatus, XII. Pares, 22. Baronias, 26. Abbatias, Rectorem Generalem, Prætorem, Mareschallum, Præfectum, magnum Venatorem, Cubicularium, aliosque ministros, quorum officia hereditaria sunt, & ad præcipuos Provinciæ spectant. Constat verò horum status ex quinque membris: primus est XII. Parium, alter, Prælatorum seu collegiorum, tertius Nobilium, quartus ministrorum ordinariorum, quintus, Urbium.

DIVITIÆ.

Ex materiis, vitris, pannificio, lana; incolæ suas hic colligunt divitias.

VIRES.

Ingens Nobilium frequentia, aliorumque hominum (qui tam ad equestria quam pedestria prælia expediti sunt,) magna est. Neque verò castellorum & munitarum arcium ulla hic est inopia.

COMITATUS ARTHESIÆ MORES.

Olim Arthesi mercaturæ studiis se valdè occupabant, diuturno vero postmodum bello exerciti, ad arma & artes militares animos dederunt, Principibus suis se fide & amore probarunt, Gallis vero infensissimi sunt, quod sæpius, cum illis ut vicinis discrimina virium fecerint.

RELI-

RELIGIO.

Tota hæc Regio nomen Catholicæ Religioni dedit.

REGIMEN.

Hodie in his oris Consilium est Provinciale, quod vocatur Camera Consilii Arthesiæ. Novem sunt Castellani amplaque pollent jurisdictione, Status primus ibi Ecclesiasticorum est, qui complectitur Episcopum, Præpositum, 20. Abbates, X. collegia Canonicorum, alter est Nobilium, sub quibus continentur Principes, Comites, Marchiones, &c. tertius est septem præcipuarum Urbium Regalium. Qualis Artesiæ olim fuerit Status Vid. Pierre d'Avity hic p. 458.

DIVITIÆ.

EX frumenti copia, magnam pecuniæ summam Regionis hujus incolæ colligunt.

VIRES.

URbes hujus terræ, maximam partem egregie sunt munitæ.

STATUS UNITARUM FOEDERATI BELGII PROVINCIARUM.

MORES FOEDERATI POPULI.

CArdinalis Bentivoglio hoc de Belgii Fœderati incolis, optimum profert testimoninm cum ita in Relationib. suis de unitis Prov. l. 1. c. 3. inquit:

Gli huomini, che produce il paese, sono ordinariamente di grande statura; di bello, e candido aspetto, e di corpo vigoroso, e robusto. Hanno gli animi non mẽ vigorosi dei corpi, e ciò s'è veduto in quella si lunga e si pertinace resistenza, che da loro s'è fatta all' armi Spagnuole. Sono populi d'aperta, e piacevol natura, molto industriosi, molto dediti al traffico, habilissimi a tutte le arti, ma spetialmente alle manuali, e mecaniche. Amano sopra modo la libertà, perciò si mostrano tenacissimi de' lor privilegi, e di qui nasce, che siano facili an-

cora ad insos pettirsi, e facili ad alterarsi. Non absimile huic, testimonium quoq; est P. Cornelii in Histor. Flandr. dicentis. *Son molto dediti al desiderar cose nuove, e facili al credere. S'amano poco fra loro, & presto si dismenticano, di quali si voglia beneficio ricevuto. Sono la maggior parte di loro dediti al vitio dell' imbriacchezza, e del bere fuor di modo. E quanto sono prodighi nelle taverne, tanto sono scarsi nel governo delle lor case, e delle lor famiglie. Sono molto dediti à far conviti. Sono di natura freddi, avari, e desiderosi d' acquistare delle ricchezze.* Sensus verborum utriusque Auctoris hic est. Homines, quos unitum producit Belgium, ut plurimum habitu sunt proceri, pulchro & albo aspectu, robusto & succi pleno corpore, quod bello contra Hispanum probarunt. Indole aperta & gratâ præditi sunt, industriæ & commerciis valde dediti, Libertatem summopere amant, ideoque privilegiorum suorum tenacissimi sunt. Hinc faciles sunt in suspicionem, & novorum cupidi. Amor illorum mutuus exiguus est. Benefactorum facile obliviscuntur, ebrietati sese dant (quod tamen vitium vel solius vulgi est) sed quas in tabernis liberalius faciunt expensas, in re familiari iterum arctissime contrahunt. Natura sunt frigidi, avari, & divitiarum maximo tenentur desiderio.

DE REGIMINE ECCLESIASTICO FOEDERATI BELGII.

OLim sub Episcopis Belgium erat. Provinciæque Fœderati Belgii ratione Ecclesiasticæ jurisdictionis, secundum varios Episcopos diversimode considerabantur. Convocata A. 1619. Synodo Dordracensi canones Ecclesiastici comprobati sunt. Pontificiis Religionis exercitium ante A. 1580. negatum est. Quod etiam publice promulgato decreto A. 1578. factum est. Huic reliquæ Urbes subscripserunt, accedente Urbe Amstelodamensi, propter varias seditiones, quæ in Urbe erant. Speciale Decretum ordines paulo post A. 1619. 2. Julii, fecerunt, quo abrogabantur conventicula Remonstrantium, Synodo Dordracensi antea damnatorum. Hodie nemini in Hollandia concessum, in alterius inquirere conscientiam. Quin permissum omnis Religionis hominibus in Hollandia vivere per pacificationem Gandavensem conditam 1576. 8. Novembr. Ab initio hujus

Reipub.

Reipub. tolerati sunt Anabaptistæ privataque eorundem conventicula, quod eandem persecutionem cum refomatis passi sint. De non tolerandis Jesuitis novum decretum factum est A. 1641. Quod ad ministros Religionis Reformatæ; illis stipendia tam in urbibus, quam in oppidis constituta sunt, & in plerisque Provinciis viduarum cura habetur. Reditus, ex quibus ministris satis fit, colliguntur ex bonis Ecclesiasticis. Sunt autem 4. Ministrorum genera. 1. Ministrorum Verbi, 2. Doctorum, 3. Seniorum, 4. Diaconorum. Ministri eliguntur ab Ecclesia consentiente postmodum Magistratu, & si non sine dissidiis jura Patronatus in multis locis adhuc servantur, Quæ ut cuipiam competant, necessum est; ut illa 1. probet. 2. aliud tamen in bis jus non habeat, quam Præsentationis. 3. Non est fas Patronis cum Ministris transigere, sed iis stipendium procurare. 4. Præsentatio certo fiere debet tempore. 5. Præsentari debet Orthodoxus, qui integræ Vitæ est. 6. Ecclesia præsentatum repudiandi jus retinet. 7. Præsentatus ab Ecclesia examinatur, Controversiæ inter Patronum & Ecclesiam particulari Synodo componuntur. 6. Non licet Patrono citra judicium exauctorare Ministrum. Ministri non possunt se ad aliud Vitæ genus nisi gravissimas ob causas conferre. Doctores hic præ aliis non æstimantur. Habent etiam quidam concionandi partes. Seniores cum Ministris res Ecclesiasticas procurant. Diaconi eleemosynas administrant. Sustentat Magistratus Orphanotrophia & Gerontocomia. Pars redituum ex Legatis piis pro illorum sustentatione impenditur, Orphanorum præfecti dicuntur *Wees-Vaeders*, peculiari vero pueri puellæque utuntur vestitu. In Gerontocomiis seniores, laboribus impares aluntur. Ægrorum quoque publica cura multis in locis geritur. Militibus propria nosocomia *Gast-huysen*, constituta sunt. Ideo Medici & Chirurgi publicis aluntur sumptibus. Lœmocomia quoq; pestilentia laborantibus constituta sunt. Curatores habent peculiares *die Huys-sittende Armen*. Sola Amstela 3050. familias pauperes per hebdomadas singulas sustentat. Harum curatores Eleemosynarii seu *Aelmoessenier*s, dicuntur. Conventus Ecclesiastici quadruplices sunt. 1. Est Senatus Ecclesiasticus, Conventus classicalis. Synodus particularis & Synodus Generalis seu Nationalis. Ecclesiasticus

in omnibus Ecclesiis particularibus occurrit. Classicales constant ex vicinis Ecclesiis, ex quibus quælibet eo ablegant Ministrum & Seniorem. Synodus particulares in omnibus Provinciis semel in anno habentur Provinciales Synod. in Hollandia ob classium multitudinem bis, plura de his vid. c. XV. l. 3 Schockium in Belgio Fœderat.

REGIMEN POLITICUM REIPUB. BELGICÆ, DEQUE EJUS VETERE ET RECENTIORE ET PRISTINA BATAVIÆ STATUS FORMA.

BAtavi Cattorum progenies ante tempora Jul. Cæsaris insulam Rheno & Oceano circumfluam, quam incolis vacuam repererant, olim ocuparunt. Qui Germanicæ censebantur Nationis, tum Nobilissimi erant Batavi, quorum Respub. talis fuit sub Romanis, conditionis, ut Romani Imperii reverens esset, neutiquam tamen ipsi subjecta. Atque hoc satis inde liquet, quod à tributo pendendo esset immunis, copiis Batavorum auxiliaribus Duces Batavi præficerentur titulo socialis, â Romanis honoraretur. Quin pro tuenda sua libertate Romanas Legiones ad arma provocaret. Postea Comitum Imperio subjecta fuit, qui cæteris Nobilitate & opibus præstabant. His vero non tam potestas in Rempub. quam prima auctoritas erat concessa, quod tum præscriptæ ipsis Leges ostendunt, quas adeo stricte servabant Batavi, ut nulli Comitum Imperium committerent, nisi fide datâ illud in se recipienti, se Leges patrias moresque servaturum, teste Grot. de antiquit. Reipub. Batav. c. 5. Precario etiam Comites Hollandiæ, sicut Reges Germaniæ imperabant. Compositum autem erat Regimen cujuslibet provinciæ, ubi adhuc sub Regibus Hispaniæ essent ex forma Monarchica, Aristocratica & Democratica, ex cujus harmonica mixtura Status publicus in tres ordines divisus constabat; in Ecclesiasticum nimirum, Nobilium, & popularem, teste Card. Bentevogl. in relat. l. 1. c. 4. Cum vero alii, ita etiam Philippus 2. Hispaniarum Rex, Imperio, sibi in Batavos concesso, abuterentur, quædam Belgicarum Provinciarum ipsius ejurarunt Imperium. Igitur anno 1581. 16. die Julii ab Ordinibus Belgii Fœderati judicatum est, Philippum 2. Hispaniarum Regem ob violatas Imperii Leges,

ipso jure principatu excidisse, postquam nimirum inquisitio Religionis & libertatis diminutio hic plurimos gravius afflixisset. Hinc aliquot annorum gravissimum exarsit bellum: Fœderatæ Provinciæ Rei militaris summam Principi Arausionensi detulerunt, sub cujus, ejusque successorum Principum auspiciis, foris domique res suas gesserunt feliciter, & post partas mari terraque ingenti ausu, victorias, se in pristinam libertatem asseruerunt, ubi prius inducias cum Hispano pacti, postea æternam aureæ libertatis pacem sibi, suisque posteris, tam potentissimo monarchæ ad ultimum extorsissent. Septem vero Provinciæ, quæ mutuum inter se percusserunt fœdus, illæ sunt: nempe Ducatus unus Geldriæ, Comitatus duo Hollandiæ, Zelandiæ, Dominia quatuor, Ultrajectum Frisia, Trans-insulania, & Gröninga.
His accedunt in Flandria Brabantiaq; & ipsis finibus ipsoque Germanici Imperii fundo, plurimæ & validissimæ civitates, vi armorum superatæ, tum vero aliæ in Indorum orbe terræ plurimæ.

Illæ vero Urbes, eodem apud fœderatos habentur loco, quo provinciæ olim apud Romanos. Summum enim caput auspicium, & summi vis Imperii penes illas VII. Provincias est, quæ cœpta sub Carolo V. tyrannidis, sub Philippo ejus filio adultæ, ac denique sub Albano, ultimum excidium nomini Belgico minitante pertæsæ, formidabile super capita excusserant Imperii jugum.

Quapropter natæ primo singularum aliquot Civitatum, dein totarum Provinciarum Hollandiæ, Zelandiæque in primis ab Hispaniæ Rege defectiones, quibus aliæ quinque ditiones se mox junxerunt. Hac ratione factum, ut anno 1579 fœdus inter eas Ultrajecti iniretur, indeque Ultrajectinum est dictum. Inito demum eo fœdere, indictis comitiis, singularum ditionum. Legati ordinum, aliquoties in unum convenerunt, dictique sunt *Ordines Generales Fœderati Belgii*. In his summus militiæ Imperator, Provinciarum ditionumque omnium Gubernator Gulielmus Nassovius Arausionensis Princeps, Belgicæque libertatis primus Auctor & Stator creatus est. Leges quoque promulgatæ, secundum quas res Reipublicæ administrarentur.

Cum vero nondum status, continuusque esset ordinum illorum conventus, negotiaque publica ordinarium quendam

& assiduum requirere Senatum viderentur, qui decreta & consulta ordinum Generalium executioni daret, & ad quem oblata omnia negotia statim referri possent, electum est consilium status, vulgo *den Raedt van Staten.* Hujus munus erat, Leges ab ordinibus Generalibus præscriptas observare, illasque observandas indicere, commune Fœderatorum ærarium curare, stipendia persolvere, curare nequid Respub. detrimenti caperet: denique de gravioribus omnibus negotiis, de quibus adhuc nihil ab Ordinibus Generalibus decretum esset, ad ordines singularum ditionum referre, urgenteque necessitate Generalium Ordinum conventum indicere, ac flagitare. In minoribus vero, levioribusque, pro arbitrio consulendi decernendique habuerunt potestatem. Majoris autem momenti res etiam inconsulta Ordinum Generalium auctoritate, ipsi decernebant.

Ordinarius vero ille Senatus, ex supremo Gubernatore & singulis singularum Fœderatarum ditionum Legatis constabat, quibus adnumerati sunt Thesaurarius vel custos ærarii, & qui à Secretis essent tres Secretarii.

Omnia hujus Senatus membra, hoc se solenni obstringebant juramento, se in administratione muneris sui, non singulis ditionibus, à quibus Legati essent, sed vero omnibus fœderatis ex æquo addictos fore, seque singulis ternis mensibus rationem consiliorum reddituros.

Nulla fixa sedes Senatui, aut conventui tum fuit assignata, sed modo in has, modo in alias ditiones migrare, oblata rei necessitate legati Provinciar. tenebantur.

Enimvero ubi Reipub. Fœderatæ res majoribus in dies incrementis augerentur, placuit tandem supremum statum & fixum conventum sive Senatum constituere, qui proprio nomine *Ordinum Generalium Fœderati Belgii* diceretur

At, cum consilio Status, Legatus Angliæ ex pacto interesset, ut eo melius libertati consuleretur, ne quis omnium arcanorum particeps esset extraneus, leviores res gerendæ consilio status sunt relictæ, majores vero omnes novo & supremo committere consultius visum est.

Singularum Provinciarum Legati, Ordines Generales vocantur, quod in supremo consessu congregati, non tam singularum ditionum res, quam omnium Fœderatorum junctim curant. Igitur solennes ipsis ob auctoritatem tribuuntur titu-

tuli,

tuli, ut dicantur *Hooch-Moogende*, h. e. celsi & potentes. Singularum vero ditionum ordines tantum *Edele-Mogende*, Hollandiæ West-Frisiæque *Edele Groot-Mogende*, vocentur.

Dictum est, ex singularum ditionum Legatis, supremum Senatum constare Fœderatæ Reipub. Quapropter in eo septem sunt Ordines Legatorum pro ditionum VII. numero.

Primi sunt Legati Geldriæ, 2. Hollandiæ, 3. Zelandiæ, 4. Ultrajecti, 5. Frisiæ, 6. Transisulaniæ, 7. Groningæ, His additur actuarius seu Secretarius.

Civitates Brabantiæ, aliæque ditiones vi armorum à Fœderatis subactæ, superioribus annis rogavere, ut sibi in supremo Senatu dicendæ sententiæ jus esset, quod quia inconsultum visum, ideoque denegatum est petentibus.

Gubernator militiæ supremus, in hoc conventu Senatus, locum sententiæ dicendæ non habet, sed ejus consilia tantum pro Repub. expetuntur vel sponte oblata audiuntur.

Præses supremi hujus Senatus, non idem semper est, sed singulis octiduis mutatur, ejus personam repræsentant ex ordine, nunc Geldriæ, nunc Hollandiæ, aliarumque omnium fœderatarum ditionum Legati.

Illi autem creantur ex singularum Provinciarum ordinibus ita, ut quælibet ex suo corpore unum vel plures sibi eligat & ad hunc Senatum mittat, si plures sunt unius Legati, unum tantum habent suffragium.

Stipendia illis à sua cuique persolvuntur Ditione. Hujus vero officii dignitas à plerarumque Provinciarum ordinibus in triennium suis concreditur, ab aliis in sexennium, pauci ad vitam illâ defunguntur.

Summa igitur his Imperii potestas est tributa, in illis, quæ ad commune pertinent fœdus, utq; eligendi terrâ marique supremi Imperatoris, illumque ad juramentum cogendi, ut Fœderatæ Provinciæ in mutua amicitia maneant: nullo tamen imperandi jure, sed inspectione. In sacramentum conscriptum militem adigendi, &c.

Præterea ad supremum Senatum, omnia deferunt exterorum Legati, Gubernatores ditionum singularum, ditionum ordines, vel quilibet etiam privatus. Dein singuli ad suæ ditionis ordines deliberata, & relata perscribunt, si majoris

sint

ſint momenti; & ſuper his eorum poſtulant ſententiam & decretum. Decretis acceptis, ſinguli Legati ſingula decreta à ſuis accepta in hoc promunt Senatu; tandem ex his, nomine omnium Fœderatorum, unum conficitur decretum, plurium aſſentientium prævalente conſenſu, (iis tamen rebus exceptis, quæ tributa, aut inſignem aliquam Reipub. mutationem ſpectant, in quibus omnium unanimis deſideratur conſenſus) fit SCtum.

Supremo Senatui alius inferior eſt additus, vulgò dictus *den Raet van Staten*, quaſi conſilium Status Fœderatorum ordinum, Hic ex talibus conſtituitur Legatis, ex quibus ſupremus, niſi quod in hoc perpetuum agat Præſidem, & ſententiæ dicendæ jus habeat ſupremus militiæ Imperator.

Ad hunc ordinaria & extraordinaria negotia minora omnia, quæ commune fœdus & militiam ſpectant referuntur.

Dictum eſt, quod conventus Ordinum Generalium ex particularibus unitarum Provinciarum ſtatibus conſtet.

Illi autem particulares ſtatus ex duobus componuntur ordinibus, nimirum Nobilium & Civitatum, qui ſuos utrimque Hagæ-Comit. habent delegatos.

Cum ex nata occaſione, maxime gravia negotia, univerſum Fœderatarum Provinciarum emolumentum ſpectantia, occurrunt, tunc Generalia indici ſolent Comitia dicta *de Generaele Vergaederingh*. Ad hæc conveniunt Provinciarum Delegati, majore pro ſolito numero, vel ſi placuerit, minore. In his comitiis de bello inferendo, vel arcendo, induciis ineundis, fœderibus faciendis, tributis novis imponendis, &c. conſilia haberi & decerni ſolent.

Ut rata habeantur hæc conſulta Senatus, opus eſt omnium Provinciarum unanimi conſenſu. Quod ſi alterutra Provinciarum à communi diſſentiat ſuffragio, neque ullo modo aſſenſum præbere velit, tunc in tali caſu Delegati Provinciarum ex ſuo ordine eligere ſolent, qui diſſidentem Provinciam rationibus ad conſenſum communis ſuffragii pervincant, hocque modo obſtinata pertinacia rationi cedere ſolet. Ita quondam Zelandia ut induciis Hiſpanicis ſubſcriberet, evicta eſt rationibus.

Illa Generalia Comitia rariſſime indici ſolent, ubi non

solum

solum Provinciæ unitæ omnes, Nobiles præcipui cum præcipuis Civitatibus ex qualibet congregantur.

Præter superius expositum Consilium status, etiam est consilium *Ammiralitatis*, ita dictum, & *Consilium Ærarii*; quæ à Generalibus dependent ordinibus. Ad consilium ærarii sive rationum, omnia Provinciarum unitarum tributa deferuntur.

Consilium maritimum vulgo Ammiralitatis negotia rei nauticæ administrat, ipsi committuntur nummi, quos Provinciis Fœderatis reditus maritimi adferunt. Omnes vero deputati, qui huic consilio intersunt exceptis Nobilibus, pro tempore mutari solent.

Rei maritimæ non unum, sed plurima consilia Generales ordines constituerunt, idque in tribus potissimum maritimis ditionibus, Hollandia, Zelandia, Frisia. In Hollandia tria sunt, Amstelodamense, Roterodamense, Hornanum, unum in Zelandia, Midelburgense, unum in Frisia, Documense, nunc Harlingam translatum, Singula hæc consilia ex 7. constant Senatoribus. Hollandica ex 4. Hollandis & tribus aliis, Zelandica ex totidem, Frisica ex 4 quibus additur unus Secretarius & unus fisco maritimo Præfectus. Caput consiliorum supremus est Gubernator, Auctoritate Ordinum. Hagæ Comitum ordinarie hæc consilia sedem habent, excepto Ammiralitatis consilio, quod in plurima membra divisum, & per multas provincias diffusum.

Ut Verbo absolvamus, ne præter instituti rationem fusiores simus, sciendum; quamlibet seorsim spectatam Provinciam suprema pollere auctoritate. Majestas autem & eminentia ordinum Generalium, in unione locum habet.

Civitates quoque præcipuæ quædam majores vocantur, sunt autem illæ Dordracum, Harlemum, Delphum, Lugdunum, Amstelodamum, Gouda, Cæteræ olim inter minores nomen suum profiebantur. Quemadmodum vero ex Nobilium & Civitatum ordine status particulares, ita etiam ex his duabus classibus Generales constant status.

In gravioribus negotiis particulares Provinciarum status conventus instituunt, rerumque suarum satagunt, maxime vero fonticis rebus, magna Generalium ordinum conscribuntur comitia. Quod Regimen Urbium Hollandicarum singulare spectet, illud constat ex Prætore, ex Senatu, Consulibus & Scabinis.

Prætor

Prætor in singulis unus tantum est, qui non quidem juris dicendi aliquam habet potestatem, sed in criminalibus (vulgo ita dictis) causis, Comitatus nomine, publicus quidam est accusator, qui adversus reos opud Scabinos actionem instituit: hic expensis accusationum capitibus, jus dicunt. Stipendium publicum ejus nullum est, sed ex reorum multis ipsi illud adjudicatur.

Senatus Urbis amplissimus, vocatur vulgo *den Breden Raed*. Constat Leidæ ex 40, in nonnullis 30. plerisq; 40. civibus ditioribus. Hic Senatus non solet convocari, nisi ubi eligendi ac creandi novi sint Consules, novique Scabini; tum quoties Comitia Ordinum convocantur, quo capita rerum expendant, de quibus in Comitiis erit deliberandum. Et quicquid majori hujus Senatus parti visum fuerit, pro sententia totius illius Civitatis in ipsis habetur comitiis.

Dicti Senatores publici coadiutores sunt Consulum & Scabinorum, quorum perpetua est dignitas. Consulum & Scabinorum ambulatoria.

Deliguntur ex his Senatoribus Consules, & Scabini pluribus ipsorum Senatorum suffragiis.

Consules alibi sunt 4. alibi tantum 2. numero, Dordraci tantum unus ad hos politia Civitatum spectat.

Scabini numero alibi 7. alibi novem sunt, qui non alii, quam judices Civitatum judicantur, qui in foro ac tribunali suo statis diebus terve quaterve hebdomadatim cognoscunt de caussis tam civilibus, quam criminalibus à Prætore oblatis. Gravatis sententiâ, appellatio conceditur ad confessum judicum Provincialem, qui Curia Hollandiæ vocatur, inde ad consessum superiorem, quem supremum dicunt Senatum, & si nec ibi satisfactum parti est, revisio ab ordinibus Hollandiæ impetrari solet, à quibus juxta Senatum alii judices constituuntur: constitutâ tamen in temere litigantes multæ pœnâ 40. In Curia Hollandiæ quinque & septuaginta, in supremo Senatu, ducentorum florenorum, si nullum fuisse in sententia commissum errorem reperitur.

Jura, quibus utuntur duplicis sunt generis, alia Regionis propria, alia Romana sunt.

In civitatibus singulis, singulis minoribus causis deligi solent è corpore Civium nonnulli, qui *Commissarissen op de kleyne saeken* vocantur, sive judices ad causas minores dati, quæ

quæ ſummam 70. florenorum non excedunt. Illis committuntur etiam actiones, quæ injuriarum nomine inter Cives, heros herasq; famulos famulasq; oriri ſolent. Hiſce judicibus ſemper aliquis Scabinorum præeſt, deligiturque inter alios ex civibus Romani peritus. Si quis tamen in hoc judicio læſum ſe conqueratur, ad ipſum Scabinorum tribunal provocandi habet poteſtatem.

Tandem Senatui Urbano & Collegio conſulum ac Scabinorum continuo addictus eſt Aſſeſſor, dictus Penſionarius ſive Syndicus, qui eloquens & juris Romani peritus eſſe debet, utpote in oblatis majoribus negotiis, os & oraculum Civitatis. Atque hoc modo Regiminis, brevius expoſitos, Fœderatum Belgium felici concordiæ nexu magnis excrevit incrementis, ut nunc ipſi ad ſummam rei præter perennitatem deſit nihil.

DE OPIBUS ET POTENTIA FOEDERATÆ REIPUB. BELGICÆ.

DIcendum nunc de nervo Imperii Belgici, opibus nimirum hujus Reipub. ampliſſimis, quæ ex variis colliguntur proventibus.

Primum quondam, omnes & ſingulæ Fœderatæ ditiones quotannis pro communis cauſſæ defenſione canonem præſtare tenentur, quem vulgo quotam dicunt. Hic vero canon pro conditione cujuſlibet provinciæ ſolique bonitate, major vel minor ſolvendus. Et in illos erogandus, quibus aliquid debebat Reſpub.

Secundo ſunt licentiæ, ut vocant, ſive vectigal, quod nomine mercium, terrâ marique invectarum penditur. In eam rem diſpoſiti ſunt, in omnibus partibus & Civitatibus publicani dicti *Licent-meeſters* ac *Cherchers*: qui exploratis mercibus, earum nomine conſtitutum exigunt vectigal. Tertium tributum eſt ex literis Salvi conductus vulgo *Paſpoorten*, quod quondam imponebatur illis, qui ex ditionibus Hiſpanicis, ad ditiones Fœderatas ad aliquod tempus ſe conferebant.

Sunt porro tributa, quæ in limitaneis civitatibus Brabantiæ & Flandriæ ſub Fœderatorum ditionem redactis, vini, cerevisiæ, ſalis, ædium denique ac fundorum ſingulorum nomine penduntur.

Accedit

Accedit his præda militaris ab hostibus accepta, cujus portio Reipub. cedit.

Auxiliare etiam æs huc spectat, quod Fœderati Principes, Galli præsertim ac Angli, quoties Belgæ cum Hispanis aliisque implicantur, in ærarium Fœderatorum conferre ex vi fœderum tenebantur.

Ita Galli suo ære quatuor peditum, equitum 200. millia in Fœderato Belgio alere tenebantur.

Aliud commodum ex ære fœnebri percipitur. Illud vocatur pecunia à privatis volentibus Reipub. credita: hac cum conditione, ut illis volentibus sors cum usuris reddatur. Usuræ vero, quæ hoc nomine à Repub. persolvuntur, sunt floreni annui centum, pro annuo sortis usu bis mille Florenorum. Præter superius expositas augendi ærarii rationes, tributa tam ordinaria, quam extraordinaria constituta sunt.

Ordinaria sunt quæ semel imperata, semper exiguntur.

Extraordinaria autem, quæ pro diversa ratione & necessitate Reipub. subinde exiguntur, subinde non item.

Tributa extraordinaria triplicia sunt. Primum est singulorum capitum dictum *Hooft gelt*, secundum singulorum caminorum *Schoor-steen gelt*, tertium, omnium opum ac possessionum *de Twee honderste penningh.*

Censio capitum ita instituitur, ut cujuslibet capitis nomine nummus (vulgò florenus) Reipub. pendatur. Excipiuntur ab hoc pauperioris conditionis Cives: semel tamen ille census tantum actus creditur, quod multi illum præstare detrectarint.

Ordinaria tributa, multa sunt, primum se offert tributum salis *Sout gelt*, tum vectigal cerevisiæ, assium 20. in singula vasa, vectigal cerevisiæ, quod solis impositum est cerevisiæ coctoribus, & aliud, cauponis imperatum. Vectigal aceti, 4. constans florenis & 16. assibus, in singula majora dolia. Amen dicta Vectigal vini gallici, butyri, olei, candelarum, rotundæ mensuræ, vulgo *den Impost van de Rondematen.* Hoc penditur pro omnibus illis mercibus, quæ rotundæ formæ mensuris mensurari solent.

Vectigal cespitum & carbonum. Mercium durioris, rudiorisque materiæ, vulgo *de Imposten van Grove Waeren* vectigal ligni, *den Impost van Brandt-Houdt*, Vectigal pannorum, vehiculorum, cujusque generis agrorum,

consitorum agrorum, Vectigal ædium *den Impost van de Huysen*. Vectigal famulorum & famularum uno annuo constat floreno. Vectigal omnium immobilium bonorum, sub quibus majores naves comprehenduntur, vectigal magni & parvi sigilli.

Reliquas tributorum species, quæ adhuc multæ restant, hic non exponemus, cum publica Ordinum Hollandiæ auctoritate impressæ legantur.

Quoniam & in hoc Reip. primarium fulcrum constat, ut opibus potentes habeat cives, unitarumque Provinciarum incolæ hoc nomine omnium in Europa nationum incredibili opum vi florentissimi judicentur, non absonum erit, in illarum fundum & scaturiginem oculos defigere.

Quæ ad tantam potentiam Fœderatum Belgium evexerunt, duo sunt præcipua, mercatura, & manifactura, ut vocant, sive artes mechanicæ. Florent autem admodum mercatu præ reliquis Provinciis, Hollandia & Zeelandia, quæ navibus suis totius orbis remotissimas, veteribusque vix nomine cognitas adeunt Regiones, ex quibus omnium rerum acervum cumulant. Ad majus mercaturæ incrementum inventæ sunt duæ societates; Indiæ Orientalis, & Occidentalis, quarum quidem prima stupendis divitiis ad illam jus habentes auxit adeo, ut etiam Occidentalis Indiæ mercatorum Belgicorum accepta damna abundè compenset.

Ad hunc melius promovendum, in majusque indies augendum mercatum, quædam inventa sunt subsidia, in gratiam mercatorum à Fœderatarum Ditionum Patribus introducta.

Primum est subsidium securitatis, quod pro certo pretio constituto, salva fore bona mercatoris in se recipit alius. 2. est, Taberna argentaria, vulgo *VVisselbanck*. 3. Institorium *de Factorien*.

Inter reliquas artes mercaturam in Belgio stabiliendi, hæ judicatæ sunt maxime conducibiles 1. ne nimiis gravetur oneribus, 2. ne conjungantur Oriens & Septemtrio cum Occidente, h. e. ne mercatores, qui ad Orientem & Occidentem hàbitant, puta Hamburgi, Dantisci, Regiomonti, &c. plagas Orientales Indicas adeant, 3. Ut omnes mercatores, præsertim peregrini commode accipiantur, 4. Ut ab ordine mercatorum omnes avertantur contumeliæ 5. Ne merca-

 toribus,

toribus, qui arcana norunt mercaturæ, extra territorium migrandi concedatur licentia, oblatisque beneficiis curandum, ut animum habeant remanendi 6. Ut opifices omni studio foveantur, quorum præcipui sunt Pictores, tinctores, lapicidæ, aliique numero propemodum infiniti.

Piscatorum pariter copia, si ullibi, certe huic Reipub. hic admodum est utilis. Horum quidam balænas, alii haleces capiunt.

Accedit ad tantum exterarum opum in has oras confluxum etiam soli Belgici fertilitas, in quo pascuus vel cerealis ager, ingens præstat suis emolumentum, primo Hollanda, Frisia, Omlandia, altero felix est dominuim Ultrajectinum.

Enimvero Hollandia præ reliquis hoc munere naturæ beatissima est, quod lætiorem producat graminis proventum, ex quo, innumeri vaccarum greges pascuntur, hæ incredibilem lactis præbent copiam, & privatis magnam faciunt bonorum accessionem.

At vero in hoc tam diffuso divitiarum Belgicarum argumento, jam nos diutius non occupabimus; cum ex instituto magnis Viris plenas fecerit paginas. Tribus autem claudimus; nihil in Belgio adeo est vile, quod non sit parandis nummis utile.

VITES ET POTENTIA UNITARUM PROVINCIARUM.

Illæ vel terrestres vel maritimæ sunt. Terrestres spectantur in fortalitiis & 2. copia bellici apparatus, 3. conditione & numero militium. Quantum ad fortalitia, illa in his Provinciis sunt arte & præsidio fortissima; Zelandia quod in plurimas distincta sit insulas, accessu plane est inaccessibilis, non secus ac Hollandia, multis fluminibus & fossis circumflua. Omnia limitanea unitatum Provinciarum loca sunt munitissima. Neque sane ullibi Belgicus deest apparatus, cum armorum incredibilem habeant abundantiam.

Militia Belgica partim extraneo, partim indigena constat milite, Hollandi tamen & Zelandi pedestri militiæ parum sunt idonei, contra ad maritima prælia vel soli apti nati. Nervus igitur pedestris militiæ in extraneo milite situs est,

est, quo Principes Auriaci in gravissimo contra Hispanos bello, præclare se gesserunt.

Dum maritimas expendimus Vires, spectanda se præbent: 1. ingens navium bellicarum numerus, 2. facilitas rerum ad illas muniendas necessarium, 3. Abundantia nautarum. 4. Peritia navigationis. His omnibus bellicis præsidiis, unitæ Provinciæ adeo sunt instructæ, ut vix ullam viribus majorem super se agnoscat Rempub. Has pluribus expositas ejus vires vid. ap. Cardin. Bentivogl nella Relation. delle Provincie unite di Fiandra l. 1. c. VII.

SPECIALIS FOEDERATARUM PROVINCIARUM EXPOSITIO. HOLLANDIA: MORES EJUS INCOLARUM

Hollandi ut plurimum procero sunt corpore, robusto, bene composito, facie grata, integrâ valetudine, Fœminarum quoque formam decora longitudo commendat. Illæ naturali pulchritudine, nullo fuco inquinatâ eximiæ sunt. Imprimis autem in Nord-Hollandia plures quam alibi formarum specie præstantes reperies, quæ tamen liberiore potu plerumque corrumpantur. Quod naturalem in omnibus actionibus, verbisque suis præ se ferant libertatem, id ipsis vitio stultitiæ adscribitur, præsertim cum liberiori ioco & facetiis, dicteriisque utantur. Verum crebrius quod ipsis intercedit cum reliquis nationibus commercium illos in sermone actionibusque satis fecit circumspectos, ut etiam non iniqui in hoc reliquorum esse possint censores. Neque tamen ideo pectore sunt duplices. Tantum autem abest, ut ingenii sui solertia ad alios decipiendos abutantur, sed ut hoc clypeo contra aliorum insultus liberi sint.

Insignia olim Belgium protulit & aluit ingenia, illisq; præ reliquis Nationibus valde inclaruit. Maxime celebres viri fuêre Erasmus, Joannes Secundus, Johannes Douza, Adrianus Junius, Daniel Heinsius, quem Gallicus scriptor *delices de la poësie Latine & Flamande de nostre temps* appellat, Vossius, Grotius, Boxhornius, Barlæus, ut alios magnos taceamus Viros. Reperies hic insuper plurimos, qui in pictura insigni-

ter excellant, alii admodum industrii, audentes, & peregrinationum, imprimis maritimarum studiosi sunt. In conversatione modestos, placidos in agendo, humanos & studiosos, ad ipsam parcimoniam velut natos, natura esse voluit.

Sexui muliebri elegans indoles, innocua agendi loquendique libertas, ad minus suspectam familiaritatem accedens, lœtus & cantilenis addictus animus, lepores & ingenuæ festivitates ultro venerationem conciliant. In illa tamen morum elegantia vestiumque ornatu splendido sumptuum parcissimæ sunt, etiam curas viriles dextre obeuntes. Igitur mercatus ergo crebrius iter faciunt, nundinas foraque publica frequentant, emunt, vendunt, lucrum faciunt. Hoc tamen laborant vitio, quod plerumque maritis imperent, & rei familiaris caput esse affectent.

Summum autem marito inde nascitur opprobrium, si male suam tractet conjugem, vel si uxor honoratioris conditionis, maritum suum injuria aliqua afficiat. Virgines modestæ affabilitati, de studio se dant, quæ si amore capiantur alicujus, etiam refragantibus parentibus nubunt, seque clam abduci non ægre patiuntur. Enimvero rarissima hujus licentiæ inter digniores familias exempla reperiuntur.

Nobilus quamvis proprio studio mercaturam non exerceant, sæpissime tamen cum aliis societatem mercaturæ ineunt, lucri & damni ex æquo participes. Multi, qui in juventute sua operam studiis dederunt; gradusque Doctorales assumserunt, ductis in matrimonium uxoribus, mercaturam exercent, studiaque sapientiæ cum honesto jungunt mercatu. Ipsa juventus Hollandica admodum excitatæ est indolis, & nunquam reperitur otiosa.

Delicatum cibi apparatum frustra sæpius apud Hollandos quæres, maxima equidem illorum pars parco & simplici contenta est cibo, butyri caseique bolus obsonii multis, etiam prandii & cœnæ loco. Ubi melius volunt comedere, bovinam vel aliam carnem semel coctam, per totum octiduum ad mensam referunt. Marinorum piscium crebrior illis est usus. Potus illorum ordinarius cervisia est, digniores vinum Rhenanum in propriis servant cellis.

Rustici caseo & butyro cum liberis suis contenti sunt, multosque in Nord-Hollandia annis confectos reperies senes

ſenes, qui nunquam nec vinum nec cereviſiam guſtarunt.

Accedimus ad Ornatum muliebrem. Ille in præcipuis urbibus magno fœminis conſtat pretio, ideo quod valde ſplendidus ſit. Nobiles more veſtiuntur Gallico, illamque linguam valde adamant.

Ædium nitores, ſplendidumque apparatum adprime ſectantur, in quam rem certas Amſtelodami alibique locorum mercatores alunt, ancillas, quæ ſingulis hebdomadibus, fricando, poliendo, radendo, exquiſitam ædificiorum elegantiam operoſa induſtria ſollicite procurant.

Cum ſolennia celebrant ſponſalia, ſi magnæ alicujus conditionis ſponſus vel ſponſa ſunt, tum primum certo die, Seniores, ſponſum ſponſamque ſalutatum eunt, illique optima quæque precantur. His dein ſedentibus vinum præbetur aromaticum, vulgo hypocras dictum. Altero die juvenes cum virginibus ad ædes ſponſæ concedunt, & quilibet juvenis ſuam, quam eo deducit, habet virginem, tum quivis de inito matrimonii voto fauſta precantur ſponſæ. His ibi congregatis, vina cum bellariis offeruntur, mox ad choreas itur, quæ Gallico more ſolennitur hilariterque peraguntur, & totas ſæpe noctes ſaltantium paribus inſomnes ſubripiunt. Ubi ſaltandi finem fecerunt, quilibet juvenum ad deſtinatum apud amicos hoſpitium virginem ſuam deducit, itaque diſceditur.

In nuptiis, ſuas etiam obſervant peculiares conſuetudines, Poſtquam enim dies nuptiarum venit, ſponſa inſigni ornata habitu, rhedaad templum, cum aliquot devehitur virginibus, quas in hunc actum rogatas *Speel-Meiten* vocant. Sponſus pariter ibi cum ſibi adjunctis duobus amicis, *Speel-Knecht* dictis, ibi ſponſam operitur. Peracta publice miniſtri verbis deſponſatione, duorumque illorum comprobato in Eccleſia matrimonio, ſponſa ad nuptiales revehitur ædes, quam ante fores ſponſus excipit. Poſt virgines cum ſponſa de feneſtra ſaccharum inter vulgus projiciunt, dein ad menſam accumbunt, qua ſublatâ, ubi non eſt prohibitum, choreas ex ordine ducunt, varioſque ludos jocoſos, inter quos multi ſunt inepti, exercent.

Nunc à nuptiis ad exequias eundum. In illis Hollandi parvas adhibent cerimonias. Cum aliquis ſpectatus conditione

tione ſpectatus obiit, amici defuncti, ſchedulas imprimi curant, in quibus Nomen defuncti, dies ad ſepulturam diſtinatus, domus, ex qua efferri debeat, cum invitatione ad exequias, ſignificantur.

Mortuus ſine omni cantu ad templum defertur, lecto in anteceſſum cujuſlibet exequiatoris nomine, cum additâ petitione, ut peracto funere, in domum iterum redeant amici. Illatum in templum cadaver bis in circulum ducitur, poſtea humatur, adſtantibus videntibuſque exequiarum hoſpitibus. Peracto hoc ultimo humanitatis officio, eodem ordine, omnes ad ædes defuncti, proximum illius amicum conſequuntur. Tum primus lugentium, paululum in medium procedit, gratiaſq; tacitè, flexu corporis modico, coronæ agit. Hoc poſtquam factum, in ædes funebres ordine quilibet intrat, ad januam ipſi placentula porrigitur, mox unum & alterum vitrum vini, unus alteri propinat. Qui tamen hodie mos in deſuetudinem apud digniores venire videtur.

Ut mutuâ cives coaleſcant concordiâ, Hollandiæ Urbes hunc non contemnendum introduxerunt morem, ut Cives certo convenia nt tempore, & per aliquot dies cum uxoribus ſuis ſolennia celebrent convivia, mutuamque hac ratione inter ſe ineant & roborent amicitiam. Hanc conſuetudinem *Hoofden* vocant. Sumptus, qui hic impenduntur, colliguntur ex privatis multis, quibus exigendis, ob aliquem errorem à cive commiſſum certi à Magiſtratu conſtituti ſunt, in qualibet Urbis parte ditiores Cives, qui ex commiſſa ſibi à Magiſtratu poteſtate; de minoribus inter concives controverſiis cognoſcunt, pœnaſque illis ob delicta irrogant. Hi vocantur *Hooft-Heeren*, illiſque præſunt, quilibet in ſuo diſtrictu conventibus, qui ſuas certas Leges & ſtatuta habent, quæ curatius obſervari ſolent.

Filias Hollandi ſero in matrimonium elocant, contra juvenes, quibus vix prima lanugo mentum veſtit, uxores ducunt, interim primæ juventæ annos inter vagas libidines, ſcientibus, nec tamen ſerio id prohibentibus parentibus, vix alio pejore exemplo, deducunt. Quin tota Hollandia non præter rationem graviſſimorum cenſuræ ideo patet, quod in ſcortationes & adulteria tot & tantorum exemplorum, ipſoſque alieni matrimonii obſeſſores leviſſima vel ſæpius nulla pœna animadvertat.

Alterum vitium, quo hujus Regionis incolæ, præ reliquis laborant, avaritia est, & habendi immensa cupido, verum hoc tamen mirari satis nequit, quod unus civis alterius promota velit auctaque commoda, Præsertim ubi cum peregrino controversia est. Neque in hac gente alienæ rei præter fas retinendæ illicitam videbis voluntatem: quin ubi quicquam inventum est, illico ad virum curritur, qui publico pelvis clangore per plateas denunciet amissum, nomenque inventoris edicat. Nos aliquando pauperrimæ mulierculæ exemplum mirari satis non potuimus; quæ, cum aliquot aureos nummos non levis pretii & ponderis in via reperisset, illos per præconem, inventos vulgare voluit.

RELIGIO.

PLurimæ sunt in Hollandia Religiones, præsertim Amstelodami, quarum vel 30. numerantur species. XII. sunt ad minimum, quæ singulis diebus Dominicis liberam concionandi habent potestatem, hos inter sunt Arminiani, Anabaptistæ, Augustani, Calviniani, Catholicis publicum Religionis exercitium interdictum est.

Cum vero Anabaptistæ in tot divisi sint sectas, non ultra 6. tamen numerantur, quibus data esset libera conciones habendi potestas. Tolerantur insuper Amstelodami Judæi, qui Lusitani esse creduntur, suosque ibi habent conventus & Synagogas publicas. Plurimi pariter Leidæ inveniuntur Arminiani, quibus tamen libera non conceduntur intra Urbem exercitia. Ipsi Roformati supremâ in omnibus pollent auctoritate.

REGIMEN POLITICUM.

ORdines Hollandiæ, West Frisiæque, bipartiti sunt, in duoque membra distributi.

Constat equidem Regimen, partim ex delegatis Nobilium, & illius Provinciæ equestris ordo, vulgo *die Ridderschap ende Edelen* vocatur, partim ex Civitatibus, quæ vulgo *die Steden* dicuntur.

Civitates quod spectat, illæ collegium Senatorum urbicorum habent, vulgo *Vroedtschappen* dictum. Hoc ex insignio-

insignioribus patriciis, civibusque constat, numero alibi 40. alibi 36. alibi 32. alibi 29. alibi 24. alibi 20.

Penes hæc sola Collegia, tam deliberandi, consultandi, ac decernendi de negotiis totius ditionis, quam Urbis jus & potestas est.

Eliguntur in his collegiis quotannis Magistratus 4. ordinarii, tres vel duo Consules, qui vulgo vocantur *Burgemeesters*, septem aut plures judices, Scabini, aut *Schepenen* dicti, hi omnes per annum muneri præsunt.

Munus Consulum est, rebus Politicis adesse, & curare, ne quid Respub. capiat detrimenti.

Scabini administrandæ justitiæ, & controversiis cognoscendis præsunt.

Atque penes hæc Magistratuum collegia summum est Imperium, per Hollandiæ West Frisiæque Civitates.

Itaque collegia hæc Magistratuum & Senatorum Urbanorum, cum Nobilium conventu conjuncta, totum Hollandiæ corpus repræsentant.

Solent Nobiles in Comitiis, solenni & competenti numero 12. fere, aut 13. sese sistere. Civitates vero Consulem cum nonnullis mittunt Senatoribus, pro rei nimirum necessitate. Senatus perpetuo Hagæ Comitis celebratur ex Deputatis Ordinum constans, qui vulgo *Gecommitteerde Raeden* dici solent. Eum unus ex Nobilibus, & singularum Civitatum singuli Legati constituunt, quorum hæc dignitas triennii terminatur spatio; est & unus Assessor ICtus, dictus *Raet Pensionarius*.

Cum ad statutum diem, XII. ex Nobilitate & alii singularum civitatum Legati Hagæ se sistunt, constituunt supremum illum & extraordinarium Ordinum Hollandiæ conventum, qui vulgo *de Vergaederinge van de Staten van Holland ende VVest. Friesland* vocatur.

Legati, quos hujus causa singulæ mittunt Civitates, tres fere sunt numero, nempe unus Consulum, unus ex Scabinis, aut reliquo Senatorum ordine, quibus adjungitur 3. qui Pensionarius Civitatis appellatur.

Supersunt duo adhuc alia collegia, quæ collegia rationalium solent appellari, Primum, habet administrationem publicorum Comitatus Hollandiæ bonorum, quæ plerumque regalia vel Dominia solent dici. Nomen habet *Kamer*

van

Van Reeckeningen, constat ex 5. assessoribus ab Ordinibus Hollandiæ constitutis. Penes alterum est cura inspiciendi rationes vectigalium, tributorum, &c. Hollandiæ Comitatus; Illud constat uno ex ordine Nobilium Legato, & 2. Legatis ex ordine civitatum.

DIVITIÆ ET REDITUS HOLLANDIÆ.

Hollandia omnium hodie Fœderatarum Provinciarum ditissima & potentissima est, quæ singulis annis incredibili nummorum summâ potitur. His judicare licet, ex splendidis Hollandorum ædificiis, numero incolarum incredibili, navium indies huc appellentium abundantia, mechanicorum infinitis Nationibus. Quis præter hos in numerato habebit caupones, flammearios, violarios, carinarios. Textoria ars hic præ reliquis maxime floret, & pannus ex lino confectus incolas præstat opulentos. Butyrum & caseus soli Hollandici proventu uberrimus fructus, cujus incredibilis copia longe lateq; diffusis ministatur Nationibus Teste Guicciard. ultra decem 100. millibus, incolarum lucrum præstat. Porro ex cespite de terra effosso, cuniculis, illorumque pellibus, panni abundantia, materiarum varii generis textrina, quanti non colliguntur nummi? Præcipuum vero lucrum, quod ad Hollandos redundat ex halecum profluit captura, ex qua multæ civitates magnas consecutæ sunt divitias.

Alterum ditescendi apud Hollandos fundamentum præcipuum, in multitudine navium & navigabilibus fluminibus situm est, quorum beneficio hinc inde iter faciunt, & mercaturam exercent. Ipsa Urbs Amstelodamensis suo testatur exemplo, quantis parasangis reliquas omnes civitates, felicissimo superet mercatu, ut non immerito totius orbis opes possidere & protrudere à Barlæo dicatur, cum ita canit:

Quicquid mortalis fingit solertia curæ,
Vel natura suo parturit alma sinu,
Illa dabit, totoque parans commercia mundo,
Nunc emere, & totam vendere semet amat.

Hic mercatores Societatis Indicæ ingenti gaudent opum vi, adeo, ut nostro seculo, unus Amstelodamensis mercator classem navium instruere, illamque auxiliarem Succis in mare Balticum mittere observatus sit.

Harlemenses ex textrina, subtilique sua tela magnas consequuntur divitias.

Delfum ex cerevisiæ coctione dives evasit, cujus copiam incolæ, Flandris, Zelandis, Frisis, Nord Hollandis aliisque ministrant. Dordrachtanæ quoque civitati uti cerevisia, ita præprimis Rhenanum vinum magna præstat lucra.

Leyda pannos optimos aliis exhibet. Cerevisia halecumque captura Goudam commendat. Salis mercatura Enchusam ditat.

Rotterodamum, ex multitudine navium eo appellentium divitias sibi paravit. Horna ex nundinis, quæ mense Majo celebrantur, suum quærit incrementum.

VIRES.

Quælibet hujus Regionis Urbs suos habet cives in certos ordines divisos, qui velut nervus & vires sunt Reipub. Hos ordines communi dicunt vocabulo *Schutterye*, quod plerumque bombardas loco arcuum humeris portent. Præter cives armis exercitatos, conducti quoque militis per certa loca dispositi, non levem alunt numerum. Quantum ad fortalitia, illa Hollandis naturâ & arte ita sunt munita, ut omnibus reliquis nationibus, firmandorum oppidorum, Urbium, artium, fluviorum probatissima ratione & certissimo præiverint exemplo. Munita loca, quæ illis parent, sunt Slusa, Berga ad Zomam, Breda, Gertrudenberg, Husden, Grave, Crevecœur.

Quin ipsa Hollandia honestæ militiæ Schola semper antea fuit judicata. Maritimis Viribus sola Hollandia multorum Principum conjunctâ licet potentiâ superior est, neque ullam uspiam reformidavit magni alicujus Principis, reliquis etiam gentibus formidabilem maritimam potentiam. Ut verbo concludamus, tantus est Hollandis omnium rerum ad bellum spectantium apparatus, tàm audentes in pericula animi, ut hostem citius ad desperationem destinationum adducere concordes queant, priusquam ille consilium agendi apud se constituat, priusque se devictum, quam oppugnantem sentiat.

DE NOBILIBUS HOLLANDIÆ FAMILIIS.

Cum Hollandia omnium rerum & felicitatis beata esset genitrix, insignes etiam familias, Virtute & meritis in patriam illustres producere debebat. Harum nunc præcipuas & Nobilitate generis pervetustas, illasque, quibus Hollandia patrium fuit solum, & adhuc inter vivos sunt ex ordine recensere liceat. Sunt vero illæ:

Brederode,
Wassenaer vel Duvenwoor-(de,
Matenesse,
Schaegen,
Bouckhorst,
Van der Does,
Poelgeest,
Boetzelaer,
Naeldewijk,
Fression,
Wijngaerden,
Van der Duyn,

Sequuntur familiæ, quæ origine non sunt Hollandicæ ut:
Arckel,
Broeckhorst,
Amstel van Mynde,
Hodenpijl,
Rietwijck,
Heusden,
Asperen,
Kroonenburgh,
Egmont.

Reliquarum extinctarum Cathalogum tum etiam aliarum Vid. Chronic. Holland. W. van Gouthoeven. & Theatr. Hollandiæ Boxhor. c. 7. utrumque lingu. Belgica. Ultimùm, multi hic reperiuntur rustici, qui Origine & familiâ Nobiles sunt, sed ob augustiam rei familiaris rusticorum se addixerunt ordini.

JUDICIUM DE HOLLANDIA.

B. M. Cl. Boxhornius de Hollandia ita eleganter ad imitationem, verbis Belgicis, nobis ad verbum Latine datis loquitur.

Belgium Orbis annulus est,
hujusque annuli unio
Hollandia est.
Belgium Mundi oculus est,
hujusque oculi pupula
Hollandia est.
Belgium orbis nemus est,
hujusque Nemoris cedrus
Hollandia est.
Belgium Orbis est gaudii theatrum

hujus-

hujusque theatri deliciæ
Hollandia est.
Belgium Orbis cœlum est,
hujusque cœli sol est
Hollandia.
Belgium Orbis est Regina,
hujusque Reginæ corona
Hollandia est.

Judicium Erasmi Roterodam. de Holland. vid. apud eund. in Theatr. Holland. c. 4. ut & aliud ap. Adrian. Junium.

COMITATUS ZEELANDIÆ.
MORES.

ZElandi mediocris sunt staturæ, verum robusto & subacto corpore, placidi, sed callidi, & ad alios decipiendos apti. Hollandos divitiarum quæstu, licet non divitiis & mercaturæ studio etiam superant, civiliter tamen invicem vivunt, ut pauci ibi reperiantur tumultus. In ædibus suis exacti sunt, comitate & libertate laudabiles, parcimoniæ tamen studiosi, mendicos in vicinia sua non patiuntur, qui ipsis potius necessaria victus suppeditant. Quæ tamen virtus non cujuslibet, sed potiorum conditione propria est. Cæteroquin plebs rudis & incivilis, crudelis & iracunda est. Optimi omnium Belgarum Zeelandi nautæ sunt, qui rei nauticæ experientiâ & in maritimis præliis incredibili fortitudine animorum, & alacritate pollent. Piscatores adhæc optimi audiunt, sed qui faciles excessus in cibo & potu admittunt.

RELIGIO.

NUlla alia hic, quam Reformata toleratur Religio. Cujus publicum exercitium ut in aliis Provinciis, suprema stabilitum est auctoritate, Reliqui diffidentes tolerantur.

REGIMEN.

HÆc insula diu olim à Danis & Normannis fuit possessa, postea Comitibus Hollandiæ paruit, nec unquam peculiarem habuerunt Principem.

Hodie Zeelandia suum peculiarem habet Architalassum sive Ammiral; duos, qui rationibus præsunt, unus Ziriczeæ, alter

alter Middelburgi agit, uterque ex Haga Imperium agendi accipiunt. Curia Zeelandiæ Middelburgi eſt, cumque Gubernator Zeelandiæ in hanc venit Inſulam, in eadem urbe aulam ſuam habet. Status politicus ex Nobilitate, & Civili conſtat ordine.

DIVITIÆ.

ILlæ Zeelandis ex commoda navigatione, induſtriaque mercaturæ maximæ profluunt. Equidem ſalem & vina ex Gallia, ex Hiſpania oleum, alumen, vinum, magnâ evehunt copiâ, & in Livoniam, Pruſſiam, Daniam, aliaque in loca magna important abundantia. Quidam etiam illorum in Orientales Indias, lucrum faciunt, ex quibus aromata, aurum, aliaque ſecum adferunt.

Salem ſingulari arte coquere apprimè norunt, quem nigrum, ex Occidente adferunt. Neque vero ſolum remotioribus, ſed etiam vicinis ſuis, omnis generis merces affatim ſuppeditant; quarum ſingularum nomina hic velle pertexere, nimis foret prolixum.

VIRES.

ILlæ in navium inſtructiſſimo apparatu, bellicoſæ gentis mariſque peritiſſimæ magna frequentia, opibus & ſitu Inſulæ potiſſimum ſpectantur.

GELDRIÆ DUCATUS.

MORES.

OMnes Geldriæ Incolæ, præſertim vero Nobiles in arma naturali propenſione inclinant, Verum aliis ſuperbiæ notantur vitio. Poſtquam vero poſita ſunt bella, jam populus mercaturæ, agriculturæ, & artis mechanicæ occupationibus incumbit. Lingua Geldricæ gentis multum à reliquorum Belgarum ſermone diſcrepat.

RELIGIO.

QUoniam in omnes Fœderatarum Provinciarum ditiones Reformata Religio introducta eſt, ideo etiam hic locorum, nemini, præter Reformatos liberum Religionis exer-

exercitium concessum est. Reperiuntur tamen ibi quidam Arminiani & Anabaptistæ,

REGIMEN.

POstquam Romani, Galli, Dani, Normanni hac essent ditione ejecti, Imperatores Germaniæ illius occuparunt dominium, Geldriæque ex illi adjacentibus locis Præsidem illis dictum *Vooght Van Gelder* dederont, quod sub Carolo Calvo, Rege Galliæ, factum esse dicit Guicciardinus: postea hæc dignitas hæreditaria ab Imperatoribus facta est, qui solum supremam sibi ejus reservarunt auctoritatem, super Vasallos ejus ditionis. Postea hi Tutores sive Præsides nomina Comitum usurparunt, ac tandem Ducum. Ubi autem ad Domum Austriacam ultimum pervenisset, & à Gubernatoribus à Rege Hispaniæ eo missis durius tractarentur, factum est, ut pars Geldriæ in unionem Fœderatarum Provinciarum descenderet, quæ sibi armis adhuc ejus ditionis plura vindicarunt, quibus communi fruuntur libertate. Hodie igitur Status hujus Ducatus constat ex Baronibus, Nobilibus & 4. præcipuis Urbibus. Illi per ordinationem Gubernatoris Geldriæ vel Cancellariæ, vel Consilii Provinciæ congregantur, ob negotia Regionis solennia. Eligitur etiam in eodem statu Gubernator & Cancellarius.

Multa ibi reperiuntur judicia secundum causarum diversitatem, ut sunt Ecclesiasticum, provinciale, ordinaria urbium. Verum à mutatione Religionis, omnes caussæ tam Ecclesiasticæ, quam aliæ ad consilium provinciale remittuntur, ubi Cancellaria, vel etiam Gubernator Regionis & Cancellarius præsident. Hoc consilium etiam de appellationibus Comitatus de Zutphen judicat, gratiamque sceleratis facit. Quælibet ejus urbs suum habet Senatum, reliquis Scabini præsunt. Quantum ad reditus tam Ecclesiasticos quam alios, suos habent rationum ministros, dictos de *Rent-Meester*.

Non præter rem erit, si præcipua Geldriæ oppida illorumque notabimus conditionem, cum de illis quædam quæ invenimus seorsim apud auctores legantur

URBS

URBS NOVIOMAGUM.
ILLIUS STATUS.

EJus Status sub Imperio, sub Principibus, sub Ordinibus considerari potest.

Sub Imperio Noviomagi maxima fuit dignitas, quam Imperator Carolus Magnus cum tribus aliis urbibus Aquisgrano, Ingelhemo, Theodonis villa insigniter ornavit.

Sub Principum Imperio esse cœpit an. cIↃ. CC. XLVIII. cum Guilielmus Holland. Imp. Ottoni III. universam oppignorasset ditionem.

Sub Ordinibus Fœderati Belgii anno cIↃ. IↃ. XCI. esse cœpit, à quo tempore primum inter Urbes cum loco suffragium obtinuit. Regimen illius antiquum, ex primoribus Gentis, vulgique promtissimis constabat. Senatores XXIV. Consules erant bini. Plebs erat per societates & tribus divisa, quas inter præcipua sodalitas S. Nicolai fuit, Ducentum Virorum, administrabat Rempub. tribunitia potestas. Provocatio in civilibus ad curiam Aquisgranensem, nulla erat in criminalibus. Summa totius Reipub. penes Magistratum, Principibus per decretum probandi libertas, contra niti illis fas non erat.

A quo tempore sub Belgica fuit unione, ejus Reipub. forma in quibusdam mutata est: Abrogatæ sunt Fraternitates. In locum Sodalitatis S. Nicolai XXXII. successerunt viri, quos tribunos plebis vocant. Senatorum numerus infra XXIV. quorum electio durante cum Hispanis bello, ex pacto penes Gubernatorem fuit.

URBS BOMMELENSIS.

ILLA inter Hanseaticas civitates nomen & dignitatem suam tuetur, quemadmodam & Tila, bellica fortitudine pariter insignis.

URBS ZUTPHANIA
EJUS REGIMEN.

FOrma hujus Reipub. Aristocratica est, regitur per Consules & Scabinos XII. penes quos est libera electio, & juris summa

summa dicendi potestas. Ab illius judiciis nullæ conceduntur appellationes, totius etiam Comitatus ibi dijudicantur controversiæ, tum vero vicinarum per Cliviam & Velaviam civitatum. Quoties autem res ad universum Comitatum spectantes disceptandæ veniunt, Comitia in Urbem convocantur, eorumque arbitria rata habentur. Hæc & alia memorabilia leg. in dissertat: Histor. Polit. Cl. Viri Georg. Hornij, nuper admodum vulgatis.

DESCRIPTIO FRISIÆ. MORES GENTIS VETERES.

Veteres Frisii ingentes suos animos satis olim sunt testati, ubi imposita sibi à Romanis tributa præstare negarent, seque Romanis rebellione sub Imperio Tiberii opponerent. Colchi, qui etiam ex parte Frisiorum erant, duriter & valde misere vivebant, quod maris inundationi semper essent expositi. Ut mala vitæ levarent, rhetia conficiebant, quibus ad capiendos pisces utebantur.

Hoc nomine maxime laudantur, quod fuerint erga Ecclesias liberales: Liberi & ingenui, amici justitiæ, & æquitatis, integræ fidei, amori & libidine parum subjecti. Hinc ipsis non facile in alios judicium, quod inter se magis amice, & libere viveruut, quam ullæ aliæ Nationes. Terram plerumque cum studio colebant, quæ in causa fuit, quod paucas ædificarint Urbes. A peregrinorum matrimonio non solum abhorrebant, verum ne confinia quidem illorum frequentabant, nec hospitalem unquam noctem peregrino secum concedebant, cum tamen ipsi omnia exhiberent humanitatis officia.

Tam generosos semper gerebant animos, & viribus tantis pollebant, ut per 600 annos libertatis suæ constanter essent defensores, ipsam non solum omnibus vitæ bonis, sed etiam vitâ ipsa potiorem ducentes.

Lacte, butyro & carne, quibus abundabant, vivere solebant, hac ratione tam validi evaserunt, ut vicinis admirationi essent, neque aliunde integras diuque durabiles vires acquirebant, quam quod sero matrimonia contraherent. At vero, quanquam sibi & fortitudinis & tantarum virium essent conscii, rarissime tamen aliis Regionibus bellum in-

ferebant

ferebant, sed agriculturæ potuis operam dabant, externam à finibus vim arcebant.

Venationis & piscationis apud ipsos omnium una erat libertas, quin ipsi rustici, tam eleganti habitu, quam cives culti incedebant, auro & argento vestes ornare, moris apud illos erat vulgaris, nec hoc apud solos Nobiles, at vero etiam apud alios, quibus aliquæ erant facultates, vestes auro & argento, utriusque metalli laminis, tum vero aureis catenis mirifice exornare, capillos pone promittere, quibus non solum in fines excurrentibus, sed per totum tractum auri & argenti glandines appendebant, gemmisque exornabant. Atque ita magnifici sibi esse videbantur.

Inter Nobiles familias hæc erat consuetudo, ut vidua cadaver defuncti sui mariti, nuptiali induta habitu, consequeretur, quæ in signum luctus nigrum & in talos pone demissum flammeum tantum habebat. Ubi peractis funeris solennibus domum iterum redisset, omnem hunc exuebat ornatum, illum non citius, quam ad secunda iterum vota transiens, repetitura.

Qui ex sequiore erant conditione, ideo, quod flammeo nigro non uterentur, aurum & argentum ex vestibus suis demebant, & ita defunctos maritos ad sepulchrum comitabantur.

MORES HUJUS TEMPORIS.

FRisii pulchri sunt mortales, staturâ proceri, fortes, animosi, libertatis amici, sed in donationibus valde parci. Tarde, quid sit amor, discunt, inde ipsis integra valetudine, & viribus soboles nascitur. Raros ibi invenies, qui zelo conjugali laborent, ideo quod rarissima gentis mores norint adulteria: quin mortem potius ferent, quam ob violatum matrimonium sibi illatum dedecus. Hanc ob rem matronalis castitas ibi sancte servatur, quæ omnis fuci & glaucomatis, amorum & libidinum flabellorum expertes sunt. Cæterum Frisii famis & inediæ patientissimi mortales, frigus aliaque naturæ & belli mala illorum animos nihil emolliunt. Contra affabiles, concordes, modesti, in iram lenti, illâ tamen semel accensi, furiosi esse dicuntur.

Addicti sunt tam mercaturæ, quam navigationi, nec quic-

quicquam aliud, quam arma cogitant. Verùm, Nobilitas mercaturam fugit, omnesque generis manuarias operas, quæ omnia infra decorum suæ ponit Nobilitatis. Neque vero plebei vel civis filiam, sine dispendio Nobilitatis ullus ducet Nobilis, vel in Urbe habitabit. Magna pars Nobilium Principum aulas sequitur, reliqui ex militia, cui nomen dederunt, stipendia merent, alii ex annuis vivunt reditibus.

Cum domi agunt, magnum canum venaticorum alunt numerum, & se venatione crebrius exercent. Interea fœminæ illorum, quod domi agunt, habent, fila ducunt, nent, vel culinarias peragunt operas.

Rusticorum præcipuus cibus est, caro, sale & fumo condita, Jusculum aquæ hordeaceæ, lardi quoque plurimum comedunt, æque ac casei, butyri, aliarumque ferarum, quas venatione consequuntur. Singulis diebus dominicis laute vivere, & 14. ciborum diversorum patinas apponere soliti,

Vinarias & cerevisiarias lubentes instituunt compotationes, cum vinum extranei mercatores, hanc propria Regio optimæ notæ suppeditet. Qui sibi propinatum poculum sine caussa respuit, inimici habetur loco. Moris apud illos est, cornua circulis & laminis argenteis munita, inter bibendum adhibere, singulisque vicibus, ubi hoc propinarunt cornu, manum osculandam accipienti poculum porrigere, atque hoc sine ulla sexus distinctione observant.

Nobiles splendide & sumptuose vivunt, habitu pretioso elegantes, servos multos alunt, nec longe viam sine rheda & equo ineunt.

Hodie omnes, Viri pariter ac fœminæ, more Gallico vestiri amant, quæ adultæ ætatis sunt fœminæ, auro & argento in solennibus diebus adeo sunt onustæ, ut alibi vix splendidiores liceat reperire. Frisorum dialectus multum à reliquis discrepat; cujus etiam in ipsius Frisiæ districtibus tanta est diversitas, ut alter alterum sine crebriore sermonis commercio intelligere nequeat. Occidentales tamen Frisi elegantius, quam Orientales loquuntur; sed utriusque Frisiæ incolæ ut plurimum germanicam sonant. Habet etiam Frisorum lingua mixturam quandam verborum germanicorum, vel quę plane sunt peregrina, præsertim multa virorum & mulierum nomina: ut Hayon, Boyon, Ubbon. Udon

Foccon.

Foccon, Ucon, Siccon. Sition, Fejion, Pibon, & alia hujusmodi bene multa, quæ apud Ubbon. Emm. Hist. l. 2. leguntur.

Porro, cum Frisi uxores ducunt, non quærunt virgines tam pecunia & opibus, quam vero virtute & pulchritudine præditas, quæ paris sint conditionis; verum hic laudandus mos, alterius fuit, non hujus est temporis. Hodie enim, etiam Frisis matrimonia contrahentibus Virtus post nummos est.

Sponsa coronâ in capite decora ad Templum magna puellarum catervâ stipata concedere solet. Huic non convivæ, sed parentes proximi, & amici dona nuptialia offerunt. Exemptâ fame, remotisque mensis, varia sonare faciunt instrumenta. Sequenti die, peractis nuptiarum solennibus, Nova nupta capillos, velo tectos gerens, convivis vitrum optimi vini propinat, vel alius liquoris, hoc significans, quod materfamilias facta sit. Fœminæ, quæ nulla prole maritum parentem fecêre, post obitum viri, in consanguineorum vel parentum rediunt ædes, hac tamen cum conditione; ut non nisi finito luctus anno, ad secunda transeant vota. Parentes & consanguinei, in quibusdam locis ad 30. dies, alibi per annum mortuos elugent, nigraque usque ad talos pallia gerunt. Hæc de moribus Frisorum dicta, Auctores habent Tacit. l. 4. Ann. Plin. l. 16. Ubbon. Emm. Hist. Kempi. l. 1. Guicciard. in Belg.

RELIGIO.

EST in Frisia magnus Reformatorum numerus; sectaque Anabaptistarum; in Orientali Frisia etiam Catholici reperiuntur. Altera tamen dissidentium pars validior est, præsertim Embdæ, cujus Incolæ suis se opposuerunt dominis, tam ob libertatem, quam vero Religionis exercitium.

REGIMEN.

POstquam diu Romani Frisiam imperio suo subjectam, non tamen sine creberrimis seditionibus tenuerunt, tandem, cum se potentes viderent Frisii, magnam veteris Bataviæ partem suæ fecerunt ditionis, eo tempore, cum Galli Romanum excussissent jugum. Hanc tamdiu in possessione habuerunt,

buerunt, donec à Normannis & Danis ſede ſua moverentur.

Initio ſeptem Principum comiter obſervarunt Imperia, poſtea 7. Ducum, dein 9. Regum, qui ſe monarchas Friſiæ Orientalis, quorum Regia Urbs Stavern erat, vocabant. Septemtrionalis etiam ſuos habuit Reges & Duces, qui aulam ſuam in Medemblick habebant. Poſtquam autem illorum Reges viribus Caroli Magni cedere eſſent coacti, recti ſunt Friſii per poteſtates more Italorum, qui tum fuerunt XVI. electi per libera populi ſuffragia, & hi mox erant annui, mox plurium annorum, quandoque perpetuum gerebant imperium. Poſtea Imperator in Friſiam Comitem vel Rectorem ſingulis quadrienniis mittere ſolebat, qui gravioris momenti controverſias decideret, ab illo nimirum tempore, quo poteſtatum poteſtas expiraverat. Erant tum temporis quædam Nobiles & potentes familiæ, quæ Friſiam factionibus ſuis ſæpius turbarant, adeo ut ad ultimum, illa diſcordia graviorem libertatis jacturam ſecum traheret.

Tandem tam Nobiles quam cives, ipſique ruſtici libertatem denuo ſuam quadam jurium æqualitate inventâ recuperarunt, ita ut neminem ſuperiorem, quam ipſum Imperatorem agnoſcerent, cui exigente belli neceſſitate, auxilia militaria ferebant, tributis, uti alii vicini, nunquam onerati. Præter antiquas conſuetudines etiam peculiares ſcriptas habuerunt Leges, quas vel à Carolo Magno receperant, vel confirmatas ſervarant.

Hodierni temporis talis Friſiorum ſtatus eſt; nimirum Friſia Occidentalis Præpotentibus Statibus unitarum Provinciarum unita eſt, ſuum tamen particulare Regimen & conſilium habens, ſicut etiam Gröningæ terra. Verum Friſia Orientalis ſuis regitur Comitibus, qui membra vocantur Imperii. Vid. de his Pontan. Belg. l. 2. Suffrid. de orig. Friſior. l. 1. Hameon. Friſia. Ubon: Emm. l. 8.

DIVITIÆ.

Incolæ hujus Regionis ex equis, tauris, butyro, caſeo, cæſpite, cepis, pecore, nummos ſuos colligunt.

VIRES

VIRES.

FRisia naturâ adeo munita est, ut omnibus sibi nocere volentibus satis resistere valida sit. Equidem undique illam aquæ interfluunt, & tam pediti quam equiti difficilem præbent aditum, accedunt fossæ undique terram dividentes, quæ etiam exiguo exercitui viam eundi intercludunt. Huic naturali præsidio etiam artificiale Frisii junxerunt, nimirum tormentorum, aliusque bellici apparatus copiam.

FRISIA OCCIDENTALIS.
MORES.

INcolæ territorii Sevenwolden, melius sunt tam animis quam corpore, ad arma dispositi, atque illi, qui per delicias, molliciem & inertiam contrahunt.

RELIGIO.

OMnis Occidentalis Frisia, ut & Groningæ status subest jurisdictioni spirituali Episcopi Ultrajectini, qui tamen non majorem ibi habet potestatem, quam reliqui Catholici, quibus nullum Religionis exercitium permissum est. Tantus autem hic Anabaptistarum, quantus in reliquis provinciis, numerus non est.

REGIMEN.

REgimen sive consilium Frisiæ Occidentalis Lewardiæ locum habet, quo per appellationem omnes caussæ populi inter mare *Zuyderzee* & *Lawers*, habitantis devolvuntur, nimirum tam Civiles, quam criminales. Hæc pariter Urbs inservit conventui Deputatorum, qui eo à Statibus Generalibus ablegantur; constat ex 2. ordinibus, Nobilium & Civium.

DITIO GRÖNINGANA.
MORES.

INcolarum Gröningensium suaves sunt mores, civiles, placidi, ipsi laboribus dediti, omniumque scientiarum & artium

artium capaces, in vivendi ratione magnifici, ſplendidi, imperandi cupidi, præſertim pro defendenda libertate maxime excubantes.

RELIGIO.

Reformatæ Religioni hic omnes habet addictos, quæ uti & in reliquis unitis Provinciis ſeveris colitur animis.

REGIMEN.

Habet Groninga titulum Principatus, unde Principes ſuos ſumebant titulos. Verum hodie in Ordine Fœderatarum eſt Ditionum, ſuoſque ſibi Gubernatores, & Magiſtratus conſtituit. Magna ex longo tempore ab Imperatoribus nacta eſt privilegia, præſertim quod ejus ſubditi per nullum Principem & alios in jus vocari queant, niſi coram ordinario Groningæ Magiſtratu, neque ullæ à Senatu Groningæ conceduntur appellationes, Hunc 4. Conſules conſtituunt, & alii 12. Senatores, dicti Raetsluyden/ qui 16. numerum abſolvunt. Hic Senatum de omnibus illis cognoſcit, quæ Urbem ſpectant, ut Capitaneos conſtituendi, prætores & alios Magiſtratus ordinandi. Legatos mittendi, verbo, de omnibus negotiis ad Rempub. ſpectantibus diſponendi. Singulis autem annis duos abrogant conſules. & 6. Senatores, & in illorum locum denuo novos eligunt. Habent porro aliud conſilium ex 24. conſtans, hos vocant Geswoorene Raden vel juratos Senatores. Sunt adhuc in hac Urbe alii miniſtri, dicti Wacht-Meesters / Quartier Meesters/ belli præfecti, Capitanei & alii. Omnes, qui Groninganæ ditioni ſubjecti ſunt, ſingulas res venales in Urbem tenentur deferre, neque permiſſum eſt peregrinis mercatoribus, butyrum, caſeos, equos, pecora, aliaque emere, priuſquam in tribus fuerint Urbis foris, & tributum rebus venalibus conſtitutum ſolverint, hocque ſub pœna confiſcationis mercium. Habet hæc Urbs poteſtatem cudendæ monetæ.

Cumque reliqui Friſii jure civili utantur, hæc Urbs ſua peculiaria habet jura, Legeſque & conſuetudines ſpeciales.

VIRES.

URBS Groninga armamentariis, quæ instructissimus armorum omnis generis apparatus commendat, valde est munita, addito, quod commodum defensioni habeat situm.

Vid. de his parv. Infer. Germ. Rep. Emm. l. 1. Guicciard. Belg. Kempi l. 2.

FRISIA ORIENTALIS.
MORES.

EMbdanus populus civilis est in moribus, unanimis, audens, validus, armorum studiis optimus. Olim quidem Principibus suis amore addictissimus habebatur, sed hodierna exempla aliud videntur docere.

RELIGIO.

DItio hæc variarum Religionum nutrit asseclas, ut Lutheranos, Catholicos, Calvinistas, Flaccianos, ita à Mathia Flaccio dictos. Qui in aula Comitis sunt, ex parte sunt Catholici, ex parte Augustani. Quantum ad subditos tam Nobiles, quam plebeos, illi Catholici & Lutherani sunt.

REGIMEN.

HÆC ditio divisa erat anno 1461. in diversos exiguos status, inde de præcedentia dominis semper nata est controversia. Ulricus Sircsenus, unus ex præcipuis & ditioribus hujus ditionis, illam in Feudum ab Imperatore Friderico III. acceperat, dictusque est Comes Orientalis Frisiæ. Hac ratione paulatim controversiæ æmulorum extinctæ sunt. Ab illoque tempore suos Comites Regio habuit. Divisa est in varia Regimina, ubi Gubernatores per Comites constituti agunt, Comes duo habet Regimina in ditione Embdensi, unum in *Reiderland*, alterum in *Eemsland* & *Averledengerland*. Quantum ad Urbem Embdanam, quo ejus Comites locum tenentem vel Gubernatorem mittere solebant, qui in arce præesset, postquam pactum cum Comite

mite & Civibus, anno 1609. initum, illa jam ejus plane exempta eſt Imperio, & obſequio, & in protectionem unitarum Belgii Provinciarum conceſſit. Hinc Comiti natæ cum Hollandis inimicitiæ. Regitur illa Urbs per ſuos Conſules & Senatores, qui alias ad beneplacitum Comitis eligebantur.

DIVITIÆ.

COmmunis eſt opinio reditus Comitis Friſiæ Orientalis ad triginta millia Imperialium accedere. Quod ipſius ditionis ſpectat divitias; certum eſt, quod portus Embdani commoditas magnæ ſit utilitatis, quo omnes Angliæ, Norwegiæ, Daniæ, Belgii naves, appellere ſolent, & frumentum ex occidentalibus oris huc copioſe adferunt, inſignemque mercaturæ, locum faciunt. Salis hic eſt optima, aliarumque rerum præparatio; præſertim lactis, hordei, fabarum felix proventus, cujus copiam tam omnibus Uniti Belgii locis, quam vicinæ miniſtrat Germaniæ.

VIRES.

PRæter quod Embdani, egregia loca munita, aliaque ad bellum neceſſaria, & præſidium certum in hominum habeant multitudine, majus tamen ſecuritatis & ſalutis ſuæ fulcrum in unione Fœderatarum ditionum poſitum habent, cujus vigore omnia à Belgis certiſſima ſibi polliceri poſſunt præſidia. Ita cum hæc Urbs exercitum Tillii præfecti Cæſareis copiis metueret, à Belgis 16. millia præſidiarii accepit militis, cum 28. tormentis. Inde facile licet colligere, quantis hæc Urbs polleat divitiis.

ULTRAJECTUM.

MORES.

QUI in hac ditione vivunt homines, naturali propenſione animoſi, & bellicoſi ſunt. Ultrajectenſes ob morum civilitatem & affabilitatem, induſtriam & vigorem animi præ reliquis valde commendantur. Papa Hadrianus 6. huic loco Natales ſuos debet. Reliqui, qui hos proxime accedunt, ſunt facundi, muſicæ amatores. Severa Theologorum

gorum censurâ. Ultrajecti, exercitia corporis interdicta sunt, ne sub hujus prætextu saltationes instituerentur, quæ in publicis solennitatibus sub gravissima pœna interdictæ sunt. Magnus hic est Nobilium confluxus, qui ad Gallicum morem splendide vivunt, & in solennia nuptiarum magnos faciunt sumptus.

RELIGIO.

NUllum Ultrajecti, pariter ac aliis locis aliud Religionis exercitium toleratur quam Reformatæ & Anabaptistarum confessioni conforme. Sunt tamen nihilominus ibi locorum quam plurimi qui Catholicam profitentur confessionem. Augustanæ confessioni addictus hic etiam, sed rariores publice docentes invenis, Arminianis publicæ conciones non sunt permissæ, qui exigua ibi fruuntur libertate.

REGIMEN.

STatus Episcopi Ultrajectensis adeo quondam potens fuit, ut ejus Princeps in aciem 40000. armatorum producere valeret. Verùm cum ultimus Geldriæ Dux Carolus ad incitas Episcopum Ultrajectensem redegisset, & præsertim Henricum Bavariæ, cui magnam Ultrajecti partem abstulit; Episcopus ad ultimum in Caroli V. se permisit tutelam, ipsi dominium temporale deferens, tam Ultrajecti quam Transisulanæ ditionis anno 1527. sibique tantum spiritualem cum reditibus reservavit jurisdictionem.

Postea anno 1528. facta cum Duce Geldriæ pace, Comes *de Hoochstraet*, tanquam Gubernator Hollandiæ omnem hujus Status occupavit possessionem. Subsequenti tempore, ditio hæc juncta fuit unitis Belgiæ provinciis, quas inter quartum tenet ordinem, Est præterea Ultrajecti consilium Provinciale, constans ex præside, 9. Consultoribus, uno Advocato Fiscali, uno Procuratore generali, unde appellationes Hagam devolvuntur. Quatuor etiam hic sunt Mareschalli, qui in improbos animadvertunt.

TRANS-ISULANIA. REGIMEN.

Hæc ditio ad Episcopum Ultrajectinum quondam spectabat. Sed anno 1527. Henricus Bavarus Episcopus Ultrajectinus ejus temporale dominium, uti & Ultrajectinum Carolo V. concessit. Postea anno 1549. ejus filius Philippus receptus est hujus ditionis Princeps, à qua suum accepit titulum. Hæc autem loca omnia sub unionem Fœderatarum Provinciarum redacta sunt, & septimum constituunt ordinem.

RELIGIO.

Erat Episcopo Ultrajectino quondam jurisdictio (ut Vocant) Spiritualis super hac Provincia, quâ se sub Rege Philippo 4. abdicavit, illamque Episcopo Daventriæ concessit. Exercetur Religio Catholica in Oldenzeel quamvis reliquis locis non nisi Reformatæ Religionis confessio sit libera.

RATIO STATUS FOEDERATARUM PROVINCIARUM.

Hæc in hoc principali consistit fulcro, ut libertatem suam tam contra externos omnes hostes, quam internos factionum motus inviolatam conservet & tueatur. Ad hanc autem sartam & integram omnibusque modis inviolatam, tam stabiliendam, quam ad posteros transmittendam, duo precipua humani animi & hujus status bona maxime habet necessaria, illa sunt concordia Civilis & mutua utrimque animorum conjunctio, tum vero vicinorum Regnorum & Rerumpub. quæ potentia & auctoritate hodie florentissimæ sunt; arctissima fœderum fide inita amicitia. Ex his præcipuis aliæ fluunt; scilicet, ut libera maris ubicunque Hollandis sit navigatio, & mercaturæ exercendæ inconcussa libertas, 2. ne unius alteriusque fœderatæ ditionis vel civitatis potentia, invidendis rerum incrementis eo excrescat, ut aliis affectati in reliquas Imperii suspecta esse possit. Accedit & hoc, ut omnes in hunc statum

ſtatum, Principum prætenſiones, juriumque allegationes, quæ in communis liberatis, qua populus gaudet Fœderatus, vergere poſſent præjudicium, in herba ſuffocentur, & extinguantur.

JUDICIUM POLITICUM DE REPUB. BELGII FOEDERATA.

CUM Tacitus Principes mortales, Reſpublicas vero immortales vocet, non incommode de Belgicæ Reipub. duratione, & (ſi fas mortalibus eſt dicere) immortalitate hic quæri poteſt.

At ſane, ut de his certius aliquod ex mente magnorum virorum judicium feratur, ut in aliis naturalibus corporibus cauſſæ generationis, quæ illa durabilia vel facile diffluentia reddant, quæri ſolent; ita non immerito principia & fundamenta noviter conſtitutarum Rerumpublicarum, ex quibus natæ ſint, moxque adoleverunt, curatius inveſtigare neceſſum eſt.

Firma & durabilis hujus Reipub. erit felicitas, cui naſcituræ juſtitia obſtetrix fuit, modo iiſdem artibus conſervetur quibus parta eſt.

Belgicæ Fœderatæ Reipub. fundamenta poſuiſſe juſtitiam, jam univerſo Orbi ſatis notum eſt, poſtquam graviſſimum an vero magis iniquum Hiſpanici Imperii jugum fortiter excuſſit, ſeque in avitam, nullique antea ſubjectam libertatem animoſe vindicavit. Atque hæc tam perſpecta juſtitiæ cauſſa, omnem primo perpetuitatem huic Fœderatæ promittit Reipub.

Hanc etiam ſpondere videntur externa præſidia, in vicinorum, præſertim Angliæ adhuc nuper arctius inito fœdere poſita, cui ut unitis Provinciis, æque ſuſpecta & exoſa eſt dominatio Hiſpanica, non niſi in utriuſque exitium excubans.

Accedunt domeſticæ opes, quæ tam in privatorum immenſis divitiis, quam impigra ſpectantur induſtria, promittentes quod nihil facile huic Reipub. defuturum ſit.

Si etiam ratio munimentorum habeatur, quibus partim natura, partim ingenioſa naturæ imitatrix ars, hanc ſepſit Remp. ut ſunt Maria, fluminaque ubique navigabilia, non niſi perpetuitas ipſi tribui poteſt. Neque

Neque falsam ejus spem facit exemplum vicinæ Helvetiorum Reipub. quæ iisdem munita naturæ præsidiis; etiam adversus potentissimos se tuetur Principes. Neque minora modus Regiminis divinare permittit, qui ita constitutus, ut omnibus & singulis Provinciis sua constet cum libertate propria & summa auctoritas.

His positis, non habebit satis fundamenti Cardinalis Bentivoglij hac de Repub. judicium, qui eandem in Relationib. suis de duratione Reipub. Batavæ movit quæstionem, & negativam his rationibus tuetur sententiam.

Quod omnis libertas licentiam, & hæc inæqualitatem adeoque singularis sive unius Imperii pariat desiderium, quemadmodum Romani post expulsos Reges amplissima usi sunt libertate, dein inæqualitate ordinum inter se commissi, postremo iterum sub unius nempe Cæsaris venerunt dominationem.

Verum hoc exemplum accurate non quadrat ad hanc Rempub. Nam illa nata & constituta Reipub Romanæ formâ æqualitati ordinum non satis erat provisum, quod in hac Repub. locum non habet,

Quod supremi Gubernatoris nimia sit auctoritas. At hæc magna quidem olim, vix talis hodie, ordinum vero summa est.

Quod incredibiles & pæne immensi bellorum fuerint sumptus. Sed nullibi quam in Belgio melius expensum sumptui fertur, & vix in alias oras tantas natura & industria congessit opes, quam in unitum Belgium, cujus æmulus Hispaniarum Rex, jam ipse viribus est attritus & ideo minus nociturus.

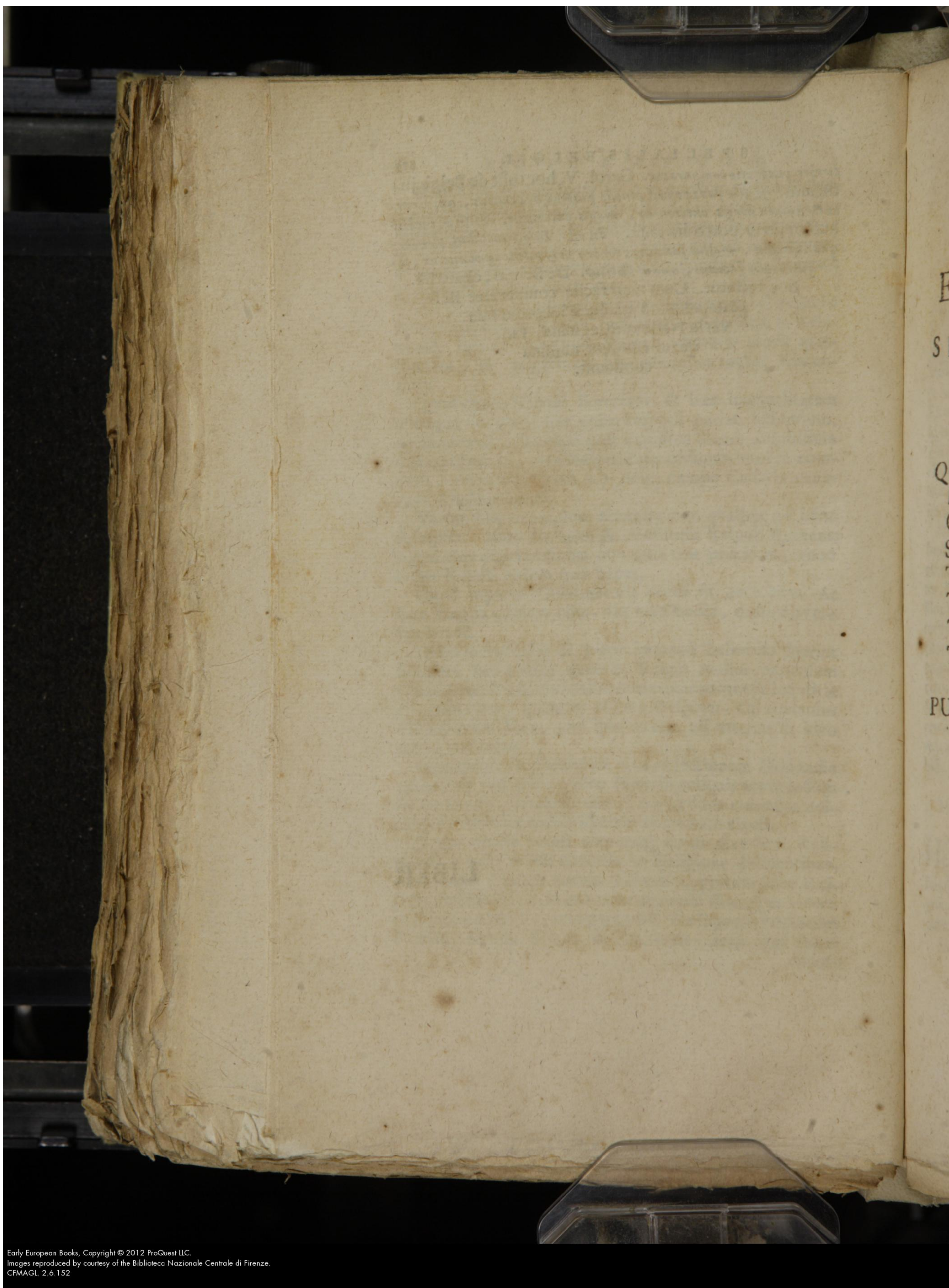
Quanquam & secundum ejus objectionem Hollandia reliquis sit potentior, ideo illius in reliquis metuendum sit Imperium, attamen quoad res fœderis curandas unicuique Provinciæ eadem summæ auctoritatis vis est.

Neque obesse potest communi statui diversitas Religionis, quin potius concessa in Religione dissidentibus, conscientiæ (quam vocant) libertas, gratam ideo Reipub. formam facit, in qua tam commode libereque vivere possunt omnium locorum peregrini. De ingenio Belgarum Famian. Strada dec. 1. 6. ita sentit: *Male apud Belgas*

terrore

terrore veneratio comparatur. Carol. V. hoc tulit de Belgis judicium: *Nulli sunt populi, modo paterne habeantur, qui servitutis nomen magis execrentur, magis patiantur.* Supra dictus auctor lib. 9. porro ita dicit. *Sic est: Belga mollibus plerumque remediis, melius sanatur, contra vim pervicax obnititur, sequiturque facilius, quam ducitur.* De Belgio, citato lib. hoc testatur. Cum mari facile comparares Belgium, ad quod undique locorum tam vâria Nationum agmina, tanquam amnium nomina confluunt.

LIBER

LIBER OCTAVUS,

EXHIBENS REGNORUM

EUROPÆ

SEPTEM-TRIONALIUM DESCRIPTIONEM,

ET

QUÆ IN ILLIS SUNT, POPULORUM MORES, STATUM RELIGIONIS, STATUM POLITICUM, SERIEM REGENTIUM, REDITUS, DIVITIAS, ET VIRES, PRÆTENSIONES, RATIONES STATUS, ET SIMILIS ARGUMENTI ALIA, SECUNDUM

PUBLICA DOCUMENTA RECENTIORUM ET PROBATISSIMORUM AUCTORUM.

DE-

DESCRIPTIO
REGNI DANIÆ; MORES DANORUM VETERES.

VETERES Cimbri olim vagus erat populus, qui usque ad paludem mæoticam armis est grassatus. Validi & valde erant strenui, magnumque sibi acquisiverunt nomen, cum Italiam peragrassent, & ubi cum Theutonibus usque in Galliam perrexissent. Ex annalibus videre est, illorum Reges 18. vicibus domuisse Irlandiam, decies vero Angliam, ipsis Scotiam homagium præstitisse, Saxoniam ipsis quinquies fuisse tributariam: Sclavos 24. vicibus ab illis esse devictos. Suediam, & Gothiam illos diversis temporibus pro suis accepisse dominis, post habita 18 gravissima prælia.

Priscis temporibus suas secum in bella fœminas ducebant, pedibus nudas & Zingulo coreaceo cinctas. Illæ per exercitum mediæ ibant, strictos gladios in manibus gerentes, tum impositis in navem, quæ ducebant, mancipiis, cum illos in sublimem ascendebant montem, sanguineque miserorum effuso, præsagia belli divinabant, reliqua exta occisorum inspiciebant, victorias ex illis concludentes. Veteres Dani & Saxones annorum suorum initia secundum maris fluxum & refluxum ordiebantur. Duella pro honore & amore matronarum inire, hacve ratione suas probare vires, in decora ponebant consuetudine. Horum documenta vid. ap. Tacit de morib. Germ. Strab. l. 7. Saxon. Gram. hist. Dan. Scalig. Isag.

MORES DANORUM RECENTIORES.

HOdierni Daniæ incolæ præsertim septentrional. Jutiæ frigidi robusti & sicci, magni & pulchri, callidi & in suis negotiis circumspecti sunt. Adhæc Natura superbi, magnique sui æstimatores, gulæ nimium addicti, valetudinis autem firmæ, & ideo longævi.

In moribus suis severi & austeri, & quod calore nimio abun-

abundent, ad rixas & contentiones faciles, periculis se exponunt, peregrinationes, & venationes amant. Opiniones suas tenaciter defendunt, Linguarum peritiam summopere sectantur, literisque assidue vacant, in quibus ex Equestri ordine illustres habuerunt eruditionis gloria viros. Liberos multos habent, illorum autem mulieres, quamvis valde fœcundæ, difficulter pariunt; Quæ pulchræ, sed avaræ sunt, parce vivere optime norunt, Quidam in hac sunt opinione, quod in hac Regione, monachus primam invenerit machinam ignivomam. Norwegi simplices sunt, & peregrinos amant, illosque bene accipiunt, nec ullis obnoxii sunt latronibus, vel furibus, aut aliis scelere inquinatis.

Islandi in eodem cum pecoribus degunt loco, simpliciter admodum vivunt, nec aliud quicquam quærunt, quam quod Natura homini ultro concesserit; parvo igitur & parabili victu contenti agunt, montes præ Urbibus incolunt, fontes in deliciis habent. Angli illorum terras sæpius accedunt, propter ingentem, quæ ibi fit, piscium capturam. Facta Veterum memorabilia versibus exprimunt. Piscibus fere tantum vivunt, quos durant, postea in farinam velut redigunt, illisque loco panis utuntur.

Qui vivunt delicate, pane bis cocto vescuntur. Pro potu aqua sitientibus sufficit, ditiores lac bibunt. Sed hodie frumentum eo aliunde advehitur, & magis nunc ad palatum, quàm antea vivunt. Lubecenses, Hamburgenses, Rostochienses ipsi advehunt farinam, cerevisiam, vinum, pannum, lanas, ferrum, chalybem, aurum & argentum, aliaque multa.

STATUS RELIGIONIS.

POstquam Fridericus 1. Rex Daniæ electus, & in Regale solum Christiani 2. constitutus esset, primus Augustanam D. Lutheri confessionem in hoc introduxit Regnum. Quantum ad ceremonias Veteres Ecclesiasticas, illæ in pristino more servatæ sunt.

Sunt Daniæ sui Episcopi, ut ille de Roschild, Odensée Sleswick Rype, Wi burg.

Christianus Tertius, cum Reformatis Hollandis, Anglis. Scotis in Regno quædam habendi templa libertatem dedisset, ibi quoque pedem nonnulli ex his fixerunt. Pontificiorum

ciorum pariter, ibi quidam reperiuntur, sed qui in oculto ibi vivunt, suisque privatis clam intersunt Sacris.

REGIMEN CIVILE.

Regnum Daniæ à Regibus monarchica potius forma, quam Aristocratica regitur, quanquam Statuum auctoritas & potestas magna sit, qui Christiernum Regem quondam usque ad mortem captivum detinuerunt, propter exercitam nimiam crudelitatem. At vero hoc non obstante exemplo, maxima tamen Regis est auctoritas. Sunt quidam, qui Regi Daniæ supremam in Regno denegant potestatem quod Daniæ Nobilium Ordo coronationem Friderici Anno 1559. mense Augusto impediverit, usque dum solenniter jurasset, quod Nobilem, ad mortem condemnare absolutâ auctoritate non posset, sed quod à Senatu debeat judicari. Quod omnibus Nobilibus jus vitæ & necis, in suos subditos sine ulla appellatione competere deberet. Quod Rex officia Regni sine Senatus consensu distribuere nollet.

Cæterum Rex titulo Feudi ab Imperatore Germaniæ partem Ducatus Holsatiæ tenet, eadem quoque conditione antiquitus terram Danicam tenuit, quæ non nisi simplex erat Ducatus, cum ejus nomine Canutus Dux, Imperatori Lothario homagium præstaret. Postea Fridericus primus Imperator gladium cum corona Petro Daniæ misit, ipsius Ditionem in Regnum eligens, cum conditione præstandi Imperatori, juramenti. Subsequentibus tamen annis, Reges Daniæ hujus homagii dispensationem impetrarunt.

Regnum Daniæ Electitium est, neque Reges, per successionem Regalem consequuntur, dignitatem; licet Filii Regis, ejusque proximi agnati in successione reliquis præferantur ut plurimum.

Coronationis solennia Hafniæ peragi solent. Regem Episcopus Roschildi ungere consuevit, jurantem, se velle Leges Regni servare, Christianam defendere Religionem & justitiam reddere, coronatio à Senatoribus peragi debet, qui Regi juramentum fidelitatis præstant.

Omne autem Regnum divisum est in 184. Regimia dicta Hæretz.

Quinque sunt hominum in hoc Regno Ordines.

Primus est Principalis Familiæ, secundus Nobilium.

Inter Nobiles autem tituli Comitum & Baronum quondam non inveniebantur, nec quicquam illi gentilitiis suis imaginibus addere solent, quod infra dignitatem suæ Nobilitatis esse judicant. Illi sua possident bona cum maximâ, mediâ & minimâ jurisdictione.

Omnia tam Patrum, quam matrum bona mobilia & immobilia inter utriusque Sexus liberos æqualiter dividuntur; ita tamen, ut frater duas capiat partes, & soror unam.

Ex ordine Nobilium Senatores Regni eliguntur, qui nunquam 28 numerum excesserunt. Regnum illis sustentationem præbet, & quilibet eorum quam primum suum aggressus est officium, ac in illo perdurat, suam arcem habet, nec quicquam inde Regi solvit, tenetur tamen tempore belli certum equitum alere numerum, illumque ad Regis nutum paratum habere.

Inter alia Regni Daniæ statuta hoc etiam est, quo Regi licitum non est, à Nobilibus territoria emere, ne inter Regem & Nobiles aliqua oriantur dissidia.

Nec Nobiles à rusticis, immediatè Regi subjectis, bona sibi possunt acquirere. Equidem quidam rustici bona habent hereditaria, planeque libera.

Tandem Regi permissum non est, quicquam Regno imperare vel subditis Nobilium, sine expresso Senatorum consensu.

Præcipuæ Danicæ Nobilitatis familiæ sunt, Illa Ranzoviorum, Kaas, Guldenstern, Munck, Rosenkrantz, Gubbe, Walkendorp, Brahe, Schram Pasberg, Hardenberg, Ulstandt, Bilig, Beloun, Wipfert, Goce, Schefeld, Schelen, Freze, Jul, Bilde, Dresselbergh, Green, Brockenhusen, Holke, Trolle, Knutzen, Biorn, Sestede, Jensen, Stuege, Mattiessen, Lunge, Banner, Luck, Rastorp, Krusen, Fassi, Lindeman, Suuon, Santbeke, Quittoun, Lange, Gelschut, Glanbeke, Crabbe, Marizet, Kragge, Achsel, Beck, Ruthede, Negel, Witfelt, Split, Osren, Appelgard, Jvenan, Podessen, Reuter, Podebussen, qui olim Barones fuerunt Ducatus Pomeraniæ, Uren, Blick, Galle, Wogersen, Bassi, Solle, Daac, Bax, Baselich, Wensterman, Hoken, Lindow, Bille, Ruten, Hundertmarck, Heiderstorper, Wolde, Papenheimb,

heimb, Gram, Falster, Narbu, Worm, Bilde, Bockwolt, Budde, Swaben, Santbarch, Span, Lutken, Uhrup, Spegel, Bammelberg, Rosenspart, Dune, Hube, Shawgard, Must, Gris, Falcke, Brune, Laxman, Duram, Baggen, Norman, Goff, Matre, Rosengard, Totten, Ronnoun, Krumpen, Alefeld, Reventlouw, Walstorp, Pogwisch, Blom, Sturen, Krumdick, Meinstorf, Suinen, Staken, Brocktorp, Breiden, Hesten, Qualen, Vonsflet, Ratlow, Wensin, Dam, Vantinnen, Hagen, Holer, Plessen, Gadendorp, Wittorp, Hœken, Otten, Hojer, Uken, Mœten, Magnussen, Jvensen, Kereberg, Stove, Krassenbrock, Ritzerow, Vojen, Hacken, Harberger, Pensen, Grabow, Lancken, Siversen, Kocler, Leven, Paisen, Petersen, Andersen, Johensen.

Tertius Ordo Clericorum est, cum VII. Episcopis; sunt illi nimirum Archipræsul Lundensis & Episcopi Roschild, Ripensis, Othonien, Wiburg, Arhusiens & Slesvicens. comprehendens etiam Canonicos. Hi decimas Regni habent, quæ secundum Provincias divisæ sunt. Episcopi dimidiam partem, alteram Rex percipit.

Nominatio Prælatorum omni tempore ad Regem spectabat, constituitque Christianus III. ne sine consensu Regis Ecclesiastici quicquam venderent.

Quartus Ordo Civium, & mercatorum, Civitates incolentium, est. Hi peculiaria sua habent privilegia, quibus gaudent, suos etiam particulares fundos, & præsidem unum, plerumque ex Nobilibus.

Quintus Ordo est Ruricolarum, qui duplicis sunt generis, quidam illorum vocantur Freybunden, hoc est, liberi, qui fundos hereditarios possident, & ab illis certum singulis anni vectigal solvunt. Præter hoc nihil in publicum pendunt, nisi ex auctoritate & decreto Senatus.

Reliqui nulla hereditaria possident bona, sed illa à Rege & Nobilibus, vel etiam ordinis sacri Dominis conducunt.

Ex ordine Equestri præcipui eliguntur Regis ministri, ut magnus Aulæ magister. Hic plerumque Hafniæ est, vicem Regis tenens, Mareschallus, Duo Cancellarii, 1 Regis, 2. Regni, 2. Secretarii unus rebus Danicis Nobiles, alter Germanicis præest. Ammiralis, sive supremus Maris Præfectus, ærario præfectus, cum Vice Ammirali, cui rei maritimæ cura com-

commissa est, culibet navi Capitaneus ex Nobili stirpe præest.

Ad Cancellariam Regni omnes Insularum appellationes accedunt, à qua ad Regem itur. judicia primum instituuntur apud judicem districtus, tum ante judicem Regiminis, post apud Cancellarium, & ultimum apud Regem & Regni Senatores, qui decisivam ferunt sententiam. Quodsi primi judices sententiam tulerint iniquam, in pœnam, mediam bonorum partem perdunt, ex qua mediam partem Rex, reliquam læsa pars accipit. Cancellario, qui curiam plerumque sequitur, adjuncti sunt 7. vel 8. Nobiles à Secretis, omnia vero negotia à Rege deciduntur, qui Consilium urgente aliqua necessitate convocat. Est autem Danis scriptum jus per Valdamarum, & Episcopos Senatoresque Daniæ introductum. Fidem modo dictorum vid. ap. Bodin. Rep. l. 1. c. 9. Helmond. Histor. Sclav. Petr. Mont. in Merc. Atl.

DIVITIÆ.

Certa multis hæc est opinio, quod Reditus Regis Daniæ ex omnibus ejus ditionibus vectigalibus, bonis Ecclesiasticis, aliisque provenientes ad summam 600. millium Imperialium accedere. Media autem augendi illos extra ordinem alia non habet.

Quantum ad peregrinos, illis vectigal liberi itus augeri nequit, quod peculiaria habeant privilegia, sibi per pacta à Rege concessa. Inter Danicos Cives pauci sunt, qui divitiis magnis pollerent, quod illæ à Nobilibus plerumque possideantur. Principales Daniæ reditus, ex telonio navibus, quæ Sundam transeunt, imposito, tum ex taurorum vectigali quorum ingens numerus singulis annis in Hollandiam & vicina Germaniæ loca evehitur, colliguntur.

Quod telonium navium in freto Sundæ spectat, communis in Hollandia vox est, quod omnis mercatoria navis illam transiens pro singulo malo nummum aureum illis Rosenobel. valoris 4. imperialium solvat. Observatum ergo est quandoque unius diei spatio 200. 400. & 6000. naves Sundam transivisse. Quod si facta dierum æqualite solum 200. in diem pro 2. malis solvant naves, evadat numerus 1168. millia libraram: pro Vectigali autem taurorum, ubi

pro quovis imperialis ſolvitur, colligitur circiter 50. mill. ſumma.

Locus Wardhus etiam notabilem nummorum fert ſummam, ex illo tempore, quo Angli mercaturam in Calmigraff cum Ruſſis exercere occœperunt.

Neque parvi illi ſunt habendi reditus, qui ex captura piſcium proveniunt, ut & hordeo, butyro, lardo, carne, coreo, tauris, aliiſque uſui neceſſariis rebus. Hæc leguntur apud Bert. Rer. Germ. l. 3. &c.

VIRES.

PAuci Danorum reperiuntur, qui peregrina caſtra ſequerentur, neque defendendis locis reperti ſunt idonei, quamvis corpore validi, & virium robore pollentes ſint; quod nimis commode vivere ament, igitur terreſtri militiæ parum ſunt idonei.

Præcipuæ Regni Vires in claſſibus maritimis ſpectantur, numeroque in belli uſum munitarum navium. Teſtantur Hiſtoriæ, quod Chriſtiernus II. ad petitionem Henrici II. Regis Gall. in Scotiam contra Anglos claſſem centum navium miſerit. Neque hic, vel etiam major illarum numerus hodie Regno deeſt, cui ſi pares ærarii vires jungantur, cum ſubditorum probata fide & alacritate; nullum dubium eſt, Regnum Daniæ, contra vicinorum etiam potentiorum ingruentem vim ſecurum fore.

SERIES REGUM DANIÆ.

PRimi Daniæ Principes, ortum ſuum traxerunt à quodam Humel, ſive Huml, qui primus in Cimbrica Cherſoneſo imperavit, ſine facta certi temporis ab authoribus determinatione.

Dan filius Humel, nomen indidit Cimbricæ Cherſoneſo.

Lother, ejus filius ipſi fuit ſucceſſor, poſtea Skiol Gram, qui à Norwegis interfectus eſt.

Hadding, filius Grami.

Froton.

Haldan, filius Frontoni, qui duos habuit filios, dictos *Rhoë* & *Helgo*.

Rhoe occisus est per Hodbrod Sueciæ Regem.

Helgo, Suecos subjugavit.

Rolfo, occisus est in media nuptiarum festivitate, translatumque est Regnum Daniæ in Suecos tempore Attilæ.

Biardo, Rex Daniæ & Sueciæ.

Hotbere, filius Attilæ Regis ejusdem Regni.

Roric, sub quo Suecia defecit.

VViclet,

Bermund,

Uffo,

Dan Secundus.

Huclet, ejus filius.

Froton II. filius Huclet.

Dan Tertius.

Friedleff subjugavit Norwegiam ex illaque Ducatum fecit.

Froton III. Norwegos rebellantes domuit.

Hiar filius *Froton*.

Friedleff Secundus.

Frotton Quartus.

Jagello filius *Frotonis*.

Olaw.

Heroldus vel *Haraldus*, filius *Olai*.

Frotton Quintus, filius *Heroldi*.

Haldan Secundus, ejus filius.

Haraldus Secundus, occisus est per Ericum, Regem Sueciæ.

Haldan Secundus, frater *Haraldi*, à Suecico Imperio Daniam liberavit, capiensque Regem Ericum Sueciam oppugnavit.

Unguin, Rex quamvis Gothicus, per testamentum Aldani dictus est Rex Daniæ.

Segar vel *Siward*.

Heldanus IV.

Haraldus Tertius.

Olaus II. natus ex filio Hather Rege Norwegiæ.

Siwardus Secundus.

Buch

Buchleus, frater *Siwardi*.

Jarnieric, filius *Siwardi*, Jutlandiam recuperavit.

Brodar, filius *Jarnierici*.

Siwardus Tertius.

Snyo, filius *Siwardi*.

Bior.

Haral Quartus.

Gormo.

Gotric, tempore Pepini, patris Caroli Magni, floruit, occisus est anno gratiæ 810.

Olaus Tertius, filius ejus.

Hemming, filius *Olai*.

Siward, cum Rex esset Sueciæ, electus est Daniæ Rex.

Regnerus, filius *Siward*, anno 826. Baptismum cum uxore sua, aliisque Danis suscepit, quod æmulum Regni Heraldum haberet, exinde à Germanis suppetias sperans, verum cum Regni vana spe laboraret, cultum idololatricum iterum suscepit, ultimùm in Irlandia captus obiit.

Siward, ejus filius baptizatus sub Ludovico Pio.

Ericus Secundus.

Ericus III. minimus Rogeri filius.

Canutus filius *Erici*, ut esset idololatra, Christinam abnegavit Religionem.

Froton Quintus, iterum Christianus factus.

Gormo Secundus, filius *Frotonis*.

Haraldus Sextus, Christianus Religiosissimus.

Gormo Tertius, tempore Henrici I. Imperrtoris.

Heraldus VII. filius *Gormo*, se primus cum suo filio Suenone Imperatori Othoni I. submisit, Christianam suscepit Religionem circiter anno 948. & obiit, anno 980.

Suenon, susceptorem ex Baptismo Imperatorem Othonem habuit, dictusque est Suenothon, postea Christianam abnegavit Religionem, patrem vitâ & Imperio privavit, Angliam armis postea invasit, illamque sibi parere coëgit. Secundâ iterum vice pœnitens à paganismo ad Religionem Christianam rediit, cumque Adhelardus Episcopus Hamburgensis nonnullos in Dania Episcopos ordina-

vit, qui Danos in Religione Christiana firmarent. Decessit dein vitâ Suenon anno 24. Regni. Anno Christi 1004.

Canutus II. dictus magnus, filius Suenonis, obsedit Sueciam, Angliam, & Norwegiam obiit an. 10 6.

Canutus III. factus Norwegiæ Rex post obitum Suenonis fratris. Hic per vitam Angliæ & Daniæ Imperio præfuit, obiitque anno 1045.

Magnus, filius S. *Olai*, Norwegiæ Regis, Rex Daniæ factus, obiit, ungala calcitrantis equi ictus.

Suenon III. filius sororis *Canuti*, Magno successit, & sine liberis decessit, 9. filios adultos habuit, obiitque Anno C. 1074.

Haraldus, filius natu maximus Suenonis, post illum 2. regnavit annis, & obiit anno 1076.

Canutus IV. ejus frater, cognomento sanctus, ab Irlandis in templo occisus.

Olaus, Obiit anno 1095.

Ericus IV. *Olai* frater, in itinere Hierosolymitana obiit an, 1102.

Nicolaus, filius Suenonis III. filiam Regis Sueciæ magni uxorem habuit, fuit etiam Rex Sueciæ. Dani contra ipsum Ericum Regem eligebant, qui sæpius alterum superavit, postea per Nicolaum victus est, quem & tandem Slesvicenses occiderunt anno 1135.

Ericus V. post ejus Obitum, Imperium suæ fecit Potestatis, post decursum 4. annorum, interfectus est Anno 1139.

Ericus VI. ex Rege, monachus factus anno 1149.

Suenon, filius *Erici* V. In Regem ab Imperatore Friderico Barbarossa coronatus, compulsus est in Germaniam fugere per Canutum & Waldemarum, qui titulos Regis usurpabant. Sed meliore fortuna Regnum iterum indeptus, Canutum mori fecit an. 1156. Ipse dein per Waldemarum in bello occisus anno 1157.

VValdemarus I. Domitis Sclavis, ipsis Religionem Christianam imperavit. Obiit anno 1182. cum vivens coronam filio Canuto anno 1171. procurasset.

Canutus V. Heraldum Sueciæ superavit; 18. annis regnavit, obiit anno 1002.

VALDEMARUS II. primus Danorum & Vandalorum

lorum Rex Hamburgum & Lubecam suo adjecit Imperio, postea Rex factus Revaliam in Livonia fundavit, obiit partis rebus perditis anno 1242.

ERICUS VII. filius VALDEMARI II. cum patri successisset, occisus est per fratrem suum Abelem, qui ipsum in mare jaciendum mandavit anno 1250

ABEL fratricida, in bello contra Frisos obiit, manu rustici anno 1252.

CHRISTOPHORUS Primus, dictorum frater, in bello, quod contra Comitem Holsatiæ habuit, captus obiit anno 1268.

ERICUS VIII. filius CHRISTOPHORI. Valdemarum, Ducem Sleswici, vicit, postea à suis occisus

ERICUS IX. ejus filius filiam Regis Sueciæ uxorem duxit, obiit anno 1321.

CHRISTOPHORUS II. Frater Henrici. Rugiam Imperio acquisivit, Rostochiumque feudi titulo Ducibus Meckelburgicis dedit, dejectus Regno per Comitem Holsatiæ, postea restitutus, obiit anno 1333.

WALDEMARUS III. filius CHRISTOPHORI II. Fratri suo Otoni Jutlandiam dedit, infelix fuit in bello contra Urbes Vandalicas, perdidit Insulam Schonlandiam & Hafniam, ipsisque per 16. annos caruit, obiit an. 1375.

OLAUS, filius Margarithæ, filius Waldemari III. matris votis Rex Daniæ, adhuc juvenis electus, cujus mater tutelam Regni habuit, Filio autem in juvenili ætate extincto, Regina Daniæ, Sueciæ & Norvegiæ fuit, quæ Ericum Ducem Pomeraniæ anno 1412. successorem elegit.

ERICUS X. Rex factus Daniæ, Comiti Holsatiæ Jutlandiam anno 1428. ademit, cum imperasset 26. annos, remisit anno 1439. imperium.

CHRISTOPHORO III. Duci Bavariæ, qui etiam Sueciæ Rex & Norvegiæ fuit, & sine liberis decessit, anno 1448. Regni anno X.

CHRISTIANUS I. Comes Oldenburgicus & Delmenhorst successit, Ducatum Slesvicensem Regno Daniæ iterum conjunxit, Diuturna cum Suecis gessit bella, qui sæpius rebellabant, postea fratrem suspectum habens, ipsum Ducatu Slesvicensi exuit, filium suum Joannem Imperio destinatum coronari fecit, cui filiam Electoris Saxoniæ uxorem conciliavit, postea an. 1481. obiit. JOAN-

Joannes, Rex patrisque declaratus successor, reliquit Norwegiam Friderico regendam, Suecos bello adortus, sed infelici successu, paulo post ann. 1313. vita decessit.

Christianus II. filius *Joannis*, patri successit, sororem Caroli V. Imperatoris Elizabetham sibi matrimonio junxit, postea Regno exutus, propter tyrannidem, illudque recuperare cupiens, per Danos est captus, & in carcere vitam terminavit, Fridericus I. Rex Daniæ & Norwegiæ Dux Holsatiæ, patruelis Christiani II. in ejus locum electus erat Rex anno 1523. Hic Lutheri Orthodoxam amplexus est Religionem, & imperavit usque ad annum 1535.

Christianus III. filius Friderici ex uxore sua Dorothea, filia Ducis inferioris Saxoniæ quinque habuit filios, puta Fridericum in Regno successorem, magnum, qui in Lovonia Episcopus fuit, Joannem & duas filias. Obiit an. C. 1559. regnavit 24. annos.

Fridericus II. ejus filius ipsi successit, qui primum rebelles Ditmarsos subegit, postea bellum Erico, Regi Sueciæ, mari & terra intulit, ipsumque anno 1565. devicit, Duxit in uxorem Sofiam, Ulrici Ducis Mekelburgensis filiam, ex qua Christianum IV. suscepit, obiit an. 1588. cum annos fere 55. vixisset, regnasset 29.

Christianus IV. undecim tantum annos natus patri in Regno successit, sibi matrimonio junxit an. 1597. Annam Cathrinam, filiam Joachimi Friderici Marchionis Brandeburgici, & sororem Joannis Sigismundi Electoris Brandeburgici, ex qua suscepit Christianum V. designatum Regni successorem, & Fridericum Archiducem Holsatiæ, qui hodie feliciter Rei summæ præest.

Defuncti autem B. M. Christiani IV. ingens fuit Virtus, qui summâ cum prudentiâ Regnum administravit. Bellum an. 1611. contra Carolum 9. Regem Sueciæ movit, caput dein fuit Unitorum Statuum contra Imperatorem & Regem Hispaniæ, ultimum navale prælium ipse præsens cum Suecis fortiter gessit, pauloque vitâ cum Imperio functus. Fuit Princeps pace belloque omnibus virtutibus Illustris, qui Regnum Daniæ insignibus auxit incrementis, & quod invenit Latericeum; reliquit marmoreum, pater patriæ optimus.

Fredericus III. hodie sceptra gerit Danica, Princeps pacis publicæ curator felicissimus.

PRÆTENSIO REGIS DANIÆ.

REX Daniæ, titulo Ducis Holſatiæ, in Civitatem Hamburgenſem quæ ſe liberam Imperialem Civitatem aſſerit, pretendit, ideo quod in Holſatico territorio ſita ſit, & quæcunque intra Principis territorium ſepta continentur, ea omnia ejus juriſdictionis ordinariæ ſubjecta eſſe cenſeantur.

RATIO STATUS.

IN hoc potiſſima verſari videtur, ut maris Baltici clavis, Sunda, ſive acceſſus freti, penes Regnum omni cura cuſtodiatur; 2. ut cum vicinis Hollandis arctior colatur amicitia

DE NORWEGIA.
MORES GENTIS
EX JOAN. BARCLAI EUPHORMIONE ALIISQUE.

NOrwegia à raris incolitur incolis, qui in venationibus totam fere vitam occupant. Gentem rudem, & apud multos veneficiis infamen, venalemque ventum habentem dicunt. Diræ hyemi, & reliquis naturæ malis obnoxia plaga. Torpens aër, remiſſo & nullo pæne ſenſu corpus occupat, ut prius quis pereat, quam ſe periiſſe ſentiat. Cæterum cum indole incolarum ita comparatum eſt, ut maxime ſecundum naturam vivant, ſimplici, & parabili cibo contenti, quid luxus, ſuperbia, æmulatio ſint? prorſus ignorantes.

Quin tales eſſe voluit aſpera loci conditio, cui meliorum frugum proventum deliciaſque, clementioris ſoli natura negavit. Qui eo ex vicinis oris mercatores cum navibus appellunt, pro navium tabulatis & malis coëmendis, ad victum meliores merces illis adferre ſolent, mulſique & cerevifiæ Roſtochianæ, rerumque aliarum ipſis copiam facientes, quarum uſum in feſtivitatibus nuptialibus, aliiſque adhibent, in quibus poculum plerumque triplex bibitur. In memoriam *Dei*, ſalutem Regis, poculum Regis, in ſalutem Reginæ poculum Reginæ, quæ nomine *Schalen* indigitant, ut alias illorum ſimplicioris indolis conſuetudines taceamus.

RELI-

RELIGIO.

QUod Norwegia eidem cum Daniæ Regno Regis Imperio juncta est, nullum in illa publicum Religionis toleratur exercitium, quam Augustanæ confessioni conforme.

REGIMEN.

REgnum Norwegiæ hæreditaria successione ad Regem Daniæ spectat, totamve lineam Oldenburgicam, quamdiu illa superstes fuerit. Qui illi Regendæ, loco Regis constitui à Rege solet, Prorex vocatur. Hæc dignitas præcipuis Nobilium, optimeque de Regno meritis conferri solet.

REDITUS ET VIRES.

REditus, qui ex his oris Regi Daniæ proveniunt, præcipui ex piscatura, pascuis, lignique cœdui abundantia judicari debent. Cæterum, natura Norwegiam ita montibus & rupibus horridis circumvallavit, ut artificiosis non indigeat propugnaculis. Incolarum erga Regem propensissimus est animus. Quibus gubernacula hujus Regionis commissa sunt, magnas sibi inde conquirere solent opes, quod nummorum viam optime norint.

ISLANDIA.

MORES ISLANDORUM.

ISlandorum tota vivendi consuetudo ad summam frugalitatem exacta est. Antiquissimam habitandi rationem Islandi secuti sunt non per Urbes & oppida, sed discreti colebant, ut campus, ut fons, ut nemus, collis aut vallis, littus vel sinus maris placuit. Domus suas ex ligno & cæspite construebant, fenestris in tecto relictis.

Villarum domus in suo fundo quilibet contiguas fere habebat, præter armentorum stabula, aliquanto intervallo ab ipsis penatibus disposita.

Potum nâtivum serum lactis expressum habent, favo mellis, aut aqua mulsâ adhibitis, quandoque liquore ex baccis utuntur. Vesti-

Veſtitus vulgaris conditionis hominibus ex panno Iſlandico eſt, Ditiores ex peregrinis materiis etiam honoratiores gerunt veſtes, monetę uſus Iſlandis olim fuit ignotus, ſed argentum ſtaterâ appendebant, annulos aureos, armillaſve, privatis hodiernus uſus non denegat.

Veteribus Iſlandis Palæſtræ exercitium in crebro erat uſu, in quo experiundi roboris gratia viri ac juvenes, quandoque etiam nudi pericula virium fecerunt. Ad palæſtram acceſſerunt pilæ & jaculandi certamen, mox ſagitta & funda balearis.

Erat adhæc Iſlandis pecularis ἱππομαχία, ſive equorum certamen, quod illis *Heſtapyng* : *Heſtaw jg* dictum. In hoc generoſiſſimi equi, feroci inter ſe committebantur pugna, inſtigabantur quilibet à ſuo domino loris & bacillis acti. Quod genus ludi, ut & alia gymnica originem videntur traxiſſe ex Græcorum ludis, quos ipſi πολεμικέεια & ἱπποδόμια vocabant, qui in honorem Theſei inſtituebantur, vel à Romanorum ludis Circenſibus, qui Equiria dicti ſunt, in Martiſque honorem habiti.

Sed hæc ſeria fuerunt exercitia Iſlandorum : his adjungunt iocoſa, ſaltationes nimirum muſicas, in quibus ſinguli ordine cantilenam aliquam cantant, & per orbem exultant.

RELIGIO.

COlebant quondam Iſlandi Religioſè Deum quendam Thor dictum, à quo Septentrionalia hæc Regna diem *Thorſdagh* etiamnum vocant. Præter hunc in veteri juramenti forma alii tres dii nominantur. *Freyr*, *Niordur*, *As*.

Solennis etiam apud Septentrionales populos mos erat, ut Reges poſt fata divinis colerentur honoribus. Ad victimas non ſolum quadrupedes, ſed etiam homines deſtinabant, qui ad ſaxum prægande illidebantur, & necabantur. Hodie Iſlandi Chriſtiana colunt ſacra.

REGIMEN VETUS,

ISlandiæ Magiſtratus in Provinciarum præfectus diſtinguitur, & nomophylaces. Provinciarum Præfecti fuere ſinguli in ſingulis Provinciis, munia tam fori publica, quam ſacro-

ſacrorum obeuntes, ſeu fuerunt juris & Sacrorum interpretes. Præfecti igitur iſti, quà ſacra curabant, Sacerdotes, quà forum & judicium, judices fuerunt, dicendique ſunt optimates, qui ſtatum Reipub. Ariſtocraticè gubernarunt. Iſlandis vocati ſunt *Godar* & *Hoffgodar*. Illorum dignitas: *Godord* à diis illorum Ethnicis.

Eundem vero judiciis forenſibus & ſacris deſtinabant in delubris locum tempore autumnali.

Conventus Præfecti Provinciales illis *Reppagogi*, duplices habebant, annuos ſeu ordinarios, & indictivos, ſive extraordinarios.

Præterea ad delubra ſinguli tributum ſeu Vectigal quoddam annuum pendebant, cujus exactor æditimus fuit. Alii Magiſtratus fuerunt nomophylaces, ſeu legum cuſtodes, ubi uno eodemque tempore unus erat, qui à dicendo ſive recenſendo jure *Loymann* & *Loyſogumann* dictus eſt.

Porro in ſummo rigore judicia publica veteris ſeculi mortales exercuerunt. Equidem omnes illi qui in foro agebant, in principio actionis omnem dolum, fraudem, verſutiam, injuſtitiam ſancte abjurabant. In hunc finem juramentum præſtabant, annulum vel potius armillam ſanguine hoſtiarum Ethnicarum illinitam & à judice in ſupremo brachio geſtatam attrectantes, hacque formula fere utebantur. *Frayrum Niordum hinn almattka as.* Invoco Deos, &c. me judicium & ſententiam laturum, cauſſam acturum vel dicturum teſtem adhibiturum, &c. ex juſtitiæ, veritatis, & legum præſcripto. Hæc juramenti formula etiam recentibus Chriſtianis in uſu fuit.

REGIMEN HODIERNUM.

Quemadmodum apud Romanos ſcribendis Legibus decem Viri creati erant, ita hic electi poſtea ſunt Rectores ditionis, qui Legum conformationem inſtituerent, novaſque ſucceſſive in publico foro augerent, ſecundum quas Reſpub. adminiſtraretur; illarum auctores, ipſæque de variis materiis latæ leguntur in fin. Reipub. Daniæ, quo curioſos remittimus.

REDI-

REDITUS ET VIRES.

Exiguis contentam esse voluit natura Islandiam, in qua multarum frugum proventum frustra quæres, piscibus tamen marinis, equis, labori & longo itineri ferendo commodissimis, canibusque sagacibus, commoda sua venatur. Præbet hæc Regio robore & viribus corporis homines maxime pollentes, qui sustinendis tum belli, tum aliis magnis laboribus apti nati sunt, quibus indeflexa senilium virium maturitas longævos præstat annos.

DESCRIPTIO HOLSATIÆ. EX JOANNE AB ELVERVELT.

RELIGIO.

Omnis Holsatia, abolita penitus Comitum denominatione, titulum Ducatus ab Imp. Friderico III. propter merita Christiani I. Daniæ Regis accepit. Illa dividitur in quatuor potissimum partes, nimirum in Holsatiam proprie dictam, Stormariam, Wagriam & Ditmarsiam, quibus Sleswigæ accedit Ducatus, quem in Feudum à Daniæ Regibus Holsatiæ Principes accipiunt.

In dictis modo Ducatibus eorumqueProvinciis duo reperiuntur status, superior & inferior.

Superior in tres distinguitur ordines. Horum primus Reges atque Principes, secundus Prælatos, tertius Nobilium familias continet. Universa vero horum Ducatuum Gubernatio Regi Daniæ, tum Producibus ab ipso constitutis,nec non Holsatiæ Duci incumbit. Si ardua occurrunt negotia, in illis nihil, nisi præcedente omnium in Holsatia Ordinum consensu decernitur. Hos inter primum obtinet locum Episcopus Lubecensis; ubi vero in communi deliberatio instituitur, cum Sleswicensis Ducatus Ordinibus, Episcopus Sleswicensis in his Principem obtinet locum.

Secundus Ordo duos continet Episcopatus, Lubecensem & Sleswicensem. Hamburgensis Bremensi subjectus est. Habent 5. capitula, Lubecense, Hamburgense, Sleswicense, Haderslebiense, & Oitinense.

Abbatiæ in hoc ordine sunt VII. Reinfeldensis, Bordesholmiensis, Segebergensis, Arnsbocensis, Cismariensis, Lumensis, Ruensis.

Monasteria etiam continet 15. quorum 5. nostro tempore redituum largo proventu & Vestalium Virginum choris maxime celebria sunt. *Itzehoense, Pretzense, Uterssense, Slesvicense, Reinbecense.*

Tertius Ordo Nobilium est, qui arces & prædia sua in hoc Ducatu pleno jure ac Dominio, quemadmodum Germaniæ Comites, cum libertate venationis, aucupii, piscationis possident.

Etsi vero nulla illorum prædia nomine feudorum æstimentur, maxima tamen ex parte allodialia & hæreditaria sunt. Cautum vero est Holsatorum Privilegiis, ne novis exactionibus & vectigalibus à Principibus graventur; hæc Principes, priusquam à subditis fidelitatis juramentum præstatur, ipsique Regimini admoventur, juramento confirmare tenentur. Libera quoque horum Ducatuum statibus, ex Regum Principumque filiis, quem velint, eligendi competit potestas. Nulla Principes bella præter consensum Ordinum suscipiunt. Nobilium lites, judicio quodam bis quotannis peragi solito à Senatu Ducatuum dijudicantur, præsentibus plerumque Principibus per Vices, ex privilegio Provincialibus indulto à quibus tamen, præstito malitiæ juramento, ad Cameram Imperialem caussæ illorum devolvuntur.

RELIGIO.

QUemadmodum in Dania, ita etiam tota Holsatia Augustanæ Confessionis publica exercitia habentur, nec permissum est ullis in Religione Christiana dissidentibus privata sua celebrare sacra.

DIVITIÆ ET VIRES:

INsignis soli Holsatici fertilitas & maris Baltici vicinia, tum vero fluminum navigabilium maxima commoditas, maximas incolis parant divitias. Qui hic reperiuntur Nobiles, tantos ex fundis suis colligunt thesauros, & incredibilem opum vim, ut vix in ulla Germaniæ ditione potentiores & ditiores, magisque magnifici inveniantur. Exinde non obscure colligitur, quantum bello præsidium hic parari queat, attento & hoc, quod Holsatia incolis ditissimis frequens sit, quibus excitati ad omnia studia tam artis, quam martis animi sunt. Inter alios Ditmarsorum Virtus, in bellis maxime

maxime probata eſt, quorum etiam fœminas tanta quondam inceſſit generoſitas, ut obſeſſam Urbem fortiter, & ſtrenuè defenderent; ob quod egregium Virtutis muliebris exemplum, in quibuſdam Viros præeundi libertatem obtinuerunt.

SERIES NOBILIUM IN HOLSATIA FAMILIARUM.

PRimum inter Nobiles ordinem ducit illuſtris familia *Ranzoviana, Alafeldia, & Rumoria, Reventlovia, & VValſtorpica, Pogvviſchia, Nobilium te VViſch & VVolffiorum, Seſtediana, Blomica, Sturenſis, Bockvvoldia, Krummendiziana, Meinſtorpica, ſeu Meindropica, Suiniana, Stakiana, Brocktorpiana, Breidiana, Heſtenica, Qualiana, VVonſefletica, Ratloviana, VVenſiniana, Dammiana, Tinen, Hagenica, Holkiana, Pleſſana, Gadendorpica, VVittorpiana, Hokena, Ottenia, Hojerenſis, Ukena, Motena, & Magnuſſena, Roſencrantzia ac Ivenzena, Kerckbergiana, & Stovena. Caſtrochia, & Munkiana, Ritzeroviana, VVogia, Hackia, Herbergiana, Penſena & Grabavia, Lankena, Siverſena, Kolerana, Levana, Paiſena, Peterſena, Anderſena, Johanſena.*

DESCRIPTIO REGNI POLONIÆ. *ET DE* MORIBUS VETERUM SARMATARUM.

LAtronum potius more, quàm militum olim, gerebant bella, laboribus tot durati, nihili vitam æſtimabant.

Illarum filiæ, equis vehi, ſagittas mittere, Venationibus ſe occupare, cum hoſtibus confligere ſolitæ, poſt initum matrimonium arma deponebant. Nullas certas incolebant manſiones, ſed ibi, ubi pecori pabulum parari poterat, ſubſiſtebant. Fœminis, non ſecus ac dominis obſequentes erant, nec ullam filiarum matrimonio locabant, niſi quæ duos vel tres hoſtes occidiſſet. Velis ora tegebant, præterve oculos, nihil viſui patere ſinentes. Sepulturæ ipſis intra ſylvas &

campos dispositæ erant, quas congesti notabant lapides; quidam etiam corpora cremabant, cineres in certa vasa colligentes.

In bellum exituri, fœminas suas, incantatrices in consortium assumebant. Si quis se bello subduxisset, nunquam in aliorum consortium admittebatur.

Regis vel Principis nomina ipsis erant ignota, quorum loco fortissimum quemque, & armis maxime strenuum legebant, qui sibi cum imperio præesset.

Sacra Sarmatarum hæc erant: colebant ignem, & Poloni gens Sarmatica Jovem, Plutonem, Venerem, Dianam, Cererem, Martem adorabant: adorabant etiam lunam & solem, animæ immortalitatem credentes.

MORES POLONORUM VETERES.

Quemadmodum Poloni ex Sclavonis orti sunt, ita illorum mores per longum obtinuerunt tempus. Illi verò mores multis inquinati fuerunt vitiis, quæ superbis, latrocinio & furto deditis, helluonibus, homicidis potius competerent. Verùm nostri ævi Polonica gens, quantum à priscis illis mortalibus mutata est? Quæ hodie omni humanitate, obsequio in Principes, aliisque culta est virtutibus. Cum Veteres nomina liberis suis, jam ætate nonnihil adultis, imponere vellent, illos in templa suorum Deorum conducebant, illisque primos detondebant crines, quos pro sacrificio offerentes, ita filios sacris consecrabant. Deos adorabant Jessan, hoc est Jovem, Ladron, h. e. Plutonem, Niam h. e. Dianam, Marzam, h. e. Martem, Ziziliam, h. e. Cererem & Zievanem, quæ erat Venus. His diis eadem, quæ Græci & Romani faciebant sacra, eandemque cum illis fere profitebantur Religionem. Festa solennia, ludis, choreis, conviviis, cantibus, aliisq; oblectamentis apud illos celebrabantur. Lithuani cum in his solennitatibus choreas ducerent, manibus plaudebant, repetitâ sæpius in cantu voce *Ladon*. Colebant etiam Deum quendam Ziviam, qui notat, aërem vitalem; adhæc Deam quandam, Pogodam dictam, quæ vox serenitatem temporis denotat.

Quod Lithuanos attinet, illis antiquus ignem pro Deo colendi mos erat, tum ligna, & serpentes, quos in propriis alebant ædibus, & illis, ut diis sacrificabant, Ignem adhæc sacrum adorabant, Omni operâ accurantes, ne unquam extingueretur; in quam rem sacrificuli illi indies addebant fomentum. Uno vel altero ægrotante, illico ad Sacrificulos currebant amici, quæsitum, an mortis periculum, vel ulterioris Vitæ spes ex morbo decumbenti restaret? Tum sacerdotes ignem noctu accendebant, & sequenti die, responsa illis, qui se interrogabant, ferebant, dicentes; quod ante ignem ægrotantis umbram viderint. Multi etiam ex illis, solem, lignaque divino cultu colebant, & quo celsior arbor esset, eo majorem ipsi exhibebant venerationis cultum. Tam egeni rerum erant, & tam parvæ inter Russos æstimationis, ut Principes illorum, nihil in fidem subjectionis aliud accipere ab iis, quam exiguum panniculamentum potuerint, Gallos gallinaceos serpentibus immolabant, quos ex lacte alere consueverant. Singulis annis festa solennia, ad exitum mensis Septembris celebrabant, & cum ex bellis redirent, spolia ab hostibus capta, pro sacrificio adolebant, cum illis duos, ab hostibus captos, comburentes. Cum demortuos cremarent, illorum simul mobilia, & pulcherrimos equos in ignem præcipitabant, mulsum & lac ad ultimum pro aris faciebant. Ubi tandem ad lucem Christianæ Religionis conversi essent, nemo fere præter Nobiles usum panni & calceamentorum habebat; nam plebs linteis, & exuviis ferarum corpora tegebat. Quod ad Samogitas; illi more reliquorum Prisci ævi mortalium notitiam auri & argenti non adeo longo ab hinc tempore didicerunt, non secus ac vini, & ferri usum. Permissum illis fuit plures alere uxores, filio novercam uxorem, sed post mortem sui patris, & fratri sororem ex alio patre vel matre natam in matrimonio habere, non illicitum erat. Sylvas ut sanctas Deorum mansiones adorabant; quin in illa erant opinione, quod illæ sylvæ & illarum vagæ feræ essent sanctæ, omneve id, quod illas intraret, sanctum esse deberet. In illis sylvis separatas habebant ædes, ubi cum liberis commorabantur, ante illas cadavera amicorum comburebant, missis in accensum illum ignem præcipuis illorum equis. Ante bustum sedilia collocabant, quæ cibis variis, factis,

factis ex farina, in forma casei onerabant: credentes, quod animæ defunctorum, quos cremarant, de noctu essent redituræ. Quod si quisquam minimum intulisset sylvis damnum, per incantationes ipsum claudicare fecerunt

Livoni diu Barbari & inculti fuerunt, & ad eundem fere modum cum reliquis, multos coluerunt Deos. Simplicitate autem insigni laborabant, ita ut expresso melle, ceram proijcerent, tanquam superfluam & nullius usus rem. Semper in ore vocem *Jehu* habebant, cujus explicationem nostro tempore ibi agentes norunt.

Antiqui Prussi valde olim cruenti & barbari fuerunt, ad hæc potatores strenui, lac pecudum ipsis deliciæ erat, priusquam mellis usum scirent, Tot ducebant uxores, quot suadebat libido, illas autem servarum instar tractabant. In media hyeme gelidam tentabant aquam, illâque corpora abluebant. Mortuos cum pretiosis rebus, mobilibus & equis humabant; illis, qui in prælio occubuerant, sacra faciebant. Adorabant ignem, solem, lunam, serpentes, bestias, & alia. Erga miseros, magna ducebantur commiseratione, & illis, qui cum periculis maris conflictabantur, opem libentes ferebant; aurum & argentum nullius apud inscios voluptatum erat pretii.

MORES HUJUS TEMPORIS.

QUÆ recentiore ævo Virtute & nomine Orbi satis innotuit Polonorum gens, priscorum Sarmatarum crudelitatem & Barbariem omnem diu exuit. Ingenia Polonis aperta & candida sunt, & teste Joann. Botero falli magis, quam fallere apta; minime proterva, aut pertinacia, sed mitia ac tractabilia, quæ tamen, potius exemplis, quam vi flectuntur. Magistratibus suis obsequium, quo imperia mitigantur, minime detrectant, comitatis, civilitatis, hospitalitatisque studio maxime commendabiles. Amicitiæ jura cum extraneis ad familiaritatem etiam usque, prono & aperto colunt animo, adeo, ut etiam illorum mores, quibus cum vivunt, feliciter imitentur. Teneram sobolis suæ ætatem in addiscendis, tam vernaculæ, quam Latinæ linguæ literis ut plurimum exercent, neque vero in Romano, quam Polonico agro, Romana lingua tam facili usu communis est. Plebejæ

conditionis homines, agriculturæ vel opificiis addicti sunt, nobiles militiam, vel sacra curant. Longinquas peregrinationes ex animo suscipiunt, & facile omnes linguas peregrinas addiscunt, ingenia sua, magis in alienis inventis addiscendis, quam novis, sponte suâ inveniendis, occupant. Non defuerunt tamen Polo Polonico insignes Astrologi, & Mathematici, solo Geometræ, Foro & aulæ oratores, Poetæque insignes, qui patriam ingeniis suis claram reddiderunt. Rem familiarem diligentius curare non ita pridem Poloni occeperunt, quod ab extraneis quæstus caussa in Poloniam commigrantibus didicerunt, & tantum hodie in illo profecerunt studio, ut quæ olim Senatoris filiæ centum marcarum dos fuerat, nunc simplicis alicujus nobilis, quinimo alicujus mercatoris sponsæ, centesima dotis portio fit. Equidem insolens hodie non est, ut centum millia florenorum, elocandis liberis suis parentes, adnumerent, nec solum illi qui Nobiliore conditione præstant, exoticis pellibus, pannis, serico, purpura & auro vestiuntur, sed & vilioris conditionis ditiores Regni subditi. Equi etiam Polonorum auro, margaritis, argento, non minus quam mensæ pateris purè argenteis, onerantur. In quem usum magnas Magnates impendunt opes. Quod victum hujus gentis attinet, is in mensis ditiorum exquisitus, tenuioris fortunæ hominibus parcus ac parabilis est. Maxima proventuum pars à Nobilibus in aromata & vina impenditur. Antiquitus, panis ex siligine, potus ex hordeacea sufficiebat aqua; hodie, vini & mulsi copia etiam plebi non infrequens est, imprimus in civitatibus & locis Hungariæ proximis. Habitus Polonorum, licet tantæ mutationi atque aliarum gentium, non sit obnoxius, compertum tamen est, illum aliquoties ad minimum ter in decem annis mutatum esse. Ædes suas tapetibus pretiosissimis non Magnates solum, verum etiam mediocris conditionis Viri mirifice exornant, & Persicos amant apparatus. Iter facturi, fœminæ quidem carpentis, rhedis, curribus, Viri ut plurimum equis vehuntur, & in dedecore ponunt, pedestre iter conficere, id quod plebejum & citra decorum Nobilitatis esse existimant. In publicum prodeuntes, Dominos grex famulorum, splendide vestitorum consequitur, simili colore vestium, quo Dominus exornatus, id quod etiam in fœminis observare licet.

Cæterum, cum nihil mortalis habet conditio, quod humanus non premeret error; observarunt auctores, quod natam Polonorum ad libertatem, omnesque Virtutes, præsertim bellicam egregiam indolem, ut plurimum soluta libido inquinet, quam tamen plerumque in prostratæ pudicitiæ mulieribus, nonnulli (magnus enim in Polonia virginitatis & matrimonii honor est) brevi errorum pœnitentes extinguunt. Ad furta & inertiam, quodam modo proclivis plebs dicitur Polonica, neque Sorditiem, paupertatis ut plurimum sociam, facile vitabit. Commessationibus & compotationibus, vitio Septentrionis, crebrius indulgent, & conviviorum multoties iteratam amant consuetudinem, in qua vel Thracicas bibendi Leges imitari multi consueverunt, ubi mero incaluerunt, facile in contentiones, & ex illis mox in pugnas exardent, gratiam tamen & odium in aperto gerentes. Incusantur à reliquis Nationibus nimis profusæ liberalitatis, vel potius prodigalitatis, quodve non nisi splendido & pretioso vestium apparatu, & famulorum pone sequentium prolixo grege contenti sint. Joannes Barclajus, ipsis Barbaras quasdam in Euphormione exprobrat Leges, quæ in commissis homicidiis antiquitus sunt observatæ, ut solutâ in hanc rem constitutâ pecuniâ, qui homicidium peregit, á pœna capitali liberaretur, præsertim si fuerit Nobilis. Contra hæc & alia quæ durius Barclajus quandoque de Polonis accepit, (cum cæteroquin plurima ex vero sentiat) auctor Poloniæ defensæ, non multis ab hinc annis prodiit, qui cum multa egregia, non minus quam vera de Polonia referat; videtur tamen in quibusdam humani aliquid passus, ubi de non puniendo pœna capitali homicidio, sed pœna tantum pecuniaria & carceris annui supplicio expiando, Legem in Polonia antiquitus usu receptam & adhuc obtinentem, nec juri naturali nec divino contrariam esse statuit. Quin Legem illam de homicidiis inter alias Politicas & judiciales, easque nec imperatas, nec prohibitas nobis ponit. Verba ipsius auctoris hæc sunt p. 82. Poloniæ defensæ consignata: *Leges nempe Hebræis datas, alias morales fuisse, quæ præcepto Decalogi potissimum continentur, & quibus omnes tenentur Christiani. Alias ceremoniales, quibus non modo non tenentur, sed etiam prohibentur uti: Alias denique politicas & judiciales, easque nec imperatas, neque prohibitas nobis. Inter istas postremas ponitur hæc de homicidiis in qua ut*

non

non discedendum temere concedam, ita hoc audacter affirmo, per illam non esse vetitum supremæ civili potestati, mitiora sanciendi pro ingenio & natura populorum. Hæc ille. Verum cum tanti viri pace, Leges de homicidio nec imperatas, neque prohibitas, adeoque politicas & pure judiciales esse, nec antiquæ Orthodoxæ Christianæ Ecclesiæ, neque nobis ex illa pendentibus, neque juribus unquam persuadebit, vel ex sacris probabit.

RELIGIO.

POloni anno salutis 965. Religioni Christianæ nomen dederunt, quod sub Rege Myesco factum: cumque plurimi adhuc S. Baptismate non essent initiati, sed idololatriæ porro vacarent, publicatum est decretum, ut sub pœna capitali omnes idola demolirentur, quæ postmodum in profundum conjecta sunt, mox imperatum, ut S. Baptismum VII. mensis Maji, susciperent tam Urbes, quam oppida, quod factum est. Inde vero orta consuetudo, ut incolarum majoris Poloniæ liberi, dominica lætare, formam aliquam idoli lignei portent, quam aquæ ex recepto more immergunt. Nobiles tempore Miecislai hunc servabant morem, ut cum S. Evangelium legeretur, medios gladios suos stringerent, quos iterum condebant, quum verba, *Gloria tibi Domine*, canerentur. Hic vero mos postea usu exolevit. Ab illo igitur tempore constanter Christianam Religionem Polonia professa est. Tempore Uladislai Jagellonis, Confessio Hussitarum in Polonia innotuit, paulo post etiam Lutheri Augustana, & ad verbum Dei exacta confessio, in multorum animis in Polonia illuxit, cujus hodie adhuc liberum exercitium, à Romana dissentibus, permissum est. Maxima vero Reipublicæ Polonæ magnatum pars, Romanam sequitur Ecclesiam, alii, sed numero pauciores, Reformatæ sunt addicti Religioni, tam Principum genere Illustres, quam Nobiles. Lutherani, qui in Polonia agunt, ut plurimum ex Germania mercatores sunt, & se intra Urbes continent, in Prussia tamen Barones & plurimos Nobiles huic confessioni addictos reperies. Qui Græcam Ecclesiam agnoscunt pro sua, in Russia multi sunt, qui tamen à Moscovitis, eidem etiam addictis confessioni, multum discrepant. Illi in Polonia suum habent Episcopum Metropolitanum vel Kioviensem.

Præter Anabaptiſtas, qui in Pruſſia lares ſuos fixerunt, Sociniani etiam Poloniam invaſerunt, cepitque in Polonia illorum confeſſio anno 1552. cujus auctorem Socinum, illiuſque dogmatis progreſſum Cl. Boxhornius in Hiſtor. Univerſ. ad finem expoſuit.

Nec deeſt Judæis in Polonia commorandi libertas, qui magnis gaudent privilegiis, ut vix in toto orbe melius ſint atque hic. A tempore Regis Caſimiri II. cognomento magni, in Polonia agunt, & Poloniæ oppida Urbeſque incolunt. In Lithvania multi ſunt Tartari, qui Machometi sacra profitentur, multi etiam in hac ſunt opinione, reperiri in Lithvania & Samogitia rudera paganiſmi, quod creduntur ſerpentes adorare, quos domi Gwoites dictos fovent. Certo anni tempore ſacerdotem vocant, ſtratæque mappá menſæ, cibus imponitur: nunc ſerpens per albam prorepens mappam, de cibis guſtat, quos aſſidentes felici cum omine fortunati anni dein comedunt. Leguntur ſuperiora & hæc apud Math. Michov. Rer. Pol. l. 2. Crom. Rer. Pol. Lud. Decium de Veter. Pol. l. 1. & alios.

REGIMEN POLITICUM REGNI POLONIÆ SECUNDUM STAROVOLSCI JUDICIUM. QUI NUPER ADMODUM CUM PRIVILEGIO REGIO PRODIIT.

HOc Regnum, ex tribus primis & ſimplicibus Rerumpublicarum formis videtur eſſe compoſitum; quod vel unius, vel paucorum imperio, vel multorum, omniumque quadam juris æqualitate continetur. Rex enim electione, non ſucceſſione creatus imperat, & abſolutus LL. executor eſt, quæ in ſolennibus Regni comitiis confieri ſolent. Eſt vero & Senatus, ex præcipua Nobilitate Polona lectus, cuſtos LL. paternarum. Secundum hunc eſt Nobilium Ordo, qui Nuncios unius cujuſque Provinciæ ſuffragiis electos, & veluti Tribunos aliquos populi denunciatos, ad Comitia mittunt Legatos, qui ſuperiorum potentiam & ſicubi excedentem auctoritatem reſtringant. Et ita unanimi omnium conſenſu ac ſtudio, certis finibus ſummam rerum tenentium poteſtas, in ſacrum ac equeſtrem ordinem, & utriq; ſubjectos homines, atque bona, conſtituta, circumſcri-

pta

pta eſt. Cæterum Sacerdotes juri, quod Regi illos competeret, exempti ſunt, idque ab initio ſtatim ſuſceptæ Religionis Chriſtianæ: De equitis autem vita & fama, non niſi in Comitiis Rex cum Senatu judicat, certis aliquot exceptis cauſſis Senatu vero, & Tribunis inconſultis, nullum decernitur bellum, neque fœdus percutitur, neque tributa ac vectigalia ſubditis imponuntur, nec novæ L L: ſcribuntur, aut nummus cuditur, nulla rata habetur de bonis Regni alienatio, nemo in Nobilium ordinem aſſumitur, aut ulla res gravior ad Rempub. pertinens conſtituitur. Rex vero ipſe Epiſcopos & Abbates nominat, Palatinos, Mareſchallos, Cancellarios, ærario præfectos Ducesque militiæ creat, reditus Regni diſpenſat, præfecturas diſtribuit, Comitia indicit, Magiſtratus omnes & judices eligit, denique univerſos Reipub. honores ſolus, pro ut illi placet, & libet, de Reipub. benemeritis diſtribuit.

Porro Senatores, qui Regi adjuncti, & in partem curarum conſiliorumque, publicæ Rei cauſa vocati ſunt, ex omnibus Provinciis, tam ſacri quam Politici ordinis C L. numerantur. ULADISLAUS B. M. Rex, tres antiquo adjunxit numero, Epiſcopum Smoleſcenſem, Palatinum, & Caſtellanum Czernichovienſem. Dicti Senatores quadruplicis ordinis ſunt: Epiſcopi, Palatini, Caſtellani, & officiales majores, qui omnes jure jurando Reipub. obſtricti, ad hoc collegium & conſilum admittuntur. Hæ dignitates perpetuæ ſunt, nec niſi cum vita deponuntur: nec quiſquam his exui poteſt niſi per maximam, & mediam capitis diminutionem, nimirum libertatis, Civitatis, ſive nobilitatis amiſſionem, aut ſi quis altiori gerendo Magiſtratui præficitur. Numerantur autem 2. Archiepiſcopi; Gneſnenſis, & Leopolienſis. Epiſcopi vero X V. Cracovienſis, Cujavienſis, Vilnenſis, Poſnanienſis, Plocenſis, Varmienſis, Luceorienſis, Præmiſlienſis, Samogitiæ, Culmenſis, Chelmenſis, Kiovienſis, Camenecenſis, Vendenſis, Smolenſcenſis. Hi omnes hoc, quo modo ordine enumerati ſunt, eodem etiam ſuffragia ſua dant. Palatini ſunt 34. Cracovienſis, Poſnanienſis, Vilnenſis, Sendomirienſis, Caliſſienſis, Trocenſis, Siradienſis, Lancicienſis, Breſtenſis, Kiovienſis, Inoulodiſlavienſis, Ruſſiæ, Volhyniæ, Podoliæ, Smolenſcenſis, Lublinenſis, Polocenſis,

censis, Belzensis, Novogrodensis, Plocensis, Vitebscensis, Massoviæ, Podlachiæ, Ravensis, Brescíensis, Culmensis, Msciſlaviensis, Mariæburgensis, Braſlaviensis, Pomeraniæ, Miscensis, Vendensis, Derpatensis, Parnaviensis, Czernichoviens. & Capitan. Samogitiæ, qui solus ex omnibus omnium Provinciarum & districtuum Præfectis Senatum ingreditur. Castellani tam majores, quam minores numero sunt 87. Cracoviensis, qui omnes Palatinos antecedit, primumque locum post Episcopos inter Politicos Consiliarios capit Vilnensis, Trocensis, Posnaniensis, Sendomiriens. Calissiensis, Voinicensis, Gnesnensis, Siradiensis, Lenciciensis, Samogitiæ, Brestensis, Kioviensis, Inouladiſlaviensis, Leopoliensis, Volhyniæ, Camenecensis, Smolenscensis, Lublinensis, Polocensis, Belzensis, Novogrodensis, Plocensis, Cernensis, Podlachiæ, Ravensis, Presciensis, Culmensis, Msciſlaviensis, Elbingensis, Braſlaviensis, Gedanensis, Minscensis, Czernichoviensis. Horum omnium præcipua in Regno Poloniæ dignitas & auctoritas est, ad quam de Repub. Virtutibus bene meriti, ex gratia Regia consueto more evehuntur, ex qua etiam alii minoribus gaudentes honoribus dependunt.

Atque hi dicuntur majores, quia cum reliquis Senatoribus, tam Ecclesiasticis, quam Politicis, etiam secretissimorum consiliorum participes sunt. Minores vero non item, ut sunt Sandecensis, Medirecensis, Visliciensis, Biecensis, Rogosnensis, Radomiensis, Zavichostensis, Lendensis, Sremensis, Zarnoviensis, Malogostensis, Vielunensis, Præmisliensis, Haliciensis, Sanocensis, Chelmensis, Dobrinensis, Polanecensis, Præmetensis, Crivinensis, Czechoviensis, Naclensis, Rospiriensis, Biechoviensis, Bidgostiensis, Bræsinensis, Crusvicensis, Osuecimensis, Camenensis, Specimiriensis, Inoulodens. Covaliens. Santocens. Sochaczoviens. Varsoviens. Gostinens. Visnens. Raciosens. Sieprcens. Visogrodens. Ripinens. Zacrocimens. Ciechanovien. Livens. Slonscens. Lubaczoviens. Covariens. terræ Siradiens. Vendens. Derpens. & Pernaviens. Covariens. terræ Lenciciens. Conariens. terræ Cujaviens. Hos dein officiales sequuntur. Regni X. majores. Marschallus Regni Polon. supremus, & Marschallus curiæ Regni: Marschallus magni Ducat. Lithuan. supremus. & Marschallus curiæ

curiæ Magn. Ducat. Lithuan. Cancellarius Regni Polon. Vice Cancellarius & Præfectus Thesauro magni Ducat. Lithuan. Sunt vero & alii officiales extra ordinem Senatorium positi, trifariamque divisi: alii, qui totius Regni aut magni Ducatus Lithuaniæ officiales dicuntur, ut Generales exercituum Referendarii, Pocillatores, Dapiferi, vexilliferi, & similes alii, nonnulli aulæ Regiæ officiales, ut Camerarius supremus. Præfecti & Vice præfecti stabuli, culinæ, curruum, Venatores, Secretarii, & alii districtuum seu Provinciarum officiales, ut Urbium Præfecti, judices, Gladiferi, Quæstores, Tribuni, &c. terrestres dicti officiales. Hi vero omnes tales, solius creantur Regis arbitrio, & quidem è solis Nobilibus, qui postmodum ad Senatoriam evehuntur dignitatem, & quorum opera Rex in legationibus, finibus regundis, exactionibus publicis, & aliis utitur.

Habet autem Regnum Poloniæ potissimum tres Vasallos. Primus est Dux Prussiæ, alter Dux Curlandiæ, tertius Valachiæ. Qui omnes Regem, tanquam Regni Feudatarii, superiorem agnoscunt, & in signum recognitionis pensiones debitas stato tempore pendunt, pro membris tamen Regni non numerantur, veluti cæteri incolæ Regni Poloniæ, nec veniunt ad comitia aut suffragia in electione Regis, sed loco extraneorum habentur. Deficiente in illis prole masculâ, (Valachiâ exceptâ) Principatus coronæ denuo velut membra corpori inseruntur.

Quemadmodum etiam non ita pridem pars Pomeraniæ ita adjuncta est, cujus Duces Stetinens. homagium Regibus Poloniæ præstabant. Horum Vasallorum subditi in caussis gravioribus ad supremum judicem ac Dominum, Regem recurrunt, & ultimas appellationes suas expediunt: Excipiuntur tamen hic Moldaviæ sine Valachiæ populi, quod Principes ipsorum Turcam potius supremum Dominum agnoscant. licet Majestatem Regis Poloniæ cæteroquin reverenter habeant, ipsique statis temporibus munera mittant. Olim tributa directè pendebant, à Rege investiti in illius jurabant verba; nunc à Turca, Principatus insignia, corporisque habent custodiam, quamvis fœdere inter Polonos & Turcas ante bellum Chotimense utrimq; in hoc consensum & sancitum sit, ne Provinciam illam cuiquam Tur-

carum

carum Imperator unquam, præter Poloniæ Regis voluntatem committeret, utque is, qui eam accepturus esset, Regi Poloniæ se fide obstringeret.

DIVITIÆ REGNI POLONIÆ.

Polonia, teste Michovio, usum monetæ diu ignoravit, in cujus tandem pervenit notitiam sub Vencislao Rege anno 1297. coronato, postquam, grossi Bohemici cusi, & in Poloniam introducti sunt. Sigismundus Augustus primus fuit, qui rudi pondere autrum sub certa forma cudi jussit.

Quondam Reditus Regis Poloniæ, majores fuerunt quam nunc, Cromero & Neugebavero esse creduntur. Tenebantur rustici 12. grossos Bohemicos pro quolibet jugere Regi pendere. Incolæ oppidorum quotannis obstricti erant, dare in usum Regiæ aulæ pecora, frumentum, avenam, aliaque cum certa nummorum summa. Nec Nobiles ab his erant exemti, qui ad equos, aliaque animalia, canes, venatorumque sustentationem, præstandam tenebantur. Bona monasteriorum, tanta non gaudebant libertate, quin licitum erat Regi, in illis pro lubitu venari, piscari, contra privatis nec in propriis fundis sine indultu Regis idem fecisse, impune cessit. Cum Rex per Palatinatus reddendæ justitiæ ergo iter faceret, tunc quilibet Regem ejusque comitatum propriis accipere expensis, tamdiu, quamdiu ipsi ibi manere volupe fuit, obligatus erant. Maxima autem Regum Poloniæ tam in Ecclesiasticum, quam Nobilium ordinem clementia, & singularis gratia, his justis oneribus illos exemit, ut hodie, non nisi respectu prioris debitum minus solvant. Præter hæc, omnium Palatinatuum subditi, Regis familiam hodie sustentant, solventes illud, quicquid ipsis imponitur. Sola autem mineralia & salis fodinæ Regi maximos faciunt reditus; tum Tributa & vectigalia, mercatorum advenarum mercibus imposita. Tributorum aliud vetus, aliud novum est, vetus exiguum est, & ab iis tantum, qui in Regno mercatum exercent, exigitur. Novum majus est, & solvitur pro bobus, equis, frumento, lana, corio, cera, aliisque, quæ extra Regnum vehuntur. Ab his tamen Nobiles & Ecclesiastici exempti sunt, quod non emant eo fine, ut iterum vendant.

Æsti-

Æstimant quidam reditus Regni Poloniæ ad 600000. coronatorum Italicorum. Quod si aliqua emergat necessitas, nova in comitiis solennibus indici solent tributa, augentur cerevisiæ & aliarum rerum vectigalia, subsidium ab ordine Ecclesiastico petitur, privati ditiores mercatores, pro conductione dominiorum certam pendunt summam.

Judæis portoria, pro annua summa elocantur, & privilegia mercaturæ conceduntur.

Quantum ad ipsius Regni, ejusque incolarum divitias, exploratum est, quod Poloni, ex frumento, siligine, hordeo, melle, cineribus, lignis, leguminibus, lino, corio, bobus, pellibus, malis navium, cerevisia, equis, martibus, pellibus Zobellinis, panno, serico, tapetibus, unionibus, piscibus, feris, stanno, chalybe, tum aliis, quæ exportantur, quam invehuntur, incredibilem colligere possint opum vim, Nullus autem in Polonia, ipsique innexa Prussia mercatu celebrior locus est, quam Gedanum, Urbs totius Prussiæ & Poloniæ Ocellus & Europæ granarium. Ubi ob mare alluens, ingens peregrinorum mercatorum reperitur confluxus, merciumque peregre advectarum incredibilis & pretiosa varietas. Ejus nundinas Dominicales Mense Augusto celebrandas, tot peregrinæ visunt Nationes, ut inter præcipuas Europæ nundinas ab auctoribus nnmerentur. Cracovia etiam à mercatorum ex Italia, Hungaria, Germaniaque ingenti confluxu, divitiarum Nobilis est Civitas, ut alias tam Wilnæ, quam Borussiæ mercatu celebres taceamus civitates.

Nobilibus Poloniæ, divitias frumentum & boves portant, qui cum pro more Sarmaticæ indolis ad Leges luxus & omnium deliciarum plerumque vivant, situ & custoditu graves non fovent thesauros, sed illorum largissimum proventum, in splendido vestium apparatu, dapibus, omni genere aromatum conditis, famulorum numero, vinoque Ungarico, festivis proluunt animis. Hinc sera in fundo parcimonia, in penuriâ pœnitentia nonnullos inconsultos eventuum æstimatores subit, qui, frequenti sane exemplo, posteris præter inanem rerum, algaque viliorem Nobilitatis jactantiam, ultraque vires animos, relinquunt nihil. Quod si rerum suarum curatius satagarent, nullum dubium est, vix ullam Nationem, illos divitiis superaturam. Sed quæ in

privatis

privatis Nobilibus hic commendari meretur parcimonia, in magnatum aulis, officiorum dignitate insignibus, locum vix reperiet sibi decentem. Multum enim illi magnificentiæ, & plus exprompt æ debent liberalitati.

VIRES POLONIÆ.

PRæcipuæ Polonorum vires, in numeroso & expedito equitatu consistunt. Nobiles, omnibus cæteroquin exempti oneribus, ex Legibus Regni in castra cum Rege ire tenentur, quam expeditionem *Pospolite ruszenie* vocant, nimirum urgente necessitate. Tum per omnes Palatinatus patenta Regia mittuntur, Tertiò facta denunciatione, quilibet Nobilis suo se sistit Palatino, hinc ipso Duce ad certum deducitur locum, suis etiam expensis Nobilitas Regnum tueri tenetur, proprioque militat ære. Numerus omnium, qui ad arma conscripti sunt. Nobilium, cum suis equitibus 200000. facile explere potest. Peditatus Polonicus parvi semper habitus est, in cujus defectum extraneus Germanus miles conducitur.

Incolæ Urbium, certos in bellum armare solent pedites, illosque in castra Regia mittere, vel pro certo conducendo militum numero, imperatam pecuniam exsolvere. Quondam Cosaci antemurale Polonię dicebantur, illi nimirum qui ad Borysthenem accolunt, quod manu fortes, belloque strenui essent milites, & Turcico nomini implacabilius irascerentur. Verum illorum perfidia, quantis malis non ita pridem Polonium afflixit! qui, ut ad pristinum redeant obsequium, voto nunc certior spes est. De origine Cosacorum quædam notavit Pierre d'Avity in descript. Polon. quos cum Soranzo Ottomanno Nobiles Polonos, sed laxiorem vivendi & convivandi ob licentiam, ad egestatem redactos esse autumat.

Modus pugnandi Polonis peculiaris est, siquidem, eadem velocitate, quâ fugiunt, etiam sequuntur, more Scytharum antiquo, mox fugam sistunt, & vehementius, quam cautius opinione victoriæ inductos hostes claudunt, urgentve, & cœde volvunt.

Quod si quis Nobilium paterfamilias, convocatus in bellum ire, vel ejus loco filium adultum aut fratrem eo mittere detrecta-

detrectaverit, ejus bona secundum Leges Regni Fisco adjudicantur, Viduis tamen, pupillis, qui quartum decimum annum nondum sunt aggressi, ægrotis, senibus, alium suo loco mittere consanguineum vel servum permissum est.

Qui ob negotia Reipub. absunt, vel munere aliquo funguntur togato, vel militari, & in præsidiariis agunt locis, tum alii, qui rebus Ecclesiasticis præsunt, ab hac exempti sunt proficiscendi necessitate. Si quis nobilium ab hostibus capitur, pro ipso à Rege lytron solvitur, & postliminio reverso, equi, quos pro Repub. perdidit restituuntur.

Fortalitia in Polonia, quæ præsidio essent Reipub. nulla sunt, neque vero per Leges Regni, à Nobilitate, tolerari possunt, quamvis sæpius de illis consilium fuerit agitatum.

PROVINCIARUM POLONIÆ IN ILLISQUE SITARUM URBIUM PRÆCIPUARUM DESCRIPTIO.

MAJOR POLONIA.

MAjor Polonia ita dicta est per Lechum primum, primum Regni Poloniæ caput, in qua Gnesnam, aulam Principum extruxit, donec in Cracoviam esset translata. Quinque habet Palatinatus Posnaniensem, Kalisiensem Siradiensem, Lanciciensem, Ravensem. Urbs ejus præcipua est.

POSNANIA.

MORES.

INcolas habet moribus non inelegantes, formâ venustâ, vestitu nitido & sumtuoso conspicuos.

RELIGIO.

POntificia hic obtinet præcipuum locum. Hanc colluvies Judæorum excipit, qui libertate ibi maxima gaudent, & mercaturâ florent.

REGIMEN.

SUum hæc Urbs habet Magistratum à majore tamen dependet ipsius Præfecti auctoritate.

DIVITIÆ.

EX mercatorum, ibi agentium, aliorumque illuc ex Germania, vicinaque Prussia confluentium, frequentia, tum vero Judæorum copia incredibili, Urbi magnæ satis accedunt opes, quas ter ibi in annum habitæ nundinæ, & navigabilis Vartha fluvius majore rerum proventu auget.

In Palatinatu Siradiensi. Urbs Petrikovia est, universæ Poloniæ tribunal in quo Nobilium controversæ caussæ deciduntur à judicibus, hujus loci propriis, ut quod Spira in Germania, hoc Petricovia in Polonia fit.

MINOR POLONIA.

MInor Polonia in ortum solis spectans, confinem habet Moscoviam à latere Septentrionali, ab ortu Russiam, meridie Hungariam & Silesiam, complectitur Palatinatum Cracoviensem, Sendomiriensem, Lublinensem. In Palatinatu Cracoviensi Urbs est

CRACOVIA.

ILla merito totius metropolis Nobilissima & celeberrima audit, quæ cum nitidissimis non Germaniæ solum, sed & Italiæ Urbibus conferri potest.

MORES CIVIUM.

QUod Athenæ in Græcia fuerunt, hoc merito Cracovia in Polonia hodie est. Equidem singulari morum elegantia, comitate, affabilitate, cultissimos alit mortales, qui ad Italorum morem magnifice vivunt, splendida inhabitant non ædificia, sed palatia, in cultissimo habitu corporis, & delicato mensarum apparatu multos facientes sumptus. Quem hoc solum producit sexum muliebrem, forma corporis amplissima pulcerrimaque est, illæ suavitate sua, non incolarum solum, sed & peregrinorum omnia humanitatis officia & amoris desideria in se haud immerito convertunt, adeo, ut mirum videri non debeat, si hic locorum quandoque plus justo liberior amor, sibi in præcordia hominumtantum Imperium indulgeat. Erat quondam Craco-

via, Regum Poloniæ Regia, Arce ſplendida inſignis, in cujus locum poſtmodum Varſavia venit, quod velut in medio, omnium Regni Poloniæ provinciarum, ideoque publicis habendis Comitiis idoneor, omnibus ex æquo ad illam longo itinere eſſet.

RELIGIO.

ARdentiſſimos Religione Catholica Cracovia alit incolas, quibus illa, tantum ſæpiſſime ſuadet malorum, ut inſontes peregrinos, ob diverſa ſacra ſuſpectos, certis anni temporibus ſedibus ſuis proruant, injuriis & contumeliis afficiant, ad ultimum crudeli morte quandoq; tollant, mortuorum cadavera de ferali ciſta extrahant, pedibus per ſordes platearum tracta, tandem ſuſpendant, magis Religioſi, quam humani, quam pii. Judæis contra magna permiſſa hic eſt libertas, qui cum ſacris peculiarem ſuam habent civitatem. Templa Urbis inſigni opulentia ditia, & artificioſa ſtructura admirabilia ſunt, omnia Catholicorum deſtinata ſacris. Academia ejus, frequentia ſtudioſorum celebris eſt.

REGIMEN.

SUprema conceſſa poteſtas & jurisdictio Urbis, penes Gubernatorem, ſive Staroſtam. Cracovienſem, qui peculiares ſuos habet miniſtros, eſt. Magiſtratus civilis ambulatorius eſt, & novis quotannis perſonis alius. Civitas tribus contiguis conſtat oppidis; Caſimiriâ, Clepardiâ & Stradomicia, præter Judæorum & cerdonum vicum.

DIVITIÆ.

POlonicarum Urbium omnium mercatu & divitiis florentiſſima eſt Cracovia, quam fœcundiſſima ſoli bonitas, auro, argento, plumbo, cupro, ferro, marmore, alabaſtro, præſertim ſalis fodinæ ſtupendæ profunditatis, maxime ditant.

MASOVIA.
MORES.

MAſovi eoſdem cum Polonis habent mores, niſi quod duriore linguâ laborent, ingenia eruditione culta,

hic valde rara ſunt, communis nationis indoles in obſtinatam præter ipſam rationem fertur pertinaciam.

RELIGIO.

OMnes in Maſovia Nobiles, Catholicam ſequuntur Religionem, nec unquam hic, alienæ Confeſſionis opinio progreſſum ſuum habuit.

VIRES.

MAſovicæ Nobilitatis ad 40. millia numerantur, ad Coronationem Sigiſmundi III. ad 15. millia Maſoviorum convenerant.

MINOR RUSSIA.
MORES RUSSORUM.

RUſſi natura certis morbis, ut capitis, & renum ſubjecti ſunt: plicæ quoque morbus inter illos communis eſt, quo capilli, veluti glutine quodam invicem compinguntur, ut nullius pectinis uſu in ordinem reduci queant; illis, qui manuum tractant operas, firmæ ad laborem ferendum vires ſunt, cui etiam diebus feſtis & dominicis operam navant, quærentibus, cur non in die dominicâ ab opere ceſſent, reſpondent; quod tam hac die, quam in aliis comedere oporteat. Polonica lingua ipſis uſu frequentior eſt, quam Ruſſica. Vini Hungarici, & mulſi potum frequentem habent. Ruſtici in rus, ſine ſagittis ac arcum aptatis, non deſcendunt, magni Tartarorum oſores ſunt. Erga peregrinos humanitatis ſtudia exercent, cui Armenii in Urbe Lwow præſertim ſunt addicti.

RELIGIO.

QUatuor in hac Regione Religiones numerantur, ut puta Romana, Græca, Armeniana, Judaica. Lutheranæ & Calvinianæ Religionibus, infenſiſſimè iraſcuntur. Plerique vero Nobilium Romanæ Religioni, qui in oppidis agunt, Græcæ ſunt addicti.

Epiſcopi tamen Ruſſorum, Regi Poloniæ ſubjecti, ſedem Romanam & Papam Clementem 8. pro capite anno 1595. agnoverunt. DIVI-

DIVITIÆ.

OPpidum dictum Iwowo: vini, quod malmasia vocatur, mercatu dives est. Armeniani has oras valde reddunt opulentas, qui in Alexandriam, Constantinopolim, Indiam usque, iter mercium ergo suscipiunt.

PODOLIA
MORES.

IN Podolia culturam morum & eruditionis nomen vix invenies, pecoribus enim potius, quam ingeniis alendis hæc Regio proprior est.

RELIGIO.

DUo sunt in Kamieniec Episcopi, alter Romanus, alter confessione Græcus. Duæ etiam ibi sunt Ecclesiæ, in templis levi fabrica extructis convenientes.

REGIMEN.

OMnis Podoliæ tractus, Regis Imperium comiter agnoscit.

VIRES.

QUi Bratzlaviam incolunt, tractandorum sclopetorum, hisque exacte feriendi metam, apprime norunt. Cum Tartaris sæpius confligunt.

LITHVANIA
MORES LITHVANORUM VETERES.

VEteres Lithvani, delicias peregrinorum ciborum, & potus quondam ignorarunt, sobrietati & abstinentiæ toti addicti, In armorum usu, equorum & famulorum multitudine suas quærebant delicias.

Ad bellum paratas semper habebant lanceas, clypeos, saccos coreaceos farinâ plenos. Adorabant ignem, serpentes, sylvasque pro sacris & deorum sedibus habebant. Demortuorum cadavera cum illorum equis, armis, falconibus,

canibus venaticis aliisque rebus pretiosis comburebant. Cineribus parentum lac, mel, aquâ & cerevisiâ mistum offerebant, choreasque ibi, ad tympani, & tubæ bellicæ sonum ducebant. Johan. Meletius oculatus testis hæc se apud Lithvanos observasse, in quadam testatur epistola. In funeribus à rusticis cadavera defunctorum vestibus & calceis induebantur, & in sella collocabantur erecta, cui assidentes illorum propinqui, poculis decertabant. Epota cerevisia, ejulatum funebrem ordiebantur hunc in modum: *Hale le, le le, y Procz-ty nene umarl? y za ti nie mjel szto yesty albe pity! y procz ty umarl? Ha le le, lele, y za ti nie miel-krasz ye mlodzice? y procz ty umarl* h. e. Hei hei mihi, quare mortuus es? Hei hei mihi, numquid tibi defuit cibus vel potus? annon habuisti formosam conjugem, quare mortuus es?

Peractis querelis, munera cadaveri donant, mulieri quidem fila cum acu, Viro linteolum, idque ejus collo implicatur. Cum funus exequuntur, multi currum adequitant, & eductis gladiis, auras verberantes clamant: *Gei, geythe, beg-ythe peckelle* h. e. aufugite vos dæmones in infernum. Tum ad sepulchrum cibum & potum collocant, uxor singulis diebus summo mane, & vergente in vesperam die tumulo assidet, suumque deplorat & revocat per XXX. dies maritum. Inde convivium paratur. Hospites muti velut accumbunt. Duæ mulieres sine cultro cibos ministrant invitatis, & de omnibus ferculis aliquid mensæ subjiciunt, si quid forte ceciderit, non tollunt, hocque in gratiam animarum, quas comedere credunt, faciunt. Peracto prandio, sacrificulus de mensa surgit, scopis domum purgat, & talia fatur.

Jely Pily ducisse: nu wen, nu wen, h. e. edistis, ac bibistis animæ dilectæ, ite foras. Peractis his, convivium restaurant, & potu invicem decertant, Viris acriter fœminæ respondent, & oscula poculis miscent. Hæc modo dicta, supra citatus autor partim se vidisse, partim reliqua ex fide dignissimorum Virorum ore hausisse testatur.

MORES LITHVANORUM NOSTRI TEMPORIS.

Lithvanorum plebs valde rudis & simplex est, ut ad ferendum jugum, nata velut esse videatur. Nobiles subditos suos ut mancipia tractant.

Gens

Gens Lithvana, inculta & incivilis, moribusque crudelis est: prædones & fures plurimos fovet, qui eo scelerum delabuntur, ob nimias quibus indulgent, commessationes, quæ illos ad vitam pauperem & inertem traducunt. Hic si fides penes Michalov, in Litvania propter scelus latrocinii, plures in uno mense, quàm in Moscovia & Tartaria per centum annos suspendi solent. Herborstein teste. Virgines Kiovienses ultra septimum annum, pudorem virgineum prodigunt, cum quarum in hac ætate proposita formâ, etiam pudicitia exponitur. Raptoribus illarum tamen pœna capitis, & confiscationis bonorum irrogatur.

Servi quinque per hebdomadem dies, in operibus suorum dominorum impendunt, lunæ diem tantum suis liberam habent curis, die dominicâ etiam in servitia dominorum impensâ. Frumentum suum ad focum siccare consueverunt, quod postea in granariis excudunt. Qui liberioris sunt conditionis, à laboribus se utplurimum vindicant, & in popinas deflectunt, in illis dies noctesque potui indulgentes. Cerevisiâ, & vino adusto pro potu utuntur, cui mulsum, optimæ notæ, addunt. Hoc in magnatum aulis per plurimos annos asservatur. Author. libri Thesoro Politico l. 3. dicit, in Aula Illustrissimorum Principum Radzivilliorum mulsum ultra 100. annos integrum fuisse servatum. Kiovienses à primis incunabulis natationi, navigationi, piscationi & venationi se dant, quæ exercitia illorum corpora admodum reddunt expedita. Conviviis Lithvani sæpius interesse amant, in quibus à meridiano sole, ad medium noctis usque genio indulgere solent.

Potentiorum mensas peregrina vina & opiparus ferculorum apparatus onerat. A primo mane adustum vinum omnis sexus & ætatis homines bibunt.

Vestitus incolarum, non secus ac Moscovitarum longior est: mulieres valde splendidum habitum amant.

In matrimoniis contrahendis, quondam nullus habitus respectus est, apud Lithvanos, divitiarũ vel stemmatis, sed ille, quem armorum gloria commendabat, quamvis is vilis conditionis esset; fœminam tamen ex Nobilissima familia ducere poterat. Hæc consuetudo multis magnos fecit ad virtutẽ stimulos. Hodie tamen paritas conditionis & stemmatis in matrimoniis servari solet. Fœminæ nuptum datæ, in dotem certam

tam bonorum accipiunt partem, inde obſequentiores illas ſibi mariti experiuntur. Natura illarum ad quærenda cum aliis vicina conſortia valde prona eſt.

Quatuor linguarum dialectus in Lithvania eſſe, recepta eſt ſententia, Jaczuingiorum Lithvanorum, vel Samogitarum, Pruſſorum, & Livonorum. Oratio dominica in Lithvanica lingua ſic ſonat:

Mus tabes kas tu es eckſchkan de beſſis, Schweriez touuz vaart. Eack nums touves Walſtibi teuus praatz, buska eckſchkan. Debbes ta warſan ſemmes. Muſſe deviſche muſſe, Duthmums Schoodeen, pammate mums muſſe grake ka me ſtammat muſſe parraducken. Meewedde mums Jonna badecke, le pett paſſarga muns un wuſſe malo.

RELIGIO.

QUidam Litvanorum, Eccleſiæ Romanæ ſequuntur ſacra, numeroque aliis potiores ſunt, Epiſcopum Vilnenſem habentes, qui ab Archiepiſcopo Gneſnenſi dependet. Reliqui, Ruſſorum amplectuntur Religionem, ut in Nowigrod. Polotzko.

Proxime Vilnam Tartari etiam habitant, qui certam terram occupant, & mercaturam exercent. Hi Machometi Religione initiati ſunt.

Præter hos multi in Lithvania Judæi ſunt: multi hic reperiuntur magi, qui præſtigiis diabolicis lupinam mentiuntur formam, quod mali, etiam in Livonia non infrequens eſt. Nec inſolens eſt Lithvanis, de morbo alicujus, ex umbra corporis ad ignem collocati judicare.

Armenii ſua quoque Vilnæ templa habent, Dictorum autores ſunt Geſner. Mitridat. Chytr. Orat. de Stat. Eccl. Michov. Sarm. Europ Jo. Auban. de morib. Gent. &c.

REGIMEN.

LOngo olim tempore Lithvania per magnos Duces regebatur, donec tandem Regno Poloniæ per Jagellonem dictum Uladiſlaum an. 1386. uniretur. Hodie qui ipſi cum Imperio præſunt, ſuos Palatinos & Caſtellanos habet, qui cum Epiſcopis Senatores Regni ſunt.

Nobiles, in ſubjectos ſibi ſubditos, liberæ poteſtatis, & ſæpe violentiæ exercent imperium, adeo, ut qui miſera magis

pre-

mantur servitute, alios alibi vix invenias. Equidem illi qui mancipia suis sunt dominis, pecudum more cum uxoribus & liberis vendi solent. Illi, qui libertate gaudent, & vivendi mediis destituuntur, filios, filiasque suas vel semet ipsos aliis vendunt, ut solum apud emptores cibum habere possint. Præter debita, quæ ruricolæ tam Regi, quam Dominis suis solvere tenentur, obstricti quoque sunt uxores ducturi, certam pecuniæ summam aulis pendere, si illis postea natus infans diem suum obeat. Judices rei judicatæ decimam partem capere solent.

Homicidia, præsertim à Nobilibus commissa, pœna tantum pecuniariâ expiari solent.

Duo Palatini vicini, justitiam ibi locorum administrant, præter id, quod sua publica obeant negotia. Illud vero partes litigantes malè habet, quod fixum judiciis, illi judices non habeant locum, sed modo hic, modo alibi jus dicant.

Si cui ob facinus mortis pœna adjudicata est, dominus condemnati illum cogere potest, ut se ipsum suspendat vid Michow Sar. Eur. l. 2. Herberstein. Lithv. Michalov.. fragm.

DIVITIÆ.

SUpra summam ordinariorum Tributorum, quam Rex ex his percipit oris, bona extraneorum mercatorum, qui hic moriuntur, illi, vel illius Rectori Provinciæ acquiruntur. Turcæ & Tartari sua exercent negotia.

Est prope Kioviam exiguus mons, super quem mercatores sæpius iter facere necessum habent, quod si currus mercibus onusti ibidem loci, rumpantur, vel pars mercium effluat, omne id quod solum attingit, Regi proprium cedit.

Privatorum divitię parantur ex cera, melle, frumento, pellibus, cineribus, quarum rerum ingens copia Gedanum, & ab hinc in Belgium devehitur.

Kioviæ insignis mercium exterarum confluxus reperitur, per cujus confinia omnis generis lapides, aromata, sericum, materiæ auro intertextæ, crocum, thura, ex Asia, Persia, India, Arabia, Syria, in Moscoviam, Sueciam, Daniam, ordinario, & maxime commodo itinere, devehuntur. Cum nullum expeditius, quam illud à Caffa porto pontis Euxini, in Borysthenem indeque Kioviam sit. Quod si Borysthenem

mercatores, ibique Regi tributa mercium caussa exolvenda effugere, hacque ratione iter in Lithvaniam vitare, & per deserta loca proficisci vellent, aliorum prædæ & latrociniis essent expositi, quod aliquot exemplis probatum. Cum ergo commodiorem viam, quam per Kioviam, habere nequeant, incredibile ejus mercatoribus lucrum inde adferunt. Ipsa Kiovia melle, frumento, carne, piscibus, lapidibus, aromatibus, abundans est. Hæc notarunt Herberstein de Lithvan. Æneas Sylv. de Lithvan. Michalov. in fragm.

VIRES.

Lithvania facile 70. millium exercitum in castra potest producere: deterior autem equitatu esse videtur, ob equos nimium parvos. Soliti sunt Lithvani, in castra cum magno pompæ apparatu ire, quod si in illis subsistant, vestium elegantiorem ornatum domum remittunt.

Potentiores, qui propriis expensis aliquam militarem manum conducere tenentur, data pecuniâ, à castris exempti sunt, milites Lithvani limitanei, ab omnibus tributis exempti judicantur.

Borysthenes Lithvanis ad impetum Tartarorum sistendum apprime utilis est.

SAMOGITIA.
MORES.

Samogitæ, quamvis plerumque maximi sint corporis, illorum tamen quidam nimis exiguâ staturâ habent liberos, qui pumiliones magnitudine vix superent. Tantâ pollent corporis celeritate, ut ex equos cursu concitato, sine lapsu, in pedes desiliant, adeo firmæ sunt valetudinis, ut ad centesimum annum vivant. Animosi, lætique, & ad bella animis valde propensi: vitia impense oderunt: Latrocinia, furta, incestus, vix nota genti nomina.

Virgines adeo suæ castitatis tenaces sunt, ut illius insidiatores, vel cum stricto cultro insequi nil vereantur: maritæ licet mulsi potu delectentur, pudicitiæ tamen suæ minimè sunt prodigæ.

Rustici vomere ligneo terram laborare solent, quod infelix

felix in hunc usum ferrum esse putent. Nunquam terram colunt; inde illis penuria frumenti nascitur.

Rem pecuariam inter præcipuas habent curas: mulieres lanam tractant.

Cibus sibi, rapas ad ignem assas, præ pane eligunt, quibus lac, mel, butyrum & pisces addunt. Quæ per hyemem durare nequeunt pecora, illa in usum domesticum mactant, & cum feris sylvestribus, quibus abundant, comedunt.

Pro conservatione pecoris sui, Deum suum ignis orare solent.

Linguam eandem fere cum Lithvanis habent, alii Polonicè loquuntur, quo sermone etiam sacra peragi mos est. Filiæ ante trigesimum, vel ad minimum 24. annum ibi viris non nubunt, nec ante confectas propria manu aliquas vestes, quarum dona sponsi comitibus desponsatæ exhibeant. Tum enim cuilibet illorum, subuculum cum mappa offerunt. Parentes filiabus suis, ad zinguli, quo succinctæ vestes sunt anteriorem & posteriorem partem campanulas solent appendere, ut, ubicunque locorum sint, scire queant, noctu sine face ire nulli illarum licet.

Cum parentes filiabus suis maritos quærunt, tunc non tam solicite illorum divitias & pulchritudinem, quam vero mores explorant: consuetudo est, ut duo agnati sponsi, desponsatam rapiant, quæ peracta nuptiarum festivitate in familiam mariti concedit.

RELIGIO.

QUi hic sunt Episcopi, Catholicam Romanam fidem habent. Præter hos, rudera adhuc quædam paganismi ibi reperiuntur, apud illos, qui deorum loco colunt Auxthejas Vissagistis, Zemopacies, Deam Auscam radiorum solis, Bezleam vesperi Deam, Brekstam Deam tenebrarum, Ligieze Deum, qui concordiam inter homines servat. Datan bonorum datorem, Kirnis, qui curam habet cerevisiæ. Kremata, porcorum Deum; Gondam filiæ adorant, Modeina & Ragaina silvarum dii sunt. Tawals Deus divitiarum.

Multæ Veteres hic sunt familiæ Nobiles, quæ proprios penates suos habere creduntur, horum nomina sunt Kurwaiczin, Eraizain, Gardunithas, Dersintos, & plurima alia.

Cum Iacobus Lascovius à Sigismundo Augusto an. 1572. esset missus, qui Samogitis unum Deum concionaretur, ipsi responderunt, quare tu nobis unum prædicas Deum, tanquam potentiorem nostris diis; Nunquid ignoras, plures, plus habere potentiæ, quam unum, & facere plura, quam unus facere possit.

REGIMEN.

Datus est Samogitiæ à Rege Poloniæ Gubernator Palatinus vel Capitaneus Generalis, præter hunc, alium minorem habent Magistratum, dictum illis Civonias.

DIVITIÆ.

Iacobus Lascovius tempore Sigismundi Augusti ipsis quadraginta millia terræ jugera distribuit, cum hac conditione, ut quotannis 5. florenos ex his Regi solverent, exceptis aliis minoribus reservatis. Pecunia vero ex lino, lana, quæ in Livoniam & Regiomontum vehitur, cineribus, carne, ut plurimum illis colligitur.

VIRES.

Samogitii milites sunt egregii, qui in tendendo arcu multum sunt exercitati, equis quidem parvis, sed ad bellum maxime idoneis utuntur. Fortalitia ipsis nulla sunt. Sed fortior in pectore Virtus.

SERIES REGUM POLONIÆ. SECUNDUM FLORUM POLON. CL. VIRI D. JOACHIMI PASTORII ET S. NEUGEBAUER.

LECHUS. AN. CH. DL.

Lechus, primus Polonicæ gentis conditor ac Princeps fuit. Quidam illum indigenam, alii Sclavonia, Dalmatiaque oriundum existimant. Principi, lex natura erat, populique, cui imperabat, genius. Polonia tum pecuniam ignorabat, oppida erant rara, & proventu subditorum Rex susten-

sustentabatur. Lechus reperta firmavit, novisque faciendis animum adjecit. Primum exstruxit Gnesnam, quondam Principis, nunc primi Antistitis Regiam, ubi Aquilæ nidus repertus, omen nascentis Imperii. Adepta nomen à nido civitas, avisque illa Regni mansit insigne. Eo regnavit tempore, quo eunte in præceps Româ, Vandali Galliam, Hispaniam, & Africam, Gothi Italiam inundaverunt, Quàm diu gubernarit, quibusque liberis spem succedendi reliquerit, ex defectu Historiæ, certi quicquam haberi nequit.

DE PALATINIS XII.

MOrtuo Lecho, cum nondum constantem formam Polona Respub. nacta esset, Regiaque soboles Regno deesset, XII. Primarii Viri delecti sunt, vernaculo nomine Wojevodæ, hodie Palatini, hoc est Duces belli dicti. Qui Magistratus, non absimilis decemviris Romanis fuit. Sed hi discordiis turbarunt Rempub.

CRACUS. A. CH. Ↄ. CC.

CUM Polonia intestinis laboraret bellis, uni denuo summa rei commissa fuit. Is fuit Cracus vir opulentus Vistulæque accola. Hic ægre persuasus Imperium accepit, hostes fœderibus vel vi mitigavit. Domi ambitionis discordiarumque semina sustulit. Judices litium per provincias constituit. Novam Urbem ad Vistulam à suo dictam nomine Cracoviam excitavit, quæ Regni caput, relicta Gnesnâ, facta. Sub hac ingens antrum, ubi horrendæ magnitudinis Draco habitasse dicitur, quem Cracus interfecit per escam, pice sulphureque infectam. Sepultus est Cracus in Lassotino monte ultra Vistulam.

LECHUS. II.

DUos reliquerat Cracus filios; quorum minor Lechus, Imperium vi rapuit, fratremque in sylvas venandi caussa eductum obtruncavit. Hunc quasi fato mortuum, acerbe luxit, magnificoque extulit funere, sed innotuit scelus, missusque in exilium est Parricida.

VEN-

VENDA A. C. IↃCCL.

FRatribus vita functis: sorori illorum Vendæ imperium delatum est, virgini ingentis animi, supraque sexum prudenti. Sed cum Venda Princeps potius, quam Principis uxor esse maluit, se, sponsam abientem Ritigerum, Principem Germaniæ spreverat. Hic quod precibus impetrare non potuit, manu conjugium capere decrevit. Hosti amatori, cum magnis copiis Poloniam invadenti, obviam processit Virgo, dumque in irritum omnes Legationes, & conatus abirent, vecors amore, & illusi conatus pudore Dux, sibi manus intulit. Venda triumphum de armis & amore agens, Cracoviam ingreditur, seque in Vistulam præcipitem dedit, & diis manibus devovit.

DE XII. PALATINIS ET PREMISLAO SIVE LESCO I.

EXtinctá cum Venda, stirpeq; Regnatrice, Imperii moles ad palatinos revoluta est, sed brevi is Magistratus antequam corrumperetur, desiit. Successit enim Premislus. Is erat aurifaber, qui singulari stratagemate tum Pannones & Moravos, Poloniam infestantes per galeas decepit, Polonisque cœdendos ministravit. Suspendit enim felle vel Lithargyro illitas galeas, castra hostium contra: quæ sole lucente, hostium nunciabant copias. Mox sublata ab auctore, fugæ suspicionem faciebant, à Polonis cœptæ. Hinc ad persequendum hostem Pannones accincti, & in interiora sylvæ penetrantes, circumventi à Polonis, internetioni dati. Hoc propter inventum, Premislus à Polonis, Rex creatur. Tranquille imperavit, nullos post se reliquit liberos.

LESCUS. II. AB AN. IↃCCLX. AD ANN. IↃCCCIV.

POst Fata Premisli, nullo relicto Regni herede, nova de Principatu orta est contentio, in eamque tandem descenderunt sententiam Poloni, ut fortunæ electio committeretur, sub hac conditione; ut qui eques primus ad metam præfixam pervenisset, Princeps foret. Sed cum quidam dolo agerer,

ageret, & campi arenas ubi currendum erat, noctu tribulis ferreis impediret, relicto sibi integro tramite, jamque effusis in cursum aliis, lapsantibusque, impostori victoria cum Principatu cessit. Sed comperto dolo, supplicium ipsi, loco coronæ datum est. Eandem viam vir quidam tenuis sortis pedes ingressus erat, & certantibus aliis, ad metam pervenit primus. Hunc velut Fato ostensum, Poloni Principem renunciant, pauperem licet, nec unius equi Dominum. Hic habitum modestiamque in Regno retinuit, sobriusque fuit.

LESCUS. III. AB ANN. CH. Iↄ CCCIV. USQUE AN. Iↄ. CCCX.

Lescus sicut gloriose vixit, ita etiam in prælio contra Carol. M. Sclavis Hunnisque opem ferens, gloriose vitâ decessit. Provincias quasdam patrio Regno adjecit. Cum Carol. M. muneribus missis, pacem fecit. Filios suscepit complures, quorum unus Popielus in spem Regni educatus, è legitima conjuge natus, reliqui impari ortu nati Marchiam, Pomeraniam, Cassubiam, iisque confines acceperunt Provincias, hac cum conditione, ut Popielo integra maneret hereditas. Fuit Lescus in suos, ac egenos liberalis.

POPIELUS MAJOR AB AN. Iↄ CCCX. AD A. C. Iↄ. CCCXV.

Hic nihil à Patre, præter Principatus accepit fortunam. Ignavus erat, cui Cracovia displicuit, ideoque campestria planaque habitare maluit. Et quo simul fratribus Pomeraniæ Dominis, propior esset, Cruspicia delecta est, Cujaviæ hodie oppidum. Fertur in familiari sermone se suosque, murium depastioni devovisse, quod in filio expertus.

POPIELUS JUNIOR. AB A. C. Iↄ. CCCXV. AD AN. Iↄ CCCXXX.

Hujus Adolescentia Patruorum Procerumque consiliis cohibita est, sed mox honestatis fræna excussit. Juvenis formâ deformis, turpibus deditus voluptatibus, ut Chostek dicere

diceretur. Duxit è vicina Germania uxorem, ſuperbam & avaram, quæ etiam tandem vim tenuit imperii, & filiis ſuis 2. mortuo marito Regnum firmavit. Diffidebat autem Polonis, imprimis Patruis, quos per ſcelus ſuſtulit: ſimulans enim, ita jubente uxore, morbum, advocat patruos, ipſiſque quaſi morti proximus, conjugem cum liberis commendat. Vergente in veſperum die, ſeceſſuris, à ſe manum, tanquam teſſeram affectus ultimam, & ſimul poculum veneno infectum & ab uxore paratum porrigit. Illi confeſtim in terram procidunt, & veneni vi moriuntur, quorum cadavera tanquam qui inſidias paraverant, mulier abjici juſſit. Sed ſi fides annalibus, ultio Dei ipſum ſuſtulit; nati enim ex defunctorum cadavere mures, & Regem, conjugem, liberoſque ejus depaſti ſunt, fruſtra turribus, aquis, ſatellitibuſque munitos.

PIASTUS,

AB ANN. IↃCCCXXX, AD ANN. IↃCCCLXI.

Miſere defuncto Popielo, magna de ſucceſſione orta ſunt diſſidia. Rejecti namque Regnum poſcentes Filii patruorum, qui ex Popielo erant nati. Interim omnia rapinis & latrociniis fœdabantur, accedentibus ad publica mala finitimorum machinationibus. Poſt longè agitatas contentiones, eligitur Princeps, quem nemo ſperaverat, Piaſtus, oppidanus Cruſviciæ, parvi agelli Dominus, integer tamen vitæ, & in egentes promptus. Is, ortâ in Comitiis annonæ caritate, omnem multitudinem frumento refeciſſe dicitur, nihil ideo imminutis dapibus. Hoc viſo miraculo, Poloni Principem Piaſtum ſalutant. Geſſit Principatum feliciſſime, quem Fato acceperat. Bella ſub illo nulla fuere. Diſſidia auctoritate ſua compoſuit. In poſteris ſuis diu Regnum tenuit. Cruſviciam dein interitu Popieli inquinatam mutavit. Gneſnamque ſedem tranſtulit. Ex uxore ſua Repicha filium unicum ſuſceperat: ſuperavit rariſſimum mortalibus annum viceſimum ſupra centeſimum, abſtinens gulæ & libidinum, quæ multis exitio fuere.

ZIE-

ZIEMOVITUS I.
AB AN. IↃ.CCCXLI AD AN. IↃ. CCCXCII.

IS ex Repicha, uxore Piaſti, natus, Patri grandævo in partem curarum aſſumtus erat, magniſque omnium ſtudiis Princeps factus eſt. Erectæ Vir indolis, malorum patientiſſimus, rei militaris gnarus, munificus in largiendo, mitior in pœnis, quam ſeverior. Militarem diſciplinam fecit, creato militiæ magiſtro, ordinumque Ductoribus. Paulo poſt in Ungaros, Moravos, & Germanos movit, ad recuperandas provincias, ignaviá Popieli, & interregni tumultu Polonis amiſſas. Nec ſua tantum recuperavit, ſed his alia adjecit. Poſt in Pomeraniæ Caſſubiæque Duces priſcum Polonorum ex Leſco 3. ſanguinem movit. Sed hic fortuna ſufflamen victoriis poſuit, cum locorum præſidiis Duces tuti eſſent. Sequuta Ziemoviti mors anno regiminis XXXII. relicto filio impubere, & adhuc Regno regendo impare.

LESCUS IV.
AB AN. IↃ. CCCXCII. AD AN. IↃ, CCCCXIII.

MOrtuo Ziemovito, Poloni Principatum filio ejus deferunt, datis puero rectoribus, qui negotiis præeſſent Reipub. Hi cœptum à Patre Leſci contra Pomeranos bellum neglexerunt. Leſco adulto, occaſio rei gerendæ effluxerat: huic mite erat ingenium, qui parta tueri maluit, quam novis acquirendis fatigari. Pacis artibus inclaruit. Immatura obiit ætate, relicto filio Ziemomiſlo. Magni tum motus Germaniam infeſtabant, tranſlato à Gallis in Germanos Imperio.

ZIEMOMISLUS AB AN. IↃ. CCCCXIII. AD AN. IↃ. CCCCLXIV.

SImilis Patri Leſco, filius Ziemomiſlus pacem amans ſucceſſit. Hic ſilentio tranquillo vitam tranſegit. Filium ſeri partus, ſed cœcum ex uxore ſuſceperat. Poſtquam puer ſeptimum attigiſſet annum, gentili ritu ipſi coma tondebatur. Inſtructo à Patre convivio, durantibuſque epulis, ambiguá inter triſtitiam & gaudium Procerum fronte, repente

puer oculorum lucem indeptus. Hinc Miecislai nomen accepit; interrogati super hac re Areoli, responderunt; lumen portendi Poloniæ. Quod Augurium secuta Christiana Religione confirmatum est.

MIECZISLAUS I.
AB AN. Iↄ. CCCCLXIV. AD AN. Iↄ. CCCCXCIX.

Immodicus libidinum 7. uxores habens, tamen sine prole agebat. Sparsi tum per Regnum Christiani, Principi promiserant prolem, felicioresque successus, si sacra mutaret. Sequutus promissum, repudiatisque uxoribus, Boleslai Bohem. Ducis filiam jam Christianam, uxorem ducit, & antequam matrimonii fœdere jungerentur, sponsus Sacro lavacro tinctus est. Post susceptam veram Fidem, facem veræ Religionis subditis prætulit, creavitque duos Archiepiscopos Gnesnensem, & Cracoviens. Junctis hinc inde Episcopis & Sacerdotibus. Juvit piosPolonorum conatus Johannes XIII. Pontifex à quo missus Ægidius Cardinalis, conquisitis ex Italia, Gallia, Germaniaque sacerdotibus, omnia ad Ecclesiæ Romanæ ritus composuit. Interim filius ei nascitur, cui Boleslai nomen imponitur. Adultoque filiam Juditham, Ungarorum Princip. Geisæ in matrimonium dat, cujus cura, primum per Ungariam Evangelii vox insonuit. Bella vix aliqua gessit. Congressus est infeliciter cum Ulodomiro Russorum Duce, amissis Premisliâ, Cerveno, alisque oppidis. Miserat post Miecislaus Romam Lambertum, Antistitem Cracoviensem, ad Benedictum 7. Pontifice pro impetrando Poloniæ Principibus Regio nomine; sed noluit annuere Pontifex. Tum Poloni morem habebant ad prælectionem S. Evangelii gladios stringere. Regnavit annos 35. feliciterque præfuit Reipub. Sepultus est Posnaniæ.

BOLESLAUS CHROBRY I. VERUS REX POLON. AB AN. Iↄ. CCCCXCIX. AD AN. cIↄ. XXV.

Hic ab Ottone 3. Germaniæ Imperatore coronam accepit, remissis in Poloniæ Regnũ prætensionibus. Adjunxit &

& affinitatis vinculum desponsata filio Miecislao adhuc impuberi Rixa, quæ nata ex Ehrenfrido, Rheni Palatino. Hic Rex dignos fortuna spiritus gessit. Primum Bohemos repressit, quibus iterum superatis, Moraviam sibi fecit tributariam. Mox in Russos movit, erepta patri recuperaturus. Miseratus etiam Stopolci, qui à Fratre Jaroslao ejectus erat, Polonorumque implorabat tutelam. Jaroslaum igitur fudit, Kioviamque Urbem occupatam Stopolco reddidit. Post hæc, Saxones Boleslaus aggreditur, graves Pomeraniæ Ducibus: sed hi fugam, quam arma maluerunt, hosti diripiendam reliquerunt terram, qui usque ad Salam progressus, posuit in flumine columnas, virtutis Polonicæ testes. Redux, Prutenos coërcuit. Adalberti interfectores, qui pacem petierũt tributarii Duodecim sibi è Proceribus Polon. consiliarios ascivit Boleslaus. pauperes in litem vocatos suis opibus juvabat. Arces, præfecturasque obibat, Sacrorum curam magnam gerebat pace belloque juxta clarus, meruitque Chrobrii nomen h. e. acris, propter animi magnitudinem. Sepultus Posnaniæ pompa moderata, quod præcavit, cum regnasset anno 25. & 58. vixisset, ob cujus obitum tota Polonia per integrum annum luctu consederat, ita, ut nec convivia celebrarentur, nec musica audiretur, nec vestibus cultioribus uterentur Nobiles.

MIECISLAUS II. REX. AB AN. cIↄ. XXV. AD AN. cIↄ. XXXXIV.

AD hunc, mortuo Patre, Regnum devolutum est. Segnis Vir erat indole. Sub illo Bohemi tributa pendere denegarunt, Moraviamque sibi asseruerunt, Quam ille immisso milite vastavit, nulla serio Urbe oppugnatâ. Felicius cum Pomeranis paulo post conflixit, Besæ virtute, quem Rex Generum assumserat, datâ ei in uxorem filiâ. Data in dotem Pomerania, cujus Dux in prælio occubuerat. Post Miecislaus ad solitas rediit voluptates, amentiaque correptus, non suo, sed uxoris utens, ingenio, in odium & contemptum omnium venit. Mortuus ex illo morbo est, Posnaniæque sepultus, rexit Polonos 9. annis fere, vixit 44. unicum filium Casimirum reliquit, sub cujus ortu terræ motus auditus est.

CASIMIRUS I. R. AB ANN. cIↄ XXXIV. AD ANN. cIↄ. XLI.

MOrtuo Miecislao, Casimirus ejus filius ipsi successit, sub quo nato terræ motus multa portendit mala Poloniæ. Cum adolesceret, Regia potestas penes matrem Rixam erat, quæ invisa Polonis, in Germanos propensior, expilato Fisco in Germaniam fugit. Casimirus ad matrem, post ad Ungaros tendit, à qua animi excolendi ergo, Lutetias missus, ubi monochus factus. Laborabat tum Polonia cœdibus, rapinisque. Maslaus Regi à poculis, Provinciam Regno abstraxit, pòst ab illo Moscoviam dictam Russi Bohemique tum infestabant. Missa igitur ad Casimirum ex Polonia Legatio, tum Cluniaci in Gallia monachum, ut rediret ad sceptrum. Liberatus ergo voto à Pontifice Benedicto IX. eamque ob caussam imposita Polonis est annua pensio, sancti Petri nummus dicta; & tonsura capilli rotunda ad modum monachorum. Redux Casimirus, Gnesnæ Rex salutatus est. Vulnera Reip. Poloniæ sanavit, pacem publicam punitis latrociniis firmavit, dissidiaque Procerum, publica amnestiâ finita sunt. Jarislaus Dux Russorum in fœdus, & affinitatem assumtus à Casimiro, ducta illius sorore Maria. Motus postea exercitus in Moscos, victusque Maslaus aufugit, sed victus potentior rediit, secuti namque illius partes sunt Jaziges Prussiæ populus ferocissimus. Tum victum Maslaum Prussi in crucem agunt, insultantes, mortuumque dicteriis petentes ad alta nisum, ad alta pervenisse. Hanc victoriam quies Poloniæ secuta est, Recepti sunt in gratiam Prutheni. Suscepit ex uxore filios Boleslaum, Uladislaum, Miesconem, Ottonem & filiam Svantochnam. Obiit, cum imperasset 18. annis Posnaniæ terræ redditus, Cometes ante mortem ejus apparuit. In pupillos fuit clemens, doctus, Ecclesiasticis favit, comis, lenis, benignus.

BOLESLAUS COGNOMENTO AUDAX AB AN. cIↄ LIX. AD cIↄ. LXXXII.

EX omnibus Casimiri filiis Boleslaus, maximus natu, Regni potitus. Juvenis namque adhuc magnam in se ostendit

dit indolem cum undique malè à suis habiti Principes ad Boleslai opem confugerent. Primum contra Bohemorum Principem Premislaum movit, cui contra Fratrem Jaromirum bellum erat, cum quo transegit. Post, contra Prutenos arma sumpsit, quos ex insidiis de paludibus fuga simulata excitos, cæde stravit. Post Belam, qui amitam Boleslai uxorem habebat, contra Ungaros juvit, Princeps Bohemorum Uratislaus captus, cujus solio à Boleslao Bela impositus. Post expeditionem redux, sibi uxorem ducit Visseslavam Russorum Principis filiam. Russi tum negotium Izasleo fecerunt, quem Kiovienses receperunt, 70. seditionis ducibus vita, vel oculis multatis. Hic Boleslaus paulo quieti vacans, denuo in Premislenses movit, venienti omnia patuêre, Premisa occupata est. Post mortem Belæ, ejus filio cum æmulis Regni in Ungaria confligantibus suppetias tulit, contra Salomonem præ aliis Regnum capientem. Pax interponentibus se Episcopis inter dissidentes postea facta, hac conditione, ut Belæ filii ducum titulo tertiaque Regni parte contenti, summum nomen Solomoni relinquerent. Post in Russos movit, quos in fugam vertit, Kioviamque aliquamdiu obsessam expugnavit, ubi per hyemem victor exercitus libidinibus elanguit, uxores suorum absentiam virorum ægre ferentes, libidinem libidine domi pensabant. Hac fama ad viros delata, missionem petunt, quâ non impetrata, clam domum dilabuntur. Rex suis destitutus, sequi coactus fugientes, quos redux multavit, nonnullos vitâ, alios confiscatione bonorum, Uberibus adulterarum abstrahi sobolem, catulosque admovere jusserat. Sed nimium indulsit ultioni, post tributis insolitis subditos gravavit. Mox ipse adulter à Principe bono, in pejorem degenerabat Tyrannum. Censores vitæ suæ oderat, quos inter fuit Stanislaus Sozepanovius Episcopus Cracoviens. qui tandem à Rege post alias vexationes, (postquam Rex ab ipso à communione sacrorum prohiberetur) in templo interfectus est. Fulmine ob factum à Pontifice Gregorio VII. percussus, exosus suis cum filio in Ungariam profugit, ubi conscientiæ vulneribus agitatus, sibi manus dicitur correptus amentia, intulisse, Sepultus Ossiæ in Monasterio Carenthiæ, cum imperio annos fere 22. præfuisset.

ULADISLAUS HERMANNUS AB AN. cIↄ. LXXXII. AD AN. cIↄ. CIII.

EXacto Boleſlao Audace, Regnum Rege deſtitutum, à Ruſſorum incurſionibus vexabatur. Hoc Principis nomine Frater Audacis, Uladiſlaus ſuſcepit, Regis titulum aſpernabatur, ſpe, fratrem rediturum, Ad Pontificem poſt mittitur Legatio, à quo præter ſacrorum liberum uſum nihil impetratum. Revocatur poſtmodum filius fratris Mieſco à Uladiſlao, ſed brevi fato conceſſit. Sub Uladiſlao Pomeranorum, Prutenorumque incurſionibus laborabatur Quatuor vicibus exercebant hoſtes Uladiſlaum, qui ultimum victi, clementiam Victoris implorabant. Eo tempore Henricus IV. Uratiſlao Bohemorum Principi Regiam conferens dignitatem, jus quoque, quod nullum habebat, in Poloniam dederat. Ideo ejus filius Poloniæ fines invaſit. Quem Cracovienſis Palatinus Seciechus fortiter repulit, graviſſiméque ultus eſt. Sed Seciechus ob impetratam felicitatem nimium elatus, potentiam ſuam in oppreſſione inferiorum oſtendit. Quod factum, ipſum Civium odio expoſuit. Proſcripti ab ipſo, adjuti ope Bohemorum, Regis arma in illum moverunt, adſumpto duce Uladiſlai notho, Uladiſlaus ſibi periculum imminere ratus, exercitum conjuratorum aggreditur, quibus ſe miſcuerant Pomerani, illos ſtrage inſigni afficit Sbigneo, qui caput erat; capto, veniam tamen ſupplici conceſſit. Sed recruduit vulnus belli civilis, ubi impetrata ultimum quiete, arma in Pomeranos & Ruſſos converſa ſunt. Tandem cum anno 20. rerum potitus fuiſſet, & quinquaginta novem vixiſſet, angore confectus obiit, in Plocenſi Baſilica cadaver defuncti humatum eſt.

BOLESLAUS III. CRIVOUSTUS AB A. cIↄ. cIII. AD ANN. cIↄ. Cxxxix.

PAtre mortuo, filius Boleſlaus ſucceſſit. Magna juvenis, virtutis dedit ſpecimina, majora vero Princeps exhibuit, æmulum habuit Sbigneum fratrem. Hoc motore Pomerani contra Boleſlaum inſurrexerunt, quos lentius compeſcuit,

expugnatis præcipuis illorum oppidis. Mox negotium ipsi cum Bohemis fuit, quibus Pomerani se jungebant. Commissa dein ad Uratislaviam cùm Bohemis est acies, magno utrimque hominum dispendio. Pax deinde cum Cæsare Henrico & affinitas contracta est, desponsata Uladislao filio, filiolâ Cæsaris. Paulo post resumendum bellum erat in Pomeranos. Sbigneus impetratâ à Fratre Boleslao venia, fratrem illico non tantùm, verum etiam Proceres in odium sui pertraxit. Stimulabant occultè Principem, ut æmulum multis beneficiis emendandum amolirentur. Factum est, ut permittente Boleslao occideretur, sub specie jurgii privati. Hæc cœdes perpetuum Boleslao fuit in animo tormentum. Tum Scarbimirus Palatinus Cracoviensis, vir acer ingenio, militiaque spectatus, nimius factorum suorum jactator, & Principis Criminator, Senatu motus, excœcatusque, in carcere vitam finivit, utque ignominiæ post mortem aliquod esset monumentum, constitutum est, ut posthac Castellanus Cracoviensis Palatinum loco ac dignitate anteiret. His ita gestis, Pomerani denuo Boleslaum lacessunt, Duce Suentopelio. Sed debellati sunt, Religionem Christianam bis à se rejectam, tertium bona fide receperunt. Novam arenam Russi Boleslao aperuerunt, ex occasione fugæ. Jaroslai Patrui Vlodi mirè insidias vitantis. Quem reducere ope Boleslai Russi laborabant, sed Jaroslaus pugnans equo excussus est, finem belli morte fecit. Post, Boleslaus Volodorem Prezenisliensium Ducem, armis Polonos infestantes compescuit. Ducem illorum Jaropeleum per insidias sui aulici, pacavit. Hic carcere detentus, tandemque liberatus fidem dedit Regi amicitiæ, sed maluit vindictam, quam fidem servare. Dolum igitur dolo pensare statuens, misit Ungarum, qui Boleslaum interficeret. Is rei familiaris factus, præfecturam Vislicìensem impetrat, quá diu retenta, advocavit Jaropeleum, illiq; hanc tradidit: pacta vero ab illo postulans præmia, lingua, oculisque privatus dicitur, sed Russi, qui Boleslaum fraudarunt, graviore dolo mox eundem circumvenerunt. Revocabant Jaroslaum Haliciensium Ducem, à suis Principatu dejectum, ad Polonosque profugum. Interim tacite militem cogunt, Boleslaus minoribus copiis utalem reducit. Huic occurrunt Hungarorum Turmæ ad Haliciam, specieque gratulandi Polo-

Polonorum se jungunt agmini, idem faciunt Halicienses, amicitiam simulantes, mox Polonos circum circa cinctos invasuri. Sensit fraudem Boleslaus, pugnaque Russos adortus, sed sinistrè pugnatum est. Unde Princeps impatiens ignominiæ, domi se luctu macerabat, qui ipsi morbum & ultimùm mortem peperit. Vixit 36. annis. Funere Ploscum solenni Pompa elatus. Fuit Princeps animi excelsi, contemptor periculorum, ad iram & misericordiam pariter pronus, justus, imprimis bellis longe maximus. Liberos reliquit ex Sbislava Uladislaum, ex Adelheida filia Henrici IV. Imperatoris Casimirum, Boleslaum, Mieczislaum, Henricum & denuo Casimirum. Priori extincto, summa rerum Uladislao cessit: in partitione reliquorum bonorum, Casimirum ultimùm genitum præterierat, caussam rogatus respondit, currum â quatuor rotis trahi, Casimirum vero suam in medio currus sedem habiturum, ad ultimum summæ rei admovendum.

ULADISLAUS II.
AB AN. CIↃ CXL. AD AN. CIↃ CXLVI.

Boleslao successit filius natu major, Uladislaus, qui divisione facta à Patre, ægre contentus, irritavit illum, & uxorem ejus in perniciem fratrum. Convocatis Proceribus, demonstravit; difficile unum Principatum à pluribus regi, se fratribus dignos ex Fisco proprio reditus dare velle. Senatus Uladislai consilium improbavit, igitur Uladislaus Fratribus bellum intulit, Russis in auxilium vocatis. Henricum Sendomiria, & Boleslaum Plosco Masoviaque ejecit. Restabat Mieczislaus, cui se cæteri fratres commiserant. Uladislaus Posnaniam obsidione cinxit. Hunc à tergo Fratres impetunt, castrisque exuunt, & Principatu spoliant. Hic cum uxore mali consilii auctore ad Conradum 3. Imperatorem in Germaniam profugit.

BOLESLAUS IV. COGNOMENTO CRISPUS.
AB AN. CIↃ CXLVI. AD ANN. CIↃ CLXXIV.

Exauctorato Uladislao Principe, Boleslaus Concordi fratrum ac procerum suffragio Rex creatur, Is Principatum mode-

moderatè gessit, Fratres sibi benevolentiâ devinxit, Cæsaris propositum de Uladislao restituendo immutavit. Cæsari ab Asiatica expeditione reverso, bellum sibi intentanti ob Uladislaum pulsum, quem Regno restituere laborabat, maturè occurrit. Solutum illud bellum statim est. Post Fridericum Barbarossam idem molientem placat, attributâque Uladislao Silesia, cum eo pacem init. Post Uladislaus reditum in Poloniam instaurans, in ipso apparatu extinctus est, relictis filiis Boleslao, Miecziſlao, & Conrado, qui Silesiam sui juris fecerunt; hac cum conditione, ut Majestatem Regis Poloniæ comiter obseruarent. Anno 1164. Boleslaus in Prutenos à fide Christiana deficientes, triplici exercitu instructus, arma sumsit, ad pacemque cum fide Christiana recipiendam coëgit. Sed statim ad ingenium redierunt, sacerdotes ejecerunt, & ad Boleslaum pro venia Legatos miserunt, rogantes; ut à fide Christiana liberarentur. Consensit Boleslaus ad rogata, nihil de illorum erga se perfidia timens. Pruteni impune primam offensam ferentes, confestim omnem exuunt erga Regem fidem. Horum motus perfidia Boleslaus, exercitum contra illos expedivit. Sed transfugarum, vias Polonis monstrantium deceptus fraude, multos in sylvestria loca, paludesque adductos, Pruteni trucidarunt. Ibi pœnè omne Poloniæ robur attritum est. Indicta post Comitia Cracoviam, ubi homines factiosi potentesque, conspiratione facta, ad Casimirum Sendomiriensem Principatum deferebant, Boleslaum perosi, illius imbellem animum accusantes. Verum, suffocavit hoc consilium modestia & integritas Casimiri, oblatum detrectantis. Quies dein Poloniam habebat. Moritur tandem Boleslaus Cracoviæque sepulturæ honore afficitur A. 1173. postquam Poloniæ Principatum annis 27. tenuisset, vixisset 46. relicto unico Lesco filio, cui Tutor Casimirus frater fuit, filio hæres substitutus.

MIECISLAUS III. COGNOMENTO SENEX AB AN. cIɔ CLXXIV. AD ANN. cIɔ CLXXVIII.

FRatre mortuo, Casimirum Principem minoris Poloniæ poscebant suffragia: sed hæc Miecislaus majoris Poloniæ sententiis evaluit. Hic quod gravis & prudens esset, senis nomen obtinuit. Principatum ejus imposita Nobilibus tributa, hono-

honorumque nundinationes invisum fecerunt. Auxere odium ministri Præfectique, avaritia nimia laborantes. Studuit mutare Miecislai mores Gedeon Cracoviensis. Antistes, & instructa fabula viduæ, cujus gregem nutritum à filio canes lacesserant, velut, in imagine sibi Principem exhibebat, sed nullis melior factus admonitionibus, inde idem Gedeon cum Stephano Cracoviensi Palatino ad abrogandum Miecislao, deferendumque fratri ejus Casimiro Imperium cæteris præivit.

CASIMIRUS II. COGNOMENTO JUSTUS. AB AN. cIↃCLXXVIII. AD AN. cIↃCXCV.

CAsimirum cum aliæ Virtutes, tum moderatio animi Polonis maxime commendavit, Cum Conarius Aulicus cum ipso ad noctem alea luderet, & colaphum duceret Regi, non tantum non iratus, sed pœnæ capitali, reum exemit. Adepto invitus Regno, primam curam habuit sanandi Regni. Primum bellum in Halicienses gessit, sororisque suæ filium Miecislaum restituit ab illis expulsum. Miecislaus tum forte ope sibi faventium Regnum appetere cœperat, occupata erat Cracovia, arce tamen à Fulcone Episcopo & Nicolao Palatino prohibebatur. Casimirus captum filium fratris, ejusque milites non tantum incolumes, sed & muneribus donatos remisit. Hæc pietas adeo movit Miecislaum, aliosque, ut nihil hostile imposterum molirentur, Post in Prussos movit, ad cladem Boleslai fratris ulciscendam, quos devastationibus ita affixerat, ut se Regi tributarii submitterent. Hoc ultimum fuit bellum. Redux restaurandis rebus & Religioni intentus, dum S. Floriani à Pontifice impetratas reliquias memoriamque epulis festis celebraret, hausto poculo repente concidit, non sine suspicione veneni à fæmina, quam deperibat, adornati. Fuit Princeps mulierosior nonnihil, cætera optimus. Moderatus, clemens domi forisque, pacis & belli artibus clarus. Regnavit annis fere XVII. Vixit LVI. Conditus Cracoviæ. Reliquit filios, Lescum cognomine Album, & Conradum, Auctorem omnium Masoviæ Principum.

LESCUS

LESCUS VI. COGNOMENTO ALBUS AB AN. cIↄCXCV. AD AN. cIↄCCIII.

POst excessum Casimiri, habitis multis concertationibus, ad Filium Lescum tandem defertur Principatus. Sed impari Regimini, mater Helena adjungitur, cum Antistite, Palatinoque Cracoviensi. Interim Miecislaus patruus ambitione Regnum affectat, collectum per Silesiam, & Poloniam majorem exercitum Cracoviæ admovet. Huic Palatinus, Russis advocatis occurrit. Res ad prælium venit, pugnantibus fratribus & affinibus. Sed Miecislaus destitutus a suis, frustra fuit. Post aliquot annos fortunam iterum tentat, Cujaviamque, patrimonium Casimiri liberorum, occupat, Succedente prima fraude, majora aggreditur, Helenam Lesci matrem per Legatos arrepit, demonstrat jus suum, tutelam Lesci tanquam patruus petit, datis speciosis promissis. Impar ejus technis mater Lesci, promissis credidit, consentientibus in Miecislai restitutionem, post dissensionem Procerum Miecislaus Principatu potitur, sed eum brevi iterum amittit, nihil minus quam promissorum tenax. Helena mater Lesci ut credula antea, ita jam severa exactrix illorum fuit. Elusa aliquoties ad vim tandem provocavit, invenitque fautores, dejectos imprimis à Miecislao à possessionibus suis. Conjurat Palatinus Cracoviensis, Duce Palatino, occupatur Urbs absente Miecislao, Helenaque cum Lesco filio recipitur. Sed qui jam Principatu exciderat Miecislaus, ecce iterum fraude, decepta muliere regnat, causatus enim nescio quas fidei remoras, sanctè denuo pollicetur omnia. Sed auctorem turbarum Palatinum Cracoviensem amovet, nil quicquam meritorum fidem probantem Helenæ. Tertium factus Princeps Miecislaus, frustra promissorum admonetur. Visliciense territorium illi aufert, sed paulo post receptum Imperium finem vitæ fecit. Eandemque fidem expertus, quam aliis præstiterat. Nullum Lescus, quoad vixit, bellum gessit, otio paceque impensius delectatus. Administravit Regnum à morte Patris annos 33. fere, sed in his Mieczislaus 2. Uladislaus Lasconogus tres.

BOLE-

BOLESLAUS PUDICUS.
AB AN. cIↄ CCXXVI. AD AN. cIↄ CCLXXVIII.

CUM Lescus filium Boleslaum, adhuc vero tenerum, reliquisset, Barbatus & Conradus de tutela hæredis aliquot certabant annis, donec post multas difficultates ad Regnum eluctatus est. Princeps, Cunegundin Belæ Ungarorum Regis filiam, uxorem duxit, sed cum primis nuptiarum diebus intacta ab ipso relicta fuisset, in votum perpetuę virginitatis utrimque consenserunt, Unde Boleslai Pudici nomen accepit. Hoc Regnante, Tartari Poloniam invaserant, profligati vero ad Schidloviam oppidum. Denuo recruduit bellum cum Tartaris in Silesia, ubi cœsi sunt Duces Henricus Pius, Uratislaviensis post Henricum Patrem Dux Boleslaus Moravorum Ducis filius Pompo cruciferorum Magister, aliique bellatores. Cæterorum militum tanta occisa est multitudo, ut à Tartaris præcisæ cœsorum singulis singulæ aures, novem capacissimos saccos impleverint. Accepta hac clade, Boleslaus in Ungariam cum suis transfugit, nec diu post comparuit. Inde Boleslao Calvo, Filio Henrici Pii, Regnum confertur. Quod ægrè Conradus Masovius ferens, sceptrum Calvo datum sibi asseruit. Sed hujus Regimen invisum fuit, ut Poloni Pudicum revocarunt. Reversus, Imperium recipit, confligit cum Conrado duplici prælio, uno Victor, alter victus. Mortuus dein Conradus, quietaque facta Polonia est. Diffidentibus post inter se Silesiorum Ducibus, nova calamitas à Tartaris insonuit, qui ingenti vi Lublinensem terram vastabant. Redierunt vero ad sua Tartari, iterabantque incursiones in Poloniam, sed postremum Polonos lacessentes, pœne à Boleslao excisi sunt. Lithvani inter se tum discordabant. Russi devicti sunt, post major Polonia bellum cum Brandeburgicis Marchionib. exorsa est, minor intestinis bellis laborabat eodem tempore. Paulus Polucosius Cracoviensis Antistes, absente Boleslao, nova moliri cœperat, deferens cum conjuratis Principatum ad Uladislaum, Opoliensium Ducem. Quos Opoliam à Duce evocatos, Pudicus adoritur ex occulto, parvoque cinctus comitatu, rebelles compressit, ultusque est Uladislai malitiam. In Silesii vero tum maxime Duces cognati arma parricidalia sumserant inter

inter se auctore Boleslao Calvo. Mortuus est Boleslaus Cracoviæ sine prole, ibique sepultus, cum regnasset, vixissetque 52. post patrem annos, uxore relicta virgine quæ post mariti obitum omnes facultates in pauperum usus distribuit.

LESCUS NIGER.
AB AN. cIↃ CCLXXIX. AD AN. cIↃ CCLXXXIX.

Boleslao extincto, Lescus Niger ex fratre ipsius patruele ortus, Regno potitus, ex adoptione Boleslai. Tum Russi Tartaris juncti fœdè Poloniam vastabant. Hi fusi à Varsio, Castellano Cracoviensi, inde bellum in Henricum Uratislaviensem cognomento Probum. Caussa belli erat, fraus Henrici in patrueles suos, cognatos Lesci. Eo tempore feliciter contra Lithvanos pugnatum est, qui maximam partem cœsi sunt. Mox exarserunt civiles motus, pars enim rebellium spreto Lesco, se Conrado, Masoviæ duci, submiserat. Verum repressit subito Lesci fama motores in Moscoviam. Reliqui comitate ad obedientiam tracti sunt. Secunda vice Litvani in Poloniam irruentes, à Lesco repressi sunt. Novum post rebellionis contagium Paulus Cracoviensis Episcopus in subditos disseminavit, sola Urbs Cracovia immunis à scelere mansit. Accitur Conradus, venientique Cracoviensis & Sendomiriensis Proceres obviam procedunt. Obsessâ Cracoviâ, cives se in arcem recipiunt, Conradumque majores vires opponentem Lescus vicit. Debellatis, veniam culpæ dedit, soli Conrado implacabilius irascebatur. Tartari denuo Poloniam inundaverant, ubi tot hominum abducti erant, ut inter spolia Tartari 20. millia virginum innuptarum numerarent. Senserunt quoque Russi pœnam gentis, quam toties juvare non detrectabant. Ferunt enim, quod Tartari transeuntes, infectis veneno humanis cordibus, aquas polluerint, inde gravissimi morbi & plicæ, quibus adhuc laboratur, pullularunt. Cæterum Lescus privatæ vindictæ intentus, Conradum bello aggreditur, missoque in Masoviam Palatino Siradiensi, devastat ejus Regionem. Quem recedentem Conradus incautum oppressit, necavitque. Lescus ipse paulo post mœrore animi confectus periit. Sepultus Cracoviæ in Templo S. Trinitat. apud Dominicanos, felicior in principio, quam fine Princeps.

DE

DE INTERREGNO ET PREMISLAO REGE. AB AN. cIↄ CCLXXXIX. AD AN. cIↄ CCXCVI.

Decesserat Lescus absque liberis. Inde Regni cupido multos incesserat, Siradiensis Palatinatus Uladislao Loctico Fratri Lesci cessit, à Cracoviensibus & Sendomiriensibus Boleslaus Dux Plocensis, Conradi Masovii Frater, ut Princeps esset, vocabatur. Sed hic mox ab Henrico Uratislaviensi Duce dejectus, ipse quoque ad tempus à Loctico, paulo post vero restitutus. Morte instante, harum Provinciarum hæredem scripsit Premislaum, Majoris Poloniæ Ducem, cui recens Pomerania testamento morientis Miesciugi accesserat. Sed Henrici hæreditatem ambiguam faciebat Gryphina, Lesci nigri uxor, quæ jus donationis à marito factæ in Palatinatum allegabat, Cracovia cessit Bohemo. Sendomiria à Loctico armis vindicabatur. Inter tot dissidia Premislaus, majoris Poloniæ & Pomeraniæ Dominus, Principis obtinuit dignitatem, cui mox Regia dignitas accessit. Omissa ea in Polonia fuerat ducentis & ultra annis, à temporibus Boleslai Audacis, ob quem Pontifex Regnum diris devoverat. Postquam etiam Dominantes numerosam relinquerent sobolem, divisum in tot Principes Regnum fuit, ut vix horum ullus Regium nomen sustinere valeret. Premislaus diademate solus dignus judicabatur. Hoc ipsi Gnesnæ solenni ritu Jacobus Swinka Archiepiscopus imposuit. Rex factus Premislaus, Rege dignas habuit curas, sed illas fatum nimium properum præcidit. Septimo enim Regni mense; dum Bachanalia apud Rogosnum, Marchiæ vicinum locum celebrat, secure agens ab emissariis Marchionum Brandeburgensium, (ut creditum est) oppressus, periit. Corpus ejus Posnaniam relatum. Reliquit unicam Filiam Rixam ex Rixa Regis Sueciæ filia, quæ post Venceslao Bohemiæ Poloniæque Regi nupsit.

ULADISLAUS LOCTICUS AB AN. cIↄ CCXCVI. AD AN. cIↄ CCC.

Post necem Premislai, omnium electus suffragio Uladislaus Locticus, qui tamen solenni ritu non est inaugura-

tus,

tus, hæredisque, non Regis Poloniæ nomen assumsit. Prima ejus expeditio in Silesios fuit, favore in Bohemum Regni æmulum, ipsi infensos. Horum terram ingressus, magna lataque ruina vastavit. Redux ex Silesia, otio se permisit Uladislaus, nec milites ejus rapinis assueti, à suorum bonis manus cohibuerunt, connivente ad omnia Principe, qui distentus privatis libidinibus, Rempub. susque & æque habuit. Malè per tres annos Regnum administratum, ei abrogarunt Poloni. Hac calamitate Locticus felix fuit, quippe calamitatis caussam altius ad animum revocabat, virtutisque admonitus fuit.

DE VENCESLAO. REGE AB ANN cIↃ CCC. AD ANN. cIↃ CCCV.

A Moto Loctico, vocatur Venceslaus Bohemorum Rex in Poloniam, coronatus, uxorem ducit Rixam, Premisli Regis filiam. Hinc ad Locticum persequendum se accingit, clam in Regno latentem, mox Hungariam, inde Romam fugam parantem. Securus æmuli, ipse in Bohemiam, ordinatis, qui Regnum curarent, concessit. Absente Vinceslao. Sendomirienses, Cracoviensesque contra Russos consurrexerunt. Pugnantibus etiam sine Rege, non defuit fortuna. Fusis namque cum Russis Tartaris, Lublinum, per 50. annos ereptum recuperarunt. Dum hæc in Polonia geruntur Locticus in Ungaria occasionibus Regni recuperandi imminens, apudque Amedeum Palatinum agens, videns vero gravem fore Polonis Bohemorum Dominationem, Venceslaumque in Ungaros, filii ergò bellum parare in Ungaros, collecta Ungarorum manu in Poloniam venit, vicina occupat. Sequitur Venceslai mors, Locticoque imminenti, Cracovia & Sendomiria facile cesserunt. Regnum tamen Patrium asserere cupiens Venceslaus Junior, in meridiano somno occiditur. Albertus Imperator in suspicionem sceleris venit. Ab hoc tempore Bohemi exteris Regibus subjecti erant.

ULADISLAUS LOCTICUS AB ANN. cIↃ CCCV. AD AN. cIↃ CCCXXXIII.

Quem nonnulli Regem agnoscebant Locticum, ex Bohemia reducem soli Posnanienses illum repudiabant. Ad-

Adſciſcunt igitur ſibi GlogovienſemDucem. Locticus adverſariorum agros corripit, ad Pomeranos tendit, à Gedanenſibus jusjurandum accipit.

Sed non diu pacatam tenuit Pomeraniam, auctore motuum Petro Cancellario Palatini Gedanenſis filio: ſed prodere tentantem Marchionibus Brandeburg Regionem, Uladiſlaus captivum Cracoviam ducit. Boguſſa Præfectus Arcis Gedanenſis opem contra Marchion: Brandeb. à Uladiſlao petiit, impetrat illam per Crucigeros faciendam. Crucigeri in arcem recepti ferocius ſe geſſerunt, tandemque ſibi totam vindicarunt. Ceſſit ipſis arcis Præfectus, cum conditione, ut illam Uladiſlao redderent poſtulanti. Ægre hoc negotium tulit Uladiſlaus: Tranſigit igitur cum Crucigeris, ut impenſis ipſis redditis, liberarent arcem. Crucigeri immenſam poſtulantes ſummam, conditionem eluſerunt. Interim Lithvani ditiones Uladiſlai irruunt. Cum Marchionibus fœdus ineunt, cum conditione, ut omnia retinerent, quæcunque ſuperiori bello occupaſſent in Pomerania, permitterent vero ſibi, Gedanum, Derſaviam ac Suezam bello acquirere. Potiti Urbe Gedano, reliquas fraude & ipſam ſubegerant Pomeraniam. Ne vero id injuſte feciſſe viderentur, emunt eandem certa pecuniæ ſumma, confirmarique illam ſibi ab Imperatore Henrico poſtularunt. Poſt indicuntur Comitia Cracoviæ, in quibus Uladiſlaus cum uxore Hedvige coronatur. Interim Sileſia civilibus Ducum bellis agitata, à Poloniſque deficiens, Johanni Bohemiæ Regi ſe ſubijcit. Bellum dein Uladiſlao cum Crucigeris, ob reſtitutionem Pomeraniæ fuit, quos ad internecionem cœdit. Bohemiæ Rex à Crucigeris vocatus in Boruſſiam, multa ubique occupat, Pomeraniam ab ipſo jure ſempiterno obtinuerunt. Secutæ induciæ inter Regem, & Crucigeros per annum. Præficitur poſtea in Comitiis Caſimirus ejus filius, majori Poloniæ 21. annos natus. Iniquo tulit animo Palatinus Poſnanienſis ſibi ademptam præfecturam, ſuſcitavitque Crucigerorum arma. Paruerunt conſiliis illius, ſed inferioribus ſpe conatibus. Illi tamen majorem Poloniam valde vaſtarunt. Bellum inde contra illos Rex movit, prædâque onuſtos, ad flumen magna victoria delevit, cum 20000. hominum perdidiſſent. Poſt in Sileſiam copias ducit, multaque cepit & incendit oppida. Poſt in morbum lapſus, obiit: Cracoviæ ſepultus.

Regna-

Regnavit 13. annis post coronationem, Princeps parvus, magnarum virtutum.

CASIMIRUS MAGNUS.
AB AN. cIↃ CCCXXXVII. AD AN. cIↃ CCCLXX.

Secutus est Patrem Locticum Uladislaus, filius ejus: pacem cum Crucigeris init, quæ Polonis non placebat. Eligitur arbiter litis Pontifex, mituntur ab hoc Legati, qui Polonis Cujaviam, Dobrinum & Pomerelliam adjudicant. Crucigeris grandem multam irrogant. Sed hi, nihil omnia curantes, occupata retinent. Cæterum Casimirus, libidinibus deditus, Regia prole carebat. Elegit igitur successorem Carolum. Ungariæ Regem. Hinc in Russiam movit, nunquam victam à Polonis, à Casimiro in Provinciã redactam. Sumserat tum arma Johannes Bohemiæ Rex contra Polonos, unicum solatium Senectutis ponens, quando muros Cracoviæ attigisset. Repulsus vero à Polonis, in Gallia interiit. Post hæc, Casimirus condendis domi Legibus, judiciis constitutis, arcibusque structis, utilem se Reipub. probavit. Hic introduxit in Poloniam jus Magdeburgicum, condidit quoque partem Urbis Cracoviæ Casimirianam, adhuc hodie dictam. Sed successor Casimiri, electus Carolus decedit, cujus in locum succedit ejus filius Ludovicus, à quo Poloni immunitatem tributorum paciscuntur. Eodem anno Casimirus Russiam perpacavit. Pulsis turbatoribus Lithvanis. Paulo post Masovia corpori Poloniæ juncta est. Hoc tempore Germani plurimi, Regis clementia exciti, in Poloniam migraverunt. Dictusque inde est Casimirus Pater plebejorum, quod vilioribus etiã peregrinis faveret. Post hæc, quod prælio cum Valachis inito infelicior factus est Casimirus. Cum Valachi incisis sylvis, & arboribus super Polonos ruentibus, magnam partem militum Polonorum obtruncarent, reliquos in fugam actos ceperunt. Hæc mala, pestilentia & annonæ caritas secuta sunt. Casimirus vero, dum omnibus venerationi esset, inter venandum, dum incautius cervum insectatur, equo excutitur, soloq; affligitur. Moriens multa Ecclesiis donavit, Princeps alias magnus, nisi libidinibus corruptus, Præfuit Regno ann. XXXVII. vixit LX.

LUDOVICUS UNGARUS.
AB AN. cIↄ CCCLXX. AD AN. cIↄ CCCLXXXII.

DEfecit tandem in Casimiro illa Piasti progenies, tot per secula Regnatrix. Regnum igitur ad Ludovicum Ungarum destinatum successorem devenit, sorore Casimiri genitum. Venit tandem diu dubius in Poloniam. Removit vero nothos Casimiri. Paulo post redit in Ungariam, Matri Elizabethæ Poloniæ administratione relictâ. Prole carebat masculâ, duas susceperat filias, quarum una Sigismundo Cæsari nupsit, altera Polonis mansit. Soli Proceres majoris Poloniæ novum Regem aspernantes; Uladislaum Ducem Cujaviensem ex Uladislai Loctici fratre oriundum, Principem sibi constituunt. Is mente imbecillior monachus factus. Inde in Poloniam reductus, cum omnia pro dominatu tentasset, à Sabino, asseclа Henrici, vincitur. Missus ad Regem, donatur Abbatia, quâ spreta, Divionē priscam sedem petiit, & in itinere morte propera interiit. Mater Ludovici, pertæsa Polonicorum mortuum, in Ungariam contendit, mox ad relictam stationem rediit. Illâ reversâ, Lithvani Poloniam irruêrunt. Maturavit ea propter Lodovicus ex Ungaria reditum, instructusque Ungarorum manu, junctâ copiis Polonicis, ad petendam pacem Lithvanos compulit. Post, Russiam Ungariæ adijcere Ludovicus animum induxerat. Ungaros Præfectos imponit. Postea Budæ comitiis, cura Regni tribus Senatoribus imponitur; Zavissæ Cracoviensi Antistiti, Dobeslao Castellano Cracov. Zavissæ fratri, Sendivojo Czubinio-Calissiensi Palatino. Ipse Ludovicus languidus, successorem Sigismundum Marchionem Brandeburgicū generum suum, sibi declarat, nec multo post extinguitur, Tirnaviæ. Imperii anno XII. Polon. Ungarici 41. ætatis LVI. Fuit supplicibus clemens, doctis propensus, majorem curam plebis, quam Nobilitatis gessit, mutato sæpe habitu in publicum processit, exploraturus, quid de ipso sentiret vulgus. Male audita dese emendavit, moresque correxit.

AB AN. cIↄ CCCLXXXII. AD AN. cIↄ CCCLXXXVI.

DEstinatum Sigismundum Marchionem successorem, Poloni repudiarunt, tum quod per fastum epulas Polonorum

lonorum contemsisset, cum quod Demetrium majori Poloniæ invisum foveret. Convocatis comitiis deliberant, an ipsi Regnum deferendum. Concluditur, ut Ludovici filiæ haberetur ratio, illius maritus eatenus Rex salutaretur, si nulli alii Regno implicitus esset. Hac sententia exclusus Sigismundus, tacitè Ungarico inhians Regno. Vertit se deinde voluntas in Ziemovitum, Masoviæ Ducem, hac lege, ut Hedvigim, alteram Ludovici filiam, in uxorem duceret. Sed aspernata generũ est Hedvigis mater, Elizabetha; manumq; ingentem in Poloniam mittit, ad infringendos Ziemoviti conatus. Venit tandem Hedvigis in Poloniam, quam sponsam ambibant Vilielmus Austriacus, & Jagello Lithvanus, ultimùm se ad Christianam Religionem, & Principatum corpori Reipub. Polonæ obtulit. Hæ conditiones non displicuerunt Polonis, impetrato igitur matris consensu, filiaque devincta, tenacius Austriaco adhærenti, ipsi in uxorem datur, fremente licet Austriaco.

ULADISLAUS JAGELLO.
AB AN. CIↃ CCCLXXXVI. AD AN. CIↃ CCCXXXIV.

INgressus Poloniam Jagello, ejurat Gentilismum, nomen Uladislai assumit, celebratis cum Hedvige nuptiis coronatur Rex, & in Lithvaniam proficiscitur. Lithvanos ad veram fidem convertit. Hinc discedens, Fratrem præfecit. Discordia dein inter Regem Reginamque, fere ad divortium usque orta est, tanquam prisco proco Vilihelmo Austriaco faueret. Sed purgavit se Regina juramento, delatorque mendacium se dixisse de Regina confessus est. Quod pœnæ genus apud Polonos probrosissimum habetur. Crucigeri postmodum Lithvaniam invadunt, contra quos non erat consultum arma expedire. Regina interim moritur, multa pauperibus & Academiæ legans. Cum autem denuo Crucigeri Poloniam lacesserent, bellum contra illos decernitur. Cæduntur igitur LOOO. Crucigerorum, & Poloni magna potiuntur victoria. Post, Cæsar Sigismundus arma contra Polonos per Transylvaniæ Principem expedit. Conventum dein Crucigeris primum de induciis, postmodum de pace. Quæ tamen non diu duravit. Æmulum habuit Regni Vitoldum,

toldum, qui per artes ad Regimen grassabatur, ipsumque Regem facile decepturus, nisi bonorum curis, & proprio fato spe Regni excidisset. Cum Crucigeris dein 12. annorum induciæ pacti sunt Poloni. Composito Regno, mortalitatem Uladislaus finivit, cum regnasset XLVIII. annos, mitissimi Princeps ingenii, valdeque liberalis, & Religioni addictissimus, vixit annis LXXXI. Cracoviæque terræ redditus est.

ULADISLAUS JAGELLO AB AN. cIↃCCCLXXXIV. AD AN. cIↃ CCCCXXXV.

POST obitum Uladislai, natu maximus filius patri cognominis, novem annos natus, Rex eligitur. Ortis in comitiis per æmulos controversiis, Mareschalcus Johannes Olesnicius rem totam composuit, jussis, qui à partibus Uladislai starent, ad dextram decedere, reliquis ad sinistram. Dextram elegêre plerique etiam ex turbidis. Ita demum Regia insignia Uladislao delata sunt, itaque factio sociorum se Regi opponentium dissoluta est. Juramentum propter ætatem dilatum est. Spondentibus Sophiâ matre, & Procerum nonnullis. Nomen igitur penes Regem, potestas penes Satrapas erat qui Palatinatibus præerant, Regni negotia tractantes. Primum, sub Uladislao lis compsita est, ordinem Equestrem inter, & Sacerdotes. Publicæ etiam consultum securitati, pacto cum Crucigeris perpetuo fœdere, hactenus Polonis infestissimis. Post, infeliciter cum Tartaris pugnatum est. Bohemi quoque dissidiis suis Regem involverunt. Sed major mox metus à Turcis Poloniam invasit. Equidem Amurathes Turcarum Imperator, ex occasione Ungaricorum dissidiorum, Belogradum premere obsidione cœperat. Frustraque habita Legatione Regis, tributum Ungaris imperat. Ita in Turcas bellum publicatum. Ad hoc se quoque Poloni accingunt. Primum Turca, perditis XXX. hominum millibus profligatur. Mittuntur statim Legati à Pontifice, qui Regi de victoria gratularentur. Post inducias, missis à Turca Legatis, decem annorum pacti sunt. Interea Amurathes omnem suam potentiam in Carmenos, populum Asiaticum, vertit. Qua occasione erecti Veneti, Imperatorque Constantinopolitanus missis nunciis ad resumendum bellum Regem contra Turcam

Turcam stimulant. Solverat Regem à datâ Amurathi fide Legatus Pontificis, Paruit Uladislaus persuasionibus, juvenili calens fervore. Contracto igitur undique exercitu, ad Varnam oppidum ventum est, ibi Amurathes, Asiâ redux, Regem aggreditur. Pugnatur utrimque acerrimè, donec fugatis prioribus Turcarum copiis, ad Janizeros ventum esset, qui præsentia Imperatoris incitati, acriter rem peragunt, florem militiæ excindunt, ipse Rex audentius, quam securius in hostem irruens, ingentem morte suâ Poloniæ attulit cladem, pœnasque violatæ dedit fidei. Accidit hæc clades An. 1444. Regni Uladislai in Polon. IX. in Ungar. 5. dum vix 20. ætatis annum excessisset. Fuit Princeps Religioni addictus, magnique imprimis animi.

CASIMIRUS TERTIUS.

EXcepit Regnum Casimirus, tum Lithvaniæ Dux, qui oblatum sceptrum diu respuit; quod tandem recipit. Lithvanos cum Polonis unit. Matrimonium dein contrahit cum Elizabetha Alberti Imperatoris filia. Inde opem tulit Prussis contra Crucigeros, missis, qui juramentum ab iis acciperent. Sed gravius bellum cum ipsis erat habendum, in quo improsperè Rex pugnavit; vixque hostium evasit manus. Caussa jacturæ etiam contemptus hostis fuit, quem Poloni aurigarum scuticis fugari posse jactaverant. Ad hanc delendam ignominiam, impositum est Petricoviæ tributum, tam Equestri, quam Ecclesiastico Ordinibus. Exhinc aliquot annos in Prussia pugnatum est, ambiguo tamen marte. Tandem superveniente novo à Pontifice Legato, pax Thorunii inter Regem, & Crucigeros confirmata est, hac cum conditione, Rex Pomeraniam, Culmensem, & Michalo viensem terram, Mariæburgum, Stumam, Elbingam, cum sex pagis ad arcem Hollandiæ pertinentibus teneret, Reliqua Cruciferis relinquerentur, eorumque magister sub fide & Clientela Regis, Principis & Senatoris Regni dignitate frueretur. Sub idem tempus cum ageretur de solvendis militi stipendiis, & minoris Polon. cives, sine cæteris qui aberant sciscere quicquam nollent, constitutum est, ut è singulis Palatinatibus Legati ad Comitia mitterentur, qui civium suorum nomine de negotiis Reipub. cum Rege consilia inirent.

rent. Quod dein ita in consuetudinem venit, ut nulla Comitia legitima haberentur, sine Nunciis terrestribus h. e. Legatis districtuum. Sed Legatus Pontificius, quondam conciliator pacis inter Regem & Crucigeros, stimulavit in Behemorum Regem Georgium Casimirum, quod Papæ infensus esset, tanquam Hussitæ sectæ obnoxius. Rogarunt dein infensi Georgio, ut Uladislaus, filius Casimiri, Rex Bohomorum destinaretur, quod recusabat Rex. Mortuo Georgio, alter ab Ungaris Casimiri filius, Casimirus ad Regnum vocatur Bohem. mittiturque illac à Parente, sed infausto eventu. Coactus enim à Mathia ad fugam est. Multa inde diffidia, bellaque. post in Pacem tandem his conditionibus conventum: Ut Mathias Regis Bohemiæ titulum usurparet. Bohemiæ administratio penes Uladislaum, Casimiri filium esset, Silesia, Lusatiaque penes Mathiam, dum viveret, permaneret. Hac pactione sopiti quoque sunt motus in Prussia, motore Mathia coorti. Ictum dein est fœdus cum Turcis, operâ Nicolai Firlei Castellani postea Cracoviensi. Tartari etiam magnâ strage oppressi sunt, à filio Regis Johannis, Alberto, quem postea Ungari mortuo Mathia Regem voluerunt. In Ungaria Uladislao cum Joh. Alberto fratre bellum grave erat. Caussa fuit dissensio Procerum, in electione Regis diffidentium. Interim Casimirus Rex morbo correptus testamentum fecit, quo Uladislaum primogenitum filium exhæredavit, post diem suum obiit, cum Regnum gubernasset XLV. annos explesset LXIV.

JOHANNES ALBERTUS, AB AN. cIↄ CCCCXCIII. AD AN. cIↄ Iↄ II.

Casimirus cum desiit esse, 4. filios reliquit, dubiis Polonis; qui potior Regno esset. Evicit tandem Johan. Albertus, fratribus ei sponte cedentibus, Reginaque matre armatum mittente suffragium. Coronato Regi statim gratulatum veniunt Turcarum & Venetorum, Legati; unus bellum deprecans, alter incitaturus in Turcos Regem. Hic Legati totum annum suspensi hæserunt, post in triennium induciæ factæ sunt. Interim Tartari Poloniam incurrunt, deprædati Voliniam. Stragem non mediocrem ediderunt. Incedebat Regem gloriæ cupido, ideoque non necessario bello Poloniam impli-

implicuit, XXXL. millia armatorum in Valachiam (sub obtentu belli contra Turcam) immittit, Hinc postquam ad obsessam Socisaviam diu hæsisset, Stephano pacem petente, urgenteque annonæ caritate, conventum utrinque est. Rex per sylvam iter domum faciens, ab imminentibus Valachis non levi afficitur militum jactura, post tamen Victoria usus est. Domum redux, in malum otium & luxuriam discingebatur. Excitavit vero ipsum Moldaviâ ingens irruens in Poloniam malum. Non solus enim veniebat Moldavus, sed Turcis ac Tartaris adjutus; qui ingenti strage Poloniam involverant, abductis in Asiam supra C. millia hominibus. Turcæ præda non contenti, excursiones in Russiæ agros faciunt, quos Nemesis insigniter ulta est. Immissum namque est intensissimum gelu, quo XL. hominum millia obriguerunt. Post hæc mala Pax Poloniæ illuxerat, post tot nimirum malorum turbines. Rediit enim Rex in gratiam cum fratribus, Uladislao Ungariæ Rege, & Alexandro Lithvaniæ Duce. Cum exteris etiam Principibus inimicitiæ compositæ sunt, Stephano culpam deprecanti ignovit. Cum Bajazethe fœdus initum, nec cum Tartaris pacem Rex recusavit. Post in Prussiam Rex contendit, Magistrum Crucigerorum Ducem Saxoniæ juramentum præstare abnuentem, ad officium redacturus. Cum Thorunium pervenisset, ex repentino expiravit morbo, magni Princeps animi, nisi quod infelix. Corpus ejus Cracoviam delatum est, & in Basilica honorificè sepultum. Regnavit fere annos 9. cælebs, XLII. vixit.

ALEXANDER,
AB AN. CIↃ IↃI. AD AN. CIↃ IↃ VI.

POst Johannem Albertum aliqua ordinum de successore fuit dissensio. Tres reliquerat filios Casimirus Uladislaus, Primus natu, jam Ungarorum Bohemorumq; Rex nonnullis placebat: alii præferebant Sigismundum Glogoilensium & Opaliensium Ducem. Plurimi tamen Alexandro, Lithuaniæ Duci, magis favebant. Proclamatus igitur Rex Alexander, & paulo post Cracoviæ coronatus est. Conjugi Helenæ negatum est diadema, quod Græcæ Religioni addicta esset. Mox bellum à Moscovitis ipsi illatum, Smolenscum obsidenti-

dentibus, cui subvenit Rex pactis ad 6. annos cum Mosco induciis. Post Tartari ad Cracoviam usque prædas egerunt, incuria Friderici Cardinalis, cui Regni cura à Rege absente commissa erat. Stephanus dein Moldaviæ Palatinus Poloniam lacessivit. Tandem denuo cum Tartaris erat confligendum, qui feliciter cœsi sunt, occisorum XX. millia numerata sunt. Hæc nova ad Alexandrum, jam morbo confectum, delata, adeo ipsum gaudio affecerunt, ut sublatis in cœlum manibus, cum usu linguæ careret, gratias egisse Numini videretur, nec multo post expiravit, anno ætat. 45. Imperii vix V. anno. Princeps fuit firmus corpore, sed ingenio hebetiore, ad profusionem liberalis, & ideo taciturnus. Sepultus Vilnæ est juxta Casimirum Fratrem.

SIGISMUNDUS I.
AB AN. CIↃ IↃ VI. AD AN. CIↃ IↃ XLVIII.

Ex Casimiri Filiis duo adhuc supererant Uladislaus, ac Sigismundus. Quorum unus Ungariæ & Bohemiæ Princeps erat, alter Glogoviensium, nuperque Lithuaniæ Dux creatus, spes Polonorum in se erexerat. Declaratus Rex est Sigismumdus. Primam curam adhibuit, in ærario Regni restaurando, unde in tributi pensionem consensum, scriptusque miles, qui excubias in finibus Regni pro incolumitate Reipub. ageret. Primum bellum contra Tartaros gestum est. Post Valachi, Russiam adorti, quos Poloni usque ad Tyram flumen prosecuti, ubi plurimi cœsi sunt. Post hæc, plurimæ exterorum Principum Legationes Sigismumdum coluerunt. Adfuit & Pontificis Legatus incitans ad jungenda cum Ungaris contra Turcos arma. Secuta mox de Tartaris Victoria. Hanc excepit bellum Moscoviticum. Sed restituit Glinscius ereptum Smolenscum Regi, cujus in gratiam rediit. Interiêre post XXX. millia Moschorum. Pax igitur petenti hosti in quinquennium concessa. Incitaverat Moschos Maximilianus Cæsar, ad hunc sibi conciliandum adjecerat Sigismundus animum, Legatosne, ad ipsum mitteret, an ipse Cæsarem adiret ambiguus. Ultimum elegit. Ingressus igitur primum Posonium Ungariæ Urbem, fratrem Uladislaum visitat, cum quo, præmissis Legatis ad Viennam Maximilianum invisurus abit. Ibi per XIV. dies humanissime à

Maxi-

Maximilio exceptus est, cum Fratre. Sigismundus, æternumque invicem initum est Fœdus, quod ut esset arctius, Neptim suam Mariam Ludovico, Ungariæ hæredi Cæsar locat. Ipse vicissim nepoti suo Annam, Ludovici Sororem destinat: ita propensissima volũtate se excipientes discesserunt. Reducem & Regem mors Reginę Barbaræ dolore affecit, ducta dein Bona Zfortia Johan. Galeatii Ducis Mediolanensis filia. Tum Tartari magna strage Regios fuderant. Sequutũ est bellum Prussicum, atrox sed exitu non infelix. Ad hoc Marchio Brandeburg. Albertus, sorore Sigismundi genitus, Cruciferorum præfectus, denegans juramentum Regi, occasionem dedit. Grassabantur mutuis cœdibus ac occupationibus locorum hostes, suspensa dein in quadriennium sunt arma. Post comitia Thorungii sunt habita, ubi privilegia illorum Rex confirmavit, ne munia dignitatesque nisi indigenis darentur. Sequuta est in Polonia pax, nisi quod ipsam Tartaricæ incursiones inquietarent. Vergentibus ad finem cum Cruciferis induciis. Plebs Dantiscana Lutheri dogmatis assensu seditionem movit. Ausa est obluctari Magistratui, occupata sunt templa per vim, innovati ritus Ecclesiastici. Mox scriptis literis orant Regem, confirmaret ipsis sacra, cæterum in obsequio futuris Rex non refragatus est. Precibus, ex metu, ne denegatis petitis, ad Crucigeros confugerent, brevi induciis elapsis arma resumpturos. Verum inducias pax excepit æterna. Rex post Urbem ingressus, pœnam de auctoribus seditionum sumsit. Eo tempore commissum est bellum cum Solimanno, Ungarorum, cui Ludovicus Rex immixtus florem Ungaricæ Nobilitatis perdidit. Pervenitque Nobilissima Ungariæ pars ad Turcam. In Polonia interim Rex Filium Sigismundum Augustum primum Lithuaniæ Principatui, mox Regno inaugurat. Post Tarnovii victoria de Moldavo Polonos exhilarrvit. Resumsit dein vires Moldavus, cui totas Regni vires opponere Rex necessum habuit. Nobilitas vero, ad bellum excita, pene in seditionem adversus Regem efferbuit. Orta tempestas turbidos viribusque fidentes in diversa egit, compositusque est tumultus, relictis, qui arcerent hostem. Mutatus dein est in Moldavia Dominatus. Surrogatus est, & à Solimanno Stephanus frater, profugo priore. Indictum tunc erat à Carolo Imperatore Concilium Tridentinum. Ad hoc

invitatus est Sigismundus, Legatum ad concilium mittere recepit. Paulò post fatalis terminus Sigismundo imminebat, qui gloriosissimus fuit Princeps, inter tres Heroës, quos illud seculum produxerat, à Paulo Jovio positus. Fuerunt autem illi, Carolus V. Cæsar. Franciscus I. Gal. Rex, & hic Sigismundus. Vixit annos LXXXII. quorum dimidium in Regendo exacte consumsit. Præter Sigismundum Augustum 6. filias reliquit. Princeps singulari pietate & Justitia, prudentiaque. Dicitur adeo corpore firmus, ut florente ætate ferreas equorum soleas manibus distringeret, funes cannabinos crassiores rumperet, fasciculos chartarum lusoriarum discerperet, & quæ plura de illo narrantur.

SIGISMUNDUS II. AUGUSTUS. AB AN. cIↄ Iↄ XLVIII. AD AN. cIↄ Iↄ LXXVI.

HIc à Patre quidem vivo Rex nominatus, à Regno tamen, volentibus ita Polonis, abstinuit nonnihil. Offendit ipsos solutior illius vita post mortem Elizabethæ Austriacæ & propter ductam in matrimonium Radzivilliam viduam Palatini Trocensis. Habita igitur sunt comitia, ubi varia de Rege confirmando dissidia. Rex literas ad Senatores interim scribit, & de nonnullorum conqueritur contra se injuriâ. Interea Cracoviæ Studiosi gravissimas moverunt turbas, postquam sibi justitiam non recte administrari questi essent, relicturosque Academiam minarentur. Quod dum susque & æque haberetur, fecêre, quod dixerant, agmineque egressi, se ire in universam terram ingeminabant, Dilapsi dein quilibet in patriam suam, omnine quodam, Lutheri doctrinam postmodum per Poloniam sparserunt. Suspectatum erat Episcoporum potentia Ordini Equestri. Eo tempore Orichovius Canonicus Premislensis propter oppugnatum cælibatum, motus munere & ditione fuit. Is dein affinibus potens, matrimonii Sacerdotum fuit acerrimus defensor. Ipseq; uxorem duxit Chelmsciam. Inde gravissima odia. Rex Comitia Petricovæ indixit, ubi decreto Regio pertinaciter reclamatum est, ut nemo Episcoporum potestatem suam exercere auderet. Insurgebant etiam tanquam in hæresios damnatos Olesnicios, Stadnicios, Ostrorogios, Lassocios. Postea Rex Gedanum ingressus, dissidentes in Religione comitate

tate mitigavit. Post Regiomontum petiit, ubi magistri tormentarii culpa, penè periisset, dum tormenta pro significanda lætitia exploduntur. Globus namque Visniovecii caput, pone sequentis abstulit. Prædixerat Toxius Mathematicus eo die periturum Regem: culpam frementes Poloni in Albertum Brandeburgicum conferebant, hic in magistrum tormentorum, qui, vehementius ira ab Alberto petitus, ereptus est à Rege periculo. Mortua Radzivillia, Rex novum contrahit matrimonium, cum Catharina, olim Francisco Mantuæ Duci nupta. Ea tempestate Moschi graviter Livoniam infestabant. Impares Livoni hosti, ad externa prospiciunt auxilia. Revalienses Erico Suecornm Regi se dedunt, Archiepiscopus Rigensis, cum Magistro Livoniæ & subjecta Nobilitate, Augusti Regis auxilium implorant. Recepti à Rege hac cum conditione, ut se suaque omnia Poloniæ & Lithvaniæ subjicerent. Albertus, Russiæ Dux mortuo patre, obsequium fidemque Regi ac Regno juravit. Huic Rex privilegia vetera stabilivit, additâ Augustanæ confessionis immunitate, remissisque appellationibus ad Tribunal Regium. Discordes erant Gedanenses cum Magistratu accusato Peculatus. Hi movere Regem, ut arbitros mitteret. Illos metuens Magistratus, sub certis admittit conditionibus. Hoc Rex indigne ferens, nova imponit ipsis onera, portorii partem, quo sola Civitas gaudebat, sibi vindicans, & ut caussæ, quæ limites Prussiæ non egrederentur, in Polonia deciderentur. Grassabantur eo tempore immaniter Moschi, ubi Basylides infandam exercuit tyrannidem. Poloniam pestis populabatur. Rex Varsaviæ Comitia in dicta habere non potuit, & ab infecta Urbe ad Knischinum venit, quem ex lento morbo fatum sustulit. Principem moderatum, literarum, justitiæ, imprimis secretiorum amantissimum, nec bellis obscurum, magis tamen auctoritate, quam manu res peragentem. In hoc Jagellonica linea defecit, postquam 200. fere annis in Polonia regnasset.

HENRICUS VALESIUS.

Sigismundo Augusto successit Henricus III. Andium Dux Henrici II. Galliæ Regis filius. Confectis igitur instrumentis electionis, missi sunt in Galliam XIII. Legati, qui Regem

Regem terris Polonicis illum procurarent. Dum Regnum Poloniæ per quadrimestre administrat, moritur Galliæ Rex, frater ipsius. Hoc ad Proceres defert Henricus, ostendens, suâ in Gallia opus esse præsentiâ: nihil tamen sine Ordinum consensu acturus. Hac de re indicuntur Comitia. Henricus interim clam ad Cæsarem mittit Maximilianum, qui fidem publicam ab eo peteret. Qua non expectata, nocte intempesta habitu Nobilis peregrini, citatis equis Plessam, Silesiæ oppidum, venit, inde Viennam, pòst Venetias ac per Sabaudiam in Galliam remeat. Poloni reditum per literas rogantes, dum nihil impetrant, statuunt certum diem, in quo, si se non stiterit, ad alterius Regis electionem properari debere. Desperato Regis in Poloniam reditu, publice in comitiis exauctoratur. Occisus est Rex Parisiis duodecennio postmodum à Monacho Jacobo Clemente An. 1586.

STEPHANUS BATHOREUS.
AN. cIↃ IↃLXXV.

Electus dein est in Comitiis Varsaviæ à Senatus Regni potissima parte, Cæsar Maximilianus Poloniæ Rex & proclamatus ab Archiepiscopo Gnesnensi, cui proclamationi post reclamatum est, tanquam non jure factæ. Adversa Procerum pars frequenti assensu Nobilitatis Annam defuncti Regis sororem, Virginem, Reginam declarat, eique Stephanum Batorem Transylvaniæ Palatinum maritum decernit. Dum Cæsar moras nectit, Stephanus maturat adventum, ductaque Anna Infante An. 1576. Cracoviæ cum eâ Rex Poloniæ inauguratus est. Prima ejus cura fuit, sedare turbas Regni. Decernuntur Legati pro pace ad Moschos. Gedanum à partibus Maximiliani stans, moram in juramento præstando fecerat; Damnatur igitur criminis perduellionis, & bellum contra illam decernitur, & suscipitur. Intercesserunt pro illa Principes, Electores, Hassiæque Landgrafius, illudque bellum intra annum sopitum est. Occupato ad Gedanum Rege, Moschus irruptionem facit in Livoniam. Decernitur contra illum bellum. Postea pax stabilitur, hac conditione; ut Livoniam, Bolociam, agrum Velisiensem Moschus Regi cederet.

Rex dein omnes Commissariorum Actiones constitutionesque

nesque in præjudicium Civitatis vergentes, ipsamque decreti formulam contra Gedanum irritam pronunciat. Convocatis Comitiis, Nobilitas capita proponit de licentia Regis restringenda, corroborandisque Nobilitatis privilegiis. Rex contra alia ad Regni salutem spectantia proponit. Hi, se illudi existimantes, interposita protestatione discesserunt. Eodem tempore, magni in Livonia motus, occasione Calendarii novi, exorti sunt, & in apertam seditionem concesserunt. Rex Rigenses. Grodnam evocatos, nec comparere volentes, proscribit. Post à Venationibus Grodnam reversus, ex magnis frigoribus, repentinos sensit horrores, & epilepticis paroxismis dejectus, vitâ Regnoque, idibus Decemb. functus est, ann. Ætat. LIV. X. Regni 7. mens. Princeps, Virtute, sapientiaque ac magnitudine animi insignis. Justitiæ amans, libidinibus, sceleribusque infensissimus.

SIGISMUNDUS III.

DEfuncto Stephano Rege, Proceres, altero anno Varsaviæ novi Regis eligendi caussa, mense Junio convenerunt. Accesserunt ad Electionem Exterorum Legati, à Pontifice Romano, Imperatore Rudolpho, Hispaniæ, Sueciæque Regibus, tum à Turcarum, Tartarorum, Moschovitar. Principibus Legati. In deliberatione diu multumque actum est per partes, alii Sigismundum Sueciæ Principem Joh. III. Sueciæ Rege, & Catharina Jagellonia Sigismundi I. Poloniæ Regis filia natum, alii Maximilianum, Austriæ Archiducem, Maximiliani Cæsaris filium, Regem poscebant. Tandem vero Sigismundus Sueciæ Princeps, ritu solenni à Stanislao Karnkovio Archiepisco Gnesnensi Cracoviæ 16. calend. Jan. Diademate insignitus, Regni potitur anno ætatis 21. mens. 2. Hinc utriusque Regni optata sperabatur conjunctio. Sed acrius bellum, Regno Sueciæ exclusus, cum Carolo patruo gessit, & aliquoties cum ipso fortiter utinam tam feliciter conflixit. Perditis in Sueciâ, stabilitis in Polonia rebus motus Cosaccorum reprimit. Smolenscum capit, & mox contra Turcam expeditionem sumit. Postquam omnia bellorum Moscovitici, Turcici, Suecici, Cosacici, mala, internosque Rokossianos motus domi composuisset, Regiamque sobolem multam præsidium Regno, reliquisset, tandem Prin-

Princeps magnanimus obiit anno 1632. ultima menſ. April anno ætatis 66. Regni 45.

ULADISLAUS. IV.
EX ILLUSTRISS. PIASESCII CHRONIC.

QUI poſt Fata Sigiſmundi III. ſceptris Polonicis admotus eſt, fuit Uladiſlaus, Princeps ingentis animi, feliciſſimus. Natus eſt ex Anna Auſtriaca Anno 1595. 9. Junii Cracoviæ, tum in præcedente nativitatem Regis nocte, arce Cracoviæ conflagrante. Quindecim annos natum Principem, omnes Moſcoviæ Ordines Uladiſlaum petierunt, qui ſibi cum Imperio præeſſet, hac cum conditione, ut Religionem Græci ritus profiteretur, ejuſque baptiſmo initiari deberet. Urgentibus dein ordinibus, Princeps à Rege Patre in Moſcoviam miſſus, ſed minus proſpero eo tempore ſucceſſu, quod occaſio prima potiundæ Moſcoviæ inter deliberandum effluxiſſet, & Moſci deſideratum ante Uladiſlaum Principem, poſtea accipere nollent. Dum ergo ab Uladiſlao armis felicitur oppugnantur, occupatis Ducatu Severienſi, Czernichovienſi & Nowogrodienſi, imminente à Tartaris Reipub. graviore periculo, induciæ pactæ ſunt, quibus concluſis, Uladiſlaus Princeps in Poloniam redierat, menſe Martio A. C. 1619. Poſtea contra Turcam in Chocimum ivit, mira in bello conſtantiâ præditis Princeps, morbo in caſtris ingraveſcenti, ipſe etiam expoſitus. Redux ab illa expeditione Uladiſlaus, iter in extera Regna ſuſcepit, incognito. Viennæ Imperatorem convenit, poſt in Belgium ivit, & à præmonitâ ab Imperatore Gubernatrice quæſitiſſimo honore ibi acceptus eſt, Bredanæ obſidionis exercitu viſo. Poſt Romam conceſſit, auſpiciis anni Jubilæi adfuit, & à Pontifice exceptus magnificè: viſis præcipuis in Italia, alibique locorum, in Poloniam rediit. Ipſi dein decedens vita pater coronam Sueciæ impoſuit. An C. 1632. Uladiſlaus omnium Regni Poloniæ ordinum conſenſu, Rex Poloniæ creatus, & paulo poſt Cracoviæ coronatus eſt.

Prima ejus expeditio illa fuit, quâ Smolenſcum ab obſidione liberavit, dein Moſcorum caſtra ad deditionem coëgit, pacemque cum Moſcis fecit, quam etiam Turcis, ſed ægre conceſſerat. Cum Suecis in Pruſſia paçem fecit, dein de contrahendo matrimonio conſilia agitavit, ductâ in

uxo-

uxorem Austriaca Cicilia Renata, qua vitâ functa, & suscepto ex illa Principe, alteram, Mariam Ludovicam, Principem Nivernensem in Regalem accivit thorum. Orta tum ad Borysthenis oram Cosacici belli tempestas, totam Poloniam gravissimo pervaserat metu, cum Uladislaus, Heros, ex maligna febri fatis concessisset. An. 1638. ætatis suæ 52.

PRÆTENSIO REGIS POLONIÆ.

PRætendit Serenissimus Rex Poloniæ in Livoniam & Sueciam, illam ut ad Rempublicam Poloniæ spectantem, hanc sibi jure hæreditario competentem, à qua nullo jure exauctoratus Sigismundus III. fuit. Contrarium probare Sueci semper, sed frustra laborarunt; adducentes jure ipsum fuisse exauctoratum. 1. Quod Sigismundus Joannis Regis Sueciæ filius, quasdam in Finlandia exactiones, & rigorosas quorundam turbationes approbaverit. 2. Quod Carolum contra Leges Regni, patrisque testamentum, à concredita sibi, absente Sigismundo, Regni curâ & gubernatione abrogaverit. 3. quod secum peregrinum militem in Sueciam adduxerit. 4. quod non solum contra testamentum patris, Augustanâ confessione relictâ, Catholicam amplexus Religionem, verum & eques aurei velleris ab Hispano factus fuerit. In his omnibus contra Leges fundamentales peccasse ipsum Sueci incusant. At præter verum: Equidem approbatio commissi in Finonia contra hæreticos facinoris, nunquam probari potest. Quod Religionem spectat, certum est, Regem Catholicæ Religioni fuisse addictum, sed quod juramentum contra persequendos hæreticos fecerit, probari nequit. Quin ipsius coronationis tempore, jam Romanæ Ecclesiæ fuit addictus, & scientibus Suecis, ipsi paterni Regni hæreditas, cum subditorum homagio delata fuit, adeo, ut nullo fundamento, illa de mutata Religione prætensio nitatur. Illud enim quod semel placuit, amplius displicere non potest. Quod abdicationem Caroli spectat, illam primum factam, Regni Senatores rati habuerunt, neque unquam ratione abdicati Caroli apud Sigismundum conquesti sunt. Sed hanc fusioribus ab aliis deductam controversiam nunc missam facimus, quæ ut spes est redintegrata amicitia componet.

RATIO

RATIO STATUS REGNI POLONIÆ.

MAxima & præcipua Reipub. Polonæ Status publica cura, pro innata Genti tum conservanda, quam ad posteros demittenda suâ libertate semper fuit existimata. Hanc & paterna Regum auctoritas, & filiale subditorum obsequium absolvunt. Duos velut extremos polos Poloniæ Regnum habet, alterum Borysthenes, alterum Balticum mare metitur. Ab utroque cum clementia vel severitate habito, & magna rerum incrementa, & omni restitutione majora damna in Rempub. promanare possunt. Quanto tonitru, Borysthenes hactenus Poloniam, perterruerit, adhuc sæviens belli Cosacici tempestas, magno fuit miseris documento. Nullum firmius est contra Turcam præsidium, milite Cosaco, in fide perstante, contra nemo hoc pejor patriæ hostis, cum non tantum sua vi nitatur, sed & vicinorum Tartarorum, qui in omnes rapinas excubant, & in societatem sceleris adscita potentiâ se nocentissimos probant.

Ad oram maris Balthici crebri spirant aquilones, ad quorum rigidam vim declinandam, nullæ satis esse possunt excubiæ. Certissima vero præsidii vis sita esse videtur in populi Prutenici fide, gratiâ & benevolentia Regis & conservatione privilegiorum antiquorum beatâ.

JUDICIUM POLITICUM.

QUi ad exactam libram judicii Politici formam Reipub. Polonæ ponderarunt, non pauci Statuum accurati censores, hoc de illa existimant, quod potius singulari providentia divina, nec tam humanis consiliis & prudentia, hæc tot difficultatibus innexa, & tamen peculiari Polonorũ genio correspondens, Regiminis forma, in Polonia conservetur. De qua, nec sapientissimis mortalium expeditum satis esse potest judicium. Quod his notavit Bocalinus: *Non solo il censore, ma il sacro collegio tutto de Virtuosi pereccelente, ammisero la giustificatione della monarchia Polacca.* Caussa autem tot semper in illa emergentium difficultatum, Auctor libri Le tresor Politique l. 1. p. 373. tetigisse videtur, cum ita inquit; *Les cœurs des Polonois sont si muables, à cause qu'ils se lais-*

sent emporter à leurs interest, & passions particulieres, qu'on ne peut qu'avec de la difficulté faire jugement de leurs actions futures Hanc mutabilis in Polonis ingenii caussam, his Bocalinus verbis videtur expressisse: *Perche la Polonia essendo natione che non sa vivere in una assoluta libertà, ha talmente in horrore tutta la servitù.*

De Polonorum moribus ita sentit Lipsius. *Sarmatia vel supra Hesperia est exculta.* Bodinus l. 5. de Rep. c. 1. ad finem Polonos etiam Germanis ipsis in linguæ & morum elegantia præfert, cum ita dicit. *Orientalium item prolatio mollior est; ut Poloni, quam Germani mollius loquuntur, sunt etiam urbaniores & cultu elegantiores*, August. Thun. lib. LVI. Historia hoc de Polonis fert judicium: Regio (Polonia) ferax, oppidi ac Vicis & Castellis frequens, fluviis crebris irrigua, & adhæc Generosa Nobilitate abundans; quæ armorum curam ferè cum literis conjungit. Itaque & Regionum visendarum gratiâ, Nobiles & primores Adolescentes crebro lares paternos deserunt, & magnam secum doctrinæ copiam & optimarum rerum usum non mediocrem, ex peregrinationibus collectum, domum referunt.

DESCRIPTIO BORUSSIÆ. MORES BORUSSORUM VETERES

PRiusquam Prussi ad Christianæ Fidei agnitionem essent conversi, multos laude dignos observabant ritus. Equidem omnem suam opem illis præstabant, qui in aliqua constituti essent necessitate. Illis suppetias ferebant, qui à piratis in mari urgebantur, vel ab ejus tempestate in periculum vitæ venissent. Aurum & argentum nihili faciebant.

Crudam ferarum carnem pro cibo habebant, potum lac præstabat sitientibus, sanguine equorum permistum. Ubi cum Alanis Prussi amicitiam inivissent, ipsisque apud se habitandi permisissent potestatem, Alani Borussis uxorum suarum copiam faciebant, ut pro libitu cum illis essent. Eo tempore Matrimonii jura huic genti erant ignota, sed promiscuo mulierum amore abutebantur, quicunque libidinem explere vellent. Hac ratione, incredibili mortalium excreverant multitudine, quâ facilè vicinos sibi subegerunt. Cum tandem Biotterus illorum primus Rex illam vagam gentis

gentis libidinem intra cancellos vellet continere, ne imposterum tot natorum parentes in incerto essent, constituit; ut quicunque virginem rapuisset, illam postea servare, & alere teneretur. Antiquæ hic apud illos consuetudinis mos fuit, ut tam in funeribus, quam die natali, sollennia celebrarent convivia, in quibus, lætos ducebant cantus.

Ferri usum ignorabant, pro quo bacillis utebantur in principio: nullis nec Legibus; nec Magistratibus erant subjecti, sed cuilibet propria voluntas & potentia pro Lege placebat.

Primas Leges populo primus Rex Biotterus rogavit, quibus cautum erat, ne quis majore liberorum & servorum numero, quam requirebat necessitas domestica, uteretur. Ne quis paterfamilias, labori inidoneos & membris corporis captos liberos aleret; & quod licitum esset filiis, patrem nimia ætate gravescentem & confectum, vel ex morbo gravi decumbentem laqueo interimere.

Ut ad firmam amicitiam hunc truculentum populum perduceret, crebriora indixit solennia festa quorum gratâ consuetudine, mutua animorum conspiratio inter illos promoveretur.

Mortuos toto corpore armatos, terræ mandabant, conjectâ in sepulchrum, omni pretiosa illorum supellectile. Cum solennia peragerent convivia, vel etiam extra hæc, cibum ex melle vel farina confectum demortuis exhibebant.

Hæc Helmoldus in Chron. Sclavor. l. 1. & Erasmus Stella de Boruss. l. 1: Johan. Meletius testantur.

MORES HUJUS TEMPORIS.

BOrussis civilia, & ad omnes artes & Scientias docilia sunt ingenia. Peregrinos valde amant: quibus omnia amicitiæ jura cum benevolentiâ probant. Insignes hæc ora produxit Mathematicos, inventionibus novis per totum Orbem clarissimos, & operibus suis immortales. Cæterum Borussi læti & affabilis sunt animi aperti pectoris, in amicitia fidi & constantes. Novorum tamen cupidi, idque ob studium libertatis. Pro qua vel gravissima non detrectabunt pericula. In victu & amictu sumptuosi, boni tamen in reliquis œconomi.

RELI-

RELIGIO.

Veteres Prussi paganæ idololatriæ studiosi erant, & certos Deos colebant, tum vero etiam annosas & patulas quercus. A tempore Crucigerorum, qui illam terram; ut & Lithvaniam per arma, ad Christianam Religionem compulerunt, Christianæ Religioni Prussi nomen dederunt. Illa vero hodie in varias opiniones dissidentium divisa est, & Romano Catholicos, Augustanos, & Reformatos habet. Inter dissidentium Religiones, primum locum obtinet Lutheranorum Confessio, quæ cum Pontificia, publicam sacra exercendi tantū habet libertatem: Reformatis aliis, per conniventiam illa permittitur. Quondam omnes in Ducali Borussia Duces, Lutherani erant, usque ad Albertum primum, qui Religionem Catholicam ejuravit. In ipsa hodie Elector Brandeburgicus, ut Regis Poloniæ ratione Ducatus, Vasallus, Reformatæ est Religionis, quam tamen subditis imperare, potestatem non habet.

Anabaptistæ in plurimis quidem locis agunt, sed sine libero Religionis publico exercitio. Frequentissimi reperiuntur in Civitatum suburbiis & ditione illa, quæ Werder vocatur. In Regali Prussia duo sunt Episcopi, Varmiensis, qui Brunsbergæ agit, & Culmensis

In Ducali quoque Prussia duo erant Episcopi, Sambiensis & Pomesaniensis.

REGIMEN POLITICUM.

Olim Prussi sub Imperio erant Germanico, à quo se postea vindicarunt, (occasionem defectionis vid. apud Schonborn. Polit. l. 5.) Postea ab ordine Teutonico directi sunt, qui totam Borussiam ab Ethnicismo vindicarunt, & ad Religionem Christianam adduxerunt. Ultimum, ejurato tunc Crucigerorum in tyrannidem mutato Imperio, se in fidem Regis Poloniæ & tutelam permiserunt, salvis tamen omnibus privilegiis, & immunitatibus libertatis. In Regali Porussia Senatus vel consilium est, constans ex Varmiensi Episcopo, qui ipsi præsidet, & altero Culmensi. Præter Episcopos Palatini sunt Culmensis, Mariæburgensis, & Pomeraniæ. Hos sequuntur Castellani, Gedanen

danenſis, Elbingenſis, Culmenſis, tum Subcamerarii, ſive à Cubiculis Thorunii, Elbingæ & Gedani. Hi Conſiliarii Pruſſiæ vocantur. Ultimum Capitanei ſunt, curam fortalitiorum & redituum Regionum habentes. Ad Conſilium Pruſſiæ etiam Civitates ſpectant, Thorunium, Elbinga & Dantiſcum, quæ ſuos ad conventus territoriales delegare ſolent delegatos. Hi in menſe Majo Mariæburgi & Feſto S. Michaëlis, Grudenti convocari ſolent, aliiſque temporibus pro negotiorum neceſſitate. Conventus illi vocantur *die Landtäge* vel *Seimiken*, ad quos Nuncius Terreſtris Regio nomine mitti ſolet. Epiſcopi, illorumque collegæ, ſuos in oppidis habent Gubernatores, Burggrafios, judices, Advocatos, Magiſtratus, in cauſſis Eccleſiaſticis ſuos officiales, qui magna pollent auctoritate.

Principales in Boruſſia Urbes ſunt Gedanum, Thorunium, Elbinga, quæ magnis gaudent ſibi à Regibus Poloniæ conceſſis, & in coronatione cujuſlibet novi Regis juramento confirmatis privilegiis. Ratione ordinis, Thorunium præcedit. Illæ ſuos habent Magiſtratus peculiares, libero votorum ſuffragio electos. Burggrafii civitatum à Rege ex nominatis Præconſulibus & Conſulibus ad annuum imperium eliguntur. Exacto anno, novus in locum prioris eligitur, quod tamen Thorunii accuratè non obſervatur. Præconſules & Conſules perpetuá ad vitam fruuntur dignitate.

Conſtat autem Regimen ex tribus ordinibus, primus eſt Senatorius, 2. Scabinorum, 3 (ut Gedani) Centum virorum. De his peculiaris erit dicendi locus.

Magiſtratus Territoriales, qui ſunt perpetui, Rex in Pruſſia creare ſolet, exceptis Gubernatoribus, qui ad libitum Regis mutari poſſunt. Palatinus ſolos conſtituit Scabinos. Judicia Nobilium, quotannis plerumque bis coram judicibus terreſtribus, & Scabinis in præſentia Palatinorum, certis in locis peragi ſolent. Ab his ad conſilium Pruſſiæ & inde ad Regem appellatio fieri ſolet. Pruſſia Ducalis per ſuum regitur Ducem, qui homagium ejus nomine Regi præſtat Poloniæ. Anno 1569. Dux Albertus Fridericus præſtito Regi Sigiſmundo Auguſto, homagio, promiſſum à Rege pro ſe, & ſuis ſucceſſoribus accepit, quod in Religione Auguſtana, illius ſubditi liberi eſſe debeant, interdicta omnibus Nobilibus Pruſſiæ, à Duce ad Regem appellatione, niſi in caſu violentiæ & denegatæ juſtitiæ. Quod

Quod si inter Regem Poloniæ, & Ducem quædam oriantur controversiæ, illæ Mariæburgi, vel Elbingæ per Regis Consiliarios componi solent, qui juramentum novum præstant, quod secundum justitiam judicare velint.

Habet porro Dux in Prussia suos Consiliarios, qui sua peculiaria observant officia, & jura reddunt subditis. Illi vocantur *die Regiments Ratte*, sive Regiminis Consiliarii, quorum IV. sunt *der Land Hoffmeister*, ditionis curator, *der Ober-Burggraff*, supremus Burggrafius, *der Canizler* Cancellarius, *der Ober-Marschalck* supremus Mareschallus. Est & aliud judicium, dictum judicium aulæ *das Hoffgericht*, in quo 6. sunt Nobiles & 3. Doctores juris. Quantum ad judices Provinciarum, Rex ex tribus, quos quælibet Provinciarum nominavit, unum eligit. Illi vero secundum jura Culmensia, & Statuta Provinciæ judicare solent.

DIVITIÆ.

REditus Regis Poloniæ, quos Prussia suppeditat, ex tributis Urbium, territoriorum, fundorum, insularum, & administrationibus, ut plurimum venditis colliguntur. Dux ex succino, quod mare Balthicum evolvit, 10000. florenorum Rhenanorum percipit.

Mercaturæ felicitas, magnarum in Borussia divitiarum ferax est, quas velut patenti excipit sinu Dantiscum, Elbinga, Regiomontum, Brunsberga, Memela, quarum Princeps Gedanum est, omni rerum copiâ ditissima.

VIRES.

SI aliqua ingruat hostilis vis in Prussiam, illico Nobiles & reliqui populi arma corripiunt, & equitatum instruunt, Urbes tam peditum magnas, quam equitum copias suppeditant, & ruricolæ pedites præstant.

Nec desunt Prussiæ naturâ & arte munitissima loca, quæ majorum virium impetum facile sustineant.

Gedanum non Prussiæ, tantum, sed & totius Poloniæ firmissimus murus & promontorium est, quæ sola ante aliquot annos arma Suecica intra terminos cohibere potuit, & tanti Regis exercitium & conatus stitit, nunc omni bellico apparatu instructissima. Mariæburgi præsidiarius miles excubat. In

In Elbinga non leve ſecuritatis præſidium eſt, cujus etiam capax eſt Pillavia, portus & ſtatio fida peregrinis navibus.

DESCRIPTIO REIPUB. GEDANENSIS, MORES.

QUi Viſtulam accolunt Gedanenſes, decentior, quam ſublimior habitus, formaque venuſta commendat. Excitatæ indolis & aperti pectoris ſunt; Ingenia ad omnes artes & ſcientias feliciſſima habent, quæ præſertim ſtudiis mathematicis, inſigniter eluxerunt. Hac autem præcipuâ feruntur laude, quod publicæ honeſtatis, humanitatis & affabilitatis, accuratiſſimi cultores ſint, & ſuum Magiſtratum cum reverentia,& debito honore amoreq;habeant,morumque elegantiæ,tam erga ſuos,quam vero peregrinos impenſe ſint ſtudioſi. Ut ornate facundéque loquantur, cupide elaborant, hæc ſolicitudo, ſi ullius, certe provectioris ætate juventutis,curas & animos maxime verſat; quin more gentis, ex benè vel ſecus habito ſermone, quid in homine virtutis ſit reliquum,judicium faciunt. Amicitiæ jura arctiſſime & intime colunt, quæ ut conſtanter ſervent, crebro ſe invicem ad convivia invitant, & humaniter accipiunt: ſi quid irarum & offenſæ inter illos conceptum, illico utrinque quæruntur arbitri, qui diſſidentium componat animos, immortales iræ hic rariſſime inter Cives reperiuntur, quamvis ſæpius litibus fori diſtineantur. Alienas calamitates & miſerias prompta ope emendare ſtudent, nec fortuita erubeſcunt, ſed in uſum pauperum, publicis ſumptibus ædes habentur. Quæ alibi leviore, vel nulla puniuntur pœna, adulteria, hic capitali expiantur ſupplicio. Exterarum Nationum amantiſſimi ſunt, quibus apud illos ad omnia officia, & fortunam felix patet aditus, adeo, ut vix ullibi externæ virtuti major honor quam hic habeatur, vixque ſimilem huic in tota Germania locum reperies, in quo, tot peregrini in omnibus publicis officiis, commode accepteque vivant. In vivendi ratione ſibi liberaliter indulgent, privatim ad parcimoniam victus, brevem quidem, ſed cibis exquiſitis gratam menſam amant, ad convivia, & nuptiarum ſolennia ſumptibus & ferculis delicatis effuſiores. Cultus & habitus parcimonia illis contra in tantum non obſervatur, quin etiam

etiam ultra genus & fortunam plerique nimis ſplendido veſtitu, etiam in præjudicium Legis ſumptuariæ peccent. Potior ſexus virilis honoratior nigro veſtitu cultus eſt. fœminas, præſertim Virgines verſicolores ſericæ veſtes gratiores reddunt. Forma veſtium aliquid paterni, nec non parum gallici moris redolet, pro diffuſo in humeros crine, Virgines tutulos; nuptæ vittas auro & argento ſqualentes gerunt, cum palliolo ſericeæ materiæ, quondam pellibus zobelinis ornato, & ad cubitum brachii promiſſo, in diſtinctas velut partes confluente.

Linguam omnes ſonant Germanicam; qui dignioris ſunt conditionis, purè & nitidè loquuntur, plebs rudius, & diverſa velut dialectu, quam ibi noto titulo *Käſlauſch* appellant. Polonicæ linguæ uſus non magis hic utilis, quam frequens admodum eſt. Igitur parentes filios ſuos peradoleſcentulos ad capiendam hanc linguam in Poloniam ablegant, cujus utilitatem maxime illi experiuntur, qui mercaturam cum Polonis, eo quotannis ingenti numero confluentibus, exercent. In educanda juventute, nonnihil peregrinis videntur peccare; quod multi laxiores in diſciplina familiæ nimis indulgendo, affectus ſuos ament, Dicendum nunc aliquid de publicis Gedani ſolennitatibus, & primum ad nuptias ibimus.

Illæ cum pompa ſplendide peragi ſolent: Conſtituto illis die, ſponſus & ſponſa peculiares domus, & in hoc feſtum exornatas, (de quibus ad Templum prodeant) habent. primus exit ſponſus, cum multis amicorum nuptialium paribus, & ordinem inter duos *Præconſules*, vel conſules medius, pro dignitate perſonæ ducit. Sponſum ex ſua domo ſponſa mox ſequitur, quam eximius Virginum grex præcedit, matronarum conſequitur. Digniores, proximiores ſponſam præeunt, cujus latera, duæ proximæ agnationis, claudunt. Templum ingreſſi, variorum inſtrumentorum ſuaviſſimâ excipiuntur muſicâ, mox fædus matrimonii coram Miniſtro Eccleſiæ contrahitur. Ad altare templi communis ſortis, ſi ex Senatoria familia, in Sacello Magiſtratus. His peractis, ſponſus cum ſuo comitatu in domũ nuptialem præit, ſequitur ſponſa, quam hic ad limites ædium humaniter excipit, mox ab hoſpitibus nuptialibus pro conſueto more dona feruntur, qui prolixa gratulatione ad ſponſum & ſponſam

ſponſam defunguntur. Mox, ut accumbant menſis, rogantur.

Sublatis dapibus, ad choreas ſollenni itur ordine. Duo agnatione proximi juvenes ſaltu ſeorſim præcedunt choraulas, ſequitur ſponſus cum ſponſa, hos patres & proximi agnati, & quos ſeverior commendat ætas. Poſtea juvenes & virgines ſaltandi tangit ordo, tum vero honoratiores convivas. In his igitur ad mediam uſque noctem continuo ſeduli, ad ultimum ſponſam in ſponſi deducunt ædes, præeunte muſicorum ſuaviter modulantium choro: ibi iterum inſtructis dapibus menſis accumbitur, ſaltatur, diſceditur. In hac ſolenni feſtivitate, nemini niſi cum magno dedecore & exiſtimationis jacturâ, intra pocula licentius peccare fas eſt. In funeribus hic obtinet mos: ex ædibus defuncti ingens linteum ſuſpenditur velum, cui, ſi virgo eſt, ſertum affigitur. Cum funus effertur, Scholarum diſcipuli aliquot ſacros hymnos in mortis memoriam cantant, funuſque præcedunt, quod proximi agnati pullati nigra veſte ſequuntur, vultu & habitu ad mœrorem compoſito. Dein cujuſlibet exequiatoris legitur nomen. Sequitur mox matronarum lugentium numerus, quarum primæ, & prima agnatione mortuo junctæ, tum Verò Virgines à mulieribus in hunc uſum accitis ducuntur; & lamentabilem mœſtiſſimumque vultum, linteolis invòlvunt, ne lachrymis rubentes vulgent oculos. Si perſona Magiſtratus vita deceſſit, lugubris auditur per dies aliquot campanarum pulſus. Muſica in templis, & conciones peraguntur funebres, in quibus vita & virtutes defuncti recenſentur.

Ante finitum luctus tempus, ad ſecundas nuptias tranſire velle, indecorum habetur.

Ad ſervandam inter cives mutuam concordiam, certa anni tempora publicis deſtinantur conventibus, inter aliâ Feſtum eſt S. Martini celebre, in quo in publica mercatorum porticu ſolenne habetur convivium, ad quod invitatur omnium ordinum Magiſtratus, & ſi qui adſunt peregrini Domini. Illud privatorum, qui in hoc collegio ſunt, ſumptibus peragitur, ut quotannis alius ex fratribus collegii invicem ſuccedat. Hic mos nullis Legibus abrogari poteſt, ob ſeveras à veteribus in ejus abrogatores comminationes. Recenſiti Gedanenſium mores etiam in aliis civitatibus Boruſſiæ, ut Thorunii & Elbingæ maximam partem obtinent.

RELI-

RELIGIO.

POtissima & præcipua Civium & incolarum pars Augustanam Lutheri sequitur confessionem. Nec ulla alia Religio hic per vetera Regum Poloniæ decreta, & huic Urbi concessa privilegia libertatem habet, quam hæc cum Catholica. Hic loci dicti Reformati, sua tamen hic habent per conniventiam publica cum templis exercitia, Suprema verò Ecclesiarum cura, ad Magistratum spectat. In suburbiis multi reperiuntur Anabaptistæ, qui sine publico sacrorum usu tolerantur. Judæis non nisi in nundinis S. Dominici annuis, aliqua hic commorandi conceditur facultas.

REGIMEN POLITICUM.

REgimen Gedani Politicum triplex absolvit ordo. Senatorius, Scabinorum, & Centumvirorum. Senatorii sive Consularis ordinis XVIII. sunt personæ, & unus Syndicus. Ex his 4. sunt Præconsules, dicti *Burgermeister*, primariæ dignitatis. Ex his, & aliis Senatorii ordinis primariis junctim 8. Personis delectis, à Senatu Regi per literas transmissis, eligitur quotannis novus Burggrafius, qui in supremo honore positus, Regis nomine Urbi præest.

Qui hac Regali Gratia, & Illustri dignitate hoc anno iterum fruitur, est Dn. Adrianus de Linda, Præconsulum primarius, Vir gloriâ majorum, & meritis insignis.

Ex Præconsulari subsellio, singulis annis novus creatur Præses, caput summum Senatus, & ipsi adjunctus Vice-Præses. Primarii 4. Præconsules, 4. ditionibus veluti provinciis cum Imperio & jurisdictione præsunt. Sunt verò illæ *Werdera*, *Neringa*, *Hechta*, & *Helensis* ditio. In Consulum ordine XIV. reperiuntur Magistratus Personæ, quibus certa commissa sunt officia, huic ordini propria. Vocantur illi *die Kammer Herren*, sive ærario Præfecti *die Wett-Herren*, censores, judex, *die Baw Herren*, ædiles, *die Hülffgelder Herren*, *die Accise-Herren*, qui in exigendo cerevisiæ tributo præsunt *die Pfalkammer-Herren*, &c. In Scabinorum ordine XII. semper numerantur. In hunc eliguntur juris & literarum periti, tum vero ex ordine Secretariorum bene

meriti & prudentiores Cives. In gravissimis negotiis, triplex convocari solet, ordo Senatorius Scabinorum & centum Virorum, cui ultimo adjunguntur *die 4. Haupt Zunfften*, sive 4. Viri ex mechanicis. In creatione Magistratus hic servatur ordo; Ex prudentioribus eliguntur Scabini, ex Scabinis Consules, ex Consulibus Præconsules. Divisa autem est Civitas in duas partes præcipuas. Prima vocatur Vetus Urbs, quæ cum curia peculiarem suum habet Magistratum, Consules & Scabinos, exceptis Præconsulibus. Ille vero Magistratus, à veræ Urbis Senatu primario eligitur, & dependet, nec nisi in quibusdam jurisdictionem exercet.

In Primaria Civitatis parte, quod hic non omittendum, multæ antiquissimæ & Nobiles, illiusque loci Magistratu per longam successionem fungentes reperiuntur familiæ, quarum origo indubitata in antiquis Prussicis & Polonicis annalibus reperitur, quibus etiam tempor. S. Augusti Reg. Polon. jura Nobilitatis partim collata, partim confirmata sunt.

Ultimum, qui jam Consules Gedani vocantur, quondam dicti sunt Senatores, ut Consulum antiquitatis nomen illis 4. primariis tantum tribueretur. Placuit tamen ad procerum Poloniæ desiderata, quod illi Senatores vocentur, illa permutare nomina, ut Senatores, Consules, consules Præconsules vocarentur.

REDITUS, VIRES ET DIVITIÆ.

Publici Civitatis reditus ex portoriis, vectigalibus, subjectis ditionibus, molendinis, pecunia pro jure Civitatis collata, magni sane colliguntur.

Privatorum opes mercatura rerum variarum, tum vero frumenti, ad insignem summam provehit. Hunc vicinum Balthicum mare, & huic conjuncta Vistula valde promovent, ad quam si crebrius exercitium mechanicarum artium (quod hic peregrinis, qui non fruuntur jure Civitatis interclusum est) accederet, maximis incrementis exemplo aliarum Civitatum, Gedanum augeri posset.

Vires ejus tam in fortissimis propugnaculis, & munitissimo Mundæ portu, quam in omnigeno & copiosissimo armorum apparatu, & armamentariis, præcipue vero in pro-

vida

vida Patrum vigilantia sitæ sunt. Adeo, ut quantum in hujus occupatione nova imperia molientibus, & sua augere nitentibus præsidii situm sit, Campanella optime intellexit, Regi Hispaniæ suadens, inter alios paucos portus Gedanensem curaret occupare. Verum talium speculatorum huic Reipub. nocitura consilia supremum avertat Numen.

DESCRIPTIO REGNI SUECIÆ. MORES VETERES SUECORUM.

GOthi, qui ex hac Orbis plaga orginem suam traxisse creduntur, adeo fuerunt potentes, ut diu Italiam imperio rexerint. Diu etiam Hispaniæ præfuerunt, & Galliæ partem tenuerunt, præsertim Languedociam & Gasconiam, Cruenti quidem fuerunt, sed non adeo Barbari atque vulgo creditur: illorum fœminæ, adeo bellicosæ fuerunt, ut ab illis Amazones credantur esse ortæ. Divitias contemptui habebant. A prima infantia fœminæ armorum tractabant exercitia, pro defendendâ nimirum propriâ pudicitiâ. Veterum Gothorum solennis mos erat, in fine Decembris cum omnia gelu rigerent, vel ocissimos cursu equos congregare, ut is qui reliquis currendo esset superior, diis immolaretur, vel Regiis servitiis adjudicaretur.

Cum insigni aliquo prælio conflixissent, ingentis magnitudinis lapides erigebant, qui pyramidum ad instar esse videbantur, & 10. 15 20 30. pedum altitudinem æquabant. Magnas etiam statuas lapideas collocabant, cum Gothica inscriptione, quâ bello fortissimos commendabant. Reperti adhuc ibi sunt lapides, quibus incisa est forma ursorum, draconum, serpentum, ab illis devictorum.

Astronomiæ erant peritissimi, cujus beneficio futura prædicebant, cum libris carerent, baculo utebantnr, cui characteres Gothici erant impressi, hocque virtute solis, lunæ, aliorumque astrorum cognoscere poterant. Utebantur etiam alio baculo, qui humanam æquabat longitudinem, à cujus utroque latere numerus annorum mensiumque erat descriptus, & quemlibet mensem 7. Gothicæ literæ exprimebant. Hunc autem nnmerum, ad Christianam conversi Religionem auro notant, qui ipsis diem dominicalem significat. Magistros peculiares, qui illorum pueros in literis informarent

rent tam ad ſcientias, quam vero ad Regimen politicum idoneis. Illis vocabantur Zenta, Dicenet, Zamolxis. Intra ſuos Zarobes & Terees, Reges ſuos & ſacerdotes creabant.

Ad morem Ægyptiorum etiam animalium figuris in ſcriptione & numeris utebantur, lignoque actionum ſuarum cogitata imprimebant. Erat hæc apud illos recepta opinio, ut crederent, neminem poſſe animo & viribus fortem dici, niſi duellis probatum, quæ ſi quis recuſabat, jam pro victo habebatur: quin ipſos Reges criminabantur, ſi hoc recuſaſſent certamen. Peractis duellis, ad convivia dilabebantur, qui vero victor in hoc periculoſo evaſerat certamine locum inter alios ſtrenuos pugnatores pro præmio habebat.

Notitia muſicæ variorumque inſtrumentorum ipſis erat perſpecta, Principum ſuorum cadavera ex arboribus ramoſis, præſertim quercubus, ſuſpendebant, quas Diis ſacras colebant, vel etiam illa in locis montoſis humabant. In locum nummorum monetâ coreaceâ utebantur. Viribus tàm maritimis, quàm pedeſtribus, claſſibusque, inſtructi erant. Iam à priſco tempore Principibus obſequentes erant, Gothique ex numero Sacerdotum Reges eligebant, ipſos poſt mortem inſtar Deorum colentes.

Cum quid ſontici negotii Regibus eſſet, per nomina Deorum jurabant, nec permiſſum erat legitimis illorum filiis ad menſam accumbere cum patribus, priuſquam ad arma idonei judicati eſſent.

Veteres Gothorum, tres præcipuos colebant Deos. Potentiſſimum habebant dictum Thor, tum Odhen, & Friggen, quæ Dea erat pulchritudinis. Præter hos etiam Nethotim, magum quendam, adorabant, auctorem cerimoniarum, quibus in ſacris Deorum utebantur.

Cæterum Gothis novenarius in ſacrificiis numerus notus erat. Certis menſibus, per novem continuos dies, diis ſuis novem ſpecies animalium faciebant.

Ille homo, qui ſacrificiis erat deſtinatus, in puteum immerſus, necabatur.

Cum ad illorum opinionem votis Dii non reſpondiſſent, arma contra illos parabant, quaſi illos cogere ad præſtanda deſiderata vellent.

Animæ immortalitatem credebant, & quod in certum amœ-

amœnum concederet locum, nec insolitum erat, in bellum exituris, Diis equos in antecessum immolare, præfigendo gladiorum mucronibus illorum capita, ubi hostes vicissent, illos Diis sacrificabant, quibus simul ludos parabant.

MORES HUJUS TEMPORIS.

Sueci natura robusti: illi vero, qui Septentrioni proximi habitant, maximam partem statura parvi sunt. Fœminas naturali pulchritudine & sine fuco insignes habent, quas ingens commendat fertilitas.

Peregrinis valde sunt humani, quibus jura hospitalitatis omni studio præstare solent. Peditatu æque ac equitatu maxime sunt validi, non secus ac in mari: ad mechanicas & alias liberales artes docilia habent ingenia, linguisque capiendis maxime idonea. Ita præter Suecicam linguam, etiam Germanica, Gallica, Finnonica, ipsis in vulgari usu est.

Vulgi mores ut plurimum simplices sunt, nec ulla rerum cupidine, ignari mundanæ voluptatis accenduntur. Verum, mutati jam in his videntur esse, post bellũ Germanicum, quod ignaras antea cultius vivendi illorum mentes, feliciore rerum successu etiam ad ignota vitia concitavit. Cæterum frigora, tempestates, sitim, famem, omniaque alia naturæ mala æquo ferunt animo.

Fæminarum hæc ibi præcipua laus est, quod sapientes, modestæ, ab ebrietate abstinentes sint, quin & illæ quæ quæstum corpore faciunt, optime vultum castitatis ferre dicuntur. Illarum negotia sunt lanam & colum tractare, æstate, ad cœli lucem, quæ ipsis pernox esse solet, hyeme ad axungiam, ex vitulis marinis aliisque monstris extractam.

Tendere arcum, præposito præmio patres, filios erudire solent, tum vero aliis certaminibus illorum imbuere animos. Vulgaria vero illorum excercitia in venationibus & piscationibus sita sunt.

Frumenti magnam partem coquendæ cerevisiæ insumunt, qua contenti, tenuioris conditionis mortales. Dignioribus vina in usu sunt frequenti. In annnonæ caritate, multi panes, ex farina corticis pini, vel Sinapis comedunt, aut etiam piscibus ad solem duratis uti solent.

Carne etiam abundant, cujus magnam partem sole condire

dire mos eſt, reliquus victus eſt, piſces recenter durati, fumati, butyrum, caſeus, cujus ſpecioſam ingentiſque magnitudinis figuram habent.

Quidam illorum boreæ viciniores, nullum ferme panis uſum norunt, ſed ejus loco piſcibus & feris utuntur. Mulſi potum, ſuccum ex pomis, aliiſque expreſſum fructibus in deliciis habent.

Quod habitum ſpectat, ille ex lana, panno & ſerico illis paratur. Is quondam ſimplex & rudis erat, ſed hodie ob res in Germania & alibi bene geſtas, maxime cultus & ſumptuoſus, multumque notans luxum reperitur. Qui ad aulam ſunt, Gallico more, reliqui cives Germanico veſtiuntur. In ſeptentrionalibus loci, parentes liberos ſuos bellibus ferarum involvunt, præſertim urſorum, quin omnes plerumque pellibus incedunt induti.

Horologiorum uſum rariſſimum habent, pro quo in rupibus temporis vices obſervare ſolent.

Hyberno tempore ex voce animalium horas dijudicant. Multarum linguarum communis illis eſt notitia, ut Finnonicæ, Livonicæ, Germanicæ, ipſius quoque Gothicæ, in qua Oratio Dominica ita ſonat:

Atta unſar thu in Himmina, Wthnal namo thein, vimai thiudi naſſus theins. Verthe wilga theins, ſue in himmina, gah ana arte. Li laef un ſarana Senteinam gik uns himmadaga. Gah aflet uns thatei ſculanſſigaima ſua ſue gah weiſz afletam thaims kutam unſarem, gah in brigges uns in fraeſtub. Ak lauſzliuns af tamma ublin. Habent adhuc veteres characteres numero 35.

Multique reperiuntur ſubtili ingenio præditi mortales, qui quanquam Gothicæ & Latinæ linguæ ignari ſint, ſibi tamen certas effingant literarum figuras, quibus in corticibus, pellibus, papyro &c. utantur.

Baculi aſtronomici notitiam parentes liberis ſuis à prima ſtatim juventa inculcare ſolent, per hujus uſum futurum prædicunt tempus. Divinationibus adhæc valde incumbunt, in quibus unus, nigro veſtitus habitu, ſtrictum gladium manu gerens ſaltat, Rexque dicitur, reliqui choraulæ illum ſequuntur. Multi, qui in Finnonia & Laplandia ſunt, veneficiis & incantationibus ſtudere creduntur. Laplandis non inſolens eſt, ut ventos & turbines excitent, quando mare navigant.

Inter

Inter Gothos Suecosque, sequioris conditionis homines, multis cerimoniis in contrahendis utuntur matrimoniis.

Equidem ubi pater sponsæ, proci virtutes exploratas habet, his verbis ipsam illi tradit: Ego tibi trado meam filiam, ut tibi honorem faciam, & ut sit tua uxor, quæ medium lectum tuam habeat, claves portarum & tertiam partem omnis pecuniæ, mobilium & immobilium, ut alias taceamus solennitates nuptiales, quæ quondam plurimæ fuerunt quæ cum sumptuosis nuptiarum conviviis hodie in Urbibus Lege abrogatæ sunt, quod multi, præsertim Nobiles quondam in illa tantos profuderunt nummos, ut ad paupertatem brevi redigerentur. Igitur hodie in nuptiis digniorum in nullæ apponuntur epulæ, sed bellaria tantum & vinum moderatius potum, reliquum tempus choreis & saltationibus transigitur.

Jura hospitalitatis hodie in Suecia adhuc usu frequentia sunt, præsertim tempore Nativitatis D. N. I. C. in quo mensas ad aliquot dies continuo stratas & dapibus plenas reperies omnesque qui ædes intrant, ut comedant & bibant, invitantur, nec unquam commodius, minoreque sumptu per Sueciam iter instituitur, quam illo tempore, ubi apud omnes rusticos jam paratæ inveniuntur mensæ, ad quas gratis accumbere licet, quin vitio recusantium voces accipiunt. In illo Festo (quod 4. diebus sacrum colunt) variis ludis & oblectamentis animi gaudia testantur, quæ visa enarrare nimis foret prolixum.

Hoc etiam in more Suecis est, ut in balneis crebrius lavent, & frigidam sæpius tentent, cui etiam, tenellæ ætatis infantes calidâ extractos immergunt. Igitur hos versus Virgilii l. IX. Æneidos, circa finem Magnus Sueciæ Cancellarius Oxinstirna de suis Suecis non immerito sæpius allegasse magnis Viris dicitur, quibus Suecica indoles pulchre exprimitur:

Durum à stirpe genus: gnatos ad flumina primum
Deferimus, sævoque gelu duramus & undis.
Venatu invigilant pueri, silvasque fatigant:
Flectere ludus equos, & spicula tendere cornu.
At patiens operum, parvoque assueta juventus,
Aut rastris terram domat, aut quatit oppida bello,
Omne ævum ferro teritur, versaque juvencum

Terga

Terga fatigamus hastâ, nec tarda senectus,
Debilitat vires animi, mutatque vigorem.
Canitiem galeâ premimus, ſemperque recenteis
Convectare juvat prædas, & vivere rapto.

Inter reliqua Vitia, quibus Sueci obnoxii ſunt, invidia, ſuperbia & diffidentia apud ipſos locum habere dicitur, quæ etiam ex ſecundo hactenus rerum ſucceſſu profluxiſſe videntur.

RELIGIO

Rex Guſtavus primum in Sueciam ingreſſum Auguſtanæ confeſſioni an. 1527. aperuit; occupans eodem tempore bona Eccleſiaſtica, nil niſi ſuſtentatione Eccleſiaſticis relicta. Quanquam vero tum mutata ſit Religio, nihil tamen ab externis ceremoniis emendatum eſt. Remanſerunt enim Archiepiſcopi, Epiſcopi, Concionatores, & quædam miſſæ ſpecies.

Ericus ſive Henricus Patri ſuccedens Guſtavo, in eodem ſtatu res Religionis reliquit, in quo illas defuncto patre invenerat. Rex Joannes ejus frater, qui ipſi ſucceſſit, Catholicus creditur, ſed corde magis, quam profeſſione, ſervans Eccleſiæ jejunia, & quadrageſimæ tempus. Uxor ejus Regina Catharina, exercitium Religionis Catholicæ publice profitebatur, cujus tamen conatus irritos fecerunt illi, qui bona Eccleſiaſtica tenebant, & miniſtri, qui uxores duxerant.

Sigiſmundus III. Rex Sueciæ coronatus, poſt deceſſum patris, priſtinam Religionem inſtaurare cupiens, paternam coronam, multis ſeditionibus gravem, cum tutiore Polonica permutavit.

Hodie in Suecia nulla alia toleratur Religio, quam Auguſtanæ confeſſioni conſona, nec permiſſum eſt ſtudioſæ juventuti in Catholicis Academiis vivere, ſub pœna capitali, in tranſgreſſores hujus legis ſancitâ. Cæterum ipſe Gothiæ populus in plurimis locis Religioni Catholicæ adhuc favet, multi etiam ex Septentrionalibus populis hodie ſolem & lunam, pannumque rubrum, adorare dicuntur. Ultimum, non pauci ſunt Chriſtiani, qui bis tantum in anno aut ſemel in Eccleſia comparent, locorum diſtantia ab exercitio ſacrorum prohibiti.

REGI-

REGIMEN POLITICUM.

REges Sueciæ, ab omni tempore teste Olao M. à Senatoribus Regni, delegatis Provinciarum, & præcipuis Urbibus electi sunt. Postea hoc Regnum hæreditarium factum est, tempore Regis Gustavi. Omnes Reges antequam coronentur, ut antea, sic hodie jurare tenentur, se Christianam Religionem & Augustanam Confessionem tueri velle, nolle ullas Leges novas præter consensum Ordinum introducere, sed Nobilium jura inviolata tueri. Si Rex plures quam unum relinquat filium, ipsi testamento Ducatus reliquuntur. Filiæ Regis 100000. Imperialium pro dote numerantur, qui à statibus penduntur.

Sex in Suecia numerantur Status: Principum hæreditariorum, Nobilium, Clericorum, Rusticorum, militum, civium sive mercatorum. Hos inter tres sunt præcipui, qui maxima in Regno pollent auctoritate, Ordo Clericorum, Nobilium, & Rusticorum. Hi tres ordines ad comitia rebus majoris momenti occurrentibus, convocari solent, & de propositis à Regibus negotiis consultare. Præcipui dignitate & officiis sunt V. 1. *Drotset*, sive Vice Rex, *Marck*, sive Mareschallus, magnus Cancellarius, Regni Ammiralis sive supremus maris Præfectus, *Schatz meister*, aut ærario Præfectus. Ad hæc 5. summa in Regno officia 5. præcipua annumerantur collegia, ut consilium Regni aulicum, Consilium belli, Cancellariæ, Ammiralitatis, & Cameræ.

Quondam Rex XII. ordinarios habebat Consiliarios, & præter hos multos alios à diversis officiis. Hodie Senatorum Regni numerus auctior est. Totum Regnum divisum est in Provincias, Ducatus & Comitatus, quælibetve provincia iterum suum territorium & jurisdictionem habet. In qualibet autem provincia certus est Gubernator, dictus *Lands-Herren*, in præfectura superior, dictus *Lansinan* sive *Leensmann*, præter Vice-Comitem vel judices, qui sicut Italis potesta est.

Præter Vice-Comites, alii adhæc sunt Regni ministri, qui velut Galliæ Seneschalli aut Præfecti, dicuntur Lamans, velut supremi judices. Hi tributum à populis exigunt, aliaque Regno præstant servitia.

Quantum ad ministros, qui reditibus Regis præsunt, est imprimis Commissarius, qui mandatis sigillum annectit, ita ut nulla solvantur tributa sine hac signatione. Huic generali commissario subest Thesauro Præfectus. Cum hoc Thesauro Præfecto X. ministri sunt Rationum, qui omnium redituum calculum servant, & rationes administrati officii Generali Commissario præstant, præsentibus aliquot Regis consiliariis. Sunt autem Thesauro Præfecto diversi exactores, qui imperata exigunt tributa, & in Regis thesaurum deferunt.

Quantum ad Urbem Stockholmiam, illi sunt 4. consules, qui per totam vitam in functione permanent, & in Politicis judicant. Duo ex illis quotannis alios successivè præcedunt, omnes vero 4. simul deliberaturi conveniunt.

Leges, quibus Sueci utuntur, valde sunt antiquæ, lataque à tempore S. Henrici, Regis Sueciæ, & usque in hoc durarunt tempus, exceptis Legibus Ecclesiasticis.

Nullam unquam mentionem usurarum Leges Suecicæ faciunt, nisi casu ubi debitor à multis creditoribus fuerit vexatus, & si extra hoc quis ab alio usuras accepisset, etiam creditum amiserat, & usurarius pœnam subibat. Hodie tamen Holmiæ mos usurarum obtinuit.

Adulteria, præsertim duplicia, sine ulla mitigatione pœnæ hic morte puniuntur.

Judici secunda vice rogato, & tamen sententiam decisivam differrenti, pœna imponitur, qua ratione processus diu non durant. Nullus hic advocatorum & procuratorum usus, cum quilibet coram judice causæ suæ patronus sit.

Quod si vero pars litigans vidua vel minorennis sit, proximi agnati processum curare tenentur. In defectu horum, Magistratus ipse illis Tutores constituit, & negotium intra breve tempus finitur.

Mater liberorum suorum Tutrix & Curatrix post mortem mariti manet, quamdiu vidua sit, si ad secunda transit vota, præcipuas vestes, & tertiam mobilium accipit, reliquæ 2. tertiæ liberis permanent. Bona uxoris sine illius consensu nemini licet vendere. Post obitum mariti decem menses viduæ adjudicantur, quæ si posthumum intra illos pareat, hæreditatem cum infante adit, verum si infans post X. mensem natus sit, pro hærede non habetur.

Fæmina adultera, criminis per 6. testes convicta, dotem perdit

perdit, omneque acquisitum marito cedit, qui illam ad mortem dandi potestatem habet.

Judicium quorundam criminum soli Regi integrum est, ut læsæ Majestatis, proditionis, &c. Proditores rotâ feriri, vel singulari Regis gratiâ capite plecti solent, si Nobiles sint, nisi vero delicti gravitas suspendii ignominiam exigat, tum argentea catena vel fune sericeo ex arbore viridi sceleratos tales suspendere mos est. Vid. plura Pierre d'Avity p. 654. in descript. Regn. Suec.

De ultimo genere hominum, rusticorum nimirum, hæc notari debent, quod nullibi in Europa majorem, quam hic habeant libertatem & potestatem, cum in comitiis oratores suos habeant & suffragia ferant: Duplicis autem sortis sunt, alii dicuntur *die Skatbönder*, qui sua possident hæreditaria bona, ab illisque quotannis certum pendunt tributum. Hi pręter alios his gaudent immunitatibus, ut si ingruente bello, sibi idonea possint parare cum equo arma, quamdiu stipendia mereant, liberi ab omnibus sint oneribus. His adnumerantur illi, qui in fodinis cupri laborant. Altera species rusticorum, in Regalibus, Clericorum & Nobilium bonis habitat, suaque solvit tributa, & tales pręreliquis rusticis aucupia & venationes exercere possunt. Vid Zeiler. in *Beschreibung des Konigreichs Schweden*, p. 62. seq.

DIVITIÆ.

Reditus Regni percipiuntur ex bonis Ecclesiasticis: ex fodinis decimis frugum, tributis & vectigalibus. Quantum ad bona Ecclesiastica, priusquam Religionem Sueci mutassent, Archiepiscopus Upsaliæ, sex Episcopi, plurimaque monasteria, latissimos possidebant fundos, ex quibus magnos accipiebant reditus. Verum, hodie Reges omnia illa bona suæ fecerunt potestatis, qui Episcopis minores reditus constituerunt.

Omnium mineralium decimæ Regi debentur, & si subditi venas fodinarum non tenerent in occulto, multò plures ex illis redirent proventus.

Per totum insuper Regnum telonium & decimæ, frumenti, butyri, casei, piscium, boum, rerumque aliarum Regi penduntur.

Cum Rex aliquod bellum pro defensione Regni suscipit, omnibus id notum facit provinciis, quę victus necessaria suppeditant. Nobiles tamen, illisque subjecti, ordinaria ad bellum tributa præstare non tenentur, sed cum contributiones Generales, consensu Nobilium indicuntur, illorum subditi mediam partem solvere debent.

Porro populus obstrictus est ad dotem Regis filiæ, quando in matrimonium datur, pecuniam conferre.

Reditus ex pellibus, quos solum Rex à Lapponibus exigit, magni sunt

Ex solo ære quod ex duabus vel tribus eruitur fodinis, decimæ Regis quondam ad 500. *Squipons* & ultra accesserunt, valor autem *Squipons* 30. millium talerorum est.

Præter vectigalia maritima, quæ hodie pro certa pecuniæ summa mercatoribus elocantur, etiam insignes proventus ex ditionibus Livonicis, & Pomeraniæ accedunt.

Divitiæ privatorum, in copia pellium & ferarum, coriis, exuviisque sitæ sunt, tum verò in butyri, ferri, cupri, ceræ, sevi aliarumque rerum abundantia.

VIRES.

QUælibet Provincia suum habet peditatum & equitatum numero & robore potentem.

In Regno Sueciæ & Gothiæ numerantur circiter 33. vexilla pedestris militiæ: quolibet 700. homines continet. Illæ copiæ in omnem occasionem paratæ sunt. In Finlandia duæ sunt militum cohortes, una militum simplicis conditionis, altera Nobilium.

In Smalandia & Ostrogothia ut & Westrogothia quædam cohortes Nobilium equitum reperiuntur, & Westergothia, Nobilibus plus, quam ullæ aliæ abundant, neminique ibi præfectura militaris concreditur, nisi genere Nobili.

Smallandia sola quandoque 30000. armatorum exhibere potuit. Livonia hodie præsidiario Suecico milite, instructissima est. Præter Vires terrestres, quæ tam in abundantia militum, quam accuratissima militiæ disciplina artibusque militaribus (quibus Suecica gens notior est) sitæ sunt, etiam maritima Suecis potentia magna est. Quin Rex Sueciæ in, pace vivens, ut plurimum 50. navium bellicarum & ultra in promptu

promptu habet, sub directione Ammiralis sive maris Architalassi. Illi in omnem casum paratæ classi, certus semper constitutus est navalis militis, & nautarum numerus, qui stipendia quotannis & alimenta ideo accipiunt, ut ad omnem nutum parati inveniantur.

Præcipuæ navali classi certa Holmiæ secretaque est statio, quam nemini peregrino sine periculo pœnæ carceris adire licet. Alia in Finlandia, contra Moscos excubat, quædam etiam in Pomerania, & aliis Suecicis ditionibus reperiuntur, ad bellum munitissimæ.

Fortalitia quondam in Suecia satis multa fuerunt, quæ à tempore belli cum Sigismundo Rege Poloniæ & Sueciæ habiti diruta sunt. Verum parum illis indiget Suecia, cum undique ingentis magnitudinis rupibus clausa sit, & desperatum hostibus præbeat aditum.

Adhæc portuum commoditas, in omnibus Sueciæ ditionibus, non nisi ad magnos conatus audentibus viam aperit, cum maxima maris Balthici pars illis velut claudatur.

SERIES REGUM SUECIÆ.

MAGOG, filius Japheti minimusque filius Noachi primus Scytharum parens fuit, primusque secundum historiam Regni in Finlandia Imperium habuit. Huic 5. fuerunt filii, quorum maximus Suenno pater & Princeps Suenorum vel Suedorum fuit; secundus dictus Gethar alias Gog Getis nomen dedit, quos Imperio rexit, reliqui tres vocati sunt Thor, Garman, & Ubbo.

UBBO, in Sueones vel Suecos imperium exercuit, mortuo Fratre suo Suennone post 246. circiter annos ultra Diluvium. Hic Upsaliam exstruxit, & illi, qui sequuntur post illum regnasse dicuntur.

SIGGO, Suecis cum Imperio præfuit 65. annos, obiit 412. post Diluvium anno.

BERICO, postea Rex Sueonum & Gothorum fuit circa annum 826. post Diluvium.

HUMULPHUS, ejus filius natu maximus ipsi successit, quem excepit Humel ejus maximus natu filius, quo tempore Dani, ipsi subjecti rebellarunt. Postea à Saxonibus vexati, coacti sunt duos illius petere filios Dan, & Angul, pro defen-

defensione sui, & Imperii administratione. Devictis ergo Saxonibus, Humel, Gothis & Suecis, aliisque imperavit.

GOTHILAS, ejus filius, ipsi successit, quem successione excepit.

SIGTHUN, vel Sigtrug, pater pulchræ Gra, de qua adhuc cantiones incolis restant.

SCARIN, Rex Gothorum, à Gram in pugna occisus est.

SIBDAGER, Rex Norwegiæ, Gothorum & Suecorum Rex electus, Regem Gram Danorum superavit: ipsumque vitâ exuit.

ASMUNDUS, filius Sibdager, illiusque successor in prælio obierunt.

HOFFO, filius Asmundi, ejecit Hading Regione.

HUNDING, frater Vffonis, pacem cum Hading fecit, postea falsò informatus, quod Hading per Guthorm, suum generum, occisus esset, ut igitur monstraret, quod in hoc facto esset innocens, mortem sibi in vase, pleno mellis, elegit.

REGNERUS, Thorildis, materteræ suæ, insidias postquam evasisset, Regni potitus est.

HOTHEBROT filius Regneri & successor, superavit Regem Daniæ, ipsumque vita privavit, occubuit cum exercitu in mari.

ATTILA I. ejus filius ipsi successit, hunc cxcepit,

HOTTILA, ejus frater, qui in prælio contra Danos obiit.

RORICUS, sive RODERICUS, filius Hoteri, cognomento Slingabond. I.

ATTILA II. filius Roderici à 2. Danis occisus est.

BOTUILDUS, filius Attilæ, ipsi successit.

CAROLUS II. minor filius Botuildi.

GRIMERUS magnus Tyrannus, templorum expilator, per inimicos suos interemptus est, cum ferrea catena.

TORDO, ejus filius, ei successit, qui Saxones superavit.

GOTHARUS ejus nepos.

ADULPHUS filius Gothari, qui Regnum Daniæ fecit tributarium.

ALGOT, Adulphi minor filius.

ERICUS filius Algothi.

LIN-

LINDORM, vel Lidor, filius Erici, vel Henrici.

ALARICUS, vel Arich minor filius Lindori per Gothos & Suecos electus est, Regem Norwegiæ acquisitæ fecit Gauthonem.

GESTILLUS senex Rex Gothorum & Suecorum successorem sibi designavit Ericum cognomento Eloquentem nomine 3. qui tempore Domini Salvatoris Nostri regnavit.

GETRICUS vel Gotricus filius Erici, natu maximus Rex Gothorum creatus, fraterque ejus Haldan Suecorum.

SIVARDUS I. post mortem patris Haldari occisi à Regni magnatibus, cum magno labore Rex Suecorum electus est.

CAROLUS III. Nordiani minor filius occisus est ab Olao Rege Daniæ, qui uxorem duxerat Wildam, filiam Regis Sivardi.

ERICUS 4 filius Sivardi, in Regno Sueciæ successit.

HALDANUS 2. filius ex Carolo, post sumptam ob homicidium patratum patris sui vindictam ab inimicis Rex Sueciæ electus est.

UNGUINUS Rex Gothorum post mortem Haldani agnati sui Rex Suecorum factus, mox etiam Daniæ Rex ob virtutes suas creatus est.

RAGNALDUS jam confectum ætate Unguinum è medio sustulit, ipse postea in prælio cœsus est.

AMUNDUS filius Ragnaldi Rex Sueciæ electus est, illico post mortem patris sui. Filii ejus fuerunt Hacho, Helvin, Hagbart, & Amund, bellatores omnes strenui.

HACHO filius Amundi ejus fuit successor,

INGO electus Rex Sueciæ post Hachon, qui postea etiam Gothis imperavit,

NEARCHUS filius ejus natu maximus ipsi in Regno successit, breveque regnavit tempus.

FROTHON ejus frater ipsi successit.

URBRA post obitum Regis, Frothon ipsi successit.

OSTEN ejus filius manu strenuus, Norwegiam subjugavit. Suecia postea à Gothis divisa fuit, Gothique pro Rege sibi eligebant Fliolmum vel Siolmum, donec Sueci sibi Attilam elegissent.

SUERCHERUS filius Fliolmi, fuit Gothorum Rex post patris sui decessum, hunc in Regno excepit Valandrus, ejus filius, cum ejus natu minor filius Cereri immolatus esset.

DIGNERUS, ab altera parte successor fuit Attilæ in Regno Sueciæ, postea Dagerus ejus filius, qui Russos & Danos imperio subegit.

INGEMARUS, postea Rex Gothorum & Suecorum electus est, & per uxorem suam laqueo vitam perdidit.

INGELLUS, eius filius ipsius successor, uxorem quoque ex Dania habuit, impudicitiæ vitio obnoxiam.

GERMUNDUS, filius Ingeli, per Danos laqueo interfectus, postquam illos subjugasset.

HAQUINUS Ringo, filius Germundi, postea Rex Gothorum & Sueciæ creatus est, qui potentem Regem Daniæ Haraldum superavit.

EGILLUS filius Ringo cognomento Vendilkraaca patri successit, & â tauro furente occisus est.

GOTHARUS filius Egilli, ipsi successit, occisus est per fratrem suum Fasto.

FASTO, ipsius fuit successor.

GUDMUNDUS, ejus filius, patrem in Regimine secutus est.

ADEL, filius Gothari, Gothiæ & Sueciæ postea Rex electus est.

OSTANUS, filius Adel, sed tyrannus ipsi successit.

INGEMARUS, optimus filius pessimi parentis, Russiam & Daniam subegit.

BIORNO, post illum Rex Gothiæ & Sueciæ fuit.

RAVALDUS, filius Bierno Rex Gothiæ, Daniæ & Sueciæ fuit anno salutis 464.

SNARTMAN, ejus fuit successor in tribus Regnis: obiit circa A. C. 509. cum in Imperio 28. annos fuisset.

TORDO II. Patri suo *Swarmann* successit.

RUDOLPHUS ipsi successit, quem secutus est

HATHIN, qui Herulis filium ejusdem dedit nominis.

ATTILA IV. in Regno huic successit.

TORDO Tertius, non diu imperium habuit.

ALGOT II. qui Russos tributarios fecit.

GOSTAG, crudelis valde tyrannus, qui circa tempora Machometi vixit, captusque est per validum Arthum, qui ipsum laqueo jussit perire.

ARTHUS filius Algoti 2. regnavit circa A. C. 630. obiit sine liberis cum contra Moscos feliciter bella gessisset

HAKON

Hakon vel Haquin Tertius, filius Goſtag, patre melior filius.

Carolus Quartus, filius Haquini.

Carolus V. filius Caroli.

Biergerus, poſt illum Rex fuit.

Ericus V. ejus filius Patri ſucceſſit.

Torillus vel Totillus, à ſuis in prælio derelictus eſt, contra Haraldum Regem Daniæ pugnans, quo tempore Regnum ſimul cum vita perdidit.

Biornus, Rex Gothorum & Suecorum circa A. C. 764. electus eſt diuque imperio præfuit, quod reliquit.

Alarico ſuo filio, æque pacato ac ille fuit.

Biorno vel Bero Rex Gothorum & Suecorum creatus A. C. 800. cum Carolo magno fœdus fecit Doctoreſque ab ipſo rogavit, qui ſuos ſubditos in fide Chriſtiana informarent.

Bratemundus Fro, ſucceſſit ipſi, mox tamen per fratrem ſuum Sivardum occiſus eſt.

Sivartus Fro Norwegios domuit, & per fœminas Norwegianas in prælio occiſus eſt.

Nerot, ſucceſſor duorum ſuorum fratrum, filiam ſuam Thora Regnero Regi Daniæ dedit uxorem.

Carolus VI. ſucceſſor cum Regnero bellum habuit qui ipſum ſuperavit.

Biornus, non electus, ſe ipſum conſtituit Regem, poſtea coactus eſt, ut in Norwegiam concederet.

Ingeval filius Herot, cum magno conſenſu electus eſt.

Olaus, cognomento Tretelia, filius Ingevali, Danos ejecit Regnis ſuis, valdeque ſenex obiit.

Ingo ejus filius Ruſſos domuit, ſucceſſor ipſi fuit

Ericus ſive Henricus VI. ejus filius, pater.

Erici Segerſeli, qui Livonos, Eſtones & Pruſſos devicit, à quibus interfectus eſt, cum illos ad Religionem Chriſtianam adducere vellet.

Ericus Aorsel vel Stenchillus, Chriſtianus factus, multos paulatim ſubditorum ſuorum convertit, à quibus occiſus.

Olaus cognomento Schotkonung, frater vel filius Erici Religionem Chriſtianam per totum Regnum ſuum imperavit. Rex non ſolum Gothiæ & Sueciæ, ſed etiam Norwegiæ fuit, obiit circiter an. 1018.

AMUNDUS, filius Olai, ipsi per electionem successit.

AMUNDUS, ejus nothus, ipsi successit contra Leges Regni.

HAQUINUS Rode, ex Nobili Westerogothorum familia ortus.

STENCHILLUS, minor filius Olai Schatkonung.

INCO, melior Regum Sueciæ.

HALSTAN ejus Frater ipsi successit.

PHILIPPUS Halstani electus circiter an. 1080.

INGO filius Philippi ipsi successit, ex veneno periit.

RAGNALDUS, cognomento Knaphosde, postea electus, mox propter crudelitatem occisus an. 1139.

MAGNUS filius Nicolaï Regis Daniæ, electus quondam Rex Sueciæ, Rex etiam Gothorum fuit, sed tyrannice imperavit, ita ut per fratrem S. Canuti Ericum occisus sit.

SUERCHERUS vel Suerco, primum à Gothis per Ostrogothos electus est, vivente Magno, postea à Suecis, occisus à servo, cum ad Missam iret.

CAROLUS VII. ejus filius successor in Regno Gothorum fuit, obiit an. 1168. sed electus est à Suecis.

S. ERICUS filius Iaduardi, qui in Finlandia propter Religionem Christianam obiit an. 1151.

CANUTUS filius S. Henrici ipsi successit, obiit an. 1192.

SWERCHERUS vel Suercho, filius Caroli 7. post obitum Canuti in Regem electus est Suecorum & Gothorum, magnam stragem inter Danos & Bohemos an. 1208. fecit, & obiit an. 1210.

ERICUS filius Canuti, electus Rex duorum Regnorum, decessit vitâ an. 1218.

JOANNES filius ultimi Suercheri, vel Suercho, per 4. solum regnavit annos, extinctus an. 1222.

ERICUS cognomento claudus, filius ultimi Regis, Erici Principis optimi, depositus est an. 1229. sed postea Ericus hostes suos subegit, obiitque an. 1250. cum regnasset 28. annos.

VALDEMARUS filius Ducis Brigeri electus Rex adhuc juvenis an 1251. interim Regnum rectum est per illius patris prudentiam, cui Bergero nomen, qui obiit an. 1266. Sed Valdemarus ob inimicitias cum Fratribus exercitas solius tantum Gothiæ Rex remansit.

MAGNUS

MAGNUS cognomento Ladalaos Rex horum Regnorum an. 1277, creatus est, postquam frater ejus Valdemarum per Status esset depositus. Magnus autem Valdemarus in Nicopensi arce servare jussit, qui obiit an. 1290.

BIRGERUS ubi successisset, Turgilus prudenter Rei præfuit, ut sub ejus consiliis tota felix esset Regio, sed Birgerus valde postea vexatus fuit à Ducibus Erico & Valdemaro, quem occidere jussit: Magnus etiam filius ejus captus & occisus est.

MAGNUS, cognomento Smerch filius Ducis Erici, occisi electus est Rex Gothorum, & Suecorum an. C. 1319. postea à statibus depositus, qui an. 1363. eligebant Suecorum & Gothorum Regem,

ALBERTUM, Ducem Megapolitanum, sed Albertus tranquillus Princeps, Magno, multa indulsit Status gaudia, ipsum omnibus ditionibus exuere nolens. Postea Magnus ipsi bellum inferens, victus est ope Regis Haqui Norwegiæ. Dein, cum Albertus tyrannicè imperaret, in bello cum filio Erico captus est, & in manus Margaritæ, Reginæ Daniæ & Norwegiæ pervenit an. 1388.

MARGARITHA Regina Norwegiæ & Daniæ, tandem Regina Gothiæ & Sueciæ electa est; an. 1395. cum conditione, ne Regimen ad peregrinum transferret, nec vel præter consensum Statuum quicquam Regno imponeret. Sed promissis non stetit, officia in Anglos & Danos contulit, ortis ergo querelis auctor fuit statibus, ut eligeretur Rex.

ERICUS, Dux Pomeraniæ, coronatus est, Rex Sueciæ & Gothiæ an. 1396. Margaritha obiit an. 1412. sed Ericus pessimè Nobiles tractavit, Clericos persecutus est, mox Engilbertus Nobilis Dalacarliensis producto in castra 100000. exercitu Princeps & Gubernator Regni electus est, intra 3. menses Regna à tyrannide Erici liberavit, mox proditione interfectus est. Post mortem Engilberti, duorum Regnorum Rex electus est, Carolus Canutus, quo tempore etiam Norwegiæ Regnum Ericus perdidit, dies vitæ reliquos in Gotlandia clausit.

CHRISTOPHORUS, Erici Nepos & Bavariæ Dux, Regni potitus est circa an 1442. clementer in principio Regnum gessit, mutatus postea, obiit an. 1448. die 3. Regum.

CAROLUS CANUTUS, ex familia veterum Gothiæ Regum Sueco-

Suecorum & Gothorum Rex illico electus fuit, Ericum in insula Gotlandiæ obsedit, qui tamen in Pomerianiam evasit. Carolus pauci temporis spatio Norwegiam occupavit, Danos in mari superans, mox propter tyrannidem populo exosus, Holmiæque obsessus, Gedanum aufugit, à Rege Poloniæ omni humanitate exceptus

Interim Christiernus Daniæ & Norwegiæ Rex Archiepiscopum Upsaliensem suarum fecit partium, contra Carolum Sueciæ defensionem promittens, qui in Polonia validum conduxerat exercitum. Hunc Archiepiscopus Upsaliæ recepit & coronavit.

Sed ille promissorum fidem non servavit, Archiepiscopum in carcerem misit, thesauros Caroli Regis in Daniam transtulit, revocatus, & Regno restitutus Carolus, obiit anno 1470.

STENO STURE, nepos Caroli Gothorum & Suecorum Rex electus, cum magna gloria 30. annos, imperio præfuit. Christiernum & Joannem Reges Daniæ ejecit, occubuit anno 1503.

SVANTO, Princeps Ostrogothorum, Gothorum & Suecorum postea electus Princeps, contra Danos bellum movit, obiit principio anni 2512.

STENO STURE ejus filius electus, ejecit Danos, & Christiernum, ut cederet, coëgit, qui an. 1619. rediit. à quo Steno sclopeto læsus, postea obiit.

CHRISTIERNUS Rex Daniæ, à Suecis & Gothis vocatus, coronatus est anno 1520. mox Principes Regni trucidare jussit, postquam illos ad convivium invitasset, eodem autem mense quo coronatus, etiam in Daniam redire coactus est.

GUSTAVUS minor filius Steno Stur Regimen Gothiæ & Sueciæ nactus est, post abominandum Christierni factum, Augustanam confessionem postea suscepit, ex primoque matrimonio Principis Lineburgicæ, filium Ericum suscepit, obiit anno 1560.

ERICUS ejus filius maximus, patri successit, fratrem Joannem Ducem Finladiæ cepit, sed Joannes liberior ipsum Holmiæ in aree obsedit, statu exuit, & in carcere vitâ privavit,

JOANNES Frater Erici coronatus est Holmiæ an. 1569.

illi

illi ex sorore Sigismundi Augusti Reg. Pol. Sigismundus III. Rex Poloniæ & Sueciæ natus est, decessit an. 1592. mense Novemb.

Sigismundus III. cum esset Rex Poloniæ an. 1587. vivente patre, post obitum ejus in Sueciam rediit, coronatus est in Regem Polon. an. 1594. decessit.

Carolus, Dux Sudermanniæ agnatus Sigismundi Regnum occupavit an. 1608. dictusque est Rex Suecorum, Gothorum, Vandalorum, &c. Ex prima sua uxore Anna Maria Filia Friderici III. Comitis Palatini Rheni, filiam suscepit Margaritham, mox mortuam, ex secunda Christina, filia Adolfi Ducis Holsatiæ, Gustavum Adolphum, qui natus ann. 1594. & Carolum Philippum natum ann. 1611. qui obiit 12. Octob. An. 1611.

Gustavus Adolphus in Regno successor, pacem cum Daniæ Rege fecit, diu cum Moscis bellavit, dein in Prussiam, mox in Germaniam arma felicia transtulit, Heros seculi incomparabilis, An. 1520. Mariam Eleonorum ex domo Brandeburgica in matrimonium sibi sumsit, ex qua suscepit Christinam, rerum potitam.

Christina, pace in Germania stabilita, solenni ritu in patrium auctum Regnum successit. Princeps literarum gloriâ & literatorum amore, in Regno clarissima, quæ cum aliquot annos imperio præfuisset, sceptrum & coronam deposuit, Agnatoque suo sub certis conditionibus permisit. Ipsa ad exteros peregrinationem suscipiens, ubi dare quam habere Regnum, potius didicisset.

RATIO STATUS.

Cum provinciis diffusa, populoque animoso frequentissima sit Suecia, quæ vix unquam æquo animo pacem ferre possit, ipsa vero Regio cultu situque aspera, tantæ multitudini alendæ non sufficiat, cum hodie coloniis, plures Regiones non pateant, ex ratione Status Regni Sueciæ esse videtur, ut aliquo bello externo, feroces populi spiritus exerceat, fœdera cum potentissimis & maxime bellicosis Principibus ineat, ut foris majorem famam servet, domi ex alieno ditior vivat commodaque habeat tempora.

Cum vero vicinas Regiones habeat, quæ quidem alieno Imperio

Imperio ſubjectæ, non tamen ſatis ſua vi nixæ ſint, illas Regno ut adjungat, & data occaſione vi armorum accipiat pro inſigni Sueciæ incremento habebitur. His deſtinationibus, mari Balthico Urbes adjacentes in poteſtatem redactæ, non leve daturæ pondus, quin ſi fieri poſſit, occupati jam per partes, tandem totius maris Balthici univerſum dominium.

FINLANDIA.
MORES.

FInlandi, pleni ſunt (Olao M. teſte) civilitatis & peregrinis humani, modeſti, & ad iracundiam tardi, vindictæ tamen nimium avidi, ubi irritati ſunt. Forma præditi ſunt eleganti, procerâ, facie pulchrà, indole ſimplici. Inter bibendum, vaſis cornutis, quæ Noſa vocant, quæ extus multas habent pictas figuras.

Fœminæ illorum, venatum cum viris exeunt, nec aliud pueris præſidium eſt, contra ferarum & tempeſtatum injuriam, quam inter vipreta: in quibus etiam ſeniores latitant; exiſtimantes, quod multo felicius ita vivant, quam ſi extruendis domibus ſe fatigarent. Quantum differat lingua Finnonica à Suecica, ex ſubjuncta oratione Dominica aliquo modo colligi poteſt.

Bader vor ſuuert ai himuum billigzt bit: namb ti Tomit titt rite, verdo tu wile ſuoms ai himmo, ſo ai pudu Burd Vort dalgt geb tu oſz i dag. Og berge boſz ſtullden vorn, ſuoſem viber gebum ſtulldum vorn, Ant leid oſze ti breiſt ni heldur, brelſa tu oſz ber illu Tatz ſie.

RELIGIO.

COnverſi ſunt Finlandi ad fidem Chriſtianam circa annum 1155. Templa habent inſigniter extructa, ſed à tempore Olai Auguſtana Religio apud ipſos invaluit, quæ hodie adhuc ibi conſervatur.

REGIMEN.

REx Sueciæ ſuos hic habet per provincias Gubernatores, qui ſubditos arcte & ſevere tenentur regere, & ab ipſis tributa exigere, ut obſequii memores ſint.

DIVI-

DIVITIÆ.

OMnium Sueciæ ſubjectarum Regionum, Finlandia bonitate ſoli fertiliſſima eſt. Abundat equidem frumento, omnibuſque ad victum neceſſariis rebus, tum vero, pecore & paſcuo agro, ubi pingues nutriuntur boves.

LIVONIA.
MORES.

HUjus ditionis incolæ moribus ſimiles ſunt vicinis Lithvanis & Samogitis, Nomen habent, quod valde ſint crudeles, ut ſi iter faciens apud ruſticum pernoctet, periculum vitæ ſæpius patiatur. Otio ejus incolæ valde ſunt addicti, imprimis ſexus muliebris, exiſtimantes, quod indecorares, viliſque ſit, laborare. Hoc otium gentis cum vitio ingluviei & ebrietatis conjunctum eſt, magna adhæc laborant ſuperbiâ, malitiâ & fraude. Rigenſes morum elegantia, hoſpitalitatis jura, ſplendidus veſtium, & ciborum apparatus, præ reliquis commendat.

Ruricolæ atro & vili pane victitant, habituque, Bohemico proximo utuntur. Fæminæ illorum colum ducunt, omniumque miſerrimè tractantur. Linguarum hic varia eſt dialectus. Equidem frequens illis eſt lingua Curlandica, Æſtonica, Livonica. Revalia & Dorpatum eodem utuntur ſermone. Incolæ vero Urbium, Arcium, & Caſtellorum Germanicè ut plurimum loquuntur, in quibuſdam etiam partibus Ruſſica lingua non infrequens eſt. Livonicè oratio dominica ita ſonat.

Thabes mus, kas tues eckſchan de teſſis, Schweititz tow wartz, enack mums tows walſtibe, tows praatzs buska, ekſch kan debbes, ta wurſan ſummes: Muße deniſche mayſe duch mums ſchodeen. Pammate mums muſſe grake, kamers pammatt muße paraducken ne wedde louna badeckle: pett paſſarza mums nuwſſe loune.

Cum ſponſa in matrimonium elocatur, ipſi corona rotunda argentea altius caput exornat, omneſque fœminæ & virgines illam præcedunt, coopertæ rubris & invicem complicatis palleolis à capite ad talos propendentibus.

Veris Livonis hic vetus remanſit mos, ut ad demortuorum ſepulchra

ſepulchra cibos ferant, dicentes: Exito miſer ex hoc mundo in meliorem, ubi tibi Germani amplius non imperabunt, ſed obſequentes erunt, omnia habes quorum in itinere indiges.

RELIGIO.

Livoni Pontificiæ Religioni addicti fuerunt, propemodum ad annum 1527. uſque. Ab illo tempore omnes fere Lutheranam Relligionem profeſſi ſunt. Hodie poſtquam ſub Imperium Suecorum venerunt, nulla ibi alia Religio quam Auguſtana publice docetur. Qui Græcam profitentur Religionem, pauci clam vivunt. Quin apud multos reliquiæ Religionis Catholicæ remanſerunt. Qui ruri degunt, adhuc Religionem Catholicam tacite fovent.

REGIMEN.

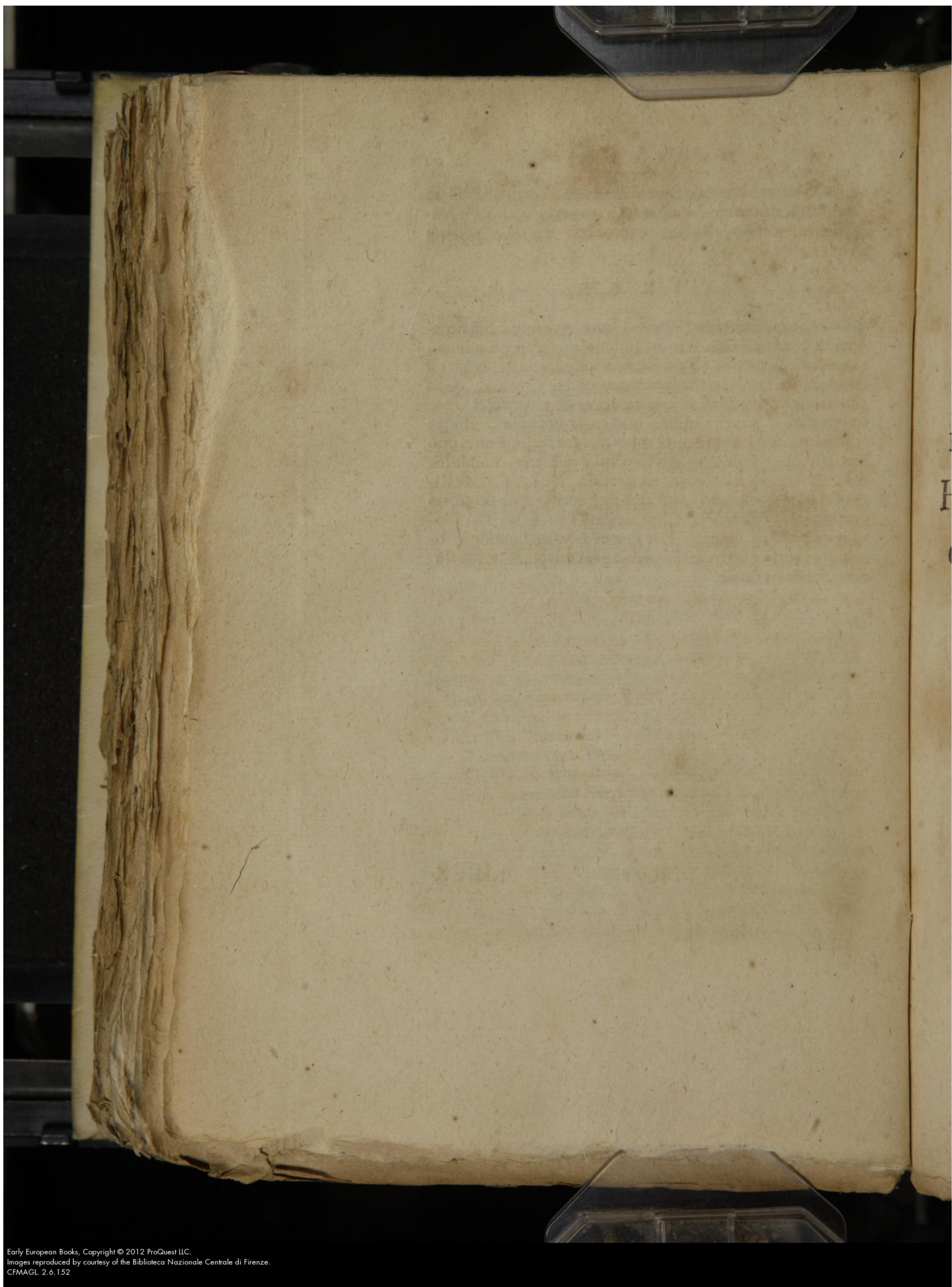
Subjecta quondam hæc Regio fuit, Magno Magiſtro Ordinis Livonici, qui (teſte Ioan. Leuncl. de Moſcor. bellis) conjunctus fuit cum illo, qui Pruſſiæ præfuit, vel Equitibus Teutonici Ordinis ſive Crucigeris ſub Conrado illorum ſupremo Magiſtro. An. 1234. per ordinationem Gregorii Papæ IX. ab hoc tempore Magiſtri Ordinis Livonici pro ſupremo Magiſtro, Magiſtrum Pruſſiæ agnoverunt, ipſique certum ſolverunt tributum. Sed magnus Magiſter Walterus de Pletenbeg, ab imperio Magiſtrorum Pruſſiæ, Magiſtros Ordinis Livonici liberavit, certa pecuniæ ſumma ultimo Magiſtro ordinis Teutonici Marchioni Brandenburgenſi perſoluta anno 1513. Cumque is Princeps Imperii evaſiſſet (Vid. Thuan. l. 21.) abſolute Livonis imperavit, uſque ad annum 1535. Verum ad ultimum à Sigiſmundo 1. Rege Poloniæ coactus eſt, ut 2. conditionibus ſubſcriberet. Ultimum Sigiſmundus Auguſtus extinxit ordinem Livonicum poſt deceſſum magni magiſtri Guillielmi de Furſtenberg, omnia loca occupans & Ducem Curlandiæ creans, qui ipſi præſtitit homagium an. 1427. Manſerunt igitur Duces Curlandiæ in fide Regum Poloniæ. Ultimum Rex Sueciæ Livoniam jure an injuriâ (quis in Victore requirit) ſibi armis, certis initis conditionibus ſubegit, in qua hodie ſuum habet Gubernatorem, alioſque Regni miniſtros.

DIVI-

MErcatura his in oris florentiſſima eſt, ob incredibilem ſoli fertilitatem, quæ in felici proventu producit frumentum, ceram, linum, cannabim, variaque pellium genera.

VIRES.

IDem Armorum uſus Livonos, ut Germanos hodie maxime commendat. His in bellum excitatus eſt animus, manuſque prompta. Equi illorum celeritate Polonicis nil concedunt, peditatu tamen deterior eſt Livonia, quod plures reperiantur in illa mercatores & mechanici. Hac tempeſtate, Suecici militis numeroſa præſidia, ubique collocata, ſecuram incurſionum faciunt Regionem, quibus accedunt loca arte Architecturæ militaris, munitiſſima, & magna incolarum frequentia. Ne in data fide Rigenſes nutarent, arte quadam Rex Sueciæ in prudentiores perſonos Magiſtratus & Cives collata beneficia, ſibi illorum conciliavit animos. Hic gratus honoris liquor multorum pro patriæ libertate & privilegiis conceſſis fervida ſtudia, facile extinxit.

LIBER NONUS,

EXHIBENS

PRÆCIPUARUM ALIQUOT

HANSEATICARUM

CIVITATUM BREVEM

DESCRIPTIONEM.

DE ORIGINE HANSEATICI FOEDERIS.

CUm Lubecensis Civitas per mercaturæ exercitium, in Norwegia & aliis maris Balthici locis, adeoque usque in Moscoviam, auctior & potentior evasisset, magnam sibi hac ratione invidiam Ducis Saxon. Leonis, aliorumque vicinorum attraxerat. Nata exinde est occasio, ut Civitates maritimæ mutuo aliquo inter se fœdere arctius jungerentur, quo eo liberiore commerciorum exercitio frui possent. Quod, cum pro libertate, mercaturam ubivis locorum exercendi introductum esset, factum est, ut multæ aliæ maritimæ Civitates, huic sua subscriberent nomina. Mansit vero Lubeca totius Hanseatici corporis caput, unanimi reliquarum Civitatum consensu, de cujus Statu nonnulla subjiciemus.

DESCRIPTIO CIVITATIS LUBECENSIS. MORES LUBECENSIUM.

VIx ulla in Germania dicetur civitas, quæ moribus & habitu Veteres Germanos magis referat, quam hæc. Habet equidem incolas simplicis & Germani candoris, qui sensa animi libere eloquuntur, odia & amorem in aperto gerunt, vindictæ in alta mente repositæ, aliarumque sub specie amicitiæ fraudum, ignari sunt, ideo, quod per naturam indolis illud facere non possint, quam quod nolint. In sermonibus liberi & aperti, adeoque perspicui sunt, nec obscuros verborum sensus amant: in spurca convitia tamen faciles. Erga peregrinos & amicos multâ utuntur humanitate, quos pro consuetudine Regionis, epulis libenter accipiunt. Illæ vero utplurimum non admodum sunt delicatæ, sed pro conditione & more Regionis duriores. Cives in mutua inter se concordia tranquille vivunt, & offutias transmarinorum vix norunt. Plebs tamen vitio ebrietatis multum est dedita, quæ in popinis per aliquot continuos dies hærere solet.

RELIGIO.

Maxima Lubecæ Auguſtanæ Confeſſionis eſt dignitas; ſecundum quam omnia publica ſacra adminiſtrantur. nec ulli, alienæ Religionis hic conceditur exercitium. Celebre hujus loci eſt Miniſterium, in quo Superintendens, ſupremus eſt, cum V. paſtoribus. Semper vero in conſiſtorio Eccleſiaſtico, dum de rebus gravioribus conſultatur, Syndicus & 2. Senatores, cum Secretario ſunt, nec quicquam fas eſt concludere Conſiſtorio, præter expreſſum Magiſtratus conſenſum. Sacer ordo, magno hic pollet in publicis ſolennitatibus honore. Equidem totus Clericorum ordo, Senatores antecedit, ſuperintendens, qui ſemper Theologiæ doctor eſt, ſuum poſt Conſules habet locum.

REGIMEN.

Lubeca Imperialis Civitas Ariſtocratico Imperio recta, 4 in Regimine habet Conſules 3. Syndicos Doctores ex his unus rerum Hanſeaticarum eſt & 14. Senatores, qui de jure 24. eſſe deberent.

Senatorum varia eſt ratione officiorum dignitas. Habent enim hic *die Kemmer-Herren*, qui nunquam poſſunt eligi in conſules, (quod tamen nuper vel unico caſu factum) *die Richter* Judices, *die Wein und Apotecker Herren*, *die Punt-Herren*, *die Wett-Herren*, cenſores, *die Kriegs-Herren* rei militaris *die Stall Herren*, &c.

In Magiſtratu pater & filius ut & 2. fratres ſimul eſſe nequeunt Senatores. Quilibet etiam in permutatione officiorum juramento teſtari tenetur, ſe in ſua functione nullum accepiſſe donativum.

VIRES ET POTENTIA.

Quoniam Lubeca peregrinos in Civitatem admittere non vult, aut ullum à ſua Religione diſſidentibus exercitium permittere, ideo vacua velut extraneis mercatoribus, magni incrementi occaſionem perdidit. Nec non niſi mediocres tantum vires habere poteſt. Satis quidem per ſe munita, ſed quæ majori ingruenti vi, ſola relicta cederet. Portu etiam *Traminda* gaudet, ſed hic à Civitate longius remotior,

facile

facile separari potest, cum nec magno gaudeat præsidio bellico.

COLONIÆ AGRIPINÆ DESCRIPTIO.

MORES.

Colonienses civilitas morum commendat, & civilis concordiæ studium. Igitur certæ tribus hanc peculiarem & egregiam habent consuetudinem, ut in suis curiis aut ædificiis, uni cuiq; collegio destinatus, singula hebdomade, diebus solis conveniant, conservandæ amicitiæ, & conjunctionis animorum solidandæ caussâ. In hoc conventu, uni ex collegio fratri, semper ex ordine incumbit, ut vel pernam, vel simile edulium cum haustu vini apponat. Ita verò hic modus constitutus est, & sub certa fide servatur, ut vix quinto vel sexto anno talis adornandi convivii ordo ad eundem recurrat.

RELIGIO.

IN tota Coloniensi ditione, Catholicæ Religionis publicum obtinet exercitium.

REGIMEN.

HÆc Urbs suos habet præconsules, Prætores, Censores, Tribunos Vigilum, Quæstores, Ædiles, Præfectos annonæ & alios.

Præter hos, alii sunt duo Magistratus in Urbe, quorum unus in collegio Sacerdotali est, quod Præsidem summum Principem habet S. Imp. Elect. Archiep. alter ipsius Academiæ Rector cum 4. Decanis facultatum. Civium universa multitudo in 22 tribus dividitur, quæ Coloniensibus *Gaffelen*, aliis *Zunfften* vocantur.

Status hujus Urbis popularis est, in quo Magistratus eligitur constans ex 40, Personis. Illi, qui in supra dictis tribubus non sunt, dicuntur adjurati sive *Beygeschworne*. Conventus singulis annis die Joannis Baptistæ instituitur, in quo per suffragia duo vel tres creantur, qui Magistratui in Repub. subministrantur, nullo habito discrimine, Majora vota semper Magistratum eligunt, donec completus sit 36. Se-

natorum numerus, ex tribubus. Illi vero 36. alios tredecim ex numero tribuum denuò eligunt, donec numerus totius Magiſtratus 49. abſolvatur. Igitur de Tribubus creati 36. in curiam ducuntur, qui depoſito fidelitatis juramento, ſtatim in ſupplementum Senatus ad vota & novam Electionem 13. perſonarum properant, qui ex collegiis artificum evocantur & illos vocant *Gebrechs Herren*. Poſtea iſti 49. ex ſuo numero 2. ſibi creant conſules, qui in Secretioribus conſiliis multum valent

Licet ſingulis annis nova fiat electio, non facile tamen rejiciuntur illi, qui in præcedentibus fuerint annis, ſed aliud remiſſius ſubeunt officium, & 4. demum anno iterum ad Gubernationis ſtatum revocantur. Itaq; fere ſemper unumquodque corpus ex 22. Tribubus 13. continet Senatores.

In cauſſis juſtitiæ, & juriſdictione exercenda, hæc ſervatur ratio. Eſt ibidem judicium Electorale ex X. perſonis conſtitutum, cui præſidet Comes, dictus Grafen, cum 9. Scabinis, qui, Colonienſis Urbis non ſolum incolæ ſunt, ſed neceſſum eſt, ut & immobilia poſſideant bona. Ab hoc judicio plane excluſus eſt Senatus tempore interregni.

DIVITIÆ.

HIC vini Rhenani incredibilis abundantia, quæ in inferioris Germaniæ loca Rheno devehitur, aliarumque mercium copia, & mercatorum peregrinorum frequentia, magna præſtat Civitati incrementa.

CIVITAS HAMBURGENSIS.

EX MSS. *DER STATT-HAMBURG GERIGHTS-ORDNUNG.*

MORES INCOLARUM,

INcolæ civitatis Hamburgenſis magnam habent morum ſimilitudinem cum illis, qui per Saxoniam inferiorem habitant. Equidem eodem fere habitu, & vivendi ratione utuntur, & ab indole, quæ Germanam ſapit integritatem commendantur. Ingenia ad mercaturam & mechanicas omnes artes apprime propenſa habent, adhæc, ingenii & eruditionis gloria multi excellentes hic nati ſunt Viri, poëtæque inſignes.

Ipſius

Ipsius plebis genius plurimum in vetitam declinat licentiam, præsertim ubi justitiæ & æquitatis tituli obtentui sumuntur. In publicis conventibus, paucis utuntur cerimoniis, tam in verbis, quam vero actionibus, nec ullos ad artem compositos norunt gestus. In funeribus, nullæ publicæ audiuntur Conciones, quod in aliis Germaniæ obtinet locis, neque fœminæ funus consequi solent, quanquam proxima agnatione defuncto junctæ.

Hic tamen antiquus ibi servatur mos, ut omnes personæ Magistratus, & Doctores ad solennia funeralia vel nuptialia invitati, & sui copiam facientes, certam accipiant, pro præstito honore, pecuniam, quod pro receptâ ejus loci consuetudine minime præter decorum est.

STATUS RELIGIONIS.

Talis hic loci recepta est Religio, quæ Augustanæ Lutheri confessioni, parvo & magno ejusdem Cathechismo, formulæ concordiæ, cum ejus adhærente Apologia congruit. Quod si aliquæ oriantur in Religione dissensiones, illæ ad normam dictorum librorum componi debent.

Cæterum Ordo Ecclesiasticus magna hic pollet auctoritate, quam tamen Lubecensis majorem habet. Judæi publicam etiam hic habent Synagogam, Reformatis in Urbe publicum confessionis exercitium non conceditur, quod tamen extra Urbem Altnavi liberum habent.

REGIMEN.

IN Republica Hamburgensi qui Regimini præsunt publico, 4. sunt Consules, & 24. Senatores.

Præter Senatum, collegium illorum est, qui dicuntur *Die Gerichts-Verwanten*, sive judiciorum patroni, cum uno Præposito, qui *Vogt* dicitur. In dicto collegio caussæ civiles & criminales dijudicantur, quibus dies Lunæ & Mercurii constituti sunt.

Duo præterea ibi sunt judicia, judicium inferius *das Untergericht*, in quo præsens est *der Vogt*, illis qui vocantur *die Gerichts-Verwanten*. Hic notat Arrestationes, res judicatas, & omnia exequitur sibi à judice imposita, adjutus Scribâ, dicto *der Gerichts-Schreiber*. In inferiori judicio 8. adhæc sunt per-

sonæ sive procuratores, qui in causis criminalibus, æque ac civilibus, ubi summa 100. marcas Lubecenses non excedit, judicant.

Judicium superius sive Senatus, *das Ober-gericht*. in omnibus causis non criminalibus, & quæ secundum primam instantiam ad inferius judicium non spectant, judicat.

Ultimæ appellationes ad cameram Imperialem devolvuntur intra X. dies judicii lati, quando rei summa 600. aureos excedit: contra has leges peccantes 60. marcas puri auri solvere tenentur, & semel publicatum decretum executioni mandatur.

Illi, qui in Principum agunt officiis, ipsisque juramento obstricti sunt, in Senatum eligi nequeunt, quamdiu illo teneantur juramento. Pater cum filio, tum duo fratres, simul Senatores esse nequeunt. Cum ad auditas querelas Senatus vult respondere, & judicium aliquod ferre, omnes Senatores, qui utrique parti proximitate sanguinis juncti sunt, usque ad 3. gradum inclusive, consilio exesse, vel discedere tenentur. Tum reliqui sine respectu personarum de proposita causa indicant.

Ultimum, nemo juris Doctorum in Senatum eligitur, omnes enim illi, qui ad hanc adspirant dignitatem Licentiati juris esse debent.

DIVITIÆ. VIRES.

Civitas Hamburgensis situ & opere vallorum munitissima Urbs est, & incolarum frequentiâ maxime abundat. Nulla etiam est inferioris Germaniæ Civitas, quæ illam divitiis æquaret, adeo, ut non immerito æmula Urbis Amstelodamensis dicatur, quod mercatu florentissima sit.

LIBER

LIBER DECIMUS,

EXHIBENS

MOSCORUM

ET

TARTARORUM,

ALIARUMQUE BARBARARUM EUROPÆ, ETC. NATIONUM JUXTA ORDINEM INSTITUTI DESCRIPTIONEM.

DE

M

In illi
pane
iracu
suos,
niæ R
quod
dente
superb
mome
sunt.
generi
circum
rumqu
Princ
tiam,
Pra
mentu
quem
vocat
Pri
longa
lapidi
per h
Rel
more
terra
Fil
vulpi
in cir

DE MOSCOVIA
MORES GENTIS.

MOSCI mediocris ſtaturæ ſunt, corpora habent robore ſubacta, oculi illis ſunt cœrulei, coxæ breves, venter prominens, barbas alunt prolixas, quam Principes nunquam radunt. Præter bellica exercitia nulla habent alia, In illis omnia incommoda, ſitim, famem, patienter ferunt, pane & aqua contenti. Moribus præditi ſunt cruentis, & iracundis, maximeque ſunt barbari, non ſolum erga hoſtes ſuos, verum etiam omnes extraneos. Legatus quondam Daniæ Regis ad illos miſſus, tale de illis perhibet teſtimonium; quod ſint perfidi, impensè mali, crudeles, callidi, impudentes, violenti, omnibuſque addicti vitiis, intolerabilis ſuperbiæ & opinionum ſectatores. Negotia ſua majoris momenti ut plurimum noctu tractant, & uxorei admodum ſunt. Potus illorum eſt mulſum, vinum græcum, variique generis aduſta vina. Magnus Dux ubi accumbit, multos circumſtantes habet amicos, miniſtros belli. Menſæ plerumque tria vaſa impoſita ſunt, aceto, ſale, & pipere repleta. Princeps erga illos ſingularem ſuam comprobat benevolentiam, quibus de menſa ſua panem & ſalem mittit.

Præter venationem, magno Duci etiam hoc eſt oblectamentum, ferocem urſum in ſpatioſa domo alere jubet, quem aliquis vilioris homo conditionis, furca munitus provocat, non ſine certo vitæ diſcrimine.

Principum Moſcoviæ habitus pretioſus eſt. Portant enim longas tunicas, quarum fimbriæ gemmis aliiſque pretioſis lapidibus ſunt intertextæ. CCC. Nobiles panno aureo, ſemper habet ornatos.

Reliquis Moſcis promiſſus ad talos habitus, nec ſuccinctus more Græcorum eſt. Fœminarum idem fere eſt habitus, ad terram protenſus, quem ditiores auro & argento onerant.

Filiæ jam plenis annis nubiles, pileos nocturnos pellibus vulpinis exornatos & formâ longiores portant, capilloſque in circulos contortos largiores gerunt, ſenioribus capita raduntor

duntur. Viri usque ad aures præcisos gerunt crines, illorum Sacerdotes nigro vestitu induti incedunt, dignioresque ex collo tabulam pendentem gerunt, cui inscripta sunt præcepta DEI.

Filiæ pauperum & rusticorum circa colla capita serpentum habent loco coraly. Plebs tunicas ferarum pelliceas portat, ut & calceos, ex arborum corticibus factos, omnesque rustici sutoream artem exercent.

In omnibus ædibus, sanctorum habent imagines, & quam primum quis ædes ingreditur, confestim aperit caput, & conspectâ imagine, tribus vicibus signum crucis facit, & aliis, hic tacendis ceremoniis defungitur.

Externi cultus accuratam habent curam, honorumque valde sunt observantes. Nefas putant, si aliquis vilioris conditionis eques, adveniat in ædes se dignioris. Illi, qui aliquâ pollent dignitate, rarius in publicum prodeunt, ut dignitas personæ servetur. Si cui honorem habere volunt, ejus caput osculo impertiunt, & ipsum salutantes, genua flectunt

In cimbarum inopiâ, ligatis invicem arborum ramis flumina traijciunt.

Omnes suas rationes per Sorogk, vel Dewenoft expediunt hoc est per numerum 40. & 90,

Charactere literarum ad imitationem Græcorum utuntur, cum quibus multas literas videntur habere communes.

In templis linguâ utuntur Sclavonicâ. Eadem quoque in communi obtinet conversatione, corrupta tamen, & multis linguis permixta, ut ab ipsis Moscovitis difficilime percipiatur. Nulla habent collegia vel Academias, verum solum Scholas, ubi illorum liberi legere & scribere discunt. Evangelia, Acta Apostolorum, Chronica & aliquot melodias doctorum, præsertim S. Joannis, Chrysostomi, recitant. Si quis ad altiora adspirat, statim in suspicionem mali incurrit, quod Dux neminem se sapientiorem pati velit. Hinc illud procedit, quod nemo à Secretis vel Cancellarius, unquam ad literas Principum peregrinorum aut illorum Legatorum desiderata respondeant, verum ea tantum scribunt & respondent, quæ sibi à Duce imperata sunt. Nihil imprimitur, nisi sit in usum Principis, nec alia reperitur typographia, quam illa in Sloboda Alexandriæ.

Nulli in tota Mscovia Medici sunt, præter illos, qui à servi-

servitiis sunt magni Ducis, nullus etiam reperitur pharmacopola aut aliquando rarissimus. Illi solum Moscovitis Medici sunt, qui herbarum habent notitiam, annum à I. Septembr. ordiuntur, mundum per 8000. annos duraturum credunt.

Horarum tempora ad Italorum morem metiuntur. Prima illis hora est ab exortu solis, reliquas horologium sonat usque dum sol occumbat: & unam ab hinc postea horam, primam post occasum solis numerant, hacque ratione reliquarum pertexunt calculum.

Pater filiam in matrimonium elocaturus, juvenem quærit moribus sibi placentem, cui filiam cum certa pecuniæ summa offert. Ante nuptiarum diem, sponsam sponso videre nefas est, sed solum ejus parentibus, qui inquirant, utrum illa cœca, surda, muta vel alio affecta sit morbo. Mater sponsæ idem facit. Die nuptiarum, primum sacerdotis voce matrimonii fœdere conjunguntur, ubi sponso interrogato utrum minis terrere & verberare suam conjugem velit, illoque non; respondente, ad virginem abit sacerdos, illamve interrogat, utrum illi nubere velit, illius domum regere, fidelis esse, usque ad ultimam senectam; ubi annuit sponsa, absinthium illorum imponit capitibus, illisque benedictionem apprecatur.

Mox illis pateram propinat ex ligno, inauratam, hanc illi mox evacuant. Illam epotam, sponsus ad terram projicit, pedibus proruit, vovens, ut omnes, qui sibi nocere velint, simili modo prosternantur. His peractis; desponsatis, à præsentibus dona offeruntur, quæ sponsus sedulo notat, & si quæ displicuerint, donantibus illa remittit. Quilibet una fœmina contentus vivit, quamdiu illa ipsi placuerit, quod si displiceat, illico ipsi, vel ex minima culpa admissâ, libellum repudii mittit.

Ob sterilitatem fœminam repudiare, & tali post 6. hebdomades aliam iterum ducere licet.

Multi Nobiles rerum egeni reperiuntur, qui pro pretio & quæstu, ditioribus fœminarum suarum castitatem prodigunt. Conditio mulierum hic misera est, quod velut perpetuo carcere ædium suarum claudantur, illasve parvi faciant, quæ à peregrinis visæ sunt.

Ubi quis vitâ decessit, primum lavatur, postea subuculâ albo

albo induitur. Quatuor Virgines demortuum præcedunt, lugubri ejulatu tristes. Post Virgines, Sacerdotes eunt, ab utroque latere thura accendentes, hos consequuntur parentes, cum aliis agnatis proximis, qui confuso incedunt ordine, lamentabiles voces & lachrymas spargentes. Cum ad locum sepulchri ventum est, urna ad octo dies ad sepulchrum deponitur; his elapsis, iterum eo redeunt, cumque aliquot hymnos cecinerunt, precesque peregerunt, exequiatores, mortuo oscula dant, dein Sacerdos in manum demortui schedulam porrigit, cujus sensus hic est, testatur, quod sancte vixerit, & quod sacerdos ipsi omnium peccatorum remissionem contulerit. Hoc ideo fit, ut demortuus ad illorum opinionem S. Petro illam exhibeat, quo citius in Paradisum admittatur. His peractis, clauditur urna sepulchralis & quilibet amicorum aliquid in illam terræ conijcit. Redeuntes amici, cœnam in honorem defuncti parant, & per 6. hebdomades, lugubrem vestitum gerunt, in quarum exitu viduo iterum uxorem ducere permissum est.

Diem mortis, parentum & cognatorum, Mosci accurate notare solent, ut in eodem die singulis annis conveniant, & in memoriam defuncti convivia celebrent. Cadavera mortuorum illis extra templa humantur.

RELIGIO.

JActant Moscovitæ in suis annalibus quod S. Andreas Apostolus ipsis primum annunciaverit Evangelium, ipsosque in fide Christiana instruxerit. Pro comperto tamen est, quod primus Christianus Dux Wolodimerus fuerit, qui baptismum suscepit, ubi matrimonio sibi junxisset Annam Sororem Imperatoris Basilii & Constantini an. 469. postea ejus subditi an. 960. idem facere coacti sunt, cum antea Idola colerent, & unum præprimis dictum Petum, qui caput argenteum habuit, & reliqua idola Uzlao, Corsa, Dansuva, Striba, Simaergla, & Macosch. Alii Moscovitarum veram conversionem ad an. 989. referunt, dicentes, quod Leo primus Patriarcha Russorum, ipsis ex Græcia Religionem attulerit, cum sibi primùm sedem in Kiovia, postea in Volodomiria, ultimúm in Moscovia constituisset, ubi adhuc residet & ab omnibus Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus,

batibus, totoque Moſcoviæ clero eligitur, ſi tamen magno Duci placuerit. Olim quidem Patriarcha Conſtantinopolitanus illum confirmare ſolebat, quæ tamen confirmatio hodie amplius non requiritur, à tempore Ducis Baſilii Patre Joannis. Magnus Dux Moſcoviæ, quotannis Patriarchæ mittit 500. circiter coronatos nomine Eleemoſynarum. Qui Ruſſiæ præeſt, reditus percipit ad 9000. Rubbes ſive circiter 18000. imperialium. Tres habet ſibi parentes Archiepiſcopos, ubi illorum præcipuus in Novogrod eſt, reliqui duo in Suſdal & Roſtow. Epiſcopi, qui Patriarchæ ſubſunt, magnis gaudent reditibus, & ſibi ſubjectis ſubditis, qui tamen tenentur, Magno Duci certum militum præſtare numerum, ubi aliquod bellum geri debeat.

Epiſcopi nunquam matrimonium contrahunt, nec unquam carne veſcuntur, ſicut & Patriarchæ. Annulos in digitis nunquam gerunt, illorum habitus Monachorum habitui correſpondet.

Ingens ibi reperitur Monachorum numerus, qui neſciunt, cui ſint ordini addicti. In tota Ruſſia duo tantum ſunt abbates, ſed magna Priorum multitudo. Adhæc conventus Religioſorum ibi reperitur, qui nigro veſtitu incedunt induti.

Illorum concionatores, dicti poppes antequam prædicent, matrimonium contrahunt, ubi deceſſit vitâ uxor, ſi ad Vota ſecunda tranſeant, pro Concionatoribus amplius non habentur. Ordinarios annuos reditus non accipiunt, ſed ex officio ſuo vivunt.

Omnes vero Moſcovitæ Religionem Græcam ſequuntur, à quibus tamen in multis diſcrepant. Miſſam in lingua Moſcovitica celebrant, triplo vero longior Romanâ eſt. Sacramentum Cœnæ in Feſto Paſchæ ſub utraque celebrari ſolet, quin ipſis ſeptennis infantibus illud exhibent, etiam ex vitâ exituris, ſine facibus, ipſis unctionem conferentes.

Mortuos, facibus accenſis, Sacerdotes comitari ſolent, quibus nulla crux præfertur: cum vero humantur, ita adſtantes præeunte Sacerdote dicunt; Domine memento hujus animæ, aliaque ex Græca liturgia deſumta.

Beatam Virginem, Michaëlem Archangelum, S. Andream, Joannem, alioſque maximo venerantur cultu, præcipue vero S. Nicolaum, quem miraculorum factorem vocant.

A tempore Festi Natalitiorum usque ad Festum 3. Regum, octiduum post Pascha carnibus vescuntur, meliusque quam alio tempore vivunt. Vigilias, ut Pontificii, non habent.

Patriarcha duabus vicibus in anno Moscoviæ fluvium consecrat, tempore III. Regum, & Assumptionis Mariæ, reliqua flumina alii consecrant Sacerdotes.

Tunc multi in fluvio Mosqua lavant, pecora & imagines abluunt. Septem hebdomades jejuniis impendunt, in quibus ab esu carnium, ovorum, butyri casei, abstinent. Eadem repetunt jejunia à X. Novembr. usque ad Festum natalitiorum & aliis anni temporibus.

Cum S. administrant Baptismum 4. accedunt candela, ad 4. latera S. Lavacri, mox illas extinguunt, & infantem more reliquorum Christianorum Baptizant, addunt & huic ritui alias Pontificiorum cæremonias, nimirum Oleum, & salem. Qui publicas habeant conciones, nulli sunt, verum illorum Sacerdotes solum vitas Patrum prælegunt, vel etiam aliquam homiliæ partem. Preces suas stando peragunt, terramque fronte allidunt, gradus consanguinitatis in nuptiis apprime observant, quin in 4. gradu matrimonium non contrahunt. Quas autem de sacris articulis Christianæ Religionis habeant opiniones, Possevin. in sua Moscovia explicavit.

Præter Moscovitas, multi reperiuntur Germani, qui Augustanæ Confessioni sunt addicti, præsertim in Urbe Moscovia, qui in Cresnacella, villâ Urbi proximâ, suæ Confessionis templum habent, Catholicis vero liberum Religionis exercitium severe est interdictum. Judæi ibi non tolerantur.

Persæ, Turcæ, Tartari in sua Religione tam libere vivunt, quam alii populi idololatræ.

Reperiuntur etiam inter Moscovitas, qui dæmonum cultum servant, à quibus se valetudinem recuperare posse credunt, hos Coltzki in lingua sua, Germani Kobolde vocant, qui ipsis sub humana forma apparere solent. Hæc fusius leguntur apud Possevin. in sua Moscov. Fabr. de Relig. Mosc. Petræum in Mosc. Sig. Baro ab Herberst. & alios.

REGI-

REGIMEN.

TOta Moſcovia per unum Principem regitur, qui magnus Dux vocatur, vel Moſcis Knez inter alios titulos etiam Zaar vel Cæſar dicitur.

Filius Magni Ducis ipſi in Regno ſuccedit, quod ſi vero Magnus Dux ſine liberis decedat, proximi agnatione, Regimini præponuntur. In defectu conſanguineorum, magnates Imperio digniorem eligunt.

Magnus Dux, abſolutam habet auctoritatem & poteſtatem, tam in temporalibus, quam verò Eccleſiaſticis, in ſuaq; voluntate omnium vitam & bona ſita habet. Omnes hoc pro perſuaſo habent, quod ille nihil agat, niſi ad DEI voluntatem, ipſique Archiepiſcopi hanc opinionem ſubditis perſuadent. Quod ſi clementem vel iratum ſentiant Deum, talem etiam ſuum Principem ſe experiri, & illos qui obſequentes ſuo ſint Principi uſque ad ultimum vitæ momentum, ſine omni dubio ſalvari. Quæ perſuaſio plurimum valet, in animis hominum, ut ad omne Imperium parati ſint.

Omnium territoriorum abſolutus eſt Dominus, ipſorum poſſeſſiones pro libitu ſubditis auferens, & aliis donans. Ejus ſubditi propriis impenſis in caſtra ire tenentur, adeo, ut nemo ſe Dominum alicujus rei dicere poſſit, cum tamdiu ſolum ſit poſſeſſor, quamdiu Magno Duci libuerit.

Principes ſanguinis, aliique Duces, ſe mancipia magni Ducis vocant, ita Mehemet, Conſiliarius Selimi Imperatoris Turcici, cum intellexiſſet Regem Poloniæ Moſco bellum illaturum, dixit, hoc ſibi valde mirum videri, cum Turca & magnus Dux Moſcoviæ ſoli eſſent in orbe abſoluti Domini ſuorum ſubditorum, & ideo maxime potentes.

Magni Ducis conſilium, maximam partem conſtat ex Ducibus illis Knez, qui ex antiqua Principum Moſcoviæ origine prognati ſunt. Patriarcha in hoc conſilium ordinarie non intrat, ejus tamen magnus Dux explorat ſuffragium.

Modo dicti Conſiliarii vel Senatores numero XII. proceſſus judicant, magnoque Duci illos remittunt, qui aliquam habent difficultatem. Hi pro lubitu Magni Ducis mutantur, & deponontur. Magnus ipſi eſt Cancellarius, qui inter illos poteſtatem habet, officia Nobilibus di-

ſtribuendi, quæ ad defenſionem fortalitiorum ſpectant.

Præter hos, etiam Urbium & fortaliorum Gubernatores ſunt, qui nata aliqua in Regimine difficultate, ſuos certos habent Senatores, quibus cum negotium conferant. Cæterum, magnus Dux illorum fœminas, liberos, proximos agnatos apud ſe retinet, quibus locorum commiſit adminiſtrationem, quod ſi quis officio ſuo defuerit, in illos obſides crudeliter animadvertit.

Uno eodemque tempore, plura non confert uni officia, ſed locorum Rectores per unum vel duos annos in Regimine conſtituit, ipſis baculum, ſignum Imperii in manus dans.

Supremus illius judex dicitur Ocolnick, qui Principi ſemper proximus eſt, & magni Conſiliarii nomine vocatur.

Eſt etiam alius Nedelſnick, cujus officium eſt, alios in judicium vocare, & in carcerem mittere, hique in Nobilium ſunt ordine.

Omnia judicia, in præſentia alicujus Conſiliarii peragi debent, tum unius Secretarii, à quorum ſententia appellatio non conceditur.

Judicium in plurimis non ſecundum Leges ſcriptas, & ſtatuta, ſed voluntatem Principis conſtituitur.

Extra fines Imperii, ſine impetratâ à magno Duce venia, nemini ire licet, neque vero ullo extraneo Principum Legato licitum eſt, fines Moſcoviæ ingredi, abſque facta in anteceſſum adventus ſui denunciatione, quæ limitaneo Duci offertur, qui adventum Novi Legati nunciare tenetur.

Cum Magno Duci, negotia aliqua cum extraneis Principibus intercedunt, ſuos habet delegatos dictos *Welikipoſſi* ſive *Poſlance*, tum curſores, illis *Gonez*. Horum ultimi, tantum literas illis exhibent, ad quos miſſi ſunt, reliqui de negotiis minoris momenti tractare poſſunt.

Magni vero Legati rarius mittuntur, qui miſſi, propriis vivere ſumptibus obligati ſunt.

DIVITIÆ.

Sunt, qui reditus magni Moſcoviæ Ducis, calculo 22 millionum abſolvunt. Vectigalia hic mercibus imponuntur maxima. Rerum, quæ in judicium veniunt, decimæ exiguntur, ut & equorum peregrinorum, qui eo adferuntur venales.

Nemo

Nemo extraneorum quicquam vendere poteſt, niſi prius Ærario Præfectus pro Principe potiorem elegerit partem. Inde Magni Ducis theſaurus omnium æſtimari poteſt ditiſſimus. Quin omne aurum & argentum in Moſcovia corradit, nec permittit, ut extra territorium quicquam efferatur, ſi non pro lytro quorundam captivorum.

Quando Legati ab exteris redeunt Principibus, omnia illis donata munera, ſua facit magnus Dux, illis aliquam pecuniæ ſummam & quandoque nihil pro illis reddens.

Ex pellium ingenti copia, magna Principi colligitur pecunia. Qui à Secretis Magno Duci ſunt, per omnes Provincias ſumma cum diligentia tributa exigunt, ipſa in theſaurum Principis inferentes.

Hoc autem Ruſſiam auri & argenti ditiſſimam reddit, quamvis nullas auri habeat fodinas, quod omnis generis pecunia in illam inferatur, contra nihil nummorum efferatur. Hanc adaugent merces ſerici uniones, mel, linum, cera, ſmegma, canabis, tum vero commercia cum Armeniis, Turcis, Tartaris, Polonis, Suecis, Hollandis, Anglis, Italis, Scotis, Danis, Germanis, Perſis, Livonis, frequentiſſima.

VIRES.

EST multorum ſententia, quod magnus Dux Moſcoviæ ſpatio 40. dierum 300. millia equitum & 100. millia optimorum ſclopetariorum & arcus tendentium congregare queat. Hodie nunquam in caſtra deſcendit, niſi ad minimum cum 300. millibus militum, hanc ſervans conſuetudinem, ut in anno, bellum præcedente omnem ſuam militiam luſtret.

Omnes Nobiles in bellum tenentur ire, ſine ulla exceptione & excuſatione negotiorum, vel valetudinis; quod ſi unus officio defuerit, ejus bona fiſco applicantur.

Nunquam prælium ineunt, niſi ſe ſexies viribus quam hoſtis eſt, ſuperiores ſciant. Prælia truci voce & clamore ordiuntur.

Cum totus exercitus iter facit, in 5. partes diviſus eſt, prima & maxima pars vocatur *Bolſoypolck* medium tenens & præliũ inchoans, altera *Percdanaipolck*. 3. *Nazadinaipolck* 4 *Naravoapolck*, ſive dextrũ cornu 5. *Nalevapolck* ſiniſtrum cornu.

In castris magnam habent copiam aceti, vini adusti, panis biscocti.

Obsidendis locis parum sunt idonei, defendendis vero aptissimi.

Quibus Principi custodia præsidiariis cohortibus commissa est, X. millium selectissimi numero sunt.

Fortalitia quædam ad lacus disposita habet, milite & instrumentis bellicis optime munita. In illis, fere quotannis noui sunt Rectores, & quandoque in uno loco tres, ubi primus supremam habet auctoritatem. Præcipua illorum fortalitia ex lapidibus exstructa sunt, Moscovia, Novogrod, Porca, Sloboda, Alexandria, pars Jaroslaviæ, Smolenscum ex cæspitibus confecta est. Hodie ad tempus, Moscoviticæ ditionis.

Hostes suos capitales habent Tartaros Præcopenses, hodie Polonos, qui antea felicius, quam nunc, cum ipsis bella gesserunt. Observatumque ab anno 1600. semper est, 20. millia Polonorum 60. millia Moscorum debellare potuisse. Hodie extranei militis plurimas habent copias, in quo omne robur situm est, nuper tamen admodum à Polonico exercitu non leviter attritum.

DESCRIPTIO TARTARIÆ. MORES GENTIS VETERES.

Omnes hodie dicti Tartari, olim nomine Scytharum continebantur. Hi in principio diffusas non tenebant possessiones, sed successu temporis tam evaserunt potentes, ut multas imperio suo subjecerint Provincias, maximasque superarint Nationes. Nunquam leguntur domiti, qui aliis ingens fecerunt negotium. Ita Darium in fugam dederunt. Cyrum cum universo exercitu deleverunt. Romanæ quidem fortitudinis famam, nunquam apud se exemplum experti sunt. Atque hic populus secundum naturam vivebat, nec ulla lege opus habebat. A furtis ex animo abhorrebant, & pecora sua nullis includebant stabulis, sed salva in apertis servabant campis. Auri notitia illis erat nulla, nulla ideoque alieni libido. Lactis & mellis simplicem amabant esum, contra frigus, pellibus incedebant induti. Cum ex bello redirent, omnium devictorum & occisorum hostium capi-

capita, Principi suo adferre tenebantur. Semel in anno quilibet Principum illis militibus vina dabant, qui aliquem hostium interfecerant, contra illis, qui nulla hostis cœde inclaruerant, vel alia fortitudinis actione se viros probarant, seorsim stare sine ullo ipsis habito honore imperabatur. Atque hoc maximum ducebant dedecus. Qui plures occidisset, illi duo vasa vini dabantur. Inter Deorum numerum colebant Vestam, quæ omnibus præesset, post hanc adorabant Jovem, Tellurem, quam Jovi nuptam credebant. Atque hos Deos, ut sibi essent propitii adorabant. Præterea Apollinem & Venerem venerati sunt, quibus additus est Mars, Hercules: nemini vero, nisi Marti templum ædificabant, ipsi sacra facientes ex centesima parte omnium illorum, quæ in bellis capta erant.

Bestiis etiam nonnullis sacra facere, imprimis equis. Porcorum genus tantopere odio habere, ut nullum inter alios greges pecudum pasci paterentur.

Siquis à Rege ad mortem damnaretur, ejus omnes liberi masculi, simul necabantur.

Fœdera inter se inituri, vas aliquod fictile magnum vino replebant, huic utriusque partis, fœdere conjungendæ sanguinem leniter emissum miscebant, mucrones gladiorum suorum, hastarum, sagittarum, hoc liquore contingentes: mox in fœderis verba utrimque jurabatur, additis horrendis execrationibus, quibus se devovebant invicem, si fidem ita datam fefellissent. Hoc dein vinum omnes tenebantur bibere, non solum in inita societate præcipui; verum etiam omnes reliqui illis adhærentes.

Rege illorum extincto, profundam in forma quadrati faciebant fossam, dein extis sublatis, odoriferas herbas in ventre demortui condebant. Mox impositum cadaver rhedæ, per omnes vectabant Nationes, apud quas demortuo honos habebatur. Interim Regis amici, illiusque aulici, in signum & testimonium tristitiæ sibi auriculas secabant, crines evellebant, brachia lędebant, nasos usque ad sanguinis profusionem radebant, sagittâ sinistram fodebant. Ubi vero omnibus provinciis exhibitum esset Regium cadaver, illud in provincia omnium à Regno remotissima relinquebant, ubi terræ dabatur, occisis ad sepulchrum nonnullis, qui ex præcipuis erant ministris, & charissima Regis concubinâ, ut

essent, qui in alio mundo Regi servirent.

Non absimilem superiori, etiam in privatorum funere hunc servabant morem. Defunctum, ad omnes amicos vehebant, quorum quilibet in domo sua, convivium instaurabat, pro illis, qui demortuum consequerentur, ad tempus 40. dierum, in quorum exitu cadaver humabatur.

Viri se nunquam lavabant, illorum vero fœminæ, nuda ad lapides, & duriora ligna, fricabant corpora, cum ex nimia frictione intumuerat corpus, ex ligno cypri adhibebant cineres & odores, aliaque abluto aqua corpore medicamina, quod illis elegantiorem conciliabat formam.

Nisi per Regale solium, nunquam jurabant, quod si quis perjurus ope incantationum probatus esset, capitis luebat supplicium, illiusque bona ipsi adjudicabantur, qui perjurum probasset.

Fœminæ prostitutæ pudicitiæ, adulteræ, furto infames, inter illos, testium nunquam habebant locum, nec ulla antiquitus homicidia inter illos reperta sunt, quod magis legum transgressionem, quam delicti pœnam metuerent.

Hodie populi magno Chamo subjecti, ipsorum vicinis olim fuerunt obsequentes, quibus tributa solvere tenebantur, postea per Canguistum quendam, aliis Chinghim sive Mareschallum, ab aliorum potentia liberati sunt, qui Primus Rex illorum anno Salutis 1187. vocatus est.

MORES TARTARORUM HODIERNI.

Tartari minoris sunt staturæ, pectora & brachia largiora habent, oculos magnos, palpebris densioribus coopertos, latum vultum, parum barbæ, prolixiores mistaces ex labiis propendentes, præscindere per occiput crines solent, per sinciput illos crescere sinunt; ubi longiores facti, illos post aures religant.

Equestri militiæ aptissimi, peditatu deterrimi sunt.

Iter per Regiones facientes, pedites nunquam, semper equites equo vel tauro vecti conspiciuntur. In honore ponunt, si ad collum equi sui campanulam habeant appensam. Elatâ loquuntur voce, & ubi canunt, ululatum potius luporum, quam cantum hominum crederes.

Nun-

Nunquam bibunt, nisi ad ebrietatem, quam in decore habent, nec ullis claudi volunt ædibus, tentoriis in aprico campisque patentibus contenti. Hic populus, omnium reliquarum Orbis Nationum maximus est contemptor, quod neminem suo Principe honore digniorem credat. Omnes reliquos Christianos, canis abjecto scommate impetunt, illos idololatras vocantes. Artes magicas crebrius exercent, somniaque interpretari sustinent. Alienæ rei tanta flagrant cupidine, ut cum illos libido habendi incessit, illico desideratum rapiant, si aliter haberi nequeat. Si quem in via offendant, qui liberi itus & reditus literas chami non habet, hunc capiunt, illumque ut mancipium sibi vindicant. Pecuniam cum magno mutuum dant fœnore, Eleemosynas pauperibus nunquam donant, verum, si quis prandentes vel cœnantes pauper compellat, ipsi licentiam, (bona sane consuetudine) accumbendi faciunt, in edendo & bibendo spurci sunt, nec ullis in mensa utuntur mappis. Quidam illorum eo inhumanæ devenerunt ferociæ, ut captos hostes super craticula tostos devorent, in testimonium vindictæ in illis expletæ. Antequam vero assent inimicum, illius sanguinem vasis exceptum sibi invicem propinant. Potus quotidianus illis lac jumentorum est. Aliquam sincere perire ex cibis appositis partem, peccatum esse putant. Adeo vero avari & spurci sunt, ut sanum nunquam mactent & comedant pecus, sed inquinatum, morbove correptum.

Pauco cibo contenti sunt, singulo mane tres scyphos lactis evacuant, hac ratione sæpius per integrum diem nihil comedunt aut bibunt. Quivis illorum tam masculus quam fœmina, ultra unam non habet vestem, Viri tegumenta ut mitras, rotundæ formæ, nec nimium profundas gerunt, quibus velut, caudæ adhærent. Æstate vestibus nigris, hyeme vel pluvio tempore, albis induti sunt. Pelliceas etiam vestes ut plurimum induunt, & si videri volunt, extus gerunt pellibus conspicuas tunicas. Arcum optime tendere norunt, & valde expediti sunt equites. Uxores & liberos suos secum in bellum ducunt, & imagines hominum quandoque equis imponunt, ut hostibus majorem copiarum numerum repræsentent. Fugam urgente necessitate minime putant indecoram. Catervatim confligere, ita etiam fugere solent, ubi pone insequentes sentiant hostes, sagittas super caput vibrant,

& ex improviso gradus vertentes, circulo hostes claudunt, & acrius instaurant prælium, hac ratione sæpius pro devictis habiti, victores hostium evaserunt.

Cum aliquam invadere volunt terram, diviso in partes exercitu illam adoriuntur, ut nemo possit evadere, potiti victoriâ, crudeliter in devictos sæviunt, nulli nec ætati imbelli, nec sexui parcentes, exceptis mechanicis, quorum opera ad usus utuntur communes. Fidem datam neutiquam servant, & in illos, qui sese illis commiserunt, fraudulenter agunt. Atque hoc genus hominum fornicationi est addictissimum. Equidem, quanquam tot uxores habeant, quas alere possint, nullo sanguinis habito respectu, promiscue matrimonia contrahant, excepta tamen matre, sorore, filia, attamen flagitio Sodomiæ graviter vivunt inquinati.

Cum uxorem duxerunt, illam non citius præ suâ agnoscunt conjuge, priusquam illis liberos pepererit. Quâ de caussâ steriles repudii lege derelinquunt. Adulteria tamen secundum legis tenorem punire solent, à viris vel mulieribus commissa. Cuilibet uxori sua est domus, sua familia, quæ matronalis pudicitiæ tenacissimæ sunt. Ubi ex bello viri rediêre, pecora in campum deducunt, illorum habentes custodiam, tum venationibus vacant, & luctâ se exercent; Fœminæ rei familiaris curam gerunt, cibos, potum, vestes aliaque curant. Hic populus superstitionibus quam plurimis onustus est. Urinam in publica platea mittere nefas est, quod si quis contra fecerit, illud forsan leve existimans, sine ulla venia occiditur, excepto uno loco, in quo quis naturæ tuto morem gerat.

Duos solent facere ignes, quos inter duas figunt hastas, cordam uni arbori alligant, quæ alteram è regione attingit. Ab utroque latere duæ sunt fœminæ aquam aspergentes, verbaque obscuro sono murmurantes. Atque per medias illas hastas, velut duas portas, illis ire opus est, qui purificari volunt.

Nullus peregrinus in conspectum Regis admittitur, cujuscunque etiam fuerit dignitas, nisi prius hac ratione purificatus. Delicta contra mores receptos, pluris faciunt, quam alia abominanda scelera.

Cum aliquis ex morbo decumbit, jamque morti vicinior est, tunc hastam nigro appenso linteo in loco, ubi æger decumbit

cumbit figunt, ut prætereuntium nemo intus eat. Extincto ægroto, amici ejus omnes conveniunt, illumque in loco, quem sibi ille elegerat, condunt. Ubi bene profundam fecerunt fossam, mensam, dapibus oneratam, tentorio erecto, juxta collocant. Mox cadaver pretiosis indutum vestibus infodiunt, omniaque terrâ operiunt, una cum equo & jumento. Ditiores sibi ex mancipiis morituri eligunt; qui in fronte candente notatus ferro, cum demortuo sepelitur domino. His peractis, amici defuncti, equum alium accipiunt, & occisum comedunt.

Defuncti uxores, ossa pro animæ purgatione comburunt. Quod illorum victum spectat, oryzam valde amant. Lac destillatum etiam ut Arabes bibunt, à porcina carne plane abstinent. Cum in via sunt, stellam polarem, ignari viarum sequuntur ducem, & cum ut plurimum in campis vivant, astrorum magnam habent notitiam. Argenti cusi nullus apud ipsos usus, nisi apud mercatores, reliqui rerum permutationem observant. Equi illorum quidem parvi, sed robusti & laboris patientes sunt, hos *Bachmat* vocant. Ipsi etiam Tartari laborum & molestiarum patientissimi mortales, quibus deliciarum nomen incognitum est. Cum Principem demortuum ad sepulchrum in montem Altay ferunt, omnes sibi obvios in via trucidant, adeo ut Marc. Polan. scribat, cum, se in Tartaria agente, illorum Princeps Mogu ad sepulchrum efferebatur, milites, qui cadaver ejus consequebantur, ultra X. millia hominum sibi obvia trucidarunt.

Incolæ Provinciæ Camul lusibus & saltationibus libenter vocant, & extraneos magna excipiunt affabilitate, quibus etiam uxorum suarum pudicitiam prostituunt.

RELIGIO.

Tartari, qui sub Imperio Magni Chami agunt, omnes unius non sunt Religionis. Equidem horum quidam Mahometi sequuntur confessionem, quæ his in oris recepta est circa an. 1246. Mosaicas Leges observant, & quæ vetere Lege imperata sunt. Singulis diebus elatá clamant voce. *Jabi illo Illoloth* hoc est, non nisi unus est DEUS.

Quidam in Catay Machometani sunt, plures tamen idololatræ, quorum fides est, duos credere Deos, unum

cœli

cœli, alterum terræ. A primo nihil petunt aliud, quam bonam valetudinem & bonum intellectum, ab altero fructuum abundantiam, & ingentem pecorum numerum.

Terræ Deum, uxorem habere & liberos credunt, sibi curæ esse pecora, & quotiescunque comedunt, cum maxime pingui carne, os idoli fœminam Deæ terrestris repræsentantis fricant. Deum cœli in alto servant loco, alterum vero terræ in inferiore. Animarum credunt immortalitatem, sed cum Pythagorica ex uno corpore in aliud migratione, talemve illas invenire sedem, qualem actionibus suis sunt promeritæ.

Divinum adhæc cultum exhibent soli, lunæ & quatuor Elementis, quibus sacrificia præstant.

Omnes Christianos nomine *Dzinthis*, h. e. paganorum vocant. Chaur, illis notat infidelem, canem & idololatram. Idola sua ex serico, panno conficiunt, ipsisque magnam habent reverentiam.

Nullam diem præ alia magis habent sanctam, nec uno tempore magis jejunant, quam alio, quod tamen Mahometani accurate observant.

Inter illos multi quidem reperiuntur Christiani, sed qui Nestoris sequuntur hæresin.

Est in Tartaria Archiepiscopus, qui magnum Chamum coronare solet.

REGIMEN.

PRinceps Tartariæ est, quem Turcæ vocant Ulucam hoc est magnum Principem, & Moscovitæ Czar Cataiski Cęsarem de Catay, cujus nomen in rubra scribitur tabula, literis aureis supra portas templorum, in illorum præcipuis Urbibus, vocaturque filius, umbra & anima Dei, ita ab omnibus colitur & timetur suis provinciis, ut ejus verba instar Legum inviolabilium rigorose observentur. Hęc absoluta Principis potestas à Canguiste orta est, qui factus Imperator Tartarorum, illos edocturus quantum sibi debeant obsequium 7. Principibus qui antea populum rexerant præcepit, ut propria manu suos occiderent infantes. Quod quãvis acerbum videretur parentibus furorem tamen populi timentes, qui hunc Regem velut cœlo delapsum credebat

omnes

omnes suos liberos necabant. Ab hoc tempore, vita & mors Tartarorum ex sola Principis pependit voluntate, nec quicquam est, quod illius sistere mandata posset.

Neque ullus subditorum dicere potest, se quicquam in sua potestate & bonis habere.

In sigillo suo, quod literis publicis affigitur, his uti solet verbis Deus in cœlis, Chuichuch Chan in terris. Imperator robur est Dei & hominum. Hic Princeps nullos extraneos admittit Legatos, nisi prius purificatos, de qua consuetudine supra actum. Cum Legati audiuntur, in genua ut procumbant opus est, qui à Principe singula verba maxima cum attentione percipere tenentur.

Justitia hic in delictis stricte & accurate servatur.

Duo Magnus Cham habet consilia, unum belli, quod ex 2. prudentibus constat, alterum Status, in quo sunt prudentia & usu rerum maxime noti, quibus omnium negotiorum cura commissa est. Hi universo præsunt Regimini, & potestatem habent sceleratos puniendi, deque aliis negotiis disponendi.

In militia suas hordas habent, quæ ex multis constant hominibus. Tempore belli igitur, decumani, centumanis obsequentes sunt, qui mille præsunt militibus. Illi vero illis iterum parent, qui X. millibus imperant. Inter has hordas, quidam non nisi Duces superiores agnoscunt, reliqui tributarii Moscorum sunt, alii Magno Chamo subsunt.

DIVITIÆ.

EX prædis, quas Tartari per Europam & Asiam ipsamque Chinam & Moscoviam dispalata multitudine vagi, corraserunt, non parvæ sane illorum divitiæ æstimari possunt. Illud etiam, quod adhuc hodie illorum conservat statum, est commoditas locorum mercaturæ exercendæ aptissimorum, cui accedit planicies Regionis, & multi navigabiles fluvii. Mercatura hic loci florentissima est, rerum nimirum ibi natarum. Abundat enim Regio oryza, serico, lanâ, rabarbaro, musco, materiis ex pilis camelorum confectis, Marcus Pol. scribit, terram Chaindu producere multũ gingiberis, cinnamomi cariophillorum. Ad Principem, omnis Regionis pecunia pertinet, quam in 2. fortissimis conservat locis, ex quibus nunquam

nunquam aufertur, adeo ut multorum fides ſit, illum inæſtimabilem poſſidere theſaurum. Quoniam etiam Urbs Cambalu in medio magnæ Provinciæ Catay ſita eſt. Multæ ad hanc ex India Orientali, China, aliiſque locis comportantur merces, præſertim uniones, ſericum, aromata & alia.

In Provincia Tenduc tres reperiuntur auri fodinæ, hujus metalli ditiſſimæ, ex quibus incolæ ingentes extrahunt divitias; verbo, nullus reperiri poteſt Principatus, ſimili nummorum incredibili copiâ ditior.

VIRES.

QUi illas penitus ſcrutati ſunt, invenerunt, præcipuè ſitas eſſe in Regionis ſitu, admodum commodo valdeque diffuſo: in magnitudine Urbium, ad noſtrum morem extructarum, ut ſunt Ergimal, Cerazam, Thebet, Caindu omni rerum copiâ victui neceſſariâ abundantes. Nervus virium Tartaricarum in multitudine bellatorum conſiſtit, qui ad nutum magni Chami parati ſunt. Arma illorum ſunt, arcus & ſagitta, quibus & fugientes, & urgentes alios, pugnant, & ut plurimum equites prælia ineunt. Ad manus, cum hoſtibus raro veniunt, nec niſi paucis ſarcinis in caſtris utuntur. Illi, qui fortiter rem geſſerunt, magna inde percipiunt præmia. Magnus Cham plerumque pro cuſtodia corporis ſui 12. millia militis equitis in ſtatione ſervat, reliqua militaris multitudo, omni tempore facile contrahi poteſt, cui ſtipendia exacte numerantur, adeo, ut nihil minus magno Chamo deſit, quam numeroſus, expeditus, & animoſus miles, ad omnia Principis mandata expromptus.

DE ORIGINE TURCORUM, ILLORUMQUE IMPERIO.

TUrcæ Gens Scythica ſunt, ante ann. DCC. in Aſiam minorem, Natholiam dictam, ingreſſi, ubi omnia horrendis vaſtationibus miſcuerunt, uſque dum civitates, arces, locaque munita, ſuæ feciſſent poteſtatis, populumque minoris Aſiæ, bellis minus aſſuetum, opprimerent.

Eo tempore Turcæ nullum habebant Principem, ſed palantes, ampliſſimam totius minoris Aſiæ terram ſubegerunt, atroci

atrociusque vexarunt. At cum Christianorum peditum trecenta & equitum C. millia, fortissimo Duci Bilioneo nomina dedissent, & mare trajecissent, ad occupandam terram sanctam, ubi sepulchrum Servatoris Nostri est, Turci quoque conglomerati, militiæ præfectum sibi Solymannum crearunt, & ita contra Christianos decernere statuerunt, sed ingenti cruentoque bello à Christianis victi, terga dederunt.

Ab hoc tempore non constat, Turcos aliquem Principem habuisse usque ad Ann. C. 1300. quo tempore tandem Ottomannus inclaruit & Turcarum Imperator declaratus est, quem reliqui Imperatores in Regimine secuti sunt.

MORES TURCORUM VETERES.

Thraciæ incolæ, semper sunt habiti rudes & iracundi, illorumque tanta fuit copia, ut teste Herodoto nullâ vi superari possent, si concordes mansissent, & unius Imperio recti fuissent.

Hæc illis erat Religio, quod crederent, se in morte non mansuros, sed post discessum è vita, ad Deum Zamolxim ituros.

Hic Zamolxis discipulus fuit Pythagoræ, qui cum in Regionem suam redux esset, videretque Thraces suos barbarè & ferè brutali more vivere, ipsis Leges dedit, præcepitque, ut à malis abstinerent, ituri enim essent post hanc vitam, in aliam omnis felicitatis plenam.

Postquam ergo aliquem divinitatis cultum in animis Thracum reliquisset, se ipsis subduxit, desiderium sui post se illis relinquens. Quibusdam hoc negotii dabant, ut tres in altum tenerent hastas, & mox aderant alii, qui pedes manusque ligatum hominem, in altum jactu mitterent, quod si ille desuper præceps, hastis infixus, illico animam exhalaret, hoc in signum faventis Dei ducebatur, quod si vero aliquid superviveret, huic ferali sacrificio destinatus, improbus habebatur.

Cum tonaret, Thraces cœlum sagittis petebant, quasi Deos minis terrere vellent, significantes, quod præter suum Deum neminem alium vellent agnoscere.

Cum ipsis natus esset infans, illius in vitam ingressum, parentes circumfusi, lachrymis excipiebant, ipsi omnes miserias

ſerias & neceſſitates enumerantes,quibus eſſet exponendus ideoque illius vicem, maxime infelicem dolentes. Verum ubi quis diem ſuum obiiſſet, illum riſu excipiebant, impenſe gaudentes, quod omnibus eſſet ſubductus miſeriis.

Plures ducere ſolebant uxores, & mortuo marito, fœminæ in certamen & duellum deſcendebant, unâ cum alia contendente, ſe magis charam defuncto fuiſſe marito. Ad hanc dirimendam controverſiam, conventus eſt inſtitutus, illave,quæ præ reliquis dilectiſſima marito conjux judicabatur, ſimul cum ipſo humabatur, cui proximi conſanguinei caput amputabant. Reliquæ omnes, latam in ſe injurioſam ſententiam, ſeque in amore defuncti poſtpoſitas, lachrymis teſtabantur,quod ideo infelices per omnem vitam judicari deberent.

Erat Thracum mos, ut ſuos venderent liberos, antiqua Gentis conſuetudine,nec parentes ſuorum liberorum ullam habebant curam,ipſis vagas libidines permittentes. Uxorum tamen caſtitatem & pudicitiam, apprime ſervabant inviolatam, quas caro coëmebant pretio.

Illis notæ quædam in fronte inurebantur, ſi quæ illis careret, ex vili forte judicabatur.

Quibus præcellens erat formæ venuſtas,mercatui exponebantur, & pro conſtituto pretio vendebantur deformeſque ſibi maritos emebant.

Decorum exiſtimabant, nihil prorſus agere, & ex raptu vivere, quin illi, qui agrum colebant, contemptui, & viles habebantur.

Marti, Bacho, Mercurio,Dianæ,ſacra faciebant. Humiles habitabant ædes, victualia ejuſdem erant quotidie pretii, vinearum vero nullus ipſis fuit uſus.

Regem electuri, multitudinem ſuffragiorum attendebant, quæ Regem faciebat. Nemo verò eligebatur, qui liberos habebat.

Regi ſuo abſolutam non concedebant in Imperio licentiam, ſed ipſi 40. adjudicabant aſſeſſores, qui ipſi in criminalium judiciis ſuffragia ferrent.

Quod ſi alicujus criminis poſtulatus eſſet, mortis deſtinabatur ſupplicio, ita tamen, ut nemo ipſi manus inferret, ſed fame enectus, ſua ſponte periret.

In funeribus magnorum, ita ſe gerebant. Illorum cadavera

vera in publicum deferebant locum, ubi per tres dies varias mactabant bestias ad sacrificium aptas. Mox ingens instaurabant convivium, & post aliquem ejulatum & querelas, terræ corpus mandabant, vel cremabant, dein sepulchrum altius in memoriam defuncti erigebant, instituto gladiatorum certamine. In arcu tendendo valde erant expediti, cujus se jactabant inventores. Eandem cum Scythis habebant loquelam.

MORES RECENTIORES. EX BARTHOLOM. GEORGIEVIZIO QUI IN TURCIA XIII. ANNOS FUIT, BUSBEQUII EPISTOLIS. ET JOANN. BAPTISTA MONTALBANO.

Turcæ nullas in templis habent imagines, præter inscripta verba Arabica, significantia, non est Deus nisi unus, Mahomet autem Propheta ejus. Quinque vicibus, ad orationem de die conveniunt, ubi pedes manusque & cætera in antecessum abluere tenentur, tum super capita ter aquam spargunt, hæc verba recitando *Elhemdu Lillahi* gloria Deo meo. Calceos autem, templa ingredi volentes exuunt, fœminæ cum viris nunquam apparent, sed peculiari sedent loco, rarioresque Templa frequentant. Cum orant, Viri pileos non deponunt, sed illos summis digitis attingunt; in genua provoluti, terram sæpe osculo excipiunt. Christianum, eorum sacris interesse nefas putant, quod pollui templa sua horum præsentia credant. Ubi Sacerdos per duas horas concionem habuit, duo pueri, qui preces decantant ascendunt, peracto cantu, incipit Sacerdos cum toto populo demissa cantare voce, pectusque palmis plangere, additis verbis *Jahi Illo Illoloth* h. e. non nisi unus Deus. Hujusmodi autem orationes tempore quadragesimali fiunt, & die Festo. Jejunant autem per unum mensem & unam hebdomadem singulis annis, ita ut 12. annorum decursu, annum, & 12. hebdomades loco decimarum Deo offerant. Tota autem die, tempore jejunii non comedunt, ne panem quidem vel aquam. Visâ autem stella aliquâ, illis omnia manducare licet. Turcæ circumcisione utuntur non octava die, sed se-

ptimum vel octavum nati annos. Nomina autem illis, non circumcisionis, sed nativitatis tempore imponunt, Sacerdotes illorum parum vel nihil à Laicis differunt. Eliguntur illi à populo, stipendium vero à Rege pro labore accipiunt. Uxores habent, & habitum ut seculares, cum stipendium non sufficit, artem mechanicam exercent. Tantam vero reverentiam scriptis Mahometis exhibent, ut schedulam quomodocunque scriptam, humi jacentem tollant, & rimas parietum, illâ osculo impertitâ, obstruant, iniquum judicantes, ut literæ, quibus Dei & Mahometi Lex exprimuntur, pedibus conculcentur. Nemini etiam permissum est ut Alcuranum Christiano vendat.

In Scholis illorum masculi masculos, fœminæ autem fœminas instituunt. Amant autem Astronomiam, Philosophiam, & artem poëticam. Cum discunt, clara voce clamant.

Matrimonia sine juramento contrahunt, & indotatas uxores ducunt. Nihil habet sponsa in corpore cultus, vel ornamenti, quod non cogatur à soceris redimere. Ad divortium, mores conjugum discrepantes, vel sterilitas sufficiunt, judex autem de illis cognoscit.

MORES TURCORUM.

PEregrinationes longinquas Turcæ non amant, sed sancta Regionis solum visitant loca, magis Religionis ergò. Cum domum redeunt, aquam in utribus plateatim portant, illamque obviis sitientibus gratis offerunt.

Multa in usum pauperum habent Xenodochia ex Testamento Regum condita, ubi peregrinis cibus datur, nec ulli pernoctare ibi licet.

Victimas pariter immolare, apud illos consuetudo est, votivas tamen ut plurimum, neque damnati votorum judicantur, qui ex morbo & periculis non emerserint, cum conditione enim Vota nuncupant, dabo si dederis, &c.

In testamentis condendis ita procedunt. Si quis ex Musolmannis moriens testamentum condere constituit, amicos, & vicinos adhibet, illosque rogat, ut rivos deducere velint, ex longinquis partibus ante aliquod hospitale, aut templum sive in locum aridum, pro anima ejus, pietatis gratiâ.

Alii servos captivos, libertate donant. Mulieres pecuniam militibus legant, pro certa Christianorum cœde, idque animæ suæ saluti prodesse existimant. Reges vero templa & hospitalia, extruenda constituunt, aliique si qui sunt potentes.

Ubi quis mortuus est, tunc funus Viri, si vir est, si fœmina, fœminæ efferunt. In templis mortuos sepelire nefas ducunt. In exequiis Monachi cum candelis præcedunt. Sacerdotes subsequuntur, cantilenas canentes, donec ad sepulturæ locum perventum est. Quod si pauper fuerit defunctus, pro laboribus Religiosorum vicatim colligitur pecunia, illisque pro præstito officio datur.

Conditoria Regum in templis sunt, instar altaris in altitudinem elata, ubi more Ethnicorum, panes, carnes novemque dierum cœna pro anima defuncti pauperibus exhibetur, tum vero avibus & formicis esca. Æque enim Deo gratam esse ducunt Eleemosynam, tam brutis, quam hominibus datam, cum ob amorem Dei offertur.

Nulla natio adeo addicta est venationi, quam Turcica. Equidem in aspera & aditu difficilia loca se penetrant, cum feras sectantur: quod si animal à canibus suffocatum est, illo non vescuntur, neque ipsi solum, sed nec Christiani. Aprum occisum Christianis dant, quod Musulmanni carne suilla vesci non debeant.

Rustici per servos suos agrum colunt, qui suo Imperatori decimam pendunt. Operarii, manu victum, & mercaturam strenue exercent.

Balnea in Civitatibus multa habent, ubi bis vel ter lavant.

In criminalibus judicem communem tam Turcæ, quam Christiani habent, homicidia illis morte puniuntur, furta suspendio. Vir, qui adulterium commisit, in carcerem conjicitur, post aliquot menses pecuniâ redimitur, & mulier adultera super asinum vicatim & plateatim ducitur, flagris denudata cœditur, & lapidibus obruitur, viscera bovis ex collo suspensa habens.

In ædibus ex lateribus factis habitant, partim sole, partim fornace coctis.

Cultus corporis, ipsis est ex lana, lino, serico, satis magnificus, Promissus autem usque ad talos, vestes nostratium dete-

deteſtantur, quod illis partes corporis nimium exprimantur.

Mulieres divitum, facie velata incedunt, & nunquam alienis Viris vultum aperiunt, nunquam in publicum prodeunt. Inter edulia maxime oryzâ delectantur, piſcibus valde abſtinent, carnibus omnibus, porcinâ excepta veſcuntur. Tabernas publicas non habent, ſed in plateis cibaria vendunt, Potum triplicem amant, ex ſaccharo, melle, dilutâ aqua, tum ex uvis paſſis acinis detractis, ex aqua roſacea addito melle. Ex muſto etiam potum parant.

Accumbunt menſæ ex corio factæ, decuſſatim vero, pedibus invicem complicatis, more ſartorum. Cibum capturi, orationem præmittunt.

Raptim autem, & magno cum ſilentio comedunt, nec in victum teſtudines adhibent, quod illis contrectatis ſe pollui credant, licet fœdos puerorum amores in deliciis habeant. Vini potus Turcis magno datur crimini, præſertim ſi ætate grandiores ſunt. Nec omnes comedunt piſces. Omnes uxores in abdito tenent, nec permiſſum eſt ſervis XII. annos natis, domum, ubi mulieres ſunt, ingredi, ſed infra 12. annum pueri, neceſſaria majoribus deferunt. Captivis fœminis non eſt permiſſum egredi, niſi cum Turca fœmina, domi etiam labori vocare adſtrictæ ſunt, cum captivis ſervis colloquia illis miſcere non licet, nec de libertate cogitare. Cæterum Turcæ extremas difficultates & anguſtias, mira patientiâ, ſobrietate, tum vero victus parcimoniâ conſtanter ferunt. Quin in illo maxime gloriantur, ſibique valde placent, ſi multa adverſa in vili naſcendi ſorte paſſi ſunt. Quapropter qui apud Principem primos tenent honores, fere omnes paſtorum & bubulcorum filii ſunt. Canem pro obſcœno & impuro animali habent, ideoque domo arcent, & in ejus locum felem amant, quod animal in maximis habent deliciis. Graviſſime ferunt, ſi quis beſtiam per multos occidat cruciatus, & voluptatem ex ejus laniena capiat. Solent adhæc Turcæ in honore erga amicos, & contumelia erga hoſtes eſſe nimii.

Hic illorum in excipiendis peregrinis mos eſt, ut acclamationis vocabulo *feliciter* utantur, locus à ſiniſtra apud illos dignior habetur, quod illam partem gladius honeſtet. Occulta flagitia levius, manifeſta graviter puniunt. Pietatis loco ducunt, Chriſtianum falſo accuſare.

Duella in maximo crimine habent, quod per illa Imperatoris damno homines præter fas perire credant. In publicis rebus Turcæ omnia ad auctorem Deum referunt, quocunque etiam consilio instituta sint; modo feliciter procedant. Tempora Turcis nulla distinguit hora. *Talismannos* habent, homines Templorum ministerio dicatos. Hi mensuris ex aqua utuntur, quibus summo mane clamorem tollunt è celsa turri, in eum constructa usum, quo homines ad veneratione͂ Dei hortentur, idem faciunt medio tempore, solis exortum & meridiem inter, & inter meridiem & occasum. Ultimùm, sole occidente, acuta utuntur voce illam grata modulatione flectentes. Itaque Turcis totus dies in 4. spatia dividitur.

In publicis judiciis, justitiam severam & brevem profitentur, ab uno constituto judice non datur appellatio. Quia judicibus & scribis exigua sunt ex litibus emolumenta, omnia apud ipsos ambitu & pecuniâ turbantur. Delatorum in rebus ad Imperium spectantibus, solertiam, præmiis provocare solent, domesticos susurrones nihili facientes. In judicio, Christianis testibus nulla habetur fides, non secus ac Hebræis. Horum centum, unius Turcæ testimonium superat. Delinquentium non terga, sed plantas pedum lictor verberat, projecto illorum in terram corpore: ubi plantæ ad lignum *Falaka* dictum colligantur, & ad mille plagas cum vitæ dispendio excipiunt. Cuilibet Urbi destinati sunt, qui carnes, panem, frugesque revisant. Si quem nimia extollit fama, is tanquam auctor seditionis, quondam evasurus è medio tollitur; talique majus periculum est ex magna fama, quam ex mala.

In delicto Majestatis, nocentes & innocentes juxta cadunt, omni nimirum atroci mortis genere. Cuique privato in propriam familiam necis est potestas. Cæterum, ipsa Turcica gens nec callida nec astuta, nisi quantum ex perfegis didicerit. Habitu corporis trux, ut plurimum fortis, magno satis corpore ad impetum valido, laborum omniumque calamitatum patiens. Capita abradunt, relicta in capitis summitate crinium particula, barbam vero promittunt. Utensilia domi habent rara, supellex ad usũ, non ad pompam est. Illis, quibus uxor non est, super centones velut in bellis, quibus vero est, supra strata humi stragula cubare solent. Ex

coreacea mappa absque scamnis & aulæis cibum capiunt. Passæ, aliique magnates, more Romanorum super thoros pulvinaribus stratis innixi, etiam stabularios secum comedentes non dedignantur. Turcis, hospitalitatis jura commendata sunt. Vino non adeo, quam carne suillâ abstinent, quanquam utriusque usum lex prohibeat. Illi tamen, qui vinum semel biberunt, largius se illo ingurgitant, adustum vinum & Nicotianam, vulgo Tabacum, crebro bibunt, cum aliis ebullitis, floribus & aromatibus conditis, vinique colorem mentientibus aquis. In Ornatu Turcæ sumptuosi sunt, qui nitidissimas ex omni genere & colore vestes, auro argentoque fulgentes, ex purpura & holoserico, non adstrictas, sed fluctuantes gerunt. In quo tamen luxu ingens simplicitas & parcimonia est. Equos auro pariter, & gemmis ornant, & tenaci tingunt colore, non nisi cum pilis pereunte. Argentum & aurum in bella gestare vetitum, Caligas virides gerere capitale est, quod illo colore Mahometes vestitus incedebat. Contra rubras ut plurimum gestant, in Persarum ignominiam, qui rubra habent capitum gestamina. Caput in salutando nunquam aperiunt, sed manu pectori appositâ, inclinatoque salutant capite. Ipsum Imperatorem & præcipuos Passas, ambabus pectori applicatis, venerantur. Abeuntes nemini terga vertunt, sed paulatim retrocedunt, donec è conspectu evadant. Inhonestum illis habetur, ensem in alium, quam in communem hostem stringere, Raræ inter ipsos rixæ, convitia, cœdes fere nullæ. Impatiens consortis Regnum, Imperatoribus fraternas cœdes suadet, ideo Imperatores semper aliquot alunt, quorum opera in cœdendis fratribus, vel aliis magnatibus uti solent. Nulli apud Turcas reperiuntur mendici, Mercatoribus liberi itus & reditus permittuntur, ipsi Turcæ mercaturam non exercent, quibus in credendis pecuniis magna fides. Plebs humilis, in morem Hebræorum sepelitur, erecto ad caput & ad pedes lapide. Imperatores in templis à se extructis sepeliuntur, ad quorum sepulchra faces, aut lampades super gemmata candelabra perpetuo ardent. Lugubris habitus nullis, nisi ob Imperatoris mortem conceditur. Lunam, ut præcipuum Planetarum venerantur, & menses ab eadem numerant. Præ foribus Templi, pecudes sacrificant, & carnes inter pauperes dividunt. Imperator nullam

nullam habet uxorem, & ſi multas intra ſeptem mulieres alat, quæ tamen primogeniti fuerit mater, cæteris major, & Imperatoris uxor appellatur. Ad publica ſpectacula & cæremonias mulieres nunquam admittunt, illaſque ſalvari Turcæ non credunt, ſed in medio quondam loco poſt mortem fore.

RELIGIO TURCORUM.

TRes Cardinales in Mundo reperiuntur Religiones; Hebræa, Chriſtiana, & Mahometana.

Ut priores duas linquamus, Mahometani ſuam primam & optimam eſſe jactant, in qua unum tantum colant Deum, memoriam ſanctorum reverenter habeant, abſtinentes ab homicidiis, adulteriis, execrationibus Dei.

Pro ſummo Propheta Mahometem agnoſcunt, ejus Alcoranum cum maxima colunt veneratione.

Hic Pſeudopropheta, talia ſuis impoſuit dogmata. Quod in Principio creationis Mundi, Deus 4. res propria manu fecerit, primam dicit fuiſſe pennam, qua omnes res factas notavit, & quæ à Primordio mundi uſque in ejus finem duraturæ ſunt. Poſtea fecit hominem Adamum, ex vario coloris pulvere. Atque inde profluxit varia inter homines morum diverſitas, & corporis conſtitutio. Poſtea thronum ſedem Majeſtatis fecit, & ultimum paradiſum. His peractis, tabulam confecit, in qua res in mundo duraturas conſignavit.

Porro in ſuo Alcorano ſcribit, quod cœlum duas habeat portas, & duas claves, utramque auream, & quod unum cœlum factum ſit ex aqua viridi, alterum ex aqua clara, reliqua ex Smaragdo, auro puro, hyacintho, nube plena luminis, flamma & igne, id vero quod ſub cœlis eſt mare, eſt vivificans, & quæ alia hæc conſequuntur.

Aſſerit adhæc, quod Angeli portent montem Caf ſuper quem ſedes Dei eſt. His angelis tam magna capita tribuit, ut ſi avis mille continuos volet annos, difficile tamen ab una aure, ad alteram pervenire poſſet. Paradiſum ſmaragdo & jaſpide & hyacintho relucere dicit.

Incolas Paradiſi, variis coloribus, excepto nigro exornatos perhibet.

In cœlo omnis generis fructus, & carnes comedendas, tum vero pulcherrimarum fœminarum usum promittit. Hæc & similia impostoris Mahometi commenta partim ex pagana superstitione, tum vero etiam Judaica tracta sunt. Cum dogmata sua consignaret, duos habuit Judæos Apostatas, adjutores, unum sectæ Nestorianæ, alterum Arrianæ addictos.

Amplectitur vero doctrina Mahometi circumcisionem, & distinctionem mundorum & immundorum ciborum.

Divinitatem Salvatoris Nostri negat, qua impia assertione Arrianis vellificatur.

Igitur Turcæ unum confitentur Deum, & Christum Prophetam magnum agnoscunt, natum ex Virgine Maria. Crucifixum autem & mortuum esse negant.

* Imaginibus nullum exhibent honorem, neque vero illas ferunt.

Dies Veneris, illis quietis est dies, sicut nobis Dominicus. Jejunia 30. dierum observant, quæ *Ramadan* vel *Romodan* vocant, in quibus nihil comedunt, nisi ubi nox venerit, tum omnis generis vescuntur cibis, excepta porcina carne & vini potu.

Festum Paschæ illis *Bayran*, etiam observant, quod per tres dies durat, quo tempore omnibus se oblectamentis reficiunt. Novilunium curiose observant, quod salutare in more habent.

More Judæorum circumcidi solent, non quidem 8. die, sed post 8. annum. Capanarum usum ignorant, sed in harum locum sacerdos in altam conscendit turrim 5. per diem vicibus, ex quibus alta voce populum compellat. Abhorrent vero Mahometani à nomine Turcico, quod apud Hebræos hoc nomen proscriptum notet, dici vero amant *Musulmanni*, hoc est bene credentes.

Reperiuntur vero inter Turcas 4. Sectæ, quæ modo vivendi discrepant. * Illæ sunt *Torlaques*, *Dervis*, *Kalenders*, & *Huguimales*. Cum Christianis, liberam conversationem habent, cum illis comedunt, & negotia exercent, ita ut etiam quandoque matrimonia illis cum contrahant. Contra vero Judæos in magno habent odio, & nihili faciunt. Porro Turcæ ab omni execratione Dei & Christi abstinent. Hoc constanter affirmant, quod illi, qui Mahometi legem ac-

curate

curatæ obſervant, æternam vitam conſecuturi ſint, in qua illis Angeli in vaſis aureis lac, in argenteis vinum exhibituri. Omni etiam peccatori, in Alcoranum credenti, æternam vitam promittunt.

DE REGIMINE IMPERII TURCICI PRIMUMQUE DE PERSONA IMPERATORIS CONSTANTINOPOLI SPECTANDA.

TUrcarum Imperator, abſoluto & ſummo in omnibus ditionibus ſuis utitur Imperio, nec ullum ſocium vel Imperii æmulum patitur. Ubi ad Imperiale ſolium evectus eſt, omnes magni Baſſæ & Domini Othomannici Imperii, ad exhibendam Imperatori Venerationem conveniunt, ipſique fimbriam veſtis oſculo impertiunt. Dein ſolennes Conſtantinopoli, & per omnes Provincias inſtituuntur acclamationes, quarum ſenſus hic eſt obſervatus. Ut anima invicti Sultani Imperatoris N. gaudeat gloriæ gloriâ, & pace æterna, & ut Sultani Imperium in omni felicitate per longos floreat annos.

Quantum ad titulos Imperatoris Turcici, illi non niſi ſummum faſtum & ſuperbiam notant, cum ſe dicat Regem Regum, Dominum omnium Dominantium. Principem omnium Principum. Habitus Imperatoris ut plurimum mediocris pretii eſt, quin etiam ſuorum Miniſtrorum habitus cultum non excedit, niſi quando, recens natus Princeps circumcidi debeat, vel Legati audiendi ſunt, tum enim omni opulentiâ & magnificentia ditiſſimo veſtiri ſolet habitu.

Cæterum nemini licet Imperatorem oculis intueri, ſub delicto criminis læſæ Majeſtatis, quod nec ipſis Baſſis integrum facere eſt. Quin magno Mufti & Viſis, ſolum in conſpectum Imperatoris venire ad ipſum venerandum permittitur, qui complicatis manibus, oculiſque in terram defixis, coram ſe ſiſtunt, & mox in genua procumbunt, nec ipſum ſatis intueri audent.

Nemini ex magnatibus, in palatio, ubi Imperator cibum capit, quicquam loqui licet, quæ licentia loquendi non niſi ad moriones ſpectat, qui ſoli ridendi loquendique libertate gaudent.

Omnes patinæ, quæ in Imperatoris mensam feruntur, gemmæ, & ex puro auro sunt, numero 25. vel 30. cibus nec sale, aceto, ullisque aromatibus conditus est.

Solenne juramentum magni Turcarum Imperatoris hoc esse solet: Ego juro & promitto, per magnum Deum, qui cœlum & terram creavit, per animas 70. prophetarum, per meam animam, per illam meorum prædecessorum, me observaturum, omnia capita fœderis, & constitutæ amicitiæ in hanc usque diem, & illa sacra & inviolata custoditurum, quemadmodum signis meis declaravi.

Omnes Bassæ, supremique Imperii Magnates, obstricti sunt certis anni temporibus, tempore circumcisionis liberorum, & quando ab administratione officiorum redeunt munera Imperatori offerre.

Quantum ad ipsum Imperii Turcici Regimen, & jurisdictionem, exploratum est, nullum unquam Principum, tot Provincias ac Regna imperio tenuisse, quot Othomannica domus armorum virtute obtinuit. Siquidem Imperii Othomannici fines, à Dalmaticis partibus, Italiæ conterminis incipiendo, sese in Epyrum, totamque Pelopponesum & Græciam extendunt, complectentes majorem in Oriente insularum partem, continent 1500. milliarum Constantinopolim usque. A littoribus Pont. Euxini, usque ad ultimos Europæ terminos iidem usque in Asiam prolatantur, & spatio totidem milliarium, in Ægyptum ducti ad Nilum usque, & ultimos Asiæ limites proferuntur. Hinc itur in Africam cujus omnia fere litora Turcæ possident, usque ad Freti Herculei angustias, paucis, quibusdam exceptis, quæ à Regibus Hispaniæ & Lusitaniæ possidentur. Omnes hic circuitus per mare dimensus, complectitur spatium octo millium milliarium, neque vero huic terrarum circuitus minor erit.

Uniuersum hoc Imperium, divisum est sub Regimine 20. *Beglierbeorum*, qui hodie Bassæ dicuntur.

His, qui paulo ante 19. erant, Bassa Cyprius cum magno Christianorum damno accessit. Atque hi omnes perinde ac totidem Reges late imperant. In Europa tres sunt, nimirum Græcia, Bassa, qui major, cæterisque potentior est, Budensis, Temisvarensis. In Asia tredecim numerantur, Natoliæ, Carammaniæ, Damasci Aleppi, Tripolis, in

Syria,

Syria, Babylonia, Balsara, Caramachaconqni, Edræ, Livasii, Marasii, Cypri, In Africa tres sunt, Cairus, Tripolis, & Algerium. Quibus omnibus adjungitur maritimus præfectus Belgierbejus dictus, qui littoribus & Insulis Othomanico imperio subjectis præest vid. Thesoro politico nella Relatione di Constantinopoli p. 88.

Sunt præterea multi alii ministri, qui in aula magni Imperatoris vivunt.

Primum reperiuntur 4. Eunuchi albi, qui ex tribu Christianorum à prima juventute delecti sunt, hi præcipui, & primaria capita in aula Imperatoris sunt.

Capi Aga magnus cubicularius Imperii Turcici, in palatio Imperatoris supremæ est auctoritatis, siquidem ille solus, quando ipsi placet, cum Imperatore loqui potest.

Secundus ab illo est *Chasnadar Bassi*, vel ærario præfectus, ad quod ipsi una clavis est, altera Imperatori.

Tertius *Chisergi Bassi*, magnus dispensator, vel supremus ornatus custos, qui curam Imperatoris vestium habet.

Quartus est *Serviagassi*, Præfectus aulæ, cui cura omnium palatiorum imposita est.

Præter hos 4. Eunuchos ad hæc summa officia Sultani electos, alii plurimi ab officiis Imperatoris sunt. Singuli horum Triginta in peculiari habitu, singulis præsunt officiis.

Quidam ministrorum, ipsis à mensa & patinis sunt, in magno sane numero, qui tamen à 4. reguntur.

Argibassi singulorum officia accurate observant.

Mimmut Page, singulis diebus pro consumpto pecuniam numerat.

Tertius est *Checaya* antigraphus curiæ, qui alienos examinat calculos.

Quartus vocatur *Mutpariazi*, qui amanuensis officio est. Qui minoribus præsunt officiis, vocantur *Baltagis*, comitatus deductores numero 200. *Bostangis*, hortorum præfecti numero ultra 800. ciborum magistri 500. stabularii 800. Equidem in palatio Imperatoris 14. millia numerantur tam masculini, quam fœminini sexus.

Exeunte extra palatium Imperatore, & in aliam provinciam discedente, secum comitatum 36. millium Janizarorum ducit, qui in pedestri statione custodiam corporis Imperatoris

peratoris constitut sunt 44. millia *Spasi* sive levioris armaturæ equites habet, mille *Capigis* 2. millia *Solachis*, qui quotidie latera Imperatoris stipant, 4000. *Chaous* Legationibus adhiberi, & justitiam exequi solent. 500. Nobiles cibum ad mensam ministrant, usque ad portam cameræ. Stabulariorum 3. sunt millia. Venationis ministrorum 3000. Qui pro culina Imperatoris ligna cœdunt 8000 sunt *Thavegiis* sive provisorum mille. *Therezi* sartorum palatii 25000. pistorum 600.

Quum iter in bellum instituitur, ministri armamentariæ artis 46. millium sunt.

Dicti *Sebegis*, in fabrica armorum se occupant, & qui arma polire solent sunt 14. millium. Inter aulæ magnates 4. præcipui Bassæ sunt, qui cum Imperatore totam machinam Imperii Turcici regunt. Est magnus *Vizir*, mari præfectus, 3. *Aga* Janizarorum. Capitaneus Constantinopol. qui *Vizir* vocatur, est velut Pro-Rex totius Imperii & omnium exercituum Imperaroris; magnus adhæc Cancellarius & caput consilii.

Capitaneus seu maris præfectus. Ammiralis & Generalis militiæ navalis. *Aga* Janizarorum, Equitatui Turcico universo præest. Capitaneus Constantinopoli civitatem regit. Hi 4. Bassæ summæ sunt auctoritatis, qui etiam coronam Imperatori auferre, & illam alteri dare possunt. Hæc, & aliorum minorum officia, ut & magnificentiam Bassarum vid. Les estats in descript. Turc. p. 117.

VIRES ET MILITIA IMPERATORIS TURCICI.

IMperator Turcicus centum quadraginta quinque millia equitum in suo Imperio discriptorum tenet. His annumerantur 15. millia portæ (quæ aula Imperatoris dicitur) equitum. Hi soli ex Principis ærario (*Casna* dicto) stipendia merentur. Illorum arma sunt hasta, scutum, arcus. Præter galeam arma fore nulla habent defensiva. Hi omnes milites pacis & belli temporibus, in stipendiis suis detinentur, adeo, ut Imperator aliquod suscepturus bellum, nullos insolitos adaugere sumptus teneatur. Præter Janizaros. Turcæ pedites habent nullos, illi duodecim millium nume-

rum

rum explent, vel etiam minori calculo absolvuntur. Janizari vero plerumque ex Christianis oriundi sunt. Hic peditatus, militiæ Turciæ præcipuus nervus est, deligenterque educatur. Stipendia singulorum quotidie sunt 4. ad novem usque asperos, & tribus singulis mensibus ex ærario Principis solvuntur.

Maritimas quod spectat Vires, illis Imperator Turcicus præ reliquis Principibus instructissimus est. Equidem in navali pugna habere solet plus quam trecenta navigia actuaria; computatis 14. onerariis, quas *Maonas* vocant. Præter hæc, multas alias triremes nullo negotio ædificare potest. Nam ubi ad Euxini litora opifices mittuntur, qui nemoribus densissimis consitus est, quam plurimas, brevi tempore extructas habebit, ita ut ultra mille aureos quælibet triremis non constet.

In tanta vero navium & triremium copia, remiges, nautæ & milites, reique nauticæ periti, in pauco sunt numero. In classibus, quodam utuntur hominum genere, dicto *Alappi*. Ex his 20. circiter singulis imponunt triremibus. Ex Persia adhuc alii advocati sunt, dicti *Chiurdi*, qui classi ad militiæ usum imponuntur. Quemadmodum vero illos, terra feroces & bellicosos, ita mari imbelles, & nihil curandos, esse constat. Cæterum hoc negari nequit, quod Imperium Turcicum nulla ex parte ad necessarium belli usum munitum sit, quia forsam muniendi peritiam Turcæ non callent, & nimium multitudini roboris virium suarum fidunt. Adjungendus hic est ordo & dispositio belli Turcarum.

DE OFFICIIS AULÆ TURCICÆ, ILLIUSQUE MINISTRIS ET ORDINE MILITIÆ EX JOANNE BAPTISTA MONTALBANO NON ITA PRIDEM EDITO.

FUlcimen Turcicæ potestatis ingens *Ianizerorum* turba est, qui velut prætoriani milites, Dominum custodiâ circumdant, & omni in subditos grassantur libidine. *Spai* equitibus priscis

priscis similes sunt. *Bassæ Sangiaki* & *Beghi*, instar Senatorum ac Nobilium sunt. *Chiaussii*, *Capigiique* Tribuni, & Centuriones dici merentur. *Subassii* & *Azamoglani*, instar lictorum & aparitorum sunt, qui latera Imperatoris stipant.

Janizeris ad honores rarissimus patet aditus, ne secundæ fortunæ impatientes, rudes subditorum mores turbis implicent, & Imperatori minus fidos reddant. *Spai* vero, quibus cultior est animus, ad omnis generis dignitates evehuntur. Non tamen ideo *Janizeris* validiores aut magis metuendi, cum vix 1800. sint.

Azamoglani hoc est tributi filii, qui teneris unguiculis exempti ad 22. usque ætatis annum inter dura laborum & inopiam exercentur, ignarique parentum, pro tutela & obsequio, vel potius servitute Imperatoris educantur. Horum 26. millia numerantur, omnesque *Byzantii* commorantur, quibus solum duo aurei, quolibet mense ad victum & vestis annua dantur.

Vezirii Passæ velut purpurati sunt Senatores, per quos provinciæ & imperia reliqua administrantur. Ut quod olim apud Romanos Legati Provinciarum Præfectique erant, hoc illi Turcis sunt.

Beglerbey titulus notat, quod Dominus sit. Igitur *Passæ Beglerbei* Legati dici possunt, quod alicui *Vezirio* semper in Provincia subsunt, & sibi addictum ejus partem velut Legati administrant. *Testardarii* velut procuratores sunt, quorum munus est, tantum imperatorios curare reditus.

Sangiaki & *Begi* præfecti dicendi. *Veziriorum* incertus est numerus, sicut etiam *Passarum*, nam qui semel eo munere functi sunt, semper nomen ac dignitatem retinent. Sex *Bizantii* commorantur, è quibus supremus colligitur Senatus, cui *Vezirius* primus (ipsis *Vezir Azem*) magna præsidet auctoritate, illoque in bellum discedente, *Vezirius* alter *Caimeham* hoc est locum tenentis nomine surrogatur. Atque hi *Vezirii* multis provinciis ut Ægypto, Arabiæ, Babyloniæ, Græciæ, Hungariæ Gubernatores dari solent. Qui ex administratione *Byzantium* redeunt, quia fas non est, supra dictum supremi Senatus numerum excedere, recentior, nomine ac dignitate retentis, loco cedit, nisi contrarium voluerit Imperator.

Passarum numerus, qui haud satis unquam constat, numero

mero *Veziriorum* quintuplo ſemper major eſt. Hi quanquam dignitate *Veziriis* minores ſint, ſemper tamen & ubique maxime ſunt conſpicui, ideoque filii ſororum vel filiarum Imperatoris ut plurimum cum *Veziriis* matrimonia ineunt.

Teſterdarii in certo ſunt numero, quod Imperatoris cenſus valde ſint magni, plurimoſque requirant procuratores, qui uni ſuprimo ærarii præfecto, ſemper *Byzantii* agenti, rationes reddere, omnemque pecuniam emittere tenentur.

Sangiaki permulti ſunt, & unius cujuſque Urbis Præfecti, cui minores ſubſunt pagi.

Begis nulla eſt in Imperatoriam militiam poteſtas, aut inſigniorum uſus, niſi in proprios privatos milites. Illi vero ditiores ſunt quam *Sangiaki*.

Chiauſſii illi ſunt, qui per Provincias ad Præſides Imperatoris mandata perferunt, & exequi curant, quod munus apud illos imprimis honorificum eſt.

Capigii atrocioribus rebus admoveri ſolent, ut in inferenda morte & ſupplicio, præfectis & Gubernatoribus.

Capigii numero ſunt quadringenta, octonis aureis quolibet menſe ſtipendii loco donati.

Chiauſſii quingenta ſunt, & pro ſtipendo 30. aureos percipiunt. *Subaſſii* velut lictores aut magis ſatellitum & apparitorum præfecti dici poſſunt. Hi ordinariæ militiæ proprii ſunt miniſtri, quorum incertus numerus eſt, incertaque ſtipendia, nec tam Imperatori, quam ejus miniſtris famulantes.

Mutefar Aga & *Solakis*, pedites Sagitarii ſunt ambidextri qui utrumque Imperatoris latus claudunt. *Mutefar Agà* ex omnibus partibus & Religionibus conflati ſunt, aut excellente corporis fortitudine, vel quavis alia bellica Virtute conſpicui, quos tantum honoris gratiâ Imperator loco emeritorum habet militum. Horum 500. ſunt, queis ſingulis menſibus ſexaginta aurei in ſtipendium numerantur.

Coloniarum delectus, Auxilia, Socii, Reges & Tetrarchæ iidem hodie Turcis eſſe videntur, qui olim Romanis fuerunt. Siquidem capta Urbe qualibet, potentiores capite plectuntur, vel exilio puniuntur. Ubi *Ianizerorum* ſpajorumque numerus ſuppleri debet, tunc ex Chriſtianis ſubditis, æque ac Turcis delectus haberi ſolet, quo impuberes uti dictum à parentibus avelluntur, ut proprii obliti generis,

erga

erga Imperatorem novum obsequium & amorem à teneris annis imbibant.

Auxilia ex subditis, potissimum vero è Christianis conscribi solent, præsertim ex Hungaria, Dalmatia, Illyrico, Mæsia, Epiro, Thracia, Macedonia, quandoque ex ipsa Græcia, atque Asia. Hæc primum in hostes impellere solent, & primo objiciunt furori.

Classes penes Turcas per *Passas*, *Sangiakos*, *Begos* & *Raisias* regi solent.

Classes duas habent instructas, unam Bosphoranam, alteram Africanam, Africana plerumque variis in locis dispersa agere solet, quæ tamen ad nutum Domini paratam se sistit. Bosphorana pariter divisa, quæ tamen brevi tempore in unum cogi potest. Præcipuæ classis nervus *Byzantii* hyemat.

Universæ classi, ex *Veziriis* unus, quandoque duo præsunt, Alter Præfectus Generalis *Capitan Passa* dictus, alter ejus locum tenens. His in singulos menses mille aurei sunt assignati, præter alios innumeros proventus.

Numerus, uti in aliis rebus, sic etiam in triremibus exactus non servatur. Equidem 300. triremes ex constituto esse deberent, & tamen ultra 80. vel ad summum centum non reperiuntur. Pro illa classe, hominum quatuor aluntur millia, captivis, aliisque damnatis militibus exceptis.

Cæterum, Turcæ bella impigre obire solent, quanquam hyeme ab armis cessent. Exiguis ad bellum impedimentis ac sine muliebri turba abeunt. Penu, illis nauticus panis est, cum carne siccata farina, quæ in pulmentum excoquitur.

Universim plus equite valent, pedestre robor in *Janizerorum* prȩsidio est, quos nullis adhuc præliis fusos memorant. Equos habent formâ & expeditâ velocitate præstantes. Inter arma lanceis, & ensibus falcatis, latiore ferro, sed breviore quam nostri utuntur, quibus uno ictu loricas leviaque tegumina media scindant, clavam & acinacem alii ad ephippium appensum gerunt, missilibusque decernunt.

Pedites arcu, sagittis, vel sclopeto, & framea more Janizerorum prælia ineunt. Equites arcu & sagittis certant.

Illorum animas, qui in prælio perierunt, in cœlum statim putant recipi,

Est

Eſt ipſis militum genus quos Deli vocant. Hi pericula parvi admodum faciunt, & ſe verſicoloribus ſagis mirifice exornant, carnes ſibi perforant ac ſcindunt, foraminibus plumas aliaque inſerunt, ſciſſuris clavam aut frameam appendentes, ut nimirum in ſufferendis vulneribus patientiam, ipſiuſque vitæ contemptum oſtendant.

Adhæc, nihil magis Turcis ignotum eſt, quam artes bellicæ aliaque ſtratagemata. Pugnantes, omnia populantur, devaſtant, incendunt, & ultimâ ruina volvunt. Fides in bello ipſis nulla, niſi quæ utilis, materia belli facilis. Obſequii erga ſuperiores ſtudioſi, in ſubditos ac minores, ſuperbiâ, avaritia intolerabiles. In caſtra ipſe Imperator raro proficiſcitur, cui minime expedit in tam vaſta imperii mole caput rerum omittere, Sed *Vezirius* primus cum omnimoda ſemper emittitur poteſtate, cui nihil aliud præſcribitur, quam ut videat, ne quid Reſpub. capiat detrimenti. Conſilia belli, cunctis aliis præſentibus pertractantur. In caſtris rariſſime eveniunt ſeditiones. In quibus remedia ſeveritate quæri ſolent, quod potius miſericordia ex uſu ſalubris aſtimetur.

OPES.

COmmunis fert ſententia, Turcum quotannis 8. aureorum miliones exigere, de quibus ſex tantum erogantur 2. vero reconduntur: ſeorſim vero reditus conſiſtunt in 2 millionibus Caracciorum, tribus millionibus & quingentis millibus ex portoriis & vectigalibus, computatis animalium emolumentis. Porro in quingentis millibus aureorum ex bonis locatis, demum uno millione ex cenſibus bonorum caducorum, quæ fiſco inferuntur. Prætęrea exigere Imperator ſolet centum ſexaginta millia aureorum, ex tributis & penſionibus diverſorum Principum. At vero, quod ſi Turca, quemadmodum in cæteris, licentia in exigendis nummis abuti vellet, infinitam propemodum pecuniæ ſummam corradere poſſet, præſertim Conſtantinopoli, ubi incredibilis auri & argenti vis ex ſpoliis tot Regnorum coacervata cuſtoditur.

SERIES IMPERATORUM TURCICORUM ET PRIMUM DE ORIGINE OTHOMANNORUM EX JOANNE CUSPINIANO.

QUI primus in hac gente nomen tulit Othomannus, Galatiæ natales suos debet. Siquidem anno circiter millesimo, ducentesimo & quinquagesimo è Perside 4. familiæ cum totidem Ducibus, exercitibusq; per Europam, & Asiam late sunt vagatæ. Quarum auctores dicti sunt *Assembecci, Candelori, Garamanni, Othomanni*. Candelori Sinopen Regionemq; circa pontum occuparunt. Caramanni Ciliciam. Horum ultimus Abrahamus, auxilium contra Othomannos à Pio Pontifice per Oratores petiit. Utraque familia à Mahomete Othomanno, Turcorum Cæsare pulsa, ad patrocinium Assembecci confugit. Caramannus inter Mahometem & Soldanum Ægypti Dominum medius, cum utroque ambiguo marte pugnavit, & amicus Christianorum, Mahometi flagrans odio, multa perpessus est. Ubi vero minoris Armeniæ & Capadociæ terras possideret, sæpe quadraginta millia Assembeccus armatorum coëgit, dictus Usuncasan, qui Othomannis plures abstulit Urbes, Capadoces Armenos, Mesopotamios, omnesque finitimos subegit populos: ductâ in uxorem Imperatoris Trapenzuntii filia Christiana. Hic quoque Sarochum expugnavit, magni Tamerlani Nepotem, & multa alia præclarè gessit. Post mortem patris, filios non eadem excepit felicitas, multa enim illis Othomanni, multa alii, de Imperio sustulerunt.

Ultima Othomanni familia, eodem tempore Duce Othomanno, in Asiam primum minorem irruptionem fecit, successuque temporis reliquas familias supplantavit. Post sub Bonifacio V. Imperante Heracleo, Lex Mahometica circa annum Christi sexcentesimum prodiit. Anno Christi octingentesimo quadragesimo octavo, Seraceni ingenti multitudine Jerosolymam oppugnarunt, & Italiam vastarunt: & anno 1254. quatuor prædictæ familiæ *Assembeccorum, Candelorum Carmannorum* & *Othomannorum* prodierunt. Ex his ultimis, Soldanus magnus à meridie egressus, contra Orientem, omnes Regiones ad mare usque occupavit, terram spatio-

ſpatioſam & in ſeptem partes diviſam ſeptem ſuis Ducibus, quos ſecum attulerat, diſtribuit, illæ ab inhabitatoribus ſic ſunt dictæ. Othmaneli, Ermeneteli, Germenteli, Garchaneli, Andingeli, Menteſcheli, Karamaneli quoniam primus Dux lingua patria Othmanbeg, alter Ermenbeg, tertius Germenbeg, quartus Garchanbeg, ſeptimus Karamanbeg appellati ſunt. Primus vero Othmanbeg paulo poſt omnes devicit, ac ſuſtulit, Regionibuſque expulit. Cui diu reſiſtebat Carambeg, cum quo ſæpius decertans re infectâ domum ſemper rediit, ut apud Turcas proverbium eſſet, Karamanbeg futurus eſt perpetuus. Tota tandem à Mahomete Amuratis filio familia Karamannorum periit. Othmanbeg ſuis poſt nomen reliquit, ut omnes Othmanagli hoc eſt filii Othman dicerentur.

SERIES IMPERATORUM.

ANNO
1259. Oſmã Ertogrulis filius.
1328. Urchan.
1359. Morad I.
1389. Abuhezid ſive Bajazet Hildrin, Κεραυνὸς, λαίλαψ.
1406. Saleiman.
Muſa.
Iſa.
1412. Muhammed I
1421. Morad II.
1452. Muhammed II.
1481. Abulezeid ſ. Bajazet. II.

ANNO
1512. Selim I.
1519. Suleiman.
1566. Selimus II.
1575. Murad III.
1595. Muhammed III.
1604. Achmed. I.
1617. Muſtafa.
1618. Oſman II.
1622. Muſtafa.
1623. Morad IV.
1640. Ibrahim.
1648. Muhammed IV. hodie imperans.

DESCRIPTIO REGIONUM IMPERIO TURCICO SUBJECTARUM. GRÆCIA.

MORES GRÆCORUM HODIERNI.

UT antiqua momumenta, de his terris, Regimine, admirandiſque Græcorum paſſim vulgata miſſa faciamus, ratio

ratio instituti postulat. Inpræsens nostri temporis Græcorum mores primis labris attingemus.

Qui hodie vivunt Græci, in misera constituti sunt servitute, exceptis nonnullis paucis, qui modo sub Venetorum imperio degunt. Equidem Turca maximam Græciæ partem, tam continente, quam vero Maribus clausam, possidet. Illi qui sub Imperio Venetorum sunt, mitius vivunt, propter Religionis respectum. Tanta vero nunc Barbaries Græciam, olim omnis eruditionis matrem, pervasit, ut nulla in Urbe Academia reperiatur, nulla liberorum educatio ulli cordi sit. Omnes eadem utuntur linguâ, nimirum Græca corruptâ, quidam tamen cultius loquuntur.

Urbium incolæ, qui Venetos Dominos agnoscunt, æque perfecte Italicam ac Græcam linguam sonant. Illi etiam qui sub Turcico tremunt jugo, Græce & Turcice loquuntur. Nobiles ditioresque, illorum imitantur morem, & habitum quorum sub Imperio sunt. Plebs vero tam sub jurisdictione Venetorum, quamvero Turcorum, alijsque locis & insulis nihil ex antiquis retinet moribus. Omnes habent longos crines in occipite, præcisos in fronte, omnibus curta est supellex, nec lectis indormiunt, plumis refertis, sed in culcitris. Fœminæ cum viris nunquam comedunt, qui piscium potius, quam carnium esu delectantur. Albani, ut Scythæ iracundi sunt, validi vero in præliis pedestribus. Hi prædis summopere inhiant, & diversa à Græca & Sclavonica dialectu utuntur.

Qui in Epyro habitant, tempore æstatis catervatim extra suam Regionem excursiones faciunt, ob nimiam scilicet sterilitatem terræ, indeque in Macedoniam, Romaniam, & Natoliam abeunt, ubi pro Turcis operas manuarias exercent. In autumno domum redeunt, ubi per hyemem commorantur.

GRÆCORUM RELIGIO NOSTRI TEMPORIS.

Græci à Romana Ecclesica (longum tempus est) secessionem fecerunt, sibique constituerunt Patriarcham, quem pro capite agnoscunt. Sunt autem in tota Græca Ecclesia 4. Patriarchæ, nimirum Constantinopolitanus, Alexandrinus, Hyerosolimitanus, & Antiochensis. Verum illi qui in vera

sunt

sunt Græcia, non nisi unum Patriarcham Constantinopolitanum agnoscunt, illorum lingua à Moscovitica parum discrepat.

Maxima vero Græcorum, Monachorum, & Sacerdotum caterva per totam Græciam diffusa est. Ubi quælibet certum solvens tributum libero utitur Religionis exercitio, quamvis à Barbaris, qui nunc Græciam inundarunt, variis affligantur calamitatibus,

Montem Athos Græci in magna habent veneratione, in quo magna sunt monasteria & plurimi Religiosi, qui Græcæ Religionis ritus ibi exactè observant. Hos Turcæ plurimi faciunt, adeo ut illis etiam eleëmosynas colligant. Nemo inter illos est, qui in otio viveret, sed omnes aliquam artem mechanicam exercent.

Habitus illorum valde exigui est pretii, neque subucula ex lino gerunt, sed lana aspera. Literarum planè sunt rudes, ita ut nec scribere, nec legere norint. Peregrinis, qui per montem illorum iter faciunt, sine expensa pecunia cibum gratis Præbent.

INSULÆ ARCHIPELAGI, QUÆ TURCO PARENT. MORES INCOLARUM.

QUanquam hujus insulæ habitatores ad Græcorum in plerisque vivant morem, in multis tamen ab ipsus discrepant.

Et quidem ingens hic est Piratarum numerus, qui undiquaque incolas invadant. Quapropter in multis locis excubias, præsertim in altis montibus, collocant, ut illorum adventus à longinquo sciri queat. Noctu faces accendunt, neimperati inveniantur.

Insula Pathmus à Christianis incolitur Græcis, qui ibi omni fruuntur sub Turca libertate, soluto certo tributo, quod illis imponi solet: habent etiam Turcicum Magistratum. Terra à Christians colitur.

Qui Insulam Cos incolunt, hac, viso serpente laborant superstitione, ut credant esse filiam Hypocratis.

INSULA CYPRUS.
MORES.

HUjus insulæ incolæ civilia habent ingenia, splendideque & delicate vivunt. Peregrinis valde sunt affabiles, quos omni humanitate excipiunt. Validi & ad bella nati mortales sunt, quibus mira corporis est agilitas. Omnes tamen melancholiæ obnoxii.

Ex diversis Nationibus incolæ collecti sunt, maxima tamen illorum pars Græci sunt. Maxima hominum copia in hanc appulit insulam tempore magni Constantini ex Ægypto, India, Syria, Cilicia, Capadocia, Pamphylia, Thracia aliisque Græciæ ditionibus. Nobiles vero illius Insulæ plerique ex Gallia provenerunt, ubi nimirum terram sanctam perdiderunt, postea Veneti illius Imperium nacti, suos in illam introduxerunt Nobiles & Cives. Mixti igitur hodie in illa Insula mores sunt, quidam more Turcorum, alii more Italorum ibi vivunt.

RELIGIO.

FUerunt in hac Insula XIV. Episcopi, omnes Græci qui per Papam Innocentium III. ad ternarium numerum reducti sunt, qui Latinum & Græcum Nicosiæ Archiepiscopos reliquit, & duos pariter Episcopos. Archiepiscopus & Episcopus Græcus superiorem Latinum agnoscunt. Sub Papa Pio 4. Veneti illum indepti sunt Archiepiscopatum, in quo 4. solent nominare, ex quibus unus à Papa Archiepiscopus eligebatur.

Præter Græcam & Latinam Ecclesias, aliæ ibi reperiuntur hæreses, puta Arminianorum, Maronitarum, Judæorum, Nestorianorum, Georgiorum & Jacobitarum. Turcæ omnibus libertatem conscientiæ permittunt, ut & in aliis Regionibus suo Imperio subjectis, requisito singulis annis tributo.

REGIMEN.

OMnes extra Urbes Viventes Cypri in 5. classes divisi sunt, & vocantur *Parices*, *Leiffteires*, *Perpiares*, *Albani*, & Venetiani albi.

Paricio-

Pariciorum conditio omnium est miserrima, quod, ut mancipia tractantur, & toti ex suorum dominorum injuriosa licentia pendeant. Secundi quintam vel sextam partem fructuum pendunt, hi cum prioribus matrimonia inire nequeunt. *Perpiaires* aliquam habent libertatem, cum liberis suis à Regibus Cypri obtentam, cum conditione, ut certum in annos solvant nummum.

Albani quondam stipendia sua cum liberis merebant.

Venetiani albi liberi sunt, soluto imposito sibi tributo tam Regibus, quam Reipub. Venetæ. Hæc Insula à Venetis occupata est anno 1273. quam Solimus anno 1370. iterum recuperavit.

Multæ aliæ Insulæ in Europa, subjectæ sunt Imperio Turcico, ut Insula Rhodus, insulæ Propontidis, Bulgaria, Servia, Rascia, &c. de quibus barbaro more habitis, pauca sunt quæ hic dici vix mereantur.

DE REGIONIBUS IN ASIA TURCÆ SUBJECTIS UBI REGNUM HIEROSOLYMITANUM. MORES ARABUM.

VEteres Arabes, nullam scientiarum & artium curam gesserunt, Promissos alebant crines. Qui ætate erant majores, reliquis imperabant. Omnes res, ut & fœminas, communes habebant, adeo, ut qui primum ædes esset ingressus, & baculum in angulum posuisset, communis fœminæ usu gauderet. Hac ratione omnes se fratrum nomine invicem salutabant, nec à consuetudine matrum sororumque brutis pejores abstinebant. Adulteria morte expiabant: ille vero adulter habebatur, cùm quo fœmina rem habuisset, quæ ipsius non esset consanguinea. Demortuorum nullam habebant curam. In pactis ineundis, pollices ligabant, donec sanguis proflueret, quem in 7. lapides spargebant, nomen deorum invocantes. Inter illos quidam erant dicti *Ophiophages* qui ex serpentibus vivebant. Alii *Debes* terræ colendæ addicti. Regem ex favore populi eligebant, quibus extra pa-

latium egredi non licebat, timentes ne lapidarentur. Ille qui permittebat sua imminui bona, ipsi infamiæ nota inurebatur. Regimen in tres partes dividebant, primum in illo locum assignabant Sacerdotibus, alterum terram cultoribus, tertium militibus. Sacerdotum erat, omnes controversias tam politicas quam alias dirimere. Ruricolæ fruges in commune dividebant. Sacra Deorum cum musica & hymnis peragebant jactantes, quod Jupiter de cœlis ad se descenderit.

Aurum & argentum, aliaque metalla alio transferre ulli, nec Sacerdotibus extra Templa sub pœna capitis ire permissum erat.

Sacra illorum dona & imagines deorum accuratissime observabant.

Terram illam, quæ 200. stadiorum post delubra erat, sanctam coluerunt. Judæi qui Judæam, Samariam, & Galileam aliasque Regiones incolebant, peculiares suos observabant ritus, per Moysen à DEO imperatos, quibus alii ritus ex longa consuetudine accesserunt, quos impense custodiebant: cujus rei documenta plurima, tam apud Veteres, quam recentiores auctores reperiuntur, nec opus est illis hic, utpote maximam partem Christianis notis immorari.

MORES HUJUS TEMPORIS.

MEdiam Natoliam vilioris conditionis homines incolunt. Turcæ, qui per omnes hujus ditionis locos dispersi sunt, magis simplices & bardi, quam ulli alii sunt, neque tam cruentos habent mores, atque illi, qui Christianam ejurarunt Religionem. Nullæ ibi Nobiles reperiuntur stirpes, sed omnes æqualis sunt conditionis, & velut mancipia. Ruricolæ pigri & otiosi vivunt, & exiguam curam colendæ terræ impendunt. Capadocia à Græcis incolitur, aliisque Turcis, Judæis, Arabibus Armeniis. In Cilicia pauci commorantur. Palæstina omnium Nationum, sicut Arabia, frequens est. Solent Religiosi S. Francisci, qui maximam partem Itali sunt, creare Equites S. Sepulchri, illorumque magnus magister, patenta peregrinis concedit, qui se eo conferunt.

Natura Arabes fusci, animosi, subtiles, superstitiosi, nego-

negotiis dediti, vindictæ cupidi & turbarum, novarum rerum studiosi, magni latrones, viatoribus maximi insidiatores sunt. Adhæc plus calliIdi quam potentes, prælia sine ordine ineunt, ex omni parte hostes urgentes, donec catervas perrumpant. Ubi ab amicis impetuntur, statim diffugiunt, mox iterum coituri. Arma illorum sunt arcus, sagitta. Qui per Arabiam desertam, iter in mediis arenis faciunt, stellas ut conductores observare tenentur, neque viatoribus illo se conferre sine apparatu ciborum & amicorum est integrum.

Fœminarum amori, Arabes admodum sunt additi, quas plurimas ducunt, neque ulli permittunt, aperta facie in publicûm procedere.

In felici Arabia multi sunt, qui pecuariæ rei operam navant, reliqui se mercaturâ occupant.

Veri Arabes sub tentoriis agunt, illi vero qui in oppidis degunt, Mauri vocantur. Thesaurus illorum consistit in camelis, equis, & armis, quæ loco hæreditatis liberis relinqunt.

Incolæ Turcomannorum magni prædonos sunt, qui ex Tartaris originem suam trahunt, & sub tentoriis vitam degunt, pecudes pascentes. Alii horum terram laborant, & mechanicas artes exercent. Optimos ibi Tapetes conficere solent.

RELIGIO.

PRæter Mahometanos, qui in omnibus his commorantur Regionibus, etiam alios diversæ Religionis mortales reperiri est. Sunt enim ibi primum Judæi, dien Christiani, qui partim Ecclesiam Romanam sequuntur, partim etiam privatim vivunt. Catholicam Romanam Ecclesiam sequuntur mercatores Veneti Ragusiani, Franci, aliique plurimi mercatores, qui in Asia Syria, &c. mercatum exercent. Hi à Religiosis S. Francisci omni ope juvari solent, qui Hierosolymæ & Betlehemi habitant.

Hujus loci incolæ conversi sunt per Bartholomæum Bolonienſum ordinis S. Dominici, qui factus fuit Episcopus anno 1337. sub Joanne XII. hodie tantum 12. oppida

Romanæ Ecclesiæ fida sunt reliqua, patriarcham superioris Armeniæ agnoscunt pro capite.

Reliqui qui ibi degunt Christiani divisi sunt in 3. Sectas suntque *Melchites*, *Nestoriani* & *Dioscorienses*. Melchites nomen acceperunt à Melech, quod nomen Principem notant, quod in Religione Concilia & Imperatores Constantinopolitanos sequuti sint, atque hi omnes illi sunt, qui in Asia Græcam Religionem sub Patriarchis, Constantinopolitano, Alexandrino, Antiochensi & Hierosolymitano pro sua profitentur. Hi 4. Patriarchæ, per Episcopos Regionum eliguntur, neque confirmatio Pontificis in illorum nunc quæritur electione, quod antea factum est. Verum licentia electionis à Bassa Turcico, & confimatio ab ipso Imperatore hodie requiritur. Patriarchæ eligunt & consecrant Archiepiscopos & Episcopos sibi subjectos. Nestoriani, linguam Chaldaicam, Arabicam, Turcicam secundum loca quæ incolunt loquuntur.

Dioscorienses in tres divisi sunt sectas. In Armenios, Jacobitas & Costes. Armenii, patriarchæ titulum multis ex prælatis suis conferunt, quorum secta & sacra prolixa sunt.

Jacobitæ illi sunt, qui in Concilio Chalcedonensi à partibus Eutychii steterunt, inter alias 12. sectas quæ se concilio opposuerant numerati. Hi Jacobitæ autorem habent *Jacobam Syrum*, qui vixit tempore Mauritii Imperatoris. Hodie Jacobitæ, unum Patriarcham habent, ex Gifran, cujus sedes in Caramit invenitur. Hic Patriarcha sub se habet Metropolitanum in Hierosolyma, & Cypri, aliosque Archiepiscopos & Episcopos cum multo Religiosorum confluxu, ordinis S. Antonii, Cum se Cruce signant, proximo à pollice digito illud faciunt, contra morem reliquorum. Summo mane carnes Mercurii & Veneris diebus pariter comedunt, à quibus tamen tempore quadragesimali abstinent. Linguam Chaldaicam, Arabicam, Turcicam, Armeniacam exacte loquuntur. Atque hæc de illis sufficiant.

REDITUS.

PRæcipui Natoliæ reditus proveniunt ex gossypio quod per multas devehitur Nationes. Bythinia abundat auripigmento, cujus copiam plurimis facit. Curia argento abundat.

abundat. Qui Pamphiliam incolunt, reditus magnos faciunt ex materiis quas *Camelot* vocant. Capadocii ex argento suo ingens sibi parant commodum, tum vero ex ferro, aluno, cristallo, jaspide, pretiosis lapidibus, alabastro.

Cilicii magnam habent copiam pulchræ materiæ camelot dictę, ex qua à peregrinis magnum percipiunt lucrum. Qui in Judæa sunt, à peregrinis, qui ad S. Sepulchrum eunt, pecuniam accipiunt. Phœnicia mercatu celebris Regio est, quo Arabia felix præsertim beata est, ob abundantiam aromatum, unionum, & lapidum pretiosorum. Præter hæc odorifera thura toto præstat mundo. Mecca locus mercaturâ clarus est, in quem multi ex Æthyopia, India, &c. confluunt mercatores, reliquum commodum a peregrinis viatoribus percipitur. Aden locus est, præ reliquis à mercaturâ & divitiis commendatissimus, ob multitudinem mercium, quæ ex India, Æthyopia, Persia, huc adferri solent.

VIRES.

OPpidum Burge in Bythinia ubi Imperatores Turcici per aliquot tempus fuerunt, valde munitum est. In Caramania conspicitur Urbs Laranda, cujus fortalitium plurimi æstimatur. In Paphlagonia conspicitur Amasia, ubi munita reperitur arx, in colle ædificata, & præsidiario Turcico milite munita. Nec contemni debet Urbs Trebisonde in Capadocia, quod satis munita, ab illo tempore quo à Turcis tenetur.

In ditione Ayaman in Arabia, tres magnæ conspiciuntur Urbes valde munitæ, puta Manta, Narua, Baila. Præter ingentem arcium numerum. Aden valde munita est, in qua multus præsidiarius degit miles. In Syria arx Damas satis commoda est, nec illa contemni debet, quæ in Antiochia est. In Comagena Urbs Alep magni est pretii. Reliqua loca hujus Regionis in minore sunt pretio.

DE STATU REGIONUM TURCÆ IN AFRICA SUBJECTARUM.

MORES VETERES.

HUjus Regionis fœminarum quęlibet, antiquitus ex femore suspensum æreum circulum gerebat, quod adhuc

huc hodie in plurimis observant Africæ locis, præsertim intra Mauros, qui promissum gerunt capillitium, in quibusdam locis ita erant sordidi, ut morderent & occiderent repertos pediculos dentibus. Hi dicebantur Andrimachides, qui cum pœnis juncti erant, quorum mos erat, filias suas innuptas in medium producere, Regique deflorandas exhibere, qui ex omnibus unam forma & corpore præstantiorem eligebat, illorumque votis satisfacturus, cum illa concumbebat, priusquam in mariti potestatem traderetur. Alii ex his capillos ex occipite longos promittebant. Sinciput calvum gerentes, contrarium hujus alii præstabant. Hujus Gentis natæ singulis annis diem certaminis in Festo minervæ inchoabant, in honorem hujus Deæ, confligentes invicem lapidibus baculis pro sanguine usque. Quæ in hoc minus Virgineo certamine mortem oppetierant, pro imminutis Virginibus habebantur, illæ vero quæ victrices evaserant, quæsitis colebantur honoribus: illas velut coronatas curru ad Tritonidem locum circumvehebant.

Hic populus promiscuo mulierum abutebatur amore. Quantum ad liberos, ex hac thori confusione susceptos, illi proximi ephœbis, in medium parentum aducebantur, quibus quemcunque eligendi, sibique servandi potestas dabatur, atque ita pater amplius non erat in incerto. In hunc finem singulis ternis mensibus conventus indicebatur.

Ex his oriundi oris, perfidiâ laboraverunt, adeo ut etiam in proverbium Punica fides venerit, illos notans, qui semel datâ fide non starent.

Ab omni tempore callidi fuerunt, quo nomine Hannibal Romanis satis innotuit, nec ipsis unquam defuit animus, etiam in factiones & invidiam expromptus. Rex Tremisorum non nisi cum præcipuis ex aula loqui consueverat, in signum affectatæ magnificentiæ.

MORES HUJUS TEMPORIS.

INcolæ hujus Regionis eodem fere vivunt modo quo illi, qui Fez, & Marocco Regiones incolunt. In quibusdam Turcorum imitantur mores, quorum Imperium comiter observant.

Qui ex his oris originem suam traxerunt, nunquam Turcas ama-

amabunt, adeo ut exorto tumultu, illi inter primos esse solent, qui contra hos provinciarum suarum occupatores insurgant.

Cæterum, hujus Regni populi natura, optime ad sanitatem dispositа est, laborum & ægritudinis patiens, & gravescentis senectutis plerumque capax, quæ nullis morbis obnoxia est.

Qui Provinciam Bugiam incolunt, divites Nobiles civilesque sunt. Quibus similes in tota barbarie frustra quæres. Veterem hanc observant consuetudinem.

Tunenses, præsertim Nobiles, nunquam sunt Divites, quod commercia nulla velint exercere. Illorum mores ad aliorum provincialium mores compositi sunt, excepto, quod hi in literis magis, quam alii, sint exercitati. Illi ex Carthagine valde sunt superbi, quanquam reapse miseri.

Ultimum, omnes Regiones mari proximæ prædonibus & latronibus plenæ sunt, in his multi Christiani reperiuntur, qui miseram serviunt servitutem, præsertim in Urbe Alger.

RELIGIO.

OMnes has incolentes oras, aperte Mahometanam Religionem profitentur. Mancipia Christiana, in sua quidem vivunt Religione, sed quæ cum infinitis miseriis & calamitatibus conjuncta est, ut vivi martyres merito dici possint. Cum duriorem habeant conditionem quam illi, qui in Regno Marocco degunt.

REGIMEN.

TRemissorum Rex, inter alios ministros Præfectum belli habet. Hic cum eadem, quâ Rex pollet auctoritate, in bellum ire solet. Hunc sequitur à Secretis magnus Secretarius, qui nomine Regis respondet. Ærario præfectus, cum illo, qui tributa distribuit. Capitaneus portæ dein est, vel Magnus cubiculo præpositus, qui se Regi sistit quando audientia datur. In cubiculo suo Rex ministerio mancipiorum suorum tantum, & fœminarum eunuchorumque utitur.

DIVI-

DIVITIÆ.

HÆ Regiones præ reliquis opibus sunt florentissimæ, ob mercatorum, qui eas frequentissimi adeunt, insignem abundantiam, excepta Tripoli, ubi piratæ sedem suam habent. Præter mercaturam, pastus etiam pecorum & mancipiorum frequentia, (qui suis dominis ad labores omnis generis obstricti sunt) illas ditat. Genuenses & Veneti illas sæpius visunt oras.

DESCRIPTIO BARBARIÆ HODIERNÆ, EX ITINERARIO LEGATI REGIS GALLIÆ Dn. DE BREVES IN ORIENTEM MISSI MORES GENTIS.

Fœminæ Turcorum prostratæ sunt pudicitiæ, quæ pro fœdo quæstu omnibus se prostituunt, ut peregrini, cum illis, non secus ac feris, pro castitate sua depugnare teneantur. Habent in hac Regione Turcæ musicam ex 4. Instrumentis constantem, quæ harmoniam valde dulcem exhibet. Tympana gemina habent, quorum unum nostro simile est, quo tybicines in pagis ex collo suspenso utuntur, illudque pulsant, alia sunt ex ære composita. In Nuptiis, circumcisione, aliisque festis solennibus majora adhibent tympana, quæ tam magna sunt, ut illis bajulandis 6. homines non sufficiant.

Tam illorum, quam aliorum fœminæ totum corpus panno subtiliore involvunt, ut præter oculos nihil pateat, loco calceorum, utuntur linteo subtili, quod usque ad malleolos porrigitur. Tibias & brachia pretiosis exornant lapidibus. Ungues sibi tingunt, herba aliqua dictâ Turcis & Mauris *Quena*, sibique palpebras & supercilia ut & capillos antimonio incenso, nigra faciunt.

VIRES.

PRæcipuæ Vires in Alger consistunt in X. millibus militum, qui ibi sustentantur, tam pacis, quam belli tempore.

pore. Suntque ibi 6000. Janizarorum, igitur quos sunt C. *Masfloulagas* ut vocant, 100. *Boniocbaffis*, 600. *Odobaffis*, reliqui sunt *Jodalches*, vel simplices milites ultra 3. millia.

Janizari corpus miltiæ constituunt, & absolutè statum regunt, modo sane tumultuario & peregrino, non pluris ipsum Imperatorem, quam alium Bassam facientes. Hæc gens deperditæ malitiæ est, ex omni colluvie pessimorum mortalium conflata, quæ splendido incedit habitu, armis egregie munita.

Præter hos milites locus etiam à Mauris & Judæis incolitur, quorum hic est magna copia, sed hi rerum valde sunt egeni. Longo, more Regionis, utuntur habitu. Cum Mauris arma tractare non liceat, commerciis operam dant.

DE ÆGYPTO.
MORES ÆGYPTIORUM VETERES.

ÆGyptii olim ad admirationem, ingeniis excelluerunt, adeo, ut Macrobius Ægyptios vocet artium mare quod hujus Regionis incolæ, Geometriæ, Arithmeticæ, Medicinæ,. aliarumque multarum artium inventores fuerint.

Primum cognitioni astrorum animos applicabant, & magiæ naturali inter illos celebri.

Primi XII. nomina Deorum invenerunt, statuas exexerunt. Fæminæ illarum nunquam mercaturam exercebant. Nulla in Templo Sacerdotis officium præstare potuit, supremus ex sacerdotibus illis erat pontifex, cujus dignitas ad filium ejus devolvebatur.

Parentes senio graves, alere ex officio filii tenebantur.

In luctu, barbas promittebant, & longiores alebant crines. Fabas nunquam serebant, quas etiam comedere nefas erat. In sacris tauros & vitulos, immolare consueverant, vaccarum holocaustum plane erat interdictum. In coviviis, hanc observant consuetudinem, sublatis epulis, corpus ex ligno factum ferebatur, & cuilibet convivarum ostendebatur, cum hac ad quamvis allocutione: ede, bibe, nam ubi fueris demortuus similis eris huic statuæ.

Juvenes Ægyptiorum magnum senioribus faciebant honorem, quibus in via locum cedebant, & in conventibus de loco surgentes, commodiorē & primum ipsis offerebant.

Vestes

Vestes ex lana templa adituri, deponere tenebantur, neque demortuos cum illis humare permissum erat.

In vivendi ratione sobrii admodum erant, quod ad mensam nihil quam cæpas, ovum, & vitulinam adferrent.

Reges tantam erga subditos adhibebant clementiam, ut subditi pro illorum vita & salute, se, liberosque & omnia sua bona consecrarent. Demortuum Regem acerbissime luebant, vestes scindere, templa claudere, nulla festa celebrare, fora non frequentare, bis de die pro renovando luctu convenire, & in illo carminibus defuncti Regis vitæ sanctitatem & Virtutes canere, in solenni servabant consuetudine. Quousque tempus luctus durabat, nullo cocto utebantur cibo, à vini potu & omnis generis delicatis ferculis abhorrebant, corpora nec unguentes, lavantes, nec in lecto dormientes, vel cum uxoribus agentes. Per totum vero tempus miserabili ejulatu & lamentis mortem Regis urgebant, non secus ac si proprios perdidissent liberos.

Omnium vero mortalium Ægyptii maxime erant superstitiosi, & potius in idololatria sua ridiculi, quod præter statuas, etiam vivas & mortuas bestias cultu prosequerentur.

Cum ex his diis aliquis esset mortuus, cadaver ejus linteolis involvebant, thure & balsamo unctum, illi magno cum clamore & ejulatu supremum venerationis honorem exhibentes, & lugubri habitu incedentes: si quis unam ex his bestiis occidisset, nullis mediis à morte liberari potuit.

In novissimis honoribus, quibus demortuos colebant, nimium sumptuosi & curiosi fuerunt Ægyptii. Equidem ubi illorum parentes vita decesserant, velatis capitibus totam plorantes oberrabant Urbem; tandiu, donec cadaver esset humatum, ut alios illorum hic taceamus ritus. Solennia funerum triplicis erant Generis, unum valde sumptuosum, alterum non ita, tertium vilioris pretii. Postquam cadaver ad illis, quibus hoc datum erat officii, unctum esse, demortui laudes, justitiam, pietatem, sapientiam, &c. decantare orsi sunt, Deos rogantes, ut in beatorum sedem adscriberentur. Ultimum, omnes Ægyptii pro Nobilibus habiti sunt: qui tamen pigritiæ molliciei, jactantiæ, mendacii macula notati erant, qui alienigenas dominos ægre ferebant, seditionibus, injuriis inferendis apti, & Legum rudes: superbi, furiosi, æque laborantes ac nocentes aliis.

MORES

MORES HUJUS TEMPORIS.

HOdie pauci ex antiqua Ægyptiorum progenie restant. Hodierni incolæ vel Christianam, vel Mahometam sequuntur Religionem. Qui intra Urbes habitant, albicante colore, qui rura incolunt, nigricante tincti sunt. Maximam partem bonæ sunt indolis, & omnibus liberæ, valdeque in conversatione accepti. Verum habitatores Ægypti inferioris, reliquis civilitate morum potiores sunt. Equidem pars in media Provinciæ sita, à peregrinis raro visitur, nec nisi à quibusdam Æthiopibus. Altera vero quam mare alluit, ingens hominum multitudo frequentat, ex Europa, Barbaria & Assyria eo confluens. Has incolentes partes, læto & hilari sunt animo, quo reliquas omnes Nationes superant, præsertim saltandi mirifica consuetudine.

Æstivo tempore materia sericea, hyeme, panno in vestium usum utuntur.

Omnes in capite tiaram gerunt, quam vulgo Dulipan vocant, hocque in hunc usum, ut sectæ hominum ab invicem distinguantur. Fœminæ in publicum nunquam, nisi velatâ facie prodeunt, Testatur de illis Leo Africanus, quod sæpius in tabulis suis recentiores comedant caseos, saleque optime conditos. Lacte etiam certo modo concreto vescuntur, à quo genere ciborum peregrini ne quicquam comedere possunt.

Ædes tam exiles habitant, ut illas potius canum & ferarum, quam vero hominum mansionem crederes.

Maximam temporis partem, in arborum ramis quiescunt, ut transeunte vento refocillentur.

Omnes equidem Ægyptii & Arabes, inter omnes alias Nationes, noctu humum cubile, leviter tecti habent. In natando admodum sunt expediti, quod corporis exercitium incolis Nilus sæpius extra ripas se evolvens; totasque terras inundans suasit, quo cimbis destituti, negotia sua commode queant natando exequi.

Alexandria oriundi, & in Ægypto viventes, plerumque Arabice loquuntur. Verum Turcæ his permixti, peculiari utuntur dialectu. Troglodítæ plerumque, rudes, barbari, & paupertate miseri sunt.

RELIGIO.

TOta Ægyptus diversarum Religionum asseclas habet, in qua Mahumetani, Christiani, Judæi vivunt, quorum ultimi in minori numero & æstimio sunt. Quantum ad Christianos, illi Ægyptum incolentes, vel extranei, vel in eadem Regione nati sunt. Extranei, propter commercia eo confluunt, quæ in Alexandria & Cair florentissima sunt. Eo non solum Veneti, Florentini, Ragusii, Galli, Angli, verum etiam Religiosi qui Jerosolymis degunt commigrant, & sacra ibi locorum administrant.

Christiani in ipsa Ægypto nati, ab inundatione Barbarorum & crudelitate Sarracenorum & Turcorum liberiores, 50. millium numerum non excedunt. Quanquam vero Christiani illorum locorum, quemadmodum & nos baptizati sint, attamen simul more judæorum circumcisionem observant. Mille sunt anni, & quod excedit, ex quo hæresin Eutichianam profitentur, cujus errore se ab Ecclesia Romana separant, sacra sua, lingua Chaldaicâ peragunt, Euangelium primum Chaldaicè, dein Arabice dicunt. Sacerdote cantante, pax vobis, tunc qui illos inter, natu minimus est, circumit, & manus illorum qui sacris intersunt contingit.

Hi Patriarcham Alexandrinum pro capite agnoscunt, & fidem Præsbyteri Joannis sequuntur. Vetus Ægyptiorum Regimen, statumque Regiminis usque ad tempora Romanorum, (ubi Ægyptus in Provinciam redacta est) tum vero post tempora Romanorum qui fusius cognoscere desiderat vid. Les estats, in descriptione Africæ p. 1265. 1271 1274.

JUDICIUM POLITICUM. DE POTENTIA TURCICI IMPERATORIS EX ORATIONE PHILIPPI CALLIMACHI.

TRia sunt secundum quæ potentia Imperii alicujus judicari solet: Armorum, atque hominum multitudo, divitiæ, res gestæ.

Ac sane quanquam in Asiæ illis diffusis locis, Græcis & Latinis

Latinis ſcriptoribus pariter celebratis, quæ Turco nunc parent; tot florentiſſima olim Regna ſteterint, multitudine hominum, & frequentia Urbium celeberrima, hodie tamen ibi nulli priſci indigenæ ac cultores inveniuntur, ſed Natio Turcica ubique diſperſa, numero ſane pro tanto Imperio minus valida. Nec multum diſpar eſt ab Aſiæ ſolitudine. Status Regionum, quæ Chriſtianis ademptæ ſunt, in quibus aliquot Tranſlatitii ex Aſia Turcæ, pauci Græci, Bulgari, Servi, Epyrotæ omnes fere agriculturæ intenti & in occaſionem excutiendi jugi parati. Quod divitias attinet, ſi (quod verum eſt) illæ, in hominibus tributa & vectigalia pendentibus conſiſtant, pro explorato haberi debet, cum tanta pro conditione Imperii hominum ſit raritas, vectigalia etiam minora fore. Et quanquam tot Nationum prædas quondam convectarint, quibus immenſas ſibi cumulaverant opes, illæ tamen continuis bellis, illiſque cum Venetis in hæc uſque tempora graviſſimis protractis, ut plurimum infelici marte exhauſtæ ſunt, adeo ut illam ſua mole laborantem, rerumque vacuam Imperii Turcici machinam concordes Chriſtiani Principes facilius eſſent everſuri. Plura in eandem materiam apud dictum vid. auctorem. De duratione Imperii Otomannici, multa magni Viri diſſeruerunt, quæ ſane, vel ideo diu diuturna amplius eſſe nequeat, quod Tyrannica ſeveritate & non clementia ſubditi Imperii Turcici regantur. Ideo Imperium Otomannicum apud Bocalinum (in capit. quo errores Imperiorum examinantur) Europæ Principes falſe ridet, quod clementia & manſuetudine ſubditos ſuos tractent, ſibique barbarum & tyrannicum regendi morem exprobrent, cum per illam manſuetudinem à ſubditis ſuis indigniſſima quæque ferre cogantur. Verum teſte Polyb. lib. VI. *Ille Reſpub. ſtatus optabilis & firmus eſt, in quo & privatim ſancte innoxieque vivitur, & publice juſtitia & clementia vigent,*

DESCRIPTIO PERSIÆ.
MORES PERSARUM VETERES.

Mos erat Priſcorum Perſarum, ut ſua palatia in altis montibus ædificarent, in quibus theſauros & pecuniam ex tributo ſubditorum perceptam ſervabant.

Culibet plures ducere uxores permissum erat, aliasque concubinas etiam. Præmia viris dabantur, qui plurimos generassent filios, qui non nisi quinque annos nati, in parentum suorum conspectum adducebantur. Intentio hujus legis hæc erat, ut interea liberi diem suum obirent, parentes illorum nullam haberent tristitiæ materiam, quod illo non cognoverint. Adulti vere nuptias celebrare solebant,

Juventus Persarum, à quinto anno ad 24 usque, equitare & arcum tendere & præsertim vera loqui discebat. Rectores Juventutis omnium erant sapientissimi, sobrii, continentes. Pedestre iter aliquot stadiorum, per nives, arenas, & rivos conficere, continuis quandoque laboribus fatigari, juventus tenebatur.

Mane terram & hortos colebant, à meridie piscationibus, & venationibus sese occupabant, ubi prædas, sagittis consequebantur. A. 20. anno ad 50. usque, studia sectabantur, foris litibus & mercaturæ studiis non distinebantur: De mane consilia inire, de illis vero non nisi perbene poti concludere soliti, existimantes, mulius ex calido cerebro destinationes rerum profluere.

Potiores fortunæ conditione, sibi obviam facti oscula dabant, inferiores, potentioribus magnam præstabant reverentiam. Demortuos, cera unguebant, magorum cadavera, canis dilaceranda relinquentes.

Detestandam servabant more gentis consuetudinem, ut filii cum parentibus amore jungerentur.

In conspectu Regis sputum emittere, nefas ducebant, in aliquo ære esse, vilem valde rem existamantes. Cælum ipsis pro jove colebatur, sicut & sol, cum luna, venere, igne, terra, aqua, vento, nullis tamen in usum sacrificiorum altaribus vel templis extructis. Aquis magnum habebant honorem, igitur in illas spuere, mingere, mortuorum cadavera projicere, sub capitali pœna interdictum erat.

Qui Regi erat inobediens, postquam capite esset & brachiis viciatus, inhumatus in campum projiciebatur. Inter illos, Parthi pro animosis & valde fortibus habiti sunt, & priusquam divitiæ ipsis superbiam persuasissent, rustico incedebant more.

Quantum ad armorum exercitia, militem non ex liberis subditis, sed mancipiis suis conducebant. Qua de se, nemini

mini permissum erat de servo liberum facere, igitur illos multo complectebantur amore, & cum cura fovebant, quos illorum proprii liberi, in bellicis exercitiis exercebant, arcum tendere, equum tractare, &c. docebant. Auri & argenti usus tam vilis erat populo, ut illo non nisi ad vestium ornatum uterentur.

Quidam Autorum scribunt, quod illi, qui liberis erant destituti, amicis suis conjugum suarum copiam facerent, ut illorum ope patres fierent.

Religionis Deorumque curam curatius observabant, contra superbi, seditiosi, fraudulenti, opinionum sectatores, in negotiis admodum erant secreti, in verbis pauci, & potius metu pœnæ, quam respectu reverentiæ Magistratibus suis obsequia præstabant.

Medi molles & effœminati semper sunt judicati, egregii tamen equites, & qui arcum optime tendere noverant. Regi plurimus uxorum numerus, subditis, non nisi septem, permissus erat. Fœminæ dedecori vertebatur, si quæ se unius solum mariti uxorem diceret, igitur quælibet ad minimum 4. pro maritis agnoscebat.

In ineundis pactis, sanguinem more reliquorum Græcorum effundebant: cibus illorum ex radicibus maximam partem erat, nec alias feras nisi domesticas in quotidianum pastum mactabant. Assyrii olim duas habebant tunicas, quarum una erat promissior, altera brevior. In publicum prodituri, sceptrum manu gerebant, ornatu de cætero conspicui.

Virgines Nobiles quotannis in publicum vehebantur forum, & publicâ præconis voce vendebantur. Præmittebant vero pulchriores. Illis vero quas elegans non commendabat forma, pecunia, procos conciliabat. Mandatum erat publice, ut cum quis in morbum incidisset, consilium ab illo peteret, qui ex eodem morbo laborasset, teneretur que ab ipso consilium sanandi morbi sequi. Atque hoc in publica erat consuetudine, priusquam medicinæ cognitio invaluisset.

Cadavera hominum melle ungebantur, illorumque funera more Ægyptiorum celebrabantur.

Assyrii nunquam matrimonialis thori inibant consuetudinem, nisi prius frigida loti,

In honorem Veneris, quædam Virgines cum peregrino amorem colebant, in quem uſum, catervatim in templa coronis aliiſque ornamentis elegantes ibant. Tum proci expoſitam pudicitiam placentium ſibi pecunia emebant. Ex his inhoneſtis amoribus collecta pecunia, in commoda templorum ſervabatur. Strabo de aliis teſtatur, quod ſuo tempore 70. annorum Senes morti dabantur, ex levi ſane cauſa, cujus proximi conſanguinei dein cadaver comedebant. Vetulas ſuffocare ſolebant. Qui nondum ſeptuageſimum annum egreſſus erat, non manducabatur quidem, ſed terrâ obruebatur.

MORES HUJUS TEMPORIS.

HOdierni Perſarum mores maxime mites & grati ſunt, inter illos qui ultimas mundi oras incolunt. Commendantur præſertim à liberalitate, nec adeo barbari, quam Indi & Scythæ ſunt. Verum, multa præditi ſunt affabilitate, contemptui alios non habentes, ſed bona politica regendi ratione ſecuri.

Plurimi illorum reperiuntur, qui in arte Medica & Aſtrologia, ut & Poëſi valde excellunt, ut cum admiratione loquantur. In mercatura exercenda pariter ſunt ſeduli, artium mechanicarum ſtudioſi. Fratres cum ſororibus, aliique proximæ agnationis mutuam inter ſe fovent amicitam. Nobilitati magnus apud illos habetur honor, contrarium Turci faciunt, imagines familiarum nihili æſtimantes.

Multi apud illos reperiuntur Illuſtres, divitiiſque clari. Humanitate inſigni præditi ſunt, potiſſimum erga peregrinos, quibus omnem benevolentiam & humanitatis ſtudia probant. Has vero illorum virtutes vitium ſuſpicionis inquinat. Hac de cauſa mulieres illorum, ſe peregrinis tuto nequaquam poſſunt monſtrare, licet in reliquis multa fruantur libertate, quæ Turcicis mulieribus nulla eſt, quod inſtar mancipiorum vivant. Perſarum fœminas eximia formæ venuſtas commendat, cui adhuc elegantior accedit ornatus, adeo, ut pulchriores alibi vix reperiri eſt.

Hæc autem Perſarum indoles eſt, ut affectibus ſuis nimium indulgeant, & omnis generis voluptatibus vacent, amoris oblectamenta, & ſceleſti puerilis, inter præcipua habentes.

Habitus

Habitus illorum magnificus est, gemmis intertextus gratis perfusus odoribus. Lingua Persica, quod grata & dulcis est, etiam in multis aulis usu frequens reperitur. Ab illo vero tempore, quo Mahometi hæresin receperunt, Arabicam linguam loquuntur.

RELIGIO.

POST obitum Mahometi, auctoris sceleratæ & per orientem diffusæ hæresis, Alii, Ababequer, Omar, & Osman se invicem unus præ alio pro illius vero jactant successore. Ex hoc certamine natæ sunt quatuor principales sectæ.

Alii auctor illius fuit, quam vocant Imemiam, quam Persæ amplexi sunt, non secus ac Indiani & plurimi Arabum & Africanorum.

Persæ, inter alias Orientales nationes suâ conspicui sunt Religione, Rex Persarum Ismael Sophi, suam ab Aliis deducens originem, ipsi magnam attulit auctoritatem.

Reperiuntur etiam in Imperio Sophii quidem Judæi, quorum prædecessores in Assyria fuerunt.

In Corosa provincia Persiæ illa secta tenaciter observatur, quæ in Græcia olim fuit condemnata.

Nestoriani etiam ibi suas habent sedes, nec non inter Armenios Christiani, qui metu Turcicorum armorum eo se omnes contulerunt.

Cæterum, Persæ (ut testatur Olearius) unum tantum credunt Deum, qui cœlum & terram creavit, Mysterium vero trium in Deo personarum non credunt. Salvatorem Nostrum magnum Prophetam, verum Deum esse negant.

Porro etiam credunt omnes Angelos & Diabolos corpora habere, nam Alii qui Persis sanctissimus habetur, dicitur aliquando Diabolum occidisse. Hanc adhuc tuentur opinionem Angelos labi, Diabolos resipiscere posse. Illorum diem Dominicam, Veneris die Religiose colunt. Ut à Judæis & Christianis sacrorum administratione divisi essent. Nullas habent Conciones, sed preces tantum peragunt. Priusquam templa ingrediuntur, primum corpora lavant, tum versus meridiem procumbunt. Quia nullis

utuntur campanis, tenentur quidam in Templi summitate stare, populumque altâ voce ad Sacra vocare.

Alii pro sancto & divino Viro habent, contra vero exe-crantur *Ababeker* cum omnibus suis asseclis. Fides illorum Mahometana est, & cum Turcis Alcoranum pro suo agno-scunt. Cum vero Alcoranus multis in locis difficilior sit in-tellectu, duos habent, qui illum interpretantur. Unus est *Tzafarstaduck* assecla *Alii*, alter *Hanisse*, discipulus *Alii* creditur. Persæ interpretationem *Tzapars*, & Turcæ, *Hanife* sequuntur, disputant etiam, invicem quis potior *Mahumedis*, potuisset esse successor. Præter *Mahumedem* XII. *Imamen*, pro magnis habent Prophetis. Horum nomina sunt: *Alii* primus, *Hassan*, *Hossein*, *Se nel*, *Abedni*, *Mahumed*, *Kakur*, *Tzafar*, *Saduk*, *Masai*, *Kasum*, *Risa*, *Mahum*, *Taggi*, *Alii*, *Naggi*, *Askeri*, *Mehedi* ulti-mum, multas non solum ducere uxores, verum etiam con-cubinas Persarum Religio permittit.

REGIMEN.

PErsarum Regimen magis politicum est, atque reliquo-rum Mahometistarum, & quod potentia Regalis, ad meliorem regulam politicam exacta sit, quam in aliis hujus sectæ addictis Regionibus. In Reliquis Regnis, Reges No-biles exterminant, mancipiorum contenti servitio. Fratres è medio auferunt, vel oculis privant. Contra Reges Persa-rum, humaniter fratres tractant. Nobilitatem magni faciunt, & subditos cum clementia habent, qui tamen magnis mu-neribus Regem, illiusque ministros semper placare tenentur, si quos negotiorum suorum sperant successus.

Qui ministri in aula Regis sunt, ex enumeratione Am-plissimi Viri Olearii in Historica Persiæ relatione vo-cantur.

Primarius *Eahtemad Dowlet*, sive Regni Cancellarius à Regis secretis & consiliis. Huic totius Regni cura commissa est, ideoque titulo Pro Regis gaudet & pro libitu de rebus disponit.

2. *Kurtzibachi* caput est supra X. vel 12000. militum, pila & arcum gerentium, qui passim per provincias habitant, libereque vivunt, & ubi in castra eunt, sub illius Imperio esse tenentur.

3. Mehetery

3. *Meheter*, sive à cubiculo, qui præsens Regi in omnibus conventibus esse debet tam die, quam nocte, ideo in ædibus concubinarum excubare semper solet. Majorisque auctoritatis illius apud Regem sermo est, quam ipsius Cancellarii.

4. *Wakenais*, Consiliarius Cameræ vel à Secretis, qui Regias scribit literas, tum publica per universum Regnum Regis nomine mandata. Hujus officium etiam est, reditus & impensas Regni notare, in quem usum ipsi 40. Scribæ suas præstant operas.

5. *Diwanbeki*, supremus Regionis judex, qui in judiciis ad mortem damnatos, vita exuit. Ipsi in judiciis *Seder*, & *Kasi*. Ictorum nomine adsistunt.

6. *Kulagasi*, supremus ministrorum Rector est, quorum octo millia numerantur.

7. *Eischikagasi Baschi*, magnus Mareschallus, qui supremus est supra 40. *Eischikagasi*, & alios *Imamculi Sulthan*. Hi in diversis habitant locis, & quolibet medio anno in aula præsentes esse debent. Hi excubias portarum habent.

8. *Jesaul Sohbet*, peregrinorum Mareschall, qui illos excipit.

9. *Hasir* aulæ præfectus, omnium illorum curam gerit, quæ ad culinam spectant.

10. *Tuschonal*, culinæ præpositus, & Regiæ mensæ provisor.

11. *Dawatter* Secretarius, qui Sigillum, chartam, atramentum aliaque Regi ministrat.

12. *Myrachurbaschi*, supremus stabuli Præfectus.

13. *Myrischkar* supremus Venationis magister.

14. *Sekbahnbasci*, supremus Venationis super Canes præfectus.

15. *Jesaulkor*, Regis Mareschallus qui Regi viam parat.

16. *Suffretzii*, qui Regi cibum ad mensam scindit & ministrat.

17. *Abdar*, qui aquam Regi ad lavandas manus porrigit.

18. *Chasinedar*, Thesauro præpositus.

19. *Ambardar*, Annonæ præfectus.

20. *Jesaul Neser*, qui Regios servat calceos.

21. *Mehemander*, qui peregrinis Legatis, quam diu in Regione sunt, adesse, illisque servitia præstare tenentur.

MINORIS CONDITIONIS MINISTRI SUNT.

1. *Kischikizibache*, Vigilum præfectus.
2. *Tzabedar*, magister artis equestris.
3. *Tzartzi*, præco Regiorum mandatorum.
4. *Shelaudarbaschi*, servis præpositus qui equorum curam gerunt.
5. *Kitabdar*, Bibliothecæ præfectus.
6. *Meamer*, Architecturæ regiorum palatiorum præpositus.
7. *Mostof*, Aulæ Scriba, qui alios sub se habet ministros.
8. *Seraider*. ædium præfectus.
9. *Klitar*, clavium curam gerens.
10. *Muschrif*, Scriba Rationum.
11. *Scherbedar*, bellariorum administrator.
12. *Canati*, pistor Sachari.
13. *Omatzdar*, qui Regios pueros, aliosque ministros tendere arcum docet.

DIVITIÆ.

PErsiam, sericum incredibili abundantia confectum ditat. Hoc non solum incolis, verum etiam multis peregrinis Nationibus, satisfacit. Adhæc in Persia mercatura unionum, & pretiosorum lapidum celebris est, quibus commoditas maris navigabilis accedit.

Bactrianorum Ditio, metallorum & pretiosorum lapidum ferax est. Ut smaragdi, chrysolitis, hyacinthi, ex quibus incolæ magnas consequuntur divitias. Qui divitias Persici Monarchæ scrutati sunt, in uno earum non acquiescunt calculo. Siquidem nonnulli ipsi tres milliones, alii quinque annumerant. Non videtur tamen verisimile, Regem magnas possidere divitias ex his quidem duabus rationibus. Prima est, quod Tammas Sophii publice mandarit, ne tributum ab illis amplius exigeretur, qui Regionem vel ingrederentur,

derentur, vel etiam ab illa discederent. Illud tributum ad 90. millia *Tomans*, hoc est ad millionem & 800. millia coronatorum ascendit. Altera ratio est, quod omnes Persiæ status in VII. provincias sint divisi. *Ispaan* reddit 700000. coronatorum. *Syras* etiam tantum: Ex decimis fructuum quos terra producit maximi colliguntur reditus, tum vero ex minis & tabernis. Equidem illi, qui tabernas aliquas collocare volunt, certum Regi tributum quotannis pendere tenentur. Ex donis quoque non parvi colliguntur thesauri, non secus ac ex aliis bonorum confiscationibus.

VIRES.

VIres hujus Regni, magis in robore suo, quam multitudine hominum consistunt. Triplicis ordinis ibi sunt milites. Primum Rex continuo stipendiis sustentat, alter est illorum, qui Timarioti vocantur, & in equestri sunt militia, illis assignatæ terræ, loco stipendii sunt, peditatus in minori est abundantia, etiam maritimis Persæ minime pollent viribus. Tertius ordo est peregrinorum, pro nummis ex Tartaria conductorum. Armorum rerumq; ad militiam spectantium nullam fere norunt præparationem, quanquam metallis illorum Regio abundet, ideo nec obsidere Urbes, ne vallum struere aut quicquam horum simile facere norunt, Vires suas in equitatu numeroso ponentes. Ad ignorantiam artis militaris aliud discordiæ inter subditos accedit malum, quod ex duobus fontibus promanare videtur, primus est nimius Imperantis fastus, alter, itinera minus expedita, & fluvia navigiis impervia.

Siquidem omnes fluvii in mare Caspium se diffundentes, mediam velut Regionem siccam relinquunt. Deserta adhæc loca, plurimique montes, Regionem ab invicem separantes, illam non dissimilem Hispaniæ præstant.

Quantum ad numerum equitum, quem Rex in castra expedire potest, observatum est in bellis, quæ inter Ismaelem & Selimum, & eundem Ismaelem & Solimannum intercesserunt, quod ultra 30000. equitum producere potuerit, leviter tamen armata, & quæ minus terrere possent. Illi, qui aliquas habent opes, eadem cum nobis utuntur armatura, reliquis arcus, & telum sufficiunt. Quod vero

vero Sophi tantam jacturam, ut plurimum in bellis patiatur, culpa eo sita est, quod nimium peditatui suo fidat, nullum pedestre robur vel etiam munitiones locorum curans. Plura de institutis, moribus, rebusque gestis Persarum scire cupientes remittimus ad Petrum Bizarum Sentinatem. Henric. Porsium. Philipp. Callimachum Jacob. Geuderum. Joseph. Barbar. & Ambros. Contaren. Joan. Thom. Minadoum & alios.

SERIES REGUM PERSIÆ. EX DESCRIPTIONE TAXEIRÆ.

Kajumarras, pro prudente, animoso, & liberali benignoque habitus, electus est Rex: cujus pedes subditi in signum subjectionis osculo exceperunt.

Fuit filius Aram filii Semi, filii Noë, quem Persæ vocant secundum *Adamum*. Habuit Filium. *Nacek* *Kajumarras*, qui à Sicariis interfectus est.

Ouxangh Rex Persiæ, sibi traditum Imperium bene rexit, habuit filium dictum Tamures, lapide est occisus cum 50. annos imperasset.

Tamures Diuband Rex Persiæ, qui voluit ligare Diabolum, hic populo remissionem tributorum fecit. Mortuus est in *Uzbek* in civitate *Balk* cum 30. annos imperasset.

Jambxed Rex Persiæ, secundum alios filius Tamures, secundum alios consobrinus ejus, homo magnâ prudentia præditus, & valde animosus. Granaria constituit & vinum in Persia invenit.

Zoachk Tyrannus Persiæ, dum quæreret *Frayhdum* filium *Jambxed*, quem mater secretum tenebat, occiditur à *Kaoah*.

Frayhdun factus Rex Persiæ, honorat & muneribus afficit *Kaoah* ductâ uxore filios suscepit, qui inter se bella gesserunt.

Fuit *Frayhdun* bonus Rex, sapiens, & amicus bonorum valde animosus & liberalis.

Manucher Rex Persiæ.
Naudar Rex Persiæ.
Bazab Rex Persiæ.
Kaykobad Rex Persiæ.
Kaykaus Rex Persiæ.

Kaykozrras

Kaykozrrao Rex Persiæ.
Lorasph Rex Persiæ.
Gustasph Rex Persiæ.
Bahamandaraz Rex Persiæ.
Darab Kebar Rex Persiæ.
Darab Sequer vel *Kuchek*.
Ascandar vel *Alexander*.
Inter regnum Persiæ.
Xapur Rex Persiæ.
Ardxir Baba Khon Rex Persiæ.
Xapur zabel ketaf Rex Persiæ.
Baharon Kermonxa Rex Persiæ.
Yazdgerd, Rex Persiæ.
Baharon Gur Rex Persiæ.
Yazdgerd Rex Persiæ.
Hormoz Rex Persiæ.
Pheruz Rex Persiæ.
Belax Rex Persiæ.
Kobad, Rex Persiæ.
Kesere Anuxiron Rex Persiæ.
Hormoz, Rex Persiæ.
Khozrrao Paruez Rex Persiæ.
Kobad Xypuyhe Rex Persiæ.
Ardxir Xyruyhe Rex Persiæ.
Xarear Tyrannus Rex Persiæ.
Joon Xir Rex Persiæ.
Turon Dekt Regina Persiæ.
Jasancedab Rex Persiæ.
Azarmii Dokt Regina Persiæ.
Kesere filius *Jasancedah* Rex Persiæ.
Ferrogzad Rex Persiæ.

Yazdgard, ultimus Rex Persiæ in illa prima parte.
Postea Arabes Persiam invaserunt.

Mahumed, vulgo dictus Mahoma postmodum X. annos imperavit cui mortuo, post multas turbas & certamina successit.

Abubakar, cognomento *Kalefalis*, quod nomen primarium aliquem notat Virum, quo etiam omnes ejus successores dein usi sunt.

Homar secundus *Kalifach* Persiæ.

Osman

Osman tertius *Kalifah* Persiæ.
Morts Alii quartus *Kalifah* Persiæ.
Acem quintus *Kalifah* Persiæ.
Mauvya sextus *Kalifah* & Dominus Persiæ, anno salutis 662.
Yhezid septimus *Kalifah* & Dominus Persiæ, anno salut. 682.
Mauvja factus *Kalifah*. 8. & loco depositus, anno sal. 685.
Marwan nonus *Kalifah*, qui Arabes superavit, an. sal. 686.
Abdel Malek decimus *Kalifah*, anno salutis 703.
Oelijd undecimus *Kalifah*, qui per Persiam suum ampliavit Imperium, anno salut. 716.
Soleymam duodecimus *Kalifah*.
Hamar Tertius decimus *Kalifah*, anno salut. 720.
Yhezid 2. quartus decimus *Kalifah*, anno salut. 724.
Oxon quintus decimus *Kalifah* & Persiæ Dominus, anno sal. 773.
Oelid 2. sextus & decimus *Kalifah* & Persiæ Dominus.
Thezhid 3. & septimus decimus *Kalifah* & Persiæ Domin.
Ebrahem Octavus & decimus *Kalifah*.
Marwan secundus, nonus & decimus *Kalifah*, anno salut. 751.
Safah Califah Vigesimus, anno salut. 754.
Abu Jafar Kalifah vigesimus primus, anno salut 763.
Mahadij, Bila Kalifah 22. anno salut. 777.
Eladij Bila Musa ben Mahadi 23. *Kalifah*, anno salut. 787.
Arraxid Bila Harun Kalifah quartus & vigesimus, anno salut. 804.
Mahamed Amin Kalifah 25.
Mahamun Ben Arun Kalifah 26. anno salut. 821.
Abu ezach Matacon Kalefah 27. anno salut 829.
VVacek Kalifah 28. anno salut. 838.
Almoto VVakel Bila Jafar Kalifah 29. anno salut. 850.
Mentacer Bila Kalefah trigesimus.
Abul Abas Hamed Kalifah, 31. anno salut. 860.
Mosta Hhin Kalifah 32.
Almatez Bila Kalifah 33. anno salut. 886.
Motadij Bila Kalifah 34.
Almat Hamet Bila Kalifah 35. anno salut. 868.
Matazed Bila Hamed Kalifah 36. anno salut. 898. &c.

Moktafii

Moktafii Bila Kalifah 37. anno salut. 907.
Moktader Bila Kalifah 38. anno salut. 909.
Jafart ben Matazed Kalifah 39. anno salut. 926.
Kaher Bila Mahamed Kalifah 40. anno salut. 935.
Razij Bila Mahamed Kalifah 41. anno salut. 939.
Moktafij Bila Ebrahem Kalifah 42. anno salut. 943.
Mostachfii Abdela Kalifah 43. anno salut. 944.
Motyah Bila Kalifah 44. anno salut. 949.
Tayaha Abdel Carim Kalifah 45. anno salut. 979.
Kader Bila Hamed Kalifah 46. anno 1030.
Kahem vel *Alkahem Kalifah* 47. anno salut. 1034.
Almocktadij Bila Kalifah 48.
Almostazer Bila Kalifah 49. anno salut. 1119.
Almostrarxed Bila Fazele Kalifah 50. anno salut. 1136.
Raxet Bila Kalifah 50. anno salut. 1139.
Almoktafij Bila Kalifah 52. anno salut. 1161.
Almostanget Bila Issuf Kalifah 53. anno salut. 1119.
Almostanzy benur elah Acon Kalifah 54. anno salut. 1180.
Nacer, vel *Nacete Ladin Kalifah* 55. anno salut. 1226.
Alzaher, vel *Altaher Bila Mahemed Kalifah* 56. anno salut. 1227.
Almostancer Bila Mansur Kalifah 57. anno salut. 1244.
Almostacem Bila Abdula Kalifah 58. anno salut. 1258.

Sequuntur nomina Tartarorum & Mogolorum, qui in Persia Imperium tenerunt.

Chinguyskan filius *Sukijh Padur.*
Oktaykahon, filius *Chinguyskan.*
Gayukham filius *Oktay kahon.*
Manchukahon filius *Tulykan.*
Vlahkukan, Germano successit.
Haybkaykhan filius *Vlahkukhan.*
Hamedkhan, antea dictus *Nicudar Oglan.*
Argonkhon filius *Hahkaykhon.*
Badukhan filius *Turgahe*, filius *Turgahe*, filius *Vlahkukhan.*
Cazun filius *Argon* filius *Habkaykhan.*
Alyaptu dictus *Sulton Mahamed Argon.*
Sultan Abusayd Bahederkhon filius *Alyaptu.*
Teymurlangh filius *Bujankan.*
Mirzahxarok filius *Teymur.*
Ologhbek qui in vita patris sui *Mirxarrok* terris *Turkestam* præfuit.

Mirzah

Mirzah Abdelatife.
Mirzah Abdula frater *Abdelatife.*
Mirzah Sulton Abusayd filius *Mahamed.*
Mirzah Sulton Hamed filius *Abusayd.*
Mirzah Pabor consobrinus *Hamed.*
Mirzah Sultan Ocem filius *Mansur.*
Bahadi, o pedy Amazon, & Musafar Mirzah.
Miromxa filius *Teymurlangh.*
Mirzah Abubaker Germanus *Homar.*

Hic quædam restant aliæ relationes de illis, qui ex diversis familiis orti in Persia regnarunt. Illæ leguntur apud Hispanum Pedro Teixeira lib. 11. 56. 57. 58. &c. de la Relacion de Los Royes de Persia.

TABULA REGUM PERSIÆ, JUNCTIS ANNIS REGIMINIS.

		Regnavit annos	Menses
	Kayumarras,	40	0
	Syamek	0	
	Ouxangh	50	0
	Thamures	30	0
	Jambxed	0	0
Abraham	*Zoahk*	0	0
	Fraydhun	0	0
Moyses	*Manucher*	120	0
	Naudar	7	0
	Afraciab	12	0
	Zaab vel *Bazab*	5	0
Salomon	*Kay Kobad*	100	0
	Kay Kaus	150	0
	Kay Khozrao	60	0
	Loraspb vel *Loraseph*	120	0
	Gustasp	120	
	Bahaman daras dast	0	0
	Ardxir	112	0
	Homay mulier	30	0
	Darab	12	0
	Schander vel *Aschander*	14	0
	Inter Regnum.	72	0
	Xapur	60	0
	Ardxir Babakhon	50	0

At-

Atque hi omnes Regimen in Persia habuerunt quod quidam Reges esse volunt.

Xapur Zabel Ketaf	0		
Ardxijr Farzand Hormax	0		
Xapur	60		
Baharon Kermon Xá	15		
Yazd Gerd	22		
Keseré Khozrrao	0		
Baharon Cur	0		
Narsij vel *Narsa*	0		
Baharon Gur	0		
Narsij vel *Narsa*			
Baharon Cur	23		
Yazd Gerd	0		
Narsij	0		
Jazd Gerd	21	0	
Hormoz Farzand	1	0	
Feruz,	6	0	
Sufara,	0	0	
Feraz,	6	0	
Sufara,	0	6	
Feruz,	26		
Belax,	5	0	
Jamasp,			
Kobad,	43	0	
Keserè Anuxiron vel *Nauxirvan*,	48	0	6
Hormoz,	12	0	0
Baharon Chubij,		0	0
Khozrrao Paruez,	38	0	0
Kohad Xyruyhe,	0	8	0
Ardxir Xyruyhe,	0	2	0
Xarear,	1	0	0
Joon Xyr,	1	0	0
Turon dokt Regina,	1	4	0
Jacanceda,	0	0	6
Azarmij dokt Regina,	0	6	0
Keseré,	1	0	0
Ferreghzad,	0	1	0
Yazd Gerd,	20	0	0

SEQUUNTUR DICTI KALEFAS DE BAGADAD QUI IN PERSIA IMPERARUNT AB ARABUM IN ILLAM INGRESSU.

Homar,	1	0	0
Osman vel Otman,	11	6	0
Morts Alij,	4	6	0
Acen:	0	6	0

EX STIRPE HUMYA.

Mawya,	20	0	0
Yezid,	3	0	0
Mawya 2.	0	1	10
Marwan,	1	0	0
Abdel Malek,	21	1	0
Oelijd,	9	8	0
Soleyman,	2	6	0
Homar vel Homer	2	5	0
Yezid 2.	4	8	0
Oxon,	19	8	0
Oeleid,	1	2	0
Yezijd 3.	0	6	0
Ebrahem,	0	2	0
Marwan 2.	5	0	0

EX STIRPE EBEN ABAS.

Safa,	4	9	0
Abu Iafar,	23	0	0
Mahadij Bila,	10	1	0
Eladij bila Harum,	23	0	0
Mahamed Amin,	4	7	0
Mahamun,	12	7	0
Abu Ezach Matacon.	8	0	0
VVacek,	5	9	0
Almotowakal bila Iafar,	12	0	0
Montacer,	0	6	0
Abul Abas Hamed,	5	9	0

Vacancia

Vacançia del Calefado,	0		0
Moftahbin,	1	4	0
Almatez bila,	3	6	0
Motadij bila,	0	11	0
Almat. Hamed Bilahamed,	9	9	0
Mokafij bilan,	4	0	0
Moktader bila,	7	0	0
Iafar,	20	0	0
Kaherbila Mahamed,	1	6	0
Razij bila Mahamed,	4	0	0
Moktafij bila Ebrahenz.	4	0	0
Moftachfij Abdala,	4	4	0
Mutya bila Fazele,	29	6	0
Tahya Abel Karim,	17	2	0
Kader Bila Hamed,	41	4	0
Kahem vel *Alkahem Beamaryla Abu Jafar Abdula,*	44	4	0
Almoktadij bila,	19	5	0
Almoftazer bila,	15	6	0
Almoftaxerd bila fazele,	17	2	0
Raxet bila,	2	0	0
Almoktafii bila 3.	24	0	0
Almoftanger bila Iffuf,	11	8	0
Almoftan Zy benur Elah Acen,	9	0	0
Nacer vel *Nacere ladinla*	47	0	0
Alzaher, vel *Altaherbila Mahamed,*	0	9	0
Almoftancer bila Manfur,	17	0	0
Almoftacem bila Abdula,	15	7	0

MOGOLI VEL TARTARI QUI IN PERSIA IMPERARUNT. DESCENDENTES à CHINGUYSKAN.

Chinguyskha,	1	0	0
Otkay Khaon,	13	0	0
Gayuk Khaon,	1	0	0
Manchu Khaon,	13	0	0
Vlaku Khaon,	6	0	0
Haybkay Khaon,	17	0	0

Hamed Khan, vel *Nicudar Oglan*,	2	2	0
Argon Khan,	3	0	0
Baidu Khan,	1	0	0
Gazur Khan,	8	9	0
Aliaptu Khan, qui postea dictus est. *Sultan Hamed*,	12	9	0
Sulton Abu Sayd Bahader Khan.	19	0	0

MOGOLI VEL TARTARI DESCENDENTES DE TEYMURLANGH QUI IN PERSIA REGNARUNT.

	Theymurlangh,	36	0	0
	Mirzah Xarrok,	43	0	0
	Ologhbek,	2	0	0
	Mirzah Abdelatife,	0	6	0
	Mirzah Abdula,	1	0	0
	Mirzah Sulton Abusayd,	18	0	0
Maurenahar,	*Mirzah Sulton*	28	0	0
Maurevach,	*Hamed*,	38	0	0
Maurenahar,	*Mirzah Babor*,	2	0	0
Karason,	*Mirzah Haydigar*,	38	4	0
Karason,	*Mirzah Sulton Ocen*, *Bahadij* vel *Pedij*,	1	0	
	Azamo & Muzafa Mijrzah fratres juncti.			
	Myro Xa,			
	Mirzah Abubakar,			

TURCOMANNI EX STIRPE KARA KUYONLU QUI IN PERSIA IMPERARUNT.

Kara Issuff,	14	0	0
Amir Scandar,	16	0	0
Joon Xa,	32	0	0
Acen Alii.	1	0	0

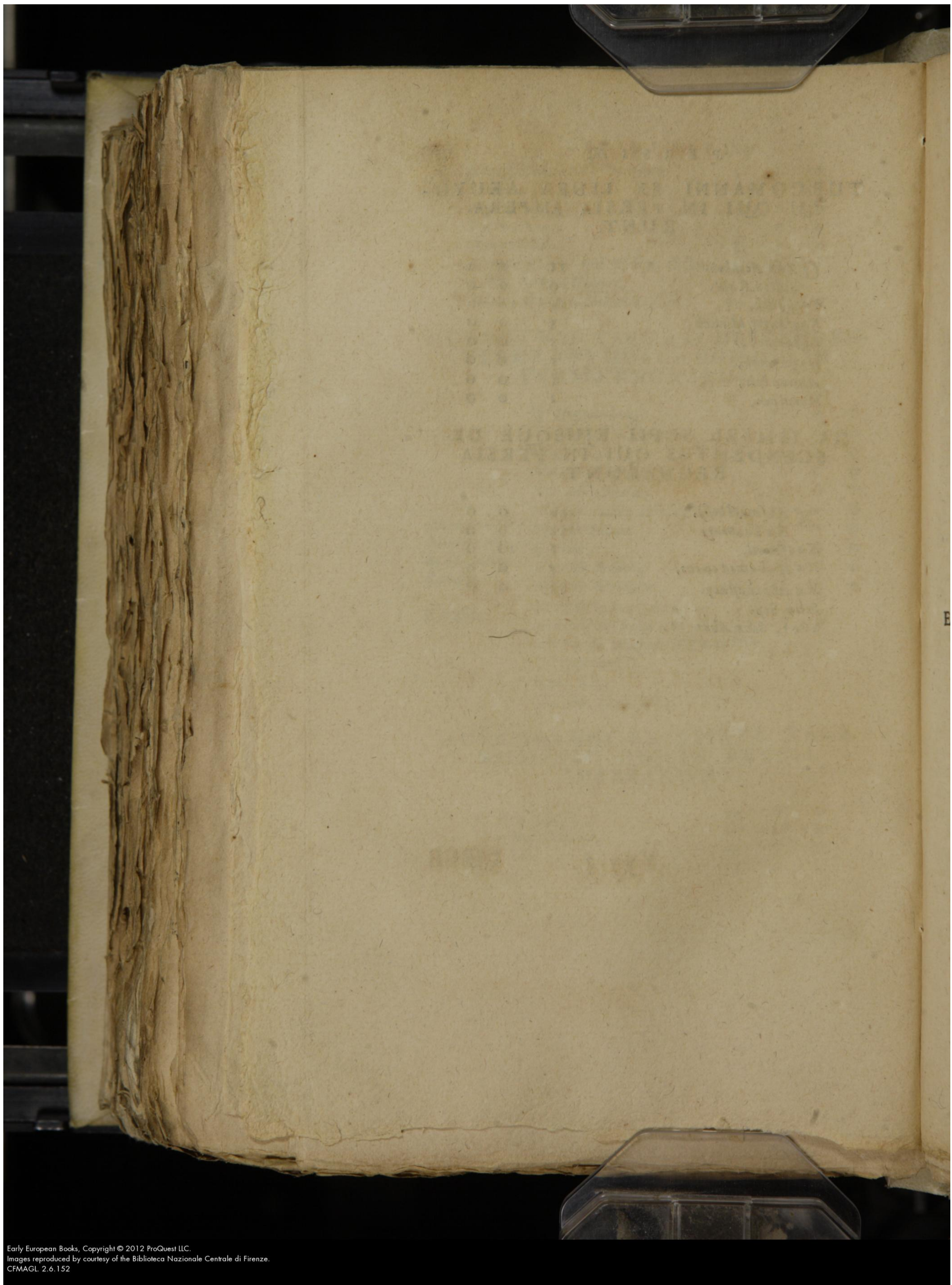
TUR-

TURCOMANNI EX LINEA AKUYOLU QUI IN PERSIA IMPERARUNT.

OZun Acenbek,	11	0	0
Sulton Kalil,	0	6	0
Yacub bek,	12	10	0
Baysanger Mirzah,	1	0	0
Rostambek,	5	0	0
Hagmedbek,	1	0	0
Alwan bek,	1	0	0
Morodbek,	1	0	0

XA ISMAEL SOFII EJUSQUE DESCENDENTES QUI IN PERSIA REGNARUNT.

XA Ismael Sofij,	20	0	0
Xa Thamas,	53	0	0
Xa Ismael,	1	10	0
Xa Mahamed cœcus,	7	0	0
Xa Abashastaoy.	53	0	0
Scha Sefi.			
1641. *Scha Abas.* II.			

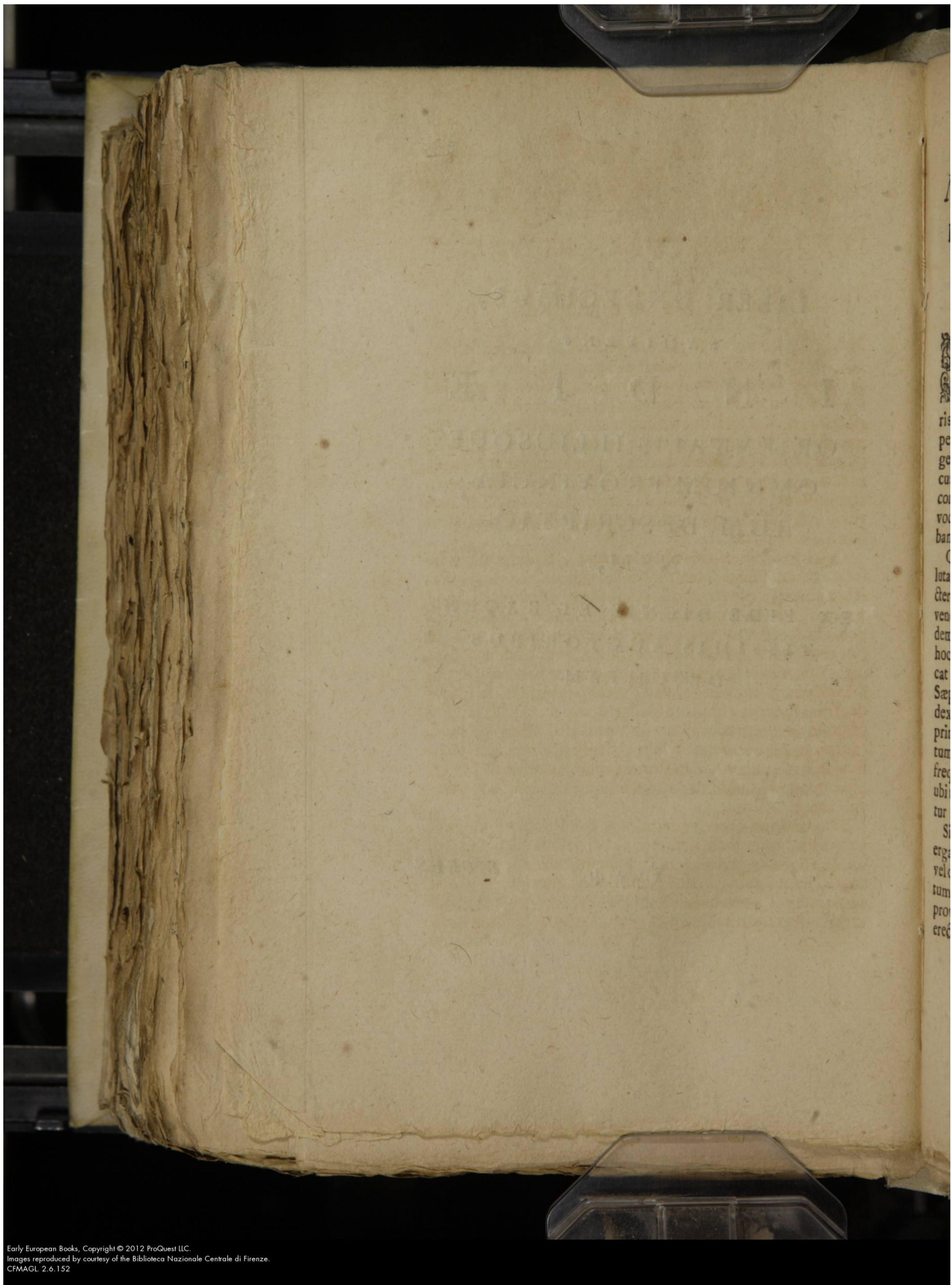
LIBER UNDECIMUS,

EXHIBENS

INDIÆ

ORIENTALIS ILLIUSQUE OMNIUM PROVINCIARUM DESCRIPTIONEM,

EX FIDE DIGNIS ET RECENTISSIMIS AUCTORIBUS DESUMTAM.

MORES SINENSIUM.

EX ACCURATA DESCRIPTIONE TRIGAUTII S. J.

MORES GENTIS.

SINENSES, Urbanitatis admodum ſunt obſervantes, ut totum ferè tempus in ea conſumant. In ſalutationibus nec caput aperire, nec pedem movere, aut amplexu ſe invicem proſequi, moris habent. Vulgaris humanitatis ritus, apud illos hoc modo peragitur: In ſuperioris togæ manicis, (quas laxiſſimas geſtant) collectas habent manus, quas ambas unitas, unà cum manicis primum in altum modeſte erigunt, ex adverſo conſiſtentes; & hanc ſyllabam geminantes, *Zin*, *Zin* cujus vocis nulla eſſe dicitur ſignificatio alia, niſi quod ritum Urbanitatis exprimat.

Quando amici in vicis ſibi occurrunt, & alter alium ſalutat, totum ſolent (complicatis in manicas manibus) inflectere corpus, caputque ad ſolum uſque demittere, quod venerationis officium ab utroque, vel etiam à pluribus eodem exhibetur tempore: hunc ritum ipſi dicunt *Zoye*. In hoc exhibendo, gradu inferior, ſuperiorem ad dextram locat, In boreali vero plaga, ſiniſtra, potior habetur dextrâ. Sæpenumero hoc ritu peracto, vices permutant, ut qui ad dextram ſteterat, ſiniſtræ locum occupet, ut ita is, qui primum in honoratiore loco exceptus eſt, alteri ſibi habitum rependat honorem. Hic Urbanitatis mos per vicos frequens eſt; domi vero ad aulæ caput, ex adverſo Januæ, ubi tum ad eandem cœli partem uterque reſpicit, hoc utuntur more.

Si quando majore venerationis cultu defungi volunt, erga illos, qui vel diu abfuerunt, vel quibus gratias agere, vel de aliqua re gratulari opus habent, aut alia ex cauſa, tum exhibita modo dicta ſalutatitione, uterque in genua provolvitur, frontem ad ſolum demittentes, mox in pedes erecti, ſe iterum inclinant, & genua flectunt, idque diverſis

tribus vel 4. faciunt vicibus. Cum vero majori ut Magistratui, Principi, hic salutationis habetur honor, tum is ad aulæ caput stans, hunc excipit cultum, ipseque manibus unitis, eodem loci flexo poplite, modice corpus incurvat. Hoc eodem cultu Sinenses sua colunt simulacra, domi vel in templis collocata.

In compellando se invicem, nunquam secundam usurpant personam, utunturq; variis loquendi formulis, sive præsentem sive absentem compellent. Cum de se, ipsi loquuntur, nemini nisi hero, vel superiori cum infimo loquenti, primæ personæ pronomine, uti permissum est, tot vero, se ipsos deprimendi habent formulas, quot alium elevandi. Loco Primæ personæ *ego*, nomen suum ponunt proprium, cum vero Parentes suos, fratres, filios nominant, honoratiore titulo utuntur. Ubi autem de rebus propriis sermo est, illas adhibent voces, quæ modestiam exprimant, quas omnes in numerato habere oportet nisi inurbanus esse velis.

In mutuis salutationibus hos observant ritus. Qui alterum visitat, ad ingressum, libellum profert, qui nihil aliud continet, quam Salutionis nomen cum modestiæ epithetis, pro ratione cujuslibet tam salutati, quam salutandi. Hunc libellem Janitor ad herum defert. Cæterum si plures ub uno, vel unus à pluribus salutantur, semper pro numere salutantium, aut visitatorum libelli reperiuntur. Hi autem 12. ex charta candida constant paginis, & sesqui palmum oblongi sunt. Opus etiam est, Janitori commendare, ut hospitum nomina in commentarium referat, domosque illorum qui salutatum venerunt, ne intra tertium diem, memoria susceptæ salutationis excidat; qui mos curatius observari ab iis debet, qui frequentius salutantur. Si quis salutatus domi non sit, vel exire nequeat, tunc libellum ad fores ædium deponere mos est, testes quasi adhibitæ salutationis. Quo magis autem is honoratior est, qui alteri hoc humanitatis exhibet officium, eo majori charactere nomen suum per librarium adscribit.

Cum sibi mutuo munuscula mittunt, id quod apud ipsos fieri assolet, eodem quoque utuntur libello, in quem præter proprium nomen, etiam seriem munerum referunt, quæ transmittuntur, singula vero singulis versibus concinne describunt. Illa quæ mittuntur munera, præter ullam inurbanitatis

banitatis notam, & reijci & recipi poſſunt, aut etiam remitti, idque ſine ulla offerrentis læſione, quod cum fit, ſimili libello vel gratiæ referuntur, vel munera modeſte remittuntur, vel ea quæ accepta ſunt adſcribuntur, aut ſeries eorum quæ rependuntur exprimitur, idque non ſine varia rituum, quos longum eſſet commemorare, urbanitate. Nec etiam inſolens eſt, ut Sinæ pecuniaria munuſcula offerant, nam aureos ſæpe decem, aut quinque, nonnunquam etiam pauciores, ſuperiores inferioribus & contra tranſmittunt.

Illi, qui Magiſtratus gerunt aut literariis honorum gradibus præ aliis conſpicui ſunt, quoties ſalutationum peragunt officium, peculiari muneris ſui induuntur habitu, qui non parum à quotidiano diſcrepat. Illi qui extra officia publica vivunt, viri tamen graves ſunt, proprium etiam habent alios ſalutaturi indumentum, à vulgari abhorrens. Quod ſi ex improviſo alter in alterum incidat, hoc peculiari ſolennique veſtium ornatu non cultus, tunc ſalutationem ſolenni ritu alteri non exhibet, donec alter eundem induat habitum, in quam cauſam famulus herum conſequens, urbanitatis togam portare ſolet, quod ſi hoc non fiat, tum ille qui hoc ſalutandi paludamentum induerat, ſtatim exuit, & in quotidiana ſua veſte ſalutationis ritum peragit. Si plures fuerint, qui aliquem viſitant, horum primarius hoſpitis ſedem, aut ſedes ſingulas, utraque accipit manu, & in ſuo honoratiſſimo aulæ loco collocat, tum propriis manibus illas excutit, quamvis nullo pulvere obducta ſint, tametſi etiam ſedes jam ſint collocatæ. Singulas tamen contingere, & aptius collocare mos eſt. Hoc pariter illi qui ſalutantur præſtant, in eundem fere modum. Hoc dum fit, cui id exhibetur officii, ad latus adſtat, receptis intra manicas manibus, leviterque elevatis, ac mox depreſſis, gratias agit, & exhibitum ſibi honorem modeſte recuſat.

Cæterum hoſpites extraneos in primo collocare ſolent loco, neque fas eſt contra receptam conſuetudinem morem illum declinare.

Ubi cuncti conſedêre, unus domeſticorum famulorum cultior præ reliquis habitu, manibus elegantem portat tabulam, & in illa pro numero hoſpitum ſcutellas quæ potione *cia* repletæ ſunt. Quibus aliquid ex bellariis mixtum

tum eſt ; ad quod capiendum argento cochleari uti opus eſt. Famulus ab honoratiore principium capit, ſuam cuique ſcutellam porrigens, ad herum uſque, ultimo ſedentem loco, ſi diutius conſident, iterum atque iterum obambulat, illudque bellariorum fruſtulum toties variat. Exituri hoſpites, antequam ex aula egrediantur, juxta limen, ut antea conſiſtunt, corporaque ritu uſitato flectunt: quos herus uſque ad limen ædium exequitur, ubi iterum ſe inclinant, tum herus illos rogat, uti vel equum vel ſellam conſcendant, quod illi facere recuſant, herumque ut ſe in ædes recipiat rogant. Tunc herus domus, in limine, ſe hoſpitum ſubducit oculis, moram illis equos conſcendendi permittens, vel in ſella conſidendi: mox repente prodit, abeunteſque ſalutat, vocem hanc *Zin* uſurpans, ambaſque intra veſtem manus conditas in altum tollens, ac mox deprimens, id quod & illi, qui ipſi aderant hoſpites, ſimul faciunt: mox famulum mittit; qui citato curſu abeuntes conſequatur, illos heri ſalutet nomine, hoc etiam hoſpites viciſſim faciunt, & per famulos ſuos reſalutant.

In conviviis, Sinæ non minus officioſi, quam frequentes ſunt, cum etiam conviviis ſacra peragant. Inter edendum nec utuntur fuſcinulis, nec cochlearibus, aut cultris, ſed contra bacillis teretibus, ſeſquipalmum longis, quibus quemlibet eſcæ genus ori admovent, omnia fruſtatim diviſa in menſam adferuntur, niſi natura mollia, ut ova, &c. Potu etiam in vehementi æſtu, fervente utuntur, tum vino, quod illis ad longiorem expedit vitam, adeo ut nemo Sinarum calculari morbo obnoxius ſit.

Cum quiſpiam ad ſolenne invitatur epulum, pridie, vel etiam, pluribus diebus ante convivii diem, is qui alterum invitat, libellum mittit ex iis, qui ſupra ſunt deſcripti, nomenque invitati urbane apponit.

Priuſquam accumbant hoſpites convivator unam è pateris ex auro, argento, vel marmore & ſimili materia elaboratam vino plenam in ſuo diſco utraque tenet manu, illamque primum locum occupaturus, inclinatione corporis, ſubmiſſa ſalute impertit, mox ex aula in atrium progreditur, denuo factâ inclinatione hanc vini pateram vultu ad Auſtrum converſo, cœli domino bibit, & in ſolum effundit, dein repetita inclinatione in aulam redit, aliamque

pateram

pateram accipiens, præcipuum convivam demiſſo in terram corpore ſalutat, & in medio menſæ latere collocat. Quoniam Sinæ nihil ciborum manu contrectant, ideo nec ſub initium, nec finem convivii, manus lavant. His peractis ritibus, ſimul omnes, invitatori flexo corpore, honorem faciunt, & tum inter ſe, unus alteri corpus inclinat; poſtea ad menſam conſident.

Quoties bibitur, Convivii dominus pateram accipit, leviterque erectâ, ac mox demiſsâ, reliquos ad bibendum invitat. Eodem tempore, ſinguli ad invitatum converſi, idem faciunt, & ita ſimul omnes bibere incipiunt. Lento tamen bibunt tractu, ut magis ſorbere, quam bibere videantur, contrario Europæorum more, qui plenis hauſtibus pateras ſiccant.

Prima exhauſta patera, fercula paulatim inferuntur, ex quibus ſimul omnes, quoties unum attingunt, unum alterumque ex eo fruſtulum carpunt, & ori admovent, bacillis adhibitis. Hoc autem convivæ ſtudioſe obſervant, nequis prius in menſa bacillum reponat, priuſquam is, qui primum in convivio locum obtinet, id fecerit.

Toto convivii tempore, ſermonem de rebus lætioribus habere ſolent, vel comœdia ſpectatur, aut cantor vel muſicus aliquis inſtrumento convivas exhilarat.

Iis vero omnibus veſcuntur cibis, quibus Europæi, niſi quod piſces cum carnibus miſceant. In convivalibus menſis, nullus eſt panis uſus, ſed neque oryzæ, niſi in quibuſdam epulis minus ſolennibus. In conviviis varios exercent ludos, in quibus qui ſuccumbit, potare cogitur, cum magno reliquorum applauſu feſtiſque clamoribus. Nemo tamen ultra Vires ad bibendum compellitur, ſed amice tantum invitatur. In capiendis cibis, moderatiores ſunt, ſæpe etiam accidit, ut quis ab Urbe diſceſſurus, ſeptem vel pluribus interſit conviviis, ut omnibus ſatisfaciat amicis. Morem habent, ut Regi ſuo plurima externa exhibeant officia. Hunc nemo alloquitur, præter Eunuchos illos, qui in palatii penetralibus famuli ſunt; tum Regios propinquos, qui intra ejuſdem palatii commorantur fines, quales ſunt filii ac filiæ. Reliqui Regem non niſi ſupplicibus libellis accedunt, qui tot venerationis formulas continent, ut non niſi ab exercitatis componi queant.

Quoli-

Quodlibet ineunte anno, cujus initium novilunium est, ex singulis provinciis Legatus mittitur, qui Regem officiosè salutet. Hoc solenniter fieri solet tertio quoque anno, præterea in singulis Urbibus primo renascentis lunæ die. Illi, qui Magistratum gerunt, quisque in Urbe sua, in unum frequentes conveniunt locum, in quo Regius est thronus, Regiaque insignia, cælati & inaurati dracones & alia. Coram his sæpius incurvant corpora & genua flectunt, corpore ad peculiarem modestiam, & Venerationem composito. Hoc tempore, Regi suo, vitæ annorum decem millia vovent, & acclamant. Idem quoque cultus Regi exhibetur, natali suo die, per singulos annos redeunte. Hoc die Pequinenses Magistratus, & alii à Provinciis Legati, nec non Regis propinqui, variis titulis insignes eo extra curiam conveniunt. Regi vitam gratulantur, & magnis muneribus sua testantur obsequia.

Eo autem ordine procedere solent, quo per Leges ire jubentur, quod ad Regium tribunal ante primam lucem fit. Præcedunt hic monitores, Rituum Præfecti, ubi officia Regio solio, absente tum Rege accurate exhibentur, nec impunè, à quoquam vel leviter erratur. Quod cum faciunt, peculiari cultu, nimirum purpureo damasceno, & tiaris in capite argenteis, sed inauratis insigniuntur. Utraque vero manu eburneam tabulam, quatuor digitos latam, palmos duos longam gestant, illaque os tegunt, quoties quicquam coram Rege loqui volunt.
Rex quoque cum olim in Tribunal prodibat, è loco superiore ad ingentem comparebat fenestram, & manu quoque eburneam, ad vultum contegendum gestabat tabulam, color Regius, & reliquis interdictus, flavus est, ex quo vestis ejus est contexta, in veste Regia dracones ut & in palatiis conspiciuntur. Quod si quis hunc colorem vel Draconis, in proprios adhibeat usus, perduellionis incurrit crimen, nisi forte Regem sanguine contingat.

Præterea nulla est apud Sinas alia temporum nota, sive in libris sive in aliis quibuslibet publicis instrumentis, nisi quæ à Regis inauguratione duducitur. Sicut à Christianis æra Christiana in usu habetur. Solenne vero Regi est, titulos in primariorum magistratuum parentes conferre, scriptione quadam, Regis nomine à Regiis Philosophis facta.

Eam rem Sinæ tanti faciunt, ut stupori sit. Nam adhunc honorem impetrandum, nullis parcunt sumptibus, & ut rem sacram in familia conservent. Nec minori sunt in pretio alii nonnulli tituli, duobus tribusq; characteribus expressi, quos viduis Rex confert, quæ secundas nuptias usque ad decrepitam senectam recusarunt, vel senibus, qui sceleris puram vitam peregerunt. Has inscriptiones supra limen exponunt, Neque vero id solum Reges, sed etiam Magistratus amicis præstare solent. Ipsis quoque Magistratibus de Repub. optime meritis, Arcus, publico precio è marmore erigi solent, quales apud nos in triumphis conspiciuntur. Idem exhibent Urbes civi suo, qui aliquam insignem dignitatem, aut in literariis examinibus primas obtinuerit.

Quicquid pretiosum, aut affabre factum in universo Regno habetur, id quotannis ad Regem transmitti solet.

Quater singulis annis sub quatuor anni tempestatibus curiales omnes Magistratus ad priscorum Regum & Reginarum sepulchra convenire, suosque ritus & donaria ibi deponere solent; ad hunc ritum se aliquot diebus ante, prius præparant, indicto justitio & jejuniis, quæ Religiose privatos inter parietes servare mos est.

Proxima venerationum officia, secundum Regem Magistratibus suis deferunt, idque solitis loquendi formulis exequi solent, tum vero officiosis visitationibus: ad quas nemo cum jure adspirare potest, nisi qui aliquod in Repub. munus gesserit. Illi qui propria culpa honore Magistratus exiderint, reversi tamen in patriam, solenni sæpe Magistratus cultu insignes procedunt, & Magistratus Urbani ipsos in honore habent.

Si quis Magistratus egregie suo defungitur officio, & de Repub. bene meruit, is magnis muneribus afficitur, & discedens Urbe, ocreas suas, Magistratus insigne, ad perpetuum beneficii monumentum rogatus, relinquit, quæ publico inclusæ Scrinio, una cum variis in ejus laudem versibus ac scriptionibus asservantur. Aliis vero qui majoris sunt subsellii, in loco publico marmor erigitur, in quo illorum in Rempub. merita, eleganti scriptura consignata ad posteritatis memoriam perdurant. Nec desunt, quibus publice templa magnis extruantur impensis, arisque statuæ imponantur, quæ illorum exprimant imaginem, quantum

per

per artificis industriam fieri potest. Tum census annuus & certi deputantur homines, qui perpetuos odores, & semper viventes accendant lucernas. In quam rem, ingentia ex ære campano thuribula statuuntur, ad eundem ritum, quo ipsi sua idola venerantur; quem tamen cultum ab illo Diis consecrato distinguere solent, quamvis plebs hos cultus juxta habere soleat.

Omnes Sinarum libri, qui de moribus agunt, toti sunt in excitandis filiis ad præstandam parentibus observantiam, in qua, tam exprompti & solliciti sunt, ut nulla Gens alia toto terrarum orbe cum Sinis comparari queat. Receptum in assidendo observant ritum, ut nulla ratione in æquali situ, & longe minus ex adverso consideant, sed ad latus alterum. Hic ritus etiam discipulis erga Magistros suos notus est. Magna etiam veneratione cum iis colloquia miscent, & qui tenuioris fortunæ sunt, illis ad terminum usque vitæ laute copioseque necessaria vitæ subminstrant. In nullo tamen sunt Religiosiores, quam dum iis parentant, & ultima persolvunt.

Lugubris vero Sinarum vestis, non pulla, sed candida est, In luctu parentum, filii cannabina veste asperrimâ induuntur, primis saltem mensibus, & ipsa forma talaris tunicæ, pilei, calcei detriti miserabilem lugentibus circumdant faciem. Patrum ordinis Franciscani Inviolabilem consuetudinem servant, ut luctus patris aut matris in triennium pertrahatur. Cujus rei hanc reddunt rationem, ut parentibus suis, qui illos primo ætatis triennio ulnis portarunt, pietatis vicem exolvant. In cæterorum propinquorum luctu, lugendi tempus contractius servant, pro ut quisque viciniore vel remotiore consanguinitate aliquem attigerit. Cæterum vel annuo, vel, alias trimestri spatio luctus terminatur.

In funere Regum, legitimum lugendi tempus triennium absolvit, omnibus sane Regni finibus. Sed jam edicto Regis pro mensibus dies computantur, atque ita mensem unum, totum Regnum, ex Regis obitu conceptus mœrorem publica profitentur tristitia. Cæterum, funebres Sinarum ritus justo continentur volumine, atque ita cum aliquis è familia diem suum obiit, superstites, ad quos funus spectat, eum librum consulunt, ut ad præscriptum rituum, funebris pompa instituatur, eo in volumine non solum præscribuntur

bantur, sed etiam vestes spectandæ exhibentur. Tum pilei, calcei, Zonæ, & alia rituum solennia. Cum aliquis ex primariis Viris esse desiit, filius demortui aut sanguine proximus cæteros propinquos & familiares libello admonet, mœsta verborum sollennium formula, idque intra tertium, quartumque ab obitu diem. Hoc tempore feretrum fabricant, & illi eo cadaver includunt, aulam candido panno vel storeis insternentes. In medio aram extruunt, feretrumque locant cum effigie demortui. Ad eam aulam intra præstitutos dies, qui 4. vel 5. inter primarios esse solent, omnes propinqui & amici conveniunt, ipsi pariter funebri veste induti, cuilibet vero certa ad hoc humanitatis officium destinata hora est, hinc in ara accendunt odores, binosque defuncto locant cereos: quibus accensis, quaternas inclinationes & genuflexiones expediunt. Dum hæc ita peraguntur, filius defuncti unus, aut plures ad latus adstant, funebri induti veste, flebiliter, modeste tamen lamenta edentes. Post feretrum, omnis mulierum domesticarum turba, cortina tamen tectâ inconditos planctus & ejulatus miscent. Solennis quoque mos est, papyrum vel sericeos pannos coloris albi exurere, quod ea de causa faciunt, quia existiment, se, vita functis vestem ministrare, in benevolentiæ & observantiæ testimonium.

Non raro etiam filii parentum cadavera feretro inclusa ad tres & quatuor annnos domi asservant, & bitumine ita rimas illinunt, ut nihil fœtoris transmittant, quo tempore illis cibum potumque per singulos dies exhibent, non secus ac si in Vivis essent. Filii tamen non in sedibus solitis, sed humili scabello considunt, nec somnum in lecticis, sed in stramineis culcitris capiunt. Carne per id tempus vesci, vinum bibere, balneis uti, cum uxoribus esse, conviviis interesse, intra certos menses in publicum egredi, nefas est. Ex modo dicta austeritate verò, semper nunc aliquid remittunt.

Cum jam efferri debeat funus, propinqui & amici alio invitantur libello, qui omnes candida veste induti cõveniunt, ultima defuncto persoluturi. Hæc vero ita instituuntur. Variæ virorum ac mulierum statuæ, elephantorum, tygrium, leonum papyraceæ vero omnes præferuntur, quæ dein coram tumulo incenduntur. Funus longa serie idolo-

rum ministri comitantur, & profani precum recitatores, Hi varios ritus in itinere peragunt, & tympana, fistulas cymbala, tintinnabula, aliaque musica instrumenta pulsant, subsequitur feretrum ingenti apparatu & pompâ splendidum: illud sequuntur filii baculis innixi, veluti præ nimio luctu defatigati, dein mulieres intra candida vela, sanguine proximæ sella funebri gestantur. Defuncti vero extra patriam domum revehuntur, etiam cum magnis sumptibus. Dicenda nunc pauca de sponsalibus & nuptiis sunt. Utraque in teneris peraguntur annis, sponsum & sponsam ætate pares esse volunt, consensus filiorum non requiritur. Primates, intra suum genus uxores ducunt, Plebei pretio sibi uxores comparant, quas quoties volunt repudiant. De connubiis Regum Chinens. Vid. P. Alvaro part. 4. p. 151. Regia proles, in connubiis non spectat sanguinis Nobilitatem, sed solum corporis Venustatem. Plures tamen Regiæ uxores conjugali gaudent titulo, una verò præcipua est, quæ cum marito mensæ assidet, reliquæ illius pedissequæ sunt. In connubiis hoc religiose observatur, ne quis sibi cognominem ducat uxorem, licet nulla sanguinis inter illos intercedat necessitudo. Nemini licet novum sibi fingere nomen. Gradus affinitatis & consanguinitatis nullam apud ipsos habent rationem. Sponsa nullam à parentibus habet dotem, sed omnem supellectilem ex mariti sumptibus sibi comparat.

Quilibet natalis dies apud Sinas festus est, & munusculis, epulis, aliisque lætitiæ signis celebratur. Solennis etiam apud Sinas is habetur dies, quo filii virilem pileum, illud permittente ætate sumunt, non secus ac olim Romani juvenes, cum virilem togam, exuti prætextam induebant. Ea ætas est annorum 20. nam ad hoc usque tempus solutam aluerunt cæsariem.

Sed maxime sollennis toto Regno celebritas, quæ ab omnibus æque sectis colitur, est; in anni recurrentis inito, primo novilunio, & iterum primo plenilunio, ubi etiam lucernarum est festivitas. Nam in singulis ædibus, quilibet ingeniosas lucernas accendere solet, quas variâ exstruxit arte, nimirum è papyro, vitro, velo, quæ omnia eo die in foro habentur venalia. Per eos etiam dies nocturnis horis varie concurritur, & lucernæ in draconis morem sibi mutuo innexæ à bacchantibus circumferuntur. Multa quoque

que ſulphureo igne ludicra, & feſti ignes emittuntur, quibus domus & vici inſigni ardent ſpectaculo. Reliqua fuſius explicata vid. apud citat. auct. lib. 1. c. 8.

RELIGIO SINENSIUM.

Qui Sinam incolunt, idololatræ ſunt, exceptis nonnullis locis, in quibus Ieſuitæ Religionem Chriſtianam, jam ibi florentem propagarunt. Idola quæ ab ipſis coluntur variâ ſunt figurâ. Inter alia unum adorant idolum corpore, humeris, & brachiis conſtans. Huic tria ſunt capita, ſe invicem intuentia, omnibuſque tribus æqualem attribuunt potentiam, quod non leve indicium ſuggerit, illos olim cognitionem Religionis Chriſtianæ habuiſſe. Quidam ibi etiam imagines, quæ Apoſtolos repræſentant invenerunt, quas illi Philoſophorum eſſe dicunt, qui in illis oris ſecundum Virtutem vixerunt, & ideo Angeli cœli facti dicuntur. Imaginem adhæc mulieris eximiæ pulchritudinis, & intra brachia infantem tenentis habent. Hanc adhuc virginem, dicunt peperiſſe, magnique Regis filiam fuiſſe.

Quod cœlum omnes viſibiles res & inviſibiles creavit, credunt. Hoc prima Alphabeti literâ notant, dicentes; illi ſupra omnes res ſuperiores Regimen eſſe. Hoc ſecundum ſolem maximum adorant. Alium adhæc colunt *Canſay*, dictum ſpiritum, cui rerum inferiorum tribuunt curam, & quod vita & mors hominum in illius ſint manibus. Huic Canſay tres alii ſubſunt pariter Spiritus, qui ipſum in Regimine adjuvant. Illorum nomina ſunt *Tanquam*, *Teiquam*, & *Tzuiquam*, & quilibet horum ſingularem habent potentiam. Tanquam, pluviæ gerit curam, & aliarum rerum terreſtrium. Teiquam ille eſt, per quem naſcuntur homines, qui bellorum, ſeminum & frugum res curat. Tzuiquam mari Regimini præeſt, rebuſque in illis contentis.

His rite ſacra faciunt, votaque nuncupant.

In Sanctorum numerum multos retulerunt mortales, qui reliquos potentiâ, ſapientiâ, induſtriâ ſuperarunt, vel ſeveram exegerunt vitam. Dæmoni ſacra faciunt, ne illis noceat. Plurima pariter tenent idola, ex quibus præcipua hæc ſunt.

Primæ ſanctitatis idolum dicitur *Sichia*, cui tribuitur in-

 ſtitutio.

ſtituo. Vivendi ad regulam Religioſorum, qui nunquam matrimonium contrahunt.

Adhæc Deam aliquam colunt dictam *Quanina*, quæ filia dicitur Regis Tzonton cui tres (ut illi dicunt) fuerunt filiæ, quarum hæc nubere noluit, ideo à patre male tractata, multis miraculis ſe ſanctam comprobavit.

Quaninam *Neoma* ſequitur, quam filiam alicujus Principis illius Regionis credunt, à connubio abhorrentem, & ideo ſanctam æſtimatam.

Sunt & in hac opinione, quod cœlum, terra, & aqua conjuncta invicem fuerint, ab omni tempore, quodve unus in cœlo dictus *Tayn* per ſummam ſuam ſapientiam, qua fuit præditus à cœlo terram ſepararit, cœlumve in ſuperiore ſua parte, terram in infima, pro conditione indolis ſuæ manſiſſe.

Hic creavit hominem ex nihilo, dictum Panſon, & fœminam *Panſone*. Panſon creatus, per conceſſam ſibi à Tayn potentiam, alium ex nihilo creavit hominem, dictum Tanhom cum aliis 13. fratribus. Hic Tanhom ingenti fuit præditus ſapientiâ, omnes res creatas ſuo deſignavit nomine & per informationem *Tayn* omnium rerum virtutem & medendi artem cognovit. *Tanhom* & fratres ejus, multos habuerunt liberos, quorum maximus *Teijencom* dictus. Hinc credunt Sinenſes, illorum genus duraſſe per aliquot millia annorum. Poſtea cum *Tayn* ſibi illatam ulciſci vellet injuriam, quam ab illis, quos fecerat, acceperat, quod illum amplius ſupremum Dominum (ſicut promiſerant) agnoſcere nollent, cœlum ruere fecit, quod *Tayn* iterum erexit, aliumque in terris creavit hominem, dictum *Lotzizam* 2. gemino cornu præditum, ex quibus odor provenit, unde nati reliqui viri & mulieres. Hic vero *Lotzizam* diſparuit, cum multos homines & fœminas in mundo reliquiſſet. Ex hoc igitur omnes reliquos proveniſſe credunt: qui in mundo vivunt. Primum ex *Lotzizan* natum, *Azalam* vocarunt, qui vixit 900. annos. Poſt illius obitum, cœlum alium creavit dictum *Atzion*, qui 800. annos vixit. Poſt natus eſt *Uſao*, qui præter alia, veſtes facere illos docuit. Hunc excepit quidam dictus *Huntzii*, qui inventor ignis fuit, docens artem coquendi & aſſandi. Poſtea aliquam fœminam dictam

Hantzibon

Hantzibon provenisse credunt, ex qua natus *Ocheutiy* qui varias adinvenit res & matrimonia instituit. Hic *Ocheutey* filium habuit dictum *Ezomion*, qui fuit inventor Medicinæ & Astrologiæ & colere terram docuit. De illo fabulantur, quod septem herbarum venenosarum species sine ullo Valetudinis vel Vitæ damno comederit vixeritque 400. annos. Atque hæc illorum de creatione mundi superstitio, non aliunde profluxisse videtur, quam ex acceptâ forte ab aliis Veteris fœderis à Moyse conscripti historiâ, ad lubitum detortâ.

Cæterum, animarum credunt immortalitatem, cum præmiis & pœnis, quæ quemlibet ex bene vel secus actis, manere debeant. Animam de cœlo originem suam habere dicunt, quod ipsi hoc dedit, ut immortalis sit, & quod quilibet, qui secundum leges patrias vixerit, nullave injuriâ aliquem affecerit, in cœlum elevari post mortem debeat, contra, qui in flagitiis vitam exegerit, in consortio diabolorum futurum,

Credunt etiam aliquem locum, in quo animæ quæ in Angelos transformari debeant, ab omni peccato debeant purificari, quod, dum in corpore agerent, commiserunt. Plebs vero credit, quod animæ quæ male vixerunt, priusquam in infernum damnentur, ob male facta sua in bruta pecora commigrent.

Contra, bonorum animas in corpora Regum & magnorum Dominorum transire, quibus cum magna agunt lætitia.

Plurima apud illos reperiuntur monasteria & loca sancta, per omnes villas & oppida sacra.

Religiosorum 4. tantum sunt species, quarum cuilibet unus præfectus dictus Tricon in illorum lingua, & cuilibet Provinciæ Provincialem constituit, Religiosi omnes rasa capita & barbas gerunt.

Filius natu maximus alicujus familiæ, se nequit addicere ordini Religiosorum, ideo quod omnes filii natu maximi obstricti sint parentes senio confectos alere. De mane, & noctu adolere solent suis idolis.

Academias in toto Regno habent splendididas, in quibus studia Philosophica tractant, & Regionis Leges docentur, sine ullo habito personæ respectu.

Doctos ibi magni faciunt, in quos summos conferunt honores Reliquas illorum ceremonias numero quam

plurimas fusius legere est apud Trigaut: & nuper edito insigni opere Atlante Sinico Martinii.

REGIMEN SINENSIUM.

OMnium hujus Regni latissime diffusarum Provinciarum Regimen, unus Rex administrat, ignotaque Chinensibus Comitum, Marchionum & Ducum nomina sunt. Rex omnia officia Nobilibus confert, cujus tanta est Majestas & veneratio, ut non sicut Rex colatur, verum sicut Deus adoretur. Illud ex hoc liquet, quod in omnibus Provinciis Regis imagines reperiantur, ex auro factæ, veloque tectæ, coram quibus in novilunio locorum Magistratus, & alii magnates in genua procumbunt, ipsi divinum honorem facientes. Scriptas à bis mille annis observant Leges, quarum idem à principio, usque ad hæc tempora permansit vigor & auctoritas. Quarum notitia cum ad omnes honores certa sit via, reperiuntur quam plurimi, qui animos ad illarum cognitionem applicant. Igitur toti sese occupant in disputando in materia de optima regendi ratione.

Alter modus ad honores perveniendi à virtute militari peti debet. Præcipua dignitas est Pro-Regis, tum Visitatorum, consiliariorum, Gubernatorum.

Cum officia distribuenda sunt, omnes *Loytias* (quæ vox illis Equitem sonat) conveniunt, examenque candidatorum dignitatum instituunt, qui postquam Legum, Regni, & jurium gnari, virtutisque cultores probati sunt, ad dignitates evehuntur, fidem dantes, se fideles Regi fore. Mox per illos equites ad campanorum sonum & tormentorum explosionem per plateas ducuntur. Adhibitis illam in rem aliis pluribus cerimoniis.

Rex in Urbe *Taybin* consilium suum habet, ex XII. auditoribus sive consiliariis, unoque Præside constans.

Qui ad dignitatem consiliarii adspirat, opus est, ut instructus sit non solum scientiâ rerum Naturalium, politicarum, & statutorum Regni, verum etiam Astrologiæ peritissimus esse debet.

Sunt enim Sinenses in hac opinione, ut quicunque se hoc supremo consilio dignum probare velit, futurarum rerum notitiam habeat, necessum sit, quæ non nisi ex Astrologia addisci possunt.

XII. Illi auditores sive consiliarii, consilium ut plurimum habent in Regis palatio, ubi 13. subsellia 6. ex auro squalida, reliqua sex ex argento, ultimum, pretiosis gemmis exornatum & in medio reliquorum positum.

Electio novi consiliarii, per alios Auditores & Præsidem instituitur, & à Rege confirmatur.

Qui Regi ex consilio negotia proponit, Præses est, qui si morbo, vel aliis impeditus sit negotiis; alius ordine & dignitate primus Auditorum, illud facit.

Consilium dictum, omnium rerum quæ in Provincia geruntur scitu dignarum, singulis mensibus accuratam habet notitiam. Tenentur enim Rectores Provinciarum omnes, secundum mandatum expressum, singula quæ in illis eveniant illico Regi scribere, & quamlibet remotissimæ sint Provinciæ, cursores tamen publici in certum se sistere tempus tenentur, qui ubi omnes advenerunt, junctim nova conferunt.

Hæc ubi consilium vidit & examinavit, factaque super his dissertatione, ad Regem negotium defertur. Inde facto aliquo decreto, omnia fide & summa taciturnitate peraguntur.

Quanquam vero Consilii magna sit auctoritas, nemo tamen Pro-Regum vel Gubernatorum, tantam habet potestatem, ut per viam justitiæ, aliquem ad mortem damnare posset, sine expresso in sententiam latam Regis consensu, excepto tamen belli tempore, ubi supremo militiæ Præfecto, & ejus collegæ hæc competit potestas.

Provinciæ de Paquia & Tolanchia per magnum consilium Regis reguntur, illosque ministros, quos eo Rex ablegat, reliquarum Provinciarum quælibet, suum habet Vice-Regem, vel Gubernatorem, qui in præcipua Urbe residet, illis dictus *Insuanto*. Pro-Rex supremum in provincia obtinens Magistratum Personamque Regis repræsentat, & *Cosmon* dicitur.

Secundus dignatione in Provincia Gubernator vocatur *Insuanto* corrector in qualibet agens urbe, ubi nec Vice Rex, nec Gubernator reperitur, *Tutan* appellatur, atque hic corrector negotia maximi momenti cujuslibet Urbis exequitur cum dicto *Insuanto*.

Tertius in præcipua dignitate *Ponchasi* est, Præsidem velut

agens rationum multis adjutus consiliariis, & officiorum ministris, quorum officium est, reditus cujuslibet Provinciæ in Fiscum colligere.

Quartus præcipuorum Regis ministrorum *Anchasi* est, Præses justitiæ civilis, juxta ac criminalis, qui cum suis auditoribus sibi coadjutoribus omnes processus componit. Quinto etiam primarii honoris nomen est. *Ayto*, qui Generalis provisor est & *Præses* Consilii bellici, & potestatem urgente necessitate conducendi habet militis.

Præter modo dictos judices, quidam etiam alii inferiores reperiuntur. Hi sunt, *Cantoc*, qui magnus est.

Prochinsi, qui Regis habet Sigillum. *Autzatzi*, qui velut Urbium est præpositus. Ultra alii tres sunt dicti in illorum lingua *Huitay Tzia* & *Tontay*, qui velut præpositi & judices Urbis sunt. Hi in ædibus suis justitiam administrant. Siqui in judicium vocatus injustus repertus est, hic ad alium mittitur judicem *Zonpo* dictum, cum schedula, in qua genus pœnæ qua puniri debeat scriptum est.

Adhæc alii ibi reperiuntur ministri, quorum unus dicitur *Tompo*, qui victualium curam habet.

Tribuc qui sceleratos & otiosos punit. *Quinche*, qui velut magnus Prætor est. *Chomcan*, curam habens carcerum. *Quinthay*, qui nunquam à curia discedit, nisi in gravissimis negotiis quæ pacem & tranquillitatem Regni spectant. Hoc apud illos accurate observatur, ne Pro-Rex, Gubernator, vel Auditor in illo natus sit loco, in quo illo defungitur officio, omnibus his ministris Rex satis ampla præbet stipendia, ideo quod nihil à partibus litigantibus donorum capere debeant. In omnibus processibus, tam civilibus, quam criminalibus, Judices in scriptis procedunt, acta faciunt, & testimonia publice in præsentia ministrorum publicorum audiunt.

Cum quilibet judicum non ultra triennium in officio perduret, finito tempore rationem administrati officii reddere tenetur. Princeps vero singulis annis in omnes Provincias Visitatores mittit, dictos *Leuchiz* qui integerrimæ vitæ & justitiæ addictissimi sunt. Hi visitatores, incognito ex loco in locum iter faciunt, in omnesque querelas tacite inquirunt, quæ super judices Provinciarum forte instituuntur: quod si reos alicujus delicti judices repererint, illos capere & punire, vel ab officiis suspendere, vel penitus removere, illos vero qui

qui mandato munere bene sunt defuncti, donis honorare non nequeunt. Atque hac ratione omnes qui justitiæ administrandæ præsunt, sedulo allaborant, ne quicquam committant erroris, unde sibi dedecus & pœna emergat.

Nemini per mare iter facere peregrino, sine consensu Regis, Regnum ingredi, mercatori sine cautione ad tempus præfinitum reditus, sub pœna exilii, alio se conferre integrum est. Hodie vero Gubernatores portuum hanc licentiam mercatoribus sine expresso Regis consensu facere solent, ut in vicinis provinciis mercaturam exerceant.

Si quis aliquid alteri debeat, & solvere non vult debitum, ternis monetur vicibus, ut debitum solvat, si mandato non paret, fustibus pro qualibet vice mitius & gravius excipitur.

Viduis ad egestatem redactis, liberos suos vendere licet. Pauperes, sibi à Magistratibus constituta certa habent alimenta. Atque hæc brevius de Sinensi Regimine sufficiunt.

DIVITIÆ.

CHina inter omnes Mundi Regiones, ditissima habetur, quod omnium rerum ibi maximus sit confluxus, quæ non modo ejus incolis, verum etiam proxime adjacentibus ditionibus, satis esse, facilique negotio ob alluens mare, hinc inde tranferri possunt. Ingens ex India, unionum provenit abundantia, vasorum porcellinorum, lanæ, serici, omnisque generis materiarum: adhæc sacchari, mellis, rhebarbari, & quanta ibi non est abundantia? Reditus Regis Chinæ æstimantur ad 26. milliones auri in annum. Ex ipso salis vectigali quotannis Rex 24. millia coronatorum accipit, præter ingentia auri & argenti pondera, quæ seorsim Regi ex provinciis munerum loco feruntur, accedit tributum singulorum capitum, à quo tamen exempti sunt ministri justitiæ, & militis vectigalia mercium, decimæ ex omnis generis fructibus, reditus ex fodinis. Ex quorundam fide dignis relationibus constat, quod in Provincia Pagvia Rex 2. milliones 740000. subditorum habeat, ex Provincia Canton 3. milliones 600000. hominum, ex Olam 2. milliones ducenta quadraginta millia. Ex Cinsay tres milliones 1300. & quadraginta quinque millia. Ex Susuam 2. milliones 50000.

Ex Tolancia, ubi Rex suam habet sedem 6. milliones 8010. millia. Ex Cansay 2. milliones 13000. & 5. millia. Ex Oquiam 3. milliones 800. millia. Ex Aucheo 2. milliones 840000. Ex Honan 1. millio 20000. Ex Xanton 1. millia 944000. Ex Quicheu 2. milliones 34000. Ex Chequeam 2. milliones 244000. Ex Sancii, quæ est minima ex XV. Insulis 1. millio 662000. & 500. Atque tantus hominum propemodum infinitus numerus, Regi Chinæ tributa solvit. Præter has divitias, suos Rex in qualibet Urbe principali habet thesauros, ibi à longo tempore custoditos.

Quantam percipiat Rex summam ex variis mercibus, legere est apud. Auctor. Les Estats hic p. 1568.

VIRES.

EX enumerata superius incolarum Chinæ, immensa multitudine, abunde patet, quantis illa polleat viribus. Verum, talis est conditio Chinensium, ut magis parta tueri, quam augere studeant.

Præterea in qualibet Provincia Consilium belli Rex habet, cum militiæ præfecto Generali, cui ingens subest militum numerus, adeo, ut pro occasione nata, facili negotio magnæ tam terrestres, quam maritimæ copiæ produci queant. Omnia castella, portas, urbes, copiosus tenet miles, ex quibus nemini egredi, vel illas ingredi licet, nisi impetratâ in antecessum à judice veniâ.

Militum in hoc Regno diversa est conditio, quidam indigenæ Urbium sunt, quos *Ceum* vocant, alii milites peregrini sunt, & per mensem vel annum in officio sunt, & vocantur *Pon*. Quilibet cohorti militari tam 100. quam 1000. militum præfectus, suam domum super murum extructam habet, in qua ejus nomen reperitur consignatum, idque in illo loco, ubi quoad bellum durat manere tenentur. Singulis mensibus, belli ac pacis tempore, lustratio militum instituitur.

Equites quatuor portant gladios, & simul cum 2. pugnant. arma illorum sunt arcus, sagitta, telum, gladii, sclopeta.

Adhæc maritimæ militiæ curam Rex habet exactam, in qua magnus, est classium apparatus, cum maris præfectis, qui omnes in Regnum aditus diligenter observant.

Captos

Captivos in bello, Sinenses non occidunt, sed in finibus Regni in militari statione asservant, illisque stipendia dant.

Quot peditum equitumque millia per omnes XV. Sinæ provincias numerentur, videre est apud auctor. Les Estats in descript. Chinæ p. 1571. ubi incredibilis militaris multitudinis legitur numerus.

Quantum ad Vicinos Regni, nullius tanta est potentia, ut Sinensibus nocere queat, excepto magnæ Tartariæ Chamo, qui Sinense Regnum occupavit. Japonenses plus nocent Sinensibus rapinis, & deprædationibus, quam aperto bello.

SERIES REGUM CHINÆ.

Vitey primus Rex Sinensium dicitur, vir ingentis magnitudinis, cujus alitudo quatuor ulnas superabat. Hic usum auri & gemmarum introduxit, & auctor fuit, nequis filium ad aliam quam paternam vitæ functionem daret. Totum Regnum in Urbes, oppida, & villas divisit, nec ullam fœminam voluit esse otiosam. Imperavit 100. annos relictis 25. liberis, ex 4. uxoribus.

Ex ejus linea 116. Reges ipsi in Regno successerunt, & per annos 2257. Imperarunt. Ultimus ejus lineæ fuit Trinzon, qui odio suorum laborans, ubi regnasset 40. annos, ex insidiis occisus est, Tartaros hostes expertus.

Anchoso dein per duos annos regnavit, magni animi homo.

Futey unus ex filiis ipsi successit, qui 7. annos Regnavit, & juvenis obiit.

Mater Futey sceptra postea gessit, per 18. annos cum omnium applausu. Ejus Mariti, ex alia filius ipsi successit, qui 23. annos Imperio præfuit, cujus successor fuit.

Cuntey ejus filius qui 16. annos & 8. menses regnavit.

Huntey filius Cuntey 54. annos in imperio fuit.

Chantey ejus filius 13. annos regnavit.

Chantey patris successor 25. annos 3. menses imperavit.

Chantey filius ejus 16. annos 2. menses sceptra gessit.

Tzenizey ejus filius 26. annos 4. menses imperio præfuit.

Guthey ejus filius, per 6. solum annos regnavit.

Pinturey filius Authey quinquennale Regnum habuit.

Tzintzumi filius Authey fratri successit, regnavit solum tres annos 7. menses.

Huy-

Heyhannon frater Tzintzumy & Pintarey, 6. annis Regno præfuit.

Benthey filius Cubum imperio 28. præfuit.

Unthey ejus filius tredecim annis imperavit.

Othey ipsi successit & per VI. annos 5. annos imperium rexit.

Yanthey filius Othey per 8. solum menses regnavit.

Antey ejus filius 18. annorum Regnum habuit.

Tantey ejus filius post patrem cito obiit cum per tres menses in Imperio fuisset.

Chitey ejus filius sceptrum unius anni tenuit.

Quantey frater *Tantey* & *Chitey* ipsis successit, & 21. annorum imperium tenuit.

Linthey ejus filius 22. annis imperium rexit.

Yanthey filius Linthey 31. annos Rex fuit.

Hic cum minus intellectu polleret, in odium subditorum incidit. Hinc 4. Tyranni emerserunt, quorum nomina sunt *Cincoam*, *Sosoc*, *Guansian*, & *Guanser*.

Postea hoc Regnum in tres partes divisum mansit, una & quidem præcipua, partes secuta est Laupij, altera Sosoc. tertia Cincoam

Atque ita Regnum per aliquod tempus mansit, usque dum Cithey filius Laupij, fratri in imperio successit

Ciambutey Tyrannus quidam se ipsi opposuerat, sed hunc ille occidit, tantaque valebat potentia, ut divisi Regni partes iterum conjungeret, quod per 41. annos divisum fuit. Postea solus per 25. annos Imperio præfuit.

Fontey ejus filius dein 17. annos imperavit.

Ut paucioribus res exprimatur 15. Reges ejusdem fuerunt lineæ qui 176. annos Imperium tenuerunt.

Ultimus horum Regum fuit *Quiontey*, contra quem se opposuit quidam Tzuy, fueruntve ex ejus linea tres Reges qui 37. annos regnarunt.

Contra ultimum se opposuit *Tunco*, qui optime Imperium administravit, & successores 21. Reges habuit, qui per 294. an: regnarunt.

Ultimus horum dictus est *Troncon*, qui Virginem eximiæ pulchritudinis ex monasterio uxorem sibi sumsit, quæ ipsum dein occidere jussit, & sola in Regno regnavit per tempus 40. annorum.

Tontzon

Toutzon ad imperium evectus, ſcelus fœminæ ultus eſt. Hic ex ſua familia 7. Reges habuit, qui 20. annis regnarunt. Ultimus fuit *Coucham* cui ſe oppoſuit Diam, qui Regnum obſedit, duos Reges ex ſua habuit familia, qui 18. annis Imperio præfuerunt.

Uton contra ultimum horum arma ſumſit, & ex ſua familia tres habuit Reges, qui ultra XV. annos non regnarunt.

Outzin ſe oppoſuit ultimo ex his tribus, & duos ſucceſſores poſt ſe reliquit ſuæ familiæ; qui 9. annos & tres menſes imperio præfuerunt.

Tozo contra ultimum ſe oppoſuit, qui cum filio ſolum 4. annos Imperium adminiſtravit.

Anchiu bellum contra filium Tozi geſſit, quem occidit, & in Regno ſucceſſores habuit duos ex familia Vitey primi Regis, oppugnavit ultimum ex ſtirpe Anchia, ipſumque occidit. Fuerunt ex linea Zaitzon 17. Reges, qui omnes in pace Imperio per 300. annos præfuerunt.

Ultimus hujus lineæ dictus eſt *Tepim*, contra quem magnus Tartariæ Cham dictus Uzou bellum movit. Hic Chinam invaſit, & Imperium ejus occupavit. Hinc per 93. annos 9. Tartarorum Reges regnarunt.

Tzintzoum ultimus ex novem, omnium fuit nefarius & in culpa, quod Regnum in partes ſcinderetur, & quod unus eligeretur dictus *Hombu* ex antiqua Regum familia, homo magnarum virium, qui tantum potentia ſua profecit, ut Tartaros ex omni Regno ejiceret. Ex linea Hombou XII. fuerunt Reges. Ex his undecim per 200. annos regnarunt. Ultimus dictus eſt *Bonog* & fratri in Imperio ſucceſſit.

REGNUM JAPONIÆ.
MORES INCOLARUM.

JAponenſium plerique ſubtili pollent ingenio, & exprompta memoriâ. Nemini paupertatem ſuam exprobant, convitia, furta, conſuetudinem jurandi, & omnis generis ludos ex animo deteſtantur. Multum ſibi ob eximiam corporis venuſtatem placent. Vivido ſunt maximam partem animo, & in ſexageſimum uſque annum arma tractare

norunt.

norunt. Exiguam alunt barbam, crines quidam in anteriore capitis parte, alii in posteriore alunt. Nobiles parum crinium in ulteriore parte gerunt, plebei medio capite calvi sunt. Victus potentiorum, opiparus & exquisitus, vilioris conditionis hominum, ex oryza & herbis est. Tædii & laborum patientes, gloriæque valde cupidi, injuriarum contra impatientes sunt, qui tamen vindictæ animum studiosè occultant, exinde nomen proditorum nacti sunt. Plurimi ex illis natos suos liberos coquunt, ut hac ratione necessitatem illos nutriendi evitent. Unum tantum sermonem habent, sed tot diversis permixtum verbis & locutionibus, ut in plures linguas videatur esse divisus. Inter arma sclopeta habent, pugiones, aliaque leviora & ad pugnam expeditiora. In luctu albis utuntur vestibus. Pro potu delicato aqua utuntur, cui pretiosum immittunt pulverum, dictum *Chie*. Quidam etiam Vina bibunt, quæ à peregrinis accipiunt. Venationes valde amant, & sæpius ferina carne domesticoque vescuntur pecore.

In Urbe Banoum Scholam habent, in qua Bonzes juventutem informant. Adhuc inter ipsos Seminarium Jesuitæ habent, in Bungo.

Si quis Nobilium, flagitium aliquod admisit, illius ædes magna militum clauditur turma, quæ ipsum cogit, ut sibi ipsi violentas inferat manus. Hoc recusantem, ipsi trucidant. Carceres apud illos nulli sunt, sed pœnas de sceleratis in aperto campo sumunt, vel illos proscribunt.

RELIGIO.

Japonenses in Religione eandem cum Sinensibus fovent opinionem. Illa vero dicta incredibilis & abominabilis est. Doctores & concionatores illorum sunt *Bonzes* in XI. divisi sectas, multum opinionibus discrepantes. In illo tamen omnes conveniunt, ut providentiam Divinam negent, & animarum immortalitatem. Hæc tamen impietatis secreta, non nisi cum Nobilibus communicant, & cum plebe non nisi de pœnis infernalibus in futurâ vita agunt.

Matrimonia illis contrahere fas non est, ut & aliis Religiosis, qui diverso habitu induti incedunt.

Suas

Suas etiam habent Academias, quarum præcipua Frenojama eſt.

Præcipui Deorum quos Japonenſes colunt ſunt Fotoques & Capes, quorum primus in numerum Deorum relatus eſt, ob inſignem, quâ pollebat, eruditionem. Alter ob egregia facta & ſingulares inventiones.

Adorant præterea Japonenſes ſolem & ſtellas, alii, non niſi cœlum, quidam cervos divino honorant cultu, ut & alias feras ſylveſtres, adhæc, Deum Amide, Xaque. Cames. Inter hos idololatras ingens Chriſtianorum numerus eſt, qui ſancto Chriſtianæ Religionis Zelo præditi ſunt, adeo ut nec quæſitiſſimis tormentis à vera Religione dimoveri queant.

REGIMEN.

Potentia & magnificentia hujus Regni Principis, non in vicinorum amicitia, ſed auctoritate Regentis conſiſtit.

Quamprimum Rex aliquas indeptus eſt poſſeſſiones, vel terras inter amicos & ſibi fide probatiſſimos, illas mox dividit, atque hi omnia tam publica quam privata poſſident bona, cum dandi uni, alteri ſuum auferendi, abſoluta abutatur poteſtate.

Præterea quod Principes indies mutentur, populi amorem ſibi parare nequeunt, neque vero ipſi populo ullam probant benevolentiam.

Qui Regimen in hoc Regno adminiſtrant, ſunt, in Machau 3. homines præcipuum gerentes Magiſtratum, omnium Statuum. Hi ſupremam habent auctoritatem, & de omnibus rebus judicant. Primus qui velut ſummus Pontifex eſt, dicitur *Zazo* curam rerum Sacrarum gerens. Alter *Uco* ſuper omnes dignitates & honores, Tertius *Cubama*, belli & pacis curam gerens.

Populus in 5. ordines diviſus eſt, in primo quidam ſunt, qui aliqua pollent auctoritate, vocanturque communi nomine *Tones.* Alia porro inter illos nonnullorum dignitas eſt, quæ noſtris Regibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus correſpondet. Sub altero ordine illi continentur, qui aliquod in rebus Eccleſiaſticis habent officium, calvis capitibus & raſo mento incedentes, ſine fœmi-

fœminis agunt, in varias divisi sectas. Omnes vero communi nomine vocantur Bouzes. Tertius ordo est Nobilum & Civium. Quartus complectitur mechanicos, ultimus, ruricolas. Omnes criminum rei, mortis pœnâ afficiuntur, vel ad minimum exilio feriuntur. Fures in furto deprehensi in currum imponi solent, & per publicum, vehi, postmodum suspendi, ut ab omnibus conspici queant.

DIVITIÆ.

IN Japonia mercatura insigniter floret, Præter alias merces, & oryzæ abundantiam, quæ sola onerandis quampluribus navibus sufficit, uniones in maxima ibi reperiuntur abundantia. Adhæc pretiosorum etiam lapidum magnam ibi reperies copiam, quæ duæ res ad ingentes Regionis divitias satis sunt. Rex ex sola oryza 2. milliones nummornm percipit, exceptis aliis muneribus, quæ reliqui Reges, aliique publicis præfecti officiis, ipsi offerre tenentur, tam belli, quam pacis temporibus. Hinc facile conjicere est, quanti Regi, ex aliis pretiosis mercibus accrescant thesauri.

DESCRIPTIO STATUS REGIS BRAMIDARUM SIVE PEGU.

MORES BRAMIDARUM EX DESCRIPTIONE BELGICA ABRAH. ROGERII QUI IN ILLIS FUIT ORIS.

BRamidarum gens nomen suum deducit à quodam Bramma, quem pro capite suo agnoscit. In varias vero sectas divisa est, vel ratione professionis, vel modo vivendi. Ratione professionis, sex diversæ reperiuntur Sectæ Bramidarum: *VVeistnouwa*, *Seivia*, *Smaerta*, *Schaerwaecka*, *Pasenda*, *Tschestea*. Illi, qui modo vivendi à reliquis Braminis divisi sunt, vocantnr *Jagiis* quod si quidam *Soudraes* eandem amplectantur vivendi regulam, vocantur *Iogiis*. Atque hi ratione vitæ distincti, vocantur vel *VVanaprastas*, vel *San Iasiis* vel *Avadoutas*.

VVanaprastas, cum liberis & uxoribus intra nemora & sylvas agunt, ubi ex fructibus arborum, & quæ tellus fert vivunt, nullo se labore occupantes. Quidam horum adeo sunt

ſunt ſuperſtitioſi, ut ne mininam radicem de terra evellant quod peccatum exiſtiment, occaſionem præbere, ut à corpore anima divellatur. Atque hi pro ſanctis judicantur.

Illi, qui vocantur *San-Jaſiis* homines ſunt, qui mundum & mundana omnia gaudia contemnunt. Ideo ſtrictiorem vivendi rationem obſervant. Illis non eſt fas uxorem ducere, non niſi ſemel in die edere, nullis æneis vaſis uti. Sed ex fictilibus cibum capere, & bibere: totamque vitam ex eleemoſynis ſuſtentare. Nullam etiam pecuniam, aurum, argentum, aut ulla alia bona poſſidere, vel certas habere manſiones poſſunt. Igitur ſingulis diebus alium quærunt locum, niſi quod certo anni tempore per duos menſes in uno loco licentiam habeant commorandi, & ille locus quem ſibi elegerunt ſanctus habeatur, tunc enim per totam vitam ſuam in tali habitare non nequeunt, in reliquis uti dictum, non niſi per noctem.

Hi vero *San-Jaſiis* ſex capitales hoſtes vincere tenentur. 1. *Cama*, rerum cupidinem, 2. *Grootd*, iram, 3. *Lopa*, avaritiam, 4. *Madda*, ſuperbiam, 5. *Liefde*, res mundanas, 6. *Matſara*, vindictæ cupidinem. Atque in hoc certamine per totam vitam depugnare tenentur.

Qui *Avadoutas* vocantur, liberioris vitæ ſunt, nec adeo arctas ſervare tenentur regulas atque *San-Jaſiis*. Hi non abſtinent ab uxoribus ducendis, & Sanctiores tamen, quam *San-Jaſiis* eſſe volunt, illa abjicientes, quibus etiam illi utuntur, neque fictilibus vaſis in uſum ſervatis aut veſte quibus corpora tegant, ſed plane nudi incedunt, nonnulli, tantum panniculi ſolum habent quantum tegendis naturalibus ſufficit.

Hi cineribus corpora ſua conſpergunt, & cum fame laborant, muti in ædes aliorum intrant, & ſtipem porrecta manu poſcunt, ſtatimque comedunt acceptum. Hi *avadoutas* ab Ethnicis pro ſanctiſſimis habentur, creduntur que ſummum perfectionis gradum obtinere.

Ex Bramidis ſolum Bramidæ naſcuntur, neque alius illud nomen tueri poteſt, quanquam cuilibet permiſſum ſit ſecundum regulam Bramidarum vivere, ut eo evadat perfectior. Hæc Bramidis ſolennis eſt conſuetudo, ut liberos ſuos recens natos per X. dies pro impuris habeant, ut & ædes in quibus infans natus eſt, ideo nemini propinquorum durante

160

te hoc tempore illas intrare licet. Decima die ædes, omniaque in illis utensilia lavantur, polliunturque XII. die ignem faciunt illis dictum *Homam* in quem præter alia thus immittunt super hunc accensum ignem aliquas recitant preces, ubi extingui vult, nomen infanti indunt, quod illis inter alia commune est. Ut *Nainopa*, *Naraina*, *Beirewa*, *Damersa*, *Padmanaba*, *Ragoa*, *Tirrenata*, *Marlepa*, *Dewela*, *Tannopa*, *Carpa*, *Wellopa*, *Rama*, *Sancra*, *Goyenda*, *Warreda*, *Weinketi*. Postquam infanti nomen imposuerunt, ejus perforant aurem, qui tamen mos non eodem semper observatur tempore. Hoc vero votum notare volunt, quo se illorum Deo *Wistnou* vel *Eswara* devovent, se in illius cultu & Religione constanter perdurare velle. Perforatâ infanti aure, ipsi fausta quæque & salutaria apprecantur.

Omnium Bramidarum officium in illo consistit, ut alios doceant. Ideo proprios suos liberos omni doctrinâ imbuunt, aut si illis non vacat, præceptores illis alunt Bramidas, neque ullum ad hoc admittunt officium, cum hac ratione suum imminui honorem credant.

Inter alias Bramidarum domesticas curas, præcipua hæc est, ut liberis suis maturè de bono prospiciant matrimonio: ita tamen, ut sponsa annis minor sit sponso, quæ si plenis nubilis annis non nubat, à nemine Bramidarum postea uxor ducetur: ideo filiabus suis mature parentes, præsertim ditiores de proco prospiciunt. Dum juvenis virginem aliquam sponsam ambit, serio attendit, in occurrentia sibi mali vel boni ominis signa, si prima dies mali quid portendat, differt in proximum diem suum propositum, ab hoc, in tertium, quod si & tertius dies sinister eveniat, plane à proposito abstinet connubii voto. Cum utrinque in pacta matrimonii conventum est, sponsæ parens donum betel dictum sponsi amicis donat, testaturque coram omnibus, se filiam suam in matrimonium N. collocasse; certo vero tempore matrimonia contrahunt, nimirum Februario. Majo, Junio, Octobri & Novembri mensibus. Cum tempus matrimonii contrahendi venit, ignem *Homam* dictum faciunt, ex arbore ipsis dicta *Rawasittou* quæ sancta habetur. Hic ignis velut testis est contracti matrimonii, quo urente, quidam Bramidarum preces solennes habet, post sponsus ter cineres manu capit, illos in caput sponsæ spargens, id quod

quod etiam sponsa facit. Tum pater sponsæ sponsam vestibus pretiosis, margaritis & unionibus exornatis pro conditione fortunæ induit, sponsi pedes lavat, matre aquam ministrante. Hoc facto, sponsæ manum prehendit, in illamque aquam immittit, cum aliqua pecunia, quam in nomine Dei sponso postea tradit, dicens; jam mihi in te amplius nullum jus.

Dum verò pater sponsæ manum sponso porrigit, tum præsto ipsi etiam est ligula, ex qua aureum caput idoli cujusdam dependet quod *Tali* vocant. Hoc *Tali* adstantibus monstratur, & à sponso in collo sponsæ colligatur. Atque ab hoc tempore firmum & ratum est illorum matrimonium, quamdiu vero vinculum Tali non accessit, matrimonii pactum sine ullo dedecore dissolvi potest.

Post mortem mariti *Tali* crematur, quo pacto, matrimonium solutum notatur. Ante aliquot ante nuptias dies, matrimonii pacta publica fieri solent, per suspensa tentoria ipsis dicta panda & 4. in ordinem dispositis arboribus, quæ signa notant, in tali domo sponsam esse. Primo conclusi matrimonii die, pater sponsæ, epulas amicis & pauperibus exhibet per 5. dies per quos etiam accensus ignis *Homam* durat. 7. die sponsus cum sponsa in publicum prodit, nonnulli per præcipuas vias publice vehuntur, & quilibet amicorum equo, vel elephanto insidet. Post sponsa in sponsi ædes deducitur, in quibus tres vel 4. dies manet, si adhuc ætate minor, & cum marito esse, impar est, in patris domum redit, si vero maturior annis est, apud virum habitat. Cum liberi Bramidarum matrimonia contraxerunt, amplius non *Bramasariis*, sed *Grahastas* vocantur. Ultimum nemini Bramidæ in matrimonium liberos dant, nisi ex gente Bramidarum genito. Plura de matrimoniis Bramidar. vid. apud dictum Rogerium c. XII.

Hanc consuetudinem Bramidæ adhæc observant, ut duas horas vel unam ante solis ortum surgant. Excusso primum somno, nomen Dei statim nominant, in cujus meditatione lecto incubantes semi horam impendunt: ubi surrexerunt, faciem, manus, & pedes lavant. Hoc peracto, asseri insident vel tapeti, vultum versus orientem vel septemtrionem vertunt, nunquam ad meridiem vel occidententem. Asseri insidentes historiam canunt; de *Gasjendre Mootsjam* (hoc

eſt deſervato elephante, cujus hiſtoriæ enarrationem vid. cap. XVII.) Si ante ſolis ortum ipſis adhuc aliquod reſtat tempus, illud concionibus in honorem Dei impendunt. Tum ſurgunt, & os cum dentibus, totumque corpus in rivo proximo vel domi lavant, puramque veſtem mox induunt. Poſtea ex putea extractam adhibent aquam, illamque ter in os quod tamen digito non contingunt injiciunt, & interea 24 nomina Deorum nominant dicta illis *Japon*. In enumeratione nominum 24. partes corporis ſui tangunt. Exorto ſole, ter volas aqua complent, quam in terram effundunt, adhibitâ ſingulis vicibus oratiuncula, atque hoc in honorem ſolis peragunt. Inde vero iterum ter in os aquam injiciunt, & in genua provoluti, ſolem adorant, dein idolum ſuum *Salagramma*, lavant, & aliis defunguntur cerimoniis. Appropinquante veſpero, ante ſolis occaſum, Bramidæ iterum corpora ſua lavant, iterumque ſe ſignant, & 24. Deorum nomina proferunt, aquamve ut in matutinis oris, ita veſpertinis ſoli effundunt.

Ethnica illa Natio novum ſuum anum à menſe Aprili orditur, in cujus certo die ſolenne feſtum celebrant quod vocant. *Samwat-tſaradi panduga*, hoc eſt feſtum anni: nam panduga notat feſtum. *Samwattſarum* annum *adi* primum in menſe annum. Annum per 12. menſes metiuntur, quos vocant. *Tſeitram*, Aprilem, *Weinjacam*, Majum, *Jeſtam*, Junium, *Ajadam*, Julium, *Srawanam*, Auguſtum, *Badrapadam*, Septembrem, *Aſwijam*, Octobrem; *Carticam*, Novembrem, *Margiſaram*, Decembrem; *Poujam*, Januarium; *Magam*, Februarium, *Paelgouwan*, Martium; Septem dies laboribus habent deſtinatos, quibus planetarum indiderunt nomina.

Sicut Græci olympiades obſervarunt, ita quoque hi poſt decurſum ſexaginta annorum, annos iterum de novo numerant. Annos vero non per numeros, ſed per facta & geſta numerant, ut non anno tertio quarto &c. ſed anno *Bipawa Sachela*, &c. Sicut porro Chriſtiani annos numerant à nato Chriſto, ita illi, à quodam Rege *Salawagena*, hic vero calculus non niſi in magnis rebus adhibetur, quarum memoria memorabilis eſt.

Cum in Bramidarum Natione quatuor ſint diverſæ capitales ſectæ, ex hi 4. duæ *Settrea* & *Soudra* piſcibus, carnibus,

bus, omnibus eduliis excepta carne vaccina vescuntur.

Stemma vero Bramidarum ab esu omnium viventium animalium abstinet, quod cum Pythagoricis commune habere videtur, qui destructionem & separationem animæ à corpore credunt, quæ in aliud corpus dein migrat. Cæterum in capiendis cibis Bramidæ valde sunt moderati, quibus minime delicatis utantur, potus illorum etiam nonnihil acerbior est. Lacte ex vacca plurimum delectantur, cui herbas & radices adhibent, adeo, ut inter illos ebrietatis & gulæ vitium nunquam reperiatur, quod in Catulum 5. numerum peccatorum quorum remissio difficilis est, retulerunt. Sunt vero illa 5. peccata hæc. 1 Cum matre rem habere, sub qua noverca & uxor Sacerdotis intelligitur. 2 Bramidam occidere. 3. Bona furto auferre. 4. ebrium esse. 5. cum illis amicitiam habere qui talia faciunt.

In morbis Bramidæ hunc observant morem, ut non per missionem sanguinis, sed inediam curentur. Si in deterius vergat valetudo, moris habent, aliquas pro ægroto recitare preces, & eleemosynas pauperibus dare. Ægrotus interim continuo nomen Dei in ore habet, si ipsum deficiat vox, amici illud continuo nominant. Credunt enim quod si ægrotus ad extremum vitæ halitum usque, nomen Dei nominare possit, illum illico post obitum in cœlum penetrare. Moriens maritus, uxorem suam interrogat, utrum cum illo velit mori & comburi, quod si promittat, ex promisso tenetur. Credunt equidem quod nulla fœmina post mortem mariti sui sine peccato vivere possit. Hæc & alia fusius apud citatum auctorem leguntur, quo benivolum lectorem remittimus.

RELIGIO BRAMIDARUM.

ILLI qui *Weistnouwaes* vocantur, dicunt, quod *Wistnou* aut *Peremael* supremus Deus sit. Contra *Seiriaes* dicti, quod non *Wistnou*, sed *Eswa* summus sit.

Igitur non solum unum, verum etiam summum Deum credunt, cui nemo par potentia sit.

In hoc vero omnes conveniunt, quod *Bramma* mundum, omniaque in illo per potentiam sibi à Deo concessam creaverit. Unde vero *Bramme* originem suam acceperit, varia

& fabulosa asserunt. Cæterum, non solum omnium rerum creationem, sed etiam Regimen & conservationem huic Brammæ adscribunt, quod Deus hanc sibi curam imponere nolit, ut circa conservationem mundi, resque in illo mundanas se occupet, sed omnia Vicario suo regenda relinquat. Ille etiam Bramma, terminum vitæ humanæ constituit ad summum centum annorum, & hominibus divitias honores, omniaque bona tribuit. Hic Bramma creditur ab ipsis alios habere vicarios, in partes curarum, adscitos. Inter hos præcipuus est quidam *Devendre*, qui magnam rerum habet administrationem, & caput est super omnia octavi mundi. Octo vero mundi in præcipuis 8. terræ plagis versus occidentem, orientem, &c. divisi jacent. Asserunt præterea quod *Wistnou* qui pro summo colitur Deo humanam assumserit Naturam, & in infimum mundum descenderit, sub varia animalium specie. Cum Epicuro & Metrodoro hanc fovent opinionem, quod plures mundi sint, qui in forma ovi aquis innatant, quæ extra mundum sunt.

Quod etiam ante hunc mundum in quo vivimus, alius fuerit, & ante illum quoque alius futurus sit, & ita porro, constanter asserunt, adeo ut æternitatem mundi statuere videantur, & quod alius iterum hoc finito expectari debeat. Qua ratione æterna temporum perennitas ab illis concluditur.

Quatuor præcipua æva mundo à Braminis adscribuntur. Primum vocant *Critaigom.* 2 *Treitagom.* 3. *Dwaparugom.* 4 *Kaligom.*. Ex his jam ultimum credunt currere. Nec inficias eunt, statum hominum in primo ævo longe fuisse meliorem, quod in hoc homines in omni justitia & æquitate vixerint. Diabolum quidem tum fuisse, nullam tamen homines lædendi potestatem habuisse. Secundum ævum, multum justitiæ habuit. Ultimum extitit omnium pessimum. Tamen hoc illis vulgare est, ut Mundum ovi figuræ includant.

Angeli ab his paganis vocantur *Dewetaes* & Diaboli *Raetsjasjaes*, & secundum illorum opinionem, ab hominibus originem traxerunt. Pater utriusque dicitur fuisse *Kassiopa*, qui 2. habuit fœminas, unam dictam *Diti* matrem *Dewetaes* alteram *Aditi*, matrem *Raetsjasjaes* Quidam ex his ultimis ad illorum opinionem pessimi fuerunt homines, ob

scelera

ſcelera in exilium pulſi, ut ſtipem per orbem vagi rogare teneantur. Prohibiti ullo fructu terræ veſci. Igitur *Beirewa* filius *Eſwara* ſuper his inſpectionem habet, curatve, ne vel exiguum gramen de terra evellant.

His poteſtas hominibus nocendi, non eſt permiſſa. Contra alii ſunt diaboli dicti *Raetsjasjaes*; genus diabolorum peſſimum, quod multis nocet hominibus. De creatione hominum hæc habent principia.

Credunt quod non DEUS ipſe, ſed quidam *Bramma* creator hominum ſit. Hic in principio IX. homines creaſſe dicitur. Ex his IX. hominibus, & aliis à Bramma ex uxore ſua *Saraſwati* ſuſceptis, genus humanum propagatum creditur.

Inter omnia creata hominem præcipium eſſe affirmant, non quidem qua animam, ſed qua corpus. Quod animæ immortales ſint, & in omnem æternitatem durare debeant, communis Bramidarum eſt opinio. Unde vero illæ ſint ortæ, certi illis aliquid non conſtat. Quidam tamen illorum credunt, quod ab æterno fuerint in Deo, & ideo æternis gaudiis affici. Quod poſt mortem corporum in alios, etiam bruta migrent, alii exiſtimant; quæ tamen in bruta migratio pœnæ loco eſt.

Religioſo cultu non ſolum ſupremum Deum, minorem Deum, ſed etiam Dæmones colunt. Illum verò in internum & externum dividunt. Internus in illis conſiſtit; ne homo ſuperbiat, ſed animam ſuam Deo commendet. Ut in illius maneat ſervitiis, & ſemper magnus Dei amicus ſit Ipſius infinitam Majeſtatem cogitans. Ut ſemper de illius Majeſtate loqui libenter audeat, ipſique ſecundum Bramidarum doctrinam ſerviat. Exterior cultus in templorum aliorumque ſacrorum locorum ædificatione, tum vero ceremoniis conſiſtit. Hæc & alia plura fuſioribus deducta leguntur apud citatum Belgicum auctorem Rogerium, quo benivolum remittimus lectorem.

SERIES ALIQUOT REGUM INDIÆ INTRA GANGEM ALIORUMQUE REGNORUM ORIENTALIUM. EX ACCURATO MS. CL. VIRI GEORGII HORNII.

Regum Indiæ circa A. Ch. 970. fundavit quidam Raja Bethoura, à quo longa ſerie deſcendunt Reges, uſque ad A. Ch. 1527. quo Mogoles ex poſteritate Tamerlanis Tartari in Indiam venerunt, eamque ſibi ſubjecerunt, à quo tempore hæc ſeries Regum fuit.

1527. Babur Padiſcha.
1532. Humajun. Quo pulſo India varie dilacerata fuit, & dum exulat Humajun in Perſia, interea regnarunt ex priori Regum Dellycinorum familia.
1540. Schir Scha Tyechmecha.
1544. Selim Scha.
1552. Firuz Scha Ibri Selim. Muhammed Adel.
1553. Ibrahim.
1554. Scander Lud.
1556. Humajun recuperat Indiam.
1565. Muhammed Tzeladin Akbar.
1605. Selim Muhammed Ziahangir.
1627. Tzihan Scha Bedin Muhammed Chorum.

SERIES REGUM TAHUANTISUYO SIVE CUZCONIS QUOS HODIE PERUVIA HABET.

1. 1200. Manco Inca. 2. Roca Snichi.
2. Lloque Yupangui.
4. Mayta Capac.
5. Capac Yupangu.
6. Inca Roca.
7. Jahuarhuacac.
8. Viracocha.
9. Pachacuter.
10. Yupangu.

11. Tu-

11. Tupac Irea Yupangu.
12. 1481. Huagna-Capac.
13. 1523. Guaſcar & Atahualpa qui vulgo Atabalipay ſtrangulatus ab Hiſpanis.

IMPERATORES JAPONIÆ.

IN Japonia multis ſeculis imperarunt Dayri, quorum nomen & ſeries nobis nondum innotuerunt.

Hos Dayros imperio exuerunt illi qui hodie imperant, quorum hæc eſt ſeries.

1550. Nubunanga.
1558. Faxiba Quabacondonus.
1607. Fideri Samma.
1616. Ongoſchio.
1617. Comboſamma.

REGES MEXICANORUM.

EX PUREHASO.		EX ACOSTA.
An. cIɔ. ccc. xxiv. Tenuch.	LI.	Mexi Dux.
LXXV. Acamapichtli.	XXI.	cIɔ. ccc. LXXII. Acamapixtli XL.
XCVI. Huiçilihuitl.	XXI.	cIɔ. cccc. XXII. Vitzilovitli XIII.
cIɔ. cccc. XXII. Chimalpupuca.	X.	XXXV. Chimalpopoca III.
XXVII. Yzcoalci.	XIII.	XXXVIII. Iſcoalt XII.
XL. Gueguemoteçuma.	XXIX.	L. Motezuma XXVII.
LXX. Axayacaci.	XII.	LXXVIII. Tiçocic IV.
LXXXII. Tiçoçicatzi.	IV.	LXXXI. Axayaca XI.
LXXXVI. Ahuizozin.	XVI.	XCII. Autzol XI.
cIɔ. Iɔ. II. Montezuma.	XIX.	cIɔ. Iɔ. II. Motezuma XIX.
cIɔ. Iɔ. XXI. mexico ab Hiſpanis capta.		Finis Regni mexicani.

LIBER DUODECIMUS,

EXHIBENS

DESCRIPTIONEM

INDIÆ

OCCIDENTALIS SIVE AMERICÆ ALIARUMQUE DITIONUM SECUNDUM ACCURATA DOCUMENTA

IOANNIS DE LAET.

NOVA

N

pifca
fatis
Chri
opera
tevole
Nullas
libitu r
ex bacu
Capo de
cum q
colore
tes tel

DE

Q

A U
nn
inter j
deantu
mox p
Octob
pro n
durat

NOVA FRANCIA MORES.

INCOLARUM INSULÆ QUÆ TERRA NOVA DICTA. MORES.

INcolæ hujus ditionis moribus asperi & feri sunt, sine ulla Dei cognitione, & omnis rationis politice vivendi, expertes. In vivendi more habituque corporis, cum illis, qui continentem incolunt, multum conveniunt. Illi qui balænas piscatum eo se conferunt, testantur; hujus populi indolem satis esse tractabilem, modo cum humanitate habeatur. Christianis, in operibus suis continuo assiduam præstant operam, non tam spe lucri alicujus, quam spontanea benevolentia, modo parum panis ex labore consequantur. Nullas certas habent mansiones, sed pro necessitate, aut libitu modo hic, modo alibi commorantur, in tuguriolis, ex baculis constructis, ferarumque pellibus coopertis. Inter *Capo de Raz*, & *Capo Briton*, inveniuntur scelerati mortales, cum quibus, nullum haberi potest commercium: nigricante colore, adusta facie, complicatis super caput crinibus, utentes telo & sagittis, quibus omnia expedite feriunt.

DE MORIBUS FERORUM HOMINUM QUI HANC INCOLUNT ORAM.

AUctor *Escarbor* dictus testatur; illos lætos omnino genio esse, maximamve temporis partem ipsis ridentibus inter jocos elabi, ita tamen ut quodammodo austeri esse videantur. Lente loqui amant, in medio sermone subsistunt, mox pergunt, quasi re altius cogitata. A mense Septembri, in Octobrem usque mensem, piscationibus anguillarum, se pro more recepto exercent. Has anguillas in usum hyemis duratas servant. Anguillis consumptis, feras venantur, in quarum

quarum penuria, aliquot dierum jejunio famelici esse solent. Tum canes suos, & pelles quibus vestiuntur comedunt. Duo vitia hos imprimis premunt mortales, nimia in inimicos crudelitas, & mendaciorum fraudumque artificia. Cæterum nullis vivunt legibus adstricti, vel ullas alias bonas observant consuetudines, more ferarum quibus omnis rationis sensus ademptus est. Dicit *Jaques Quartier* quod Deum quendam colant dictum *Cudruagny*. Incantatores etiam quosdam habent, dictos *Pillotois*, quos familiariter cum Diabolo colloqui credunt, qui ipsis præcipit, quid in bello agendum sit. Somniis suis multum fidunt. Hic populus forma corporis non indecorus est. Viri quam fœminæ nigricante colore prediti sunt. Hyeme exuvias ferarum induunt, æstate nudi incedunt, Virgines illarum quatuordecim vel 15. annos natæ, libere cum juvenibus agunt, & quicunque illis placuerit, illum sibi eligunt maritum. Quod si maritus nullos ex uxore susceperit liberos, illam ipsi repudiare, & aliam ducere fas est. Mortua uxore, omnia in fossam utensilia sepeliunt, simulque cum illis cadaver humant. Animarum credunt immortalitatem, dicuntque, quod postquam ex corpore migrarunt, tunc in aliam migrant Regionem, ubi amici illorum, defuncti reperiuntur. Semper in timore vivunt, sæpiusque metu, se invadentium hostium, somno excutiuntur, armaque corripiunt, ac si jam præsentes essent, qui illis nocerent. Hæc de illis feris vera sunt, qui in principio hujus oræ habitant quam *Montaignets*, *Canadiens* & *Souriquois* vocant. Ultimum, nunquam ultro cogitant, quam de præsente hyeme, quæ incuria multa illos pati sinit adversa.

DE MORIBUS ILLORUM FERORUM, QUI VOCANTUR ALMOUCHIQUOIS.

HI capillos suos omnes in anteriore parte capitis tondunt, & in posteriore promissos gerunt, in variosque flectunt ductus. Faciem suam rubro tingunt colore, tum vero etiam nigro, id quod & alii faciunt barbari. Formam corporis decoram habent, quæ nullis fœda est maculis. Arma illorum sunt hasta, pilum, & sagitta. Agriculturam exercent,

exercent, quam alii, contemnunt, in Majo mense serunt, in Septembre metunt. Certas semper habent ædes, nec ita crebro mansiones suas, quam alii mutant.

VIRGINIA.
DE MORIBUS POPULI, QUI ORAM *MONTAINES* DICTAM COLIT.

HAbitus horum mortalium ex pellibus ferarum est, cibus, frumentum turcicum, ex quo placentas conficiunt. Arma illorum sunt arcus & pila acutis lapidibus præfixa. Nullas habent ædes sed sub dio vivunt. Omnia sua semper secum portant. Videtur esse populus multa humanitate præditus, ad furta tamen præsertim ingeniosa, valde proclivis. Tabaci usum ex illo creduntur bene callere, quod fistulas tabaci æneas habeant. Hospitalitatem multam peregrinis exhibent. Testatur Henricus Hudson, quod cum apud illos appulisset, illico ipsum convivam secum habere voluerunt, emissis ad venandum Viris, qui statim cum avibus telo transfixis reversi, ad cœnam etiam canem mactarunt. Cum vero apud illos manere nollet, rati, quod illorum arcus & sagittas timeret, confractas in ignem ipso vidente, conjecerunt. Religio huic populo aut Dei cognitio nulla est. Diabolo tamen sacra faciunt, quem *Menutto* vocant. Omnia etiam illa, quæ captum hominum superare videntur *Menutto* dicunt. Suos qui velut ipsis imperant *Sakmos* vel potius Sagimos habent. Suspicax & vindictæ avidus est hic populus, in omnesque horas mutabilis. Forma corporis omnibus non est eadem, quidam enim longioris, ut *Sesquesbæmocken*, alii brevioris, ut dicti *Whigcocomocos* staturæ sunt. Nigrum capilitium, parum barbæ habent. Ingenia subtilia, & facilimæ apprehensionis. Iracundi, minus tamen furaces, quod timeant ne incantatores furtum revelent. Mulieres illorum non nisi cum voluntate mariti peregrino vocant amori. Quælibet familia distinctas habet terræ portiones, ex quibus cum suis vivit. In vestitu multis utuntur ferarum pellibus, hyeme pilosis, æstate vero glaucis. Fœminarum brachia, pedes & mamillæ nigris punctulis infecta sunt, quibus multæ ferarum exprimuntur figuræ. In qualibet aure ut plurimum tria habent foramina,

mina, ex quibus varia suspendunt ornamenta viri etiam serpentes virides, alii in capite pennas & alas avium gerunt, quidam etiam manum hostis arefactam. Brachia & capita rubro colore tincta ipsis sunt ex Radice *Locore*, quod contra hyemale frigus & æstivum calorem bonum existimant. Domus ex lignis flexibilibus constructas incolunt, superneque stragulis tectas. Nomina ex openione parentum suorum ipsis indita sunt. Liberos suos valde amant, hos in profluente toties lavant, unguentisque afficiunt, ut callum contra frigus & æstum obducant. Viri venationibus, fœminæ domesticis curis incumbunt.

RELIGIO.

ILlorum Religio ita comparata est, ut omne illud adorent, quod sibi nociturum sciunt, neque illi ulla ope resistere possunt: ut sunt ignis, aqua, tonitrua, bombardæ equi, &c. Dœmonem tamen imprimis colunt, illum *Este* vocant, cui magis ex timore, quam amore serviunt. Suos etiam habent incantatores dictos *Pauxoranem.*

REGIMEN.

QUanquam hic populus valde sit barbarus, aliquam tamen Regiminis habet formam, Supremumque aliquem Dominum & Monarcham *Pouhatan* dictum, secundum loca quæ incolunt. Alias vocatur *Wahunsonacoak.* Habet suas hereditarias ditiones, ut *Pouhatan Arrohateck Appamatucke, Pamaunke, Youchtanund* & *Mettapanient.* Præ Regia illius est *Orapack.* Tot habet uxores, quod libido suadet. Ex his Regi cubanti una ad caput, altera ad pedes sedet, ubi surrexit, una illius dextrum, altera sinistrum claudit latus, Potiores dignitate liberi Regis non sunt, sed primum fratres, postea sorores. Nullas habent scriptas leges, nisi quasdam receptas consuetudines. Voluntas Regis suprema lex est, qui pœnas libere à subditis sumit, à quibus valde timetur. Inter pœnas quibus afficere solet noxios & hæc est, ut manus & pedes ligati, ad ignem circumvolvantur donec vivi tosti, moriantur, ut alia suppliciorum genera hic prætereamus.

FLO.

FLORIDA, DE MORIBUS EJUS INCOLARAM.

HUjus ditionis incolæ coloribus corpora sua tingunt, Mares porrectæ sunt staturæ, decoroque corporis habitu promissos alentes crines. Magni alias sunt dissimulatores, & defraudatores, viribus validi & ad pugnas expediti. Præter arcum & pila, nulla habent alia arma: juventutem in cursu exercent, proposito præmio expiditius currentibus, & illis qui diutius spiritum trahere norunt.

Fœminarum forma pariter est venusta quibus etiam moris est, ut corpora pingant, quemadmodum. Viri A juventute album habent colorem, quem postea unguentis depravant. Audacia mulierum hic tanta est, ut etiam flumina natando trajiciant, in uno Brachio infantem portantes. In altissimas etiam facili negotio enituntur arbores, multi in hac Regione reperiuntur hermaphroditæ, qui maxima bajulant onera, & victum in castra vehunt. Agrum nunquam stercorant, sed illi semen commissuri, illum exurunt. Tempere messis Rex per suos ministros omnes ad publicas evocat operas Hyeme per 4. menses in silvis latitant, sibique parvos cunicilos faciunt, ex ramis palmarum. Carne Crocodili libenter vescuntur, quæ alba sane & muscum valde redolet.

NOVA HISPANIA MEXICANORUM MORES.

HUjus populi cura magna in educandis liberis observata est; quibus certas pictas proponunt figuras, in illis notitias rerum, pro captu ætatis liberis imprimentes. A primis annis ipsos sacerdotibus præsentant, vel etiam militiæ magistris; ut quamprimum annis maturiores evadant, alterutrum genus vitæ amplectantur, interim illos eousq; domi servant, ipsis pro ratione ætatis cibum ministrant. Delinquentes spinis ex *magnes* Castigant. Matrimonia contrahentes, hunc observant morem: Certæ fœminæ quas *Amantesa* vocant, sponsæ vestem in tergum convolvunt. Illa in consortio proximæ agnationis mulierum, ad sponsi domum deducitur, & in stragulam juxta sponsum collocatur. Mox, sponsæ spon-

ſponſique veſtes connectuntur, ſacrificium diis exhibetur & convivium ſolenne inſtauratur. Atque ita matrimonium conſumitur.

REGIMEN.

QUondam Regimen politicum ariſtocratice hic fuit adminiſtratum, poſtea ſibi Regem elegerunt, qui non jure ſanguinis, ſed electione imperabat. Electio penes magnates mexicanos, & vicinos Reges ſtat, qui ad hoc ſpectant Imperium tanquam vaſalli, illos Regis Electores vocant *Tlacohecalcatl*, & poſt Regem dignitate præcipui ſunt. Hi ſupremum habent militiæ Ducem dictum *Tlacatecatl*, & *Ezuahuacatli*. Tandem etiam habent ſacerdotes dictos *Tlillancalqui*, dominos nigræ domus, quod ſe ungant oleo nigro. Regi certis ab officiis ſunt miniſtri, tam in jure adminiſtrando, quam juſtitia exigenda. Sunt ipſis in provinciis Gubernatores dicti *Petlacalcatli* tum alii *Calpique* ad exigenda tributa. In libris pictis impreſſa habent cujuſlibet Provinciæ tributa. Annum à Martio incipiunt menſe, totumque in 18. menſes diſtinguunt, & cuilibet certa imponunt nomina, ſuorum feſtorum incidentium. Cuilibet menſi 20. adſcribunt dies, quibus etiam ſua ſunt nomina. Succeſſionem Regum plenius fuſiuſque deſcripſit Acoſta.

REGNUM PERU MORES INCOLARUM.

QUemadmodum loca hujus provinciæ, ex Indole Regionis diverſa ſunt, ita etiam diverſos moribus producunt incolas. Nam qui planitiem incolunt, ſub dio degunt. Viris, ſubucula ad genua uſque promiſſa erant, ſuper brachia, tenui tegebantur palliolo. Uterque ſexus linteolis diverſi coloris crines innectit. Qui in *Serrania* ſunt, robore corporis multum reliquos antecellunt, non minus ingenii acumine. Viri Veſtibus utuntur ex lanificio gregis proprii confectis. Fœminarum color albicans eſt, quæ maritis ſuis valde ſunt morigeræ, & fideles in negotiis coadjutrices. Præcipua illorum exercitia in venatione ſita ſunt, in qua tum ad quatuor millia congregatis rotam, junctis invicem manibus faciunt, feramque intus claudunt, &

maximo

maximo clamore exagitant, donec fera esse desinat seque capi permittat.

Ordinarium illorum triticum *Maiz* est alias dictum *Zara* potum quoque ex Africa, habent hic ex *Maiz* & aqua componitur. Multis adhæc aliis radicibus ad potum utuntur, quarum nomina hic tacebimus.

Per omnia itinera quæ per Provincias ducunt, disposita reperiuntur diversoria, quæ *Tambos* vocantur, in usum iter facientium extructa. Incolæ natales suos locos non facile relinquunt, nisi forsan coacti illud facere ob nimium rigorem illorum *Caziquen*. Egregia pollent staturâ, intellectu prædit insigni, & quasvis artes facile imbibunt. Longævi adhæc sunt, viribusque corporis validi. Vitio vero mendacii obnoxii, novorum cupidi, in horas mutabiles, ebrietati addicti, nec facile boni Regiminis patientes. Qui ex illis Christianam amplexi sunt fidem, non citius sacro baptismo tingi volunt, quam in ultimo mortis articulo.

DE INCOLIS BRASILIÆ. ILLORUMQUE MORIBUS. EX GEORGIO MARCGRAVIO, QUI ILLAS PERLUSTRAVIT ORAS.

HUjus terræ incolarum naturalium, quatuor sunt Nationes suis distinctæ nominibus, nimirum *Tubinambu Tobajara*, *Petiguara*, *Tapniya*.

Ob mixturam vero variarum nationum, aliæ quinque distinctæ hic reperiuntur hominum species. Equidem is qui ab Europæis parentibus patre atque matre hic natus est, appellatur *Mozombo*.

Qui natus ex patre Europæo & matre Brasiliana dicitur *Mameluco*.

Natus ex patre Europæo & matre Æthiopissa *Mulato* vocatur. Natus ex patre Brasiliensi & matre Æthyopica. *Cariboca* & *Cabœles* audit. Ortus ex utrisque parentibus Nigritis *Criolo* cognominatur. Hic quædam Æthiopissa gemellos peperisse dicitur, unum album alterum nigrum, quos auctor vidit, ut & Ætiopes senes barba magnâ planeque canâ capillisque capitis canis. Adhæc juvenem octodecim an-

norum, maxime album, crinibus crispis & albis, cuteque albissima, qui tamen ex patre, ac matre nigritis erat natus. Incolæ Brasilienses qui inter Christianos degunt, staturâ sunt mediocri, robusti, humeris largis, bene compositi, quia inter illos difficile invenies distortum, vel luscum, aut claudum, quod sane mirum videri debet, cum infantes, nunquam fasciis involvant. Ligant tamen Brasilienses, recens natorum infantum crura certis fasciis, quas vocant *Tapacura*, eâ nimirum de causa, ut robustiora fiant. Brasilienses oculos habent nigros, nasum compressum, os amplum, capillos nigros rectosque, mulieres mediocris statura commendat, bene dispositæ robustæque sunt, nec inelegantis formæ. Comas alunt nigras, partuque faciles sunt.

Annos suos numerant ab exortu Heliaco Plejadum, quas *Ceixu* vocant, atque ideo annum eodem denotant nomine: accidit autem is ortus nostro mense majo. Ut autem numerum annorum ætatis suæ retinere possint, singulis annis unam reponunt castaneam, de *Acaju* quam ipsi *Acaju*, *Acay* appellant. Fructus illius arboris singulis annis semel maturus fit.

Diu plerumque vivunt, & videre inter illos licet multos senes, qui centesimum superarunt annum, neque facile nisi in decrepita ætate canescunt.

Puerorum ingenia satis habent docilia, nisi quod illi hebetiores sint, quando ex ephæbis excesserunt.

Tranquillè, compositisque inter se agunt moribus, nisi quando poculis indulgent, tunc enim saltationibus, & cantilenis plurimam partem de nocte solida demunt. Viri æque ac mulieres ebrietatis vitio laborant, à quo non facile se divelli patiuntur, unde in rixas & contentiones faciles sunt.

Pigritiæ quoque valde sunt obnoxii, & laborum curarumque pertæsi, paucis contenti vivunt, & terræ fertilitas ipsorum subvenit negligentiæ, divitias, ex illisque nascentia mala ignorant, neque calcari ad labores opus habent. Fœminæ illorum hospites advenientes lachrymis excipiunt, singularique alloquuntur sermone. Quo pacto vero mortuos suos deplorent, vid. Joannem Lerium qui inter Tupinambos diu egit. *Tapuiyæ* autem quando pater aut mater illorum moritur, omnes capitis capillos sibi evellunt,

de

de quibus postea dicetur. De vestitu illorum hæc pauca notata sufficiant Viri subligaria, jam ex linteamine plerumque induunt, Quidam quoque indusia habent, & utuntur pileis, maximam tamen partem nudo incedunt capite, capillisque more Lusitanorum tonsis, calceos nullos gerunt, sed nudi incedunt, quidam etiam solum subcinctorio panno lumbos tegunt, cætera sine vestitu.

Mulieres longis vestiuntur indusiis, ex linteo vel gossypino panno, præter hæc vestimentorum nihil habent. Viri pariter ac fœminæ, & infantes, variis coloribus cutem tingunt, nigro, rubro, flavo, ad quem usum succum è fructu *Janipaba* adhibent. Capillos capitis in humeros usque promissos alunt, inferius verò æqualiter præcisos, in fronteque ad lineam detonsos gerunt. Pallia ex filis crassis conficiunt, instar retis nexa, hinc cuilibet nodo pennam internexunt, ita ut totum pallium ex pennis quasi constet.

Auriculas ita perfodiunt, ut digitum foramini posses immittere. Perforatæ auri, lignum digitum oblongum, vel os cercopithecorum imprimunt. Viri labia inferiora perforant, foramenque lapide aliquo, cristallo vel smaragdo aut Jaspide magnitudine nucis avellanæ exornant, talem lapidem *Metara* vocant, & si viridis vel cæruleus fuerit *Metarobi* dicitur.

Ad utrumque etiam oris latus buccas habent perforatas, nimirum conjugati Viri solum. Cuilibet foramini lignum indunt, figura & magnitudine pennæ anserinæ, quod instar infixi prominet clavi, vel etiam aliquem immittunt lapidem dictum *Tembe coareta* Nares quoque sæpius perforant, quibus ligna *Apiyati* dicta indunt.

Corpus varie pingunt, atque insuper toti corpore plumas avium varii coloris agglutinare solent. Vocant hunc actum *Acamongui.*

Brachia quoque certis corallis è plumis avium factis rubris, flavis, exornant, vocantque *Aguamiranga.* Pennas insuper Struthionum multas vel araræ in orbem quasi colligunt, filoque crassiore connectunt, atque adligant lumbis, ita ut inferiora corporis tegant, hunc ornatum vocant *Aracoaya.*

Ex fructu Aquay qui triangularem formam habet, monilia faciunt, quæ cruribus infra suras circumligant, qui

cortices inter saltandum sonum quendum edunt.

Mulieres partes genitales solum herbarum vel foliorum fasciculo tegunt. Hi autem mores inter Gentiles frequentes sunt. Qui vero Christianorum sacris nomina dederunt, illorum moribus utuntur. Cæterum supellex Brasiliensium admodum curta est, ita ut cum loca mutent, omnia secum portent quod officium mulieri competit, quæ muli instar onerata, necessaria bajulans maritum sequitur.

Præcipua illorum supellex rete est, ipsi *Ini* dictum, Lusitanis *Rede* in quo dormire solent.

Speculis ex Europa allatis admodum delectantur, loco patinarum, utuntur cucurbitis, quæ multas variasque habent species. Cochlearium vicem digiti præbent, mensa, terra, vel scamnum est.

Cum peregre iter faciunt, mulier maritum semper, & quocunque se vertat etiam in militiam sequitur. Maritus præter arma nihil portat. Neque vero multis se onerant cibis, sed tenuis parvaque sufficit farina, ita leviter onusti, cum laribus peregre abeunt, parum de nummis vel commodo hospitio solliciti, quibus secundum naturam ex tenui viventibus, sylvæ commodum diversorium, campi virentes, stratos lectos, haustus aquæ, vini præstantiam, parva parabilisque esca, varias præstant delicias.

Cum domi agunt, Viri mane cum arcubus & sagittis suis in sylvas & campos abeunt, ad figendam aliquam feram, vel avem, vel piscatum exeunt, mulieres contra plantaria adeunt, solitisque defunguntur laboribus. Feras variis modis capiunt, vel enim illas sagittis figunt, vel in terra foveas faciunt profundas. Pisces in fluviis vel sagittis figunt, vel hamis capiunt, Cibus & potus Brasiliensium hic est: Carnem variam animalium sylvestrium usurpant, avium, ut & piscium variorum, etiam testaceorum & crustaceorum: fructus itidem arboreos, & terrestres tum varia legumina.

Carnem coctam vel assam comedunt, vel etiam tostam.

Ignem eliciunt ope duorum lignorum, uno molli, altero duro, durum acuunt, & applicant molli.

Pisces minores foliis herbaceis, aut arboreis involvunt, cineribusque calidis operiunt, ita brevi tempore ad cibum

ꝺum parati sunt, licet neque cocti, neque assi dici possint.

Farinam duobus vel tribus posterioribus digitis manus dextræ præhensam, inter edendum ori injiciunt, ita dextre, ut vix aliquid pereat. Interdiu, imo noctu sæpeus comedunt, neque stata observant edendi tempora. Cibum vero cum summo silentio capiunt, raroque inter edendum bibunt, sed jam bene satiati.

Potus illorum ordinarius aqua frigida est, vel fluviatilis, quæ hic & clara, & valde bona reperitur.

Vulgare autem est Brasiliensibus, ut ex variis fructibus, radicibusque diversos faciant potus, qui vini præbent gustum. Primum vocant *Cavi* ex Acaybæ Arboris fructu maturo, quem manibus exprimere solent.

2. Est Aipii ex radicibus. 3. *Pacobi* ex fructu arboris pacobete. Reliqua potus genera videantur, apud Auctor. lib. 8. p. 274.

Arcus ex duro ligno factos habent, quos *Guirapara* & *Urapara* vocant. Cordas arcuum è gossypio contorquent. Sagittas ex arundine sylvestri. Cuspides sagittarum ex ligno in acumen exeunte. Tapuyarum nationes nonnullæ nullis utuntur arcubus, sed ex manu sagittas mittunt.

Tapuyæ clavas habent ex solido nigro ligno confectas dicuntque *Japema.*

Tubas ex ossibus humanis faciunt, quas Canguenca vocant.

Saltationibus supra modum delectantur, quas generali nomine *Guau* dicunt.

Habent etiam inter saltandum varios cantandi modos.

Pueri quoque certos exercent lusus, quos suis nominibus auctor notavit.

DE TAPUIYORUM MORIBUS ET CONSUETUDINIBUS EX RELATIONE JACOBI RABBI, QUI PER ALIQUOT ANNOS INTER ILLOS VIXERAT.

HI plerumque incertis vagantur sedibus, instar Nomadum, certos tamen inter limites intra quos castra mutant,

mutant, secundum mutationem anni tempestatum. Regulum habent dictum *Otshicajaynæ* qui singulis diebus, de mane & noctu consultis in antecessum divinationibus, proclamare jubet, quo proximo mane promoturi sint. Ubi concessuri, quid ibidem acturi. Mane priusquam iter aggrediantur, flumina tentant, corpusque abluunt, & arena nitidissima corpora sua fricant, rursusque abluunt. Inde vero egressi, artus suos ita extendunt, & contorquent, ut articuli crepitent. Postea ad focum accedunt, & calefacti, denticulis quorundam piscium corpora scabunt, ut sanguinem eliciant, quod ad demendam lassitudinem præsens esse remedium existimant. Testatur Rabbi sese id sæpius expertum esse ac utile comperisse.

Ad lapidis jactum, à Reguli tabernaculo, duo trunci arborum jacent, unius passus intervallo ab invicem remoti, gens autem reliqua in duas turmas divisa ex adverso consistit. Hinc unaquæque turma unum ex robustissimis eligit, qui truncos illos succolare, & quam celerrime portare queat; qui locum castrorum primus attigerit, reliquos tardius venientes sibilo excipit. Fœminæ quoque certando, luctando, currendo se exercent, quibus certaminibus duæ præsident fœminæ, quæ de singulis judicant actionibus. Cum juvenes ad nuptias animum applicant, venatum exeunt, sectanturque feras, tum mel sylvestre colligunt, idque omne ad Patres puellarum quas amant deferunt, qui si filias, plenis annis nubiles habent, Prophetas suos & sortilegos cum medicis advocant. Illi vero Regulum ad deliberandum adeunt. Regulus porro per præconem adolescentes procos in proximum extra castra convocat, ubi plurimi tum adolescentes cum puellæ conveniunt, & conjunctim per sylvas oberrant, donec ad locum venationi destinatum perventum sit, hinc consulto ferarum latibula pervestigant, quæ ubi invenerint, citato cursu ad reliquos redeunt, tum omnes armis accincti cum canibus feras sectantur, ubi illas claudere possunt, tanto cum impetu in illas ruunt, ut ducentas quandoque simul capiant. Extis exemptis, canibusque objectis, in castra feras pertrahunt. Accurrunt postea fœminæ, ministerio culinæ promptæ, primum viscera torrent, Virisque exhibent comedenda, tum præustis pilis ferarum carnes concidunt, carbonibus imponunt, & ita com-

commessando hilariter diem consumunt. Dein ad Reguli Tribunal accedunt, Consilium de ineunda in proximum diem venatione rogaturi: ubi certum acceperunt responsum, ad cantilenas in cohortes concedunt, ex cantu enim omen, male vel bene successuræ venationis capiunt, post peractam venationem, iterum ad convivia redeunt, qui domi manserunt, farinam ex radicibus factam ad epulas conferunt.

Hoc in more positum habent, ut Adolescentibus foramina in genes terebrent, atque hæc veluti sponsalia sunt, neque enim prius hanc adolescentes consuetudinem subeunt, priusquam in amorem apud virginem hæreant. His peractis, per triduum & ultra conviviis indulgent, in isto vero nuptiali convivio, Regulus ipse, suas cuique partes destribuit.

Solent autem matres cavere, ne filiæ cum maritis sint, cum menses habuerint, id quod sorti, legis suis & Medicis indicant & Regulo, tandem ita sponsa ad thalamum sponsi adducitur, maritique potitur. Ultimum mater sponsæ cantilenis celebratur, quod decus virginale expugnare non passa sit, quod si mater maturam Viro habeat filiam, quam tamen proci sponsam non ambiunt, tum mater filiam suam sub oculis rubro pingit colore, illam ad Regulum adducens, & mentionem de illa facit. Tum Regulus ad se vocat juvenculam, illamque in storea juxta se collocat, fingens se medici partibus fungi; manus ergo ad focum calefacit, seque iis primum postea & juvenculam demulcet, postea seque virginemque herbæ Indicæ fumo vulgo Tabacci afflat, tum mulibria ferit arva, si sanguinem forte eliciat, hunc delingit, idque honorificum putant.

Fœminæ uterum ferentes, à virorem consortio abstinent; Enixæ autem, in sylvas secedunt, & infanti umbilicum concha præcidunt, unaque cum secundinis coctum devorant. puerperam autem, pariter ac infantem mane & vesperi frigida abluunt, nec licet fœminæ quamdiu infantem lactet cum viro consuescere, nisi forte ille unicam tantum habeat conjugem.

Quod si fœmina cum altero rem habeat, idque viro innotuerit, illam actutum domo eliminat, si vero exerciti adulterii arbiter superveniat maritus, utrumque impune occidere potest, tam alii matrimonii obsessorem, quam vitiatam.

Regulus *Jandui* in medio tabernaculi sui ingentem habet cucurbitam, super floream ita dispositam, ad quam sine mandato ejus nemini licet accedere, aut illam cucurbitam introspicere, cum vero tabacum accendunt, fumum in illam expirare fas est, feras & mella quæ inferuntur, juxta illam deponunt, donec ut auferantur Regulus imperat. Singulari autem veneratione cucurbitam illam excipiunt, in qua lapides quidam sunt, qui in majori pretio habentur quam aurum. Habent quosdam Medicos vel potius præstigiatores, qui populo miris artibus imponunt, miserisque persuadent, se ex eorum corporibus, animalia, lapides, aliaque exsugere, quæ ipsis videntibus evomunt. Reguli quoque sibi medendi facultatem arrogant, itaque matres infantes suos ægros ad Regulum adducunt, qui illos fricat, Tabacoque conspuitat, quod si infans nihil minus spiritum exhalet, à matre, & proximis consanguineis comeditur.

Martio & Aprili mensibus, ingens aquarum vis de montibus descendit, ubi capiendis piscibus operam dant, Postquam vero fluvius intra alveum suum concedit, in consuetas suas sedes redeunt, sementique faciendæ vacant. Prius ac semina terræ credant, solum à superstitiosis, & Prophetis illorum ab ortu ad occasum lustratur, seminaque fumo Tabaci perfumant, autumantes id ad fæcunditatem plurimum facere. Divinatores quoque suos de anni fertilitate sollicite consulere solent, qui variis diversique coloris plumis exornati dolis offrænatum, & credulum vulgus ductant, & de rebus cassa memorant.

Plejadum exortum imprimis venerantur, illasque stellas numinis colunt loco, canendo choreasque ducendo, imprimis in loco ad id destinato; illac tendunt, postquam fructus fere ad maturitatem pervenerunt. Hic autem adolescentes hastiludium exercere parati, post triduum cantando saltandoque exactum, se certamini parant: & primo quidem suras vinciunt lento quodam vimine, è quo calceos confectos induunt, postea melle capita inungunt, capillosque postica parte subligant, faciem variis pingunt coloribus, fronti albas applicantes plumas, dorso fasciam instar caudæ aptant, brachiis, volucris alas (*Kosetug* vocatur) cervici quoque rubras circundant pennas. Ita ornati per triduum certant, victores, ovantes saltant.

Vitâ

Vitâ functorum cadavera, intra castra portant, ubi medici & sortilegi illa exenterant & postea ossilant, partes à vetelis torrentur, & ab iisdem & consanguineis cum planctu devorantur, summi namque amoris signum esse existimant, amicos intra propria viscera condere. Atque hic quidem mos inter plebem usu increbuit. Digniores à dignioribus comeduntur, exceptis nonnullis ossis, quæ à proximis consanguineis in nuptialia servantur convivia; que tum in minimas contunduntur particulas, & bellariorum vicem præstant, quamdiu autem demortui ossa supersunt, proximi amicorum & sanguine junctorum sibi, capillos in signum luctus evellunt.

MORES TAPUYIORUM. PER ELIAM HERCMANNUM.

HI robusto sunt corpore, procero; crasso, & amplo capite, coloris fusci, nigro capillitio, & aspero, quod super cervicem propendere sinunt, in fronte verò ad aures usque tondunt, quidam Europæorum more id faciunt. Illorum magi, apud illos magni habentur, & de futuris prænunciant. Malos genios provocare norunt, qui se illis in persona Tapuyiorum sistunt, interdum illos sub specie muscæ & alterius minoris animalis advocant. Hoc multi vidisse testantur, Veneratio alios cum colunt, ex fœminarum ululatu trucique clamore fieri solet.

Regulum suum valde colunt. In bellum iturus, illos antecedit, cui tamen domi parca præstant obsequia. Porro cum omnes nudi incedant, Regulus cum primatibus à vulgo dignosci solent, partim capillitio, partim unguibus. Regulo namque capilli in coronam sunt tonsi, & ungues pollicum longissimi Illius autem consanguinei, aliique bellici ministri ungues alunt longos, & ex omnibus digitis præminentes, decorum enim existimant, præsegmina quam longissima alere.

Pueris quoque septem vel octo annos natis, auriculas perforant, ut & labium inferius supra mentum, dicentes; quod hac ratione illi demum in hominum numerum asciscantur.

Fœminæ, si mortuum enixæ sunt fœtum, statim illum devorant, ajunt enim illos melius condi non posse quam intra mater-

maternorum viſcerum in quibus antea latebant, receſſus.

Infantes illorum, (quod peregrinis videtur incredibile) nona vel decima hebdomade ambulare incipiunt, ipſaſque ad natandum aquas ingredi ſolent, quare nemo, (cujuſcunque ſexus & conditionis ſit,) invenitur, qui bene natare ignoret.

Adhæc ad ſummam & decrepitam ſenectam aſcendere ſolent, ita ut inter illos reperiantur, qui centum & quinquaginta, aut ſexaginta, etiam qui ducentos annos exigant. Ingenio ita ſunt impensè improbo, ut etiam intimi amici, qui ad ædes illorum ſalutant, rariſſime ſine accepto maleficio inde diſcedant.

DE CHILENSIBUS ILLORUMQUE MORIBUS.

HI ut plurimum ſatis ſubacto robuſtoque gaudent corpore, colorem albo & fuſco mixtum habent, nigros & craſſos capillos, Illi, qui apud Hiſpanos ſtipendia merent, prolixos, intonſoſque capillos geſtant, verum qui adhuc ſui juris ſunt, & cum Hiſpanis belligerant vulgo Ucais dicti, attendere illos ſolent, ne ab hoſtibus ſuis, apprehendantur, hoc igitur ſigno, ab aliis dignoſcuntur.

Caput grandius, faciem latam habent, imberbes, quia illam evellunt, duabus mytulorum conchis arcte connexis, non ſolum vero è mento & genis, verum etiam ſequioribus corporis partibus capillos evellunt, mares juxta ac fœminæ.

Capite nudo incedunt, nec niſi redimiculo capillos capitis ſubligant, ipſis dicitur *Tariwelonco* prioreſque illud paulo pretioſius portant. Nonnulli etiam ornamenti loco exuvias volucrum gerunt.

Fœminæ quoque capite nudo, ſolutiſque incedunt comis, quas tamen certo ſubligant temore, videlicet cum muliebri menſtruo laborant vitio. Præterea panno ſe amiciunt, quem è lana ſuarum contexunt ovium, Pannus hic diverſorum eſt colorum, quem etiam viri in proprium vertunt uſum. Pedibus incedunt nudi, niſi quod feſtivis diebus caligas affabre factas induant. Calceorum uſum plane ignorant, omnes autem Chilenſes mudicei ſunt amantiſſimi,

quare

quare ſingulis diebus mane ſeſe abluunt, etiam gelu aquas ſtringente.

Ipſorum domicilia, tuguriola, ſeu caſæ humiles ſunt, ex ſtramine vel arundine confectæ, neque enim oppida vel civitates inhabitant, ſed in unum locum per familias congregantur.

Supellectilem valde exiguam habent.

Omnis ſollicitudinis expertes vivunt, neque ſerunt, neque metunt, niſi quantum in proximum ſufficiat annum. Ex pecudibus enim vivunt, quibus tamen non adeo abundant.

Sementem hac ratione peragunt. Octobri menſe, familiæ aliquot conveniunt, laborumque ſocietate initâ, mares uno alteroque die terram fodiunt, aut etiam arant, ſemina ſpargunt, reſidua laborum fœminis permittunt. communiter ab ortu, uſque ad occaſum ſolis comedunt & potant, cum domi ſunt, quando vero foras abeunt, vel in caſtris agunt, bis de die tantum ſunt ſaturi Aquam ſolam raro bibunt, ſed fructuum ſucco miſcent.

Tot uxores ducunt, quot alere poſſunt. Opulentiores plures habent, illaſque à parentibus emunt, unde proverbium apud illos, quod illi divites ſint, qui multas habeant filias. In matrimoniis contrahendis, non tam rationem habent formæ, quam virium, quamvis nec genus puellarum floccipendant. Uxorem ducturus, puellam non alloquitur, verum tantum ſuos conſanguineos, opem illorum implorans, qui ipſi quilibet pro ſua conditione, ovem, porcum, vaccam &c. largiuntur. Tum apud patrem filiam in uxorem depoſcit; poſtea de pretio conveniunt, & penſiones inſtituuntur, quarum ſingulæ, vel ovis, vacca, &c. ſunt, itaque puella empta proco cedit, mox pater dimidiam partem pretii, in nuptias impendit. Quod ſi nova nupta durius à marito tractatur, illam per vim abducunt, aliique uxorem locant. Viri, ditiores ſingulis uxoribus caſas exſtruunt, illaſque pro affectu viſitant. Poſt partum, mulieres frigida abluuntur, confeſtimque ad munia ſua redeunt. Adulteras ſtatim trucidant. Viduis ad ſecunda vota tranſire quidem licet, ſi tamen liberos habentes inuptæ manent, id honeſtius eſſe ducunt. Quod ſi nullos habeant, cum cæteris bonis ad hæredes tranſeunt.

DE

DE CHILENSIUM RELIGIONE. EX GEORGI MARCGRAVI RELATIONE.

CHilenses extra omnem cultum divinum agunt, nullum dierum attendunt discrimen; post obitum nihil de homine residuum manere credunt. Diabolum tamen boni adversarium noverunt, vitam summum bonum judicant, ubi quis illorum, diem suum obiit, illum à Diabolo abreptum dicunt: id quod suo idiomate *Alverey* vocant.

Quidam tamen illorum adeo omnis numinis expertes non sunt: credunt enim aërem spiritum, quem appellant *Pillan*, & illum in symposiis suis potissimum venerantur.

Tonitru *Pillan* vocant, quod pro numine agnoscunt. Cum vero tonitru auditur, ad arma concurrunt; credunt enim quod tonitru illos moneat, hostes suos Hispanos jam ad esse. Eo etiam tempore sagittam sumunt, aut securim lapideam instar cunei, terræque infigunt; ubi circumstantes truces emittunt voces, orantes, ut *Pillan* hostes ipsorum perdat.

Omnes præterea, fortes & eximios viros nomine *Pillan* insigniunt, ipsisque divinas tribuunt Virtutes. Cum tabacum accendunt, fumum illius singulari cerimonia in aërem exhalant, dicentes, accipe hæc *Pillan*, quo pacto, aliisque modis Numini sacra facere solent.

Quod si quis veneficii aut incantationis reus sit convictus, talem sine ulla venia, aut dissimulatione vivum comburunt, cum omnibus quæ possidet.

Nullos habent sacrificulos aut alios ministros, qui *Pillan* sacrificent: neque sortilegos, verum tantum illos qui cum *Pillan*, comœdiam probe agere, cantusque ducere norunt, quos sane magni faciunt.

Spiritum etiam alium sive falsum numen colunt, dictum *Maruapoante*, quod ipsis indicat, quando potissimum uxorem ducere & concumbere debeant, credunt etiam illas ex concubitu *Maruapoante* gravidas fieri. Interrogati vero quomodo cum illo spiritu colloquantur, respondent, id fieri per inspirationem aut in somniis, ubi ipsi antea cantibus operam dederunt. Atque in hisce duobus nominibus universa illorum consistit superstitio.

DE

DE CHILENSIUM REGIMINE POLITICO ET ARMIS EX GEORG. MARCGRAV. QUI IN ILLIS ORIS HABITAVIT.

ILlorum Regimen penes optimates eſt, quos *Ulmen* vocant, quando vero unus eſt, *Palmen*. Alibi dicuntur Caſique à quibus indigitantur *Caracæ*, nam *Caſique* nomen ab Hiſpanis ex inſul. Americæ tranſlatum eſt.

Ejuſmodi interdum *Ulmeni* ſive *Curacæ* inter illos plurimi ſunt, quandoque numero 25. interdum quinquaginta, immò & centum aut plurimis familiis præſunt. Horum vero regimen præcipue in adminiſtrando conſiſtit bello, vel in conventibus generalibus indicendis, cum nimirum de rebus magni momenti dileberandum eſt: ipſi enim hujuſmodi conventus convocant. Nequeunt autem tributum aliquod exigere, vel illis alia onera imponere, præter illa quæ ſumma flagitat neceſſitas; imperare tamen poſſunt, ut adverſus hoſtes egrediantur: quo caſu ipſi præire opus habent.

His vero Generalibus, ſeu populi Rectoribus, non eſt permiſſum de rebus publicis privatim cum aliquo deliberare, ſed omnia conſilia palam habere tenentur, præſente omni populo, ut omnem amoveant ſuſpicionem. Hæc Curacæ dignitas, vel munus inferioris Rectoris, à potentibus in liberos velut hereditas tranſmittitur, ſi vero nulli extent liberi, ad proximos conſanguineos & affines.

Quod ſi vero hæredes parum ſint gerendo Magiſtratui idonei, aſtutiores ſibi illam dignitatem occupare ſolent.

Electio vero *Nentogues* ſeu Rectoris alicujus communitatis hunc in modum inſtituitur; loco vocanti is, qui ad illud adſpirat officium, rationes facultatum ſuarum expeditas habere ſolet, illi namque neceſſitas incumbit, primores populi inſigni convivio ſibi conſiliare. Rebus autem rite paractis, convocat *Curacas* omnes, & communitatis Pulmenos, in locum publicum illi actui deſtinatum, qui cum ibi frequentes adſunt, orationem ad illos habet, genus ſuum opes, amicos fortiaque prædicans facta, multaque alia, quæ ad rem facere exiſtimat. Hac ratione petit, ſe in defuncti locum ſurrogari: Dein unus Curacarum aut Pulmenum orationem orditur, com-

commendatque conditatum qui confestim Patroni sui collo circumdat collare, ex turcoidibus compositum, aut certis conchis albis factum, quas auri instar æstimant. Electus in se recipit, se omnia pro communi salute acturum, munerisque sui bonam habiturum rationem. Deinde orator ille collare à candidato acceptum, inter reliquos primores dividit; totus tandem hic actus in longum tempus productum, absolvitur lætitia & commessatione. Eodem quoque modo eligunt *Apocuracam*, hoc est supremum Rectorem, Arma ipsis sunt hastæ, lanceæ, utuntur & clavis ferro asperatis, gladios hispanicos nudos gestant. More quoque majorum sagittas & arcus usurpant, lapillis asperotos & internecivo veneno tinctas, neque tamen id omnes faciunt. Meliori equitatu quam peditatu pollent, galeas & thoraces ex crudis tergoribus vaccarum componunt, ita ut ictu gladiorum vix penetrari queant. Victores valde crudeles sunt, captivorum enim occisorum corda emunt, & adhuc palpitantia laniant. Fœdera ita faciunt: unus ad alterum sagittam mittit, quam invitatus, si fœdus percutere vult dextra tangit, & vice juris jurandi se obligat. Hocque præcipuum inter illos habetur fidei vinculum. Ad eundem prope modum cum legere vel scribere nesciant, unum ex fidis mittunt Ministris, qui negotium alteri nuntiet, se sagittam, cui fascia est alligata & amorem notat, dextra tenere manu. Quod si alter aliquid renunciare cupit, addit alteram fasciam, sagittamque remittit, si autem opus sit alios quoque moneri, prior sagittam curata fascia retinet, & ad alios sibi fœdere junctos per suos deferri curat.

DE STATU REGIS JAPONIÆ. MORES.

IAponenses maxima ex parte subtiles, circumspecti, dociles, & bonâ memoriâ pollētes mortales sunt. Nemini suam exprobrant paupertatem, mendicandi tamen artem fugiunt & detestantur, non secus ac alia latrocinia. Consuetudines jurandi, & omnis generis ludos contemptui & opprobrio ducunt. Multum ob formæ præstantiam gloriantur, & arma sexaginarii usque ferre solent. Nobiles ulteriorē capitis partem capillis rarioribus tegunt, & ægre ferunt, si quis illorum mi-
nimam

nimam partem tangat. Plebs & ruſtici mediam capitis partem calvam gerunt.

In comedendo duobus utuntur baculis, quos ita dextre adhibent ut nihil ſibi excidere patiantur.

Qui conditione pauperes ſunt, herbis, oryza & piſcibus victitant, ditiores contra valde ſumptuoſe & delicate vivunt, laborum ob gloriæ cupidinem valde ſunt patientes, vindictam optime diſſimulant, ideo pro proditoribus habentur. Multi ex ills recens natos infantes ſuos occidunt, ut neceſſitatem illos nutriendi evitent. Uno quidem tantum utuntur ſermone, qui tamen tot peregrinis abundat verbis, ut in novam dialectum abire videatur. Characteres illos integros, illis notant ſenſus, & verba. Arma illorum ſunt: Sclopetum, acinax telum aliaque. Cum lugent, album induunt veſtitum. Potui pulverem pretioſum immiſcere ſolent. Venationem valde delectantur, cum quis Nobilium crimen admiſit, ejus ædes multitudine hominum obſident, illum cogunt, ut ſibi violentas inferat manus, quod ſi illud facere recuſat, ipſi ædes ingrediuntur, illumque cum omnibus ipſius domeſticis occidunt.

Nullos habent carceres, ſed reos in apertis caſtigant campis, aut illos proſcribunt.

RELIGIO.

JAponenſes ſunt in Religione ſimiles Chinenſibus, multis erroribus & impietati obnoxii. Illi qui Bonzes vocantur illorum Sacerdotes & Doctores ſunt, diviſi in undecim diverſas ſectas, in illo ſolum convenientes, quod providentiam divinam & immortalitatem animæ negent. Nemini etiam ſecreta Religionis ſuæ niſi Nobilibus communicant.

Multas habent publicas Scholas, quarum præcipua in Trejonama eſt. Fuit quondam Japoniæ Rex qui in hoc loco 3800. templa extruxit.

Præcipui in Japonia Dii quos colunt ſunt *Fotoques* & *Capes* primus horum in numerum Deorum relatus eſt, propter ejus inſignem doctrinam & vitæ auſteritatem. Alter vero ob bene facta, & peculiares inventiones. Adorant porro Japonenſes ſolem, ſtellas, alii cœlum, quidam etiam cervos, & alias ſylveſtres feras. Proxime Machau extructum eſt templum dedicatum cuidam litterarum & ſcientiarum

Deo, atque hic diabolus ſub forma variarum beſtiarum adoratur, interrogatus quis ſit, reſpondet ſe eſſe Regem boum Ibidem Deus aliquis infernalis conſpicitur, aſpectu terribilis, qui peccata hominum notat. Qui tædio vitæ capiuntur quendam Amide invocant, ut eo citius moriantur tum vero aliam *Xaque*, unam ex præcipuis diis. Inter hos Idololatras multi inveniuntur Chriſtiani, in Religione magis quam nos ardentes, & à patribus Jeſuitis converſi.

REGIMEN.

QUi hic maximam imperii tenet auctoritatem Rex, acquiſitas Provincias & Regna inter amicos dividere ſolet, qui propriis expenſis tam belli, quam pacis temporibus, Regi ſua officia præſtare tenentur. Igitur inter paucos potentia & divitiæ Regni diviſæ ſunt. Cum aliquis officio ſuo in Provincia exauctoratus eſt, illico etiam ipſius Miniſtri, aliis deponi ſolent, ſint vero in Machau 3. homines, qui præcipuum gerunt Magiſtratum ſupremaque pollent auctoritate. Primus qui velut Pontifex eſt dicitur *Zazo*, rebus ſacris præpoſitus. Secundus dicitur *Uco* honoribus & dignitatibus præpoſitus tertius vocatur *Cubama* pacis & belli curā gerens.

Hic populus Japonenſis in 5. ordines diviſus eſt. Primus illorum eſt qui aliqua pollent auctoritate, dicunturque *Tones*. Eſt etiam inter illos non ſecus ac nos dignitas Ducum, Marchionum, Comitum. Alter ordo illos complectitur, quibus ſacrorum commiſſa eſt cura, qui mento & capite raſi incedunt, cœlibeſque vivunt, in varias diviſi ſectas, vocantur communi nomine *Bonzes*. Tertius ordo Civium, & Nobilium eſt. In quarto ſunt opifices, ultimus agricultorum.

Omnia crimina morte puniuntur, vel exilio publico expiantur, prout mitiores vel duriores habeant judices. Capitis pœna plerumque ſceleratus irrogatur fures curru per publicum vecti, tandem ſuſpendio puniri ſolent.

DIVITIÆ ET VIRES.

IN Japonia commerciorum uſus florentiſſimus eſt; cujus Oryza, peregrinorum plurimas naves onuſtas reddere ſolet Unionum etiam hic magna eſt copia, quorum gravis & rotun-

rotunda figura est. Adhæc multi pretiosi lapides & auri copia hic reperiuntur, quæ hoc Regnum divitiis valde potens præstat. Quantum ad Regem, ipsi alii Reges dona ferre tenentur, sua præstare tenentur officia, tam belli, quam vero pacis temporibus. Nec parvæ Vires exinde Regis Japonensis judicari possunt, quod, 2000. navium postquam 50. Regnorum Dominus esset factus, conficere in bellum jusserit, ipsi etiam Japonenses multo pollent robore, adeo, ut exigua illorum manus Chinensium magnas copias profligare queat.

STATUS REGIS DE PEGU. MORES.

INcolæ Pegu mediocrem habent staturam, agiles & robusti & tamen bellis minus idonei sunt. Nudi omnes incedunt, nisi qua partes verendas Albo panno capita sua obvelant amoribus fœminarum valde indulgent, in quarum gratiam campanulas aureas & argenteas gerunt. Quidam existimant illos à Judæis ortum traxisse, qui confines erant tempore Salomonis his Regionibus. Ipsi vero & Pegusi stulte asserunt quod ex cane & fœmina Chinensi prognati sint. Omnis generis, superstitionibus & voluptatibus addictissimi mortales. Regnum Siam incolentes, omnis generis voluptatibus dediti sunt, efflictim fœminas amant, & gulæ studiosissimi sunt.

Musicam valde adamant, Mechanicas artes plane negligunt, illisque peragendis mantipia sua alunt. In publicis (quas habent) scholis Leges & Religionem suam profitentur. Scientias vero lingua peculiari & à communi discrepante docent habitum corporis magnificum præ se ferunt.

Incolæ Regni Cambaya, validi sunt admodum, navigationum studia & commercia seduli tractant. Mores tamen illorum valde sunt barbari, homines & pecora juxta existimantes. Post obitum Virorum, fœminæ se in ignem præcipitant, & post mortem Regis non solum fœminæ, verum etiam aliqui Nobilium de studio in flammas prosiliunt.

Illi ex *Tarnessey* ex variis animalium vivunt generibus Terræ sine mappa comedentes incumbunt, potus illorum est aqua saccharo permista. Lectos alte habent stratos Terram co-

lunt, cum fœminis nunquam concumbunt, nisi prius cum albo aliquo Christiano vel Mahometo consueverint, quod si aliter fœminæ faciant illas potestatem occidendi habent. Sacerdotum demortuorum cadavera cremant, vasis oleo myrrhaque &c. repletis, clausa. Tum 20 vel 30. idolis servientes picti pectora palmis, plangunt, gemitus aliosque ejulatus ob defunctum emittentes. Elapsis post hæc xv. diebus, fœminæ defuncti omnes suos invitant consanguineos, quibus in loco cremati mariti convivium exhibent, quod variis ritibus solenniter celebratur. Prope locum convivii profunda conficitur fossa, quæ materia combustibili plena accenditur, juxta hanc vidua defuncti choreas instituit sericea tecta tunica & ubi animam suam precibus ministrorum Diaboli commendavit præceps in fossam irruit, hic mos inter maxime conspicuos usu frequens est.

RELIGIO.

ILli & Siani Auctores esse dicuntur omnis superstitionis in illis locis usitatæ, Deum tamen cœli & terræ Creatorem credunt, qui bona malaque munerum & pœnarum compensatione prosequitur. Quod homo bonum & malum spiritus secum habeat comites credunt. Multa ædificant templa, extruuntque statuas. Sacrificuli illorum panno induti sunt luteo, quod is colorem solis referat. Vina bibere ipsis magnum est opprobrium. Quin Sacerdotes lapidant convictos potus vini. Sæpius jejunant, temporeque jejunii omnes in Templa ad audiendas conciones confluunt. Mundum aliquando cœpisse & per 8000. annorum duraturum esse jam vero 6. millia effluxisse credunt.

Docent adhuc, mundum in igne periturum, & quod sol tum 7. oculos habebit, qui omnes rivos & flumina exsiccabunt, omnibus combustis duo reperiri debent in cineribus ova ex quibus nasci debeant mas cum fœmina qui mundum iterum renovabunt.

Idolorum ipsis ingens est numerus, inter alia 4. adorant Elementa, & quilibet sibi moriens unum eligit elementum in quo velut sepeliatur. Ita qui terram adorant, humantur, qui ignem, comburuntur, qui aërem, suspenduntur, qui aquam, ipsi immerguntur.

Qui

Qui ſapientiores in Pegu ſunt infinitos mundos Deoſque credunt, mundos tamen ſibi invicem ſuccedere debere autumant. Tria poſt mortem credunt loca, in uno beatitudo, altero damnatio, tertio *aneantiſſement* annihilatio eſſe debet.

Conventus Sacrificulorum in vicinis templis Idolorum inſtituunt quibus raſa capita & mentum eſt. Hi à conſortio mulierum plane abſtinent. Triginta in annum Dies jejunant. Qui alicui bona abſtulit, illum in futura vita illius fore mancipium, cui quid abſtulit credunt.

REGIMEN.

REx hujus Regionis, abſolutus eſt Dominus omnium hujus Regni ditionum, quas pro certa pecuniæ ſumma ſuis miniſtris elocat: vel in ſuſtentationem donat. Hi contra obſtricti ſunt belli & pacis temporibus Regi certa præſtare officia.

Solet etiam Rex Pegu inter alios cuſtodiæ ſuæ miniſtros mille habere Chriſtianos, qui omnia aulæ exequuntur officia, & quibus ſe Rex tuto permittit.

DIVITIÆ ET VIRES.

OB inſignem terræ fertilitatem hæc Regio valde dives eſt quam Nilus tot divitiarum ferax perluit. Ex oryza equis elephantis auro, unionibus argento ſtanno, & magna eo confluentes mercatores commoda hauriunt.

Nullum dubium eſt Regem Bramenſem valde eſſe potentem, quod Rex Siam quem Regno ſpoliavit, ſex millia in militari cuſtodia habuerit 30. millia Elephantes, quorum 3000. bello apta erant. Adhuc 20. millia equitum & bis centena & quinquaginta millia peditum.

STATUS MAGNI MOGOR.
MORES GENTIS.

QUi Cambayam incolunt, maximam partem mercaturæ dediti ſunt, armis tractandis plane inutiles. Omnes hic nudi incedunt, niſi qua ſequiorem corporis partem tecti, in capite purpureas gerunt mitras. Carnes non comedunt, ſed ex oryza hordeo aliiſque inanimatis rebus, vivunt. Cum una tantum muliere matrimonium Vir contrahit, nec

nisi unum mulier habet maritum. De mane equis vel Elephantis vecti, Ministri ante fores pallatii Regem suorum salutatum veniunt cum sonitu & clangore tubarum & cornuum ipsi velut prosperum voventes diem. Regnum Bengala, à pluribus peregrinis incolitur Nationibus ob aëris gratam clementiam & Regionis fertilitatem. Ex hac plaga oriundi colore albi, subtiles & humani rebusque quas tractant valde intenti, ideoque fraudibus obnoxii. Nudi vero sicut reliqui Indi non incedunt, sed subucula ad genua promissa gerunt. Illorum Rex olim ut plurimum eligebatur inter mancipia Abyssinorum, quibus tota repleta erat curia. In vivendo delicati & scientiarum rudes sunt, uti etiam alii ex Cambaya. Gangem fluvium incolæ maxime venerari dicuntur, qui hoc de illo sibi persuadent quod in illo loti ab omnibus suis commissis peccatis mundentur. Nemini vero Rex in hoc flumine lavacrum concedit nisi quis certam ideo solverit pecuniam.

RELIGIO.

MAhometi secta adeo per Europam, Africam, & Asiam diffusa est, ut omnes propemodum orbis partes illius, quadam colluvie infectæ sint, sicut etiam magni Magor ditio, quæ hanc sectam cum aliis Idololatriæ erroribus permistam sequitur.

DIVITIÆ ET VIRES.

HÆc ditio serico, aromatibus, pretiosis lapidibus, aliisque mercibus ditissima, non obscure Regionis hujus dotes testatur. Penitius Regis thesaurum excutientibus invenitur, quod quondam 500. auri tonnæ & argenti ex illius ærario fuerint protractæ. Misit etiam magnus Mogor donum. Solymanno Turcarum Imperatori æstimatum 600000. coronatis ut sibi suppetias præstaret.

Quantum ad Vires illius, in numerato habere dicitur centum quinquaginta millia equitum & centum millia peditum, cui militum ingenti multitudine militaris vis armaturæ ingens accedit apparatus. Pro certo etiam creditur quod magnus Mogor spatio exigui temporis triginta millia equitum & quinquaginta millia Elephantum pr oducere queant.

Cæte-

Cæterum magnus Mogor vires nullas habet maritimas, tam quod portubus careat, quam quod Lusitanos habeat vicinos qui omnem ipsi claudunt Cambayam, cum propugnaculis fortissimis Damam, & de Diu.

STATUS REGIS CALICUTI. MORES POPULI.

CUm Rex calicuti sibi virginem matrimonio jungit, non prius cum illa in thorum conscendit, priusquam cum præcipuis Regionis sacerdotibus concubuerit, quibus pro hoc officii genere Rex quingenta coronatorum donat. Ubi Rex quietem capere vult, in terram corpus sine ullo tapetis usu prosternit, sacerdotibus undique stipatus, qui ipsi etiam prandenti vel cænanti adsunt. Rex cum Regina, nunquam magnifico incedunt habitu, incolæque Regionis omnes fere nudi sunt. Rege in venationem exeunte, sacerdotes, in aula Reginæ custodiam suscipiunt. Si qui reperiantur amici qui uxores duxerunt, in fidem amicitiæ sæpius per mutationem uxorum invicem faciunt, liberi tamen suos sequuntur parentes, cum vero una fœmina plures passa est viros, quem enixa est infantem, illi tradit viro, qui sibi videtur commodus, neque tum viro oblatum, repudiare integrum est. Defatigatis terra foliis strata cubile est, qui Regem sequuntur purpureas circa caput gerunt fascias. Omnes valde longos crines alere solent, quos defuncto Rege una cum barba præscindunt, in signum tristitiæ, ideo conceptæ.

Fœminarum omnis labor in operosa conciliatione pulchritudinis solum consumitur, equidem in publicum exeuntes, quamvis nudæ sint, auro tamen & Margaritis, pretiosisque lapidibus, onustæ conspiciuntur.

RELIGIO.

QUi hanc mundi incolunt plagam Calicuti, unum Deum credunt creatorem cœli & terræ, fingunt tamen illum esse otiosum, & mundi universum Regimen Diabolo permisisse quem cœlo ortum ideo Judicem hominum fore credunt. Ipse Rex Calicuti in palatio suo Domum Orationum habet figuris Diabolorum repletam, qui triste sane & hor-

rendum sui præbent spectaculum Sacrificatores illorum Bramidæ sunt, qui tetuntur illa idola quolibet mane rosacea aqua, lavare diffuso coram odorifero, liquore, Ubi sacerdotes sacrificium idolo faciunt, brachia & pedes auro & argento exornant Rex nunquam cubitum it, priusquam unus ex Bramidis cibum Diabolo obtulerit, neque Rex neque illius præcipui aulæ Ministri carnem comedere possunt, sine expresso Bramidarum consensu.

Remissionem peccatorum singulis annis populo faciunt. Illa instituitur in templo Idoli cui sacra parant. Hoc in medio stagno ædificatum est, gemino ordine columnarum circum septum, cum lampade insignis magnitudinis figuram Naves repræsentantes oleique circum circa lucem spargentis pleno. In hoc stagno loti templumque ingressi, oleo à sacerdotibus asperguntur. Post ad sacrificia accedunt, exbibitoque venerationis cultu (quem Diabolo reddere mos est) discedunt, ipsisque Bramidæ universum peccatorum remissionem impertiunt. Hoc templum velut publicum asylum est, in quo nemini alterum criminis postulare licet.

REGIMEN.

DEfuncto Rege, illius liberi Patri in Regno non succedunt, sed filius sororis ejus Princeps Calicuti creatur. quod illam Bramidam dicant. In homicidio commisso, reus criminis vivus palo infoditur, dein vero suspenditur. Quantum ad debita, si creditor debitorem sibi nolle solvere videat, accipit ex viridi arbore corticem, cum hoc debitorem persequitur, inventum huic alligat, obtestaturque nomine Bramidæ & Regis, ut priusquam solverit loco se non moveat. Quod si quis in hoc conditione constitutus aufugiat, sine ulla remissione occiditur. Secundum Regem præcipui Regno sunt sacerdotes, secundi ab his sunt Naires, qui velut apud hoc nobiles sunt. In tertia classe sunt mechanici, quartus ordo habet piscatores, quintus illorum est, qui pyper, vinum & nuces colligunt, in ultimo reperiuntur illi qui oryzam seminant, qui tamen ab aliis parvi penduntur.

VIRES.

TAlis hic observatur consuetudo, ut pueri septennes in bellum veluti in scholas mittantur, quorum membra ante

ante discrimen oleo ungere solent, quâ ratione incredibilem corporis agilitatem consequuntur. Arma illorum quondam erant arcus, gladius, clypeus, postquam vero Lusitani has oras ingressi sunt, pulveris tormentarii usum dedicerunt, artemque sclopeta conficiendi. In prælia nudi exeunt, sepæ fugam simulant, mox iterant gradus & securum petunt hostem.

Est inter illos militiæ ordo dictus *Amoques* qui cum maxima animi vehementia injuriam suis illatam vindicant. Quod si Regem quispiam occiderit, non prius cessant antequam in furore animi de reo pœnam sumant: quapropter quo major est numerus illorum *Amoques* eo se Reges existimant potentiores.

STATUS REGIS NARSINGÆ. MORES GENTIS.

DItiores hujus Regionis more turcorum fascias varii coloris in capite gerunt. Plebs in vestimentis verenda tegit, reliquum totum corpus nudum relinquens. Rex illorum in bellum iturus veste pretiosis gemmis, auro & argento distinctis incedit indutus. Incolæ nunquam panem comedunt, cujus loco carne & piscibus utuntur. Mos hujus est Regionis, ut parentes liberos suos pro vili vendant pretio, multi etiam urgente necessitate se ipsos venundant. Principes magni æstimant ut Nobiles loco mancipiorum habeant, qui sæpe filias illorum ducunt & Domini evadunt.

RELIGIO.

POpuli Narsingæ unum credunt Deum, Dominum hujus universi, postea etiam Diabolum omnis mali auctorem quem majore cum cultu prosequuntur quam omnium rerum Creatorem. Huic magnifica extruunt templa in quibus quidem perpetuo vivunt qui idola colunt, tum vero fœminæ puellæque corpore quæstum facientes. Duæ vero hic loci reperiuntur sectæ secundum simplicitatem conscientiæ viventes: quarum prima est *Baneanorum*, altera *Bramidarum*; de quibus in peculiari loco dictum est.

DIVITIÆ.

CReditur pro comperto, quod Rex Narſingæ 12. milliones auri ex reditibus percipiat, & quod tres vel duos cum dimidio impendat: reliquum in militiæ uſum vel familiæ ſuſtentationem impenditur. Ducentos habet Capitaneos inter quos ditiones ſuas diſtribuit, quorum quidam decies centena millia auri ſeorſim inter reditus numerant, ita ut Rex tertiam partem ſibi capiat & Capitanei duas tertias poſſideant.

VIRES.

PLerumque in ſtatione militari Rex Narſingæ quadraginta millia militum habet, qui tanquam Nobiles ſunt omni bello parati. Cum vero in caſtra eundem eſt, copiæ illius augeri ſolent, cum ſtupenda Elephantum multitudine. Peditatus ejus plerumque conſtat ex haſtariis, gladiariis. Noſtro tempore duo fuerunt militiæ præfecti, ſeditioſi, unus dictus *Virapanay* alter Vengapatir. Singulis annis Rex Narſingæ expeditum habet in omnes occaſiones militem, qui multoties luſtrari ſolet.

DE IMPERIO REGIS ABYSSINORUM. MORES GENTIS VETERES.

CRediderunt Veteres quod Æthyopes primi fuerint cultus deorum inventores & cerimoniarum introductores. Geminæ ſortis habebant literas, quaſdam ſacras vocabant, reliquis Nationibus præter ſacerdotes incognitas, aliæ populo erant communes. Figuræ literarum ſpecies certas animalium repræſentabant tum vero inſtrumenta Mechanicorum, humanas corporis partes & alia. Quælibet figura peculiarem ſuam habebat ſignificationem. Ex Sacrificulis illi habebantur ſanctiſſimi, qui furibundi eſſent vim aliquam divinitatis mentiti. Talis in Regem eligebatur & à populo adorabatur: tanto vero Regem proſequebantur amore ut quod ſi ille cœcus vel claudus eſſet, omnes ſibi alterutrum oculum in Regis gratiam eruerent & claudicarent. Mortuo Rege, pudori ducebant ſimul cum illo non occumbere, credentes,

tes, quod in hac actione vera laus perfectæ consisteret amicitiæ.

Antiquitus insula Merve sedes Regis Æthiopum erat quam Pastores incolebant, venationibus prudentes & terram laborantes. Fœminæ arma tractabant, sibi labia perfodientes ex quibus æneum circulum suspenderunt.

Quidam horum solem adorabant orientem, conviciis contra occidentem lacessebant. Demortuos alii in aquam projiciebant, alii humabant, quidam etiam intra penates fovebant; ipsis omnia anni novalia offerentes. Ex illis dignissimus Regia Corona habebatur, qui alios forma corporis præcelleret & pecori pastum præbere posset adeoque divitiis afflueret.

MORES HUJUS TEMPORIS.

INcolæ hujus Regionis nigri sunt, & rerum omnium rudes habitus illorum ex pellibus ferarum est, Nobiliores exuvias leonum & tygridum portant. Ædes humiles inhabitant, quæ exigui pretii sunt. Portas semper illarum tenent apertas, cum nemo in alterius ingrediatur ædes. Crudam bonum carnem comedunt cusi argentei usum ignorant, pro quo rudi pondere aurum habent. Ingenio præditi sunt lento, & tardo, & apud se crescentes res in nullum usum convertere norunt, potentiores miseram plebem cum magna habent severitate, characteribus Arabicis in scripturis utuntur. Per Regis vitam nunquam jurant, nigrum vestitum nisi in luctu nunquam induunt. Mortuos per quadraginta dies elugent. Ætatem nimiseram non attingunt quæ ipsis intra quadragesimum annum finitur.

RELIGIO.

QUi sacerdotis Joannis Imperio subsunt, maximam partem Christiani sunt, alios etiam hic reperies tributarios Mahometanos, qui tamen in fide sæpe nutant.

Cæterum Abyssini, judaicam sequuntur Religionem, Chistianam fidem per Eunuchum Reginæ Candaces aulicum accepere, cujus historia in Factis SS. Apostolorum legitur observant autem Abyssini circumcisionem, & Moysis Leges, sabathi die sacris operam dant infantes 40. dies natos demum baptizant, & filias 60. die vero Dominica vel sabathi

bathi tantum baptizant. Sacerdotes, non nisi semel & cum una matrimonium possunt contrahere, Religiosi omnes sunt ex ordine S. Anthonii. Virgines Vestales non possunt nubere, Fœminis templa non licet ingredi, nisi certo tempore.

REGIMEM.

HUjus Regni Monarcha omnes suos subditos sub æquali tenet servitutis jugo Audito Principis nomine, omnes corpora flectunt, terram manu contingunt. Fuit Abyssinorum Regum consuetudo, ut se tantum semel in anno populo spectandos exhiberent postea ter in publicum prodierunt.

Rex suis ministris libera voluntate multa beneficia dat & aufert, de bonis tam Religiosis quam aliis libere disponit, quolibet anno omnes Bassæ ad præstandum Regi juramentum vulgo homagium conveniunt.

Natu maximus in parentis sui bona succedit, secundum leges Regni. Antiqua lege Regi in uno loco ultra duos dies commorandi potestas non conceditur.

Prima in ejus Regno dignitas est sacerdotum, altera prudentum, quos vocant *Balsamates* & *Tenquares* tertia Nobilium est, quartus ordo illorum est, qui stipendia accipiunt. Judices, cognitiones criminum ad provinciarum Gubernatores deferunt. Fœmina adulterii convicta ab illo occidi debet quem illa offendit.

Rex sacerdotis Joannis secundum Eusebium primus ex Gentilibus Christianam amplexus est Religionem, & sanctum recepit Baptismum.

DIVITIÆ.

HIc auri & argenti tum vero aliorum metallorum incredibilis invenitur abundantia, modo incolæ in his perquirendis naturæ bonis essent sagatiores. Triplices hic Rex habet reditus, nimirum ex fundis suis, mancipiis mineralibus, à populis solutis multa loca plena auro argento, lapidibus pretiosis habere dicitur; singulis annis sacerdoti Joanni quinquaginta bonos equos mittit, & magnam serici abundantiam.

VIRES.

HUic Monarchæ ſubjectus populus nullis pollent viribus,quod more mancipiorum tractentur.Nullum adhæc armorum & fortalitiorum novit uſum, omni hoſtium injuriæ & prædæ expoſitus , arcu tantum & lancea ſe defendunt , injuriis adhæc quinquaginta dierum ita ſe macerant, ut nullas poſtea ſentiant vires.

Mos talis inter illos invaluit ut quilibet paterfamilias ex tribus , unum filium in militiam dare cogatur. Collectus inde 12. millium numerus pro cuſtodia Regis corporis eſt : multos autem vicinos habet hoſtes, qui ipſum variis exercent moleſtiis.

DE REGNO MONOMOTAPU.
MORES.

HUjus populi ſtatura mediocris eſt, qui nigri ſunt bonæque valetudinis , ditiores panno , pauperiores pellibus ferarum veſtiuntur. Arma illis arcus & ſagittæ ſunt , Principi nunquam niſi in genua procumbentes ſerviunt , in conſpectu illius ſedere , non niſi præcipuis integrum eſt.

Victus incolarum eſt oryza , piſces oleum Celeres equitatu ſunt & numerum uxorum prolixum alunt.

RELIGIO.

SUbditi Regis Monomotapu unum Deum venerantur , quem *Mozimo* vocant. Mahometi vero ſecta illas etiam pervaſit oras quæ inductos Chriſtianos & Patrem Conſalvum occidere juſſit , de hoc à Luſitanis monitum pœnitentia quidem cœpit , ſed hi vindictam volentes navali prælio ipſum ſunt adorti , ductore *Barret* præcipuæ Luſitanicæ Nobilitatis. Pace fruſtra petita à Rege qui magno tremore percuſſerant Regem inclementia aëris perierunt. Ab hoc tempore exiguus ibi Chriſtianorum remanſit numerus , & nunc maxima incolarum pars in tenebris Religionis falſæ agit.

REGIMEN.

HIc Monarcha tenet omnium vaſallorum ſuorum hæreditates ut ipſi eo magis fidi ſint. Nulli hic reperiuntur carceres, quod cauſæ in inſtanti pro commiſſa culpa per teſtimonia decidantur. Nullum vero crimen atrocius caſtigatur quam ſacrilegium latrocinium & adulterium quanquam plures ducant uxores, liberi tamen ex primùm ducta ſuſcepti ſui ſunt hæredes.

DIVITIÆ ET VIRES.

IN propatulo eſt quod in magna (quæ hic reperitur) metalli fodinarum abundantia, huic oræ divitiæ deeſſe non poſſint. Rex à ſuis nullum aliud exigit tributum, quam dies quoſdam operarum. Magno Rex hominum gaudet numero, animis quidem excitatis melius, quam armis inſtructo.

REGNUM CONGO.

REgio Congo nigros producit incolas, fœminæ lutei ſunt coloris. Mediocris vero ſtaturæ uterque ſexus eſt, vultus inter illos magna eſt diverſitas quidam ſufflato alii arido, omnes tamen truci præditi ſunt.

Ex Provincia Pamba nati viribus pollent maximis, ut medium cervum tranſverſo ictu diſſececent. Provinciæ ſunt incolæ pluris æſtimant ferrum, quam alia metalla. Contra ſolis æſtus ramis arborum & avium utuntur alis: ædes humiles incolunt, ruditerque factas quod mechanicam nullam ſciant artem. In inſula *Loande* commorantes piſcaturam exercent, in prandio nunquam bibunt, poſtea vino vel aqua melle mixta delectantur.

Cum alicui honorem habent, in genua provoluti, manus complodunt, donec ſalutatus vocem emittat *Fujo, Fujo, Fujo*, quæ apprecationem felicitatis notat.

Peregrinos quidem furtis ſæpe, ſuos nunquam impetunt, omnes illarum fœminæ in amorem proclives ſunt præſertim peregrinorum, ſexus potior quam ſequior nudis incedunt capitibus artificioſe invicem complicatis crinibus. Victus illorum

lorum ex variis fructibus piscibus & carne est. Præcipui Viri soli in stragulis cibum capiunt, Naturæ opes nunquam in terram faciunt illud grande peccatum existimant, sed foramine facto, se levant. Magnam Regi suo exhibent reverentiam, viasque per quas incedere debet omni cura præparant Rex publice justitiam, sine magnis administrat ceremoniis omnes divesarum virtutum herbas optime norunt.

RELIGIO.

QUanquam scintilla Christianæ Religionis in his etiam oris gliscat, multis tamen idololatris repletæ sunt, quorum quidam solem, pro supremo colunt Deo, alii lunam venerantur quidam etiam Dracones adorant, terram nutricem omnium rerum: Verbo, omni falsa inbuti sunt opinione.

Accepit vero regnum Congo religionem Christianam tempore Don. Joannis secundi Regis Portugalliæ, de quo auctores egerunt inter quos est Ces estats hic.

REGIMEN.

HAbet in qualibet Provincia Rex suum Gubernatorem, in præcipua ditionis urbe commorantem adhuc multi Magnates hic vivunt qui Regen pro absoluto Domino agnoscunt. Hi dicti sunt *Mani* ut Mani Loarda, *Loanda* & Rex quæsitissimo à suis colitur honore, judicia non ad scriptas leges sed receptas consuetudines peraguntur, nemo in toto reperitur Regno qui aliquid proprii possideret, cum omnia Regis sint, etiam peculium filiorum Regis ad Regem solum spectat.

DIVITIÆ.

VIx satis haberi potest judicium divitiarum quibus Regnum de Congo abundat. Equidem metalla ibi frequentissima sunt, tum vero ebur, adhuc incolæ mercaturâ ubique florentissimi sunt, & Regi innumeros congerunt thesauros. Conchilia ibi etiam in magna colliguntur abundantia, Provincia Pamba argenti fodinis &c. frequens est. Ex mancipiis ingens Lusitanis est quæstus, quos vili emptos in alias ablegant provincias.

Tela linearia Provinçiæ Congo maximi est apud peregrinos

nos pretii. Nec deest huic oræ crystalli carius venditi acervus Angola præter tributum, etiam dona Regi suppeditat.

VIRES.

COpiosissimus incolarum numerus sub hujus Monarchiæ imperio acquiescit. Hi ad omnis generis arma, prompti & apti sunt, loca arte munita hic nulla sunt, ideo Europæis vix commode resistunt, alios vicinos levi domant negotio.

Pamba vero omnium Regnorum Congo firmius est præsidium, ex qua contra Rebelles arma expediuntur, & plumos habet milites, adeo ut urgente necessitate 400. millia militum secundum morem Regionis armari possint. Viribus maxime validi, longos gerunt gladios & largos, Helvetiorum repræsentantes, Præter gladium etiam arcus pugnatoribus est.

Hæc sola Provincia in bellum expedire potest septuaginta, vel octuaginta millia militum atque ex his Regni Congo Vires æstimari non nequeunt.

DESCRIPTIO REGNI MAROCCO. ET FEZ.

MORES VETERES.

SUnt nonnulli qui existimant, hujus Regionis populum ex Palestina ortum esse, qui per Assyrios expulsi eo loci commigrarunt. Ex aliorum sententia Asia sunt oriundi. primum in Græciam profugi, postquam extorres sedibus, agerent, fuerunt quondam ibi viri excellentissimi, omnique eruditione clari, & hic populus moribus cultissimus fuit, qui omnibus suis vicinis terrori & venerationi fuit Victum suum ex captura simiarum quærebant quarum ingens in montibus oberrabat multitudo.

In loco illis *Han Lisman*, dicto, certo conveniebant anni tempore jam nocte appetente, factisque sacrificiis, lumina extinguebant, tunc quilibet primam sibi obviam mulierem in talamum rapiebat, his vero mulieribus interdictum erat ut cum viris suis essent. Itaque quicquid ex hoc petulanti loco natum esset, à sacerdotibus Templi nutriebatur.

MO-

MORES HODIERNI.

INcolæ Fez, & Marocco, ſimiles fere cum Arabibûs habent mores, niſi quod magis illis civiles ſint. Honorum valde ſunt cupidi, vix magis alios inconſtantes & fraudulentos invenies, perfidia nullibi magis quam hic frequens eſt, ubi jactabundos, ſuſpicioſos habes mortales, cæterum valde agiles corporeque diſpoſiti ſunt, præſertim in certamine equeſtri, loca diſerta vultuque vacua plerumque incolunt in illis rem pecuariam colentes. Qui montem Atlantem proximi accolunt præ reliquis omnibus ditiores habentur. Vexationem valde amant, quæ ipſis etiam rerum aliarum furta & rapinas ſuaſit, in lingua ſua pœſin maximi faciunt. Fœminæ ad maritos ituræ faciem manus & brachia coloribus pingunt, exiſtimantes quod hac ratione valde ſint pulchræ. Illi qui fœminas nondum habent barbam alere non poſſunt, maritati, illico illam promittunt, artium mechanicarum & ſcientiarum aliarum plane ſunt rudes. In terra Suz proxime urbem Feſtent nulla alia in uſu eſt moneta quam aurea, atque hæc terra audaces & valde animoſos alit mortales.

Populus provinciæ Marocco humanus & liberalis eſt, in præcipuis Urbibus Lex Mahometi legitur, qui incolunt rura more ferarum vivunt, peregrinos tanquam arbitros in ſuis adhibent controverſiis, Feſtorum dies religioſe colunt, Latrocinia nullo habito proceſſu morte puniuntur.

Quantum ad Regnum Fez, incolæ Provinciæ Algar, omnes fere ſunt Arabes divites, & ſumptuosè veſtiti, validi adhæc. Igitur Regi de Marocco in bellis admodum utibilis gens ditionis *Elhabat*, viribus, & animoſo impetu pollent. Qui in Arrif ſunt parum civiles habentur, contra vero robuſti & animoſi.

In terra Caret Montis Sahid incolæ nullum pendunt tributum, & ferrum pollire norunt. Montis Teza incolæ Regem ſuum non timent, qui contra ipſum arma ſæpius capiunt. Ex monte Gavata, timidi mortales ſunt qui extra montes ſuos prodire non audent.

Montis Baronois incolæ albo colore præditi ſunt & fœminas eximiæ pulchritudinis habent. Illi de Fez, multis de-

lectantur balneis, publicisque diversoriis. Mulieres etiam venalis habent pudicitiæ illasque publice fovent, homines quoque sunt nullius artis aut operis mechanici gnari. Cum quidam matrimonium ineunt & ex primo conjugio liberos susceperunt, convivium amicis exhibetur, quorum quilibet dona offert sponsis, ab hoc solenni ritu nemo esse potest impunis.

In laboribus succinctas gerunt vestes eodem colore tinctas, elocandis filiabus parentes opimam dotem dare solent, nuptiarum pacta à Notario publico consignari solent, quod si maritus nuptam non acceperit virginem, illam parentibus remittit, quod magno vergit dedecori.

In choreis seorsim viri fœminæque saltare consueverunt, nec nisi unus una vice, alter altera.

Ludos omnis generis digniores abominantur, illisque solum plebs delectatur.

Liberos suos in scriptura & lectura sedulo instruunt, non ex libro quidem, sed ex tabula: Quotidie articulum ex Alcorano ediscunt, quem intra aliquot 2. vel 3. finitum, iterum legere incipiunt.

In Fez, quidam reperiuntur dicti *Elcanesin* illi inquirendis thesauris per montes & rupes, se occupant, Chimistas etiam quam plurimos ista habet ditio, qui admodum spurci sunt, Musicæ & variorum instrumentorum amatores.

RELIGIO.

OMnes hujus Regionis incolæ Mahometani sunt exceptis mancipiis qui ibi agunt. Inveniuntur vero in Mahometana Religione plurimæ sectæ, & quarum cuilibet suum est caput, ut *Elhesembnu*, *Abilhasen*, *Elharit Ibnu*, *Esed*. &c.

Hos doctores multi sequuti sunt, & in diversas discesserunt factiones. In sacrorum administratione variis utuntur cerimoniis, vestem enim dilacerant, ubi graves hymnos cantant, dicentes se igne amoris divini accensos.

Quidam ex illis credunt, quod homo per bona opera divinam & angelicam naturam sibi possit parare.

Credit porro hic populus, quod planetæ, elementa, & cœlestes stellæ dii sint. Illorum lex ipsis hoc suadet, ut incognito per totum mundum eant, more stultorum & maximorum

morum peccatorum. Sub hac Religionis prætextu multi ſcelarati per Provincias vagantur, & plurimis noxas faciunt. Præter Mahometanos etiam Judæi ibi reperiuntur, qui ſæpius ejecti, illo demum redierunt. Chriſtianorum qui hic vivunt, plerique mancipia & ſervi ſunt. Hi continuis fatigantur laboribus, adeo ut ne noctis quidem habeant quietem. Inter hos etiam ſacerdotes Chriſtiani ſunt ejuſdem cum illis conditionis, qui illos in fide Chriſtiana informant.

REGIMEN.

HAbet Rex in Marocco ſuum Conſilium, & unam juſtitiæ Cameram, in omnibuſque ſuis Provinciis & principalibus oppidis ſuos habet Gubernatores. In omnibus his Provinciis nullus unquam imperavit, qui populi ſuffragiis fuiſſet electus. Reges igitur ſucceſſio potius, quam electio facit, admoventurque huic dignitati præcipui & maxime ſtrenui militiæ præfecti. Quilibet vero Princeps ante mortem ſuam hoc cum ſtatibus ſuis paciſcitur, ut poſt obitum ſuum filium vel fratrem, Regem faciant.

Ex Nobiliſſimis ſubditorum Regni creantur, Regis magnus Conſiliarius, Secretarius, Theſauro Præfectus, & magnus Aulæ Magiſter, tum vero qui militiæ præſunt, equitum præfectus. In qualibet Urbe Gubernator conſtitutus eſt Commiſſarii juſtitiam adminiſtrant ſecundum legum diverſitatem. Adhæc Barones dignitate habent, quorum quilibet arcem & oppidum poſſidet, ex quibus ſua percipit commoda, & Regi cum certa militum manu re exigente ſervire tenetur. Præviſor etiam annonæ ibi notatus eſt cujus cura in Victualibus Regno & Regi neceſſariis occupatur

Magiſter ceremoniarum in Fex. coram Rege procumbere in genua ſolet, ubi audientia datur.

Singulis annis Rex plerumque in caſtris agit, tam ob cuſtodiam Regni quam pacem conſervandam.

DIVITIÆ.

HÆc Regio omni rerum apparatu inſtructiſſima eſt, frumenti fructuumque omnis generis ditiſſima. Ex materia *Camilos* dicta magnus incolis provenit quæſtus. Cæterum Rex de Marocco, omnium bonorum quæ ad ſubditos ſpectant,

absolutus est Dominus. Primitias & decimas à suis subditis semper exigit, tum vero tributum ab illis, qui xv. Annum egressi sunt ut alia media taceamus ex molendinis, focis, terris, percipienda.

VIRES.

QUantum ad Vires Rex fortalitia magni momenti non habet, si non ad littora maris ubi sunt Capo de Aqueto, Larache, & Tervan Armamentaria ipsi instructa desunt, illud tamen in Marocco visitur bene instructum. Porro militari multitudine valde abundat Reperiuntur expedita 2700. equitum duo millia sclopetariorum qui partim in Fez partim Marocco agunt, in ultimo vero ut plurimùm. Sunt adhæc 6000. equitum Nobilium, qui vestitu splendidi equitant in tertio militię ordine, illi in magno numero sunt, qui agriculturam exercent.

Quartus ordo sub variis Regionum Gubernatoribus dispositus est, ut ad omnem parati sint necessitatem. Præter illos militiæ ordines, omnes sane incolæ cujuscunque status & ætatis ad bella promptissimi sunt, quod hac laborent opinione, ut si quis Christianum interfecerit in instanti paradisum adeat. De hoc etiam mulieres persuasæ sæpius cum viris arma corripiunt, & in gravissima condescendunt prælia, mirum ergo videri non debet si cum innumero exercitu Rex in castra prodire queat. Anno salutis 1562. *Mulay Abdala* in exercitu habeit 200000. hominum. In tânta vero multitudine hoc Regi malum semper nascitur quod ultra 3. menses in castris exercitum habere nequeat, ex defectu commeatus tantæ multitudinis minus sufficientis.

FINIS.

CATA-

CATALOGUS MATERIARUM.

REGIMEN SACRUM.

Reli-

REGIMEN CIVILE.

DIVITIÆ OPES VIRES.

Di-

Di-

SERIES REGUM ET ILLUSTRIUM FAMILIARUM.

Series

MATERIARUM.

PRÆTENSIONES.

RATIO STATUS.

JUDI-

JUDICIUM POLITICUM.

FINIS.